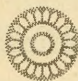

3 1761 08116683 7

BESEDY ČASU

ROČNÍK XVII.

POŘÁDAL

JAN HERBEN

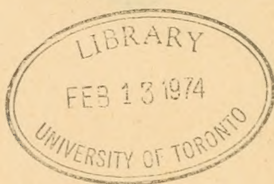
1912.

TISKEM E. BEAUFORTA V PRAZE-II.

MAJITEL
TISKAŘSKÉ A NAKLADATELSKÉ
DRUŽSTVO „POKROK“ SPOLEČ.
S RUČENÍM OBMEZENÝM.

VYDAVATEL A ODPOVĚDNÝ
REDAKTOR CYRIL DUŠEK.

VYDÁNO V PRAZE ROKU 1912.

V SEDMNÁCTÉM ROČNÍKU BESED ČASU JSOU OBSAŽENY PRÁCE:

BELETRIE:

a) BÁSNĚ:

c) DĚTSKÝ KOUTEK:

ÚVAHY A RŮZNÉ ČLÁNKY DELŠÍ:

AFORISMY A CITÁTY:

DROBNOSTI:

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLA:

Ročník XVII. V Praze, dne 6. ledna 1912. Číslo 1.

BESEDY ČASU

Vychází v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Čísla za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

T. A. HANUŠKA:

ČLOVĚK.

Pozveď těžce umdlenou svou hlavu.
Rozžhavené, bílé slunce stálo
nepohnutě v šedomodré výši.
Sluneční žár padal vodopádem
na písečné pláně, oslňoval
bleskem mdlé a smutné jeho oči,
zaléval ho žhoucí svojí lávou.

Mrtvé ticho — několik jen padlých
leží poblíž. Horký písek pije
lačně stružky řinoucí se krve.
Vyprahlá poušť měkké, žhavé lůžko
ustlala jim do snů.
Pozdvih' bledou,
cizí krví potřísněnou ruku,
jakoby se bránil smrtonosným
střelám slunce, zahleděl se matně
k beznadějným, širým dálkám pouště,
která žíznivě a nenasytně
pila poslední už zbytky krve.
A tam někde v dálkách za obzorem
zelenavé moře a tam někde
v dálkách jeho slunná Italie.
Olivové háje na pobřeží,
na úbočí zlaté hrozny zrají ....

Nazdvihl se, oči zapadlé se
rozhořely v bílém žáru slunce
sladce bolným úsměvem kdes tkvícím.
Ona, jeho dobrá, sladká žena
sedí asi nyní v stínu stromů,
k ňadrům tiskne drobné svoje děti,
posílajíc pozdrav v dálné pouště.
Její oči sklánějí se k němu,
měkké ruce obvazují ránu...

Padl nazpět v kalužinu krve.
Ostré šípy slunečního jasu
zabodly se ve tvář, v skráně, v čelo,
napojily ohněm zprahlé jeho hrdlo,
vysušily bílá jeho ústa.
V přivřených už očích cosi hasne.
Vodu, vodu! Jedinou jen krůpěj!
Za svůj život! Za své krátké mládí!
Jediné jen vlídné něčí slovo!
Trochu stínu, kde by mohl zhasnout!
Uvadlé rty ševeli a těžká
víčka chvějí se jak v horkém létě
časně sežloutlé a spadlé listí.
Zmateným a nepřítomným zrakem
hledí přímo v žhavý jícen slunce.
Rudé skvrny míhají se pouští,
nekonečnou, mrtvou, bledou pouští,
krvavé ty skvrny rozlévají
se a šíří a na zvlhlém písku
větrem hnaná tráva zachytí se
svými kořeny a ssaje chtivě,
nenasytně sladký výpar krve.
Skvrny rostou... olivové háje...
zlaté hrozny zrají na pobřeží...
V stínu zpívá sladká jeho žena
kolébavky rudým skvrnám pouště...
Kdosi v bílém šatě kráčí pouští,
nekonečnou, mrtvou, bledou pouští...
Naklání se k rudým, vlahým skvrnám,
kleká před nimi a cosi šeptá.
Od věků už v nezapadajícím
slunci kráčí... Brahma? Helios či
Kristus s Golgothy?
Oh, kalné oči
jeho vidí, jak se blíží, blíží,
v bílé poušti bílý bílým sluncem,
jak se sklání nad krvavé skvrny —
v očích jeho oheň nenávisti,
v zlobné pěsti dlouhý, ostrý handžár,
na rtech sykot: Alláh akbar!

—=o=—

LUX:

ŽENA.

Skizza.

Jeli jsme už dvě hodiny šedobílou pouští. Časně ráno počali jsme pouť od přívozu veliké řeky. Vycházelo slunce, když nás převáželi na těžké lodici, jež měla krátký stěžeň s dlouhým, vyváženým rahnem, silným to bidlem, na němž polostočena upínala se plachta trojúhlá. Ptáci ještě nepokřikovali,

hrdlice nezpívala. Na horké zemi ležel chlad jitra. Palmy stály nehybně v žlutých oblacích a voda byla temná, bez lesku. Lodice přistála několik kroků od břehu s hedbávným pískem. Večerní vítr navál v něm drobných jamek a vln, nekonečných, ladných křivek.

Přišli mladí černí lidé bosi, v turbanech a s černými přehozy. Čekali nás se silnými, osedlanými osly. Přenášeli na břeh osoby, tvoříce sedadlo spojenýma rukama. Já jsem přešel bosou nohou. Voda byla mírně vlažná, skoro studená. Přenášeli jednu ženu s dlouhým, bílým závojem. Veliké její oči měly zvláštní pevný pohled, když dívala se na okolí. Žena tato vykřikla temně, když ji dva mladí, silní muži nesli. Proč vykřikla tato žena? Z očí jejích nedívala se bázeň, ne, něco zcela jiného: asi tak, jako malomocná nenávist. Malomocná, ale hrdá, nežádající cizí pomoci. Všimnul jsem si, že jeden z mužů, kteří ji nesli, později poháněl jejího osla. Nebylo toho valně třeba. Stisklo-li se zvíře koleny, běželo dosti dobře a dosti dlouho, takže muži nás útěkem doháněli. Malá kopyta zvířat bořila se hluboko do písku.

Vyjeli jsme na výšinu a potom byl kus roviny. Tam bylo několik polí durahových. Jejich zeleň byla temná a hustá, od písku okolního ostře odstíněná. Kolem polí stálo na výstupcích z uschlého bahna plno povykujících chlapců. Dlouhými praky metali po ptácích, již se pásli na zelených, těžkých klasech. Za poli přišla poušť. Zcela na kraji seděli kolosové. Jejich líce byly rozbity, jejich údy a postavy schátralé. Kamení lezlo z jejich těl. Jsou němi jako poušť vůkol a zmizelé stíny mrtvých a chytrých kněží. Slezli jsme s oslů. Cítím, že mne to kamení zklamalo. Stojím a pozoruji nápisy řeckých návštěvníků. Také imperatoři římští psávali sem verš návštěvní a zlatem platili za trochu šramotu při východu slunce, nehybně stojíce a čekajíce ho, jako věštby příznivé. Zklamán stojí občan zde, kde imperatoři chvěli se nadšením. Zdá se mi, že ozývá se z pouští tichý smích kněží.

Dívám se a vidím ženu: také ona směje se, v sedle, s něhož vůbec neslezla. — Z rána jeli jsme mezi skalami, které házely nám přes cestu široké, dlouhé stíny. Bylo příjemno jeti v těchto stínech. Potom jsme klusali již pustou, nerovnou plochou. Půda byla běložlutá, místy až bílá. Slunce vyšlo záhy příliš vysoko na oblohu a odráželo své paprsky od osvětlených ploch, které oslňovaly. Počínalo horko. Oslové odfrkovali a někdy klopýtli o kámen. Jeden hubený člověk přelétl zvířeti přes hlavu. Počínala žízeň a tlačila nás sedla do stehen. Přesedávali jsme na nich, někdy nohy své ze třmenů jsme vytahovali, spouštějíce je volně. Okolo byla horká poušť. Jeli jsme už dvě hodiny.

2.

Žena jela vedle mne. Jela svěže a s úsměvem seděla v sedle. I když zvíře dalo se do skoku, zůstávala klidna, neboť zajisté mladé její tělo bylo silné. Zdálo se, že nemá ani žízně. Ani není znavena. Nemluvila mnoho, spíše velmi málo a nikdy nevykřikla svých údivů tak jako druzí. Jen se dívala velikýma očima okolo sebe, na nikoho a na všecky. Konečně slezli jsme u skalního chrámu. Mezi dvěma zdmi sestupovali jsme ve hlubokém písku ke vchodu. Tam počínaly staré stupně. Tisícové šli po nich před námi. Byly vyšlapány a bez zábradlí. Rozžali každému z nás měkkou svíci, jež tekla po prstech. Viděli jsme stěny, porýsované obrazci. Panaegyrika boha Re-Harachte, obrazce ze starých mythů o podsvětí, o cestě na lodici, která je štíhlá a dlouhá, o hadu, jenž prohýbá se mezi jednotlivými částkami textů hieroglyfických, opakují se a ztrnule dívají se na nás. V úhlech obrazců tkví prastaré barvy, někdy ještě veškeré figury kryjíce. Šilhavé oči dívají se na nás nad zahnutými nosy postav, jichž paže vystupují z kloubů ramenních. Vše jako by chodilo po provaze a rovnováhu drželo si podivně roztaženými údy. Bohové mají hlavy psí a ptačí se zahnutými zobáky. Jdeme tiše: světla planou, postavy na zdi skáčou a plíží se po svém provaze. Prsy ženských postav jsou pěkně vykrojeny, jejich lůna jsou příliš vysoká. Vše dívá se na nás ze tmy, do níž se zas ve chvíli uloží. Hrob to krále, jehož mumii vybrali a ve vitrině uložili do musea v Kahiře. Prostory hrobu jsou obrovské. Vše to ve skále uloženo, hluboce skryto zůstalo po tolik staletí. — Divné ty postavy tisíc let mlčky zřely na se tmou. Stín mrtvého, jeho to dvojenec, dřímal klidně ve svém výklenku, pokud archeolog nevyloupil chrám či hrob. Had Tekehor špatně bránil vstupu do tohoto podsvětí. Posvátný skarabeus stal se prostým chrobákem; ženy nosí ho v náušnicích, muži v prstenech. Sta Arabů jej padělá.... Přišli jsme k velikému výklenku a svítili jsme tam: několik mumií s roztrhanými povlaky leželo tam. Jejich obličeje, podobné těžce nemocnému, šklebily se na nás, jejich ruce vztaženy byly na ohnutých vzhůru předloktích. Odtamtud vedla hluboko do země jakási chodba. Tam jsme se zastavili...

Když jsme se obraceli, někdo z neopatrných zapálil ženě s velikýma očima závoj. Chytl ihned velikým plamenem. Klidně utrhla jej od šíje a hodila k zemi, kde jej ostatní zašlapali. Zůstala klidna, její obličej nenabyl výrazu rozčilenosti. Neřekla při všem ani slova! — A pak jsme vyšli do horké pouště a jeli jsme k jinému hrobu. Shlédli jsme jich několik. — Na zpáteční cestě jela ona předposlední. Já zbyl naposled. Spal jsem v sedle. Nikdo nic nemluvil. Otevru oči a vidím, že černý muž, jda vedle jejího osla, sahá jí rukou po noze a lýtku a výše. V tom vykřikla. Chlap se zasmál, kopl jsem ho do nadbříšku, až se skácel. Podívala se na mne. Její oči měly výraz jakési výčitky, jakési lehké pohrdy, říkajíce: „Byla bych si sama dovedla pomoci."

Jeli jsme dlouho podél vyschlého a hlubokého příkopu, potom přišla arabská černá vesnice, kde

leželi přes cestu dva psi. Málem jeli jsme po jejich zádech. Jeden z nich zdvihl hlavu a podíval se na nás. Měl oči Anubisa, snad nebyl vždy psem. — Přišla opět zarostlá pole a po nich řeka, třpytící se v úžasně skvělém slunci, před nímž se člověk svíjel. Zul jsem se, co ostatní přenášeli do lodi. Hledím ona stojí vedle mne. Dívá se na mne. Uchopil jsem ji, ona mne objala kolem šíje a tak jsem ji přenesl. Neusmála se, neřekla ani slova. Když jsem ji nesl, cítil jsem, jak dýchá a jak slabounce voní její tělo nebo oděv. Když jsme jeli zase přes řeku, žena jela vedle mne.

3.

Byla měsíčná noc. Vozy vezly nás do Karmaku. U velikého chrámu Ammonova jsme vystoupili. Šli jsme zříceninami, nejprve dvojřadím sfing. Byli to ležící berani s hlavami hrdě vztyčenými. Málokterý byl celý, ale i ten, který zůstal jen z části zachován, i ten ležel hrdě. Vztyčený krk neměl hlavy, vzdorně však trčel do výše. Zbylé nohy dávno nevzpíraly těla, ale byly pevně a nezlomně opřeny o zemi. — Pak vstoupili jsme do chrámu. Před ním stál vysoký obelisk, vrhaje dlouhý, zpřerážený stín po rozvalinách. Ve vchodu nad hlavami stěží držel se ohromný čtyřboký kámen. Takto stěží držel se už několik set let. Vysoké sloupy rozvíraly se vzhůru v ohromné okrouhlé hlavice, mezi nimiž třpytily se hvězdy.

Když jsme vyšli na výšinu mezi křovinami, které byly měkké, ale suché a jejichž větvice opadávaly, bylo tam několik sedících postav. Měly hlavu lvice a prsy ženy. Na oba prsy padaly skupiny vlasů. U paty soch těchto bylo jezírko. Říkali mu posvátné jezírko. Stoupá a klesá prý s velikou řekou. Stojím, dívám se na obraz měsíce ve vodě a sebe i okolí zapomínám. Záře měsíce je tak světlá, že vidím dobře Ammonovy postavy s rozštěpenou korunou v pylonech a sloupech rýsované. — Mladé lvice Sechetiny jsou krásné, jejich prsy z osmanského granitu blýskají se jako přirozená pleť živého těla tmavé rasy nymbické. Blíží se skupina lidí, křoviny zapraskají. Cosi černého prchá skoky přes kameny. Je to šakal. Ztišili jsme se jako ta noc vůkol nás. Opodál nehybně stály palmy, velebné, krásné, bujné palmy. Sloupy a sochy vůkol mlčely. V tom cítil jsem, že mě někdo vzal za ruku a prudce ji tiskne. A zcela proti mně zazářily dvě veliké, krásné oči s pohledem bohyně Hathor. Skoro jsem nad hlavou ženy, jež na mne patřila, viděl emblem Hathořin. Rozlila se ve mně příšerná radost, lomcujíc mi údy. Nesměl jsem však ničeho říci. Ostatní stáli blízko. A pak jsme se vrátili. Byla měsíčná noc...

4.

Když jsme po úzkém prkně stoupali z ostrova do lodice, jelo prkno po zahoustlém bahně břehu. Tehdy přecházela mladá jakási vdova. Sami dva zbyli jsme s ní na ostrově. Jedoucí prkno svezlo se s lodice a řítilo se do vody. Silný Arab chytil vdovu levou paží pod prsy, pravou vzadu mezi hýžděmi. Šaty se jí vzadu vysoko vyzdvihly. Bylo viděti černou jeho ruku mezi bílými stehny ženinými. Za vdovou vlezli jsme klidně Ona a já do lodi. Vdova seděla zarudlá, a neklidné oči její měly zvláštní výraz. Podepřela si hlavu o ruku, vzpírajíc loket o koleno a z hluboka oddychovala. Na to se loď hnula.

Jeden z mužů zazíval, ostatní za ním začali jednotvárnou píseň, z níž po chvíli počínala se točiti hlava. Zakázali jsme jim zpívat. Jeli jsme velikou řekou. Skaliny po březích a ostrůvcích byly černý granit, jenž svítil jako asfalt na lomu v slunci. Na skaliskách seděly volavky. Slyšeli jsme hučení vody. Tekla rychleji mezi mnohými ostrůvky. Místy se točila. To jsme jeli kataraktem.

Někteří vytáhli láhve se šumivou vodou a pili ze sklenic. Také vdova měla žízeň. Když pak na další cestě bylo vedro a veslaři, potíce se, utírali se košilemi, vdova se nahýbala a nabírajíc vodu z řeky, podávala jim. Plavci pili rádi říční kalnou vodu. Byl to národ špinavý. Jindy pili třebas z kalužiny společně s bůvoly a velbloudy. Jeden u kormidla začal tlouci na kovovou derbukku. Ta její napiatá kůže v kovu měla zvuk drnčící lopaty. Druhý hrábl na dvě jednoduché píšťaly, z nichž jedna držela týž ton — primitivní dudy. A počali zpívat a veslovat veseleji. Vdova napájela dále. Voda kapala veslařům po bradách, stékajíc při pití.

Tehdy neznámá oslovila vdovu, řkouc: „Tomuto dejte.“ Byl to dvacetiletý Nubičan a usmál se, když na něho ukázala, tak, že mu lezly zuby s kusy dásní z úst. Byl to týž, který zachránil vdovu od pádu do řeky. Ženy na sebe pohledly. Vdova zardělá vzdorovitým pohybem podala mu sklenici a nahnula se, abychom jí neviděli do obličeje.

Brzy na to vstoupili jsme na ostrov sloní.

5.

Dojídal jsem meloun, krásný vonný meloun po obědě, když pro mě přišel její muž, tlustý, obrovsky tlustý a těžký člověk. Viděl jsem jej už jednou před tím; nevycházíval z hotelu, nejezdil s námi, seděl v chládku, nevida mnoho z těch věcí, pro které jsme sem přišli. Zvěděl jsem o něm, že se divil rozmaru své ženy, proč jela se plahočit v tato místa, ona, manželka muže, jenž má svou yachtu a více millionů než je dní v roce. Přeje si, bych navštívil ženu, protože stůně. Nalezl jsem ji v loži.

Její puls byl slabý a občas dostavovaly se mdloby. Vypravovala mi, že od té doby, co jsme jeli pouští ke královským hrobům, tam, kde jsem kopl poháněče oslů, od té chvíle že jí něco hluboko v životě se hnulo, snad se natrhlo a prudce zabolelo, ke hlavě že jí vstupuje hrozný pocit až z nohou, a údy že má jako ochrnuty. Jíst nelze jí ničeho. — Vykonal jsem vše, čeho lékařsky třeba bylo, napsal jsem předpis a odešel.

K večeru přišli pro mne znovu.

Byla rozčilena a nesnesla ani mírných zvuků, když někdo něčím udeřil, vyvolal u ní záchvat. Její veliké oči byly podivné. Mluvila o nakažlivých chorobách této krajiny, mluvila o možné smrti. Řekl jsem, že jest třeba velikého prostěradla studeného, do něhož ji zabalím. Svlékla se, obrácena pak ke mně zády, klečela v posteli. Měla krásné tuhé tělo mladé ženy. Přinesli prostěradlo, namočené v ledové vodě. Roztáhl jsem ruce a objal jsem ji celou v ledové objetí. Vykřikla, nemohouc oddechnouti, avšak za chvíli zčervenaly jí líce a zašeptala: „Dělá mi to tak dobře." A dýchala klidně. Na to řekla: „Nechoďte pryč!" Kývl jsem hlavou.

Z dálky rozhýkal se osel. Bylo v tom zvuku tolik žalosti a zoufalství, jako by hořekoval nešťastný člověk. Otevřel jsem žaluzii, zavanul vlažný vánek, chladnoucího dne. Palmy proti balkonu se hnuly a vážně k sobě naklonily svoje koruny. Nedaleký minaret stopen byl v žlutých skvělých oblacích. Ze zahrady ozval se hluboký hlas žáby, jedné z těch, které kdysi tresty hospodinu pomohly vymýšlet. Zahlaholila blízká cikáda, jako když spustí strojek, pravidelně pracující.

Za muselinovými záclonami v loži rýsovalo se tělo ležící ženy.

Vzal jsem ji za ruku. Zdálo se mi, že puls opětně slábne. Vyzdvihl jsem muselinovou záclonu a nakloniv se, poslouchám srdce, ženské, divné to srdce. V tom vezmou mě dvě ruce za hlavu, nahá paže obejme mi šíji a přitáhne k ústům, která mne dlouze líbají.

(Pokračování.)

N. N. ZLATOVRATSKIJ

zemřel 23. prosince 1911 v Moskvě. Starý spisovatel. Ani jsme nevěděli, že ještě žije. Umřel tedy poslední představitel — narodniků a narodničešstva, učitel ruského pokolení 70. let. Byl jedním z předních, jichž své doby nejvíce si vážila mladá inteligence ruská, která žila heslem: Všecko pro národ a všecko zkrze národ. Ruský literární historik J. Ignatov praví o něm v Ruských Vědomostech: „V něm bylo všecko, čeho třeba učiteli uvádějícímu a dávajícímu směr na pravou životní cestu. Měl ideál, měl silnou víru, měl veliký literární talent." — Nik. Nikol. Zlatovratskij narodil se roku 1845 ve Vladiměři. Už po otci, probudilém úředníku, měl sklon k národní literatuře. Po drobné literární průpravě vydal roku 1874 v Otěčestvenných Zápiskách proslulou povídku Krestjane-prisjažnyje (Sedláci-porotcové). V tomtéž, tehdy největším žurnálu, otištěny byly i jeho Ustoj (Opory), Děrevenskije budni (Všední dny na vsi), Zolotyja serdce a. j. Mnoho let také spolupracoval v Ruských Vědomostech, kdež od r. 1877 otiskl povídku Dobrovolec, Zlatá hlava, Bezumec, Staryj dolg a roku 1897 Z literárních vzpomínek. Na počátku 80. let redigoval Russkoje Bogatstvo, roku 1884 vyšlo první souborné vydání jeho spisů, r. 1889 druhé. V posledních dvaceti letech psal málo; před dvěma lety vyšla kniha jeho zajímavých vzpomínek: Kak eto bylo. V literárních kruzích byl velmi oblíben pro svoji dobrou povahu. Byl i přítelem Lva N. Tolstého. — Co bylo to ruské národnictví? — Ideálem, k němuž Zlatovratsij odkazoval, byl prostý život na vsi. V životě městském spatřoval nebezpečenství: město, fabrika, stroje žádaly dělení práce. Městský člověk jest pouhý „palec u nohy", malinká část společenského organismu, která nemůže plně rozvinout všech svých schopností a za to přebujňují nezdravě některé jeho vlastnosti. Vesnický člověk — tak věřilo skoro celé pokolení ruské z let 70. a tak hlásal Zlatovratskij — byl dokonalým, celým člověkem, neboť na venku všecky jeho schopnosti mohly se plně a harmonicky rozvinovati. Byl-li však jediný pravý život ten vesnický, tedy pravá byla také jeho moudrost a poesie. Mravné, spravedlivé, rozumné i užitečné podle těchto ruských sedmdesátníků bylo zejména vše co umenšovalo různorodost společnosti; nemravné, nespravedlivé, nerozumné a škodlivé bylo vše, co posilovalo její rozčleňování a tříštění. Ve vesnickém člověku uskutečněn jest mravní ideál života pro blaho bližních. Strýček Min z Opor Zlatovratského nemůže za šťastného pokládat nikoho, v jehož blízkosti žije někdo nešťastný. Harmonie každého jednotlivého vesnického člověka jest jenom v harmonii a radosti všech, kdo spolubydlí v obščině. Podle Zlatovratského obščina a artěl jsou útvary, ve kterých lze uskutečnit mír, lásku, spravedlnost. Národ ví, co potřebuje; inteligence to ví. — Filosofie a umění jsou dvě různé věci. Umění Zlatovratského stálo ve službách národnické filosofie a hledalo krásu v tom, v čem vidělo dobro. Naše besedy přinesly ke konci 90 let ukázku z prací Zlatovratského a ona snad postačí těm, kdož by chtěli hledat. Talent Zlatovratského vystačil na idylu, na příběh plný slunce, obrazů a barev. Jeho karakter vynikne v paralele; pravým jeho protinožcem byl Glěb Uspenskij, silák, obr, analytik (ne pesimista). — Kdežto Zlatovratskij nehledal příčin ani vnitřního smyslu událostí, nýbrž přijímal výsledek, byl stále naplněn obdivem a nadšením: Uspenskij se vyčerpával zpytováním i rozborem a nerad napsal řádky jen tak do vzduchu a podle nálady, dokud se o pravdě nepřesvědčil. Odtud síla a dramatičnost u Glěba, humor i komika; u Zlatovratského pathos, jenž unaví a znudí. Východisko i cíl oba národníci měli týž, ale individuality lišily se talentem i methodou.

APELES MESTRES:

PÍSEŇ LEDNOVÁ.

Střevíček malounký, střevíček milý,
střevíček nesoucí krůček tvůj čilý,
nožku tvou něžnou a křepkou

vložil bych bez hluku, tebou dnes být,
tuto noc tajemnou za okno v skryt,
v měsíční záplavu hebkou.

V půlnoci, uvidíš, přijdou tři králi,
nejstarší zahlédne za oknem z dáli,
pozdvihnuv bradu svou sněžnou,
střevíček malounký, střevíček milý,
střevíček nesoucí krůček tvůj čilý,
nožku tvou křepkou a něžnou.

Vzhůru již s úsměvem svatý král stoupá,
na hračku hled, již luny zář koupá,
plní pak rukou svou vetchou
střevíček malounký, střevíček milý
střevíček nesoucí krůček tvůj čilý,
nožku tvou sladkou a lehkou

Nazítří promnuvši očka svá jasná,
přiskočíš k oknu, oh — nejdražší, krásná,
srdce mé žhavé tam nabídne tobě
střevíček malounký, střevíček milý,
střevíček nesoucí krůček tvůj čilý,
nožku, ba nožky, jež zbožňuji obě.

Z katalánštiny přeložila Marja Tůmová.

O JUBILEJNÍCH ČLÁNCÍCH.

Literární jubilea mají přes všecko odsuzování svůj dobrý účel, vlastně účely dva. Politické listy i odborné revue cítí povinnost přinésti o oslavenci pojednání, jež obnovují a osvěžují jeho památku; v politických a populárních časopisech bývají to ovšem články, prostým anebo rádobybásnickým slohem parafrasující příslušnou stať z některé příručky o české literatuře. Literární referenti a kritikové z povolání cítí pravidelně potřebu podívat se zase jednou lépe na toho člověka a spisovatele, prohlédnout jeho práce a práce o něm, skontrolovat uznané pravdy, jež se stálým opakováním mohou stát snadno nepravdami. Tak tomu bylo třeba při jubileu Havlíčkovu r. 1896. Doufejme ve stejný výsledek blížícího se výročí smrti Boženy Němcové.

Erben tak šťasten nebyl, když slaveny jeho sté narozeniny. Jen tu a tam dotčeny problémy, jež u Erbena nutno rozřešit; tak stupeň závislosti jeho formy na lidových vzorech, psychologický výklad jeho básnění atd. Nejstarší naše revue Osvěta přinesla o Erbenovi „jubilejní vzpomínku", napsanou J. Groulíkem, jež zněla nadšeně a patheticky, nepřinesla však nic nového a ještě co přinesla, nemožno vyslechnout bez námitek.

„Teprve když dlouhým a pracným studiem seznámil se s prostonárodní českou poesií, stal se pravým básníkem" čteme. A dál: „Po roce 1853 přestal Erben básniti. Snad bylo toho, ne-li příčinou, aspoň spolupříčinou, že za jeho života Kytice při veškeré své kráse, vůni a svěžesti nebyla dost oceňována." Literární člověk by přece měl vědět, že pravé básnictví si člověk s sebou na svět přináší a že Erben z prostonárodní poesie vzal jen prvky motivické a formální, ostatní je práce jeho ducha kombinačního a jeho smyslu pro harmonii a styl. Co se druhého tvrzení týká, je přece dávno zjištěno, že Erbenovy ballady byly již dobrých deset let hotové, když je Erben v klidnějších a prázdnějších chvílích života začal rovnat, pilovat a připravovat pro souborné vydání. Erben sám psal o Kytici Rybičkovi, že je to sbírka „básní dílem sebraných, dílem dodělaných, které ale všecky z oné doby života mého pocházejí, kdež jsem ještě měl chuť verše stloukati." Ovšem básnická resignace Erbenova nebyla docela úplná. Jsou od něho i z pozdější doby básně, odpočítáme-li překlady a příležitostné verše, je to zejména První májová noc, otištěná v Máji 1860 a zajímavá Píseň o vítězství, otištěná r. 1862 v témž almanachu; a což jeho plán vylíčit po způsobu Mickiewiczovu poetické dějiny rodu Vršovců?

Ani není správné, že Kytice nebyla doceněna. Již první báseň ze sbírky Poklad, otištěný r. 1838 v almanachu Vesně, vzbudil zájem; sám Palacký napsal o ní v Časopise museiním: „Již drahně času nečetli jsme básně české s takovým zalíbením, jakové nám poskytovala národní báchorka Poklad od K. Jaromíra Erbena, veršem lehkým a plynným vyložená." Kytice celá pak přijata nadšenými články Musejníka, Pražských Novin (3 feuilletony) i Lumíra, brzy na to také Obzoru. Mladá generace byla Kyticí nadšena, Erbenovi věnován druhý ročník manifestačního almanachu Máje; ještě před tím (ve Hřbitovním kvítí vyšlém r. 1858) věnoval mu Neruda nadšenou básničku: „Zlato chtít snad pozlacovat..." Proto nerozumím dobře ani větě Groulíkově: „Básnickou její krásu vynesl na bílý den teprve Jaroslav Vrchlický po smrti Erbenově." Ne, to není pravda. I vnější úspěch přece Kytice měla, za živobytí autorova se rozprodala dvě vydání, třetí připravil ještě sám k tisku. Do r. 1890, kdy vyšlo vydání Umělecké Besedy s úvahou Vrchlického, vydána byla Kytice šestkrát.

Myslete si, že jubileum básníkovo slaví se ve škole střední, ať už profesor sám propoví něco vřelého o jubilantovi nebo uloží obratnějšímu žáku, aby z literatury psané složil slavnostní řeč. Žák použije článku Osvěty, a potom nastane ve škole něco velmi nechutného místo oslavy. Svědomitý učitel musí opravovat a překreslovat, až konečně obraz oslavencův vyroste docela jinak. Tak bylo s Erbenem. V uvedeném článku Osvěty se dále čte: „Erben vstoupil do české literatury básnické v době jejího nejžalostnějšího úpadku. Básníci jako Mácha, Čelakovský a jejich význační epigoni byli mrtvi a a na Parnasse českém nestávali noví bohové krásnější a mocnější bohů starých." A zatím vizte: první Erbenova báseň byla otištěna r. 1831, v letech třicátých a počátkem čtyřicátých vyšla řada jeho básní, i z vlastní Kytice, tak Poklad (1838), Svatební košile (1843), Polednice (1840),

A to nebyla přece „doba nejžalostnějšího úpadku české literatury básnické."

Všimněme si, jak charakterisuje Erbenovu poesii pisatel vzpomínky. Napřed myšlenkově: „Erben zvláště vystihl povahu českého člověka, jenž dopouští se snadno viny mnohdy neuvědomělé; ale uzřev velikost její poddává se tuhému pokání a extatické zbožnosti, aby smyl své hříchy a došel milostivého odpuštění... Erben volí si rád za své reky osoby, jež dopustily se tragické viny a musejí za to krutě pykati, nebo jež jsou zmitány temnou vášní... Reci ballad Erbenových věří skálopevně v Boha a jeho svaté a nalézají v něm vědy posledního neselhávajícího útočiště." Kdo chce, ať kontroluje, já jsem u Erbenových reků nenašel ani temných vášní ani extatické zbožnosti. Také výrok o skálopevné víře v Boha a jeho svaté by se musel formulovat jinak. A ta první věta vystihuje názor Erbenův na povahu českého člověka (a tuším, také tu povahu samu) špatně: Erbenovi podstatným myšlenkovým rysem českého lidového básnění je smysl pro spravedlnost v přírodě i v lidském životě; druhým pak charakteristickým znakem je mu „zdravý, silný duch národa", který nedá hynout v zoufalství, nýbrž vnitřním utrpením očišťuje a vede k životu. Ta pobožnost je v Kytici nanejvýš ve dvou třech básních.

Ještě mnoho divných věcí napovídáno v Osvětě o formě Erbenově, o jeho verších, ale to již opouštím, neboť mně nejde o kritiku, nýbrž o pouhé upozornění. Máme nyní vlastně víc literární a umělecké kritiky nežli plodů básnických a beletristických, ale ta kritika nestala se — kritičností, pracovitostí a svědomitostí. J. K.

—==o==—

DROBNOSTI.

Nový druh sensační literatury

rozrůstá se do širokých rozměrů. Sensace dvorní. Bývaly to kdysi státní důležitosti a držely se pod sedmi zámky, na př. takové Paměti carevny Kateřiny II. nebo paměti pruské princezny, sestry Bedřicha II. Dnes i ty se uvolňují a čtenář za několik desetníků může si opatřit Paměti carevny ruské Kateřiny II., Paměti hrab. Anny Potocké, Paměti paní Toselliové, bývalé arcikněžny habsburské a potom korunní princezny saské, jsou nejmladším květem této dvorské poesie memoirové, neboť španělská teta Eulalie dala si říci králem španělským a zavřela do stolku líčení madridského dvora. Také hraběnka Lonayová poslechla hofmistrovské rady. Spis Elisabeth, Kaiserin von Oesterreich (Clara Tschudi), je v Rakousku zakázán, ale hojně čten, právě jako Hardenovy portréty Köpfe. Široké vrstvy čtenářské mívaly od nepaměti žhavou touhu číst něco z dějin, potom knihy o cizích národech a zemích — proto spis středověkého Benátčana o Číně Milion tak se rozšířil —, obrazy ze života jiných společenských vrstev nežli svých atd. S tím souvisí dojista zkušenost našich knihovníků, že selský lid nežene se za četbou selských povídek, protože by četl o sobě, že by četl, co dávno ví a zná. Sensační dvorské romány hoví choutkám širokého čtenářstva z téže psychologie. Tyto romány objevují nové končiny světa. Někdy si čtenář řekne: „Vždyť ti lidé mají strasti a radosti jako my" a brzy se nasytí těch sensací. Někdy docela si citlivé srdce ženské zapláče, neboť život princezen bývá dojímavější než utrpení Barbory Ubrykové, zazděné v komoře klášterní. Někdy se však i dospělý muž zamyslí, uvažuje-li o politické stránce této sensační literatury. Tyto sensace klíčí, zdá se mi, jen v zemích, kde není svobody tisku. V těch zemích panuje pravidelně policejní shon za každým domněle anarchistickým nebo neloyálním projevem, a hle, není anarchističtější knihy nad memoiry pí. Toselliové. Se stanoviska uměleckého jsou většinou krváky ty dvorské romány, s politického mají svou cenu.

Báseň K. Havlíčkovi

věnovala jedna ze studentských lásek německobrodských, slečna Josefa Fettrová (později pí. Menšíková). Neznáme roku, kdy byla napsána. Jinak báseň svědčí o tom, že autorka dobře znala styl Havlíčkův.

Ja starou panou nechci být
ať mne pan Buch chrání
chci hodneho jen muže mít
to je moje přání.

Tak mileho mužička
mne panbiček dopřeje
vždyť jsem já mladá holčička
ta se jen stále směje.

A proč bych sobě kalila
to přeroskošne mládí
na to bych se vsadila
že se máme rádi.

Ó ten milý Karlíček
s ním se dobře šiknem
ach to bude mužíček
jen až sobě zviknem.

Já se budu stále smát
od rána do noci
pomodlit se a se brát
k nadhvězdnému otci.

—==o==—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Pohádka o Myrtě.

Napsal Clemens Brentano. Českým dětem vypravuje Marie Klímová.

V širé písčité rovině, kde se sotva tu a tam zazelená rostlinka, žil v chaloupce uprostřed jíloviště hrnčíř se ženou. Žili tu sami a opuštěni, neboť neměli dětí. Kolkolem rozkládal se kraj rovný a plochý jako písčité jezero bez stromů a keřů, smutný a pustý. Denně hrnčíř a jeho žena toužili, aby jim Bůh dal aspoň děťátko pro radost, ale zdálo se, že jejich vroucí přání nebude vyplněno. Hrnčíř zdobil hrnce i džbánky vlastnoručně vyrobené sličnými hlavičkami kadeřavých andělíčků a hrnčířce se celé noci zdávalo o zelených lučinách, o kvetoucích keřích i stromech a o červenolících dětech hrají

cích si v jejich stínu. Neboť po čem srdce prahne, tím se i ve snu obírá.

Jednou měla hrnčířka svátek. I vyrobil jí hrnčíř dva roztomilé dárky: půvabnou kolébku z nejbělejší parcelánové hlíny ověnčenou vypuklými růžemi a ozdobenou zlatými hlavami kadeřavých andělíčků a obrovský květináč z červenavé hlíny s malůvkami zobrazujícími pestré motýle a květiny. Hrnčířka si ušila do kolébky bělounké načechrané podušky a květináč naplnila nejúrodnější černou prstí, kterou si přinesla v zástěře z háje kolik hodin cesty vzdáleného. Potom si postavila oba mužovy dárky vedle lůžka. Večer poklekla a vroucně se modlila:

„Pane, tebe světa krále,
prosím vroucně, dej mi dítě!
Vychovám je k tvojí chvále.
Dceru, aby rovné nitě
čistě předla na vřeteno,
modlila se, písně pěla;
syna-li mít usouzeno,
by řeč moudrá z úst mu spěla,
aby muž byl dokonalý,
pevné vůle, smělých skutků.
jeho rad by všichni dbali,
ať již k míru nebo v půtku.
Kolébku mám, čistě voní,
děťátko mi polož do ní!
Jinak-li tvá moudrost velí,
útěchu rač dáti jinou; —
třeba stromek bychom chtěli.
Obložím jej dobrou hlinou,
tady v našem kraji chudém
pěstovat jej budem oba,
a až naše přijde doba,
v jeho stínu spáti budem . . .

Na konec se hrnčířka rozplakala a plakala, až usnula. V noci se rozpoutala strašlivá bouře. Hrom burácel, blesky se kmitaly a jednou se dokonce zdálo, jakoby ohnivý blesk proletěl celou chaloupkou. Ale ráno bylo překrásně. Svěží větřík vanul otevřeným okénkem a hrnčířce se zdálo, že sedí s mužem pod překrásným myrtovým stromkem. Listí jí ševelilo nad hlavou, a když se probudila, hle útlounký myrtový proutek ležel na podušce a svěžími lístky vánkem rozševelenými dotýkal se jejich tváří. Rozradostněná hrnčířka probudila muže a ukázala mu myrtový proutek. Oba se radovali, že si proutek zasadí a že budou míti aspoň živoucí bytost, kterou by ošetřovali a ze které by se těšili, až vypučí a rozkvete. Zasadili myrtový proutek pečlivě do nového květináče motýli a květy omalovaného. Pilně myrtu zalévali, vynášeli na slunce a ukrývali před chladnou mlhou i před ostrými větry. A myrtový proutek se ujal a rostl jako z vody. V hrnčířově chaloupce jakoby se bylo rozjasnilo.

Tu jednou přicestoval do krajiny kralevic té země. Říkali mu Vedžvut. V průvodu jeho bylo několik učenců, kteří hledali nových ložisek porcelánové hlíny, neboť v princově sídelním místě Porcelanii bylo nastavěno již tolik domů, že ložiska porcelánové hlíny v nejbližším okolí hlavního města byla nadobro vyčerpána. Princ vešel do chaty hrnčířovy a ptal se, kudy by se měl dáti se svou družinou. Spatřiv rozkošný myrtový stromek byl uchvácen jeho půvabem. Zapomněl na všecko na světě a zvolal s obdivem: „Líbezná, rozkošná myrto! Potěšila's mé srdce, jak jsem tě spatřil! Chtěl bych ti žíti na blízku . . . Ne, nelze mi žíti bez tebe, musím tě mít, i kdybych za tebe měl dáti polovici království!“

Ptal se hrnčíře a hrnčířky, kolik by za myrtu chtěli. Vymlouvali se bojácně, že stromek není na prodej a že nemají nic milejšího na světě. „Umřela bych, kdybych myrtu neviděla, mám ji ráda jako dítě a za celé království vám ji neprodám“, pravila na konec hrnčířka. Když kralevic uslyšel její odpověď, zesmutněl a vrátil se do svého paláce. Ale na myrtu nemohl zapomenout. Stále po ní toužil a tolik se mu stýskalo, až se rozstonal a celé království se roz truchlilo.

I přišli opět vyslanci k hrnčířovi a hrnčířce. Vyjednávali, zač by dali myrtu, že kralevic touhou po ní umírá. Po dlouhém vyjednávání pravila hrnčířka: „Ráda věřím, že by pan kralevic zemřel bez naší myrty, ale vezmete-li nám ji, ani my bez ní živi nebudeme. Chce-li pan kralevic naši myrtu, ať si vezme i nás; sami mu ji odevzdáme a poprosíme ho, aby nás přijal ke svému dvoru. Budeme mu rádi a věrně sloužit, jenom když aspoň někdy myrtu uvidíme a s ní se potěšíme.“

Vyslanci se zaradovali a hned vypravili kurýra do sídelního města, že myrtu přinesou, jen aby kralevic netruchlil. I rozestřela hrnčířka na nosítka pestře květované sváteční hedvábné šátky a fěrtochy, hrnčíř na ně postavil květináč s myrtou, rozloučili se s chaloupkou, s pecí i s jílovištěm a sami nesli milou myrtu do města.

Před branou uvítal je kralevic ve zlatém kočáře. Jak vytouženou myrtu uviděl, rázem okřál. V ruce měl ozdobnou konévku z ryzího zlata a hned myrtu vlastnoručně zalil a pokropil. Potom přistoupily čtyři sličné družičky v bělounkých šatech. Nesly skvostná nebesa z růžového hedvábí a stínily myrtu po cestě až do královského paláce. Děti házely na cestu květiny a všechen lid se veselil a jásal až čapky lítaly do povětří. Celé město se radovalo.

Jenom devět dvorních slečen se nesúčastnilo slavnosti. Hněvaly se a přály si, aby myrta zvadla a uschla, protože kralevic, dokud myrty nespatřil, často se s nimi bavíval a na plesích je vyznamenával. Každá z nich doufala, že bude jednou královnou v městě Porcelanii. Avšak od té doby, co si kralevic oblíbil myrtu, nestaral se o zábavy a o plesy. Dvorní slečny hrozně se hněvaly na ubohý stromek; a ani jediná se při uvítání neobjevila.

Když průvod s myrtou vešel do královského paláce, kralevic poručil, aby ji postavili do jeho komnaty k oknu a hrnčíře s hrnčířkou, aby ubytovali v zahradním domku, odkud bylo vidět myrtu v okně. Kralevic se již potom vůčihledě zotavoval, až se docela uzdravil. Sám ošetřoval a zaléval stromek a myrta rostla a sílila a bujela.

Jednou večer se kralevic posadil na lehátko u okna. V královském paláci bylo již ticho a kralevic se tak zadumal, až na něho přišla dřímota. Tu v nočním tichu zaslechl podivný šelest myrtových ratolestí. Probudil se a naslouchal. Zdálo se mu, jakoby někdo tiše chodil komnatou. Ucítil zvláštní líbeznou vůni. Ani se nepohnul a čekal. Konečně, když ratolesti opět tak podivně zašelestily, zazpíval tichounce:

**„Jakou list tvůj mluví řečí,
divukrásná myrto moje?
Stromku můj, jak mám tě rád!"**

A přelíbezný hlásek mu tichounce odpověděl:

**„Díky vzdávám za tvou péči,
za přátelství sladké tvoje.
Chci ti, pane, rozkvétat!"**

Kralevic byl až do duše dojat; ale jeho radostný úžas vzrostl, když zpozoroval, že se kdosi posadil na stoličku u jeho nohou. Když vztáhl ruku, ucítil stisk něžné ručinky a tichounký hlásek pravil: „Kralevici, dovol, abych ti v nočním tichu směla usednouti k nohám a poděkovati se za tvou velkou lásku. Jsem víla Myrta, duše tvého stromku. Moje vděčnost k tobě vzrostla tak, že nelze mi ji ve stromku utajit a dnes bylo mi dopřáno, abych ti lidskou řečí poděkovala." Králevic byl přešťasten. Dlouho rozmlouval s vílou Myrtou. Hovořila tak moudře a mile, že hořel touhou, aby se jí podíval do tváře. Než víla pravila: „Dovol, ať ti dříve zazpívám. Potom smíš se mi podívat do tváře. I zazpívala:

**„Ó šeptej, stromku milý,
již stichl všechen svět;
měsíček, pastýř bílý
po čistém nebi veď
beránků stádo bílé
ve zdrojů světla chrám...
Je, princi, spánku chvíle,
zas zítra přijdu k vám."**

Při jejím zpěvu tichounce šelestily ratolesti, venku po obloze plula zvolna oblaka a vodotrysky v zahradě šplounaly jako ze sna, až králevic opravdu usnul. Sotva zavřel víčka, vstala víla Myrta a skryla se ve stromku.

Když se kralevic ráno probudil, uviděl u svých nohou prázdnou stoličku a věru nevěděl, byla-li tu víla Myrta opravdu, či přišla-li k němu jenom ve snu. Ale myrtový stromek byl všecek poset bílými kvítky, jež rozkvetly za minulou noc. I uvěřil králevic, že se mu víla opravdu zjevila. Sotva se dočkal večera.

Již před soumrakem seděl v komnatě na lehátku a čekal. Konečně se setmělo; Myrta zašelestila a víla usedla na stoličku u kralevicových nohou. A mluvila tak krásně a zajímavě, že by ji byl poslouchal až do rána. Ale když prosil, aby směl rozsvítit lampu a pohledět jí do tváře, zazpívala mu opět písničku:

**„Ó, šeptej, myrto milá,
noc hvězdná nastala,
již holubička bílá
písklátka uspala,
beránků stádo plyne
ve zdrojů světla chrám...
Usněte, zítra jiné
písně vám zazpívám."**

A kralevic opět usnul a ráno se opět podivil a opět se nemohl dočkat večera. Ale zas bylo jako poprve. Ukolébala ho pokaždé svým zpěvem, když jí toužil pohledět do tváře. Sedávali tak spolu sedm nocí a za tu dobu uslyšel kralevic z úst Myrtiných tolik vzácných rad a pokynů, kterak by měl svou říši spravovat, že touha, aby ji uviděl, ještě vzrůstala. I velel osmého dne ráno, aby na strop komnaty připevnili hedvábnou síť, která by se mohla potichu spustit, a čekal, až opět nastane večer. Když potom víla Myrta opět usedla na stoličku u jeho nohou a jala se mluviti o povinnostech dobrého panovníka a na konec jej opět chtěla uspat písničkou, řekl králevic: „Dnes já ti zazpívám

(Dokončení.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 13. ledna 1912. Číslo 2.

BESEDY ČASU

Vychází v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času“ zdarma jako nedělní příloha.

F. SKÁCELÍK:

CESTY V MLHÁCH.

Přede mnou, za mnou kalná mlha skelná;
na voze venkovském se klátím cestou polní,
jež sotva na pět kroků viditelná
a v pravo v levo neprůhledno kol ní.
A dá se mysliti: snad mlžné tyto dýmy
jsou všude nad kraji mně dosažitelnými,
a má bytost nemá ani zákmit sil,
kterými bych mlhy v cestách rozplašil.
Ironický úkol: dlouhou řadu roků
stěsnat v daný prostor sotva pěti kroků! —
Na venkovském voze vlhkou mlhou temnou
jede také moje smutné srdce se mnou:
s veškerou nadějí, se všemi touhami
žene se krajinou zakrytou před námi — —
A zatím co bolest hořce pochybuje,
neunaveno mě znovu přesvědčuje,
že všechno pravé je za těmi mlhami,
věčnými mlhami . . .

* * *

Paseky a lesy,
jdu zas ve váš klín,
ať se na vás věsí
zimní mlhy stín.

Na modřínech jíní,
na cestách je sníh.
Zní jak v chladné síni
tikot kroků mých.

Z křovin, břízek svěží,
jak jda vzduchem hnu;
umlčeny leží
kvasy letních dnů.

Zahaleny srázy,
stromy bezlisté:
těžko se to vchází
v žití nejisté . . .

Vždy to přijít musí:
najednou jsi stár,
a všechno se dusí
hmotou mlžných par.

A den beztak krátký
padá v prohlubeň . . .
Náhle chce jít zpátky,
jenž šel zároveň.

Kdo zná vášní zvůli,
nic se nediví.
Nač jít jiným k vůli
v prostor šedivý? —

Chvílí, v nichž zrak provlh',
má hruď nesnáší — —
Ztratilo se do mlh
všechno nejdražší.

—o—

LUX:

ŽENA.

Skizza.

6.

Její láska jest pramenem hor abasinských, jenž letí a trhá vše v cestě. Jest rozvodněnou bystřinou spěchající v řeku, ve velikou řeku, která teče do moře štěstí. — Je to bezohledná láska prudké bytosti. Její nenávist je zžíravým plamenem, který v ní hoří a jejž musí uhasit třeba za cenu cizí smrti.

Oddělili jsme se od karavany, slezli jsme s velbloudů, kteří mručeli, když jim poháněči klepali na kolena, aby lehli. Nyní leží na nohou přežvykujíce a točíce pitvorně pysky v pravo, v levo. Poháněči svalili se na největším výsluní a okamžitě usnuli. Palmy stojí hustě, les poskytuje krásný stín. Opodál leží v kusy rozbitý ohromný Ramses, jeho koruna jitra za hlavou se svalila.

Její hlava spočívá v mém klíně, vypravuje mi o životě: Umění bylo její touhou. Když to jí vzali, chtěla spáchat sebevraždu. I v tom zabránila jí matka a radila, aby si vzala tlustého miliardáře. Tupá jsouc ke všemu, učinila tak a on ji za drobty přízně zahrnoval dary a příjemnostmi. Nechává jí volnost, poněvadž ví, že by jí ničeho nemohl přikázati, ani do ničeho vnutit.

Chodila až dosud po světě mlčíc a nemajíc tepla v sobě: měla vše, nač sobě pomyslila a neměla ničeho. Touhy neměla a odmítala, co minulo a násilím jako upomínka se vtíralo. Žila jako zosobněný vzdor, její zatvrzelé mlčení bylo také vzdorem. Nyní však, vypravuje, zařídíme si útulek a tam se budeme scházet. Vyšperkujeme si jej cizí krásou a obklopíme barvami, tóny a světlem. Hudba — ach ta, činí dobře nadšenému člověku. Zvuk a barvy — co je příjemnějšího smyslům? Útulek náš bude u modrého moře v zálivu, kde je krásně a po jehož oblouku města a vesnice svítí z hájů oranžových. Květy voněti budou k výšinám našich myšlenek a velikou píseň Šalamounovu druh druhu budeme zpívat, až vyčerpáme se z citů svých na dno duší. Pak nezbude nic jiného než mřít — a umřeme.

To byla duše mlčící ženy? Tyto propasti skrývala duše její? Tak vypravovala mi, občas hlavu svou strhujíc na má ústa. Nad námi kýval horký vítr palmami, opodál bůvoli točili sakkijí, která zpívala tak, jak kola do sebe zasahovala, točíce se. Veliká žlutá ještěrka vylezla před námi z houštiny a číle se olizujíc, dívala se na nás. Divoká hrdlice prováděla podivnou kantilénu svoji třaslavě nad námi. Světlí velbloudi svázáni šli za sebou houpavě prachem cesty. V dálce prokmitala ratolestmi datlovníků stupňovitá pyramida. Na ohnutém žebru visely koše zrajících dosud nepatrně zardělých datlí. A v horkém stínu palem pučela naše láska.

7.

Sedím na přídi. Vylezl jsem tam, kde sedává chlapec na noční hlídce. Černé rahno jsem obkročil, za mými zády kolmo spadá hrana přídy lodní do moře. Dívám se do čisté vody, v níž jako v rozbitém ledu na straně lodi stísněné se sbíhají rozběhlé světlé čáry, na osvětlené pak straně tvoří se nesčetné reflexy světelné. Jak loď pokračuje, jakoby někdo veliké bezbarvé drahokamy házel ohromnou hrstí po vodě. Tam sedím a píši. Moře je klidné. U samé lodi objevila se obrovská želva a zmizela. Slunce pálí mi obličej.

Naše láska tu není dobře možná. Tlustý člověk stojí mezi námi. Ona si ho nevšímá, avšak na lodi nelze býti o samotě. Všude je plno lidí. Nejvíce chodí za námi vdova, která napájela veslaře. Je velice zvědava. Obtěžuje nás též nehezký smích krásné Vlašky, která vysokým sopránem celý den se ozývá, smějíc se s muži a nevšímajíc si malého kadeřavého hošíka, jenž veselou mamičku stále hledá, tahaje chůvu za ruku. Přece však daří se nám, že jsme někdy sami. Scházíme se v noci nahoře, za záchrannými čluny. Mezi čluny není žádného zábradlí, ale je tam velmi příjemno. Lidé tam nepřicházejí ani ve dne, tím méně v noci. Dochází poslední čtvrt couťajícího měsíce. Díváme se, držíce se ohnutého silného žebra, na němž visí člun. Díváme se po moři a líbáme se. Ona nenávidí muže svého čím dále více. Bojím se skoro nenávisti její.

8.

Na lodi je kapucín, kouří a válí se. V neděli pořádal bohoslužbu. Kázal u sloupce hudebního salonku a měl za posluchače: dva pastory, vdovu, jež napájela, její dvě tety a svou „sestřenici“. Tlustý milionář uvolil se, že zahraje na klavír chorál.

„K tomu je ještě dobrý,“ řekla Ona a zasmušila se, svírajíc pěsti.

A když zazněl nějaký ženský hlas, nábožnou píseň zpívající, vzala mne za ruku a odvedla přímo do kabiny muže svého. Tam jsme se líbali a ona řekla c muži: „Při nejmenším pokusu stavěti se nám v cestu zahyne.“

Sedli jsme si na palubě a vypravovali jsme si o volnosti, o ztracené volnosti lidstva a o jejím nutném navrácení. O překážkách, které dělí lidstvo od přírodní svobody jednotlivcovy a které měly by padnout pokud neslouží nutně řádu a pokoji na světě. Jde o to jak by měly padnout. Já jsem jí vykládal své plány: kterak toužím, aby se mi podařilo aspoň určitý jen počet lidí uvolnit a opravdu učinit šťastnými. Pak vypravuji jí o nutnosti býti lidem užitečným. Udal jsem několik způsobů, jak lze toho docílit. Jsou lidé, jimž pomoci je dobrem, a jiní lidé, jež zabít je dobrem. Líbí se jí moje řeč a myslí, že nejprve nutno zabít manžela jejího, poněvadž nikomu není prospěšný a mnohým škodliv.

Moře je krásné a tiché. Naše láska je divoká a neklidná. Těším se na budoucí útulek náš. Jsem šťasten myšlenkami svými.

Potkal jsem veselou signoru. Držela na ruce hošíka, kterého nesla chůva a laskala jej. Hošík se vesele smál, byl šťasten.

9.

Je zvláštní to pocit, strhne-li vás žena k milování. Při prvním otevření očí ráno vzpomínáte na ni a po celý den stojí vedle vás. Jdete-li k ní, vše odstrčíte od sebe, abyste k ní přišli. Práce se daří, podniky rovněž všechny a proto nálada vaše je dokonalá. Jest zcela jisto, že milovaný má ve všem štěstí. Kdo má lásku, má i sílu a odvahu. Šťastné jsou dni lásky, pokud trvají. Lásce jde vše s cesty: i když tajit se musí, přece z hloubi hlaholí kotle a trouby triumfu jejího.

10.

Nebylo měsíce na obloze. Jen hvězdy třásly se v temnu. Čekal jsem nahoře u člunů. Na přídě zvonila hlídka. Moře bylo klidné, voda lehce stékala od lodi šplíchajíc, stroj pravidelnými tempy poháněl loď. Hluboká, polotemná noc. Své i její lehátko připravil jsem ke schůzce. Vysoko na stěžni svítilo zelené světlo. Nízko nad obzorem stála jakási veliká hvězda, promítala se úzkou brázdou světla od konce obzoru k lodi. Nikde v dálce neblýskala světla majáků: loď plula daleko všech břehů. Nikým nepozorován, úplně sám ležel jsem v chaise-longue sám se svými myšlenkami.

Nemyslil jsem na to, co bylo, jest a bude, veškeré moje vědomí zastíral jediný mohutný pojem, jímž byla ona.

Ona za chvíli přijde veliká a silná v duši i v těle, ona, která by mi mohla vsuggerovat železnou vůli i vraždu. Vím, kdyby mi řekla: „Zab“, a já se zdráhal, že by mě změřila hrozným pohledem a zabila by sama nepřítele našeho. Tato žena smělým krokem jde po nebezpečném srázu, aby pro nás odtamtud urvala několik květů. Její neohroženost je příšerná. Neznala snad nikdy překážek. Ohlédne-li se člověk po ohromném moři, říkává, že si připadá nesmírně maličký. Tato žena toho necítí. Ona má pouze pocit silné vůle. Je krásně býti milovánu takovou silnou ženou. Také já jsem silný a nepřipadám si nikterak malý. Kdo chce svobodu, nemůže cítiti se malým, ten je nad společností lidskou a s ní se rozchází proto, že jest mu malá. Není to pohrdání lidmi, je to práce ku předu rychlejším vodidlem mezi pomalými. Nepojedeme přece za zdlouhavým vozíkem, máme-li v ruce stroj nedostižné rychlosti. Také já jsem jí podoben a ona to ucítila, proto láska naše je krásná. Ona dále nemyslí, příliš je intensivní v cítění. Také já jsem tak učinil, ale dnes mi to nestačí. Škoda silné vůle jen pro cit. My dva musíme spojit svou sílu k dobru lidstva. Tolik času vždy nám zbude, z naší lásky. — Jak je krásná, tma vůkol. Proto krásná, že v naší moci jest rozžati světlo a zahnati tmu. Proti slunci práce je marna. Kde je slunce, tam už je vše hotovo. Proto je krásná tma. Usmál jsem se do tmy a povzdychl jsem. Někdo opakoval můj vzdech. Vidím — Ona stojí vedle mne. Přišla pak láska ....

Při noční naší schůzce Ona vždy snímá svůj tenký plášť, pod nímž je nahá. Je to tak volné a krásné. Jest jako kapitolská Venuše: tato, jednu nohu lehce pozdvihujíc, zakrývá prsty svými lůno a ňadra. Ona ovíjí jednu paži kolem šíje mé, druhou pevně ukazuje do dálky. Její svalstvo je bezvadné, svěží, má prsy panenské, vlasy hnědé, lehce zarudlé, a oči — o ty veliké oči! Tak vypadá.

Bílá postava v temnu. Vyskočil jsem. Vidím, — tlustý jde. Hledá ženu. Konečně jednou. Vidí nás a jde k nám. Činí záhadný nějaký pohyb, chápe ženu za ruku. Ona stojí před ním nahá a oči se jí zaleskly tmou. V tom se zapotácel mezi čluny, snad rozčílením nebo kývla-li sebou loď, a Ona — udeřila ho pěstí do prsou. Bílý ranec masa skácel se přes palubu. Podivno! Ani zvuku nebylo! Ustoupil nám, cesta je volná!

II.

Sedím na přídě, tam, kde hlídka sedává a píšu. Cesta naše chýlí se ke konci. Pracuji o programu příští činnosti své. Ona se vším souhlasí. Náš útulek bude v Cordelio. Je to vilová čtvrť v zálivu Smyrenském. Záliv jest krásný, má několik ostrůvků. Cordelio leží naproti Smyrně. Plán můj je tento: Otevřít svobodné území. Co se tam bude konat? Budou tam žít volní lidé bez zákonu, avšak s přirozenou morálkou. Takové lidi nutno vychovat. Zřídí se tedy škola, volná škola a od dětství bude se tvořit nový člověk Musí to být i tělesně silný člověk a dlužno jej vybrati tak, aby na něm neleželo zatížení chorobou. Zřídí se tedy pozorovací ústav s vyšetřovací pracovnou method lékařských. Též zvláštní nemocnice, pro lidi hynoucí nehygienickým životem a nedostatkem. A u takových lidí budu pěstovat základní nauky vzdělanosti a vychovávat především silný charakter. Náležitý pojem nutnosti, Svobody lidské, každému žáku musí jasně vyplynouti. Každý musí poznati přírodu a k ní vznítiti lásku svoji. Každý musí poznati sebe a svou sílu. Silné individuum obývati bude v svobodném území a z něho vycházeti: Zákony jednotlivých států, pokud mají vady, jako výstražný příklad dávati se budou. Vzorem idealního státu bude svobodné území. Zákony k upevnění státní moci přísně oddělí se od zákonů k ochraně individua. Vznikne pak u občanů nových zvláštní názor světový. Rozplozování lidstva bude pod lékařským přísným dozorem, aby nevznikalo chorobné individuum. Ve státě nebude pro nikoho majetku, potřeby státu prací občanů dosahovati se budou. Lidé, kteří budou chtíti mzdu a peněžitou odměnu, dostanou ji; nesmějí však státi se příslušníky státu a oprávněnci jeho výhod. Každý nemorální čin bude trestán vyloučením ze státu. Člověk neužitečný bude rovněž ze státu vyloučen. Člověk jiným individuím a celku jen a jen škodlivý se ze státu odstraní a vrátí-li se, zabije se. Je prospěšné a dobré někoho zabít. Největším zlem je překážet dobru. Nebude vojenství ani církví. Nebude rozdílu mezi občany svobodného území. Práce každá v území bude obzvláště ctěna: všeobecný blahobyt bude vyhledáván, majetek a kapitál jednotlivců znemožňován. Nebude nevolného manželství. Kdo vědomě na jiného nemoc přenese, největším trestem bude stíhán. Vyhledávání každého zaměstnání podléhá státní oprávněnosti, která dosahuje se příslušným odborným vzděláním. Nebude tedy možno, aby neodborník provozoval to, čím může uškoditi. Pronášení veřejného úsudku smí se dít jen samostatně. Nesmí být nikdo nijak znásilněn a omezen v mínění svém. Práce se bude konati zadarmo, avšak stát opatří vše, čeho si bude příslušník přáti — vyjma snad majetku. Umění stát svobodného území vydatně bude podporovati a zřídí potřebné ústavy tak jako pro vědu. Nejmodernější vymoženosti, pokud jsou lidem na prospěch, stanou se majetkem svobodného území. Za účelem cestování obdrží každý potřebný peníz od státu, neboť jest prospěšno znáti svět. Zvláštním trestem budiž stíháno prozrazení soulože od muže i ženy, neboť volnému mnohoženství nedá se zabránit. Žena těhotná buď vzata v asyl a tam nechť porod se děje. Teprve pak vrácena budiž domácnosti. Násilná soulož budiž trestána. Pochování dějž se spalováním, popel pak buď ukryt v zemi, aby svými též ostatky zemi živil občan volného území. Takové myšlenky napsal jsem mezi jinými mnohými do programu svého.

(Dokončení.)

M. J. LERMONTOV:

VĚZEŇ.

Žalář otevřít mi spějte,
denní jas se rozhosť v něm,
děvče černých řas mi dejte
s černohřivým komoněm.
Černobrvce sladce dříve
zlíbám ústa, čelo snivé,
na koně pak vyskočím,
vichrem v step s ním zatočím.

Vysoko však okenice
vrata zámkem stížená,
v skvostné síni krasavice,
v dálce — pro mne ztracena;
kůň můj sám a bez otěží
po zeleném poli běží,
vesel skáče, čtveračí,
vítr chvost mu roztáčí.

Sám tu — v trpký cit se noře,
holé zdi mám před sebou
mroucím paprskem jen spoře,
proniká zář lampy tmou;
slyším jen: Jak u mých dveří
zvučným krokem chodbu měří
v noci stráž, kol vězení
přecházejíc v mlčení.

* * *

TAMARA.

Kde v Darjalské propasti šeré
mhy vírem hřmí Tereku proud
kdys chmurnou věž, zdí trosky stéré
zřels' na černé skále se pnout.

A královna Tamara dlela
v té věži, jež k nebiční mhou
jsouc andělem půvaby těla,
než démonem povahou zlou.

V dne úsvit tmu půlnoční nitil
tam zlatého plaménku kmit,
v zrak, vnadě jej, poutníku svítil,
jak přál by mu oddech a klid.

Hlas Tamařin občas zněl s výše —
v něm touha se chvěla i žal,
pln kouzla byl z nadzemské říše,
moc tajemnou míti se zdál.

Po hlasu tom neznámé peri
jun, bojovník, kupec sem spěl:
Vchod před ním se otevřel šerý —,
v líc mračnému eunuchu zřel.

A Tamara na loži měkkém,
skvíc nachem se, perlami, zve
blíž hosta již; — hoříc rév vděkem
hle! před ní plá poháru dvé!

V tom v náruč již ruce si spějí
rty horoucí tisknou se k rtům,
zdi věže se v základech chvějí,
noc celou v ní divoký šum, —

jak v troskách by nočního času
sto bujarých junů a žen
při svatebním sešlo se kvasu
neb o tryznách v pohřební den.

Než sotva blesk ranního svítu
hor dotkl se, ozářil zem, —
zas chmurno tam na skalním štítu
a v troskách jak po ruchu všem.

Jen Terek že v Darjalském dolu
mír rušil, jak soutěskou hřměl
a vlny že splývaly spolu,
proud s proudem, když závodit chtěl.

Vír v nářku dál unášel s chvatem
hruď bezduchou v peřejí sráz,
a s okna kdos bílým vlál šatem
a „S Bohem" v hloub volal čís' hlas.

Tak něžně to loučení znělo,
tak sladce i v zoufalství svém,
jak srdce kés touhou by mřelo
a lásky slib dávalo v něm.

* * *

TŘI PALMY.

(Pověst východní.)

Kdes v poušti písčité arabské zeme
tři palmy nádherné vznášely témě;
z neplodné půdy té potok se pod nimi
za šumu probíral vlnami chladnými,
jsa v listy stajený, ve stínu stálém,
byl chráněn před pískem, slunečním palem.

Tak v klidu za rokem mnohý rok mizí;
než posud unaven pocestný cizí
se s hrudí žíznivou nad tokem studeným
v stín kmenů neschýlil s vrcholem zeleným,
až vyprah zvonivý ručej pak místy
a vadnout počaly rozkošné listy.

Tu palmy s repotem v zoufalost padly:
či proto vzešly jsme, bychom zde zvadly?
My v poušti bez vděku rostly a zkvétaly,
nás vichr kolébal, vedrem jsme zmíraly? —
zda námi okřál již pohled či libý? —
Ó jak nás zklamaly, nebe! tvé sliby!

V tom, sotva utichly, v kotouče svátý
prach v dáli modravé zvířil se zlatý,
blíž a blíž vesele jasný zvuk zvonků zněl,
a pestrým kobercem nahrblý hřbet se stkvěl,
bral se tu viklavě, v písek se boře,
velbloud za velbloudem, jak koráb moře.

A s výše kynouce peřestou stěnou
nad hrby pocestné stany se klenou,
jich kraj se občasně osmáhlou ručkou zved
a zevnitř zablýskl zářící, černý hled...
A nad luk postavou štíhlou se kloně,
štval Arab do běhu vraného koně.

Kůň časem vzepnuv se s prudkostí celou
jak pardál uháněl raněný střelou,
že pláště záhyby bělostnou záplavou
v neladu splývaly farysu nad hlavou;
ten hnal se za kopím s plamenem v oku
a s křikem vrhal i chytal je v skoku.

Tu k palmám blíží se výprava skvělá, —
hned v stanech pod nimi veselost zněla.
Co vodou s hrkotem džbány se plnily,
vstříc vonnou korunou palmy se klonily,
nezvané hosty, hle! vítaly ladně,
jimž pramen štědře skyt vody proud chladné.

Než sotva noci stín dopadl na zem
sáh topor v pružné pně drtivým rázem,
bez ducha poklesly obrové století,
šat sedrán s těla jim na hračku pro děti
a posléz zrubány v díly a části
až v úsvit žhly se jak bezcenné chrastí.

Dřív nežli mhy noc s tváře sňala
již karavana dál odtud se brala
a smutnou památkou popel tu studený
zbyl po ní v úhoru s pískem jen smíšený,
co ještě suchého vůkol se táhlo,
v poušť vítr roznesl, slunce to spráhlo.

Teď pusto, žalno tu, smutek vlá místem, —
víc potok nešeptá s keřem ni listem:
Ždá marně proroka, aby mu seslal stín —
i jej snad zavalí písek kdys v sypký klín —
sup pouze bradatý, v poušti jenž sídlí
tu v křiku kořist rve, mávaje křídly.

Přeložil Frant. Tropp.

—o—

TEREZIE PALACKÁ

rozená Měchurová, žena našeho historiografa Fr. Palackého, byla vzácná paní. Může si o ní učinit každý úsudek bezprostřední, přečte-li několik dopisů jejích, které psávala Fr. Palackému do Říma r. 1837. Uveřejnila jich část pí. Libuše Bráfová v Kalendáři paní a dívek českých na rok 1912. Palacký pracoval tehdy ve Vatikáně od dubna do července. S vlastenci si nedopisoval, oni přicházeli k paní Palacké a přikládali samostatné dopisy nebo přípisky k dopisům jejím a Palacký zase v dopisech ženě psaných jim navzájem odpovídal, aby nemařil dlouhým dopisováním čas, jehož musil využít ku pracím v archivech. (Proto se v dopisech těch vyskytují také drobty pro historiky a literární historiky. Tak 14. dubna 1837 Chmelenský psal Palackému do Říma: „Znáte rod mastičkářů? Jeden z nich — ale homo minorum gentium, česky jeho jméno by znělo: rez — těžce to prý nese, že Vy máte přístup ve Vatikánu a chce prý psáti, aby se Řím měl na pozoru. Jest to tuze hloupé, ale i hloupostmi se někdy listy plní. Jsem přesvědčen, že Vy všude sobě vážnost a důvěru získáte, a tak se smějte a opět smějte.") Paní Teréza Palacká byla něžná bytost, oddaná muži, roztomilá, skromná, cudná a tak šetrná, že četla Palackému takořka na očích, jaké jest jeho přání. My dnešní lidé vidíme Fr. Palackého již jen v majestátu patriarchy a buditele. Snad proto tak mile dojímají v dopisech ženiných i jeho (jež nepřímo poznáváme) výlevy lásky a něžné pozornosti. Pí. Palacká byla churavá srdečně, léčil ji proslulý Held. „Můj milý František" ji scházel jako těšitel v nemoci — „leč Ty říkáš — píše — že na nervovou nemoc se neumírá — tedy jen trochu trpělivosti." A hned první psaní se zavírá takto: „Kdybych se jen s tím papírem na chvílku k Tobě mohla připlížiti, abych Tě spatřila v Tvém okolí, je-li to zvědavost, je přece odpustitelná, není-li pravda? vždyť to není nedůvěra — té mezi námi není — důvěřuji Tobě jako Ty mně. Jsem smutna, proto se chci Tebou obveselit, jen aby Tě nenudilo čísti moje povídání. Hleď, s kým mám pohovořit, děti jsou příliš malé a jinak nepatří má důvěra než Tobě." A srdce Terezino hlásí se na konci každého skoro dopisu škádlením nebo mazlením. „Můžeš si představit, jak mi bývá teskno a jak si často přeju, abych jen hodinku se mohla s Tebou pobavit, Tvé útěchy poslechnout — a Tebe poškádlit nebo pomilovat. Už se velmi těším na Tvé nejbližší psaní, Tys mne s počátku rozmazlil, podávaje vždy brzo zprávu o sobě, že mi tentokráte čas nekonečně zdlouha uchází... Žij blaze a miluj svou upřímně Tě milující Terezii." — — I troška koketství se ozvala: „Těším se, že se tak docela nic neobdivuješ tamním krásným ženám, jinak bys pak nebyl valně se mnou spokojen, zdála bych se Ti asi příliš jednoduchou a nehezkou? Není-li pravda, Tys přece se mnou spokojen? Jen mi to přece pověz, abych uslyšela, že se Ti zdám ještě ne příliš odkvetlou a aspoň trochu milování hodnou. Nevysměj se mi..." Tyto dopisy psány jsou v originále německy, měšťanské dcerky s počátku 19. století neměly českého vychování. Ale právem Palacký o své ženě říkal, že „vlastenčila po německu". Rez zni německy Rost. Je to Pater Rost, jenž chtěl psát

do Vatikánu. Jak vděčná a užitečná by to byla věc vydati tuto rodinnou korespondenci celou, Fr. Palackého i Terezie Palacké.

*

(Dopis ze 14. dubna 1837.) Můj milý Františku! Velmi mne znepokojila věc, o které Ti píše Chmelenský. Že však Ty své nepřátely znáš, budeš vědět, jak se zachovat. Ba doopravdy já sama si Tebe tolik vážím, že mne nic tak nermoutí, jako když jsi zneuznáván. Vždyť jsi tak v pravdě dobrý a horlivý pro dobrou věc, proč to lidé neuznávají? Ty obětuješ celý život svůj snaze, aby ses vlasti zasvětil a přece to není uznáváno!

Jsem spletena, promiň mně.

Listy Tvé jsem všechny správně dostala, jsou nyní mou největší radostí, děkuji Ti mnohokráte za ně. Těším se, že tak mnoho krásného vidíš, Bůh Ti jen dej stálého zdraví. Mně se vede se zdravím obstojně. Včera a dnes je první hezčí den, jen že jsem zase odvykla chůzi. To však znáš ze zkušenosti. Buď tak dobrý, vyber pro své listy jiný papír, tento má následkem ohýbání již při přijetí díry. Chtěli Tvé listy ve středeční společnosti předčítat, ale nesvolila jsem k tomu, buď bez starosti, kromě dra Helda nedostane jich žádný do rukou. Jen v mé přítomnosti dala jsem je Tvým přátelům čísti. Nebylo by Ti to příjemné, a já bych leccos musila postrádat.

Doma je vše zdrávo, děti líbají ruku, ode všech ostatních známých i přátel vše krásné, vyjmenovat je stálo by mne mnoho času. Toto je moje čtvrté psaní, dostals všechny? Jak jsi stravu shledal, zdalis jí uvykl, nepsals mně ničeho, ani jak drahá byla cesta, živobytí; jsem na to zvědava.

Někdy cítím velikou touhu s Tebou vše sdílet arci jen s okamžitými city; však Tys vždy tak shovívavý ke mně a přivedeš mě zase na správnou cestu vzhledem ke skutečnosti. Jsem přesvědčena, žes mi nutný; jistě odpustíš mi, jsem-li tak ješitná domnívati se, že také já jsem nutná ne-li k Tvému štěstí, aspoň ke spokojenosti. Bůh dejž nám radostné shledání! Víš-li, že já když čtu Tvé listy, za své se stydím; však Ty mne miluješ — proto je s radostí přijímáš, viď? Žij blaze, líbám Tě srdečně, mysli na mne, Tvá věrná

Terezie. —

—o—

DROBNOSTI.

Jména žijících lidí

nesmí se užít v anglické beletrii! Nedávno anglický spisovatel John K. Prothero v Londýně napsal příběh, jenž byl uveřejněn v anglickém časopise v několika číslech. Náhodou nalezl kdosi, o němž dříve nikdo nevěděl, své jméno v povídce a žaloval pro urážku na cti, spáchanou tiskem. Spisovatel prohrál rozepři a soudem byla prohlášena zásada, nalezne-li kdo své jméno v díle básnickém (novelle, románu, povídce), že může žalovat spisovatele o náhradu škody. Povídka byla uveřejněna též jako kniha (Mobley & Tinsel). Povídka jest zajímavé líčení divadelního života, a mnoho známých osob v Londýně svolilo, aby spisovatel užil jich jmen. Tím se prakticky ukazuje absurdnost zákona, jenž vydává spisovatele neodůvodněnému a nepotřebnému nebezpečí. Spisovatel zaslal soudci Mr. Bucknillovi veřejný dopis, v němž promlouvá o nesmyslnosti celé situace. Má spisovatel domluvit se s přáteli svými a vydlužit si nebo koupit si právo, aby směl v povídce (románu) užíti jich jmen? Či má se vydati nebezpečí, že jeho Bill Sykes vzbouří sto počestných Billů Sykesů, aby podali na něj, ubožáka, žalobu pro zneuctění? Anebo má nazývati svého hrdinu A, padoucha B, a hrdinka, neznámá dosud ve svém rázu, má býti poznačena písmenou X.? Má spisovatel vynalézti překroucená, podobná jména, nebo užívat místo jmen osob maličkých drobňoučkých obrázků? Uvažujeme-li o věci, shledáme, že v Anglii spisovatel nemá příčiny k žertům. — — Právnické Rozhledy, jež anglický případ uveřejňují, mohly by laskavě říci, může-li taková nesnáz potkat i českého spisovatele podle nějakého paragrafu? Kolik tisíc Nováků, Malých, Tesařů, Bílků, Červených, Černých, Bílých, Schillerů a Neumannů mohlo by žalovat české spisovatele! —

—o—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Pohádka o Myrtě.

Napsal Clemens Brentano. Českým dětem vypravuje Marie Klímová.

(Dokončení.)

. Po delším zdráhání svolila. A kralevic zazpíval takto:

„Vodotrysky v sadě šumí,
cvrček hude písničku,
naslouchat kdo tiše umí,
ve snu šťasten chvilčičku.
Oblaka jej zkolébají,
měsíc uspí v sladkých snech,
v čarovném se octne kraji
snění bujných na křídlech.
Na blankytu nebes pláni
trhá hvězdy jako květ...
dřímej, lítej, z nenadání
šťasten ztiším křídel let."

A jeho píseň měla takovou moc, že víla Myrta usnula. I spustil honem síť a rozsvítil lampu. A co uviděl? Nejkrásnější dívku, kterou kdy spatřil, líbeznou tvářinku čistou a jasnou jako svit luny. Kolem čistého čílka kroužily se prsténce zlatých kadeří a na hlavě se zelenala myrtová korunka. Její roucho bylo zelenavé, stříbrem vyšívané a ruce měla sepaté, jako andílek.

Dlouho se na ni díval v němém úžase, ale potom propukl v radostný jásot. Uchopil ji za ruku, navlékl jí svůj pečetní prsten na prst a pravil: „Probuď se, líbezná přítelkyně má! Zde moje ruka i trůn a nikdy mne neopouštěj!" Víla Myrta se probudila. Ale když uviděla

rozsvícenou lampu, zarděla se a zhasila. Naříkala, že ji kralevic úskočně polapil, a že z toho jistě vzejde neštěstí. Ale kralevic prosil tak dlouho, až mu odpustila a přislíbila, že bude jeho královnou, dovolí-li její rodiče.

„Uchystej všecko ke sňatku a potom se zeptej rodičů, do té doby však mne nesmíš spatřit," pravila Myrta. Kralevic svolil; ptal se jenom: „Jak tě přivolám, až bude vše připraveno?" „Připevni stříbrný zvonek na nejvyšší ratolest stromku a jakmile zvonek zazní, objevím se před tebou," pravila. Potom protrhla hedvábnou síť, ratolesti zašelestily a víla Myrta zmizela.

Sotva se rozednilo, svolal kralevic všecky ministry a rádce a oznámil jim, že se ožení, aby se konaly přípravy k hlučné svatbě. Ministři jevili velkou radost a uctivě se poptávali po jméně nevěstině, aby prý začátečních písmen jejího jména použili při osvětlení města a při lampionovém průvodu. „Její jméno začíná písmenem ‚M', pravil kralevic, „a při svatebním veselí nechť jsou všude ozdobou malované ratolesti myrtové."

Ministři a rádcové se již poroučeli, když tu došla zpráva, že v královské oboře rozzuřil se divoký kanec a že ve skleněném královském letohrádku rozbil na padrť všechen čínský porcelán. Bylo nutno jej ihned skoliti, aby nepokousal jinou zvěř, která by snad potom dokonce rozbila celé sídelní město Porcelanii. Tu ovšem kralevic neváhal, poručil svým rádcům, aby nezapomněli na přípravy ke královské svatbě a sám se se svými myslivci vydal na lov do obory.

Když vyjížděl z paláce, dívalo se z oken všech devět dvorních slečen, které se tehdy tolik hněvaly, když Myrtu slavnostně vnášeli do města. Těšily se, že je králevic v okně uvidí a uctivě pozdraví. Než marně se z oken vyhýbaly, div že na ulici nespadly. Kralevic jakoby jich neviděl. Pověst o vzteklém, divokém kanci v oboře samy si vymyslily, jen aby králevice, který se teď nikdy ve městě neobjevoval, vylákaly na ulici. Čínský porcelán ve skleněném královském letohrádku rozbili na jejich rozkaz sluhové.

Co se tak umlouvaly, vešel otec nejstarší slečny, královský ministr, a oznámil dámám, aby se chystaly na královskou svatbu. „Kralevic se žení, vezme si princeznu M. a vše se má ozdobiti malovanými snítkami myrtovými," pravil.

Sotva ministr odešel, slečny se rozzuřily, neboť každá si myslila, že ona usedne jednou na procelánový trůn. Poručily, aby sluhové přivedli zedníka a ten aby jim vyzdil podzemní chodbu až do komnaty princovy, neboť se chtěly přesvědčit, co tam skrývá. Když zedník chodbu dostavěl, přemluvily desátou slečnu, aby šla do paláce s nimi, ale nepřiznaly se jí, co zamýšlejí. Šla s nimi spíše ze zvědavosti, než ze zlomyslnosti, ale ony ji braly do paláce v úmyslu, že ji tam nechají a potom že všecko na ni svedou. Za svitu svítilen kráčely v noci tajnou chodbou do princovy komnaty. V komnatě všecko prohledaly a zpřevracely a velice se podivily, když nenašly ničeho zvláštního, než myrtový stromek. Ale na myrtě si schladily zlost. Otrhaly z ní větvičky, kvítky a listy, a když strhly i nejvyšší ratolest, zazvonil stříbrný zvonek na ní upevněný. Víla Myrta myslíc, že ji kralevic volá, objevila se před nimi v bělostném rouše svatebním. Hrozně se ulekly, ale potom je napadlo, to že asi bude ta budoucí královna. Zuřivě vrhly se na ni a kapesními nožíky rozbodaly a rozsekaly vílu Myrtu na kousky. Každá si ulomila prstík Myrtin na památku. Jenom desátá slečna plakala a naříkala. I zavřely ji ve zpustošené komnatě a uprchly zase tajnou podzemní chodbou.

Když mladičký královský komoří, jemuž byl kralevic pod ztrátou hrdla nařídil, aby každodenně Myrtu zaléval, vešel ráno do komnaty, užasl. Uviděl líbeznou vílu rozsápanou a zkrvavenou na zemi a myrtový stromek přelámaný a odraný. Nevěděl, co by to bylo. Desátá slečna seděla v koutku a plakala. I vyprávěla komořímu, co se stalo. Plačíce sebrali spolu všecky údy i kostečky nešťastné víly a pochovali je do květináče pod přelomený stromek. Potom umyli podlahu, zalili stromek zkrvavenou vodou, uklidili komnatu, zavřeli ji na klíč a poděšeni uprchli. Jedině kadeř nešťastné víly Myrty vzala si desátá slečna na památku.

Zatím ukončeny všecky přípravy ke královskému sňatku a kralevic po marné výpravě za zuřivým kancem se vracel do města. Prve, než vkročil do paláce, zastavil se v zahradním domku u hrnčíře a jeho ženy. Vypravoval jim o víle Myrtě a žádal jich, aby mu dali svou sličnou dcerušku za ženu. Hrnčíř s hrnčířkou nemohli radostí ani promluvit, když se dověděli, že si v myrtovém stromečku vypěstovali rozkošnou dcerušku. Teprve nyní pochopili, proč měli myrtu tak ohromně rádi. Radostně svolili a doprovodili kralevice do paláce, aby se na svou čarovnou dcerušku podívali. Ale když vkročili do komnaty, uviděli divné věci: Na zemi krvavé stopy, milý stromek přelámaný, odraný, bez listí a pod ním hrobeček . . .

Kralevic volal: „Milá nevěsto moje!" Hrnčířka: „Drahé dítě! Jediná moje dceruško! Kde jsi? Ukaž se nešťastným rodičům!" Ale nic se nehýbalo a jejich zoufalství nemělo konce.

[illegible] trávil u stromku celé dny a [illegible] království bylo poděšeno a zarmouceno. Bolestí zdrcen ošetřoval kralevic s hrnčířem a hrnčířkou pečlivě a opatrně chorý myrtový stromek, až myrta najednou počala rašit. Zotavila se opět, jenom v korunce neměla několik lístků. Na hlavní větvi chybělo pět nejposlednějších výhonků, na druhé jen čtyři, neboť pátý právě pučel. Kralevic každodenně prohlížel výhonky a jak se potěšil, když pátý výhonek na druhé hlavní větvi dorostl a prsten, jejž dal kdysi ubohé víle, byl na něm navlečen, jako na prstě. Měl nevýslovnou radost: věřil, že víla dosud žije.

Večer seděl s hrnčířem a hrnčířkou u myrty a všichni prosili úpěnlivě duši stromku, aby jim dala známku života. Tu najednou stromek zašelestil a takto zazpíval:

„Slitujte se nad mou mukou!
Z obou rukou
devět prstů uťaly.
Milý princi, v říši vaší
devět snítek myrty raší,
mojím tělem bývaly.
Slitujte se nad mou mukou,
devět prstů z obou rukou
vraťte zas, kde bývaly!...“

Kralevic i rodiče byli hluboce dojati. Kralevic poručil, aby se rozhlásilo po celé zemi, že toho, kdo mu přinese nejkrásnější myrtové snítky, vlastní rukou odmění. I ukrutné slečny se doslechly o provolání kralevicově a zaradovaly se, neboť vsadily si devět prstíků Myrtiných každá do květináče a za tu dobu jim z nich vyrostly pěkné snítky. Nafintily se a přišly všechny, jedna po druhé, se snítkami do paláce. Vykládaly si slova kralevicova, že si vezme za ženu tu, která přinese nejkrásnější myrtovou snítku. Kralevic přijal snítky a slíbil slečnám, že jim vzkáže svou královskou odpověď. Jen aby se zatím připravily ke slavnosti. A když všech devět snítek ke stromku postavil, pravil hlas ze stromku:

„Pěkně vítám, větvičky,
pěkně vítám, prstíčky,
pěkně vítám! [illegible]
zahrabte je do země!“

I zahrabal kralevic všech devět snítek pod stromek, a na stromku hned vypučelo devět ratolístek. Tu však se přihlásila i desátá slečna, která si vzala Myrtinu kadeř na památku a prosila: „Pane kralevici, nevzala jsem snítky, ale tuto kadeř kladu do tvých rukou, a prosím, abys mi byl milostiv.“ Kralevic přislíbil, a slečna vyprávěla, jak se stala svědkyní hnusného zločinu a prosila, aby uprchlému komořímu odpustil a ji s ním zasnoubil. I dal jí kralevic [illegible], že udělí komořímu milost. Slečna spěchala do lesa, kde se komoří skrýval v dutém stromě a kam mu denně nosila jídlo. Komoří se zaradoval a hned se s ní vydal do města.

Když kralevic zahrabal pod stromek i kadeř, Myrta promluvila:

„Jsem zas vaše milá,
jak jsem dříve byla.
Věneček dejte mi na hlavu,
svatební ustrojte zábavu!“

I pozval kralevic všechen lid na velikou slavnost do královské zahrady. A když se lid shromáždil, Myrta postavena na trůn pod nebesa z růžového hedvábí a hrnčíř s hrnčířkou jí položili na hlavu věnec z nejvzácnějších květů, zlatou nití uvitý. Tu zjevila se víla Myrta všemu lidu jako sličná nevěsta a rodiče, kteří ji ještě nikdy neviděli, s pláčem ji objímali, hladili a líbali. Potom teprve kralevic políbil a objal svou nevěstu. Devět nafintěných slečen-vražednic sedělo jako na žhavém uhlí.

I řekl kralevic: „Čeho by zasloužil ten, kdo by téhle naší královně Myrtě ublížil?“ A shromáždění jeden po druhém navrhovali kruté tresty. Když došlo na devět slečen, pravily: „Zaslouží, aby ho země pohltila a ruka aby mu ze země vyrůstala.“ Sotva dořekly, pohltila je země a nad každou vypučela rostlina, mochna pětiprstá.

Kralevic s Myrtou slavili potom hlučnou svatbu a královský komoří si vzal nejmladší slečnu.

Po roce narodil se kralevici malinký myrtový kralevíček. Uložili ho do bílé porcelánové kolébky, růžemi věnčené, kterou dal hrnčíř kdysi hrnčířce k svátku a celé království plesalo a veselilo se.

Ale myrtový stromek tak sesílil a zmohutněl, že neměl v květináči místa, i musili jej přesaditi do volné půdy. Královna Myrta projevila přání, aby byl zasazen u bývalé chaloupky jejich rodičů. Chaloupka přestavěna v překrásný letohrádek, a za nedlouho vyrostl kolem myrtového stromku celý myrtový háj a hrnčířova vnoučata si hrála v jeho stínu.

Když potom dědeček hrnčíř a babička hrnčířka zemřeli, byli podle svého přání pochováni pod myrtami. Kralevic s královnou Myrtou již tam asi také odpočívají, nejsou-li posud ještě živi. Ale pochybuji, neboť je tomu již mnoho a mnoho let, co se všecky tyhle věci přihodily.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze dne 20. ledna 1912. Číslo 3.

BESEDY ČASU

Vychází v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Čísla za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

LEDA:

OSVĚTLENÉ OKNO.

Ty chvíle mám tak rád, když podzimní soumrak v kraj padá,
a v šedi průsvitné když měknou obrysy domů,
když žlutavý západu nach se s růžovou hnědí spřádá
a v zahradě zatichlé hrá slabě jen v korunách stromů.
Neslyšně večer se vkrad. Již v pokoji zaplálo světlo,
zřím v okně širokém hlav milých stíny se míhat,
to jakoby v oživlý dům cos radostného vlétlo
a paprskem hřejivým mně chtělo v cestu vbíhat.
Na svahu vysokém nade mnou klášter se zvedá
tmavý, jak zakletý. S mrtvými okny leží
jak rakev ohromná. Teď v jediném oknu bledá
svíce se zakmitla, z ní plápol po zdivu běží.
A náhle hasne zas a kláštera mohutný výsek
zmrtvěl v houstnoucí tmě. Vzduch hnijící travinou voní.
Listoví šelestí a pod krokem mým vrže písek.
Je ticho, v něž pojednou vpad třesk ujíždějících koní.
Kdes v dálce zaštěkal pes, jíž po chvíli umlká rázem,
kdos v ulici zazpíval a harmoniky táhlé
zvuk píseň provází, pak hlucho padá na zem,
že od hroudy odpoután být zdá se život náhle.
Tu z přítomna odnášen se nořím v minulé doby,
svých mrtvých vzpomínám a všeho, co odumřelo,
a minulých radostí a minulé touhy a zloby
a všeho, co vyhaslo a kdysi tak hořečně vřelo.
Leč svatvečera klid se měkce do duše vkrádá.
Je oželeno vše, co věčně bolet se zdálo,
je odpuštěno vše, čím srdce snad posud strádá,
když odumřelo též, co nedávno životem plálo!
To okno široké v tmu veselým jasem svítí,
zpěv zazněl za jeho sklem do podzimního hlucha,
v něm stíny drahých hlav víc tuším, než mohu zříti,
a druhé mladosti mne prochvívá radostná tucha.

—=o=—

LUX:

ŽENA.

Skizza.

(Dokončení.)

12.

Jsme v Cordeliu. Koupili jsme od ruského majitele vilu, kol níž je park a její zdi zrcadlí se v moři. V okolí provádíme rozsáhlé stavby, uprostřed míst, kde historie a mythy starých Řeků nasely památných jmen. Horstvo Sipylos, město Ephesos, mysetty kale, město Bergama, řeka Hermos, — jména Tantalos, Homer, Agamemnon. Nemocnice a škola jsou první stavby. Různorodá mládež s chutí se nám hlásí, přihlížíme k výběru. Jsou to děti Evropanů, Arménů, Židů smyrenských, oněch bledých zvláštních rusookých židů, kteří totiž překvapí návštěvníka; také turecké a arabské chovance máme. Získáváme učitele, což jest věc obtížná, vyložím-li svoje plány i jen z části, pokud toho třeba jest. Ze zdravých lidí okolních pak sestavuji personál. Každého člověka ptám se po dobré jeho vůli, chce-li podporovat naše plány. Při tom vidím s hrůzou, jak na světě je málo lidí volných a bez předsudků a pověr. Chodím, prohlížím a objednávám, celé dny. Stavby pomalu rostou. Vyšetřuji každého člena naší společnosti, dělám reakce na tuberkulosu a syfilis; mladý lodní lékař, jenž byl assistentem na klinice, dal si říci a šel s námi. Máme mnoho práce. Večer sedávám s ní na velikém balkoně nad mořem, tam obědváme. Sedáváme někdy dlouhé chvíle mlčky, inten-

sivně myslice. Cypřiše se strání dlouhými řadami sestupují k nám. Na protějším břehu pestří se smyrenské nábřeží s kavárnami. Armenská čtvrť přilepena je na svahu. Za ní trčí do výše kopec Pagos s tvrzí. Oranžové zahrady těžce voní, motorové člunky návštěvníků šumí, vracejíce se z Cordelia. — Lodi přijímají a vyloďují celé zástupy Orientalů se zavazadly a koberci. Čilým obchodem hemží se na ostrůvcích v zálivu. Jeť zde centrum prodeje opia, duběnek, hrozinek a koberců, které se smyrenskými jmenují, ale z Ušaku, místa dále v nitru malé Asie pocházejí. — Je to pestření barev velmi lahodné. —

„Tedy za měsíc bude stavitel hotov," pravím. Ona mlčí zamyšleně, pojednou však bere mě za ruku a praví: „Můj milý, pověz mi, stojí-li za tu práci lidé! Přeji ti vše, co tě utěšuje, ale řekni, nač je ti toho třeba? Myslíš na ty věci tak intensivně, že se mi zdá, jako bys byl zcela jiným, než býval. Pamatuj si: nic, pranic, ani osoby, ani záležitosti, ani předměty nesmějí seslabovati naši lásku!"

„Nemyslím tak," odpovídám, „bude to ovšem práce, ale té je třeba, má-li člověk žít. Hleď, doplnila's ve mně to, co mi chybělo: naprostou pevnost vůle. Stojíme oba sloučeni železně pevnou nohou na výspě, na níž obýváme. Vzdor nejkrásnějším úmyslům, jež tu chci, vlastně chceme provésti, cítím, jaké to budou nesnáze s dětmi a s okolím. Ale umínil jsem si, že se to dařit musí. Tento dům jest tvrzí pevné vůle, jíž musí s cesty všichni a všechno tak, jako šel s cesty lidský život. Vše takové musí přes palubu, abychom mohli ku předu. Železná vůle, klid a láska k věci: tu lásku mít musíš k mé věci, k naší věci. Jen tak zdaří se nám jednou založiti na světě kmen lidí, kteří nemají předsudků a jdou po světě rovnou přímkou. Budou to lidé nepřemožitelní, bez zákona, — avšak s pevnými zákony v srdcích. Budou to lidé šťastní, protože volni, a každý je rád přijme, poněvadž to budou vzdělanci. Postaráme se jim o místa. Bohužel s penězi, neboť peníze mají dnes moc, snad přijde jednou doba, kdy bude mít moc větší — absolutní dobro!"

Tak mluvím a rozpaluji se. Ona sedí mlčky, na čele stín. Čeho je předzvěstí tento stín?

13.

Vše jest hotovo. Nemocnice, škola, budovy jiné. Potřební lidé jsou okolo nás. Čtyřicet dětí bydlí v pensionátě se zahradou, učitelé v témž komplexu budov. V Cordeliu povstalo nové pěkné město. Nade vchodem do naší říše stojí psáno: S v o b o d n é ú z e m í. Vše leží krásně proti naší vile. Dívali jsme se včera večer při západu slunce, které slavnostně padalo do moře, v celém choralu krásných barev. Viděl jsem to vše a uvážil jsem, jak krásná bude tu práce. Něco se ve mně zachvělo a po obličeji se mi hrnuly slzy. Moje žena osvětlena byla sluncem: její veliké oči byly upřeny do největšího žáru. Nehnula brvou. Ruka její tiskla moji železně. Hrdá její hlava spočívala něco v zad. Obličej její byl krásný — a ledový. Jen líce jí hořely. Dívala se tak, jakoby živly k zápasu vyzývala. — Když slunce zapadlo, pohlédla na mne a vidouc moje slzy, zasmála se divným smíchem.

Obcházím naši říši s chvějícími se nervy. Co vše vyrostlo tu z ohavného těla, škodlivého, tlustého člověka. Kolik dobra vzejde na těchto místech lidem! Jak dobře jest někdy někoho zabít.

Dotýkám se zdí stavení a zahrad, překročuji prahy. Hlava moje šílí. Vidím před očima první svobodné lidi. Volně pronášejí úsudky své. Volně konají to, co je užitečno a čeho třeba. Neznají chudoby a neštěstí. Hranice států nejsou překážkou jich krokům. Všude otvírají jim náruče na uvítanou. Jsou to proroci štěstí, štěstí toho, jež rodí se všude tam, kam oni vkročí a o něm káží. Státní moc posílá proti nim svoje pochopy, avšak tisícové se bouří a s rykem lámou mříže jejich vězení, volajíce: „Dejte nám proroky štěstí." A proroci jdou dále, a když srdce dívky vzplálo pro některého, vede ji světem, paži ovinutou kol jejích boků, jedinou to páskou, jíž jsou spojeni: objímající paží. Jsou to šťastné dvojice volné lásky, která vyhlíží, tvoří teplé hnízdo, v němž dobrovolně pár se skryl a jež je tak miloučké, že z něho nikdy po celý život nevzletují. Je to volná láska, silná jako smrt, v níž není lži ani cizoložství. Muž zabil by se pro ženu, žena pro muže, a když se dítě rodí jim za dítětem, jsou to růžové, zdravé děti, beze stigmat bývalých chorob předků, bez tuberkulosy, scrofulosy, silně živení, bez křivice, krásně urostlé, v nichž shlížejí se dobrovolní rodičové s láskou. A tyto rodiče já jsem vybíral a k sobě řadili se samostatně v páry, jak láska zahořela pro toho či onoho, pro tu, či onu. Novodobý to Olymp na zemi. Jaká krása. A kdo založil tento Olymp? Já na smrdutých hnátech odporného škůdce. Vyrostlo to jako květy z pařeniště!

Vidím před sebe deset století napřed. Vidím, že rostu a dostávám sílu rozsypávat ještě více dobra po zemi. Jezdím z místa na místo po světě. Již pln je svět štěstí a volnosti. Pouta v musejích chovaná jsou směšným anachronismem. Po světě rodí se tisíce písní. Cítím, že dostávám křídla. Vzlétám nad zemí výše a výše. Dobývám se na cizí světy a všude zasévám semeno volnosti a štěstí. Práce to dlouhá a věčná. Létám miliardy věků. Již zanesl jsem semenem svým všecky světy. Stávám se mlžinou, kroužím miliardy věků, cítím, že tuhnu a že žhnu. Kam pohlédnu, oživují nové hvězdy. Stávám se sluncem štěstí, které na hvězdách znovu a znovu se rodí. — Jdu, mlčím a usmívám se. Jdu a necítím, že bych šel. Přede mnou je nějaká záře, nevím jaká. Ničeho nepoznávám. Necítím země pod svýma nohama, nečichám nijaké vůně světa kolem sebe, jen se mi zdá, že jsem pochopil, jak voní vesmír, jen se mi zdá, že znějí písně, vzdálené chorály, necítím ani sebe, myslím, že nejsem.

Pojednou cosi mi hučí v uších, rozléhají se nějaké pokřiky a rázem zmizí všechno.

14.

Ležím na loži. Veliké oči ženiny dívají se na mne. [J]sou osvětleny sluncem, vidím každou žilku ve skléře, [a] ze zornic vychází červenožlutý reflex tak, jakoby [b]y hořelo v hlavě a záře plamenů svítila z očí. Nespou[š]tí se mě těchto očí. Vytáhli prý mne z moře, kde jsem [s]e topil. Hodili kotouč z parníku, nechtěl jsem se prý [c]hytit. Když jsem se potopil, skočili pro mne a přivedli [k] životu. Tedy nejsem mlžinou? Ani ne u vesmíru? [M]ysl moje je obestřena. Dotýkám se kůže své, která [j]e jako dvojitá a velmi horká. Mám žízeň. Poznávám [h]orečku. — Jakýsi vysoký, převysoký tón zní v mých [u]ších. Cosi jako čerpací stroj tluče pravidelně v mé [h]lavě. Ruce mé jsou těžké a nedovedu se sám posta[v]it. Na rtech mých sedí cosi ohavného, jako kůra, ne[h]ýtím jimi. V ústech je sucho. Veliké oči ženiny na mne [s]e dívají. Dnes prý poprvé chápu. Podává mi cosi na [l]žíci. Poznávám jakýsi známý lék. Namáhám se po[z]nati, který jest to. Konečně. Je to ipecacuanha s any[ž]ovou solucí. Občas kašlu a bolí mne v zádech. Oči, [v]eliké oči. Neviděl jsem ještě vás se zavřít. A když [j]ám zavru oči, vidím je zas. Šlehají z nich plameny. [M]yslím, že umru. Vztyčím se pojednou na posteli a vi[d]ím, jak vše okolo mne houstne. I oči zmizely. Za[h]řmělo mi v uších jako tenkrát, když jsem padal do [m]oře. Na to jsem se zvrátil. Byla to krisis.

15.

Sedím na našem balkoně a uzdravuji se. Žena je [s]tále u mne. Měl jsem těžkou pneumonii, vdechnuv [n]ěco vody, když jsem se topil. V krisi dostavil se váž[n]ý kolaps, jemuž bych byl málem podlehl. Potom mi [b]ylo však už lépe, neboť horečka se nedostavila dru[h]ého dne. Sedím a vidím zase Smyrnu, z níž k nám [s]pěchají motorky. V přístavu houpají se stěžně mno[h]ých lodí. Cypřiše sestupují se stráni k nám v dlou[h]ých řadách. Vidím, jak armenská čtvrť plane v slunci [n]ad Smyrnou. Dlouhé stíny padají na moře.

Pojednou oči mé něco hledají. Žena nespouští se [m]ne zraků. Neříká ničeho, ale vidím, že mlčíc ptá se: [„]Hledáš je?" A okamžikem ohromnou silou mě cosi [z]vdí z lenošky a přede mnou stojí plamennými písmeny [n]apsáno: S v o b o d n é ú z e m í.

Vidím, že mne posadili zády k němu. Vstávám. [M]oje údy přestávají se třásti a sám stáčím lenošku [t]ak, abych je viděl. Proč to učinili? A dívám se na ty [n]ahé nové střechy, na bílé zdi, které nyní jsou růžo[v]ými v naklánějícím se slunci. A jako na povel pojed[n]ou zní tu zpěv dětský. — Slyším, jak zpívají: L' éteu[n]ard sanglant est levé. — Ach, jak je mi krásně. Děti [z]pívají tu píseň svobody! Svobody koupené třebas za [k]rev! Ano! Ano! Každou cenu, každou nejvyšší cenu [z]a svobodu!

„Slyšíš tu píseň? Jak je to krásné!", pravím ženě, [a]však ona sedí neodpovídajíc; její tvář má něco cizího, [z]evlídného ve výrazu svém, zdá se, že jí něco vadí, [n]ěco překáží. Po dlouhé pomlčce teprve odpovídá: [„]Byl jsi velmi nemocen. Šetři se a nerozčiluj se, ať se brzy uzdravíš. Pojedeme do Ramleh. Tam sesílíš a uklidníš se."

Uznávám tyto plány, ale nechápu, proč bych se nemohl právě tak uzdravit zde ve smyrenském zálivu, jako u Alexandrie, kde bývají tak často vysoké vlny.

„Proč nezůstaneme doma?" namítám tedy, avšak marně. Žena mne prosí, abych neodporoval.

„Nedbáš nic o sebe, tvoji rekonvalescenci ruší tam to.....", při čemž ukázala na milá mně stavení.

Prosí mne a prosí, až slíbím, že nebudu déle odporovat a půjdu s ní.

Jest uspokojena. Mně však se zdá, že se něco děje, co by nebylo prospěšno svobodnému území. Cítím, že nalezlo v ženě — nepřítele. To jsem pochopil a budu opatrným. Avšak zprávy o něm musím míti každodenně. Umiňuji si, že před odjezdem umluvím se s ředitelem, který jest mi oddán, aby mně ihned podal telegrafickou zprávu na ředitelství Casina San Stefano, kdyby se něco tady stalo. To mě uklidňuje. V hloubi mysli mé pálí mne však stesk a nedůvěra, kterou poprvé jsem pojal vůči ženě své, která svazkem volné lásky spojila se se mnou a jejíž láska stále je větší než všechna vůle, i větší než má láska. Zmizela již snad veškerá možnost nezlomné důvěry? Pak tu již není lásky!

Ano, nemiluji už své ženy, poněvadž musím se jí báti, že z nenávisti poškodí, co se mi stalo dražší než ona sama. Nemiluji ji, avšak omlouvám ji, neboť jest bytost, která žije jen svou láskou, absolutně jen jí a nesnese ničeho, co by jí v lásce překáželo.

Jak to as všechno skončí? Jaká to jen je žena, což všechny tyto bytosti jsou takové? Zosobněný cit, bez všelikého jiného smyslu? Altruismus, snaha po práci jiným prospěšné, ctižádost, touha poznati podstatu života — potom všem tu není ani potuchy, jen koncentrovaná ta soluce citů zvaná krví ženskou zalévá mozek a veškeré útroby. Jaká to podivuhodná síla citu? dovede-li všechno ostatní zatlačit, jaká škoda této marné síly, která se stává marnou, když dospěje láska jistého vrcholu. Počíná takto konec? Co bude dál? Prozatím jsem sláb a musím vyčkat až sesílím. Ona je silná a snad cítí, že jí unikám — má se na pozoru.

Hle, což kdybychom jen proto zabili člověka, že vadil lásce naší, která je dnes již tak ustrašena a zakřiknuta v mé duši! — Co jen bude dál? Já svobodného území nedám. — Nehnu se od něho, dokud ho nepřivedu v bezpečí. — Raději zemřít než ztratit tento ráj, a vskutku, měl jsem raději zemřít, než mám-li ztratit, co jsem vytoužil a sestrojil — zač jsem dal lásku k ženě, která mě miluje, jako jiní milují sebe, miluje mne divnou láskou, za níž dala svůj egoismus, každou myšlenku na sebe; ona nemá žádného pocitu svého „já", já jsem i jejím „já."

16.

V Ramleh žijeme už měsíc. Jsem zase silný, jako jsem býval. Bydlíme ve vile z perforovaných cihel, kde neustále jemný pohyb vzduchu dodluje pobytu

vskutku milého uprostřed nádherných květů akacií a rozlehlých sykomor. Park náš má skupinu palem, pod nimiž sedáme večer. — Připomenuly nám onehdy les v Sakáře, kde jsme si poprve vyprávěli vzájemně svoje historie, poblíže povalených Ramsů. Jsem o mnoho klidnější. Žena je veselá, poněvadž jsme nyní zaměstnáni jedině svými bytostmi.

Vrací se to láska? Na dně mé mysli ulehlo cosi, čeho se nedotýkám, ale je to tam. Je to ostražitost. Nedotýkám se toho proto, že mi žena projevuje tolik nadšených citů a má takovou náladu, že ji nechci zarmoutit. Občas telefonuji do svobodného území. Zaslechnu vždy klidný hlas ředitelův, jenž ujišťuje, že je vše v pořádku. Trávíme čas věru hříšně. Jezdíme na kolečkových bruslích v sále, čteme noviny, koupeme se. Bývají vlny. Rád jimi plavu a nechávám se unášet leže na zádech. Několikráte jsem už přemýšlel, jak je možno, že jsem se topil v Cordeliu a jak jsem mohl být v bezvědomí. V lázních bývám bez ženy. Nerada mě pouští, ale nikdy jsem neměl nejmenší slabosti. Dámské lázně jsou daleko od našich. Orientalci skrývají v nich své dámy z haremu, které chodí do vody nalíčeny a plny šperků.

Nedávno překvapila mne večer zvláštním způsobem. Pozvala arabské hudce s derbulkou a skryla je v místnosti přiléhající k té, v níž byla aranžována fontána s rybkami, lotosem a papyrem. Pojednou objevila se mi nahá. Na pažích, zápěstích, nad kotníky i na stehnech šperky vyzdobená a tančila přede mnou jakýmisi vymyšlenými, půvabnými pohyby; viděl jsem jak jest krásná žena moje a když skončila, líbali jsme se tak, že jsem řekl: „Ano, láska se vrací." Byli jsme oba šťastni a od toho dne jsem vesel. Cítím jen zcela nepatrně na dně myšlení svého, číhat „ostražitost", ale jen tak, jako když, jdouce myslíme si, že se někdo dívá a nespouští s nás zraků. Má žena nemá ovšem o tom ani potuchy. Jsouc úplně zkolébána v jistotu, řekla těchto dnů: „Nemyslíš, že bychom se mohli vrátit domů?" Chystáme přípravy na cestu zpáteční. Loď vyjede pozítří. Jsme spokojeni, že až za dva dny, protože je moře velmi nepokojné a cesta byla by nepříjemna.

17.

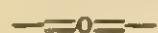
Oné hrůzné noci dosud nespíce, seděli jsme spolu, když pojednou cítil jsem, že s námi vše kolísá. Dveře a okna pošinovaly okraje ve zkřivené obrazce, nábytek padal na podlahu. Uprchli jsme na balkon nad mořem. Ač byl velmi vysoko, létaly vlny někdy až přes zábradlí. Okolo nás bylo dosti volné prostory. Na nebi svítil měsíc v úplňku. V parku nakláněly se štíhlé cypřiše a jiné stromoví šikmo, tak jak jim půda unikala. Pod námi hřmělo moře ohlušujíc řevem. Les rahen a stěžňů, naproti ve Smyrně, bil divoce o sebe, jako ve rvačce. Co vteřinu potopil se nějaký rybářský, nebo kupecký plachetník, vzdor tomu, že nalézali jsme se hluboko v zálivu. Domy vzdorovaly. Byly nevysoké a dobře stavěny, jen se zdí létaly kusy omítky, až k nám na balkon; cítil jsem, že vědomí moje úplně je zmateno, díval jsem se upřeně naproti balkonu. Svobodné území statečně vzdorovalo těm několika hrůzným vteřinám, kterých do smrti nezapomenu. V tom však osvětlují se okna pensionátu podivným způsobem, světlo se zmítá a vyrážejí plameny ze dvou oken. Chci utíkat na pomoc; v tom zvrátí se zrovna před balkonem vysoká zeď a dva staré stromy. Nemohu s místa. Vteřiny jsou nekonečné. Můj celý zbytek vědomí je tam, u požáru, ještě jeden pohyb a zařval jsem do hřmění té spousty, jakoby mě někdo probodl: sesula se škola. Řvu zoufale a u srdce je mi dusno. Nové trhnutí a — svobodné území kácí se v rum, z něhož šlehají plameny. Cítím, že mi lezou oči z důlků a hluboko v hlavě že mi rozbředuje mozek v horkou tekutinu, která se přelévá, hnu-li hlavou. Na to se všechno utišilo. Nevšímám si nikoho, lezu přes vrch nakupený balkonem. Polovice vily tam kde přiléhají obydlí služebnictva, je zřícenina. Nepoznávám cesty, nevím, kudy dále. V jednom místě zřím veliký kus zdiva a pod ním slyším nářek a prosby. Poznávám hlas našeho zahradníka, je pod velikým balvanem, kterého nelze odvalit. Konečně jsem na volnější prostoře v parku. Šikmé přímky nastavěných stromů a keřů polozlámané přivádějí moje nohy v nerovnováhu. Myslím si, že nejdu po rovině, nýbrž po svahu. K našemu svobodnému území bylo čtvrt hodiny. Namáhám se již asi tři čtvrtě hodiny a ještě tam nejsem. Přicházím k novému rumovišti, vylézám na ně a teprve nyní přehlížím celou zkázu. Půl pensionátu sesulo se přímo do moře. Z ostatku šlehají plameny. Ani jediného člověka ani dítěte nevidět. Vše mlčí hrobovým příšerným tichem, do něhož hučí vlny a praskají plameny; stojím a chytám se za hlavu a zoufalý pláč třese mými údy. „Kde jsou děti? Kde jsou drahé děti?" Tak říkám si neustále. V kapse zavadil jsem o nějaký předmět, poznal jsem nůž, ostře broušenou dýku, kterou jsem koupil kdysi v Assuanu a dal brousit. Mimovolně tahám ji z kapsy a obnažuji.

Nevím ještě, co chci udělat, snad se zabiju. Několik kroků dále je plocha po širokém balkoně, kde děti večeřívaly. Někdo tam leze dosti svižně přes nerovné plochy zříceniny. Poznávám ženu. Již je nahoře na plošině. Zdvíhá ruce k výšinám a divoce trhá se sebe šaty. Co chce počíti, je šílená snad? Vidím, že je úplně nahá a počíná tančit tancem z Ramleh. Plameny šlehají kolem ní. Drápu se tam také a čím více užasám: žena se divoce směje a něco vykřikuje, rozpoznávám konečně slova: „Ať žije zkáza".

Počínám hořeti vztekem, drápu se úsilovněji, padám, trhám oděv o kamení, zbarvuji své údy krví, ale vztek, jenž se stále stupňuje, žene mne ku předu! Opět vykřikla: „Ať žije zkáza!" Jsem na plošině a blížím se jí. Směje se na mne a tančí, zdvihajíc silná paže k výšinám. Jsem docela vedle ní, uchopuji

vztekle levou rukou nahé tělo pod prsy a divoce vrážím nůž tam, kde je kořen jejího levého, krásného prsu. Řekla jenom: „Můj drahý" a to už jí daleko stříkala krev. Na to sesypalo se bezvládné její tělo. Kradu se dále, slézám s plošiny a hledám, hledám, hledám.

Nevím již; co hledám. Jenom vím, že jsem začal zpívat krvavý prapor: „L'etendard sanglant" — —

DOBROČINNÉ ÚČELY

a všeliké skutky lásky bývají v našem životě posuzovány povrchně a tedy z pravidla pošetile. Máme už jakousi galerii českých mecenášů, ale mnohé portréty této galerie jsou padělané. Skutky lásky jsou dílem charakteru, jsou projevem duší. Dovedete ozdobit vnější svět, rozradovat své spoluobčany a naplnit mladá srdce horečnou touhou, aby vás následovala, jestliže skutek váš byl majetkem vaší duše a projevem živých sil. Když r. 1911 na podzim mnozí lidé v Čechách rozebírali si děti z nepovolené české školy ve Vídni, tenkrát zahrály vám před očíma skutky lásky, tenkrát jste mohli poznat, co jsou to dobročinné účely! Nemajetní lidé psali do Vídně: „Jsem řemeslník, ale vydělám přec tolik, abychom měli čeho se najíst; když uživím pět krků, pošlete mi jednoho toho vídeňského školáka, uživím i šestého." Vidíte, tu je dobročinný účel. Chudý člověk přidá sil, bude denně o hodinu déle pracovat, odepře si večer krapet piva nebo doutník. Žádný dobročinný skutek není v tom, dám-li chudákovi starou košili nebo rozšmaťhané boty, kterých sám už nosit nemohu. A je-li možná, ještě menším skutkem lásky je, když bohatý osamělec odkáže celý svůj statek národním nebo dobročinným účelům. Jeho život byl z pravidla prost ideálu: sháněl celý život, dřel své zřízence, trápil okolí a vymahal služby, byl sám i duše snad zatvrzelá a sobecká: tu pojednou nashromažděné bohatství není kam složit, protože do hrobu ho vzíti nelze. Věnuje se národu nebo lidumilství. Připadá mi to, jakoby lidé rozdávali, co není jejich. Dokud žili, nedali ani almužny. Když už jim smrt bere z ruky peníze, honem je rozdávají, jakoby chtěli ošidit věřitele. Potřebujeme peněz na věci národní a dobročinné, přijímáme je vděčně. Ale není třeba, abychom o těchto mecenáších sbírali materiál a vychvalovali je ve školách. Jsou čestné výjimky a my je známe. Ale příčí se mi u většiny, abych ctil jejich mrtvá těla po smrti, když jsem neměl úcty k duším jejich za živa.

A. P. ČECHOV:

VE VYHNANSTVÍ.

Přeložil Josef Pelíšek.

Starý Semen, přezdívaný Tolkovým, a mladý Tatar, jehož nikdo neznal jménem, seděli na břehu u hranice; ostatní tři převozníci byli v chatě. Semen, stařík šedesátiletý, vyzáblý a bezzubý, ale široký v ramenou a na pohled ještě zdravý, byl spit; byl by šel již dávno spat, ale měl v kapse půlštof*) i bál se, aby mládenci v chatě nepožádali na něm vodky. Tatar byl nemocen, strádal a hale se svými cáry, vypravoval jak je dobře v simbirské gubernii a jakou zůstavil doma krásnou a rozumnou ženu. Bylo mu dvacet pět let, nic více, a nyní, při svitu hranice, bledý, se smutnou, chorobnou tváří, zdál se chlapcem.

— On tu, zajisté, není ráj, — mluvil Tolkový. — Sám vidíš: voda, holé břehy, kolem hlína a ničeho více... Kdypak už byl pašijový týden, a na řece jde led a teď ráno sněžilo.

— Zle! zle! — řekl Tatar a ulekaně se rozhlédl.

Deset kroků dále tekla temná chladná řeka; vrčela, šplýchala o zbrázděný hlinitý břeh a rychle se nesla kamsi do dalekého moře. U samého břehu temněla veliká nákladní loď, jíž převozníci nazývají „karbasem". Daleko na druhém břehu hasnouce a přelívajíce se tenkými pásky lezly ohně: to pálili loňskou trávu. A za pásky opět temno. Je slyšet, jak nevelíké kry narážejí na loďku. Siro, chladno...

Tatar pohlédl k obloze. Hvězd zrovna tolik, jako u nich doma, zrovna tak černo kolem, ale cosi chybí. Doma, v Simbirské gubernii, vůbec nejsou takové hvězdy ani takové nebe.

— Zle! zle! — opakoval.

– Přivykneš! řekl Tolkový a zasmál se. Teď jsi ještě mladý, hloupý, máš ještě mléko na bradě a z hlouposti se ti zdá, že není člověka nad tebe nešťastnějšího, ale přijde doba, sám řekneš: Bůh dej každému takový život. Ty se na mne podívej. Za týden přejde voda a sbijeme prám, vy všichni pustíte se do Sibiře, a já tu zůstanu a počnu choditi od břehu ke břehu. Již dvacet let tak chodím. Ve dne v noci. Štika a nělma pod vodou, a já nad vodou. A chvála Bohu. Ničeho mi netřeba. Bůh dej každému takový život.

Tatar přiložil do hranice chrastí, lehl blíže k ohni a pravil:

Mám otce, nemocného člověka. Až umře, matka a žena sem přijdou. Slíbily.

— A nač potřebuješ matky a ženy? — otázal se Tolkový. — Jenom hloupost, bratře. To tě běs pokouší, hrom do něj. Ty ho neposlouchej, proklatého. Nepopouštěj mu. On tobě ohledně ženské, ale ty mu na vzdory: nechci! On ti ohledně svobody, ale ty se opři a — nechci! Ničeho není třeba! Není ani otce, ani matky, ani ženy, ani svobody, ani statku, ani kůlu! Ničeho není třeba, hrom do nich!

*) půllitr vodky.

Tolkový si přihnul z lahvičky a pokračoval:

— Nejsem, brachu, prostý mužík, nejsem z chámského stavu, ale ďjačkovský syn, a v kabátě jsem chodil, když na svobodě v Kursku jsem žil, ale teď jsem to tak daleko dotáhl, že nahý na zemi mohu spát a trávu požírat. A dej Bůh každému takový život. Ničeho mi není třeba a nikoho se nebojím a tak sám sebe chápu, že není člověka nade mne bohatšího a svobodnějšího. Jak mne sem z Ruska poslali, hned první den jsem se opřel: ničeho nechci! Běs mi i o ženě i o příbuzných i o svobodě, ale já mu: ničeho mi netřeba! Postavil jsem si hlavu, a hle, jak vidíš dobře žiju, nestěžuji si. Ale jestli někdo běsu vyhoví a jen jednou uposlechne, pak zahynul, spásy pro něho není: uvázne v bahně po samou makovičku a nevyleze. Nejen, že váš člověk, hloupý mužík, ale i šlechetní a vzdělaní hynou. Před patnácti lety poslali sem z Ruska jednoho pána. S bratry se tam nějak nepohodl a v závěti zfalšoval cosi. Kníže nebo baron, říkalo se, ale možná i prostě úředník — kdo ho zná! Nu, přijel sem pán a hned si koupil v Muchortinské dům i zemi. „Chci, povídá, svou prací žít, v potu tváře, poněvadž, povídá, nejsem teď pán, ale osadník." Což, povídám, Bůh pomáhej, věc dobrá. Člověk byl on tehdy mladý, pečlivý, starostlivý; sám i kosil někdy, i ryby lovil i na koni po šedesáti verstách projížděl. Jenom že tohle bylo zle: hned od prvého roku počal jezditi do Gyrina, na poštovní úřad. Stojí tak někdy u mne na prámu a vzdychá: „Eh, Semene, jaksi mi dlouho z domu peněz neposílají!" Není třeba peněz, povídám, Vasiliji Sergějiči. Nač ony? Vy staré odvrhněte, zapomeňte, jakoby toho vůbec nebylo bývalo, jakoby se bylo jen zdálo, a počněte žít znova. Neposlouchejte, povídám, běsa, — nic dobrého vám neudělá, do smyčky vtáhne. Teď si vy peněz přejete, povídám, ale přejde maloučko času, a vida, něčeho jiného se vám zachce, a pak ještě a ještě. Přejete-li si štěstí, povídám, tak především ničeho si nepřejte. Ano... Jestli již, povídám mu, mne s vámi sudba hořce urazila, tedy netřeba ji o milosti prosit a klaněti se jí k nožkám, ale nutno pohrdati a smáti se jí — — Po dvou letech převážím ho na druhou stranu a on ruce mne a směje se. „Jedu, povídá, do Gyrina ženě naproti. Slitovala se, povídá, nade mnou, přijela. Hezkou ji mám, hodnou." A sám radostí až se zadýchával. Za den jede se ženou. Dáma mladá, krásná, v kloboučku; na rukou robátko — holčičku. A všelikých zavazadel mnoho. A můj Vasilij Sergějič vrtí se kolem ní, nadívat a nijak nachválit se nemůže. „Ano, bratře Semene, i v Sbiři lidé žijí!" Nu, myslím si, budiž, nezaraduješ se. A od té doby, považ, každého týdne počal v Gyrinu zvídati: nepřišly-li z Ruska peníze. Peněz bylo najednou třeba spousta. „Ona, povídá, k vůli mně zde v Sibiři svoji mladost i krásu hubí, a povídá, se mnou hořkou sudbu sdílí, a proto, povídá, musím jí poskytovati všeliké potěšení..." Aby paní bylo veseleji, počal se stýkati s úředníky i s různou chamradí. A všecku tuto společnost, známo, krmiti a napájeti nutno, ba, aby i fortepiáno bylo, i psíček chlupaťoučký na divanu, — aby on scepeněl — — — Nádhera, jedním slovem, mazlení. Prožila s ním paní nedlouho. Kdepak také? Hlína, voda, chladno, ani ovoce nemáš, ani plodin, kolem nevzdělaní a opilí, žádné chování, a ona dáma zhýčkaná, ze sídelního města — — — Známo, znudila se. Ba i muž, říkej si co říkej, není již pán, ale osadník — ne tatáž čest. Po třech letech, pamatuji se, v noci před samým Nanebevzetím Panny Marie křičí na druhém břehu. Pustil jsem se tam na prámu, hledím — paní, celá zaobalená, a s ní mladý pán, z úředníků. Trojka — — — Převezl jsem je sem, usedli — a vzpomínej, jak se jmenovali! Jen že je viděli. A na úsvitě Vasilij Sergějič žene se s párem. — „Neprojela tudy, Semene, moje žena s pánem v brýlích?" Projela, povídám, — hledej vítr v poli! Vrhl se za nimi, pět hodin se hnal. Když jsem ho pak převážel na onu stranu, povalil se na prámu a počne hlavou bít o prkna a výti. Tak vida, povídám, je to tu. Směju se a připomínám mu: „I v Sibiři lidé žijí!" A on ještě hůře se zmítá — — — Pak se mu zachtělo svobody. Žena do Ruska zaměřila a jeho tedy tam počalo táhnouti, aby ji uviděl a od milovníka osvobodil. I počal on, brachu můj, div ne každého dne honiti se tu na poštu, tu do města, k náčelnictvu. Stále prosby posílal a podával, aby se nad ním smilovali a zpět domů vrátili, a jak říkal, pouze na telegramy vydal on dvě stě rublů. Zem prodal, dům židům zastavil. Sám sešedivěl, shrbil se, v tváři nabyl žluté pleti, přímo souchotinář. Mluví s tebou a sám: kche-kche-kche... a slzy v očích. Tloukl se tak se žádostmi osm roků, ale teď zase ožil a je veselý: nové mazlení si vymyslil. Dcerka, vidíš, vyrostla. Hledí na ni a ani nedýchá. A ona, jen co je pravda, chybičky nemá: hezoučká, černobrvá, mravu rázného. Každou neděli jede s ní do Gyrina do kostela. Stojí oba na prámu řádkem, ona se směje a on s ní očí nespouští. „Ba, povídá, Semene, i v Sibiři lidé žijí. I v Sibiři bývá štěstí. Jen se podívej, povídá, jakou to mám dcerku! Jdi tisíc verst a druhé takové možná nenajdeš." Dcerka, povídám, pěkná, to je pravda, skutečně... Ale sám u sebe si myslím: „Jen počkej... Holka ona jest mladá, krev hraje, žíti se chce, a jaký pak zde život?" I počala ona, bratře, tesknit... Vadla — vadla, spadla se všecka, onemocněla a teď bez zadních noh. Souchotiny. Tu máš i sibiřské štěstí, hrom do něho, tu máš, že i v Sibiři lidé žijí — — — Počal on ustavičně po doktorech jezdit i k sobě je přivážeti. Jakmile uslyší, že ve dvou stech nebo ve třech stech verstách je doktor nebo čaroděj, hned i jede k němu. Hrůza, co peněz padlo na doktory, a již dle mého mínění raději tyto peníze propít — — — Stejně umře. Umře ona rozhodně, a tehdy on zcela je zničen. Ze stesku se oběsí nebo do Ruska uteče — věc známá. Uteče, ale chytnou ho, pak soud, trestanecká práce, bičů zkusí

— Dobře, dobře, — zabrebtal Tatar, choule se chladem.

Co je dobře? zeptal se Tolkový.

Žena, dcerka — — — Ať si práce a ať si stesk, za to on viděl i ženu i dcerku — — — Ty povídáš,

ničeho netřeba. Ale ničeho — zle! Žena prožila s ním tři roky — to mu Bůh daroval. Ničeho — zle, ale tři roky — dobře. Či nerozumíš?

(Dokončení.)

—=o=—

KAREL NOVÝ:

VEČER V MĚSTĚ.

Večera smutný chlad se v sady vtřás,
chorobná mlha po světlech se vzpíná.

Co vypráví mi lichotný tvůj hlas,
co stisky rukou, rozzářený smích,
jakým snem blýská kouzlo očí tvých,
holčičko moje, ptáčku štěbetavý,
já nevím. . . Nerozumíme si dneska.

Co kol mne vírný hluk, bizarní světel hra,
co listí s větví padá illuse jak klamné,
co kolem život v pýše jde i vrávorá,
co lehce o tvé podepřen jsem rámě,
na drahý země cíp si vzpomínám:

Údolí malé, mírně svinuté
kol mlýna Plíhalova,
olšiny staré, stezky zasuté,
intimní ticho hebkých zákoutí,
panenská jitra, sláva západů,
zapalující lesy do nachova —
co léků, stišujících obkladů
zjitřené duši mojí daly jste,
co sladkých nadějí jste vdýchly znova,
co květů vzkřísily mých roztříštěných snů! —

Jak drásavě stesk umí zatnouti
ve hruď své vlčí zuby! —

Ty cos mi vyprávíš a já tě neslyším,
bolestná touha trhá srdcem mým:
tam někam v spadlé listí usednouti
v smířlivém tichu podzimního dne
s posledním světlem v kraji uhasnouti. . .

A ty mi vyčítáš, proč jsem se odmlčel?!

—=o=—

DROBNOSTI.

Svůj člověk

říkají na venkově o člověku, který je dospělý a samostatný v úsudku. Kdo je svůj člověk, ten užívá svých pěti smyslů a svého zdravého rozumu ve všech případech, kdy jako člověk a občan má projevit své mínění ať slovem nebo skutkem. Kdo by ho šel přemlouvat, kdo by ho šel odvrátit, tomu řeknou: „Nechoďte, to je svůj člověk, s tím nepohnete". — Naši mladí lidé literární, umělečtí a političtí, když chtějí posoudit takového dospělého a samostatného člověka, říkají: „To je v y h r a n ě n á i n d i v i d u a l i t a". Když se tak mluví, není to nic menšího nežli doklad, že už začínáme odříkávat z paměti nacvičené fráse a přestáváme myslit. Před 25 lety by nebyl dospělý muž vyslovil takovou banálnost, protože se hodí nejen na pojem samostatného člověka, nýbrž také na člověka samorostlého a podivínského, na umělce výtvarného a hudebníka, na literáta i vědce. Jsme samé „vyhraněné individuality" — protože z nás mluví lenost, pohodlnost a ospalost mozková. Hned vedle této duchaprázdné, vyčtené a opsané fráse leží jiná, které se užívá, když se na př. neví co říci o díle uměleckém. Jdou z koncertu, dívají se na obraz a říkají: „To dílo má u m ě l e c k é k v a l i t y". Myslivý mozek člověka, který chce věci přijít na kloub, řekl by o hudební práci něco zcela určitého, že je dobrá v několika větách, že má ideu; řekl by o obraze, že má prudké světlo nebo několik jadrných linií atd. —; mozek, který se nechce namáhat, osvobodí se od práce flašinetovou frásí: má to umělecké kvality. Čímž vám nepoví vlastně o díle nic, pranic. Kdyby to nemělo ani uměleckých kvalit, nehráli by to nebo nepověsili na výstavě vůbec. Prostě řečeno: ten starý český svůj člověk myslil, nynější vyhraněné individuality špačkují. A když se špačkuje, pak to má zlý vliv na karakter i jazyk. Jak by mohl svůj člověk, soudný člověk vypustit z úst takovou blbost, že město č í t á deset tisíc obyvatelů! Může-li pak si český rozum představit něco tak nemožného, jako že město chodí po domech a čítá své obyvatele? Svůj člověk vyslovuje skutečnost nebo pochody myšlenkové prostě a poctivě: Město má deset tisíc lidí, v městě žije deset tisíc duší... Komu město čítá, ten nemyslí a toho se varujte v životě vůbec. Zralý soudný a odpovědný člověk nevypustí přece z úst slova, za které neručí. Čítáme německy z ä h l t, a český mozek už přestane myslit a země nebo město mu č í t á obyvatelstvo. Tato planost, lenost a špačkovitost naše zachází občas do takových končin, že naši krejčí říkají kalhota, že naši holiči břitvě říkají nůž a naši umělci se usnesli od r. 1912 říkat P r a š n é b r á n ě — Prašná věž. Zdá se někomu, že je to maličkost, pro kterou netřeba se rozčilovat. Není to maličkost! Vidíte právě na všedním životě a na projevech jeho, že už docela německy cítíme. V našich českých městech je bran do set, Praha má mostecké věže a Prašnou bránu; protože však Němci říkají P u l v e r t h u r m, český mozek není chopen zůstat při Prašné b r á n ě. Cizí živly, to jest cizí m y š l e n í a c í t ě n í prostupuje českou bytost jako rez železo, po chvíli zbude na nás jenom falešná vignetka, že jsme Češi. Prosím, v české žurnalistice už se ozvalo před nedávnem: „Nejsme k mání". Kdo „není k mání", toho koupíte za niklák, nedá-li pozor, protože už nemyslí. Koupí ho každý, kdo myslí a zejména kdo bude myslit za něho. Všimněte si toho: Naše vyhraněné individuality a lidé nobl kvalit konají koncerty, schůze a výstavy letos už v obecním domě u Prašné věže!

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Jak se Máňa poprvé radovala ze stromečku.

Holubovic děti těšily se na stromeček. Nejmladší Mařence budou teprve 2 roky — ona ještě neví, co je to stromeček a Ježíšek. Opakuje sice po velkých „jomejet" a „Ježíšet", ale nerozumí tomu.

Je po štědrovečerní večeři. Holubovic děti hrnou se do pokoje, obklopují stromek a každé hledá svůj dárek. Jen malá Máňa stojí na prahu, pusinku otvírá, očka vyvaluje a je tak bledá. — Ostatní děti dělí se o dárky, porovnávají panny, zkouší, která pláče a která zavírá očka — jen Máňa ještě pořád ne-

pohnutě stojí u dveří a nemůže se vzpamatovat.

Až nejstarší Růžena našla Mařenčin dárek: vycpaného pejska, který vydává hlas. Dovedla ji mezi ostatní děti. Mařenka nerozumí, co nadělil Ježíšek jí a co ostatním dětem. Béře si vše, co se jí líbí, kočárek, pejska a všecky 4 panny. Ostatní jí pomohly naložit loutkové břemeno a samy si zkouší zatím zástěrky. —

Maminka i ostatní děti mluví na Máňu to a ono, ale ona neslyší. Táhne kočárek jednou rukou a druhou hopkuje s pejskem po zemi. Myslí si jistě ve svém rozoumku, že pejsek táhne kočárek. Při tom vráží do židlí, do stolu i do zdi. Ničeho nemluví a je ještě bledá. — Tolik nových věcí vidět, to je mnoho pro malou Máňu. Je velice zemdlena a potřebuje odpočinku.

Maminka uložila Mařenku do postýlky a k ní všecky panny do řádky. Máňa usíná. K tělu má přitaženou jednu ruku s pejskem a druhou objímá řadu loutek na polštáři. — Tak se poprvé Máňa radovala ze stromečku.

Rybička.

Ach, v létě bylo všechno jiné! Malá Jiřina byla u strýčka na venkově a tam to bylo hezké. — — Často si teď, v zimě vzpomíná, jak si s dětmi hrála na zahradě a v písku, jak válely sudy a honily se. Ale nejkrásnější bylo, když si hrály na potoce. Chodily bosy ve vodě a kameny jim pod nohama klouzaly. A co vyplašily rybiček! Míhaly a čeplíchaly se v loužkách a probíhaly skulinami mezi kameny. Ale běda, která se dostala do jamky, odkud nebylo východu! Jiřina zůstala vždy všecka udivena, když chytajíc rybičku za černý hřbítek, vytáhla rybičku bílou. Tak malá byla a tak malininké šupinky měla! Jak to vše bylo krásné!

Ale teď je zima a Jířa musí si hráti jenom v kuchyni s nádobíčkem a panenkami. Jen někdy si zaskočí na chvilku k sousedovům a proskočí se s jejich Vojtíkem.

Dnes už si pohrála s kočárkem, všechny panny oblékla, na procházce s nimi byla, oběd jim uvařila, a už jí to všechno zmrzelo. Snad už bude Vojtík doma ze školy? — A Jiřina nechá hraček a běží k sousedovům. Vrazí do kuchyně, ta byla prázdná — běží tedy do pokoje. — I tam bylo prázdno; to jistě Vojtík je ještě ve škole a maminka jeho v druhém pokoji. Hrávali si vždycky v kuchyni a proto se Jiřina po pokoji rozhlížela. Najednou sebou trhla. Na okně stála sklenice a v ní krásná zlatá rybička. Jířa zapomíná na Vojtu a dívá se, jak rybička plave — jak se zastavuje, jakoby pozorovala, kdo se to na ni kouká, jak zas mrsknutím objede celou sklenici. Nikdy neviděla tak krásné rybičky! A už Jiřina ručičku máčí a rybičku honí. Už ji přitiskla ke sklenici a tiskne. Rybka se brání, mrská sebou — Jiřina se všecka chvěje, tají dech, ale rybičku přec nepustí a táhne ze sklenice ven. Neohlíží se a letí do kuchyně, na chodbu a na dvůr.

V kapse má poklad, zlatou rybičku drží a tiskne ji. Nic nedbá, že rybička se v kapse třepetá a mrská, jen ji tiskne v ruce a bojí se ji vytáhnout, aby jí neuskočila. — Však co to? Rybička je v kapse tichá. Což také tak pojde jako ty bílé v potoce? Opravdu, rybička leží na ruce malé, pokličky pod očkama se už nepozdvihují a hubičku má otevřenu — je mrtva. Jiřině je ouzko. Schová rybku do kapsy, běží domů a honem si hraje s rozházenými hračkami, aby na ni zapomněla. Ale nejde to. — Sahá pro kapesník a cítí studenost rybičky. Schovává si kůrku chleba do kapsy a zamrazí ji — rybička je tam. Je jí líto rybky a říká si: „To já jsem udělala, že je mrtvá."

Což jestli maminka pozná, co udělala, bude se hněvat. Jiřina znovu utíká na dvůr a dívá se na rybku. Je tvrdá, zlaté šupinky jsou ušpiněné, je skřivena, jak byla v kapse a narovnat už se nedá. Jaká byla krásná a jaká je chudinka teď! A to udělala Jiřina! Chce se jí z toho všeho plakat. —

V tom vrzly dvéře. To asi maminka ji hledá. Honem rybku zahodí a utíká. Ale ještě se zastaví a ohlédne: dvě slepice už ji klovou. Chudáček rybička, chudáček rybička! Jiřině se chce velice plakat. —

Paní sousedka byla už u maminky. Jestli prý u nich nebyla Jiřina, že se jim ztratila zlatá rybička. Všichni, že ji měli tolik rádi a že je pryč. Jiřina bledne a červená se a chce se jí tolik plakat. Ať si je tedy za to bita, když je taková ošklivá! „Vzala jsem rybičku, chtěla jsem si s ní hrát a zase ji tam dát, ale ona mi pošla a slepice ji snědly." A Jiřina pláče, usedavě pláče. Ne proto, že maminka ji plísní a že ji asi potrestá, ale pro chudáčka rybičku a že ona, Jiřina, jí to udělala.

Josefa Šecková.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze dne 27. ledna 1912. Číslo 4.

BESEDY ČASU

Vychází v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

J. S. MACHAR:

MODLITBA.

Za zem svou prosím, za matičku Prahu,
za lepších časů plachou naději:
dej Osude nám národem být vrahů,
jen nebýt nestoudnými zloději!

*

POLITICKÉ POZOROVÁNÍ.

Abychom ve Vídni měli vliv,
sesílit musíme hodně dřív.
Bychom se silnými mohli stát,
nám Vídeň musí naše dát.

Dá-li nám Vídeň což naše jest,
najdeme k cíli už tisíc cest —
ve Vídni budeme mít velký vliv,
a bude jinak, než bylo dřív.

Potom už všecičko půjde snáz,
jen nedělat nic do pola —
— — — — — — — — —
Když pes se chytí za ocas,
pak otáčí se do kola.

*

AKVAREL.

Ze sadu jabloně a višně
se přes zeď kloní do cesty,
po dvoře páv si chodí pyšně
a běží kohout peřestý.

Dům dřevěnou má lomenici
a v oknech rudé květiny,
a z jednoho zří na silnici
hlavička svěží dívčiny.

Dvě modré oči, plavé vlasy,
rty plné, tváře růžové —
a venku pusto, pole, klasy,
a oči ty jsou hladové...

*

—10° R.

Ledové květy na oknech. A lidé mžikající
a shrbení si poskakují po ulici.
A člověk sní
o římském žáru. Vzduch se v pruzích chví
a schody kapitolu, po nichž vystupuji
jak výheň pálí.
Ve stínu musei se lidé váli
a spí.
Jdeš náměstím a zdá se ti být jisto,
že hotový ten Markus Aurelius
i s koněm svým se roztaviti musí.
A k Aracoeli zahneš, vstoupáš vzhůru
zžhaveným vzduchem, schody sálavými,
a žebráci, jíž ve stínu se choulí
své oči sotva otevříti zkusí
a hlednou na tebe, pak do azuru,
jenž dští tu žhavou muku —
však nepromluví slovy prosebnými
a natož aby vztáhli ruku.

—=o=—

Dr. JAN KUBAL:

NA KOMISI.

Obrázek z Bosny.

Natažen na měkkém sedadle, dospával soudce hodiny, o něž byl připraven časným vstáváním.

I já byl v jakémsi polosnění sedě v koutě kupé. Myšlenky, které nebyly ani příjemné ani nepříjemné ne ani myšlenky, nýbrž slabounké záchvěvy sotva znatelně rozčeřující hladinu vědomí — kapky dešťové, které bubnovaly po stropě vozu, hučení stroje a tlučení kol, vše to působilo nějak opojivě na můj mozek a hlavou šly obrazy...

Bum, bum, bum, bum, duší přelétl obraz známého, kterého jsem už léta neviděl, bum, bum, bum, bum, stařenka se mi objevila, jíž jsem kdysi vytáhl poslední zub a ještě nyní otvírala na mne svoje černá, bezzubá ústa, bum, bum, bum, bum, a znovu nějaká pro mne bezvýznamná osoba se mi zjevila.

Potom se zpředu ozvalo táhlé zapísknutí a ozvěna je několikráte opakovala, vlak zmírnil svuj běh, brzdy zaskřípěly, následovalo trhnutí do předu

a zpět, jak vozy o sebe narazily, a my stáli v malé stanici Breze.*)

Procitl jsem ze svého snění. Kupé se osvětlilo, po písku chrupaly kroky těžkých bot, kdesi vzadu bouchla dvířka vozu, kdosi něco nesrozumitelně rozkazoval, na stěnách kupé přeletělo několikráte světlo lampy kondukterovy, který monotonně odříkával: B r e z a, B r e z a...

Zadíval jsem se do pravého okna. Ohně tam hořely v uhelných dolech, a mezi nimi chodily černé, živé hmoty dělníků. Do kupé zatáhl ranní chlad. Pobyli jsme dlouho ve stanici a několikrát nás vyvezli daleko ven a zase nazpět. Když se vlak rozejel, začaly už z ranní tmy vystupovati znatelně silhouety stromů; zima byla ještě citelnější. Než dojeli jsme do nejbližší stanice, už se rozednilo úplně. Soudce, kterého chlad jitra probudil, hleděl na mne chvíli nechápavýma ospalýma očima, než se otázal, kde jsme.

Po té smotal si cigaretu a dal se mlčky do kouření.

V Dobrinji, stanici za Brezou, kde jsme vystoupili, očekávali nás tři četníci a tři sedláci, kteří nám přivedli koně. Všichni byli schlíplí a promočení deštěm, i četníci i sedláci i tři u plotu uvázaní hubení koníci.

Zašli jsme do turecké kavárny, kde trochu to cpělo nevětraným vzduchem. Turek nás tam přivítal veliký jako hora s neumytým a ospalým obličejem. Pozvali jsme i sedláky i četníky a všichni s chutí promrzlých lidí lili do sebe horký nápoj. A potom jsme se vydali na cestu. Soudce, já a písař na koních, na nichž vše bylo nepohodlné, i mokré, sedlo i krátké, provázky svazované třemeny, které nijakým způsobem nedaly se prodloužiti, druzí šli pěšky.

Hned za stanicí pustili jsme se vzhůru po příkré stezce, která skoro přímo vedla ke hřbetu vysoké hory, starými buky porostlé. Mokrá země vydávala kořennou vůni, a všude panovalo ticho. Jen kdesi vysoko nad námi chvílemi vykřikl nějaký pták, a jemu odpovědělo hejno vran, a koně supali těžce při stoupání.

Asi hodinu trvalo, než vyšplhali jsme se až na hřbet hory. A tu ležělo pod námi hluboké údolí a za ním hory, modré hory za závoji mlh a par.

Když stojíte tak vysoko a vidíte kolem sebe tu krásu dosud panenské přírody, ledaco se vám vysvětlí z charakteru těch lidí, kteří se tu zrodili, jimž je ta krása vlastí, se kterou se oni rvou o kousek živobytí a která se k nim chová někdy hodně macešsky a po níž oni přece, jsouce jí zbaveni, steskem umírají.

Kolem nás přešla stáda skotu a pasáci zdravili nás uctivě všichni s pohledy, které zřejmě říkaly, že vědí, kdo jsme i kam se ubíráme. A zase přešla nová stáda, pak minuli jsme tři stavení, společně ohražená. Za ohradou jejich leželo několik krav.

*) Breza, stanice a uhelné doly nedaleko Sarajeva.

a z ní vyřítil se na nás divoký pes, kterého kamením zahnali naši sedláci. Tři děvčata v širokých, černých kalhotách, stojíce na zápraží první chalupy, smála se nám a zakrývala si obličeje rukama.

Po chvíli sestoupili jsme do nehlubokého údolí. A to byl cíl naší cesty. Před námi ležely dvě skupiny stavení: jedna přední menší a zadní větší. Ani nebylo se třeba ptáti. Hned jsem poznal, tady že končí naše putování. Neboť z nejbližší nám chalupy se střechou poněkud nakloněnou na pravou stranu a pokrytou šindelem, z niž vystupovaly chomáče bílého dýmu, ozýval se nářek několika ženských hlasů:

„Kuku meni, kuku, kuku..."*) Není to pláč, není to zpěv, nejsou to slova, je to nářek, je to řvaní samice nad zabitým mláďětem.... Mrazí vám to v kostech, vlasy se ježí.

Před domem stojí as tucet mužů. Všichni zdraví, když k nim dojíždíme.

Z řady ostatních vystupuje kněz, t. j. starosta obce, vyptává se mne i soudce po našem zdraví a pak široce nám vykládá o sběhlé tragedii, při níž padl lidský život za oběť a jež byla příčinou, proč jsme přišli do těchto zapadlých končin.

Mezi těmi dvěma skupinami stavení už od dávna leželo něco těžkého, co dusilo klid soužití. Ta zadní skupina modlí se k Allahu, ti přední jsou pravoslavní. V době ramazanu jsou vždy musulmani nedotknutelnější. A nyní je právě doba ramazanu.

A stane se, že ovce člověka pravoslavného přeběhne na pozemek musulmanův. On ani netuší, že se něco přihodilo. Snad ani ta ovce neokusila trávy musulmanovy. Avšak stalo se. A přijde patnáct hochů, z nichž nejstarší je ani ne dvacetiletý. Padnou ostrá slova s obou stran. A v ruce nejmladšího musulmana zaleskne se ostří nože, a on stává se vrahem; pro malichernost je lidský život obětován. A tam ve světnici, plné kouře, leží mrtvola zavražděného se zamodralým obličejem a s rudou ranou na srdci.

Vyjdete ven na svěží vzduch a veta po kráse hor. –

Kde je krása? Stín zabitého člověka leží mezi vámi a mezi horami.

CYPRYAN K. NORWID.

* * *

Pokud v stinných hvozdech hbitá laňka plesá
a jak sen se lehce sune hloubím lesa,
potud oko vábí — když však vítr poroznese
hrstku zborcených už kostí, které plíseň kryje,
potom obrazem tím nikdo nenadchne se.
Stejně s myšlenkou je: pokud v duši žije,
mnoho krásy chová, když však rozpadne se
v hrst výrazů zborcených a šedých,
když i péro jedem žihadla je uštkne svého,
co zůstane z hadí pastvy půvabného?

*) Běda mně běda, běda...

Jedna krůpěj jedu spálí květ, že hyne,
když však v modré oko rosa splyne,
otevře je, že svou krásou zastíní i Nebe!
Myšlenkou kdo tedy potěšit chce sebe,
ten ať přivine ji vroucně ku své duši,
ať ji obejme svým citem — a tak vzruší
mrtvé znaky, že už potom nezatají
hlasu svého, budou kvílit jako ptáci
polo probuzeni jitřenky svitem —
potom teprv poznáme, myšlenka jak ztrácí
síly a jak pláče, když ji — třeba s citem —
do šatečků černých slabik oblékají.

Kdybych vylámal se z kostí, břímě těla
kdybych odhodil, a kdyby pozůstala
zdechlina má v blátě, avšak duše měla
ještě oči pro svět — to by zazpívala
velkým hlasem hymnu — já však jsem tak slabý
a tak malý! — Odkud se má vzíti síla?
Ačkoliv myšlenky, najatí jak drábi
klejí divoce a křičí, by jim zaplatila
moje slova, což však slova?... plíšky pozlacené,
mluvící mdlým zvukem! groše pokroucené,
falešné... oh! chudoba a bída hrozná,
když i slov se nedostává, když už pozná
oslepená duše, že nic neví, aneb spíše
všechno ví — a, pomoz Bože, prosí tiše!

Taková snů cháska rozrůstá se kolem,
jako trsy žluté trávy probuzené jarem,
takovým to potud člověk trpí bolem,
pokud činu svého neověnčí zdarem,
potud život marní, pokud v čin se nezakuje,
aneb napřed učí se a připravuje.
Myšlenka se zvukem pyšně svádí harce
a snad jen ten stálý boj jest písní dárce.
Vidiny se snují — jako na vysokém
ochozu kdes stojícímu — když tak mile,
tak mdle city hrají, zábradlí shnilé
dráždí srdce slizkou práchní a sráz krokem
oddělený dráždí oči, pouze rozjasněné
nebe vysoko se nad hlavami klene,
pouze osamělé mráčky, jako slepec chromý
na bezcestích zabloudilý, kamsi plují,
pouze zarosené, tiché stromy
srdce člověka snem snivým uchvacují.
Nuže, my, jimž péro, praporec jak bílý,
volným větrem vlající a plný síly,
rozvinuje se tak chvějně — my, bez lesku chvály,
bez necnosti lesku — proroctví svých citů
křtěme písní Bohorodičky. A od úsvitu
do západu slunce bojujme boj neustálý!

NAD HROBEM JULIE CAPULLETI VE VERONĚ.

Nad Capulletů a Monteků domem
svlažené déštěm, dotýkané hromem
blankytu vlídné oko tiše
se dívá na zřícené, nepřátelské hrady,
na vyvrácené brány do zahrady
a hvězdu vrhá z výše.

Cypřiše říkají, že hvězdou slza vzplane,
pro Romea a Julii že k zemi skane
a v jejich hroby zatéká.
A lidé říkají a lidé učení,
že slzy nejsou to, však kamení,
že nikdo na ně nečeká.

*

FRAŠKA. (!).

Devocie křičí: „Michelet jde z chrámu!"
Ovšem, pouze toho Devocie nevšimne si,
o pomoc že č l o v ě k volá za kostelem kdesi,
že snad zmírá, že je třeba, neb krev ubíhá mu,
ornát roztrhat a obvázat mu rány.

— Avšak fariseus kráčí mimo zadumaný...

Přel. T. A. Hanuška.

—=o=—

A. P. ČECHOV:

VE VYHNANSTVÍ.

Přeložil Josef P e l í š e k.

(Dokončení.)

Chvěje se, s úsilím vybíraje ruská slova, jichž znal nemnoho, a zajíkaje se zahovořil Tatar o tom, že nedej Bůh rozstonati se v cizí zemi, zemříti a býti zahrabán do chladné rezavé země, že kdyby k němu přijela žena třeba jen na jediný den a dokonce na jedinou hodinu, tu že by za takové štěstí chtěl podstoupiti jakákoliv muka a děkoval by Bohu. Raději jeden den štěstí než nic.

Pak znovu pověděl, jaká mu zůstala doma krásná a rozumná žena, potom chopiv se oběma rukama hlavy, zaplakal a počal Semena ujišťovati, že ničím není vinen a trpí ze lživého nařknutí. Dva jeho bratři a strýc odvedli mužíkovi koně a stloukli stařika, div ne k smrti, a sbor rozsoudil ne po svědomí a navrhl trest, dle něhož dostali se do Sibiře všichni tři bratři, ale strýc, člověk bohatý, zůstal doma.

Přivy-kneš! — řekl Semen.

Tatar se odmlčel a upřel uplakané oči na oheň; výraz jeho tváře byl nechápavý a ulekaný, jakoby stále ještě nerozuměl, proč je zde v temnotě a vlhku, uprostřed cizích lidí, a ne v simbirské

gubernii. Tolkový ulehl u ohně, čemusi se usmál a polohlasem zanotoval píseň.

— Jakoupak má radost s otcem? — promluvil po malé chvíli. — On ji má rád, těší se, to je pravda; ale, bratře, také mu prstu do úst neklaď: přímý stařík, drsný stařík. A mladým holkám přímost není potřebna... Jim jest třeba láskání a cha-cha-cha, a chi-cho-cho, voňavky a pomáda. Ba... Eh, jsou to věci, jsou to věci! — vzdychl Semen a těžce se zvedl. — Vodka všecka došla, spát tedy čas. A? Půjdu, brachu...

Zůstav sám, Tatar přiložil chrastí, ulehl a patře na oheň, počal přemýšleti o rodné vsi a o své ženě; kdyby tak žena přijela, třeba jen na měsíc, třeba jen na den, a potom, chce-li, ať si jede zpátky! Raději měsíc nebo i den než nic. Ale dostojí-li žena slibu a přijede, čím ji potom bude musit živiti? Kdepak tu ona bude bydlit?

— Není-li co jíst, jak potom žij? zeptal se hlasitě Tatar.

Za to, že nyní ve dne v noci pracoval veslem, platili mu pouze deset kopějek za čtyřiadvacet hodin; ovšem, cestující dávali na čaj a na vodku, ale kamarádi dělili celý důchod mezi sebe a Tatarovi ničeho nedávali a jen se mu vysmívali. A v bídě jest hladno, chladno a strašno... Teď tak, když celé tělo bolí a chvěje se, odejít do chatečky a ulehnout spat, ale tam přikrýti se není čím a chladněji než na břehu; zde rovněž se není čím přikrýt, ale přece možno alespoň hranici roznítit — — —

Za týden, až voda úplně opadne a postaví tu prám, všichni převozníci mimo Semena stanou se zbytečnými a Tatar počne choditi z vesnice do vesnice a prositi o almužnu a práci. Ženě jest teprve sedmnáct let, je krásná, zhýčkaná, ostýchavá, — což opravdu i ona bude choditi po vesnicích s odhalenou tváří a prositi o almužnu? Nikoli, jen pomyslit na to je strašno...

Již svítalo, vynikala jasně loď, keře talníku na vodním povrchu i vlnění, a kdybys se ohlédl nazad — tam hlinitá strž, dole baráček krytý tmavohnědou slamou, a výše tulí se vesnické chaty. Ve vesnici již zpívali kohouti.

Červenavý hlinitý sráz, loďka, řeka, cizí, nedobří lidé, hlad, chlad, nemoce — snad toho všeho ve skutečnosti není. Je to všecko asi jenom sen — přemýšlel Tatar. Cítil, že spí, a slyšel svoje chrápání... Zajisté, je doma, v simbirské gubernii, a potřebuje pouze vysloviti ženino jméno, jak ona se ozve; a v sousední světnici matka... Než jaké bývají strašné sny! Nač jsou? Tatar se usmál a otevřel oči. Co to je za řeku? Volha?

Chumelilo se.

— Poje—eď! — křičel kdosi na onom břehu — Kar-ba-a-as!

Tatar procitl a šel buditi druhy, aby pluli na druhou stranu. Oblékajíce v chůzi rozedrané ovčí kožichy, nadávajíce ochraptělými po spánku hlasy a choulíce se chladem, objevili se převozníci na břehu. Po spánku řeka, od níž válo do kostí pronikajícím chladem, zřejmě se jim zdála odpornou a zlou. Beze spěchu vskákali do karbasu... Tatar a tři převozníci uchopili dlouhá vesla se širokými lopatami, podobná v temnu račím klepetům, Semen nalehl životem na dlouhé kormidlo. Ale na druhé straně stále ještě křičeli a po dvakráte vystřelili z revolveru, nejspíše v domnění, že převozníci spí nebo odešli do vsi do hospody.

— Však nezmeškáš! — promluvil Tolkový tónem člověka, jenž jest přesvědčen, že na tomto světě není třeba spěchu — stejně, jářku, k ničemu to nepovede.

Těžká nemotorná loďka oddělila se od břehu a počala plouti mezi keři talníku a pouze dle toho že talník pomalu plynul na zad, bylo pozorovati, že nestojí na jednom místě, nýbrž se pohybuje. Převozníci rythmicky, souhlasně zabírali vesly; Tolkový životem ležel na kormidle a opisuje ve vzduchu oblouk, létal z jednoho okraje na druhý. V temnu bylo podobno tomu, jakoby lidé seděli na jakémsi předpotopním zvířeti s dlouhými tlapami a uplouvali na něm v chladnou, smutnou zem, tutéž, již někdy viděti ve chvíli tíživého snu.

Minuli talník, dostali se na otevřenou hladinu. Na druhém břehu zaslechli již údery a rythmické pleskání vesel a křičeli: „Rychleji, rychleji!“ Přešlo ještě asi deset minut a loďka těžce přirazila k přístavu.

— A stále se chumelí a stále se chumelí! — bručel Semen otíraje s tváře sníh. — A kde se to bere, Bůh ví!

Na oné straně čekal suchý, nevysoký stařec v liščím polokožichu a v bílé beránčí čapce. Stál stranou od koní a nehýbal se; měl zasmušilý, soustředěný výraz, jakoby si chtěl na cosi vzpomenouti a zlobil se na svoji neposlušnou paměť. Když Semen k němu přistoupil a sňal s úsměvem čapku, tu řekl:

— Pospíchám do Anastasjevky. Dceři je zase hůře a do Anastasjevky prý dosadili nového doktora.

Vtáhli tarantas na loď a pustili se nazpět. Člověk, jehož Semen nazval Vasilijem Sergějevičem, po celý čas plavby stál nehnutě, stisknuv pevně své tlusté rty a hledě do jednoho bodu; když jamščik poprosil, aby si směl v jeho přítomnosti zakouřiti, ničeho neodpověděl, jakoby neslyšel. A Semen ležel životem na kormidle, posměšně naň hleděl a mluvil:

I v Sibiři lidé žijí-í!

V tváři Tolkového byl triumfující výraz, jakoby něco dokázal a jakoby se radoval, že to dopadlo právě tak, jak to tušil. Nešťastný, bezmocný zjev člověka v polokožichu s liščí podšívkou patrně mu působil velikou radost.

— Ošklivo nyní na jízdu, Vasiliji Sergějeviči, — pravil, když na břehu zapřahovali koně. — Kdybyste počkal s cestou ještě asi dva týdny, až bude sušeji. Anebo kdybyste vůbec nejezdil... Kdyby cesta měla nějaký smysl, ale to, sám ráčíte znát, lidé věčné věky jezdí, ve dne v noci, a stále žádného smyslu. Opravdu!

Vasilij Sergějič mlčky dal na vodku, usedl do tarantasu a pustil se dále.

— Vida, za doktorem vyjel! — pravil Semen, choule se chladem. — Ano, hledej pravého doktora, doháněj vítr v poli, chytej čerta za ocas, hrom do tebe! Jací podivíni. Bože, odpusť mně hříšnému!

Tatar přistoupil k Tolkovému a patře naň s nenávistí a s odporem, chvěje se a míse se svojí lámanou řečí tatarská slova, promluvil:

— On dobře.. dobře, ale ty — zle! Ty zle! Pán dobrá duše, znamenitý, ale ty dravec, ty zle! Pán živý, ale ty zdechlý... Bůh stvořil člověka, aby živ byl, aby i radost byla i tesknota byla i hoře bylo, ale ty chceš nic, tak nejsi živý, ale kámen, hlína! Kameni netřeba ničeho a tobě ničeho... Jsi kámen — a Bůh tě nemá rád, ale pána má rád!

Všichni se zasmáli; Tatar opovržlivě se zamračil, máchl rukou a bale se do svých cárů dal se k hranici. Převozníci a Semen pustili se do chatky.

— Chladno! — zachraptěl jeden převozník, roztahuje se na slámě, jíž byla pokryta sirá, hlinitá podlaha.

— Ba, ne teplo! — přisvědčil jiný. — Život trestanecký!...

Všichni ulehli. Dveře se větrem otevřely a do baráčku posypal se sníh.. Vstát a zavříti dveře nikomu se nechtělo: bylo chladno a líno.

— A mně je dobře! — zahovořil usínaje Semen. — Dej Bůh každému takový život.

— Ty jsi, známo, rozený trestanec. Tebe ani čerti neberou.

Ze dvora bylo pojednou slyšeti zvuky podobné psímu vytí.

— Co to je? Kdo je tam?

— To Tatar pláče.

— Vida ho... Podivín!

— Přivy - ykne! — řekl Semen a hned usnul.

Brzy usnuli i ostatní. A dveře tak i zůstaly nezavřené.

—=○=—

SEN.

H. R.

O prázdninách, jež jsme trávili v překrásném horském zákoutí, měla jsem podivuhodný, pěkný, ale smutný sen.

Zdálo se mně, že sedím sama, samotinká ve velikém voze, podobném venkovským omnibusům, se dvěma dlouhými sedadly proti sobě. Vůz ujížděl rychle ku předu. Koně řídil jakýsi muž, který se ani neohlédl, takže jsem jeho tváře vůbec neshlédla. Jeli jsme nejprv hlučnými ulicemi nějakého velkoměsta. Byl zimní večer. Ulice zářily tisícerými světly. Před zrakem mým mihaly se a mizely do zadu nádherné výkladce obchodů bohatě osvětlené, kavárny a restaurace s velikými okny a skvostně upravenými vchody. Takového krásného města jsem nikdy ve skutečnosti dosud neviděla. Bylo daleko, daleko krásnější a větší i živější, než moje milá, rodná Praha. Proudy lidí valily se širokými, dlouhými třídami, povozy pak se jen jen mihaly kol nás. V ulicích hlučel a kypěl život, opojný život, plný šumu, ruchu, pohybu, zvuků a činnosti. —

Ponenáhlu vzdalovali jsme se středisek ruchu, až konečně ocitli jsme se v uličkách tišších, užších a temnějších, a z těchto vyjeli jsme ven do šeré, ztichlé, spící krajiny. Po obou stranách cesty, po níž jsme jeli, táhla se do nekonečna širá pole, na nichž těžce ležela temnota pozdního zimního večera. Ve voze bylo temno, tak temno, že jsem chvílemi rozžíhala sirku, bych se přesvědčila, že jsem ve voze posud sama a rozhlídla se po vnitřku vozu. Skoro jsem se již začínala báti. Pak jsem zase vyhlídala okny ven do širé, nehybné, jakoby mrtvé krajiny. Byl tmavý večer, ni jedna hvězda neozařovala jeho bezútěšné temnoty. Měsíc také nesvítil. Nebylo ničeho vidět mimo černající se pole po obou stranách cesty. Pojednou objevilo se v dáli světlo, jehož veselé, odvážné paprsky prorážely temnotu, bojovaly s ní a vítězily nad ní. V příští chvíli pak vyhouply se ze tmy nádherné a skvěle osvětlené obrysy jakéhosi podivuhodného paláce. Obraz ten byl tak přeludně krásný, vynořil se tak zcela neočekávaně, bylo to něco tak neobyčejného, nevídaného a tak žádoucího, že jsem celou svou bytostí zatoužila po tom, abych se co nejrychlejí mohla přiblížiti této nadpozemské vidině, dřív než snad opět se rozplyne v nivec. Tolik jsem si přála prohlédnouti vše z blízka a moci rozluštiti záhadu toho zjevu. Cosi mi v nitru pravilo, že to je palác illusí, tam že všechny touhy neskojené dojdou svého ukojení a všecky sny a illuse mého dosavadního života svého uskutečnění. Konečně jsem sledovala, kterak se stále více a více blížíme zářícímu paláci illusí a byla bych z nedočkavosti nejraději sama vlastní rukou poháněla koně k rychlejšímu běhu. Upřeně a žádostivě vpíjel se zrak můj v krásy skvělé vidiny; vždy blíže a blíže zářila její nezemská světla, nesčetné její vzdušné vížky a arkýře vždy zřetelněji a zřetelněji vystupovaly z temnoty a já bych byla skoro si již výskala rozkoší a blahem, jež mne naplnilo. Ještě malý okamžik, a jsme u cíle!

Však co to? Ó běda, vozka obrací! Nic nespomáhá moje volání, nářek a prosby. Tvrdý vozka jakoby ani neslyšel, na mé volání ani se neohlédne. Práskl do koní a rychle [illegible]ždíme dále nastoupeným směrem. Světelná

nádhera paláce illusí stále více a více se vzdaluje mému toužícímu oku, vidím, že vše již marno, že nedojdu sluchu u tvrdošíjného podivného vozky. Mám palčivou bolest v srdci, že jsem nedošla cíle, kterému jsem již byla tak na blízku. Poslední zákmity záře vysílané palácem illusí pohltila temnota a zase ujíždím, rychleji než prve, mezi jednotvárně se černajícími poli. Již dostihli jsme opuštěných, temných a těsných uliček předměstí. Jak mi to vše připadá nyní smutné a všední, proti mé vznešené, nevšední kráse paláce illusí, které jsem již již dosahovala, ale nedosáhla. Ponenáhlu přibývá života a ruchu v ulicích a v malé chvíli ocitáme se opět v oněch živých, hlučných třídách velkoměsta, jež jsme před nedávnem opustili. Světla jen jen září, osvětlené výkladce obchodů ubíhají na zad, proudy lidí valí se všemi směry a povozy jen se kmitají kol nás. A uprostřed tohoto ruchu jsem se pojednou probudila, celá rozechvělá. Nebyla jsem nikterak rozespalá. Celý sen stál přede mnou, tak jasně, se všemi podrobnostmi, jakoby se bylo vše to ve skutečnosti se mnou odehrálo. Podivila jsem se zvláštnímu tomu snu a počala přemýšleti o tom, co by mohl pro mne znamenati. Nejsem ani dost málo pověrčivou, nedržím na vykládání snů a pod., ale tenhle sen působil na mne tak mohutným dojmem, že se mi zdálo, že musí míti nějaký zvláštní význam a účel, že mně má cosi oznámiti, k něčemu mne připraviti. Nejprve vykládala jsem si to tak: sen má mne přivésti k tomu, bych si uvědomila, že se doba mé mladosti končí. Doposud ubírala jsem se snažně ku předu, stále s veselou nadějí, že na mne něco v životě pěkného ještě čeká, něco doposud nepoznaného a žádoucího, co splní všecky mé sny a illuse o životě! Doufala jsem pevně, že se tomu opravdu blížím. Zlý osud, neuprosný, nechal mi však dojíti až tam k cíli mých tužeb a zatím čas již pokročil a já musím nastoupiti smutnou cestu zpáteční. Místo přiblížení se k cíli, budu se ho stále více a více vzdalovati, proti své vůli, z vůle tvrdohlavého vozky, který místo ku předu, veze mne nazpět.

Dosáhla jsem snad již vrcholů života, nic na mne více nečeká, než spěšná cesta dolů, do nížin utrpení, smrti a zničení. Došla jsem až na hranici mládí a stáří, zjevil se mi ještě naposledy ve snu palác illusí mého mládí a nyní: s Bohem mládí!

Aneb má snad sen ten býti předzvěstí nějakého náhlého a neblahého obratu v mém životě? Zamýšlí osud skutečně násilím vésti mne někam, kam já si jíti nepřeji, aneb o něco mne připraviti, oč já velice stojím? V nic přivésti všecky mé sny a naděje, vše več jsem až dosud doufala a věřila?

Takové a podobné myšlenky naplňovaly mou hlavu. Ani ve dnech následujících nemohla jsem nikterak zapomenouti na zvláštní ten sen. — Netrvalo však dlouho a sen se počal plniti. Přišly zlé a nečekané rány, a život můj skutečně nadobro změnil směr, kterým dosud tak klidně se bral. Vše se počalo bortiti, kolísati pode mnou, co jsem dřív za pevnou půdu pokládala, vichřice mnou zmítaly a neúprosný vozka — osud — švihnuv do koní, ujížděl se mnou docela jinam, než kam jsem přijíti tak toužila. Místo, aby mne cíli přiblížil, zavezl mne hodný kus zpět. Od té doby točí mnou všelijak. Jednou se mi zdá, že přece oklikou vede mne k cíli a já se v duchu skoro již svému snu vysmívám, říkajíc si: „přece jsi neměl pravdu, já přese vše k cíli dojdu", podruhé zas zářící světla paláce illusí mi docela zmizí v nedohledné a nedosažitelné dáli, a já se potácím temnotou, z níž nevidím východiska. V takovém případě oddávám se tupé resignaci, vzpomínajíc na sen; vím, že není nic platno brániti se a vzpírati; vše marno, ničím nepohneš tvrdého vozky. Trpělivě čekám, až nás zase vyveze ze tmy a ukáže v dáli světlo naděje, aby opět před samým cílem strhl nás zpět a obrátil směrem opačným.

Bůh milý ví, jaký konec to vše vezme. Zda se přese vše dostanu k cíli? Kolikrát budu ještě neznámou silou zpět vržena? A stačí-li mé síly k novým a vždy novým rozběhům za cílem? Kéž by si vozka říci dal . . . . . .

—=o=—

J. E. PURKYNĚ:

O SNU.

(Z německého článku v Hesperu přeložil K. L.)

Otaž se snícího, zda to, co vnímá, jest skutečnost, zda to, o čem ve snu přemýšlí, jest pravdivo — usměje se tvé otázce, jako se směje dogmatik idealistovi.

Neboť právě touž nekonečnou nutností, kterou je bdící připoután na jevy vnějšího světa, je snící připoután na své vysněné výtvory; snící rozum chápe uspokojivě a jako naprostou pravdu i spojení ideí, jež ve bdění si co nejvíce odporují. Však již v prvém okamžiku probuzení usměje se člověk klamavému snění a zvrácenosti, do níž upadl jeho rozum, připomene si souvislosti předchozích stavů a orientuje se v identitě osobností; vzdá se pak klidně dalšímu vývoji bytí.

Jevy vnějšího světa ponenáhlu zase mizejí, události se kupí, poměry stávají se spletitými, mysl

se bouřlivě vlní, vášně vystupují — — náhle vše se zlomí — — zůstává jen změť vzpomínek, člověk se probudil — kolem je tma; znenáhla a jako přízraky přistupují opět nejbližší — bližší i vzdálené denní stráže, tiše pohne se v prsou vlastní budoucnost v předsevzetích, přáních a tuchách a teprve nyní člověk skutečně ví, že se probudil — dříve to byl jen dvojí druh snění.

Spící i bdící duši drží vnější jakási zdánlivě cizí moc v začarovaném kruhu. Avšak ať jakkoliv mocně na nás doléhají světy, do nichž nás tato moc uvádí, vždy teprve z nitra přichází nejvyšší sankce reality a pravdy stejně ve snu jako v bdění.

Neboť snící jest více než sen a úplně procitlý člověk jest pánem všeho stvoření.

Však kde jest pravé bdění? Jest přece náš život stálé procitání z jednoho snu v druhý. Kdykoli získáme nové stanoviště životní, shlížíme s úsměvem na minulé stavy našeho bytí a domníváme se, že teď teprve jest nám vše jasno. Tak pohlíží chlapec na svoje dětství, jako na svět snů; tak jinoch se domnívá, že teprve v náručí lásky se probudil; hrdě a s rozmyslem přehlíží muž okruh své činnosti a s pevnou vůlí a obezřetností působí v okolní svůj svět; dosáhl vrcholu pozemského bdění, jasný jest mu život a jeho vyznam —, však brzy připlíží se dřímota stáří; všechen světa shon jest tu jen pouhý mocný fantom; jako právě procitlý odnímá změti snu klamnou realitu, tak odnímá stařec životu sankci pravdy, kterou mu dal, když sám byl pod vlivem světa a jeho konečnosti. Ze vzpomínek vyprchává vřelost života, jež jim dříve propůjčovala oduševnění a již jenom nejvzdálenější obrazy, mající se stářím společný ráz dětinnosti, lákají svou svěžestí starce životem unaveného, vracejícího se k východisku bytí. Konečně ujistí zbožnost svou klidnou hloubkou mysl od světa odvrácenou o počátku nového, vyššího dne — a odumření pozemského bytí dokoná procitnutí.

Tak zemře snící v probuzení a bdící ve snu.

Ať jakkoli se výtvory snu kupí, ať jsou jeho světy sebe rozmanitější, vždy nalezne duše, podobna Proteu, v každém tom světě orgán názoru a centrum své samostatnosti. Nekonečnými životy projde duše, v nekonečné rozmanitosti příroda se v ní vyvine a ve vždy vyšší oblasti ducha ji pojme; kde bude pravé procitnutí?

Do našeho nitra ukazuje tento tajemný směr. Kde důvěra a láska, ozářeny rozumem, spojí se k činům, tam jest pravé procitnutí, a kdyby to bylo i ve snu.

V Tobě, v Tvém nitru jest procitnutí — nesmíš je hledati v jiných oblastech života!

Když ale přijde poslední probuzení, vzpomene nás pán snů a bdění a vzbudí náš všechen nekonečný život až do nejmenších podrobností. Pak i změtená řeč snů bude míti svůj význam a mnohý sen bude více než bdění.

—=o=—

DROBNOSTI.

Umělec a děti.

K vánočním svátkům vydal Výtvarný odbor Umělecké Besedy ilustrovaný svazek Národních pohádek Erbenových; jsou to Tři zlaté vlasy Děda Vševěda, Smrt kmotřenka a O hloupém vlkovi. Ilustrator je zakryt značkou K. V. H, obrázky jsou provedeny jemně grafickým ústavem V. Neuberta na Smíchově. Kresby jsou primitivní a dětem se líbí, aspoň dětem kolem pěti let. Umínil jsem si však, že při této knížce něco řeknu na adresu malířů, kteří kreslí nebo malují pro děti. Abych byl upřímný, nedovedu říci, jsou-li obrázky této knihy barevně dobré či špatné, líbily se mně. Ale nelíbilo se mně jejich pojetí, to jest poměr umělcův k dětem. Dětem se nesmíme právě tak posmívat jako mluvit s nimi ironicky. Ironie vůbec je živel, který musí být z vychovatelství odstraněn. Ironisovat dítěcí nevědomost, neobratnost a naivnost — toť horší trest než nejhorší zahanbení. Pošklebek dospělého člověka ponižuje dítě i uráží, činí je bezmocným a bezbranným. Ironie je přípustná jen mezi sobě rovnými, nepřípustná mezi učitelem a žákem (leda nejjemnější odstín), mezi představeným a podřízeným, mezi pánem a sluhou. A přec ironie mnohých ilustrací pro děti je příliš blízká ironii slovní. Zejména tenkrát, když umělec pro děti nemaluje vážně, nýbrž se posmívá jejich nevědomosti a nesoudnosti. Obrázky pana K. V. H. povídají dětem: „Koukejte, hlupáčci, já vám zimprovisuji takové nesmyslné, až hastrošovité figury, a vám se přece budou líbit." To nemá být, to je krutá věc. Kdo vypravuje pohádky, nesmí se dětem smát. Maminky vypravují dětem pohádky vážně, jakoby se modlily. Jen když se otcův a matčin pohled setkají, kmitne jim v očích podobný úsměv, jaký asi má nebeský Pán Bůh, když hledí na počínání naše. Děti přijímají vypravování vážně, a kdo se v jejich vážnost a opravdovost nedovede vmyslit, nikdy nic pěkného dětem nepoví. Vzorný malíř pohádek pro děti je Hanuš Schwaiger. Také on se tak usmívá jako rodiče, ale jeho úsměv praví: „Koukejte, hlupáčci, jak já vám toho krále namaluji. Takhle! Protože vím, že vy si ho zrovna takhle představujete. Vy myslíte, že chodí pod korunou i k snídani i na procházku a že ji má na hlavě i v noci, když spí!" To není ironie, spíše humor, ale děti jej přijímají vážně, protože malíř se náramně vážně tváří. Ale pan K. V. H. namaloval některé figury posměšně, některé jsou až karikatury. Když si dá dítě pozor, pozná to na malíři. V pohádce se povídá o skulině, kterou král hledí do světnice, leže na půdě. Malíř místo skuliny namaloval díru, že by ji botou nezakryl; div král tou skulinou neprostrčí hlavu. — Proto se Národní pohádky vážně líbí chlapci pětiletému, ale desítiletý už se nad nimi rozesmál, a to není účel pohádky.

•

O Karlu Klíčovi

málokdo asi ví z neodborníků a z nežurnalistů. A ze žurnalistů snad jen ti starší a nejstarší, protože kreslíval ve vídeňských také karikatury Čechů, zejména českých politiků. Muž sedmdesátiletý, žijící ve

Vídni (před tím žil čas také v Anglii) a našeho života veřejného vzdálený. Ale jméno jeho bývalo v letech 60. a 70. populární, zejména na Moravě. Tenkrát Klíč jako mladý kreslíř ilustroval české humoristické listy a jak! Je jedním zmnohých, kteří měli nejen sarkasmus, nýbrž i humor. Otec jeho v Brně měl oblíbený fotografický atelier a byl důmyslný muž ve svém povolání. Nalezal a objevoval. Důvtip ten zdědil po otci Karel Klíč, mizel znenáhla z časopisů jako kreslíř a začal se objevovat jako geniální vynálezce nejkrásnějších spůsobů reprodukčních v oboru heliogravury a uměleckého rotačního tisku heliografického Rembrand-Intaglio. Domovem jeho umění přešlo do Londýna. Mýlili byste se však, myslíte-li, že Klíč přestal být Čechem. Mluví a píše česky jako v mladých letech, t. j. zatrhuje trochu do brněnské moravštiny. Jsem velice vděčen Almanachu příslušníků grafických odborů na rok 1912, kde jsem uzřel jméno i podobiznu Klíčovu. Jako když vidíte někoho, o kom jste myslili, že již umřel. Hlava Klíčova je posud krásná, jak o ní snívaly brněnské dívky z 60. let. Při té příležitosti vděčně upozorňuji na tento Almanach, redigovaný Václavem Korandou, předsedou Besedy litografické. Úhledná ročenka tato je již v řadě desátá. Obsah její jest bohatý a také neodborníkům velmi zajímavý. Články odborné k poučení příslušníků grafických odborů reprodukčních doplněny jsou množstvím obrázků a to zdařilých. Jsou to zároveň ukázky prací českých závodů. Nalezl jsem tu na př. obrázek Antoše Frolky, improvisovanou zpovědnici u sv. Antoníčka, který lehkostí a měkkostí slováckých figur až překvapuje. Ve zvláštním článku (obrázky také doloženém) pojednáno jest o kursech odborných technologického musea. Oslavný článek k 70. narozeninám Klíčovým napsal inženýr R. Urban, pravý náš vševěd a všeuměl v oboru techniky. Cizina ovšem o Klíčovi ví a věděla dávno. Když Klíče nyní také domovina objevila, nechtěl by někdo domluvit umělci, aby nám poslal do Prahy výstavu svých děl? — Konečně zajímavý jest v almanachu i přehled odborový, který svědčí o mohutnosti organisace českého dělnictva grafického; k tomu seznam veškerých grafických závodů v Rakousko-Uhersku, což vlastní lidi asi nejvíc zajímá. Almanach dělá našemu grafickému dělnictvu čest.

H.

—:o:—

DĚTSKÝ KOUTEK.

EDM. AMICIS:

List matčin synovi.

Můj Vojtěše!

Zajisté z Tvých druhů nikdo by nebyl svému otci odpověděl, jako Ty jsi odpověděl.

Vojtěše! Jak to bylo možno? Přísahej mi, že se to nestane již nikdy, dokud žíti budu. Pokaždé, když na výtku svého otce již na rtech budeš míti nehezkou odpověď, pomysli na onen den, jenž nevyhnutelně přijde, kdy on Tě k lůžku zavolá, aby Ti řekl: „Vojtěše, již Tě opouštím." Ó synáčku můj, až uslyšíš hlas jeho naposled a i dlouhý čas potom, kdy samoten plakati budeš v jeho pokoji opuštěném, mezi knihami, jichž on již nikdy neotevře, tu vzpomínaje si, že jsi někdy byl k němu neuctivý, budeš se tázati: „Jak to bylo možno?" Tenkráte pochopíš, že on vždy byl Tvým nejlepším přítelem, že když byl nucen Tě trestati, více trpěl než Ty a že nikdy Ti pláče nevynutil, leč k Tvému dobru; a tenkráte budeš litovati a pláče líbati budeš ten stolek, u něhož tolik pracoval, u něhož život si kazil pro své dítky. Nyní toho nechápeš; on Ti zakrývá všecko mimo svou dobrotu a lásku.

Ty nevíš, že mnohdy tak jest namaháním unaven, že si jen několik dní života ještě tuší a že v takových chvílích nemluví než o Tobě, a jiného zármutku v srdci nemá, nežli že Tě zanechá chudého a bez ochrany! A kolikráte takto mysle, vstoupil do Tvého pokoje, když jsi spal, a stával u Tebe se světlem v ruce a na Tebe se díval a pak se vzchopil a, ačkoliv byl unaven a smuten, ku práci se vrátil!

Ani nevíš, že často Tě vyhledává a s Tebou pobývá, poněvadž má nějakou trpkost v srdci, jaké všem lidem na světě se přiházejí, a vyhledává Tě jako přítele, aby se potěšil a zapomněl a má potřebí utéci se do Tvé lásky, aby opět nabyl mysli jasné a statečné. Pomysli si tedy, jak veliká jest asi jeho bolest, když místo lásky najde u Tebe chlad a neúctu!

Neposkvrňuj se již nikdy touto hroznou nevděčností! Pomysli si, že kdybys byl dobrý jako světec, nemohl bys se mu nikdy odplatiti za to, co učinil i dosud činí pro Tebe. A poval také: na život nemůže se nikdo spoléhati; nějaké neštěstí vezme Ti Tvého otce, kdy ještě chlapcem jsi, za dvě léta, za tři měsíce, zítra. Ach, můj ubohý Vojtěše, jak bys viděl pak všecko kolem sebe se měniti; jak by se Ti zdál prázdný opuštěný tento dům s Tvou ubohou matkou smutečně oblečenou.

Přijď, synáčku, přijď k svému otci, jest ve svém pokoji a pracuje. Přijď po špičkách, aby Tě neslyšel vstoupiti, polož čelo své na jeho kolena a požádej ho, aby Ti odpustil a požehnal.

Tvá dobrá

matka.

V Turině, dne 17. června.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze dne 3. února 1912. Číslo 5.

BESEDY ČASU

Vychází v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času“ zdarma jako nedělní příloha.

KAMIL LHOTÁK:

SMRT MILENČINA.

(Na den 13. VIII. 1897.)

Tvé rty bolestí se semknuly
ztrnulou maskou mrtvých
Tvé rysy Moira pokryla.
Tvé ruce studené —
již nechvějí se v mých —
jen zrak Tvůj mluví mrtvých záhadou.

Slz kalných perletí
Tvé oči zastřené
mně ze záhrobí kynou —
zvou k sobě blíž — —
a hlava moje klesá níž
až k prsům Tvým — —

Záplavou hvězd jak světlo měsíce když na nebi se tříští
tak bytost moje mizí v smutných vzpomínkách —
Na setkání s Tvou duší čeká příští
v paláce nádherného snách.

Milenko má —
zda ještě víš o lásce mé,
o rozdvojení hrozné úzkosti?
Jsi zde! a zrak Tvůj nevidí
jak s výšin obzoru
nám Vega září vstříc!

Již neslyšíš,
jak větrů šumění,
spád vlnobití etherných
nám nese pozdrav věčnosti!
Proč nespěcháš mi říct
kam za Tebou mám jít?

Zda přijde znamení — —
je ticho půlnoci — po nebi plují černá oblaka,
jak lodi Vikingů, jež smutnou nesou zvěst
o zemích ztracených, o nenávratných ráje radostech.

Jsi se mnou zde? —
Zda provázíš mne dál
jak Beatrice v pouti Dantově?
Zda žití Tvého nesmrtelná část
dá rhytmus věčnosti mé duši tušit
ozvěnu souhlasu v mém srdci hledajíc?

Zář Tvého záhrobí
zda zableskne mi v oku?
Zda světla jas a barev plání
tříšť zvuků pozemských.
Zda země sama dá mi snít
o nehynoucím duchu Tvém?

Nic nevrátí se víc — —
vše bez ohlasu klesne ve věčné mlčení,
jak krůpěj slzy mé, jež padá neslyšně
v prostorů němých, bezdnou prázdnotu.

Milenko má,
nemůže hranic být
pro cit můj nadzemský
té touhy splynutí,
jež nemá počátku
a nikdy neskončí!
Ó, nikdy neskončí!

. . .

MĚSÍČNÁ NOC.

Jdou stíny po lukách
v stříbřitém mlh tonou moři,
step i lesy lkají v snách
o lásky radostech a hoři.

Dálavou noci modravé
hvězd zelenavý září třpyt
stišení nese věčnosti
prostorů nekonečných klid.

Větrů šum, vzlyk proudu vod
vzpomínky volá dávných časů,
z nebeských výšin nadhvězdných
sbor andělských se snáší hlasů.

Z života prchá zemská tíž,
srdce je zalito touhou,
tisíce let duch obsáhne
čas se zdá illusí pouhou.

Bol lidí dávno minulých
z věčnosti vstříc nám vane,
nad radostmi i bolestmi
marnosti hvězda plane.

Z tisíců srdci zaznívá
odvěká marnosti píseň,
o smutku marnosti šepotá
vlastního srdce tíseň.

ANT. P. ČECHOV:

DOPIS DONSKÉHO STATKÁŘE ŠTĚPÁNA VLADIMIROVIČE N. UČENÉMU SOUSEDU DRU. FRIEDRICHU.

Přeložil J. K. Pojezdný.

Drahý sousídku!

Friedrichu (zapomněl jsem, jak vám říkají po otci, odpusťte velkodušně). Odpusťte a omluvte mě, starého staříka a nehezkou duši lidskou proto, že si vás dovoluji svou ubohou škrábanicí obtěžovati. Hle, minul již celý rok, t. j. pohřížil se do vln věčnosti, co jste se ráčil usaditi v naší části světa v sousedství mé maličkosti, ale já Vás ještě stále neznám, a Vy mne také neznáte. Dovoltež tedy, drahocenný sousídku, abych se aspoň prostřednictvím těchto stařeckých hieroglyfů s Vámi seznámil, abych v mysli stiskl Vaši učenou ruku a přivítal vás z Petrohradu v naší nehodné domovině, obydlené mužíky a selským lidem, t. j. plebejským elementem.

Dávno jsem hledal příležitost, abych se s vámi seznámil, žíznil jsem, protože věda jest v jistém druhu naší rodnou matkou, právě jako civilisace, i protože si srdečně vážím těch lidí, jejichž znamenité jméno a tituly, ověnčené aureolou populární slávy, vavříny, cymbály, řády, stuhami a vysvědčeními s diplomy, hřmí jako hromy a blesky po všech částech toho neviditelného i viditelného, t. j. podměsíčního vesmírného světa. Miluji horoucně astronomy, poety, metafysiky, soukromé docenty, chemiky a jiné žrece vědy, k nimž se počítáte i Vy pro své moudré skutky a odvětví věd, t. j. produkty a plody. Povídají, že jste vydal mnoho knih v době moudrého sedění s houbami, teploměry a kupou cizozemských knih se svůdnými kresbami. Nedávno zajel, do mého ubského panství, do mých ruin a rozvalin místní maximus pontifex, P. Gerasim a s fanatismem jemu vlastním nadával a vyvracel vaše myšlenky a idey, týkající se lidského původu a jiných zjevů viditelného světa a nesouhlasil s vámi a rozhorloval se na vaše abstraktní sféry i myšlenkový horizont, pokrytý hvězdami i aerogdyty.

Já nesouhlasím s P. Gerasimem, pokud se týče Vašich abstraktních věd, protože žiji a živím se pouze vědou, kterou Prozřetelnost uštědřila lidskému pokolení k vyrytí drahocenných metalů, metalloidů a briliantů z útrob světa viditelného i neviditelného, ale přece mi odpusťte, strýčinku, hmyzu, sotva viditelnému, když si dovolím po staru vyvrátiti některé vaše idey, týkající se jsoucnosti přírody. P. Gerasim mi sdělil, jako byste prý psal spis, v němž jste ráčil vykládati nezcela přirozené idey stranivá lidí a jejich prvopočátečního stavu i předpotopního života. Ráčil jste sepsati, že člověk pošel z opičích plemen, kočkodánků, orangutánků atd. Odpustě mi, staříčkovi, ale v tomto vážném bodu s vámi nesouhlasím a mohl bych Vám dát čárku. Neboť kdyby člověk, pán světa, nejmoudřejší z dýchajících bytostí pocházel od hloupé a nevzdělané opice, tedy by měl ocas a divý hlas.

Kdybychom pocházeli z opic, tedy by nás nyní vodili Cigáni po městech na podívanou a platili bychom peníze za vzájemnou podívanou, tancujíce dle rozkazu Cigána nebo sedíce za mříží ve zvěřinci. Což pak jsme celí pokryti chlupy? Což pak nenosíme šatů, jakých opice nenosí? Což pak bychom milovali ženu a neopovrhovali jí, kdyby z ní byla byť i jen maličko cítit opice, kterou vidíme každý úterek u předvoditele šlechty. Kdyby naši prarodiče pocházeli z opic, tedy by jich nepochovávali na křesťanském hřbitově; na příklad můj prapraděd Ambrosius, který v oné době žil v království Polském, nebyl pohřben jako opice, nýbrž vedle katolického opata Joachima Šostáka, jehož zápisky o mírném klimatu a líhovinách doposud chová můj bratr Ivan. Opat znamená tolik co katolický pop.

Odpustě mi, nevědomci to, že se míchám do Vašich učených záležitostí a po svém, po staru breptám a cpu vám své divoké i jaksi nemotorné idey, které se u civilisovaných a učených lidí spíše umístňují v břichu než v hlavě. Nemohu pomlčeti a nesnesu, když učenci ve své mysli nesprávně myslí a nemohu Vám neodpírati. P. Gerasim mi sdělil, že nesprávně smejšlíte o luně t. j. o měsíci, který nám v hodinách tmy i když lidé spí nahrazuje slunce, ale Vy vodíte elektřinu s místa na místo a fantasujete.

Nesmějte se starci, protože tak hloupě píši. Píšete, že na luně t. j. na měsíci žijí a bydlí lidé a národy. To nemůže nikdy být, protože, kdyby žili na luně lidé, zacláněli by nám její magické a čarovné světlo svými domy a tučnými pastvisky. Lidé nemohou žít bez deštíčku a déšť padá dolů na zemi, ale nikdy ne nahoru na lunu. Lidé, žijící na luně, by padali dolů na zemi a toho nebývá. S obydlené luny by se sypala nečistota a odpadky na naši zemi. Což pak mohou lidé žíti na luně, když existuje pouze v noci a ve dne mizí? Také vlády nemohou připustiti život na luně, protože by se na ní velmi lehce mohlo skrývati před povinnostmi pro velkou vzdálenost a její nedo-

sažitelnost. Maličko jste se zmýlil. Sepsal jste a ve svém moudrém spisu otiskl, jak mi řekl P. Gerasim, jakoby na největší hvězdě, na slunci, byly černé skvrnky.

Toho nemůže být, protože to nemůže být nikdy. Jak jste vy mohl vidět na slunci skvrny, když se nelze na slunce obyčejnýma lidskýma očima podívati, a proč by byly na něm skvrny, když je možno se i bez nich obejíti? Z jakého pak mokrého tělesa jsou ty skvrny zhotoveny, když neshoří? Dle vašeho názoru žijí snad na slunci také ryby? Odpustě mi, durmanu jedovatému, že jsem udělal tak hloupý vtip! Jsem vědě hrozně oddán! Rubl, tento znak devatenáctého století, nemá pro mne žádné ceny, věda ho zastínila v mých očích svými nejobšírnějšími křídly. Každý vynález mě trápí, jako hřebík v zádech. Třeba že jsem nevědomec a starosvětský statkář, přece se já, starý ničema, zabývám vědou a vynálezy, jež provádím vlastnoručně a plním svou nepěknou hlavičku, svou divokou lebku myšlenkami i komplektem nejvznešenějších vědomostí.

Matička příroda je kniha, kterou třeba číst a vidět. Svým vlastním rozumem jsem provedl mnoho vynálezů, takových vynálezů, jakých ještě ani jeden reformátor nevynalezl. Řeknu bez chvástání se, že nejsem z posledních pokud se podotýče vzdělanosti, získané mozoly, ale nikoliv bohatstvím rodičů, t. j. otce i matky nebo pěstounů, kteří velmi často své děti bohatstvím a rozkoší šestiposchoďových bytů s otroky a elektrickými zvonky ničí.

Hle, co objevil můj nicotný rozum. Objevil jsem, že naše veliké, ohnivé, paprskovité slunce o Velkonočním hodě božím časně ráno pozoruhodně a malebně hrá různobarevnými barvami a způsobuje svým čarovným třpytem hravý dojem. Druhý objev. Proč je v zimě den krátký a noc dlouhá a v létě naopak? Den je v zimě proto krátký, že se jako všechny ostatní viditelné i neviditelné předměty zimou smršťuje, i proto, že slunce časně zapadá, za to noc se zase po rozžehnutí lamp a svítilen rozšiřuje, neboť je ohřívána. Pak jsem ještě objevil, že psi z jara koušou trávu jako ovce a že je káva plnokrevným lidem škodliva, protože působí závrať hlavy a v očích kalný vzhled a podobně a podobně. Mnoho objevů jsem učinil přes to, že nemám ani attestů ani vysvědčení.

Přijeďte ke mně, drahý sousídku, na mou duši. Vynalezneme něco společně, dáme se do literatury a Vy mě, pohánka, naučíte všelijakým výpočtům. Přijeďte prosím, prokažte mi tu laskavost, prokažte nerozumnému sousedu službu. Přijeďte na příklad třeba zítra. My teď jíme postní jídla, ale pro vás připravíme něco od masa. Má dcera Natašeňka Vás prosila, abyste ssebou vzal nějaké moudré knihy... Je emancipé, všichni jsou jí hloupí, jenom ona sama je chytrá. Nynější mládež, povídám vám, se ukazuje. Požehnej pánbůh! Za týden ke mně přijede můj bratr Ivan, dobrý člověk, ale mezi námi řečeno, Burbon, a vědy nemá rád. Toto psaní vám musí doručit můj klíčník přesně o osmi večer. Přiveze-li ho později, nafackujte mu, po profesorsku s tím plemenem není potřebí cirátů. Donese-li pozdě, tedy jistě zašel, proklatec, do putyky. Zvyk, navštěvovat sousedy není námi vymyšlen a také s námi nezanikne, proto rozhodně k nám přijeďte s instrumenty i knížkami. Má žena nemá ráda Němce, ale já jí řekl, že Vy nejste Friedrich, nýbrž ruský poddaný Maxim. Odpuste, že jsem obtěžoval a omluvte mne. Čekáme Vás s netrpělivostí. Zůstávám milující Vás, šlechtický poddůstojník Donského Vojska v záloze.

Štěpán, syn Vladimíra.

P o z n á m k a. D o p i s d o n s k é h o s t a t k á ř e je p r v n í tištěná práce dvacetiletého medika Čechova, uveřejněná v malém humoristickém týdenníku S t r e k o z a č. 10. r. 1880. Podepsána je značkou — „v". Ačoliv mohl redaktor S r e k o z y již z tohoto příspěvku poznati, že nemá před sebou obyčejného přispívatele, přece mu otiskoval z dalších zásilek málo; v listárně redakce takto „vtipně" Čechova odbýval:

„H r o z n ý s e n je jen proto hrozný, že směle opakuje látku, která všem se přejedla".

„Druhý článek musí rozhodně posečkati až na léto."

„Několik řádek nezachraňuje neodpustitelně prázdné mlácení slov. Apropos, jaké je to jméno: Fuňa?"

P o r t r e t neotiskneme. Nehodí se nám. Patrně jste to psal pro jiný časopis."

„Velmi dlouhé a bezbarvé. Cosi jako bílá papírová pentle, vytažená z úst Číňana."

„Nerozkveta uvadáte. Velice litujeme. Nelze přece psáti bez kritického poměru k práci."

Tento posudek byl kapkou, jež dovršila míru trpělivosti Čechova, a S t r e k o z a byla ušetřena dalších kritik, poněvadž ji přestal obtěžovati.

—=o=—

ADOLF ČERNÝ:

Z DĚJIN PONĚMČOVÁNÍ DOLNÍ LUŽICE.

Nedávno (27. ledna) Čas připomenul slova pruského krále Bedřicha II. o spravedlnosti rovné pro všechny, o rovnosti všech lidí atd. „Nejnepatrnější venkovan a třeba žebrák je právě tak člověk jako jeho veličenstvo a musí se mu stát spravedlnost, protože před spravedlností jsou všichni lidé rovni..." Jsou to slova zrovna buřičská v ústech královských. Zamyslil jsem se nad nimi i nad posledními slovy Bedřichova přípisku k aktu, zrušujícímu nespravedlivý rozsudek: „Soud, který páše nespravedlivost, je horší než banda zlodějů. Jsou horší než největší lumpi, co jich ve světě je, a zasluhují dvojnásobný trest." Napadlo mne, měl-li Bedřich II. takové mínění o nespravedlnosti a křivdě vůbec nejen u soudu? A měl li je,

rozpomněl-li se na kruté bezpráví, jehož se královský jeho otec dopustil pronásledováním srbského jazyka v Dolní Lužici? A byl-li by stejně přísně pokáral olupování srbských venkovanů v Dolní Lužici o jejich rodný jazyk, když se o něm byl za svého panování dověděl? Odpověď zdá se mi podávati fakt, že Bedřich II. výslovně nezrušil ani jediného příkrého protisrbského nařízení svého otce (ačkoli jinak přímo proti Srbům nevystupoval, věda, že se mu z nich rekrutují nejlepší vojáci).

A byla to nařízení zrovna středověká. Připomíná je na př. módlejský pastor F. Lademann ve své knížce „Kirchengeschichte der Stadt und Herrschaft Cottbuss", vydané v Chotěbuzi r. 1798. Na str. 43. o nich píše: „Bedřich Vilém I., pruský král, snažil se často opětovanými nařízeními způsobiti, aby srbská řeč docela zanikla. Proto vyšlo r. 1714 nařízení, že se má srbská mládež ve škole pilně němčině vyučovati, aby srbská řeč konečně přestala. V kostelích bylo proto přikázáno kázati jednu neděli německy a jednu srbsky. Ano, podle nařízení z r. 1731 nesměli duchovní oddati žádného Srba, který by neuměl německy. Poněvadž však toto nařízení naráželo na nepřekonatelné překážky u starších Srbů, bylo vztaženo jen na Srby, kterými bylo 24 let nebo méně, nikoli však na starší. Konečně vyšlo r. 1735 nové nařízení duchovním a učitelům, v němž se jim přísně přikazovalo, aby vynaložili všecku péči na to, by němčina více pronikla a srbská řeč ponenáhlu úplně zanikla."

Na důkaz toho, jak tato nesnášelivá, národnostní nenávistí diktovaná nařízení zhoubně působila, pilný lužickosrbský literární historik K. A. Jenč konstatuje*), že za celou dobu panování tohoto krále vyšly v Dolní Lužici všeho všudy dvě knížky, obě od Abrahama Kňežka — ale nikoli — v pruské, nýbrž v saské části Dolní Lužice.**)

Ještě pádnější doklady zhoubného působení těchto protisrbských nařízení nacházíme v zajímavém spise prof. dra. Arnošta Muky „Přinoški k stawiznam přeněmčenych stron Delnjeje Łužicy" (Budyšín 1911). Protisrbská nařízení podepřela starou nenávist německých nesnášelivců proti obyvatelstvu srbskému a jeho jazyku. Působila na poněmčování srbského venkovského lidu daleko do budoucnosti — nesnášeliví němečtí pastoři dovolávali se jich ještě na konci 18. stol. Zlý příklad královský kazil ještě, co už bylo tak dost zkaženo, a tak můžeme jen z uvedeného spisu Mukova vybrati tuto kytici ušlechtilosti, spravedlivosti a křesťanské snášelivosti jen na poli církevním:

Ch. G. Rothe, německý ev. farář v Liškově u Grabina, tehdy ještě srbském, zapsal do církevní kroniky o zrušení srbských bohoslužeb tato slova: „Liškov měl až do smrti far. Brednova*) jen srbské kazatele a učitele, poněvadž však podle nejvyššího nařízení**) má býti srbská řeč ponenáhlu odstraněna (auf höchste Verordnung hin nach und nach abgeschaft werden soll), byl půl roku před jeho smrtí za prvního německého kazatele ustanoven a potom potvrzen Jan Friedr. Thieme, jenž po 15 letech odešel do Šunova." (Přinoški str. 13.). Že srbští osadníci takovou křivdu neradi snášeli a měli proto odpor proti vnuceným německým duchovním, vyčítáme z připojeného stesku Rothova: „Habe auch manche Bekränkung zu erdulden, wie mein Vorfahr von unbeweglichen, lieblosen, undienstfertigen und ungesitteten Beichtkindern. . ."

To bylo zapsáno r. 1770, tedy ještě za panování Bedřicha II. Velikého.

Typem protisrbského nenávistníka byl weissenfelský superintendent Schmidt, který ve svém spise „Briefe über die Niederlausitz" z r. 1789, podávaje na str. 84. zprávu o pokroku germanisace v okolí Lubina, napsal: „Toto postupné odkládání mrtvé, nevzdělané řeči jest jedním z nadějných paprsků jitřenky osvěty, jíž tento notoricky nevědomý národ tak velmi potřebuje. . ." Svému pohrdání lužickými Srby dává výraz také na str. 151., divě se, že v městě Brodech zvoní se ještě proti bouři, „ačkoli v Brodech nebydlí ani katolíci, u nichž se tu a tam ještě s tímto nesmyslem setkáváme, ani Srbové, kteří se jinak vyznačují stupidností (sind mit Stupidität gestempelt), nýbrž vesměs pravověrní křesťané."

Z konce 18. stol. má Muka tento příklad spravedlnosti k Srbům: Tehdy byl osadě Witanojcím u Lubina vnucen první německý pastor M. Chr. Schultze. Srbští osadníci, zejména ženy, bouřili se proti tomu a zabránili německému faráři vstup do kostela. I poslání z Lubina dragouni, aby lid násilím „přiměli k pořádku." Osada dlouho ještě posílala protesty do Lubina, ale marně. Srbského faráře již nedostala. (Str. 49.)

*) „Stawizny serbskaje ryčje a narodnosće", časopis Mačicy Serbskeje IV. a V. roč. (1851—1852), seš. I., str. 68.

**) A. Kňežk působil v Staré Darbně, která tehdy náležela k Sasku

*) Zemřel r. 1751.

**) Míní nařízení Bedřicha Viléma I.

Podobný případ „mírného" zavádění němčiny do srbských kostelů uvádí Muka z osady Lutolské (rovněž v Lubinském okrese). R. 1816 odstranil farář Dalic srbský kancionál a zavedl německý. Proti tomu nastalo mezi osadníky velké reptání a horlení. Prudce této nepřátelské novotě odporovali zejména obyvatelé Dolku — a za to byli dolčský rychtář a dva jiní sedláci potrestáni čtyřnedělním vězením v Lukově. (str. 50.)

Velmi zajímavý spor o církevní důchody mezi farářem a diakonem (kaplanem) v Třebulích z r. 1714 — tedy z druhého roku panování Bedřicha Viléma I. — obsahuje také místo, ukazující, jak s patra pohlíželi němečtí duchovní na své srbské osadníky. Diakon (Krištof Schumann) patrně byl oblíben u srbských osadníků, poněvadž uměl srbsky, kdežto farář nikoli. Farář Heinze ve své stížnosti píše: „Předešlý kaplan svým Srbům, myslím, všelicos namlouval, tak že konečně ... více dbali svého kaplana než faráře .. A ačkoli z boží milosti jest naděje, že srbská řeč pomalu vymízí a Srbové se časem poněmčí, nemusí se proto kaplan báti, že bude zkrácen, že se jeho osada snad ztenčí; on svoji osadu podrží a bude jí míti dost co kázati, třeba ne srbsky, nýbrž německy, poněvadž celá (trebulská) osada nebude míti dostatek místa v německém kostele a jeden kazatel všem osadníkům nestačí. Naopak je každý kaplan vázán svým svědomím, aby německou řeč zejména mezi mládeží čím dál více rozšiřoval, poněvadž v ní bude se moci mládež více ve svém křesťanství zdokonalovati. A kaplani, kteří to nečiní, vystavují se podezření, že úmyslně se snaží se srbskou řečí také barbarství zachovávati a ve své vlažnosti ne quid gravius dicam — se utvrzovati, aby nemusili pro hrubý a nerozumný lid mnoho studovati, nýbrž aby mu snadno mohli povídati jenom něco ex tempore." (Str. 91.)

I boha se tedy nesnášeliví němečtí duchovní proti Srbsku dovolávali!

A všecka místa, z nichž jsme tyto příklady uváděli a která v 18. stol. byla ještě srbská, jsou nyní dávno již poněmčena. A po příkladě německých konsistoří a německých duchovních, které germanisovaly v 18. stol. podle receptu Bedřicha Viléma I., postupovala německá církevní vrchnost v Prusku i ve stol. 19. — a postupuje dosud, tak, že srbské území v Prusku úžasně se ztenčilo nejen v stol. 18. a počátkem 19., ale ztenčovalo se dále v druhé polovině 19. století, ba ztenčuje se stále i nyní ve století 20.

Ale o tom jindy. Dnes jen jsem si připomněl tyto křivdy a násilnosti, páchané na celých obcích, osadách a krajích, na celých a mnohých pokoleních pokojného pruského lidu srbského za doby — aneb kolem doby — Bedřicha II., jejž nespravedlivé odsouzení jakéhosi mlynáře přimělo k napsání rozhořčených slov proti znásilňování slabých a nevinných.

METEOR.

V zimní večer, když zasněžený kraj v tuhém mrazu dřímal, objevil se ten posel z dalekých světů. Zjevil se náhle jako blesk; ozářil jasně zeleným světlem celý kraj i hvězdnatou oblohu, po níž letěl, budě hrůzu ohnivou svojí hlavou, za níž splýval ocas, jak zářící pruh. Zjevil se a hned z modré plochy zmizel, nezapadnuv, jak se zdálo, za horizont. A v mrazu a tichu opět dřímal horský kraj. Nebylo na naší vesnici mnoho těch šťastných, kteří ho viděli, an krutý mráz i pozdní hodina přivábila lidi domů ke kamnům. Proto málo o něm se mluvilo. I kdo viděl ten nádherný přírodní zjev, zapomněl naň ve shonu denního života. A když denní listy přinesly „sensační" zprávu, meteor ve všech čtenářích oživl. S podivem četli, že u nás zapadl na louku p. Řeháka přes metr hluboko do země a že bude vykopán k vědeckým účelům. Ve městě ani na vesnici nikdo nevěděl, jak šťastný je náš kraj, když poctěn byl tak vznešenou návštěvou dalekého hosta. Celé Čechy proletěl, a až u nás se mu teprve zalíbilo odpočinout po dlouhé nekonečné cestě na louce p. Řeháka. Sám majetník louky nevěděl o tom, jaké louka jeho v jediném okamžiku nabyla ceny! Ale noviny to psaly a proto se pátralo. Zástupy zvědavých i žádostivých prohledávají znalecky pole i louky, zpytavě hledíce k zemi, kam meteor zaryl svoji ohnivou hlavu. Marné všecko namáhání — nikde po něm památky. Ale přece pověsti kolují městem, rostou jako lavina — označujíce různá místa, kam zapadl, odměřujíce jeho velikost i cenu.

— Pane, ten Řehák, to je šťastný člověk, z ničeho nic mu spadne na louku meteor.

— Je jeho — louka je jeho, tedy meteor také.

— Ten ho spenězí! Považte, vždyť gram jeho je dražší než zlato —

Tak si vypravovali sousedé na ulici.

— A prosím vás, kde je, kde je?

— Tam je v Parníku, budou ho kopat, jen co trošku rozmrzne — zapadl příliš hluboko, prý na pět metrů. Ten dá práce, váží přes půl metráku.

A zpráva letěla světem! Za dva dny pošta přinášela listy, dopisy, v nichž dožadovány jsou informace o spadlém povětroni, jakož i nabízeny jsou koupě. Někteří vědečtí pracovníci žádali alespoň nepatrný kousek meteoru ku prozkoumání, kousek chtějí dobře zaplatit. Rád by jim každý dal, jen kdyby věděl, kde ten spadlý kámen je. — Až potom přišli ještě páni od Musea. Z Prahy vážili cestu sem, aby získali povětroň pro ně. Jistota zprá-

vy je tak usvědčila, že podnikli výlet do našeho zasněženého kraje.

A opět městem letěly zprávy:

„Již je vykopán!" Váží dobře přes metrák!" — „Odpoledne ho povezou na nádraží!" — Je hrozně veliký, celý vagon ani na něj nestačí!" — „České Museum jej zakoupilo! Páni od Musea již jsou tady!"

Pád meteoru stal se sensací! Hovořilo se o něm a věřilo se, že na blízku zapadl proto, že svět klamaný v něj věřil též.

Až ze Saska přišla nabídka na koupi spadlého meteoru, přinášejíc německou zprávu tohoto znění: Z České Třebové se nám oznamuje — (Telegramm — Berichterstatters — Prag.) — že u obce Parníka veliký meteor na louce spadl 200 kroků od domů vesnice vzdálené. Sníh roztál daleko a široko v okruhu meteoru, který se hluboko do země zabořil. Na místě sněhu ukazuje sníh červené zbarvení od železného prachu, který z meteoru hořícího se rozprášil. — A tak ona zpráva letí dále jako sám povětroň, jenž na několik vteřin se zjevil nám, aby svojí zelenou září oslepil zraky těm, již byli svědky jeho letu, ale sotva jeho pádu! X.

—=o=—

JUNGMANN. I.

(Ve sbírce „Zlatoroh".

Po Tillově Němcové Chalupného Jungmann, to není příjemné nadělení. Tam opravdová práce a láskyplné proniknutí života — zde rvavá konstrukce i hrubá a žlučová křeč. Nemohu za to, neměl jsem patriarchu Jungmanna nikdy rád a to dávno před tím, nežli o něm Masaryk psal. Nechuť přinesl jsem si z gymnasia, kde jsem v sextě a septimě pracoval školní úkol a po třetí maturitní práci o thematě tichý genius a kde pokaždé dáno nám bylo toto thema profesory, kteří tímto thematem zastírali vlastní nekalé povahy. Jeden z nich byl zcela obyčejný tupý břichopas, který nic nedělal ani pro školu ani pro veřejnost, jen vysedal ve spolcích a bumbal; dva byli potměšilci, strašpytlové, kterým se třásla kolena před ředitelem i katechetou, ve škole úzkoprsí slovíčkáři, pedanti a slidiči každého mladého vzletu a jeden z nich měl nejen organisovanou síť špiclů mezi studenty, nýbrž i sám byl v podezření, že je donašečem u slavné konsistoře; také skončil nějakým církevním řádem. Těm všem byl vzorem — Josef Jungmann a já pojav nenávist k těmto stvůrám, znechutil jsem si i velikého buditele národního, jehož jménem nás mrskali a dresírovali. Když jako dospělý muž četl jsem, že Masarykovi se povaha Jungmannova nelíbí, ani jsem nebyl překvapen. Pan dr. Chalupný podnikl vášnivou obranu povahy Jungmannovy, ochotně jsem se podal jeho výkladům, musím však vyznat, že obrana se Chalupnému nezdařila, protože on k ní není povolán a dovede-li co, tedy jen ještě zvětšit předpojatost čtenářů proti Jungmannovi. Pan dr. Chalupný podal důkazy o velikém literárním významu Jungmannově, který vůbec důkazů nepotřeboval, protože po knize V. Zeleného není člověka, jenž by se práci Jungmannově nepoklonil a já sám — při svých názorech — vždy jsem s úžasem a obdivem o této práci mluvil. O povaze Jungmannově však Chalupný neřekl nic nového, byl v ní neomylně nějaký rys nám dnes už neproniknutelný, který při nedostatku pramenů zůstane nám zahalen. Jungmanna neměli rádi vynikající vrstevníci jeho a on jich. Jsou to nejen Dobrovský a Bolzano, ale časem i Palacký. Vášnivě zamilovalo si Jungmanna teprve pokolení mladé a úcta k němu rostla tím větší, čím další pokolení byla vzdálenější osobního ovzduší a čím více literární odkaz Jungmannův je ohromoval. Známo je, jak krásné slovo Palacký promluvil o slavnosti Jungmannově 1873. Ale když psal doslov k Radhošti r. 1872, muž 74letý, šest let před smrtí, nezatajil, jak se kolem r. 1830 nepříjemně v Praze žilo, co bylo jalových a vášnivých půtek a jak on sám uprostřed dvou stran stoje musil zakusit ledacos nechutného. „Když ani ctěnému Jungmannovi nedovolil jsem (v pojednání ‚o klassičnosti v literatuře', 1827 vyjeti si ostřeji na Nejedlého a stranu jeho, podařilo se několika mladším soupeřům, zostuditi mne u mnohých vlastenců, takže odepřena mi brzy téměř odevšad další pomoc, a já přinucen jsem byl, spisovati a sestavovati obsah několika ročníkův (Musejníka) s většího dílu sám." To je ukázka, jak se uměla dělat už tenkrát takzv. svornost. Když se Šafařík dostal do Prahy, nalezl v ní Kocourkov, a jeho výroky nejsou nepodobny zkušenostem Palackého. Otravovali Šafaříkovi život mladší lidé; klepařské hnízdo odstěhovalo se časem do Musea. Zdá se, že Jungmann byl žárlivý a ješitný poněkud, těžce nesa, když někdo slaven byl vedle něho. Je veliký stýskal a každý spor dotýká se ho osobně. Jungmann přišel do Prahy 1815 z Litoměřic, Palacký 1823 z Prešpurka a Šafařík v květnu 1833 z Nového sadu. Prožili tedy tito tři mužové v Praze větší část doby Metternichovské. Žádný však nezanechal tolik dokladů opatrnosti a přestrašení jako Jungmann. A co dělal tehdy Palacký! Jestliže dr. Chalupný všeho toho nevidí a náramně si na tom zakládá, aby dokázal, že Jungmann byl nejlepší taktik své doby, je schopen svým obdivem Jung-

mannovi ublížit u více lidí, nežli dokázali všichni skuteční i domnělí odpůrci Jungmannovi. Já mám domnění — a četl jsem hodně o době předbřeznové — že naše literární historie vězí dosud příliš pod klatbou první velké knihy o té době, sdělané na dojmech Jungmannových. Od Zeleného zůstalo nám o době 1800—1848 jisté dogma. Ale nebylo toho strachu v lidech tolik a nebylo ho potřebí tolik. Ovšem profesoři se báli nejvíc. Proč nemá být Palacký lepším taktikem než Jungmann, nechápu. Věcně to dr. Chalupný dokázat nemůže, leč by jeho taktiká filosofie měla účel pro naše poměry agitační (adresa důvěry dru Kramáři), nu pak bych to arci pochopil. Jestliže se snažíme poznat povahy svých velikých lidí, v tom není nedostatek piety. Vtíráme se do povahy Kristovy, přetřásáme Husa i Komenského; může nás dráždit i chtivost, abychom dobře viděli na své Dobrovské, Jungmanny, Kolláry, Havlíčky a Nerudy. Pietu však porušují hluboce, pietu urážejí hrubé ruce, nehoráznosti a neláska dra Chalupného.

—=o=—

KAREL NOVÝ:

BÍDA.

(B. Rovenskému.)

Ta potvora mi vždycky cestu skříží,
ať kamkoli se hnu,
v poledne, ráno, večer, vždy se za mnou plíží
y její oči jedového plamenu.

S cynickým smíchem růži z ruky rve mi,
v rtech píseň umrazí,
strom lásky otříská a všemi nadějemi
za devět hor a řek do temna odchází...

Již se s ní neperu a už ji neproklínám,
když zkrvácený hnát
mi v srdce položí: — Proč, krásná, nešlas jinam? —
„Bys naučil se, hochu, všemu smát."

Což směju se a směju do umdlení
kostlivé babice
v horoucím objetí — ne, nic mi svato není:
— Živote mladý! Lásko! Bouřné snění! —
Směju se všemu. A sám sobě nejvíce.

—=o=—

DROBNOSTI.

MNOHO DOMYSLŮ

připouští rozchod Karla Havlíčka s Fany Weidenhoffrovou. Něco naznačuje pan Julius Schmitt ve Středě, v níž uveřejnil poznámky k láskám Havlíčkovým. O lásce k Weidenhoffrové praví: „Dopisy, které by něco v tom pověděti mohly, nebyly uveřejněny, ač nepochybuji, že se neztratily, nýbrž že jsou dosud v rukou rodiny Weidenhoffrových a z nějakého taktu, jehož ani nepodceňuji ani nechválím, nebyly k ostatním dopisům přidruženy. Okolnosti všechny nasvědčují, že sňatek se rozbil vinou rodičů Weidenhoffrových. Poměnky u bratra Fanina Emanuela Weidenhoffra nejsou tu spolehlivy. Emanuel Weidenhoffer byl z tábora radikální politiky a to již mi, nehledě k bratrské stranickosti, ujímá důveru v jich obsah. Ostatně, jak Quis ve vydání korespondence Havlíčkovy podotýká, Emanuel Weidenhoffer byv jím před vydáním korespondence (1903) dotázán, proč se sňatku sešlo, odpověděl: „O tom, proč, jak a kdy se ten milostný poměr zrušil, nemám včil ani toho nejmenšího ponětí — vyšlo mi to na dobro z paměti." Tak závažné rodinné příhody se však nezapomínají, zvláště když šlo o Havlíčka. Nejvíce světla vrhá na rozchod Havlíčkův (kromě shodné tradice bratrské) dopis, který zaslal Havlíček svému bratru Františkovi, nedávno zemřelému, do Vídeňského Nového Města 9. září 1846. „Nejpodivnější a tedy nejnovější správu ti musím podat, že jsem se zrovna před svatbou s Weidenhoffrovými rozlobil a že z toho ze všeho snad nic nebude. Pomysli si, jak to člověka musí mrzet, když až do poslední chvíle pořád mají strachy, jestli já snad někdy na mizinu nepřijdu. Tak zrovna chtějí okazovat, jako by člověku milost dělali a s druhé strany zas je vidět, že by holku rádi zaopatřili! Maminka ti snad o tom bude také psát: odepiš mi hned, co si o tom myslíš." Kdyby se byl Havlíček rozešel o své vůli, sotva by byl na váhách, zda dojde k sňatku či nikoliv. Jmenovitě u Havlíčka předpokládám rozhodnutí nekolísavé. Píše-li však Havlíček svému mladšímu bratru Františkovi, o němž nemnoho myslel, o radu, a to podtrženým „hned", je vidět zmatek, v jakém se asi nalézal. Rozchod s Fany Weidenhoffrovou musel být ranou. Vždyť ani příčiny jeho nejsou udány. Má je sdělit matka. Znamená mi to velikou bolest, která nechce o sobě psát. Poslední Havlíčkův dopis Fany Weidenhoffrové zaslaný je sice rozhněvaný, ale tím se nic nemění. Víme, že Julii Sýkorové dovedl Havlíček napsat dopis mnohem nedůtklivější. Vzpomínky sestry Havlíčkovy Johanny (Pojmarové) připisují rovněž vinu matce F. Weidenhoffrové. (Havlíček prý později sám říkával: „Kdybych byl profesorem a třeba neměl nic, to by jim nevadilo, ale spisovatelství vadilo.") K této otázce lze se vrátit ještě jinak, ale zatím pomíjím, neboť toto jsou jen marginální poznámky, které na několika stránkách se dotýkají havlíčkovské erotiky."

*

MLČENÍ.

O zesnulém prof. Píčovi obsažena je záhadná poznámka ve Věstníku české akademie (listopad 1911), který jsme teprve 27. ledna do redakce dostali. Vyrozumíváme, že v komisi správní, která se radila 29. listopadu 1911, prof. Píč dělal nějaké výstupy. Především hlasoval proti všem členům ve dvou případech: proti dotacím, jež Akademie dává některým časopisům vědeckým a proti komisi k vydávání pramenů českého hnutí náboženského ve 14. a 15. století. Na konec správní komise přijala návrh presidenta Randy, „aby se prof. Píčovi vyložil smysl paragrafů 709 a 710 občanského zákona, jichž se neprávem dovolává". Zdá se, že už 27. listopadu 1911 prof. Píč byl mimořádně rozčilen. Když skončil sebevraždou, byli bychom směli čekat, že někdo ze členů správní komise poví něco veřejnosti o těch výstupech. Ale šlo o nařknutí lidí, kteří jsou vlastencům nepříjemní. Pravilo se o nich, že vtiskli Píčovi

revolver do ruky. Proto se nehnula ani myš. V národě, kde se nenajde člověk, jenž by vykřikl, když vidí, že se někomu děje křivda, je nebezpečí, že se otupuje cit pro křivdy vůbec, a proto si zvykneme snášet každou i na národu páchanou křivdu, protože ona vždycky stihne jen některou část národa. A ti druzi si řeknou: „Nehasme, co nás nepálí!" Toto přísloví je v podstatě své hanebné a mohlo se ujmout jen v národě, když byl zotročilý.

—==o==—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Z naší školy.

Četli jsme článek v čítance Jursově: Slunce dárce a udržovatel života od L. N. Tolstého. Hovořili jsme o článku, a potom jsem požádal, aby žáci druhého oddělení II. třídy na naší škole dvoutřídní napsali něco o tom, co by se stalo, kdyby někdy slunce vyhaslo. Z toho, co žáci napsali, dávám dvě ukázky:

Co by se stalo, kdyby slunce nesvítilo.

Ráno chci vstáti. Zima mě mrazí. Podívám se oknem. Ó hrůzo! Venku tma, hrozná tma! Zarývám se do peřiny. Ale zima nepřestává. Myslím si: snad slunce přestalo svítiti. Leknu se. Již osm hodin a pořád tma. Maminka topí, ale zimou se též chvěje. Nemůže roztopit. Kočka se na kamnech převaluje a ježí se zimou. Pořád tma a hrozná tma. Voda v hrnci je zmrzlá. Světlo uhasíná, není petroleje. I řeknu mamince: „Je snad konec světa." Ona se obrátí a řekne: „I mlč, ty bloudku, to nemůže býti." Ale já si myslím: „Nemůže, nemůže."

Jakáž pomoc! Údy mi křehnou. Po silnici neslyším jezditi povozy. Smutno. Již nedostává se potravy. Zabijí všecko. Není pomoci. Musíme se zakopati. V hloubce je tepleji. Však již všecko mře. Všecko umrzlo a hladem zemřelo. Jan Mojžíš.

Slunce.

Když jsem jednou ráno vstával, podíval jsem se oknem ven. Tu vidím, že je venku silný mráz, zima a tma. Každý topil ve světnici, co mohl a lidé chodili nastrojení. Dobytek ve chlévích žalostně bučel a nechtěl žráti. Já jsem si myslil, že za chvíli slunce vyjde. Ale bylo již osm hodin a slunce ještě nevycházelo. I povídal jsem mamince, že již slunce nevyjde, protože vyhaslo, a také že bude věčně tma. Nic se nehýbalo. Druhý den zvířata hynula a lidé umírali. Bylo hrůza na to se podívati. Tak by se nám vedlo, kdyby některý den slunce zašlo a potom nikdy již nevyšlo. Nastal by konec světa. Fr. Hejduk.

Z MOUDROSTI MALIČKÝCH.

Z dětské mluvnice a logiky.

Říkává se v učených knihách, že dítě teprve k třetímu roku začne si být vědomo svého já; tomu se má rozumět tak, že dítě si v tom věku uvědomuje když řekne já, že je fysickou a psychickou osobností. Mluvnického a slovního já děcko užívá ovšem již dříve, snad v půl třetím roce. Pavel končívá skoro každou větu, v níž vyslovuje nějakou svoji činnost slůvkem já; v poledne u oběda říkává: „Omáčku dostanu já, táto, já." „Eště hamám já." „Štuli dostanu já." Jindy: „do kedence kouknu já, táto, jááá." Když se octne v kritické situaci: „Kakat, táto, budu já" — nebo podle okolností: „čudat, táto, budu já."

Složitějších vět ovšem Pavel tvořit neumí; rozběhne se na souvětí a utne v polou: „Kouknu jestli —".

Leží v postýlce, máma ho přikrývá; řekne si „Zima nebylo Pavlovi" — místo, aby nebylo zima..

Ptá se skoro jako Francouz: „Co to je to tohle?" Nebo si oblíbí na čas užívat slůvek: možná, snad, asi: „Co to je to asi tohle?" „Copak děláš, teto, snad?"

Slova v ústech Pavlových podléhají značnému vývoji. Slovo automobil je těžké; říkal tedy nejdřív atoa, potom autolibil. „Páv" vydal v množném čísle „páři" a obráceně z vrabců (babci) býval jeden „babc". Než se sám naučil obstojnější gramatice, říkal: kůň — dva kuni; viděl také vlaka.

Zvratných sloves nezná: „Bojím!" „Copak stalo pejskovi?"

Že se víc baví s mámou než s tátou, užívá někdy pro sebe příčestí minulého činného i trpného i přídavných jmen v rodě ženském; když mu máma řekla, že je venku krásně, pravil: „Chtěla taky ven", to jest: Chtěl bych taky ven.

Nerozumí-li otázce nebo je-li v rozpacích, řekne krátce: „Nevím.

Zaměňuje pojmy; ukazuje závaží: „Mám sílu já"; chce říci, že drží závaží, a řekne sílu.

Jednou z dešperace zpívala mu máma, když nechtěl usnout, „Flectamus genua", což se mu zalíbilo tak, že hned chtěl, aby ještě zpívala: „vo flekum"; Někdy chce, aby se mu vypravovalo „vo vlakum" místo o vlaku. Jakási neznámá asimilace koncovek.

Když tuhle přišel holič stříhat tátovi i Pavlovi vlasy, než na Pavla došlo, pozoroval holiče, nůžky i padající vlasy. Za chvíli se rozběhl do pokoje a přinesl holičovi všecko vycpané chlupaté zvířectvo ze svého zvěřince: dva koně, psa, kočku i medvěda. Aby je holič taky ostříhal.

Měl několik dní kašel a nemohl ven; těšil se aspoň vyhlídkou z okna a chytil i vycpaného psa a strkaje jeho pusu z okna říkal: „Krásně venku — koukej, pejsku." Ale když mu děda pohrozil, že jej vystrčí za dveře, protože cosi tropil, pomohl si: „Pavel má kašel, nesmí ven!" —l—

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 10. února 1912. Číslo 6.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

LILA B. NOVÁKOVÁ:

Z KNIHY „NÁVRAT".

Svět celý lidským teplem svým jsem vzrušit chtěla
a ruky stiskem říc mu o porozumění.
A u večer, kdy jizba moje potemněla,
tu duši blízkou v básnické své zhýčkat snění.

Ta duše blízká neživým mým sněním mřela
jak sladký květ, jenž — skropen vínem, zalit není
a svět, ten básníkem jsa prostým zklamán zcela,
mé smál se žízni, zmrazil lidské roztoužení.

Proč tak se mládí vždycky mýlí, vědí bozi,
a proč se bludnou touhou stokrát marně vzruší,
že konečně mu skoro ztroskotání hrozí.

Dnes vím, co chci, kam jdu, v co věřím, co se sluší,
dám světu, čeho třeba: básníkovy posy,
a moje teplé lidství jedné blízké duši.

JE KRÁSA LIDSKÉ DUŠE . .

Je krása lidské duše úsměv pouhý,
jejž náhodou jen shlédneš v davu.
A hledat jej — to šílenství je touhy.

V své ticho zanes jej jak obraz svatý,
a zavěs v tajný úkryt duše,
kde prahu nedotknou se cizí paty.

A nedopusť, by skryl se v pavučiny, –
a neklň živé lidské tváři,
když v davu uzříš na ní úsměv jiný.

Svůj úsměv dala ti, — a nedá více.
Buď vděčen. Moudrým uč se býti, —
vždyť pro tu krásu šel jsi do ulice.

Jdi cestou dál a střez se resignace.
„Už nikdy!" — neříkej, a jistě
v tvé oči nový úsměv svitne sladce.

A zas jdi dál, a pozorně hleď v davy
bez předsudků a bez zklamání.
Sám nezraníš a vyjdeš — vítěz pravý.

*

MODLITBA.

Když, Bože, byls k nám milostiv,
dals, bychom básníky byli,
abychom všechno objali
a všechno zaštítili,

měls, Bože, ještě vzpomenout
na ostatní své děti,
a obrnit je odvahou
to všechno přetrpěti,

co naše velkost natropí
svou genialní touhou.
Co jiným velkým štěstím je,
nám teprv cetkou pouhou.

Anebo měls nám, Bože, dát
fond nekonečné síly,
bychom ten svět svým geniem
a láskou ušetřili.

Vždyť takto naše objetí
ta děcka skoro drtí,
a hvězdné naše blouznění
je nudí — achich! — k smrti.

Na drobné jejich údečky
věsíme Velkost, krásu,
ký div, že pak ten ubožák
v útěku hledá spásu?

Oh, Bože, vem si raději
zpět genialnost naši!
Chci raděj látat do smrti
a vařit vzornou kaši.

STEFAN ŻEROMSKI:

Z KNIHY: ROZKLOVOU NÁS KRKAVCI A VRÁNY.

Pramen.

Kdo a kdy dal Jankovi pseudonym All-de-Barana*), nedovedu přesně pověděti, poněvadž však nikoho to pravdopodobně nezajímá, řeknu pouze tolik, že pseudonym svrchu uvedený srostl s Jankem ku podivu neodlučitelně. Nyní Janek již asi patnáct měsíců zaujímá knížecí byt, jehož nábytkem je „lůžko, koště — a nic víc . . ."

Počínajíc od stěn stropu, ne tak pomalovaných, jako pomazaných modravě tmavým vápnem a končíc ve skulinách vyborcené podlahy — všechno již prohlédl Janek s podivuhodnou systematičností, proto také v momentu svého života, který nás teď zajímá, je zaujat jiným zaměstnáním: studuje s jistým odstínem pohrdání svoje nehty, dlouhé a zakřivené jako jestřábí drápy, vyškubuje chomáčky nití z těch míst kabátu, které ve vzdálené minulosti byly ozdobeny skutečnými knoflíky, měří pomocí útržku papíru objem svých lýtek, jež způsobem zarážejícím hubnou, hubí zuřivé velkoruské vši a chvílemi defiluje po místnosti, pronáší monology. Blankyt duhovek jeho očí pobledl, dodávaje těm kdysi výmluvným, plamenným a čarovným očím barvu ledového rampouchu, rty svinuly se dovnitř, pravděpodobně následkem častého zatínání zubů, líce mu vpadly a skráně sežloutly, úplně jako starci. Nikdo by neuvěřil, hledě na ubohou postavu toho mladíka — kdyby, nota bene, kdokoliv měl možnost shlédnouti ubohou jeho postavu —, že on vlastně snaží se trvale vyplniti jednu ze životních maxim, jež vyplniti lze nejtíž: snaží se patřiti na utrpení přítomné chvíle se stanoviska budoucnosti.

„All de Barane!", mluvil pro sebe Janek „máš věděti, že spojení věcí diametralně rozdílných vytváří vtip nebo bolest. Zaměstnávati se vytvářením vtipu v tomhle pavilonu je, jak se mi zdá, věc zbytečná — zaměstnávati se vytvářením bolesti — je [illegible] škodlivá [illegible] n'est ce pas? Nessun maggior dolore", jak řekl Dante Alighieri, či snad dokonce sám Torquato Tasso. Z tohoto tedy, abych tak řekl, [illegible] vycházeje, musíš se úplně uklidniti, umístiti příhodně „sphincter ani" na stanovisku budoucnosti a patřiti na přítomnou chvíli shovívavě a klidem. Zabíjejí tě, mučí, rvou z tebe nervy a žíly — to je tak prosté, přirozené a logické. Zda spravedlivé to je jiná věc. Tvoje vina, že se's zatoulal jako bludný pták nad hlubinami oceanu, letěl dlouho, bez oddechu a odpočinku . . . Jaký div, že nyní spadneš a rozevře se nad tebou věčně mlčící tvář propasti? Kdo ti zaručil, že není nejvyšším dobrem — podle starého podání — „smrt, soud, peklo a nebe" — a podle nového — „nepoznatelná"? Tam za pavilonem takováto váhavá pochybnost budí strach a tajemnou hrůzu — pro nás myslitele je však jedinou skulinou, kudy možno odtud odejíti. My vedle toho máme téměř jistotu, že hejna ptáků, nám podobných, poletí týmž směrem a nejtěžší bolest ztrácí jistě polovici své ničivé síly, stává-li se utrpením hromadným, ne mým, ani ničím osobním, ale naším společným a souhrnným. Věř mi, All-de-Barane, že existuje v tomto slzavém údolí jistá kooperace zmučených srdcí, která . . ."

Ve chvíli, kdy Janek pronáší tento monolog, klada nohy na pelest lůžka způsobem vskutku originálním — otevírají se dvéře a vchází po špičkách „pán".

„Pán" je mladý člověk velice štíhlý, má na tenkém nosíku tmavý binokl, okolo špinavého límečku uvázáno něco jako fantasticky roztřepenou a k použití se nehodící punčochu, elegantní a subtilně modní kabátek, který vedle osekaných a krátkých lodních nohavic a jako sáňky dlouhých botek zdá se, jako by se omlouval ze své mimovolné a náhodné přítomnosti na zádech vstupujícího. Poměr toho kabátku k děravému materialu, který obaluje hnáty dolních okončetin mládencových — probudil v mysli Jankově domněnku, že má před sebou „psychologa", hned tehdy, když neznámý objevil se poprvé v této místnosti. Pozdější, téměř každodenní konversace s „pánem" potvrdily prvotní domysl. V různých denních dobách „psycholog" vchází, vrhne se zoufale na židli a mluví plynně svým dřevěným a drsným hlasem, konče každou větu nějakou kategorickou otázkou. Přítomnost „pánova", jeho podskočné a mrzké zkoumání nepůsobilo na Janka dojmem nepříjemným prostě proto, že je to řeč lidská. Vstane tedy s lůžka, prochází se po místnosti s rukama v kapsách a sní tichým, snivým snem, jak veliká byla by to radost, kdyby na místo „pána" vstoupil do té komůrky nějaký nejbídnější, nejprostší a nejhloupější člověk a kdyby bylo možno jenom na malinkou míru časovou opříti hlavu na jeho prsou a naslouchati, jak bije srdce lidské.

Zatím „pán" konče znamenitě selhanou periodu, praví:

„Zda si nepřejete, kolego, něco přečíst? Mám s sebou různé knížky a ježto sedíme spolu . . ."

„Ne, pane, který mne nazýváte kolegou. Čítám pouze c jistých časových mezerách „Dialogy krále Šalamouna s Marcholtem silným a nestoudným"*) – mimo to nic."

Tu „psycholog", rychle načíná z jiného soudku. A opět mluví mnoho slov a řadu jich končí otázkou:

„Zda necítíte, kolego, chuti k jídlu?"

„Och ne, soudím však, že čaj nemá míti právě chuť rosolu, jaký obdržíme vyvařením libry používaných hustých hřebenů, chuť jeho — neklame-li mne paměť — je úplně jiná . . ."

„Zda připouštíte, že paměť vás již klame?" táže se „psycholog" zkoumavě.

„Docela možno. Vy, pane, který zkoumáte taje lidského srdce, víte nejlépe, že všechno nás klame.

*) Hvězda v souhvězdí Býka. Pozn. překladatelova.

*) Polská kniha ze XVI. stol. Pozn. překl.

Jsem nemocný, nemocný — nepamatuji nic. Nic a nic, pane s bílým nosem. Bohužel, pane, který nevím, z jakých důvodů odpíráte sobě příjemnost nositi ponožky."

„Nu, ale, Jozku, zvaného „Marginesem", vašeho kolegu z university, jistě pamatujete — jak?" praví „psycholog", očima svýma vpíjeje se v oči Jankovy.

Jitřivá bolest hryze All-de-Barana v hloubi srdce, když naslouchá těmto slovům a dovídá se o osudu „Marginesově". Odpovídá však s úsměvem:

„Znal jsem pouze Hrabana Maura, který napsal dílo „De nihilo et tenebris" — víte, ale Marginesa žádného... „De nihilo et tenebris" — zábavná historie... Scholastické dílko — co?"

„Nechcete odpověděti — ale přec, když už jednou jste vzpomněl, že v jinošských létech bydlil jste v guberniálním městě, kde „Margines" právě..."

„Mýlíte se gentlemane... To, co jsem kdykoli mluvil, vztahovalo se vždy k budoucnosti. Mluvil jsem, že jednou pojedu koňmo, na mladém koníku s bílou hvězdou na čele a kůží tenkou jako papír v tichou noc letní a hvězdnatou, když žito dozrává. Slyšíte, pane: budu cítit, co je to pohyb každým svalem, každou žilou, každým nervem, budu oddychovati z plných plic v silném vzduchu, budu uháněti cvalem, tak aby kůň břichem dotýkal se země — a oběma nám, mně i koňovi, bujný vítr svištěti bude kol uší, až nám krev začne vříti v žilách, jako náboj ve chvíli výstřelu, až smyslů pozbudeme v rozkošné námaze nezadržovaného cvalu do krásné, milované země... ach, bože!..."

Přechází Janek z kouta do kouta místnosti, když to mluví, potácí se, lká vnitřním štkaním, prodírajícím se z hloubi prsou jako s námahou tlumené chrčení. Po chvíli se uklidní a s očima již suchýma zastavuje se před hostem. Hledí mu laskavě do očí a kývá nějak zábavně hlavou jako malé děcko, které souhlasí s každou hračkou, kterou mu navrhnou.

„Chvilková nedisposice, milý pane," praví, „malá, neuvědomělá touha pohybu, prostě, nepůsobí-li vám obtíží skombinování toho zjevu — záchvat..."

Mládenec, oděný v cizí kabátek, mlčí nyní, leže na židli s nohama nataženýma před sebe tak bezvládně, že nehledí ukrýti nahotu špinavých hnátů, které je viděti pod holeněmi botek. Hlava jeho sklonila se na rameno .. Patrno, že při pohledu na záchvaty Jankovy má jediný skutečný pocit: únavu. Leží tak s ohrnutými rty a zdá se, jako by neviděl, že Janek hledí naň zřítelnicema rozšířenýma, jako by hleděl do tmy, že se k němu sklání a líbá ho na ústa.

Po chvíli teprve pozvedne hlavu, vzpřimuje se a poslouchá divná slova, s týmž výrazem odporu či únavy:

„Bratře můj nešťastný .. Pocítíš-li někdy, jako v této chvíli hořkost — nezabraňuj téci slzám... Ony rozměkčí hroudu, pokrývající tvé srdce zatvrzelé, naučí tě šlechetně trpět a viděti bratra v člověku... Zaplač nad sebou a nad skutky svými."

„Psycholog" odstrkuje židli do zadu, vstane levivě a míří ke dveřím. Tam se zastavuje a obrací, aby pohlédl na skrčenou postavu Jankovu pod oknem.

„Idiot, — eh — idiot," praví vycházeje. Když dvéře se za ním zavřely, Janek chodí po místnosti po prstech a mluví k sobě pološeptem:

„Polknul jsi má slova jako vlk pružinu, zamraženou v sádle, ona se v tobě napne a bude tě mučiti, až počneš plakati a káti se..."

Přemýšleje o této věci, defiluje po místnosti až do únavy nohou... Po rozmluvě s „psychologem" začíná se mu ohlašovati vnitřní únava a poklesnutí ducha, každou chvíli se vzmáhající, jemuž se dosud opíral tak vytrvale. Ještě jedno škubnutí podráždění, neznámo jakého jména, a přetrhne se schopnost vytrvání, napiatý vlas.

Počíná horečně se chápati nějakých pojmů a chytati se jejich myšlenek. Je to však taková chvíle, kdy mysl odvrací se od každé vzpomínky jako od věci mrtvé, slizké a ošklivé, když v náhlé a oslepující jasnovidnosti pozorujeme všude nicotu nebo ruinu

Usedá se skrčenýma nohama na lůžku a divně se proměňuje. Zdá se mu, že leží samojediný na nějaké nesmírné poušti, na holé, rozryté a zpustošené půdě, zbavené stromů, rostlin i obydlí, kde nepřebývá žádná bytost a nad níž míjí pouze čas, neoblomný a hrozný ve své nekonečnosti. Tam leží duše jeho umírající v bezmocných mukách, jako brouk, převrácený na hřbet, svíjí se a volá posledním pláčem na tu bytost milenou, které není již viděti...

Kdysi na zemi miloval dívku šlechetnou a krásnou, pracoval spolu s ní, v potu tváře, o závod, při kousku chleba...

Byla to láska více než dobrá, moudrá či krásná, milostný výběr duší šlechetných, veledílo přírody neméně veliké a hodné slávy, než přitahování těles nebeských. Utrpení nynější nešetří ani této bytosti...

I ona musila se vmísiti do zástupu, musila stádo zvětšiti o jednu jednotku. A tam z té pouště a noci, kde panuje chladný a nelítostný soumrak smrti jde k ní jako duch, či spíše jako sám pocit, nalézá ji a ne hlasem, ne zvukem, ale náhlým úderem v její nervy, bolestným zastřením mysli a přelétavou předtuchou praví jí, že umřel...

Poznává potom dle zkráceného průměru jejích zřítelnic a dle úst, otevírajících se ke křiku, jak trpí duše. Podobně jako hlad liščin probouzí pohled na krev, kterou prolila, tak jeho láska, ona sama cudná a nesmrtelná, probouzí ho, křísí a zdvihá.

Pohan.

Po neustávajícím několikadenním dešti nadešel den ne ještě pěkný, ale přece tichý a teplý. Lahodný vítr západní trhal jednolitou klenbu špinavých mraků na obrovské kusy a kladl jeden na druhý ve vrstvách, tvoře z jich okraju jakoby vyborcené schody, vedoucí od kraje obzoru k beztvárné nebeské výši.

Šel jsem po mezích a stezkách polních, jichž směr a vzhled pamatoval jsem si jako ve snu z doby dětství. Toť tatáž rovina, pod lesem zlehka se schylující v plochou kotlinu luk, s návršími v okruhu, tytéž ploty, stářím červotočivé, s vypadávajícími tyčinkami, totéž rokytí, houšť i síťoví nad blaty, vzdálené návěje tmavého písku i jasně modrý Bug — o nichž snilo se mi tolikrát.

V posledních létech nevyjížděl jsem vůbec z Varšavy a žije jejím životem, byl jsem chorý „moskalštinou", podivnou chorobou, kterou nemožno vyléčiti, ale která hubí jistě duševní organism tisícu lidí. Probouzí v jednotlivcích jakousi melancholii, odpor ke všemu, cokoli se začne a současně chorobnou a bezradnou citlivost pro lidské utrpení, která mučí každý den a každou hodinu, zachvacuje ducha všude jako rakovina a podobá se nějakému ustavičnému rvaní žil. Choroba tato není ani sentimentalitou, ani chauvinismem, ani nenávistí, ani láskou, ale je prostě hluchým a němým zoufalstvím smyslů. Ukazuje nicotnost soustav myšlenkových, ideí, lásky, práce v potu tváře a se sebezapřením, v klamu i přetvářce, tiše jako zločiny konaných hrdinství a tajemných obětí — učí, že jediná zásada je neomylná, jediný cíl a výsledek všeho: „Račte na policii!…"

Byl počátek června, žita vymetala a černá vlna honila již po povrchu jejich vlnu plavou, na lukách trávy po dešti bujně vyrůstaly a ostře žlutý zákal tvořil na jejich jasně zelené půdě plamenné pruhy, voněly jahody, dozrávající byliny i celý ten divně vonný a nevysvětlitelný výpar vlhké louky. Na čistých a malých kalužích dešťové vody vítr čeřil drobné, temně granátové vlny a ty rytmicky pohybovaly lodyhami metlic s dlouhými oštinami u květových plevek s těžkým schylujícím se síťovím. Ticho, konečně ticho, samota a pole!

Zakrytá a sotva patrná stezka šla podél řeky, nad níž visely husté porostliny, tvořice na dalekém obzoru luk pásmo, zatáčející polokruhy. Za řekou, na nepatrném nádvoří písčitém začínal se les, který sahal až k oněm návějím nade břehem Bugu. Malinké polovýspy, utvořené říčními zátokami, byly podobny samorostlým besídkám, zastíněným bujným křovím. V jedné z nich seděl zády opřen o keře, starý muž — pasák. Byl to typický Jadzwing — Polák: Hubený, kostnatý, shrbený, tváře stažené a téměř černé, s ústy úzkými, sevřenými a sklopenými brvami. Oděn byl v pačesnou kazajku barvy červené, v spodky rovněž takové, otrhané a sedřené, a v slaměný klobouk, z pod něhož splývaly šedivé, dlouhé a řídké vlasy. Bosé nohy se zakřivenými a vyvrácenými prsty a s patama na zad vypiatýma natáhl před sebe a byl tak zabrán v pracné pletení lýkového střevíce, že mne nespozoroval. Vedle něho ležel košíček z kůry olšové, nasazený na holi — k chytání raků.

„A co to robíš, starý?", zvolal jsem, skláněje se k němu.

Rychle pozvedl hlavu a směšně mhouře oči, díval se na mne.

„Vidíš přec, panečku, dobytek pasu, raky chytám, tady střevíc pletu …," odpověděl po chvíli starým, dušeným hlasem, ale tou polštinou zpěvnou, čistou a krásnou, jakou mluví lid původu jadzwingo-polského v onom okolí.

„A což, raci se ti chytají?"

„On by se i chytil, mrcha rak, po dešti, ale, vidíš, tu ošklivou žábu sehnat nemohu. Tak moudrou stala se i žába: po té straně, kam dobytek chodí, na pastvisku nesedá, v trávě skáče, ale trávu šlapat hříčh — taková bujná tráva!"

Mluvě to, díval se na mne upřeně, tvrdošíjně, nějak chytře a nedůvěřivě. Jistě, kdysi jsem tuto tvář v dětských svých létech viděl, ale darmo snažil jsem si připomenouti, kdy a kde. Zachovalo ji jakoby neuvědomělé myšlení — tutéž s očima přísně planoucíma. Věděl jsem však, že oči ty dříve, tehdá měly výraz jiný. Dnešní jejich nedůvěřivost a posměšný pohled působily mi smutek a bol.

„Někde jsem tě, dědě, už viděl …".

Úkosem na mne pohlédl a řekl:

„Mnoho jsem se světem potloukal, snad jsi mne někde i poznal. Ale odkud ty, panečku?"

Neodpovídaje, otázal jsem se vyhýbavě:

„Jsi pasákem — ve dvoře?"

„Ne — obecní dobytek pasu."

„Šaty máš špatné …"

„Jako žebrák. Dávno jsem děvčata milovat přestal — dobré jsou."

„Dostáváš od té obce velkou službu?"

„Službu?", zasmál se. „Šaty mi dají."

„A stravu?"

„Kdež pak? Je tu málo jahod? Červená jahoda je v lese, malina se naskytne — malina v těhle místech je velká a sladká — borůvky budou, ostružiny rostou v příkopě. Raků nachytám, na uhlí je upeču … za živa, — jakž takž se najím! Rybka, plotička bílá, chytne se na udici, pod kaménky pluskají mřenky, tlusté jako vepříci."

Rozpaluje se víc a více pravil:

„Ej, o jednom kachním hnízdu tady vím — veliké kačky, divoké. Jak jim zobáky narostou a budou mít brčka, pochytám je, krky jim zakroutím, hlínou každou zvlášť obložím, dám ty koule na uhlí — brček škubat netřeba, protože přischnou ke hlíně, a jídlo jaké, ha!"

Když to mluvil a oči se mu vesele zasmály, připomenul jsem si vše:

„Tak ty jsi z Pratulína!"

„Z Pratulína?", otázal se táhle. „Ale co tobe záleží, odkud jsem?"

„Viděl jsem tě dávno, jak bylo to dopuštění."

Hleděl mi nyní do očí přímě, z ticha pokašlávaje.

„Ty's měl velikou usedlost, byl's bohatým sedlákem, rychtářem — pamatuji se …"

„Co já nepamatuji — dávno tomu," šeptal jakoby pro sebe výsměšně. „Dávno tomu — teď jsem ruský mužík pravoslavný …"

„Ale, co že jsi klesl na pasáka? Kde máš statek? Propil's jej, či co?"

„Statek?", pravil zamyslene, tluka hulkou do země. „Já i ženu propil a dvě děti. Chlapce jednoho jsem měl, čilého jako hřebce a druhého malého ... K pánu Ježíši já je propil, vzal mi je a už nevrátí he — he ..."

„Odvezli je?"

„Co ty na mne, panečku, vyzvídáš, — Moskalík snad jsi nějaký, krajský možná, co? ..."

„Ne, bratře ..."

Pohlédl na mne a pojednou zvážněla ta tvář chladná a ztuhlá, mlčící temně, jako pole spustlého statku — jako by stín na ni náhle padl.

„Pod srdce ty mne hryzeš, pod srdce ...," mluvil, kývaje hlavou. „Hle, já rychtář, já rolník, hle, já moudrý hospodář a písmák — obecní dobytek pasu, v hadrech chodím, stravy teplé nemám — hle, jak ... A žena po stepi chodí žebrotou a na synky mé cizí člověk plije — hle, jak ... U mne žito rostlo klasnaté a vysoké, u mně plavky dvě rźály, u mně pět krav, u mně ... hej, Moskalíci, vy Moskalíci! ..."

Mluvil jsem mu o Kristu milosrdném, jenž slzy nešťastných v srdci nosí, jenž křivdy všechny pamatuje a trestati bude barbary ...

Poslouchal mne pozorně se spuštěnými brvami, potakoval hlavou — až náhle mne přerušil:

„Med máš v ústech jako kněz. Jsi mladičký ... Ale já, vidíš, starý, dávno jsem to již slyšel, dávno ... Sloužil já jemu věrně — tomu pánu Ježíši, ale on na mne neshlédl a na všechen lid selský neshlédl, v ruce katů nás vydal. A já jemu sloužil věrně, ne hubou — hle, jak!"

Rychlým pohybem přetrhl tkanici u košile a obnažil ramena i plece, rozbrázděné švy a jízvami od těžkých ran. Z očí mu vyšlehl divoký blesk, obočí se pozdvihlo na čelo, zuby se vycenily a na tvář vyrazila vášeň divoká, temná, selská, dávno sdušená. Začal mluviti rychle, hlučně, hlasem chraptivým:

„Já jeho nezapíral, proti rotě vojska vyšel jsem s křížem a prsa obnažil. Z mého těla kousky odletaly pod bičem — já vzýval jeho jméno.

„Já v Brzešci ležel mezi loupežníky a lotry po celé noci, vojáci na mně plili, až jednou v noci se mi vyjasnilo ... Kdyby pán bůh byl na nebesích, to by na světě takových muk nebylo.

„Viděl jsem Moskvu a Nižní Novgorod — tam je lidu moskevského síla. Je-li v našem náboženství pravda — tak proč tam to všechno žije v bludu? Kněžské povídání!

„Není tu pravdy — tak kde je? V nebesích? Hej — peníze, ty naberou za to povídání popi a kněží! Já se za pravoslavného podepsal, tam, v tom Nižním, ale i církev i kostel mi — tfí!"

„Děde — ale, děde!"

„Tak je to ... Sám jsem byl a ač jsem trpěl, měl jsem jenom hořkost v srdci z modlitby, postu i umrtvování. Teď svoje znám. Statku mi Moskal nevrátil, protože, povídá, žena vzdoruje. Ale to nic — i tak je dobře. Ale ty hříbky a jahudky, rybky i raci — to přec už nepatří nikomu, to je všech lidí, jeho ne — na to pečeť nepřitiskne."

„Ale kdo ty hříbky a jahudky pro tebe tvoří?"

„Toho ani ty, panečku, nevíš ... Samo ono tak stojí. Snad to sluníčko jasné ... Jak je spatřím — hle, v srdci mi dobře a v hlavě jasno. Vstane ono každý den, pracuje, travičky pěstuje i byliny přerůzné, ale nekřivdí nikomu, nikdo pro ně na hřbet nedostal — tak, tak ... Běž, panečku, ale Moskalíkům neříkej nic, nebo mně sem zase přijdou trápit ..."

Šel jsem dále ... Večerní mraky splývaly nad zemí ...

S dovolením autorovým
z polštiny přel. J. K.

—=o=—

POHANSKÉ PLAMENY.

Poznámky ke knize Macharově.

Když se na sklonku starověku křesťanství stalo panujícím náboženstvím, celá stará literatura pohanská měla upadnout v zapomenutí. Jak má býti dovoleno čísti verše Homerovy a Vergilovy, když se v nich oslavují pohanští bohové!? K čemu výmluvnost Ciceronova, nač moudrost Platonova, když věřícímu stačí jediný Kristus? Tak soudili přísní hlasatelé nového náboženství.

Ale duch lidský nedal se přirozeně znásilnit. V těch „pohanech" byla uložena celá dosavádní kultura, v nich byl půvab poesie, krása výmluvnosti i hloubka myšlení. A tak se lidstvo stále a stále musilo k těm pohanům vracet. Horliví mniši a asketové, církevní spisovatelé a učitelé vyslovovali pohanům své opovržení, ale přece je četli, opisovali, nápodobili, vzdělávali na nich svůj sloh, zdobili své spisy citáty z nich — a za chvíli zase cítili z toho v srdci výčitky, jakoby se byli prohřešili proti své víře. Jestliže křesťanství nasypalo na duševní život antický vrstvou kajícího popelu, neudusilo ho přece a jeho „pohanské plameny" prošlehovaly často mocně a jasně vzhůru. Je velmi zajímavo pozorovati toto kolísání. Nejlepší duchové mezi křesťanskými spisovateli byli jím nejvíce stiženi.

Svatý Augustin ve svém mládí byl horlivým čtenářem Vergilovy Aeneidy. Přečísti každý den půl zpěvu té básně bylo mu požitkem, a když přišel ke čtvrtému zpěvu, kde Dido z nešťastné lásky umírá, plakal pohnutím pro ubohou královnu. O tom však mluví ve svých Konfesích kajícně: to znamenalo vzdalovat se Krista. Za to lépe srovnal se svým náboženským přesvědčením četbu Cicerona. Ba Ciceronův spis Hortensius obrátil prý vlastně tužby jeho od výmluvnosti k bohu. Úcta k některým těm „pohanům", tak moudrým a výmluvným,

byla tak veliká, že vznikala v něm lítost při pomyšlení o jejich „věčném zatracení". Nebyli vykoupeni také oni? Kéž by byli! A v zápětí za tímto přáním vznikaly legendy, které z pohanských spisovatelů dělaly křesťany. Ke křesťanství obrátil se prý nejen Plinius a Seneca, ale i Vergil (zemřel 19 let před Kr.). Ba, dle scholastické anekdoty, která se tradicí udržovala ještě v minulém století ve školách římských, Cicero sám před smrtí zvolal: „Causa causarum, miserere mei!" (prapříčino, smiluj se nade mnou) a zemřel tedy zcela dle formuláře křesťanského, s litanií na rtech.

Náramně pálily „pohanské plameny" sv. Jeronýma (+420). Oddal se asketickému životu, opustil domov, rodiče, sestry, přátele, odstěhoval se do Palestiny, žil v postech — ale ach! „Den postu jsem, bídák, často zakončil čtením Ciceronových knih!" Za ten zločin pykal bolestně v horečném snu. Zdálo se mu v nemoci, že byl veden před soudnou stolici Kristovu. „Kdo jsi?" zaznělo mu přísně vstříc. A když odpověděl, že křesťan, slyšel výčitku a káravá slova: „Ty nejsi křesťan, jsi Ciceronovec!" Přinesli na něho dutky a byl mrskán pro svou literární náklonnost. To projalo ho takovou lítostí, že s přísahou odřekl se pro budoucnost vší četby pohanských autorů. Na štěstí byl moudrý dost, že tuto přísahu vykonanou ve snách nepokládal za závaznou. Také sv. Odonovi dostalo se spasitelného poučení ve snu. Když byl kdysi četl Vergila, zdálo se mu na to, že vidí krásnou nádobu plnou jedovatých hadů. To byla Vergilova poesie a obsažené v ní pohanské názory. Historie se s variací opakuje v životopise sv. Hugona. Tomu se zdálo, že pod jeho hlavou bylo množství hadů a divých zvířat. Procitl, vyklepal podušku a vypadl z ní Vergil. Jakmile knihu odhodil, spal klidně a líbezně dále.

Pohanským spisovatelům, i když se četli, musilo se dáti na jevo opovržení, a to dálo se v některých klášterech tím spůsobem: Bratr, který žádal knihu z klášterní knihovny, činil tak jen posunkem, poněvadž mezi asketická pravidla náleželo také mluviti co nejméně. Ten posunek, šlo-li o knihu „pohanskou", bylo poškrabání se za uchem „tak, jako psi se škrábou, poněvadž pohan vším právem může býti přirovnán k takovému zvířeti."

Ale celkem ti klášterní literáti způsobili těm pohanům daleko více dobrého než zlého. Oni je pilně o p i s o v a l i a zachovali tak na naše doby. Při tom opisování v jednotlivých případech zase dostali se v boj: některý verš Ovidiův urážel mravní cit písařův; změnil jej tedy v pravý opak. Nebo ulevil svému smýšlení na okraji listu výkřikem „o hanebníče!" Takové poklony připsány jsou v jednom textu Lukiana, toho řeckého Voltaira ze 2. století po Kr.

V patnáctém století, v době renaissance pohanské plameny vyšlehují prudčeji. Stává se z nich celý požár. Stará literatura studuje se horlivěji a ve Vatikánu hromadí se znenáhla mramorové Venuše a Appolinové. Machar oznamuje svou knihu, věnovanou renaissaci tímto charakteristickým názvem. Ale také Vrchlický všiml si vylíčeného boje v duši křesťanského literáta a báseň S v a t ý B e d a a s a t a n (Staré zvěsti) je toho dokladem.

Knize Macharově dostalo se výmluvné ilustrace v titulní kresbě Emila Holárka. Ze šlehajících, bílých plamenů vystupuje mramorová socha nahé Venuše jako symbol pohanství, a za ní v pološeru mizí Michelangelova P i e t a: zdrcené, zlomené tělo mrtvého Ježíše na klíně bolestící matky. Jaký kontrast!

A přece se ten kontrast vyrovnává. To pohanství, representované Venuší, neznamená jen užívání rozkoší, ale zahrnuje také filosofii Platonovu a hrdou sílu stoicismu, přemáhajícího lidské vášně a žádost. A mezi oficiálními representanty křesťanství ve Vatikánu byly historické postavy lidí, kteří vyžili život plný bujnosti, pýchy, rozkošnictví a nádhery.

L. Brtnický.

—=o=—

FELIX VONDRUŠKA:

LIST.

Jsou mosty spáleny a návrat znemožněn.
Na straně jedné hoře bez konce,
na břehu protějším žár lásky planoucí.
však mezi nimi žití těžký vír
a nikde duhy, nikde blankytu,
jenž překlenout by hloubky ony měl.
Jsou mosty spáleny a duší vzpomínka
jde, velký srdce žal.
To bylo v září. V tichém soumraku
květ aster zrudnul záři červánků,
a slunce na odchodu bylo jako Vy.
V dál odcházela jste, jak z duše drahý sen,
tak tiše — vznešená a krásná jako květ,
jenž v čarovných jen nocích vykvétá....
a hoch vás v slzách provázel Váš zjev.

A dnes táž září znovu vzpomínka.
Jsou noci snivé, noci truchlící,
v nichž z temných obzorů se naděj vykrádá
i v nocích těch hoch čeká bláhový
zda k němu zavane slov dávných ozvěna . .

Zda tušíte, že duše má
svým smutkem po Vás teskní nesmírným
a v nocích hvězdnatých
pod Vaším oknem pláče, srdcem krvácí,
své slzy nabízí a lásky šeptá tesknou pohádku?
Že k ránu teprv vrací se,
kdy mladé růže hoří v obzorech,
schvácená touhou, bděním průhledná?

— — — — —

O, rcete jen, zda chápete ten stesk,
a duše ráda umře pro Vás vzpomínko!

—o—

UNGMANN. II.

(Ve sbírce „Zlatoroh".)

Jak by nám dr. Chalupný mohl napsat pěkný spis o Josefu Jungmannovi? Vždyť lr. Chalupný je člověk, který se nedovede pro nikoho nadchnout, nemůže-li při tom někomu jinému vyspílat a nedovede psát proti Pavlovi, nemůže-li při tom vyvelebit nějakého Petra. Jeho city lásky a nenávisti potřebují akových povzbudných pomůcek. Tak i jeho Jungmann. Ve Zlatorohu bychom čekali právem obraz Jungmannův, malovaný živými barvami, s láskou a pohnutím pojatý, a třeba by pojetí bylo osobní a svrchovaně subjektivní, přece bez polemiky. Pan Chalupný je však podoben knězi, který slouží mši a nadává od oltáře. Škola Puchmayerova byla dotčena „Počátky", r. 1818 hněvala se a věřila za nimi — Jungmanna. Dr. Chalupný se vyhrnul na ni bezmála po stu letech takto: „Měla za to, že Jungmann ze ctižádosti navedl nezkušené mladíky k útokům na spisovatele staré, aby sám jediný ze starších se dal vychvalovat jako literární vůdce. Z těchto nízkých a hloupých klepů Vojtěch Nejedlý rozpředl obšírnou rýmovačku Bohyně, mravně i umělecky bidný hanopis na Jungmanna, a chtěl ji vydat tiskem, k čemuž na štěstí pro autora samého nedošlo. Devadesát let pak tento šmejd ležel v zaslouženém odpočinutí, až r. 1910 příliš horlivý vydavatel jej vydal tiskem a dovolil si k tomu užíti podpory — České Akademie". Takových výpadů ve sbírce Zlatorohu nikdo nečekal. Tím méně výpady o metrice proti prof. Královi, které dr. Chalupný upaagrafoval jako právnický spis pro čtvrtčlenný senát; v něm čtu tvrzení, jemuž napřed nevěřím (že by totiž Král byl někdy pokládal vědu za kompetentní, aby předpisovala prosodii básníkům) a popírání něčeho, co je naprosto bezpečné a věčně věků zůstane (že totiž jedině správná prosodie česká je přízvučná); to dr. Chalupný popírá při češtině jalovým odkazováním na latinu. Ve 105 stránkovém spise o Jungmannovi jediný Král dostal 4 strany útoků. V tom právě vidím nedostatek piety a lásky k Jungmannovi samému. Bohužel v takových věcech dr. Chalupný je mistr. Když psal svého Jungmanna ponejprv, citoval v Přehledu r. 1909 č. 32 z Masarykovy České otázky toto místo: „Dobrovský byl skutečně humanní Slovan... Tu klidnou, sebevědomou vlastnost nervosnější potomci Dobrovského ne všichni dovedli pochopit a ocenit, nedovedli poznat toho sílu, sílu v pravdě slovanskou. A proto vyskytli se hlasové, kteří Dobrovského zrádcovali — je mi trpké, musiti si přiznat, že tohoto vlasteneckého tažení proti Dobrovskému dopustil se i Palacký, vedle Šafaříka a Jungmanna; jsem rád, že prof. Král snesl svědectví, že hlavní toho vinu Jungmann nese — Jungmann vůbec nejlepším a nejčestnějším lidem nerozuměl, jak vidíme u Zeleného." Pan dr. Chalupný nebyl by mohl spílat, kdyby si napřed nebyl přeložil do své řeči Masaryka takto: „Palacký je tak velký člověk, že Masarykovi je trpké... Šafařík je průměrný... Jungmann však je podprůměrný ničema". Chalupného žánru je taková řeč přiměřená. Neručím však za sebe, kdyby se stalo v mé přítomnosti takové přechalupnování cizího výroku, že bych mluvčího nepraštil čímkoliv, co bych měl v ruce. Svědčí to nejen o lidech mravně otrlých a citu zvrhlého, kteří takovou věc Chalupnému mohli tisknout, nýbrž o Chalupném samém: Kdo stojí uctivě před velikostí Jungmannovou, nedovede vyslovit slov podprůměrný ničema, i kdyby to měla být parafráse cizího výroku. V tom je ta neláska a nepieta. Myslete si případ, dovede-li dítě reprodukovat taková slova o svém otci, kdyby je i bylo slyšelo!

Kdo užívá tak hrubých prostředků, není povolán mluvit o umění a jeho jemných stránkách. Nenabodává-li se motýl na vidle, nemůžeme připustit ani, aby dr. Chalupný hodnotil umělecké a estetické pojmy. Se strany 9. a 10. jeho spisku dovíte se divných věcí: Roku 1798 Jungmann zabočil na dráhu, aby otevřel životu českého národa a zvláště jazyku rodnému nové pole vzdělání, nové formy kulturní a proto jako 25letý mladík složil první — znělku. Těžké vybrání se jmenuje ta znělka, a tu slyšíte, že „sonety Kollárovy, které pak po dlouhá desítiletí bylv přednimi zjevy této veršové formy v české literatuře, jsou tvořeny podle vzoru Jungmannova". Za prvním sonetem Jungmannovým následoval druhý Létavi

mravenci, opěvující lásku hmyzu, a zní v něm indická myšlenka, která Jungmanna provázela až do hrobu: „představa o jednotě všeho tvorstva, pojetí zvířat, ba i rostlin a hvězd jako slabších bratří lidstva, rovných člověku v opojení smyslův i nesmrtelnosti rodu. Plným hlaholem zvonu zní a dávno před Kosmickými písněmi Nerudovými pne se do filosoficko-náboženských výšin nadšený závěr druhé znělky, nejhlubšího sonetu, jaký kdy česky byl napsán, závěr ukazující až ke kosmické erotice Březinově:

„Láskou všeho tvoru srdce bije,
láska v litém moři pod jeky,
v země kvítí, v nebes světle žije. . .
Láskou vesmír trvá po věky".

To jest čtyřveršová ukázka oné divotvorné znělky, z níž jako z prabuňky vyšel Neruda i Březina, a já nejsem ani zvědav poznat ji celou, neboť to čtyrverší stačí mi, abych pochopil nehoráznost nástrojů dra Chalupného. A to ještě není všecko, co z tohoto vajíčka dr. Chalupný vyždímal; on pokračuje ve své knize: „Kdo promluvil tato slova („opěvující lásku hmyzu"), nemohl ovšem jinak nežli s vnitřní trýzní a odporem protloukat se jak odstrkovaný parobek bohatými rodinami, kde se potkával spíše se vším jiným nežli s láskou. Posléze ve 4. roce práv odhodlal se k rozhodnému kroku, zažádal za vypsané místo profesorské do Litoměřic . ."

Pan dr. Chalupný je jako nepříčetný, ať něco popírá nebo něco tvrdí. Myslí patrně, že ohromí a omráčí, když užije slov neslýchaných, pojmů třískavých a tvrzení krkolomných. A právě kde posice jeho je nejslabší, tam ji nejvíc podpírá takovými povyky. Proto napsal o dojmu Jungmannových Zápisek: „A přec i tato troška velikého ducha, toto úryvkovité dílo nejen vzácným uměním slohovým, nýbrž i obsahem uchvacuje vnímavou duši, která se nedá odstrašit nezvyklou smělostí některých názorů jeho, děsících šosácké moralisty a impotentní psychology. Hle, domnělý knihomol, jenž dovedl sestoupit až ke dnu těžkých a nahých pravd, nepřipustných dogmatikům, jenž nedal se mýliti cetkami na pravdu navěšenými! Sestoupil hlouběji než kdokoli z jeho národa před ním — hlouběji nežli Hus, Chelčický i Komenský. Jako na nich scholastika doby jejich (neboť nikdo se nemůže docela vymknouti svému okolí), tak arci i na něm utkvěly stopy jeho doby — osvícenství, absolutismu i romantiky." Máte asi dost této ukázky! Že by Jungmann byl sestoupil hlouběji kam? než Hus, Chelčický i Komenský, je tvrzení, kterým se památka Jungmannova uráží. Uráží však i každého člověka, jenž dospěl soudného rozumu, víte-li, jakou životní filosofii tu dr. Chalupný vyzdvihuje nad Husa, Chelčického i Komenského. Ne jinou než poblouzení, která před žádnou mravní kritikou neobstojí. Historická studie dra Chalupného Vznik české strany pokrokové je pamflet, Chalupného Jungmann je spis ještě horší. Pan dr. Chalupný v doslovu podává ještě vysvětlení ke své knize. Jeho spisování prý je založeno vědecky, „na rozdíl od obvyklé historie literární vychází v prvé řadě od studia duše a nikoliv od vnějších dat knihových." Duše? Duše? Duše je něco jemnějšího a vzdušnějšího, něco, co dru Chalupnému věčně zůstane nepřístupno, protože se to nedá nabírat na vidle, ani otloukat kopáčem. Jeho ruce jsou hrubé, že by mohly dělat nanejvýš cihly, ale pojmy mravní, psychologie a umění najdou v jeho rukách vždy jen násilnou smrt. Č. Sp.

—=o=—

DROBNOSTI.

SOCHU KOLUMBOVU

dokončil právě chicagský sochař Lorado Taft. Socha slavného objevitele nového světa postavena bude na nádraží Union ve Washingtoně, je mramorová a rozměrů obrovských. Je to vlastně sousoší, představující okamžik, kdy odvážní plavci Kolumbovi na Santa Maria uzřeli Ameriku; Kolumbus stojí na přídi lodi a zírá k břehům země. Sochař Taft má ve Spojených Státech velké jméno.

MIMI PINSON

čili lidová konservatoř v Paříži je ústav, kde se dělnice, švadleny a p. dívky pařížské učí zpívat. Založil jej známý skladatel hudební Charpentier. Obětaví profesoři a profesorky konservatoře a umělci z divadel konají kursy trojího druhu. Každé děvče může se (bezplatně) přihlásiti a učit, k čemu má chuť, hudbě, zpěvu, tanci. O této konservatoři podává poučení v Ženském Obzoru pí. Eliška Bláhová a praví: „Když jsem toto vše znovu probrala ve vzpomínkách, táži se, zda snad také u nás není někdo, kdo by krásnou a hlubokou myšlenku Charpentierovu vzal za svou." Připojujeme se k tomu dotazu, neboť my jsme národ zpěvný, který bohužel nezpívá. Leda odrhovačky.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem F. Beauforta v Praze.

očník XVII. V Praze, dne 17. února 1912. Číslo 7.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

CHARLES DICKENS.

EŘEJNÉ HOSTINY.

Veřejné hostiny v Londýně,*) od výroč- ho banketu lorda mayora v Guildhall až o kominickou slavnost ve White Conduit ouse; od zlatníků až po řezníky, od konše- až do koncesovaných potravinářů, všecka ýroční jídla jsou velmi zábavné příhody. Ze šech podniků tohoto druhu je však, tušíme, ývoroční hostina některé dobročinné spo- čnosti nejveselejší. Tu jsou si lidé jaksi so- ě rovni — z pravidla jsou to staří praktiko- ě, kteří dovedou z jídla udělat vážnou zále- tost, při níž není nijak do smíchu.

Na politické hostině je každý nepříjemný nakloněn k řeči — což je takměř totéž. a hostině dobročinné vidíte však lidi všech uhů, všech povolání a vzezření. Víno ne- ývá tu arci zvlášť jemné, pravda, a slyšeli me již na to mnoho stesku při sbírkách. Ale ábava při takové příležitosti je dostatečnou otiváhou všem těmto nevýhodám.

Představme si, že jsme přítomni na ho- ině toho druhu, řekněme „Dobročinného ú- avu přátel opuštěných sirotků". Jméno té- společnosti je arci dlouhé dvě řádky, i elší; na zbytku už nezáleží. Pamatujete se cela určitě, že jste dostali vstupenku s pozváním od některého přítele dobročinnosti. A tak vstoupíte do najatého kočáru, jehož vozka — nejsa ani v nejmenší pochybnosti o tom, že jste něčím vyšším — přeslechne úplně vaši naléhavou výzvu zastaviti na rohu Velké královniny třídy a doveze vás až před vrata zednářské lože, kde kupí se kolem zástup lidí chtivých viděti přátele opuštěných sirotků. Platíte za kočár a zaslechnete výrok, nejste-li snad onen vznešený lord, jenž, jak se praví, bude předsedou slavnosti. K své radosti slyšíte však rozhodnutí, že jste pouhý „zpěvák".

Prvé, co vás zarazí při vašem vstupu, je obdivuhodná vážnost výboru. Ve vchodu spozorujete dvéře pečlivě hlídané dvěma strážci a statní páni s rudými obličeji probíhají jimi sem a tam v takovém spěchu, že to nijak nesluší vážnosti jejich osob tak obstárlých a tělnatých. Čekáte, zaraženi hlukem a ve své prostotě si pomyslíte, že v jídelně přihodilo se neštěstí několika lidem. Strážcové vyvedou vás ihned z bludu: „Račte nahoru, pane. Zde je síň výboru." I jdete tedy po schodech vzhůru a divíte se vystupujíce, co asi ti výboři dělají a zdali se neplete pouze jeden druhému, když tak probíhají kolem vrátných. Odložíte svůj klobouk a plášť, začež na výměnu dostali jste malý lístek (který, rozumí se, dříve ztratíme, nežli ho zase potřebujem) a tak vstoupíte do sálu. Tu jsou tři dlouhé stoly pro hosty méně významné a velká tabule příční na vyvýšeném podiu na druhém konci sálu pro vzácné přátele nuzných sirotků. Jsme tak šťastni, že nalézáme místo s neobsazeným příborem a ihned chytře usedneme. Je volný okamžik k rozhledu. Číšníci s vinnými podnosy v rukou kladou lahve sherry na stoly v určitých vzdálenostech. Pozorujeme melancholicky vzhlížející slánky a otlučené lahvičky na ocet, jež mohly dobře kdysi sloužiti otcům opuště-

*) V roce 1833 Dickens byl parlamentním zpra- odajem časopisu The Morning Chronicle. té době vznikla řada londýnských obrázku, jež ycházely z prvu v The Monthly Magazine. té v The Evening chronicle. Všecky tyto ižně zachycené dojmy z ulice, z hostinců, ze spo- čnosti podepisoval Dickens pseudonymem Boz. ak také vydány byly v samostatné knížce, k níž tor napsal později krátkou předmluvu. Tyto skizzy oří, praví Dickens, prvé jeho pokusy spisovatelské. si vědom, dí autor Pickwicků, jejich slabosti — ly psány „Když byl příliš mlád" — a tak „nesou ak spěchu a nezkušenosti na sobě". Z dlouhé řady ketoles vybíráme Veřejné hostiny, v níž ickens satyricky líčí druh lidí obchodujících s ve- jnou dobročinností.

ných sirotků, jak jsou pěkně rozestaveny za sebou na ubrusech. Nože a vidličky vyhlížejí, jakoby se jich bylo užívalo při všech veřejných hostinách v Londýně od nastolení Jiřího V. Hudebníci ladí své nástroje, zkoušejí je a skřípavě obhrávají, bez hry, jen zvuky vyluzují. Někteří páni pobíhají kolem stolů, prohlížejí talíř od talíře s horečnou vážností. Jejich vzezření se zachmuřuje víc a více, až konečně naleznou i oni volný příbor.

Obrátíme se, abychom viděli na stůl za námi — nejsme zvyklí čekání na veřejných hostinách. Cosi nás zaráží při pohledu na skupinu, na níž spočine náš zrak. Jeden z její předních členů je malý muž s protáhlým, až zarudlým obličejem, vlasem šedivým, zježeným nad čelo. Kolem krku má jakýsi obvaz z černého hedvábí, beze všeho tvaru, jakýsi druh nákrčníku. Jeho druzi oslovují jej důvěrným „Fitz", tak nějak jednoslabičným jménem. Poblíže něho je silný muž s bílou kravatou, koženou vestou, černělesklým vlasem krátce stříhaným kol čela a velkou, kulatou tváří kypící zdravím, na níž mu pohrává sentimentální úsměv. Vedle je opět člověk s velkou hlavou, černých vlasů, vousy zarostlý. Naproti nim stojí tři čtyři jiní, z nichž jeden je malá, zavalitá osoba s kulatým obličejem, elegantního střihu a s modrým frakem. Je cosi zvláštního v jejich zevnějšku a chování, ač nedovedete říci, co to je. Nemůžeme se však zbavit domněnky, že přišli sem za jiným účelem než pro jídlo a pití. Ale není kdy, pátrati blíže po věci. Číšníci, seřadivše talíře v řadách za sebou, odcházejí na druhý konec sálu. Černý muž v modrém fraku s lesklými knoflíky, který je ředitelem hudby, hledí na galerii a volá: „Hudba!" hodně slyšitelným hlasem. Orchestr konečně spustí, návštěvníci vstanou: vchází čtrnáct výborů, každý dlouhý prut v ruce jako zlý duch v nějaké pantomimě; pak předseda, na konec vzácní hosté. Všichni kráčejí rychle jak jen mohou, uklánějí se, usmívají a tváří se co nejvlídněji. Ustane potlesk, přeříká se modlitba, načež počne rachocení talířů a lžic. Každý je nanejvýš rozradostněn, jednak přítomností vynikajících hostů, jednak zahájením úzkostně očekávaného jídla.

Co se týče vlastního jídla, je to jako všade jinde. Vylévají se podivuhodnou rychlostí polévkové šálky, číšníci odnášejí talíře, přinášejí zas šálky s omáčkou. Ti, kteří dovedou krájet drůbež, naříkají, když ji mají, kdežto jiní, kteří toho neumějí, nejeví ani chuť naučiti se tomu. Nože a vidličky jsou veselým doprovodem Auberovy hudby a Auberova hudba byla by zas příjemným doprovodem jídla, kdyby bylo jen slyšet něco jiného kromě cymbálů. Zadělávané mizí z mís jako blesk — jedlíci si stírají čela a jsou jaksi zmoženi tím cvičením. Lidé, kteří hleděli dosud mrzutě, vůčihledě nabývají vlídnosti a vyzývají vás k přípitku vína co nejpřátelštěji. Staří páni věnují svou pozornost dámám na galerii, vynasnažujíce se co nejvíce, aby vám vylíčili, že Dobročinnost těší se vždy obzvláštní vážnosti v tom směru — každý nabývá hovoru a sálem zní hlučná, všeobecná zábava.

„Prosím ticho, pánové, píseň „Zdař Bůh!", křičí aranžér na plné kolo. Prosím ticho, pánové, zpívá se „Zdař Bůh!" Zpěváci jak vidíte, jsou ta skupina osob, jež dráždily z prvu vaši zvědavost. Spustí nanejvýše smutně. Do jejich zpěvu vpadá obvyklý křik St, pst, číšníku! — ticho — číšníku — stůjte — zůstaňte vzadu! a jiné příkazy pronášené tonem rozhořčeného napomínání. Radost je brzy u konce a společnost vrací se na svá místa.

Když se hluk utišil, zahajovatel přípitků vstane: „Pánové, račte nalít své sklenice!" Podávají si navzájem lahve a plní sklenky. Muž zahajující přípitky pokračuje sesilujícím hlasem: „Pánové, máte všichni nalito? Prosím — ti-cho — pá-no-vé. Ať ži-je předse-da!"

Předseda se zvedne a když byl vyslovil, že považuje to za úplně zbytečné dokládat slovy přípitek, jejž chce navrhnout, poplete si nějakými poznámkami řeč a koktá cosi nesrozumitelného, poskytuje ubohý obraz zmateného člověka, až konečně vyhrkne ze sebe slova „ústavní panovník této říše", načež někteří starší páni provolávají „Výborně!" tloukouce se svými noži hrozně na stůl. „Za všech okolností bylo by pro něho největší pýchou, bylo by mu největší radostí — může-li říci, jeho největším uspokojením (Souhlas) navrhnouti tento přípitek. Jaký to pocit, když s povděkem může ohlásiti, že obdržel od jeho veličenstva nařízení, aby přihlásil se u správy jeho veličenstva o roční příspěvek 25 l. st. od jeho veličenstva na fond ústavu pro dobročinnost!"

Toto oznámení (činěné pravidelně každým předsedou od založení spolku po dvaačtyřicet let) vyvolalo bouřlivý potlesk. Přípitek se opětuje s velikým souhlasem a tlukotem; zpěváci notují národní hymnu, hosté opakují refrén ve sboru a dodávají národní písni takový účinek, že časopisy plným právem mohly napsat, že dojem byl „přímo elektrický".

Když byly vypity ostatní „loyální a vla

„tenecké" přípitky se vším podivným nadšením a přezpíváno hezky oním pánem s úzkou vázankou kol krku, jiným pak členem skupiny zapěna dojemná píseň, přišel na řadu nejdůležitější toast večera — „ku blahu dobročinnosti". Zde opětně jsme nuceni vypomoci si novinářskou fraseologií a vysloviti naše politování, že „není nám možno přinésti i jen hlavní část vývodů vznešeného lorda." Stačí říci, že řeč jeho byla nejdelší a posluchače strhla. Po vypití přípitku, výboři opustili sál (tvaříce se ještě vážněji než kdy před tím) a vrátili se hned na to v čele průvodu nuzných sirotků, hochů a děvčat. Sirotci šli kolem síně, klaněli se a zdravili šlapajíce jeden druhému na paty, dívajíce se při tom tak divně, jakoby chtěli také vypíti každý sklenku vína na zdraví celé společnosti, zvláště pak dam na galerii. Děti byly vyvedeny ze sálu, výboři se opět vrátili každý s modrým talířem v ruce. Hudba notuje veselý kus. Většina společnosti sahá do kapes, tváří se nějak nevrle; se všech stran sálu slyšeti je zvučet zlaté peníze na kamenné náčiní.

Po krátké přestávce, vyplněné zpěvem a přípitky, tajemník nasadil své brýle a přikročil ku čtení zprávy a seznamu přispívatelů, jemuž nasloucháno bylo s velikou pozorností.

Pan Smith, jednu guineu, p. Tompkins jednu guineu, p. Wilson jednu guineu, p. Hickson jednu guineu, p. Nixon jednu guineu, p. Charles Nixon jednu guineu. (Slyšte! Slyšte!), p. James Nixon jednu guineu, p. Thomas Nixon jednu libru (bouřlivý potlesk). Lord Fitz Binkle, předseda, kromě ročního příspěvku patnáct liber — tři guinee (dlouhotrvající rány na stoly; několik pánů urazilo ve svém nadšení souhlasu nožičky od skleniček). Paní Fitz Binkleová mimo roční dotace deseti liber — dvacet liber. (Nekonečné tlučení sklenicemi a noži a volání výborně!)

Listina byla celá přečtena, načež předseda vstal a navrhl, aby se připilo na zdraví tajemníkovi — nezná horlivějšího a čestnějšího muže. Tajemník děkuje, poznamenává, že nezná lepšího člověka nad předsedu — vedle nejstaršího úředníka Sirotčího ústavu, na jehož zdraví prosí, aby se připilo. Nejstarší úředník vyslovuje díky praví, že nezná váženějšího muže nad sekretáře — s výjimkou p. Walkera, účetního, na jehož zdraví budiž připito. Pan Walker vzdávaje díky odhalí ještě několik ctihodných osob, kterým se může vyrovnati jedině nejstarší úředník — a tak jdou dále přípitky, chvála a děkování. Zbývá jediný důležitý toast: „Dámám příznivkyním, jež jsou přítomny!" Pánové vypíjejí sklenice obráceni ke galerii děsně při tom křičíce. Malí, drzí mužíci, kteří vytáhli více nežli obvykle, posílají dámám hubičky a zastiňují kormoutlivě tváře.

Protáhli jsme naši hostinu do takové délky, že nám zbývá sotva času dodati více k jejímu kouzlu. Chceme jedině prositi čtenáře, aby se nedomníval, když jsme poukázali na některé směšnosti dobročinných hostin, že podceňujeme snad dobrou prospěšnost těchto institucí, jimiž Londýn tolik oplývá, nebo snad ony úctyhodné pohnutky, jež je vydržují.

—=o=—

DICKENS NOVINÁŘEM.

Roku 1846 Dickens založil denník The Daily News. V dopise, adresovaném svému příteli Stoquelerovi píše o svých cílech a politice:

„Jeho politika — listu, jejž bude vydávat — bude krajně svobodomyslná a všecka opatření, čelící k zlepšení stavu a štěstí lidu, jeho výchově a pokroku, občanské a náboženské svobody, všecka naleznou u něj rozhodné sympatie a podpory. Má to býti svědomitý a spolehlivý list a jeho zprávy všech oborů činnosti budou co nejplnější a nejlepší. Mám mnoho důvodů k naději (znaje pera, jež budou spolupracovat), že bude znamenitě psán. Veliká pozornost bude věnována zahraničním záležitostem a zvláště jsme dbali, abychom vynikli ve zpravodajství z Indie."

—=o=—

POSLEDNÍ DNI ŽIVOTA DICKENSOVA.

Na podzim r. 1869 Dickens přestěhoval se opět do svého zámečku Gad's Hill a počal pracovati o novém románu Tajemství Edwina Drooda (The mystery of Edwin Drood). Do smlouvy, kterou uzavřel s nakladatelem, byla pojata věta: „Kdyby Charles Dickens zemřel během spisování Tajemství, testamentárními dědici zemřelého bude vyplacena náhrada, jejíž výši stanoví John Forster (přítel a pozdější životopisec Dickensův. P. r.) p. Fréd. Chapmannovi (nakladateli) za škodu, již utrpí přerušením díla."

Román měl obsahovati dvanáct sešitků a náklad jeho byl stanoven na 25.000 výtisků. Dickens dostal honorář 187.000 korun. Z prodeje nad tento náklad měl se dělit autor s nakladatelem. Ještě za života Dickensova dostoupil prodej románu 50.000 výtisků. Jeden americký knihkupec vyplatil 25.000 K za první kapitoly. Šest bylo jich napsáno a uveřejněno. Dickens však práce své již nedokončil.

Četní spisovatelé pokoušeli se pak po smrti autorově o rozuzlení díla „v duchu a dle úmyslu Dickensových". Ještě r. 1870 napsal C. Kerr pokračování románu, r. 1871 John Jasper ve Filadelfii napsal dokončení Tajemství. V Americe vyšel

r. 1873 druhý díl, r. 1878 Gillan Vase v Londýně uveřejnil rovněž konec románu. Když se pak hrál kus v Král. divadle, zpracovaný dle jeho románu, napsal redaktor časopisu Daily Mail článek 4. ledna 1908 „Jaké byly Dickensovy úmysly" (What were Dickens' real intensions). Longfellow prohlásil Tajemství za nejkrásnější práci Dickensovu.

V té době Dickens dočkal se splnění všech snů svého života. Viděl dítky své šťastny a zaopatřeny, byl bohat, vážen, ctěn a milován. Královna Viktorie vyslovila přání sejíti se s ním. Z Ameriky docházely projevy oddanosti. Čtyry nová města americká byla nazvána jeho jménem. V Anglii byl idolem lidu. Byl populárním. Harmonie, láska, soucit s trpícími, dýšící z jeho děl, získaly mu všude přízně a obliby.

Byl obklopen štěstím v rodině, radostí přátel. Jeho úspěch byl dokonalý. Sedláci v Gads' Hill spatřovali v něm svého boha a střežili se všeho hluku kol jeho zámku, aby ho nevyrušovali v práci. Jeho intimní přítel z těchto dnů šťastného života, Percy Fitzgerald, vypravuje o večerech, jež Dickens trávíval v kruhu svých přátel na svém zámku, jak rád si zahrál billiard, nežli šel spat.

V měsíci říjnu 1869 byla dokončena prvá kapitola Edwina Drooda. Zdraví Dickensovo se zlepšilo, takže přátelé již věřili, že se úplně uzdraví. Dickens také se rozhodl, přesídliti zase do Londýna. V prosinci nemoc se pojednou zase vrátila. Dickens těžko chodil. Jízda vlakem činila mu potíže; jízda vozem jej unavovala. Přes to slíbil ještě, že v Londýně bude číst veřejně své práce. Aby nemusel jezdit sem a tam, najal si dům v Hyde Park Palace s rozkošnou vyhlídkou.

Poslední svou přednášku měl Dickens ještě v březnu 1870. Když zavřel své Pickwikovce, z nichž četl některá místa, pronesl k svým posluchačům několik slov na rozloučenou. Byl naposled oslavován.

Tato přednáška měla zhoubný vliv na jeho zdraví. Stav jeho se zhoršil. Dickens se klamal o svém stavu. Nechtěl připustit, že by byl nemocen. Zrakové přeludy přičítal vlivu léků, jichž na radu lékařů užíval; spoléhal stále na silnou konstituci svého těla. Počátkem dubna měl ještě tolik síly, že předsedal schůzi novinářů. 30. dubna promluvil pak poslední svou řeč o večírku Král. Akademie. Po té byl pozván královnou Viktorií na dvorní ples v Buckingham paláci. Ale tam přijíti nemohl.

Dne 30. května vrátil se Dickens do Gad's Hill, rozhodnut, věnovati se nyní jedině dokončení svého románu. Po několik dní cítil se ještě dost zdráv. Levá noha bolela méně, levá ruka konala zase službu. Již již vracela se naděje na uzdravení. Byla to však poslední světlá chvíle jeho života.

Svědci těchto dnů jeho života líčí, jak se jeho vzezření náhle změnilo. Nenaříkal, snášel všecky bolesti mlčky ve dne i v noci; každý však četl v jeho tváři vnitřní utrpení. Dickens nechtěl zarmoutiti své nejbližší. Na jejich otázky odpovídal neurčitě a vyhýbavě, nutil se do smíchu a pokoušel se o vtip. Po celé dny byl nyní zavřen ve svém bytě; necítil touhy vyjít. Krásné dny na počátku června poněkud jej zotavily. Dne 6. června šel ještě do blízké obce Rochester na poštu se svými dopisy; chtěl prohnati trochu své psy. Vrátil se vesel. Byl šťasten na čerstvém vzduchu. Druhého dne přál si jíti opět na procházku. Byl velmi sláb. Vyjel tedy vozem v průvodu své švakrové Hogarthové. Zase osvěžil, takže chtěl se vrátit domů pěšky a projíti se ještě stromořadím. Byla to jeho poslední procházka v přírodě.

Vrátiv se do Gad's Hill, nalezl na stole balík s lampiony, jež byl objednal k ozdobě svého skleníku, právě dostavěného. Po večeři rozžehl svíčky lampionů a těšil se v jídelně z osvětlení se svými příbuznými. To byla poslední radost v jeho životě. U stolu vracel se několikrát k myšlence, že půjde zas do Londýna. Ale klidu v Gad's Hill více neopustil. Během večera — posledního — cítil se spokojen. Své švakrové vypravoval, že je jeho přáním, dokončiti svůj život ve svém vlídném sídle, s nímž byl tolik srostl. Hlas jeho slábl, zrak ztrácel se v dáli a tesklivě hovořil, aby jej pohřbili, až přijde jeho hodina, na tichém hřbitově katedrály v Rochesteru, jehož pravidelné záhony táhly se nedaleko zdí zámku. Po celé dopoledne 8. června pracoval; chtěl dokončiti započatou kapitolu románu. K obědu přišel, vykouřil doutník a na místě, aby si odpočinul jak obvykle, vrátil se ku své práci. Tak pracoval náruživě až do šesti hodin večer. K svému stolku se již více nevrátil. V jídelně psal několik dopisů, jeden svému příteli ke schůzce, ne však do Gad's Hill, nýbrž do Londýna. Doklad to, že během dne necítil ještě blížící se konec.

Dickens usedl ke stolu. Georgina Hogarthová pozorovala, že oči mu slzí. Neodvážila se však tázati se, co mu je, ale nespustila s Dickense více svého zraku. Střežila jej úzkostlivě až k okamžiku, kdy poděšena výrazem strázně v jeho obličeji nabídla se, že zavolá lékaře. Dickens odvětil: Ne! Slovo to pronesl nesouvisle. Po chvíli stěžoval si na bolest zubů, držel si rukou líc a úpěnlivě žádal, aby zavřeli okno. Hogarthová okno zavřela a usedla zase k němu.

Dickens zasténal: „Je mi teď velmi špatně."

Pronesl několik nesouvislých slov, pletl různé věci. Pojednou chtěl vstát a Hogartová vzala jej za rámě, ježto vrávoral. Učinil několik kroků a náhle klesl celou tíží na levou stranu. Miss Hogartová chtěla jej zvednout, aby se položil na pohovku, ale Dickens nemohl více vstát.

„Chcete zůstati na zemi?" tázala se.

„Ano, na zemi."

To byla poslední slova, jež pronesl.

Bylo několik minut po šesté hodině večer. Dickens zůstal v bezvědomí až do druhého dne. Ti, kteří u něho bděli, pozorovali ještě záchvěvy těla. Slzy zaleskly se v jeho očích a kanuly zvolna po tváři. Byl mrtev. — Lékaři mohli jen zjistit, že podlehl zakrvácení mozku.

Zpráva o smrti slavného romanopisce zarmoutila celou Anglii.

Na hřbitově v Rochestru byla již připravena hrobka k jeho pohřbu. V Times vyšel druhého dne po jeho smrti článek, aby Dickensovi vykázáno bylo místo v opatství Westminsterském, vedle hrobů velikých mužů národa.

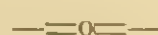
Dickens byl pohřben beze všeho lesku, tak, jak si přál ve své poslední vůli, dne 14. června 1860. Jedině varhany zahrály nad otevřeným hrobem, k němuž putovalo pak v následujících dnech tisíce lidí, z nichž mnozí plakali na místě smutku.

Kámen, jenž leží nad jeho rakví, nese prostý nápis: „Charles Dickens. Narozen 7. února 1812, zemřel 9. června 1870.“ Nedaleko Dickense odpočívá lékař Johnson, herec Garrick, skladatel Haendel, básník Sheridan, dějepisec Macaulay.

Carlyle napsal o něm ve svém nekrologu: „Je tomu skoro třicet let, co jsme se seznámili, mohu však říci, že při každém setkání chápal jsem více jeho velikou, vzácnou vlastnost bratrství; byl to milý člověk“.

Ještě dnes putují „Dickensovci“ k hrobce ve Westminsteru a ozdobují ji zelení a květinami. Nejvýmluvnějším dohladem oblíbenosti, jaké Dickens požíval v lidu, podala mimoděk jedna naivní prodavačka květin. Když zvěděla u bran divadla Drury Lane o jeho smrti, pravila: „Dickens je mrtev? A umře také Ježíšek?“

Dickens si vyhradil v závěti, aby jeho hrobka označena byla prostým jménem bez titulu a aby mu nebyl postaven pomník. Nejskvělejším pomníkem jsou však jeho díla. Jsou nejzářnější památkou, žijící v srdcích milionů jeho čtenářů.

ÚSUDKY O DICKENSOVI.

ISRAEL ZANGWILL:

Nemůž-li být Dickens řaděn mezi velké spisovatele světa, jeho posluchačstvo je přes to světové, a humanitní kvas, který uvedl do našich sociálních pojmů, stále působí. Před Dickensem nikdo v Anglii neviděl v sobě strážce svého bratra.

Carlyle byl větší mudrc, než Carlylovo nazírání na otroctví je směšné vedle prostého zdraví Dickensova.

MARIE CORELLI:

Charles Dickens je nejpřednější a nejvýznačnější z anglických novelistů. Před ním nebylo nikoho, jenž by byl měl takovou zvláštní tvářnost ducha, nikdo nebyl tak bohat rozmanitými způsoby, tak bystrý pozorovatel typů, nepřijde také nikdo po něm tak původního výrazu. Jako Shakespeare, Dickens vytvořil živoucí část literatury a jako Shakespearovy historické karaktery žijí a jednají v nesmrtelných hrách tak pravdivě, že zdají se pravdivější nežli dějiny samy, tak i karaktery v povídkách Dickensových žijí a jednají tak věrně dle přírody, že ti, kdož je jednou seznali, musí je postřehovat v denním běhu života, nezapomínají sice osob, jež jsou realnější, nežli běžný duch realitu postřehuje.

HERBERT TREE:

Humanita Dickensova přetrvá dlouho jeho díla. Nejsem velkým čtenářem Dickensových knih, ale četl jsem je ve svém mládí — jeho spisy nesou snad na sobě některé zevnější známky své doby: myslím však, že díváme-li se na jeho dílo z perspektivy historie, potomstvo přikáže mu vysoké místo mezi velikými spisovateli světa.

ARTHUR PINERO:

Jsem Thakerayovec. Jsem však přesvědčen, že „David Copperfield“ měl by být řaděn mezi prvý půltucet nejvěších románů světa.

RICHARD WHITEING:

Služba, kterou prokázal svým poníženým čtenářům, byla dvojího druhu: probudil v nich lepší svědomí, ozdravil je a dodal jim šťastnější vědomí.

TAINE (Literatura anglická):

Dickens je básníkem; pohybuje se stejně dobře ve světě představ jako ve skutečnosti. Předměty berou u Dickense na sebe barvu myšlenek jeho osobnosti. Jeho obrazotvornost je tak živá, že strhává sebou vše tou cestou, kterou si volí. Je-li osobnost šťastna, musejí býti šťastny i kameny, květiny a oblaka; je-li smutna, pláče s ní i příroda.

JAMES FIELDS:

Měnivost a šíře Dickensových zvuků byla divotvorná. Jednou mi vypravoval nenapodobitelným způsobem jakýsi výjev, jehož byl svědkem několik roků před tím, v jednom divadle londýnském. Žádný břichomluvec z povolání nebyl by toho dovedl lépe, jsem o tom přesvědčen. Nikdy jsem jej už pak nemohl pohnouti k tomu, aby svůj popis opakoval v přítomnosti jiných osob.

FRANK T. MARZIALS (životopisec Dickensův):

Literatura anglická octla se té doby spíše v období ochablosti nežli činorodosti. Veliká vlna s počátku století počínala klesat. Éra Victorianská dávala sotva tušit několik

paprsků na obzoru. Byron byl mrtev. Mrtev také Shelley, Keats, Coleridge, Larub, Southey byl na sklonku svého života; Wordsworth vytvořil už dávno svá hlavní díla a mezi lidmi budoucna, Carlyle, ač uveřejnil Sartor Resartus, neměl ještě svou Revoluci francouzskou, ani své přednášky Hrdinové; jeho talent nebyl ještě plně rozvinut. Macaulay, tehdy v Indii, byl znám pouze jako essayist. Tennyson a Browning zvláště náleželi ještě budoucnosti. Kdo se zabývá jmenovitě literaturou tvůrčí, vidí, že se čekalo na jméno, jež by bylo postaveno v čelo romanopisců."

ARTHUR DUDLEY (francouzský spisovatel):

Dickens spojuje, což je právě vzácností, dva výpledy hrůzy, fantasii a skutečnost. —

JULES CLARETIE:

Převládající nota všech jeho děl, karakteristika Dickensova, toť milosrdenství. Zdá se, že tato nervosní povaha, lehko dojatá, nátura podstatně lidská a mužská, ale ženská v některých směrech, chvěla se takměř pod každou bolestí.

LEV N. TOLSTOJ.

Tolstoj ve spise Co jest umění? několikrát zpomíná Ch. Dickense. Dickens mu náleží do řady dobrých umělců svého století. Tam, kde se hrozí nového francouzského i německého umění, praví: „Lidé prvé polovice našeho století — ctitelé Goethovi, Schillerovi, Mussetovi, Hugovi, Dickensovi, Beethovenovi, Chopinovi, Rafaelovi, da Vinciovi, Michel Angelovi, Delarotheovi, ničeho nechápajíce v tomto nejnovějším umění, často považují výtvory tohoto umění přímo za nevkusné bláznovství a chtějí je ignorovati." A zase dále zpomíná na „výtvory umění, které my považujeme za překrásné: verše našich zamilovaných umělců: Goetha, Schillera, Huga, romány Dickensovy, hudbu Beethovenovu. . ."

F. M. DOSTOJEVSKÝ

v rozpravě o realismu použil za příklad Pickwicků. Odmítal názor, že realism jen opisuje skutečnost. „Jest nutno zobrazovati skutečnost, jak jest", říkají. Kdežto takové skutečnosti vůbec není a nikdy ani na světě nebývalo, protože podstata věcí jest člověku nedostupná. Viděti vlastníma očima? Vždyť Dickens nikdy neviděl Pickwicka vlastníma očima, ale postřehl ho jen v rozmanitosti pozorované skutečnosti, vytvořil osobu a předvedl ji jako výsledek svých pozorování. Takovým způsobem tato osoba je stejně reální, jako skutečně existující, ač Dickens vzal jen ideál skutečnosti. —

—=o=—

DROBNOSTI.

Charles Dickens,

pokud vyšel v českých překladech.

1. Cvrček u krbu, přeložil A. Hofmeister 1908. Jos. Pelcl, 80 hal. Před tím G. Dörfel 1885 v Čes. Politice.
2. David Copperfield, přel. Dora Hanušova, I.-II. 1903. Ed. Beaufort. I. K 5.76, II. K 5.84.
3. Klub Pickwicků w, přel. J. Ščerbinský, 1899. J. Otto v Praze. K 3.—.
4. Koleda, přeložil Jan Váňa, 1889. J. Otto. 20 hal.
5. Oliver Twist, přel. R. Z., příloha Práva Lidu, 1898. Starší překlad od Morice Fialky v Praze 1843.
6. Román dvou měst, přel. O. S. Wetti, 1903. Grosman a Svoboda. K 3.15.
7. Tři vánoční povídky, přel. Karel Mušek, 1912. J. Otto. 20 hal.
8. Velké naděje, přel. Pavla Moudrá, I.-II., 1901. Radikální Listy.
9. Zlé časy, přel. A. Hofmeister, 1901. Jos. Pelcl. K 4.—.
10. Zvony, přel. Pavla Moudrá, 1899. Jos. Pelcl. K 1.20. Před tím také M. Fialka.
11. Života příběhy Mikuláše Nicklebyho, přel. Marie Charabská, 1903 I., 1904 II. díl, u Kotrby v Praze. K 9.—.
12. Děd a vnuk (Život a příběhy Martina Chuzzlerita). 2 díly. J. Otto. K 6.—.
13. Otec a syn. Knihovna Besed Lidu. 12 hal.
14. Dombey a syn; přeložil Jan Váňa u Hynka 1883, s ilustracemi anglickými.
15. Tomáš Becket, přel. L. Prusíková 1883 (Klatovské Listy).
16. Nikudy ven! přel. Dora Hanušova v Čes. bibliotéce rodinné 1887.

Kromě překladů starších, jež lze již arci těžko dostati na knihkupeckém trhu, řada drobných prací Dickensových roztroušena je v překladech také po časopisech.

*

Nakladatelství J. R. Vilímka

dává svým levným (ilustrovaným) vydáním Vybraných spisů Dickensových, jež právě v těchto dnech zahájilo, nejširší české obci čtenářské příležitost, aby si opatřila Dickensovy slavné romány co možná levně a v překladech vzorných. Aspoň vzorný jest první překlad Malé Dorritky od prof. Zdeňka Franty. Sešit tohoto vydání po 20 hal. —

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Oliver Cromwell.

(Z dějin Anglie pro děti.)

Kniha dějin anglických pro děti vznikla 1843. V dopise ze dne 3. května 1843 adresovaném Jeraved Douglasovi Dickens píše: „Napsal jsem také malé dějiny Anglie pro svého kluka. Zašlu vám je, jakmile budou vytištěny . . ."

Dickens Dějiny dětské diktoval. Není to práce v obvyklém slova smyslu — historická — ale lze-li děti v pěti létech poučovati o historii nějakým způsobem, pak je to methoda, jak ji podal romanopisec. Dějiny zůstaly nedokončeny.

Tuto ukázka líčení, portrét velikého státníka anglického.

Oliver Cromwell, jemuž lid dlouho říkal Starý Noll, přejímaje úřad protektora zavázal se sám listinou, zvanou „instrument", že svolá sněm složený ze čtyř nebo pěti set členů, jejichž volby však nesměli se súčastnit ani royalisté ani katolíci. Sám se zaručil, že tento sněm nebude rozpuštěn do pěti měsíců svého zasedání, jestliže k tomu sám nesvolí.

Když se sněm sešel, Oliver řečnil k němu po tři hodiny, domlouvaje mu moudře, čeho třeba dělat pro úvěr a blaho země. Aby udržel na uzdě nejdivočejší členy, žádal je, aby podpisem uznali, co bylo „instrumentem" zakázáno. To vztahovalo se hlavně na to, aby jedna osoba nevykonávala moc ve státě a nevelela vojsku. Pak je nechal, aby pracovali. Sám pustil se s obvyklou svou silou a rozhodností proti několika divokým kněžím, kteří zneužívajíce svých kázání nazývali jej padouchem a tyranem — rozbořil jejich kaple a uvrhnul některé z nich do vězení.

Tehdy nebylo muže schopnějšího ani v Anglii, ani kde jinde, jenž by vládl zemí tak jako Oliver Cromwell. Ač vládl pevnou rukou a uvalil velmi těžkou daň na royalisty (ne však dříve, dokud neusilovali o jeho bezžití) vládl moudře a jak toho doba žádala. Anglii vynutil vážnost za mořem, že bych si přál, aby ti šlechtici a páni, kteří ovládali ji za králů a královen za našich posledních dob, vzali si příklad z knihy o Oliver Cromwellovi. Udatného admirála Blaka vyslal do Středomoří, aby vynutil na vévodovi z Toskány plat šesti tisíc liber za urážky činěné britským poddaným a za pych spáchaný na anglických obchodnících. Dále jej vypravil a jeho loďstvo do Alžíru, Tunisu a Tripolska, aby vysvobodil všecky anglické lodě a muže, kteří byli jati piráty v těch končinách. To vše bylo vykonáno slavně. Všade šířila se známost celým světem, že v Anglii vládne muž vážný, jenž nepřipustí ani nejmenší hany na anglické jméno.

To však nebyly všecky jeho zahraniční triumfy. On vyslal loďstvo na moře proti Holanďanům. Obě moci, každá o stu lodí, srazily se u průplavu Lamanš, kde bitva trvala po celý den. Dean byl zabit v boji; ale Monk, který velel na téže lodi s ním, hodil přes jeho tělo svůj plášť, aby plavci nevěděli o jeho smrti a nezmalomyslněli. Anglické lodě tak zalekly Holanďany, že je na konec odrazily, ač hrozný Vantromp střílel na ně z vlastního děla, aby utekli od své vlajky. Brzy potom obě loďstva opět se srazila, a to u pobřeží Holandska. Tu byl udatný Vantromp střelen do srdce, Holanďané se vzdali a mír byl uzavřen.

Oliver Cromwell, jemuž lid dlouho říkal více pánovité a zaslepené chování Španělska, kteráž země nejen že si vyhražovala právo na všecko zlato a stříbro, jež se nalézalo v Jižní Americe a zacházela s loďmi všech ostatních zemí připluvšími do oněch krajin jako s lupiči, ale uvrhla anglické poddané do hrozného španělského vězení inkvisice. Oliver pravil španělskému vyslanci, že anglické lodě musejí býti volné, ať plují kamkoliv a že angličtí obchodníci nesmějí býti vsazováni do takového hnojiště a kdyby si to přáli všichni kněží ve Španělsku. Španělský vyslanec na to odvětil, že země zlata a stříbra a svatá inkvisice jsou dvě zřítelnice jeho krále a z nich žádné nemůže postrádat. Dobře, řekl Oliver, ať se střeží, abych mu nevyrazil obě oči najednou.

Tak vypraveno bylo do Španěl nové loďstvo s dvěma veliteli, Pennem a Venablesem. Než Španělé drželi se lépe v boji. Loďstvo vrátilo se na to zase domů. Oliver rozzloben na oba velitele, že neprovedli, co vykonal udatný admiral Blake, vsadil je oba do vězení. Prohlásil Španělsku válku a s Francií pak uzavřel smlouvu, aby nechránila více krále a jeho bratra vévodu z Yorku. Na to vyslal loďstvo za moře pod chrabrým admirálem Blakem, což přivedlo krále portugalského k rozumu — právě chtěl do toho zasáhnout — utkal se pak se španělským loďstvem, potopil čtyry veliké lodě, dvě ještě zajal s nákladem stříbra v ceně dvou milionů liber. Toto báječné jmění bylo vezeno z Portsmouthu do Londýna na vozech a ve všech městech a obcích, kudy vozy jely, obyvatelstvo jásalo ze všech sil. Po tomto vítězství udatný admirál Blake přeplavil se do přístavu Santa Cruz, aby lapil Španělské lodě s poklady přijíždějící z Mexika. Tu nalezl je v počtu deseti se sedmi jinými je střeživšími. Byl tu dále velký zámek se sedmi bateriemi, jež pálily a smetly vše svými děly. Blake bál se těch velkých děl asi jako dětských pistolek — a jejich žhavých železných koulí jako kulí ze sněhu. Vnikl do přístavu, polapal a spálil všecky lodi a připlul zase slavnostně s vítěznou vlajkou na stožáru. To byl poslední triumf velikého náčelníka, který jezdil a bil se až do konce života.

Zemřel, když jeho vítězná loď vplula do přístavu Plymouthského za radostného jásotu lidu a byl pochován státem v opatství Westminsterském.

Mimo to vše Oliver shledal, že Valdenští, protestantský lid v údolí Lucernském, je tupen katolickými mocemi a dokonce usmrcován pro své náboženství krutým a krvavým způsobem. Ihned zpravil ony moci, že tuto věc Anglie nebude trpět. Zasadil se o ně a mocí jeho velkého jména vráceno jim bylo právo vyznání dle jejich způsobu.

Jeho anglické vojsko dosáhlo konečně takového obdivu v boji s Francouzi proti Španělům, že když společně dobyli města Dunkirku, francouzský král věnoval je osobně Angličanům, aby zůstalo znakem jejich moci a ceny.

▪

Dickens vypravuje o úkladech, jež strojili Cromwellovi nepřátelé proti jeho životu, a dokončuje pak obraz svého hrdiny:

Ostatek dějin protektorátu Olivera Cromwella je historie jeho parlamentu. Ježto prvý se mu zvláště nelíbil, čekal až uplynulo pět měsíců a pak jej rozpustil. Nový sněm odpovídal lépe jeho záměrům. Přál si — pro svou jistotu snad — titulu krále. Obíral se tím nějakou dobu. Buď že se domníval, že anglický lid, uvyklý více na toto jméno, lépe by ho byl poslušen, či snad proto, že opravdu chtěl se státi králem a zanechati posloupnost toho jména své rodině. Těžko říci. Byl na své výši, v Anglii a v celém světě, jako nikdo před tím a já pochybuji, staral-li se o pouhé jméno. Ať tak či onak, listina zvaná „Ponížená žádost a rada" byla mu dodána sněmovnou prosící jej, aby přijal vysoký titul a stanovil svého nástupce. Není pochybnosti, že by byl dostal titul krále. Ale vojsko tomu nechtělo. To přimělo jej zdržeti se toho a schváliti toliko ostatní body žádosti. Při té příležitosti konala se ve Westminster Hall veliká paráda, kde předseda sněmu ozdobil jej purpurovým šatem zdobeným hermelínem a předložil mu nádherně vázanou bibli a dal mu žezlo. Na to sešel se sněm. Cromwell svolal panskou sněmovnu o šedesáti členech, k čemuž dávalo mu právo podání sněmu. Parlament se mu však nelíbil a když nechtěl jednati o záležitostech země, Cromwell skočil jednoho dne do vozu, vzal sebou šest strážců a vrátil jim jejich výsady. Kéž by to bylo výstrahou parlamentu, aby se vystříhal dlouhých řečí a více pracoval.

Bylo to v měsíci srpnu, roku tisíc šest set a padesát osm, když oblíbená dcera Oliver Cromwellova, Alžběta Claypolová (ztrativši nedlouho před tím svého nejmladšího syna) ulehla těžce nemocna. Mysl Cromwellova se velmi zachmuřila; vždyť miloval ji tak vřele. Jiná z jeho dcer byla provdána za lorda Falconberga, jiná za vnuka pána z Warwicku a svého syna Richarda povolal Gromwell do horní sněmovny. Byl velmi vlídný a všecky je miloval, byl jim dobrým otcem a dobrým manželem. Svou dceru miloval však nejvíce z celé rodiny a odešel do Hampton Court, aby ji spatřil. Nemohli jej ani přimět, aby se vzdálil z jejího pokoje, dokud nezemřela. Ačkoliv jeho náboženství bylo jaksi zatemnělé, jeho povaha byla vždy veselá. Miloval hudbu ve svém domově a jednou týdně pořádal hostiny pro všecky důstojníky od kapitána počínaje; ve svém domě zachovával vždy naprostou vážnost. Povzbuzoval nadané a učené muže a měl je rád kolem sebe. Milton byl jeden z jeho velkých přátel. Smýšlel dobře i se šlechtou, jejíž kroje a zvyky lišily se od jeho způsobů. Aby jim ukázal, jak je dobře zpraven, mnohdy žertem vypravoval, když byli jeho hosty, kde naposled pili na zdraví „krále za vodou" doporučuje jim, aby byli podruhé více důvěrnější (mohou-li).

Cromvell žil v rušných dobách, nesl tíhu na sobě důležitých státních záležitostí a často se obával o svůj život. Trpěl dnou a horečkou. Když pak k tomu připojila se ještě smrt jeho milované dcery, klesl a nikdy už hlavy nezvedl. Svým lékařům říkal dne 24. srpna, že Pán jej upokojil, že nezemře v takové chorobě a že bude jistě lépe. Byla to už pouhá domněnka, neboť 3. září, v den výročí veliké bitvy u Wozcester a v den, který nazýval šťastným, Cromwell zemřel v šedesáti letech svého věku. Byl už pomaten a ležel bez vědomí po několik hodin, vyslechnuv den před tím ještě dobré modlitby. Celá země oplakávala jeho úmrtí. Chceš-li seznati pravý význam Olivera Cromwella a jeho opravdové služby prokázané jeho zemi, uděláš nejlépe, když srovnáš Anglii za něho s Anglií za Karla II.

Přeložil Alois Šašek.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 24. února 1912. Číslo 8.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

M. VOTRUBOVÁ-HAUNEROVÁ:

POD VLAJKOU MORÁLKY.

V městečku jednom dámy spolek chtěly
utvořit, jímž se prostituci čelí . . .
Hromadně přihlášeny
sešly se ctnostné ženy.
Ta, jež jim předsedala
vstala a odkašlala
a mluvila jak sluší se a patří . . .

— — — — — — — — —

. . . „Manželé naši, snoubenci a bratři,
synové, podléhají zkáze jisté . . .
Je strašno myslit na to ženě čisté!
Jak odporno být douškem žízni muže,
jenž před tím napájel se u kaluže . . .
Nesnadno vypleniti ono býlí,
než: slibme sobě slavně v tuto chvíli:
Každá z nás úkolem svým béře nyní
být mužů obětavou ochránkyní . . .
Falešný stud nám jednat nezabrání . . .
pryč s prostitucí, která muže vhání
v předčasný hrob a drze podkopává
rodinné zdraví!" . . Souhlas, potlesk, „Sláva!"

— — — — — — — — — —

Dámy se rozešly. Nebylo dalších řečí;
líp když se jedná, nežli slovy léčí . . .
nač konference, stanovy? radš' skutky.
Ach, přišly doby zlé na prostitutky!
Nadarmo šustí večer po chodníku
a každý pohled: sedm vykřičníků . . .
adressních lístků nikdo nepřijímá,
salonky pustnou, je v nich tma a zima,
zátky se škrtí v lahvích . . . Elsy, Lídy
chystají kufry . . . Co zde? čekat bídy?

— — — — — — — — —

Jásaly ženy ctné. Dosáhly, čeho chtěly:
prodejné krásky město opouštěly . . .
Přemohla ctnost je v liliovém věnci?
Ne . . . Dámy zvítězily konkurencí.

—=o=—

ČÍSLICE.

Povídka J. A. Bunina

1.

Můj drahý hochu, vzpomeneš-li, až vyrosteš a budeš veliký, jak jsi jednou v zimní večer vyšel z dětského pokoje do jídelny, stanul na prahu — bylo to po jedné z našich hádek — a sklopiv oči tvářil jsi se tak smutně?

Musím ti říci pravdu: tys — veliký rozpusta. Když tě něco unese, neudržíš se v mezích. Často od časného rána do pozdní noci nedáš celému domu pokoje svým křikem a běháním. Za to však neznám nic dojemnějšího, než vidět, když nabaže se svojí bujnosti ztichneš, potuluješ se osaměle po pokojích a konečně přijdeš a jako siroteček přitulíš se k mému rameni. Stane-li se tak po hádce a řeknu-li ti v takové chvíli třeba jedno jediné laskavé slovo, nemohu ani vyjádřit, co děláš v tu chvíli s mým srdcem! Jak prudce začneš mne líbat, jak silně, silně objímáš moji šíji v přebytku té neomezené oddanosti, té vášnivé něhy, které jsou schopny pouze svaté dětské duše!

Ale to byl výjimečný večer, to byla příliš velká rozepře.

Pamatuješ se, že toho večera ani sis netroufal přiblížit se mně? Vyšel jsi jen z dětského pokoje a stanul jsi nesměle na prahu.

— Dobrou noc, strýčku, — řekls mi tiše a pokloniv se, šoupl jsi pokorně nožkou.

Ovšem, tys chtěl po všech svých přestupcích, po všech drzostech, jež jsi mi řekl, ukázati se zvláště delikátním, zvláště slušným a krotkým chlapcem. Chůva, učíc tě jedinému jí známému způsobu dobrého vychování, řekla ti kdysi: „Šoupni nožkou!" — a hle ty, abys mne udobřil, vzpomněl jsi si, že máš v zásobě pěkné způsoby a rozhodl jsi se, dáti jim průchod. A já jsem tomu porozuměl, — pochopil jsem, že mi chceš udělati něco příjemného a pospíšil jsem si odpověděti tobě tak, jako by se mezi námi nic nebylo stalo, ale přece také zdrželivě.

— Dobrou noc.

Ale mohl jsi se ty spokojiti s takovým příměřím? Ovšem že ne. Ale ani ke lsti nejsi ještě dosti obratný. Přetrpěvši svoje hoře, vrátilo se tvoje srdce s novou vášní k té vábivé vidině, která tě tak poutala po celý dnešní den. A večer, jakmile tě tato vidina opět o-

vládla, tys zapomněl i na svoji urážku i na svoji samolibost i na svoje pevné rozhodnutí, celý život mne nenáviděti. Ty's se zamlčel, sebral jsi síly a najednou, rychle a rozechvěn řekl jsi mi:

— Strýčku, odpusť mi... Já už nebudu... A prosím, ukaž mi přece číslice! Prosím!

Bylo-li možno po tomhle váhat s odpovědí? Já jsem však přece váhal. Proč? To proto, že jsem, jak vidíš, velmi, velmi chytrý strýc.

Ostatně počkej, já ti připomenu začátek příhody.

2.

V ten den, jak se často u dětí stává, probudil jsi se s novou myšlenkou, s novou vidinou, která zachvátila celou tvoji duši.

Právě se před tebou odkryly dosud nepoznané radosti: míti svoje vlastní knížky s obrázky, penál, pestré tužky — dojista jen pestré! — a naučil se číst, kresliti a psáti číslice. A vše to najednou, v jeden den, jak možno nejdříve. Otevřev ráno oči, hned jsi mne zavolal do dětského pokoje a zasypal vřelými prosbami: jak možno nejdříve objednat ti dětský časopis, koupiti knihy, tužky, papíry a ihned začíti s číslicemi.

— Ale dnes je „carský den", vše je zavřeno, — zalhal jsem, abych věc oddálil na zítřek neb alespoň do večera: už se mi pramálo chtělo jít do města.

Tys však energicky zavrtěl hlavou.

— Ne, ne, není carský! — zakřičel jsi tenkým hláskem, zdvihaje obočí. — Docela ne carský, — já vím.

— Ale ujišťuji tě, že carský! — řekl jsem.

— A já vím, že není carský! No, pro-sím!

— Budeš-li naléhat, — řekl jsem přísně a tvrdě, co říkají v takových případech všichni dospělí, — budeš-li naléhat, docela nic nekoupím.

Ty's se zamyslil.

— No, co dělat! — řekl jsi s povzdechem. — Nu, když carský, tak carský. No, ale číslice? — Vždyť je možno, — řekl jsi, zdvihaje opět obočí, ale už basem, s rozvahou, — vždyť je možno i v carský den ukázat číslice.

— Ne, není možno, — řekla honem babička, stojící vedle postele. — Přijde strážník a zavře tě... A nedotírej na strýčka.

— No, to je už zbytečné, — zachmuřiv se, odvětil jsem babičce. — Ale mně se teď prostě nechce. Zítra nebo večer ukážu.

- Ne, teď mi ukaž!

— Teď nechci. Řekl jsem, — zítra.

— No ta-ak, — protáhl jsi. — Teď povídáš zítra, a potom řekneš — ještě zítra. Ne, ukaž teď! No, probůh!

Trochu jsem váhal.

Srdce mi tiše pravilo, že konám v tuto chvíli velký hřích — připravuji tě o štěstí, o radost... Ale tu mi napadlo moudré pravidlo: škodlivo, neradno rozmazlovati děti.

A tvrdě jsem se utrhl.

— Zítra. Už jsem jednou řekl — zítra, a tak s[e] také stane.

— No, tak dobře, strejko, — pohrozil jsi drze[,] vesele. — Pamatuj si to!

A začal jsi se spěšně oblékat.

A jakmile jsi se oblékl, jakmile jsi zabreptal p[o] babičce: „Otče náš, jenž jsi na nebesích..." a spol[k] šálek mléka, — jako vítr letěl jsi do sálu. A za [mi]nutu bylo slyšet odtamtud hluk převracených židlí [a] jakési indiánské křiky...

A už po celý den nebylo možno tě upokojit. I p[ři] obědě měl jsi naspěch, roztržitě klátě nohami a st[ále] jsi pohlížel na mne svýma lesknoucíma se, divným[a] očima.

— Ukážeš? — ptal jsi se chvílemi. — Dojis[ta] ukážeš?

— Zítra najisto, — odpovídal jsem.

— Ach, to je dobře! vykřikoval jsi. — Jen kd[y] by pánbůh dal a byl brzo, hodně brzo zítřek!

Ale radost smíšená s netrpělivostí rozechvíva[la] tě pořád víc a více. A hle, když jsme my — babičk[a,] maminka a já — seděli před večerem při čaji, t[y] našel svým citům ještě jiný průchod.

3.

Ty sis vymyslel znamenitou hru: skákat, tlou[ci] ze vší síly nohama do podlahy a při tom tak pron[i]kavě vykřikovat, div že nám bubínky v uších nepo[]praskaly!

— Přestaň, Ženo, — řekla maminka.

V odpověď na to praskl jsi nohama do podlahy.

— Přestaň, děťátko, když si maminka přeje, — řekla babička.

Ale babičky se ty už docela nebojíš.

Prásk — nohama do podlahy!

Ale přestaň, — řekl jsem, zlostně se mrače[,] pokoušeje se pokračovati v rozhovoru!

— Sám přestaň! — vykřikl jsi pronikavě mně [v] odpověď, s drzým zábleskem v očích, a vyskočiv, ješt[ě] silněji jsi dupl a ještě pronikavěji jsi vykřikl do taktu.

Pokrčil jsem ramenem a tvářil se, jako bych t[ě] už nepozoroval.

No, tady právě začíná historie.

Já, jak jsem řekl, tvářil jsem se, jako že tebe n[e]vidím. Mám však říci pravdu? Nejen že jsem na teb[e] nezapomněl po tvém drzém křiku, ale ochladl jsem a[ž] k náhlé nenávisti k tobě! A už jsem se musel přemá[]hat, abych se tvářil, že tebe nepozoruji a hrál jsem dále úlohu klidného a rozvážného společníka v roz[]hovoru s babičkou a maminkou.

Ale ani tím se věc neodbyla.

Tys znovu vykřikl. Vzkřikl jsi zapomenuv docel[a] na nás a zcela se oddav tomu, co se dělo ve tvé, ži[]votem přeplněné duši; — vzkřikl jsi takovým proni[]kavým křikem bezpříčinné božské radosti, že by i sám pánbůh zachvěl u vytržení nad takovým křikem[.] Já pak jsem v šílenství skočil se židle.

— Přestaň! — zahřměl jsem náhle z plna hrdla

iž sam jsem se toho nadál a vyvaliv oči z důlků trnul jsem v tomto zvířecím vzhledu.

Který čert zahrnul mne v tuto minutu celým herem zloby? Zatemnilo se mi vědomí. A bylo ho ėba, abych mohl vidět, jak se zachvěla, jak se zneořila na okamžik tvoje tvář bleskem hrůzy! Bylo ėba slyšeti, jak najednou žalostnou notou zajíkal se ůj hlas.

— Ale! — pronikavě a jako beze smyslů vykřikl ještě jednou.

A sebrav poslední síly, už beze vší radosti, jen uze proto, abys ukázal, že ses nepolekal, dupl jsi dbale a neobratně podpatky do podlahy.

Zrovna jakoby mi studený vítr zavál do srdce v nto okamžik. Zlost byla silnější mne. Bylo nutno ij co stůj bez meškání zachovati důstojnost — a tu ėm se vrhl na tebe, chopil jsem tě za ruku, avšak k, že jsi se překulil přede mnou jako káča, a s pooutkou jsem tě plácl a vystrčiv tě z pokoje, přizil jsem za tebou dvéře.

Tady máš číslice!

4

— Tady máš číslice! — opakuješ s úsměvem. śmívám se i já. Ale mně je ještě dosud hanba. Pouchej, co bylo dále. Od bolesti, od ostré a náhlé ážky, tak hrubě tě do srdce udeřivší v jeden z nejdostnějších momentů tvého dětství, ty, vyletěv za eře, zajíkl jsi se takovým strašným, takovým prokavým altem, jakého není schopen ani jeden pěvec světě. A na dlouho, na dlouho jsi ztichl . . . Pom jsi nabral do plic ještě více vzduchu a vytáhl až do neuvěřitelné výšky . . . A opět jsi ztichl.

Potom přestávky mezi vrchní a spodní notou se racovaly — nářky řinuly se bez přestání. K nářm přidal jsi vzlykání, ku vzlykotu — volání o pooc. Vědomí tvé počalo se vyjasňovat a tys začal áti, — s mučivou rozkoší začal jsi hráti roli umíjícího.

— Ach, bolí! Ach, mamičko, umírám!

— Neboj se, neumřeš! — řekl jsem chladně a obně. — Pokřičíš si, pokřičíš a umlkneš.

Ale tys neumlkal.

Rozmluva se ovšem přerušila. Mně už to bylo nba, a zapaloval jsem si cigaretu, nedívaje se na bičku. A babičce se najednou zachvěly rty i brvy obrátivši se k oknu, začala rychle, rychle klepati jovou lžičkou po stole.

— Úžasně zkažené dítě! — řekla maminka mrac se a snažíc se býti bezcitnou a znovu se dala svého pletení. — Úžasně rozmazlen! No s pánemhem. Vypravuj mi raději o Juliu.

Zda-li však je do vyprávění při takových nářch?

— Ach, babičko! Jeje, milá moje babičko! — ėl jsi divokým hlasem — obraceje se nyní k poedními svému útočišti — babičce.

A babička sotva seděla na svém místě.

Srdce ji táhlo do dětského pokoje, její srdce — špatný vychovatel, ale k vůli mně a mamince se tužila, dívala se z pod chvějících se řas na tmící se ulici a rychle, rychle klepala lžičkou po stole.

Pochopil's tenkráte i ty, že jsme se rozhodli nepoddati se. Pochopil's, že nikdo nevběhne k tobě, neutiší tvého bolu a urážky polibky, prosbami za odpuštění. Ba ani slzy už nestačily. Ty až do nemožnosti opíjel jsi se svým vzlykotem, svým dětským hořem, kterému se nevyrovná snad ani jedno lidské hoře, ale přerušit nářky najednou bylo nemožno, třeba z pouhé samolibosti.

Všichni jsme jasně slyšeli: křičeti se ti nechce, hlas ochraptil a přeskakuje, slz není. Ale tys pořád křičel a křičel!

Byl jsem bezmocen i já. Téměř právě tak silně, jako babičce, chtělo se mi vstáti s místa, otevříti dveře do dětského pokoje a rázem, jakýmsi jediným vřelým slovem přetíti tvoje utrpení. Ale což pak to souhlasí s pravidly rozumného vychování a důstojností spravedlivého, byť i přísného strýce?

Konečně jsi ztichl.

5.

A hned jsme se smířili? — ptáš se.

Nikoli, také já jsem přestál zkoušku. Ne dříve než za půl hodiny po tom, jak jsi ztichl, pohlédl jsem k tobě do pokoje. Ale jak? Popošel jsem ke dveřím, udělal vážný obličej a otevřel je s takovým vzezřením, jako bych tam měl co dělat. Ale tys se v tuto chvíli vracel už pomalounku k všednímu životu.

Seděl jsi na podlaze, zřídka jen sebou trhl od hlubokých, přerývaných vzdechů, obvyklých u dětí po dlouhém pláči a tváří začernalou od rozmazaných slz zabýval jsi se svými prostinkými hračkami — prázdnými krabičkami od sirek, — rozestavuje je po podlaze mezi roztaženýma nohama v jakémsi, jen tobě známém pořádku.

Jak se mi sevřelo srdce při pohledu na ty krabičky!

Tváře se však, že jsou naše vztahy přerušeny, že jsem tebou urážen, sotva jsem na tebe pohlédl. Důkladně jsem přehlédl prkénka u oken, stoly . . . Kde je moje pouzdro na doutníky? . . . A už jsem chtěl odejít, když jsi náhle zdvihl hlavu a pohlížeje na mne zlým, přezíravým pohledem, chraplavě jsi řekl:

— Teď už tě nikdy nebudu mít rád

Pak jsi se zamyslil, chtěl jsi říci ještě něco hodně urážlivého, ale zarazil jsi se a řekl jsi, co ti prvně napadlo:

— A nikdy ti ničeho nekoupím.

— Prosím! — odvětil jsem na to nedbale pokrčiv ramenem. — O prosím! Já bych od takového nehodného chlapce ani ničeho nevzal.

Ba i japonský penízek, který jsem ti tenkráte

darovaľ vezmu si zpět! — křikl jsi tenkým chvějícím se hlasem, dělaje poslední pokus raniti mne.

— No, ale tohle je už docela nepěkné — odvětil jsem. — Darovati a potom vzíti. Ostatně to je tvoje věc.

A s náhlou lhostejností zavřel jsem za sebou dveře . . . Dělej, jak myslíš. My se spolu jen tak stěží známe. Podíváme se jen, kdo se z nás první vzdá!

Potom zašla k tobě maminka a babička. A taktéž jako já, tvářily se z prvu, že vešly náhodou . . . majíce tam co dělat . . . Potom kývaly hlavou a snažíce se nedodávati svým slovům významu, zavedly řeč o tom, jak je to nepěkné, když děti vyrůstají neposlušnými, drzými a dodělávají se toho, že jich nikdo nemiluje. A končily tím, že ti radily, abys šel ke mně a poprosil mne za odpuštění.

— Sice se strýček rozzlobí a odjede do Moskvy — povídala babička smutným tonem. — A nikdy víc k nám nepřijede.

— Tak ať nepřijede! — odpovídal jsi sotva slyšitelně, vždy níže a níže skláněje hlavu.

No, já zemru, — povídala babička ještě truchlivěji, docela nepřemýšlejíc o tom, k jakému krutému prostředku se uchyluje, aby tě donutila zlomit svoji hrdost.

Ale ani tento prostředek nepůsobil!

— I umři! — odpověděl jsi zatemnělým šepotem.

— Tys pěkný! — řekl jsem, pociťuje znova záchvat podrážděnosti. — Tys pěkný! — opakoval jsem dýmaje cigaretu a pohlížeje v okno na tmící se prázdnou ulici.

A počkav až starší hubená panská, vždy mlčelivá a zarmoucená rozsvítila v jídelně lampu, dodal jsem:

— Tak, tak, chlapečku!

— Ale nevšímej si ho, — řekla maminka roztržitě, mžourajíc při náhlém osvětlení pokoje a pohlížejíc pod stínítko lampy z mléčného skla, nečadí-li. — Že máš chuť rozmlouvati s takovým zlomyslníkem!

A my se tvářili, že jsme na tebe docela zapomněli.

6.

V dětském pokoji ještě nesvítili a skla v oknech zdála se teď temně modrými. Za nimi stál zimní večer, a v pokojíku bylo mračno a smutno. Co že jsi dělal v tento čas? Pořád ještě jsi seděl na podlaze a přestavoval krabičky. A ty krabičky mne mučily. Vstal jsem a rozhodl se projíti se po městě.

Ale v tom bylo slyšet šepot babičky.

— Nestydo, nestydo! — zašeptala vyčítavě. Strýček tě má rád, vozí ti hračky, mlsky . . .

O tom se už docela nepatří mluvit, pomyslil jsem si. To vplétá do záležitosti něco nepěkného vedlejšího, uráží dítě, kazí je, zaučuje je zříkati se své samolibosti pro materielní výhody . . .

Pomyslil jsem si

„Pro materielní výhody."

A hlasitě jsem řekl:

— Babičko, o tom se nepatří mluvit. To je zbytečné, To naprosto nemá co činit s dárky.

Ale babička věděla, co dělá.

— Jak pak ne s dárky? — odvětila. — Dárek není drahý, ale vzpomínka.

A chvilku pomlčevši, udeřila konečně na nejcitlivější stranu tvého srdce:

— A kdo pak teď koupí penál, papíry, knížku s obrázky? A co pak penál! Penál koupíš, ztratíš. Ale číslice? Těch už nekoupíš za žádné peníze.

— Ostatně, — dodala, — dělej jak myslíš. Nechceš-li ani obrázkových knížek, ani číslic, seď si tu sám potmě.

A odešla z dětského pokoje do své ložnice.

Konec, tvoje sobectví bylo zlomeno!

Tys byl přemožen, a to přemožen ničím jiným než touhou!

Čím je tato nesplnitelnější, tím poutavější, čím poutavější, tím nesplnitelnější. Já už to znám.

Od svých nejprvnějších dní jsem pod její vládou. Ale já vím i to, že čím dražší mně moje touha, tím méně je naděje na její dosažení. A já už dávno s ní zápasím. Já se protivím, pokud moje síly stačí, jejímu kouzlu. Já ji podvádím; tvářím se lhostejně. Ale cos mohl dělat ty?

Štěstí, štěstí!

Tys otevřel ráno oči, pln žízně po štěstí. A s dětskou důvěrou, s otevřeným srdcem obrátil jsi se k Životu: honem, honem!

Ale Život odpověděl:

— Posečkej!

Jeť moudrým paedagogem.

— No, prosím! — zvolal jsi vášnivě.

— Mlč, sice ničeho nedostaneš, — přísně odvětil Život.

— No počkej! — vzkřikl jsi zlostně.

A na čas umlkl.

Ale srdce tvoje bouřilo. Zuřil jsi, s hlukem jsi povaloval židle, tloukl nohama do podlahy, vřískavě vykřikoval z radostné žízně, jíž přetékalo tvoje srdce . . . Tehdy Život vší silou udeřil tě do srdce tupým nožem urážky. Tys se zajikl zuřivým křikem bolu, voláním o pomoc.

Ale ani tu se nepohnul ani jediný sval na tváři Života . . . Smiř se, smiř!

A tys se smířil.

7.

Pamatuješ se, jak pokorně vyšel jsi z dětského pokoje a cos mi řekl?

— Strýčku! — řekl jsi mi vysílen bojem o štěstí a stále ještě prahna po něm. — Strýčku, odpusť mi. A dej mi třeba jen kapku toho štěstí, po němž mne tak sladce žízeň mučí.

Ale Život jest urážlivý

Tvářil ses líčeně smutným

číslice! Ukázali, jak se píší číslice! Já chápu, že to štěstí... Ale ty nemiluješ strýce, rmoutíš jej...

— Ba ne, to není pravda, — mám jej rád, velmi rád! — vroucně jsi zvolal.

A Život se konečně smiloval.

— No dobře, s pánembohem. — řekl. — Přines sem ke stolu židli, dej sem tužky, papír...

A měl jsi viděti, jakou radostí zářily znova tvoje oči!

Jak jsi se namáhal! Jak jsi se bál mne rozzlobit, jakým oddaným, delikátním, opatrným v každém svém hnutí jsi se snažil být! A jak žádostivě lapal jsi každé moje slovo, každou čárčičku, kterou jsem dělal na papíře!

Z hluboka dýchaje vzrušením, chvilkami slině zbytek tužky, s jakou horlivostí opíral jsi se hrudí o stůl a kroutil hlavou, dělaje tajemné, plné jakéhosi božského významu čárčičky!

Teď už jsem se kochal tvojí radostí, s něžností vdechuje vůni tvých vlasů: dětské vlasy příjemně voní, — zcela jako malincí ptáčkové! A tys skláněl hlavu vždy níže a níže ke stolu a pořád pečlivěji slinil si tužky.

— Jeden... Dva... Pět... — povídal jsi, s námahou jezdě jí po papíře.

— Ba ne, tak ne, — opravoval jsem. — Jeden, dva, tři, čtyři.

— Hned, hned, — povídal jsi spěšně. — Začnu od začátku: jeden, dva...

A ustrašeně vzhlížel jsi ke mně.

— No, tři, — napovídal jsem bezděčně se usmívaje.

— Ano, ano, tři! — opakoval jsi radostně. — Já vím.

A udělal jsi trojku jako psací velké E. A zdvihnuv hlavu, hrdě a radostně pohlížel jsi na mne.

Přeložila L. Konopásková.

—=o=—

NOVÉ UČENÍ O DRAMATĚ.

Touto kapitolou uzavírá Albert Soergel svou zajímavou knihu: Dichtung und Dichter der Zeit. Eine Schilderung der deutschen Literatur der letzten Jahrzente (A. Voigtländer, Lipsko 1911).

Novoklasická theorie a básnictví.

Theoretikové dramatu, kterých neuspokojil naturalismus, neuspokojila novoromantika, volali od konce století po novém „klasickém" umění. Téměř současně vyšly, ovšem pod vzájemným vlivem, esthetické a kritické statě od Paula Ernsta, Wilhelma von Scholze a později Samuela Lublinského: Úvahy o věčné podstatě velikého dramatu, žaloby do beztvárnosti dnešního divadelního umění, které se těšilo bláhovým domněním, že smí beztrestně protiviti se věčným zákonům dramatickým. Paul Ernst ve své Cestě za formou (Weg zur Form 1906) a Wilhelm von Scholz ve svých Myšlenkách o dramatě (Gedanken zum Drama 1905) shrnuli nejdůležitější z těchto úvah, a Samuel Lublinski chtěl ve svém Výsledku moderny (Ausgang der Moderne 1908) změřiti tímto novoklasickým měřítkem celou duchovní kulturu naší doby.

Co jest drama? táží se Paul Ernst a Wilhelm von Scholz. Drama, odpovídá Paul Ernst, jest především a rozhodně boj. Ale boj zvláštního druhu. Ne náhodný boj s náhodným výsledkem, nýbrž boj mezi nutnými mocnostmi s nutným výsledkem: boj člověkův s vlastním osudem. „Jádro, z něhož si rozvíjí básník tragedii, vzniká zkřížením dvou nutností; v bodě, kde se křižují, stojí tragický hrdina, a obě nutnosti jeví se mu v psychologické perspektivě jako duševní konflikt, jejž má rozřešit, rozhodnout; při tomto úkolu rozvíjí své nejvyšší síly, řídě se jednou nutností a jest ničen nutností druhou." Tak Antigona se řídí naprosto nutným požadavkem náboženství a jest ničena naprosto nutným požadavkem státu. A drama není nic než průběh takové nutnosti, tak přísný, že nezbývá místa pro libovůli. „Neboť formy dramatu jsou tak nutné, že básník neurčuje mnohem více než látku — a volba látky platí ve velmi širokém smyslu slova — ale vše ostatní musí poslouchati nezvratných zákonů, má-li se vytvořiti alespoň dokonalé dílo."

Ale proč jsou dramatické formy nutné? Poněvadž, jako všechny básnické formy, nejsou „výtvory náhody", nýbrž byly vytvořeny věčně stejnými duševními požadavky lidstva, poněvadž mezi každou přísnou formou a posledními hodnotami lidskými, hodnotami ethickými, metafysickými jest podivuhodná spojitost. Mravnost a esthetika mají jediný společný kořen — nutnost.

Poněvadž jde v dramatě o nutný boj mravních rozhodnutí, jest předem jasno, že každý člověk se nehodí za nositele dramatického děje, za tragického hrdinu. Jen člověk, nějak vynikající, v něčem vysoko stojící, může býti tragickým hrdinou. Neboť čím výše stojí člověk, „tím častěji vidí se ve středisku několika nutností." Jen vyšší člověk má při všem nutkání k nutnému osudu přece nutnou volnou mravní volbu, nižší člověk bývá zcela výtvorem prostředí. Jen pro vyššího člověka mohou věci, lidsky nejdůležitější, mravní boje, býti také jeho nejdůležitějšími věcmi. Jen u vyššího člověka jest zaru-

čena „co možná největší čistota tragického konfliktu, poněvadž jen na výšinách vyjadřuje se to, co jest všeobecně lidsky nutno." A jen vyšší člověk jest symbolem pro transcendentní subjekt.

Co chce drama? Co jest jeho smysl? Odpověď jest zároveň odpovědí na otázku: co jest tragické? Smyslu dramatu a podstaty tragičnosti nepochopí nikdo, kdo vychází jen z básníka a ne z duše divákovy, z tvůrce a ne z účinku díla. „Tragedie nevznikla proto, že člověk chtěl tvořiti, nýbrž proto, že mnoho lidí si přálo rozechvění, vznikla ve střídavém působení s mocí vůle básníka, jenž chtěl rozechvěti." Drama jest „abstraktní forma umělecká, jež zajímavý obsah života, t. j. body, kol nichž se ukládají u lidí energie, podává v rouše smyslném a díváme-li se na ně, energie se uvolňují." Tedy uvolňují se energie, nebudí se strach a soucit, jak chtěl Aristoteles. Tragedie jest nejvyšším zdůrazněním života, ne hrou o vinu a nevinu. Naplňuje nás pýcha a radost, když Oedipus stojí vysoko nad strachem a soucitem, „se silnou myslí vyvozuje důsledky ze svého osudu, oslepuje se a stižen kletbou, opíraje se o vlastní dítě, odchází do bídy ze země, kde byl králem." Cítíme: „tak veliký jest člověk, v nutnosti jest svoboden." Cítím vlastní tragedii, vidím-li tragedii Valdštejnovu nebo Oedipovu:

„V mém srdci se odehrává boj, jsem Valdštejn, jsem Oedipus; ale neprobouzí se ve mně strach a soucit, nýbrž nejvyšší radost ze života, štěstí, pýcha a vladařské vědomí; nikdy nepociťujeme život tak mocně, jako když hyne hrdina, jako ho starý Wiking nikdy necítil silněji, než když mu přítel probodl prsa, zatím co hořící loď šumně jela po vlnách mořských."

Z toho jasně plyne, co jest tragické. Sofokles to cítil, Aristoteles již nikoli: Nevěděl více ničeho o mravnosti tragického hrdiny, jež není naučená, ani „procítěna dle vzoru, nýbrž od počátku v něm, bez podkladu a důvodů, bez účelu a příčiny." Ale naši barbarští předkové věděli, co jest tragické, „ačkoli došli umělecky jen k balladě, nikoli k tragedii; v staré německé písni, jež se zachovala jen v latinském překladě, praví se: Ridentes morimur."

Podobně jako Paul Ernst vychází i Wilhelm von Scholz z působení na duši divákovu. „Z napjatých citů stísněného množství vzniká před ním tam, kde síly nacházejí volný průchod, veliké rozřešení stajeného napětí." To jest první věta jeho *Myšlenek k dramatu*. „To dokazuje historicky náboženský vznik dramatu: povšechné city lidu stvořily si vyšší, volnější svět jevů." A tvoří jej vždy znovu: Každý kus vynucuje suggestivně „plnost citů u diváka, která touží po vybití, tvoří „vůli, která stěží se dá ovládati, poněvadž jest nucena dívati se a chtěla by jednati." Před touto „pozorující vůlí" odehrává se drama, drama, které také jest vůlí, ve kterém vůle proti vůli zkouší své síly, t. j. líčí se boj. A boj, „aby se nám stal jasným ve své podstatě, velikosti a významu, předpokládá situaci, z níž nutně vzniká tak a ne jinak." To znamená: „Na počátku jest situace." Ne charakter! Děj nevyvíjí se z charakteru hrdinova — jakož vývoj nebo odhalení charakteru není vůbec úkolem dramatu, leč výchovného románu — nýbrž „z osudu hrdinova a sice tam, kde osud se utváří v situaci, jež zahrnuje síly a uvolňuje protivy k boji."

Tragedie jakožto nejvyšší stupňování dramatu nastává pak, „jestliže hrdina jest nucen osudem, vnitřně příbuzným s jeho nejhlubší bytostí, jednati v přímé protivě proti své uvědomělé povaze." Jestliže v jeho boji se odráží jiný boj: boj mezi „silami oprávněnými, skutečnými, životodárnými a plodnými," t. j. boj mezi oněmi silami, „jež vládnou v našem cítění a chtění, vystupňovaném až k uvědomění, jimž jsme poddáni a oddáni, na nichž spočíváme, z nichž vyplývá naše síla a štěstí, jejichž skutečnost, založená na naší vůli, přerůstá z našeho nitra všechnu ostatní skutečnost tak, jako naše chtění se stává skutečnější než věci". Tragedie jest tedy vylíčení dvojího boje: „viditelného boje lidí" a „neviditelného boje životodárných sil. V jejich hluboké, osudové spojitosti můžeme je prožíti jen tehdy, jsou-li nám předvedeny ve veliké, kontrapunktické komposici a je-li znázorněno jejich stálé vzájemné působení; jestliže konec hrdinův jest vnějším výsledkem vnějšího boje a vnitřním výsledkem jeho ethického výšinu, a jestliže nastává v tom okamžiku, kdy oba tyto momenty se stýkají v nejvyšším rozpjetí."

(Dokončení.)

—=o=—

LILA B. NOVÁKOVÁ:

VÁM, NEZNÁMÍ A PROSTÍ!

Vám, neznámí a prostí, patří příští rána,
vám, kteří v zemi ležíte jak ruda,
vám, jimiž plodně klíčí lada rozoraná,
byť do jara vás kryla tmavá hruda.

Vám, kteří hnízda malá stavíte jak ptáci,
a pod okapy vyživíte děcka.

Když hladoví, váš let se stokrát vrací,
a jejich tíkot radost vaše všecka.
Než příští rána přijdou, my vás dobudeme
z rud skrytých, zazvoníte čistým kovem.
Plod vašich klasů živný vyklepeme
a uložíme k zítřkům pode krovem.

A zítřky přijdou potom. Naše stopy zmizí,
v bolesti kdes zajdou bez ohlasu.
Však v nové brázdy pohrouží se kov váš
ryzí
a zavoní chléb čerstvý z vašich klasů.

A pod sluncem, jež pláti bude neproměnné,
zpěv vítězný už vašich dětí zazní.
A nekonečné nebe nad zemí se sklene,
již prostou našich zápasů a bázní.

Ó, prostí, kterým vše, čím žiju, tak je cizí,
svou písní zdravím ten váš zítřek čistý,
ve zvony jiter nových slitý krve ryzí
a kultur radostných vy chlebe jistý!

*

POD TOČNÍKEM.

Leží pole po stráních i dolech mlčelivá,
stará zřícenina přemýšlivě k nim se dívá.

Koně, voli zvolna pluh svůj novou brázdou
vlekou,
kraj se halí v mlžnou roušku vlhkou, měkkou.

Hrouda polí lesklým pluhem zpřevracena,
jistou rukou rozsévač sáh ve klín pro
semena.

V brázdách bělají se zrna příštích sklizní,
rozsévačův chléb a odměna všech trýzní.
Země plodná, která právě sterý život dala,
v sladké vášni pod úsměvem slunce nové
sémě přijímala.

A ty mlhy tak se v klidném světle chvěly,
jak by její ruce celý vesmír objat chtěly.

Oh, ty šťastný tvore, jak bych ti to přála,
aby tvoje ruka vědomě a slavně rozsévala!

Abys věděl, že zpod tvrdých tvojich dlaní
nejprostší a nekonečné vzroste požehnání!
Ó, vy všichni, kteří tápete tím světem bez
radosti,
duše svoje bezúkojně štvete pro marnosti,

kteří trpce světu — všem lidem vyčítáte,
když vám vlastní nemohoucnost mysl zmate,
nad jichž duší leží jako depressivní chmury
kruté
slunce úsměv, zimní sníh i listí rudé, žluté!

Živote, ty kdybys mohl přijít k nim ve vhod-
né chvíli,
důtklivě jim říci: „Co jste ze mne, bídní,
učinili?"

— — — — — — — — — — — —

Slavný obraz, starý hrade, utkvěl ve mně:
šťastný úsměv sluneční nad klínem země,

mužná síla, sladkou touhou prosvicená,
čekající, plodnou vášní rozkochaná žena.

— o — —

DROBNOSTI.

Mimi Pinson.

Ke zprávě otisknuté v Besedách Času 10. února o Mimi Pinson v Paříži a dotazu k ní připojenému, kdo se u nás ujme krásné myšlenky Charpentierovy, dovoluji si sdělit, že jde u nás za myšlenkou Charpentierovou Hudební Budeč, spolek pro reformu školního zpěvu a pro zušlechtění vkusu hudebního v Praze. Zatím drobnými a pomalými krůčky. Vydržuje intonační školu o 8 odděleních pro žactvo pražských obecných a měšťanských škol a jedno oddělení pro dívky škole odrostlé. Letos navštěvuje školu na 300 žáků, dívek i hochů. Jakmile spolek trochu povyroste a sesílí, pokusí se o jakousi malou lidovou konservatoř a zřídí na ní nejprve oddělení pro zpěv. Svojí intonační školou položila k němu Hudební Budeč základ, teď koná další přípravy: chystá účelně zařízený kurs pro vzdělání učitelstva na intonační škole a konservatoři a probouzí zájem o myšlenku lidové konservatoře u obecenstva. Pro svůj dobrý cíl prosí o podporu. Členské přihlášky přijímá Hudební Budeč, spolek pro reformu školního zpěvu a pro zušlechtění vkusu hudebního v Praze (Dívčí škola u sv. Vojtěcha). Členský příspěvek činí 1 5 K.

V. Koubek.

*

R. Bojko

vydal u Grosmana a Svobody ve sbírce Slunečnice prvou svou sbírku básní. Zas jednou cenné básně u nás. Čtenáři naši znají, co náš kritik o nich napsal v neděli 11. února. „Vzácná událost: objevil se nový básník", zvolalo téhož dne i Právo Lidu. Máme o tom jisté pochybnosti, že by Březinova poesie byla východiskem Bojkovým, neboť Bojko kráčí pevným krokem po tvrdé půdě pozemské, a kdyby se duše jeho vznesla v náručí andělově k nebesům, jako ve známé básni Lermontově: R. Bojko by dlouho neslyšel nebeských zpěvů, nýbrž zněly by v duši jeho zpěvy země a lidí, s nimiž srostl. Než toť vedlejší. My v Besedách Času můžeme s jakýmsi sebevědomím zaznamenat, že R.

Bojko nejdříve došel pochopení u nás. Je to již druhý náš pravý básník. Prvý byl Petr Bezruč. R. Bojko není mladíček, prodíral se svými verši těžce kůrou zemskou na povrch, a redakce mnohých listů jeho verše prostě odkládaly. Byly jim tvrdé a drsné a příliš se lišily od lehounkých tanců slabomyšlenkových veršotepců nejmladší generace. Pan F. V. Krejčí napsal v uznalé kritice: „Víme o tomto novém básníku již ode dvou let, kdy otiskoval v Novině některé z těchto hymnů." Je v tom maličký omyl; R. Bojko dávno před tím objevoval se v našem listě a my máme právo si na tom zakládat. Třeba z justamentu.

Vzbouřeným proudem

řeka se valí. Kde včera klidné chatrče stály... Měli jsme v Jirečkově středoškolské čítance v letech 70. báseň Povodeň, která se mi jako gymnasistovi velice líbila. Už nevím, ve které třídě nižšího gymnasia to bylo. Báseň byla podepsána jen písmeny S. z T.; někdy později jsem si kdesi zjistil, že básník se jmenoval Samuel z Tardy. Vzpomněl jsem si na toto jméno, když jsem v poslední Ženské Revui (leden 1912) četl zpomínku paní Věry Vášové o zapomenutém příteli Boženy Němcové, Samueli z Tardy. Patrně tento mladý básník Povodně, předčasně zesnulý, jak se také rozpomínám z nějaké zprávy, byl synem ev. faráře bošínského, jenž se s Boženou Němcovou stýkal v Nymburce. Mám skromný dotaz k našim čtenářům, zejména literárním: vědí něco o básníku Povodně? Vědí vůbec o té Povodni? Já sám mám jen studentský dojem, více než 40 let starý. Snad by se mohl někdo poohlédnout po tomto zapomenutém jméně a zjistit další jeho básně. Možná že to byl talent.

J. H.

Vlídné připomenutí

měl by redaktor Besed Času k některým spolupracovníkům. Náš list je nepatrný a proto nestačí uveřejňovat práce, jež redakce dostává. V přihradách redakčních čekají svého vysvobození i práce před pěti lety zaslané. Proto redaktor upozorňuje, že spolupracovníci Besed Času musejí se trochu obrnit svatou trpělivostí. Tím více ti, kteří pošlou práci a ve 14 dnech urgují uveřejnění neb aspoň úsudek a konečně vrácení. Redaktor nemůže míti s jednou prací tolik dopisování a starostí. Kdo nemá trpělivosti, neposílej!

— o —

DĚTSKÝ KOUTEK.

List otcův synovi.

Synu můj!

Byl jsi před otcem svým neuctivý k matce! Ať se to nikdy už nestane, Vojtěše nikdy! Tvé slovo neuctivé ranilo mé srdce jak ocelový hrot.

Vzpomněl jsem si na Tvou matku, jak před lety stála jednou celou noc nachýlena nad Tvým lůžkem a pozorovala Tvůj dech krví plačíc, úzkostí a strachem se chvějíc že Tě ztratí, a bál jsem se, že rozumem se mine; a při té vzpomínce pocítil jsem ošklivost k Tobě. Ty, uraziti matku, matku, která by dala rok štěstí, aby Ti ušetřila hodiny bolesti, která by žebrala pro Tebe, která by smrt podstoupila, aby Ti zachránila život.

Slyš, Vojtěše! Vštěp si dobře v mysl tu to myšlenku. Představ si, že jest Ti určeno v životě mnoho dní hrozných: nejhroznějš bude Ti ten, v němž ztratíš svou matku. Tisíckrát, Vojtěše, až budeš již mužem statečným, mnohými zápasy otužilým, budeš j vzývati, puzen jsa nesmírnou touhou zaslechnouti opět její hlas a spatřiti její náruč otevřenu, aby ses do ní vrhl, štkaje jako ubohé dítě bez ochrany a bez útěchy. Jak si budeš pak vzpomínati na každou trpkost, kterou jsi jí způsobil, a s jakými výčitkami všecky je budeš probírati, nešťastníče! Nedoufej ve své štěstí, jestli jsi zarmoutil matku. Budeš litovati, za odpuštění prositi, ctíti budeš její památku: — marně; svědomí Ti nedá pokoje; ten obraz sladký a dobrý vždy bude pro Tebe míti výraz trpkosti a výčitky, jež duš Tvé muka způsobí.

Ó, Vojtěše, hleď, to jest nejsvětější z citů lidských; nešťasten, kdo ho zneuctívá Vrah, jenž ctí svou matku, má ještě něco po čestného a šlechetného v srdci; nejslavnějš z lidí, jenž by ji rmoutil a urážel, není ne bídným tvorem. Ať nikdy již nevyjde Ti z úst tvrdé slovo k té, jež Ti život dala. A kdy by přece Ti ještě někdy vyskočilo, pak a to není strach z otce, nýbrž ponuknutí Tvé duše, aby ses vrhl k jejím nohám o prosil ji by polibkem odpuštění setřela Ti s čela skvrnu nevděčnosti.

Miluji Tě, synáčku můj; jsi nejdražší nadějí mého života; ale raději bych Tě viděl mrtvým než nevděčným k Tvé matce. Jdi a po nějaký čas nepřicházej ke mně s láskou nemohl bych Ti jí upřímně spláceti.

Tvůj

otec.

V Turině, 10. listopadu.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redakto Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 1. března 1912. Číslo 9.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času“ zdarma jako nedělní příloha.

ZIKMUND KRASIŇSKI.

(19. února 1812 — 14. února 1859.)

— Hvězdy kolem tvé hlavy — pod tvýma nohama vlny moře — na vlnách moře duha před tebou spěchá a rozptyluje mlhu — co uzříš, je tvé — břehy, města i lidé patří tobě — nebesa jsou tvoje, slávě tvé jak by již nic rovno nebylo.

— Ty hraješ cizím uším nepojaté rozkoše. Splétáš srdce a rozdvojuješ jako vínek pohrou prstů svých — slzy vynucuješ — sušíš je úsměvem a na novo úsměv zaháníš na chvilku se rtů — na chvil několik — časem na věky. — Ale sám co cítíš? — ale sám co tvoříš? — co myslíš? — Z tebe plyne zdroj krásy, ale ty sám nejsi krásou. — Běda ti — běda! — Dítě, jež pláče na klíně chůvy své — květ polní, jenž neví o vůni své, více než ty má před Pánem zásluhy.

— Odkud že jsi povstal, pomíjející stíne, jenž dáváš o světle znáti a světla neznáš, neviděls a nespatříš! Kdo stvořil tebe v hněvu svém nebo v ironii? — Kdo ti dal to žití ničemné, tak klamné, že schopen jsi v okamžiku tvářiti se andělem, než zabředneš v bláto, než jako had pujdeš plaziti se a hynouti kalem? — Tobě a ženě stejný jest počátek!

— Ale i ty trpíš, leč tvoje bolest nic nevykoná, k ničemu se neodhodlá. Posledního bidáka sten jest mezi tóny harf nebeských — tvoje zoufání a vzdechy spadávají dolů, a satan je sbírá, přidávaje v radosti k svým klamům a šalbám, a Pán je jednou zapře, jak ony zapřely Pána.

Počátek *Nebožské komédie.*

*

Ke konci se již chýlí starožitný svět — všecko, co v něm žilo, kazí se, rozrývá se i šílí — bohové i lidé šílí.

A jako Jupiter, vládce na nebi, tak Řím, vládce na zemi, hyne i šílí. Jediné jen Fatum, pokojné, nevzrušené, neoblomný ten rozum světa, hledí s vysoka na víry nebes i země.

Ze středu kvasu toho vznáším svou píseň, která mi z prsou mocí se dobývá. — Ať duch zničení k pomoci mi spěje — nadšení moje ať krouží a točí se, a na vše strany rozléhá se jako peruny bouře, která hřmí teď nad věky minulými, a všeliký život v propasť prorývá — na to však ať hyne jak ona po skončení díla. — Ejhle, tam nový svit na východě! Mně však už nic není po něm.

Kde jsou postavy, které tak hrdě a vznešeně kdysi kráčely po sedmeru hor tvých, o Říme! Kde patriciové tvoji s nožem obětním a s oštěpem v rukou, se srdcem plným svatotajemstva, s chmurou úděsu na čele, otcové rodin, potlačitelé plebejův, skrotitelé Vlach i Karthaga? Kde Vestálka v mlčení stoupající s ohněm svatým po schodech Kapitólu?

Kde řečníci tvoji, pánové duší tisícův, stojící nad vlnami lidu, ovanutí šepotem hučícím a bouří potleskův?

— — — — — — —

Vstup z *Iridiona.*

*

Z mých otců země vrahem v dáli štvaný
já v širé musil cizozemců strany,
já slyšel z dáli satanů těch vytí,
jenž otčinu mou vrhli ve kajdany *):
jak Dante — prošel já jsem v žití!
A přec jsem doufal, že bůh spravedlivý,
ač pyšným hrd, nám bude milostivý —
a přec jsem doufal, v poroby že čase
anděla — mstitele nám sešle k spáse,
a hrob že pukne, dlící v středu světa,
jejž katanů nám zdvihla ruka kletá!
Než marně válčil pablesk s temna silou,
nevzešlo slunce Svatých nad mohylou —
a na té zemi — podlost jen a sketa!
V zoufalé klesl duch můj zmalátnění,
kde světlo všeliké jen v noc se věčnou mění,
kde arcidíla duchů v trupech hynou,
kde věků trojcj — mrtvou zříceninou,
a z koleje dob marných oněch snění
vyrůstá nápis: „Zde naděje není!“

Ach! dlouho žil jsem hrozně ve propasti,
jsa zmítán strašným šílenstvím a děsem!
I smrť mi bude jenom smrti částí:
jak Dante — žitím peklo projít měl jsem!

*) Kajdany — okovy.

I mně však dívka ku pomoci spěla,
jejichž se zraků temnosti duch bojí —
. mně anděla peruť obestřela — —
: já měl také Beatrici svoji!
. . . .

Tu píseň, sestro, počínám Tvým jménem:
Ó věčně zjev Tvůj nechť mé pouti kyne,
památek jedněch, jedněch vznětů věnem!
My zemřeme — však píseň nezahyne,
ta navrátí se věrna mně i Tobě
jak Anděl strážce k nám — již tlícím v hrobě
a snad i vzejde čas, kdy při vzkříšení
všech duší — ne již tělem přioděni,
my povstanem, ich hlasy obepjati:
s otčinou v duši k novému zas jitru
tak jasni oba, oslaveni — svati!

Začátek Předsvitu.

V únoru oslavovali Poláci sté narozeniny třetího z knížat své poesie Zikmunda Krasińského. Adam Mickiewicz narodil se r. 1798, Julius Slowacki r. 1808, Zikmund hrabě Krasiński r. 1812. Tři velicí básníci, katoličtí romantikové, do jejichž života osudně zasáhla polská revoluce r. 1830, rozptýlivši je po vyhnanství a na bloudění cizinou, že Slowacki nad egyptskými zříceninami o sobě napsal: „Byl jsem na vrchu nejvyšší pyramidy. Divuplná vyhlídka! Vrchol Faulhornu, kupole Svatopetrská, Vesuv, pyramidy — jsou mně jako nejvyšší haluze stromu, na nichž jsem já, ubohý tažný pták, na chvíli spočinul, abych si oddechl." Život Krasińského byl ještě nepokojnější. Narodil se v Paříži, kde tehdy otec jeho meškal jako generál vojska sasko-polského, a teprve ve 3. roce věku svého dostal se do Varšavy, aby byl vychován ve skvělém domě otcovském. A zase v Paříži zemřel. Došla ho tam churavého i schudlého zpráva o smrti otcově a ta zbavila ho posledních sil; umřel v náručí knížete Lebominského.

Jako student pocítil slávu Mickěvičovu. V domě otcovském scházeli se nejčelnější spisovatelé království a byli domácími učiteli syna vlasteneckého generála: Koreniovski, Němcevič, Voronič, Osoliński, Moravski, Brodziński, Lelevel, Odyněc, a Linde slavný dějepisec a literární historik řídil lyceum varšavské. Z lycea Krasiński dal se na universitu jako právník, procestoval Švýcary a Italii a začal psáti. Když v Ženevě přehrával v hostinci na klavíře melancholickou píseň, vstoupil do pokoje muž, jenž naslouchal hře s pohnutím. Seznámili se — byl to Mickěvič.

Trpký, bolestný život Krasińského začíná před revolucí. Otec jeho, generál, za velikého procesu pro velezradu skoro sám jediný hlasoval pro odsouzení krajanů, syn zneuctěn a pokořen od spolužáků universitních. Otec přímo upadl mezi Poláky v ošklivost, když vypukla revoluce ve Varšavě. Nevystoupil sice proti krajanům, ale nedal se ani mezi povstalce, neboť v úspěch revoluce nevěřil. Zřekl se svého úřadu a odešel do Petrohradu. Od té doby v Polsku považován za vlastizrádce. Zikmund zatím prožíval v Římě dny zoufalství a výčitek svědomí. Útlý organism jeho neodolal takové ráně. Mladý básník roznemohl se těžkou nemocí nervovou, když mu otec zakázal účastnit se revoluce. Uposlechl, ale pokládal se za zrádce a nečestného člověka. Posílal dlouho prosebné listy otci. Neměl však peněz ani průvodních listů, aby mohl jít na bojiště. Po nepodařeném pokusu o útěk a tajný návrat do Polska a za očekávání otcovy odpovědi došla zlověstná zpráva o krvavém dobytí Varšavy. Tato zvěst Krasińského zlomila na duši i na těle. Od oné chvíle jeho život byl jediným pásmem smutku a tiché, bolestné resignace. Od oné chvíle zdraví jeho bylo podlomeno, obraznost jeho rozechvěna do nejkrajnějších hranic, srdce jeho zraněno nevyléčitelně a nervy jeho porušeny. R. 1832 z rozkazu vlády ruské musil přijít do Varšavy a do Petrohradu a jen pro těžkou nemoc dostal dovolení odcestovat za hranice. Byl by málem pozbyl zraku. Žil potom v Badenu, Kissingen, v Drážďanech, Mnichově a roku 1835 usadil se ve Vídni, kde dokonal prvou svou velkou báseň v prose Nebožskou komedii. Byla uveřejněna ve Frankfurtě r. 1837, ale beze jména. Krasiński zůstával i na pozdějších dílech svých básníkem bezejmenným, odříkaje se dobrovolně slávy, dokud na jméně otcově lpěti bude kletba.

Rok 1836 ztrávil v Římě, kde se poznal a spřátelil s třetím knížetem básnickým doby své, Juliem Slovackým. Tehdy tiskl se už v Paříži jeho Iridion, dílo, k němuž inspiraci čerpal ze starého Říma. Iridion je alegorie s lyrickými odbočkami: hrdina básně je synem Řeka Amfiocha s Germánkou Krimhildou, která přišla ze skandinavských hor. Iridion je také křesťan a má přemoci hnětoucí Řím — on křesťan, ozbrojený řeckou lstí a germanskou silou.

Opět po letech (r. 1843) v Italii napsal Předsvit, v němž velebí pravou mravnost, bolest a samovolné mučednictví jako pravou cestu k obrození Polska, báseň mlhavou, etherickou v nepostihlosti obrazů. Toho roku se Krasiński také oženil s hraběnkou Branickou a přebýval na svých statcích, ve Varšavě i v Petrohradě. Když nervová slabost opět jej vypudila do ciziny, v Nizze napsal nejskvělejší dílo své Žalmy budoucnosti, žalmy víry, naděje a lásky o budoucnosti své vlasti, namířené proti politicko-revoluční agitaci panské.

Krasiński je romantik katolicismu, aristokrat a jemný, ne mystický filosof. Má dnes jako za života mnoho obdivovatelů i mnoho odpůrců. Dnes, v době největšího rozpoutání citů a nejsmělejšího vsahování politických zásad do hodnocení básnických a uměleckých projevů, není možno soudit Krasińského nestranně. Bylo by třeba postavit se nad strany a vidět v Krasińském jen onoho věštce svého národa, jehož ovšem jen neblahé věštby posud se splnily, onoho

vnitřního ducha, který předtuchy svoje odíval do příhavých symbolů a heslům časovým dodával věčného významu. Určením jeho bylo: ukazovat národu svému, úpícímu v ujařmení, cestu k vykoupení. Nebyla to cesta krvavého násilí; nevěřil v demokracii jako nositelku nových idejí; nevěřil, že by mohla bořitelky stát se tvůrčí síla, zakládající nový, lepší život. Krasiński chtěl potírat zlo, které jest v nás, upevňovat dobro ve jménu Vlasti a lásky k ní. Věřil v mesiášské poslání Polsky, která, prošedši očistcem utrpení a ponížení, vyjde z něho čistá a svatá a vykoupí svět. Poslední vítězství ovšem přenechává Kristu. Je zásadním nepřítelem Říma, onoho Říma, který zahubil Helladu, a stejně jako hrdina jeho Iridion, neuklidní se, pokud z Forum nezbude než prach a z Kapitolu pouhá hanba. Ideálem jeho byla universální římská církev, která sloučí křesťanství i hellenismus, stín kříže, který je ochranou národů. Přes to oba živly v duši Krasińského, pohanský i křesťanský — nenávist i láska — vedou tuhý boj. Čím více se oddával svým mesiánským ideálům, tím slabší stávala se umělecká hodnota jeho tvorby. Filosofie Předsvitu a Žalmů zkalila jeho verš, který nikdy neokouzloval, a dnes zejména zaráží nedostatkem zvučnosti a barvitosti, neušlechtilostí a diletantismem řeči. Nejvýše vystupňovanou a nejčistší poesii Krasińského nalézáme v jeho básních v prose. V Iridionu řeč jeho připomíná nám mramor antických soch, zář zlata a křišťálu. Celá světová literatura by se mohla učiti od něho, jak spodobniti bohatýra, při tom člověka s duší bohatou a složitou, sloučeninu několika ras, kultur i vyznání, jakým byl Iridion, syn Řeka a Germánky, nový vyznávač Kristův a nepřítel Říma, v němž je hrdost a umělecká duše Hellady, dekorativnost a cesarská gesta Říma a něha i vroucnost prvního křesťana. Nebožská komedie, jejíž první část pouze vyšla, je výtvor nedosti ucelený a zaráží někdy pathosem a nadsazováním. V ní prostudoval básník krvavé schema sociální revoluce, jež vyličuje přehnaně a černě, ale ideje ztělesňuje mistrně v postavách obou vůdců-protivníků, vyzdobených množstvím podrobností skutečnosti odpozorovaných. Všechny postavy Krasińského jsou hluboce založeny, mají duši v základě šlechetnou, směřující ku vznešeným ideálům. Tak i zde oba vůdcové, hrabě i symbolický Pankrác, ztělesňující v sobě nové národní hnutí, psychologii i cíle lidu, jsou velcí povahou i úmysly, ale jsou jen nástroji ve službách ideje vyšší, Kristovy. Smrt hraběte, která se měla státi znamením vítězství a obrození, vzala Pankracovi možnost žíti. Oslepen jsa viděním Krista klesá ve chvíli svého triumfu. Kristus dbá, aby vítězem nestal se žádný z nich, neboť jeden příliš miluje trouchnivějící minulost a druhý nakupenými mrtvolami zahrazuje cestu k lepší budoucnosti.

Z našich romantiku J. V. Frič procítil poesii Krasińského, překládal ho Václav Štulc a Fr. V. Kvapil. Přes to poesie tato zůstala nám cizí. Čtenář český cítí rozechvěnou duši i zoufalství v poesii té, ale všechny kletby za minulost i vidiny do budoucnosti nechávají jeho srdce chladné. Tato katolická i aristokratická poesie je nám cizí, stotožňování polskosti s katolictvím docela nesrozumitelné. Mickěvič věří v mesiáše i Krasiński věří v mesiáše — poesie zázraků, visionářství bez pevné půdy pod nohama; ku vzdělávání, práci a pokroku nevolali národ svůj žádný, protože národem jim byla šlechta — rytířská, fantastická, místo práce a sebeobrození věřící v cizí pomoc a revoluci. Připomínáme si s národem polským jubilea velikých básníků jeho, ale jejich ideály nejsou ideály našimi.

—=o=—

VĚRA PÁDOVSKÁ:

ZÁKON.

Ať v úzkém hrdle bolí pláč,
však nesmí vstoupit do očí,
zpět do hrudi jej rázně vtlač,
ať srdcem třebas otočí.

A jestli podíval se ti
snad zvědavě kdos do zraků,
mdlou lunu možných bolestí,
zřít nesmí jejich ve mraku.

Tich buď, jak rybník v podvečer,
a k dotekům, jež přijme duše tvá,
vzbuď úsměv, jak když vějíř z per
se zpolehonka rozkývá.

Co zatím bijí hodiny ti zlé,
co zatím v podzemí slz ručej lká,
ať nahoře to chodí vesele
jak když se z pohřbu vrací muzika.

—=o=—

S. HOCH:

ZLOMKY MINULOSTI.

Z dívčích zápisků.

20. května.

Měla bych se opravdu co nejdříve vdáti. Neboť stále takto zkouším, je-li vše ve mně vyrovnáno — jsem-li si jista vším „napřed" — a poněvadž si patrně člověk ničím „napřed" nemůže býti jist — tonu v těch vlnách pochybností všeho druhu!

Napsal mi: „Můžeš-li Ty býti se mnou šťastna, přemýšlej a odpověz!"

Rozčilení těch dnů nemožno vypsati. Přemýšlej a odpověz! Mohu býti s ním šťastna, mohu. Ale věřím v to, doufám v to plně? — Snad — ale nikoliv jistě. Ale co počíti? Bez něho byla bych nyní nešťastna — to cítím. Je-li možno, abych byla někdy šťastna, myslím, že to je možno jen s ním. — Odpověděla jsem: „Je-li moje štěstí v rukou Tvých a mých, budu šťastna. — Není-li — je vše v rukou božích; a tam je to patrně dobře uschováno."

Delfská odpověď! — Nenapsala jsem, proč nemohu si býti jista, budeme-li spolu šťastni. —

A včera jsem viděla, i kdyby on se spokojil touto odpovědí — pro mne že je to nemožno. — Že musím napsat vše. — A tak jsem musila napsati také to „Máš-li mne rád, tož se mnou pojď!“

Bůh ví, dobře-li jsem udělala, že jsem psala vše. Ale modlila jsem se, dříve než jsem to udělala — abych jednala dobře. — „Einen Prüfstein wirst du finden im Gebet, ob dein Irdisches vor dem Göttlichen besteht“...

A to „božské“ — je pravda. —

Zdálo se mi, že nejlépe udělám, budu-li přímá. Pravda, láska k pravdě mi nedá, zastrčiti pravdu v pozadí. Brzy ráno donesla jsem na poštu tento druhý list. — O hodinu později obdržela jsem list od něho, že dnes večer přijede — nebo v noci.

A já přemýšlím... Je čtvrt na deset — u nás již všechno spí. — A on je možná již doma! — Co bych za to dala, kdybych s ním ještě dnes byla mohla mluviti. — Ale — což pak smím? — Spat nemusím, trápit se mohu — ale jemu naproti jít nesmím. Večer mluvit s milým, „to se na pořádné děvče nehodí“...

I když je jisto, že je a zůstane „pořádné“ — lidé by tomu nevěřili, když by nás „po tmě“ viděli! — Lotři. — Někdy mě tolik tísní ta nesvobodnost; vždycky při nejsložitějších životních otázkách ještě musit myslit také na to, jak se jevím zevně — pro ostatní; činím-li to, je to pro klid maminčin. — Aby lidé neměli vůbec o čem mluvit — a neznepokojovali ji. Její neklid a neuspokojení snáším velice těžce. Jsem přecitlivělá — a nemohu klidně mysliti vedle znepokojeného člověka — byť i mlčícího. — Někdy je mi všude neklidno. Jako bych myšlenkou, přímo jdoucí, narážela na napiaté, pevné, skřižované nitě cizích myšlenek. Nemám odvahy ta pásma zpřetrhati — a tak myšlenka bloudí, hledá volnou cestu – a vrací se zpět ke mně, s nepořízenou. Neprorazila — poněvadž měla rozkaz: nedotknouti se ničích záměrů — nezpřetrhati ničí nitě! — A tak se zhušťují kolem mne samotné moje myšlenky — a já se ocitám v jejich okruhu, stále a stále se zhušťujícím. — Všichni lidé jsou mi pak vzdálenější — jakoby čímsi ode mne odděleni. — I on. — Setkáme-li se však, necítím stále tento svůj „obal“. Jsou chvíle, kdy náš cit si dokonale rozumí — probleskne vším. — Ale k tomu je potřebí, dáti ruku v jeho ruku. — Moje myšlenky dávají takové projevy, jako včerejší dopis — — —

Ale můj cit se chvěje, abych si ho tím neoddálila.

Nevím, co by bylo pak — bez něho. — Jen kdyby pochopil, že nejsou moje dopisy diktovány rozmarem.

Kdyby dovedl ze svého prostého činného života vniknouti v tu nastřádanou myšlenkovou tíhu moji — pohlédl by mi s porozuměním do očí — a stiskl by mi ruku — a vše by bylo urovnáno. — Je dobrý cenný člověk — jinak bych se do něho já nebyla mohla zamilovat — to vím — citem to vím. — Ale nějaká propast je mezi námi — a tu já někdy vidím nezbádanou — a to mne stisňuje. — A tak vlastně stále trpím. — Jak? Kdo si to dovede představit? — Nemůže to potrvati. Kdybych alespoň věřila, že jednou skočím — po smrti — rovnou do nebe, v odměnu za tahle muka. Život nejdelší není tak dlouhý abychom nebyli schopni přežíti jej, doufáme-li v pěkné „pak“. — „Pak“ že bude konec žalům a rozporům.

Jednoduše a pro vždy.

Ale mojí konečnou nadějí a cílem není ještě smrt! Nepřeji si umříti. Mám mnoho práce ještě pro život před sebou. Kdybych měla brzy býti odvolána — chci, aby nikdo nemohl vzpomínati na mne s hořkostí. Byla bych tak ráda ke všem dobrá! Vidím, co lidí prahne po dobrotě jiných — a touží marně. — Kéž bych tak mohla učiniti všechny ldi spokojenějšími a lepšími!

Ale učiniti lidi spokojenějšími a lepšími může jen ten, kdo sám zná cestu ke spokojenosti — a je dobrý. Nemůžeme, jsme-li poctiví, dávati z toho, co nemáme; nemůžeme učiti tomu, co sami neumíme. — Musím tedy sebe napřed vychovat — sama být lepší, abych mohla splniti poctivě svoje touhy: učit lepšímu žití, šťastnějšímu. —

Musím sama býti lepší — — — —

Zdlouhavá práce přede mnou!

Zítra mi bude osmnáct let. — Kolik let života ještě? Co přinesou dny nové, roky budoucí? — Já jim přináším vstříc lásku a dobrou vůli. —

A provází mne — touha po lásce. Touha po něm. Po spojení s ním. — A cítím zase — jak jej mám ráda. — Ale — žíti? — Jak žíti? —

Bože dej, ať jsem rozumná ve štěstí i žalosti!

—=o=—

DĚCKO.

Když jsme se stěhovali, seznámila jsem se s roztomilým čtyrletým děvčátkem: velké černé oči jen jí hrají, husté vlásky, černé, kosmaté má ustřiženy jak chlapec, ústečka červená veliká a nos maličký, připlesklý. Roztomilý bobek.

Obíhala neustále kolem vozu, a kde jaký papír vypadl, pečlivě ho sebrala, prohlédla na obou stranách a přidala k ostatním, které jako poklad v ručičce třímala. Podala jsem jí cukrový rohlíček.

Na druhý den už o šesti hodinách, když jsme vstávali, bobek hopká pod oknem a pozpěvuje si: „Tady je kdosi, co mně cosi dá, tady je kdosi, co mně cosi dá!“ Vyhlédnu z okna; je v bílých rukávečkách s malilinkými dudečkami a v červeně pruhované sukničce, která jí s bříška slézá.

— Jak se jmenuješ?

— A Tonka.

Chceš jít k nám?

Zdvihla obě ručky, a já jsem ji vznesla nízkým oknem dovnitř. Usadím ji v rohu divanu, a až srdce ve mně zaplakalo, že nemám takového červíčka, takové panenky živé.

Chvilku sedí a dívá se moudrýma očkama všady, potom se mne úplně kamarádsky ptá:

— A čím sú ten váš pán?

— A súdijú, povídám.

Zahleděla se na mne, v tom jí blesklo cosi hlavičkou, pohodila jí do zadu a pozpěvovala si: „A už vím." — a zas hlavou pohodila. — „A už vím, vodu na víno cúdijú" — dotvrdila svá slova pěstkou na dlaňku.

Od té doby k nám chodívá a je mi roztomilou společnicí. Přijde, pozdraví: Pochválen buď Ježíš Kristus, nebo vyzpěvne: Dobrý deň, obhopká koberce, aby jich neumazala; sednout, to si nesedne bez dovolení. Ví každou důležitou událost, která se v místě běhne.

Vykládej, pobízím. Vyloží: Pantáta Glábner sa ztratili. Panimáma se ohlédnú a pantáta pryč, chytili sa mašiny. A potom jich hledali, až jich našli ve Vídni. A byli by tam hlady umřeli, tam sa mosí všecko kupovat. Nač tam utěkali, tady máme všecko od pána boha?

Nebo mně vykládá, že budú mět Šimšovi dítátečko. „Ale to sa nekupuje," poučuje mne vážně, „to sa narodí, jak kočička lebo telátko." Nebo co bubnoval, mi vykládá; kom sa husy ztratily, kom vyrazili chlapci okno nebo že půjdú tatíček volit pána řiditele (Úlehlu), ale abych jim poslala nějaké gatě.

Umí už hromadu pěsniček od mamičky. Nejraději zpívá:

Koníček nesce žrat trávičky,
že je od falešnéj Ančičky,
falešná byla, dyš trávu žala
v zeleném háji.
Dyš sem rozmarínku řezala,
všeckým mládencom sem rozdala,
enom jednemu, svému milému
sem zapomněla.

Říkánky zas umí od tatíčka. Zamilované její je:

Hop čup na rolí,
kdo nám kozu podojí,
a maminka néni doma,
a tatínek neumí.

Tonečka ráda se vyptává na všecko, jak se co menuje a nač to je. Někdy si nové názvy splete a říká divanu šunka a nočním hrnkům vánoční hrnky. U nás se jí velice všecko líbí. „Peřinečky bílé, voňavé, ách, ách," táhne do sebe dech, když rozestýlám postel, a vyvrací se při tom jako milovnice na jevišti. Doma povídala: „Mamičko, vy máte studené kolena, ale paní L., ta má teplý klín." Tatíčka kritisuje. Naši tatíček nejsú hodný, hřešijú a —; p. L., ten je hodný, ten na nikdy nezlobí. Ale oni sú takový z teho pití.

Ptává se, je-li nebe a peklo, a když jí říkám, že pekla není, diví se, ale nebe hájí, protože tam jejich Boženka trhá jahody, a odkuď by padal sněh?

Do kostela velice ráda chodí.

— A proč tam chodíš? ptám se jí.

— Aby nám pambíček zdravíčko dal, zdravíčko dal, dala v odpověď.

— A nač jsi na světě, Tonečko?, ptávám se ji smíchem.

— A na držání šití a na podávání dřeva a na rozkrajování okrajků. A prasatom dávám, dyž sú mamička pryč; nachystajú mně velikú putenku a já jim hrnkem nalévám. A kuřatom sypu. A až budu veliká, budu všecko dělat. A budu kuchařkú. — A za živý svět ona ničím jiným nebude než kuchařkou.

Všímá si pozorně každé práce, jak se co do ruky bere a umí už úplně správně a názorně vyložit, jak se dělají koláče, jak se peče kačena, a je-li se mnou v kuchyni, přiloží mi v pravý čas, aniž jí to kážu.

Mluví-li se o nějakém trápení lidském, pochopuje už rozoumkem, ale patrně ne citem. Vykládá, jak někdo umřel, nebo jinou smutnou událost úplně tak, jako když měli fazolovú polévečku k obědu, ale dodává: „To není dobře, umřít, to není dobře uťat si prstéček." Ptám-li se jí, bylo-li by jí smutno, kdybych odjela, umřela nebo někdo z jejich. „A ne, šak ešče možu jít k paní berné, a doma je nás ešče dost."

Jenom s Martinem, bratrem, který odešel do Ameriky, než se narodila, cosi cítí. „Včil Martin spí a v noci mosí dělat, dyž my spíme, to je zle," šeptává smutným hláskem.

V řeči je vždycky trefná. Ukazuju-li jí obrázky, doprovází je takto:

Opice. Ach, to je pantáta.

Netopýr. Ten je jak čisté děvčátko.

Kočka. Manďúro, co se ti stalo, že máš tak tlustý ocas?

Druhy psú. Pes na psy, sami psi, mladý, starý.

Ježek. Ježíčku, tys byl pravda u nás.

Slon. Říkám jí, jak je veliký. Jejda, diví se, a kdo slonovi pomáhá sloňátka dostat z břucha? A když nic neříkám, dodává: „A myslím, tak jak tá kráva H-ova si sama s telátkem pomohla."

Kráva. Kravičko naša, my ťa také mame.

Zubr. Ty jsi zlý, toho sa nechytnu.

Beránek. Ten je hodný, toho sa chytnu.

Zebra. Ten je nastrójený.

Sova. Tomankovéj děvčici zas říkaju Sovko.

Sokol. Ach, ty ptáčku, sokoláčku, proč nic neříkáš?

Kondor. Ten má čepicu a kolem krku šál.

Ráda by se učila německy a ptá se, jak je německy škola. Šúle. A školák je pravda šulek, tvoří si sama.

Velice se teší do školy. „Když sa v noci obudím, dycky sa natáhnu, abych byla brzo veliká a už mohla chodit do školy."

L.

—=o=—

NOVÉ UČENÍ O DRAMATĚ.

(Dokončení.)

Kdy tedy vzniká pocit „tragičnosti" a co jest to? V základě svém jest to konflikt citový, který vzniká tam, „kde jsou spojeny radost a žal, štěstí a neštěstí, jásot a bol, vyplněná naděje a ztráta, kde plynou z jediného pramene, kde musíme je přijímati v nerozlučném organickém spojení." V dramatě může se probuditi takový pocit jen tehdy, když vzácný člověk — a jen u vzácných lidí vznikají konflikty velikých životních sil — „právě ve své ceně má základ a popud k své záhubě". Působení vší tragiky zakládá se na tomto „konfliktu, který sám ze sebe vzniká" a jejž nejprve poznal Hebbel, na tajuplných vztazích mezi protichůdnými pojmy a pocity, které život dělí, které však jeví se nám spojeny pod tragickým citem a vyzařují „podivně hlubokou zář jednotného tragického cítění."

Tím otvírá se pohled do nejhlubších tajů světa. Ne nadarmo naplňuje tragický cit člověka hrůzou, proniká jím jako zimnice, láká jej jako propast. „Neviditelný život našich hlubin" stává se v tragedii „viditelným dějem." Podávají se nám „poslední pohyby duševní," „nejtemnější vitální hnutí duše, na kterých spočívá podstata světového dění", „sám proces životní," jak praví Hebbel. „Otvírá se našemu poznání temný proud života: ve velikých, zdánlivě bezprostředně se vynořujících odlescích, jež vyvolává v naší fantasii. V nich jest odlesk světa, z něhož proud přichází, jest pravda, jsou symboly života, jemuž v takových odlescích fantastických nejlépe rozumíme." Neboť fantasie čerpá, jak kdysi podivuhodně pravil Hebbel, z téže hlubiny, z níž vystoupil sám svět jevů. Avšak tragedie jest nejvyšší umění fantasie a proto — třebas se nevyslovuje toto slovo, dle smyslu stojí mezi řádky — jest posledním projevem, posledním květem vší kultury.

Co jest, měřeno těmito poznatky a zákony, moderní drama? Má na znamení, že se dle nich řídí, formu? Ne, odpovídá Paul Ernst, nemá formy, ani drama naturalistické ani novoromantické. Obě nemohou míti formy, poněvadž konec konců vycházejí z téhož falešného východiska, z víry v relativnost vší mravnosti, která je vražednou pro každé drama. Neboť pod vlivem poznatků přírodovědeckých vzniklo umění, jež nepodává hodnot, nýbrž poučení: všechno jest příčinně podmíněno. Umění, jež konec konců není uměním, nýbrž „nanejvýš podává názorné příklady pro určité vědecké theorie." V naturalistickém románu, jenž byl vždy polouměním a vždy považoval za svůj hlavní úkol podávati vědění, uplatňovaly se tyto ideje především: člověk jako plod prostředí tvořil jeho obsah. Z polouměni románového vnikly pak tyto myšlenky do plného umění dramatického a stlačily jeho úroveň. Poněvadž naturalistický dramatik podával jen „výkrojek ze života v podobě rozmluv a obšírných poznámek režijních", poněvadž „jeho tvůrčí činnost" se omezovala „na pouhé uspořádání výjevů," bylo možno vystačiti s bytostí zcela malého ducha; ... nebylo třeba oněch strašných bojů a zápasů, bolestného myšlení a hledání, chvění ve vášních a citech, stačilo, jestliže básník viděl a slyšel, měl-li jen smysl pro odstíny skutečnosti." Tak byli vytvořeni lidé, kteří nebyli větší, nýbrž menší než my a námitka, že tyto všednosti nemohou nikoho zajímati, vyvracela se tím, že se říkalo: „v těchto ‚prostých lidech' jest přece jen ztělesněno nejhlubší jádro člověka." Ale sbírka dialogisovaných skizz nemá dramatické formy právě tak, jako není dramatem „žádná mizerie mravní tuposti." Výtvory poměrů nejsou tragickými subjekty. Kdo jim nedovede uniknouti, „neliší se kvalitativně od zvířete." „Litovati mohu také vola, který táhne pluh v těžkém úpalu slunečním; ale nemůže ve mně vyvolati tragických pocitů." Stejně proletář, jestliže bídou zhovadí, zpustne a jest beznadějně unaven: můžeme ho litovati; ale není tragický, není hrdina. Ne že by proletář nemohl se státi nositelem tragedie, ale „stává se jim méně často, než člen vyšších, svobodných vrstev společenských, poněvadž sociální nevolnost má obyčejně za následek, že se zakaluje vědomí mravní svobody." Dnes je o-všem toto zakalení všeobecné: „Na místo povinnosti dosadili jsme nervy, na místo závazku poznání," nevěříme už v absolutní mravnost.

„Avšak nejhorším nepřítelem vší tragičnosti jest názor o relativnosti vší mravnosti. Když Euripides vyslovil větu, že tentýž čin může býti dobrý i špatný, dle osoby a okolností, tragedie řecká byla v koncích. Neboť není-li objektivních, všeobecných a za všech okolností platných pravidel mravnosti, třebas byla svobodným výtvorem jednotlivých, velikých duchů, pak není už mravních konfliktů; potom jest pravé jen porozumění. Sofisté zničili antické drama svým učením o relativnosti všech pojmů; naturalistické drama naší doby, jež není dramatem, má, a jest to dosti příznačné, nejbližší styky se sociologickým a

ositivistickým směrem; moderní positivisté sou praví potomci starých sofistů, a sami důrazňují tuto příbuznost jako Laas ve své áchraně Protagory.

Sokrates a Plato bojovali proti sofistům e stanoviska ethiky a esthetiky; plným prá- em; neboť nemůžeme-li se stanoviska pou- ého poznání nic namítati proti všeobecné elativnosti všech věcí a pojmů, jestliže mo- lerní věda na své zuřivé cestě bude dále po- račovati a bude přeměňovati vše, co bylo evné, ve vztahy i všechny subjekty, jež ne- něly praedikátu, v praedikáty bez subjektu: est to přehmat nejneslýchanějšího druhu, estliže tyto myšlenky chtějí vnikati do světa odnot.

Jak neuvěřitelný jest to závěr, že se nám vzdáti nějaké hodnoty proto, že se nně oznámí, odkud ji mám! Vážím si dia- nantu, poněvadž se blýští a září; mám jej ahoditi, poněvadž se mně řeklo, že je kry- talisovaný černý úhel? Láska jest nejmoc- ější cit, poněvadž zbavuje člověka ubo- osti a osvobozuje ho od sebe sama; záleží a tom, že má původ společný s tím, co na- deme v nevěstincích?"

Proto: „Naše lidská podstata netkví v oznání, nýbrž v tom, že dovedeme postřeh- outi hodnoty, jež nám roznítí srdce. Mrav- ým může býti jen člověk, a proto spočívá šechna lidská velikost jen v mravnosti." 'aké dnes jest absolutní mravnost a s ní tra- edie nejen možná, ale nutná. Obě vznikají jediného, původního pudu lidského ducha.)všem dnešní dramatik nemá opory o vše- becně platné ideály, kterou míval v dřívěj- ích dobách. „Moderní umělec", „člověk bez ohů", a tvůrce děl „bezbožné zbožnosti" — ebo „básní o světovém názoru" stojí mno- em osamělejí. Jest odkázán na určitou sku- inu mravních ideálů, na perfektionabilistic- é ideály Goethovy, jejichž posledním obsa- em jest, že člověk poznává svou vlastní by- ost a v pýše a vznešenosti neustálou inte- rací vypracuje ji v absolutní postavu." Naše uševní schopnosti nás ujišťují, „že naše mpirické Já jest jen nedokonalým odleskem ranscendentálního Já, že naše touha nezna- ená než snahu podobati se mu více; doci- ujeme toho procesem integračním, poněvadž aše nedokonalost jest v podstatě výsledkem ohoto rušivého, matoucího a v nás se za- nizďujícího světa, do něhož jsme byli vrže- i. Jak vypadá svět naší touhy, nedovede- e vypátrati: jen to, že k těm bodům z ně- o, jež jsme v sobě poznali jako konstituující naky svého transcendentního subjektu, mu- íme za všech okolností směřovati, a že o to- to usilování musí se rozbíti každý náraz svě- ta kolem nás.

A to by nám bylo moderním obsahem tragedie: konflikt mezi vůlí k integraci a lid- skou ubohostí; poněvadž se nedá očekávati sympathický zájem pro integraci zlého, může se jednati jen o integraci dobrého a čistého."

Přeložil P. M.

—=o=—

MAGDA BÍLÁ:

ZIMNÍ VEČER.

1911.

U okna stojím nehybně; nemohu odvrátit očí
od reje vloček sněhových, vítr jež v spirálách točí.
Ve věčnu bych tonula s chaosem splývá mé bytí;
nevnímám sebe — sotvaže srdce své záchvěvy cítí.
Šeří se — šeří. Svítí sníh. — — —
Větví síť sněhové chmýří
černí svou tvrdou podchytla. — V spirálách vločky dál víří.
U okna stojím zmámena — všechno jak v propast by létlo.
S sebou se řítím — nevím kam. Ve tmu? —
Ne. Střízlivé světlo
na domě náhle vzplanulo, skanulo v pokoj stmělý,
nehybným svitem objalo ve váse větvičky jmelí — —
Vzpomínka duší prokmitla: jmelí prý pod střechu domu,
do srdce radost přivábí — — —
Chtěla bych uvěřit tomu! —
Od loni jmelí doma mám — lístečky již se mu drolí.
Kde vězí radost? — Pod střechou? —
V srdci sny blednoucí bolí.

—=o=—

DROBNOSTI.

Česká přísloví,

jež sebral prof. dr. Václav Flajšhans, mimořádný člen české akademie a královské české společnosti nauk (vydávají společně Česká akademie a nakladatelství F. Šimáčka, sešit po K 3.60), byla několikrát v tomto listě oznámena. Také podány nějaké ukázky starých českých přísloví. Prohlídli jsme po delší přestávce část sešitu 11. nově vyšlého a v něm hesla od Některakový po Nenie, v celku 14 stran. Kdyby některakový jiný čtenář vzal do ruky tento sešit, vedlo by se mu nepochybně jako nám. Nevěděl by kudy kam. Neboť čteš, čteš a každou chvíli vracíš se k titulnímu listu, je-li to pravda, že dr. Flajšhans sbírá: přísloví, průpovědi a pořekadla lidu českého v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Tak hned na první straně sešitu 11. heslo: Některakový a k němu citát: některakového dřeva (z Millionu); potom některaký, některdě a některdy, některý, někudy, nekupedlný s dokladem: nekupedlnú milost. Na celé dvousloupcové straně jsou přísloví nebo pořekadla jen tři a to: Některý chodí

jako nekropený, druhý chodí jako nespět; někto se stblem zakóle; nekupuj koně ušima, ale očima. Hesla některaký, některdě, neniečko a podobná naprosto nepatří do sbírky přísloví a pořekadel. Je patrno, že jsou to dialektické tvary. Právě tak přece nebude se vyskytovat ve sbírce přísloví moravské včil — teď. A říká se toto včil asi na desaterý způsob po Moravě: včil, včul, věíle, včílej, včiléky, včílkaj ... Aby mimořádný člen dvou učených společností nevěděl co je přísloví a pořekadlo, je jistě vyloučeno; jde tedy patrně dru Flajšhansovi o nějaký zase vrtoch nebo kotrmelec, v jakých on si mnoho let už libuje. Bylo by vždy ještě pochybné, mohla-li by přísloví jeho nazvána být příslovími lidu českého, když doklady jeho jsou čistě knižní, poněvadž chybí důkaz, že některé ty vtipné průpovědi dostaly se z knih do užívání obecného a jmenovitě do lidu. Ale i tak měla by sbírka Flajšhansova cenu značnou, kdyby obsahovala jen knižní poklad vtipné moudrosti našich předků. Zatím vyvinuje se z knihy Flajšhansovy kuriosní sbírka vlašského salátu. — Jak by přísloví a pořekadla vypadat asi měla, vidíme pod heslem nenie: Nenie co šíti, ano vše děravo; nenie cti dóstojen, ktož cti nerozumie; nenie Řím ani Praha jednoho roku vystavena; nenie toho kostelíčka, by čert při něm své kapličky neměl atd. Ale i pod tímto heslem je přísloví: Nenie dobré býti člověku samotnu, které je citátem z bible a tudíž pořekadlem mezinárodním; a rčení: Nenie ho doma, Nenie zde mého bytu — nejsou vůbec žádná pořekadla, toť zcela obecné mluvení bez jakéhokoli příslovečného nebo pořekadlového nádechu. Takovým způsobem dr. Flajšhans nacpe velikou knihu velmi snadno, ale knihu nepořádnou a neužitečnou. Což se konečně snad stane bez námitek obou vydavatelů, sotva však bez námitek odběratelů. Poněvadž Besedy Času doporučovaly s počátku publikaci páně Flajšhansovu, byly povinny upozornit na to, že smýšlení své o publikaci změnily. Pravíme prostě: to není sbírka českých přísloví.

Několik sýčků

stojí nad mou prací a při každé nové fási, při každé nové knize skuhrají mi: Hle, to je konec. Upadl, poklesl, nevstane více. Sýčci se mění, jen soudy zůstávají. — Tak napsal J. S. Machar o svém tichém jubileu 4. února v Čase 1912. O jubileu své první knížky, vydané v únoru 1887, Ani netušil, že ještě téhož měsíce zaskuhrá zase jiný sýček, tentokrát dr. Arne Novák, jenž svou kritiku o Svědomím věků v Národních Listech 25. února zakončí žalostí nad hlubokým úpadkem básníkovým. Na tom nebylo dost, pan dr. Novák cítil potřebu kohosi jiného ještě politovat. Napsal: „A zatím co krátkozrací Macharovi obdivovatelé koří se právě tomuto jeho období úpadkovému, čekáme my, kdož ctíme v něm především básníka schopného dynamické velikosti (Královno nebeská, co to dynamo tady?!), až se vyprostí. Pak zatleskáme mu právě tak opravdově, jako jsme dnes zasyčeli." — Pan dr. Novák tedy básníka vysyčel. Budiž. Ale on snad přece častokrát četl u Machara, že zůstává lhostejný k úsudkům kritiky pochvalné jako nepochvalné, že obecenstvo nemá vlivu na jeho tvoření a nejméně že je přístupen potlesku. Proto by mohl nechat toto dělení kritiků na krátkozraké a dalekozraké. Macharovi je to lhostejno, kritikům také lhostejno, a nejlhostejnější kritikou pod českým sluncem je opravdovým lidem kritika dra. Arne Nováka, protože je měkkýšovitá a bezpáteřná, upleskaná jen ze spousty obrazů a slov, pod nimiž se úplně ztrácí člověkův charakter. Zač bojuje pan dr. Novák? Po čem dychtí? Co je mu ideálem?

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Veselé hříbátko.

Maminku, nejkrásnější klisnu na světě, sedlák Zdebořský zapřáhl do vozu a odjel s ní na pole. Hříbátko zůstalo samo doma a bylo mu teskno. Proběhlo se po dvoře, proběhlo se mezi stromy po zahradě a potom si ulehlo na zahradě do stínu. Nemělo si s kým pohrát. Ani husí ani kachen nebylo na dvoře, aby je pohonilo, a pes Kuráž spal v boudě. Bylo horko. Přišel s pole malý pasák Vašek. I jemu bylo horko. Proto si ulehl do stínu vedle hříbátka, usmál se, pohladil a popleskal hříbátko po hlavě. „To si hovíš!" řekl mu vlídně.

Hříbátko bylo rádo, že je Vašek pohladil. Hráblo mu přední nohou po tváři, aby ho také pohladilo. Ale když hříbátko pohladilo Vaška po hlavě, Vašek se z toho neradoval. Hlava mu brněla. „Já ti dám!" povídal mrzutě a plácl hříbátko po hlavě hezky rázně. Když však hříbátko zase zdvihalo nohu, aby Vaškovi plácnutí oplatilo, Vašek už nečekal, vymrštil se a utíkal. Aha! chceš abychom se honili, pomyslilo si veselé hříbátko, a hup, hup za Vaškem. Řehtalo a vyhazovalo zadníma nohama a honilo jej mezi stromy. „Tohle není žádná zábava", řekl si Vašek, když mu hříbátko předníma nohama sedřelo patu, a šup rychle na švestku.

Hříbátko chvíli na svého kamaráda hledělo udiveně. Potom, jakoby si řeklo: „Když si nechceš hrát, nech tak," odšouralo se pomalu opět do stínu pod strom a lehlo si. Maminka, nejkrásnější klisna na světě, byla na poli; husy ani kachen nebylo na dvoře; Kuráž v boudě chrápal a Vašek si také nechtě hrát na honěnou. Bylo teskno hříbátku, zavřelo oči a usnulo.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 8. března 1912. Číslo 10.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

DIVÁKY.

(K úmrtí Viléma Mrštíka.)

Nevím už, kolik tomu let, co do Divák zabloudil jsem poprvé.

Už jméno samo vábilo mě k sobě a brzy na to s bratrem rodiče založili tu i nový domov svůj.

A od těch dob.

Co bolí, tam se zahojí, radost nemá sdílnějšího místa, než drobounkou tu vísku, vysypanou na zem jak hromádku kamení. I sny tam bývají růžovější, nebo hlubší a ty hvězdy tam, nedal bych je za nejkrásnější oči na světě.

Tichá je to víska s kostelem, klášterem a se zámkem v prastarém parku, položeném v klíně rokliny, kterou ze tří stran obstupují lesy: Mezi lesy pole tekou po stráních a na dně krčí se několik jen chalup, selských stavení, kterým dáno jméno, s námi už nerozlučitelné — —

Tak po léta už chodím jejich dolinou a dívám se z jara, za léta i na podzim, jak z dola do hor za bílými i vranými koni našlapují sedláci, jak ořou, a daleko, daleko vzhůru, až kamsi do nebe se plazí a tam s pluhem, jak obrázek do modra vtisknutý, stojí v černě rozryté půdě.

A to jméno dosud tak lahodí sluchu...

Ve světě vzpomínám na ně jako na své rodiště a když matka se nastěhovala sem, jakoby věděla, že tu i zemře, sama prohlásila, tu že chce mít i svůj hrob —

A od těch dob je pro mě svata i ta půda zvaná Diváky.

Ze sbírky Zlatá nit, 1907.

—o—

RUDL.

Napsal A. H.

Oba měli stejné šaty z hrubé látky připomínající střihem a barvou oblek trestanecký, když mě s vypláznutým jazykem přivítali. Celá ves se na ně chodila dívat. Jemu bylo šest roků a sestra jeho byla asi o rok starší.

Když nám tetka Nevařilová, jež všecky noviny z celé vesnice věděla nejdříve, sdělila, že učitel přivedl už ty dva malé obci na krk — byl prý pro ně až někde tři sta mil za Vídní — neodolala matka mým prosbám, vzala mě za ruku a rovnou na druhý konec vesnice k starostům — „podívat sa na ty dva malé obecní."

Jejich matka byla z naší vesnice a jako mladé děvče odešla na služby do Vídně. Odtud zatoulala se až někam do Štýrska, kde brzy zemřela. Sirotci, kteří po ní zůstali, připadli nyní na obec. Měli jsme ukrutnou radost, když nám jednou učitel oznámil, že nebudeme mít asi tři dny školu. Musí prý někam daleko — přiveze nám dva malé spolužáky. Odejel a třetího dne přivezl s sebou malého kudrnatého hocha s tmavookým děvčátkem.

V naší dědině, v horské kotlině jako zapomenuté a položené stranou ostatního světa, bylo rozčilení, jako když jednou za pět roků zabloudili tam komedianti — ba ještě větší. Celá vesnice musela se jít podívat na děti, jimž mimo učitele nikdo nerozuměl.

Sirotci ubytováni byli prozatím u starosty. Seděli na dvoře přituleni k sobě jako dvě kuřátka. S počátku je to bavilo, že jsou předmětem obdivu celé vesnice, ale pak je přece jen dotěravá zvědavost omrzela a já už byl jsem přivítán pozdravem čínských mandarinů.

Starý Petráš, jenž to na vojně dotáhl na kaprála a chlubil se, že umí německy, taliansky a krobotsky jakoby bičem mrskal, přišel se také podívat. „Jářku, mosím si přeca enom jednúc před smrťú pořečnovat zasej trochu německy."

Strýc poškrabal se za uchem, jakoby odtud chtěl tu svoji němčinu vyškrabat, rozkročil se před ubohými Německy a spustil: „No vi hajst?"

Klučinovi zablesklo v očích, usmál se a pravil: „Rudl."

Strýc obrátil se k děvčátku: „Vi hajst?"

„Mary."

„No gut" — a strýc byl se svojí němčinou hotov.

[illegible] vy-právěl, usmívaje se a ukazuje na starostovou. Strýc koukal se rozpačitě s jednoho na druhého. Bylo na něm znáti, že nerozumí jedinélio slova. Hoch dorážel na něho ještě chvíli různými otázkami a když neobdržel odpovědi, usedl vedle sestřičky na lavici a vypláznul na strýce jazyk.

„Sú to karhani," odlehčil si strýc. „Ale co može člověk od takového čekat! Šak bych ťa, ogaro, naučil. Jaká máma, takové děcka."

Druhého dne sešel jsem se s Rudlem již ve škole. Učitel přivedl ho za ruku ke mně — seděl jsem v první lavici — a posadil ho vedle mne. Od té doby jsme se viděli denně. Rudl přinesl si z brusu nový slabikář a tvářil se velice vážně. Učitel ho také ihned zkoušel, co umí. Tak rychle nikdo z nás neuměl i, u, o ... a lo, la, lu, jako Rudl. A uměl ještě víc než my — dovedl hravě napsati „k" a my ostatní jsme dosud nevěděli, co to je.

Obecní výbor se usnesl, aby Rudl s Mary chodili po vesnici a v každém statku byli jeden den. Tenkráte jsem Rudlovi záviděl. Přinesl si vždy něco dobrého k svačině do školy. Kam sirotci přišli do statku, všude dávali jim, co měli nejlepšího. Rudl s Mary byli všude, jako na posvícení — každá selka [illegible]

Když sirotci obešli celou vesnici, obecní výbor usnesl se, aby zůstali na příště v každém statku celý týden. A to už se Rudl s Mary neměli tak dobře — už se jim nestrojilo. Sevšedněli. Kdežto dříve dělal mi Rudl laskominy svou svačinou, nyní po očku smutně pohlížel na mě, když jsem z kapsy vytahoval jablko anebo hrušku. Měl jsem s ním útrpnost a dával jsem mu pokaždé ukousnout si.

Než přišly ještě horší časy. V sezení obecního výboru navrhl kdosi, aby děti byly veřejně vydraženy. Kdo bude požadovati nejmenší náhradu od obce, tomu připadnou. Rudlu vydražil za nejmenší sumu 14 korun ročně bezdětný sedlák Smykal, Mary byla o šest korun dražší a vzala si ji tetka Lízalka. Od té doby Rudl sesmutněl. Odtrhli ho od Máry, jež mu jediná rozuměla. Neměl nyní s kým si promluvit. Dokud chodil se sestrou po vesnici, byl veselý, opakoval po nás stále s větším a větším zdarem slova, nejdříve se naučil obvyklým nadávkám a potom pomalu [illegible]

Když je od sebe oddělili, seděl Rudl první den smutně vedle mne. Neštípal mě, ani pod lavicí nekopal, což míval dříve často ve zvyku. Druhého dne byl ještě smutnější. Když [illegible] dél. Učitel zavolal ho k sobě ku stolku a nahnul se k němu soucitně se ho na něco tázaje. Sotva se k němu přiblížil na dosah a hošík uslyšel soucitná slova, chopil ho oběma rukama kolem krku a dal se do takového žalostného vzlykání, že učiteli samotnému vstoupily slzy do očí. V lavici mezi děvčaty na druhé straně slyšeti bylo tlumené vzlykání Mary.

Zvlhly mně také oči. Pevně jsem si umínil, že už Rudlovi nebudu kopání a štípání dvojnásobně oplácet, a když se hošík učitelem zkonejšen vrátil do lavice, nabídnul jsem mu celou svoji svačinu: tři sušené hrušky, dvě křížalky a jedno jablko. Pustil se ihned do nich a pochutnával si znamenitě, třebas mu ještě slzy po tvářích stékaly do úst. Od té doby byli jsme s Rudlem přátelé a do spolku musel jsem vzíti chtěj nechtěj také Mary. Než minul rok, mluvili už oba zrovna tak dobře slovácky, jako já. Postoupili jsme spolu ve škole do druhého oddělení a po roce do třetího a Rudl seděl vždy vedle mne. Přátelství naše rostlo s námi.

Jednoho teplého večera květnového zvonil strýc Jakubec na růženec. Každého pátku v květnu odbýval se mariánský růženec před křížem uprostřed vesnice. Předříkával ho strýc Jakubec. Strýc Jakubec měl mnoho obecních funkcí: byl hotařem, hlídal obecní les, pásl vepřový dobytek celé vesnice na obecním pastvisku, byl půlnočním, obecním zvoníkem a včas potřeby, která se v létě naskytovala velmi často, vodil procesí na poutě a skládal k tomu účelu rozmanité zbožné písně. Vynalezl také zvláštní zvonění růžencové — rozeznatelné prvním úderem zvonu od obyčejného klekání.

Právě měl jsem v ruce máslem tlustě namazaný velký krajíc chleba a obracel ho v ruce, abych se do něj pustil, když uslyšel jsem růžencový hlas zvonu. Otevřená ústa na krajíc sklapla mi na prázdno.

„Růženec — dnes je růženec" zavolal jsem rychle do jizby a co mně nohy stačily, pádil s krajícem do vesnice. Vždyť mohu povečeřet také u zvonice před křížem!

Děti vybíhaly z chalup (a vše za mnou) do vesnice ke kříži. Strýc Jakubec už čekali s velkým růžencem v ruce před křížem. Všecka čest strýci: takový růženec jsem ještě nikdy před tím a až do dnes ještě neviděl. Strýc zrobili si ho sami. Zdrávasky byly jako velké třešně chrupavky a otčenášky velikosti holubího vejce. To proto, aby strýc v mozolovitých prstech je cítili. — Děvčata školní shromážděna byla kolem strýce, opodál stály zbožné tetky a klepaly, strýcové a

ladší ženáči stáli asi dvacet kroků od kříže
a trávníku a my kluci čekali jsme na pobož-
ost u zvonice, kde bylo nejvíce prachu. Tam
to v prachu dobře klečelo a na různé klu-
oviny při růženci prováděné nebylo viděti.
ly kluci nemilovali jsme farizejství.

Na růženec utíkal jsem vždy velmi rád.
otva zazněl večer zvon, již jsem, třebas bez
ečeře, byl v prachu. Dnes stál jsem u zvo-
ice skorem první a držel v ruce krajíc chle-
a ještě nenakousnutý. Právě otvíral jsem ú-
a, abych se do něj pustil, když tu přiběhl
aké Rudl celý udýchaný.

„Ty už večeřáš?" tázal se mně, uviděv
rajíc v mé ruce.

Přikývnul jsem mlčky a zakousl se
chutí do krajíce.

Rudl stál přede mnou a s široce otevře-
ýma očima sledoval hltavě každé sousto,
ž jsem spolknul. Pohyboval ústy zároveň
mnou a polýkal sliny.

„Na, ukúsni si," pravil jsem podávaje mu
rajíc. Nemohl jsem se přemoci, abych mu
enabídnul, vida tolik hladu a žádostivosti
jeho očích.

Otevřel ústa, co jen mohl nejvíce a byl by
i málem ukousnul i prst. S ustrnutím díval
em se na pohromu, způsobenou krajíci, za-
n co sousto skorem nerozkousané putovalo
Rudlových útrob.

V tom vypadl mi zbytek krajíce z ruky
ovna namazanou stranou do prachu. V zá-
ětí však sehnul se Rudl a podával mi zaprá-
ný chléb.

„Nechceš ho?" tázal se nedočkavě, když
em se k tomu neměl, abych mu krajíc vzal
ruky. „Lesti ho nebudeš, tak mně ho daj."
odíval jsem se na vrstvu prachu, jež se za-
ytila na másle a mlčky potřásl jsem hlavou
znamení, že nechci.

Rudlovi zablesklo radostí v očích a
uknul dvakráte na chléb. Něco prachu od-
tělo, ale většina zůstala na másle. Za půl
inuty zmizel chléb i s prachem v Rudlových
robách.

„Co to děláš — proč si to lepší neu-
eš?" vyhrknul jsem překvapen.

„Šak dybys měl enom takový hlad jak
!" odvětil Rudl oblizuje si rty a prsty.

„Tys ešče nevečeřal?"

„Ešče ne a kdo ví, lesti dnes budu."

„A kdy večeřáváš?"

„Nekdy haeď, jak přiženu krávy dóm,
kdy až, dyž idu spat a nekdy také nedo-
anu k večeři ničeho."

Díval jsem se tázavě na něho.

„To je, víš, tak: dyž nadojíja tetka málo
léka, nadávajú [illegible]

[illegible] nabijú, tak jak dybych já za to mohl, ze je na
obecních drahách málo trávy. Nekdy také
k obědu nic nedostanu.

„Ty paseš na drahách? Dyť tam nic néni.
Strýc Jakubcovi tam pasú svině a po sviňách
sa krávy moc nerády pasú."

„No tak vidíš", vzdychl si Rudl, „a kde
[illegible]

„Víš co, požeň zitra se mňú na paseky.
Já pasu dycky na kraji seče a tam je veliká
tráva. Nechám dycky zajít krávy do seče —
ale mosím dávat pozor na hotaře, aby mňa
nechytil — a tam sa mně krávy nažerú, div
neprasknú. Požeň se mňú."

„Šak poženu, ale budeme dávat každý
chvilku pozor, aby nás hotař — . . ." „Ve
jménu otce i syna . . ." začal strýc Jakubec
růženec a bylo po rozmluvě.

Asi uprostřed růžence vzal mě klečící
[illegible]
mně nohy poněkud do výše. Než jsem se
vzpamatoval, ležel jsem tváří v prachu. V zá-
pětí ozvalo se dvakráte za sebou pláenutí,
jako pláčačkou na stěnu. To mě Rudl
pomstil. Byl jsem mu za to vděčný a po celý
růženec myslel jsem na to, jak ho naučím
napásat krávy.

[illegible]
[illegible]
protože tam byly vysázeny mladé stromky.
Byla tam proto největší a nejkrásnější tráva.
Krávy naše byly vždy na prasknutí, když
jsme hnali s pastvy domů. Ani jednou nás
tam strýc Jakubec nezastihl, vždy jsme ho
vyčihali, když se blížil.

A což když nasazovaly brambory! Byly
to zlaté časy! Nakradli jsme na cizím poli
brambor, udělali ohníček a pekli jsme sko-
rem každodenně. Rudl vždy pilně přihrnoval
popel na brambory a bděl nad nimi, aby se
nespálily. Však se také nikdy nespálily.
Sotva byly trochu měkké, vytahal jednu za
druhou z ohně a pojídal je vždy napolo siro-
[illegible]
mu pilně pomáhal. Když jsme pohodovali,
nacpal si Rudl bramborovou nať do dýmky,
vlastnoručně zhotovené z vrbové větve a
pochvaloval si: „To sa mně to dnes lúbí tady
— dyž sme spolu, přece su rád na světě, tře-
bas su celý den otlučený a bolavý!" Když
[illegible]
dal dýmku mně. Nacpal jsem si hruškovou
[illegible]

Tak jsme spolu trávili celé dny: dopo-
ledne ve škole, odpoledne na pastvě. Jen v
neděli dopoledne Rudl pásával obyčejně sám.
Za mne pásla krávy starší sestra, kdežto já

musel do kostela na mši a na kázání. Měli jsme dobrou hodinu cesty do kostela a běda tomu školáčkovi, jenž v neděli kostel vynechal. Obdržel při nejbližší hodině náboženské od kaplana ránu holí na dlaň, až po ní nabíhaly modré pruhy. Bohatším dětem bylo hej, měly aspoň slušný oblek. Chudší zvláště v zimě měli na vybranou: buď dvě hodiny mrznout v chatrném obleku v kostele, anebo pocítit lásku křesťanskou na dlani.

Byl jsem horlivým navštěvovatelem služeb božích, skorem nikdy jsem nescházel — bál jsem se hrozně bití. Hůře se vedlo Rudlovi. V zimě sice chodil do kostela, ale málem by mu byly prsty na nohou umrzly. Strýc Smýkal ho za 14 korun příliš nestrojil. Bylo mně ho vždy nesmírně líto, když jsem ho v kostele pozoroval, jak na studeném dláždění kamenném přestupuje s nohy na nohu a zahřívá si dechem ruce. Když nebyl v kostele, dostal největší ránu na dlaň, protože byl ze všech nejchudší a nikdo se ho nezastal. V zimě měl jsem zřídka kdy příležitost viděti krvavou podlitinu na jeho ruce — za to v létě měl vždy celou dlaň modrou. Musel pásti krávy — do kostela ho lakotný strýc nikdy nepustil. Ba když jednou kaplan dal si strýce zavolati do školy a vytýkal mu, že Rudla neposílá do kostela, strýc málem dal se do pláče.

„Šak já ho dycky vedu k pánu bohu, aj modlit sa dycky mosí ráno aj večer, ale dyž už je to takový panchart a račí v nedělu pase krávy než by šel do kostela. Pošlu ho do kostela a on uteče za kravama. Enom ho hodně, prosím jich pěkně, pokářú. Dyť je to takový nepodara. Jabko nespadne daleko od stromu."

Když se tedy s Rudlem už nic nedalo dělat, muselo se mu pořádně dodat chuti, aby chodil do kostela.

Kaplanovi naběhla žíla na čele, když se obrátil k Rudlovi. Rudl chvěl se na celém těle. Cítil jsem, že se tu něco hrozného děje a nedovedl jsem toho ve své mladé hlavě srovnati. Stále jsem čekal, že se musí něco zvláštního státi. Ale nestalo se.

Když přistoupil kaplan k Rudlovi, nastrčil tento již dlaň jako ze zvyku, zavřel oči a bledý se zaťatými zuby očekával ránu.

Zakryl jsem si tvář dlaněmi a palci ucpal uši, abych neslyšel svištění hole vzduchem a úder na dlaň. Nohama šoupal jsem po podlaze, abych v sobě nepříjemný pocit udusil — abych zapomněl na to, co se vedle děje.

Po chvilce vytáhl jsem palce z uší a odkryl si tvář. Bylo hrobové ticho. Kaplan již seděl za stolem a něco psal do knihy. Podíval jsem se po očku nesměle na Rudla. Seděl nehybně nachýlený trochu do předu a prsty pravé ruky zaryty měl do nohavice. Hleděl vytřeštěně na jedno místo a po obou tvářích kanuly mu velké slzy a stékaly na kabát a kalhoty. Rudl nikdy hlasitě neplakal. Snášel bolest vždy mlčky.

Pocítil jsem v nitru odpor proti čemus neznámému.

Následující hodinu měli jsme počty. Učitel vyvolal Rudla k tabuli a diktoval mu úlohu. Rudl pozvedl ruku s křídou, ale s bolestným výrazem ve tváři spustil ji zase dolů. Křída zakutálela se někam pod lavice.

„Proč nepíšeš — co to děláš?" spustil učitel přísně.

Rudl mlčel a díval se na tabuli.

„Proč pak nepíšeš?" tázal se učitel hlasitěji a dupnul nohou.

Rudl pozvedl mlčky pravou ruku nad stůl před učitele. Byla silně nateklá až za kotníky a dlaň celá modrá.

Učitel narovnal si brejle a prohlížel si chvíli ruku.

„Co pak jsi to zase dělal — proč jen nedáš na sebe pozor?"

„Kostel — nebyl sem v kostele," splynulo tiše Rudlovi se rtů.

Učitel zaťal zuby do rtů a odvrátil se ke stěně. Když se obrátil zase k Rudlovi, měl oči provlhlé a hlas se mu silně chvěl.

„Bolí tě to ještě?"

Rudl sevřel rty a kývnul pouze hlavou.

Učitel pohladil ho po tváři, narovnal mu vlasy nad čelem a foukal mu chvilku na dlaň. „No už to nebude bolet, jdi zase hezky do lavice a dávej pozor."

„Bolelo to moc?" tázal jsem se po tichu, když Rudl zase seděl vedle mne.

Podíval se udiveně na mne a ukázal mi mlčky oteklou červenou dlaň s dvěma modravými pruhy. Až mě zamrazilo po těle. Rychle sháněl jsem po kapsách svačinu a nabízel mu ochotně krásná ranná jablka. Jindy přímo se na ně vrhnul, dnes pouze lhostejně se podíval ani ruky po nich nevztáhnuv.

„Co nemáš ešče hlad?"

„Já nevím — dyž to tak moc bolí."

Položil jsem mu jablko na knihy do lavice. Ani si ho nevšimnul. Až na cestě ze školy pustil se do něj. Držel je v levé ruce — aby mohl jísti, musel jsem mu podržeti knihy.

„A proč nikdy nepláčeš a nekřičíš, dyž ťa tluče? Já bych křičal, kdyby mňa tak tlohodil," pravil jsem.

„To já už tak. Dyť mňa všeci bijú — mosel bych pořáď plakat. Dyby mňa enom

oto tak nebolelo, aby mohl sečku řezat. To bych dostal doma ešče víc."

„A doma ťa také bijú?"

„Podivaj sa!" a povytáhl nohavici širokých gatí až nad koleno. Na noze nad kolenem modralo se několik skvrn, jež přecházely na okrajích v barvu žlutozelenou.

„A proč jim neutečeš?"

„To sa ti řekne — a kde jim uteču a kdo si mňa vezme, co?" (Dokončení.)

APELES MESTRES:

PÍSEŇ ÚNOROVÁ.

Ztřeštěný vřiskot, hysterický smích
bezuzdných davů větrem vane v dál,
doznívá kvapík. Masopust již ztich',
nový den teď vstal.

Tu a tam maska: pocuchaný šat
křiklavých barev, potrhaných tret,
orvaných květů; tak jich táhne řad —
rozzívaný ret.

Škrabošku lživou veselosti strh'
již nával nudy — zeje odevšad;
v ztupělý mozek spánek bdění vtrh',
srdce trýzní chlad.

Jasní se nebe. — Nelze snésti již
grimasu ztuhlou. Dosti, masko, zpět!
— — — —
Hluboko v háji rozvírá se v tiš
první vonný květ.

Z katalánštiny přeložila Marja Tůmová.

Dr. J. HOSTOVSKÝ:

PODLIPOVCI.

Napsal Fedor Michajlovič Rěšetnikov.

V Melicharově výkvětu světových literatur vyšel jako osmý svazek, svérázný, neobyčejně zajímavý tento spis v překladu Karla Frypésa. Jest to kniha naprosto odlišná od toho, co myslíme pod titulem „Krásná literatura", kniha typicky ruská a pro Rusko akutní. V Podlipovcích líčí Rěšetnikov život obyvatelů vesnice Podlipné, jež se skládá z několika bídných chatrčí a leží daleko od všeho světa, v čerdynském újezdu permské gubernie. Obyvatelé její jsou na nejnižší možné kulturní úrovni, — jsou ještě pohané a žijí tak, že při líčení jejich života jste dojati nejhlubším soucitem. Je pravda, román byl otištěn v Sovremenniku již r. 1864, uplynulo tedy skoro půl století od té doby, ale kdo čte, jak zuří na př. letos hlad v Rusku a kdo viděl ruské vesnice i v mnohem úrodnějších a kulturnějších guberniích, musí doznati, že se mnoho za tu dobu nezměnilo. Připadá vám, jakobyste četli stálou rubriku v letošních ruských novinách, nadepsanou „o golodě", když pročítáte Podlipovce. Na př. str. 4.: Zkoušeli jsme už, tvrdí Podlipovci, jak bychom zorali zemi, pozdě i časně, ale nic naplat. Zoráš — nastane zima nebo déšť a pak horko; všechno zmrzne, ztuhne, pak nastanou deště, jinovatka, sníh . . . Obilí počalo dozrávat — měli jsme radost! Pojednou nastanou deště, mrazíky, sníh . . . Popláčeš, potoskníš a skosíš travičku, semeleš a sníš ji tak s horkou vodou, zamícháš s opravdovou moukou, nebo nastrouháš do ní osykové nebo lípové kůry . . . Str. 7.: Všichni dospělí muži, ženy nebo dívky nosí jedinou košili po celý rok, v létě chodí jen v košili. — Málokdo jí opravdový chléb měsíc v roce, ostatní čas jedí všichni plevy s kůrou, proto pozorujeme u nich lenost k práci, nemoci atd." Téměř z každé stránky bylo by možno citovati. Když bída dosahuje té výše, že většina obyvatelů vesnice pomřela, odchází Pila a Sysojko, hlavní osoby z „Podlipovců" a jdou si hledat v tuhé zimě do vzdáleného města práci. Dověděli se, že burláci vydělají dosti peněz, jdou tedy burlačit, t. j. jdou pracovati na vory, jež jedou po řece Kamě a Volze až do Saratova. Jdou spolu a Pila má s sebou ještě ženu Matrenu a dva syny. Před odchodem pochoval Pila dceru Afrosku, jež z hladu pozbyla vědomí a byla pohřbena za živa. — Naděje Pilovy a Sysojkovy, že se jim povede lépe, se nesplnily. Matrena nebyla přijata na práci na vory — museli se s ní tedy rozloučiti — oba synové se Pilovi ztratili a tak zůstal se Sysojkem sám. Mají se až dojemně rádi a čím více trpí, tím jsou si bližší. Jejich utrpení je vysiluje a oba umírají společně: táhli spolu s jinými burláky loď lany — lana se přetrhla a Pila a Sysojko — již tak dosti před tím vysíleni, hotové kostry — se zranili pádem tak těžce, že brzo na to zemřeli. Jste bolestně dojati jejich osudem. Prostě, až suše, ale s jakou pravdivostí líčí jejich smrt Rěšetnikov: „Pila a Sysojko leželi v bezvědomí, porůznu, krví zaliti. Burláci je obstoupili a prohlíželi. Pila si rozbil čelo a zlámal nohu . . . Sysojko měl hlubokou ránu v prsou . . . Zármutek pojal všechny. „Umřeli. . . . Chudáci." „Vidíš. Takový máme život! . . . Je to bída, je to bída." A burláci utírají oči černými, tvrdými dlaněmi . . . (Str. 193.) A dále: Burláci pochovali Pilu. Nejedna slza padla na Pilu. Studené to byly slzy.

slzy burlácké . . . A když několik dní po Pilovi zemřel i Sysojko, praví o něm Rěšetnikov: Narodil se člověk pro smutný život, přesmutný, celý život vlekl s sebou tento smutek, ten jej také zdolal . . . Celý život jeho nebyl než smutkem, hledáním čehosi lepšího . . . Takový je život burlácký, takoví jsou burláci. — A tak z celé knihy „Podlipovci" věje nekonečný smutek nad bídou ubohého ruského člověka. A to jest, co tuto knihu nám činí drahou, proč na ni nezapomeneme. Forma její, stil, výrazy jsou drsné, prosté, ale pravdivé, jako jsou drsní, prostí, ale v jádru dobří a nezkažení burláci. Rěšetnikov sám za krátký život svůj (zemřel v třicátém roce, * 1841 † 1871) vytrpěl úžasně mnoho, vyšel z prostého trpícího lidu, žil mezi ním, poznal jeho bídu a proto ji tak pravdivě vylíčil. Cílem „Podlipovců" dle vlastních slov jeho bylo pomoci těm ubohým dělníkům. A proto základním tónem knihy je soucit s trpícími burláky. Ač kniha je protokolárně suchá, dřevěná, působí hluboce. Není možno klásti na ni měřítko uměleckých požadavků, neboť jest místy až nudná svými přílišnými podrobnostmi, naivnostmi, hrubostmi, mnohé jednotlivosti spíše by se hodily do etnografické studie než do povídky, ale to vše vám při čtení této knihy, ojedinělé nejen v ruské literatuře, ale i vůbec, nevadí. Všechny její slabé stránky s nedostatkem přírodních popisů, psychologie atd. nevadí — zde jest holá pravda životní, bída skutečnosti v celé nahotě — a podmaní si vás, dojme. Proto kniha „Podlipovci" přes četné vady udržela si v ruské literatuře čestné místo. A Rěšetnikov spolu s Glěbem Ivanovičem Uspenským, Nikolajem Nik. Zlatovratským, Alexandrem Iv. Levitovem a Nikolajem Iv. Naumovem tvoří známou školu ruských „národniků", spisovatelů, kteří šli mezi ruský lid, studovali jeho život se všech stránek podobně jako u nás Mrštíkové, Herben, Holeček, Stašek atd., jež bychom mohli nazvati českými „národniky". Ovšem poměry české jsou docela jiné než ruské, proto i ráz české literatury tohoto druhu jest jiný než ruské. Jen v Hostišově, kde Herben líčí život českého lidu venkovského na Táborsku, kde příroda jest až macešsky skoupá, kde lid trpí bídu, nalézáme příbuzné prvky — malomluvnost, uzavřenost, těžkomyslnost, náklonnost k hloubání. Není proto také žádnou nahodilostí, že na Táborsku povstalo české hnutí reformační, stejně jako na ruském venkově povstalo tolik sekt vynikajících vzorným životem na př. duchoborci, k nimž sám Tolstoj cítil veliké sympatie. — Z ruských „lidovců", jak bývají též nazýváni, u jediného Zlatovratského nalezneme tony veselejší, pročež bývá nazýván „optimistou". Ale všichni ostatní, zvláště Uspenskij, jsou spisovatelé pessimističtí, jejich díla nesou dva znaky, tak často se opakující v celé literatuře ruské 19. stol, totiž v e l i k o u l á s k u k t r p í c í m a v e l i k ý s m u t e k n a d j i c h u t r p e n í m. A tyto oba znaky povznášejí ruskou literaturu vysoko nad ostatní literatury světové, v nich jest to, co nám ji činí tak blízkou a drahou. K nim druží se až chorobná l á s k a k p r a v d ě, jež nic nezakrývá, jež opovrhuje často i krásnou formou, jež zdá se zbytečnou přítěží. Všechny tyto tři znaky jsou i v knize „Podlipovci", jež proto svou cenu nikdy neztratí.

—=o=—

ADOLF BRABEC:

SMUTNÁ VZPOMÍNKA.

Když špačkové a kachny ve kraj přiletí
a rybníky zasvítí na tom jihu Čech,
v modrou dál se dívám za tou havětí
a je mi, jak by smutek na má prsa leh'.

Jen vzpomínám a nenalézám nikdy slov,
když kočičky u lesa prvně uzří zrak,
v rozvlhlý jak tehda hocha kladli rov
v den březnový, když slunce zakryl těžký mrak.

A vzpomínka ta se mnou žitím kráčí dál,
v podjaří, že znova na vše zpomenu,
mně zdá se, jak by hoch ten v rakvi zase spal,
na rove zatím pučí míza z kořenu!

Tak dávno vše, a člověk zase po letech,
když jarní slunce tváře kolem osvítí,
tu snivou hocha tvář rád hledá na dětech,
leč drahé tváře nelze nikde najíti.

Proč chvíle ta ve vzpomínkách mých musí žít,
když první zeleň raší, ptactvo letí v kraj?
po letech člověk hocha chtěl by přitulit,
jenž dávno vešel v nejkrásnějších světů ráj...

—=o=—

AKSAK:

STARÝ MINISTRANT.

Potřeboval jsem něco velmi nutného vyřídit správci kůru. I odhodlal jsem se přivstat si a zajít na ranní mši. Ředitel kůru byl výtečným hudebníkem a smýšlel pokrokově. Ale jeho žena, krásná, smyslná a po nádherných toaletách toužící donutila jej, aby přijal toto výnosné zaměstnání. Učitel měl ženu příliš rád, což jej povznášelo i ubíjelo.

Domluvili jsme se, i chtěl jsem odejít. le tu stala se věc dosti zvláštní. K oltáři řicházel kněz sám, bez ministranta. Za to řispěchal starý pán, inteligentního vnějšku, ostavil se u oltáře a sám přisluhoval mlaému knězi.

„Kdo je to?" ptám se ředitele kůru.

„Nádražní úředník Z. — Bydlí s námi v éže ulici."

„Není to nějaký pokrytec, prohodil jsem, eboť věřím jen málo komu. Chtěl bych věět, jak žije doma."

Ředitel se usmál: „Řeknu vám, co vyvěděla moje žena; ji zajímá každá změna v aší ulici. — Pan Z. je vdovec. Má dospělou eru, se kterou se nyní nemůže snést. Nutí do sňatku s kupcem, který je opilec a arbaník, ale starý pán nutí dceru přece, n aby se jí co nejrychleji zbavil."

Varhany zazvučely, několik starých žen ole v kostele zápasilo s vánoční melodií — ı, odcházel jsem. Všiml jsem si ještě staréo pána, toho ministranta. Stál u oltáře, rue sepiaté, hlava pokorně skloněná. — — —

Od té doby vyptával jsem se časem na arého pána.

„Bývá denně v kostele a často ministru-," vyprávěl mi po několika týdnech opět ditel kůru. Dcera si již vzala toho opilého upce. Starý pán je sám a chce se ženit. ledá prý hodně bohatou." — — — —

A opět po několika dnech vyprávěl řetel kůru: „Starý pán řádí. Řekla mi pradle z naší ulice, že ji chtěl znásilnit. Když mu esla prádlo, tu zavřel dveře a sváděl ji. Stě se mu ubránila." — — —

Nedávno viděl jsem opět starého pána. l jsem k lékaři, jenž bydlel v témže domě. ům starý, chodba tmavá, tápal jsem po hodech. Náhle ženský výkřik: „Nechaj ne, že se nestyděj."

Po schodech uháněla kyprá dívčice a za — známý starý pán. Volal šeptavě, ale etelně: „Mařenko, počkejte, já — já — ch potřeboval — —"

Oba zmizeli o patro výše. Více jsem již čeho nezaslechl. A již nikdy se o starého inistranta nestaral.

ROBNOSTI.

oroptev

z našich lovných ptáků nejznámější a nejrozšínější, volná sestra našich slepic domácích. Ale předivnou báseň o ní složil Julius Zeyer. Čtou ji hoši v čítance pro obchodní akademie. Otisknu ji zde celou: „N e s l y s e v hejně koroptve k břízám na s l u n n é m ý t o, kde babího léta od větve ku větvi třpytí se síto. Seděly tiše ve trávě, bylo tam tulno a milo, vítr zaléhal v dálavě, o míru božím vše snilo. Tu z a v y l i p s i d i v o c e, a rány duní vzduchem. Vylétlo hejno vysoce, plašeno vražedným ruchem. A do modra rány za nimi, do zlata slunného vzduchu, ty hučí hlasy hromnými jim slovo „smrt" do sluchu! A jedna z těch ran zasáhla ubohou koroptev v letu, marně svá křídla napřáhla zápasíc v střemhlavém sletu. Ty ostatní strachem šíleny řítí se k dálnému chlumci, neslyší sestry své k v í l e n í, s p a s e n y j á s a j í k s l u n c i. A raněná spadla k zemi v mech, z těla krev teplá jí řine, a š t ě k o t se blíží, psů horký dech, a děsná smrt již kyne... Již tone v smrti mrákavě, to ale bolí ji dosud, že sestry její v dálavě nermoutí víc její osud; to děsí ji víc než nicota, ta t e m n ě zející tlama, že vidí, po čas života, jak přec jen byla sama." — Situace profesora, který tuto báseň čte se žáky, musí být nepříjemná. I d e a básně je přitažena za vlasy, naprosto nevyrostla z děje, neboť ať si představíte kterýkoliv děj podobný — jak řezník odvedl ze chlíva vola na porážku, jak selka chytne z kuřat nejsilnější pár, aby je zařezala, jak rybář vytáhne rybu z rybníka na udici: v každém takovém případě mohla by se z události vyždímat idea, kterak zabíjené zvíře vidí, že šťastnější soudruzi je opustili a že tedy vlastně po čas života bylo samo. Banálnost víc než všední. Jablonský v moudrosti otcovské je s pointami svými genius proti Zeyerovi. Ale to je pouze začátek vykladatelských útrap nešťastného profesora. Jakmile přejde k analyse obsahu, musí ztratit hlavu. Tím spíše, má-li ve třídě několik žáků, kteří znají koroptví hon. Verše „n e s l y s e v hejně koroptve k břízám na s l u n n é mýto" mají dávat dle všeho představu, že koroptve se vznášejí a poletují a vyhledávají si slunná místa. Představa nesprávná. Koroptve ve dne spí, protože jsou noční ptáci. Tedy nepřelitují, nevznášejí se, leč jsou-li vyplašeny. A ovšem si vyhledávají ve dne stín a chlad. Proto se také v srpnu a v září loví v bramborách a řípách, v jeteli a luční trávě nebo v hustých podrostech lesních. Jaktěživ žádný lovec nehledal koroptve na slunném mýtě pod břízami. Příšerný nesmysl je ve verši: „tu zavyli psi divoce". Lovecký pes, když zvěř větří, jde po stopě tichounce jako po hedvábí; neštěká (neřku, aby vyl) ani před ránou lovcovou ani po ní; upozorní lovce na blízkou zvěř svým napjatým postojem. Kdyby pes zavyl, vytáhly by přec koroptve před dostřelem lovců, neboť nejsou hluché, a prchlivý lovec střelil by spíše po vyjícím psu než po zvěři. Neřekl bych, že koroptve se ř í t í nebo že j á s a j í k s l u n c i, neboť jsou to výrazy nepřiléhavé, a nemohl bych napsat, že neslyší sestry své k v í l e n í, neboť raněná koroptev nevydá hlásku a zdravá kyrysá, jen když vyděšena letí. Rmoutí li se zachráněné hejno nad

ztrátou jedné soudružky, nemůžeme vědět; víme však, že tlama loveckého psa není t e m n á. Báseň Zeyerova vyňata je z prvotin jeho, ze sbírky Poesie. Ale je tak nemotorně stlučena, že být označena jménem neznámého začátečníka, žádná redakce by jí dnes neotiskla pro formální veršotepeckou neobratnost. V čítance by být neměla už z toho důvodu. — Báseň Zeyerova je dokladem naprosté neznalosti skutečnosti a lovu koroptvího. Není v ní jediné stopy po nějakém pozorování. Zeyer si jen tak představoval koroptve, psy a lovce. Ale právě tak si jen představoval naše poměry v J a n u M a r i i P l o j h a r o v i. Lidé, kteří neznají lovu, myslí si, jaká to poesie! A stejně si to myslili lidé o českém románě a jeho hrdinovi, když vyšel. Bez reálního pozorování není umělecké pravdy, ať jde o koroptve neb o lidi.

•

Vilém Mrštík

skonal sebevraždou 2. března v Divácích na Moravě u věku 49 let, kde žil od r. 1889 ve vlastní chalupě a horlivě pěstoval včely. V poslední době dokončil společně se svou ženou drama A n e ž k a, jež Národní divadlo bude provozovat. Pochován byl v Divácích (u Hustopeče) 5. března odpoledne. Příčina zoufalství není známa. Byl bezdětek.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Kočka a kuře.

Manda, mourovatá kočka Zbořilova, byla už stará. Když se jí narodily čtyři koťátka, Zbořilovi utratili tři a nechali matce jediné mourovaté koťátko. Byl to kocourek, který byl matce podoben. Říkali mu Macourek Macourek byl hravý, živý, neposedný, proháněl se po domě i po dvoře, prolízal kdejakou skulinu, až jednoho dne zmizel. Podlezl snad pod vrata na cestu za domem, a buď ho přejel vůz, nebo se Macourek zatoulal daleko, nebo ho konečně někdo chytil a odnesl. Manda hledala Macourka a kudy chodila, volala ho naříkavým hlasem. Několik dní nežrala, neměla stání, pořád hledala.

Jednoho dne ulehla na dvoře do koutku, stulila se do klubíčka a vyhřívala se na slunci. Přiběhlo k ní kuřátko, malické, asi 14 dní staré, a ďobalo ji do hlavy. Manda otevřela oči, a kuřátko ďob ji po oku, ale kočka rychle oko přivřela. Kuřátko ďobalo kočku do huby, do pazourků, kam mu napadlo. Manda to trpělivě snášela, kuřátko se jí nebálo, přitulilo se k jejímu teplému kožíšku a usedlo si tak, jak kuřátka sedávají pod kvočnou. Manda se protáhla, kuřátko zlehka přikryla svým tělem a spokojeně si předla.

Bylo to opuštěné kuřátko a našlo si opu- štěnou matku. Toto kuřátko se vylíhlo pod kvočnou samojediné, ostatní vejce byla nějak zastydlá. Kvočna si kuřátko vodila asi týden ale potom je opustila, běhajíc s ostatními slepicemi ze dvora za stodolu a přeletujíc plo do polí. Kuřátko si pohrabávalo po dvoře samo, nemělo nikoho, až si našlo Mandu Manda neměla Macourka a byla ráda, že má aspoň kuřátko.

A to se domácí Zbořilovi i cizí lidé velice divili, když přišli na dvůr, neboť to byl neobvyklý obrázek: Manda leží v koutku nebo v dřevníku svinutá v klubíčko a kuřátko pod ní. Když bylo kuře větší, chodívalo pořád při Mandě, jestliže Manda byla na dvoře, a když Manda šla spat, kuře sedávalo na ní, sedávalo nejraději na hlavě mourovaté staré kočky.

—=o=—

Z MOUDROSTI MALIČKÝCH.

Sláveček s Jeníčkem dostali huňatého čerta ošklivého, zkrouceného; ruku má připoutanou k noze řetězem z červeného papíru. Maminka s tatínkem jsou zvědavi na dojem, jaký ošklivý čert způsobí. — S l á v e č e k dal se pojednou do smíchu a volal: „Ten cert se tahá za nohu" — a zkoušel vypláznout jazyk stejně virtuosně jako čert — J e n í č e k však si čerta vzal, choval ho chvíli jako miminko a — o hrůzo — líbal ošklivou tvář Ptáme se proč. „Dyž je to chudák starej čert, je takovej ošklivej, chlupatej."

•

3letý Sláveček přichází z procházky, v předsíni je šero a on kloní se pitvorně na všechny strany říká: „Má úcta, tmo", a v kuchyni opět: „Ruku líbám, kuchyně".

•

Sláveček kráčí s maminkou a Jeníčkem v parku Maminka rozmlouvá neustále s Jeníčkem a Slávečka si nevšímá. Najednou maminka ustrne, neboť Sláveček zařve: ááááá tak hlasitě, že se lidé zastavují Maminka se ustrašeně skloní a ptá se: „Co se ti stalo? Bolí tě něco? — Sláva chvilku se dívá do očí maminčiných a prohlásí spokojeně: „Já musím ksicet" a opakuje řev ještě jednou a ještě spokojeně prohlašuje: „Já taky musím ksicet."

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redakt. Cyrill Dušek. — Tiskem F. Beaulorta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 15. března 1912. Číslo 11.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro od běratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

Z ÚLEHLOVÝCH MYŠLENEK.

Jak má učení těšiti děti, když se jim káže proseděti každý den osm, deset hodin ve škole v těsných lavicích a doma při úkolech se hřbetem shrbeným? Tělo by raději skákalo, dovádělo a skotačilo, ale musí seděti sešroubováno v lavicích moderních; krev raději by kolovala bujaře mladým tělem, ale musí líně vláčeti se celým tělem od sedění ztrnulým. Plíce rády by dýchaly čistý, vonný vzduch lesní a luční, ale moudrost pedagogická tomu bráníc raději dopouští, aby dítě dýchalo vzduch otrávený výpary zkaženými. Oči rády by se pásly na krásách božího světa a místo toho musejí otupovati, pozírajíce na nemotorné kliky háky, jimiž učitel se snaží znázorňovati jim boží svět. Uši rády by se těšily sladkému zpěvu lesního ptactva a místo toho mají poslouchati učitele mrzutého, jenž slovy nudnými a nesrozumitelnými jim vypravuje o zpěvu tom, jehož sám jaktěživ neslyšel. Tak místo prsou má žák prsíčka, místo plic plícečka, místo ramen ramínka, místo stehen stehýnka; na poloslepých očích sedí okuláry, hmat je tupý, nikdy ničeho nehmatal, čich je tupý, nikdy ničeho necíchal, uši jsou hluché, nikdy ničeho neslýchaly mimo mrzuté výklady učitele mrzutého, jenž nedbale a nesrozumitelně vypravuje, že druzí lidé hmatali, čichali, chutnali, viděli a slyšeli. Kudy se má pak radost rozprouditi do těla a jak se má rokládati v těle neduživém, chorobném, na němž sedí hlava bolavá?

Učení netěší dětí našich, a stav tento nepřirozený tak se upevnil na školách, že jej pedagogové s dobré polovice považují za stav přirozený a nutný.

*

Trvá-li však od nejstarších dob přesvědčení (vedle názorů, že práce vychovatelská jest opravdu radostnou prací), že učitel a vychovatel jsou lidé nešťastní, jimž z práce neplyne potěšení, nýbrž jen trpkost, pak ovšem doptávajíce se po příčině podobného úkazu toho, souditi jinak nebudeme, než že není dopřáno za dob našich práci pedagogické těch podmínek, jichž postrádati nemůže práce žádná, která dařiti se má a těšiti má.

*

Není dávno, co se podivoval jistý pedagog známý, muž nanejvýše ctihodný a ve službě pedagogické sešedivělý, proč náš lid venkovský tak velice se bojí knihy? Čím to, že děti se učí po 6—8 let ve škole čísti, aby do 20. roku ponejvíce čísti zapomněli? Hledal příčiny smutného úkazu toho, smutného věru, však podivného jen tomu, kdo zapomíná, co se u nás děje od bitvy bělohorské, a kdo zároveň nevěnuje dostatečné pozornosti kulturním poměrům našim a jednotlivým, zvláště bolestným stránkám jeho. Hledal ji a našel ji. Příčinou mu byla š k o l a, jež nekonala svých povinností předepsaných, učitelé totiž, kteří tak a onak nevykládali dětem článků z čítanek, a neměli za každým listem čítanky list čistého papíru!! — Odtud horlivě donucovali se učitelé, aby děti, majíli ve škole čísti na př. Rubešovu bájku V r a b e c a k ů ň, na toto čtení tři, čtyři hodiny připravovali. Kde se tak dosud děje, tam učitel mluví a mluví, mluví o tom, že jsou koně, co jsou koně, že jsou vrabci, co jsou vrabci, že je na světě potutelnost, švitořivost a co to je! Při jedné přednášce na konferenci okresní trval methodický výklad této bájky půl druhé hodiny, a při tom byl přednes řečníkův spěšný! —

Nic neumrtvuje rozum, vůli a lásku ku práci tak jako n e s v o b o d a. Nedovolujíc otroku, aby konal práci podle své hlavy a rozmyslu svého, nedopřávajíc mu za práci vykonanou odměny přirozené, jest nucena ukovati ho ku práci bezmyšlenkovité a bezradostné; odnímajíc mu pravý, přirozený osten ku práci: tož touhu po vítězství mravním i hmotném, jest nucena přidržovati ho ku práci knutou.

*

Sotva se žáky vyjdeme do přírody, sotva se s nimi octneme na břehu jezera ozdobené-

ho nádhernými květy bělostného leknínu, vroubeného staletými duby a ověnčeného kolem a kolem nejrozmanitějším tvorstvem, ihned nás žáci sami donutí, abychom upustili od methody dogmatické a od svého prstem ukazování, jimiž se jejich proud myšlenkový neustále přerušuje, abychom prostě a rozvážlivě odpovídali na tisíceré otázky jejich a pokorně takto sloužili samočinnému a a samovolnému rozvoji jejich ducha a jejich individuality, kteréž obě jmenované mocnosti dotud zůstanou uzavřeny, dokud také žáci uzavřeni jsou ve škamnech školních. Učitel pak sám ihned poznává, kterak methoda dogmatická velmi dobře se hodí tenkráte, když žák nabyl dosti zkušeností vlastních.

ŠKOLA STARÁ A NOVÁ

Z dopisu, jejž ředitel Úlehla psal dru Vážnému.

Vy máte, pane doktore, tříletého chlapečka, hošíka nadaného, jenž jest doma největším vaším štěstím. Přijdete domů, dítě se na vás zdaleka třese, přes všechny překážky přižene se k vám a sedne vám na ruku, na klín, na koleno; tahá vás za vousy, prohlíží vám zuby, sahá za límec. Když se toto zkoumání ukončilo, prosí vás, abyste ho pohoupal, abyste vypravoval, zpíval, nebo vás vodí po světnici, abyste jmenoval rozličné předměty, nebo vás nutí, abyste přisedl na zem a s ním si pohrál. Má na zemi hromadu dříví, je potřeba z hromady něco velikého vybudovati, snad dům, snad ještě jeden dům, potom oba domy naložiti na vlak.

Dítě svázalo dvě židle, to je vlak, posadilo vás na přední vůz, vy jste pán a jedete po železnici; ale že se železnice nehýbá, udělá se z ní kočár, z vás bude kočí nebo koník — hoch je sám jako rtuť a jeho obrazotvornost činí vás oba hrdinami nových a nových rejdů — ale cíl toho všeho jest jeden, pohyb, a při pohybu vzdělávání ruky, hlavy, všech smyslů.

Vy si po chvíli přestanete hrát, zaberete se do práce vlastní, a dítě už leží na břiše u kamen, vyhrabuje z popelníka popel. Když vyhrabalo, posadí se k popelu, bere jej do ruky, lízá, pak přesypává, z hrnečka do klobouku, z klobouku do hrnečka, pak na zem, na dvě, tři, čtyři hromádky, ze čtyř hromádek utvoří dvě nebo hromádku jednu, až konečně všecky podivuhodné zkušenosti s popelem chlapečka donutí, aby tatínka z práce vyrušil a o popelu se s ním dal do hovoru. Potom přišla služka, ale vy jste vzal hošíka v ochranu, vy jste věděl, že takovýmto vlastním zkoumáním hošík nabývá mnoho důležitých poznatků.

Když bylo jaro a léto a vy jste se dostal s hošíkem do zahrady, do lesa, na pole, na luka, k rybníku, k potoku, k písku, co to bylo horečného pohybu, horečného sbírání pravd a poznatků o barvách, stínech, zvucích, tvrdostech, kolikostech, a síle, tíži, počtu. Kdo by spočítal otázky, jež vám dítě dalo za hodinu, za několik hodin nejprv venku v přírodě a potom doma ještě po celý týden a měsíc, když si od vás vyprosilo barevnou tužku a na papír napisovalo vybavené obrazy.

Na podzim jste vyšli s maminkou a s chlapečkem do blízkého lesa a posadili se na okraj lesa. Slunce zapadlo, měsíc se rozsvětlil, vy jste sbíral roští a šišky, chlapec s vámi, rozdělali jste oheň. Do žhavého popela zahrabali jste zemáky a pak čekali, až se upekou. A chlapec zatím sbíral šišky a mech, měl už všeho plné kapsy, a proto nastrkal do kapes i vám. Na oheň přikládá pak ještě šišky a roští, z ohně šišky vybírá, popálí se a rozpláče.. Vy vezmete milého hošíka na klín, pomazlíte se s ním, také maminka se podívá, jak prstíček velice bolí, utře slzy, dítě políbí — zemáky jsou už pečeny, a ze všeho vyjde, že jste šťastni, vy i vaše dítě.

Prvním znakem a svědectvím života jest pohyb. Vím, že se mnou souhlasíte, když pravím, že život a pohyb jsou dvě jména jediné věci, že bez života není pohybu a bez pohybu není života. Když se v těle zastavil pohyb, zastavil se i život, a čím méně se tělu dovolí pohybovati se, tím méně se mu dovoluje žíti. Pohybem nabývá dítě poznatků o vnějším světě. Každý tedy poznatek jeho spojen jest s pohybem, pohyb jest vnější složkou tohoto poznatku, jako jest pocit složkou jeho vnitřní; bez pohybu není proto pocitu a bez pocitu není pohybu. Proto se dítě při poznávání zevnějšího světa musí pohybovati. Pohybuje svým tělem a nabývá vědomostí o něm, pohybuje se po světnici, po zahradě a nabývá vědomostí o všech věcech, jež ve světnici a na zahradě jsou.

*

Až hoch doroste do šestého roku, bude chodit do školy. Na vaše místo vstoupí učitel, muž, jemuž jest zákonem uloženo, aby dítě dále vzdělával, aby dítěti při poznávání zevnějšího světa všemožně pomáhal a činil to methodami nejrozumnějšími a nejvhodnějšími. A tento muž, svým úřadem k tomu ustanovený, aby dítě se světem zevnějším víc a víc sbližoval, tento muž se dá do práce tak, že dítěti předně zakáže hýbati se a načkoli se dotazovati. Posadí dítě do lavice a nařídí mu, jak má seděti, jak držeti nohy, ruce, hlavu, aby se z toho nic, pravím, nic hýbati nemohlo a nesmělo. Přísně jest dítěti zakázáno šeptati a smáti se.

Sedí tedy dítě tiše v pokoji, kde jsou čtyři šedé zdi, kde není ani oblohy ani slunce, ani květin ani stromů, kde není maminky, ani tatínka, sedí v cizím pokoji, kde se nesmí ani šeptat, kde se musí mlčet, kde dítě musí mlčet a musí poslouchat, co učitel mluví a mluví, aniž možno věděti, proč to mluví. K tomu ke všemu se zdá, že je to jakýsi člověk hloupý. Neví, čemu se říká stůl, čemu židle, kolik má pes hlav a kolik uší. A když tak dítě musí tiše seděti, nesmí mluviti a nesmí se ptáti, a když on člověk dospělý se ptá, co je stůl a k čemu je stůl, když takto dítě jest nuceno seděti v pokoji, kde

všecko jest zařízeno pro poslouchání, ale nic pro pohyb a činnost, ono brzy pociťuje pravdu, že život bez pohybu životem není. A kdyby se v tom okamžiku proměnilo v rozumného dospělého muže, řeklo by nám, že škola bez pohybu jest podzemní kasemata.

Vidíte, že se tu dostavuje okamžitá potřeba toho, čemu se u nás říká kázeň, potřeba propracované soustavy donucovací, aby se dítě v této ztrnulosti po celé hodiny udržovalo.

Při takovémto poznávání zevnějšího světa a jeho zákonů dítě dostává se z třídy do třídy tak, že všecek jeho čas jest věnován škole a školnímu učení. Jsou školy, kde děti mají 16—17—18ti hodinnou pracovní dobu denní bez nedělního nebo svátečního klidu vůbec.

O 5. hodině dítě vstává („Ranní ptáče dál doskáče" „Die Morgenstunde hat Gold im Munde"), aby zopakovalo lekce nejpřísnějších učitelů, o 7. hod. jde do kostela (naše vzorné školy nemálo si zakládají na tom, že děti chodí do kostela každý den), vrací se domů o ¼1. nebo o ½1., o 1. hodině musí býti ve škole opět, odkud přichází o 3., 4. nebo o 5. hodině. Odpočine málo nebo nic a dá se do uložených lekcí.

Když vy jste učil své dítě o borovém lese, byl při tom učení borový les, stromy, větve, šišky, jehličí lonské a letošní, mech, křoviny. Byla obloha slunce, měsíc, vzduch a vítr. Bylo pole, louka, potok a rybník. Byly hlasy, vůně, světla, stíny, linie.

To ve škole tak není. Místo všeho toho jest ve škole v knize potištěná stránka papíru. Málo je škol, kde by k ní učitel mohl přidati alespoň dobrý obraz, ale jsou učitelé, kteří toho obrazu ani nepřidají, i když ho v kabinetě mají. Žádají prostě, aby dítě do slova odříkalo, co v knize o borovém lese stojí napsáno.

Té knize se říká přírodopis. Mimo přírodopis jsou ještě jiné knihy: dějepis, zeměpis, katechismus, církevní dějiny, fysika. Jsou u nás vzorné školy, kde horliví učitelé vedle knih nebo místo knih zavádějí zápisky, kde si totiž dítě musí celou takovou knihu opsati samo, obyčejně knihu dvakrát obsažnější než jest kniha tištěná.

A jsou u nás školy, ovšem vzorné školy, kde dítě musí si do paměti vpraviti do slova všecko tak, jak je v knize nebo v zápiskách napsáno. Musí. Ve škole se pak odříkává v hodinách, kterým se říká náboženství, přírodopis, dějepis uložená lekce z knih nebo ze zápisek, kterým se říká náboženství, přírodopis, dějepis, ale co dítě odříkává, není náboženství, není poznávání přírody, není znova procítěný minulý život vlastního národa, je to bezduché odemílání nepochopených slov, slov zapamatovaných dle zvuků, nikoliv dle myšlenek, poněvadž jsou to slova o věcech neznámých, k nimž se nepojí žádná představa, žádna zkušenost, žádný pocit, ani zrakový, ani sluchový ani hmatový, ani čichový, žádný pohyb.

Vím, že se ozve odpor. Bude se rozhorleně volati, že se tak netýrají všecky děti na všech školách. Nuž i já vím, že jsou u nás učitelé, kteří s dětmi jednají jako s bytostmi živými a citovými, — a že jsme se už dostali k borovému lesu, — když o borovém lese vyučují, že mají na pomoc větvičku, šišku, pryskyřici, obraz. Hovoří s dětmi volně a žádají po dětech, aby volně odpovídaly k jejich otázkám.

Ale základní forma tohoto vyučování zůstává, totiž obzor obmezený čtyřmi šedými stěnami, tiché sedění v lavicích, a žák, po němž se žádá, aby jako trpný činitel slyšel, pochopoval a pamatoval si, co k němu učitel po celou hodinu mluví, jakkoliv to s jeho rozvojem duševním nijak nesouvisí a jeho potřebám duševním nijak nevyhovuje.

Takovéto vyučování přírodní vědě nazývají Angličané hanebným. Dle možnosti zavádějí vyučování, jež žákům dopřává dobrodiní a radosti z vlastního pozorování a zkoumání. Avšak vyučování, jež Angličané nazývají hanebným, jest u nás vyučováním nejliberálnějším. Odtud pak jde u nás čára až k blbému donucování dětí, aby obsah všech lekcí do slova memorovaly a ve škole odříkávaly. A sklon k této krajnosti jest předně tím větší, čím více se dbá toho, aby děti při veřejných příležitostech, při zkouškách, při návštěvách inspektorských a p. „pěkně uměly", „pěkně odpovídaly", a za druhé tím větší, čím více jest na škole učitelů liberálních, kterým děti při takových příležitostech ovšem pěkně neodpovídají, a čím „pěkněji" pak za to odpovídají děti těm učitelům, kteří si doslovné pamatování zadaných lekcí vynucují.

\+

Kde se takto vyučuje, tam se nutně dostaví další potřeba s e s í l e n é k á z n ě. Všecky děti nemají stejné paměti, nebo nemají doma klidu, světla, místa, a mohou pamatovati slov, když nerozumějí jejich obsahu nebo jejich vazbě. Pamatují si snadno řady myšlének, fakt, důkazů, ale nemohou bezvadně odříkati deset nesrozumitelných řádků. „Nemohu si zapamatovati vzorec $Mg_2 Si O_4$, když nevím, co to je", řekl mi hoch, jenž dnes zná vzorce velmi mnohých sloučenin, poněvadž tyto sloučeniny zná, nebo zná jejich logickou spojitost. Jsou oči, jež vidí barvy, kterých jiné oči nevidí, vidí linie, kde jiné oči vidí skvrny.

Toto všecko vy víte, poněvadž jste lékařem. Naše pedagogika to neví. Ona trestá děti, které nevidí, co viděti nařízeno; které si nepamatují, co pamatovati nařízeno; ona děti takové nejenom trestá, ona se proti nim rozzuřuje, ona je vědomě a zlostně trýzní. „Neumíš! Zůstaneš po škole tak dlouho, až se naučíš." „Opíšeš za trest dvacetkrát, co jste měli na dnešek zadáno." A když ani to nepomáhá, naše pedagogika se rozzuřuje ještě víc.

Děti rozděluje naše školská pedagogika na hodné a nehodné; dle jejího třídění jsou děti velmi pilné, pilné, méně pilné, nestálé a nedbalé; jsou velmi mravné, mravné, méně mravné a nemravné, a prospěch jejich jest velmi dobrý, dobrý, dostatečný, sotva dostatečný, nedostatečný a zcela nedostatečný. Ale sumou jsou ty děti velmi pilné, velmi mravné a velmi dobré, jež rychle odemílají naučené lekce; méně mravné, nedbalé a nedostatečné jsou děti, jež [illegible] říkávati neuměly buď nikdy, nebo jen [illegible] kdy.

Abych mnoho neodbočoval, jen stručně připomenu toto: Americká škola vychovává dorost tak, aby se každé dítě k nějaké práci hodilo, aby nějak pracovati umělo, nějakou prací v životě dospělém vyživovati se mohlo; dále tak, aby se školskou výchovou zlepšovala kmenová zdatnost amerického lidu.

Vidíte, pane doktore, že to u nás není; uznáte také, že jest velmi přirozeno, když děti na takové jednání reagují, vždyť jako tvorové živí nereagovati nemohou. Odškodňují se buď ve škole rozmanitými zlomyslnostmi nebo mimo školu divokostí a nezbedností až chorobnou. Děti na svých učitelích leccos vypozorují, a brzy si vyberou učitele, kterým vrchovatě oplácejí, co od jiných musejí zakoušeti. A když se to snad nedaří, odškodňují se mimo školu. Děti na př. vypozorují, že učitel hned ve škole delikty vyšetřuje a po zjištěném faktu delším kázáním nařízený trest zakončuje. To jest jim ovšem příjemnější než odříkávání nenáviděného dějepisu, přírodopisu nebo katechismu. Proto se starají o to, aby deliktů nikdy nebyl nedostatek. Úkoly jsou ovšem rozděleny, ač i to bývá, že risiko trestu někteří hoši rádi a vytrvale podstupují sami. Učitelé příliš přísní nebo nedůslední zpravidla bývají trestáni tím, že se hoši zorganisují proti nim způsobem rozličným a tuto svou organisaci odkazují svým nástupcům, třídě následující.

Nebo se hoši odškodňují mimo školu divokou nezbedností, která svým nerozumem a zdánlivou bezúčelností přímo zaráží, která však sama nijak není podmíněna přirozenou povahou dětskou. Hoši se na př. postaví před cizí jabloň, nanosí cihel a kamení a bijí pak do stromu, dokud ho úplně nezpustoší; nebo ve školce, ve stromořadí pořežou všecky stromky, pokud se k nim mohou dostati. A to činí proto, že je to zakázáno, že se to trestá, že se velcí lidé pak zlobí, ale nejvíc proto, že je třeba vybouřiti se, odškodniti se za školní útlak.

A tu vidíte, pane doktore, že vzniká potřeba dozoru, totiž propracované soustavy kázeňské mimo hodiny vyučovací. Touto rozpustilostí dětskou vznikají totiž konflikty nejenom mezi žákem a učitelem, ale také mezi správou školy a učitelem, mezi občanstvem a školou. Nastává potřeba dozírati na žáka před vyučováním, po vyučování, mimo školu, ba i na cestě do kostela, z kostela, v kostele, a ze všeho se vyvinuje přirozeně potřeba, aby se dozíralo také na učitele a na správce školy.

Rakouská pedagogika myslí, že to tak býti musí, a proto vážně nařizuje, aby správce školy bedlivě dozíral na učitele ve škole a mimo školu, učitelé na žáky ve škole a mimo školu, a vážně se připravuje k tomu, aby se zřídil úřad místního dozorce školního, jenž by dával pozor, jak se chová ve škole i mimo školu správce školy, jak učitelé a žáci.

•

Kázeň v Americe. O kázni v americké škole praví pan Rathbone, člen anglické školské výpravy: „V amerických školách mají děti podivuhodnou svobodu a volnost. Učitel jich nijak přímo nenapomíná, ani na jejich chování nedozírá, a přece naprosto tu není, co by se podobalo nepořádku. Je tu kázeň, ale tato kázeň vyrůstá z nitra a ne z venčí. Děti se chovají správně, poněvadž vědí, že jest pak život ve škole veselejší, milejší, užitečnější. Děti smějí se smáti, mluviti a volně se pohybovati, když se tím nekazí školská práce. Poměr amerického učitele k dětem jest poměr přítele a ne pána, a proto vládne ve škole asi takové ovzduší jako ve spořádané a milé domácnosti. Děti jsou šťastny a napořád viděti, že je život ve škole těší; jsou roztomilé, skromné a při tom přece veselé a nenucené. Jest roztomilo slyšeti, jak volně, svobodně a neutajeně se děti obracejí se svými okamžitými nápady, dotazy a pochybnostmi na učitele, jest milo pozorovati jemné učitelovo chování k dětem a laskavé, taktní jeho odpovědi. Stálou snahou učitelovou jest probouzeti v dětech sebevládu, sílu pro samostatné a svobodné projevování myšlenek. Ostatní vlastnosti dětí takto vedených, jejich zdvořilá jemnost, vzájemná ochota, nezištnost jsou ovšem přirozenými následky takovéto vychovávací soustavy."

V americké škole smí dítě mluvit, smát se, dotazovat, pochybovat. V americké škole dítě se smí pohybovat. Staví baráky, tká plátno nebo sukno, modeluje, kreslí; aby bylo na kreslení místa dost, není ve světnici jen jedna tabule, nýbrž stěny dokola jsou obloženy dřevěnými tabulemi, na kterých dítě kreslí. Když kreslí, dítě nekopíruje jako u nás, nýbrž kreslí a rýsuje, jak samo chce, aby učinilo sebe srozumitelnějším a znázorňovalo svoje vypravování o tom, co vidělo, slyšelo, zkusilo, co si myslí; aby třeba proti celé ostatní třídě a proti učiteli mohlo obhajovati svoje přesvědčení.

Americké dítě smí pochybovati! Smí se dáti do sporu s ostatní třídou, ba se samým učitelem. To prostě proto, že v americké škole panuje ovzduší uspořádané domácnosti, že poměr amerického učitele k žákovi jest takový jako poměr dobrého otce k vlastnímu dítěti.

K takovému jednání s dětmi dospěli v Americe pilným studiem dítěte. Studuje se slovní bohatství dítěte, jeho myšlenkový chod, jeho pudy, náklonnosti. U nás dítě pochybovati? O čem? Aby dítě pochybovalo o tom, co mluví pan učitel? Nebo dokonce pan katecheta? Kde by se našlo dítě, které by takovéto pochybnosti projevilo, tam by se snesla policejní smršť nad ním, nad jeho rodiči, nad celou školou.

•

Dospěli jsme ke třetí bolavé stránce našeho školství. Jest možno donutit tělo, aby přes hodiny zůstávalo ve ztrnulém klidu, jest možno donucovati děti, aby místo skutečných poznatků vštěpovaly do paměti slova a symboly, ale nemůže se donutiti dítě, aby nemyslilo, aby se v mozku jeho nerodily myšlenky, domněnky, pochybnosti. Dítě se může jenom donutit, aby se myšlenkami svými utajovalo a skrývalo. Tím se přímo vynucuje, aby učitel a žák si byli osobami cizími.

A žák brzy začne pochybovati zvláště o tom, co pan katecheta s takovou neomylnou jistotou věřiti

ařizuje. Začíná to svatým Mikulášem a končí keptickým uvažováním o absolutnu. Při tom brzy oznává žák, že jest nad míru nebezpečno, tázati se amého otce, poněvadž to vůbec vede ke konfliktům oma i ve škole. A brzy dospívá k podivnému záěru. Už první věta římského katechismu: „Každý atolický křesťan“ (což přirozeně značí dítěti v kalické obci zrozenému každého člověka), „když k žívání rozumu dojde, jest povinen věřiti“ —

Takto se ocituje dítě v úžasné mravní nemožosti, v mravním otroctví, ve stavu ustavičné lžiosti a nepřestávajícího pokrytectví, a jenom hrůou a děsem se v tomto stavu udržuje. Čím úsilověji však katecheta vynucuje na hoších osmnáctileých na př. doslovné a bezvadné odříkávání všech ůkazů o neposkvrněném početí P. Marie, čím drsěji se trestá každý záblesk oka, jenž by svědčil, e hoch důkazům těm nevěří, tím smutnější bývají ásledky tohoto násilí.

Mezi učitelem a žákem vynucuje se takto a utvruje naprosté odcizení. Zároveň se dítě odcizuje roičům, všecka pak jeho důstojnost lidská se znehodocuje, dítě pozbývá sebeúcty, sebevlády, vědomí lastní důstojnosti. Znehodnocení důstojnosti lidské est karakteristická známka pedagogiky rakouské.

Škola svým násilím odcizila žáka rodině a sobě. škola není dítěti místem radosti. Proto hledá žák raosti a potěšení mimo školu. Tu jsme pak u nás dopěli až k propracované soustavě tohoto poskytování nimoškolní radosti dětem odrostlým.

Kde je střední škola, průpravna, hospodářská kola a p., tam jsou také hostince zařízené na večeri bezpečné pohostění studentů. Bývají v takových iostincích světničky, že kterých se dostanou hoši nadno ven, když se přes všechnu opatrnost hostinkého o světnici dověděl pan profesor a přišel se na i podívat. Jsou i přátelé, kteří se k hochům při taových návštěvách přidružují, pijáckým písním je čí, rozličným společenským hrám a zpěvům, při kteých se za trest platí několik litrů piva nebo několik porcí guláše, učí hochy hrát v karty, a s hostinským vorně všecko tak zařizují, aby se hochům ve světiičce líbilo. Hoši zvykají takovému životu tak velice, e někdy celá třída se vrací v jednu, ve dvě hoiny v noci, ovšem že ne střízliva. K jakým až koncům se takto dochází, to před několika lety děsně osvětlil případ z německého gymnasia hradišťského.

Naše rakouská pedagogika hojí toto zlo dozorem esíleným na novou potenci. Veřejně se o tom ovšem ádo nemluví a jenom náhodou ozáří ostrý blesk tu a tam, co se děje.

Učitel americký a anglický jsou předně gentleneni. Oni jednají s dětmi svého národa jako s členy oho národa, k němuž sami patří. Poněvadž chtějí, aby jejich národ byl svobodný, ctěný a vážený, oni uto svobodu ctí už v dítěti, jež brzy se stane jejich spoluobčanem a členem jejich národa jest už dnes. Kdyby to dítě potupili, projevili by neváženost k vlastnímu národu. Nejednají s dětmi svého národa jako se psy, neboť pak by dovolili, aby se k těmto dětem choval cizinec podobně, a podobně se také choval k celému národu.

U nás ovšem tak není. Naše pedagogika stlačuje učitele na policejní zřízence a učitelé se takto stlačovati dají.

Byl prý ředitel, který měl v každé třídě několik hochů, tajných policistů. Ti směli navštěvovati hostince, aby vyšpehovali, kam se ostatní žáci scházejí. Do vyšpehovaného hostince ředitel posílal potom profesory, aby úředně zjistili, o čem detektivové podali řediteli tajnou zprávu.

Toto prchání žáků do hostinců vede u nás k pedagogickým úvahám, má-li se žákům dovoliti návštěva hostinců a od které třídy. Žákům se dovoluje, aby se odškodňovali na výletech a při dovolených tanečních zábavách.

Řemeslné práci se hoch na střední škole neučí, neučí se ovšem ani vědecké práci, o prázdninách nepracuje, není dělníkem, konduktorem, clerkem, není veden ani k rozumové samostatnosti, ani k hospodářské samostatnosti, jest veden tak — že se odškodňuje nízkým požitkářstvím.

Z příkladů, jež jsem uvedl, vidíte, pane doktore, že nejen hoši pozbývají útlakem školním sebevlády, sebeúcty a vědomí vlastní důstojnosti, propracovaná soustava policejního dozoru že zle působí také na učitelstvo.

Já vím, že se takto nechovají k dětem všichni naši učitelé. Ale, což zní naše otázka takto? Nezní. Tu jde o věc zcela jinou! Americký hoch jest svobodným občanem svobodného amerického soustátí, a proto s ním takto nikdo jednati nesmí a nikdo nejedná! Amerického hocha chrání všecek **svobodný národ** velikého soustátí, poněvadž tento národ tím zároveň chrání a hájí vlastní svobodu občanskou. Americký hoch je svobodným občanem americkým i ve škole.

Pocit, jenž ovládá naše dítě, sotva překročí práh školní, zvláště práh střední školy, jest pocit hrůzy, strachu, otrocké pokory, z toho pak, co jsem pravil, jde přirozeně, že nejmocnější udržovatelé této hrůzy jsou učitelé náboženství, poněvadž oni zvláště napořád vynucují doslovné memorování učebných knih a nadiktovaných nebo nahektografovaných k tomu poznámek a zvlášť utlačují každý volnější myšlenkový projev. Bude třeba, aby se sebraly dokumenty o tom.

Není, pane doktore, na čase zeptat se, kde se tito lidé učili řemeslu vyučovatelskému?

A to je už kapitola další.

—⊃o⊂—

BEJRUT.

Vzpomínka.

Do starodávného města toho dostal jsem se cestou, kudy dříve ubíraly se karavany z Bagdadu přes Damašek k moři Středozemnímu. Z Damašku ráno o sedmé vyjíždí vlak a přes Antilibanon a Libanon je o páté odpoledne v Bejrutě. V údolí mezi oběma pohořími v Rajjaku (téměř 1000 m n. m.) může turista odbočit do

Baalbeku a navštívit trosky velkolepého chrámu Jupiterova, jenž býval považován za div světa. V základě stavby obdivuje se každý pověstným třem balvanům 18 m dlouhým.

Dráhu přes „bílá" pohoří — ještě v srpnu osněžená — vyměřili inženýři francouzští roku 1895. Silnici již r. 1861. Místy položená je uprostřed třetí kolej, ozubená, do níž může strojvedoucí zapustit ozubená kola lokomotivy Abtova systému. Rychlost jízdy se tím uvolní tak, že stačí, aby za nepřetržité jízdy topič a passažéři otevřeli vozy, seskákali, šli ke studánce naplnit si hliněné láhve, dohonili snadno vlak, vyskočili do zadního vozu a po stupátkách bočných dostali se do svého kupé a na lokomotivu.

Na stráni k moři Středozemnímu jsou kolejnice na samém okraji kotlin. V nich turista po dlouhé době okřeje pohledem na zeleň plazícího se vína, fíků, moruší i lesů piniových. Červené střechy osad vynikají malebně ze stromoví.

Zvolna vjíždíme do nádraží blízko přístavu. Zamluvíme si hotel a jdeme se projít po západním nábřeží. Za půl hodiny jsme u Holubí jeskyně. Příkrá skála zvedá se vysoko nad moře. V ní jsou jeskyně z moře přístupné. V moři je několik skalnatých ostrůvků, jeden z nich podobá se rozkročenému obru. Kavárnička poskytuje občerstvení a oddechu při pohledu na krásu barev potápějícího se slunce, koupajícího se lidu v příboji vln a proháněјících se motorových člunů.

Na obloze zatřpytne se prvá hvězda, a druhá kmitající se „stálice" na nedalekém majáku. Nutno vrátiti se do hotelu a zrestaurovati se. Z rána probouzí mě zpěv ptactva, zde v Orientě vzácný, na zahrádce zelená se casuarina australská.

Než odjede parník, projdu se městem, jež vystavěno je amfiteatrálně na svahu výběžků hor. Hlavní ulice jsou dlážděny, stavěny po evropsku. Projíždí jimi elektrická tramway, osvětleny jsou elektřinou i plynem, dobrá voda rozvádí se po městě. Počítá se k nejzdravějším městům v Orientě. Má 150.000 obyvatel, z nich čtvrtina je mahomedánů. R. 1860. po massakru křesťanů v Damašku přestěhovalo se sem mnoho uprchlíků.

Středem života městského je Dělové náměstí s parkem. Kolem jsou budovy úřední, banky, obchody, kavárny. Na hořením konci náměstí odbočuje široká ulice k západu v levo se sirotčincem a kaplí s P. Marií lurdskou. Osvětlení jeskyně je jako v panoramách vídíváme.

Naproti v pravo je kathedrála Maronitů. Sekta tato křesťanská má asi 200.000 vyznavačů, roztroušených po úbočí Libanonu. Pěstují moruše a hledí si hedvábnictví. Kněží se žení, místo latiny užívají sýrštiny, lid přijímá pod obojí; podřízeni jsou Římu.

Zde v městě sídlí jejich biskup. Vejděme dovnitř dómu.

Bradatý kněz v ornátě právě slouží mši, podobnou naší. Často béře do rukou kaditelnici. Obraz nad oltářem je sv. Jiří širokých ramen, jak sedí na statném bělouši. Drak zobrazen je z předu a zvlášť dobře se zdařil malířovi; je jako živý. Zajisté měl před sebou dokonalý vzor. Dívka ve zpovědnici odkládá hříchy. Ještě dobře, že to jde tak lehce, jak lehce se udělaly.

Pokračujeme-li dále ulicí k západu, upoutá naši pozornost rozsáhlá budova kasáren, a před nimi osamotě stojící věž s hodinami. Ulice odtud svažuje se k přístavu a má krámek vedle krámku, při nich jsou dílny řemeslníků. Téměř nad každým visí klícka se stehlíčkem. Zastavíme se ještě s pohlednicemi v rakouském poštovním úřadě, jenž je vedle německého, francouzského a anglického, koupíme si franky, zde v Orientě všemohoucí, a přichystáme se k odjezdu. V 11 hodin odjíždí z nového přístavu parník přímo do Alexandrie (II. tř. za 56 fr.). Dorazí tam za 24 hodiny. Náleží italské společnosti, a proto k polévce přednáší se strouhaný sýr a k pití podává se červené víno. Ve III. tř. jede několik obchodníků s velikým nákladem vína v bednách a lacino prodávají cestujícím obrovské hrozny.

Plnou parou vjíždíme na šíré moře. Tu teprve objeví se nám celé město ve své krásné zeleni, nad ním zvedá Libanon do 2000 m svou hlavu, zahalenou bílou kapucí. Ještě maják ukazuje prstem, kde krčí se město, a i ten prst se ztrácí oku. Později zmizí veškerá pevnina, a loď obklopena je nekonečným mořem.

Jos. Patočka.

KAR. VOJTĚCH PROKOP:

JDU S DĚLNÍKY.

Jdu s dělníky. Je ráno krásné,
je ráno svěží, srpnové.
Jdem, čelo mračné nebo jasné,
však buď si jak buď, v nový den
zas k práci srdce hotové.
Buď práce den zas pozdraven!

Jdem v zástupech, jdem osaměle,
v hovoru, v tichých myšlenkách,
byť stesk, přec novou sílu v těle;
muž se ženou neb samoten,
mladíci při svých milenkách.
— Buď práce den zas pozdraven!

Jdu s dělníky; z nich být se cítím,
rys máme stejný na lících,
jejž vtiskuje boj s živobytím,
a v očích máme stejný sen
o smíru kdesi vzcházejícím.
— Buď práce den zas pozdraven!

Tak po týdny a léta stejně.
Při tom se život vyžívá —
což — někdy mrhavě i přejně —
nuž, oddechu jsou chvíle jen

a život leckdy tížívá —
— buď práce den zas pozdraven!

Jdem do práce; den čistý, teplý —
však bude jich už nemnoho...
— pak, za vánic, byť oči sleply,
tmou, sněhem, zmolou — však zase ven...
— vstát časně a jen do toho —
— buď práce den zas pozdraven!

Jdem zas a zas. Co denně z rána
v hlavě a srdci zápasí, —
že kořist práce jiným dána
a nepřítel jí vyzbrojen —
ten spor až lidstvo uhasí,
— buď práce den zas pozdraven!

—o—

DROBNOSTI.

Úlehlovy spisy

aspoň některé měl by znáti každý vzdělanec český, protože každého vzdělance dotýkají se svou látkou — školou — a některé přímo jsou české inteligenci adresovány. Úlehla se nadarmo nevzdělával na Komenském i na literatuře anglické. První náš překladatel Spencera má to společné s anglickými mysliteli vůbec, že všude podává věc. Kdyby tedy inteligent, jenž z matematiky dostává husí kůži a pokládá ji s Tolstým za věc pro vyučování a všeobecné vzdělání bezcennou, kdyby i takový inteligent vzal do rukou Úlehlovy Dějiny mathematiky (díl I. vyšel v Encyklopedické knihovně Dědictví Komenského v Praze 1901), podivil by se, co vzácných podrobností o životě národů, co bystrých pozorování, podnětů a pokynů nalezl by v knize, jež titulem odstrašuje. — Doporučil bych každému inteligentovi, jenž žije na venkově a chce přednášet v městech nebo na vesnicích, aby si opatřil Čtení o přírodě (dva díly, jež vyšly 1892 u J. F. Šaška ve Vel. Meziříčí); pohříchu kniha je dávno rozebrána. Máme však slib, že ředitel Úlehla prohlédne knihu a zároveň s dalším pokračováním v důmyslných a populárních těch výkladech odevzdá nám ji brzo ku druhému vydání. Nuže, co tedy čísti? Čtěte jeho Listy paedagogické, vydané Dědictvím Komenského v Praze 1899, studnici krásné moudrosti pedagogické i prakse. Zejména matky, kterým děti chodí do školy, měly by znát základní myšlenky Úlehlovy o nové příští škole, které snad nebudeme mít ani za sto let, kterou však rodinná výchova poněkud může připravovat. K těmto listům pojí se dvě drobné knížky: Snahy a cíle pokrokového hnutí v učitelstvu moravském 1901 (za 60 hal.) a O povinnostech české inteligence k obecné škole, kterou čtenáři naleznou v Knihovničce Času jako číslo 31. (za 50 hal.) a ze které zkráceně otištěn v tomto čísle fingovaný dopis dru Vážnému. Jak si Úlehla představuje dobrý časopis pro učitelstvo, to ukázal redigováním Sborníku Ústředního spolku učit. jednot na Moravě v letech 1903—1907.

Úlehla právě v tom Sborníku jednou napsal o spisovatelství: „Kde je rozvoj přirozený, tam viděti, že spisovatelé opravdu usilují, aby psali srozumitelně, prostě, jasně, jak přikazují zákony jejich jazyka. Sloh anglických učenců na př. jest prostý, jednoduchý, jasný jako křišťál, jest klasický. Dítě může rozuměti tomu, co píše na př. Tyndall, pokud mu stačí k tomu vlastní zkušenost. Jemně, prostě píše Geikie o zjevech geologických, prostý jest Huxley, Mill, Bain. Velikou chválu vyslovil Helmholz anglickým spisovatelům, když pravil, že se němčina zušlechtila převáděním spisů anglických. Nač píše spisovatel, když nechce, aby se mu rozumělo? Nač píše, když ví, že mu málokdo rozumí? A chce-li aby se mu rozumělo, proč dle toho nepíše? Bývalo kdysi, že spisovatelé psali, aby se jim nerozumělo. Když alchymista poučoval o tom, která jest materia prima a kterak z materiae primae se připravuje červený elixir, a červeným elixirem dělá se zlato ze sprostých kovů, sám nevěděl nic, ale psal, jakoby věděl všecko. Chtěl, aby se myslilo, že ví, co jest materia prima, že materii tuto dlouho zná, ale jenom z lásky a poslušnosti k bohu tajemství svého neprozrazuje všedním lidem. Chtěl, aby se myslilo, že slovům jeho porozuměti může jenom ten, komu se dostane té milosti boží, aby materii poznal, elixir života a zlato dělati se naučil. Čím takto nesrozumitelněji psal alchymista, tím víc mohl napsati o materii, tím více receptů tajemných a zázračných, a tím větší byla jeho sláva i jeho zisk." Úlehla nepíše jako alchymista, píše jako klasik, o čemž se každý ostatně může přesvědčit i z těch nepatrných ukázek, které jsem do tohoto čísla vybral. Klasik v nejkrásnějším slova smyslu.

—o—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Jak jsem učil botanice.

Úlehla vypravuje, jak vycházel s dětmi do přírody. Hoši i děvčata se radovali, divili se, vlastním pozorováním se učili a dychtili po dalším učení. Děti přímým a trpělivým pozorováním vlastním zvykly naprosté pravdivosti a velmi pozorlivému oceňování i úkazů drobných. Učitel i žáci byli šťastni.

„Příroda — to byl závěr Úlehlův — učí člověka radovati se a milovati. My jsme měli radost, když jsme ráno vyšli, že jsme vyšli a že jsme. Skřivánek nám šveholil nad hlavou, a my měli radost; rosa se leskla na trávníku, kvítí se obracelo ke slunci a páchlo příjemnou vůní, a my měli radost. Tam vyskočila lasička, jinde konipásek usedl, a my měli radost. Shledali jsme vonné, ohnivé ořeší v poli, přidali k tomu chrpy a bílého rožce, uvili kytičky a měli radost. Když jsme vystoupili na horu, když jsme na pokraji lesa našli janovec, nebo si natrhali kytičku kartousku, měli jsme radost. Když jsme našli studánku s jasnou vodou, vyndali skývu chleba se sýrem, abychom poobědvali na mechovém stole, měli jsme radost. Nás těšil les, obloha modrá nad námi, mechové lože, na němž jsme odpočívali, naše mladost, naše zdraví, i samo to, že jsme, že žijeme.

...Nejvýše však cením přátelský poměr, jenž mezi mnou a dětmi se vyvinul. Já jsem se jim stal přítelem na tom světě nejdražším. Děti mi často říkali: Vy jste, pane učiteli, náš! Co mohly, k radosti mi učinily."

Ale pan učitel Úlehla uměl také učit.

Starší učebnice na př. vypravovaly: Vlčí mák jest rostlina vysoká asi 50 cm. Lodyhu má přímou a rozvětvenou. Listy jsou střídavé, dvakráte hluboce peřenoklané nebo peřenodílné; úšty listů jsou kopinaté až čárkovité, celokrajné, štětinkovitě zakončité. Na lodyze i na listech jsou odstálé chlupy. Květy jsou dlouze stopkaté. Plátky jsou vodnatě krvavé s černou skvrnou na dolejšku. Mají dvojlupenný opadavý kalich, čtyrplátečnou korunu, mnoho tyčinek. Plod jest tobolka mnohosemenná, kyjovitá nebo kyjovitě vejčitá, přímo odstále štětinatá. Blizna jest rozšířena v terč 4—5 paprskový.

Jeho učebnice, sice nenapsaná, ale dětem přednášená, vypravovala:

Jdeme-li v létě polem, jistě uvidíme květ vlčího máku, veliký a červený. Rozvinul se asi k 9. hod. ráno. Před rozkvetením byla stopka jeho sehnutá, nyní se vzpřímila. Dokud byla ohnuta, byl květ zavřen ve dvou zelených kališních lupenech. Ty opadly, patrně vykonaly povinnost, a květní plátky, jež byly nejprve stlačeny jako křídla motýla, jenž se právě z kukly prokousal, narovnaly se a rozvinuly do plné nádhery. Jisto jest, že do daleka se nyní vidí krvavá jejich červeň. Proto také zdaleka přilétá takový hmyz, jenž se živí jemným pylem jeho prašníku. Terčovitá blizna dobře se hmyzu hodí za odpočívadlo i za rejdiště. A hmyz opravdu rejdí po blizně. jakoby jen proň byla rozšířena v terč, rejdí a dokola tyčinky ožírá. Rostlině to však mnoho neškodí. Květ makový má právě proto mnoho tyčinek, aby měl hmyz na čem se napásti. Napase se a při tom sám pylem obalí, když pak přeletí na květ máku jiného, přenese pyl na jeho bliznu a tak semeník toho květu oplodní.

Byl-li na pestík přenesen pyl ze vzdáleného květu, má rostlina semena větší a z toho pak vyrostou rostliny statnější. Proto má květ makový tak jasnou barvu, aby přilákal hmyz, proto tolik pylu, aby hmyz napásti se mohl, proto širokou bliznu, aby si brouček při tom dobře hověti mohl.

Makový květ brzy oprší. Plátky jeho opadají do druhého večera. Ale přes noc ještě poskytnou přístřeší hmyzu, jenž se v květu zapozdil. Květ sám na noc se sklonil, aby útlé květové ústrojí chránil, ráno vzpřímí se na novo.

Na třetí den rozvine se květ nový. Rostlina maková nemívá než jeden květ, aby hodně dlouho kvetla. Ostatní květy jsou zatím skloněny a zavřeny v tlustých lupenech kališních, aby jejich útlé části netrpěly chladem a deštěm. Kališní lupeny jsou porostly štětinami, aby se do neznalých květů nemohl prokousati hmyz. Také lodyha jest porostlá štětinami, aby se do nezralých květů nemoh hmyz, jemuž by pyl dobře chutnal, jenž by ho však neuměl přenésti na jinou rostlinu.

Ze semeníku vyvine se makovice. Když uzraje sama se otevře, aby se mohlo semeno vysypati. Neotvírá se však dole, nýbrž pod bliznou. Proto nemohou z ní vypadávati semena, leč když rostlinou klátí vítr. Kdyby se za bezvětří vysypalo semeno k rostlině bylo by ho mnoho pohromadě. Mladé rostlinky nemohly by se vyvinouti a neměly by dost potravy.

Padne-li semeno na úrodnou půdu, kde má dosti vláhy a tepla, vzroste nová rostlinka Jakoby se z vajíčka vylíhlo kuřátko. Jenom že tato rostlinka už byla v semeni uzavřena Pro první dobu svého samostatného života jest opatřena zásobou potravy, která jest uložena ve dvou tlustých dělohách.

Mladá rostlinka má zcela určitý smysl pro směr svislý. Kořínek její otočí třeba celým semenem, aby mohl růsti do země, mladinká lodyha roste k světlu. Než se zásoby z děloh vyčerpají, narostou rostlince listy, aby sama přijímala ze vzduchu kysličník uhličitý a z něho si připravovala potřebný k výživě cukr a škrob. Listů naroste, kolik třeba, aby se tělo zachovalo při životu. Roste-li mák na výsluní, má listy peřenodílné, jednak aby se z nich mnoho vody nevypařovalo, jednak aby si listy nestínily. Ve stínu jsou listy větší méně dělené.

Listy jsou tak postaveny, aby se po nich voda dešťová sváděla do středu ke kolovému kořenu.

Kořenem a listy přijímá mák ze země vodu a ze vzduchu kysličník uhličitý. Z vody a kysličníku uhličitého připravuje si pak potravu z níž tělo jeho žije a roste. Potrava tato proudí tělem jeho jako šťáva bílá, mléku podobná která se ihned roní, jakmile rostlinu zraníme Ale je to šťáva našemu dobytku hořká a jedovatá, proto se dobytek vlčího máku nedotkne.

*

Já sám bych chtěl k panu učiteli Úlehlovi chodit do školy a učit se botanice. Viďte?

J. H.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem F. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 22. března 1912. Číslo 12.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, pulletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

F. SKÁCELÍK:

NAPADLO JÍNÍ.

Jaké to do rána divadlo! —
Jakoby křídla kraj skryla —
Do korun jíní napadlo,
z lesů je záplava bílá.

Hebce se v noci vzduch kolíbal,
jíní se skládalo jemně,
tiše se do rána zabělal
chudobný kus české země.

Všechno se dělo tak bez lidí,
jak každý zákonný osud...
Že's měla jistě takových dní
nemnoho, země má, posud? —

Ta širá tišina bělostná
ve svitu slunce tak smavá!
Jakoby byla to první tvá
bez útrap dobytá sláva.

Čarovné divadlo les i stráň!
Smutno však přec při něm je mi:
že není času mysliti naň
v té naší chudobné zemi...

* * *

ZIMNÍ DOJEM.

Vzduch jako démant nad krajinou leží,
sněhem je všechno přikryté;
obrysy dálek, kopců, chalup, věží
jsou jako jehlou vyryté.

Louky a řeka plocha nepřehledná,
hlína jak ocel jasně zní,
hornatých obzorů obruba ledná
strmí jak zdivo hradební.

I lesy nehybny jako stráž statná,
cesty se tají v závějích:
kraj pevnost hrdá dnes a nepodplatná
vyhostil měkkost z rysů svých.

Jak čistá, bílá nálada a dětská,
při tom všem síla nadlidská!

Ba zdá se mě, že mám tě rád až dneska,
ty česká země husitská...

* * *

SAMOTA.

Nezbylo nic nám ze snů mlhavých
než trochu melancholie,
s kterou se k smrti dožije
už bez slov rouhavých.
A šedivíme smutky lhostejnými,
cizími zájmům nejprostším,
za světem mezi lesy smrkovými
bližší už stromům než lidem zlým.
S nicotnou šedí malých událostí
už smířeni jsme docela,
a touha, jež nás chvíli tísně sprostí
je samotářsky nesmělá. —
Na břehu řeky, když se slunce sklání,
sedáme často s trudem svým
jak v jejím toku balvan omílání
prouděním času nezvratným...
A konec konců jinde není místa
než ve vlnách, jež slují čas,
a všechno, co se v život vyjít chystá,
je vydáno jim na pospas.
Když v jehličí se lehké mlhy tříští,
a ptáci stichlí letí spát,
dovedem v kráse na svém stanovišti
i touhou posléz pohrdat.
Pak nelitujem snů svých mlhavých
a zahořklého života.
Na mlžný podzim přijde zimní sníh,
jenž stejným řádem patrně
pak ulehne si šetrně
a tiše na balvan v proudech šumících,
vymleté rány skryje
a bez melancholie
stiší stesk přání posledních.

* * *

PŘI ČETBĚ JEANA JAQUESA.

Na každém životě nějaká hana.
Má není malá: věřil jsem po léta
ve srdce civilisovaná.

A ač mě ranila, sklamala po sté,
přece jsem nevěřil, že stačí pro všechno
jen srdce prosté . . .
Den se už nachýlil, chystá se k západu,
jsou práce, které dnes nesnesou odkladu,
přítomnost zlá šetří chvílemi svými — —
Za život se srdci civilisovanými
kdo mě dá náhradu?

* * *

MELANCHOLIE.

Proč tak náhle chápat dovedu
klamnou sladkost lichotících rtů?
Smutné mládí už je z dohledu
a těm snům, jež zbyly k posledu
není k pláči ani do žertu.

Čas je věřit v lesní samotu,
západní víc ctíti oranže . . .
Jenom co jsem urval životu,
jen to v pravdě jednou bylo tu,
touha ze mě vzdory nevylže.

A tak nezbývá než čekat sám
rozesmutnělé ty večery,
a co ještě dneska v sobě mám
nejlépe je vyšeptat jen tmám,
a tak stišit touhy veškery.

—=o=—

NEJKRÁSNĚJŠÍ ZE VŠECH KRÁS.

Napsal Lou W. Dongres.

Bylo ke konci července roku 1911, kdy vyjel jsem si krásného nedělního dne po parníku na hořejší jezero Klamath v Oregonu, jehož scenerie patří mezi světoznámé divy přírody. Usadil jsem se na přídi paluby a mlčky se díval na čarokrásné hory a lesy, jezero vroubící — na horu Pitt, věčným sněhem pokrytou, zvedající své bělostné témě nad modravý mráček, který se právě na ní nesl. Bělostní pelikáni houpali se na vlnách nebo kroužili seřazeni v přesném trojhranu nad vodami. Voda čistá, průhledná až na dno — a v ní, před šumotem lodi prchající hejna ryb menších a co chvíli některá veliká, někdy obrovská — samotářka — rychle mizíc ze sousedství plovoucího obra.

Tak velebnou, tak krásnou jevila se božská příroda, že po chvíli ucítil jsem líbezný pocit volnosti ve stísněných ňadrech, úlevu u srdce, na němž ještě před tím zdál se ležeti těžký balvan. Bylo mi jako člověku, který po dlouhé cestě pouští, plný prachu, potu a nečistoty, vleze do teplé lázně a čistě se omeje. Líbezně, sladce, volno a milo. Na palubě bylo lidí hojnost, než nikdo nezdál se dbáti o společnost, každý se díval jen na krásy přírody a ssál z nich plným douškem úlevu stísněné mysli, zrovna jako plíce ssály lehký, azurový, horský vzduch plnými doušky. Za každou zátočinou zjevilo se nové panorama — a můj údiv nezdál se bráti konce. Nic na světě nebylo s to odtrhnouti mne od „listů knihy přírody“. — A přece — přece. —

V té chvíli, když jsem myslel, že vidím již to, co může býti na světě v přírodě nejkrásnějším — otevřel se před mým zrakem obraz, proti němuž všechny čarokrásné hory a lesy — celá panorama, k vůli níž lidé cestují tisíce mil, stala se ničím — pouhým mrtvým obrazem proti živé skutečnosti.

Na palubě přecházel muž prostředního věku, ale předčasně sestárlý, sešlý, vlasů prošedivělých, malého kroku, opírající se o hůl. — Usedl na lavici proti mně na druhé straně zábradlí palubního. V zápětí za ním přisedla k němu stařenka. Taková malá, scvrklá, babička, jako věchýtek, s velkými okuláry na nose, oblečená černě, v nejvýše jednoduchý, ale pěkný šat drahé vlněné látky. Přisedla k chorému a položivši podušku do svého klína, přiměla muže, aby se položil na lavici a hlavu jí složil v klín do podušky. Učinil tak. —

Jeho tvář byla žlutá jako starý pergamen, šedé vlasy visely v chomáčích do čela, na kterém modré žíly vystupovaly jako provazy. Stařenka zadívala se do tváře mužovy — odhrnula mu vlasy s čela a stírala pot, jenž ve velikých krůpějích na jeho skráních vyvstával. — Taková hubená, scvrklá ruka, třesoucí se jako list v jeseni — — Ale ty oči — ty oči — — —

Matka a syn.

Pro mne již neexistoval Mount Pitt, ani Modocké skály, zrcadlící se v modrých vodách jezera. Nic — nic na světě. — Jen jsem se díval na posvátnou skupinu přede mnou na palubě. Díval — díval dlouho a dlouho a zdálo se mi, že zase ten velký balvan přivalil se zpět na mou hruď a zase sevřelo se srdce v těsné kleště. — Vzpomněl jsem si na obraz Madony pod křížem — matky Kristovy. Pouhé matky. —

Co bolu, co utrpení, co lásky, lásky nejčistší nejvznešenější — nejposvátnější v celém všehomíru — zrcadlilo se v těch tmavých očích, zapadlých hluboko v důlky, ale přece tak krásných i ve svém stáří. Muž usnul v klíně matčině. Na jeho bledé tvář mohl jsem čísti písmo, kterým si jej poznamenala smrt, jako svou vyhlédnutou oběť. — A stále ta hubená, třesoucí se ruka hladí zpět šedé vlasy s čela — třese se více a více — ba třesou se i rty vetché stařenky a její zrak zvedá se vzhůru k obloze. Proč? Co asi cítí duše její? Co šeptají její svadlé rty?

Opět svezl se její zrak na tvář spícího syna. Ty výmluvné oči, plné velebné lásky, plny nezměrného bolu!

Matka! Matka!

Zdálo se mi, že vidím před sebou také takové oči, plné lásky, plné bolu, jak na mne hleděly naposled v té, dnes pro mne nejtrudnější době válečné, než se zavřely na vždy. A mysl moje zaletěla daleko, daleko, až na Národní hřbitov v Chicagu, kde pod jednoduchým kamenem, na němž vy-

sáno jest jen jedno slovo, to nejkrásnější, nejvznešenější slovo všehomíru: MATKA, tam, kde odpovají oči, které kdysi také tak na mne hleděly, a to jediné srdce, které mne kdy v životě milovalo MATKA. —

Jak vysoko jste povzneseny vy ženy, matky, nad všechny tvory země, nad všechny krásy přírody, všechny taje všehomíru! — Maně vstoupila mi na mysl slova Svatopluka Čecha, jenž pěje ve Václavu z Michalovic:

Jen na tom drahém srdci mateřském
i neštěstí i vina sladce dřímá.

(Českoamerický Venkov.)

UDL.

psal A. H. (Dokončení.)

„Mamičko, co kdyby tak Rudl utekl rýcovi a přišel k nám — vzali bysme si ?" tázal jsem se matky, když jsem přišel omů.

„Co sa ti zdá? Proč by Rudl utěkal od rýca, dyž sa tam má dobře? Co sa tak nadnúc ptáš?"

„No, to já enom tak."

„A co bysme také s Rudlem dělali? Dáš m starostí dosť ty."

„Ale dybysme měli Rudla, dostávali byse 14 korun, a já bych s ním pásl naše krá. Mohli bysme v dolinách pást aj na široj mezi, dyž bysme si uvázali každý jednu provaz."

„Dyť paseš krávy sám a upaseš jich doe. Šak už nejsi malý. Strýc by ani Rudla pustil enom tak."

„A co dyby jim přeca utekl?"

„To chlapče neide enom tak," usmála se atka, — „Rudl je obecní a co radní řeknú, mosí dělat. Kdo by potem strýcovi pásl ávy? Moseli by si najít kravařa a platit — za Rudla dostávajú ešče peníze. Ti by enom tak nepustili."

Viděl jsem, že matka nechce, aby Rudl nám utekl. Plán, který jsem si na osvobození Rudla krásně vymyslel, rozplynul se mi niveč. Hleděl jsem to tedy Rudlovi jiným ůsobem vynahradit. Vymáhal jsem na mat vždy větší a větší svačiny, o něž jsem se Rudlem vždy bratrsky rozdělil. Rudl měl le oči velké od hladu a sledoval moji ru vždy žádostivě do kapsy. Měl-li jsem jed jablko, dával jsem mu ukousnout si. Ča zůstal mi v ruce jen kousek, jejž jsem žel v prstech a i prsty někdy byly v nezpečí.

Za to běhal za mnou Rudl všude, jako íček. Očekával mě na cestě do školy pod ou, když jsem vyhnal krávy na pastvu, byl se svými Rudl už na kraji vesnice, koupali jsme se spolu v rybníčku plném bláta, ba i jednou, když jsem byl ve škole odsouzen seděti celý týden v oslovské lavici, vyvedl cosi, aby se i tam ke mně dostal. Zvykl si příliš opisovat ode mne školní úkoly. — Z počátku, kde mohl, utekl strýci, aby se sešel s Mary — nyní zase vyhledával mne.

Dokud bylo na kraji seče hodně trávy, vedlo se doma Rudlovi obstojně — nebyl tolik bit. Pásli jsme tam však denně, a tráva nestačila tak rychle růsti pro jeho čtyři krávy a moje dvě straky. Dávali jsme pozor, aby nás hotař nezastihl a měli jsme štěstí, až jsme všecku trávu na pokraji seče vypásli. Dále do seče jsme se nesměli odvážit. Chytnout nás, znamenalo při nejmenším ztratit klobouk — hotař měl rád klukovské klobouky — v horším případě pokutu. A pokuty se Rudl nesmírně bál.

„Dyby nás tu hotař napadl," pravil, „na kolenách bych ho prosil, aby nám to odpustil. Víš, mňa by strýc zabili. Beztak už mňa zasej tlučú, že včil už zas krávy málo dojíja. Myslíja, že pasu nekde s ogary a že honím krávy enom tam, kde je nájvěc ogarů."

Byl zvláštní den, jakých do roku bývá velmi málo. Krajina pod mrakem, ale vzduch čistý a průhledný, úplné bezvětří, ani lísteček se nehnul. Tak ticho v přírodě bývá zřídka kdy. Ani ptáček nepípnul. Na vzdálenost padesáti kroků slyšeti bylo zvuk, jejž krávy trháním krátké trávy působily. Seděli jsme s Rudlem u ohníčku a dívali se mlčky před sebe. Dojídali jsme právě pečené brambory — Rudl chvatně, já pomalu. Tichá příroda působila na nás divným dojmem, nedováděli jsme, oddávali jsme se spíše tichým myšlenkám.

Když Rudl dojedl, přisedl blíže k ohni a házel na žhavé uhlí sirové větvičky jalovce, jejichž jehličí vesele praskalo. Bílý dým stoupal přímo k nebi.

„Já bych měl ešče chuť na neco dobrého," přerušil najednou mlčení Rudl. „Rád bych sa jednúc najedl masa — a lebo ešče račí bych měl pěry (povidlové taštičky) posypané makem. Mám jich tak rád a už sa ani nepamatuju, jak vypadajú.

„Dyť sas včil najedl erteplí a už máš zasej hlad?"

„No hlad — hlad nemám, ale chuť mám ešče na neco. — Víš co, poďme si nachytat ryb. Sú tady v potoce aj raci."

V blízkém potoce bylo hojně raků a krásnými pstruhy jen se hemžil.

„A víš, jak sa pečú ryby? Já sem ešče nejedl nikdy ani ryb ani raků," pravil jsem dívaje se do dýmu.

„Tak poď," řekl odhodlaně a vykasal si rukávy košile až nahoru. „Nachytáme si ryb aj raků a upečem si jich na ohni."

Vyhrnul jsem si rovněž rukávy u košile a zamířili jsme k blízkému potoku.

Čistá křišťálově průhledná voda zurčela po hladkých oblázcích a kde padala do větší prohlubně, tam ozývalo se tajemné bublání, jakoby nějaká bytost z pohádky stále něco povídala. Černé a hnědé kořeny olšové sahaly obnaženy do vody.

Chodili jsme chvíli po břehu a hledali prohlubně, kde by byly ryby největší. Pod vysokými olšemi kolkolem kořeny opletená prostírala se velká prohlubeň. Zdálo se, že z ní voda ani neodtéká, točila se spíše kolem, činíc uprostřed malý vír. Po stranách a na mělčích místech jakoby stříbrným bičem šlehal vodou, jak se to lesklo proháněјícími se pstruhy. Stáli jsme chvíli na břehu pozorujíce mlčky a nehybně jejich rej. Tu a tam vyplynul některý na povrch, jakoby se chtěl nalapat vzduchu, jiný zase honil se pod povrchem vody za komárem.

„Tady jich ale je," vydechnul sotva slyšitelně Rudl, dívaje se velkýma očima do vody. „Ale včil jich chytaj — dyť to létá, jak dyby kulku z flinty vystřelil. Budeme moset zakalit vodu, jináč to nepůjde.

Vyhrnul jsem si široké gatě úplně nahoru a posadiv se na silný černý kořen, sunul jsem pomalu nohu do vody. Byla studená. Rychle vytáhl jsem nohu ven.

„Počkaj trochu — dyť sa možeš lehko utopit! Vidíš dno? Nevidíš! A on by tam vlezl jak slepý," křičel na mě Rudl, lámaje velkou větev olšovou. „Poščaj mně račí křivák, abych si ju ořezal."

S větví obcházel pak opatrně po břehu a zkoušel hloubku prohlubně. Byla dlouhá přes dva metry a na některých místech ani nestačila.

„Dyť to povídám — tady by sa utopil celý vůz aj s konima. V takových prohlubňách préj bývajú hastrbani. Daj pozor, aby ťa nechytil za nohu," upozorňoval mě.

„Jaká je tu černá voda," pravil po chvíli. „Tady z toho nebude nic. Tu je jistě hastrban. Škoda tech pěkných ryb, sú jak zlaté a stříbrné. Ty budú jistě dobré. — Poď rači pryč. Tak sa tu jaksi bojím, dyž sa do téj vody podívám. Dyť sa v ní ani člověk nevidí a v kerej vodě sa člověk nevidí, v tej je jistě hastrban. Dyby tam tak člověk spadl" — přistoupil na samý kraj, zachytil se rukou slabé větve a díval se do hlubiny — „už by jistě nevylezl."

Chytil jsem ho za rukáv košile a táhl od potoka.

„Enom sa nic neboj! Dyť já sa ešče nechcu utopit. — Poď, půjdeme rači, kde je plýtká voda; šak sú tam také ryby."

Brouzdali jsme se chvíli ve vodě a vytáhli z pod koření asi pět raků. Byli velcí, že jsem jich měl plný klobouk.

Posadili jsme se na chvíli do trávy a strkali rakům dřívka do klepet. Měli jsme radost, když některý hodně dřívko sevřel a nechtěl ho pustit.

„Bože a krávy! Kde sú krávy?" vzpoměl si najednou Rudl. Vyskočil rychle a ohlížel se po kravách, na něž jsme v lovecké horlivosti zapomněli. Spěšně vyběhli jsme na blízké návrší.

Daleko za pasekou všech šest našich krav páslo se svorně vedle sebe v cizím mladém jeteli. Ohlíželi jsme se na všechny strany, zda někdo není na blízku. Vůkol ani človíčka.

Rudl vysypal raky z klobouku do trávy a uháněl za kravami. Rozběhl jsem se za ním, ale vzpomněv si, že raci mají daleko k vodě a že by mohli zahynout, než by tam dolezli, vrátil jsem se, sesbíral je a odnesl do potoku. Když jsem přiběhl za Rudlem, vyháněl tento krávy z jetele. Krůpěje potu stékaly mu po tvářích, co mu to dalo práce. Sotva vyhnal jednu, vrátila se druhá nazpět a tak se za nimi marně honil, až jsem přišel. Společným úsilím podařilo se nám je vyhnati. Byly tam již asi hodně dlouho, neboť byly napaseny, až se jim slabiny nadouvaly.

„Bože, bože, enom aby se nám nezduly," hořekoval Rudl stíraje si rukávem krůpěje potu s čela.

„Zduly?"

„No a to nevíš, že sa kráva može nadut a prasknút, dyž se nažere mladej jateliny?"

„Dyť tu nebyly tak dlúho," namítal jsem.

„Ale podívaj se, jaké majú břuchy!"

Když jsme krávy na paseku vyhnali, byčejná tráva už jim nechutnala. Tu a tam některá se sehnula pro jednu nebo dvě travičky jen tak z dlouhé chvíle. Sešeřívalo se již. „Za chvilku bude tma," pravil jsem, „požeňme už račí dóm, beztak sa už mrchy napasú." Krávy bez pobízení daly se na cestu domů. Nějak divně pospíchaly. S návrší dala se Rudlova jalovice do klusu k potoku. Rudl rozběhl se za ní, ale než přiběhl k potoku, napila se už do sytosti. Ostatní krávy hnaly se také k vodě, a měli jsme co dělati, abychom je odehnali. Rudl stál u potoka a práskal bičem, já pak šlehal jsem do krav a hnal je úprkem přes vodu. Cesta od potoka stoupala pomalu nahoru. Šli jsme, jen co noha nohu mine. Sešeřívalo se rychle.

Najednou jalovice, jež se napila vody, zůstávala pozadu. Nechtěla rychleji, ani když ji Rudl popohnal bičem, ačkoli se biče jinak velmi bála.

„Vidíš, vidíš, darebnico jedna darebná — nažrala sas a napila sas a včil nemožeš do kopečka. Jdi enom, jdi. Nemožeš dýchat!" napomínal ji Rudl, šlehaje ji zlehka bičem přes hřbet.

Jalovice šla, čím dále pomaleji, až se najednou zastavila. Již jsme ji nemohli dostat s místa. Ostatní krávy šly pomalu domů a my pachtili se kolem jalovice. Zabučela žalostně, klesla na přední nohy a ulehla uprostřed cesty. Pojala mne hrůza. Bezděčně podíval jsem se na Rudla. Byl v obličeji voskově bledý a černé oči až příšerně mu svítily. Setřel si pot s čela a postaviv se jalovici k hlavě mlčky namáhal se zvednout jí hlavu výše. Všechno namáhání marné. Šimral ji prstem v nozdrách, ani se nehnula. Oči měla široce otevřeny, ale panenky viděti bylo pouze úzký proužek pod horními víčky — vše ostatní bylo bělmo.

„Bože, bože," zahořekoval Rudl, „co to je? to sa jistě zdula. Co budu enom dělat!?"

Postavil se za dobytče a šlehal je silně bičem. Ani se nehnulo.

„Co včil?" Co budu enom dělat?

Bylo mi hrozně úzko a do očí vkrádaly se mně slzy. Konečně jsem se rozhodl: „Víš co, Rudle, nechajme ju tady a až přiženeš krávy dóm, vrátíme sa pro ňu. Vezmeme si ešče pár ogarů ssebú a oni nám pomožu ju zdvihnút. Neboj sa nic, ona možná sama stane a přiběhne za nama dóm. Šak jí tu bude teskno až nikoho neuvidí." Těšil jsem Rudla, jak mohl, ale sám jsem tomu nevěřil. Div, že jsem se nedal do pláče. Rudl podíval se na mě skrze slzy, a mlčky dali jsme se na cestu domů. Každých deset kroků jsme se ohlíželi, ale jalovice jako zabitá ani se nehnula. Když jsme ji už neviděli, dali jsme se do klusu, abychom dohonili ostatní krávy. Brzy jsme byli u nich. Šly, jen co noha nohu mine. Stále jsme se ohlíželi a naslouchali do zadu, zda neuslyšíme kroky jalovice za námi.

Před samou vesnicí chytil mě Rudl křečovitě za ruku a chvěje se po celém těle pravil:

„Bože, já sa bojím dom — já sa bojím. Dyť mňa strýc zabijú. Zabijú mňa jistě, já to vím. Jednúc dyž sem jim šel pro tabák a ztratil sem krejcar, stlúkli mňa, že sem sotvá mohl chodit. Víš, jak sem byl celý modrý. A za jalúvku jim už na jarmaku dávali šedesát rýnských. Krejcar a šedesát rýnských - bože to mňa jistě zabijú."

Držel mě tak silně za ruku až jsem pocítil bolest od prstů jeho zarývajících se mi do masa. Chtěl jsem ho potěšit, dodat mu odvahy — nedostávalo se mi však k tomu slov.

„Prosím ťa, zažeň naše krávy dóm a řekni strýcovi, co sa stalo — já sa vrátím. Snáď už bude lepší jalůvce" a již utíkal nazpět do šera.

Zahnal jsem nejprve svoje krávy domů a pak strýcovy. Když jsem mu sdělil, co se stalo, leknutím div mu krátká dýmka z úst nevypadla.

„Já to dycky povídám, že ten panchart mňa ešče připraví o všecko."

Sehnal na rychlo sousedy, zapřáhl koně a rychle ujížděli směrem k pasekám.

Byl jsem strachem všecek rozčilen. V polospánku převaloval jsem se v noci na posteli a stále viděl jsem před sebou ležící jalovici s očima obrácenýma v sloup. Také zsinalý obličej Rudlův zjevil se mi několikrát ve spánku. Díval se na mě smutně a z očí kanuly mu velké slzy. Povyhrnul rukáv košile a ukazoval mi ruku celou modrou posetou ranami.

Když jsem ráno vstal, byla první moje otázka, co je s jalovicí.

„No přivezli ju ešče živú dóm, ale nevím, nevím" — pravila matka.

„A co Rudl?" nesměle jsem vydechl ze sebe.

„Ja Rudl, Rudl — ten ešče posaváď préj nepřišel dóm. Našli včera u jalůvky jeho čepicu a po ogarovi ani památky. Kde to enom spalo celú noc, že sa to nebojí!"

Hnal jsem dnes krávy na pastvu sám. Bylo mi hrozně teskno, že jsem se ani nemohl poledne dočkati. Měřil jsem stále dle vlastního stínu, a odhadoval, kolik by mohlo býti hodin.

„Už je Rudl doma?" tázal jsem se, sotva jsem krávy vehnal do stáje.

„Pánbu ví, kde je mu konec, dyť sa ho už nahledali celé dopolední," bylo mi řečeno.

Po Rudlovi nebylo zmínky ani druhého ani třetího dne. Jakoby do vody zapadl.

„Šak on věděl, co ho čeká," vyprávěli si lidé. „Až bude mět hlad, šak on sa vráti."

Rudl se nevracel.

Místo ve školní lavici bylo vedle mne prázdné, na pastvě pekl jsem si brambory sám. Kouření bramborové nati mně nechutnalo, protože nikdo nekouřil se mnou. Ani krávy se mi nějak dle chuti nepásly. Pamatovaly si dobře, že kousek za pasekou je dobrý mladý jetel — a ony jetel tak rády. Stále mi tam utíkaly, sotva jsem jen trochu zašel do lesa.

Mosím si uřezat pořádně veliké bičisko (bičiště). Jalovcové je najlepší, nezlomí sa hneď tak brzo," pravil jsem si hlasitě a vyhledal si krásný štíhlý jalovec.

Hledal jsem v kapsách — všechny prázdné. „Křivák je pryč — je pryč. Kde sem ho enom ztratil? Včera, ani před tím sem ho nepotřeboval. Kdy sem ho měl naposledy? Přemýšlel jsem chvíli. — Aha, vzpomněl jsem si, že jsem ho půjčil Rudlovi na haluz a sám jsem si uřezal hůlku."

Odehnal jsem krávy co nejdále od jetele a běžel rychle k potoku. Což jestli jsem ho tam nevytrousil!

U potoka bylo dnes krásně. Všechno mělo svěží veselou barvu. Sluníčko nakukovalo stromovím do vody a tmavé dříve kořeny byly nyní zelené, žluté a modré. Kolik rozmanitých barev to slunéčko jen vykouzlilo ze smutné hnědi! Paprsky pronikaly vodu v tůních až na dno a nad vodou poletovaly tiše vážky a zelená šídla.

„To je tu pěkně — škoda enom, že tu není Rudl," povzdechl jsem si pátraje na břehu potoka po křiváku. Jestli ho nenajdu na břehu největší tůně, už ho zde nenajdu vůbec.

Padající voda do hluboké tůně bublala, jakoby si tam někdo mezi olšemi něco povídal. Přistoupil jsem blíže.

Drobné rybky vyhřívaly se na pokraji v mělké vodě a větší tlačily se také na mělčinu. Pozoroval jsem je chvíli nepohnutě. Proč ta voda jen zde tak dutě bublá, pomyslil jsem si a napadlo mi podívat se na malý vodopád padající do tůně. Postavil jsem se na nejsilnější kořen olše a zachytiv se oběma rukama nakloněné větve, nahnul jsem se nad vodou. Místa, kam slunce nesvítilo, byla tmavá, na osvětlených místech viděti bylo zřetelně dno.

Najednou mihla se mi v tmavé vodě větší rybka. Sledoval jsem ji, kterak v hloubi pomalu pluje. Delším díváním se, viděl jsem i na osvětlených místech dno pokryté tmavými oblázky. Sledoval jsem rybku do hlubiny. Narazila na něco tmavého. Vypadalo to jako veliký kámen pokrytý řasami pohybujícími se proudem vody.

Hrůzou div jsem se nepustil větve. Byla to lidská hlava, rozeznával jsem již krk a ruce. To je jistě hastrban, pomyslil jsem si a strachem byl jsem jako přimrazen. Vypoulenýma očima koukal jsem do hlubiny.

„Bože, dyť ten hastrban má vestu a košulu a na vestě má zrovna takovú modrú latu, jak měl Rudl . . ." Nedomyslil jsem a už jsem pádil od potoku. Teprve na návrší jsem se ohlédnul.

Doma nemohli ze mne dostati kloudného slova. „Rudl" a „potok" bylo jediné, co jsem ze sebe vypravil.

* *
*

Na Rudlově pohřbu byla celá vesnice. Panáček — kaplan, jenž tak chutě vždy Rudla za vynechaný kostel vyplácel — přišel naproti až do Smýkalovic statku Rudla vykropit. Na tak slavný pohřeb už dlouho lidé se nepamatovali. Družičky, zpěváci, muzikanti — zpívalo se, hrálo se a rakev jen se pozlátkem třpytila. Všichni věděli o Rudlovi jen nejlepší věci, vychvalovali ho do nebe, jak byl hodný, poslušný a trpělivý. A strýc Smýkal se pohřbem vyznamenal. „Nech na to padnú třebas dvě krávy — dětí nemám a Rudla sem měl rád ešče víc než vlastního."

V kostele bylo slouženo za Rudla slavné requiem a na kruchtě zpívali zpěváci smutné písně pohřební.

Tolik slávy jsem až Rudlovi záviděl.

Na hřbitově ještě panáček promluvil nad rakví dlouhou řeč. Když zaduněly první hroudy na rakev, dal jsem se do usedavého pláče. Plakali jsme pro Rudla pouze dva, já a Mary.

„Takový pohřeb už tu dávno nebyl," lichotili strýcovi na cestě domů.

„Šak také to stálo pěkné peníze," chlubili se strýc hodně hlasitě, aby to každý slyšel. —

OTAKAR HANUŠ:

KAVÁRENSKÁ POLITIKA.

Sek politický vedle soka
své spokojeně srká mokka
jak průběhem si času zvyk',
a vypiv podráždění čivní
etc. co psali právě lidé vlivní
jež inspiroval politik.

Jsou geniové zneuznaní,
jež parlamentní akce zraní,
ať je to ona nebo ta,
ach, být tam oni, jako víla
by v královnu se proměnila
zlá parlamentní robota.

Jich názor politický bystrý
by jinak hleděl na ministry
chovající se nezdárně.
Jim v hlavách nápadů les bují,
v ráz poslance své proskribují
a obhajují v kavárně

Šel kol nich život nevšímavě
a nevzdal úcty vzácné hlavě,
jež spasila by soustátí,
a proto volební své zbraně
propůjčí jenom oné straně,
která jim nejlíp zaplatí . . . .

*

STAŘÍ MLÁDENCI.

Jdou životem svým poprášeni
a nenajdou, co ztratili,
ač pro úsměvy jedné ženy
i v peklo by se vrátili,
v to peklo, které nesli v prsou
a které hřálo mladíky,
pro které by se byli rvali
a stali se i básníky.
Dnes konec . . . Jenom víno zbylo
a každodenní kavárny,
kde ještě trochu rozehřeje
vtip obskurní neb rozmarný,
obrázky různých týdenníků
a chantanové chansony —
to dneska ještě trochu blaží
uvadlé, staré garsony.
A sami, ve svém pokojíku,
zří ve snu různých tváří vděk
a cítí ručky na podušce
a slyší mládí popěvek,
a často životem už prošlí
a zbičovaní chlupáči
zaboří tváře do polštářů
a truchlivě si zapláčí . . .

*

UPOMÍNKY REBELANTA.

. . . . a zahořklé měl trochu mládí
na které vroucně vzpomíná,
jinošský poklid jeho duše
mu vzala vlastní rodina,
byl rebelantem tělem duší
hoch nezdravý a maličký,
zvlášť nervosa když časem šlehla
mu zarudlými pod víčky.
A smávala se na něj shůry
už kariéra přeskvělá —
ne, nechtěl dělat úředníčka
měl raděj titul rebela.
Šli kolem něho lidé cizí
a z kamaráda stal se pán,
on hryzl dál se nepovšimnut
a trpěl, lidmi nechápán,
vše bolelo, i úsměv bolel
a útrpnost ho děsila;
pak na životní jeho síly
se vrhla velká přesila,
vše pomřelo, šel do života
a do řady otroků per,
nenávist v srdci jenom rostla
proti těm synům kariér,
dnes v hospudce své ubit seda
když večer padat počíná
a na své mládí, hořké mládí
si roztouženě vzpomíná . . . .

—o—

DROBNOSTI.

Staroměstský rynk

v básni hudební, toť myšlenka Ladislava Prokopa, kterou provedl třemi symfonickými obrazy pro velký orchestr, smíšený sbor a varhany. Dílo provedla Česká Filharmonie a připusťme, že se nezdařilo, aspoň tak nezdařilo, jak vřelo z prsou skladatelových. Ale co se zdařilo, je slovní výklad skladatelův, jejž podal v Hudební Revui č. 5—6. Dejme tomu, že Ladislav Prokop neprovedl hudebně Staroměstský rynk, neboť zdá se, že je stvořen pro divadlo a ne-li stvořen, myslil a připravoval se na operu. Ale literárně je cenný výklad, jak se na svou věc rozběhl. „Za tiché, měsíční noci, vypravuje nám, kdy Staroměstské náměstí bylo liduprázdné, bylo ozářeno s ostrými stíny na dlažbě, s černým stínem pod balkonem radnice, týnské věže, maestátně jako dva prsty k přísaze vztýčené k nebi hledící — ve chvíli, kde lidé a s nimi všednost a shon a nízkost spějí, a velké věci výmluvným mlčením velké věci hovoří — přišla mně myšlenka této skladby. Skladby zdánlivě jednoduché, průhledné, ale pro mne nevýslovně komplikované a obtížné, plodu bolestné práce. Hnula mnou a unesla mě zcela touha, vysloviti příliš mnoho najednou: horoucí lásku k svému národu, obdiv k jeho dějinné práci, nářek nad jeho neštěstím, a naděje do budoucna; ale i moje pracně získané přesvědčení, že česká kultura začala husitstvím, vyvrcholila Českobratrstvím, a byla zabita Bílou Horou: vždyť naše probuzení bylo jen jazykové, svou kulturu jsme nevzkřísili, nýbrž přejali — cizí. K tomu ještě přistoupil pro mne přímo ohromující nález, že i naše hudební kultura byla vysoká, a že stoupala úměrně s dějinami politickými, že staré husitské a bratrské zpěvy co do původnosti, zakořenění v duši lidu, výraznosti melodické, rhytmické i harmonické jsou jedinečné skvosty, dnes zcela opuštěné a neznámé. A pak ještě touha, přispěti svou třeba skrovnou hřivnou k tomu, aby tyto staré, vetché struny, pokud v našich nitrech jen v malých zbytcích se zachovaly a zdědily, se rozezvučely, aby poslední kapka husitské a českobratrské krve v nás dostala se do varu, a aby ze vzbouřených vzpomínek vykypěla aspoň touha po lepším žití, lepší, národnější kultuře... Ne — nad hotovou věcí si zoufám — má touha tyčila se k nebi jako věže týnské, a má práce proti ní je tak malá, jako nepatrným jsem se cítil té noci na Staroměstském rynku, stoje proti Týnu sám a sám. Chci se pokusiti znovu a znovu — odhazuji vše ostatní, vše cizí, chci býti Čechem až do morku kostí, chci se sebe smazati tři sta let a nastaviti na své předky z té doby: a nestačím-li já, snad má práce a mé volání zbudí většího, povolanějšího."

Vidíte jednou zas případ, jak lidé pociťují svou národnost, své češství. Nejen jazyk, nýbrž také historie je naše kusem našeho češství. Tu máte hudebníka, který najednou procítil obsah své národnosti v tom, že také on jako moderní Čech 20. století má podíl na minulosti národní, který procítil, že život

jenž přešel na Staroměstském rynku v pokolení předků, je také součástí jeho dnešního života. A všecko najednou jej ohromilo: obdiv k předkům, lítost nad neštěstím a víra v budoucnost. Tak může svou osobní existenci jako národní existenci prožít ovšem jen inteligent. A jen inteligent, který má toho materiálu minulosti v sobě dost, protože po něm dychtil a v sobě ho shromažďoval. I kdyby to nebyl vyznal, věděl bych, že Ladislav Prokop četl Denisa. Národnost pouze jazyková je forma jen, a číhá na ni nebezpečí, že formalitu lze jinou formalitou snáze zaměnit. Člověk, jehož národnost má reální obsah, staví svou duši na ideách a nepřetržitě hledá souvislost svou s celým životem národním. Hle, Ladislav Prokop zachvácen byl touhou přispět k tomu, aby ty staré vetché struny, pokud v našich nitrech aspoň v malých zbytcích se zachovaly, v něm se rozezvučely a pomocí něho také v jiných. O lepší, národnější kultuře zasnil. A odtud teprve mu vzešlo přání, aby byl Čechem až do morku kostí. Chtěl by smazat ze sebe tři sta let a nastavit na své předky z doby před třemi stoletími. — Bylo mi vždy jasné, že kdo nerozumí své době, nemůže rozumět ani minulým dobám. Lidé, kteří nechápou na př. náboženství a schopnost z něho plynoucí, že pro přesvědčení stěhovali se otcové z vlasti, nemohou být s to, aby pochopili náboženského člověka z r. 1627. A tu je celé tajemství toho navazování na minulost, které je nepochopitelné lidem indiferentním. Ladislav Prokop, jakmile historii v duchu prolétl, chce nastavit se na své předky. Proč má být divné, že na předky z doby před r. 1620 navazovali ti naši buditelé, kteří procítili národnost svou kolem roku 1800?

•

Úmrtí

Boženy Němcové oznámil katolický Blahověst 25. ledna 1862 takto: „Tiskem a nákladem Antonína Augusty vyšla milá povídka Boženy Němcové, Babička, jakožto jejích sebraných spisů svazku I. sešit 1. Povídku tu schvalujeme čtenářům našim, litujíce, že se nadaná spisovatelka nedočkala vydání rozmanitých spisů svých. Neboť svatými svátostmi opatřena, zesnula v Pánu dne 21. ledna ráno. Slavný pohřeb byl včera odpoledne." —

•

Václav Hladík

psal 9. března o Vilému Mrštíkovi v Nár. Listech. A zase psal 16. března. Napsal tohle: „Do feuilletonu o smrti V. Mrštíka z 9. března vložil jsem ironickou poznámku o zbytečném vzrušení přítele, jenž si příliš trpce stěžoval na jisté útoky a — intriky. Tato zmínka způsobila nedorozumění, jež vysvětliti je mou povinností. Vyskytla se zcela falešná domněnka, že výrok Mrštíkův týkal se paní Růženy Svobodové a p. dra. Šaldy. Mluvil jsem o jiné dámě, dekadentním kritikovi. Jsem jist, že pan F. X. Šalda, ač přísně posuzoval některé práce Mrštíkovy, nikdy se nezabýval jeho osobou a neměl důvodu proti němu intrikovat. Co nejrozhodněji protestuji, aby se uvádělo ve spojení s akcemi proti Mrštíkovi směřujícími jméno pí. Růženy Svobodové, jíž V. Mrštík s porozuměním oceňoval a jíž obdivujeme jako vzácnou umělkyni prosy. Mrštík byl u jiné dámy neoblíben." — Teď se může vyskytnout jméno té jiné dámy, a pan Hladík zas může protestovat. Tak se nepíše! —

—o—

BOTANICKÝ KOUTEK.

Babka blisk
(na Slovensku orsej).

Časně z jara uvidíte na podlesí, na březích a mokřinách osady drobných, hustě olistěných bylinek, s krásnými zlatolesklými kvítky (blyskáč, čačka) jako hvězdičkami. Podívejte se na ně: na polehavých a rozlézavých lodyžkách spatříte drobné hlízky, a odrýpnete-li hlínu od rostlinky, najdete v zemi u kořínků hlízky zas. Ty hlízky mají zvláštní podobu a dobře se zapamatují: jsou jako zvařená, naduřelá pšenice nebo žito. Přijde-li prudký déšť, obnaží tyto hlízky v zemi (je jich tam!), a děti pak sbírají „žito" nebo „kravský cecičky" nebo „jejka" (báby „mannu"). Srbové v Lužici říkají orseji proto „jejkaté zelo", že hlízky možno dobře srovnávati s t. zv. mravenčími vajíčky; ale také „bradajcowe zelo", neboť skutečně bradavice jsou jim podobné.

K čemu ty hlízky jsou? Podívejte se. Orsej brzy z jara začíná svůj život. Matička-Země ještě neprobudila všecky své síly a šťávy (nepřišla ještě doba velikého Helia) a orsej by neměl dostatek výživy. Má tedy zásobárny, které ukládá přes léto a zimu v zemi hlízky. Kořínky se z nich přikrmují. — Ale k čemu jsou ty hlízky na lodyze? Inu, orsej je chudičký dětmi. Má sice krásné květy (čačky!), ale málo plodné: málo dětiček („nažek") se mu zrodí. Musí se tedy ještě jinak starat o zachování svého rodu, a k tomu jsou ty hlízky na lodyze. Lodyžky (můžete to pozorovat) natahují se po zemi, mají snahu zanášet hlízky dál a tím kolonii šířit: koncem května usychají a hlízky do země se zapouštějí čerstvě vypučelými kořínky. Též lijáky pomáhají orseji hledat nové bydliště; proto shledáte se v náplavech s orsejem nejčastěji. — Na Slovensku mu říkají babka blisk (babka peníz), močarinka, čačka; okolo Neveklova podlíštka (pod lesem); okolo Rakovníka liše a v Lužici šarbok (že se rozlézá). Staří Čechové dle starého herbáře Matthioliho (16. století) nazývali orsej „celidonie menší nebo! roupové koření"; Němci Feigwurz, latinsky Ficaria, a to proto, že prý hojí „fíky v zadku" (podobné podobným se léčí, bylo tehdy pravidlem).

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem F. Beauforta v Praze.

očník XVII. V Praze, dne 29. března 1912. Číslo 13.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

TANISLAV CYLIAK:

HORA.

Co od dob probuzení napsali jsme věcí
ohnivějších nežli Marseillaissa,
ty, nakupeny, vyvršují horu,
sahající sama po nebesa.

Té hoře, býti sopkou, nebylo by rovné,
a nedala by jistě na úpatí
kol dokola se usadivším plantážníkům
jedinou noc klidně spáti.

Při sebe menším otřesu by bledli hrůzou
o své plantáže i o své žití,
a výkladům, že sopka vyhaslá je,
za nic nechtěli by uvěřiti.

A až by hora příšerně kdys hnula ssebou,
jak by v bolesti a vzteku křečích,
tu kolem do kola by plantážníci
do jednoho dali do zaječích.

Než hora tichá je; jen šíří se a výší;
již je horou kraji vévodící;
a stále zpupněji si vedou kolem
zazobaní, tvrdí plantážníci.

A píseň má jí též jen přidá na objemu;
pohnout jí, — ta nevězí v ní síla;
jak jiskřička jen letí — letí — letí
bez naděje, že by zapálila.

*

BARBARSKÁ PÍSEŇ.

Vrstvy nejspodnější nechat vzkypět, vyvřít,
na stráži až usne dosud bdící den,
zpod kůry by pukající jejich žáru přísvit
šlehl vzhůru spící stráži neuzřen.

Vrstvy ony nechat vyvřít, vzpouru vznítit,
k útoku pak srdce svoje nechat bít,
nejhořejší vrstvy duše v žár ten sřítit
a jak Nero na hořící město zřít,

jež je kámen sám a tvrdost, pýcha věků,
nade vším pak blud a klam a sen. —
V ohnivou tu chtěl bych pohlížeti řeku,
v Molocha sám ničícího rozpálen.

MARIE CORELLI:

STRASTI SATANOVY.

V Anglické Knihovně vyjde jako nejbližší číslo překlad románu, jímž bude uvedena do české literatury jedna z nejčtenějších autorek anglického jazyka a světa, Marie Corelliová, obšírnějším dílem. Překladatelka, slečna Máňa Illová, čtenářům Besed Času známá, podala z její tvorby drobnější ukázku ve sbírce Tisíc nejlepších novel (Pronajaté dítě) a nyní činí přístupným českému čtenářstvu jeden ze dvaceti snad velkých románů Corelliové, z nichž žádný nezapadl, z nichž většina cirkuluje v nákladech po 50 a 100 tisících výtisků. C-ová je originální v koncepci i v provedení; každá její kniha má nějakou velkou, duchaplnou myšlenku základní a provádí ji způsobem nevšedním — někdy trochu sensačně a tendenčně a fantasticky, vždycky zajímavě, dobře umělecky, důsledně, bez obalu.

Chceme touto ukázkou upozornit na publikaci, která jistě nepřejde bez povšimnutí, která jistě nebude posledním překladem z Corelliové. K porozumění otiskovaných kapitol předesíláme:

Hrdina románu Geoffrey Tempest jest spisovatel, který byl již skoro blízek smrti hladem, když neočekávaně dědictvím zbohatl v milionáře. Ze spisovatelské ctižádosti vrhne se s celou vervou a s oporou svého bohatství na to, aby ze své knihy, kterou mu včera útrpně a posměšně odmítali nakladatelé, učinil událost dneška a zítřka všemi prostředky nejraffinovanější reklamy novinářské.

Pomocníkem při tom a při všem jest mu záhadný přítel, který se mu dostavil současně s miliony, princ Lucio Rimánez. Ale přes všecku reklamu barnumsky inscenovanou kniha Tempestova zůstává nepovšimnuta čtenářstvem. Zatím román ženy, Mavis Clareové, bez nejmenší reklamy, ano přes zlobu kritikův a odsudky vedoucích novin jest čten, obdivován a stává se novým listem ve vavřínovém věnci ženy. Tempest nenávidí Clareovou jako spisovatelku a jako ženu, a v záchvatu první zuřivosti „strhal" anonymně její knihu. Rimánez neočekávaně připraví setkání obou literárních soupeřů. Toto setkání líčí naše vybrané kapitoly.

Zajímavosti dodá ukázce i knize ten fakt, že Corelliová v Mavis Clareové obrazí kus vlastní své literární práce, svých bojů s kritiky a svého vítězného pochodu. — Kniha se již tiskne a vyjde ve dvou svazcích Anglické knihovny na konci léta. Bude zprovozena životopisem, literárním profilem a obrázkem spisovatelčiným.

F. X.

*

XIX.

Krev se mi vhrnula do obličeje, a zastavil jsem se náhle.

„Vraťme se", řekl jsem.

„Proč?"

„Protože neznám slečny Clareové a nepřeji si ji znáti. Ošklivím si ženy spisovatelky — jsou vždy více méně mimopohlavní".

„Zdá se mi, že myslíte na „Nové" ženy — ale lichotíte jim — ty neměly nikdy pohlaví, aby je ztratily. Sebezahazující tvorové, kteří živě vyličují své smyšlené hrdinky, jak se válejí v nemravnosti, a kteří píší „volně" o předmětech, jež by muži váhali jmenovati, jsou nepřirozenými kříženci žádného pohlaví. Mavis Clareová není z nich — jest „staromodní" mladá žena. Mademoiselle Derino, tanečnice, jest „mimopohlavní", ale nenamítal jste nic proti ní z onoho důvodu — naopak, myslí, že jste dal na jevo své ocenění jeří schopnosti tím, že jste s ní utratil značnou částku peněz".

„To není vhodné porovnání", odpověděl jsem prudce. „Slečna Derino bavila mne na čas".

„A nebyla vaší soupeřkou v umění!" řekl Lucio s úsměvem poněkud škodolibým —. „Rozumím! Proto přece — pokud se týče otázky, co jest „mimopohlavní", já pro svou osobu myslím, že ženu, která ukazuje schopnosti svého rozumu, dlužno ctíti více než ženu, která ukazuje schopnosti svých nohou. Ale muži vždy dávají přednost nohám — právě jako dávají přednost ďáblu před Božstvím. Přes to přece myslím, že, poněvadž máme času nazbyt, můžeme zcela dobře seznati tohoto genia".

„Genia!" opětoval jsem pohrdavě.

„Tedy žvanilku!" opravoval, směje se. „Podívejme se na tu žvanilku. Není pochyby, že se nám objeví ve svém způsobu právě tak zábavná jako Mademoiselle Derino. Zazvoním a zeptám se, jest-li doma".

Pokročil ke vchodu pokrytému úponkou — já však jsem ustoupil, uražen a nepodajný, rozhodnut nedoprovodit ho dovnitř domu, bude-li připuštěn. Náhle veselý hlahol libozvučného smíchu zazněl vzduchem a jasný hlas zvolal

„Och Šotku!! Ty rozpustilče! Hned to zanes nazpět a odpros!"

Lucio pokukoval plotem a pak mi pokynul důrazně.

„Tam jest!" zašeptal. „Tam jest ta zahořklá, morousovitá, divoká, stará modrá punčocha — tam, na pažitě — při nebi! — opravdu stačí nahnati strachu srdci kteréhokoliv muže — a milionáře!" —

Pohledl jsem tam, kam ukazoval. Uzřel jsem však pouze světlovlasou ženu v bílém šatě, jež seděla v nízkém pleteném sedadle, majíc malinkého jezevčíka na klíně. Psík střežil žárlivě veliký čtverhranný kus psího sucharu téměř tak velký jako on sám a v malé vzdálenosti seděl skvostný bernardýn s kosmatou srstí, a vrtěl svým pernatým ocasem sem a tam na znamení dobré nálady a radosti. Bylo zjevno na první pohled, co to znamená —: psíček vzal svému obrovskému společníku suchar a dopravil jej ke své paní — psí šelmovství, které patrně ocenili a pochopili všichni súčastnění. Ale jak jsem pozoroval malou tu skupinu, nevěřil jsem, že ta, kterou jsem zřel, jest Mavis Clareová. Ona malá hlava nebyla zajisté nikdy stvořena k tomu, aby nosila nesmrtelné vavříny, ale spíše tomu, aby jí ruka miláčkova ovinula věnec z rů (sladkých a pomíjejících). Taková drobná něžná bytost jako ta, na niž jsem nyní pohlížel, nemohla nikdy býti schopna toho rozumového dosahu a moci „Ro dílů" — knihy, které jsem se tajně obdivoval a jež byla předmětem mého úžasu, ale kterou jsem se bez zejmenně snažil „zdrtiti" na její úspěšné dráze. Myslil jsem, že spisovatelka takového díla musí býti více méně silné soustavy tělesné, s ostře vyhraněnými rysy a imponujícího osobního zjevu. Tato motýlovitá bytost, hrající si se svým psem, nebyla typem „modré punčochy". Řekl jsem to Luciovi.

„To nemůže býti slečna Clareová", řekl jsem. „Pravděpodobněji nějaká návštěva — nebo snad společnice — tajemnice. Novelistka jest patrně zcela jiného zjevu než tato lehkovážná mladá osoba v bílém šatě, jejíž oděv jest zřejmě pařížský, a jež jakoby neměla naprosto nic jiného na práci než-li se bavit".

„Šotku!" velel poznovu jasný hlas. „Zanes zpátky suchar a odpros!"

Malinký jezevčík ohlížel se kolem s nevinně roztržitým vzezřením, jakoby ve vážnosti svých vlastních myšlenek nebyl dobře pochopil smysl rozsudku.

„Šotku!" a hlas stal se rozkazovačnějším. „Zanes to zpátky a odpros!"

Se směšným výrazem poslušného k okolnostem „Šotek" popadl veliký suchar, a drže jej v zubech okázalou péčí, seskočil s klína své velitelky a běž rychle až k bernardýnovi, který stále ještě vrtěl ocasem a usmíval se tak zřejmě jak psi se často dovedou usmívati, vrátil své ukradené zboží se třemi krátkými ňafavými štěky, tak jakoby říkal: „Tu máš! vem si to!" Bernardýn se zvedl v celé své vznešené velikosti a čuchl k tomu — pak očuchl svého malého přítele zjevně v důstojné pochybě o tom, co jest jezevčík a co jest suchar; — pak, lehnuv si znovu, oddal se rozkoši kousání svého jídla, zatím co „Šotek" s divokým radostným štěkáním prováděl z kratochvíle jakýsi šílený válečný tanec kolem něho. Tento kus psí veselohry stále ještě pokračoval, když se Lucio odvrátil od stanoviska svého pozorování u plotu, a vystoupiv ke vrátkům, zazvonil. Úpravná služebná přišla se podívat, kdo to zvoní.

„Jest slečna Clareová doma?" tázal se Lucio.

„Ano, pane. Ale nejsem si jista, zdali vás přijme" — odvětila služka. „Leda máte-li umluvenou schůzku".

„Nemáme umluvenou schůzku", řekl Lucio — „ale chcete-li donésti tyto navštívenky" — tu se obrátil ke mně. „Geoffreyi, dejte mně svou!" Podal jsem se poněkud váhavě. „Chcete-li donésti tyto navštívenky" — začal znovu — „slečně Clareové jest přece možno, že bude snad dosti laskava, aby nás přijala. Ne-li, bude to naše škoda".

Mluvil tak jemně a s takovým lichotným způso

m, že jsem mohl poznati, jak služebná hned byla ujata v jeho prospěch.

„Vstupte pane, je-li vám libo —“ řekla usmívajíc a otevírajíc vrátka. Uposlechl s radostí. Já — jenž řed chvilkou jsem pojal pevný úmysl, že nevstoupím toto místo — shledal jsem· že ho trpně následuji d obloukovou chodbu z rašícího mladého listí a rané etoucího jasmínu do „Liliové Villy“ — která se mě jednoho dne objeviti — ač jsem to tehdy nevěděl jakožto jediný přístav klidu a bezpečnosti, po němž ch stále horoucně toužil — a, touže, nebyl s to jíti!

Dům byl o mnoho větší, než vypadal z venčí edsíň byla neobyčejně dlouhá a vysoká, vykládaná ásným starodávným vyřezávaným dubem. Přijímací koj, do něhož jsme byli uvedeni, byl jednou z nejalebnějších a nejkrásnějších komnat, jež jsem kdy děl. Všude byly květiny — knihy — vzácné drobsti z porculánu — půvabné tretky, jež vybrati a oniti jediné žena dokonalého vkusu měla by smysl na jednom nebo dvou z přístěnných stolů a na vekém pianu byly podobizny s vlastnoručními podpisy nohých největších evropských celebrit. Lucio se ocházel pokojem, čině tiché poznámky.

„Zde je Samovládce všech Rusů“, řekl, zastavuje před krásnou podobiznou carovou — „Podepsáno lastní carskou rukou. Nuže, rád bych věděl, co vyonala tato „žvanilka“, aby si zasloužila takové cti! de v podivné protivě jest Paderewski s divokými lasy — a vedle něho věčná Patti — tady Její Vețenstvo Italská královna, a zde máme prince Walesého — všechny podobizny s vlastnoručními podpisy. a mou čest, slečna Clareová patrně přitahuje kolem be velmi mnohé vynikající osobnosti bez přispění onivé mince. Rád bych věděl, jak to dělá. Geoffrey? — a oči mu zajiskřily spola škodolibě. „Může to konečně přece býti případ genia? — Pohleďte na tyto lie!“ a ukázal na množství bílého květu v jednom oken. „Nejsou to daleko krásnější tvorové než muži ženy? Němé — a přece výmluvné nevinností? — ení divu, že si je malíři volí za květiny jedině vhodné ozdobě andělů“.

Jak mluvil, otevřely se dvéře a žena· kterou jsme yli viděli na pažitě, vstoupila, nesouc svého jezevíka v náručí. Byla to Mavis Clareová? nebo kdosi, oslaná, aby řekla, že nás spisovatelka nemůže přijouti? Divil jsem se mlčky, pohlížeje na ni v převapení a jako ve zmatku. Lucio pokročil s jakousi poivnou směsí pokory a odvahy ve svém způsobu, jež mně byla nová.

„Musíme se omluviti za naše vetření, slečno Clareová“, řekl, „Ale míjíce náhodou váš dům, nemohli jsme odolati, abychom neučinili pokusu uzříti ás. Mé jméno jest — — Rimânez“ — zaváhal neobykle na vteřinu, pak pokračoval — „a zde můj přítel an Geoffrey Tempest, spisovatel — —“ mladá dáma ozvedla oči k mojim s nepatrným úsměvem a dvorým skloněním hlavy — „stal se, jak asi víte, majielem Willowsmerského Dvoru. Budete sousedy, a doufám, přáteli. V každém případě dopustili li jsme se porušení obřadnosti tím, že jsme se odvážili vás navštíviti bez předchozího představení, musíte se snažiti nám odpustit! Jest nesnadno — mně nemožno — abych minul obydlí vynikající osobnosti, a nevzdal pocty uvnitř vládnoucímu geniovi“.

Mavis Clareová — neboť byla to Mavis Clareová — jakoby byla nebyla slyšela zúmyslné poklony.

„Jste velmi vítáni“, řekla prostě, pokročivši s roztomilým půvabem· a vztahujíc ruku k jednomu po druhém. „Jsem úplně zvyklá návštěvám cizinců. Ale znám již pana Tempesta velmi dobře z pověsti. Nechcete se posaditi?“

Pokynula nám ke křeslům v okenním rohu pokrytém liliemi, a zazvonila. Služebná se objevila.

„Čaj, Hano!“

Davši tento rozkaz, posadila se poblíž nás, stále ještě držíc svého psíčka přivinutého k sobě jako malé hedvábné klubko. Snažil jsem se hovořiti, ale nebyl jsem schopen nalézti něco vhodného, co bych řekl — její pohled naplnil mne příliš velikým pocitem sebevýčitky a studu. Byla to taková klidná půvabná bytost, tak drobná a něžná, tak dokonale nelíčená a prostá v chování, že, když jsem si pomyslil na vražedný článek, jejž jsem napsal proti jejímu dílu· cítil jsem se jako sprostý, hrubý člověk, jenž kamenoval dítě. A přece, při tom při všem bylo to její nadání, jež jsem nenáviděl — síla a vášeň oné tajuplné vlastnosti, jež kdekoli se objeví, vynucuje si pozornost světa — to byl dar, jejž ona měla, a jenž mně chyběl a jehož jsem si horoucně přál. Pohnut naprosto neslučitelnými dojmy, díval jsem se roztržitě ven na stinnou starou zahradu. Slyšel jsem Lucia, hovořícího o malicherných záležitostech vznešené společnosti a literatury povšechné, a chvilkami její jasný smích zazněl jako malý hlahol zvonů. Brzy jsem spíše cítil nežli viděl, že pohlíží pevně na mne — a obrátiv se, střetl jsem se s jejíma očima — hlubokýma sytě modrýma očima, upřímně vážnýma a čistýma.

„Jest toto vaše první návštěva Willowsmerského Dvoru?“ tázala se.

„Ano,“ odpověděl jsem, namáhaje se, abych se jevil klidnější. „Koupil jsem sídlo — zde na doporučení svého přítele prince — aniž jsem je viděl.“

„Tak jsem slyšela,“ řekla, stále ještě mne pozorujíc zvědavě. „A jste s ním spokojen?“

„Více než uspokojen — jsem unešen. Přesahuje všechna moje očekávání.“

„Pan Tempest zamýšlí se oženiti s dcerou dřívějšího majitele Willowsmeru,“ vložil se Lucio. „Není pochyby, že jste to viděla oznámeno v novinách?“

„Ano;—“ odvětila s nepatrným úsměvem. „Viděla jsem — a myslím, že panu Tempestovi lze mnoho blahopřáti. Lady Sibylla jest velmi půvabná — pamatuji se na ni jako na překrásné dítě, když jsem byla sama dítětem — nikdy jsem s ní nemluvila, ale často jsem ji vídala. Patrně jest okouzlena nadějí, že se vrátí jako nevěsta do starého domova, jejž tolik milovala.“

Tu vstoupila služebná s čajem, a slečna Clareová, položivši svého malinkého peiska, šla ke stolu, aby jej nalila. Pozoroval jsem její krok přes pokoj s pocitem neurčitého údivu a vzpírajícího se obdivu — ve svém měkkém bílém šatě s bledou růží, jež se jí tulila mezi starou vlámskou krajkou na hrdle, podobala se poněkud obrazu Grenzeovu — a jak obrátila k nám hlavu, sluneční záře zachytila se jí na světlých vlasech a proměnila je v jakousi zlatistou svatozář kroužící jí kolem čela. Nebyla krasavicí; ale měla jakési nepochybné osobní kouzlo — jemnou přitažlivost, která se mlčky uplatňovala, jako van jerišské růže, ukryté ve spleteninách živého plotu, potěší pocestného sladkou libou vůní, ač květiny nelze viděti.

„Vaše kniha jest velmi hezká, pane Tempeste," řekla náhle, usmívajíc se na mne. „Četla jsem ji, jakmile vyšla. Ale víte, že myslím, že váš článek byl ještě obratnější?"

Cítil jsem, že se nepříjemně červenám v obličeji.

„Na který článek narážíte, slečno?" vykoktal jsem zmateně. „Nepíši pro žádný časopis."

„Ne?" a zasmála se vesele. „Ale psal jste při této příležitosti! „Strhal" jste mne velmi břitce! — měla jsem z toho opravdovou radost. Vypátrala jsem, že vy jste původcem této filipiky — nikoliv prostřednictvím redaktora toho listu — ach, nikoli, ubohý muž! ten jest příliš mlčelivý; ale prostřednictvím zcela jiné osoby, která musí zůstati nejmenována. Jest velice nesnadno zabrániti mi, abych nevypátrala, cokoliv si přeji věděti, zejména v literárních záležitostech! Aj, vypadáte zcela nešťasten!" a modré oči se jí kmitaly žertem, když mně podávala šálek čaje. „Opravdu se domníváte, že mně ranil váš posudek, není-liž pravda? Ach, nikoli! Nic toho druhu mne nikdy neuráží — jsem přespříliš zaměstnána, abych promarnila nějakou myšlenku na posudky a posuzovatele. Ale když váš článeb byl tak výjimečně směšný!"

„Směšný?" opětoval jsem nechápavě, pokoušeje se usmáti, ale toto úsilí se mi nezdařilo.

„Ano, směšný!" opakovala . „byl tak příliš zuřivý, že se stal zábavným. Mé ubohé „Rozdíly"! Jest mi opravdu líto, že vás přivedly do takového rozčilení — rozčilení, jež tak vyčerpává člověkovy síly!"

Zasmála se znovu a usedla na své dřívější místo nedaleko mne, pozorujíc mne nenuceně upřímným a zpola žertovným pohledem, s nímž , jak jsem postřehl, nemohl jsem se střetnouti s jakýmkoliv klidem. Říci, že jsem cítil, jak jsem pošetilý, vyjádřilo by nedostatečně můj pocit naprostého zkoumání v mých výpočtech. Tato žena se svým mladým jasným obličejem, líbezným hlasem a zřejmě šťastnou povahou nebyla naprosto bytostí, jak jsem si ji představoval. Snažil jsem se silně, abych řekl něco — cokoliv — co by poskytlo rozumnou a souvislou odpověď. Zachytil jsem Luciův pohled pohled posměšného pobavení — a moje myšlenky staly se ještě zmotanějšími než dříve. Avšak obrat se nahodil v chování psa Šotka, jenž náhle zaujal postavení bezprostředně naproti Luciovi, a zvednuv nos do vzduchu, jal se výti s pustou hlu[...]ností, ohromující u tak malého zvířete. Jeho velitel[ka] byla překvapena.

„Šotku, co se děje?" zvolala, sevřevši jej v [...] ruči, kde on ukryl si hlavu, chvěje se a skuče; — [...] pohlédla pevně na Lucia. „Nikdy dříve jsem ho nesl[y]šela tropiti takovou věc," řekla. „Snad nemáte r[ád] psy, princi?"

„Obávám se, že oni nemají rádi m n e!" odpově[děl] uctivě.

„Pak prosím, omluvte mne na okamžik!" zašep[tal]a, a opustila pokoj, aby se hned vrátila bez svého p[...]ho miláčka. Potom jsem zpozoroval, že její modré [oči] spočívaly často na Luciově hezké tváři s poplašený[m] a znepokojeným výrazem, jakoby v jeho přílišné k[rá]se viděla něco, co se jí nelíbilo nebo čemu ned[ů]věřovala.

Zatím jsem nabyl opět trochu své obvyklé sebev[lá]dy a oslovil jsem ji tónem, o němž jsem chtěl, aby [byl] laskavý, ale o němž jsem věděl, že jest poněkud bl[a]hosklonný.

„Jsem velice rád, slečno Clareová, že vás neura[zil] článek, o kterém mluvíte. Byl poněkud silný, připo[u]štím — ale víte, všichni nemůžeme býti téhož n[áz]ní . . . . ."

„Ovšem, že nikoli!" řekla pokojně a s nepatrný[m] úsměvem. „Takový stav věcí udělal by svět vel[mi] nudným! Ujišťuji vás, že jsem nebyla a nejsem [a]ž dost málo uražena — posudek byl obratným dílem p[ér]a, a neměl ani nejnepatrnějšího účinku na mne ne[b] na moji knihu. Pamatujete si, co Shelley napsal o k[ri]ticích? Ne? Naleznete to místo v jeho předmluvě [k] „Vzpouře islamu",*) a zní takto: „Snažil jsem s[e], abych psal, jak myslím, že psali Homer, Shakespea[re] a Milton, s naprostou nevšímavostí k bezejmennén[u] posouzení. Jsem jist, že pomluva a nepravdivé v[y]líčení, ač mne to může pohnouti k soucitu, není s [to], aby porušilo můj klid. Pochopím výrazné mlčení oně[ch] prozíravých nepřátel, kteří se neodvažují důvěřov[ati] sobě, aby promluvili. Vynasnažím se, abych získal [z] středu urážky, pohrdání a kleteb ona napomenutí, [jež] mohou posloužiti k opravě jakýchkoli nedokonalos[tí], jež takoví posuzovatelé mohou postřehnouti v mé[m] dovolávání se obecenstva. Kdyby jistí Kritikové b[yli] tak jasnozrací, jako jsou zlomyslní, jak veliký byl [by] užitek, odvozený z jejich jedovatých způsobu psa[ní]. Jak věci jsou, bojím se, že budu dosti zlomyslný, [a]bych se bavil jejich chatrnými podskoky a hudlařsk[ý]mi hanopisy. Kdyby obecenstvo mělo usouditi, že m[ůj] spis jest bezcenný, pokloním se ovšem před soudn[ou] stolicí, od níž Milton přijal svoji korunu nesmrtelnos[ti], a vynasnažím se , abych — budu-li živ — nabral sí[ly] z oné porážky, jež mne může posíliti k nějakému n[o]vému myšlenkovému pokusu, jenž n e s m í býti be[z]cenný!" "

Když toto citovala, temněly a prohlubovaly se

*) „The Revolt of Islam".

očí — její obličej zazářil jakoby jakýmsi vnitřním jasem. Objevil jsem zvučnou lahodu hlasu, jenž způsobil, že jméno „Mavis“ hodilo se na ni tak dobře.

„Vidíte, že znám svého Shelleye!“ řekla smějíc se trochu svému vlastnímu vzrušení. „A ona slova jsou mi zvláště běžná, protože jsem si je vymalovala na dřevěnou desku ve své pracovně. Právě, aby mně připomínala, v případě, že bych zapomněla, co si skutečně velicí geniové světa myslili o posudcích — protože jejich příklad jest velmi povzbuzující a prospěšný takové nepatrné pracovnici jako jsem já. Nejsem miláček tisku — a nikdy se mi nedostává dobrých kritik — ale —“ a zasmála se znovu. „Proto přece mám ráda své kritiky! Až vypijete svůj čaj, půjdete se na ně podívat?“

Podívat se na ně! Co s tím míní? Zdála se potěšena mým zřejmým překvapením, a tváře jí zdůlkovatěly veselostí.

„Podívat se na ně!“ opakovala. „Očekávají mne obyčejně v tuto hodinu!“

Kráčela napřed do zahrady. Následovali jsme. Já v poplašeném duševním zmatku, maje všechny své představy pokud se týče „emancipovaných žen“ a protivných modrých punčoch přeházené nelíčeným chováním a okouzlující nenucenosti této „vynikající osobnosti,“ které jsem záviděl slávu, a jejímuž osobnímu zjevu mohl jsem se pouze obdivovati. Po všech svých rozumových vlohách byla přece ženou hodnou lásky — — ach, Mavis! — jak roztomilou a drahou, bylo mi určeno poznati v neštěstí! Mavis, Mavis! — šeptám tvé sladké jméno ve své osamělosti — vídám tě ve svých snech a kleče před tebou, nazývám tě Andělem! — svým andělem u bran ztraceného Ráje, jehož Meč Archandělův obracející se zadržuje mne, abych se zcela přiblížil svému pozbytému Stromu Života!

KAREL NOVÝ:

TOŽ ODEJDI.

Tvé věrné oči — jak jsou lhostejnými,
jak dálné, cizí! Ač přece týž žár,
jejž přinesla jsi kdysi do mé zimy,
v nich svítí, totéž kouzlo jar.

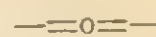
A tytéž rty máš, tytéž ruce malé,
vroucího hlasu sametový spád —
Před lety to vše já jsem neskonale
a celou duší míval rád.

Však dnes . . . já nevím, co se se mnou dělo,
že tak jsem schladl a se unavil,
proč rozekvetlé, sladké tvoje tělo
jsem znudil si a otrávil . . .

Tož odejdi! — Hle, jak se sněží bíle,
polibky noci studí do čela.
A dole v městě vítr potměšile
si píská: Láska zemřela . . .

Tož odejdi! — A uznej přece, dítě,
že nemožno dát, co tu shlodal mráz.
Teď nechvíš se? . . . Však plakat budeš v skrytě,
vzpomínky až se zvednou v ráz.

Och, odejdi, ty moje zlaté dítě! — —
Až vzpomínek se v hruď mou stočí dým,
já zavolám tě dlouze, křečovitě
a za tebou se připlazím . . .

O JUNGMANNA.

Nejraději bych napsal několik hořkých poznámek o tom, jak v mladší generaci upadá znalost nejprimitivnějších věcí z naší literární historie. Zfantila se po cizích literaturách a píše nám o zahraničních veličinách pětadvacátého stupně s takovou urážlivou jistotou, jakobychom se všichni měli stydět, že neznáme na př. Julia Renarda. Proto snad o ostatních našich lidech nezná ani hotové literatury, jakoby neměla pro ně pokdy. Generace, která žila z bojů rukopisných, byla by se styděla za takové ignorantství.

Tuhle jsem četl v Právu Lidu (z 8. února) úvahu o Chalupného monografii Josef Jungmann. Kritika ta je směsí poznatků dobrých i špatných, což je povážlivé proto, že kritikovi z té neujasněnosti o skutečných faktech vyplynul zorný uhel docela nemožný. „U Masaryka, praví, Jungmann byl obětován rehabilitaci zdánlivě povýšenějších duchů jako Josefa Dobrovského a Františka Palackého, snad jen proto, že Dobrovský byl osvícenský abbé a Palacký evangelík; proto měl býti Jungmann, jehož básnicky založený duch vzbouřil již v prvních svých úkonech, v překladech Miltonova Ztraceného Ráje a Chateaubriandovy Atalv citovou reakci katolicismu proti chladnému racionalismu osvícenství, zařazen mezi nízké, slabošské duše.“ Deset řádků, a v nich nejméně dvakrát deset nesprávností a převráceností. A především: může a smí někdo, kdo se na Masarykův úsudek o Jungmannovi odvolává, uvádět v pochybnost hodnocení Masarykovo tím, že jeho důvody ignoruje a za to mu podstrkuje dohadem („snad jen proto“) pohnutky jiné, pohnutky osobního gusta? Jde o věc velice vážnou. Jde o to, jsme-li my, čeští inteligenti, mužové, u kterých slovo něco znamená, či jsme-li podobni potulným kramářům, u nichž se nedbá navzájem pranic na to, co kdo povídá, nýbrž každý větří v druhém taškáře,

který jinak mluví a jinak myslí, aby nás ošidil. Masaryk neřekl, že Jungmann byl nízká duše, Masaryk však řekl, že p o v a h a Jungmannova se mu nelíbí a řekl také, z jakých důvodů se mu nelíbí. Gentleman užívá faktů a žádného „snad jen proto". „Snad jen proto" patří (a ovšem ani tam nepatří) na kartelové voličské schůze. Pěkná to bude literatura a věda, začneme-li se navzájem podezřívat z tajných pohnutek a začneme-li nevěřit tomu, co si hlasitě povídáme. Pěkná to bude literatura a věda, zavedeme-li do ní takové nové způsoby kritické.

Neboť kdyby aspoň v tom, co kritik —es— podstrkuje Masarykovi, bylo kousek znalosti věcné a kousek zralejší soudnosti. Od kdy Masarykovi byl Palacký sympatický proto, že byl evangelík? Jak by si s tou svou domněnkou kritik —es— pomohl a srovnal v hlavě Masaryka, jenž výslovně řekl, že Havlíček je mu milejší než Palacký, když Palacký tedy byl evangelík a Havlíček katolík? Kritikovi —es— však srovná se to v hlavě lehce, protože patrně nic neví, nebo pramálo o tom, jak Masaryk soudí o Dobrovském, Jungmannovi, Palackém i Havlíčkovi. A hned jiná nedovtipnost: kdyby Dobrovský byl Masarykovi milý jen proto, že byl osvícenský abbé, proč mu má nebýt stejně milý Jungmann, jenž byl dokonce osvícenský Voltairovec? Vysvětlování o Jungmannovi, že proti chladnému racionalismu osvícenskému vzbouřil citovou reakci katolicismu je konečně něco, co se vůbec vymyká klidnému rozboru. Vždyť kdo zná osvícenský racionalism a osvícenský katolicism, ví dobře, že je to jedno a totéž. Chladný katolicism jako chladný racionalism — možno říci. Voltairovec Jungmann byl přímo představitelem racionalismu a nevěrectví v katolickém smyslu a ten Voltairovec mohl vzbouřit citovou reakci katolicismu? Bůh s námi! Ten Voltairovec, který překládal čiře racionalistickou Atalu spisovatele, jehož víra byla na zakázku, jenž dovedl být dnes royalistou a katolíkem jako včera republikánem a protestantem! Ten Voltairovec, který překládal Ztracený Ráj tvrdého protestanta Miltona, jehož báseň je všechno jiné spíše nežli citovost katolicismu. — Probůh, jaké to píšeme literární kritiky? Odkud to, že se u nás zažírá takový tlachavý planý esprit, jakobychom ztráceli zdravý rozum?

*

A ještě mentorování. Starší český spisovatel, jenž v Besedách Času odmítl Chalupného spisek rozhorleně a s t r u č n ě ovšem, poněvadž předpokládal v kruzích české inteligence aspoň zásobu nejvšednějších vědomostí, je prý pošetile dětsky zaujat proti osobě Jungmannově, ale prý stavět neustále charakter Dobrovského a Palackého nad Jungmanův — „značí při nejmenším ulpívání na autoritě realistického tábora, ne-li zcela povrchní znalost literární historie." Kdo prý jen poněkud blíže se obeznámil s poměry 20. let . . ., praví ten pan —es—, a napsal na dalších asi 20 řádcích pravé orgie neznalosti a nesoudnosti, kterými má být dětská zaujatost a ulpívání na realistické autoritě korigováno. Jemu, jenž se obeznámil s poměry 20. let devatenáctého století, jak se chlubí, není sympatický Dobrovský, protože ustrnul na své národní skepsi. Což je tvrzení nepravdivé. A kdyby bylo pravdivé, Jungmann trpěl národní skepsí ještě dlouho po Dobrovském a vyslovil ji zoufaleji než Dobrovský, když napsal na př. 1827: „Nám se dostalo (ó kéž se mýlím) býti svědky a pomocníky konečného mateřčiny zahynutí." A jindy jinak. Tedy kontrast mezi Dobrovským a Jugmannem žádný. — P a l a c k ý panu —es— není sympatický, protože „načichl šlechtickými salony, kde hrál někdy úlohu spíše důvěrného přítele domácí paní než vychovatele urozených dětí," protože nežil, necítil a netrpěl s chudými vlastenci. Palacký jako hejsek a snad záletník je v literární historii osoba docela nová. Ovšem jen panem —es— vyfantasovaná. Jen tak se mohlo státi, že nejvýše z těch tří u pana —es— stojí J u n g m a n n, „pracující v ch u d o b ě a ú s t r a n í bez o d d e ch u na o b r o v s k é m d í l e, u č i t e l a zbožňovaný p ř í t e l mládeže, který v kritické chvíli je s t ř e d e m n á r o d n í h o ž i v o t a, středem ú s t r k ů a u t r p e n í." A proto se pan —es— táže: „Jak o t é t o osobnosti může někdo říci, že je mu z duše nesympatická, nechápu." Nuže, chtěl bych to panu —es— vyložit. Ale on nemá nároků na poučení, protože — nemaje vlastních vědomostí — poučuje a mentoruje sám jiné. Jen tolik mu z vlastností vybájených pro Jungmanna a proti Dobrovskému i Palackému uberu, kolik nejnutněji stačí na důkaz, že zachází s literární historií jako se starým kalendářem.

Jungmann že p r a c o v a l v ch u d o b ě? Kde to pan —es vzal? Z Jungmannova životopisu víme, že zdědil se ženou v Litoměřicích r. 1807 dům se zahradou a s pěknými pozemky a že stal se usedlým měšťanem a hospodářem v Litoměřicích. Měl aspoň takový blahobyt, že se klidně mohl připravovat na profesuru universitní z fysiky. Když se r. 1815 dostal do Prahy, první starost jeho soukromá byla koupit si dům, neboť byl zvyklý bydlet sám pro sebe. A koupil si také hned r. 1816 dům v Široké ulici (čp. 749), ve kterém až do

smrti 1847 žil v dostatečném blahobytu. Mohl odjíždět do lázní, v létě bydlit na letohrádku Orlovce a svým dvěma dcerám zanechal jmění značné. Podle dnešních pojmů Jungmann byl zámožný muž. V tom směru jsou si podobni s Palackým, Dobrovský proti oběma byl chudák až do smrti.

A co se tím praví, že Jungmann pracoval v ú s t r a n í? Jak právě se tomu slovu rozumí. Ani v Litoměřicích ani v Praze nevyhýbal se práci mimoškolské, spolkové, organisační. A jestliže přece v „ústraní", tedy potud, že se bál vystupování veřejného, kteréhož strachu ani Dobrovský, ani Palacký neměli . . . Tímto tak zv. ústraním neměli by raději hýbat rozliční jeho velebitelé. Byloť Jungmannovi právě 50 let, když r. 1823 zaslechl, že se o něm mluví jako o náčelníkovi politické strany. A on psal ulekaně Markovi: „Jest-li vláda uvěří takovým pošetilým klevetám, jest po mně veta! Nezůstává mi nic, než abych se docela odřekl vší literatury jakéhoko-li jména a s nižádným s Čechů nezacházel." Tomu se má říkat ú s t r a n í? Zelený cítil, co to je. Proto káravě napsal: „Zde jeví se předrážděná ouzkostlivost Jungmannova nejpatrněji; i nejpošetilejší klevety zdají se mu bezpečnými zpravami; sám Dobrovský, nejpřímější a nejhrdější učenec, jenž od vlády nikdy ničeho nežádal a nikdy ničeho neobdržel, jenž předním velmožům českým obcoval jako sobě rovným, jehož docházely co den důkazy, kterak všechen svět učený jej hluboce ctí, i Dobrovský jest udavačem (rozuměj v očích Jungmannových) v 70. roce věku svého a osočuje jej (Jungmanna) jakožto hlavu strany panslavistické . . ." Slova tato psána od Zeleného ne v polemice, nýbrž v životopise slavnostním.

O Jungmannovi -es- dále praví, že pracoval na o b r o v s k é m d í l e a b e z o d d e c h u. Ale Dobrovský a Palacký také, a filosofické i poctivé kritice náleželo by rozhodovat, které dílo bylo větší. Že byl Jungmann učitelem a zbožňovaným přítelem mládeže, je pravda; ale Dobrovský také — učil v Praze zdarma studenty universitní, o čemž Jungmann sám psal s chválou; Palacký jako historiograf nemohl učit mládež, ale kdo jej znal, také ho zbožňoval; posledním zbožňovatelem jeho je A. Denis.

Máme řešit problémy naší literární historie a máme si z nositelů našeho probuzení z jejich osobních povah, vysvětlovat některé tajemné koutky v dějinách 19. století: a zatím pan —es — jeden z řešitelů těch některých záhad vypadá jako někdo, jenž chce přepočítávat Keplera v astronomii a není pevný v násobilce. (Dokončení.)

TOSKÁNSKÉ PÍSNĚ.

Stydlivý.

Ó Bože v nebi. Jaká vina moje!
Mít jazyk, nemoci však promluviti!

Já kolem šel, kde stála dívka moje,
viděl jsem ji, však nemoh' pozdraviti.

Já pozdravil ji beze slova zcela
a ústa má se ani nezachvěla.

Já myslí, srdcem dal jí pozdravení —
ret promluviti nemoh' v rozechvění.

Vracejícímu se milenci.

Ó hochu, jenž se navracuješ z dáli,
nejsi ty znaven takou poutí dlouhou?
Pod nohou tvojí v trávě květy vzplály,
kamenným srdcem hneš a vzplane touhou.

Kamenným srdcem, krutou duší černou;
ó hochu, chraň mi svoji lásku věrnou.

Síla lásky.

Já mnil, že láska žert je krásný, smavý,
když poprvé jsem o ni počal sniti
teď věřím, že je plamenný sloup dravý,
jejž voda moří nemůž' uhasiti.

Ni vody v moři ani v Oceáně
ni všecky naše vody ve Toskáně.

Krása milencova.

Ty's, Krásný, zrozen v bílých květu luně
a pokřtěn byl's v nejvyšší bohu radě.

Své barvy růže dala ti i vůně,
vítězný vínek dala palma v sadě.

Tvůj otec slavným malířem byl jistě,
a jak jsi krásný, maloval tě čistě.

A namaloval krásným, vzácným tebe:
kdybys měl křídla, byl bys Anděl s nebe.

Přel. A. Muťovský.

DROBNOSTI.

Čitanka Macharova
byla zabavena a není pochybnosti, že podnět ke konfiskaci vyšel z klerikálního tisku. Klerikální moravská Pravda 9. března útočila na vládu, že propustila tuto knížku ďábelskou, a divila se, že autor takové ďábelské knížky je dosud na svobodě. V nynější vládě jsou lidé, kteří poslouchají na klerikální komando. Někdo, kdo viděl ve Vídni zabavenou čítanku Macharovu 21. března, píše, že úřední .konfiskovaný výtisk modrá se censorovou tužkou. Zatím jen víme, že na straně 21. zabaven jest epigram: Jak si představuje nebe a na straně 59. zabaveny Pašije. Čítanka dočkala se bez závady třetího vydání a všecko, co se v ní nyní konfiskuje, prošlo bez censorských námitek v časopisech, zejména v Čase, jenž se přece netěší přízni státních zástupců.

•

Josef Úlehla
vydává již 15 let společně s inšp. Groulíkem a řed. Hamplem Přírodopisy pro měšťanské školy chlapecké i dívčí, které zvláště zásluhou Úlehlovou a jeho methody došly nejen uznání všech odborných učitelů, ale osvědčily se v praktické potřebě jakožto učebnice tou měrou, že nyní již vycházejí v 5. vydání a na ohromné většině všech škol zavedeny jsou. (Nakladatel R. Promberger v Olomouci.) Tím doplňujeme bibliografickou noticku z Besed Času č. 11.

•

Z Něm. Brodu
píše nám čtenář: „Když jsem četl v Nár. Listech nekrolog Hladíkův o Vilému Mrštíkovi, byl jsem přesvědčen, že Dalay Lama panem Hladíkem míněný nemůže být nikdo jiný než F. X. Šalda, a toho mínění jsem dosud. Toho mínění byli také jiní a bylo nám jen divné, jak Nár. Listy mohou bít do vlastního spolupracovníka. Takto se opravdu ve slušné literatuře nepíše." — Připomínáme, že F. X. Šalda odešel z Nár. Listů — a již od 1. března příspěvky jeho z mladočeského denníku zmizely. Tím by se také útok Hladíkův vysvětlil. —

—═o═—

BOTANICKÝ KOUTEK.

O bídě a nouzi.

Nouze s bídou jsou dvě jarní žebračky ubožačky. Žebrají na Otci — Slunci a Matce — Zemi, každá co potřebuje. Nouze je z rodu přece jen vyššího (až 2 dm) než bída (až 1 dm). Nouze má ráda meze na výsluní, bída vejhory a lada. Nouze miluje číslo 5, bída číslo 4 (podívej se do květu!) Aby jim nebylo smutno, je jich raději na jednom místě víc, jako krupice (taky jim děti říkají „krupičky", zvláště bídě). Učeně se jmenují Holosteum umbellatum & Draba verna latinsky, a plevel okoličnatý & osívka jarní česky. Děti mají raději tu z rodu nižšího (pumpička, bídačka, hladověnka, chudobinka). Lužičani bídě říkají módre ničo (nasivělá), Rusové tačka; Poláci mrzygłód, Slováci hlad i mor, Chorvati lakotnica (protože prý když je mnoho bídy z jara, bude bída celý rok).

Obě rostlinky mají dole hvězdici nebo růžici listů těsně při zemi, z prostředka vyrůstá lodyžka a na ní na konci drobounké bílé kvítky. Nouze má toboličku s drobnými semének, bída šešulku s četnou drobotinou ve 2 přihrádkách.

Jak se o potomstvo starají: Když nouze odkvete, květní stopečky sehne, a zatím co se dětičky v toboličce vyvinují, kalíšek s hora je chrání od deště, a když seménka by ráda už z toboličky vyskočila, vzpřímí se stopečky, toboličky se otevrou a nechají sebou třásti větérkem: dětičky vesele do světa vyskakují . . .

Když bída odkvete, vyroste plod aspoň pětkrát tak veliký jako kvítek byl, a je v něm dětí jako smetí ve dvou přihrádkách; a zase: když už dětičky jsou nepokojné, chůva šešulka zlostí pukne na dví, a dětičky vesele seskakují . . .

—═o═—

Z MOUDROSTI MALIČKÝCH.

Z první třídy školní.

Onehdy nám hustá mlha takřka zalepila okna. Neviděli jsme na psaní, tož jsme si opakovali svoje rozumy o mlze. Ale malý Janeček dávno již zapomněl co jsme si na podzim o mlze povídali a na otázku: „Z čeho je pára?" odpovídá velmi přesvědčivě: Z oběda.

•

Povídáme si o rodině. Na konec vypočítáváme všechny příslušníky rodiny, o něž se tatínek stará.

Toník s námi není jaksi spokojen a hlásí se velmi nedočkavě. A vyvolán velmi opravdově dodává: „A prosím, náš tatínek se ještě stará o krávu."

T. V.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem F. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 5. dubna 1912. Číslo 14.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

R. BOJKO:

NEVEZMEŠ NADARMO BOŽÍHO JMÉNA.

(Z knihy „Desatero".)

Nevezmeš nadarmo božího jména,
neboť je člověk tu sám.
Nad ním a kol něho průhledný, nazlátlý vzduch,
jímž od věků do věků víří
radostné země rozkošný tanec;
nad ním daleké, v oblouky rozpiaté, vyduté
věčně lhostejné, nehnuté
nebe;
na něm — jak na luhu rozkvetlé, radostné květy —
jiskřící, usměvné světy,
za nimi nové zas světy,
stále tak, bez konce, začátku,
bez mezí,
do nekonečna.
A člověk — lásky a hladu a touhy odvěký psanec,
plavec, jenž vyvržen vlnou věčností, v ruce své skály hrot svírá
a uděšen, oněmlý do moře zániku zírá —
jak bezcenný mravenec přes svou hromádku
po zemi překotně leze.
Je možno, by si ho, bezmocné nicky, všímala záhada věčná,
veliký, mlčící, tajemný Bůh?
Nevezmeš nadarmo božího jména,
neboť je člověk tu sám.
Ať srdce tvé jásá jako sbor skřivánků,
když okouzlen zlatem a stříbrem buclatých beránků
probouzí veliké slunce ze spánku
a vyvádí na hory úsměvný den;
nebo ať zmírá a sténá
a zvířecky křičí
jak hladové, zjitřené zástupy šlehané biči,
jak spocená, červená těla rodících žen;
ať tiše se směje, jak veselé hvězdy,
když mezi ně měsíc — žvatlavý stařeček napilý —
si s úsměvem stoup';
nebo ať naříká skrytě,
jak zmrzačelé, bezmocné dítě,
jež zločinní žebráci lapili,
aby jim lovili stříbrné rybky — peníze — ve vodách měst:
vždycky Bůh, jako obzory stepní, jako poušť širá,
na které poutník zbloudilý bezmocně zmírá,
klidný a němý, lhostejný jest;

vždycky je chladný jak vznešené paní,
jež z něžných svých dlaní
bílé holuby krmí
a současně dychtivě na svých sedadlech nahnou se shora,
by viděly dobře vytrysknout obloukem krev
z přeťatých cév
gladiatora;
vždycky Bůh nad námi, nad celou zemí
nehnutě, lhostejně do oblak strmí
jak sčernalý, kamenný sloup!

Ó nevezmeš nadarmo božího jména
a nebudeš žádati snad,
by pro tvoji slzu, pro tvůj vzdech pozměnil odvěký řád,
jemuž je bezmocně podroben sám.
Nebudeš stavět mu mimo své nitro pochmurně velebný chrám,
abys tu nadarmo vztahoval ruce s úpící prosbou,
jak po muži spoutaném zoufalá žena,
jejíž růžové tělo, svítící lákavě strhanou košilí,
chtivě jak medvěd svou kořist objali vojáci opilí.
Nebudeš nikdy se lekati
jeho mlčící hrozbou
a čekati
s kamennou hrůzou ve vypouleném zraku,
— jak bezmocný strojvůdce srážku letících vlaků,
jak odsouzenec klapnutí péra
a rachot sekyry letící na jeho šíj —
krutého Boha velikou, železnou pěst!

Neber nadarmo božího jména,
vždycky však s hrdě vztýčenou hlavou,
vzpřímen vždy nad svým osudem, štěstěnou lhavou
a nad sudbou dravou
jako hrad na stráni
nad tichou krajinou smavou,
v sebe jen věř
jak proroci v svaté své poslání,
jak světice čistá
v lásku a milost sladkého Krista,
a plně a odvážně žij!
Ve věčném kruhu slastí a žalů
jak zvířata v cirku střídavě štván,
na sebe sama jen vždycky odkázán,
jak otcem vyhnaná svedená dcera,
jak trosečník na svou ubohou trosku;
doufaje pouze v ocel svých uzlových svalů
a světlo a blesky svého velkého mozku,
nade vším vládni
a s Bohem se měř!

Když země pak, lichvářka se silou životní,
další odepře půjčku, takže už není,
z čeho tu žít,
a když čas,
země a světů a bohů panovník suverenní,
po smrti, poslu svém, vzkáže, že už máš jít:
tu němě jak uzrálé jablko do trávy padni
a zemi vše vrať, by mohla tvou sílu jiným zapůjčit zas!

J. POTAPENKO:

OBEJMOUTI CELÝ SVĚT . . .

Velikonoční povídka.

Bylo mi osmnáct let, a nikdo nechápal mojí nemoci.

Bylo mi osmnáct let a nikdo nechápal, že vlastně to je má nemoc. Ano, mládí, to jest — nemoc. To je horečka, rozněcující krev až k šílenství.

Bylo mi osmnáct let, když mne potkalo neštěstí. Mé chování se nápadně změnilo. Jsa dosud veselý, bezstarostný, hotov celé hodiny ve společnosti přátel mluviti všelijaké hlouposti, dětsky dováděti a se smáti, přes to, že jsem byl veliký a na horním rtu počínaly mi vyrážeti základy příštího kníru, — pojednou upadl jsem do chmurné sklíčenosti. Začal jsem vyhledávati samotu, vyhýbati se společnosti, zamykati se sám ve svém pokoji, zádumčivě přecházel jsem z kouta do kouta, nemoha se zbaviti jedné vtíravé myšlenky.

Za nějaký týden změnil jsem se k nepoznání. S mých tváří prchl ruměnec, oči se zveličily a prohloubily, na čele objevily se vrásky a na tváři jakýsi výraz hluboké zkušenosti. Nic nedovedlo vyvolati dřívější můj důvěřivý úsměv, v němž bylo tolik dětského. Odložil jsem stranou všecky své knihy, díval jsem se tupě na učitele, když mi dávali otázky, já — jeden z nejlepších žáků oktávy, kterého chtěli vyznamenati, a jímž se chlubili, jak vychovatelé, tak rodiče.

Konečně bylo mi souzeno, vyvolati úžas nejen mezi soudruhy, u školní správy a u rodičů, nýbrž i u městského obyvatelstva. Všichni se dověděli, že jsem si koupil revolver, psal dopisy na rozloučenou, a že jsem byl již odhodlán přiložiti ku spánku chladnou hlaveň, ale že v témž okamžiku, jak tomu skoro vždycky v takových případech bývá, vešli od mého pokoje, a překazili mi to.

Tehdy bylo rozhodnuto, věnovati mi zvýšenou pozornost. Ze vsi přijel otec, přišli lékaři, prohlédli mne, vyptali se mne na všechno, a odsoudili mne k odpočinku.

Ale nikdo nerozuměl mé nemoci, nikdo, nikdo! Neměl jsem od čeho odpočívati. Učil jsem se velmi lehce, takže jsem se vůbec neunavil. Ale bylo mi osmnáct let a toho si nikdo nechtěl povšimnouti.

Stalo se to v době velkého postu, dvě neděle před Velikonocemi. Doufali, že si o svátcích dostatečně odpočinu, a že tak nic neprozahálím a po Velikonocích se vrátím ke svým studiím.

Otec odveze mě do vsi. Ach, jaký život mně tam uchystali! Obklopen něžnou péčí otce, matky a své šestnáctileté sestry Svady, která k vůli mně, abych se necítil osamělým, opustila pensionát, byl jsem svázán na rukou i nohou těmito láskyplnými pouty.

Neměli ani tušení, jaká muka mi působí každý projev něžné pozornosti a tyto projevy opětovaly se každičké chvíle! Ale oni plnili radu lékaře, který přijížděl týdně asi třikráte z města a opakoval: „Klid, klid, klid, naprostý klid! Co možná nejméně dojmů. Jeho mozek, jeho nervy musí spáti; musí se vyspati, aby okřály a sesílily.“

A proto k nám nikdo nepřijížděl; náš dům, lákající sousedy svým nenuceným pohostinstvím, jako by byl zapomenut! Nikam mě nepouštěli, kde se sešlo více než tři, čtyři osoby. Dovolovali mi jen procházky po naší zahradě, přilehlé ke statku.

A tři páry očí, planoucích něžnou láskou ke mně, stopovaly mě každé hodiny, každé minuty, věčně!

Zejména trapné byly pro mne sestřiny pohledy. Zbožňovali jsme se navzájem a sdělovali si vespolek nejtajnější myšlenky a city. Vyrostli jsme spolu a naučili jsme se mysliti a cítiti nahlas. Nebylo mezi námi tajností. Ale teď náhle pocítila, že mezi námi vyrostla zeď. Přijela k vůli mně z města, ale ani se nesnažila vniknouti do mé duše. Podle prvního pohledu, jímž jsem ji přivítal, pochopila, že jí tam nepustím, že jsem již jiný, docela jiný.

Ale její velké oči, plné lásky a něhy, hleděly na mne s hlubokým zármutkem a já v nich viděl tichou, mlčelivou výčitku.

Ale byl jsem tehdy tvrdošíjným egoistou a myslil jsem pouze na sebe. Nedojímaly mne ty oči.

Někdy se mi však zdálo, že pouze sestra jediná mi rozumí. V některých okamžicích zarputilého mlčení se mi zdálo, že má na jazyku slova, jimiž by mohla dáti na jevo, že rozumí mé tesknotě. Ale odpovídal jsem jí chladným pohledem a slova odumřela jí na rtech. Tak jsme se tedy před sebou nevyslovili.

Ale jednou můj duševní stav úplně se mi vyjasnil. Nadešla poslední postní neděle. Nastávaly již přípravy k Velikonocím. Seděli jsme za stolem u oběda — otec, matka, sestra. A v tu chvíli přinesli z města dopis.

Podíval jsem se úkosem na rukopis adressy a okamžitě odvrátil jsem oči. Zdálo se mi, že v mém zraku jest již vše napsáno a že to vyčtou. Poznal jsem, že je to dopis od naší nevlastní neteře Marie Alexandrovny (u nás ji jmenovali Manon). Byla tehdy zároveň i přítelkyní mé sestry Nady.

Manon neměla blízkých příbuzných. Žila v pensionátě, kdež se učila i Naďa, a svátky trávívala u poručníka, kterého příliš nemilovala. Psala, že hodlá přijeti k nám na celé svátky a žádala, abychom ji zítra čekali.

Otec a matka přijali zprávu s klidnou spokojeností. Měli Manon rádi.

Hezounká, čiperná, živá, dovádivá, koketná dívka oživovala dům. Ale právě při této příležitosti jsem pochopil, že Naďa již dávno vyčetla z mých očí pravdu.

„Manon?“ zvolala, když byl dopis přečten. „Manon!“

Více něčeho neřekla; ale v jejím pohledu, v tónu, v celém obličeji bylo znáti hrůzu. Ano, všecko jsem to viděl.

Nazítří přijela Manon. Bylo to podivné setkání; na její dosti prostý pozdrav odpověděl jsem chlad-

ným kývnutím hlavy a sotva jsem se dotkl podané ruky. Ale ona, jakoby neměla ani tušení o mé „nemoci", jala se švatlati, smáti, vyprávěti jakousi neobyčejně směšnou příhodu z cesty a při tom dělala svýma překrásnýma modrýma očkama takové divy, že mi srdce jen hrálo. Otec a matka se smáli, kdežto sestra se n u t i l a do smíchu, a stále se dívala na mne s hlubokou soustrastí a na ni s výčitkou.

Ano, ona rozuměla! A Manon? Což pak ona nerozuměla? Ó, lépe, než kdokoliv jiný... A jak hříšně se mnou koketovala, nelítostně metajíc do mého srdce střelu za střelou svýma okouzlujícíma, jasnýma očkama. Inu, tropila si prostě šašky z mého osmnáctiletého srdce.

Tehdy jsem se úplně uzavřel do sebe. Byl-li jsem dosud někdy shovívavý k péči rodičů a snažil se jim odpovídati, nyní jsem docela umlkl.

A viděl jsem, že nikoho to tak nedojímá, nikdo tím tak netrpí, jako sestra Naďa. Za posledních dnů se též přepadla jako já, jakoby prodělávala drama spolu se mnou.

Nadešly Velikonoce. Byla již sobota. Celý dům byl tak zaujat přípravami, že se alespoň o to méně zabýval mou osobou. Ale kdyby si mne byli blíže povšimli, tu by byli zpozorovali, že nejsem naprosto lhostejný ke všemu, co se vůkol mne dálo. Ano, byl jsem sám překvapen, když jsem se přistihl při této účasti. Jak pak? Já se svou velkou tíží v srdci mohu se zajímati a nějaký zdar nebo nezdar při pečení mazanců a při barvení vajíček, o otázky, kdy mají býti zítra zapřaženi koně, kdo s kým pojede do kostela, kdo bude pozván k tabuli?

Ale bylo tomu tak. A podivným bylo, že nepřicházelo to z venčí, ale jako by ze mne samého, z hloubi mé duše. Probudily se tam upomínky z dětství, kdy za podobné velikonoční noci proměnil jsem se všecek v radost a splynul jsem s jásajícím lidem, naplnivším chrám při jasném světle několika set voskových svící, při slavnostním zpěvu církevních písní..... Mé srdce, které jakoby odumřelo za posledních několik neděl, počalo náhle zrychleně tlouci, jakobych zase začínal nalézati sebe sama.....

Snesla se noc. Ke mně dolétaly úryvky rozmluv. Dozvěděl jsem se, že otec pojede do chrámu s Naďou a Manon, kdežto matka zůstane doma, poněvadž nelze mne nechati samotného.

Naďa prohodila, proč bych nemohl i já jeti, že by to rozptýlilo mé myšlenky, ale otec řekl: „Bůh uchovej! Škodí mu mnoho lidí, hluk, dav. Lékař předepsal mu naprostý klid....!"

Viděl jsem přivřenými dveřmi Naďu, oblečenou do bílých šatů... Přede mnou kmitla se několikráte i štíhlá Manonina postava, celá růžová. Ano, zdálo se mi, že se nekmitla nahodile. Chtěla, abych ji viděl.

Pak zahrčel kočár před domem. Vyšli a odjeli.

Uplynulo asi půl hodiny. Do mého pokoje vstou pila matka.

„Měl bys ulehnouti, holoubku, škodí ti ta dlouhé ponocování!" řekla něžně.

„Ne, dnes nepůjdu spat!"

I to bylo pro ni novinkou. Dříve jsem nikd neodmlouval, ať žádala cokoliv, poněvadž mi byl všecko lhostejno. Možná, že v mém hlase neshle dala již dřívějšího chladu. Ale zpozoroval jsem její očích, za poslední doby velmi smutných, jako by záblesk světlého paprsku.

„Nu, jak myslíš, jen že to není dobře.... Ja chceš, holoubku!"

Odešla.

Uplynula ještě asi hodina. Přistupoval jsem ča sto k oknu, a naslouchal jsem. K mému sluchu do létaly zvuky zvonů a jakoby vzdálený hluk hl sů. Chrám stál asi půl versty od nás.

Zatím počal v domě již tichý shon. Začali ro kládati stůl v našem velikém sále, přinášeli mís a rozestavovali je. Viděl jsem, jak se tam rozsvětlil a přistoupiv ke dveřím, nahlédl jsem tam. Byl tam všecko tak krásné, svěží, vkusné. Přináše květníky a pocítil jsem silnou vůni hyacinthů.

A náhle cosi dávného, zapomenutého, ale zár veň sladkého, pohnulo se v mé duši. Ano, byl pro mne zvláštní pocit, jako by s ní padala nějak tíže. Přivykl jsem této tíži a cítil jsem se nevolnýr

Hle, stojím zase u okna. Otevřel jsem rychlým pohybem ruky. Svěží chlad časného ja zavanul mi do tváře a ucítil jsem nejjemnější vů mlaďoučkého listí. Nad zemí klenula se hvězdna obloha, odrážející se v tmavé ocelové hladině řek Vychýlil jsem hlavu. V dálce planuly jasné ohn To byl ozářen chrám. Široké, ohnivé jazyky šl haly k obloze ze zapálených smolných sudů. V střel, druhý, třetí. Takový je zvyk.

Krev rozproudila se mi prudkým kolotem v ž lách. Cosi mě táhlo z pokoje. V jakémsi záchva nepochopitelného nadšení popadl jsem čapku a v skočil oknem.

Vedlo do malé zahrádky, přiléhající k dom Hle, dvířka a dále cesta.... Skoro jsem se rozbě směrem ke chrámu. Stále více a více se mne zmo ňovalo rozčilení. Pospíchal jsem, jako bych se bá že něco zmeškám, nějaká slova, jež jsou mi nev hnutelná, nutná.

Tu je chrámová ohrada, v ní tísní se lid; tvářích všech září sváteční radost. Dvě řady ž stojí nad svými mazanci a různými velikonočnír krměmi, držíce v rukou voskové svíce, chráněı před větrem pestrobarevným papírem, očekávají kněze, který má všechno to posvětiti.

Z chrámu ozývá se zpěv vesnického sboru. (zývá se stále blíž a blíže a hle — objevuje se kn batuška, ve světlém rouchu a za ním hrne se li To je průvod kolem chrámu.

Začal jsem se prodírati zástupem. Znali mě ustupovali mi. S mocně bušícím srdcem, s plano címa očima hledal jsem sestru Naďu. Přál jsem tak vroucně spatřiti ji a říci jí.... Ó, sám nevěd

jsem, co jí řeknu. Naslouchal jsem dychtivým uchem zpěvu a v duši mé ozývala se slova: „Jeden druhého obejmeme a řekneme: bratři! a nenávidějícím nás odpustíme ve jménu vzkříšení a takto zvoláme: Kristus vstal z mrtvých!“

„Jeden druhého obejmeme... obejmeme,“ šeptaly mé rty a hledal jsem sestru, abych ji co nejrychleji obejmul a řekl jí: „Odpusť!“ poněvadž cítil jsem se velmi vinným vůči ní.

A hle, zde jest. Bezděčně oddělila se od druhých. Otec a Manon šli daleko za ní. Chopil jsem ji za rukáv.

„Naďo!“

„Ty? Ty jsi zde?“

„Naďo! Kristus vstal z mrtvých!“

Vrhli jsme se jeden druhému do náručí.

„Naďo, odpusť! Odpusť mi!“

„Co je ti? Co ti mám odpustit? Nemám proč.“

„Ne, máš.. máš proč! Provinil jsem se strašně proti tobě. Ale minulo to. Ano, ano, dávno jsem viděl, že všechno chápeš. Ó, jak se nyní dobrácky směji sám sobě... i jí... Slyšíš, Naďo? „Jeden druhého obejmeme...“ Kdybys věděla, Naďo, jak bych rád objal všechny, celý svět! — Ano, ano, ta milá Manon byla nelítostná. Koketovala se mnou, ale já byl hloupý jako pětileté děcko. Ale což pak je to láska, milá Naďo, což pak je to ona láska, pro niž stálo by za to se zastřeliti? A nejhorší — pro niž stálo by za to — urážeti tak hluboce tebe — mého nejlepšího přítele? Ne, teprve teď poznal jsem lásku — miluji lidi, hle, tyto prosté lidi a všechny ostatní, všechny, kolik jich je na světě.... Tato láska naplňuje mou duši. Ó, Naďo, teď jsem úplně zdráv!“

A nevěda proč, objímal jsem se se všemi, kdo mi byli na blízku. Planul jsem všecek jakousi novou, celého mě pohlcující láskou k lidem.

Doma setkal jsem se s Manon.

„Kristus vstal z mrtvých!“ řekla mi, a při tom podívala se na mne koketně.

„Skutečně, vstal z mrtvých, Manon!“ odvětil jsem tak prostě, že ani nepochopila, co tím chci říci. „Jenom,“ dodal jsem s úsměvem, „nemžourejte tak kouzelně svýma krásnýma očkama. Nemá to již žádného smyslu. Jsem zdráv, úplně zdráv, Manon!“

„Tím lépe!“ řekla Manon, a zvonivě se zasmála.

V základě měla Manon dobré srdce. Platila jen daň své, všemi uznávané kráse a svým skutečně okouzlujícím očkám.

Jak radostný svátek slavil se toho dne v našem domě. U stolu hlučně vyprávěl jsem všecky podrobnosti svého malého románku. — Manon se zlehka zapýřila, všichni se smáli, ona též, a všichni byli velmi veselí.

Zůstali jsme spolu navždy přáteli.

Za týden odjel jsem do města, šťastně dohonil jsem své spolužáky a úplně splnil naděje, skládané do mne představenými a rodiči: dostal jsem vyznamenání.

Přeložil: Karel Vondráček.

E. DENIS O ČESKÉ LITERATUŘE.

(Z předmluvy ke knize Hanuše Jelínka: La littérature tchèque contemporaine přeložil P. M.) *)

I.

Dříve než přichází k vlastnímu thematu své stati zmiňuje se E. Denis o přednáškách dra. Hanuše Jelínka na Sorbonně, z nichž vznikla tato kniha a chválí vůbec práci Jelínkovu; dále vykládá E. Denis, proč je třeba Francouzům poučení o ostatních národech. V posledních letech víc a více cizinců studuje na universitě pařížské. Tento zjev budil obavy, aby snad profesoři k vůli cizincům nesnižovali úrovně svých přednášek a tím aby netrpěla celá universita. Tato obava jest zbytečná a nesrovnává se s duchem francouzským, který nikdy se neuzavíral cizím myšlenkám a byl ve všech dobách velikou dílnou, v níž se vyrábělo světové myšlení. Literatura a věda francouzská byly tím živější, tím původnější a skvělejší, čím čilejší byly styky její s cizinou. V Paříži jako ve výhni se myšlenky očišťují, nabývají všeobecné platnosti, theoriím dostává se v Paříži jakéhosi posvěcení a propagační síly. Vlastenectví nemá nic společného s duchem výlučnosti nebo s pošetilým domněním, že všechny prvky svého myšlení a svého mravního života můžeme čerpati jen ze sebe. Molière není menším proto, že z Italie a Španělska si vypůjčoval náměty svých her, a není méně francouzský, náš. Jsou to otřepané pravdy, které se téměř stydíme opakovat. Ale, poněvadž stokrát vyvrácená sofismata nacházejí znovu opozděné obránce, jest dobře uvésti proti nim všeobecně známé pravdy, jejichž pravdivost se nezměnila tím, že jsou staré.

Cizí studenti, prokazujíce nám čest a potěšení, že nás žádají o doplnění svého vzdělání, přinášejí nám ve skutečnosti prospěch. Přicházejíce k nám se svými zvláštními potřebami, zvyky a touhami, nutí nás uvažovati o nás samých a zkoumati naše methody. Připomínají nám, že svět nekončí za pařížskými hradbami, jak rádi by připouštěli Pařížané, a vedou nás k tomu, abychom rozšířili své školství a učinili je pružnějším.

„Avšak užitečný a následkem toho trvalý — jest jen ten styk, z něhož obě strany mají prospěch. A proto jest správné a nutné, aby cizí studenti měli skutečný zisk ze svého pobytu u nás. Je třeba, aby se vraceli domů nejen vzdělanější, ale také lepší. Snažíme se

*) Z první části Denisovy stati podávám jen obsah. Pozn. překladatelova.

vštípiti jim nejen jazyk, ale i ducha francouzského. Pokoušíme se vzbuditi v nich zálibu v jasnosti a úměrnosti, učíme je nedůvěřovati neurčitým ideám, které jsou téměř vždy nesprávné. Snažíme se je přesvědčiti, že oddaná láska k vlasti jest nejvyšší ctnost, ale že nemá nic společného s nesnášelivostí a fanatismem, a že jediným prostředkem, jak sloužiti svému národu, jest pracovati k vítězství vědy a pravdy. — Sorbonna stává se takto — a to bylo její slávou ve velikých dobách její minulosti a musí být jejím posláním v budoucnosti — velikou školou humanity. — Její úlohou jest vytvářeti generaci lepší a šťastnější, než byla naše, připravovati dobu, kdy nebude více lidí, kteří by slepě obdivovali se vítězstvím, dobytým proti právu a kdy budou možna pouze vítězství nad utrpením a zlem. — Cíl jest vzdálený a my ho nedosáhneme. Ale bídná jest ctižádost, jež neusiluje o jiný triumf než ten, který leží v dosahu ruky.

Nebudeme však na mládež tísnící se kolem nás vykonávati vlivu prospěšného a trvalého, leč budeme-li ji znáti, to jest, budeme-li míti jasnou představu o její dřívější výchově, o vášních a náklonnostech, jež ji ovládají. Nezískáme její důvěry, nebude-li cítiti, že ji milujeme, a člověk opravdu miluje jen to, čemu rozumí. Tedy jen cizinci mohou nás dokonale poučiti o sobě samých. Jest tedy prospěšno a dle mého mínění nevyhnutelno, aby různé národní skupiny, jež nám dodávají žáky, vysílaly k nám časem své zástupce, mající úkol, načrtnouti nám obraz života, utrpení, tužeb a požadavků těchto národů.

Takovéto mezinárodní zpovědi nám podávají vzácné poučení; ale mohou také — a musejí — býti velmi prospěšné cizincům samým. Nám — a to všem bez výjimky — chybí vzdálenost, abychom mohli pochopit a posuzovat současné události, abychom mohli určit jejich smysl a relativní důležitost; jsme příliš spiati s událostmi, příliš ovládáni svou láskou i nenávistí. A tak, jak často bylo pozorováno, vzdalujeme-li se od svého obvyklého a přirozeného působiště, zbavujeme se jistou měrou pout, jež brání našemu volnému uvažování a povznášíme se nad předsudky dne a okamžité illuse."

Práce dra. Jelínka dle Denisova přesvědčení neposlouží jen k poučení Francouzů, „ale vyvolá i doma v Čechách prospěšné úvahy a diskuse; upozorní na některé slabiny nebo mezery; přispěje k odstranění nebezpečných illusí a k vzbuzení nové energie." —

„Jsou to právě dějiny české, jež daly české literatuře zvláštní fysiognomii a určitý ráz.

Především — a přirozeně — jest to literatura boje, stále opakovaná hymna ku poctě vlasti, jako Marsellaisa, kterou přejímá spisovatel od spisovatele. — Jsou tu zjevy, jež znepokojí jemné duše a uvedou ve zmatek esthéty. — Než to bylo nutno. — Vím dobře, že Němci dokázali, že vzpomínky na minulost a horlení pro mateřský jazyk v 18. století byly živější, než se všeobecně připouštělo. Ale domnívám se, že i p. Vlček, který má velikou zásluhu, že upozornil na tato zvláštní fakta, rád přizná, že zář života, kterou zjistil, byla podivuhodně mihotavá. A opravdu, potlačte historiky a básníky s počátku 19. století, a kdo se odváží tvrditi, že by dnes ještě žili Čechové? — Plnou pravdou, jež vyplývá nikoli z knih, ale ze zdravého rozumu, jest, že Čechy byly probuzeny hloučkem učenců a snílků, že jedině jejich nepřetržité úsilí a neutuchající volání dodalo váhy ospalému nářku a mdlému odporu širokých vrstev lidových. Ku přetvoření energií, stajených v národě v činné síly, bylo třeba neustálého kázání, neutuchajících výzev. Od Jungmanna a Hanky nebyli spisovatelé než hlasateli válečnými, hlídkami, které každou hodinu volají své válečné heslo.

Z toho vyplývá nevyhnutelná jednotvárnost, zneužívání výmluvnosti, příliš mnoho tirád a všeobecných pravd, nedostatek kritického ducha; často jest nutno obětovati formu, vzniká jakási lhostejnost k výrazu, jen když přesvědčení jest vroucí. Již před r. 1848 upozornil na to Havlíček a litoval toho. Timeo hominem unius libri, pravil filosof. Čtenáři často by opakovali s dávkou ironie: bojím se autorů, majících jen jednu ideu a jedinou vášeň.— Opravdu jest velmi možné, že této literatuře jest předurčen osud všech děl válečných, která se stávají nepotřebnými na zítří po vítězství. Jest jisto, že hrdinové první hodiny setkávají se jen s úctou poněkud chladnou. Ne proto, že jejich dílo nepřineslo prospěchu, ale protože bylo ukončeno. Byli méně literáty než apoštoly. Jejich díla pominou, ale zůstane lid, který probudil."

—=o=—

O JUNGMANNA.

(Dokončení.)

Ještě je několik věcí, které bych musil panu —es— objasnit dříve, nežli bychom mohli spolu debatovat o povaze Josefa Jungmanna. To jest nežli bychom se prodrali nánosem nepravdivých legend ke skutečnému Josefu Jungmannovi. Než zůstanu jen při

…m, co on sám na osobnost Jungmannovu na-…pil. Vyložil jsem mu, že Jungmann nežil v …udobě, že nepracoval v ústranní, že obrov-…ké dílo a bezoddyšnost práce nejsou speci-…ckou karakteristikou jen jeho.

Ještě slovíčko o tom, že Jungmann byl … kritické chvíli s t ř e d e m ž i v o t a n á-…o d n í h o, také ú s t r k ů a u t r p e n í. Na-…ítám: Dobrovský byl také středem a Palac-…ý byl také středem, oba v dobách kritičtěj-…ch než Jungmann. A co se ú s t r k ů a u t r-…e n í týká, u Jungmanna to všechno nestojí …a řeč, nechceme-li dělat každého svého před-…ějšího muže zároveň legendárním mučední-…em. Při vyznamenáních a při všeobecném …árodním uznání, jakých se Jungmann právě …ožil, ani by se nemělo zpomínat přeháněk, …chž se dožije každý muž veřejně činný v mí-…e vrchovatější. Palacký byl vyhozen r. 1852 … Musea a osamocen skoro na 10 let v národ-…í společnosti. A Dobrovský odcházel z to-…oto světa přímo pošpiněn a zneuctěn. Sám …ungmannův životopisec Zelený napsal: …Otec slavistiky stržen jest s vysokého místa, …a němž v mínění všech vzdělaných Slovanů …tál, a postaven níže Kopitára." — Sedm-…esátipětiletý patriarcha, jemuž Goethe se …oklonil, musil uraženě vykřiknout: „Kdo jest …si onen zrádce, lhář a Jidáš, jenž mě Bo-…vringovi tak hanebně vylíčil a kritiku i fi-…osofii mně upírá?" Ví pan —es—, kdo Bo-…vringa informoval? Neví-li, snad ví, kdo upí-…al Dobrovskému češství, nazývaje ho slavi-…ujícím Němcem; člověkem, v němž jsme se …mýlili. — Ten mrzký Kopitar cítil, že musí …ěco říci, když je oslavován na úkor Dobrov-…kého. Dobrovský však zatím zemřel a Palac-…ý mohl křivdu na něm spáchanou trochu na-…ravit až po jeho smrti. Troje pokolení Če-…hů však vyrostlo, nežli nám vrácena byla …odoba velikého muže očištěna.

Vidíme, že pan —es— začíná zas tam, …de jsme byli před realismem, a to proto, že …ezná skutečnosti, kdežto jeho sebevědomí je …elmi troufalé.

Také jiní národové a jiné literatury mají …odobné nesnáze jako my s Jungmannem. …ro literární historiky není to žádná rozkoš, …ozlišovat dílo a osobu. Dílo Descartovo je …ojista veliké, když Descartes bývá nazýván … otcem moderní filosofie, ale jakožto člověk …ezanechal nám Descartes dobrého příkladu …mravní povahy. Byl pokrytecký a zbabělý …lověk. Když uslyšel, co potkalo Galileiho v …talii za přesvědčení vědecké, že země se …táčí, zapřel své přesvědčení a veřejně vy-…nával opak. Byl v duši nevěrec, na veřejnost …yznával náboženství katolické. Tak i Jungmannova práce pro český jazyk je veliká; Jungmann je zakladatelem nové češtiny 19. století; povaha osobní stojí však pod významem jeho díla.

Snad něčemu konečně i pan —es— porozumí, když mu podám vedle sebe dva citáty z knihy V. Z e l e n é h o:

„Z á p i s k y (Jungmannovy) nabývají zvláštní zanímavosti tím, co v nich o smýšlení jeho o věcech náboženských i politických pověděno. V obojím jeví se Jungmann pravým synem doby Josefinské. Osvěta 18. století, osvěta francouzská, jejímž nejslavnějším, zbožňovaným hlasatelem byl Voltaire, opanovala zúplna mysl mladistvého Jungmanna, jenž u věcech náboženských stal se pouhým deistou zamítaje se vší určitostí veliké náboženství zjevené, avšak přidržuje se pevně víry v Boha. Sluší pak při tom ku pravému ocenění povah Jungmannových míti na paměti, že tím, co píše v Z á p i s k á c h o náboženství, sám se nikdy nespravoval, ovšem pak jako tajemství choval v srdci svém nikomu, ani nejmilejším a nejdůvěrnějším svým toho nesvěřiv. Že sám všech úkonův církve katolické vždy býval účastníkem chodě s žáky pilně do kostela i na procesí, to ovšem bylo pouhé konání povinnosti, kterou mu ukládal úřad ...." (Str. 361.)

„Cítě, že smrt je nedaleká, žádal si, aby byl zaopatřen svátostmi umírajících. Nedlouho potom, dne 14. listopadu 1847 o půl hodině po půlnoci zemřel klidně uprostřed svých milých na souchotiny ... Paní Petrovičová (dcera) zapsala si v denníku svém slova, která otec její při této příležitosti pronesl: „Jsem to povinen učiniti co katolík iouředník." (Str. 372.)

Snad se zamyslí ještě víc, připomenu-li mu, aby si pročetl, co o Jungmannovi napsal jeho vlastní žák, žádný radikál, J a k u b M a l ý v N a š e m z n o v u z r o z e n í, které vyšlo r. 1880 pod patronátem Riegrova Českého klubu (I. 53): „Čas od času přicházely z Vídně dotazy na direktorát, jak dalece vyučování češtině na gymnasiích prospívá. Pan ředitel rozeslal takovýto dotaz prefektům 22 tehdejších gymnasií v Čechách, aby se vyjádřili, co se v té věci na jejich ústavě stalo. Kterak vypadaly takové zprávy prefektů, o tom dostalo se mně příkladu, když náš proslavený Jungmann mně, jakožto důvěrnému mladému příteli, dal přečísti své vyjádření. Podivil jsem se tomu několik archů naplňujícímu v y t á č e n í a o k o l k o v á n í, aby jednak nepohněval ředitele lží, že se něco stalo, jednak zase, aby se nepřiznal vládě, že se nestalo nic. Přiznávám se, že mne opanoval cit velmi

trpký při čtení pamětihodného toho elaborátu, i neváhal jsem upřímně vyjeviti Jungmannovi své mínění, že měl bez ostychu pověděti pravdu, kterak sám ředitel Pöllner největší toho překážkou jest, aby vyhověno bylo nejvyššímu nařízení. Odpověď, kterou mně Jungmann dal, zněla následovně: „Mohl bych to učinit, ale on by pak na mně seděl." A Jungmann (bylo to asi okolo roku 1840) měl tenkrát již dávno přeslouženo, byl dekorován rytířským křížem řádu Leopoldova a též jinak ještě od císaře Ferdinanda vyznamenán za své práce literární." —

Konečně snad také pochopí pan —es—, jaký dosah má pro poznání Jungmannovy povahy vydání Korespondence a zápisků Fr. Lad. Čelakovského, zejména vydání nové, jež od r. 1907 pořizuje nákladem české akademie František Bílý. Čelakovský byl vařený pečený u báťušky Jungmanna a ve své korespondenci s Kamarýtem i jinými představuje noviny. Čelakovský okamžitě věděl od Jungmanna, že Palacký vynechal Jungmannovi v musejním článku mnohá místa, „která byla duchem závěrku psána" (byly to útoky na Nejedlého), a od toho okamžiku Čelakovský projevuje k Palackému nechuť, časem až nenávist. Z Jungmanna pocházela také Čelakovského nenávist k Dobrovskému. Takové výroky hemží se v jeho dopisech:

— ... pan vševěda Pal. přistřihuje skoro každému po líbosti a svém vkusu, a tím se tedy mnozí zradí, an bez toho velikou mezi našinci nelibost k němu z mnohých příčin pozorovati.

— Palacký pravý moravský trubač, z našich Čechů již skoro každým nenáviděn. Ten chlap zdvořiličký je v pravdě více závadou, než podporou časopisu toho (Musejníka) ... Ondyno mne přemlouval, ach, jak hezky a chytře, abych mu něco v proze pracoval pro časopis as tak prý jadrně jako byla Krkonošská literatura. Já mu: To jest práce, při které není mnoho cti k nabytí; leč by jste mi hodný honorář platili. Otočil se, zamlčel se, a začal jinou. Ode mne mnoho nenabere. Zvláště proto, že s mnohými z našich srozuměn jsem, raději k hanbě musejních vůdců ten časopis zajíti nechati, nežli ním ještě více němčinu ploditi.

— Palacký časopis musejní prý pustí, jeho bohatá ženuška jest výnosnější časopis.

— Dobrovský je sviňák.

— Dobrovský zas bez hlavničky třeští ..

— Palacký chce býti českým historiografem a sice chce dějiny naše ab ovo psáti, žádá od stavů našich ročně 1000 zl. stř. Krom toho na dvě léta zapravení cest, které konati chce po mnohých europejských archivách, ale tuším, že sklapne. Zlou chuť ale nemá!

— (O Palackém). Kdo chce sedět na dvou židlích, sedne na zem, co komu to tomu. Čert je do takových kosmopolitů.

*

Snad bych mohl opáčit výkřik pana —es—: Nechápu, jak tato osobnost může být někomu sympatická. „Tichý genius" zůstane názvem Jungmannovým, ale u znalců jeho povahy nemůže znít než ironicky. Všecko, co nového vychází z korespondence buditelské, svědčí v neprospěch povahy Jungmannovy. Jungmann je marnivý a ješitný, žárlil na starého Dobrovského i na mladého Palackého. Jeho dům byl pramenem pletich a klevet a podezřívání. Při tom veřejně vždy mluvil o svornosti a naříkal na nesvornost. Pan —es— nezná však ani Zeleného životopisu, ani korespondence starých vlastenců, ani Masarykovy České otázky a Havlíčka a má tudíž o Jungmannovi čiré fantasie, ne vědomosti. Mají-li křehkosti významných osob upadat konečně v zapomenutí vůči nepopíratelným jejich zásluhám literárním, je žádoucno, aby nemotorné ruce a nevědomé hlavy nepřehrabávaly se v minulosti, které neznají, a nevynucovaly nových důkazů drážděním, neboť je to práce nemilá. J. H.

—=o=—

DROBNOSTI.

Protivná slova. Nedávno přinesl jeden beletristický časopis náš úsudky pěti českých spisovatelův o sobě. A z těch pěti hlasů tři začínaly: „N. se mi zamlouvá svou krásnou úpravou." „N. se mi zamlouvá..." „První číslo se všeobecně zamlouvá, a doufám..." V království i markrabství se časopis zamlouvá. Už toto protivné slovo slyšet i na pražském trhu. A přece je bezkrevné, vychytralé. Člověk tím neřekne ani málo, ani moc, tak zrovna co na bezkarakternost stačí. Podobně se rozmohlo slovo úporný. Jindy se vedl boj prudký, nepřítel byl urputný, nemoc houževnatá, odpor tuhý a vytrvalý; teď je všecko — úporné. Lidé ani necítí, jak svou řeč ochuzujeme, jak ledabylým a pohodlným slovem vytlačujeme deset slovem dobře ražených a příléhavých.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beaufort v Praze.

očník XVII. V Praze, dne 12. dubna 1912. Číslo 15.

BESEDY ČASU

ychází v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou eb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro od běratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

EDA:

GRIEG.

(Naší Adě.)

raj mně tu píseň, v níž tvá mladost výská
rokotavý perlí se tvůj smích.
chvíle blízka, kdy se srdci stýská,
dyž v šeru podzimním kraj všechen stich'.

pusta zahrada a v stmělém vzduchu
ráz chví se, z kláštera zve klekání,
z města ruchu v jizby teskném hluchu
slyšet zvon, jenž hrany vyzvání?

táhnou vzpomínky jak stíny bílé,
k v rubáši a řadou jdou mně vstříc
budí chvíle, za nichž došly cíle
všichni moji, kterých není víc!

raj, dítě, mně tu píseň rokotavou,
smíchem vře a mládí tepotem,
slokou hravou, melodií smavou
s pookřeju teplým životem!

MARSEILLAISA.

(Naší Zdeňce.)

ž jaro slétlo, svítí v sedmikráse
drobným listím šeřík zaneslo,
prohloubilo obzor v mlžném jase
do rybníků modrých zakleslo.

lem' jemu v ústret s písní na vítanou,
níž jarní vichr mocně burácí,
níž nespoutané jarní tužby planou
přežilých dob západ krvácí.

raj jarní píseň lidstva, marseillaisu,
níž slyšet zvonu úder na poplach
praskot pouta stráveného v rezu,
lyk otroka a otrokářův strach,

jásot lidu stojícího v zbrani,
dyž k výši zvedá prapor svobody
s obnaženým mečem v pevné dlani
boj s tyrany zve všechny národy.

Tu píseň hraj tak silně a tak prudce,
jak sama mladým srdcem otřásá
a k činu uvolňuje mladé ruce
a vítězně z úst mladých zajásá.

Ty lidstva jarní písni nehynoucí,
kéž také naše kraje obrodíš,
kéž vyvřeš z hrudi radostně se dmoucí
a na rtech volných lidí vévodíš!

Kéž věčně mladá ještě po století
svou slokou vzbudíš český vzdorný ruch
a nápěvem, jenž jako bouře letí,
náš strávíš český otrávený vzduch!

—=o=—

MARIE CORELLI:

STRASTI SATANOVY.

XX.

Sotva, že jsme vstoupili na pažit, přihodil se nepříjemný případ, jenž by byl mohl skončiti nešťastně. Když se blížila jeho velitelka, velký bernardský pes zvedl se ze slunečního koutu, kde pokojně podřimoval, a chystal se ji pozdraviti — ale jakmile zpozoroval nás, zastavil se náhle se zlověstným vrčením. Dříve, než slečna Clareová mohla pronésti varovné slovo, udělal dva obrovské skoky, a skočil divoce na Lucia, jakoby ho chtěl roztrhati na kusy. Lucio s obdivuhodnou duchapřítomností chytil ho pevně za hrdlo a odrazil. Mavis zbledla smrtelně.

„Já ho podržím! Mne poslechne!" křičela, kladouc ručku na šíji velikého psa. „Lehni, Cesare! Lehni! Jak se opovažuješ! Lehni!"

V okamžiku Cesar klesl k zemi, a lísal se jí poníženě k nohám, oddychuje těžce a třesa se na všech údech. Držela jej za obojek, a hleděla vzhůru na Lucia, jenž byl úplně zmaten, ačkoliv mu oči blýskaly nebezpečně.

„Jest mi tolik líto!" zašeptala. „Zapomněla jsem — řekl jste mi, že vás psi nemají rádi. Ale jaký to podivně výslovný odpor, není-liž pravda? Nedovedu to pochopiti. Cesar jest obyčejně tak dobromyslný — musím se omluviti za jeho špatné chování — jest zcela neobvyklé! Doufám, že vám neublížil?"

„Docela ne!" odpověděl Lucio vlídně, ale s chladným úsměvem; „doufám, že jsem já neublížil jemu — nebo že jsem nezpůsobil nepříjemnosti vám!"

Neodpověděla, ale odvedla bernardýna, a byla nepřítomna po několik minut. Mezi tím, co byla pryč, Luciovo čelo se zachmuřilo a tvář mu velice zpřísněla.

„Co si o ní myslíte?" tázal se mne úsečně.

„Vím sotva, co si mám mysliti," odpověděl jsem roztržitě. „Liší se velice od toho, jak jsem si ji představoval. Její psi jsou poněkud nepříjemná společnost!"

„Jsou to poctivá zvířata!" řekl nevrle. „Není pochyby, že jsou zvyklá upřímnosti u své velitelky, a bouří se tudíž proti zosobněným lžím."

„Mluvte za sebe!" řekl jsem podrážděně. „Bouří se hlavně proti vám."

„Nejsem si toho plně vědom?" odsekl — „a nemluvím-li za sebe? Nepředpokládáte přece, že bych vás nazval zosobněnou lží — i kdyby to byla pravda! Nechtěl bych býti tak nezdvořilý. Ale já jsem živoucí lží, a věda to, připouštím to, což mi dává jistý nárok na poctivost nad obyčejný druh lidí. Tato nositelka vavřínů jest zosobněná pravda! — představte si to! — nemá potřeby, aby předstírala, že jest něčím jiným, než jest! Není divu, že jest slavná!" —

Neřekl jsem nic, poněvadž se právě vracel předmět naší rozmluvy. Klidná a usmívající se, přičiňovala se všemožně se šetrností a půvabem dokonalé hostitelky, abychom zapomněli divokého chování jejího psa, provádějíc nás všemi nejpěknějšími zátočkami a proplétajícími se stezkami své zahrady, jež byla venkoncem besídkou jarní krásy. Rozmlouvala s námi oběma se stejným klidem, vtipností a obratností, ač jsem zpozoroval, že studovala Lucia s pronikavým zájmem, a že střehla jeho pohledy a pohyby spíše se zvědavostí než se zalíbením. Přešedše pod obloukovitým hájem kvetoucího šeříku, přišli jsme hned na otevřený dvůr, dlážděný modrými a bílými cihlami, jenž měl ve svém středu malebný holubník, stavěný v podobě čínské pagody. Zde se zastavivši, zatleskala Mavis rukama. Mrak holubů, bílých, hnědých a měňavých barev uposlechl zavolání, krouže jí okolo hlavy, a slétaje jí v rozčilených skupinách k nohám.

„Zde jsou moji kritikové!" řekla, smějíc se. „Nejsou-liž to roztomilí tvorové? Ti, jež znám nejlépe, jsou pojmenováni po svých úctyhodných časopisech — rozumí se, že jest tu množství bezejmenných, kteří se sbírají v hejno s ostatními. Zde ku příkladu jest „Saturday Review" —" a sebrala nafukujícího se ptáka s korálově zbarvenými nožkami, jemuž se patrně líbila pozornost jemu projevená. „Zápasí se všemi svými soudruhy a odhání je od krmiva, kdykoliv může. Jest to hašteřivý tvor!" — tu pohladila ptáka po hlavičce. — „Nevíte nikdy, jak se mu zavděčiti — uráží se někdy kukuřicí a chce jísti jenom hrách, aneb obráceně. Zaslouží si úplně svého jména — odejdi, milý hochu!" a vhodila holuba do vzduchu a pozorovala jej, kroužícího n horu a dolů. „Jest to takový směšný starý bruč — Tam jest „Speaker" —" a ukázala na vypas ného nepokojného pávka. „Nafukuje se velmi dob a domnívá se, že jest důležit, víte, ale není. Ta jest „Public Opinion" — onen polospící na zdi; mu nejbližší jest „Spectator" —. vidíte, má d kroužky kolem očí jako brejle. Onen hnědý tvor vlnitými křídly zcela o samotě na onom květin jest „Nineteenth Century"; — ptáček se zelený krčkem jest „Westminster Gazette", a vypase holub, jenž sedí na náspu holubníku jest „Pall Mall". Zná své jméno velmi dobře — vizte!" a z volala vesele — „Pall — Mall"! Pojď, hochu! pojď sem!" Pták uposlechl ihned, a slétnuv s holu níku, usedl jí na rameno. „Jest tolik ostatních někdy jest nesnadno je rozeznati" — pokračova „Kdykoli se mi dostane špatné kritiky, pojmen holuba — baví mne to. Onen ucouraný se zabl cenýma nožkama jest „Sketch" — a musím vá říci, že to není dobře vychovaný pták! — ona hledně vypadající holubice s nachovými prsíčky je „Graphic", a onen líbezný milý šedý tvor jest L. N.", zkratka pro „Illustrated London News". O tři bílí holoubci jsou po pořádku „Daily Telegrapl „Morning Post" a „Standard". A teď — vizte všec ny!" a vzavši zakrytý koš z jednoho kouta, poča rozsypávati kukuřici, hrách a rozmanité zrní marnotratném množství po celém dvoře. Na ok mžik mohli jsme sotva viděti oblohu, tak hustě slétali ptáci, zápasíce, bojujíce, vrhajíce se střeln k zemi, a vznášejíce se vzhůru — ale zmatek peřenců brzy ustoupil čemusi, co se podobalo p řádku, když byli všichni na zemi a činni, vybíraj si každý své oblíbené krmivo z rozličných drul přichystaných jejich výběru.

„Jste opravdu roztomilý filosof" — řekl Luc usmívaje se, „můžete-li vyjadřovati obrazně své n přátelské kritiky hejnem holubů!"

Zasmála se vesele.

„Nuže, to jest lék proti veškerému rozčilen odvětila; „trápívala jsem se mnoho nad svoji pr cí, a divívala jsem se, proč novináři jsou tak zb tečně krutí na mne, když projevují tolik shovív vosti a povzbuzení daleko horším spisovatelům ale po malé vážné úvaze, shledavši, že posudko mínění naprosto nijak nepřesvědčuje obecenstv rozhodla jsem se, že se tím nebudu více znepokoj vati — vyjma ve způsobě holubů!"

„Ve způsobě holubů živíte své kritiky," pozn menal jsem.

„Správně! A předpokládám, že je pomáhám viti i jako ženy a muži!" řekla. „Dostávají ně od svých redaktorů za „trhání" mého díla — pravděpodobně k tomu ještě něco si přivyděla když prodají své „redakční výtisky". Tak vidíte, holubníkové podobenství se hodí dobře venko cem. Ale neviděli jste ještě „Athenaeum" — oc to musíte viděti!"

Se smíchem stále jí číhajícím v modrých čích, vyvedla nás z holubníkového dvoru a kr

ela napřed kolem k odloučenému a stinnému kou-u zahrady, kde v objemné ptačí kleci, útulně za-řízené k jejímu zvláštnímu pohodlí, seděla vážná bílá sova. V tom okamžiku, kdy nás zpozorovala, se rozzlobila, a zčeřivši své chmýřité peří, zakoulela svýma zářícíma žlutýma očima mstivě a otevřela zobák. Dvě menší sovy, sedící v pozadí, přitiskly se úžeji k sobě — jedna šedá, druhá hnědá.

„Zlý hochu!“ řekla Mavis, oslovujíc potměšile vypadajícího tvora nejlahodnějším přízvukem. „Nenalezl jsi dnes žádných myší, abys je usmrtil? Ach jaké to zlé oči! — jaká to kousavá ústa!“ Po té obrátivši se k nám, pokračovala: „Není-liž to roztomilá sova? Nevypadá-li moudře? ale ve skutečnosti jest hloupá, jak jen může býti. Toť proč ji nazývám „Athenaeum“! Vypadá tak nad míru učená, že byste se domnívali, že ví všechno, ale ona opravdu celý čas nemyslí na nic, než na usmrcování myší — což omezuje její důvtip!“

Lucio se zasmál srdečně, i já jsem se zasmál — vypadala tak šelmovská a veselá.

„Ale v kleci jsou ještě dvě jiné sovy,“ řekl jsem. „Jaká jsou jejich jména?“

Pozvedla prstík v laškovné výstraze.

„Ach, to by bylo vynášení tajností!“ řekla. — „Všechny jsou „Athenaeum“ — svatí Tři — jakási literární Trojice. Ale jaká trojice, neodvážím se vysvětliti! — toť hádanka, kterou vám musím nechati uhádnouti!“

Kráčela dále. Následovali jsme ji přes sametový trávník, lemovaný jasnými jarními květinami, jako šafrány, tulipány, sasankami a hyacintami. Zastavila se a otázala se: „Chtěli byste viděti moji pracovnu?‘

Postřehl jsem, že jsem souhlasil s návrhem téměř s chlapeckým nadšením. Lucio pohlédl na mne s nepatrným, zpola cynickým úsměvem.

„Slečno Clareová, hodláte pojmenovati nějakého holuba po panu Tempestovi?“ otázal se. Hrál úlohu nepříznivého kritika, víte — ale pochybuji, že to kdy učiní ještě jednou!‘

Ohlédla se na mne a usmála se.

„Ach, byla jsem milosrdná k panu Tempestovi,“ odvětila; „jest mezi bezejmennými ptáky, kterých zvláště nepoznávám!“

Vkročila do obloukovitého výklenku otevřeného okna, jež mělo vyhlídku na drn a květiny. Vstoupivše s ní, ocitli jsme se ve velikém pokoji, osmiúhelného tvaru, kde první předmět, jenž zvábil a upoutal pozornost, bylo mramorové poprsí Pallas Atheny, jejíž vážná, nepřístupná tvář a klidné čelo přímo čelily slunci. Psací stůl, postlaný papíry, zabíral levou stranu okenního koutu. V jednom rohu bílá postava Apollona belvederského, ověšená olivovězeleným sametem, učila ve svém nevyzpytatelném a přece zářivém úsměvu úloze lásky a vítězstvím slávy. Množství knih bylo kolem, ne sestaveno v pravidelných řadách na poličkách, jakoby nikdy nebyly čteny, ale umístěny na nízkých stolech a na stojanech, opatřených kolečky, tak, aby se mohly snadno vzíti, a aby se mohlo do nich nahlédnouti. Úprava zdí hlavně vzbuzovala můj zájem a obdiv, neboť byly rozděleny v dřevěná pažení, a každé pole mělo nadepsanou zlatými písmenami nějakou průpověď z filosofů, nebo nějaký verš z básníků. Místo ze Shelleye, jež nám Mavis nedávno citovala, zabíralo, jak byla pravila, jednu výplň, a nad ním visela překrásná ploskořezba utonulého básníka, napodobená podle pomníku ve Via Reggio. Jiná a širší výplň obsahovala krásnou rytinu Shakespearovu, a pod obrazem vystupovaly řádky:

„Svému já věrný buď,
a následovat musí jak noc den,
že lživým k nikomu ti nelze být.“

Byron byl zastoupen — také Keats; ale bylo by zabralo více než celý den prozkoumati rozmanité, myšlenkami bohaté zvláštní roztomilosti a osobní půvaby této „dílny“, jak ji její majitelka nazývala, ač měla přijíti hodina, kdy budu znáti z paměti každý její kout, a pohlížeti na ni jako stíhaný psanec uplynulých věků pohlížel na „svatyni“. Ale nyní skýtal nám čas malé zastávky — a když jsme byli dosti vyjádřili svoje potěšení a vděčnost za laskavost, s jakou jsme byli přijati, Lucio, pohlédnuv na hodinky, upozornil na nutnost odchodu.

„Mohli bychom zde prodlévati po nekonečnou dobu, slečno,“ řekl s nezvyklou jemností v temných očích. „Jest to místo pro klid a šťastné přemítání — klidný koutek pro znavenou duši.“ Zadržel nepatrný vzdech — pak pokračoval: „Ale vlaky nečekají na nikoho, a my se musíme vrátiti dnes večer do Londýna.“

„Pak vás nebudu déle zdržovati,“ řekla naše mladá hostitelka, kráčejíc ihned napřed postranními dvířky, východem naplněným kvetoucími mladými stromky, do přijímacího pokoje, kde nás nejdříve pohostila. „Doufám, pane Tempeste,“ připojila, usmívajíc se na mne, „že nyní, když jsme se setkali, nebudete si již přáti, abyste se osvědčil jako jeden z mých holubů! Stojí to sotva za námahu!“

„Slečno Clareová,“ řekl jsem, mluvě nyní s nelíčenou upřímností — „ujišťuji vás, na svou čest, jak jest mi velice líto, že jsem napsal onen článek proti vám. Kdybych vás jen byl znal jaká jste —“

„Oh, to by nemělo činiti rozdílu pro kritika!“ odpověděla vesele.

„Bylo by to učinilo veliký rozdíl pro mne“ — prohlásil jsem. „Jste tak nepodobná odporné „literární ženě“ —“ Odmlčel jsem se. Pozorovala mne usměvavě svýma zářivýma, jasnýma, upřímnýma očima. Po té jsem připojil: „Musím vám říci, že Sibylla — lady Sibylla Eltonová — jest jedna z vašich nejvřelejších obdivovatelek.“

„Těší mne velice, že to slyším,“ řekla prostě. „Jsem vždy ráda, když se mi podaří získati si něčí schválení a lásku.“

„Což vás každý nechválí a neobdivuje se vám?‘ tázal se Lucio.

„Ach, nikoli! žádným způsobem! „Saturday“ praví, že získávám jedině potlesk krámských děvčat!“ a zasmála se. „Ubohý starý „Saturday“! — spisovatelé jeho redakčního personálu jsou tolik žárliví na kteréhokoliv úspěšného autora. Řekla

jsem princi Waleskému to, co napsali nedávno, a on se velice pobavil."

„Vy znáte prince?" tázal jsem se s trochou překvapení.

„Nu, bylo by správnější říci, že on zná mne," odvětila. „Byl velice laskav a měl jakýsi malý zájem o mé knihy. Ví také mnoho o literatuře — mnohem více, než si lidé o něm myslí. Byl zde více než jednou — a viděl mne krmiti moje kritiky — holuby, víte! Myslím, že ho opravdu bavil ten žert!"

A toto byl celý výsledek „strhání", jejž tisk dal Mavis Clareové! Pouze, že pojmenovala své holuby po svých kriticích, a že je krmila v přítomnosti jakýchkoli královských anebo vynikajících hostí (a dozvěděl jsem se potom, že mívala mnohé), za hojného bez pochyby smíchu těch, kteří viděli „Spectatora" — holuba, zápasícího o zrna obilná, nebo „Saturday Review" — holuba, bručícího nad hrachem! Patrně žádný jakkoliv zlomyslný kritik nebyl s to, aby zarmoutil veselou povahu takového šelmovského diblíka, jakým byla ona.

„Jak se lišíte — jak ohromně se lišíte — od obyčejného druhu literárních lidí!" řekl jsem mimovolně.

„Jsem ráda, že mne takovou shledáváte," odpověděla. „Doufám, že *jsem* odlišná. Zpravidla spisovatelé berou sami sebe příliš vážně, a přidělují příliš mnoho důležitosti tomu, co činí. Proto se stávají tak nudnými. Nevěřím, že kdokoliv vykonal kdy úplně dobrou práci, kdo nebyl při ní dokonale šťasten a zcela lhostejný k mínění. Byla bych zcela spokojena psáti dále, kdybych jen měla podstřešní komůrku, v níž bych bydlila. Byla jsem kdysi velmi chuda — děsně chuda; a ani nyní nejsem bohata, ale mám právě dost, abych stále vytrvala při své práci, což jest tak, jak by to mělo býti. Kdybych měla více, mohla bych zleniveti a zanedbávati svoji práci — pak, víte, mohl by Satan vstoupiti do mého života, a podle přísloví byla by to zahálka, která jest matkou všech hříchů."

„Myslím, že byste měla dosti síly, abyste odolala Satanovi —" řekl Lucio, pohlížeje na ni upřeně, s chmurnou pátravostí ve výrazných očích.

„Ach, to nevím — nemohla bych býti jista sama sebou!" a usmála se. „Myslila bych, že jest jistě nebezpečně okouzlující osobností. Nikdy si ho nezobrazuji jako pána s kopyty a ohonem — zdravý rozum mne ujišťuje, že žádný tvor, představující se pod takovýmto vzezřením, neměl by nejnepatrnější moci vábiti. Miltonova představa Satana jest nejkrásnější." — Oči jí temněly rychle s hloubkou jejích myšlenek. „Mocný Anděl padlý! — člověk se může pouze rmoutiti pro takový pád, kdyby legenda byla pravdivá!"

Nastalo nenadálé ticho. Jakýsi pták zpíval venku, a nepatrný vánek kýval liliemi v okně sem a tam.

„S Bohem, Mavis Clareová!" řekl Lucio velmi měkce, téměř něžně. Jeho hlas byl hluboký a chvějný — obličej vážný a bledý. Vzhlédla naň v jakémsi překvapení.

„S Bohem!" odvětila, vztahujíc ručku. Držel j na okamžik — pak, k mému tajnému úžasu — zn jsem jeho odpor k ženám — sklonil se a políbil Zarděla se jako růže, když ji vyprosťovala z jeh sevření.

„Buďte vždy taková, jaká jste, Mavis Clare vá!" — řekl jemně. „Ať vás nic nezmění! Zach vejte si tu svou jasnou povahu — nezčeřenou my klidné spokojenosti, a můžete nositi trpký vavř slávy tak sladce jako růži! Viděl jsem svět; c stoval jsem daleko, a setkal jsem se s mnohými sla nými muži a ženami — s králi a královnami, p slanci, básníky a mudrci — moje zkušenost by hluboká a rozmanitá, tak že není zcela bez po kladu to, co pravím — a já vás ujišťuji, že S tan, o němž dovedete mluvit se soucitem, nemůž nikdy znepokojovati klid čisté spokojené duše. — Stejný stejného si hledá — padlý anděl hledá ste ně padlého — a ďábel — je-li jaký — stává se sp lečníkem pouze těch, kdož mají zálibu v jeho u čení a společnosti. Legendy praví, že se bojí obra zu ukřižovaného — ale bojí-li se Satan něčeh řekl bych, že jest to patrně ona „sladká spokoje nost", o níž pěje Shakespeare vašeho kraje, a je jest lepší záštitou proti hříchu, než kostel neb modlitby duchovenstva! Mluvím jako muž, jenž m právo stáří, aby mluvil — jsem o tolik, toli let starší než vy! — — musíte mi prominouti řekl-li jsem příliš mnoho!"

Mlčela zcela; zřejmě pohnuta a překvapen jeho slovy. Pohlížela naň s obdivem, s jakýmsi ne určitým úžasem, s výrazem zpola uctivé bázně — s výrazem, jenž se ihned změnil, když jsem pokročil abych se rozloučil.

„Jsem velmi rád, že jsem se s vámi setkal, slečn Clareová," řekl jsem. „Doufám, že budeme přáteli!"

„Myslím, že není žádné příčiny, proč bychom měli býti nepřáteli," odvětila upřímně. „Jsem velice potěšena, že jste dnes přišel. Chcete-li mne kdy znovu „strhati", znáte svůj osud! — stanete se holubem — ničím více! S Bohem!"

Zdravila nás roztomile, jak jsme vycházeli. Když se vrata za námi zavřela, zaslechli jsme hluboký a radostný štěkot velkého psa Cesara, patrně propuštěného z vězení bezprostředně po našem odchodu. Kráčeli jsme dále nějaký čas beze slova. Teprve, když jsme znovu vstoupili na polnosti Willowsmeru, a když jsme se dostali na cestu, kde nás již očekával kočár, aby nás dovezl na nádraží, řekl Lucio:

„Nuže, co si nyní o ní myslíte?"

„Jest tolik nepodobná uznanému vzoru novelistky, jak jen může býti," odpověděl jsem se smíchem.

„Uznané vzory jsou obyčejně mylné," poznamenal pozoruje mne důkladně. „Uznaný vzor svrchované dokonalosti Božství na některých kostelních obrazech jest obličej starého muže, jenž sedí v trojúhelníku. Uznaný vzor ďábla jest nepopsatelný tvor, o němž nesnadno určiti, jakého jest rázu, tvor s rohy, kopyty (z nichž jedno jest rozpoltěno) a ohonem, jak

slečna Clareová před chvílí poznamenala. Uznaný vzor svrchované dokonalosti krásy jest Venuše Medicejská — ačkoliv vaše lady Sibylla naprosto předčí onu příliš přeceňovanou sochu. Uznaný vzor svrchované dokonalosti básníka jest Apollo — to byl bůh — a žádný tělesný básník se nikdy nepřiblíží božskému! A uznaný vzor novelistky jest přistárlý, nepořádný, obrejlený, rozcuchaný hastroš — Mavis Clareová neodpovídá tomuto popisu, a přece jest spisovatelkou „Rozdílů". Za to Mc. Whing, který ji tepe ustavičně ve všech časopisech, v nichž rozhoduje, jest přistárlý, ošklivý, obrejlený a rozcuchaný — a jest spisovatelem — ničeho! O spisovatelkách se stále předpokládá, že jsou ošklivé — spisovatelé zpravidla jsou oškliví. Ale jejich ošklivost se nepozoruje nebo se neklade na ni váha; — kdežto nesejde na tom, jak spanilého zevnějšku mohou býti spisovatelky, ty jsou stále ještě podle tiskového výkladu považovány za strašidla, protože rozkaz tiskového mínění dívá se na ně tak, že by měly býti strašidly, i když nejsou. Hezká spisovatelka jest pohoršením — nesrovnalostí — něčím, o co ani muži ani ženy nedbají. Muži o ni nedbají, protože jsouc nadaná a neodvislá, často nedbá ona o ně; ženy o ni nedbají, protože má drzost, spojovati vábný zevnějšek se vzdělaností, a jest protivnou soupeřkou těm, které mají pouze vábný zevnějšek bez vzdělanosti. Tak to chodí ve světě! —

O světe pustý, věčnostmi kroužíš nesčetnými —
V zářích slunce východu i západu — blesky stříbra, zlata;
Ty smítko prachu v bouři, a zrnko písku v moři. —
Jaká cena tvá, světe, proti andělům božím a mně!

Zazpíval tak zcela z nenadání. Jeho zvučný baryton zahlaholil melodicky v teplém klidném vzduchu. Naslouchal jsem u vytržení.

„Jaký to máte hlas!" zvolal jsem. „Jaké to skvělé nadání!"

Usmál se a zpíval dále. Temné oči mu planuly:

O světe pustý! Prášku v žárném slunce paprsku,
Vyvržený z oblastí nebeských miliony prostorů —
V ether klesni neb krouži! S planetami žij neb zhyň!
Proč v tvůj osud dbal bych já, jenž jedno s Nekonečnem jsem!

„Jaká to zvláštní píseň?" tázal jsem se, upoután náhle a silně dojat výronem citů jeho hlasu. „Patrně neznamená nic!"

Zasmál se a vzal mne za rámě.

„Neznamená nic!" řekl. „Všechny salonní písně nic neznamenají. Toto jest salonní píseň — vypočtená, aby vzbudila dojmové vznčty v nemilované staré panně, náchylné k nábožnosti!"

„Nesmysl!" řekl jsem, usmívaje se.

„Správně! Toť, co říkám. Jest to nesmysl!"

Tu jsme se přiblížili až ke kočáru, který na nás čeká. — „Zrovna dvacet minut, abychom stihli vlak, Geoffreyi! Odjeďme!"

A ujížděli jsme. Pozoroval jsem červené střechy a štíty Willowsmerského Dvora, jež se třpytily v pozdní sluneční záři, dokud zatáčka na silnici neskryla jich mému pohledu.

„Líbí se vám vaše koupě?"

„Líbí. Nesmírně!"

„A vaše soupeřka, Mavis Clareová? Líbí se vám?"

Rozmýšlel jsem se chvíli, pak jsem odpověděl upřímně:

„Ano. Líbí se mi. A chci vám nyní připustiti ještě něco více. Líbí se mi její kniha. Jest to ušlechtilé dílo — hodno nejnadanějšího muže. Vždy se mi líbilo — a protože se mi líbilo, strhal jsem je."

„Poněkud záhadný postup jednání!" usmál se. „Nemůžete vysvětliti?"

„Ovšem, že mohu vysvětliti," řekl jsem. „Vysvětlení jest snadné. Záviděl jsem jí její nadání — závidím je ještě. Její oblíbenost u lidu způsobila mi bolestný pocit křivdy, a abych se ho zbavil, napsal jsem onen článek proti ní. Ale neučiním již nic takového. Dovolím, aby její vavříny rostly v klidu."

„Vavříny mají zvyk růsti bez jakéhokoliv dovolení," poznamenal Lucio významně. „Také na všelikých neočekávaných místech. A nikdy nemohou býti patřičně pěstovány ve skleníku kritiky."

„Vím to!" řekl jsem rychle, obraceje myšlenky ke své vlastní knize a ke všem příznivým posudkům, které byly na ni nakupeny. „Naučil jsem se oné lekci dokonale zpaměti!"

Pohlédl na mne upřeně.

„Toť pouze jedna z mnohých, jimž se snad máte ještě naučiti," řekl. „Toť lekce ze slávy. Váš nejbližší postup v učení bude lekce z lásky."

Usmál se. Já však jsem si byl vědom jistého strachu a neklidu, když mluvil. Myslil jsem na Sibyllu, a na její neporovnatelnou krásu — — Sibyllu, jež mně řekla, že nedovede milovati; — měli jsme se oba naučiti lekci? A ovládneme ji? — nebo ovládne ona nás?

—=o=—

E. DENIS O ČESKÉ LITERATUŘE.

II.

Obecenstvo, k němuž se obraceli buditelé, skládalo se téměř výhradně z malých lidí, sedláků, venkovských kněží, řemeslníků a učitelů. Šlechta, vychovaná Jesuity, nevzdělaná, netečná, nečtla vůbec; městské obyvatelstvo mluvilo jen německy. Proto stala se nová literatura výlučně demokratickou, jednak společenskou vrstvou, z níž vycházeli spisovatelé, jednak čtenáři, k nimž se obracela. Ačkoli hospodářský vývoj země a rychlé vítězství češtiny v kruzích měšťanských značně změnily stav věcí, přece i dnes spisovatelé čeští mají hlavní oporu v lidu. Z toho plyne převaha určitých literárních druhů, vesnických povídek, historických románů, epopeje, která se stále vrací k věčným námětům, jež od století žijí ve fantasii lidu, jako Hus, Žižka, bitva na Bílé Hoře, katolická persekuce, pro-

buzení. — Čtenáři mají často jen prostřední vzdělání, mnozí jsou samoukové, jen málokterý z nich poznal klassickou kulturu; jsou zvlášť přístupni zvučným tirádám a ušlechtilým citům; jsou trpěliví a nelekají se rozvláčného vypravování; pro psychologické jemnosti nemají zájmu a nezaráží jich smělost skladby. Jest to armáda v poli a jest třeba jen Tyrtaeů, aby udrželi její zápal. Povstane-li velký umělec, milovník zvučného rythmu a slovního přepychu, jako Vrchlický, nebo duše zmučená a něžná jako Zeyer, ctí je a oslavuje, protože ví, že přispívají k slávě vlasti, ale ve skutečnosti dává přednost Svatopluku Čechovi nebo Jiráskovi, poněvadž odpovídají jejímu vzdělání, zvykům a potřebám. Drobná buržoasie francouzská také obdivovala Lamartina, poněvadž bojoval proti rudému praporu a Renana, protože v něm viděla protiklerikála. Její skutečná záliba směřuje ke Casimiru Delavigne, Bérangerovi a Alexandru Dumasovi; povznáší se až k některým částem díla Victora Huga. Není možno žádati, aby chápala Vignyho, Flauberta nebo Verlaina.

Tato česká demokracie, jež měla výlučný vliv na literární vývoj své vlasti, jest více zaujata ctností než krásou. Má požadavky mravní — dosti vysoké, poněkud úzké, velmi naléhavé. Přes dlouhé panování Říma udržely se především vzpomínky na Chelčického a České Bratry v některých krajích a sice zejména v těch, jež dodaly národní straně nejzdatnějších čet. Mimo to skládá se tato demokracie hlavně z lidí nepříliš zámožných, ze sedláků, jež práce a skromné poměry brání před vírem vášní a před zmatky duševními. A konečně jsou Čechové národem potlačeným, cítí, že zastávají právo proti násilí; postavením, jež zaujímají, pozdvihli se nad sebe samé, jsou jaksi posvěceni svým posláním. Mimo to vědí dobře, že je střeží bdělý nepřítel a že slabost jednotlivcova nabývá dosahu národní zrady. Kdo chybí, nemůže se nadíti shovívavosti, poněvadž ohrožuje obecný prospěch. Duše si takto zvyká na jakési neochabující napětí; stává se silnější, exklusivnější i přísnější. V každém Čechu jest kus puritána, bez zlobné nesnášelivosti. Ale umírněný puritán, praví dnešní posuzovatelé — není nic jiného než filistr, nebo, jak my bychom řekli, buržoa! — A opravdu se zdá, že většina českých čtenářů jest časem poněkud úzkostlivá a stydlivá. Jsou všeobecně známy jistě překvapující úsudky estetické, k nimž dospěl Tolstoj. Neliší se příliš od názorů, které hlásá Masaryk, jehož vliv na současnou generaci byl značný; a není pochyby, že jeho myšlenky odpovídají, v celku, sklonnostem průměrných čtenářů. Jest vždy nebezpečno mísiti druhy a německý filosof má pravdu, tvrdí-li, že úče každé věci musíme hledati jen v ní samotné Spisovatel není hlasatelem ctnosti a pragma tism nemá místa v literatuře. Jest nebezpečn posuzovati autora dle ryzosti jeho úmyslů ne dle krásy jeho tvorby: Čechové na to čast zapomněli.

Tento esthetický omyl zvyšuje — ale ta ké jistou měrou jej opravuje — poslední pod statný rys české literatury: není jen národn demokratická a morální, jest také velmi zře telně slovanská.

Až příliš často se správně i nesprávn mluvilo o *idolu racy*; na první pohled s může zdáti dětinským, mluviti o národnostn povaze skupiny, jež byla podrobena tak sil nému mísení a takovým otřesům jako náro český. Přirozená, ale upřílišněná reakce svád nás snad dnes k tomu, že příliš zmenšujem význam činitele, důležitého v životě národů totiž jejich původu. Známe celkem velmi mál zákony dědičnosti: jest zcela jisto, že určit základní prvky nevylučují konečně molekul jež byly přeneseny mísením s cizinci? Tak Francie byla dějinami strašlivě zmítána, a pře ce by se nikdo neodvážil tvrditi, že provin ciální typy zmizely úplně! Není také možnc že houževnatá a vytrvalá vůle přispívá k pře tvoření a udržení jednoty národní? Zkrátka po celá staletí žili Čechové, bydlící vedl Němců, v pevném přesvědčení, že se od nic naprosto liší a toužili dychtivě a vášnivě, ab se lišili od svých sousedů co možná nejzjev něji. To jistě neznamená, že neprošli čast germánskými vlivy, ale tyto vlivy a paral lelism jejich historického vývoje nepotlačil jejich zděděný odpor. Nikdo nepopírá, že če skému obrození byly evangeliem Herderov Myšlenky o filosofii dějin a byla zjištěna mno há podobnost mezi německými romantiky Palackým a Kollárem. Není možno popírat těchto podobností, ale nedokazují ničeho, po něvadž většinou se týkají bodů podružnýc nebo lze často je vysvětliti všeobecnými vliv evropskými. Zdá se mně velmi nápadným, ž skuteční geniové němečtí, ti, jež právem mož no nazývati representativními typy racy, se tkávali se za Krkonošskými horami jen dosti chladným nadšením. Ve století XVI., kd šovinistické vášně byly velmi seslabeny, n půdě tak dobře připravené dlouhými boji s Ří mem, nevydalo símě Lutherovo žně; co jes velikého a vznešeného v českém protestan tismu, pochází od Husa a Kalvina. V naší do bě jistě mají Goethe, Nietzsche, Wagner ctitel v Praze, avšak i mezi vzdělanci jest vliv je jich omezený a jen prostřední. Mohlo by s namítnouti, že tento odpor se vysvětluje ná rodnostními předsudky: to však není pravda

eda částečně, poněvadž tytéž předsudky nikdy nebránily Čechům, aby si nezamilovali a nenapodobili jiných Němců, kteří neměli tak význačně germánského rázu.

Čechové, jež takto vkus a vůle vzdalují od Německa, obracejí se k svým plemenným i jazykovým bratřím, k Polákům, Rusům a Jihoslovanům. Jsou slovanofily z tradice i z rozumového uvažování — ale také z nadšení. Nemohli celkem býti příliš spokojeni s Poláky a platonické sympathie, jež jim čas od času projevili Rusové, nepřinesly jim příliš cenného prospěchu. Tyto nezdary nezviklaly jejich vytrvalých sympathií. To proto, že jsou spřízněni s ostatními Slovany jak svými základními chybami, tak i svými vynikajícími vlastnostmi: jest to oddanost k minulosti a kult historie, jistý sklon k mysticismu, rychle planoucí nadšení, po němž následuje náhlá ochablost, láska k poníženým a slabým, dalekosáhlé naděje a záchvaty trpké melancholie, zvláštní směs praktického ducha a fantastického snění.

Tvrdá metla německého pedagoga nikdy nevytloukla českému žáku z hlavy sen o příchodu nového království, který dříme v každé slovanské duši. Před dvaceti lety jsem ukázal na zvláštní souhlas myšlenek Chelčického v XV. století — s theoriemi Tolstého. Komenský, jenž jest snad největší z českých myslitelů, jistě ten, jenž nejúplněji representuje svou raçu, jest zároveň velmi moudrý pedagog, velmi vzdělaný grammatik i snílek bujné fantasie. V téže době, kdy psal slovníky, skládá Pansofii, v níž se pokouší stručně shrnouti celé vědění a podati rozluštění světové hádanky.

Tím se vysvětluje „rodinný rys", jejž nacházíme u českých spisovatelů, ať se jedná o středověk nebo o naši dobu. Štítný, Hus, Palacký, Havlíček, Neruda, Zeyer, Březina — jaké rozdíly je dělí na první pohled! Zdá se, že vším se od sebe liší: uměleckým chápáním, esthetickým názorem, postupem! A přece mají všichni společné rysy — a sice základní. — Především víru ve svůj národ, vlastenecké nadšení, žhavou, extatickou, bolestnou lásku k mateřskému jazyku. Zaujatost pro mravní ideje, pronikavé přesvědčení, že spása národa závisí především na jeho mravní dokonalosti a že jejich národ jest povolán uskutečniti na zemi ideál spravedlnosti a míru, který zvěstoval Kristus. Jako koruna všeho hluboký optimism, jehož ani nejkrutější zkoušky nezmatou, dojemná víra v dobrotu přirozenosti lidské a v konečné vítězství pravdy a práva. S tohoto hlediska jest nynější vliv Masarykův velmi zajímavý a demonstrativní. Právě byla vydána k oslavě jeho šedesátých narozenin řada statí, psaných jeho žáky; nesnaží se dokázati, že jest geniální spisovatel nebo původní filosof. Stačilo, že byl velikým apoštolem pravdy, aby mládež oddaně se podrobila jeho zákonu.

Jest příliš inteligentní, aby nechápal, jak velikou úlohu hrála francouzská literatura ve světě; ale není to výtka, řekneme-li, že nemá pro nás příliš vřelých sympatií. Vytýká nám, že jsme příliš artističtí, příliš zaujati planými a nicotnými otázkami esthetickými, komposičními a slohovými. Literární spory zdají se mu neplodnými ba nemravnými. Sotva dovede pochopiti, že zároveň můžeme obdivovati Anatola France i Barrèsa. Veliká část jeho krajanů smýšlí a cítí jako on. Nevidí v umění než prostředek k hlásání pravdy. Nezbožňují krásy pro ni samu. Proto snad jejich literatura nenalezla ohlasu v cizině. Království Kristovo není z tohoto světa. Země náleží pohanům. Málo bychom se starali o Tolstého, kdyby nebyl napsal A n n u K a r e n i n u.

Dá budoucnost — mám na mysli blízkou budoucnost — nový směr české literatuře? Mladá škola kritická, velmi čilá, velmi odvážná posuzuje bezohledně klasiky doby obrozenské; vytýká jim buržoasní plochost, myšlenkovou nesmělost a slohovou banálnost; stěžuje si, že se dusí v příliš úzkém okruhu konvenční morálky a otřelých metafor. Modernistická revolta byla nutná a jistě bude plodná. Kde by dnes bylo lidstvo, kdyby úcta k předkům byla od provopočátku zdržovala pokrok? Mladá pokolení nemohou býti odsouzena k tomu, aby věčně přemílala tytéž písničky.

Ostatně jest osudem určeno, že rozdíly, jež dělí národy, se zmírňují stejnou měrou, jakou se mění hospodářské a hmotné podmínky jejich existence. V r. 1910 jest situace v Praze jiná, než byla v r. 1825, ba i v r. 1860. Vyvinula se buržoasie vzdělaná, zámožná, jemnější, přístupnější vlivům západním, jež sama klade větší požadavky a jest přístupnější otázkám formálním. Nebezpečí národnostní není již tak hrozivé a nutnost obecné obrany nevyčerpává již duší. Za těchto poměrů je možno doufati, že rozkvete literatura plnější, pestřejší, esthetičtější.

Bylo by však nebezpečno přervati souvislost se starými tradicemi a myslím, že není třeba obávati se toho. Jest osudem Čechů, aby byli v budoucnosti jako v minulosti přední stráží slovanského světa; mají před sebou, tváří v tvář, nepřítele příliš strašného, než aby dlouho do budoucnosti mohli pomýšleti na odzbrojení. Nezřeknou se svých vrozených vlastností, ale mohou je rozvinouti úplněji a vtisknouti jim onu nejvyšší krásu, kterou jejich nejlepší spisovatelé mohli do-

sud zahlédnouti jen na okamžik. Mladí lidé našich dnů jsou šťastni u srovnání se svými otci; mají jazyk, obohacený a doplněný nedostižitelnými pracovníky; obecenstvo, k němuž se obracejí, stává se den ke dni jemnějším a svobodomyslnějším; pracovalo se téměř o všech literárních druzích, byly proraženy všechny cesty. Jejich otcové užili svého života, aby jim ukuli zbraně: dovedou jich použiti.

Potom udeří hodina, kdy, šťastným řízením osudu, narodí se jim muž, jehož suverénní genius přinutí Evropu, aby obdivovala české jméno. V té chvíli budou lidé pátrati po jeho původu, budou chtít poznati tichou práci, která připravovala zářný rozkvět díla krásy a světla. Budou znovu čísti a pochopí knihu páně Jelínkovu a užasnou nad trpělivou prací, kterou tento český národ si zasloužil své štěstí.

Již dnes, čteme-li pozorně, nacházíme tu nejedno poučení. Učí nás, co dokáže pevná vůle, vytrvalá oddanost, láska k vlasti, oběť. Goethe pravil, že neumíráme, nechceme-li. Český národ dokázal, že opravdu národ, jenž nechce zemříti, dojde života přes všechny překážky. To jest veliký a vznešený příklad a jest dobře o něm uvažovati.

V únoru 1911. E. Denis,
professor na Sorboně.

—=o=—

KDO JSI ČIST?

V síni chrámové sám Kristus dlí.
V rukou Jeho žalmy Davida krále.
Pán nečte v nich. Oko Jeho zářné
kam's do daleka zírá...
Snad duch Jeho snivý
v milou Galilej unáší Ho v mžiku,
kde tolik radostí nad Svojí prací míval...
Tu v svaté ticho rušivě zavzní hukot zvenčí.
A již zástup rozezlených Židů
žene před sebou ubledlou ženu,
jež před Kristem v prach na kolena padá
a ruce chvějící tu spíná k Němu.
„Hle dopadena námi, kdy těžce zhřešila!
K smrti odsuď ji, ó rábi, a za městem
my ubijem ji zvrhlou!"
Tak hučí zástup rozvášněných mužů.
Kristus vážně na ženu pohlíží, však mlčí.
Náhle zvedne hlavu, a okem plamenným
přehlédnuv zástup s důrazem tak praví:
„Zhřešila — trest zaslouží,
však jen kdo čist jest mezi vámi,
ten kamenem hoď první!"
A dále nevšímá si lidu a hůlkou
cosi v písek znamená.
Rozruch velký byl, pak hukot tišil se,
až v ráz nastalo v síni ticho.
Dobré oči rabiho se zvedly
a nikoho nezřely než klečící ženu.
„Kde jsou ti, co žalovali na tě?"
„Odešli", tak šepce bledá žena.
„A nikdo kámen na tebe nezvedl?"
„Nikdo, pane!"
„Tož odejdi! A nehřeš více!"
S důrazem tak Kristus napomíná ženu.
A ona zmatena odchází tiše...
Proč vzpomínám na příhodu tu dávnou?
Tak myslím si, že lid ten jindy
upřímnější byl, než my jsme nyní!
Kdo jsi čist, hoď kamenem ty první!
Zněl rozkaz. A nikdo nehodil!
Kdo z nás, jak zástup oněch starých židů,
by veřejně tak přiznával se k vině?
Ó, dnes by kameny jen svištěly,
neb bez hříchu a čist jest každý —
— — kdo nedopaden v činu.

Božena Svobodová.

—=o=—

DROBNOSTI.

Konec Hagenbundu.
Vídeňský magistrát přece svou hrozbu vyplnil. Hagenbund má v květnu opustit dosavadní místnosti, které obec vídeňská dá strhnouti, aby na nich vedle tržnice vystavěla — taneční sál. Politika křesťanskosociální před volbami hraje i s uměním. Nebude-li zakřiknuta zvenčí nebo smetena uvnitř, bude Hagenbund — a s ním i pražští hosté, kteří v jeho místnostech často a ne bez morálního i materiálního výsledku vystavovali — zbaveni přístřeší. Na vlastní budovu není peněz, jiné místnosti k výstavám (jakkoliv je to podivno) ve Vídni není, tedy nastává ve vývoji Hagenbundu nemilá přestávka, která ho snad nepodlomí, ale jistě zdrží. Dílo myslí, že i české kruhy mohly by se svých vídeňských přátel zastati.

Pěveckému sdružení
moravských učitelů věnoval královéhradecký Ratibor 6. dubna feuilleton. Klade za zásluhu Sdružení, že zvýšilo úroveň našeho zpívání a zejména pěveckých spolků. Zpěvácké spolky venkovské přestávají míti ráz spolků zábavních, jakými do nedávna byly; lepší z nich obracejí se k vážné práci, slabší odsouzeny jsou k pozvolnému zaniknutí.

Školní přísahu
zavedly americké školy některé v tomto znění: „Přísahám, že svévolně nezničím žádného stromku ani květiny a že budu ptactvo ochraňovati. Slibuji slavnostně, že na podlahu vozů dráhy pouliční, na zem školní učírny a každé jiné veřejné budovy nebudu plivati. Nebudu odhazovati kusy papíru a zbytky pokrmů na ulici, v parku a na jiných veřejných místech. Budu vždy a vůči každému člověku zdvořilý a budu míti v úctě cizí majetek, jako by byl majetek můj vlastní. Kromě toho slibuji, že budu řádným státním občanem!"

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beaufort v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 19. dubna 1912. Číslo 16.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

RUDOLF ILLOVÝ:

NA VRCHOLU.

Vždy výš jdu s Tebou hory po temeni,
les černý v cestu píseň šumí nám.
Vždy výš jdem spolu, rychle, nezemdleni,
nám cesty naší cíl je stejně znám.

Svou ruku v Tvé já s Tebou kráčím výše,
zřím do Tvých očí, sebe chci v nich zřít,
v ně zrak můj pevnou vůli mojí píše,
mou pevnou vůli, vůli naši: žít!

Jsme hory na vrcholu. K sobě spjati
my dlouze zříme dolů do kraje.
Jak pozvolna vše slunce západ zlatí,
jak mizí den nám, v nachu zmíraje!

Nám slunce nezapadne. Na vždy hoří
nám výheň v srdcích našich rozžata.
Jen duši jednu duše naše tvoří,
jsme bytost jedna, touhou objata.

Tam dole všechno v krase hýří léta,
jest země plna barev jásavých
a z horstev dalných echo k nám sem vzlétá,
toť předzvěsť radostí jest mých a Tvých.

Již vítám ji, tu dobu klidu, míru,
o které sen nám v nitra hloubi vzrost'.
Jsme silní, neboť v sebe máme víru,
my v sebe věříme, v svou budoucnost.

—=o=—

S. HOCH:

ZLOMKY MINULOSTI.

Z dívčích zápisků.

21. května.

Při procitnutí nebylo mi dnes volno! — Pak šla jsem do kostela. Chodím ráda ráno z jara do kostela. Ulice čisty, tichy ještě — a vzduch něžně škádlivý. Tak nějak okřávám — „peříčko na mně vstane" jako na našem kanárkovi, když se z jara postaví klec na okno, kam vane teploučký vítr, plný vůně.

Z kostela běžela jsem do zahrady. V malém záhonku pod modrým bezem žežulky „dokukávají" . . . těžce kladou modré přezrálé klásky plné semének, na snůpky povadlých, na zemi položených lístečků. První sklízeň jara! — Ale nad tím bez je v rozkvětu! Kostrbatý strůmek s křehkými větévkami, vždy v zimě zdá se mi suchý, zcela suchý; a opět je proměněn v jedinou kytku z bledě fialových hroznů. — Skloním větévku — zapraská to, jak by se lámala — a vlňa vůně mne zaplaví.

Jak je možno mysliti — vedle této krásy? Stojím u bezu, dívám se v záplavu světla v ulici k náměstí a nemyslím — čekám jen, hledím a čekám — běží-li on? A čekám v napětí, až je mi úzko. — Konečně zdálo se mi, že se kmitl u školy — pohlíží na hodinky — nu ano, hochu, půl deváté je pryč — a ty's určil setkání na půl. Jdu tedy. — — Potkáme se. Vypadá uměle lhostejně. A ptá se mne, kam jdu!! — Podávám mu ruku a pohlédnu na něho beze slova. — A hned se mění; cítím, jak se mění — a radost mám!

Šel se mnou — pak zpátky, do zahrádky, kde jsme prochodili půl hodinku v povídání; co nedohovoříme venku, doma nevyhovoříme. — Chtěl se prý na mne hněvat — pro to psaní; a kdybych nebyla přišla mu vstříc, nebyl by k nám přišel — ale dopis bych dostala, ano, dopis, při kterém by zase byl plakal on — ale zlostí prý! —

Včera v pět hodin večer dostal můj rozebíravý list — chtěl odepsat — a nepřijeti. Konečně si to rozmyslil: projednáme to ústně.

Projednáme; což je však možno s ním jednati? — Má připraveny své protesty velice stručné; předně: neví, co chci. Za druhé: má mne rád a bude mne míti rád, a musím být jeho. — Říká mi: „Musíš být má" — ale to „má" zdůrazňuje nějakým vypočítavým tónem; jako bych byla někoho jiného." —

Má mne tedy rád, chce mne mít, a až budu jeho, u něho, bude míti vždy kdy pro mne. — I nyní si zkrátí dobu zaměstnání — aby mohl přijeti — a mohl psáti mi. — Nejhorší je — že je mi teprve osmnáct let; — — projevuje mi soustrast, že je mi teprve osmnáct let — a komicky vzdychne při tom vždy.

Přivezl mi noty — Griega — hráli jsme spolu. — Jeho prim zpívá — a když maminka odejde, on stichounka, na všechny možné melodie zpívá moje jméno. — Mil-ko, Mil-ko; Milko- Milko! Při tom pohlíží do not, jen chvilkami se škádlivým úsměvem na mne; já to vidím jen s polovice — více tuším, než vidím — neboť, nechci-li „plavati" ve hraní musím čísti noty — — —

V Griegových skladbách divoká pružná tempa přecházejí v tiše ujasněné, melancholické motivky lyrické — — — prostě splývají oba hlasy, jako by hrál jen jediný člověk. — A tenkráte cítím, že není mezi námi nijakých nedorozumění — je mi tak tiše volno, už melancholie mne neopouští — jako by nebylo ničeho na světě, jen ta jediná naše píseň — píseň té chvíle — a v ní život celý, se vší krásou, s úsměvy i smutkem.

Upokojím Milana ředitelových — svého starostlivého přítele; vždycky vycítí, těžko-li mně je — a ptá se úzkostlivě: „Dušinko, co je vám?" — Já nejdříve řeknu: „Nic" . . .

Ale on patrně ví, že: „nic ženy je bezedné moře; hodím v ně sítě, svého přezvědu — a co vylovím? — Písek. —" Ó, Rabínská moudrosti . . . Tož hází Milánek „sítě svého přezvědu" — a já se pak zpovídám. — A Milan vrtívá hlavou; nemůže pochopiti, že mám pořád brouky v hlavě — a přece zase vše pochopí — a často objasní mi on mého milého lépe, než já to dovedu. — Ale běda, kdyby se mu někdy zazdálo, že milý můj mi nerozumí; hned spoustu sebeobvinění najdu, jimiž dokážu, že mi není možno rozuměti . . . Opravdu, teprve, když člověk nahlas rozebírá sebe a jiné, vyciťuje, co je nutné, pravé, podstatné a co bezpodstatné. V duši válející se klubka myšlénkových nití se rozvinují v souvislou nit — a teprve vidím, kde je v tom uzlík nerozmotaný, skrytý — a rozmotávám. — Je v tom mnoho nebezpečí, hovořiti o svých nejskrytějších duševních pochodech s lidmi — a naprosto pravdivě vše podávati; lidé nepochopí vždy správně, a nesprávně pochopené třeba povědí dále — pro zlo jen.

Ale přece snad jedině tímto odhalováním sebe i jiných před jiným člověkem, docházíme od subjektivních úsudků k objektivním. — Ne snad tím, že bychom přijímali úsudek druhého bezpodmínečně — to by vedlo k rozvratu sebe — ale snahou, podati absolutně správný obraz — pravdivý obraz sebe u jiných, přinutíme se k pozorování všeho přesněji, k uvědomění si všeho — a leckdy zapomínaná podrobnost, vše rázem doplní v celek jinak působící. Nežli s kým hovořím o sobě a o vážných věcech života, dovedu snad též mluviti „fráse" — snad nadsazovati — blouzniti i zamlčovati, přebarvovati bezděčně.

Jakmile mluvím vážně o sobě, nebo o jiných, nedovedu se dotýkati jen povrchně předmětu; chopím se ho zcela, pohřížím se v něj, prošťourám — co nevidím zprvu, často najdu při prohlídce — nejsem při tom ani optimistkou, ani škarohlídkou — nepřehlížím — ale: když pochopím, dovedu všechno vysvětliti a omluviti. — Práce tato ovšem nejde tak rychle a lehce, jako blýskavé úsudky jiných lidí. — A často si vyčítám ji — vyčítám si, že zbavuji sebe i jiné illusí o sobě i o jiných. — Ale — nemohu jinak. — Vidím-li květ krásný na louce — jdu hledat jeho jméno — a pamatuji si pověsti, které se k němu vztahují — všechno, co může zvýšit jeho cenu, půvab pro mne, shrnu si kolem něho. — Ale vezmu-li ho do ruky s láskou — a přivoním k němu s něhou — a — opuchne mi pak nos i ret — hledám hlouběji v knihách — druh květu — a je-li jedovatý či léčivý — — —

A tak i se sebou — s člověkem jednám. — Pokud nepřijdu na špatnou nebo zarážející vlastnost, sním, vidím všechnu krásu, těším se z toho — a miluji. — Poznám-li však nebezpečnou vlastnost sebe. či jiného — nelhu si, nedovedu si ji odmysliti. — Neodhodím květ — neodstrčím člověka — ale: začnu analysovat. Cit ustoupí střízlivému rozumu; nadšení a láska nepromění se v tupení a nenávist — ale v kritické nazírání. —

A zdá se mi, že lidem je to nesnesitelné. — Snesou spíše políček z nenadání — nežli vytrvalý pátravý pohled. Vždyť i sama sobě jsem obtížna tím pátravým pohledem v nitro vlastní — a přece: nemohu se předělati; ani pro sebe, ani pro jiné.

Maminka mi nedávala čísti romány. — Nenaučila jsem se zalidňovati svět vsugerovanými představami o člověku — — Hledám si hrdiny — hledám člověka. — Stýkám se s málo lidmi — s kterými však se stýkám, v těch odhaduji obsah až do hloubky. — — A těm dávám nahlížet v sebe. — Tak s Milanem — tak s přítelkyněmi — nedovedu laškovat — prožívám jejich život s nimi — a ve svůj dávám jim též nahlédnouti — až do hloubky.

Proto též, řeknu-li příteli Milanovi na nějakou otázku jeho, co si myslím, co mi je „nic" — nebo „já nevím" — vím příliš dobře, že je to jen první odraz zájmu — ale pak hned že se duše otevře. — Že se vyzpovídám. —

Za to můj milý je rád, tak rád, když mu ve chvíli, kdy je mi těžko z přemýšlení, neřeknu ničeho, ale dám mu ruku svoji ke hraní — při čemž přestávám „analysovat" — a my-

slit. — A pro mne je to též odpočinkem — zastavením. Nemyslím, když cítím, že je u mne, a že mne má rád. Jedině tenkrát nemyslím — — —

Až se setkám s přítelem Milanem, optá se: „Jsou všechny stíny z dušinky pryč? Vyhovořila Jste se s ním? — Uspokojil Vás?" A já ho — upokojím? — Ne, překvapím odpovědí: „Když byl zde — já jsem nemyslila." —

A teď, když odejel? —

„Já — já už zase myslím." — — A jste šťastna? — — „Ne, teď zase již ne." — — —

Ale přece dnes jsem spokojena. Na jak dlouho, nevím. — Leč on — přijde ve středu! — Snad se spokojenost posilní. — Dnes si vzal z mojí kytičky konvalinku — to prý ještě jak živ neudělal. — Ano — jsem první jeho láskou a mně vzal konvalinku poprvé: — Vzpomínám, jak před třemi roky — téměř neznámý — nesměle kupoval si ode mne na výstavě růži — — — Bylo to v uzavřeném sále — s tlumeným světlem; kolem bylo vše zdobeno chvojí — cítím ještě vůni jehličí a růží, splývající v jemně mámivé ovzduší. — Růže byly povadlé — vybrala jsem mu nejhezčí, růžově nafialovělé poupě. Bylo mi patnáct let — — a zajímal mne již on — dospělý. Ptal se mne dnes „co znamená konvalinka" — — Ale jakmile jsem vážně odpověděla, že něco, co dávno jsme si řekli — obrátil poetickou náladu v komickou — patrně prý tedy znamená konvalinka: „chtěla bych Vás viděti rozzlobeného" — —

Vždy, když se zasním, když se mi zazdá, že i jej to strhlo, najednou obrátí — ve všední, veselý tón — a ve mně zůstane to jako — jako ve flašinetu, když se přeruší v točení — nějak pronikavě to zakvílí — nevyzní harmonicky. — Já jsem — protiva.

—=o=—

E. N. ZVĚŘINA:

CESTOU DO KUNVALDU.

Památce Českých Bratří.

Jedem poštou. V horách mlhy. Při cestě jak vlásek
tenká,
olšovím se vine zadumaná Rokytenka.

Všecko tu tak tiše dýchá! I to bujné, skočné ráno
chuchvalci mlh prodírá se také nějak zadumáno.

Rokytenka hrčí, šplouná, zamýšlí se v staré stesky . .
Hloubkou citu tady chápeš, jak je ten kraj v jádru
český.

Všude tytéž stopy smutku, všude, nač jen oko patří.
Beztak jenom Smutek stál tu nad kolébkou Českých
Bratří!

A jak chata za chatkou se vynořuje ze zeleni,
duší tvojí zase táhnou fáse všech těch utrpení,

jež musili plně vyžít za svých bojů neustálých...
Vidíš? Tuhle zase chatka. V podkroví je vřezán
kalich —.

Pošta hrčí. V horách mlhy. Na prsa se hlava chýlí:
Proč jsi nesměl plně rozkvést, jediný náš květe
bílý?

Rudých květů, květů krve dala tahle země dosti.
Či snad právě proto patříš chápavější budoucnosti?

Čeští Bratří! Pevně věřím, — je to ovšem pro nás
málo
že to vaše sémě vzejde jinde. U nás nedozrálo.

—=o=—

Dr. EMIL SAUDEK:

JEDEN Z ÚKOLŮ ČESKÉHO INTELIGENTA VE VÍDNI.

Česká menšina ve Vídni, ohromná svým počtem, vede boj za své sebezachování v nové své domovině. Nemůže již býti o tom řeči, že Vídeň je nám cizinou. Převahou početní i duševní zapustilo češství zde své kořeny a stromy rostou dávno již vysoko k vídeňskému nebi, vyrážejí ročně nové ratolesti, mohutní a rozvětvují se. Nechce se nám již ani odtud! Ve veledílně lidských hodnot, jež zove se velkoměstem, nacházíme stále víc a více záliby, nalézajíce v její zbrojnici nové zbraně, nutné a způsobilé k účinnému boji za naši lidskou i národní individualitu. Každý z nás nalézá zde zdroj nevyčerpatelný, sloužící ku zdokonalení odbornému i všeobecnému. O to se jedná: aby nejdříve každý Čech osvědčil se ve svém zaměstnání, aby se stal vyhledávaným dělníkem, úředníkem, obchodníkem, vědcem a umělcem, vůbec člověkem v soutěži s Němci vítězícím.

Politika povolaných osob a organisací, zastupujících veřejnost, musí tuto mít za sebou uvědomělou, na své češství hrdou, ale v první řadě kulturně zdatnou a pro život celého veleměsta svou odbornou vyspělostí důležitou. Čech se musí ve Vídni státi osobou bázlivě uctívanou, tajně obávanou. — Později teprve vyvine se z bázně účast i sympatie. Až k této metě máme ještě daleko; sociální a hospodářský boj zahajuje všude svůj postup uprostřed tváří nedůtklivých, zamračených a vášnivě vzteklých. Jen výkonům umění je i v našem drsném ovzduší líp usouzeno. Naše hudba, výtvarná umění a poněkud již i naše literatura, dobývají si s úspěchem někdy i na ráz sympatií — někdy celých vrstev, někdy smetánky zdejší společnosti. Síla uměleckých děl razí si cestu bez onoho shora uvedeného přerodu bázně a úcty v lásku; vynucuje si úcty a sympatii hned na začátku.

Nepodceňujeme významu Vídně pro postup uznání významu našeho umění v cizině! Hlavní město říše je konečně do jisté míry dnes i naším

městem; vláda a rozhodující kruhy nejsou a nemohou být již naskrz německé, disponujeme zde množstvím organisovaného dělnictva, národně i kulturně uvědomělého, zdárně se vyvíjejícím peněžnictvím a časopisectvím a stále vzrůstající inteligencí. Vídeň — naše chlebodárkyně, donucována k vlídnému a slušnému chování se k nám, je přirozeným mostem našeho umění, vedoucím do evropského světa.

Jako obchodník, jenž v cizím území zastoupen jest svými věrnými a oddanými důvěrníky — prozřetelněji a výhodněji jedná než kupec, zasílající do ciziny pouze dopisy a nanejvýš vzorky — tak česká vlast, bude-li moci spolehnout na své lidi, bydlící a pracující pro ni ve Vídni, získá prostřednictvím Vídně více pro svou věc v cizině, než obesíláním cizích výstav, provozováním divadelních kusů, vydáváním kněh v cizích, Čechy neobývaných zemích.

Myslím, že zdejší vhodné ovzduší musí z nás učiniti propagatory českého umění, každého dle jeho sil a vloh. Čím inteligentnější Čech, tím více se cítí nutkaným, dokazovati svým zdejším německým známým vyspělost českých kulturních snah. Nespoléhejme se na organisace, na vládu a šťastnou konstelaci, učiňme každý ze sebe důvěrníka české kultury, která jako každá zdravá síla touží po moci a zasloužilé slávě. Známosti s Němci dávají nám zde příležitost, ukázati jim dle okolnosti český obraz, českou plastiku, upozorniti je na překlady, na informační články a časopisy (Čechische Revue), zazpívati nebo zahráti jim národní nebo jinou píseň atd., seznámiti je s vynikajícími českými lidmi! To všechno vyžaduje však důkladnou znalost němčiny, jíž nesmíme zanedbávati.

Takto rozevírá se zdejším našim krajanům nové pole činnosti a nových radostí. Smysl života, odměňující rostoucí důvěrou v dobrou věc, smysl života, jenž neunudí, ukládaje stále nové problémy.

Kdo umí německy přednášet, předčítat, informovat a obhajovat, nechť nelení. Spolky Uranie, Volksheim — nejsou nepřístupné tvrze. Kdo může, nechť navazuje styky se zdejšími duchy tvůrčími, k nimž národní zášť nemá přístupu.

Dva němečtí zdejší spisovatelé zasluhují čestné zmínky již dnes za stanovisko, jež mužně zaujímají vůči českému umění. Je to Hermann Bahr, spisovatel, jehož významnou osobností budoucnost se bude zabývati snad více než jeho beletrií, muž Nového Rakouska, založeného na rovnoprávnosti všech národů a pak Štefan Zweig, mladý básník a kritik, čilý propagátor myšlenek Herderových o světové literatuře. Známý jest jeho krásný čin ve věcech našeho básníka Otakara Březiny; ještě větší váhu má pro českou kulturu, že Štefan Zweig má vřelou účast na českém a chorvatském uměleckém životě; sám si vyhledal na moji výzvu osobní styky s Bílkem, Šaldou, pí. Svobodovou, Jarosl. Kvapilem, upozorňuje neúnavně své známé v německé literatuře na české zjevy umělecké. Willy Handel věnoval na př. na jeho popud nadšené články českému divadlu v německém tisku. Podniká rád pokusy o vydání překladů z češtiny v německých nakladatelstvích a časopisech. V Čechách dobyl si zasloužené sympatie; jeho studie o Březinovi vyšla i česky. „Zlatá Praha" vydala ve své bibliotece tři z jeho novel v překladu O. Kleina.

Zmínil bych se rád ještě o Kamilu Hofmannovi, Felixi Braunovi, Hugovi z Hoffmannsthálů, Saltenovi, Servacsovi, Pernerstorferovi, kteří dílem pro Březinu, dílem pro Machara byli zachváceni obdivem vůči českému duchu. Nerad bych opomenul zmíniti se o Ottovi Hauserovi, slavném překladateli z mnoha jazyků, ctiteli naš „Moderny", Masaryka i Machara a last not leas české historie. (Viz obšírnou stať o reformac české, v jeho „Geschichte der Weltliteratur") Hauser povzbuzoval a provázel moje první kroky v překladatelském umění.

J. S. Machar, jenž Vídeň zároveň nenávidí a zároveň miluje, podal již leckterou charakteristiku osob vídeňského ovzduší nám sympatických (Lippiner, rytíř z Taussigů a j.) A nejen sympatických, nýbrž jak se ukázalo, pro českou věc významných a důležitých. Machar by nám moh i vyprávěti o svých snahách po sblížení českých literátů s německými z let devadesátých: c Bahrovi, prof. Redlichovi, J. J. Davidovi, prof Müllnerovi, prof. Reichovi, Philippovichovi, ministru Steinbachovi, šlechetnému demokratu Lucianu Brunnerovi, Herzovi a Charmatzovi.

Machar prospěl svou osobností zde ve Vídn značně české věci a zasel rozmluvami hojnou setbu do mnoha německých duší.

Následujme jen jeho příkladu, dobýváme-l české kultuře její posici vynucením upřímnéh zájmu u některých ze zdejších lidí, jejichž slov váží nejen zde ve Vídni — nýbrž i mimo černo žluté hranice.

(Z Ročenky Vídeňské Matice.)

KTERAK MŮJ OTEC PSAL SVÉ KNIHY

Napsala Mamie Dickensová, nejstarší dcera Ch. Dickensa.

Skoro vždy býval můj otec sám, kdy psával své knihy. Bývaly sice někdy výjimky a já sama byla jsem příčinou takové výjimky V té době, co jsme bydleli v Tavistock House měla jsem dlouhou a těžkou nemoc, která vyžadovala dlouhé rekonvalescence. Proto ote dovolil, abych každého rána přenesena byl do jeho pokoje a zůstala u něho. Bála jsem se že snad moje přítomnost ho bude vyrušovat ale on mě ujistil, že mu je potěšením míti m na blízku.

Můj otec psával vždy brkovým pérem modrým inkoustem a nikdy, pokud se pama tuji, nepoužíval tužky. Jeho rukopis byl pr mnoho lidem nečitelný, ale já sama toho ne shledávala. Pro mě nebyl. Mnoho jeho ruko pisů je vystaveno v Kansington Mu seum a svědčí o tom, co já tvrdím. Pro svo osobní korespondenci používal modravéh notového papíru a začáteční písmena svéh jména psával na levé straně rubu obálky.

Otec býval vždy velice vážný, když žil svými představami. Jejich radosti byly jeho dostmi, a jejich žalosti byly jeho žalostmi. ožíval a trpěl vše s nimi tělesně i duševně. ho dáska a zájem k vymyšlené osobě byla smírná. A jeho city nejsou nikde lépe vystiny nežli v jeho soužení, které měl, když acoval o Malé Nelly. Pečoval-li kdy ec více o své drahé dítě, aneb truchlil-li ly bolestivěji nad ztrátou milované dcery, ž on? Nad tímto dítětem své fantasie?

Píšeť: „Jsem nyní téměř mrtev prací a rmutkem nad ztrátou svého dítěte." A opět ní píše: „ Nedovedete si představiti (píši a luvím vážně) jak vysílen jsem dnes včerejší ou prací. Všecek sklíčen jsem šel včera at, a každé noci jsem pronásledován tímto tětem. Dnes ráno vstával jsem neosvěžen a rzut. Nevím, co mám sebou počít."

*

Žádná zpráva o Malé Nelly není úlná bez zmínky o bolesti a zármutku, jež ůj otec vytrpěl na začátku své literární čínosti při smrti — velice náhlé smrti — mé atčiny sestry Mary Hogarthové. Mé rahé tety. Byla to jedna z roztomilých a poilování hodných dívčích bytostí. Mimo to eště velmi hezká. Brzy po svatbě mých roičů byla teta Mary u nich. Pro svou povahu tala se ideálem děvčete mému otci, jakým aždá dívka má být. A jeho vlastní slova ukaují, jak tato veliká náklonnost a vliv děvčete yly jeho milou upomínkou do konce života. ána její náhlé smrti tak se ho dotkla a sklíila ho, že vydání Pickvicků bylo přeruеno na dva měsíce. Píše dále: „Jsem již poěkud schopen smířiti se se ztrátou své draé přítelkyně a družky, na kterou nikdy neudu moci zapomenouti, a ke které má náklonnost a láska nikdy nevyprchá až do té oby, kdy se milostivému Bohu zalíbí povolati ně k sobě z tohoto světa."

Byla pochována v Kensal Green Cemeery, a její náhrobek nese tento nápis, složený ným otcem:

„Mladá, krásná a dobrá. Bůh ve Své dorotě připočetl ji mezi Své anděly — skoro sedmnácti letech —."

Není pochyby, že Malé Nelly mnoho povahy tety Mary je vzato.

Přeložila Klára Klapušová.

—≈o≈—

BEFANIN DAR.

Italsky napsal J. Bencivenni (Jobi); přeložil Andrija Bortulin.*)

Marcel setřásl popel s cigarety, vstrčil si ji opět do úst a vdechl do sebe doušek kouře, potom nahnul hlavu na opěradlo lenošky. V malém krbu vesele plápolal oheň a z praskajících polínek vylítaly zářící jiskérky. Spolknul kouř z cigarety, jenž po nějaké chvilce jal se vycházeti z nosu ve dvou popelavých proudech, zvedaje se ke stropu. Potom vztáhl ruku ke stolku po své pravici, vzal šálek čaje, ještě do polovice naplněný, přiložil si jej k ústům a vypil dva nebo tři doušky tohoto sladkého posilňujícího nápoje, jak obyčejně tomu říkal.

— Ovšem, — připojil Luigi Farnati; — a jak tě oplakávali! Já mluvil dobře o dramatu, o němž s takovou úzkostí pracuješ, i o svazku básní, jejichž první otisky opravuješ ve volných chvílích; ale nikdo tě pro to nechtěl omluviti. Takto se najednou vzdáliti, jest absolutně neprominutelné. Jen jediná osoba mlčela, nepřipojujíc se k protestům jiných! Uhodni!

— Nevím... — řekl nedbale Marcello Zana a opět vdechnul doušek kouře z cigarety, s níž ihned setřásl popel. Nevím . . .

Luigi Farnati díval se upřeně na něho, jakoby v rysech jeho obličeje chtěl vyčíst jeho myšlenky. Nastala chvíle mlčení, za něhož oba přátelé jakoby byli zabráni touž ideí, položili ke rtům šálek s čajem, mohlo by se říci, aby ve stínu jeho ukryli obličej. Potom začal Luigi tiše:

— Ne, krásná Miranda neřekla ani slovíčka. Byla roztržitá, nepokojná, bledší než obyčejně; přicházela a odcházela od klavíru, jehož klávesy tiskla, aniž vyloudila něco jiného než krátké, bouřlivé zvuky, v nichž nebylo jiného výrazu, než výraz jejího rozrušení.

Marcel vhodil cigaretu do plamene a sledoval očima pohyblivý, vlnitý sloup jisker, jenž se ztrácel v černém otvoru malého komínu.

— Hle! — zvolal, mna si ruce; okolí hodí se této příležitosti, jest osamělé, tiché. Lampa šířila svým stínidlem obmezené světlo; polínka hoří; ručička hodinek ukazuje půlnoc. Chybí ještě pověšená punčocha na okenici a Befana může přijít.

— Přeji ti, aby byla štědrá! — řekl Luigi vyskočiv.

— Ach . . . moje Befana — pokračoval Marcel — bývá vždy štědrá. Přichází a sedí vedle mne a vnuká mi překrásné fantasie, jež stávají se „mými verši". Jaká nevyslovitelná krása rytmů a rýmů! Často zůstáváme spolu až do rána, a její úsměv spojuje se s úsměvem světla. Není pravda, že je ošklivá. Ba, jest to překrásný zjev . . .

— Poslyš, znam ji — přerušil jej Luigi. — opravdu nádherný zjev. Spousta měkkých zlatých vlasů, jež vrtošivě padají na čelo, na skráně a do týlu; oči modré; rty růžové; postavička

*) Befanin dar znamená zosobněnou štědrost.

řecké sochy, opravdu phidijská: Miranda Fioriova . . . slovem.

Zana sklopil hlavu k prsům, nenadále se zamysliv; avšak pozvedl ji ihned opět a řekl:

— Hle, „ty hledáš v mé duši mé tajemství" — řekl by básník . . . — Nuže, budiž. Jest to ona: „i žebrákům není zapovězeno pozvednouti pohled vzhůru ke hvězdám a líbati je ve snu." — Ve snu ona sestupuje sem a zdržuje se u mne, aniž ji já vyhledávám tam nahoře v jejím domě, ve světě skutečnosti, kde jest tak vzdálena ode mne! Jsou to léčky fantasie a srdce, můj příteli. Hle, podobám se trochu Ruy Blasovi, jenž zamiloval se do královny. Jenom choroba Ruy Blasova jest rozumnější než moje. Královna, jež se nudí, nehledá nic lepšího. Miranda Fioriova jest dědičkou, je plnoletá, svobodná, velmi krásná, vznešeného ducha, čistá jako křišťál, něžná jako danteovská Beatrice. — Potkali jsme se, a miloval jsem ji, miluji ji ještě vášnivě. — Když jsem to zpozoroval, přemýšlel jsem také, že mezi ní a mnou leží její miliony. Mé bohatství skládá se z mých dramat a z mých veršů. Jdi; krásná to věc. Opovážit se nabídnout jí svoji lásku, bylo by absurdností. Usmála by se soustrastně.

— Snad! — přerušil jej Luigi Farnati, jenž poslouchal vypravování přítelovo, otáčeje rukou židli.

— Snad, říkáš? Nuže, připusťme to. Vzplane ohněm, mnou podněcovaným a přijme; já se stanu jejím mužem. Můj Bože, jaký to odporný význam jest v těchto dvou slovech: „jejím mužem". V našem případě znamenají: „cizopasník jejího bohatství". — To je něco jiného než dramata a sešity básní! . . . Deset milionů chycených děláním rýmů. Co by myslil svět? A já . . . co já bych cítil? Pro milosrdenství: postavení „knížete manžela" je tak málo hezké! Miranda Fioriova musela by býti to, co já jsem; anebo bylo potřebno, aby úlohy byly obráceny. Tenkráte, ano, bylo by to krásné, položit před její nohy své bohatství, postavit na její krásnou plavou hlavu diadem zářící brilanty; nabídnout jí královský palác, trůn; poskytnout jí život jako v magickém snu Východu. Tak tomu není a já pozbyl své odvahy. Vzdálil jsem se; přisáhl jsem sobě samému, že ji již nevyhledám, dokud se nepocítím vyléčen, dokud se neprovdá; a již dva měsíce, jak víš, dodržuji slovo.

Farnati zastavil židli, kterou otáčel, a posadil se na ni jako v sedlo, a zapálil si cigaretu.

— Chtěl bych vidět, kam by se poděl tvůj puritanism, kdyby ona přišla k tobě.

— Ve snu, řekl jsem ti, přichází každou noc, když vypiji šálek čaje a když usedám k práci. — Mám vědomí o své halucinaci a přece cítím se šťasten: ach, jak se cítím šťasten! — Ona ničeho o tom neví a přece přichází a zůstává po dlouhou . . . a přece velmi rychle ubíhající dobu v mé společnosti. — Dovedl jsem si utvořiti ilusi její přítomnosti tak dobře, že jedině, když tato milá vidina zmizí, cítím prázdnotu skutečnosti, prázdnotu bolestnou a těžkou. — Nezdám se ti bláznem? ptám se tě, jako Ruy Blas se ptal Don Cesara de Bazan. Když si pomyslím, že schází don Sallustio, jenž poslouchá moji zpov[...] a přetvoří mě ve španělského granda!

Luigi Farnati se usmál.

V tu chvíli uslyšel jakýsi nejasný šusto[...] viděl, jak se trochu pohybuje těžká sametová clona, jež zakrývala dvéře, vedoucí do písá[...] Marcella Zany. Usmál se a zvolal:

— Ach . . . kdo ví! Všechno se může st[...] Místo don Sallustia, Befana. Je to její noc; a č[...] tolik překvapení, tato dobrá stařena!

— Ovšem; ale bylo nutno pověsit punčoc[...] na okenici anebo nastavit do kouta ohniště bo[...] a já to neučinil. — A pak Befano sestupuje d[...] komínem, a moje princezna se zlatými vlasy [...] si pošpinila šaty. Lépe sladkou vidinu, fantas[...]ckou. Tato vyplňuje můj svět hvězdnatým n[...]drem, proniká, nevím odkud, a usmívá se na m[...] Zdá se mi to povídkou z Tisíc a jedné noci, [...]hádkou pro děti. Jdi . . . jdi a nech mne s [...] Očekávám ji.

— Dej si pozor, mám nejasné tušení.

— Ano, ano, opravdu. Ona přijde. Jenže [...] tebe byla by neviditelná. Dobrou noc.

Nový šustot bylo slyšeti; ale tentokráte t[...] silný, že i sám Marcel Zana se obrátil. Záclo[...] před salonkem se ještě pohybovala.

— Kdyby byla vstoupila? — zeptal se Lu[...] Farnati, usmívaje se.

Marcel neodpověděl. Cítil neobyčejné vz[...]šení, jakoby halucinace, o níž mluvil, oprav[...] nastávala. Upřeně se díval na vlnící se záclo[...]

— Najednou se na ní objevila bílá ruka, [...] ji náhle rozevřela; a na prahu stála mladist[...] postava víly se spoustou plavých, kučeravý[...] vlasů, vlnících se dolů na ramena, a zářící b[...]lanty posetou hvězdou na čele. — Vysoká, štíh[...] ohebná, přistoupila tato krásná bytost o kr[...] blíže a její přemilý pohled objal básníka sv[...] kouzlem.

— Jest tam! — zvolal Zana.

— Zajisté — odpověděl Marcel, pokraču[...] ve smíchu — ale tentokráte ji také já dobře [...]dím. Mohlo by se říci, že je z masa a kostí.

Miranda Fioriova učinila ještě dva kroky [...] položila svoji ruku do ruky básníkovy.

— Jsem to já — řekla. Hleďte, přišla js[...] k vám. Chcete mě?

— Ach . . . Mirando! — zvolal Marcel, kl[...]kaje před jejíma nohama.

— A to je knížecí dar Befanin, můj drah[...] Jenom že ti jej nepřivezli v kočáře a že není [...] stín vidiny. Po tom nezbývá ti, než doprovo[...] ji opět domů a dostavit se zítra, abys požád[...] o její ruku. Srdce je již tvoje.

DROBNOSTI.

Umělecký dům v Hodoníně

už stojí, budovatelé rozbíhají se k další činnosti, a z[...] tím obecenstvo je zmateno, protože neví, co souc[...] o podniku, těšit-li se či litovat. Hlavním původce[...] zmatku jsou naše umělecké kruhy. Chodí okolo podn[...]ku jak okolo horké kaše, dopouštějí, aby se vydáva[...] veliké peníze, nikdo však nemá odvahy říci veřejn[...]sti, co to je. Ve S t y l u (sešit 3.) připravuje nás n[...] kdo na jakási sklamání. „Ukázkou toho, praví, j[...]

ho slibům Sdružení moravských umělců lze věřiti, nově postavená budova spolková, která nás nee uspokojiti, ač neleží nám na srdci toliko její iota výtvarná, ale také její účel a tendence." se, že kritik Stylu nesouhlasí venkoncem s celou lenkou. Ani s domem jako dílem uměleckým, ani ely, kterým dům má sloužit. O domě praví: „Ježto r neměl dosti síly vlastní, přivzal si na pomoc lenky cizí, a tím ztratil charakter svůj i budovy, á nejen že jeví se nejednotnou a tím nestylovou, nevyjadřuje plně svůj význam. Byl-li při navrho- í kladen požadavek rázu národního, pak je zde azena hrubá lež. Padneť budova již pouhým při- náním ke starým stavbám lidovým, kde každá a měla jistě svého tvůrce povahy silné a původní de vlastní myšlence dán byl výraz. Že Sdružení íce postrádá tvořícího architekta, musí doznati o. Zde jest kořen zla. Dnes, kdy správné novodo- snažení umělecké usiluje s napětím veškerých pných sil o nový slohotvárný výraz a splynutí h oborů výtvarného umění v harmonický celek, no říci napřed, že nová zdatnější generace nena- na intence Sdružení, spíše vytkne si cíle jiné, é přímo z nitra novodobého života." Připusťme, takových dogmat a ideálně zbudovaných pravd něco slevit ve skutečnosti (ale je dobře, když je l prohlašuje bez kompromisu), přec ještě vyciťuje- z těchto slov, že kritik umělecky docela odmítá ělecký dům v Hodoníně. Tážeme se: právem? tačí na to noticka o několika řádcích, nedoložená, okázaná? Taková kritika znepokojuje, ale nepře- čuje. Proto je žádoucno, aby se konečně vyvinula ná diskuse; obecenstvo musí být informováno důkladně, protože splnění cílů Uměleho domu v Hodoníně spočívá na přízni nebo ne- ni obecenstva. Proto také nám vadí anonymnost ky; nevíme, kdo se skrývá za šifrou V-Ř-Ch. Proti í části pochybovačných poznámek ve Stylu již by- m dovedli sami postavit názory jiné. Jestliže čle- é Sdružení moravských umělců (a sám Úprka) nedo- i prý dál nežli k zobrazování povrchního Slovácka ných barev, nevadí: na to právě zakládá se Umě- ký dům v Hodoníně, aby nová generace umělecká již od povrchu do hloubky. Ti první nemohli vy- at všecko. Úprka vykonal dost, když Slovácko ob- l a pro barevné umění získal nový svět. Nová ge- ace může dobře na Úprku navazovat. Také další blém možno klidně ponechat budoucnosti, zdali to- lidové umění opravdu odsouzeno je k vymření m smyslu, že moderním umělcům neposkytne již ho životného. Ale i v tom směru diskuse je žá- cí a velmi časová.

ební deklamace

a se upřílišeným heslem hudebníků a zpěváků. Je k nevyhnutelno, aby z esthetiky nedělal se příšer- kodex, jenž nepřipouští výjimek? Což týká se pře- ším starých mistrů, jež mistrujeme nevkusně v hud- právě tak jako profesor češtiny, který s matičním sem a s Bartošovou Rukovětí v ruce opravoval inu Jungmannovu, Šafaříkovu a Palackého. Od 2. na vězel mi v noze trn. Pan Otakar Souček v Hudební Revui (sešit 7), jež v těchto dnech vyšla, hl mi ho šťastně. Dne 2. března seděl jsem na certě Pěveckého sdružení pražských učitelů vedle ého básníka a oba jsme povážlivě vrtěli hlavou tím, jak si Sdružení dalo upravit některé texty tanových skladeb, aby zachránilo správnou če- skou deklamaci. Smetana komponoval kus zpěvu sborového v básni Odrodilec na tento text:

Raduj se, lačný havrane,
lahůdky se ti dostane!

Ale sdružení v nové úpravě zpívá: „Slunce zář jeho tvář zlatem nelíbej, hruď bídnou na své dno, moře, skolíbej." Cítili jsme oba nepřirozenost a zlozvuk; básník byl přímo rozčilen. Tu přichází pan Souček a dává nám za pravdu v tom, co jsme cítili při změnách textu: „Takovouto změnu, praví, nutno považovati za pouhý překlad, jímž nesmí býti obsah textu ani v nejmenším změněn, a zvláště ne u skladatele, jako byl Smetana, u něhož každá hudební myšlenka a výraz je v nejužším styku se slovem. Toho však upravovatel textů Smetaových sborů vždy nedbal. Namátkou uvádím zde dva charakteristické doklady: V původním textu Odrodilce vyjadřuje poslední verš (jinak ovšem hrozný): raduj se, lačný havrane, lahůdky se ti dostane — krutě jízlivou radost, kterou Smetana velice dobře hudebně vycítil. V novém textu však znějí tyto verše: Slunce zář jeho tvář zlatem nelíbej, hruď bídnou na své dno, moře, skolíbej — a jsou tedy kletbou, k níž ovšem hudba Smetanova naprosto se nehodí. Podobně při Třech jezdcích stoupá verš „Zpět do Čech mužové ti jdou" v rázných krocích do tonického dur trojzvuku, jenž je zcela jinak vystihuje nežli nové „Pláč a hněv, nářek a sten do Čech přinesou". V takových případech je lépe ponechati deklamaci nesprávnou, zvláště pak je-li příčnost její tak nepatrná jako v tomto případě." Také si to myslím. „Kdybych se cos takového na tebe dověděla" v Prodané nevěstě je podobný případ deklamace vadné. Ale sáhnout na to přece nikdo nesmí. Správně deklamovat dovede už dnes každý žák konservatoře, ale té melodie Smetanovy složit by nedovedl, a nějak k vůli deklamaci porušit ji, byla by svatokrádež umělecká. **H.**

BOTANICKÝ KOUTEK.

Mokrica.

(Rusky ptačinec — žabinec.)

Za humny je pole jetelové, po něm kury se procházejí, hledají červíčky a oštipují „trávu". Nejraději oštipují kuračku (kuřenáč, kuří střevo, kuří jelito); je taková křehká ,křupavá a šťavnatá! Znáte ji dobře. Bílé drobounké „hvězdičky" vystrkuje z trsu na rozlézavých vidličkách ke sluníčku („slunečnička"). Vidíváte ji na rozích ulic a na trzích ve městech — chudí lidé (obyčejně děti) sedí tam u své nůše a nabízejí trsy ptačince pro kanáry (po krejcaru). V poli dobře znají kuřačku skřivani, polní kanáři (zvonohlíci), myši a mouchy (ptačí zob, ptačí máta, myší střevo, mušec).

Kuřačka je nejobyčejnější naše bylinka. Kvete téměř po celý rok. I pod sněhem se zelená, a vydrží i 10° C zimy. Už v únoru, jak jen trochu sluníčko zahřeje, pokrývá svými třpytivě zelenými trsy pole a komposty. A ač má ráda sluníčko, má přece jenom raději vodičku: je stále orosená, stále se třpytí perlič-

kami rosnými. Má totiž po celém těle zajímavé chloupky, které zachycují vodu pro strýčka příhodu (kořínky mělce zasahují do země, a často se jim vláhy nedostává) a když je třeba, vssají vodu do těla rostlinky. Za velikého sucha udržuje se vodou z rosy. Za vlhka je obrostlá mechem a svědčí jí to (mokřec, žabinec). Čím je vlhčí, tím je bujnější (má také ve květech více prášníků, až 10, kdežto za sucha vytvoří jen 3 nebo vůbec ani nekvete).

Žlutavé tobolíčky s hnědými semének (ptačí zob) rozšiřuje kuřačka rozlézajícími se vidličkami. Jak své děti opatruje, pověděli jsme již při „nouzi".

Před deštěm a na noc kvítky zavírá, aby se pyl nenavlhčil a nepokazil. Někteří lidé mají ptačinec doma, kde jim určuje počasí (podobně jako žába rosnička).

Kráska.

(na Moravě sedmikrása.)

Je to nejrannější ptáče mezi našimi rostlinkami.*) Kvete skoro po celý rok. Ještě v předjaří všecko leží pod sněhem a už se pod ním zelená. A jak jen trochu sníh sleze a Slunce se ukáže, již vysílá mu vstříc nejkrásnější svoje výtvory, bílé a zruměněné „jiskřičky" (v Rusku bělica, Slovensku iskierka). Ještě Zima-Bída vládne v přírodě a už kráska předpovídá příchod velikého Helia-Otce. Je sice dosud chudá (chudobka), zapomenutá (zapomenutka a sirotka) a dost živoří (jarní bída), ale ne na dlouho. Jak jen se jaro otevře, magnetickou silou vytahuje Helios děti ven, ven do přírody. A pak už není kráska opuštěnou, ale hledanou a nejmilejší květinkou, s nejněžnějšími jmény: čečetka, čačenka, čočotka, šešétko (Morava), kakuška (Slovensko), panenka (okolo Písku), kráska, krasuljak (chorvatsky), sedmikrátka (latinsky Bellis), stokráska, milica (chorv.), margariška (t. j. perlička, u Rusů) atd. A ty věnečky krásné, písničky při nich! A nejméně je opuštěná, když se pasou banibani. To je nejvěrnější družkou capartů a hus (husí kvítko na Opavsku, gusja ružica u Rusů).

Všecko své bohatství má kráska v té své „jiskřičce"; není to však jeden květ, nýbrž mnoho drobných, srovnaných kvítečků (úbor): jedny žluté jako včelí buničky, druhé bílé jako jazýčky kolem do kola. Na padesát je bílých, přes sto žlutých (počítejte!) Každý ten kvíteček, ať bílý, ať žlutý, má v sobě zelené vajíčko na plod, t. j. panenku. Aby panenka rodila, musí uzrát a být oplodněna (opy na). Proto vystrkuje lepkavou bliznu a ta : chycuje pyl, žlutý prášek z paliček, t. j. mlá nečků (ty jsou jen ve žlutých trubičkácl Jak se ty krajní panenky oplodní? Na no při dešti jsou „jazýčky" skloněny jako stříš nad žlutými buničkami; při tom blizny pa nek nachytají prášek z paliček (mláden ků) — a mají pokoj. Teď ale co zbude na panenky prostřední? I dost, jejich blizny js celé poprášené, ale není jim to docela platné, neboť jsou ještě tuze mladé, nezra zrají později, když zas už z paliček stali staří mládenci a naprášený pyl už včelky c nesly. Jak pomoci? Panenky chtějí být žer mi! Pomáhají zas bzučáci (včela, čmelák, v sa). Slídí v buničkách kvítků po medu, tom nabírají pyl na nožičky: na jiné květin pak poprašují nedočkavé panenky (jejich bl ny spojují se s pylem a panenky pak jsou spokojenější). To opylení hmyzem trvá u je né krásky po čtrnáct dní, neboť nerozvíjí v terči uprostřed najednou všecky žluté kv ky (nebylo by místa), jen ty krajní, po ni postupně ostatní až do prostředka terče.

Tak se rostlinka, zdánlivě nepatrné stv ření, stará o své děti.Ale ještě jinak!

Děti pozorují, že když je zima, jsou se mikrásky zardělé, kdežto v létě (na př. v ni!) jsou úplně bílé. Proč? Sedmikráska (c hovka) má zvláštní kouzelné barvivo („anth kyan"), které proměňuje světlo (paprsky r hřející) v teplo. Jinak by se zimou tetelila dostala by nemoc z nachlazení (dětičky by odnesly!) A je to divné, že má ruměnec v a ne dovnitř! Protože otevřené úbory rumě cem chrání se před chladem ze země vyst pujícím a zavřené zase před chladem z ob hy na zem padajícím (na př. v noci a v deš

Má ráda travnaté cesty, průhony (na S vensku oupoříček, t. j. ucestka), pažity, p louky, lučiny, zahrady. Je zvyklá nést bří času (cikánka, u Lužičanů časowe želo), sn se i — 10° C jako žabinec. Světlo je jí sp sou; ve tmě je ztrnulá, bez života.

V zahradách a parcích uvidíte sedı kráskové růžičky, úbory plnokvěté (píše to fl. pl.) zvané knoflíčky nebo pupíčky. Js krásné, ale jalové.

*) Botanický koutek měl u vlastně začít.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný reda Cyrill Dušek. — Tiskem F. Beauforta v Praze.

očník XVII. V Praze, dne 26. dubna 1912. Číslo 17.

BESEDY ČASU

ychází v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou
eb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

DVARD BŘESKÝ:

ŠEŘENÍ.

(Ze zápisků pesimistových.)

Prolog — život.

a břehu pustém a nevlídném bloudím,
chry kde bouří a zívají vlny
ıdou svých objetí smrtících
a nesmířitelných.

o písku přítomna rýsuji píseň,
vota zoufalství, krve své výtrysk,
šílenou odvahou vzdoruji
zlým náručím vln.

vím, že schvátí mne v objetí věčné ...
ılejí pláň, do niž jsem ryl svou píseň,
rohloubí tahy neb zatopí —
a zavíří v kruh.

Otázka:

To trhají se mračna,
to loď se kymácí?
Či z rány duše lačná
tu na smrt krvácí?

Proč přelomil se stožár,
vy mrační lodníci?
Zda musil schvátit požár
ta místa mlčící?

Zas člověk marně ptá se
s kalnýma očima...
Co znělo vše v tom hlase,
když na vše lehla tma!...

Vita.

Berte, co dává. Nechtějte více
než dá vám záhadná žena ta.
Když dovolí, polibte líce,
nechtějte ňadra však ukrytá.

Snad časem je odhalí sama,
byste je bez ostychu zlíbali,
jí na prsou prožijete drama,
nežli je úskočně zahalí.

Možná, že se vám odkryje celá —
jí žádost v bocích bude se chvít.
Prohnaná dáma lačná je těla
a z nudy chce člověka uškrtit.

Cestou.

Prachem se ploužím a živím se prachem,
špinavá stoka za nápoj mi dána.
Tisíce druhů mých zmírá kol strachem.
Blázinci hledali slunného rána.

Horečné oko se podlévá krví,
vysýchá v hrdle mi škaredý hlas.
Tamhle je východ — my budem tam prví —
prví my, prví si zlámeme vaz.

Z mého románu.

I. (Vzpomínka.)

Je dávno tomu...
Seděli jsme spolu
v odlehlé hospůdce
u špinavého stolu.

Pátravě jakby
spočinul na mně
její zrak výsměšný.
Co říci té dámě?

Odešli všichni,
my zůstali sami.
Zdánlivě vlídná ona,
já s pochybami.

Jak by se nížil
její vlas rusý,
s mým setkal se čelem.
Co přijít musí?

Vzpomněla marně,
jak rychle čas mizí...
Proč tenkráte ta láska
se zdála mi být cizí?

II. (Dřevoryt.)

Tenkráte šli jsme sami
patriarchálním městem.
Mlha nám nad hlavami
visela s mrtvým gestem.

Z portálů oči kalné
ožívly na jejích tvářech.
Utrácené mládí dalné
se v smavých kochalo jarech.

Výkladní skříně svítily
obchodně střízlivým leskem.
V nich oči její zářily
a moje chvěly se steskem.

Mých osmnácte smutných jar
šlo mimo zhrdavým krokem.
Jí z očí vyšleh' temný žár
a ke mně přimkla se bokem.

III. (Sentimentální.)

Nevlídný park šerý
viděl naše rozloučení.
Syn sychravé éry
neztišil krve lačné vření.
Odvážné sny její
k životu úzce se pnuly.
Vysoko nad závějí
barevné lehce pluly.
V tesklivých snech kráčel
po boku ženy pyšné.
V místa zádumčivá stáčel
nejisté kroky sotva slyšné.
Za jitra roztaveny
nevlídným zašly honcům
Musila láska té ženy
dospěti k takým koncům.

IV. (Do památníku. — Vytržený list.)

Až po líbánkách bujných celá rozvášněná
svou vzdornou hlavičku na rámě položíte muži
a budete mu žvatlat sladké nesmysly — jste žena —
též na svá mladá léta vzpomenete asi s úsměvem.
A donesete choti něžný památník v telecí kůži
a rozmarně číst budete už fádní jména.
— Ten bláznil za mnou, ten psal na mne verše divné,
ten v zimě na rybníce připínal mi brusle horlivě. —
O, nezřenou mi, drahá, trochu pozdní rozkoš způsobíte,
až — chvatně listy probíhajíc, pasouc oči dychtivě
jak kdysi na jich divé bolesti — se u mne zastavíte
a ret svůj trpce stáhnete, jenž do očí rád plivne.

V. (Stín.)

S Osudem psaným v očích mdlých,
ve skelných očích, očích zlých
mne hledá žena zlatá.
Co chce ta žena zlatá?
Už jednou přešla žitím mým.
Zda mládí svoje zradit smím?
Sypala do něj květy,
opojné, těžké květy.
Mé mládí ssálo vůni jich,
těch svůdných květů, květů zlých,
až mdlobou duše jata.
Co chce zas žena zlatá?

Intermezzo.

Ospalou vlnou světla zasažen
mhouřil jsem oko marně hledající
drtivou nádheru západů zašlých.
Krev filistrovsky vážným chodem
se loudala žil labyrintem
a ve tvář sobě sedl úsměv naivní. —
Nevím, zda usmál jsem se léta vzpomínce
či smíru s mučennickou glorií,
jímž lípa beze vzdechu listí lehce pouští,
jež cestou stelouc vráskami se směje v slunci,
či hochu, jehož kráva poslušně se pase,
on s písní zašlou v popelu se šťárá
a s chutí černý brambor oloupává.
Takový vznešený klid v Odysseji žití
se křísil v duši satanicky chtivé
a se tlumeným Ave v jeden akkord splýval.

Mraky.

Bezradné mraky, jež kdesi vyvstaly v hluši,
mou zaplavily duši.
Ležel v nich smutek šesti milionů srdcí,
mučivé stopy bojů zoufalých, ssedlá krev
zčernalá věky, kapka po kapce, když nadějí hlas
se marně v mdlobách třás,
nová vzepjetí, letmé záślehy očí, klamná naděje,
jež chvíli zahřeje,
a okovů řinkot, lomení rukou, těžké vzdechy,
bez slzí oči, bez útěchy,
mdlá neurčitost, tápání, zlomení, neklid duší,
znavených lidských duší . . .:
tiše se kradly a do mojí duše, jíž blesky sžehly,
si mraky ty lehly.

Úryvek z dopisu.

— — Dnem každým člověk hůř, hůř žije.
Zřít zbankrotělou společnost, jíž cudná mravnost kryje,
zřít hloupé holčinky, jež koketně se znají usmáti,
na dámy hrají si a vznešeně tvé přijímají
toužebné vzhledy, fádní poklony, a radost mají,
že od piva se po nich směšně točí páni šosatí . . .:
Zřít veškerou tu naši pozlátkovou mizerii
od puchu temné uličky do oslnivých salonů,
jak po dni den a měsíc ve všednosti pustě mizí
a člověk zpuchlosti té k zemi strouhá mrzkou poklonu,
jak do bahna se zvolna ryje, v kalu topí, dusí,
odporem vzpíná se a vidí, že tak jednat musí
— — — — — — — — — — —
oh, uznáš: vzpírá se mé péro pravdu dále psát,

e bouří se, co uplváno ztichlo, žhavý cit,
› něco bláznivé, co nelze, nelze oklamat,
co nikdy nesmí odpustit!

Po prázdninách.

ías v Praze rušné, hlomozné a nervosní.
' tvém uchu ještě hudba venkova ti zní,
raskání bičem, kejhot husí, slepic křik,
las vozkův, lesa šum. Však to jen okamžik.
ȓuch ulic, auto, tramway, sluhů hlas
ě obemkne a sevře. Tedy v Praze zas.

•

\ v duši zahoří ti ještě vzpomínkou,
ık slavnostně a vážně světlé mráčky jdou
›o nebes blankytu bez konce; v slunci jak
e topí kraj, jak svítí klasy, hoří mák
ı říčka stříbrem tavíc se svůj mírní chvat
ı vyhřívá se v slunku jako sytý had.
)ech zrání; zavěje z luk, z polí, ze zahrad,
ašumí z lesů, prsa dme a svítí ze zraků
›ol, vášeň, naděj taje, kouzlo zázraků.

Chci život.

Chci život, jenž proběh' by v šžíhavém žáru
ak hořící láva, jež šíleně s Vesuvu stéká,
ře, šumí a prýská a k nebesům dýmá svou
páru.
\ zchladne — mrtvá řeka.
Jak meteor vzplanout chci s závratné výše
ı s úsměvem patřit, jak červíček bídně se
třese
ı zdivené zraky své prosebně ku nebi nese.
Tak vzplanout, zajít tiše.

Návrat k matce.

I. Zdá se mi: pozdě je k návratu;
zdá se mi: trochu záhy.
Včera matka má byla tu,
zřím hrobu prahy.
Včera jsem zvědav v svět vykročil
s nadějí, touhou v duši.
Říci nemohu: dost jsem žil —
a srdce buší.

A jsou v tom divoké výkřiky
opojení a děsu,
náhlé slavnosti zániky
bez dechu hlesu,
a je v tom rozpolcenost snah
a diletantství citů ...
Zemdlen vracím se, zhořklý, nah
a sám. — Ne: Jsi tu.

II. Žes zemřela? Zlý to sen. Jsi tu.
Vlasy Tvé s kaštanu leskem
tekou po bílém habitu
a oči Ti vlhnou steskem.
Nade mnou, že jsem nehodný?
Či jsou to staré žaly,
jsou to Tvé mládí čisté sny,
jež nezrozené sťali?
Odpusť, že mluvím důvěrně.
My v životě trochu si lhali.
Ty nesvěřila jsi se mně,
bez lásky že jste se vzali
a já Ti lživě předstíral
svou víru v Boha Tvého,
Tvou Marii. Já jsem se bál
Ti říci, že vyznávám Svého.
Teď říc to smím. V Boha života
já věřil, v Život věčný,
jenž v tisíci změnách kolotá,
úžasný, nekonečný.
Dnes Tebe radostně vyznávám:
Tvou prostotu, jasnou
mysl, umět jít sám
a mít duši šťastnou
svým štěstím obráceným v sebe.
Ať život raní pak, drtí
zvolna, mít svoje nebe
a mír ku poslům smrti.

Konec písně.

Do noci pusté a hluché s mlhovinami,
s matnými stíny, řídkými jasy s snivými
hrami,
do spánku hlubého, klamného bdění a strachu
zpíval jsem píseň.
Vřískaly struny mé, lkaly a jásaly ve šmytce
vzmachu,
prosily o trochu pozornosti.
Byly to vetché už skřipky, v ně dral se mi
z hrdla
zoufalý výbuch mých divokých hněvů a vášní.
vše, co v mém žhavém a výsměšném oku kdy
vřelo,
hledalo výraz a hledalo ton.
Kolem mne opilé stíny mých bratrů,
Zmatené, kalné, a krvavé oko jich zmateně
plálo,
klelo mi vyhrůžkou, supělo pomstou.
Hrál jsem jim jara a života píseň,
jásal, a do dálek vítězných výskaly strhané
struny.
Byly jim cizí to zvuky a nezvyklé tony,
klnuli skřípkám a klnuli mně.

Pokoj mám popřát jim, nevyrušovat,
popřát jim radosti, popřát jim klidu,
z jediné radosti nevyrušovat,
nechat je třásti se v opilém agoně s ženou,
skřipkám dát oddechnout, oddechnout sobě.
Nemám už skřipek, jež do noci hrály
tajemně tichých i se svými orgiemi.
Zledověl jazyk a ztajil se dech,
ztemněly světy. A nad nimi bílá smrt. —

ANNA WELSOVÁ:

Z NAŠÍ VESNICE.

My na vesnici jsme snad všude stejní. Vzdáleni společenského života. Neznáme ho vůbec. Každý jen uzavřen v sobě těší se svými malými radostmi a trápí svými malými bolestmi. A setkáme-li se náhodou s někým, promluví o běžné události, kterých je na vesnici tak málo, že je radno sejít se s ním zase až za pár měsíců, nechce-li se opět tutéž událost přetřepávat.

Než se my, vesničané, staneme přáteli, zkoumáme těžkopádně celou bytost druhého a rozvažujeme často, když už je dávno po přátelství, jestli jsme snad nebyli tehdy příliš upřímní k sobě. Nedovedeme se odhodlati k činu, stojíme bezradně před každou nepatrnou otázkou!

Obcování s učitelkou Hedvou změnilo znenáhla mé názory. Zpozorovala jsem, že ona béře lidi tak, jací jsou, ode všech přijímá poučení, i od dětí ve škole, jejichž mladým dušičkám se musí přizpůsobovat. Nezkoumá dlouho, každému je přítelem a nedůvěru toho, kdo jí nebyl nakloněn, odzbrojuje svou dobrotou. Byla vždy mírně veselá, sama nedala nikdy podnět ke špatné náladě a dovedla několika slovy uklidnit, jakoby stála nad všemi malichernostmi. Řekla mi jen: Ráda obcuji se svými kolegy, kolegyně pěstují víc osobní zájmy.

Je neobyčejně duševně silná, řekla jsem si, může-li se každému tolik věnovat, aniž se tím rozptylovala. Nebylo dne, abychom si spolu nevyšly na procházku a pořád jsme měly pro sebe tolik zajímavých novot! Nová písnička, obrázek a ty roztomilé příhody ze školy! A nedávno mi řekla, že ji navštíví její kolegové. Pobyli u ní a k večeru přišli s ní k nám. Hrálo se a zpívalo se. Světlo lampy, tlumené stínítkem, dodávalo pokoji intimity. Nálada stoupala. Řekla jsem si: „Vidíš, hudba je spojka, sblíží a dopoví vše, pro co nebylo slov." — Večer ubíhal. Odešli, a já ještě chvíli seděla s Hedvou. „Je mi tak dobře", řekla několikrát.

Druhý den jdu k ní. Má čistý, světlý pokoj vyzdobený klestem, což působí zvlášť příjemně. Zdá se mi, že má trochu zarudlé oči.

„Když jsem včera přišla od tebe", pravila šeptem, „seděla jsem dvě hodiny s hlavou v dlaních a zdálo se mi všecko ještě jednou."

„To dělá hudba, má milá. Hudba je drzá, vtírá se člověku a naladí k pláči i k veselí." —

„Snad máš pravdu", usmívala se Hedva, „pohleď, napsala jsem si všecko, co mi šlo hlavou, jen abych nezapomněla své včerejší nálady."

Podala mi zápisník a já čtu:

„Tak, konečně jedna hodina. Počty. Co, co budu povídat, aby hodinka utekla, aby i děti cítily, jak se těším dnes na cosi, aby i ony byly šťastny? Pohádku, pohádku o pěti, šesti, sedmi, osmi. — A vidím jich, svých přátel, tolik za stolem, ptají se, jsem-li šťastna, co dělám — — — Děti odpovídají k roztržitým otázkám a já se usmívám, tuším blížiti se postavy zasněženou silnicí. Ano, 5+3=8, dolehlo k mému uchu a já, ještě se usmívajíc, mechanicky opakuji.

Mine druhá hodina, a ručičky stojí. „Slečno, slíbila jste nám pohádku o Sněhurce, uměly jsme počty." Horečně se toho přání chápu. Kreslím, povídám, jak v chaloupce smutno bez dětí — udělají si ze sněhu Sněhurku, zázrak, oživne — atd. Děti nedutají, netuší, že jarní slunko proměnilo Sněhurku v obláček; jsem pohnuta, vzpomínám na chvíle pracně stvořené spokojenosti, jež mizí každým dnem.

I hrát na slepou bábu dětem dnes dovolím, lavice odstraním sama — šťastna předtuchou, radost dětskou sdílím. Za hry čas prchl, — modlitba — pa, pa, děti — a již ubíhám domů do tepla, jež zvětší milá mi společnost — přijdou — snad — narovnávám pokrývku, tu ručník, lopatka na truhlíku dostane lepší místo. Jsem neklidna — nepřijdou-li, pak — ne, přijdou! Za klepáno hlučně. Jdou, jdou — na zdar, na zdar lidi, to je dobře, že jdete. Radostí stávám se nepozornou, točím se k tomu, onomu, a kdo z nich mne nejvíce potěšil, ne, to říci nahlas nesmím — ani ukázat. Odstrašila bych ho svým žhavým citem, všichni jsou mi stejně milí —

Rozloučení — prázdný pokoj, sedím u stolu proti jeho vidině a hlavu v dlaních sním o krátkém štěstí, jež mi život po dlouhých, dlouhých dnech dá — a v probuzení — zas bolest. Vidino buď se mnou!" —

Dočetla jsem. Nevím dobře, co to vše znamená, dívám se chvíli na ni a zase pročítám některé věty.

„Snad přece víš, že ho mám ráda", povídá rychle Hedva, nehledíc při tom na mne.

Zda vím? — Protivné denní světlo sesílené sněhem, odráží se na bílých stěnách pokoje a bije do očí. Tak? Hedva tedy? Zvláštní a přece tak milé! — Nenalézám slov. A konečně se ptám: „A co on?" — „On nic neví, nikdo nemá ani zdání, nechci, aby věděli!" —

Cítím, jak ji mám ráda a dokazuji jí to radami. Že si jistě nezadá, ukáže-li se bez masky. On myslí, že by ji urazil, vykládal-li by si její přátelství ke svému prospěchu — vždyť ona se chová ku všem stejně.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jdu domů. Sníh chrupe a svítí. A jak se tak rozhlížím kolem, ujasňuji si, jak směšné bylo vše, co jsem k ní mluvila.

Má ho ráda — to je fakt, který musí být brán tak, jak je. Beze změny. Proč chtít co jiného? — I tak je vše krásné! —

Jdu. — Ten náš milý sníh na vesnici! Pokrývá náves, balí chaloupky a stromy a září, až oči přecházejí. Objeví se šlépěje, ale než se naděješ, jsou už zaváty novým sněhem. Tak, hezky jen žádné změny! A k jaru, když sluníčko mocně svítí, je třeba velkých bojů, jarní vody se valí z lesů jako mohutné slzy, než sluníčko pomalu, pomaloučku vítězí —.

Vídáme se s Hedvou denně. A našly jsme jakýs mírně veselý ton, kterým mluvíme — o Něm.

—o—

EUGEN POLLAND:

UMĚNÍ.

Já viděl Krista: na Golgathu šel,
krev na tváři a na ramenou kříž;
pad' pod ním třikrát, ale zas šel výš,
ach, na horu, kde lotrů kříže zřel.

Za soucit jeden spatřil nebes říš,
však druhý, na rtech jízlivý škleb mřel
a dole zástup hemžil se a vřel,
jím matka Kristova se drala blíž.

Sám, bez matky jde básník luzou štván,
a mnohé zlíbá jeho ráję van,
však těch je víc, jimž zbyl jen krutý smích.

A proto krví psána ve verších
jsou slova všech, již, hlavu hložím spjatou,
kdy lkali, Kriste, nad Tvou krví svatou.

O MILUJ . . .

O miluj ret, jímž klnula ti žena,
vždyť klnout bude sobě usoužena,
až krásnější sny rozvěje jí čas.
Nad hrobem svadlých nadějí lkát bude,
až láska k dětem nevděčným jí zbude,
a hořkost vzpomínek a bílý vlas.

O miluj jen a nikdy neklň sám.
Jsi větší tím, že mstíš se květinám,
jež jiným daly vůni svou a plod?
Tím větší buď, že umíš odpouštět
a s pláčem zlíbat mrtvých skrání led
a trpě sám, mít soucit pro život...

O miluj jen tu věčnou mučenici,
jíž jízlivě smrt směje se v žluť lící,
kdy pozdě už o zoufání tvém snít...
Ty víš, jak pálí slzy z očí ženy,
kdy v marné naději štká roztoužený
jich majestátně velký, svatý cit —

—=o=—

SIEGFRIED KAPPER:

RABBI A ŠEDÝ DŮM.

Českožidovská pověst.*)
Přeložil Jaro Malina.

Ještě ke konci předešlého století**) stál v Pinkasově ulici starý, šedý dům nejvýš podivného vzhledu, který od nepaměti nebyl obýván jedinkou živoucí duší. V šířce dvou oken, z nichž dávno již sklo se vysypalo, o jednom poschodí, jak stál tu mezi novými domy, jako slepá prababička mezi dvěma pravnučkami. Zdi, které kryl staletý prach, byly na mnohých místech rozpukány od paty až ke štítu, a tu a tam i břečťan se na zdivu uchytil a šplhal do výše. Zpuchřelá šindelová střecha, dvakrát tak vysoká jako sám dům, byla porostlá mechem.

Mnoho podivných zkazek vypravovali si ode dávna lidé o tomto porozpadlém domě, který stojí pod ochranou vyšší bytosti; neboť desetkráte padly domy kolem do kola popelem, a starý dům zůstal nedotknut, a mnozí dokonce viděli, jak při požáru bílá holubice kroužila nad starým stavením.

Ale byla to zejména jedna jizba v šedém domě, o níž nemohl lid nikdy dost podivného vynaprávět. Ani noha nepřekročila dosud práh této jizby; žádná ruka lidská neodvážila se dosud otevřít zámek na dveřích visící, a kdo jen jediný pohled vrhl úzkou štěrbinou mezi veřejemi, ten nemohl se pak již nikdy celým srdcem těšit z víry svých otců; — muselo se mu zde vyjevit, musel zde uzřít, jak jasný démant víry, zastíněný celým světem strusek, je zakopáván.

Jizba však vyhlížela vždy jako o páteční noci. Stěny byly jako by právě dnes vybíleny, podlaha jako dnes vydrhnuta a posypána běloskvoucím pískem, sedmiramenný svícen zapálen, bílý ubrus vždy na stole rozprostřen a čas od času zaznívalo tu cos podivně, jako lahodný zpěv jinochů:

„Pojď, příteli, vstříc jí! se slastí rozmilou
kyne nám Sabbath, nebeská choť!"

Ale na vzácně vyřezávané a červeným sametem potažené lenožce seděl bez hnutí — rabbi, v plášti šubatja, docela novém, s novou čepičkou na hlavě, a před sebou měl rozevřenu knihu Gemarah. Bílý vous sahal mu téměř až k chodidlům, a někteří dokonce pozorovali, že prorůstal stolem. — To byl rabbi — nemohu si na jméno více vzpomenout — který byl tolik učený a v písmu zběhlý, že nemohl umřít.

Když byl stodvacet let starý, přišla k němu smrt a řekla: „Rabbi! Jsem Maloch hamoves a přicházím, bych tě odnesla."

Rabbi však, který právě písmem svatým byl zabrán, odvětil: „Malochu hamoves! Kliď se ode mne a nebuď duchem zlým, když duchem dobrým býti máš. Ještě jsem slovo boží zúplna neprozkoumal; a nechci dříve umřít, dokud nevynajdu pravý smysl boží nauky, abych ji mohl v její pravdě a jasnosti podati mým chybujícím bratrům. Až ukončím, co chci a mám, pak chci vstoupiti ke svým otcům."

Maloch hamoves neměl žádné moci proti této řeči a řekl jen: „Chci se tedy navrátit, až pravý smysl božího slova promyslíš; jestliže však jen jedinkrát se odvrátíš, jen v jediném ze svých nejmenších smyslů a myšlenek, byť jen na čas, který je třeba, abys víčka přimhouřil a opět zvedl — v témž okamžiku mně jsi propadl!"

Rabbi chtěl ještě cosi říci, ale Maloch hamoves byl zatím již zmizel.

Jestliže rabbi dosud s nejsvětější a nejživější horlivostí pátral ve slově božím, činil to od tohoto okamžiku tím horlivěji a vytrvaleji. Nejedl a nepil, jeho jedinou potravou byla šťáva, kterou každé soboty ssál z fíkového plodu. Jinak se postil celý týden, nespal, a ani za dne, ani za noci naodvrátil zraku od své knihy. Fík pak přinášela vždycky služebná jeho nejmilejší vnučky, neboť žena i dcery mu dávno již zemřely, a kladla jej bez nejmenšího šumu, aniž by byla jím viděna, na jeho stůl. Po dlouhých letech však zemřela služka, a vnučka rabbiho, která sama již byla značně stará, vzala dívčici jinou, mladou a hezkou.

*) Pátraje po některých pramenech k životu a činnosti Siegfrieda Kappra, našel jsem v I. ročníku Franklových Sonntagsblätter (Wien, 1842) tuto pěknou rozkošně symbolickou pověst, kterou zachytil Kapper ze starého pražského ghetta a jako dvacetiletý medik ve Vídni potom otiskl. Zajímala mne nejen svým původcem, ale i svým krásným symbolismem marného úsilí najíti pravdu v starých slovech písma, zatím co kolem proudí jasný, vonící život a věčně mládnoucí příroda píše samé knihy hluboké, nevyčerpatelné moudrosti. Obraz starý a stále tak nový a časový. Nepokládal jsem proto za bezúčelno předložiti pověst v překladu.

**) Psáno r. 1842.

A ku podivu: velitelka nepotřebovala jí v jejích služebních povinnostech ani dost málo poučovati, dívčice znala vše a konala vše sama od sebe a tak nesla v předsobotní večer fík do rabínovy jizby. Ale nečinila tak bez hluku, ani tak aby nebyla viděna; s veselým zpěvem vkročila v jizbu, postavila se před rabbiho a přátelsky se na něho usmívala. Na to odhrnula svůj stříbřitý závoj, a její havraní kučery rozvalily se bohatě a bujně po její mramorově bílých prsou; žádostivě hořely černé plameny jejích očí; na rtech, lících a ňadrech vlnila se a vábila horká vesna lásky, a na místě chudého lůžka, na němž rabbi od padesáti let vůbec neležel, stál tu pojednou měkce vycpaný, modře sametový divan, posetý stříbrnými hvězdami; vysoko nad ním drželi dva andělé lásky azurově modré clony a závěsy, andělé stáli, a závěsy zvlněné a načechrané klesaly jako v zapomenutí k zemi a pokryly divan skoro docela. Těžká růžová vůně kořenila vzduch — nesrovnatelně krásná žena kynula k divanu — v tom bila půlnoc.

Rabbi však, který právě dnes přemýšlel o jednom z nejzáhadnějších slov písma, o slovu, které dočkalo se nejmožnějších a nejrůznějších výkladů, byl příliš hluboko ponořen ve své pátrání, aby něco z toho byl pozoroval. On zapomněl tentokrát dokonce i na fík a příštím týdnem počínaje, přinášela mu již zase jiná bez nejmenšího šumu fíkové ovoce. Neboť krásná, mladá služka od posledního pátku zmizela.

Rabbi však pátral dále, vždy jasněji a zřetelněji, ale také vždy ve větší a větší dálce domníval se, že vidí pravdy Kanaán.

Tu přišel v čas slavnosti zákona do Prahy (Gesetzfreudenfest) cestující Bachur a dal si o rabbim v Pinkasově ulici dlouho vyprávět. Pravil, že úmyslně podnikl obtížnou cestu ze zaslíbené země, aby poznal toho, o němž mluví půl světa. A skutečně v předvečer slavnosti zákona stál vedle rabbiho, a jakoby věděl, že ten nic světského nemluví, tím méně činí, vrhl pohled do otevřené knihy; věděl hned, o čem právě rabbi přemítá a rozhovořil se s ním o místě onom takovým způsobem, že šedivý kabalista v málo hodinách se dostal v předmětu svého bádání nepoměrně dále, než za celé půldruhé století, které strávil nad psaným písmem božím.

Když táhlo však na půlnoc, Bachur vyňal z kapsy svého šarlatového kaftanu zlatý pohár a láhev nejlepšího vína, postavil obojí na stůl a řekl:

„U paty hory Sinai stojí osamělý vinný keř, a toto je zlato jeho hroznů! Popijme spolu ze společného poháru, rabbi! Neboť společné pátrání nás sbratřilo a potom, vždyť je dnes předvečer slavnosti zákona!"

Rabbi však neviděl ani poháru, ani vína a ničeho neslyšel z posledních slov; neboť co této noci vyrozuměl a získal ve vědění, to zabíralo jeho ducha neustálým, hlubokým myšlením.

V tom bila dvanáctá, a Bachur zmizel.

Rabbi však pokračoval dále ve zpytování slov písma, a čím více pátral, čím více přemýšlel, tím více pochyb prorážel o v jeho hlavě; ale všechny odstranil jeho neunavný duch; neustal usilovati o pravý smysl, jako horník, který se spouští v nejhlubší šachty, aby vynesl ryzí zlato k dennímu světlu.

Zatím uběhlo opět padesát let, a rod rabbiho byl již rozmnožen v bezpočetné větve.

Třikrát ročně, na hlavní svátky, přicházeli všichni a ptali se po stavu rabínově.

Tak bylo i o slavnosti téhodne, a všechno spěchalo, aby ozdobilo svá obydlí zeleným větvovím a kvítím, a ulice zdály se brzo jako ve vonné zahrady překouzleny.

V starém, šedém domě v Pinkasově ulici bylo dnes neobyčejně živo. Jeden podával dvéře druhému; neboť všichni nesčetní členové rabínova rodu přicházeli a odcházeli. Všichni museli kolem dveří jizby, v níž seděl rabbi; ale všichni chodili po špičkách, beze slova, aby rabbi nebyl rušen.

Když bylo již k večeru, bylo tážících se stále méně a méně. A když již téměř nikdo nepřicházel (byl právě čas, kdy první hvězdy ukazují se na obloze, a v synagogách říká se přechodní modlitba ze svátku na všední den), tu blížilo se ke dveřím černovlasé, překrásné pachole, dotklo se tiše kliky, otevřelo bez hlesu dvéře a vstoupilo před rabbiho:

„Dědečku! Nechceš mít o slavnosti téhodne růži? Tu máš, tvůj nejmladší vnuk ti ji přináší!"

Když rabbi uzřel plnou, čerstvou, vonící růži, bylo mu jako před dvěstěpadesáti lety, když byl ještě mladíkem a růže měl nade vše rád a celé dny bloudil v zahradách a lesích, a zdálo se mu pojednou, že se může slovo boží čísti ve věčně a neměnitelně mládnoucím písmu přírody lépe, čistěji, jasněji a zřetelněji než v temné, stárnoucí knize a na sežloutlých pergamenech. Vzal růži, patřil na ni pohledem plným lítosti, pohledem, v němž bylo psáno: „Ó, neplodné úsilí!" — a tři dny na to proudil tichý zástup černě oděných mužů s bílými talesimy na hlavách ze starého, šedého domu k blízkému hřbitovu.

Rabbiho pochovali.

Ale jeho duch sedá ještě ve starém, šedém domě v Pinkasově ulici a slaví tu věčný Sabbath. Má knihu před sebou rozevřenu, ale nečte v ní, nepátrá po Kanaánu pravdy v černých literách — on se jen diví, že to jednou činil! —

—=o=—

FANKICA NOVÁKOVA.

VŠEDNÍ PŘÍHODA.

Podzimní listí žluté a porosené večerní mlhou padalo přes chvíli zvolna k zemi. Světla luceren zdála se být bludičkami. Šum města zanikal. Po pěšině vyšehradského parku šlo děvče. Šlo i nešlo. Dva kroky v před, zastaví se, přemýšlí. Bolí hlavička? Ne, duše je unavena. A zase několik kroků ku předu, ruka vztáhne se po holé větvičce, pohladí ji, a děvče jde zase dál. Dvéře hřbitovní jsou zavřeny, je příliš pozdě. Kostel ční tvrdě do výše, věže zanikají v mlze. Jde a mine budku i vojáka stojícího na stráži. A nemyslí na nic, chodí sama cestičkami, nečeká na nikoho. Tuhle klekátko, nad ním kříž nebo madonna, nebo

ıad jiný svatý, neví, jen cítí, že jde z toho ůza. A vzpomíná si, jak kdysi klečívala u ɔdobné sochy, modlila se, ale dnes toho nevede. Byla by ji směšnou modlitba, byla / si směšnou sama pro skutečnou bezúčelɔst modlitby k soše. Život je realista a ona stala realistkou v něm. Je jí smutno, ne toho, že se neumí modlit, ale že není modlitɔu jiných.

Voják na stráži stojí tiše. Vidí temný stín blížit od sadu a chce se mu promluvit na əvče.

„Je smutno chodit samotnému, slečno." ıká to tak tiše směrem k dívce a dívá se ouze, zvědavě, zda a co mu odpoví. A ona əstydí se mluvit s vojákem. Je jí milo, že něɔho zajímá její odpověď, že někdo si vůbec vědomil a povšiml její přítomnosti.

„Ne, není, sám si člověk nejvíc odpočiə!" Pravila to víc jako pro sebe, ale při tom nírnila krok. Jdou s vojákem stejným teməm, každý po jednom chodníku.

„A přece je! — Vy jste se nedočkala?"

„Nečekala jsem na nikoho!" A tu si əprve uvědomuje, že nečekala sice, ale přece a někoho myslila.

„A já vím, že vám bylo ještě smutněji, dyž jste nečekala!"

„Což ptá se nás někdo někdy, jak nám ? Ptají se snad vás, než vás před tu boudu ostaví, líbí-li se vám to tu? Neptají, viďte, přece tu musíte být. Tak je to i v životě."

„Slečno, pojďte na tuto stranu ulice, já esmím k vám."

„Nemohu, pospíchám domů." Jde však řece několik kroků, a kroky protější dopaají stejnoměrně s jejími, oboje potom znějí zvěnou v kostelní zdi. A voják jde plíživě, še a bázlivě k ní. Postaví se do stínu na krok řed ní, prohlíží si ji a jaksi zvědavě se táže:

„A kde jste tady? Co děláte?"

„Chodím do kanceláře, jsem úřednicí!"

Za zdí spadlo několik listů a připomnělo vým šelestem kroky. Voják se ohlédl v pravo v levo, pak zase v dívčinu tvář.

„Říkáte, že není vám smutno a mně je amotnému, zvláště v kasárnách."

„Což nejste z Prahy?"

„Ne, nejsem. Rodiče mám v Oděse, ale ıou z Čech. Odešli, když mi byla čtyři léta." eho hlas se ztišil.

„Vy jste tedy z Ruska? A jak se vám tam bí?"

„Slečinko, tam jsou mlhy, takové husté bílé, pěknější než tady."

Děvče se poptává po rodičích vojákoých, dotazuje se na vojnu, on odpovídá, vyravuje, jeho veliké hnědé chlapecké oči se əsknou přes chvíli. Opět spadl list nedaleko — hoch se ohlíží kolem, rukou tiskne ručnici k tělu, hovoří šeptem a rychle. Zdá se, že chtěl by jí říci, co tíží ho po dvě léta vojančiny a co nemohl vypovědět jinému. Ještě chvíli povídají, a kdesi za rohem narážejí těžké kroky o dlažbu a znějí — pro něho buší. Srazil maně paty — pohlédl letmo v tiché, dobré oči své přítelkyně a mrštně jako kočka ocitl se na druhém chodníku. Děvče pozdravilo „Dobrou noc tedy!" S protější strany zalétlo k jejímu sluchu tlumené „Dobrou noc — děkuji!"

Pošla rychleji. To prosté děkuji sevřelo jí hrdlo a hnalo ji dál. A zase chtěla se vrátit, chtěla vzít vojáka za ruku a pohladit ji, chtěla se dotknout rty čela — toho prostého hocha — vojáka na stráži. Stála před kostelem, hlava se jí točila, slzy zamžily jí zrak a ve spáncích bušilo: „Děkuji!"

Nešla. Podzimní listí padalo dál zvolna a tiše. Octla se dole v městě v mihotavé záři luceren. Nebylo však smutku ani únavy v její duši, byla jen radost a jakési vědomí dobra. Vyvolala okamžik v osamělém mladém muži, okamžik, jenž byl dobrý. A vyvoláváme-li dobro, tišíme vlastní bolest. Zahřála skřehlé ruce vojáčka na stráži. —

—=o=—

JOSEF HAVLÍN:

ŘEKA.

Jdu nocí ztišenou kol velké řeky,
jež v temnu stopena k předu se valí;
co chvíli v ucho mi zavzní zvuk měkký,
jímž šplouchá vlna kdes o strmé skály.

Kdes v dáli, daleko, se světlo míhá
tak, jak o životem tužby a přání.
Teď hasne, náhle zas v záři se zdvihá;
zdá se mi nebe že k zemi se sklání.

Jak páska smuteční řeka se kreslí
v zásvitech bledých, jež na ní se mihly —
člun lehký zašuměl hbitými vesly,
že sotva ho se břehu oči mé stihly.

Zas ticho po řece. Občas se bleskne
svit jasný ze mraků černavé změti.
Do ticha v přemetu ryba zas pleskne
jak v tmavou hlubinu když kámen sletí.

Ku předu, ku předu neslyšným krokem
jde řeka, jindy zas ve vírném jeku.
svá pouta trhá, — jak přemnohým rokem
náš život bouří se v jinošském věku.

Při ústí líný se veletok valí
zbahnělý špinavým, ohavným rmutem —
i život mnohdykrát horizont zkalí
a bahnem zanese v zápase krutém.

—=o=—

DROBNOSTI.

Památce Mrštíkově.

Děsná zpráva — Vilém Mrštík mrtev! Skončil sebevraždou! Srdce se zachvělo a řádky novinářské černi oku unikaly. Sklonil jsem hlavu a slza do oka se vkradla . . . Hlavou táhla se reminiscence na naše poznání. Bylo to v poledne, když jsem vyšel z ateliéru na chodbu. Na schodišti jsem zahlédl správce domu pana Liebicha s lucernou v ruce. Kam jdete, vzkřikl jsem na něho, pane Diogenes? Ohlédl se a odvětil: „Kam jdu? Na půdu; čeká tam na mne pan Mrštík. „Jakže, snad ne básník Mrštík?" „Ano, básník," odvětil správce přísně, „který bydlí nad Vámi. Dnes jsem mu slíbil, že mu posvítím na staré slavné malby rytířského sálu."

To půjdu s vámi, rozhodl jsem se hned, rád bych se s ním osobně poznal. Šli jsme —. Vilém Mrštík přecházel po půdě a vyrušen naším příchodem vyšel nám naproti a upřímně mi podal ruku. Správce nás vyzval, abychom šli opatrně k otvoru, kudy musíme sestoupiti s půdy do sálu.

Věc dosti nepřirozená, ale bohužel pravdivá. Slezli jsme opatrně asi dva metry do hloubky na strop do husté tmy, která tam byla zazděna před padesáti léty. Teď jsme shrbeně stáli mezi dvěma stropy! Správce ochotně zvedal lucernu až ke stropu malebných allegorií, při čemž nejvíce viděl sám, a my sledovali jsme záhadně ozářené partie různých barev.

Mrštík očarován kouzlem ponurého paláce a jeho malířských památek zlobil se, že tak málo máme citu k české historii. Správce domu postavil lucernu k noze na trám stropu a pravil: „V létech asi šedesátých majitelka tohoto domu U s e d m i č e r t ů, bývalého paláce hr. Straky, proměnila rytířský sál v rodinný byt. Tím je výška sálu snížena o dva metry."

Zde tedy stojíme na stropě bytu a díváme se, bohužel však nevidíme, na strop sálu a jeho slavné malby. Dnešní majitelka mohla by dát strhnouti alespoň jeden strop bytu, odkud by bylo lépe viděti. Pak by sem nemusil nikdo půdou lézti. Stane prý se tak, ale dříve si musí někdo zlomit vaz neb alespoň nohu. Domluvil, uchopil lucernu a šoural se k otvoru. Mrštík beze slova za ním. Hnul jsem se také.

Hlavou mně táhl obraz zadumaných lesů na Veveří. Poznal jsem autora P o h á d k y m á j e. Viděl jsem před sebou Ríšu, jak s rozbolavělým srdcem obchází myslivnu a čeká na svoji laň — na Helenku . . .

Vylezli jsme zpět na půdu, poděkovali správci, a šli jsme spolu do malostranských uliček. U Karlova mostu jsme se rozešli.

Druhý den dotazoval jsem se správce Liebicha, u koho vlastně pan Mrštík bydlí?

Správce odvětil, že bydlil v podkrovní světničce u půdy a že se právě odstěhoval. Litoval jsem — byl mně na první dojem neobyčejně milý. Myslím, že všem, kdo ho znali.

Stane se, když někdy poznáte autora své zamilované básně-knihy, že máte zkažený dojem. U Mrštíka však dojem první stupňoval se poznáním osobnosti jeho.

Na to uplynulo několik let, kdy sešel jsem se s Mrštíkem podruhé. Bylo to zase na Malé Straně. Tentokrát ve vinárně.

Seděl se svým největším přítelem, jak jsem četl v novinách, Jaroslavem Kvapilem. Pozdravil jsem se s nimi, ale nechtěje rušit jejich hovoru, usedl jsem k druhému stolu. Tehdy byl Mrštík spoluautor M a r y š e, spoluautor A n e ž k y měl již nezdar. Tehdy jsem Viléma Mrštíka viděl naposled. Život je prokletý a bídný. Kam zašly písně o štěstí? Viléme! Maryšo! Anežko!

Praha, v březnu 1912. **Sochař Hnátek.**

Svůj člověk,

ten článeček z čísla 3. mne chytl. Zlobil jsem se, že ztrácíme Prašnou b r á n u. Bohužel takových dokladů n e s v ý c h máme v Čechách a na Moravě příliš mnoho. V Č e c h á c h: Na hoře Táboře u Lomnice nad Popelkou je vesnice, která dříve měla pěkné jméno P l u ž n á. Toto jméno Němci překřtili si na Plauschnitz, a my, jako sví lidé, hned jsme ztratili cit i rozum a říkáme: „Jedeme sáňkovat do Ploušnice", a také tak to jméno čte se ve Vilímkově jízdním řádu. — Dva doklady z M o r a v y: Jako student jezdíval jsem z rodného města do Brna přes Náměšť a Zastávku. Zastávka slula samota s železnými hutěmi blízko Rosic, Oslovan a jiných míst, kde jsou uhelné doly, vedle hutí bylo tu několik jen chalup a veliká hospoda z á j e z d n í, tedy z a s t á v k a pro formany. Po německu a po havířsku zastávce říkali „Segengottes", ale celý český svět znal jen Zastávku. Přišlo tuto prodloužení dráhy z Brna až do O k ř i š e k, a hle! původní český název z ryze českého kraje zmizel, a dnes musíte se již ptáti po B o ž í m P o ž e h n á n í. A uvedené právě jméno dědiny znělo O k ř i š k y, vždy jen množné číslo —. Kam jdeš? tázávali jsme se. Jdu do O k ř i š e k". Na pout do Přibyslavic chodilo se a chodí se přes Okřišky. Jakmile však byla dostavěna transversálka z Brna do Tábora a byla k severozápadní dráze připojena v Okřiškách, zmizely Okřišky, poněvadž Němci dali do jízdního řádu Okřisko, a my věrně, poslušně a slepě se opičíme po nich a chodíme do Okřiška, přes Okřiško atd.; div že si přidáváme aspoň ten háček nad s. Jen býti svůj člověk a vyhraněnou individualitou!

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 3. května 1912. Číslo 18.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

KAREL NOVÝ:

ZAS JARO . . .

Jak milenčina něžná ruka
zas jaro na okno mi ťuká,
plamenem bílým útočí . . .

Kdes v jižní dálce za mlhami
můj domov leží, kraj můj známý,
mé lesy, pole, úbočí,
uprostřed lučin, na skalách
studánky moje svítí v snách,
a ve všem kvete trylek ptačí
a zlaté jiskry slunce skáčí . . .

Vzpomínky v srdci hořce pláčí,
mohu jen náruč rozepnout
a dravým steskem rozhořeti . . .

Jsem dán tu města do prokletí
a marně trhám tíhou pout!

•

OBCI, KAM PATŘÍM.

Byl jsem tam poprve v životě,
chachacha, pro rodný list.
Špinavá vesnička maličká,
na kopcích ztracená kapička.
Jedno z těch blažených míst,
jež města silou a zdravím hor —
— kojnými zásobují.

Bizarní figurka lajdáka,
širák můj poděsil zle
červené horačky, lesáky,
cenili zdravé své tesáky,
podmračně koukaly, zle . . .
Což mohu za to, že osud mě
v rozmaru na krk dal jim?

Což mohu za to, že špatný jsem
málo ctím zákon a mrav?
Prosím vás: Sám jsem se vychoval,
s životem na vlastní pěst se rval,
tož — mohu neplivat na lidský brav?
Načisto, vidíte, nejsem přec otrlý,
vždyť si jdu pro list rodný.

Nehleďte na mne tak cizácky,
rád vás mám, věřte mi —:
Peníze — neradi? och rádi zajisté! —
na truhlu otcovu dali jste . . .
(Bůh dejž ti pokoje pod zemí,
když ti jej za živa nechtěl dát,
dobráčku, zlatý táto!)

Tulák jsem. Dobrého srdce však!
Za vše se odměním vždy . . .
A proto, že já vás miluju,
něco vám hezkého slibuju:
Odejdu a nezví o mně pes.
Věčný klid bude mít vaše ves,
chachacha, ztracen navždy!
Slibuju, tisíckrát slibuju!
V přísaze mé se nic nezmění! —
Nuže, jste konečně smířeni?
Podejte tedy své pravice.
Dejte mi spánembohem.

—=o=—

ANNA SVOBODOVÁ:

NA PRAHU ŽIVOTA.

(Paní Marii Klímové.)

Zdence Olivové bylo patnáct let, když odjížděla z malého venkovského města na studie. „Do světa, do světa", říkala si v duchu po celou cestu do Prahy, neboť jela tam po prvé. Tmavé oči v snědé tváři jí zářily jako dva plamínky. Otec, nepatrný soudní úředník, seděl vedle ní zamyšleně, neboť přibyla mu nová starost. Věděl určitě přes všecky úsilovné rozpočty, že nebude moci mnoho Zdeně posílat. A myšlenka, že by jeho milá, nadaná dcerka měla trpěti nouzi, mučila jej nesmírně.

Zdence se ani nesnilo o starostech otcových. Jí bylo jako ptáku, jejž pustili z těsné klece. Zmocňovala se jí téměř horečka při myšlence, že opouští malé, ospalé venkovské hnízdo, kde den za dnem je stejně šedý a nudný, kde lidem působí starost, nosí-li někdo šaty příliš dlouho, nebo má-li často nové. A ona, Zdenka, konečně ujíždí dohledu jejich pečujících očí, odjíždí mezi nové, neznámé lidi — do života. Slýchala ovšem často nářky starších sester, jež po smrti matčině doma hospodařily, na těžký, nesnesitelný život — ale jí byl tento pojem příliš neurčitý, a právě

mlhavost a nejasnost jeho měly pro ní nevyslovitelný půvab.

Zdenka nečetla nikdy knih, jež měly pod názvem připsáno „Pro mládež". Její zvídavá duše pudila ji čísti knihy pro dospělé lidi. A tak se v mladé hlavě nakupil chaos nejrůznějších obrazů a představ, s nimiž si nevěděla rady. Kdysi ve dvanácti letech přečetla „Medřickou" a v noci, ležíc s očima široce do tmy rozevřenýma, řekla náhle starší sestře: „Ty, Máňo, bojím se toho života."

Leccos se jí časem vyjasnilo, ale vlastní obsah žití ležel dosud před ní nezbádán, zahalen neproniknutelnou clonou. Zdenka se horoucně těšila na chvíli, až bude odhalen, a před ní se objeví život ve vší nádheře. Kdyby se jí byl někdo zeptal, co by chtěla uzříti za mlhavou oponou, nedala by odpovědi. Cítila, že očekává cosi podivuhodného, zázračného, pro co neměla dosud jména. Jen jedno jí bylo jasno: Že by si přála, aby za onou clonou stál nejkrásnější a nejlepší z lidí a miloval ji víc než všichni hrdinové, o nich kdy četla.

Všechny tyto dětské sny prožívala Zdenka znovu, hledíc okénkem kupé v letící kraj. — —

Konečně v Praze! Ruch velkého města Zdenku opojoval, že nevěděla ani, jak se dostali do učitelského ústavu. Zkoušku vykonala výborně. Kámen jí spadl se srdce. Zneklidňovala ji jediná otázka: bude přijata? — Byla — dík silné protekci, kterou otec opatřil. Radostně šli hledati byt. Chodili marně až do večera, a Zdenka všecka zesmutněla, neboť tušila, že jest otci obtížno najíti vhodný byt za nízkou cenu. Bylo jí teskno té noci v hotelovém pokoji. Její vášnivá radost hasla, a v srdci jí rostla bázeň před velikým, neznámým městem, kde lidé ničeho nechtějí slevit drahému, ustaranému otci.

Druhého dne vydali se znovu na trudnou pouť. Našli konečně pokojík v druhém patře šerého domu na Starém Městě. Pronajala jej churavá paní, vdova po učiteli. Zdence bylo úzko v neútulném, začazeném pokoji neurčitých barev. Otci však neřekla ničeho, neboť byt byl laciný. Na nádraží se však rozplakala bezmocným dětským pláčem.

Tak začal pro Zdenku nový život. Nesla těžce své první zklamání. Představovala si vždy, že bude míti v Praze čistý, světlý pokojík, podobný rodinnému pokoji doma, na stoleček že si vyloží své oblíbené knihy, fotografie otcovu a matčinu. Časem se jí zasteskne po domově, ale i v tom bude cosi pěkného, poetického. A zatím bydlí v tmavém, neútulném pokoji, knihy i fotografie má v zásuvce rozviklaného stolku, nesmí si ani zazpívat, protože to paní učitelovou rozčiluje, a když vběhne prudčeji do pokoje, je kárána. Zdenka lítostivě vzpomínala na skromný, ale hezoučký pokoj doma, s květinami v oknech a na proutěných stolcích, s knihovnou a stem milých drobnůstek. Proto téměř vždy po návratu z procházky, než se ještě v pokoji rozsvítilo, schoulila se na černé, kožené pohovce a plakala tichými slzami.

Prahu si zamilovala vášnivě. Chodila ráda osvětlenými ulicemi v zástupech lidí, kteří jí neznali, bylo jí příjemno ztratit se zcela v proudícím davu a zapomenout na chvíli všecku svoji osobnost, všecky svoje drobné starosti. Milovala Hradčany a pozorovala často v podzimních večerech jejich mlhavou silhuettu se smutkem v očích. Zdálo se jí, že jsou osamocené, že žijí svým vlastním životem, který nemá pranic společného s ruchem a shonem moderní Prahy. Milovala nábřeží, pohled na temnou Vltavu s odlesky světel. Čekala den za dnem, že se cosi stane, že se něco změní, že přijde ono zázračné krásné, jak snívala kdysi v rodném městě. Představovala si, než usnula, jak by bylo pěkné, kdyby se seznámila s bohatou hraběnkou, jež by si ji oblíbila a přijala za společnici, jak by s ní jela do starého zámku na břehu Normandie, jak by se koupala v moři a procházela v polopustém parku. Jak by se kteréhosi dne vrátil z ciziny hraběnčin syn Eugen, jak by se do ní zamiloval — — — Dále zpravidla nedomyslila, neboť jí spánek zavřel oči. Předmět jejího snění se denně proměňoval, ale šlechta hrála v něm vždy vynikající úlohu, neboť Zdenka měla pro ni vrcholný obdiv. Toužila státi se umělkyní, psala povídky, někdy zkoušela malovat, jindy opět hrála na staré housle po nebožtíku panu učiteli. Ale prsty byly neohebné a v povídkách se nedostala nikdy daleko přes začátek.

A zatím život nedbal jejího horečného hledání talentů, ani jejích snů; vyžadoval od ní, aby počítala algebraické příklady, aby šetřila svých šatů, aby nevydávala zbytečně peněz, aby si odpírala divadla, koncertů i koupě pěkných knih. Mívala někdy „rvavou" chuť k jídlu, ale za nic na světě nebyla by řekla paní učitelové, že má ještě hlad. A tak se potulovala často po ulicích s horoucím přáním, aby našla korunu a mohla se dosyta najíst teplých, vonných uzenek. Ale štěstěna jí nepřála a Zdenka musila tlumit svá horoucí přání — — —

Přeletěl rok. Po prázdninách vrátila se Zdenka smutna, neboť jí churavěl otec. Umiňovala si, že bude vydělávat, aby mu trochu ulehčila. Uměla dosti slušně německy a francouzsky a těšila se, že jí všude rádi svěří kondice. Došla si do několika škol. Ředitelé slíbili jí hodiny, ale míjely dny, míjely týdny, a Zdenka nedostala žádného vyzvání. Nemohla ani pochopit, že jí nikdo nepotřebuje. Neuvědomila si, že jsou tu tisíce jiných, kteří zápasí právě tak, ba hůře než ona. Její sny nebyly už tak barvité a romantické. Toužila po tom, aby měla už po maturitě a dostala místo.

Ale přece se něco Zdence vyplnilo z bývalých snů.

Kteréhosi prosincového večera poslala jí spolužačka z ústavu lístek do Národního divadla. Zdenčina polodětská, smutná tvář oživla, temné oči jí zazářily. Půjde v Praze po prvé do divadla! Radostí a chvatem ani nevečeřela, ale za to pečlivěji upravila bujné kaštanové vlasy, oblékla po prvé novou vyšívanou halenku z bílého batistu a tmavomodrou sváteční sukénku. Když uviděla v zrcadle svou zrůžovělou tvář a jiskřící oči, zdálo se jí, že to ani není ona. A když vystupovala po schodišti na druhou galerii, rozbušilo se jí srdce nedočkavostí. Spěšně, téměř mechanicky odložila v šatně plášť a vyhledala svoje sedadlo. Pak se teprve začala rozhlížet hledištěm. Záře světel, ruch, nádherné toilety dam se-

dících v lóžích — Zdence se zdálo, že se na chvíli ocitla v pohádkové říši. Ssála do sebe dychtivě nové pestré dojmy. Když však zazněly první zvuky ouvertury k „Mignon", zmizelo pro Zdenku hlediště i lidé. Naslouchala téměř bez dechu sladké, opojivé hudbě. Lehounký šál z bílé krajkoviny svezl se jí s ramen, aniž toho pozorovala. Kdosi jej zvedl a jí podal — poděkovala neslyšně, mechanicky, neodvracejíc zraku od jeviště. Ještě v přestávkách dívala se dlouho do prázdna, jakoby naslouchala posledním tichým akkordům.

Soused Zdenčin, černovlasý student výrazné tváře, s duchaplnýma světle hnědýma očima pozoroval se zájmem její zasněnou hlavu. Byl by jí rád oslovil, ale všecka slova byla mu všední, otřelá a nevhodná.

Když naposled spadla opona, a Zdenka váhavě, zamyšleně odcházela do šatny, protlačil se zástupem lidí, pomohl jí obléci plášť a představil se:

„Pavel Horák."

„Zdenka Olivová", pronesla sotva slyšitelně.

Poprosil plaše, aby mu dovolila doprovodit ji. Přikývla.

Když se octli na ulici a vyměnili několik seznamovacích vět, rozhovořil se o hudbě, o svých oblíbených skladatelích, o tom, proč má kterého z nich rád. Zdenku oslňoval jeho hlas, tlumený, ale přece výrazný a živý, i jeho neobyčejná znalost hudby.

„Nemám hudebního vzdělání", pravila smutně, ale miluji hudbu, protože mi vypráví o novém, podivuhodném životě, mnohem krásnějším, než je můj vlastní."

„Proč mluvíte tak smutně, slečno, což není opravdu krásy ve Vašem životě?" tázal se Horák.

Zdenka mlčela. Teprve za chvíli, jakoby se násilně odhodlala, zahovořila přerývaně:

„Ne — není — Víte, u nás na venkově všecko jsem si jinak představovala. Nedovedu dobře říci, co jsem vlastně chtěla, ale vím, že jsem toužila po ruchu, po veliké, sálavé radosti. A zatím je i tu den za dnem stejně šedý a bezbarvý jako u nás v ospalém venkovském hnízdě. Není mohutných, jiskřivých radostí, není nic neobyčejného, nic, co by mě uchvátilo, oslnilo, ohlušilo, nic, nač bych dlouho, úsilovně myslela — nic, co by mi život činilo drahým — Ne — všecko je mi nejasné, temné; nesrozumitelné — Chodím po ulicích mezi lidmi a toužím zvěděti od nich, čemu se říká život. Ne, ničemu nerozumím a je mi z toho smutno —"

Mluvila prudce, vzrušeně, téměř bez dechu. Horák poslouchal s účastí její zmatená, horce pronášená slova. A když domluvila, řekl jí vroucně:

„Rozumím Vám — sám jsem kdysi prožil podobný zmatek. Pravíte, že není krásy ve Vašem životě. Nečekejte nic neobyčejného — všecko je mnohem prostší, než si představujete — ale ne bez krásy. Sama později pochopíte. Jste malinká, svět leží před vámi — můžete prožít ještě mnoho pěkného. Že ničemu nerozumíte, že je Vám vše nejasné? Je to přirozeno — vždyť jste na prahu života. A ten je prostý i bohatý, jednoduchý i složitý. Proto je někdy třeba dlouhých let, aby se člověk dobral jeho jádra a někdy k tomu stačí okamžik. Ani já ve svých dvaceti třech letech nemohl jsem jej příliš proniknout. Rostl jsem však v prostředí, jež urychlilo můj vývoj a umožnilo mi, že jsem už mnohé pochopil a mnohému porozuměl."

„Jak jest moudrý, jak jest moudrý", myslela si Zdenka, „čemu by mě mohl naučit!" A proto se zaradovala, když jí při rozchodu řekl: Na shledanou!

Dlouho nemohla usnouti. Dívala se do tmy stále si opakujíc v myšlenkách: „Nejkrásnější, nejšlechetnější z lidí?" — — (Dokonč.)

—=o=—

L. MUSIL:

JARNÍ.

Upřímné sluněčko vytkalo v kobercích trávy již mnoho květů. Nejlepšími písničkami drobných pěvců je prolnut vlahý vzduch. Uprostřed nového života vůkol měl by se jistě i vlastní život probuditi, zašuměti a vzkypěti. Ale čekáme trochu resignovaně na okamžik vzrušení.

Stojíme v lesnaté stráni na pěšině mezi žlutězelenými větvičkami nizoučkých modřínků: já a moje milá. Ona je veliké, dobré dítě: její drobné ruce dovedou jen hřáti, když hladí, a v očích jí zůstalo kus toho čistého nebe nad hlavou. Dnes jsme chodili dlouho lesem a — bůh ví proč to — povídali si o věcech nám oběma snad lhostejných. Až teď ta vůně modřínového podrostu i řeč nám vzala . . . A oči letí daleko až ku modravému obzoru ku předu, aby co nejvíce krásy objaly, aby co nejvíce dojmů a barev zachytily — —

Ale má milá již se nedívá do dálky, nýbrž její oči se vpily do mé tváře a její rámě tiskne úžeji moji ruku k svému hrudníku. Cítím, že čeká, abych pohlédl i na ni. Oh, jistě že jí nevynechám. Její oči jsou rozevřeny a ztopeny ve mdlém lesku; tváře jí hoří a rty jsou pevně sevřeny. Zdá se býti celá soustředěna na mne, jen na mne. A jak je krásná, tolik krásná —

I u ní je to jaro, všecko jaro. Jen jaro —? Snad, ale krásné jaro.

Bože můj! Mé jaro! Objímám svoji milou a celuji ji v tváře, na pevně sevřené rety —

Upřímné sluněčko vytkává květy.

—=o=—

OTAKAR HANUŠ:

IN MEMORIAM.

Byla jste něžná, Věro . . . Čtyři leta
je tomu už, co jsme vás pochovali,
nad rakví rukou udělali křížky
a hřbitovní si hlínu s sebou vzali.
Jsme tady všichni, co jsme zbožňovali
úsměvnou pýchu vašich krátkých let.

A dneska jeden, jejž jste znáti směla,
nadarmo hledá slova, velká, smělá,
by vám z nich věnec splet'.

Byla jste krásná, Věro . . . Čtyři leta
je tomu už, co se nám nesmějete,
pod zemí červ si denní stravu hledá
a na hrobě vám šeřík v jaře kvete.
Jsme tady všichni... Přijďte k nám, když chcete
jak bílý pták, jenž v klubko černých slét'
a řekněte, že vaše srdce zlaté
je stále též a že se nehněváte,
že jsem vám věnec splet'.

*

MOJE MAGDALENA.

Je tomu dávno... Velká společnost
mne znala kdys a zvávala k svým žertům,
já, žitím trochu zamračený hoch,
jsem jiný pohár nosil lačným ke rtům
a smál se všemu, pro co laciná
dnes společnost jak tenkrát ještě žije,
mne nevábila bujná poprsí,
mne tiskla k ňadrům jenom poesie.

A tak jsem našel svoji Magdalenu.

Vzpomínám. Velký, společenský ples
hřměl obrovskými žofínskými sály,
běl ramen z houští stromků svítila
a rety žen se rozlačněle smály;
mne vábila jen jedna jediná . . .
Úklonou k tanci svolení si bera
své rozčileně jméno zašeptám
a ona kývne . . . Jmenuje se Věra.

A tak jsem našel svoji Magdalenu.

Je tomu dávno . . . Valčík se nám smál,
my, fádních cílů konversace prosti,
jsme promlouvali vůbec o jiném,
než velela morálka společnosti.
A prosil jsem ji, abychom šli pryč
z těch lživě krásných, osvětlených sálů
a sami, sami, zcela samotni
šli k cílům svým a svému ideálu.

A tak jsem našel svoji Magdalenu.

Přikývla. Ví, že celé okolí
je zbahnělé a překážka je samá,
vždy toužila se vymknout ze vleků,
by stala se z ní dokonalá dáma,
řeč proudila . . . Vzal v tanec jiný pán
si později tu dívku dokonalou.
Přikývla. Jako mimochodem jen
mu povolila zítra schůzku malou.

A tak jsem ztratil svoji Magdalenu.

ADAGIO BEZ ZIMNÍ SONATY.

(E. Jeřábkové.)

A zas ta zima přišla bílá
a s koberce, jejž tvořil sníh,
zas po mém okně rozhodila
tisíce květů bizzarních,

a bude zase marna vzpoura
a zůstane vždy pravda to,
že moje srdce jak to pole
je také sněhy zaváto,

že přijde jednou jaro zticha
a že se ledy náhle hnou
a na mém srdci, chorém srdci
že věčně sněhy zůstanou.

—=o=—

HELENA RŮŽIČKOVÁ:

U KLAVÍRU.

Skizza.

Jmenovala se Stáňa. Nebyla již tak mladá, ale vypadala mladě, ba skoro dětsky. Její oči dívaly se na svět s neuvěřitelnou naivitou a dětskou čistotou. Nebyla krásná, ale rysy jejího obličeje byly nad míru jemné a co bylo na ní nejkrásnějšího, to byl její úsměv, laskavý, hřejivý, jenž nikdy nepřestával ozařovati teplým svitem její milounké líce, ať hovořila s kýmkoliv. —

Milovala vášnivě hudbu. Hudba, jako nic jiného na světě dotýkala se její duše, dovedla ji povznésti z hlubin malicherného, všedního života, do světlých výšin světa neviditelného; opájela ji, skýtala útěchu ve chvílích zármutku, a klid v okamžicích, kdy mučivý neklid zmítal její duší.

Každého rána probouzela se, pozpěvujíc si motivek, který Bůh ví z kterých hlubin se vynořil a zavzněl v duši, při prvním doteku zevnějšího světa, jenž volal duši ze vzdálených končin snů, zpět do skutečného života, k opětnému započetí denní práce. Tento motivek pak, dle své jakkosti, tvořil základní náladu celého dne; byl-li zádumčivý, tedy zádumčivou, kypěl-li radostí ze života, silou, odhodláním a nadějí, tedy radostnou a nadějeplnou. Zněl po celý den v srdci i duši, a měl skutečný mocný vliv na celý ten den, jejž právě prožívala.

Každého dne vstávala s nadějí, že tento den přinese jí ono kýžené setkání s nejvyšší bytostí. O Něm nepřetržitě a marně po mnoho let snila a o něm jí vyprávěly tóny nádherných, vášnivých Chopinových polonéz, jež tak ráda hrávala a jež v ní probouzely a živily touhu po takovém setkání a bezmezném, čistém splynutí dvou duší lidských. Netoužila po smyslné lásce mužově a zpozorovala-li, že některý z mužů zatoužil po jejím těle, naplňovalo ji to hrůzou a odporem. Přála si jen a toužila po čistém a bezvýhradném oddání se dvou lidských bytostí sobě navzájem, po spojení se k životu duševnímu, čistšímu a vyššímu.

Jednoho krásného, teplého zářijového dpoledne, kdy slunce mírně rozlévalo svůj s po vší krajině, seděla s Ríšou u klavíru. íša byl mladý muž, černých, hustých vlasů, odrých, poněkud vodově, očí, jež zvláštním působem a poněkud mdle kontrastovaly s ysloveně černou barvou vlasů i kníru a náadnou bělostí jeho až příliš pravidelných ubů. — Ríša hrál na housle, Stáňa ho doprovázela na klavíře. Hráli nejprve svěží, rozošnou Mendelssohnovou „Jarní píseň", pak ěžnou a melancholickou Čajkovského „Píseň eze slov" na to pak vážné, majestátní Hänelovo „Largo". Pořad zakončoval vířivé „U nuziky" Vítězslava Nováka. Když dozněly oslední skotačivé, rozjařené tóny, nabídl se íša, že bude zpívati. Stáňa radostně přivolia. Ríša jal se zpívati měkkým, rozechvělým lasem překrásnou píseň Schubertovu „Na noři". Divné touhy budily se v srdci Stánině ři tom bolném a tak lahodném zpěvu:

Lesk moře splýval v širou dál
s večerní slunce září,
u pusté rybárny já s tebou stál,
svou trudnou líc na tvojí tváři.

Měkké a teskné ty tóny nesly se tichem pokoje, ozářeného sladce veselými paprsky apadajícího slunce. Hlava Stánina, opřená o oket, klonila se níž a níže, až spočinula někce, v zasnění na její ruce.

Mha stoupala, proud mohutněl,
výš vznes' se racek k nebi
z tvých očí, láskou vznícených,
proudy slz kanuly k zemi,

nělo pokojem a Stáně doopravdy vysypaly se z očí slzv a stékaly jí tiše po ruce. Sama nevěděla, proč pláče; bylo jí slastně. Přála si býti tak milována a tak milovati, jak líčily ty zvuky andělské čistoty a krásy. Nebylo v nich zlozvuku: Dokonalá harmonie a nekonečná krása.

Ty slzy zlíbaly ručku tvou
a kryly ji svou vlahou . . . .
. . . .

Pozdvihla hlavu opojena a setkala se s pohledem Ríši. O čem to mluvily jeho oči? Nebylo ve výrazu jich opojení krásou, bylo tam cosi jiného. Nečistá vášeň požárem v nich hořela, plameny zlých žádostí z nich šlehaly. Jako ostrá disharmonie zabolelo to Stáňu v duši, jako meč projelo to jejím srdcem, tok slzí radostných se rázem zastavil, jakoby byl vyprahl; povstala prudce a odešla k oknu. Tam se smutně zamyslila.

Čekala, že v očích Ríšových zazáří jí vstříc to, co sama cítila, že si duše jejich porozumějí a spojí se v okamžiku dokonalého souzvuku a opojení ryzí krásou. Nyní si uvědomila, že každý z nich cítil něco zcela rozdílného při těch nebeských zvucích, že jejich duše nevyšly si vstříc, nesplynuly, nepronikly se, nýbrž zůstaly si cizí a uzavřeny navzájem. Po tomto novém a neočekávaném zklamání zapochybovala o tom, že se jí ještě kdy v životě poštěstí setkati se s onou nejvyšší bytostí, v setkání o níž byla až dosud tak pevně a radostně věřila. Tak ono veselé, slunečné odpoledne skončilo temnotou, rozkošné zvuky zaplašeny zlým nesouzvukem a slastné pohnutí Stánino vystřídáno smrtelným steskem. —

POHÁDKA.

Sny sladce opojné. — Trub, bubnů hlaholy,
tajemné ticho komnat, jež se večer šeřily
a pusté zahrady, jež daleko se táhly do polí;
podivné pohádky, v které jsme vždycky věřili.

Bledé a slabé páže. — Růže kvetly v údolu,
v zahradách narcisy; dech slavíka se nocí chvěl.
Tam ulehly sny s měkkým smutkem pospolu,
když měsíc z opálu nad hradní věží vycházel.

Z cimbuří zaleh' hlas, když stráže měnili,
noc letní v okno otevřené dýchala.
Pro princeznu dnes půjde rytíř ztepilý,
saň zabije, jež krve obět žádala.

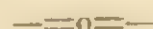
A potom slavné prapory až budou vlát,
a slunce rozstříkne své zlato z rána nad lesy,
princeznu krásnou přivede na pevný hrad,
zbroj zkrvavělou v staré síni zavěsí.

A do komnaty zlatem zdobené a perletí,
až oknem otevřeným patřit budou do dáli,
zpěv zlatých ptáků z hloubi lesa zaletí,
těch, které ve snech lásky jenom slýchali.

A jejich království, až den se sklánět bude
k večeru,
a v kružby arkýřů ulehne sladké touhy sen,
jím vydá, ztajených krás dosud, nádheru
v níž zraky lásky patří jen.

A noc až obestře blažených duší pyšný hrad
a slavnost srdcí hvězd rozseje nebesy,
to bude den, kdy budou prapory přeslavné vlát
a velké noci mír ulehne nad lesy.

Jar. Křenek.

H. AKSAK.

MODLITBA.

Abych měl lepší rozhled po horském zákoutí, vystoupil jsem na kopec k malému kostelíku. Brzy za mnou přišla vesnická žena, nedbale ustrojená, nemladá. Pokřižovala se, poklekla u dveří kostelíka, modlila se.

V tom vykřiklo dítě v údolí: „Maminko, mami, pojďte sem honem!" Žena trhla sebou jako

uštknuta. Zaklela a pojmenovala své dítě úžasně sprostě. Potom postála ještě chvíli u dveří kostela. Do údolí loudala se s nechutí. V té chvíli vzpomenul jsem Tolstého: „Modlitby není Bohu třeba. Potřebuje dobrého života našeho."

*

Byl večer. Matka šila a pozorovala nenápadně svého čtrnáctiletého syna. Klečel, hlavu skloněnu až k zemi, modlil se. Potom zlíbal ještě všecky drouboučké obrázky (památky z různých poutí), jež visely nad jeho postelí. Matka zaslzela štěstím, neboť byla velmi nábožná. Věřila, že ten, kdo se umí takto modlit, má duši ušlechtilou, žije ušlechtile.

A chlapec brzy po modlitbě páchával nejhroznější hřích proti přírodě.

*

Téměř po celý život ji nenáviděl. Svoji ženu. Byl mírný, laskavý, dobrý ke všem, ale doma k ženě byl velmi příkrý. Tu vytýkal jí nedostatek krásy, tu zase koketnost, jindy malé věno, zlobil se při obědě, trápil ji téměř po celý život. Když umírala, zbledl a příbuzným, kteří kolem plakali, řekl: „Pomodleme se!" On první poklekl, on první modlil se za umírající ženu.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Ruthin pudlík.

(Z anglické čítanky.)

„Zase nejsi ještě připravena do školy, Ruth? Myslila jsem, že se's rozhodla docházeti vždy v čas, a jest již za 5 minut tři čtvrti na devět, a ty nemáš ještě ani čapky a pláštíku."

„Oh, mám ještě dosti času, matinko, a jsem zcela jista, že přijdu v čas. Dojdu do školy za čtvrt hodiny, jdu-li rychle, mám tedy ještě pět minut volných," odpověděla Ruth, spěšně se oblékajíc ve flanelový pláštík, na kudrnatou hlavičku nasadila kožešinovou čapku a na ruce natáhla teplé vlněné rukavice.

Ruth Melvilleová byla dvanáctiletá dívčina, jež docházela z Torontu do Dufferinské školy, kterou založil lord Dufferin, guvernér v Kanadě, a jež po něm nazvána. Ruth byla dobrosrdečné, milé děvče, ale, ač nerada, musím vám prozraditi, že měla špatný zvyk přicházeti obyčejně do školy pozdě.

Kolikrát již slíbila Ruth matce i učitelce, že se vynasnaží býti dochvilnou, ale vždy zase se opozdila. Tohoto jitra vyžadovala zvláštní okolnost, aby přišla v čas do školy. Její třída se usnesla, že tímto dnem zahájí pokus o získání ceny pro dochvilnost.

Hodiny na kolejní věži bily tři čtvrti na devět, když Ruth vycházela z domova. „Musím si pospíšiti," řekla si dívka v duchu. „Ale přijdu ještě v čas, ačkoliv bych si přála, abyc byla vyšla o pět minut dříve."

Bylo rozkošné, jasné zimní jitro. Sníh n chodníku chrupal pod jejíma nožkama, jal spěchala. Středem ulice projížděly rychle sem a tam klouzající sáně, se zvonky vesele cin kajícími, zanechávajíce na hladkém, ztvrdlén sněhu vyjeté koleje.

Blížily se Vánoce. Výkladní skříně vy padaly vesele s pěknými věcmi všeho druhu a jednou nebo dvakrát Ruth nemohla odola a zastavivši se prohlížela si vábivé ty před měty. Ale připamatujíc si svůj slib a obá vajíc se, aby nezklamala učitelku a spolu žačky, odtrhla se od veselých výkladců, a zrychlujíc krok, dala se posléz do běhu.

Uběhla však sotva několik metrů, když zadržena byla slabým výkřikem, zpola sté náním, zpola kňučením. Zastavila se a ohlé dla, ale nevidouc ničeho, chtěla se již dát na novo do běhu, když zaslechla kňučení po druhé a silněji než před tím.

Nerozmýšlejíc se déle seskočila s chodníku ke sněhové závěji, ze které, jak se j zdálo, zvuk ten vycházel. Neviděla ničeho až když jemný úder na střevíc přinutil ji, že pohlédla dolů, uzřela chundelaté, malé štěňátko, bílé jako sníh, v němž leželo.

Ruthino něžné srdéčko bylo dojato malým bezmocným zvířetem; zapomenuvši na školu a všecko ostatní, poklekla a vzala štěně do náručí. Žalostný nářek prozradil jí, že jest raněno. První její myšlenkou bylo běžeti s ním domů, ale pak, vzpomenuvši si na školu, zastavila se na okamžik a jala se uvažovat

Právě v tomto okamžiku utkvěl zrak její na vratech domu, před nímž stála, a na mosažné tabulce, na níž velikými písmeny bylo napsáno jméno „Dr. Devon". Držíc své vzácné břímě pečlivě v náručí, vyběhla po schodech, a zazvonivši, tázala se služky, jež přišla jí otevřít, je-li pan doktor doma.

II.

Šťastnou náhodou se stalo, že doktor chystal se právě v okamžiku, kdy Ruth doběhla ku dveřím, opustiti dům. „Co se stalo, má drahá?" tázal se, jda jí vstříc. „Oddechněte si, běžela jste příliš."

„Oh," sotva dechu popadajíc, zvolala Ruth, „pomůžete, prosím vás, tomuto malému psíkovi? Nalezla jsem jej na ulici, kňučícího, jakoby měl srdéčko zlomeno, a má zlomenou nožku. Jsem o tom přesvědčena, ale nemohu zůstati, abych mu pomohla, neboť jsem se již opozdila a musím do školy." Potom zabořila obličejík do jeho husté, měkké vlny, a políbila psíka na rozloučenou; a nepochybujíc ani dost málo, že doktor učiní, co bude v jeho

oci, aby uzdravil podivného pacienta, jejž u přinesla, běžela do školy tak rychle, jak n jí nožky stačily. Zmeškání netrvalo déle ež pět minut, a Ruth se těšila, že školní hony půjdou zpozděně.

Avšak nešly; právě, když doběhla ku olním dvéřím, dozněl zvonek. Při vstupu o školní světnice nalezla již všechny dívky brané do práce.

Slečna učitelka podívala se vážně na uth, vidouc ji vstupovat.

„Posaď se teď, Ruth," řekla přísně, „a o hodině se omluvíš!"

Ubohá Ruth! Nechybělo mnoho, aby se ala do pláče, a ve svém rozrušeném stavu ysli, odpovídala velmi špatně na otázky jí adené, čímž upadala ještě ve větší nemilost čitelky. Věděla také, že její spolužačky budou se na ni hněvat proto, že jim zkazila jech naději na cenu.

„Ale co jsem mohla dělati?" myslila si. Nemohla jsem přece nechati ubohé štěňátko emříti ve sněhu. Jsem přesvědčena, že to ntokráte není má vina, že jsem zmeškala."

Po hodině zůstala Ruth s učitelkou o samotě. Učitelka byla velmi vážná, když k ní ravila: „Ruth, opět jsi se opozdila, ačkoliv te mi, ty i tvá matka, slíbily, že budeš docházeti do školy v čas."

„Oh, prosím, nemohla jsem za to!" zavzlykala Ruth. „Musela jsem pomoci ubohému malému ochromenému pudlovi"; a vyprávěla slečně celou historii. Slečna Wilkinsová aslouchala pozorně, a mohla stěží zadržeti směv při myšlence na doktora a jeho zvláštího pacienta. Pak vzala Ruth něžně za ruu. „Jsem ráda, Ruth, že jsi pomohla malému štěněti; bylo by bývalo nesprávné od tee, kdybys byla odběhla a nechala ho trpěti. le řekni mi, kdy jsi vyšla z domova?"

„Ve tři čtvrti na devět," rychle odvětila uth.

„A můžeš dojít do školy za čtvrt hoiny?"

„Ano, jdu-li rychle."

„Nezastavila se's nikde na cestě?" pokračovala slečna ve výslechu, dívajíc se na uth pátravýma očima.

Ruth svěsila hlavu. „Ano," řekla váhaým hlasem; „zastavila jsem se jednou nebo vakrát, abych se podívala do výkladních kříní, ale jen na jednu nebo dvě minuty."

„Zajisté, Ruth, a právě o tyto dvě miuty se's zpozdila. Nemyslíš, že ty dvě miuty, strávené u výkladních skříní, byly lastní příčinou tvého zpoždění? Nebo, mohly ychom jíti ještě dále, a říci, že jsi opustila ům dosti pozdě. Proč jsi nevyšla dříve?"

„Nezpozorovala jsem, že jest tak pozdě," zavzlykala Ruth, „až mi matinka řekla, abych si pospíšila. Četla jsem."

„Aj, myslím, že máme konečně to pravé vysvětlení. Četla jsi ještě, když se's měla již připraviti k odchodu. Otálela jsi u výkladních oken, místo, aby's si pospíšila. A tak zbylo ti málo času, starati se o psíka, by's nezmeškala školu. Musím tě potrestati, Ruth, a za trest musíš vypracovati úlohu o vánočních svátcích. Víš, že také tvoje spolužačky jsou potrestány tvojí vinou, neboť ztratily cenu o dochvilnost."

III.

Za zbývajících dopoledních hodin Ruth cítila se velmi stísněna, a když přiblížilo se poledne, její neštěstí se ještě zvětšilo, jednak pro posměch některých družek, jednak pro chladnost druhých. Ani její nejlepší přítelkyně nedovedly se zdržeti, aby jí neřekly: „Bylo to od tebe ošklivé, Ruth; proč jsi nemohla přijíti v čas?" A Ruth nemohla říci. Cítila nyní, že by nebylo správné, aby se vymlouvala na malé štěně, a styděla se říci, že se zpozdila při odchodu.

Jedině svojí důvěrné přítelkyni, Marii Scottové, svěřila se s celou příhodou, a když tato vyprávěla o tom ostatním děvčatům, odpustily Ruth a vzaly ji zase na milost.

Na cestě domů ze školy, Ruth a Marie navštívily Dr. Devona. Doktor nebyl doma, a služka podala Ruth lístek, „s poručením dr. Devona". Vzala jej překvapena, vidouc, že jest adresován na ni. Jak mohl doktor znáti její jméno? Záhada se vysvětlila, když jí služka podala jeden z jejích školních sešitů, který byla ve spěchu upustila na schodech dnes ráno.

Otevřela dopis a četla:

„Milá Ruth,

Věnoval jsem malému pacientovi péči, o níž jste mne žádala, a udělal jsem pro něho vše, co jsem mohl. Jedna z jeho zadních nožek jest zle pošramocena, ale mohu vás ujistiti, že příliš netrpí. Nejspíše jste nepozorovala, že měl na krčku stříbrný pásek s jménem a adresou, tak zřetelně napsanou, jako vaše jest napsána na dějepisné knize, jíž s tímto vracím. Byl bezpečně odevzdán do rukou vlastníka, dámy, jejímž jest miláčkem, a jež jest vám díky zavázána. Myslím, že zasloužíte její vděčnosti, a doufám, že budete vždy tak laskava a pozorna ku všem němým, bezmocným tvorům, budou-li v bolesti a nesnázi.

Ve vší úctě, Váš přítel,

Dr. Norman Devon.

„Oh, jaký to roztomilý dopis!" zvolala Marie. „Můžeš býti na něj hrdá, Ruth".

„Proč? Nemyslím, že jest zde něco, zač bych zasluhovala chvály. Byla bys zajisté učinila totéž. Jen si pomysli, zde leželo ubohé štěňátko, právě jako veliká sněhová koule, ale kňučící jako děcko. Kdo by byl mohl je minouti? Myslím, že vypadlo z některého povozu, a bylo přejeto, a pak zahrabalo se do sněhu. Kdybych byla bývala rannější, kdybych jenom nebyla stála u krámů, snad bych ho byla ušetřila i toho přejetí!"

O dva týdny později, na štědrý den ráno Ruth byla překvapena, když přišedši ke snídaní, nalezla malý košíček vedle svého talíře. Přinesl jej ráno sluha v livreji. „Oh, co to může as býti?" zvolala Ruth, rozdělávajíc nedočkavě šňůru, jež upevňovala víčko. „Zdá se, že se to hýbá, myslím, že jest to malý pudl!"

A opravdu, byl to nejroztomilejší psík na světě, kol krčku měl modrou stuhu a dopis, obsahující tato slova:

„Milá Ruth,

já jsem malý bratříček toho psíka, jejž ty jsi zachránila. Smím přijíti a žíti s tebou?

Bingo".

Ruth vyskočila radostí, vidouc malého krasavce. Do konce večera seznámila jej s mnohými spolužačkami, a bavila je jeho žertovnými způsoby. Brzy stal se Ruthiným stálým společníkem, a nyní budí ji časně každého rána, a svým štěkáním jí připomíná, aby opustila dům v pravý čas.

Přel. Máňa Illová.

—=o=—

DROBNOSTI.

Kopa kapiček.

Aby lidem nebylo do pláče, když čtou český politický týdenník, pan Karel Pelant špikoval plzeňský Směr humornými vložkami, více méně anekdotami. Přátelé nazývali vložky ty podle písmen autorova jména K. P. kapičkami. Karel Horký vybídl autora, aby je sebral a vydal, Pelant s tím souhlasil, protože z toho kouká honorář, a tak máme před sebou v příjemné úpravě českého Rodu-Rodu. To je celá literární kritika, klasifikace i hledání vzorů, což sice K. Pelant tak zažehnává v předmluvě, což mu však neublíží. Že je veselá kopa a dobrý společník, je známo. Bylo by však žádoucno, aby ani on nikomu neubližoval. Chce-li zůstat této zásadě věren (a zajisté chce), nesmí zpracovávat takové věci jako Vzpomínka na Slavíčka. Slavíček chvátal do Hostišova roku 1902 malovat lesy. Nenamaloval ani jediného, ačkoliv jich několik začal. Byl šťasten, že v jednom případě aspoň mohl se sám sobě vymlouvat na dra P., že ho znepokojoval. Jde o to aby se anekdota neujala na úkor vážené osobnosti, neboť to se nestalo, co K Pelant vypravuje. Slavíček si nejen tehdy, nýbrž a do konce života vážil pana dra P. a neřekl mu: „C na mně koukají?" ani obraz křížem krážem nepře máznul. — Některé anekdoty Pelantovy jsou tuz dobré. Na př. Česká povaha:

Jedeme k Plzni, vypravuje Pelant. Na lavic sedí muž, který občas zakašle, ale jako malé hromo bití. A hezky rovně před sebe, kde sedí jiný občan Když začne prvý kašlat, uhne druhý na pravo, al tam ho to stihne; uhne tedy na levo, ale z dosahu dotyku (ano, dotyku) kašle neujde. A tak trpí, al mlčí. Ve Stankově záhadný „mlynář Rychnovský vystoupil. „To je strašné, stěžuje si druhý, jak te člověk nezná způsobů. Stále mi kašlal do obličeje celého mě poprskal." — Ale tak proč jste si ne sedl dál? pravím. Vždyť máte celou lavici prázdnou „No, víte, povídá dobromyslně člověk s modrým očima, ono by to šlo, ale on by se byl urazil." —

⁂

Májová čísla.

Jarní vzduch. Zimou vymrzlá a vyčištěná obloha Jarní vichry prohánějí po ní ještě mračna, prudc je rozfoukávají a smetají pod obzor. Větry dují, al vzduch je jiskřivý, rozechvěný a křísivý. Třese plíce mi, když jej vdechuješ, a dráždí svaly, až tělo bol Snad tak bolí tělo i housenku, když se převléká motýla. Jakoby za kopci zněla hudba jiného, neznámého světa. Zlomky velebných chorálů. Do toho nového světa se nám chce. Bílé květy jara objevují s v trávě a večer vycházejí čisté, veliké hvězdy, je nás přitahují. Země vyhoupává pružně naše kroky Stará příroda líná a dostává veselou srst v polích na lukách. Všechno se omlazuje, vším živým proud bouřlivá míza. — Učinili jsme pokus složit dvě čísl Besed Času z literárních příspěvků našich mladýc a nejmladších. Z té literatury však neduje výbojné ja ro, aspoň maličko. Z těch májových dvou čísel nehuč bouřlivé větry, neduje slavná hudba jarní, třeba b byla ještě neharmonická. Ani bílé květy jarní, ani či sté hvězdy nevycházejí na obloze. Čím to je, že toli reflexí, unavenosti a churavé fantasie čpí z mladých mysli? Ta housenka, jež se mění v motýla cít příliš bolest přerodu a nechvěje se tušením nového života? Života na výboj a odboj, jenž motýla požen nad květy a do slunce?

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redakt Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beaufort v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 10. května 1912. Číslo 19.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

. M. S.:

SLASTI, JISKRO BOŽSKY KRÁSNÁ.

ž dozpívalo Adagio měkké,
němž celý trpký, štvaný lidský život
k měsíc moře po hlubině klidné
 rozlil, uvolněn... A Scherzo slunné? — —
dys v chvílích nejsvětlejších, teplo svůdně
dyž kolem vanulo a světy všechny
dyž rozezvučely se bujné mysli —
el Osud kolem: těžce, bez lítosti
as připomněl, že bdí a bídu nese
nů temných, studených a trpkých bojů
trochu úsměvů i o chléb nutný — —
 dnes — dnes o radosti možno zpívat:
slasti pramene, když v létu žhavém
kryt zpívá pro toho, kdo u něj sedá;
květu radosti, když uvědomil
život, který v podzimu z něho vyjde:
slasti Země. — Za oblakem v modru,
Pohádkou neznámou že splynout nutno
v splynutí tom život chápat nový?
le. Pohádka nám nepodepře žití;
ny sami cestu musíme si hledat
v před si pomáhat jen silou vlastní. — —
dyž velká vlna přejde, náraz silný
dyž nános smete studený, jenž tížil
olovnice hlouběj v nitro klesne
mozek chladí rozvířené city:
ak dvě jen cesty značí východisko:
uď bezvýsledně pátráš kolem sebe,
da kdosi druhý zachytí tě silný
— — a odejdeš. — Či jezera ti nová
e zasvítila na dně; vlastní proudy
ě nesou dál a veslem vlastním
i řídíš směr. Vždyť mnohdy nelze tušit,
o pokladů tam skryto pod nánosem,
e zhynou, neuvolní-li jich Osud. — —
 v Slunci pak když tvé ti zrají hrozny
tvé vinici — když jistě svou jdeš cestou
ruku pevnou, teplou, ze své vůle
dyž podat můžeš tam, kde květů třeba:
ak Scherzo zní v ohlas Adagia
celým bytím šepce bez trpkosti:
M á dcero Elysia, božsky krásná!"

—=o=—

NA RÝNĚ.

Bonn, 1. května 1912.

První květen. Sedím na břehu Rýna a dívám se do jeho chladných vod, vroubených elenými pláněmi, pomalu se zdvihajícími v lesnatá návrší, villami a domy a sady, a v mírných vlnkách zčeřeného, sluncem prozářeného toku vidím naše pražské ulice a průvod dělníků a sváteční ticho na stavbách. — Kolem mne je všední den. Nedaleko slyšet ruch ze stavby, u blízké továrny pohybuje se mohutné rameno jeřábu, plníc nákladem široké nitro plachetní pramice. — Jen k nedaleké zahradní restauraci na konci města hrnou se lidé jako průvodem, očepičkovaní studenti, maminky s dcerami, hlavně maminky s dcerami — vše nastrojeno, ve vzdušných letních šatečkách, třeba že mně je zima i v kabátě a třeba že tam, v Gronau, kam směřují, budou sedět na místě odnikud nechráněném před ostrým, severozápadním větrem, pronikajícím až na kosti přes to, že slunce svítí teple a skoro už letně.

Všechno to jde a jede, na kolech a ve vozech, neboť první květen je dnem studentů. Včera až do noci slyšeli jsme hudbu a zpěv, křik a hluk — již předvečer byl oslavován, hlavně asi pitím. Ačkoliv zdá se, že pokrok pomalu zasahuje i do starých zvyků buršáckých — i zde jsou již spolky studentů antialkoholiků.

Lid? Snad tu ani lidu není. A je-li, nikdo o něm neví. Tepnou života, srdcem města je universita. A čepičky. Modré, bílé, červené, pěkně posazené do týla. Kdykoli člověk vyhlédne z okna, vidí jich aspoň pět; kamkoli se podívá, všude záplava čepiček, modrých, červených a bílých. Nevím, co znamenají ty různé barvy, ale modrých je nejvíce. A pod nimi rozsekané tváře, zohyzděné jizvami na nejnemožnějších místech, přes nos, přes ústa, od ucha k bradě.

V zimě prý tu bývá studentů ani ne dva tisíce; v létě však něco k šesti tisícům. Přicházejí sem „studovat". Když se člověk na dvoře university chce doptat, kde je přednáškový sál číslo to a to, musí vyhledat pedella. A o době, kdy se půjčují v knihovně knihy, studenti mají pojmy velmi nejasné.

Na Rýně plno plachetek, člunů, zábavných parníčků. A pak velké parníky s cestují-

cími choulícími se do kabátů a šálů. Vlečné parníky, třikrát tak velké jako naše vltavské, a k nim železnými lany přivázány až čtyři plně naložené, až po okraj ponořené pramice. A Rýn nese to vše na svých zádech klidně jako hračky. Mohutně a majestátně vine se krásnými zátočkami, přichází z rozkošné krajiny, kde skály sahají někdy až do jeho šedozelených vod a zelené stráně propůjčují mu barvu temných smaragdů; zde rozlévá se do plošiny, která již daleko nemá půvabu pravého Porýní. Teče klidně a lhostejně, a když vlnky, rozbouřené velkým parníkem, s šuměním a pleskotem počnou narážeti na břeh, vypadá to, jako by se smál.

Ne, skutečně se nezdá, že by tu byl lid. V jednu hodinu jde kolem oken několik dělníků z jediné továrny, tu a tam se něco staví, — to je vše. Asfaltové ulice, čisté jako podlaha tanečního sálu, nepotřebují dlouhé řady metařů, na které jsme zvyklí u nás.

Jak čisto je tu všude! Jako by ze škatulky byl vyňat, tak vypadá celý Bonn. Hračka. Většinou samé rodinné domky, obklíčené zahradami, kde bez byl v plném květu a kaštany a velké záhony tulipánů a pivoněk — jen uprostřed malý kotouček spletených menších ulic, patrně staré město, ostatní vše rovné a dlouhé, dlouhé ulice, přetínané a spojované krátkými uličkami vedlejšími. Díváme-li se na něj dolů s blízkého Venusbergu, vypadá jako veliký motýl, který usedl s roztaženými křídly na břehu Rýna. Uprostřed malé tělíčko a od něho veliká zelení protkaná křídla.

Týž dojem mají jistě i ti, kteří unášeni vzducholodí, shlížejí s výše na rýnské pobřeží. A není ničím vzácným vidět zde vzducholoď. Dokonce za 50 M je možno v ní i letět — z Kolína do Koblenze. Přece však působí dojmem téměř pohádkovým pronikavý šumot propellerů a pohled na bílé, ohromné, sluncem ozářené těleso, klidně se vznášející vzduchem.

Ze severozápadu fučí vítr. Drobné vlnky tvoří se na hladině Rýna, slunce se ukrylo a modrozelená voda sešedla a poteměla. Prostředkem proudu, supě námahou, proti vodě pluje hollandský vlečňák. Táhne za sebou svoje pramice a vzduchem šíří se štiplavá vůně pepře. A vlnky opět vesele a šumivě narážejí na břeh. Mlk.

—=o=—

ZDENĚK V. PŘIBÍK:

V ROZTOUŽENÍ.

Tak často proti vůli vlastní
nám zraky světélkují —
To chvíle jasu, kdy duše chví se zpěvy
svých vlastních slov a melodií,
kdy sama touží, bez myšlenky,
uletět do dálky — — —

Nic neví, že jsou noci nebo poledne,
jež v koloběhu času opřádají zemi,
ji uspávají zimou, jarem probouzí,
nic neví o hvězdách a tůních soumračných
jen letět chce, jen letět — —
Tak najednou to přijde.
Tam z dálky, někde od lesů
se ozve jakýs ton,
neb přelud snad —
Kdo ptá se však, že byl to přelud jen?
My hudbu slyšeli,
tu čistou, vzdušnou hudbu dálek,
jak kalich květů průhlednou
a omamnou, jak první lásky zpěv —

A duše chtěla letět,
do dálky letět, zpívat, zářit
na tonech illuse
a krásným duším odtud květy shazovat,
své květy nejzářnější —
jen bílé, sněžné růže
a máky zarudlé — — —

—=o=—

ANNA SVOBODOVÁ:

NA PRAHU ŽIVOTA.

(Paní Marii Klímové.)

(Dokončení.)

Od onoho prosincového večera potkával Pavla Horáka téměř každého odpoledne blízk učitelského ústavu. Seznamovali se rychle. Zden ce se někdy zdálo, že jej zná už mnoho let.

Vyprávěl jí často o svém minulém život Rodiče měl chudé v kterési zapadlé vesnici v chodních Čech. Měli malou chalupu a dětí mn ho. Pavel byl nejstarší. Protloukal se bídně ko dicemi už v letech svých gymnasijních studií krajském městě. Bolestná léta! A jakým mohl být požehnáním! Studoval hravě a studoval ví než předpisovala osnova. Učil se slovanským j zykům, poznával slovanské literatury. Ale neby to práce příliš radostná v ubohém, vlhkém skle ním bytě. „Eh, darmo vzpomínat —", končív zpravidla své vyprávění, a kolem rtů mihl se m vždy zatrpklý úsměv. Ani tu v Praze nedařilo s mu lépe prvý rok. Pokračování staré bídy. — Posud téměř nestudoval ve svém zvoleném obo — nebylo času. — Bylo třeba sháněti obživu ko dicemi, a když těch nebylo, žurnalistikou. Př kládal pro různé redakce články z ruských polských publikací. Ne, nebylo času na studi Ostatně se už rozloučil s myšlenkou, být střed školským profesorem. Má vyšší touhy. Zajímá j nesmírně slovanská a sociální otázka. Chtěl obě probádat a zpracovat tak, jak toho dosud n kdo neučinil. Bylo by to nádherné životní díl

Horákovi zářily oči a hlas se zachvíval, kd rozvíjel před Zdenkou osnovu své práce, kd

mi ukazoval svůj zápisník, kde si znamenal všecko, co bylo třeba prostudovat. — „Jen kdybych se nemusil utloukat drobnou výdělečnou prací", končíval smutně. Ale hned, jakoby se ulekl vlastního hlasu, dodával: „Nejlépe bude, udělám-li nejprve doktorát. Víte, u nás se na to mnoho dá, má-li člověk před svým jménem Dr. Dostanu se tak spíše do některé větší redakce, budu si moci dopřáti lepšího bytu, bude se mi lehčeji, radostněji pracovat."

Zdenka mu naslouchala s obdivem. A když za soumraku sedávala schoulena na staré kožené pohovce a přemýšlela o Pavlu Horákovi, zdál se jí vlastní minulý život prázdný, malicherný a ubohý. Zdály se jí tak směšné sny o palácích v Normandii, o hraběnkách a jejich synech. Jak bohatý byl proti tomu niterný život Horákův! Zdenka si pevně umiňovala, že se bude vzdělávat, že se nebude učit jen tomu, co od nich požadují v ústavě. Pociťovala náhle žízeň po vědění, po nových poznatcích. A Horák jí ještě zmnožoval svými rozhovory a knihami, jež jí přinášel.

Smluvili se, že si budou navzájem vypomáhati. Horák bude Zdenku vyučovati ruštině a Zdenka mu zas vysvětlí začátky francouzštiny.

Dali se do práce. Paní učitelová nerada zprvu viděla návštěvy Horákovy, ale brzy se s nimi smířila, neboť Pavel svým milým, příjemným chováním vzbuzoval její důvěru.

Byly to rozkošné hodiny! Druh druha předháněl téměř v chápavosti. A když se v pokojíku zešeřilo, sedávali vedle sebe na odřené pohovce a povídali si. Byla-li paní učitelová v dobré náladě, přinesla jim po koflíku čaje s domácími suchary, a tak byla poesie zimního večera dovršena.

„Vidíte, slečno Zdenko, jak je život krásný", říkával Pavel žertovně.

A Zdenka radostně přisvědčovala, neboť i jí zdálo se všecko změněné: Stará, věčně nevrlá paní učitelová, i neútulný pokojík s odřenou pohovkou.

A což teprve, když je teplé vlny jarního vzduchu vylákaly za Prahu! Zdence se zdálo, že slunce ještě nikdy nesvítilo tak zářivě, že nebe ještě nikdy nebylo tak modré, oblaka tak bělostná, že se ještě nikdy tráva tak nezelenala a kmeny břízek nebělaly, země tolik nevoněla a kos že ještě nikdy tak nádherně nezpíval.

Bloudívali s Pavlem mezi čerstvě zoranými poli a pozorovali rychle se měnící barvy večera.

A Zdenka se ani nezadivila, když jí Horák začal říkat jen křestním jménem a když se na ni dlouze a teple zahleděl, nebo prudčeji stiskl její malou, snědou ruku.

A Pavel pociťoval den ke dni, jak rád by objal Zdenčino útlé, pružné tělo a zulíbal její růžové rty.

A přece se toho neodvážil ani v nejopojnějších jarních večerech, neboť se bál rozrušit Zdenčinu dětskou ještě mysl.

Tak míjely jim dny a měsíce a kvapem se blížily prázdniny. Pavel býval často smuten a zamlklý. Poslední týden před odjezdem zeptala se jej Zdenka po příčině. Podíval se na ni dlouze, sevřel její ruku do svých dlaní a pravil:

„Což toho nechápete, Zdeničko? Nevíte, že mi bude po vás smutno? Hleďte, za několik dní se rozejdeme a po dva měsíce vás neuvidím."

Zdenčina tvář se vyjasňovala.

„Jen tohle vás trápí, Pavle", zeptala se úsměvně. „Tomu lze odpomoci. Poprosím tatínka, abych vás směla pozvat na několik dní k nám, chcete?"

Místo odpovědi políbil Pavel žhavě její malou, snědou ruku.

Zdenka byla zmatena, a když Pavel odešel, dívala se dlouze na svoji ruku a znovu cítila pal jeho retů. — — —

Začátkem prázdnin přijel Pavel do Zdenčina rodiště. Zdenka jej uvítala na nádraží radostně rozechvělá. Když se však zahleděla později v jeho tvář, postřehla v ní cosi nezvyklého, skoro tajemného. Jeho oči byly zpytavé a vážnější než kdykoli jindy.

Při odpolední procházce oborou cítila ještě nápadněji změnu Pavlova chování. A když usedli na březové lavičce v modřínové aleji, zadíval se na ni dlouze, mlčelivě, jakoby chtěl proniknouti až na dno její duše. Bála se pronésti slova, neboť cítila, že by působilo nevhodně a rušivě.

Zachvěla se, když ji vzal Pavel za ruku a tlumeně zahovořil:

„Zdenko, řeknu vám, co snad už dávno tušíte. Ze všech našich styků jste mohla vycítit, že vás mám rád — z duše rád. Představoval jsem si často, jak by byl krásný život s vámi, jež máte tak vnímavou, hledající duši. Věřte, nesnesl bych ženy, jež ničeho nechce, o nic neusiluje, ženy, jež má za centrum svého života jen lásku, jen touhu líbiti se muži. Jsem člověk pracující a toužil jsem vždy po ženě — přítelkyni, jež by pracovala se mnou. Dovedl bych žíti sám a sám, ale byl by to život bez tepla. A člověku — pracovníku je přece tolik třeba zahřáti si ruce. — Snil jsem vždy o tom, jak by bylo krásné, kdybyste šla se mnou životem, jak bychom si navzájem pomáhali, spolu se těšili. — Zdeničko, co mi odpovíte?"

Zdenka se na něj důvěřivě zahleděla svýma velikýma, laníma očima a řekla pevně: „Chci jít s vámi, Pavle."

A Pavel, zářící štěstím, sklonil Zdenčinu hlavu na svoji hruď a líbal jí horoucně čelo, oči a růžové rty.

Modřínová alej šuměla jemný doprovod k písni jejich mladé lásky.

Po prázdninách shledali se opět v Praze. Všechny jejich styky byly prohřáty milým, důvěrným teplem. Obnovili opět vzájemné vyučování ruštině a francouzštině a znovu sedávali za šera na staré, odřené pohovce. Jen hovory jejich se změnily. Vyprávěli si, jak si zařídí společný život, až Pavel dostane místo v některé z větších redakcí a Zdenka vystuduje. Pavel bude pokračovat ve své veliké práci o slovanské a sociální otázce a Zdenka bude překládat z francouzštiny, ruštiny a němčiny. Zdence se zdálo všecko tak snadné, tak lehko dosažitelné. Ne — nebylo pro ni nemožností.

V slunných podzimních dnech chodívali do Hvězdy, kde zlatěrudé listí šumělo jim pod nohama, a kde ozýval se tichem osamělý tikot ptáka.

A Pavel často říkal Zdence: „Viď, dušinko, tady se člověk léčí od každodenních strastí."

Zdenka byla příliš šťastna, aby vycítila jemný smutek Pavlových slov.

Pochopila až později.

Začátkem listopadu nastaly mlhavé, šeré dny. Pavel trochu churavěl, a proto zůstával častěji doma. Brzy však přestaly i tyto schůzky: a Zdenka vždy častěji dostávala lístky, kde se jí Pavel omlouval churavostí neb množstvím práce. Zmocňovala se jí úzkost, jež vzrůstala každým novým dnem.

Podkládala tisícerý možný smysl Pavlovým stručným větám. A když její tíseň a nejistota byly vystupňovány tak, že nebylo možno ani studovat, ani na cokoliv jiného myslet, tehdy se vypravila do jeho bytu.

Když stoupala po kamenných schodech do třetího patra ošklivého činžáku v předměstí, rozbušilo se jí srdce nedočkavostí, bázní a nejistotou.

Pavel, skloněn nad psacím stolem, trhl sebou při Zdenčině nesmělém zaťukání a zlekaně otevřel.

Spatřiv Zdenčinu plachou, smutnou tvář, objal ji beze slov a v návalu náhlé, nezkrotné radosti líbal vášnivě její hlavu.

Vymanila se násilně z jeho náručí, položila lehce útlé ruce na jeho ramena a zeptala se vyčítavě: „Pavle, co se s Tebou děje?"

Odtáhl její ruce, odvedl ji něme k pohovce, usedl vedle ní, opřel hlavu o její rameno a vysvětloval:

„Nechtěl jsem Ti kazit náladu. Píši od rána do večera, abych vydělal na byt a stravu. Nemám ani haléře."

Říkal to bez trpkosti, jako člověk, který nesčetněkrát za den pronáší podobná slova.

Zdenka hleděla do prázdna, cítila v očích palčivé slzy a nemohouc jich zadržet, objala prudce Pavlovu šíji a rozplakala se tichým, bezútěšným pláčem.

Líbal její uslzené, horké oči a hladil ji po vlasech, opakuje laskavě, ale důrazně: „Zdenko, Zdeničko, utiš se — život už není jiný — život je zápas — na život a na smrt. — Slzy tu ničeho nepomohou. Je třeba mít trochu vzdoru a odvahu bíti se. Podívej se, mám se bídně a přece miluji život živelnou láskou. — Utiš se, Zdeno, Zdeničko!"

Obrátila k němu svou zaslzenou tvář a pokusila se usmáti.

A při rozchodu chopila se náhle Pavlových rukou, líbala je a mazlila s nimi, hovoříc láskyplně: „Ty milé, pracovité ruce."

Začali se znovu častěji vídat. Ale Pavel nehovořil už nikdy o svém velikém díle. Vyprávěl jí obyčejně, jakou mu dali v redakcích práci a kdy dostane peníze. A Zdeně bývalo vždy tak, jako když ptáka srazí k zemi a zraní mu křídla.

Smutně přešlo i výročí jejich seznámení.

Za týden po něm vybídl Pavel Zdenku na procházku do Hvězdy.

Den byl chladný a šerý. Chodili nemluvní, přitisknuti k sobě opadalým, zahnědlým a zvlhlým listím aleje.

Zdenka cítila, že se Pavel k čemusi odhodlává — k čemusi těžkému a bolestnému.

„Zdeničko, slib mi, že budeš statečna", zahovořil konečně rozechvělým hlasem.

Pohlédla na něj zlekaně a neodpověděla. Hrdlo se jí sevřelo a do očí draly se slzy.

„Byl jsem bláhový, Zdeničko", pokračoval Pavel namáhavě, „mysle, že v našich ubohých národních a společenských poměrech může být člověk živ z práce, kterou si zamiloval. Zapomněl jsem, že je třeba míti určitou basi, pevnou půdu pod nohama, prostěji řečeno, že je třeba peněz, stálého zdroje příjmů, jimiž by si člověk opatřil trochu pohodlí a klidu k systematické vědecké práci. Cítím, že bych dlouho nesnesl takovéhoto života — podlamuje moji energii. Utloukl bych se prostě zoufalou honbou za chlebem. A je mi přece jen líto vlastních schopností — těžce bych nes vědomí ztroskotaného života. Jsem vzdorná duše — pokusím se o záchranu. Odjedu na ves k rodičům a budu se připravovati k profesuře pro obchodní akademii. Jiného východiska nevím."

Zdence bylo, jakoby rány kladiva dopadaly na její hlavu.

Krásná pohádka budoucího společného života s Pavlem prchala kamsi do daleka, snad do nenávratna — — — —

Vzpomněla náhle na domov, na drahého, ustaraného otce, na sestry, jež se těší, až vystuduje, aby je trochu podporovala. Její vlastní osobní štěstí krčilo se nesměle k zemi.

Chtělo se jí vykřiknout, kohosi obvinit — ale koho, koho obvinit? — —

A Pavel? I on myslil na svůj odjezd k rodičům, na přísného otce a věčně nevrlou matku, na život v těsné, chudé chalupě, na těžký a úporný zápas, který jej očekává — — — —

Tak vraceli se z Hvězdy tiší, zamlklí, jakoby naslouchali vzdálenému hukotu vln v nesmírném moři života — — —

—=o=—

ZE ŽIVOTA STEADOVA.

Angličané věnovali obě neděle, jež následovaly po katastrofě Titanicu, vzpomínce na zahynulé, a noviny denní, týdenníky i měsíčníky věnují dlouhé odstavce vzpomínkám na ty, kteří tak hrdinně položili se do příšerně chladného hrobu.

Známý dr. John Clifford píše o Steadovi: „Ve Steadovi ztratil jsem jednoho ze svých nejdražších a nejvzácnějších přátel svého života. Po pětatřicet let byl mi Stead přítelem, druhem, společníkem a kamarádem, jehožto ideály jsem téměř do detailů sdílel a v jehožto společnosti jsem nalézal inspiraci, sílu a nadšení pro práci. Myslím-li na tuto ztrátu, myslím na smrt hrdiny, velké duše, duše mocného pracovníka, na ztrátu drahého a vznešeného přítele. Ztráta však nedotkla se pouze mne, dotkla se sta i tisíců, kteří drahého Steada znali.

Chodil do mého kostela a často s mojí platformy mluvil nadšeně k přítomným. Posledně k nám mluvil před svojí cestou do Cařihradu, kam jel, aby učinil kroky k zastavení války turecko-italské.

Velká duše byla duše Steadova! Osobnost jeho byla přitažlivá, poutavá, jeho vliv nadprů-

ıěrný; nebylo možno dotknouti se ho, aniž byste ecítili, že z něho moc vychází; když vešel do ıístnosti, přinesl s sebou svěží, čistý vzduch, mi- ý vánek. Snaha pro dobro byla tak silná u něho, e nebylo možno stýkati se s ním, aniž byste eměli mocný dojem o jeho velikosti ducha. Vět- ina lidí považuje ho za velkého žurnalistu a o- ravdu byl brilantním žurnalistou; jeho ideje by- y vždy bohaty a čerstvě svěží. Kdo četl jeho ˛eview of Reviews, býval uchvácen. Ale n nebyl tak velkým žurnalistou, jako byl apošto- em. Časopis byl kazatelnou, na které on seděl ıko soudce, kazatel. Odešel nám, ale vliv jeho rostřednictvím tisku, zvláště Review of Reviews ude dále působiti po celé století.

Karakteristická byla jeho neoblomná svědo- ıitost. Když jako dvacetiletý mladíček přijímal ostavení redaktora pro The Northern E- ho, připojil ke své smlouvě tento bod: „Nikdy ebudu psát něco, čemu nevěřím". Když se po- om stal sub-redaktorem Johna Morley-ho v Pall Aall Gazette, majitel listu Mr. Thompson líbil mu, že smí do listu napsat i článek, který y případně list nadobro zničil. Dal mu naprostou vobodu. A potom psal veliký kardinál Manning: Když čtu Pall Mall Gazette, zdá se mi, že Oli- er Cromwell vstal z mrtvých."

Pro humanitu Stead měl velké místo v srdci. /zpomínám si, jak jsem jednou byl hostem v jeho iomě a druhého dne ráno jsem se s ním ubíral ıa nádraží. Když jsme šli silnicí, viděli jsme před ebou ženu s velikým cestovním kufrem, kterak e moří a namáhá směrem k nádraží. Právě jsme yli v čilé debatě. Ale Stead jakmile ženu spatřil, ›pustil mne a již byl u udivené ženy; vzal kufr do vých silných paží a nesl až na nádraží. To bylo ›ro mne okénko do jeho celého života. On pečo- ral o ty, kteří toho nejvíce měli zapotřebí a ob- vláště byl opravdovým gentlemanem k dámám.)n byl prvním redaktorem, který ve svých listech ılásal stejnoprávnost muže a ženy. Snažil se na- ézti pro ženu pravé místo v průmyslu, ve spo- ečnosti, v politice i životě soukromém. On mno- ıo věděl a co věděl a za dobré uznal, to uváděl ›ez ohledu na jiné, ve skutek.

Jiná stránka karakteru jeho byla silná víra Boha a v reálnost duševního života. Znal bibli elmi dobře a Bůh mu byl blízek jako intimní pří- el. Obdržel jsem od něho lístek k vánocům, když yl ve vězení a na lístku bylo napsáno: „Pomazu- eš olejem hlavy mé před nepřáteli mými." Síla v Bohu byla tu zřejmá; byl ve vězení a přece zpí- val chválu Bohu, poněvadž mu byl Bůh skuteč- ností. Byl ze staré vážené puritánské rodiny; je- ıo puritanismus byl vznešený, krásný, obdivu- hodný. W. T. Stead nepracoval jen pro Anglii, eho dílo rozšířeno bylo po celé Evropě, ba po světě celém. Vysoké, vznešené myšlenky, dobrá práce, přívětivá slova, snaha sebezapírací nikdy neumírá.

Myslil, že bude žít ještě dlouho; měl krásné plány a když ho přítel vybízel, aby psal své reminiscence, pravil: „Ano, moje nejlepší dílo teprve bude vykonáno." Jeho životopis bude román moderního žurnalisty. Těšíme se naň."

Přeložila Lydia Kolátorová.

—=o=—

DROBNOSTI.

Browning.

Dne 7. května Anglie oslavila sté narozeniny jednoho z největších svých básníků 19. století, Roberta Browninga. Na básnických prvotinách Browningových je znát vliv Byronův, v pozdější jeho činnosti básnické objevují se některé stopy vlivu Shelleyova a Keatsova; ale těmto vlivům básník nikdy nepodléhal a dobyl si právem i pověsti jednoho z nejoriginálnějších básníků romantického období v literatuře anglické. Od Byrona se podstatně liší svým neukroceným optimismem, od Shelleye zaníceným theismem; z jeho básní a dramat mluví duch vášnivě hloubavý, analysující, udivený bohatstvím života a žádostivý poznat všecko a ve všech částech: ke všemu, co jest moci říci své radostné ano. Populárním básníkem však Robert Browning nebyl a býti nemohl, poněvadž rubem uznávané jeho hloubky byla temnost, nesrozumitelnost mnohých jeho děl; některým nelze porozumět bez věcného a filosofického komentáře. Vypravuje se o tom anekdota. Tázán kdysi jednou ze svých ctitelek na smysl jedné ze svých básní, Browning odpověděl: „Když ta báseň byla psána, znaly jen dvě bytosti smysl její. Bůh a Robert Browning. A nyní zná jej jedině Bůh". Robert Browning zemřel jako 77letý stařec r. 1889. Řada jeho děl básnických je veliká; nejoblíbenější a přední básnickou jeho prací je čtyřsvazkové epos The Ring and the Book (1868). Jeho ženou byla Eliz. Browningová, autorka Aurory Leigh.

Počátkové českého básnictví.

Neveliká knížka. Roku 1818 vydali ji Palacký a Šafařík v Prešpurce. Ale má literaturu tak bohatou, jako málokterá z našich největších knih literárních. Původ její byl dlouho zahalen závojem. Zásluhu o plné vyjasnění původu knížky i všech s ní spletených otázek má prof. dr. Josef Král. Uhodil na zádrhlíny r. 1894 v Listech Filologických, když psal O prosodii české. Poněvadž musil také odhalovat úlohu, jakou při této brožuře hrál Josef Jungmann, byla z toho vojna, která trvala vlastně podnes. Poslední stejně neznalecké jako hrubé útoky na Krále vyšly v Zlatorohu z péra dra Chalupného. V Listech Filologických na rok 1912 (sešit druhý) vyšel právě na 1. května článek prof. Krále s novými zprávami o Počátcích českého básnictví, jejž možno nazvat — posledním a definitivním slovem. Nové zprávy poskytla Korespondence Frant. Palackého z let 1816 až 1826, vydaná ředitelem zemského archivu Nováčkem. Prof. Král srovnav dosavadní literaturu zavřel badání o Počátcích i polemiku. Může přijít na světlo ještě literatura, která vývody Královy doplní a sesílí; nemůže však vyjít nic, co by definitivními závěry jeho otřáslo. Je jisto, že Počátky složili Šafařík s Palackým. Je jisto, že předmluvu svou podepsali jménem Jana Benediktiho a jeho nazvali i vydavatelem, ač Benedikti při knížce neměl účastensví pražádného. Benedikti nic nenamítal, s obsahem Počátku — znal je z korespondence — souhlasil. Je jisto, že Josef Jungmann byl nepřímým spolupracovníkem třetím a

čtvrtým snad i Marek. Je tedy potvrzena zpráva Palkovičova Týdenníku z 30. června 1818: „V Čechách mají za vydavatele toho spisu Počátků Š., P. a M., mnozí ale za Pravého J." Hlavně však jisto jest, že Jungmann má na svědomí hrubý ton proti Dobrovskému v Počátcích, což vrstevníci také poznávali. Aspoň Šeb. Hněvkovský 7. ledna 1819 napsal: „Jungmann, všech těch pletich tvůrce, jediné ze závisti, nemoha ničehož vyvésti, ty roztržitosti dělá, aby si jméno získal, kloučky snadno ke všemu nabídá." — Hněvkovského úsudek o Jungmannových schopnostech i jeho práci je neslušný: Jungmann dokázal dávno před r. 1819, že něco svede a že si jméno umí získat, ale správně Hněvkovský i jeho kruh hádal, že za Počátky vězí také Jungmann. Vězel. Počátkové českého básnictví mají zvláštní význam historický. Knížka tato v Čechách vykonala vítězný pochod. Zvítězila dialektika obratných a vzdělaných autorů, ačkoli hájili a hlásali blud. Rokem 1818 v české prosodii časomíra odzvonila přízvuku, jejž za kánon české metriky byl postavil Dobrovský. Nevymřely sice pokusy o časomíru, ale že by pravým a jediným základem metriky české nebyl přízvuk, to se již žádný soudný člověk neodváží tvrdit. A kdyby tvrdil, nikdo mu neuvěří. Dr. Král dočkal se satisfakce za každé písmeno, které r. 1894 napsal — trvalo to 18 let! — J. H.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešponová.

Kapitola XI.*)

Strýček Tedouš.

Po celý týden Dan nepohyboval se leč od postele k pohovce a obráceně. Byl to dlouhý a smutný týden; noha často velice bolela a dny se tak líně vlekly, a unavovaly činného neklidného ducha i tělo, jež toužilo ven do přírody. Nejtíže hochovi padlo učiti se trpělivosti; ale snažil se, jak nejlíp uměl a každý mu rád svým způsobem pomáhal. A tak čas určený přece konečně minul, a jednoho dne přišel lékař a odměnil ho slovy: „Noha se hojí líp, nežli jsem očekával; dejte hochovi dnes odpoledne berličku, ať se trochu podívá po domě."

„Hurá", vykřikl Nat a už běžel vypravovat dále dobrou novinu. Každý v domě se radoval a hned po obědě shromáždila se celá chlapecká obec, aby uzřela Dana o berli. Jak jen sejde do předsíně, kde na něho mínili čekat? Sešel, a měl velkou radost z toho, že všichni mají o něho takový zájem a chovají k němu tolik přátelství. Obličej jeho se čím dále tím více rozjasňoval, neboť hoši jeden po druhém k němu přistupovali a pozdravovali ho, děvčátka pak točila se kol něho s poštáři a židlemi. Tedouš na něho dával pozor, jako by byl nějakým ubohým, slabým tvorem, jenž si bez pomoci jiných neví rady. Seděli všichni nebo stáli na stupních vedoucích k domu, když uslyšeli hrčení povozu a uviděli v něm kohosi mávat kloboukem na pozdrav.

„Strýc Tedy, strýc Tedy" křičel Robínek ze všech sil a letěl stromořadím, jak mu jen krátké jeho nožky dovolovaly. Všichni hoši mimo Dana běželi za ním. Vsadili se, kdo tam bude dřív, aby otevřel bránu. V malé chvíli na to vjížděl již kočár, pokrytý houfem klučinů. Uprostřed nich seděl pan Lorenc se svou malou dceruškou na klíně.

„Zastavte triumfální vůz, ať Jupiter může vylézt" řekl konečně a vyskočiv z vozu, běžel na schody přivítat se s paní Bérovou. Stála mezi dveřmi a tleskala radostí, jako holčička.

„Na zdar, Tedouši, jak se máš?"

„Dobře, Jožo, všechno v pořádku."

Podali si ruce a pan Lorenc vložil Betynku tetě do náručí. Dítě se k ní srdečně přivinulo.

„Zlatovláska tolik toužila po tetě, i nemohl jsem jí toho odepřít, zvláště proto, že sám jsem prahnul po tom zase tě jednou uvidět. My bychom si rádi zahráli s tvými hochy a také bychom rádi věděli, co dělá matička, která měla tolik dětí, že nevěděla co s nimi".

„I to jsem ráda, že jste tu. Hrajte si, jen hrajte, jen nic zlého nevyveďte." odvětila paní Jožena.

Hoši obklopili hezké děvčátko, obdivujíce vlásky, krásné šatečky a jemné způsoby „princezny." Říkali jí princezna, protože se vždy na ně pouze usmívala, nikdy nedovolila, aby ji některý políbil. Jen po hlavách je hladila svými drobounkými ručinkami. Všichni ji zbožňovali, nejvíc Robínek, připadala mu jako krásná živá panenka. Sotva se jí dotýkal ze strachu, aby se třeba nezlobila, a pohlížel na ni z uctivé vzdálenosti, a byl šťasten, když její Výsost si ho náhodou povšimla.

Dnes se hned ptala po Dézině kuchyni, a paní Joža ji tedy odvedla. Všichni menší hoši šli s ní. Ostatní mimo Nata a Jendu běželi ke svým záhonkům, je-li tam všechno v pořádku, neboť pan Lorenc rád celý Plumfield prohlížel, a býval zklamán, nenalezl-li záhonky hochů v rozkvětu.

Teď stál na schodech, a již obrátil se k

*) Prvých deset kapitol této povídky vyšlo loňského roku v Besedách Času. Malým čtenářům našim nezbývá mají-li poznat příběhy opuštěného chlapce Dana a život ostatních dětí v ústavě manželů Bérových, než aby jim maminky vyhledaly, po případě přečetly začátek. Redakce.

anovi jako k dávnému známému, ačkoliv jej poprve jednou nebo dvakrát viděl.

„Jak se vede noze, hochu?"

„Lépe, pane!"

„Myslím že máš už dosti toho domácího vězení?"

„Oh jistě, že mám" a Danův pohled zalétl k zeleným vrchům a lesům, kam chlapec používal jíti.

„Cožpak abychom se trochu projeli, nežli se ostatní vrátí? Tenhle veliký kočár bude docela pohodlný a bezpečný pro tvou nohu a čerstvý vzduch ti prospěje. Jendo, běž pro podušku a šál, odvezeme Dana." Hoši se těšili jaké budou míti vyražení, i Dan byl jak u vytržení; náhle však začal být nezvykle úzkostlivým: „A dovolí nás paní Bérová?"

„Ale ano, před chvílí jsme to spolu vyjednali."

„Vždyť jste spolu ani slovíčka nepromluvili? Jak to?" zeptal se zvědavý Jeník.

„Ó my už máme takový způsob mluviti beze slov. Je to nový zlepšený způsob telegrafu!"

„Však já vím — oči, že? Já vás dobře viděl, jak jste zamžoural na povoz a paní Bérová se zasmála a také zakývala," volal Nat, který dnes byl s panem Lorencem už velice spřátelen.

„Dobrá! Tak tedy pojďte! " A za chvilku seděl Dan v kočáře; nohu měl podepřenu polštářem na protějším sedadle a byl přikryt šálem, který náhle spadl odkudsi s prvního pochodí, právě když ho bylo nejvíce zapotřebí. Jeník sedl ke kočímu. Jméno kočího bylo Petr, a byl opravdu černý.

Nat seděl vzadu vedle Dana, neboť pán prohlásil, že bude sedět na sedátku a opatrovat Danovu nohu," jak pravil. Ve skutečnosti mínil studovati obličeje obou hochů. Oba sice byli rozjařeni štěstím, ale na každém se to jinak jevilo. Dan byl osmahlý, výrazných rysů, Natův obličej byl podlouhlý velice měkkého výrazu. Čelo však bylo pěkně klenuté. „Mimochodem řečeno, tuhle jsem našel knihu, která vás snad bude zajímat," řekl nejstarší hoch ze společnosti, — pan Lorenc — a sáhl pod sedátko. V tom okamžení však vykřikl Dan:

„Hrome, tohle je nápad!" a už převracel listy, kde byly namalovány krásné tabulky a diagramy motýlů, ptáků a hmyzů, všecko kresleno a malováno věrně dle přírody. Tak byl nad tím vším u vytržení, že ani nepoděkoval, ale pan Lorenc si z toho nic nedělal; byl spokojen a radostné hochovo vytržení bylo mu nejlepším díkem.

Na každé stránce nalezl Dan nějakého starého známého a hlasitě je vítal. Nat se přichýlil k jeho rameni a díval se s ním. Jeník se teď obrátil do vozu, nohy jeho tloukly v kočáře jedna o druhou. Tak mohli všichni vespolek mluvit. Když hoši došli v knize až k broukům, vytáhl pán z kapsy u vesty zvláštní předmět, a položiv ho na dlaň, pravil:

„Hleďte, tu je brouk tisíc roků starý." a zatím, co hoši si ho prohlíželi, vysvětloval jim, odkud zvláštnost má.

Vypadl prý kdysi ze záhybu šatu mumie, kdež před tím byl ukryt celá století. Hoši napiatě poslouchali, a pan Lorenc přešel k Egypťanům a podivným stavbám a zříceninám, které nám zanechali. Mluvil o Nilu a vyprávěl, jak sám se plavil po této mohutné řece a jak krásní lidé byli jeho snědí veslaři. Dále jim vypravoval, jak se kdysi účastnil honby na aligátory a jaká podivná zvířata a motýly už viděl.

Později přešel také na velbloudu poušť a zažil též bouři na poušti, kterou ho jeho věrné zvíře šťastně přeneslo.

„Strýčku, ty umíš vypravovat skoro jako dědeček," řekl Jeník, když pán se odmlčel a hoši si přáli ještě pokračování . . . „Děkuji za uznání," řekl pán zcela vážně. A vážil si výroku dítěte! Děti bývají v těchto věcech dobří kritikové, a dovedeme-li je uspokojiti, jest to neklamným znamením, že opravdu dobře vypravujeme.

„Tuhle máte ještě něco, hoši, vzal jsem to do kapsy, když jsem přehrabával své sbírky, hledaje, co by z nich Dana zajímalo," a strýc Tedouš vytáhl hrot šípu a krásný kousek indiánského vampum.*)

‚Vypravuj o Indiánech, strýčku," volal Jeník, neboť si rád na Indiány hrál.

„Dan o nich ví všecko," dodal Nat.

„Možná tedy, že více než já. Povídej nejdříve ty, Dane," — a pán se chystal poslouchati právě tak pozorně jako oba hoši.

„Pan Hyde mi o nich vypravoval, on byl mezi nimi, a mluví jejich řečí. Říká, že jsou hodní," začal Dan, kterému pozornost posluchačů zalichotila, ale byl v rozpacích, že měl vypravovat před dorostlým. „Co je to vampum?" zeptal se Jeník ze svého povýšeného stanoviska. Druzí též se ptali, a nežli se nadál, dostal se Dan do proudu a vypravoval vše, čeho se dověděl od pana Hydea, jenž mnoho mu vypravoval, když spolu jeli po proudu dolů. Pan Lorenc sledoval povídku, ale ještě lépe pozoroval hocha, neboť paní Jožena mu mnoho o Danovi vyprávěla a on se hned začal o divokého hocha zajímat.

Vzpomínal na své mládí, jak kdysi též

*) Látka protkaná ozdobně mušlemi

chtěl utéci z domu, a jak ho potom láska a trpělivost načisto zkrotily.

„Myslil jsem si nedávno, hoši, že byste si mohli pomalu zařídit vlastní museum; totiž nějaké místo, kde byste shromažďovali všecko zajímavé, co kde naleznete, nebo co vám kdo dá. Paní Jožena ráda k tomu svoluje, ale to víte, že není zrovna příjemnou věcí, mít dům plný všelijakého harampátí. Naposledy by měla ve své nejlepší váze líh s mrtvými brouky, a na každých dveřích několik napnutých netopýrů. Vosí hnízda u stropu zavěšená padala by hostím na hlavy, a všude pod nohama ležely by hromady vzácného kamení, že by tím mohl silnice dláždit. Tož mi řekněte, hoši, která paní by tohle snesla?"

Za řeči pánovy usmívali se hoši a pošťuchovali jeden druhého, neboť bylo nad slunce jasnější, že pan Lorenc ví o každé maličkosti, jež se ve škole sběhla. Jak jinak mohl by vědět o všech jejich pokladech?

„Ale tož kam si to vše máme dávat, strýčku?" zvolal Jeník, skříživ nohy jako by se připravoval ku dlouhému rokování o té věci.

„Do staré kůlny!"

„Ale vždyť tam prší a není tam ani oken, ani skříní, kamž bychom si věci uložili, a všude je plno pavučin a prachu," začal Nat.

„Jen počkej, až se Gilson do toho dá; potom uvidíš. V pondělí sem přijde, a pustí se do práce. Příští sobotu přijedu zase já a dodělám všechno. To bude začátek pěkného musea. Každý z vás si smí donést různé vzácnosti a uložit je tam; Dan bude na všecko dohlížet, protože o přírodninách nejvíce z vás všech ví. Nemůže teď mnoho běhat a práce ta bude se zrovna pro něho hodit."

„Jejda, to bude krása!" křičel Nat. Danův obličej zářil, hoch však neřekl ani slovíčko. Přitiskl pouze knihu k prsoum, a podíval se na pana Lorence, považuje ho v tom okamžiku za největšího dobrodince lidstva.

„Mám ještě jednou obejeti, pane?" ptal se černý Petr, když po půlhodinné projížďce opět se dostali před bránu školy.

„Ne, třeba opatrnosti, sice bychom po druhé musili zůstat doma. Teď mám ještě všelicos na práci: prohlédnu si starou kůlnu a pohovořím si s paní, než pojedu." Na to složil pán Dana na pohovku, kde se mohl dále těšit se svou knihou. Když vystoupil z vozu, uviděl, že ostatní hoši se marně všude po něm shánějí, a tak se s nimi chvíli zabýval a veselil. Zatím paní Bérová nechala nahoře holčíčky vařit a sedla si k Danovi, který jí hned nadšeně vypravoval o projížďce, až se vrátili všichni ostatní; byli zaprášeni a udýcháni, a všeci rozčileni myšlenkou na nové museum. Každý se na ně těšil, jako na nejstkvělejší myšlenku století.

„Vždycky jsem si přál podporovat nějaký ústav a začínám tedy školou v Plumu," řekl pan Lorenc, sedaje na stoličku k nohoum paní Joženy.

„Však nezačal's dnes, už dlouho ji podporuješ, tu naši školu. Rozhlédni se pouze kolem. Či tohle není nic?" řekla paní, ukazujíc na růžové obličeje kolem sebe.

„Tohle", odvětil pán vesele, „tohle je velice nadějná zahrádka manželů Bérových, a já jsem na to hrd, že také patřím mezi její kvítí. Víš-li pak, Dane, že já jsem vlastně nejstarší hoch ve škole?" pravil rychle, aby změnil hovor, a vyhnul se možným díkům.

„Ale toto, pane Lorenci, vždyť nejstarší je Fanouš?!" odvětil Dan, nemoha nikterak porozuměti, jak to pan Lorenc myslí.

„Chyba lávky! Já jsem nejstarší! Já byl první chlapec, o kterého se paní Joža starala, a jakkoli jsem byl velikým darebou, přece ze mne něco vychovala. Nu ovšem, hned to nebylo, — pracovala na mně celé roky." —

„Jejda, ta už musí být stará!" upřímně se podivil Nat.

„No víš ona časně začala, chudinka drahá. Sotva patnáct let jí bylo, už se začala se mnou trápit. Však jsem se jí nasoužil za tu celou dobu. Někdy se divím, že od toho dočista nezešedivěla, a že nemá víc vrásek na čele", a strýček Tedy se rozesmál a kýval hlavou na paní Jóženu.

„Nech toho Tedouši, nemohu snésti, když se snižuješ! Ale teď zase já vám něco povím hoši: Právě proto, že pan Lorenc se mi tak podařil, umínila jsem si, zkusit svůj zamilovaný plán a zřídit si školu pro chlapce. Tedy tomuto pánovi máte býti vděčni, a nové zařízení v naší škole, které vám slíbil, pojmenujeme jemu ke cti Museum Lorencovo, viďte, hoši?"

V tomto okamžiku upamatovávala se paní Joža na staré časy! A panu Lorencovi se zdálo, jakoby před ním stála bývalá veselá a živá, patnáctiletá Joža.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem F. Beauforte v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 17. května 1912. Číslo 20.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

FELIX VONDRUŠKA:

ULTIMA THULE.

To dávné, daleké mne opět zmátlo.
Noc zsinalá šla tiše v sněžném třpytu,
mrazivá, beznadějná.
A náhle uzřel jsem dvé smutných očí,
z nichž víra vyprchala i naděje i láska.
Kdos veliký mi tenkrát dvéře vyrazil,
zrak oslnil a v poutech odved:
„Pojď a směj se, užívej a tanči!"
Jak rovnoběžky, jež se nesetkají
tak vedou dráhy naše.
Hle, léta zákeřně se plíží
podzimním krajem a pískem všedních cest.
A přece doufám;
(byť v pohádce mé již všecko trním zarostlo),
zdaž v lásky perspektivě
klamné rovnoběžky nesejdou se přec?
Jedenkrát až na obzoru staneme,
sníh ve skráních a v srdcích odpuštění,
(na dosah ruky všecko za námi)
do minula pak zapátráme okem vyhaslým,
a úsměv vylhaný se se rtů vytratí
jak v olověné mlze slunce podzimní.
Pak zakvílíme zdržovaným hořem
a zavzdychneme nad tou pustou drahou
již šli jsme sami bez radosti srdcí.
A naše láska v bílém rubáši tu vstane
jak eidólon před řekou Lethe
— Poslední vzpomínka —
I zaplácěme v slově jedinkém:
„Pamatuješ, pamatuješ — tenkrát?"

—=o=—

SELMA LAGERLÖFOVÁ:

POVĚST O POVĚSTI.

Za souhlasu spisovatelčina ze švédštiny*) přeložil Karel V. Rypáček.

Byla jednou jedna pověst, která chtěla býti vypravována a uvedena do světa. Bylo to zcela přirozeno, neboť věděla, že jest již jako hotova. Mnoho lidí ji společně vytvářelo znamenitými činy, a druzí zase přispěli tím, že o těch činech opět a opět vypravovali. Chybělo jí jenom, aby ji někdo potřebně spojil, tak aby mohla pohodlně táhnouti zemí. Byla to jenom ještě úplná směsice příběhů a zcela beztvaré mračno dobrodružství, které se honily sem tam jako roj zbloudilých včel za letního dne a nevěděly, kde by nalezly někoho, kdo by je dovedl shromážditi do jednoho úlu.

Pověst, která chtěla býti vypravována, vznikla a byla vytvářena ve Vermlandu**), a jest jisto, že se vznášela nad mnohými statky a panskými dvorci, nad mnohými farami a důstojnickými sídly v krásném tom kraji, nahlížela oknem a prosila, aby ji vpustili. Ale byla nucena udělati mnoho marných pokusů a všude byla odmítnuta. A sotva tomu také mohlo býti jinak. Lidé měli na starosti mnoho důležitějších věcí.

Posléze přišla pověst ke starému místu, které se jmenovalo Marbacka.***). Byl to malý dvorec s nízkými staveními, která byla zastíněna vysokými stromy. Kdysi býval to pastorský dvorec a ten jako by byl domu tomu vtiskl pečeť, které nemohlo ztratiti. Zdálo se, že tu mají větší lásku ku knihám a ku čtení než na jiných místech a vždycky spočíval na dvorci tichý mír. Zde se nikdy nesměla práce příliš hnáti, a nikdy nesmělo tu býti hádek se služebnými. Nenávist a rozbroje se tu nesměly vyskytovati, a ten, kdo tu bydlil, nesměl bráti život těžce, nýbrž musil uznávati za první povinnost býti bezstarostný a věřit, že Pán Bůh každému, kdo v tom dvorci žije, řídí vše k jeho nejlepšímu.

Když si na tu věc pomyslím, chápu, že pověst, o níž vypravuji, tu dlela celou řadu let marně čekajíc na to, že bude vypravována. Zdá se mi, jako by se vznášela kolem toho místa, jako se vznáší mrak kolem horského

*) Spisovatelka tu vypravuje o vzniku první své knihy Pověst o Göstu Berlingovi (Gösta Berlings saga), která ji rázem proslavila.

**) Vermland jest jihozápadní švédský kraj, v němž se spisovatelka narodila.

***) Čti: Mórbaka, je to rodiště spisovatelčino.

vrcholku a občas dala sprchnouti do dvora jednomu dobrodružství, z nichž se skládala. Dobrodružství přicházela jako zvláštní strašidelné historie o majiteli železárny, který měl vždycky před vozem černé býky, když jel za noci domů z nějaké hostiny a v jehož domově sám zlý duch seděl v houpací židli a kolébal se, když domácí paní hrála. Přicházela jako podivné zvěsti ze sousedního dvora, kde straky pronásledovaly hospodyni, takže se neodvážila vyjíti přede dvéře, z obydlí kapitánova, kde byli tak chudí, že byli nuceni všecko si vypůjčovati a z malé chaloupky dole u kostela, kde bydlilo množství mladých a starých panen, které se všecky zamilovaly do krásného stavitele varhan.

Někdy přicházela milá dobrodružství do dvorce ještě , abych tak řekla, nápadněji. Staří chudí důstojníci přijížděli pod průjezd ke schodům ve svých chatrných karriolech, do nichž byli zapřaženi prastaří koně. Zastavovali se tu a byli tu celé týdny hosty a za večerů, když jim toddy dodal mysli, jali se vypravovati o časech, kdy tančili v botách bez punčoch, aby nohy vypadaly menší, kdy si pálili vlasy a černili kníry. Jeden z nich vypravoval, jak chtěl přivésti krásnou dívku jejímu ženichovi a jak byl cestou domů pronásledován vlky, druhý byl o vánočním kvasu při tom, když rozzlobený host hodil všecky jeřábky na zeď, protože mu namluvili, že jsou to vrány, a třetí viděl starce, jak sedával a hrával Beethovena na dřevěném stole.

Ale pověst dovedla také svoji přítomnost projeviti jiným způsobem. Na půdě visela stará podobizna dámy s napudrovanými vlasy, a když někdo mimo ni přecházel, byl nucen upamatovati se, že představovala krásnou hraběcí dceru, která milovala mladého učitele svého bratra a přišla se jednou na něho podívati, když byla stará, šedivá dáma a on starý, ženatý muž. V komoře s haraburdím ležely vysoké kupy svazků dokumentů, které obsahovaly kupní a nájemní smlouvy, podepsané mocnou paní, která jednou vládla nad sedmi dvorci, jež zdědila po svém milenci. Přišel-li kdo do kostela, viděl tu v malé zaprášené skříni pod kůrem truhlu, která byla naplněna nevěreckými spisy a nesměla býti otevřena až na počátku nového století, a nedaleko odtud byla řeka, na jejímž dně odpočívala spousta obrazův svatých, které nesměly zůstati na kazatelně a na kůru, jež kdysi zdobily.

Tím, že se tolik zpráv vznášelo kolem dvorce, stalo se asi jednou, že jednomu z dětí, které tu vyrostly, se zachtělo býti jich vypravovatelem. Nebyl to žádný z hochů. Nebyli příliš doma, byli skoro celý rok pryč ve svých školách, takže pověst nenabyla nad nimi takové moci. Bylo to však jedno z děvčat, které bylo nemocné, takže si nemohlo tolik hráti a skákati jako druhé děti, a jehož největší radostí bylo čtením a vypravováním se dozvídati o všem velkém a pozoruhodném, co se ve světě událo.

Nebylo tomu však tak, že mladá dívka hned od počátku měla úmysl sepsati vypravování a historie, které ji obklopovaly. Ani zdaleka ji nenapadlo, že by mohla býti kniha z těch dobrodružství, o nichž slyšela vypravovati tak často, že se jí zdála nejvšednější věcí na světě. Když se pokoušela básniti, vybírala si látku ze svých knih a s čilou myslí skládala příběhy o sultánech z „T i s í c e a j e d n é n o c i", o rytířích Waltera Scotta a o báječných králích Snorre Sturlassona.

Jest jistě zbytečno připomínati, že to, co psala, bylo nejnepůvodnější a nejnezralejší, co kdy bylo napsáno, ale ona sama, to ovšem viděti nemohla. Chodila tu doma v tichém statku a naplňovala každý list papíru, na který přišla, verši a prosou, divadly a romány. Když nepsala, chodila a čekala na štěstí. A štěstí mělo spočívati v tom, že někdo cizí, kdo jest velice osvícený a mocný, podivuhodnou náhodou přijde, aby objevil, co ona napsala a aby to shledal hodno otištění. Potom půjde již všecko ostatní samo sebou.

Zatím však se nestalo nic takového, a když bylo mladé dívce přes dvacet let, začínala býti posléze netrpělivá. Bylo jí divno, čím to jest, že se štěstí nechce dostaviti. Scházely jí snad znalosti. Potřebovala asi také viděti trochu více světa než rodný statek. A proto že to jistě bude trvati dlouho, než si bude moci vydělati živobytí jako spisovatelka, musí se něčemu učiti a zaopatřiti si nějaké životní postavení, aby měla kousek chleba, z něhož by byla živa, co bude čekati na sebe samu.

Snad se to stalo prostě tak, že pověst pozbyla s ní trpělivosti. Myslila si snad takto: „Když tenhle zaslepený člověk nevidí to, co mu leží těsně před očima, musí býti donucen odtud odejíti. Musí choditi po šedivých, kamenných ulicích, musí bydleti v úzkých městských pokojích bez jiné vyhlídky než na šedivé zdi domů. Musí bydleti mezi lidmi, kteří skrývají všecko, co jest v nich zvláštního a kteří jako by si byli všichni podobni. To ji snad naučí viděti to, co čeká přede dveřmi jejího domova, všecko to, co žije a těká mezi řadami modrých vrchů, které má každodenně před očima."

A tak jednou na podzim, když jí bylo již

dvaadvacet let, jela do Štockholmu, aby se vzdělala na učitelku.

Mladá dívka byla brzo v plné práci. Nepisovala již, nýbrž byla zabrána úkoly a školou. Zdálo se již skoro, že ji pověst docela ztratí.

Tu se přihodilo něco zvláštního. Téhož podzimu, když žila několik měsíců v šedivých ulicích a zdech domů, šla jednou Malmskillnadskou ulicí s balíkem knih pod paždím. Právě před tím byla v hodině dějin písemnictví. Hodina jednala asi o Bellmanovi nebo Runebergovi *), neboť ona šla a myslila na ně oba a na postavy pohybující se v jejich básních. Povídala si, že Runebergovi váleční hrdinové a Bellmanovi bezstarostní pijáci jsou nejznamenitější látkou, již si může básník vybrati. A tu v ní vznikla náhle tato myšlénka: „Svět, ve kterém jsi žila dole ve Vermlandu, není méně původní než svět Fredmanův nebo svět Praporečníka Stala. Naučíš-li se jen zacházeti s ním, budeš míti jistě dobrou látku k zpracování jako oni oba."

Tak se stalo, že spatřila poprvé pověst. A v témže okamžiku, kdy ji viděla, začala se pod ní země houpati. Celá dlouhá Malmskillnadská ulice od Hamugatského vršku *) až nahoru k požární stanici zdvíhala se k nebi a zase klesala, zdvíhala se a zase klesala. Byla nucena státi hodnou chvíli tiše, než se ulice uklidnila, a hleděla udiveně na mimojdoucí, kteří šli tak klidně a nepozorovali, jaký zázrak se stal.

V téže chvíli se rozhodla mladá dívka, že napíše pověst o vermlandských šlechticích a neupustila již nikdy od myšlenky na pověst.

Ale trvalo to mnohá a dlouhá léta, než dospělo rozhodnutí k tomu, aby bylo provedeno.

Předně přišla nyní na novou životní dráhu, a nedostávalo se jí času, aby mohla vykonati velkou literární práci. A za druhé se jí první její pokus, když chtěla psát pověst, docela nezdařil.

Těch roků se však stále dály události, které jí pomáhaly pověst vytvořiti. O prázdninách seděla jednou ráno s otcem u snídaní, a hovořili spolu o starých časech. Tu se jal otec vypravovati o jednom známém z mládí, kterého popisoval jako člověka neobyčejně zajímavého. Člověk ten přinášel s sebou radost a veselí, kamkoli přišel. Uměl zpívati, skládal hudbu a improvisoval verše. Když zahrál k tanci, tu tančila nejen mládež, nýbrž i starci a stařeny, velcí i malí a když měl řeč, musil se každý smáti nebo plakati, jak on chtěl. Opil-li se, dovedl hráti a mluviti lépe, než když byl střízlivý a když se zamiloval do nějaké ženy, nemohla mu odolati. Když dělal hlouposti, odpouštěli mu je, když byl někdy zarmoucen, chtěli udělati všecko možné, aby ho zase viděli veselého. Ale přes své bohaté nadání neměl ve světě velkého úspěchu. Největší část svého života ztrávil na vermlandských dvorcích jako učitel. Posléze udělal pastorskou zkoušku. To bylo nejvyšší, čeho dosáhl.

Po tomto rozhovoru mohla viděti hrdinu pověsti před sebou lépe než dříve, a tím nabyl trochu života a pohybu. Jednoho krásného dne dostal dokonce hrdina jméno a byl nazván Gösta Berling. Odkud to jméno dostal, nevěděla sama nikdy.

Jindy dlela doma o vánočních svátcích. Jednou večer jeli dlouhou cestou za sněhové vánice na vánoční hostinu. Byla to zdlouhavější jízda, než si kdo pomyslil. Kůň se dostával namáhavě ku předu. Mnoho hodin seděla tu v chumelenici a myslila na pověst. Když posléze dojeli, vymyslila první kapitolu. Byla to ta, která jednala o vánoční noci v kovárně.

Jaká to kapitola! Byla to její první a po mnoho let její jediná kapitola. Byla psána zprvu ve verších, neboť původní plán byl, že pověst bude cyklus romancí, jako „Vypravování Praporečníka Stala". Ale poznenáhlu to bylo změněno, a nějaký čas bylo úmyslem napsati je jako divadlo. Tu byla vánoční noc přepracována jako první jednání. Ale ani tento pokus se nezdařil, a ona se nyní posléze rozhodla, že napíše pověst jako román. Tak byla první kapitola napsána prosou. Byla neslýchaně dlouhá a naplnila čtyřicet psaných stran. Když byla sepsána naposledy, měla jich jen devět.

Po několika letech přistoupila druhá kapitola. Bylo to vypravování o plese na Borgu a vlcích, kteří pronásledovali Göstu Berlinga a Annu Stjärnhökovu.

Tato kapitola nebyla původně psána s úmyslem, že přijde do pověsti, nýbrž jen jako jakási příležitostná báseň, která se měla čísti v malé společnosti. Předčítání však se nekonalo, a povídka byla poslána do časopisu D a g n y. Za nějakou dobu ji spisovatelce vrátili jako nehodící se pro časopis. Nehodila se vskutku k ničemu. Scházelo jí ještě docela umělecké zpracování.

(Dokončení.)

* Carl M. Bellmann, klasický švédský básník; hlavní jeho dílo: „F r e d m a n o v y l i s t y" (Fredmans epistlar). J o h a n L u d v i g R u n e b e r g, též klassický básník švédský. Byl rodem Fin, ale psal švédsky. Hlavní jeho básnické dílo „Vypravování praporečníka Stala (čti Stóla) (Fänrik Ståls sägner). Pozn. překl.

*) Hamugatsbacken. Pozn. překl.

PODOBENSTVÍ O TŘECH PRSTENECH.

(G. E. Lessing.)

Žil v šerém věku na Východě muž,
jenž dostal prsten ceny nesmírné
z milounké ruky. Kámen opál byl,
jenž sterou krásnou barvou plápolal
a tajemnou měl moc, že před Bohem
i lidmi toho činil příjemným,
kdo nosil jej v té důvěře. Ký div,
že z této příčiny muž z Východu
ho nikdy z ruky nesňal, pečuje,
by na vždy rodině byl zachován!
To takto: Prsten nejmilejšímu
svých synů odkázal a stanovil,
by ten zas zůstavil jej synovi,
jenž jemu byl by nejdražší, a vždy
by nejdražší se hlavou rodu stal,
nehledě k věku, vlivem prstenu.
Tak tento prsten s syna na syna
se posléz dostal otci synů tří,
již rovně jeho byli poslušni,
a tudíž nemohl se zdržeti,
by nemiloval stejně všechněch tří.
Jen časem brzy ten a onen zas
a brzy třetí, když se samoten
s ním octnul každý, srdce výlevů
pak druzí nesdíleli, hodnějším
se zdál mu prstenu, jejž každému
z nich v zbožné slabosti též přislíbil.
To tak se dálo, dokud bylo lze.
Než přišla smrt, a otec laskavý
byl v rozpacích. Neb velmi hnětlo jej,
svým dvěma synům, již se spolehli
na jeho slovo, bolest způsobit.
Co činiti? I pošle potají
k umělci, u kterého objedná
dle vzoru prvotního prstenu
dva jiné, káže, aby nešetřil
ni výloh, ani práce, aby je
úplně přizpůsobil prvnímu.
To umělci se zdaří. Prsteny
když přinese, tu ani otec sám
již první prsten poznat nemůže.
Jsa vesel, rozradostněn povolá
své syny k sobě, zvláště každého,
zvlášť každému dá požehnání své
a prsten svůj — a klidně dokoná.

Jak otec zemřel, každý přichází
s svým prstenem a každý vladařem
chce býti domu. Vzejde šetření
a spor i žaloba. Leč nadarmo —
neb pravý prsten nelze prokázat...
Neb každý soudci přísahal, že má
svůj prsten přímo z ruky otcovy
(jak vskutku pravda) když již dávno dřív
měl jeho slib, že také přednosti
všech prstenu kdys bude požívat
(jak stejně bylo pravdou). Otec prý —
tak tvrdil každý — neupřímným být
přec k němu nemohl, a dříve než
by také podezření připustil
o otci takovém, spíš bratry své,
ač jinak ochoten jest věřiti
jen nejlepšímu o nich, z podvodu
by musel podezřívat; dovede
již zrádce vypátrat, již pomstí se.

Děl soudce: „Neopatříte-li mně
ten prsten brzy, všecky odkáži
vás od své stolice. Což myslíte,
že jsem tu, abych řešil hádanky?
Či čekáte, až pravý prsten snad
svá ústa otevře? Než, počkejte!
Vždyť slyšel jsem, že pravý prsten má
moc kouzelnou, že činí před Bohem
i lidmi oblíbeným, příjemným.
To musí rozhodnouti. Nepravé
přec toho nedokáží prsteny!
Nu, koho dva z vás nejvíc milují?
Nuž, povězte! Vy mlčíte? Jen zpět
ty prsteny vliv zjevují? A ne
též na venek? Jen sebe nejvíce
z vás každý miluje? Ó, všichni tři
tu oklamaní podvodníci jste!
A všecky tyto vaše prsteny
jsou nepravé. A prsten původní
byl ztracen patrně. By zatajil
a nahradil tu ztrátu, otec dal
ty tři zhotovit místo jednoho. —
A tož", děl dále moudrý soudce ten,
„když za můj výrok rady nechcete,
si jděte! Rada má však tato jest:
Vy vezmete tu věc tak, jaká jest.
Když každý má svůj prsten od otce,
pak každý věřiž stejně bezpečně,
že prsten jeho pravý. Možná jest,
že otec nechtěl dále snášeti
v svém domě vlády toho prstenu.
A jistě, že vás všecky miloval,
a stejně miloval, když nehodlal
dvou druhých utisknout, by jednomu
dal před druhými přednost. Usiluj
z vás každý dle své nepředpojaté
a předsudků všech prosté lásky své!
Nechť každý z vás se snaží o závod,
by ve svém prstenu dal na jevo
moc svého kamene, a přispěj sám
té síle jemným citem na pomoc,
srdečnou svojí snášelivostí,
konáním dobra, oddaností Bohu!
Jestliže potom síly kamenů
se u pravnuků vašich projeví,
pak po statisící let opětně
je pozvu před tu soudnou stolici.
Tu na stolici této zasedne
muž moudřejší než já a promluví.
Teď jděte!" — Takto skromný soudce děl.

Přeložil Al. Tvrdek.

—=o=—

OLGA NERSKÁ:

DOPIS.

Pavlo,

žít je prý těžko. Ale umírat je tíže, věřte m[illegible]
Víte, proč lidé děsí se života? Protože [illegible]
jeho pozadí vidí smrt.

Já jsem milovala život. Pamatujete, j[illegible]
byla jsem jím opilá? Pyšnívala jsem se Vá[illegible]
svým nadšením: „Staří vzdychají, že živ[illegible]
je zlý. Nu dobrá, jsem chudá holka, která [illegible]

musí ohánět; vím ze zkušenosti, že tu nechodíme po růžové cestičce. A přece zbožňuji život, držím se ho všemi svaly své duše. Vědomí, že žiju, že jsem, že tvořím část vesmíru, že jsem schopna procítit celý boží svět, jest a bude mi nádherným požitkem i v utrpení. Ano, žila jsem s rozkoší úsměvy i slzy; nasycenou ctižádost i pokoření, noci v taneční síni i noci při dílech Dostojevského.

Ale teď, Pavlo je konec. Jen čtrnáct dní, nanejvýš, udrží prý mi lékař duši a tělo pohromadě (slyšela jsem matku se sestrou mluvit o tom včera v noci).

Dnes je 24. března; 8. dubna už nebudu. Nechápu toho. Jak je možná, že já, která považovala jsem se za někoho docela jiného než ostatní, prostě umru, jako každý všední člověk? Budu mrtva, a svět bude přece jako jindy: slunce bude svítit, fraisie budou vonět, hoši líbat — všechno, všechno bude; jen já ne. Proč právě já nebudu? Proč neumře má sestra, nebo Vy, na příklad. Proč právě já?

Chytám se za hlavu a cítím, že se zblázním za těch čtrnáct dní. Pavlo, budete žít; máte čas připravit si snesitelnější umírání. Mějte děti, anebo vytvořte umělecké dílo. Matky a umělci mohou umírat bez hrůzy, neboť jim smrt není koncem. Matka ve svém dítěti, umělec ve svém díle nechává tu kus sebe, pokračování svého já.

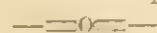
Pavlo, nenávidím Vás, která budete žít, když já nebudu. Nenávidím celý lhostejný krásný svět, který bude stejně krásný beze mne. Cítím jen vztek a hořkost.

Napsala jsem tuto poučnou slohovou práci ne pro Vaše dobro, ale pro ulehčení. Ve chvíli, kdy budete číst po mé smrti mé dojmy končícího člověka, ožije ve vašem mozku kousíček mne.

Jinak jděte k čertu, Pavlo, Vy, i všechen vesmír.

V Praze, 24. března 1910.

Marie Staňková.

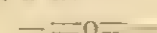

NIKDE MUŽŮ.

(Na motiv Hermanna z Gilmu.)

Všude jen sosny, všude jen jedle,
lípy, jež se dětstky třesou.
břízy, jež se k zemi nesou,
buky, jež se tísní vedle,
nikde dubu!

Všude jen státu, církve sluzi,
kancelisté, kontoristé,
pěvci, vědci, komponisté,
důstojníci a jich druzi
kněží, mniši, též žen znalci,
nikde mužů!

O K. H. MÁCHOVI.

Ve 4. svazku Časopisu českého museum r. 1845 otiskl třiatřicetiletý tehdáž spisovatel Karel Vladislav Zap článek Připomínky ze Lvova. Autor, jenž nedávno před tím ze Lvova, kde v úředním povolání půldeváta roku strávil, k c. k. státní účtárně do Prahy byl přesazen, popisuje v první části článku živými, podnes svěžími barvami vnější ráz města a veřejný a společenský život v něm, v části druhé pak líčí zvyky, obyčeje a církevní obřady týdne velikonočního ve Lvově obvyklé. Do druhé části článku vetkána jest vzpomínka na léta první školní docházky Zapovy, vzpomínka zajímavá barvitou kresbou neblahé tehdejší poněmčující soustavy školské. Zajímavost její zvýšena jest tím, že Zap vzpomínaje svých prvních zkušeností školních, kreslí zároveň školské ovzduší, v němž rostl a se vyvíjel v útlém mládí básník Karel Hynek Mácha. Byliť s K. V. Zapem od prvých let školních spolužáky a sdíleli spolu osudy školské až do let studií universitních. O této době života Máchova máme vědomosti tak nepatrné, že milá a vzácná jest každá zprávička, která je může jakýmkoli směrem a způsobem doplniti. Proto otiskujeme líčení Zapovo. Vyšlo na místě, kde by ho dle nadpisu článku nikdo nehledal; proto ušlo i pozornosti dosavadních Máchových životopisců a literárních našich historiků nadobro.

Zap vypravuje:

„Podívav se jednou na průvod okolo katedrály, byv pak o šesté na vzkříšení u Dominikánův, zašel jsem ještě před sedmou k Jesuitům, kde se slavnost již také ke konci blížila. Bylo již trochu méně lidu, na chóru hráli matutinu. Byv sám i zcela v sobě pohroužen v koutečku si usednu. Přiznám se, že dojemům slavným rád se oddávám; myšlénky moje pak volně těkají po říši obraznosti, i tratívají se obyčejně v moři dávných vzpomínek. Jesuita u oltáře zazpíval třikrát slavné: Salvum fac populum tuum Domine! Trouby a kotle na chóru hřměly, slavné Te Deum následovalo, pak ještě po krátké modlitbě zavzněl milo dojímavý nebeský chór: Regina coeli laetare od našeho Koželuha. Z počátku překvapen napnutě posloucham — však to známé zvuky, které tak často v dětinských letech těšívaly nevinnou mysl žáka farní školy u svatého Petra! Celá říše drahých vzpomínek otevřela před mou duší brány své. Zapomněl jsem na Lvov, na Jesuity, co se vůkol mně dělo; já slyšel opět ty samy zvuky, které se tak často v našem farním kostele u sv. Petra na Poříči o starožitné, nevysoké jeho sklepení odrážely. Jak se radovala tehdáž dětinská mysl naše, když jsme ze zvláštních ohledů staršího ministranta na vzkříšení Páně v nové sváteční komži se zvoncem v ruce v průvodu jíti směli. Bývalo to něco chlubného, i byli jsme pyšní na naši osadu, a dle přesvědčení našeho byly náš kostel, naše zvony, naše škola tehdáž nejpěknějšími a nejlepšími v celé Praze. Co jsme se nahráli a nadováděli na tom starém hřbitově před kostelem, k němuž tři nízké kulaté fortny vedly, na jichžto stupních vždy stará shrbená baba seděla. Pamatuji, jak jsme kolikráte utíkali, když nás v nejlepší hře na špačka nebo na školu pan učitel in persona s rákoskou v ruce překvapil, který se vždy na

to ukrutně durdíval. Byla to znamenitá figura, ten náš pan učitel; rozený Němec, malý a zavalitý, červený v tváři, silně šňupal a špatně po česku mluvil, mezi honoraciory našeho okrsku však něco platil. Pamatuji velmi dobře, jak mne otec ponejprv do školy zavedl, jak mne do hořejší sednice mezi abecedáře posadili, jak nás tam paní učitelka, vysoká, hubená a vždy zašňupaná paní učívala na tabulce písmeny znáti, jak často přísně metlou po dlani lehtala, jak se její jediná dcera, rozmazlené dětsko, z vedlejšího pokoje na nás ošklíbala; jak nás potom v první třídě mučili německým Lesebuchem a katechismem, že jsem byl mezi žáky za výbornějšího počítán, že jsem uměl celou sadu z Lesebuchu bez zajíkání v jednom kuse bez oddechu přečísti, ačkoliv mně smysl toho, co jsem četl, nikdy srozumitelným nebýval, jak jsem jednou při zkoušce v druhé třídě zároveň s Byšovským, jejž ale náš učitel Bischofským psával, z rukou našeho velebného pana faráře německou knihu v odměnu za pilnost obdržel, z které jsem teprv po letech vyrozuměti mohl, co v ní vlastně stojí. Pamatuji jako dnes, jak jsme se těšili, když nám pan učitel jednou v druhé třídě oznámil, že odpoledne nový pomocník Veverka české diktando nám uloží. Nemajíce ani pomyšlení o abecedě české, odpisovali jsme s ochotou, co nám na tabuli napsal: „Bílá barva jest barva nevinnosti." Tenkrát mně neušlo poznamenání přítomného pana učitele, který poňuchav ze stříbrné piksly vyřkl: „Hloupá to řeč, ta česká, v německém jsou čtyry veliké začáteční písmeny, a v českém jenom jedna." — Mnoholikrát se tyto české hodiny opakovaly, to již nepamatuji, vím jenom, že byly velmi vzácné, i že jsem z farní školy tu nejmenší známost mateřského jazyka svého nepřinesl. Nebyli ale mezi námi všichni takoví nevědomci v češtině, jako já. V okrsku našem držel jakýsi Stanislav Č . . . ček pokoutní školu, z které časem žákové k nám přestupovali. Náš pan učitel se na toho Č . . . čka vždy nesmírně hněvával, tuším že ho měl za nejouhlavnějšího nepřítele svého a ubohý chlapec, který zpod metly Č . . . čkovy pod perutí našeho p. učitele přešel, každou chvíli výčitky a přezdívky snášeti musel, že do pokoutní školy chodil a v německém čtení za druhými dětmi pozadu zůstával. Tehdáž jsem sám věřil, ten Č . . . ček že musí býti veliký nevěda a sprosták, neboť tak ho náš pan učitel ve své rozhorlenosti často jmenovati ráčil, ačkoliv si ho rodiče nejednou chválili a našemu panu učiteli s velikou nestydatostí do očí mluvili, že Č . . . ček lépe učí, než on. Později se mně oči otevřely. Pan Č . . . ček učil své děti česky, a to se do soustavy našeho učení ovšem špatně hodilo. Otevřenější rozum, jejž ty děti měly, později u nás ovšem otupěti musel. Neuvěříte, jaké uctivé mínění já o panu Č . . . čkovi dostal, když jsem v pozdějších letech jméno jeho mezi spisovately v Krameriusovém Čechoslavu nalezl. —

Takto jsem své mládí ve Svatopetrské škole trávil, byl to však nicméně můj nejšťastnější věk. Již málo kterého z mých tehdejších spolužákův sobě připomínám, a jenom jediný, který se mnou zároveň z farní školy k Piaristům přestoupil a pak nerozlučně až do universitních študií mým kollegou zůstal, všecky zkušenosti na počátku dráhy života se mnou sdílel, to byl náš naděj[n]ý, hlubokomyslný, tragický básník, po předčasn[ém] skonání nikdy dost oplakávaný K a r e l H y n e[k] M á c h a. Nedovršil jsi svatý boj, ku kterém[u]s síly sbíral, vznešený duchu, nevyzpytatelná prozřetelnost jinak tobě usoudila. Pokoj popeli tvému! Tvá tklivá památka v srdci mém nikdy nevyhasne!

Tak i dnes všecko již zmizelo, co bylo svědkem mého prvního mládí, od pana učitele, paní učitelky i vel. p. faráře až na tu hrbatou svíčkovou bábu a toho opilého varhaníka, který jednou, když bylo kluzko, upadl a nohu zlámal, od kterého času kulhal — všichni jsou již v Pánu! I ta stará, těsná, ukoptěná škola, průvodkyně mých prvních strastí a slastí, ten hřbitov s tou rozložitou lípou vedle kříže, všecko zmizelo; starožitný gotický kostel, při kterém někdy první sídlo Křížovníků s červenou hvězdou v Čechách bylo, na novo pobílen a vyčistěn, převlekl se jako starec v roucho mládence, za ním se skví nová dvoupatrová škola, všecko se leskne, všecko jest jasnější, prostornější; — kdyby mne tá hvězda má opět tam zavedla,, již by mne nižádná známá tvář neuvítala, pokolení nové obojetně a nevšímavě by mne míjelo. Časy se mění a my s nimi, vím to dobře, ale to nevím, zdali se v nové Svatopetrské škole nynější mládež tímže Lesebuchem mučí, jako před 25 lety? Já jí jenom tuto jedinou památku z celého srdce nepřeji."

•

V další části svého článku Zap vrací se již zase k líčení obřadův, zvykův a slavností týdne velikonočního, jak je ve Lvově poznal a zažil.

Jungmannova H i s t o r i e l i t e r a t u r y č e s k é poskytla šťastnou náhodou možnost zjistit plné jméno Stanislava Č . . . čka, jehož české „pokoutní" školy a učebných úspěchu podmíněných vyučováním dítek v řeči mateřské Zap ve svém článku ještě i po letech tak chvalně vzpomíná. Jmenoval se S t a n i s l a v Č e r v í č e k a podle Dodatku k životopisům (Hist. lit. čes., II. vyd., str. 770) „byl soukromým učitelem v osadě sv. Petra v Praze (okolo r. 1830); umřel, živ se v poslední léta hudbou". Co se týče jeho činnosti spisovatelské, Jungmann má pouze zmínku o tom, že přispěl k Hýblovu časopisu H y l l o s.

—=o=—

DROBNOSTI.

O Jungmanna.

Starší spisovatelé nebyli tak neznalí a snad ani tak slepí, aby nás učili obhajovat, co obhajovat [ne]lze nebo zakrývat, co je zbytečno. Horující a [n]a všechny strany umírňující Ant. Rybička přec nedbal s to, aby v životopise Jana Nejedlého zatajil své [mí]nění o Jungmannovi i Dobrovském. Rybička, jenž [b]yl mnohem blíže Jungmannovi, nežli pozdější literáti, prozrazuje, že za jeho času byla hodně známa povaha Jungmannova a nepožívala dobré pověsti bez výhrady. Jsou lidé mezi námi, kteří na povahu dáji víc než na umění, vědu, politiku, protože umění, vědy a politiky bylo, je a může být mezi námi vždy [do]st, ale to nevede z otroctví. Z otrockého stavu [na]šeho vyvedou nás jen lidé silných povah. Velice mne zarazilo, že těmto názorům odporuje R o z v o j a [na]opak rozežvatlal se širokými i vysokými slovy o [...]

likém činu dra Chalupného, jejž vykonal prý rehabilitací Josefa Jungmanna. To není otázka literární, na kterou biju. To je otázka našeho života a smrti. Rozvoj odbyl a zpeskoval všecky, kteří opovažují se posuzovat i povahu člověka (nejen dílo jeho), zlostnými a pohrdavými slovy: „.... ta úzkoprsé scholastická a moralistní generace, jež nechápe nikdy celé šíře a hloubky mohutné, mezi propastmi zdánlivé nepravosti a výšinami serafinské čistoty oscillující osobnosti — tito bezestilloví a stranní puritáni nemají váhy tam, kde jedná se o celou velikost Geniovu (Vedlo se jinak v těchto kosmopolitických společnostech na př. Goethovi? Kolik ‚malodušnosti až nepěkné' bylo jemu vytýkáno!)." Potom vzdává se čest a chvála dru Chalupnému slovy víc zmatenými než pravdivými, jakož vůbec celý ten výklad psán někým, kdo se teprve učí namahavě rozeznávat hlavní a vedlejší věty, ač píše o lidech bezestillových, oscillujících .... Nerad vidím Rozvoj na těchto cestách. Literární rubriky jeho stanou se lehce dvířkami, kterými se do listu vkradou všechny zásady našeho narušeného života, proti nimž Rozvoj politicky a společensky bojuje. V našem případě všeobecně jde o zásadu: když je někdo geniální chlapík, smí-li při tom být špatný chlap. Smí-li na př. geniální virtuos svádět ženy, dělat dluhy, rušit dané slovo. Nebo geniální politik smí-li být lichvář, prodávat své služby vládě a p. Takové věci se skutečně stávají, a já se domnívám, že Rozvoj patří k moralistním a scholastickým lidem, kteří člověka posuzují stejně podle umělecké virtuosity jako dle řádně placených směnek. Ve sporu o Jungmanna nejde ani o serafinskou čistotu ani o nepravosti, nýbrž o věc mnohem menší, o to: když Jungmann byl veliký buditel, smí-li se mluvit také o jeho charakteru, který nebyl bez poskvrny! — Rozvoj dává prohlašovat každého, kdo tak Jungmanna posuzuje, za úzkoprsého, moralistního a scholastického troupa, poloblbečka. Neboť kdo pak bude vidět vady na Geniovi! Na Goethovi! Nevím, kolik Geniů a Goethů máme v tento okamžik mezi sebou; nevím, pro kolik Geniů a Goethů je vydáván Rozvoj: vím však, že na nás Čechy nečíhá odnikud větší nebezpečenství nežli z té proklaté theorie o Geniech a Goethech. Já bych snad na konec byl první, kdo by na opravdovém Geniovi českém a Goethovi českém neviděl skvrny, neboť dovedu obdivovat a zbožňovat velikost: ale našich Geniů a Goethů bývá do tuctu plných dvanáct a při té naší tuctovosti používat měřítek negeniálních a negoethovských, za to přísně občanských je příkazem poctivosti a pravdivosti. To snese katolická církev, aby její kněží směli kázat: „Nehleďte na moje skutky, ale slyšte má slova": národ toho nesnese. Sice se vyvine mezi námi nejošklivější druh umění pro umění, politiku pro politiku, vlastenectví pro vlastenectví atd. Není ani jinak možná. Člověk nadaný vydá nám sbírku básní, dobrou a pěknou, ale vykoupí se tím z občanských ctností a bude nám říkat: „Blbečkové, já jako básník mám právo, abyste mě jako člověka měřili jiným měřítkem než sebe." A dojdeme vědomě až tam, kde mimoděk bez toho nejednou se už ocítáme, že budeme mít také vlastenectví pro vlastenectví, něco od člověka a jeho osobnosti odděleného. Lidé takoví budou smět okrádat obce, pustošit veřejné poklady, pod rukou prodávat čest; budeme mít ničemy, podvodníky, defraudanty, křivopřísežníky. Ale protože tito lidé se vykážou, že vždycky věřili v historické státní právo, řečnili proti trhání vlasti, vyhrožovali Rakousku a potírali sociální demokracii, pořádali menšinové slavnosti, sbírali na Matici a dali se i zavřít pro vytloukání oken Němcům a židům, já i Rozvoj i mnozí jiní budeme pokládáni za generaci úzkoprsou, scholastickou, moralistní, když budeme ostře posuzovat osobnosti oscillující mezi propastmi zdánlivé nepravosti a výšinami serafínské čistoty! Prosím vás konečně, od kdy už je v českém národě hanbou hlásit se k lidem moralistním? Máme my skutečně takový nadbytek soukromé i veřejné mravnosti, že už je nudné, šosácké a hloupé být trochu moralistou? Zdá se však, že i vážní, dospělí a rozumní lidé velice se lekají této výtky, třebas ji pronese zelený mladíček spletený nezralým a neztráveným čtením.

J. H.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

„Dobrá, tak to uděláme," křičeli hoši a vyhazovali klobouky a čepice do povětří. Když vstoupili do domu, věšeli dle pravidla čepice a klobouky na rohatinku v předsíni, ale dnes v rozčílení zapomněli, a vzali je s sebou do pokoje.

„Ale nemáte tu někde kousek koláče, děti? mám nehorázný hlad," zeptal se strýc, když byl na poctu sobě prokázanou poděkoval hlubokou poklonou. „Doběhni ke kuchařce, Jeníku, ať nám pošle škatuli s marcipánem. Jest sice proti pravidlu jísti mimo ustanovené doby, ale při této radostné příležitosti hodíme pravidla přes palubu a vezmeme si koláč." A za okamžik na to rozdávala již paní štědrou rukou a všem znamenitě chutnalo. Náhle, právě uprostřed nejlepšího, ozval se pan Lorenc:

„Jemináčku, vždyť já zapomněl na balík od babičky." A již byl venku u kočáru a vracel se s něčím v bílém papíře. Když balík otevřeli, ukázala se různá zvířata a věci z těsta; vše bylo krásně, do růžova upečeno a hustě cukrem posypáno.

„Zde máte každý kousek a ve psaní stojí, co komu patří. Babička se starou Hanou si daly na tom velmi záležet! Třesu se při pomyšlení, co by se mi bylo stalo, kdybych to byl zapomněl odevzdat!"

Potom za veselého smíchu a různých žertů byly koláče rozdány. Dan dostal ryby, Nat housle, Jenda knihu, Tomek opici, Déry kvítko, Andula obruč, neboť s ní znamenitě zacházela: dvakráte dovedla objeti bez zastavení celý dům. Emil dostal hvězdu. V posledním čase začal totiž tento mladík nosit vysoko hlavu, proto, že se zabýval hvězdářstvím. Nejhezčí kousek dostal Fanouš: Vůz s koněm, protože rád jezdil a řídil koně. Jed-

lík dostal krmníka a maličtí měli ptáčky, kočky a králíčky se zavařeninovýma očima.

„Teď ale už musím opravdu domů. Kde je Zlatovláska? Maminka tu bude hned, jestli se v čas nevrátíme", řekl strýc Tedouš, když i ten poslední koláč byl dojeden. A to bylo brzy.

Děvčátka již dříve odešla do zahrady, a zatím co Fanouš je hledal, pan Lorenc a paní Joža stáli mezi dveřmi, hovoříce.

„A jak se ti daří s Čečetkou?" Kousky, které tato mladá dáma prováděla, zajímaly strýce Tedouše a rád paní Joženu k vůli nim poškádlil.

„Vede si pěkně, je způsobná, a zdá se, že nahlíží, že by se svou divokostí daleko nepřišla?"

„A hoši jí napomáhají při jejich šelmovinách?"

„O ano, ale rozmlouvám jim to. Však jsi viděl, jak slušně ti podala ruku a jak jemně zachází s Betinkou. Déry jest jí v tom ohledu dobrým příkladem a jsem skoro jista, že za několik měsíců uvidíte u toho děvčete divy" — — — Zde byla paní Joženа přerušena předmětem svého hovoru: Andula se vyřítila ze zároží s obličejem do ruda zahřátým, vlekouc za sebou asi čtyři hochy. Za nimi běžela Dézy, jež vezla Betinku na trakaři. Všichni prostovlasí a vlasy jim ve větru jen jen lítaly. Oni čtyři hoši představovali koně, kteří princeznu táhli! Biče práskaly a trakař skákal s kamene na kámen a kudy průvod šel, zanechával po sobě mračno prachu, jako tlupa cikánů.

„Aha! Tohle jsou ty tvé vzorné děti, Jožko! Štěstí, že jsem nevzal sebou paní Kurtisovou, aby shlédla tvou školu, co se týče slušného chování a dobrých mravů. Z tohohle leknutí by se ona tak hned nevzpamatovala!"

A pan Lorenc se rozesmál nad tím, že se radovala z Anduliných úspěchů trochu dřív, než bylo třeba.

„Jen se směj, Tedouši, směj, však já přece zvítězím. Sem se hodí, co říkával onen profesor na vaší universitě: „Ačkoliv se experiment nepovedl, pravidlo platí."

„Víš Jožo, mně se zdá, že s oněmi děvčaty se má věc právě obráceně: že totiž Dézy se spíše přiučuje od Anduly. A hleď na princeznu: zapomněla docela na svou povýšenost a vříská jako ostatní. Ale pro všechno na světě, slečny, co pak tohle znamená?" vzkřikl pan Lorenc a vychytil svoji dcerušku z prostřed zkázy, neboť čtyři koně hryzli netrpělivě uzdu a skákali divoce okolo rozčileného děvčátka, které je častovalo svým dlouh[ý]m bičíkem.

„No, co pak nevidíte, že tohle jsou dos[t]hy?" křičela Andula.

„Však já bych s Betkou dovedla jin[a]k pelášit, kdybych chtěla, ale bojím se, že [b]y skutálí", ječela Dézy uřícená.

„Hý, hý, marš", pištěla princeznička a když ji otec vychvátil z prostřed vřavy a prachu, ještě z jeho náručí šlehla tak pruc[e] koníky, že za chvíli nebylo po nich ani p[a]mátky.

„Pojď, můj poklade jediný, ať tě vyve[du] ze středu této znemravnělé chásky, sic se [to] ještě také nakazíš", smál se pán. „Na zdr[ar], Jožo! Až přijdu podruhé, doufám, že h[oš]i budou sedět způsobně vedle tebe, spravo[va]t si punčochy a záplatovat díry v kalhotec[h]."

„A neškodilo by jim to pranic! Já nep[o]volím, mně se obyčejně pokus několikr[át] nepodaří, ale pak tím spíše mohu očeká[va]t úspěchy. Pozdravuj Růžu, i mou drahou m[a]minku", volala ještě paní a posledně ji o[d]cházející pan Lorenc zahlédl, jak těšila De[zy], která právě zvrhla trakař, ale mnoho si z toho nedělala. Vyhlížela spíše jako by ji [to] neštěstí těšilo.

Celý následující týden panovalo v Plu[m]u rozčilení. Stará kůlna se rychle opravov[al]a a uváděla do pořádku přes to, že hoši st[e]radili a do všeho se pletli. Starý Gibs byl [by] se z toho už věru zbláznil. Než konečně [se] mu přece podařilo dílo uskutečnit a v [č]as dokončit. V pátek večer bylo vše v pořádk[u], střecha opravena, všude upraveny polič[ky], stěny vybíleny a v jedné zdi uděláno ok[no], jež umožňovalo vyhlídku na okolní hory [k] potoku a luka. Nad velikými dveřmi stk[v]ěl se nápis: L o r e n c o v o m u s e u m. Cel[é] dopoledne hoši přemýšleli, jak by muse[um] vyzdobili svými kořistmi a když pan Lor[en]c přivezl sebou akvarium — které prý j[eho] ženu už omrzelo — radostné jich vytržení [n]emělo mezí. Celé dopoledne rovnali a k[on]ečně běhání, ukládání a přehlížení ustálo, zavo[lali] dámy, aby se na to šly podívat.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný red[aktor] Cyrill Dušek. — Tiskem F. Beaufortа v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 24. května 1912. Číslo 21.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

B. SKUTHAN:

PŘÁTELSTVÍ.

To bylo kdysi... Jihočeský kraj
se kladl v sladkou náruč večera,
co na obzoru měsíc stříbrný
se nořil z oblých hřbetů ježatých,
a noc se zrychlenými kroky blížila,
a údolí se v mlhách ztápěla,
že stromů obrysy a pahorky
jak ostrovy se z moře zdvihaly.

Tak šli jsme tři jak jedním spiati snem,
a hovory tak jasně plynuly
v té podvečerní době podzimní,
jak čistý potok plynul pod námi...
A bylo ticho kol, když k splavu sedli jsme
pod duby staré, mezi ořeší.

Kdes v dáli zvonili už klekání,
a časem dělník kolem nás se mih'
s lopatou na zádech a shrbený,
jak pod života tíhou klesal by.

A noc když zemi kryla pod křídly,
jsme vraceli se zase do města,
a kol byl klid jak duše ozvěna...
Tak po čase zas rád list obrátím
ve knize svého žití radostné
a znovu čtu ty jaré vzpomínky
a čerpám z nich jak poutník žíznivý,
jenž u studně se čerstvé zastaví...

* * *

BATAILLON MRTVÝCH.

Zazněly polnice, k útoku hnáno
bodáky lesklými v prušácké řady...
Na sta už junáků střelami zkláno,
na sta se v bolestech svíjelo tady.

Lipovščak major rty jízlivě stáhl,
napřed svou tasenou šavlí zasvítil,
po krvi prušácké chtivě jak prahl,
v čele svých bodáků v před se vyřítil.

Houkaly pušky a houkala děla,
granáty zářily na cestu spolu,
v smrtelném zápase zraněná těla
v taktu se pjala a klesala dolů.

K hřbitovní zdi jak se bataillon blížil,
na sta se Huculů svíjelo v křeči,
a než se ruský chlop s Prušákem skřížil,
nebylo o tvrdém majoru řeči.

S hřbitovní zdi se jen bodáky svítí,
kulek déšť překážku každou v ráz drtí,
v kotoučích prachu je těžko cos zříti.
Kdo doběh', padl — a dosténal k smrti.

* * *

JARNÍ.

5. V. 1906.

To míza proudí ve stromech,
a lístky raší na větvích,
a vlažný večer je tak tich,
že přírody je slyšet' dech...

jak ze hrudi jí proudí ven
a vzduchem vlhkým prolíná
a v šíř i dál se rozpíná
jsa jarní touhou probuzen.

A každé oko v snění plá
o sladké, bílé vidině:
Má sedmikrásy na klíně
a po zemi je rozsívá.

Tak ticho je a stříbro hvězd
se kmitá v temnu bezmezném...
Dej klid nám, země, v klínu svém,
až přestane nám jaro kvést'!

SELMA LAGERLÖFOVÁ:

POVĚST O POVĚSTI.

Přeložil Karel V. Rypáček.

(Dokončení.)

Zatím nevěděla spisovatelka, k čemu by bylo možno nešťastně zrozené povídky použíti. Měla by ji vložiti do pověsti? Ale vždyť

byla dobrodružstvím pro sebe, které bylo docela uzavřené. Vypadala by podivně mezi ostatními, která spolu lépe souvisela. Snad by to nebylo tak špatné, myslila si, kdyby všecky kapitoly pověsti byly tak trochu uzavřená dobrodružství? Bylo by lze těžko to provésti, ale jistě to bylo možné. Vznikly by snad někde mezery v souvislosti. Ale dodalo by to knize velké bohatosti a síly.

Nyní byly odbyty dvě důležité věci. Bylo pevně určeno, že kniha bude román a že každá kapitola bude celek pro sebe, ale tím nebylo tak příliš získáno. Ona, jež pojala myšlenku napsati pověst vermlandských šlechticů, když jí bylo dvacet dva let, začínala se blížiti třicítce a nenapsala více než dvě kapitoly. Kam jí utekla léta? Prošla učitelský seminář, byla pak mnoho let učitelkou v Landskroně*), zajímala se o mnoho věcí a zabývala se všeličíms, ale pověst nebyla pořád napsána. Sebrala ovšem množství látky. Ale čím to bylo, že jí bylo tak těžko napsati to? Proč nikdy nedostala k tomu inspirace? Proč jí plynulo péro tak pomalu po papíře? Měla jistě tou dobou své temné chvíle. Začínala věřiti, že nikdy nebude se svým románem hotova. Byla služebníkem, který zakopal svou hřivnu do země a vůbec se nepokusil jí užíti.

Věc se měla zatím tak, že se všecko to stalo v létech osmdesátých, v nejlepší době básnictví realistického. Obdivovala velké mistry té doby a nikdy nepomyslila, že by bylo možno v básnictví užíti jiné řeči, než jaké užívali oni. Ona sama milovala více romantiky, ale romantismus byl mrtev, a ona nebyla z těch, kteří by chtěli přijímati znovu jejich formu a způsob výrazu. Ačkoli byl její mozek přeplněn příběhy o strašidlech a o divoké lásce, o krásných ženách a o dobrodružných kavalírech, chtěla o tom psáti klidnou, realistickou prosou. Nebyla příliš bystrozraká. Jiný by byl hned viděl, že nemožné bylo nemožno.

Jednou napsala však několik drobných kapitol jiným stilem. Jedna byla scéna ze svartsjöského hřbitova a druhá jednala o starém filosofu Strýci Eberhardovi a o jeho nevěreckých spisech. Psala ji většinou pro zábavu s mnoha ach a och prosou, která byla skoro rytmická. A pozorovala, že takhle psaní šlo. Byla v tom inspirace, cítila to. Ale když byly obě drobné kapitoly hotovy, odložila je. Byly napsány jen pro zábavu. Nebylo přece možno pokračovati v celé knize takovým stilem.

Ale zdálo se, jako by pověst čekala již dosti dlouho. Myslila jistě jako tenkrát, když ji poslala do světa: „Musím zase na toho zaslepeného člověka seslati velkou touhu, která mu otevře oči."

Touha ta zachvátila ji tím způsobem, že dvorec, ve kterém vyrostla, byl prodán. Jela tedy do svého dětského domova, aby ho spatřila ještě jednou, než ho zaberou cizí lidé.

A večer před tím, než odtud odcestovala, aby snad již nikdy nespatřila toho drahého místa, rozhodla se ve vší pokoře, že napíše knihu svým vlastním způsobem a dle svých skrovných sil. Nemělo to býti žádné umělecké dílo, jak doufala. Měla to býti kniha, které se směli lidé vysmáti, ale ona ji chtěla přece napsati. Napsati ji pro sebe samu, proto, aby zachránila pro sebe z domova, co ještě mohla zachrániti: drahé staré příběhy, veselý klid bezstarostných dnů a krásný kraj s dlouhým jezerem a s modře zářícími vršky.

Ale jí, která doufala, že se přece jednou naučí napsati knihu, kterou lidé budou chtíti čísti, připadalo to tak, jako by se vzdala toho, čeho by bývala chtěla nejraději v životě získati. Byla to nejtěžší obět, kterou kdy přinesla.

Za několik neděl byla zase ve svém domově v Landskroně a posadila se ku psacímu stolu. Jala se psáti, nevěděla ani dobře, co to bude, ale nechtěla se báti silných slov, výkřiků a otázek. Ani se nechtěla báti toho, podati sebe samu se vší svou dětskostí a se všemi svými sny. A když se takto rozhodla, jalo se péro choditi skoro samo sebou. Přivedlo ji to skoro do závrati, a nevěděla vytržením ani o sobě. Hle, tomu se říkalo psáti! Neznámé věci a myšlenky, nebo správněji řečeno něco, o čem nikdy netušila, že má ve svém srdci, tlačilo se na papír. Stránky se naplňovaly s rychlostí, o jaké se jí nikdy nezdálo. Nač dříve potřebovala měsíce, ano léta, aby to vypracovala, to bylo nyní hotovo v několika hodinách. Toho večera napsala povídku o putování mladé hraběnky přes led jezera Lövenu a o povodni v Ekeby.

Příštího odpoledne složila scénu, když dnou stižený praporečník Rutger z Örneclou se chtěl zdvihnouti s lůžka, aby tančil kachucu, a příštího večera pak vznikl příběh o staré slečně, která odejela, aby navštívila lakomého pastora v Broby.

Nyní věděla jistě, že tímhle stilem bude moci napsati knihu, ale stejně jista byla také tím, že nikdo nevydrží ji čísti.

Avšak takto jedním dechem se nedalo mnoho kapitol napsati. Většina jich vyžadovala dlouhé práce, a byly to jenom docela malé chvilky odpoledne, které mohla věnova-

* Landskrona, jihošvédské město. Pozn. překl.

spisovatelství. Když psala půl roku, počítá-
o ode dne, kdy se odevzdala do moci roman-
smu, byl napsán asi tak tucet kapitol. Dalo
: předvídati, že celá kniha bude hotova za
i nebo čtyři léta.

Bylo to z jara r. 1890, když časopis Idun
ypsal pozvání ke konkurenci o cenu na no-
llu asi o stu tiskových stranách.

To bylo východisko pro pověst, která
itěla býti vypravována a dostati se do svě-
. Byla to jistě pověst, která pobídla její
stru k tomu, že ji vyzvala, aby použila té pří-
žitosti. Zde byl posléze způsob, jak se do-
věděti, je-li to, co napsala, tak docela zavrže-
hodné. Kdyby dostala cenu, bylo by mnoho
skáno. Kdyby jí nedostala, byla by na témže
anovisku jako dříve.

Neměla nic proti tomu, ale měla tak málo
ůvěry v sebe, že se nedovedla nijak rozhod-
outi.

Posléze, zrovna osm dní před koncem do-
icí lhůty se rozhodla, že vytrhne z románu
ět kapitol, které spolu trochu souvisely,
kže mohly býti pokládány za novellu a že
jimi bude ucházeti o cenu.

Ale tyhle kapitoly nebyly ještě daleko
otovy. Tři z nich byly jakž takž sepsány, ale
e zbývajícím dvěma byl sotva náčrt. A pak
ylo přece nutno přepsati všecko na čisto.

K tomu ještě přistoupilo, že nebyla právě
nkrát doma. Byla návštěvou u své sestry
svého švakra, kteří bydleli stále nahoře ve
ermlandu. A ten, kdo přišel, aby na krátko
vštívil své drahé přátele, nemůže tu přece
ráviti čas u psacího stolu.

Psala tedy v noci a seděla toho týdne
aždé noci až do čtyř. Posléze zbýval již jen
en a noc z drahocenného času. A ještě zbý-
lo sepsati dvacet stran.

Na tenhle poslední den a noc byla poz-
ána pryč. Celá rodina měla odjeti a býti přes
oc pryč. Musila ovšem jeti s ostatními.

Posléze bylo po hostině, a ona usedla a
sala v noci v cizím místě.

Chvílemi jí bylo podivně u srdce. Místo,
teré navštívila, byl právě dvorec, kde bydlel
ý Sintram. Osud ji sem podivuhodným způ-
obem zavedl právě té noci, když měla psáti
něm, jak seděl v houpací lenošce a kolé-
l se.

Někdy vzhlédla od práce a naslouchala
o salonu, nejsou-li tam snad nohy lenošky
ozhoupány.

Ale nebylo slyšeti ničeho, a když odbí-
lo šest hodin ráno, bylo hotovo pět kapitol.

Dopoledne jeli pak domů na malém ná-
ladním parníku. Tam vložila sestra vše do
balíku, zapečetila to voskem a pečetí, kterou
si ona za tím účelem vzala z domova, napsala
adresu a novellu odeslala.

To se stalo v posledních dnech červen-
cových. Koncem srpna obsahoval Idun po-
známku, že došlo přes dvacet závodících pra-
cí, ale že několik jich bylo napsáno tak zma-
teně, že nemohly býti pojaty.

Tu přestala již čekati na výsledek. Vě-
děla dobře, která to byla novella, jež byla tak
zmatená, že nemohla býti pojata s ostatními.

V listopadu dostala jednou odpoledne
podivný telegram. Obsahoval jenom slova:
„Jásavé blahopřání!" a byl podepsán třemi
jejími družkami ze semináře.

Bylo jí to opravdu dlouhé čekati až do
poledne příštího dne, kdy se roznášely štok-
holmské noviny. Když měla noviny v ruce,
byla nucena dlouho hledati, aniž co nalezla.
Posléze nalezla v posledním sloupci drobným
písmem malou poznámku, která sdělovala, že
ona dostala cenu.

Pro jiného by to snad nebylo tolik, ale
pro ni to znamenalo, že se mohla věnovati ži-
votnímu povolání, po němž toužila celý svůj
život.

* *
*

K tomu jest jen málo připojiti. Pověst,
která chtěla ven do světa, byla již dosti blíz-
ko svému cíli. Nyní bude aspoň napsána, tře-
ba by to již trvalo několik let, než bude ho-
tova.

Ta, jež ji napsala, odcestovala o Váno-
cích do Štokholmu, aby dostala cenu.

Redaktor Idunu se nabídl, že vytiskne
román, jakmile bude hotov.

Ano, jenom kdyby měla kdy, aby ho moh-
la napsati!

Večer před tím, než měla zase odjeti do
Landskrony, seděla u své staré, věrné přítel-
kyně, baronky Adlersparreové a předčítala
jí některé kapitoly.

Esselda naslouchala, jak jen ona dovedla
a byla tím zaujata. Po čtení seděla tiše a uva-
žovala.

„Jak dlouho to bude trvati, než bude
všecko hotovo?" řekla posléze.

„Tři nebo čtyři leta".

Pak se rozloučily, ale příštího jitra, dvě
hodiny před tím, než měla opustiti Štokholm,
přišel vzkaz od Esseldy, aby k ní určitě před
svým odjezdem přišla.

Stará baronka byla ve své určité a roz-
hodné náladě. „Musíš si nyní vzíti na rok do-
volenou a dopsati knihu. Opatřím ti peníze!"

Za čtvrt hodiny byla pak na cestě k před-

stavené semináře, chtějíc ji poprositi o přispění, aby nalezla přítelkyni.

V jednu hodinu seděla šťastně ve vlaku, ale nejela nyní dále než do Sörmlandu*), kde měla dobré přátele, kteří bydleli v rozkošném domově.

A tak jí poskytli inženýr Otto Gumaelius a jeho paní tam na venku pohostinství, klid ku práci, ticho a všecku laskavou péči skoro celý rok, než byla kniha hotova.

Mohla nyní psáti od rána do večera. Byla to nejšťastnější doba, jakou prožila.

Ale když byla pověst posléze koncem léta hotova, vypadala podivně. Byla zmatená, divoká a nenapravitelná a se souvislostí to také nedopadalo lépe, neboť všecky části pověsti měly stále ještě starou chuť utíkati každá na jinou stranu.

Nebyla nikdy tím, čím měla býti. Bylo to její neštěstí, že přišla a čekala tak dlouho, než byla vypravována. Nebyla-li dostatečně zkrocena a držena na uzdě, bylo to hlavně tím, že její spisovatelka byla tolik šťastna, že ji posléze mohla napsati.

—=o=—

OTOKAR HANUŠ:

VE ZBIROVSKÉM ZÁMKU.

Ty staré břízy, buky plní stráně
a každoročně znovu vypučí.
Ve svitu slunce zavěsí se na ně
vyhřáté, křehké, třpytné pavučí,
pták ve větvích jim sarkasticky hvízdá
dávaje družce v hnízdě znamení
a tam, kde nejvíc nakupeno listí,
se potok pramení.

Sníš o komtessách, myslivcích a pánech,
co cestami šli na rendez-vous tu
a v intrikánských kochali se plánech
v měsíce letmém, třpytném zásvitu
a na puklé, kamenné na lavici,
kde netřesk v kráse bujně vyrůstá,
svá těla tiskli rozlačněle k sobě
a ústa na ústa.

Dnes babka stará listí shrabuje si
pro kozu svou do chlívka na stlaní
tam, kde tě přízrak historie děsí
a fantasie bouřně uhání.
A marně čekáš, že se mezi stromy
ti komtessa objeví jednou přec
a čekat bude, až se zjeví švarný
tělesný myslivec . . .

*) Sörmland (Södermanland) jest kraj, v němž leží Stockholm.

U OBRÁZKU PANNY MARIE NAD HROBEM SEBEVRAHOVÝM.

V tom tichu kdysi výstřel zahučel
až zatřásly se strachem sosny, jívy,
třesk odrazil se od kamenných čel
a skončil se tam román žití tklivý.
Dnes krásné dámy v róbách rokují
o příběhu tom, jenž je smutkem děsí —
na starý strom z divokých máků, chrp
věnečky věsí.

Pln nálad zlých a zlého rozmaru
jsem kráčel kolem, zoufaje si skorem . .
Ó, velkoměsto! Z tvého poháru
jsme nadšeni a lačni pili sborem —
dnes vyvráceni z kořání si jdem
do lesů, luk své hlavě pro útěchu
a za koberce měnit nechceme
tu půdu z mechu.

Pln nálad zlých jsem kolem tedy šel
a naslouchal, co bublání mně dí vod
a v sluchu mém poznovu zahučel
ten výstřel, který tady zničil život . . .
Oh! Zemřít! — — — — — — —
— — — Zde? Tu půdu poskvrnit
jak odvážil se onen člověk prvý?
Ne! V koutě města vlhké dláždění
svou ztřísním krví . . .

Na Zbirově, v květnu 1912.

* * *

DISSONANCE.

Za hrst korun koupil jsem si
světlo, klid a vzduch,
osvěžen se domů vracím
zosobněný vzruch.
V lese, v poli, mezi lánem
byl jsem svrchovaným pánem
a pak — možná — Bůh . . .

Noc. Před mřížovými vraty
smutně tajím dech.
Bude zase smutno jíti
starých po schodech,
bolestí se stěnám chlubit,
vzlet a doufání své ubít
v malovaných zdech . . .

* * *

PÍSEŇ O MÉM POKOJÍKU.

Byly by tvé stěny holé
nebýt na nich pestrých stuh;
zlaté třepení má dole
každý různobarevný pruh.

Ten jsem dostal z dívčí ruky
jiný podán od sluhy,
bílá tato, rudá jiná —
nepatrné zásluhy.

Byly by tvé stěny siré
nebýt na nich drahá tvář,
co mne milovala dříve,
než oblékla bílý šlář
a šla s mužem do života
když se za groš prodala,
za poháry — krví dýší —
malou, malou jedu číši
lačným ústům podala.

Byly by tvé stěny prázdné
nebýt na nich velký hřeb!
Hoj! Tím oddělí mi hráz dne
od života chorou leb!
Zahoupám se na své stuze
víckrát neshrbím svou plec.
Když se ráno v okno dívá,
na hřebu se sem tam kývá
umučený viselec!

—=o=—

GROTTES DE HAN.

Cestopisná črta. G. H.

Grottes de Han! Jméno u nás celkem neznámé! — Když jsem je poprvé zaslechl, chtěl jsem se ústně dáti poučit, ale nebylo možno. Odevzdal jsem se tedy osudu a čekal, doufaje, že vlastní názor mne nejlépe poučí. Však nás bylo více, kteří s větší nebo menší dávkou nedůvěry očekávali chvíle, kdy vstoupíme do nejkrásnějších v Evropě jeskyň, nesoucích jméno „Grottes de Han".

Na cestě z Lucemburku do Bruselu odbočili jsme ze stanice Jemelle do Rochefort a odtud omnibusem do Han. Omnibusy zde v podobě vlaku o 5—6 vozech, velice pěkně vypravených a o 2 lokomotivách (velké stoupání). Vozy jsou (prý) stavěny v Královč Poli a každý má prý cenu 40—60.000 K.

Han je osada s 500 obyvateli na stoku řeky Ave s Lessou. A tato Lesse je to, s níž se setkáme v jeskyních. — Jsme tu v Ardenách, jež poskytují očím turistovým mnohý požitek: četná údolí s protékajícími vodami, vysoké vrchy se zříceninami na divokých skalách — romantika, po jednotvárné krajině u hranic belgicko-lucemburských příjemná změna.

Z Han nás dopravil podobný omnibusový vlak do hor. Nejprve ukázáno nám místo, kde Lessa s velkým hukotem ztrácí se ve skále. Potom krásným listnatým lesem sestoupíme ke vchodu, odkud počíná skoro dvouhodinová cesta v podzemí. (Vstupné za osobu 10 fr.)

Průvodčí vede nás čistě upravenými chodbami, jež každé chvíle se rozšiřují a tvoří různé sály a galerie. Vše má svá jména. Osvětlení dělo se dříve olejovými, dvouplamennými lampami, to ale nahraženo světlem elektrickým, žárovkami, jež vhodně jsouce umístěny, přidávají efektu. Někde také užito barevných efektů, ale nutno říci, že nikoli pro klam. V sálech a galeriích vidíme množství krápníků, polovičních i celých sloupů. Někde místo sloupků utvořily se clonky, draperie, tak jemné, že prosvitají světlem za nimi umístěným. Jedna prostora má jméno „sál draperií."

Procházíme síněmi, kde opravdu krásné věci lze vidět. Průvodčí francouzsky vykládá, vysvětluje, ukazuje, náš tlumočník nebo tlumočnice překládá, by také „třetí jazyk neovládající" (— dle cestou povstalého okřídleného slova —) něco „z toho" měli..

„Galerie du Trophée." — Obrovský balvan homolovitý, na něm množství střechýlů plochých, varhánkovitě na sobě spočívajících. Svítí, vystupuje ta „trofej" do popředí, v zadu je „černá" tma. — Nebo vedle „la cascade", — řekněte: krásný zmrzlý vodopád! — Klenby skoro všech prostor jsou pokryty krápníky rozmanitých tvarů. Zvláště pěkné jsou osvětlovány žárovkami, některé reflektory.

Při vchodu do sálu „mystérieuses" jako strážci stojí řada mohutných krápníků. V této „síni tajemství", nedávno teprve objevené, je hojně dlouhých, širokých, listovitých krápníků a z nich splýváním povstalých tvarů: le portique ,la mosquée, la merveilleuse, l'Alhambra, tiare. Průvodce upozorňuje na sud Danaidek, 2 m. vysoký, 4 m. v obvodu, z průsvitných řasnatých krápníků utvořený. Opouštíme sál tajemství, oči mají po požitku, jen mysl se zabývá před chvílí viděným. V tom — sluch náš jest zaměstnán: jemné zvuky vzdálené cimbálové hudby k nám dolétají. To vůdce na tenkých vápenkových deskách mírnými údery paličkou celou melodii vyloudil! — „Ústřední chodbou" přicházíme k vodě (rameno Lessy), přes niž před r. 1858 se nikdo neodvážil. Síní „place d'Armes" blížíme se největší prostoře, jež v několika poschodích skýtala množství místa a skupin — „Salle du Dôme (Domsaal). V něm je mausoleum Ludvíka XV., jakoby z bílého mramoru, malá kaple, postava slona, ďáblova cesta, obrovské skalisko trůnem Plutonovým zvané, hlava Sokratova a mn. j. Reflektor nám osvětlí v celé kráse boudoir Proserpinin, který vrhá stín v podobě profilu lidské hlavy. — Došli jsme nejvyššího nám dostupného místa této síně, jež je 154 m dlouhá, 136 m. široká a od hladiny dole tekoucí Lessy ke klenbě 200 m. vysoká.

Z dáli přicházející šum pochází od vln Lessy hluboko pod námi a pod skalami se valících. — Dámy jdou pod deštníky, chránice své klobouky před kapkami s kleneb pravidelně padajícími. Nám nevadí, jsme konečně odhodláni nechat si na svém hlavokrytu utvořit krápník. Kolik tisíc let bychom musili na místě setrvat? — Zastavujeme se, jsouce k tomu vyzváni, světlo elektr. zhasíná, jsme v naprosté tmě. Vůdce zapaluje 2 pochodně; jednu dává hochovi, jenž s ní odbíhá k severu a sám odchází s druhou k jihu, by nás přesvědčil o délce prostory této. Světlo pochodně se vzdaluje, ozařujíc skupiny, které vrhají roztodivné stíny. Konečně stane, vůdce došel ska-

liska, jen několik málo metrů pod klenbou — to je ten trůn Plutonův. K sluchu našemu doléhá volání vůdcovo a po chvíli teprve jemu odpovídající hlas hochův z protějšího konce. Současně zapalují bengal. „Domsaal" je v moři světla, okamžik nevylíčitelné krásy; nadšení se nás zmocňuje, z mnohých úst vychází či spíše uniká vyslovení pochvaly a údivu. Však více tane v mysli, jež nezapomíná dálky od vchodu a postavení svého pod zemí, v mysli, jež ne ve strachu, ale v úžase posvátném přemýšlí o všem viděném, v mysli, jež obdivuje moc a práci Přírody, nezapomínajíc však odvážlivosti Člověka, jenž odhodlal se prozkoumati toto podzemí, jemu se svěřiti. — Vůdce mezi tím seskakuje se skály na skálu, vrací se, třímaje pochodeň vysoko nad hlavou. — Zmocňující se nás chlad zaháníme číškou cognacu nebo šálkem černé kávy po ½ franku zde nabízeným.

Pokračujeme v cestě, nemajíce vědomí, jak dlouho ještě cesta naše potrvá. Scházíme k severní straně velkého toho sálu, jenž zde jen 12 m. je vysoký. Zde sbíhají se oba podzemní toky Lessy a tvoří jezírko, 50 cm. až 12. m. hluboké. Jsme v přístavu. Vsedáme na loď, vůdce odráží a plaveme za hlubokého ticha, údery vesel pouze rušeného. Po shasnutí žárovek, později i pochodní rozhosťuje se kol naprostá tma. Jistě jen vážné myšlenky se nás zmocňují, zapomínáme celého světa, nemyslíme ani na sebe, hledíme před sebe a na vodu, v níž počínají se nenadále v matném světle obrazy kleneb zrcadliti. Okamžik s dojmy nepopsatelnými vyvrcholuje se, když tam, pod těmitéž klenbami rozléhá se náš „Kde domov muj?"

V dálce svitá, všechny barvy duhy ukazují se před námi v široké ploše lehce nahozené, světlo se šíří, jakoby první paprsky slunce vítězily nad ustupující nocí, vidíte zeleň stromů, blankyt oblohy — zapomínáte, kde jste, můžete si myslit, že vstupujete do ráje!

Takovými dojmy působí přechod z podzemí na denní světlo, neboť tu jsme u východu z jeskyň. Zrakový přelud! — Ještě něco však! A to nás přivede — abychom tak řekli — k životu. Jsme upozorněni — a hnedle blízko před námi vypálí ránu z malého děla. Celé ovzduší naplní se hukotem, hřměním, jež zvolna zmlká, aby hned zas a zas se opakovalo, ježto odráží se od skal a kleneb a nese se prostorou k prostoře.

Mohutné dojmy, koupenými malebnými pohlednicemi jen slabě zvětšované, odnášeli jsme si z jeskyň de Han.

EM. HAVELKA:

NÁŠ STARÝ MARTIN.

Náš starý Martin byl chlap jako skála,
draka chtěl přibít na vrata,
proháněl koně a proháněl voly,
jen nikdy nepásl housata.

Náš starý Martin musel ku Sádové,
[illegible]
tak chodil s jednou, hlídal našim krávy
a na jaře pásl housata.

Náš starý Martin již stařeček chorý —
duše se cítí dojata —
sotva se vleče, již nestačí kravám,
a přestane pást i housata.

V Brumovicích u jezírka v květnu 1912.

—⚬—

DROBNOSTI.

Krása našeho domova,

měsíčník pro okrašlování zalesňování a pro ochran domoviny, stává se něčím víc, než svým titulem sl buje. Poslední dvě čísla 4. a 5. pobídla mě k poznám ce, kterou jsem již delší dobu nosil v hlavě. Když člo věk čte článek prof. Chýského: Z podhoří orlického druhý článek dra Šimáka: Stavební vývoj města Tur nova, utvrdí se v mínění, že Krása našeho domov sbírá nám materiál k obrazu Čech velmi dobrý a cen ný. Jednoho dne složí se tyto obrazy v krajinářsko mapu Čech, které se máloco svým významem vyrov ná. Krajina má svou fysiognomii jako lidé. Neruda jed nou napsal, kdyby ho v noci přivezli do Čech p dlouhém bloudění, že by ráno poznal českou krajinu Možné to je. Sám bych si troufal uhádnout někter krajiny, kdyby mě tam někdo zavezl s očima zavázа nýma a potom mi je rozvázal. V Kráse našeho domo va nejde jen o krajinářské nálady, jak je malíři vid nýbrž o pokus objektivního, takořka vědeckého vy stižení rázu a dojmu krajiny. Obrázky k studiím při dané napomáhají u diváka k pravému dojmu víc v městech, při krajinách venkovských jednotlivé ukáz ky, tak zv. partie nerozhodují, za to celkové, širé a veliké pohledy. Na př. obraz: Děštné pod Sedloňov ským vrchem v Orlických horách nebo obraz: Údol Klausenbachu. Ale ovšem vylíčit krajinu výstiž ně, ne nahodile, to se málokdy podaří turistovi, jen ji prošel jednou a dvakrát; nejspíše to trefí domoro dec nebo dlouholetý obyvatel. Až dojde k druhém vydání Ottových Čech, spolupracovníci musejí si vyhledat mezi spisovateli, kteří píšou do Krásy naše ho domova. Není správné a nebude již ani nutno po slat Ix nebo Ypsilona ven z Prahy a uložit mu: Vyli Posázaví, Litomyšlsko, Humpolecko s Želivkou, Tá borsko... A svědomitý spisovatel, jenž ve 14 dnec prošel některou českou krajinu, ani se toho již ne odváží. **J. H.**

Bedřich Smetana

psal jednomu z pražských nakladatelů tento dopis Velectěný pane! Jak Vám snad p. Novotný řekl, mám chuť některé orchestrální skladby, jež letos uveřejnit a nabízím je tudíž Vám, a sice ouverturu k Prodané nevěstě za 50 zl., předehru k Libuši též za 50 zl. a čtyřruční výtah této předehry za 20 zl. Poslal bych je

ptom Lisztovi, aby je podporoval, též do Švédska a uska atd., ale během tohoto leta by musely vyjít skem, aby se mohly budoucí saisonu všude provozoat. Prose o Vaše mínění o této věci. Znamenám se ašnostem ve vší úctě oddaný Bedřich Smetana. Praze, dne 13. února 1875. — To bylo roku 1875 :dy, a to není příliš dávno. Žasneme, že nakladatel ohl dostat ouvertury po 50 zlatých a že Smetana e musel takořka ještě doprošovat. Ovšem nevíme, olik se platí hudebním skladatelům nyní.

—=o=—

ĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

Hezké, přívětivé místečko! Vzdušné čisté a jasné! Divoké víno pnulo se kolem okna, uprostřed pokoje stálo krásné akvarium a kol něho plno různých vodních travin. Zlaté rybky honily se sem a tam, ukazujíce při každém pohybu svoje krásné zbarvení. Na každé stěně místnosti byly řady přihrádek, které pouze čekaly, aby byly naplněny. Teď en pilně hledat.

První dala se do hledání domácí paní a našla. Mívali doma pěkného papouška, ochoceného a mluvícího. Sešel stářím a byl pro památku vycpán. Nyní ho paní Joža darovala do musea.

Zdi vyzdobeny různě. Žabí kůže, vosí hnízda, kanoe z březové kůry, různá hnízda ptačí, trsy šedého lišejníku a z jižních krajin boupata bavlníku přikrývala je sem a tam.

I rozpjatí netopýři a veliké hrdličí vajíčko nalezlo tu místo. Jeník věnoval museu krásné pštrosí vejce, svůj největší poklad; kdykoliv pak zavítali do domu hosté, rád jim o něm vypravoval. Kamenů bylo v museu tolik, že bylo naprosto nemožno všecky umístiti, a tak zařadili jenom některé, ostatní nahromadili do koutů, aby je Dan dříve prohlédl, až bude mít kdy.

Každý spěchal s nějakým dárkem pro museum i Silas, zahradník, honem poslal domů pro divokou kočku, kterou kdysi za mládí svého zastřelil. Bylo v ní sice trochu molů, sem tam měla opelichaný kožich, ale postavili ji hodně vysoko a obrátili lepší stranou k obecenstvu. Její žlutězelené skleněné oči hleděly tak zuřivě, že Tedouš vzal do zaečích, když mu ji ukazovali. Chudinka, právě nesl do musea svůj malý kokón, aby ho položil na oltář vědy, a tak se při tom zlekal.

„No, není to krásné? Opravdu bych si byl nemyslil, že máme tolik hezkých věcí. Tohle jsem dal já. Krásné, že? Kdybychom vybírali vstupné, měli bychom brzy fůru peněz", rozumoval — Jakub.

„Tohle museum se bude ukazovat zdarma, a toho, kdo by sem chtěl pouštět za peníze, potrestám. Napíši jeho jméno na dvéře", ozvalo se náhle za hochem. Ohlédnuv se, spatřil pana Lorence, jenž patrně vyslechl Jakubovy rozumy a plány. Jak si teď hoch přál, aby byl mlčel!

„Ticho, ticho!" napomínal náhle pan profesor.

„Pan Lorenc promluví, slyšte!" volala paní. Ale v tom už ozvalo se sticha a prosebně: „Nemohu, Jožo. Opravdu ne, — já se stydím! Vždyť ty jsi zvyklá jim kázat, promluv si k nim sama!" a strýc Tedy ustupoval k otevřenému oknu, hledě se jim ztratit. Ale paní ho nepustila:

„Kdybych chtěla přednášet, zvolila bych si tema: ‚O užitku mýdla a sody', pravila, ukazujíc na tucet černých rukou okolo sebe. Ale ty, jakožto zakladatel tohoto musea, musíš nám dáti nějaká mravní naučení v tomto okamžiku! Ujišťuji tě, že tě odměníme hlučným potleskem."

Vida nezbytí, postavil se pan Lorenc zpříma, dal ruku na srdce, a zahleděl se na starého papouška, jakoby u něho hledal nadšení k tomu, co chtěl říci. Ale potom náhle usedl docela nenuceně na kraj stolu a řekl svým prostým, příjemným způsobem:

„Ano, milí hoši, rád bych vám maličkost pověděl. Přeji si, abyste se ze všeho toho, co tu máte, velice radovali, a nejen to, nýbrž aby vám museum bylo k užitku. Pouhé ukládání hezkých věcí nestačí ještě: musíte častěji něco o nich čísti, takže bude-li se vás někdo na něco ptáti, abyste mu mohli vše vysvětliti. Já sám měl jsem přírodniny velice rád, a těšilo by mne, kdybych o nich časem něco uslyšel, protože většinu toho, co jsem věděl, už jsem zapomněl. (Mnoho toho beztoho nebylo, že Jožo? Teď tu máte Dana! On mnoho ví o ptácích a broucích. Nechť se stará o museum! Vy ostatní napište každý týden malou práci o tom neb onom zvířeti, nerostu nebo rostlině. To by se nám všem velmi líbilo, a vy byste získali užitečné vědomosti. Co tomu říkáte, profesore?"

„Krásná myšlenka, drahý příteli, a rád hochům při provádění všemožně pomohu. Ale k tomu bude potřebí knih, a těch my mnoho nemáme", řekl pan Bér, ale v mysli už si pořádal krásné přednášky ze své zami-

iované geologie. „Měli bychom pro museum míti zvláštní knihovnu", dodal po chvílce.

„Jednu užitečnou knihu máš, Dane, že?" oslovil pán hocha, ukazuje na knihu, kterou před týdnem poprvé Dan uviděl. Dnes ležela rozevřena na stole.

„Ó, a jak užitečnou! Všecko, co chci vědět o broucích, je zde. Vzal jsem ji ssebou do musea, abych věděl, jak mám seřadit ony motýle. Zabalil jsem ji, pane, a dávám na ni pozor"; řekl Dan a opatrně zavřel knihu, aby ten, komu patřila, nebyl v nejistotě o svůj majetek.

„Podej mi ji, hochu!" Pan Lorenc vyňal z kapsy tužku a napsal do knihy Danovo jméno. Potom uložil ji do jedné z prázdných přihrad, kde ještě nic nebylo uloženo. Jen jakýsi starý bezocasý pták tam stál.

„Tak toto je první začátek knihovny. Brzy jich seženu ještě víc, a Jeník bude musejním knihovníkem. Ah, teď si vzpomínám! Kam se poděly přírodopisné knihy, ze kterých jsme spolu čítávali, Joženko?"

„Zdá se mi, že to mělo nadpis „V o s y s t a v i t e l é", či jak. Všelijaké věci o vosách, včelách královnách, bitvách, jež spolu vedou, o cvrčcích, jak nám šaty dovedou prokousat, kradou mléko a různé takové povídání. Nevíš, kde to vše je?"

‚Bezpochyby doma, nahoře v komůrce. Naši mi to hned musejí poslat a ponoříme se do přírodopisu co, hoši?" — Paní Joža byla vždy ochotna ke všemu. — „Ale psát o všech těch věcech bude velmi těžké", staral se Nat, kterému sloh dělával obtíže.

„Možná, že na poprvé, ale brzy se ti to zalíbí. Zdá-li se ti tohle již těžkým, co bys tomu řekl, kdybys měl psáti, co bylo úlohou jisté čtrnáctileté holčičky: „R o z m l u v a T h e m i s t o k l a, A r i s t i d a a P e r i k l a o n a v r h n u t é k o u p i p o z e m k ů D e l o s s k ý c h p r o o z d o b u A t h é n?" řekla paní Joža. Hoši se křižovali, slyšíce dlouhá cizí jména, ale páni se rozesmáli nad podivnou úlohou.

„A napsala ji?" ptal se Jeník všecek vyjevený, úctyhodným tonem.

„Jistě, ale můžete si myslit, co jí to dalo práce, ačkoliv jinak nebyla právě děvčetem na hlavu padlým."

„Já bych to byl rád četl", začal pan Bér.

„Možno, že bych ti práci tu mohla ještě zaopatřit. Chodila jsem s tím děvčetem do školy," a obličej paní Joženy byl tak neodolatelně komický a potměšilý, že hoši hned věděli, kdo byla ona „čtrnáctiletá holčička".

A tak se pomalu smířili s myšlenkou psáti věcech jim blízkých, když slyšeli o tak těžk slohové práci. Ustanoveno ještě, že se bud předčítat vždy ve středu odpoledne a ž někdo může místo psaní, též něco o přírod vypravovat. Pan Bér slíbil opatřit desky n tyto slohové perly a že prý nade vším bud míti vrchní dozor.

Potom se ušpiněná společnost přírodo pisců rozešla, a pan profesor šel za ní, hlavn aby upokojil Robínka, který se začal dne bát vody. Tomek mu namluvil, že voda obsa huje mnoho zvířátek a ta že ho poštípou.

„Krásný plán jsi dnes uskutečnil, drahý ale nesmíš být tak příliš štědrý", zahovořil paní, když s panem Lorencem osaměli.

„Víš přece, že naši hoši budou se mu sit ponejvíce na vlastní vrub protloukat živo tem, až nás opustí. Kdyby seděli teď přili často ve klíně hojnosti, nebyli by k boji způ sobilí."

„Dobrá, má zlatá, však mnoho toho ne bude, co jim dám, ale trochu zábavy mi musí povolit. Víš, drahá, mně se často obchod tal zmrzí a tak mne rozladí, že přímo toužím p nějakém osvěžení s tvými hochy. A zvlášt Dana jsem si velice oblíbil, Jožko. Nenadělá mnoho řečí, ale oko má jako ostříž a až h zkrotíš — a ty to umíš — bude ti dělat čest."

„Nu, to mě těší, Tedoušku, že o něm tal soudíš. Děkuji ti za laskavost k němu a hlavn ještě jednou za toto museum. Jak teď přišl vhod, kdy Dan je chromý! Bude mi vítano pomůckou při ochočování tohoto trochu drs ného hocha. Chci, aby si nás všecky zamilo val. A kdo ti vnukl tuhle krásnou myšlenku?" dodala rozhlížejíc se ještě jednou po světnici kterou právě opouštěli. Pan Lorenc chopil j za obě ruce a pohlédnuv jí láskyplně do očí jež se začaly plniti slzami, pravil: „Má drahá Joženko, vím, co znamená ztratit matku! A také nikdy nezapomenu, co ty a tvoji draz učinili jste pro mne, sirotka po všecka t léta!"

(Pokračování.)

Listárna. Pan Z. V. Treba ide o překlady z bul harštiny, přece nemožno tisknout rýmy: nespatřil — spřátelil, modly — moh by, přišel jsem — věčný se atd.

[…] Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK […]
Cyrill Dusek. Tiskem F. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 31. května 1912. Číslo 22.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

T. A. HANUŠKA:

LEGENDA ZVONŮ.

V sobotním, podvečerním tichu,
když doorá svou malou, kamenitou líchu,
když ruce klesnou unaveny prací,
rukávem hrubé košile když pot si s tváře stírá,
když řadou nízkých chalup k chatě své se vrací
a bezradostným, tupým zrakem v soumrak zírá,
na staré, vetché zvonici se rozzpívají zvony.
A jejich tóny
se nesou nad střechami chalup na vše strany
jak s větví staletých lip vyplašené vrány.
Pod jejich křídel vanem
tak měkce, teskně zkolébaném
ku zemi hluboko a pokorně se sklání
kraj celý
jak žitná pole v jarních větrů vlání,
kraj pokorný a chudý,
jejž každý nový života den raní,
jenž k slunci pohledět se neosmělí,
jen tvrdě, mlčky hledí v západ rudý.

Tím krajem nuzným tudy,
milenko-sestro, naše cesta vede.
U starých cerkví, zvonic zarostlých už mechem,
kde v šeru křižák svoje sítě přede,
u bílých kostelíků s utajeným dechem
naslouchat budem podvečerním zvonům,
jich výkřikům a dunivým a temným stonům.
Jak staleté ty lípy, které starou cerkev vroubí,
kořeny srdcí vrostem v tuto zemi
a větvemi své duše rozrostem se v hloubí
vesmíru mezi životy a světy všemi.
Slyš!
A přitul se blíž ke mně
a stiš své srdce, stiš!
To kvílí zvon, či kvílí země?

Bimbilim, bimbilim, bimbilim . . .

Poplašné volání údolím
stlumené krvavým násilím
zaznívá zoufale z hlubiny
minulých věků.
Z posvátné, odvěké dubiny
přes chaty, pole a řeku
jakoby zvonily meče,
z údolí výkřiky odpoví,
úpění žen a pláč dětí.
Na koni vítězně letí
hlasatel Kristových slov.
Za sebou kořist svou vleče
spoutanou v železné okovy.
Ponuře řinčí jich kov.
Meč vztyčen v znamení kříže . . .
Nevidíš?
Chaty jim hoří a pochmurná tíže
ulehla do tichých, blankytných očí,
v prostou a hostinnou chýš.
Neslyšíš? Na úbočí
v posvátném, staletém háji
v dunivé ozvěně ran
budují novému, krutému bohu
vítězný stan.
Zírají bázlivě nad oblohu,
neboť tak rozkázal nový jich pán.

V podvečer,
krajinou stichlou když soumrak se nese,
kobzař když zpěvem svým z minulých sfér
k zamlklým krbům se vrací,
nad krajem kvílení zvonu se třese,
jakoby požárem zbuzení ptáci . . .
Kvílení zvonu, v němž roztaven
dávný mír, ozdoby kovové
strhané s rukou a se šíjí žen,
domácí bůžci a bohové
vrhaní plamenům v plen,
slzy a mlčení hrobové:
národ když přemožen
klesl na volnosti rov
nepoznav lásky Kristových slov . . .

Teď náhle umlk. Nezdá se ti, že se někdo vzepřel
té hluché, sešeřené, podvečerní chvíli,
že v starou zvonici pod omšenými lípami se vetřel
a zoufale rval provaz zvonu ze vší síly,
by probudil ten lid, jenž kleče v šero zírá
skleslými, teskným a pokornými zraky
kams nad oblaky?
By nová víra — — — —
však náhle provaz přetrh se, zvon ustal.
A hrozné ticho . . . lid tam dole zůstal
jak pod závanem větrů žitné pole,
a kleče hledí k blížícím se tmám.

Však ve zvonici znovu rozhoupal se zvon,
to opět někdo vzchopil se, to opět on,
a volá k výšinám a volá k dolinám
a volá sám a sám a sám
k rostoucím temnotám . . .

Bam — bam — bam —

Znám jeho hlas, oh znám,
v sváteční předvečer vždy vítr zanáší jej k nám
a naslouchám vždy smutným jeho pohádkám.

Vzdech nevolníků, mého praděda i děda,
pot jeho tváře, slzy, hlad a běda
a slovo útěchy a lásky za měděné groše kupované,
za groše po staletí hromaděné těmi,
co bosi v stopách Jeho lásky měli jíti,
tma celých věků, z kterých zima vane,
v nichž nuzným dáno pohrdání životem a zemí
a možným medové a zlaté žití,
a potupné a odvěké mlčení ženy
i její chudé, vdoví groše ve zvonu jsou roztaveny.

A někdo — zdá se — ve zvonici tam,
jenž léta naslouchal těch zvonů hrám,
těm strašným ukolébavkám,
na shnilý zavěsil se trám
a rozhoupal jej k výstrahám,
by zaplašil ten chmurný klam.
Však náhle druhý provaz přetrh se a k nám
a k hvězdným hlubinám a k dědinám
se nese mrtvé ticho a on sám a sám a sám
naslouchá poddanským modlitbám.

Bammm — doznívá nad krajem ston.

Avšak on za třetí chytne zvon,
ruce vzepne ke kovovým jeho rtům,
k provazům se připoutá jak k okovům,
rozhoupá mu srdce plné dávných dum
k dunivým a temným, těžkým úderům . . .

Bum — bum — bum —

Což však nikdo nerozumí hlubokým těm výkři-
kům,
půlnoční té písni zašlých věků?!
Bezedné a čiré noci? Bezmocný a slepý tlum
ve sklepeních žaluje svůj život vlhkým kamenům.
Nevole a černá kletba leží na člověku.
Ve snách vztahuje své bledé ruce k slunným pra-
menům,
k bratrským a čistým srdcím, k prosté slávě země,
v probuzení zírá místo k slunci k rudým plame-
nům.
V děsné jejich záři kráčí vznešeně a němě
nekonečný, jasný průvod mužů, žen a dětí,
zsinalých a zmučených a potřísněných krví:
a On, Velký, Dobrý, Prostý, Zapomenutý jde
prvý . . .
Všichni odvěčným jsou poutem bratrství a pra-
vdy spětí.
Hypatia, Hus, Jeronym Pražský, Savonarola,
Berquin, Bruno, Vanini, Galilei, Hugenoti, Ferrer .
bez konce, bez konce
světlý průvod velebných těch nevolníků ve tmách
kráčí!
Chladným sklepením a mukou, rozeštvanou luzou,
výsměchem a krví, ohněm hranic hnáni, rváni,
štváni,
věků soumrakem se vinou
jako jasná stuha,
jako mléčná dráha, jako odvážný most nad
hlubinou,
jako duha,
jejíž světla za úsvitu rosou splynou
v zemi zítřků, v zemi slunce, v zemi jinou — —

Oh, už nikdo, nikdo nerozumí temným zvonu
záchvěvům,
jeho melodiím, jeho vítězným a pyšným nápěvům!

Když ta vzpupná vzpoura duchů byla pokořena,
když na dohasínajících hranicích ta těla krví
zbrocená,
kacířská ta těla ohněm zkrocená
v těžké zvony byla roztavena,
v zvony hlaholící slávu nejvyššího Mstitele,
tenkrát hrdý, nepodajný vzdor — — —
Leč náhle ticho — jenom soumrakem kams nad
obzor
tři chmurné údery se nesou k nadpozemským
prahům:
to nekřtěncům a zločincům a sebevrahům — —

Bum — bum — bummm — — —

A někdo — zdá se — ve zvonici tam,
jenž léta naslouchal těm ozvěnám,
na zpráchnivělém prahu vysílen a k smrti znaven
klesá.

Potom jak když bouře zaburácí ve vrcholcích
lesa,
které pod návalem větrů hluboko se kloní,
zvony mohutně a hlaholně a jásavě se rozezvoní
v triumfální, mocné, svrchované písni.
Hleď, lid v pokoře a v úzkosti a v tísni
pod závanem toho dunivého chorálu se chýlí,
chýlí:
celý sešeřený kraj, vzduch, hvězdy, stromy, pole,
luka,
chaty, duše, srdce všeho stvoření se rozvlnily
bezedným a teskným, beznadějným chvěním.
Bolesť, pokoření, bída, muka,
bledý přízrak smrti rozoral jich tváře,
zmozolená tvrdá ruka
vzdornou pěstí kreslí na schmuřeném čele znaky
kříže . . .
V jejich očích doutná utlumená, sinná záře,
jako před bouří, když nízko visí olověných mraků
tíže.
Slunce pohaslo a květy opadaly,
dětské oči ustrašeně v šero hledí,
skřivánčí hlas jarních melodií odlét' v dáli,
jenom hřích přikrčen v sešeřeném koutě chaty
sedí.

Nad tím smutným krajem zvony burácejí
všovládně a vítězně a pyšně — — —

— — — — — — — — — — — — — —

Milenko-sestro má, nám jenom v prsou ta srdce
se chvějí
útěchou vzpoury a rozkoší vzdoru!
Milenko-ženo má, nám jenom slzami oči se smějí
hrozbám a výstrahám půlnočních chórů!

Přijdem, až lípy zde rozkvetou medově sladkými
květy,
v korunách stromů až zazvoní včely,
šediny starců až zasvitnou, shrbených bídou
a léty,
přijdeme hrdí a silní a smělí.

Přijdeme, až budou ve větvích zpívati pisklatům
ptáci,
až jako pochmurní, kamenní obři
k mlčící modlitbě přijde lid zkalený bojem
a prací,
přijdeme družní a blízcí a dobří.

Přijdem, až mládí se vznese jak vonného kadidla stuhy
v zrosený baldachýn temného listí,
jásavé barvy až zahoří v slunci jak rozkvetlé luhy,
přijdeme mladí a prostí a čistí.

Přijdem, až vítězná síla života bude pod blankytem kroužit,
jako tam nad lesem ta hejna vranní,
až budou oči i srdce kams daleko, daleko toužit,
až budou pole se vlniti rozkoší zrání;

až budou srdce tak rozkvétat jako ty lípové sněti
vznášíce do výše medové číše,
až budou těla jak v dubnovém slunci se chvěti
lehounce, vábně a sladce a tiše;

svaly až budou se nalévat živnými šťavami mízy,
radostí jara a odvahou činu,
ruce až zatouží pohladit měkce jak haluze břízy,
když v jejím přítulném spočinem stínu,

touhy až v modlitbě rozpnou své perutě k dálnému letu,
oči až vírou a nadějí zjasní,
poklekneme s vámi a budem jak lučina v slunci a v květu,
malí a čistí a prostí a krásní!

Budem se modliti vyznání tohoto života, světa,
budem se modliti k panenství duše,
k závanům jara a k zasetým polím a k úrodě léta,
k tajemství odkvětu v oddané tuše.

Budem se modlit: Ty, kterýž jsi myšlenkou, slovem i činem,
sestup k nám, do našich srdcí i duší,
kterýž jsi klíčením, zráním i plodem i rozkoše vínem,
probuď nás, neboť jsme k slovům Tvým hluši!

Ty, kterýž neviditelným jsi atomem hmoty i síly,
kterýž jsi souhrnem, účelem všeho,
učiň ať vědomě kráčíme hořem i radostí k cíli,
učiň nás nástrojem účelu svého.

Uděl nám svátostí vzpoury a svobody, síly a práce,
posvěť nám každičkou hodinu žití,
abychom, vítězi, nakonec poklesli znaveni sladce,
abychom oddaně uměli mříti.

Tep naší krve jak zvonivé kapky slej v jediný pramen
radostně vyvřelý z hlubiny země,
který by kaskádou dopadal na tvrdý života kámen,
jako když rozhodíš po skalách sémě.

Roztav ty výstražné, bezedně pochmurné údery zvonů,
přelej je v sváteční akkordy klidu,
v píseň o umdlených pažích a v večerní modlitbu onu
sladkého návratu k dětem svým lidu.

Vrať nám ty pohanské domácí bůžky a kovové zdoby
zlavené v zoufale kvílící zvonky,
bychom je zanesli v chaty své na místo hněvu a zloby,
bleďoučkým dětem svým, útlým jak stonky.

Neboť my, milenci, otcové, matky a starci a děti
po hlase srdcí a duší svých chceme
na slunci růsti a kvésti a dozrávat z tajemné spleti
skrytých Tvých kořenů, ku kterým lneme.

Neboť jen k Tobě, bez návratu jdoucímu, ruce své pneme,
neboť jen za Tebou jdeme — — —

—=o=—

L. MUSIL:

STAŘENA.

Nikdo ji v celé vsi neznal. Od útlého mládí žila v jiné krajině ve službě u cizích lidí, až teď pojednou se vrátila — vlastně přivezli ji do rodné vsi postrkem, protože by nebyla sama došla.

Lidé, když viděli vetchou stařenku, kterou sotva nohy nesly, řekli jen: Jojo, je už nemožná, táhne vobci na krk —

Ale nepřátelství nepojali, smířili se s ní přes noc.

Druhý den ji přijal jeden domkář do své chalupy. Obec prý něco zaplatí, a ona zase trochu děti pohlídá; že to půjde. Domkář vykázal stařeně světničku a zřídil jí u stodůlky ze starých prken lavičku, aby s ní mohla dohlédat na děti.

Když si děti hrávaly na dvorku, stařenka sedávala na zápraží a mlčky je pozorovala. Často stáhla se její vrásčitá tvář k úsměvu. Děti byly zde v bezpečí. Ale když vyběhly za stodůlku k rybníku, tu nestačila se chvěti úzkostí o ně.

Sama vždy stěží dojde na své místo — kdyby se dětem něco stalo, jak je má zachraňovat ona „nemožná", a koho přivolá, když jenom šeptá, když hlasu nemá —?

Do roka bylo hůře. Stařenka chodila už jen o berlích, a děti zdivočeli. Jakoby schválně skotačily teď nejvíce u rybníka — poznaly, že stařena jich nedohoní, že jí nemusejí poslouchat.

Neštěstí nespalo. Malá Mařka zatančila, poskočila, rozběhla se za běláskem a sklouzla s břehu do vody. A tu stařenka, zapomínajíc na své berle, strhla se s lavičky a rozběhla se jí pomoci. Ale po dvou, třech krocích zasípěla jen své „Mařenko" a klesla k zemi. Nohy jí neunesly. Ostatní děti strhly hned pokřik: „Topí se, topí se!"

Dělník Jan, pracující vedle na poli, přiběhl a vytáhnuv Mařenku z vody, zahnal všecky děti do chalupy. Teď vrací se, aby

pomohl stařence. Ta doposud leží na zemi a pláče; šeptá cosi Janovi, omlouvá se. Ale on praví klidně: „Buďte ráda, že jste upadla; topily byste se obě a vás tahat bylo by horší."

Stařenka obtížně vstala a podpírajíc se o Jana vrátila se na dvorek. Cestou jen šeptem naříká: „Jeníčku, stará jsem drchota a z bůhdarma zemi kazím. K ničemu nejsem, jen čekám, aby si mě bůh povolal. Kdybys nebyl přišel, oh, pro Ježíše, co by se bylo — — — Zašli tak až do chalupy.

Toho dne již děti nevyběhly ze dvora.

—=o=—

LILA B. NOVÁKOVÁ:

NAŠE NÁNA.

Náši, táta s mámou, nám ji vychovali. Sloužila u nich od dvanácti let, chodila při tom do pokračovací školy, jak to v Chorvatsku je. První její práce byla pást Cifru na spahijských mezích. Když ji tak vidíte v moderním kloboučku, úzké sukénce, statečně si Prahou vykračovat — všude už skoro trefí! — neřekli byste, že se s Cifrou rozloučila před půl rokem. Cifra prý se pásla za stavením, Anka na ni křikla: „S pánem bohem, Cifro!" — sotva se Cifra ohlédla za vozem, který odvážel její přítelkyni. Dnes připomenou vám Cifru jen veliké, krásné, temně hnědé Ančiny oči; právě tak se na vás zpod brv podívá, jako milá, dobrá Cifra. A právě tak o tom neví, jak je milá a dobrá, jako ta Cifra.

Tak táta s mámou nám ji vychovali. A dobře vychovali. To šestnáctileté stvoření všemu rozumí, pochopí — tak, jako v široširé úrodné rovině, zalité sluncem všechno se v ní rozplyne, všechny stesky, všechny bolesti, jen ty krásné, zvířecí oči do široka otevře, podiví-li se něčemu v našem životě. A zdá-li se jí, že něčemu neporozuměla, něco špatně udělala, řekne: „No, to jsem vůl" — se širokým, poctivým akcentem.

Všechny moderní myšlenky budí v ní ozvěnu. Všeho si všimne, na všecko se ptá. Stojí u svého dřízku nebo se žehličkou v ruce a desetkrát za dlouhé dopoledne, které spolu trávíme, zeptá se na takové věci a takovým způsobem, že žasnu. A musí následovat dlouhá, důkladná přednáška. A ještě doplní si ji svěží, duchaplnou debatou, která bývá nekonečna. Pak chvilenku mlčí, buď si zazpívá jednou: „Malena je Dalmacija", či „Misli moje, kud bludíte", nebo jako slepička zakdáká, po psu zakňučí, po Cifře zabrouká, po automobilech bučí, bzučí, houká, jak právě vzpomene, nebo si jenom ústy brnká, jako batolátko — a zas: „Víte, paní, slyšíte, jak je to s tím, nebo s tím?" — a otázka je tak obyčejně z druhého konce toho, o čem jsme hovořily před dvěma minutami.

Anka ví, co je to sociální demokrat, ví co je česká strana pokroková (to obyčejně zahlédne něco na titulním listě novin a už se ptá), co je emancipace, separatism, ignorovat, simulovat, reforma manželského práva, tragický, ironický, atd., atd., kdo by vzpomněl na všecko, nač se ptává. Autoritami jsou jí p á n a p a n i v Chorvatsku, potom p á n, p a n í a s l e č n a — totiž my v Praze, zpola ještě Jarka, náš kamarád, ten si však „dělá ze všeho legraci". Nejvyšší autoritou je s l e č n a, — ta jediná popožene trochu zdlouhavý automat naší Anky. Ostatní svět je něco, co dlužno kritisovat dle toho, co řekly autority. A tak přijde někdy Anka a vykládá mi: „Slyšíte, paní, u naší pekařice (přidává ráda chorvatské koncovky, naší paní sousedce Veselé říká důsledně paní Veseličová) povídala jedna ženská, že uzenáři ukradli z bytu, když byl v krámě, za šest set korun věcí. A ty ostatní říkaly, že se s ním rozdělil nějaký socialista, ti prý jsou všichni zloději. To jsou hloupé baby, že možou tak camrat!" Anka dobře si pamatuje, co jsem jí říkala o sociální demokracii (a to jsem jí musela vyložit obě slova, vznik ideje, program strany, její poměr k ostatním, její politiku, hlasovací právo a co všecko!), a pak by celý svět mohl mluvit něco jiného, naše Anka ví, co si o něm za to myslit.

Paměť má dobrou! Takový barbárek — a jak hovoří! Těch cizích výrazů, těch pěkných, čistých obrazů, obratů, přirovnání — radost ji poslouchat. A zasmějeme se někdy. Říkávám s povzdechem, zapomene-li na cosi, nebo se s něčím loudá: Ta naše Nána! Smává se tomu nevázaně. Jednou jsem se jí zeptala, proč se vždycky směje. Povídala: „Ale já se vám musím smát, když děláte takový t r a g i c k ý obličej!"

Řekla jsem jí: „Ančo, přečti si v Besedách dopis Úlehlův doktoru Vážnému. Čti ho pomalu a celý, jistě se ti bude líbit." — A Anka čtla a libovala si. Ano, tak je to pravda, tak to má být. A to o tom máku — právě tak jim vykládal učitel Orlič, když je vodil do polí. Proto si večer opisuje celý Mák do sešitu — učí se česky psát, umí jen chorvatsky a i i y působí jí větší rozpaky než křižovatka pražských ulic, nebo mladočeská politika.

A všechny tyto vážné pojmy směstnají se v té tmavé hlavičce docela dobře s nezměrnou zásobou dobré nálady, vtipnosti, šestnáctileté hravosti a nevázanosti. Když přišla k nám, pomalovala jeden p á n ů v límeček inkoustovou tužkou; skvěla se na něm všechna naše jména velkými tiskacími literami, ozdobená větvičkami, úponky a klikyháky. Ptala jsem se jí, nač myslila, když to dělala — vykulila na mne oči a zeptala se takovým tonem: „A to se nevypere?" — Beze slova vstrčila jsem límeček pod plotnu. Jsem však jista, l í m e č k ů že už za papír používati nebude. — Při velkém jednom úklidu zpozorovala jsem, že Opatrného poprsí myslitele má touž inkoustovou tužkou slabě naznačenu skizzu mohutného kníru. Ptám se s hrůzou: „Anka, kdo to udělal?" A Anka vykládá mi docela dobromyslně: „No, víte, no, to já už hned, když jsem přišla, — já jsem si myslila, že to je ňákej nijakej chlap, tak jsem mu chtěla namalovat tlustý, docela černý kníry; ale vy jste přišla a dala mi nějakou j i n o u práci, tak jsem na to zapomněla. Víte, já jsem si myslela, že to beztoho nic není, jen takovej starej dědek, když to nemá ani žádný pořádný záda."

Chodí s námi do Sokola — to je její největší radost. Stačí říci: „Anka, nepůjdeš do Sokola, nebudeš-li hotova!" — a Anka div se nepřetrhne

šchem. Pomáhá cvičitelce učit „prostná". Rast se podívat, jak velí. Ruce a nohy sestrám vihá, klade a upravuje, takže kolikrát ubohá stra sotva rovnováhu udrží. A když vykřikne: lem vpřed! Cvičit znovu! poslouchají všechny ko hodiny. A Anka neučí je jen prostným. Děvta mluví mezi sebou o tom, o onom (oh, jak Anka dívívá, jaké malé zájmy mají!), nelení, kne jim svůj názor o všem — stejně autoritaně, jako ho přijala. Jednou povídala: „Dnes v šiku div nenamlátily." Proč? ptáme se. „No e, dělaly tam kraval, strkaly se, tak jsem jim kla: Držte huby, dobytku!" — A tos to nehla říci slušněji? — „A co jim budu dlouho kládat, tomu by nerozuměly. A copak ony jsou slušné, když štěbetají, jako husy?"

„Tak počkejte," říkává, když jsme samy doa a vidí, že chci pracovat, „už budu mlčet, už nebudu smát, musíte zas napsat nějakou báseň já vás bavím." —

Chtěla bych jednou, milá Anka naše, napsat seň takové čisté, prosté, nezpleněné duše, jau je tvoje.

—=o=—

OLESLAV L. ČERNÝ:

SEN ČLOVĚKA.

MUDr. Art. Flatovi.

o zdálo se mi: poslední den světa byl!
u lev jde, jaguár, tu krokodil,
ı člověk, jaký stál,
dyž bůh ho z hlíny vyvolal!
le! za ním — téměř jako v ráji —
odivných zvířat kroky dopadají·
de mastodon tu s hlavou svěšenou
mamut, týrán zastaralou dnou,
ou v přepodivném reji —
ı nimi dinotheriové spějí!
, věků zásoby! — Již před trůnem své kroky
staví.
d bacilů až k možným rozměrům jen hlavy
še tvorstvo k poslednímu soudu spěje!
de Césarů až od trofeje
žebrákovu ranci — vše hřbety krčí!
ak ryba Demosthenes tady mlčí,
a Napoleon neví si tu rady!
sou Karlové tu — jak je věky chtěly —
šak mluvit zapomněli!
já tu stál a krčil jsem se v zadu.
omalu přehlížím svých hříchů řadu
dím si — náhle přepodivně živý —
ždyť: Já jsem spravedlivý!
šak zmlkl jsem — hlas tu hrozný bouří,
ol trůnu oblaka se tmavá kouří
blesk je každé chvíle protne.
, jaký strach nás pojal — bezživotné!
ak chvěli jsme se hrůzou spjati
vzpomínali toho, co se nenavrátí —
é spousty chyb a provinění prabídného žití!
las mohutný kol nás se vlnou řítí!

To výzva ke zpovědi slední!
Ó, Bože! milostivě na mne shledni!
Však stojím v pozadí a kol mne davy
svým svědomím se baví.
Vše od počátku — jak to bylo u stvoření —
Jde předem bacil (rozhodně, že velký není)
a zpovídá se, příšerně se kaje,
jak lidstvo týral od bran ráje,
jak jeho vlivem davy mřely,
jak leckdy zhubil národ celý!
Jdou medusy — jež omračují
a s žahavými vlákny mořem plují,
i ježovek tu zástup kráčí
i červi, pokolení račí,
a štíři, pavouci a hmyzu roje
vše k tvůrci — soudci spěje
a stejně mluví každý:
že dopustil se vraždy.

Tak měkkýši i ryby povídají,
jak navzájem se požírají,
i plazi, žáby, ptáci smutně hledí,
že také jiných maso jedí
a nejhůře — když ssavci s bolem
se přiznali, že rdousili vše kolem!
A soud byl strašný! Však přec dle práva
se hájit směla každá hlava,
ač advokátů sbor byl málo platný!
Po smrti financí stav převelmi je špatný!

Lev s tváří hrůzou přepadlou
se hájil řečí mdlou —
vždyť vražed na sta spáchal během žití!
Však dovedl se vykroutiti!
„Hle!" zvolal, „tady člověk stojí!
Kde v divém boji
já rval se, vraždil pro potřebu denní
a s němou tváří byl jsem tvorem, v němž
r o z u m n e n í,
tam člověk vraždil bez potřeby,
a přec má právo býti v nebi?
I já — když oběti jsem v tvář se díval
a kouřící se krve uzřel příval,
jsem hrůzou zachvěl se!"
Lev hlavu pozved' v plné noblese
a pravil:
„Bůh jsi ty a Pán
já stal se po té vegetarián,
však tři dny pouze! K podobnému žití
jsem viděl: útrob mých že nelze způsobiti!
Ta pohnutka je u nás u všech stejná,
a jí nás matka dobrodějná
jen obdařila!
Ó přírodo! jak příšerná to [illegible]!
Co platno přesvědčení,
když ke trávě v nás chuti není!
Však člověk — tvor ten vyvolený —
ten vraždí sebe, děti, ženy!
A bez potřeby denní
[illegible] zápolení!

Ne zvířata, jež mrtvá sobě upravuje,
on velmi dobře v lidské krvi pluje,
ba — on se při tom baví
když roztlouká buď lidské neb zvířecí hlavy!
Je pánem přírody! Své hříchy množí
a doufá jenom — v spravedlnost boží!
Ó, nebe! Lev jsem! zvíře! — a nic více!
Však on — tvor dokonalý — vizte jeho líce —
je stvořen k obrazu, je rozum v jeho lebi
(ač větší množství je ho zapotřebí)
a ví to každý,
že denně dopouští se vraždy!
Ó, Bože — suď teď spravedlivě!
Já rval se, potýkal se divě
dle tvého zákona a přání!
Já musil — třeba nechtěl vraždit ani —
on neměl — vraždil neustále!
Ba žehrám tady na svůj osud klatý —!
Kdo pojídal nás, ten je dneska třeba svatý!
Suď Bože! Urči moji metu
a ještě tady — podobni jsme světu!"
Tak mluvil lev! — Však člověk tiše
se přiblížil k té nadoblačné pýše
a s kýmsi hovořil. — Kdo byl to, zapomněl
jsem zcela —
vždyť v tom se moje víčka otevřela!
Jen jako ozvuk slyším z dáli,
že něco o protekci povídali!
Však výsledek zvím přesně asi
až vstoupím v nekonečné časy — — —

—=o=—

MUČENÍK PRO VÍRU.

Napsal A. H.

Straky se pilně pásly, měl jsem dlouhou chvíli. Ležel jsem na břiše a díval se do blízké díry cvrčkovy. Přilákal mě svým cvrlikáním. Chtěl jsem úplně z blízka viděti, jak vyluzuje zvuky a co při tom dělá. Tolikrát jsem ho již slyšel a dnes mi to poprvé napadlo. Na pokraji díry objevila se tykadla. Přitáhl jsem se po břiše blíže. Konopná košile na prsou se mi rozhalila a drobné kamení s hlínou vhrnulo se mi za ňadra. Tykadla najednou zmizela. Cvrček patrně cítil nebezpečí a schoval se. „Počkaj, šak já ti pomožu", pravil jsem si a sáhnul po stéble slámy. Strčil jsem jeden konec do díry a do druhého jsem foukal, abych cvrčka vypudil. V tom

„Ja hoja, hoja hoja — okolo Jarošova — teče
voděnka troja,
brzo-i poženeš dom — Aněnko Ondrášova",

zazněl najednou dívčí zpěv na pokraji paseky. V odpověď z protější vzdálené stráně dolehlo:

„Ja hoja, hoja hoja — dokolo Jarošova — teče
voděnka troja,
já hneď poženu dom — Marjánko Petrášova."

Zanechav foukání usedl jsem na bobek a naslouchal. Maruša Petrášova — děvče asi patnáctileté — pásla krávy nedaleko a sedíc na mezi domlouvala se zpěvem s Ančou Ondrášovou. Pověděly si, kdy poženou krávy domů, kudy poženou, jak mají krávy napasené a co měly k sva ně. Naslouchal jsem, dívaje se otevřenýma oči do rudé koule sluneční, jež pomalu klesala modravé lesy.

„Ja hoja ho" — — — zarazila se najedn Maruše.

Vyskočil jsem rychle na nohy a díval se pasece.

Dva podivně oblečení muži vyšli z lesa a b žili se k Maruši. Místo širokých gatí měli čer pantalony stažené přes boty, oblečeni byli v tm vé kabáty a na hlavě měli široké klobouky. zádech houpaly se jim rance. Když přišli k M ruši, zastavili se a dle posunku pozoroval jse že se na něco táží. Najednou přistoupil jed z nich k ní s napřaženou rukou, jakoby jí ně podával. Maruše vyskočila a s křikem běž ke mně. Přiběhla celá udýchaná. Muži vrátili na stezku a zamířili k vesnici.

„To sú chlapiska jacísi . . .", pravila Maru oddychujíc z hluboka.

„Cos tak utěkala a křičala?"

Podívala se na mne přes rameno.

„Na co sa ťa ptali", vyzvídal jsem.

„Ale nic — enom kady sa ide do dědiny lesti idú dobře."

„A to muselas utěkat, ty hlúpá?"

Podívala se pohrdlivě na mě a dala se smíchu. „Ale dávali mně pětník, abych s něi šla tam do jalovčí", mávla rukou směrem k p sece.

„Do jalovčí? — pětník?"

„Ty hlúpý", smála se, „to abych jim tam kázala chodník."

Nemohl jsem opravdu pochopit a chtěl jse se rozběhnout za neznámými, že jim ukáži v j lovčí chodník třebas za dva krejcary. Byli vš již daleko.

Už se sešeřívalo, když jsem přihnal krá domů. Podíval jsem se rychle do jizby, zda je večeře na stole. Nebyla.

„Mamičko, co máme k večeři?"

„Co bysme měli — kyšku s erteplama."

„Erteplé ešče nejsú uvařené", povídal jse si v duchu a rozběhl rychle na náves mezi skot čící děti. Za malou chvíli volala mě matka k v čeři.

Seděli jsme právě kolem stolu a večeřeli, n bírajíce si z velké společné mísy lžičkami ssed mléko a přikusujíce k němu loupané brambor když ozvaly se těžké kroky na náspu a v zápě někdo zaklepal na dvéře. Uleknuti podívali jsm se jeden na druhého. U nás se neklepe, každ vchází bez zaklepání — dvéře do síně byly přec otevřeny. Otec položil lžičku na stůl a vyšel ve

„Prosím vás pěkně, pantáto, pro boží smil vání, dybyste byli tak hodní a nechali mňa u v přes noc," slyšeti bylo ze síně hluboký mužsk hlas.

Ihned na to otevřely se dvéře a otec uvád do jizby muže v prostředních letech s širokýi kloboukem na hlavě. Všecko na něm bylo nezvyk lé. Pod nosem měl kníry, oblečený byl v tmav šaty a kalhoty měl přes boty. Sundal veliký r nec a položiv ho na lavici u kamen posadil s vedle. Prohlíželi jsme si ho všichni zvědavě o hlavy k patě.

„My vás tu teda necháme," pravil otec, „ale síte ležat na zemi na slámě a přikryt sa mosíte y starým kožuchem — jiného nemáme."

„Enom dvbych byl dycky tak pěkně spal", vil cizinec rozhlížeje se po pokoji a vytáhl apsy malou dýmku.

„Poďte s nama k večeři!" zvala ho matka.

Podíval se letmo na stůl a pravil: „Pámbu lať — už sem jedl — kúpil jsem si v hospodě chleba a zapil borovičkú. Obrátil se celou ří k světlu. Tmavé oči svítily mu z hlubokých ků a těkaly s předmětu na předmět. Od levého itku ústního táhla se mu přes celé líce velká a až k uchu.

„To je jistě jeden z těch, co vyšli z lesa,' nyslil jsem si.

„A odkuď ste?" tázala se matka.

„Já, abych pravdu řekl, odnikáď — nikde su doma — potloukám se tak světem."

„No přeca enom nekde ste sa narodili."

„Narodil sem sa — narodil," pravil, „až za ovicama, ale mňa moja rodina vyhnala do ta."

Tvář jeho při těchto slovech sesmutněla a e složil v klín jakoby se chtěl modlit. Chvíli o v jizbě ticho. Cizinec díval se s výrazem utrí před sebe. Otec zapálil si dýmku a já, pomo- se tiše po večeři, odšoural jsem se pomalu pec. Lehl jsem si tak, abych viděl člověku do ře.

„To je tak," přerušil najednou ticho, „já — ch vám řekl pravdu — sem byl luterán."

Díval jsem se na člověka, div mi oči nevyly z důlků. O luteránech se u nás vyprávěly hrůzostrašnější věci — a teď seděl pod pecí amen člověk, který praví, že byl luteránem.

„Dyť préj luteráni sa posmívajú panence Ma-" pravila matka a zbožně ruce sepjala.

„Ano, posmívajú — a také sem sa posmíval," svědčoval, dívaje se s jednoho na druhého. le včil sa už neposmívám — přestúpil sem na olickú víru a túlám sa za to po světě."

Mluvil pomalu, jakoby si na každé slovo ášť vzpomínal a po každé větě udělal delší stávku.

„Ja, ja — také jsem sa posmíval panence rii a přišlo mně to draho. Jednúc šlo procestí olické našú dědinú. Vysmíval sem sa jim, lesti j idú na svaďbu panence Marii — čúl préj sem, sa vdává. Sotva sem to enom dořekl, hneď sa ě udělalo na nic a dóm sem sa doškrábal už m po štyrech. Onemocněl sem a nikdo nevě-, jakú nemocú — ani dochtor to nevěděl. A el sem jak Lazar skoro šest měsícú. Žádné lé- mně nepomáhaly. Co je to enom za nemoc? vídal sem si. Přemýšlel sem, přemýšlel a nanou mně vám napadne, co lesti přeca enom víra katolická néni pravá a lesti mňa panna ria za ten hřích netrestá. Jak mně to napadlo, slel sem na to potom pořád a pořád — aj v ci sa mně o tom zdálo. Jednúc sa mně v noci vila ve snách panenka Maria a povídá: Lesti stúpíš na katolickú víru, tak ťa uzdravím. Dyž n sa ráno probudil, slíbil sem, lesti sa brzo u-avím, že přestúpím na katolickú víru. A víte ? na druhý deň už sem chodil."

Podíval se vítězně po nás. Ani z hluboka dechnout jsem se neodvážil, jak jsem poslouchal. Člověk u kamen posunul dýmku do druhého koutku a pokračoval:

„První moje bylo, že sem šel na faru katolickú — u nás sú dvě fary, jedna katolická a druhá luteránská — a že přestúpím. Naši o tom doma ešče nic nevěděli — já všecko po tajmu. — Ale potem, sa neptajte, dyž sa to dověděli. Prosili ňa na kolenách celá rodina, aj švagří přišli a dyž ne a ne mňa ohnút, zavřeli ňa do sklepa a chtěli mňa hladem odvrátit od toho. A dyž ani to nepomáhalo a já pořád, že přestúpím — tak mňa vám zmlátili, že sem byl celý krvavý a modrý. Chtěli mňa aj zabit a ten šev, co mám tady přes hubu, je od sekery. Aj všecky zuby na téžto straně mně vyrazili." Při tom otevřel ústa a ukazoval, že nemá na straně zubů.

„A dyž přeca enom sem sa dal na katolickú víru, tak mňa vyhnali z domu a nesměl sem sa vrátit už nikdá nazpátky. — Včil sa potlúkám po světě, ale nedělám si z toho nic, su rád, že sem trpěl pro víru. Chodím po světě a živím sa od ruky k hubě a doma majú rodiče grunt."

Dokončil s očima vzhůru obrácenýma. Tento zbožný výraz nehodil se k jeho zevnějšku. Zdálo se mi, že naši z hluboka oddechli.

„A nemáte hlad?" přerušila ticho matka.

„No, hlad nemám, ale jedl bych přeca enom neco."

„A na co máte chuť?" tázala se soucitně.

„Včilkaj bych měl chuť na pěry," pravil, „už sem jich nejedl, ani nepamatuju."

„Já vám navařím."

„Ale dyť to já enom tak — to já nechcu, škoda práce — a potem, dyť já ani nemám, čím bych to oplatil."

„No snáď nemyslíte, že bysme za to neco chceli!"

Už neodporoval, a matka odběhla do kuchyně. Za hodinu byla mísa pěr (povidlové taštičky) na stole. Neznámý nedal se dvakráte pobízet a než jsme se nadáli, byla mísa prázdná.

„Hej, Františku, alebo jak ti je", obrátil se ke mně na pec, „zaskoč honem pro trochu borovičky — tu máš peníze."

Otec vstal a zadržel mu ruku: „Počkat — máme doma neco lepšího." Odešel do komory a vrátiv se za okamžik, postavil na stůl litrovou láhev domácí slivovice. Neznámému zajiskřilo v očích a pohledem láhev přímo hladil.

Pilo se z láhve, otec dal cizinci nacpat a bafali, že pro kouř ani jeden druhého neviděli.

Když jsem se ráno probudil, byli už všichni domácí vzhůru a cizinec byl už pryč.

Dnes hnal jsem krávy zase na paseku. Abych se vyhnul rose, vyhledával jsem na pasece největší pařezy a sedě na nich, dával jsem pozor na straky. Slunce jen pomalu vysušovalo rosu, jež dnes citelně byla studená. Kladl jsem mokré bosé nohy na výsluní a pozoroval rozložitý habr, stojící uprostřed hustého křoví na protější stráni. Nějak podezřele se na něm větve pohybovaly. Veverka? Rychle shledal jsem několik kamenů a tiše blížil jsem se ke křoví pod habr. Byla to opravdu veverka. Líně spouštěla se s větvičky na větvičku, jakoby se jen na trávníku převalovala. Napřáhl jsem ruku, chtěje po ní mrštit kamenem. Najednou však klesla mi ruka. S druhé strany za křovím zaslechl jsem bručení podobné

lidskému hlasu. Byl bych špatný kluk, abych nenaslouchal. Po čtyřech připlížil jsem se k samému křoví, jež zde táhlo se pouze úzkým pruhem, a leže na zemi pohlížel jsem na druhou stranu, odkud hlasy zřetelně se ozývaly.

„Tos toho chňapl — jedna klobása a kúsek slaniny — to je tak na dva dni", pravil hluboký, povědomý mně hlas.

„A tys' nechňapl nic — já aspoň neco."

„A co ta sklenka slivovice? — podivaj sa! Víš, já bych toho byl přinésl víc než ty, ale — abych ti řekl pravdu — opili mňa slihovicú — byla tak dobrá — spal sem jako zařezaný. — A cos' večeřal?"

„Ale co — erteple s kyškú. — Ti ludé tu nic jinšího nejíja, než erteple s kyškú a kyšku s erteplama. — A co ty?"

„Já? — pane, já sem měl neco nobl. — Také mně dávali kyšku, ale to néni pro mňa. Dyž néni člověk hlúpý, poručí si sám. A já sem si včera večer poručil pěry — celú misu a ešče sem vypil na ně skoro celý litr slivovice."

„Ale?"

„Víš, tady sú ludé, já to neumím povědět, ale já to vím, jací sú. Dyž jim povídáš o panence Marii, hned jim slzy tečú až po břuše. Já jim povídám, že sem byl luteránem, že sem potem onemocněl a že mňa panenka Maria zázračně uzdravila. Napřed že sem jí slúbil, že sa dám na její víru. A dyž sem sa dal na její víru, že mňa rodiče tak zmlátili, že mně aj hubu roztrhli. To máš tady takové ludi — jak to čujú, hneď by člověka obložili samýma klobásama."

Věděl jsem dosti. Pomalu odplížil jsem se od křoví a zahnal krávy na druhou stranu paseky.

Doma pověděl jsem, jaký to byl mučeník.

Od té doby nepochodili u nás lidé, kteří „sa dávali na jinú víru, nech to je, na kerú chce."

POUHÁ SCENA ČI SYMBOL ŽIVOTA?

(Paní Milči L.... vé v L.)

Přeložil Frant. K... a.

I.

Daleko, daleko odtud, tam, kde šedé obrysy Norských hor v oblacích se ztrácejí, hnízdí orel.

Chvíli krouží orel vysoko nad kotlinou, načež vrhá se pojednou střelhbitě k říčce, kdež mladý sob, nic zlého netuše, hasí žízeň svou.

Orel zmizel. Však ne na dlouho. Volně, vznešeně vrací se již s kořistí k svému skalnímu úkrytu.

Než, co zří! Mohutné větve, jež byly oporou obydlí jeho, jsou přelámány, hnízdo jest polozbořeno a mládě, jež již již v letu cvičiti se bylo počalo, zmizelo.

Orel vznesl se znovu do výše, do výše nebetyčné, odkud není slyšeti ozvěny skřeku jeho, skřeku bolesti a vzteku nad zlobou nepřátel.

Bystrým zrakem pozoruje orel okolí....

II.

Tam dole, v údolí ruče plynou říčky, vystupují z lesního šera dva lovci. Mladší z nich nese košík. Kráčejí chvatně.

Nastává noc. Tu prorazí na chvíli měsíční světlo hustým závojem mračen. Opodál spat lze samotu v lesní mýtině. Pojednou zazní v ob cích orlí skřek. Oba mužové zrychlí krok. Již (cházejí cíle své cesty. Před domkem stojí že snad manželka mladého lovce, držíc na rukou d a vítajíc radostně příchozí. Lidé neslyší již sk ku, jenž ze vzdušných výšin táhle, bolestně se : se nočním tichem. Temná mračna rozestřela nad krajem.

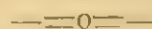
III.

Orel napíná zrak svůj co nejvíce. Co je koši? Božská luna se slituje. Příšerně rýsují linie divoké přírody v jejím svitu. Orlu naskyt se divadlo, jakého dosud nespatřil. Z koše vyň mladého orla, dali ho do klece, klec postavili hromadu kamení a odešli do domu. Zasloužilit spánku po poctivé, lopotné práci.

Nářek mláděte zachvívá nitrem roditel vým.....

IV.

Je parné jitro. Před domkem žne mladá že trávu. Dítko její leží opodál a hraje si vesele květinkami, které mu matinka právě přines. Žena pilně pracuje a veselým zpěvem odhalı své šťastné nitro. Nezaslechne tichého šumu, je rychle se blíží, nepostřehne, kterak temný stín : krátký okamžik zastíní scenu... — co to?. zaúpění děcka — ale odkud, odkud jen zaznělo Instinktivně vzhlédne žena vzhůru. Vykřikne hr zou a ohromena, s očima široce rozevřenýma zí do výše. Orel se ve vzdušných výšinách s lupe svým zastavil. Zaslechlť dole výkřik děsu. Ny volně krouží nad nešťastnicí. Žena sledujíc m chanicky jeho pohyby, upře náhodou zrak sv na klec. Spasná myšlenka! Žena letí ke kleci. tevře ji, vyjme orlí mládě a vyzvedne je do vý nedbajíc zuřivého odporu nezkroceného pták Orel po krátkém váhání sestupuje s oblak níž Pochopil. Rychle blíží se orel dychtě po své mláděti. Již klade dítě na zem, již pustila kr zbrocená žena mladého sveřepce, již zvedají : oba ptáci do blankytné výše. V tom třeskne v střel. Mrtvý velikán klesá k zemi; lovec přiš ve vhodnou dobu... Tichem pronikavě zní hlas dál směle letícího mladého orla. —

Psal jsem, abych dal průchod své mysli a nik bez naděje, že jednou příbuzné mysli mohly by m prospěch z mých prací; dómnívám se však, že bych nikdy nebyl odhodlal vyslati do světa kterék ze svých veršů, kdyby se tak nebylo stalo nátlake okolností.

•

Každý velký a původní spisovatel poměrně k t mu jak je velký a původní, musí si vytvořit vkus, jím má být chutnán; musí naučit umění, jímž má b viděn. Wordsworth.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK' společenst. s ruč. obmez. Vydavatel a zodpovědný redakt. Cyrill Dušek. Tiskem F. Beaufort v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 7. června 1912. Číslo 23.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

JAN ROKYTA:

JÁ HLEDAL KLID . . .

Já hledal klid až za horami,
až kde se země s mořem snoubí,
za zpěněnými za vlnami,
za nezměřenou, sinou hloubí.

Na lodi dychtivě jsem vsedal,
plavil se v dál, kde slunce hoří,
daleké ostrovy jsem hledal
ztracené v nekonečném moři.

Marně! Vždy cosi dál mne štvalo,
nutilo vsedat na loď jinou,
mořem, jež náruč prostíralo,
plavit se novou za vidinou.

Znaven jsem navrátil se k břehu,
pospíchal přes hory a doly —
doma až zastavil jsem v běhu
na tiché stezce mezi poli.

A tu jsem našel, co jsem hledal —
klid mne tu čekal po únavě:
dýmem se z chatek našich zvedal,
cvrčkem mne pozdravoval v trávě,

vlněním našich žírných polí,
šuměním našich černých lesů,
dýcháním otav po okolí,
růžovou básní ranných vřesů —

prostými zraky pohléd' na mne,
mozolnou s čela setřel rukou,
co mne v dál štvalo v touze klamné,
co bylo útrapou a mukou.

Studánka čirá klid mi dává,
lokám jej žíznivýma rtoma —
v dálce, kde slunce z moře vstává
hledal jsem klid, a on byl doma! . . .

11. srpna 1910.

—o—

PŘIPOZDILO SE.

Šero houstlo v pokoji. Hodiny, jako by byly velmi zaměstnány, jedním krokem trochu pokulhávaly, ale v před, jen v před. Ani skorem rozeznat již nebylo lze nábytek v šeru. Tam na pohovce seděl muž; znali jej všichni jako elegantního, ale chladného a uzavřeného, někdy trpkého, ba ironického. Teď seděl, na knihu už nebylo vidět, čekal na světlo, až je stará hospodyně přinese. Nebyl již zcela mladý tento profesor Hora, ale jeho vysoká štíhlá postava s inteligentním obličejem tvořila velmi pěkný zjev. Toho všeho arci teď nebylo vidět. Seděl klidně a přemítal všední myšlenky, až pojednou jaksi se mu na rtech ozvalo slovo „Pavluška". Takřka samo vyklouzlo.

Ano, loni to bylo, zastal ji samotnu v pokoji, než přišla její teta; hovořili. O posledním výletě a návratu za krásné měsíční noci, lesní silnicí mezi vysokými smrky a bory, do níž vrchem hledělo hvězdné nebe, kočáry rychle jely za sebou a v jednom z nich oni dva a strýc s tetou. Bude se muset zase brzo něco podniknout, zaranžovat. Pod zlatým skřipcem jeho ocelově chladné oči roztály, zteplily. Pavluščina ruka ležela na pohovce tak blízko jeho ruce, vzal ji a políbil — pohleděl na ni, byla v rozpacích, zajímavá tvářička její se sklonila, a zpod brv na něho vyhlédly dvě rusalčí oči s tak temnou jiskrou, že až dolů do duše bylo vidět . . . Ale v tom přišla teta.

Umluvena pak na příští dny delší procházka. Ano, ta procházka po slunné silnici, vinoucí se mezi vysokými lípami, a pak náhodné vždy setkání večer, v parku u domu. —

Pojednou ve tmě objevila se prof. Horovi jasně všecka jeho zářící hlavička s bohatými tmavými vlasy, vysoká, skvostná postava s nesením skoro imposantním, ale k tomu jemný sklon hlavy — ona tu po pokoji tiše chodí sem tam, sem, tam, donese světlo a to jí z dola osvětluje tvář. Postaví je na stůl a přikročí k němu, jemně mu položí ruce kol hlavy a ta hlava smí spočinout v těch rukou, a slyší jejich tepnu . . . Vzhlédl — není zde nikoho, jen tma, tma skorem hmatavá — ach, vždyť Pavluška není už mezi námi, a místo světlého jejího zjevu je vidět otevřený hrob; v něm, zcela dole kovová rakev a na tu po hrstích sypou hlínu. — Pavluško!

F. A.

MILOŠ JIRÁNEK.

(Několik poznámek k posmrtné výstavě v pavilonč Manesově pod Kinskou.)

Býváme příliš snadno a lacině nakloněni spatřovat v osudech lidských tragedie, kde jich do opravdy není. I životní osud Jiránkův obestíráme legendou o umělecké tragedii, ale legenda tato zevrubnějšímu zkoumání neodolá.

Pravou, skutečnou tragedii uměleckou vidím třebas v životě Nietzscheově nebo holandského malíře van Gogha: tam běží o zápas člověka s dílem, dílem novým, nutným a těhotným dalekosáhlou budoucností; člověk musí konat toto své dílo, jež se mu jeví být smyslem jeho života a od něhož za žádných podmínek nemůže upustit, ač v hlubině duše je přesvědčen, že zrození díla z něho bude jeho záhubou jakožto člověka; je posedlý svým dílem, obětuje mu své všecky síly, krev a poslední dech, a když padá, padá přec se strašným přesvědčením, že přec jen nezdařilo se mu dílo takové a tak, jak dychtil a usiloval. Nesoucí silou takové opravdové umělecké tragedie je nadlidské, běsné, posedlé chtění, jehož právě je třeba k vytvoření něčeho nového, velkého a naprosto nutného; toto chtění, jemuž nelze člověku uniknout, od něho se osvobodit, chtění fanatické a zuřivé, ukazuje bezpečně, že běží zde vskutku o zájem jakéhos vyššího záhadného subjektu, nikoli o zájem tvořícího člověka samého, který takto nazírán je nejen nositelem a rodičem díla, nýbrž i jeho obětí. Na díle jedině záleží, nikoli na člověku; proto jakmile dílo zrozeno, hyne člověk, vysílen, uvnitř spálen a zpleněn, v duši rozvrácen a zkažen. Dílo bylo nutno pro veliké dění života, aby z něho a skrze ně mohl se valit dál určitým směrem veletok žití, a k zrození nutného díla zvolen byl tajemnou mocí člověk, v tu právě chvíli nejspůsobilejší, který právě proto musí se obětovat a zhynout pro ně. Tak vývoj všech nutných, velkých, život dál sunoucích činů je řada obětí a obětovaných, kteří v tragickém zaslepení běsně a fanaticky spatřují výlučně věc svou, smysl svého života, kde vskutku běží o věc života, o zájem vyššího subjektu nad životem. V tom tragickém zaslepení a posedlosti je strašný trik a úklad, zrovna takový jako je zaslepení a posedlost sexuální, která žene lidi rozplemeňovat se, nikoli pro svůj zájem, nýbrž pro vyšší zájem života.

•

Nic takového nebylo u M. Jiránka, proto nelze mluvit o tragedii. U něho nejprve nebylo fanatického, běsného a posedlého chtění, které tíhne s nadlidským úsilím za něčím, v čem spatřuje jediný smysl života. Nebylo tu cíle velkého, nového a nutného, který by byl v úměrnosti k takovému nesmírnému chtění. On nemusil zahynout proto, aby dílo jeho žilo a vedlo dál tok života; jeho smrt nebyla nutným finale jeho života jako umělce. Nevěřím v tragickou svázanost tohoto života jeho a této jeho smrti; dílo jeho nijak jí neospravedlňuje. Smrt jeho přišla z příčin jiných; jistě ne ze zdrcujícího poznání rozporu mezi chtěním přespříliš vypiatým a dílem odtud zrozeným, které by se mu bylo zdálo zklamáním nesnesitelným.

Pohlížíme-li dnes klidně a chladně na práci jím zůstavenou, vidíme, že vlastně zápasil o věci už včera vybojované; „pozdil se" za cizím vývojem zrovna tak, jako se „pozdíme" u nás všichni, kteří vlastně jen opakujeme boje už vyřízené jinde. Ale takových bojovníků, kterým nedostává se strašné možnosti sebeobětování za něco nového, dosud vůbec pro život nedobytého, nýbrž kterým připadá pouze klidně a bezpečně opakovat jen experimenty, jež těm prvním trhaly mozky a rozvracely ducha — takových bojovníků život jako veliký celek vskutku ani nepotřebuje. Neplatí to jen o Jiránkovi, nýbrž o nás všech, pouhých opakovačích bojů životních, jež ti první vedli se strašnou opravdovostí, kdežto my je pouze po nich hrajeme s olověnými vojáčky jako děti. Proto naše práce v celkové práci lidstva znamená tak málo, skoro nic, proto o ní svět neví a nechce vědět, přes naše dotěrné upozorňování: vedeme dětské bitvy s olověnými vojáčky o věci už dávno jinde vybojované, a chceme, aby život a lidstvo pokládaly naše hry za opravdové a pro žití nutné boje.

Takové dětské hry jsou bez obětí a tedy i bez tragedií; neboť chybí naší práci všude přízrak díla velkého, nového a nutného: vášnivé, fanatické zaujetí veškeré bytosti, opravdová posedlost dílem, třeba s jistotou, že člověk bude jeho obětí. Jen jedenkrát vypiala se česká duše k této výši: v 15. věku — tehdy nám běželo o dílo nové, velké, nutné, kterým všecka bytost naše byla posedlá, a proto tenkrát jsme pro lidstvo a život něco znamenali. Od té doby jsme bez ustání pod svým tehdejším niveau — jsme pod ním i dnes. Snažení naše, budiž si na oko sebe rozmanitější, živější, bohatší — je pořád jen opakováním bitev jinde už vyřízených, které pro lidstvo už nic neznamená. Cítíme to a snad i víme to. Proto naše práce je tak povrchní, samý náběh a začátek, málo co pořádného do hloubky; pohrajeme si perem a štětcem, načneme dílo a sotva

načavše, opouštíme je; pověstný český oheň z hořící slámy odtud má svůj původ. Kam se podíváš po českém životě, ať v literatuře, umění, veřejném životě, politice — všude ledajaké, nezaujaté, nefanatické úsilíčko, hra na bitvy včerejška, které nás po chvilce omrzí, poněvadž jsme si vědomi, že nic nového při tom nevybojujeme. Jiránek a práce jeho je příkladem této české hry — příkladem za nás všecky.

V takové zemi a v takovém národě jsou opravdové umělecké tragedie holou nemožností.

Nechci tím říci, že Jiránek jako umělec netrpěl. Jistě trpěl a snad příliš silně trpěl (víme, jak trpí všichni neurasthenikové, nepoměrně krutě ku příčinám utrpení!), ale strasti jeho neplynuly z přílišného napětí vůle dychtící po něčem novém, velikém a nutném, nýbrž z toho, že jeho život zamotal se do několikerých osudných bludů, ze kterých neuměl se vyplést a zachránit. Nebýt jeho příliš časné smrti, která, zdá se, skočila naň v neurasthenickém vyčerpání sil životních, myslím, že by se byl býval vybavil ze rdousící spleti bludů, silou intelektu poznavšího konečně, že jsou to vskutku jen bludy, strašidla života, které si člověk sám postavil do cesty.

Které to byly bludy? Několik jich bylo najednou a netrpěl jimi pouze M. Jiránek. Je u nás dosud mnoho umělců i literátů, kteří stejně jako on zmítají se bezradně v surových zádrzích těchto bludů — zbytečné to sebetrápení a zbytečné rozbíjení vlastního díla!

Prvním a hlavním z nich je utkvělé domnění, že nemůžeme vůbec žít a pracovat jinak než dle receptů ze západní Evropy, zejména z Francie. Nikde na světě snad není tak málo odvahy a vůle být svými po svém jako u nás. Rozhlédněte se jednou po Čechách a měřte, kolik je u nás p ů v o d n í h o (t. j. o p r a v d u původního) myšlení a práce: úžasně málo! O původním českém, t. j. specificky českém myšlení ani není radno mluvit. Život náš a práce naše je skoro šmahem pouhý překlad, i lidé, umělci a literáti, jsou bezmála jen samý překlad. Naše obrazy a knihy a časopisy jsou z většiny jenom ohlasem myšlenek vyslovených v cizině, kolik let před námi, naše duševní práce záleží skoro jen ve věčném excerpování, přežvykování, rozvařování a ředění cizích výsledků — pak se divme, že o této naší ředině Evropa nechce slyšet! Co jinde vyrostlo organickou nutností z celého, zcela zvláštně ustrojeného života, co je nutným článkem v řetěze dlouhé tradice nepřervaných generací, co je nutným a přirozeným výrazem celého názoru světového — u nás se přejímá jako za groš na trhu koupená pohodlná formulička, do které se pak zkouší narážet náš zvláštní, odchylný život — ať už pak praskne formulička, nebo — život.

M. Jiránek byl takový typický český pracovník: člověk-překlad, naprosto bez odvahy být sám sebou, bez ohledu na vyšší placet západní Evropy. Jako řada jiných u nás byl doživotně v mučívém zajetí fixní myšlenky, že nám vůbec není lze jít jinak, než právě jen směrem, krokem a tempem udaným odjinud, z Paříže. Strašidlem jeho práce bylo děsné pomyšlení, že jsme pořád za Evropou, a že pořád máme čehosi dohánět. Ani jedenkrát mu nepřišla zcela prostá myšlenka: Proč vlastně jsme za Evropou? Kde je psána naše česká národní a kulturní povinnost dohánět? Doháněli Evropy Žaponci, vytvořivše své obdivuhodné umění? Doháněli evropské literatury velcí ruští spisovatelé Gogol, Tolstoj, Dostojevskij? Nikoli. Ani ve snách jich to nenapadlo. I ti Žaponci i ti Rusové, (nemluvě ani o méně energicky vyslovených Švédech, Norech, dnes třeba o finských malířích a j.) vůbec si ani takové myšlenky nemohli připustit, aby někoho doháněli; hlavní a jedinou věcí pro ně bylo a mohlo být: být sami sebou: tak si vedou duchové a národové v sobě zakotvení, sebevedomí, sebechápající, kterým úlohou nad úlohy je vyjádřit sebe a jen sebe. P ř e d hánět! nikoli d o hánět!

My však, neblahý národ lidí-překladů, úpějících v babylonském zajetí duší, věříme zrovna fanaticky, že raison d'être naší práce je na věky věků kopírovat jiné národy; jsme posedlí myšlenkou, že musíme mít svůj český pendant ke každé kapitole a kapitolce, formuli a formulce, která se objevila ve Francii; že není vůbec možno a myslitelno, abychom některou tu kapitolku cizí se opovážili přeskočit a začít bez okolku přímo s dneškem nebo dokonce snad se zítřkem. Pachtíme se, abychom dohonili starých, už dávno odbytých etap, které se na náš život vůbec nehodí, a lomíme zoufale rukama, když se nám náhle ukáže z nové nějaké výstavy, z ledajaké francouzské přednášky esthetického commis-voyageura, že mezi tím Paříž už je zas o kus dál, a že v bédné honičce za ní už jsme se opět opozdili!

Věc je příliš smutná, aby snesla žert. Není věru okázalejšího a proto tím horšího přiznání našeho duševního nevolnictví, našeho uměleckého a literárního cizopasnictví, našeho žebrácky čekajícího přisluhovačství, naší polopráce a hry na práci, horšího důkazu naší věčné závislosti a nepočestného živoření na dluh

z milosti Evropy, než tato obecná bludná domněnka naší literatury a umění. Co je za vlády tohoto bludu naše literatura a výtvarnictví, než jen maškaráda v cizích, z vydlužených a panstvem už odložených kostýmech, ve kterých děláme jen groteskní hastroše na útrpné gaudium Evropy? Chodíme se dlužit a skrádat do cizího historického skladiště forem, převlékáme se do nich jako nazí černoši do fraku a cylindru, a je nám v tom fraku a cylindru zrovna tak blaze jako těm černochům.

Měří-li se hodnota člověka dle toho, čím s v ý m, novým, jinde nevykonaným a pro jiného snad vůbec nemožným přispěl k veliké práci pospolité, měří se zrovna tak i hodnota generace i hodnota národa. Šilhat však bez ustání po díle sousedově, polovičatou silou napodobivě provádět tuto práci sousedovu znova, tedy zbytečně a nad to s výsledkem o hodně mdlejším, hnát útokem na vrata do kořan otevřená už od včírka, imitovat školácky pokusy, jichž idey byly pro ty první, experimentátory, imperativem veškeré jejich bytosti a dychtěním i smyslem celého života, nota bene imitovat pokusy ty dle odkoukaných zevnějšností, bez varu krve, s pochřadlou diletantskou vůlí, tak jako když neurasthenický školáček si hraje s chemickými formulkami, na které kdysi první objevitel třeba riskoval život — to vůbec není prací lidstvu potřebnou. A tvrdím, takové práce nepotřebuje ani národ, uprostřed něhož taková kopistská polopráce vzniká; ba naopak, ona je mu přímo škodou, tím povážlivější, čím víc tento národ musí pamatovat na s v ů j dnešek, na s v é zvláštní úlohy, na s v ů j raison d'être, na svou mravní a kulturní povinnost dokázat, že není pasořitem ostatních národů. Strká-li se národu takové zbytečné, laciné, padělané umění dle cizích vzorů a receptů, je to jen šidba národa.

Aby mně nechtěl někdo nerozumět — schvalně: Vím, co znamená pro duševní práci vliv ciziny a byl bych poslední, kdo by radil postavit kolem Čech čínskou zeď; vím, že napsal Palacký: „Duch zakrsává, zaklet do těsného a jednotvárného kalu všednosti, naproti tomu křísí a zmáhá se dotýkáním, přemáháním a zažíváním rozmanité cizoty, ježto šíří obzor i povyšuje rozhled místný a kladouc do duše vždy nové zárodky míšlenek, chová a zotavuje v ní napořád činnost ušlechtilou." Ano; ale co je hlavní: cizotu p ř e m á h a t a zažívat. Leč kolik z nás vskutku cizotu přemáhá? nezdá se, že cizota napořád skoro přemáhá nás?!

Dojista byly chvíle v životě Jiránkově, kdy si správně uvědomoval tento osudný blud svůj i jiných. Tak na př. ve stati O d v a h a k u p ř í m n o s t i v 13. ročníku V o l n ý c h S m ě r ů (jejž vedl) po neúspěchu „Manesovy" výstavy r. 1908 ve Vídni shledává, že neúspěch tento nebyl zaviněn nedostatkem talentu, ani menší zdatností technickou než měli vítěznější Poláci („Sztuka"), nýbrž nedostatkem smělosti a umělecké upřímnosti: „J e n á m t ř e b a o d v a h y, a b y c h o m o t e v ř e n ě j i b y l i s v ý m i, p r o t i s t a r ý m i n o v ý m p ř e d s u d k ů m . . . Naše výstavy jsou příliš společenské, mají jistý uniformní ráz, jakýsi bonton, jemuž se více méně všichni vystavovatelé podrobují, často až s jakousi radostí nad tím, že jsme všichni tak ušlechtilí; . . jako ve společnosti kabáty a názory, tak bychom si mohli často i obrazy vyměnit vzájemně. Zdá se mi stále více, že to je, co nám nejvíc schází: odvaha k upřímnosti. Snažíme se příliš být vzornými a příliš často znamená to podobat se tomu, komu se obdivujeme. A z a t í m u m ě l e c n e m á s v ě t ě j š í p o v i n n o s t i n e ž l i b ý t i p o s l u š e n h l a s u s v é v n i t ř n í p ř i r o z e n o s t i; úlohou jeho inteligence jest pouze odklizet s cesty strusky a c i z o p á s n é p ř í r ů s t k y, které se časem přichytily."

Viděl tedy Jiránek zcela jasně. A přec z bludu se vymotat nemohl. Najdeme po těchto slovech datované obrázky a náčrty na výstavě, kde opět je zcela posedlý běsem dohánění; ba zdá se, jakoby přibývající neurasthenií byl zrovna bičován do stále prudčího a chorobnějšího tempa.

S tím souvisel jiný blud, který se jistě Jiránka mnoho namučil: modloslužebná úcta strašidla Modernosti. Vidíš zrovna, jak štětcem jeho zmítá zimnice: způsob jeho malování mění se od měsíce k měsíci, od týdne k týdni. Jakoby jej přímo zachvacoval děs, že naproti hrnoucím se mladším už vypadá staromodně, div ne jako reakcionář, on zkouší malovat dle nejnovějších receptů, jichž se chytá bez vnitřní zdůvodněnosti, maluje zmučeně, bez lásky a vášně, pouze honěn strachem, aby mladými už také nebyl hozen do starého železa. To neblahé, slabošské salutování před mládeží, stejně škodlivé starým i mladým! Oč zdravější vývoji mládeže i všeho umění je sebe dravější boj než takové třaslavé, stařecké nadbíhání mladým, jen proto, že jsou mladí! Vidíme se smutkem na Jiránkově pozdější práci toto slabošské těkání a bezradné experimentování s cizími prvky, jako by v nitře se chvěl a čekal na kus milosti mladých; a zas v novém zmatku, polekán opouští, čeho se chytil

…rve včera, zas vyhlédá po něčem novějším, …esoucí se duší naslouchá hluku cizích hesel …anfaronských, načechraných theorií, znova …pokouší, zoufá, nedodělává a zahazuje: nej…zpečnější to cesta k nebezpečenství, ztratit …na sebe nadobro.

A k tomu děs z jiného obludy: ze stárnutí. … je podivuhodná a zvláštní kapitola moder…ıo umění i literatury: ta podlamující víra …ychlé stárnutí dnešního člověka. Ve čtyři…i letech lidé odhodlávají se k definitivním …m sebraných děl, oslavy padesátých naro…nin bezmála už vypadají jako nekrology, a …lidi tvořící dál po padesátce už se veřejnost …á skoro jako na neslušné opovážlivce, kteří …omněli v čas umřít. Obecné svinování pla…et uprostřed života — to je hrozný projev …bošství a neviry v sebe! Když se člověk …hlédne po minulosti a popatří na dlouhou …u velkých, statečných starců, kteří teprv …lavami bílými vydávali ze sebe svá nejzá…žnější, nejvlastnější díla, na ty velké sedm…sátníky, osmdesátníky a devadesátníky, ja… byli Michelagniolo, Tintoretto, Tizian, Lor…in, Perugino, Giotto, Goya, Watts — jen … namátkou je jmenuji — zamrazí v hloubi …še pohled na dnešek, na dnešní umělce, kte…s resignací a melancholií sestupují k nebož…ům ve věku, kdy ti silní staří cítili se být … vrchole sil a tvůrčího rozmachu. Je to …avda, či pouze strašná autosuggesce, že nut… končíme ne o leta, ale o desetiletí dřív? …věřím, že je to pravda; jsem přesvědčen, … toto osudné předčasné zasednutí mezi ne…žtíky je pouze dočasně způsobováno ne…rou v sebe, ve své nejvlastnější vnitřní jád…, pověrečným uctíváním modly Modernosti, …ed kterou na břiše leží i publikum i umělci …mi.

•

Jiránek byl v zajetí ještě jiné trápivé my…enky. Viděl, že to, co se u nás uměleckého …tváří, je více méně pouze „internacionální …ntýrka" (jeho slovo). Vyváznout z ní mož… jen tehdy, když svému umění dáme „prvek …ssy". Dvojí je naše povinnost při tom: i na…oti Evropě, i naproti svému vlastnímu ná…du, jemuž nutno dát umění národní. Požada…k beze vší pochybnosti velmi pěkný — ale …o nevidí, že je to pouhý recept formulovaný …itikou a rozumem?

„Prvek rassy"! „národní umění"! — ale …erak dát národu umění s tímto prvkem, když …naší vlastní bytosti není po tom prvku snad …i stopy? Toť něco, co se nedá najít, naočko…t, pilulkou do krve vpravit, ze všech knih …lého světa a z obrazů všech galerií vyde…ilovat — to něco musí v člověku od původu být. Ti, kdož dali nám kusy jadrně českého umění, mohli nám je přec dát jen proto, že v nich samých, v nejspodnější vrstvě bytosti, tento tajemný prvek žil a hlásil se k projevu; nebýt toho prvku hned od počátku ve Smetanovi, Dvořákovi, Alšovi, sebe větší rozumové úsilí o něj nebylo by z nich bývalo dobylo ani jediné pravé české noty a linie. Všichni ti a ještě několik málo našich uměleckých duchů byli právě tak šťastni hned zrozením, že v nich od samého počátku se skrýval ten podivuhodný živel jako pramen živé vody ve skále: stačí odhrabat vrstvu hlíny, rozrazit skálu a pramen vyrazí. Ale my? my, v nichž míšením krve, vlivy kulturními i nekulturními dávno před naším zrozením pominuly všecky možnosti k zachování rassového či národního prvku při životě, marně se pokoušíme o to, abychom rozbili svou skálu a vylákali z ní živý pramen: není ho v ní zcela jednoduše. Vidíme to přece nejvýš přesvědčivě na české hudbě, tedy na způsobu, kterým národ náš se vyslovuje nepoměrně bohatěji, četněji a výrazněji než slovem nebo barvami: kolika našim hudebníkům bylo možno ve své produkci uplatnit ten „rassový prvek" takovou měrou jako Smetana a Dvořák? Vezměte z řady našich skladatelů kohokoli a dejte jim úlohu vyslovit se česky: buď to nesvedou vůbec anebo padělkem nějaké polky nebo furiantu, ze kterých naráz uslyšíte Smetanu nebo Dvořáka.

U Jiránka nebylo jinak: jeho skála byla bez skrytého pramene živé české vody. Proto sebe krásnější, s přesvědčením sebe opravdovějším hlásaný požadavek umění s rassovým prvkem musil zůstat mrtev. Jak bezradně stál vskutku v praxi naproti tomuto požadavku, o tom svědčí třebas i jeho naivní pokyn v přednášce O vývoji českého umění 19. století, kde radil k vytvoření národní umění . . . studium v Národopisném museu, studium malovaných selských postelí a almar . . . Tato bezradnost, kterak chytit ten prožluklý rassový prvek, byla jistě původem jeho tří prudkých zájezdů na Slovensko, zejména na Dětvu: doufal dojista, že tam jej polapí zpříma, se všemi barvami a silami života, jako nějakého pohádkového motýla, který v Čechách už vyhynul.

Bylo to ovšem stejně bludné doufání, poněvadž všude šel s ním nedostatek rassového prvku ve vlastním nitře. Přes to mohla se Dětva stát uměleckým objevem a vítězstvím dobyvatelským, neboť i krajinářsky, figurálně, se svým komplexem zpráv a legend o Janošíkovi a zbojnících bylo to něco nového, dosud výtvarně nedotknutého a nezmoženého. Jenže: kdo to přišel na Dětvu? Do kraje

drsného, divokého, s lidem stejně divokým a málo kultivovaným dostal se neurasthenický, hyperkulturní pouhý pozorovatel, který žije neustále uprostřed knih a pláten, stál tu najednou před čímsi nadobro různým, k čemu mu všecky jeho knihy a obrazy nedávaly klíče. Dva zcela rozdílné, sobě zhola cizí a nesrozumitelné světy stály zde proti sobě.

Zdá se mi, že Jiránek přišel na Dětvu už předem zaujat a uchvácen jakýms vlastním, vyfantasovaným obrazem o Dětvě a Dětvancích; v mysli jeho už předem vyvstávaly fantasticko-romantické obrazy o Janošíkovi a družině.

Na obrazech, ve kterých zřejmě s největším zaujetím a zvláštní sympatií si sbíral materiál pro svůj cyklus Zbojníků, zdá se mi, je vidět patrně, jak si rozdružoval dvě Dětvy, jednu srovnávající se s oním jeho fantasticko-romantickým, předem pojatým obrazem, a druhou Dětvu, která se tomu obrazu vzpírala a nedala se vtěsnat do umělecké formulky, s níž přišel. Na té „vyvolené" Dětvě, která se mu zdála býti Dětvou „pravou", vidíte romantika, který se hněvá na skutečnost, že je jiná: spatřujete sceny z opozděné hugovské romantiky, Dětvance, kteří na ráz připomínají indiánské bojovníky z románů Cooperových, vidíte fantastické kovárny a kuchyně, k nimž přimýšlí si umělec staré čarodějky a svůdné nahé mladé bosorky — slovem je to falsum, které ze skutečnosti předělávala literární fantasie. Dětva viděná starými romantickými brejlemi ze západoevropské literatury.

Vedle těchto romantických prvků, ze kterých hodlal malíř vytvořit své dílo, na neštěstí vtírala se mu bez ustání Dětva druhá, se kterou si nevěděl rady.

Viděl zde i Dětvance zcela všední alkoholiky s červenými nosy od pálenky, typy neromantické, nekrásné a tupé, figury žen udřených prací, které tak špatně se hodily za krasavice bosorky a tajemné čarodějnice — tato druhá, nežádoucí Dětva jistě rozčarovávala romantického poetu malíře! a kdo ví, nebyla-li její převaha nad onou první, romanticky apretovanou, vinna, že Jiránek po třech slovenských zájezdech, po spoustě přípravných studií najednou opustil svůj cyklus Zbojníků?

Soudím, že k zahození díla přiměly jej i jiné okolnosti. Tak asi to, že viděl, kterak v uměleckém přetvořování studií zůstává stále pod silou nasbíraného materiálu, jak jej nabídl skutečný život; nebylo mu možno, aby shrnul a zhustil ve svém díle všecku tu divokou energii, kterou nalezl. Vedle toho, řekl bych i vlastní poznání, že je mu nemožnosti přímý poměr k tomuto životu, tak totiž, aby se neustále mezi něj a pozorovat[...] nepletly vzpomínky, narážky a citáty z k[...] a cizích obrazů. Lekl se asi, aby naposle[...] z pod jeho ruky nevyšly způsobně učesa[...] kulturně uhlazené, jemně nabarvičkova[...] loutky, Dětvanci salonní — tak jak sám [...] kdysi zjistil o Jaroslavu Čermákovi, který [...] „Husity proměnil si v bojovníky velmi sal[...]ní" a u něhož „stejně civilisační proces p[...] dělaly i jeho Hercegovky a Černohorky". I[...] znal ve svém osudě osud Čermákův, kte[...] „za kulturu platil draho, zaplatil ji částečn[...] ztrátou své individuality, přejal od svých [...] strů všelicos, co bylo pouhou konvencí a z[...] se nevybavil již nikdy, ani když odešel na [...] a octl se uprostřed nejdrsnější, zcela ned[...]tknuté přírody." L. B.

—=o=—

J. BERÁNKOVÁ:

Z MÉHO GLOSSÁŘE.

I.

„Budoucnost ať smavě kývá —
nech, co mrtvé, mrtvo být" (Longfellow),
jen ať oči mile hledí,
bolest zalže jejich svit.
Po čase hrot otupí se,
začneš veseleji snít,
zapomeneš na bol, chvilku
novou láskou budeš spít.
Potom přijde zase smutek —
Nech jej chvíli tiše znít
a pak klidně pomysli si:
„Efemérní věc je cit."

II.

„Smrt nebere nám mnoho —
ten život bere víc . . ." (Machar)
Nám život bere sílu
a nazpět nedá nic.
On bere naši lásku,
nasadí skepsi v ráz
a tužeb květy vábné
spálí jak jarní mráz.
On bere ideály,
snů čarných záchvěvy,
jichž vyplnění krutý
však život nezjeví.
Když všechno vzal nám život,
pak už nás nechá být
a přijde smrt si pro nás.
— Ta dá nám aspoň klid

—=o=—

DROBNOSTI.

Naše jury!

Viktor Dyk napsal v Lumiru č. 8. (květen) „Poslední udělení cen z nadace Turkovy svědčí o tom, že v našich porotách počíná se prováděti systém, který by bylo možno nazvati poměrným zastupováním dle literárně-politických stran. Při udělení cen hled[...] se k tomu, aby byly zastoupeny určité literární sku[...]

…ly ne dle významu konkurujících děl, ale dle příslušenství členů jury. Takový systém může vésti a …de v praxi ke skutečným křivdám, k povzbuzování …eré by bylo lépe nevzbuzovati, k poctívání práce, … by bylo nutno vážně kárati, a to na újmu děl sku…čného nadání autorů snah opravdu seriosních. … zlepšení našich literárních poměrů, také jinak ne…dostných, tento systém nepřispěje. Poměrné zastou…ní literárně-politických stran stává se velmi snadno …právováním dobrých knih." — Souhlasíme. Naše …erární společnost nestojí výš svou čistotou ideálů …žli naše politické strany. Žádné ideje, nýbrž privát… kroužky rozhodují o ceně literatury. I česká aka…mie udílí ceny, podpory a stipendia dle panující …lady politické. Co nevidět se může stát, že z lite…tury budou vyhozeni sociální demokraté a realisté …že se budou uzavírat i literární kartely.

•

…rukopise:

…rukopise Královédvorském, rozhovořila se v Žen…ských Listech (červen) šifra J. F., pod kterou … se snadno mohlo skrývat jméno paní redaktorky …ndřišky Flajšhansové, kdyby bylo možno věřit, že … filologické vědomosti vyrovnají se vědomostem …ného prof. dra Flajšhanse. Šifra odbývá láskyplně …s mnohými komplimenty na různé adresy spis prof. …clava Horáka o RK, jehož starobylost prý dokazuje …ěpný rým. Štěpným rýmem rozumí se u prof. …oráka — alliterace, podle německého názvu …abreim. Alliterací mu tvoří shoda opakovaných sou…isek na počátku slov na př. v Jaroslavu: Diviechu … Němci kráse také, závidiechu bohalstvo jej velím, …ežechu jéj púti jejé drahú. (Alliterace je ve slovech: …viechu, také a drahú.) Věc nesmyslná a princip …český. Kdyby skutečně v RK alliterace byla, doka…vala by, že je falešný. Pan Horák ke všemu, aby …e alliterací docílil, svévolně čte slova RKého a pře…zuje si je. Místo udatna Čstmíra čte si zdat…a Zděra, což je vrchol té filologie, ve které už sa…ohlásky a souhlásky neznamenají nic a celá slova …lmi málo. Šifra J. F. však končí úvahu tímto přáním: …irší obecenstvo by zajisté bylo vděčno, kdyby kom…tentní naše vědecká korporace Česká akademie, …erá v sobě soustřeďuje učitelstvo všech našich čtyř …sokých škol a valnou měrou i členstvo všech na…ch naukových společností, zřídila konečně komisi ze …ech svých tříd, která by se podjala nestranného …ozkoumání poslední ještě této sporné památky a …ým definitivním votem zamezila napříště takovéto, …e dobře míněné, ale nicméně v základě pochybené …blikace." — Přání bláhové. RK. není spornou …mátkou lidem, kteří se něčemu učili, a je pravou …mátkou pro hlupce nebo kejklíře, kteří si jí berou … záminku k jiným účelům. Proto žádná vědecká ko…se nezamezí, aby některé noviny nevzpomněly si …čas rozdmýchat domnělý boj o vzácný klenot a aby …dečtí chytráci nepoužili ho proti osobním odpůr…m. Jaké pak votum? Může vědecké votum zastavit …věru o rituální vraždě? Může vědecké votum pře…ědčit, že slunce stojí a země se otáčí?

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešponová.

(Pokračování.)

Kapitola XII.

Na borůvkách.

Jednoho srpnového odpoledne ozývalo se v Plumu břinkání plechovými hrnečky, mnoho cupotu, volání a křiku. Nejvíce vynikaly hlasy, žádající o chléb, housky, nebo vůbec něco k snědku; hoši šli na borůvky a nadělali při tom tolik hluku, jakoby se vypravovali na severní točnu.

„Mírněte se, hoši, a vypravujte se tišeji; Robínka jsem vám šťastně uklidila z cesty, a doufám, že vás neuvidí, chtěl by také," pravila paní Bérová, sázela Dézince širák na hlavu a zapínala Andule velikou modrou zástěru.

Ale plán se nezdařil. Rob totiž uslyšel rámus, rozhodl se, že půjde také a beze slova konal k tomu přípravy, nepomysliv na možné sklamání.

Malá společnost právě vycházela, když se náš mužíček zjevil na schodech a to ve svátečním kloboučku a s plechovým hrníčkem v ruce. Celá tvářička mu zářila radostným očekáváním.

„Oh jemine! Teď bude křiku!" lekla se paní. Mívala někdy se svým starším synem potíže.

„No, já už jsem taky hotov," oznamoval a bez dlouhého rozmýšlení zaujal místo v řadě. Ani se mu nezdálo, že by mohlo býti jinak, a proto sklamání, které mu měli připravit, bylo tím větší.

„Ale drahoušku, vždyť je to moc daleko pro tebe, hleď, zůstaň doma, a dávej raději na mne pozor, já bych se tu sama bála," začala paní Bérová.

„Ale vždyť máš Tedouše! Já už jsem veliký a tak půjdu s nimi, však jsi mně slíbila, že mohu jít, až budu větší — no, a teď jsem už větší," stál na svém Robínek a mrak sklamání rozhostil se na jeho tvářince dříve tak šťastné.

„Ale nic, jen buď doma, my jdeme až na Veliké Pastviny a to je moc daleko pro tebe; myslíš, že tě pak někdo potáhne?" bručel Jakub, který nikdy hošíky neobdivoval.

„Nemusíš mne tahat, neboj se, já tě nepotřebuji, poběhnu sám, však vám stačím. Maminko, prosím tě, pusť mne. Já mám nový hrneček a tolik rád bych do něho sbíral! Však já ti za to donesu všecky jahůdky; ani jedné nesním. Prosím tě, nech mne, já budu hodný,"

a Robínek se tak prosebně zadíval na matičku, že jí srdce počalo měknout.

„Děťátko drahé, jen si rozvaž, že se velice unavíš a uhřeješ; nebude se ti to líbit, věř mi. Počkej, až půjdu já. Vypravíme se na celý den a potom si můžeš nasbírat borůvek do libosti."

„Ale ty nikdy nepůjdeš, vím to, máš pořád práci a mně už se nechce déle čekat. Půjdu raději sám a natrhám ti. A já tolik rád trhám. Měl bych strašně rád plný hrníček," dodal už s moldánky.

Podívaná na velké dětské slzy, jak padají do nového hrníčka místo borůvek, pohnula citlivými srdci ženskými ve společnosti. Maminka chlácholila synáčka, hladíc ho po zádech, Dézy prohlásila, že s ním raději zůstane doma, ale Andula řekla rozhodným tonem: „No, tak ho pusťte, vezmu si ho na starost!"

„Kdyby alespoň Fanouš šel s vámi, už bych byla pokojnější, on vždycky dává pozor. Ale víte, že hrabou na louce seno s tatíčkem. Na vás ostatní není spolehnutí."

„No a je to daleko," přisoloval Jakub.

„Oh, kdybych já mohl už s vámi, nesl bych ho," řekl Dan s povzdechem.

„Děkuji ti, můj hochu, ale musíš zatím ještě opatrovat svoji nohu. Ale, počkejte děti! Mám nápad! Snad věc přece zařídíme!"

V okamžení vyběhla paní na nejvyšší schod před domem a jala se ze všech sil mávat zástěrou ve vzduchu. — Zahradník Silas právě vyjížděl ze dvora. — Paní zakývala na něho, a když přiběhl, navrhla mu, aby vzal děti na vůz, a kus cesty je svezl. Okolo páté hodiny nechť jim zase dojede kousek naproti.

„Vím, že se tím trochu zdržíte, ale nic si z toho nedělejte, Silase, napečeme vám za to borůvkových koláčů," slibovala paní Joža, dobře vědouc, kde starocha pata tlačí. Osmahlá jeho tvář se také hned vyjasnila a popohnal koně:

„Hý, hý, — No, tož paní, nebudu-li hotov s prací, svedu to na vás!" zasmál se.

„Tak, hoši, už jsem vám vše zařídila," pravila paní Bérová, „teď můžete všichni na jahody."

Spadl jí kámen se srdce, neboť viděla své synáčky ráda veselé a bývalo jí vždycky líto, když jim někdy musila zkalit radost. Byla toho mínění, že dětské naděje, plány a drobné radosti mají dospělými býti chápany s jemným porozuměním a nikdy zakazovány, přehlíženy a vysmívány.

„Mohu i já jít?" zeptal se Dan u vytržení.

„I ty, právě jsem na tebe myslela, buď opatrný a nehoň se při sbírání. Sedni si raději někde zticha, a zaber se do krásných jevů přírodních, které umíš tak bystře pozorova[t]" řekla paní, vzpomínajíc na to, že před ch[víli] Dan nabízel své paže Robínkovi.

„Já taky, já taky!" výskalo děcko, i hn[ed] se pochodem k vozu. Při tom tlouklo na ce[stu] pochod plechovou pokličkou o hrníček.

„Ano, ty taky, a Dézy s Andulkou d[ej] na tebe dobrý pozor. O pěti ať jste u přehra[dy] Silas na vás tam počká."

Robínek zavěsil se na maminku, a slib[o]val jí, že jí z vděčnosti přinese všecky jaho[dy] které najde. Ani jediné nesní. Potom se všicl[ni] uvelebili v řebříňáku a už drkotali po silni[ci]

Robínek byl ale přece jen ze všech n[ej]šťastnější. Seděl mezi svými dočasnými mal[ý]mi maminkami a smál se na celý svět, máv[aje] kloboučkem ve vzduchu. Mamince bylo lí[to] brát mu nový klobouček a dávat starý, kd[yž] jel poprvé sám na výlet.

A jaké krásné odpoledne děti zažily! Př[es] různé nehody, které se na výletech obyčej[ně] přihazívají. Tomek, rozumí se, zažil první n[e]hodu: padnul mezi vosy a jedna ho píchla; a proto, že byl podobným bolestem zvyklý, sn[e]šel to statečně, až mu Dan poradil, aby si p[ři]kádal vlhkou hlínu.

Dézy viděla hada a jak před ním utíkal[a] ztratila polovici borůvek. Jeník jí pomohl sb[í]rat a připojil učenou přednášku o plazech v[ů]bec. Eda spadl se stromu a při tom mu pras[kl] na zádech kabát — hoch na štěstí zůstal cel[ý].

Emil a Jakoubek začali se tahat o jaký[si] kousek sukna na balon. Mezitím co oň záp[a]sili, vyfoukl jim ho Jiřík, a utekl se pod D[a]novu záštitu.

Jak užíval Dan výletu! Již nemusil ch[o]dit o berli. Měl radost ze své zdravé nohy [a] cítil, že už je dosti silná. Chodil sem a tam [p]o velikém palouku, kde za každým krokem n[a]cházel zajímavá skaliska a pařezy. V nich [a] kolem nich tolik známého hmyzu! Lítal kol n[ě]ho v houfech!

Než ze všech příhod dnešního odpoled[ne] nejzajímavější byla historie Andulina a R[o]bova! Rozčílila mysli dětí i velkých tou m[í]rou, že ještě dlouho po výletě zůstala jedno[u] z nejoblíbenějších povídek Plumfieldsk[é] školy!

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK' společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redakt[or] Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 14. června 1912. Číslo 24.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

SKÁCELÍK:

SMUTNÉ DNY.

Bývají dny, kdy se i smutkem potěšíš,
kdy vůbec šťasten jsi, že se cos v duši děje,
kdy sic tě přemáhá bolestná stesku tíž,
však cítíš aspoň, že jsi sobě blíž,
a že ten život přece kamsi spěje . . .

Ba kamsi jen — a jistě v osud nechtěný.
Tož buď jen spokojen se svojím smírným smutkem;
jen kdysi nadějí blaženě zmámený
se pro ten marný osud bezcenný
a na konec jsi rád, že nestal se ti skutkem.

A nediv se, že po tom, več jsi uvěřil
a zač ses věrně bil, se dneska nikdo neptá . . .
Máš přece smutek svůj, aby tě potěšil,
a pak svou samotu, jež zbytek tvojich sil
kdes v koutě českých hor dobroditelsky leptá.

*

BŮH.

Je tichá úzkost dnes v srdci mém
z Tebe, jehož jsem zradil
v zápase o život únavném,
který Jsi neuhladil.

Býval Jsi v mládí květnovým dnem,
v kterém mně leccíms duch vzklíčil;
pak Jsi mně v životě neplodném
drahý sen volnosti zničil . . .

A čím víc smutků přichází,
tím méně Jsi mně dnes něčím.
Tíž svojich životních nesnází
bez Tebe se vzdorem léčím —

Jen když tak náhle řad lepších chvil
prosvitne životem mojím,
pocítím, žes kdes v blízkosti byl,
a Tvojí síly se bojím . . .

—=o=—

V. M. GARŠIN:

SMRT.

Přečetl jsem Turgeněvovu Smrt a nemohu nesouhlasit s ním, že ruský člověk umírá podivuhodně. Jiného slova nenajdeš. Vzpomeňte smrti Maxima, pohořelého mlynáře, Avenira Sorokoumova — jak oni umírali: tiše, pokojně, jakoby vyplňujíce nevyhnutelnou povinnost. A což pak to není povinnost?

Připomínám si i já smrt blízkého mně drahého člověka E. F. F. Stávalo se často, že mě usadil ve svém pokoji a přinutil, abych naslouchal nudné výklady o tom, odkud pochází slovo serga (nepamatuji se už odkud, snad z jazyka fríského nebo betského) a že ani jednomu filologu není dosud znám původ chorošo. Byl to člověk malý, naprosto nehezký, právě takové zemité barvy obličeje jako Avenir Sorokoumov. Byl zapsán na filologii, psal disertaci k doktorátu, jezdil i ke Kostomarovu i Srezněvskému, kteří ho uznávali za hluboce učeného jazykozpytce. E. F. umřel, a všechna jeho učenost zapadla v Lethe. Ale to sem nepatří; chtěl jsem popisovat jeho smrt.

E. F. trpěl nemocí, jež zahubila již mnoho dobrých i rozumných, silných i slabých lidí. Strašně pil. Když jsem s ním žil společně na letním bytě v roce 1866, poprosil mě jednou o otýpku slámy: donesl jsem mu ji. E. F. mlčky nařezal z ní trubičky na tři veršky dlouhé a schoval je do stolu. Brzy jsem poznal, k jakému hroznému účelu jsou ty trubičky určeny: srkal jimi víno. Ovšem, že jsem vytáhl nešťastnou slámu a zahodil ji do řeky.

Bylo to v létě roku 1866, kdy v Petrohradě i v jeho okolí strašně zuřila cholera. Stébla pomohla jí ubít také E. F. Roznemohl se; náš doktor J. P. B. ho vyléčil z cholery, ale nezachránil ho před zánětem střev a jater. Za měsíc po onemocnění udělalo se E. F. velmi špatně. Zemřel v září za deštivého večera. Ležel na posteli; jeho husté vlasy padaly na vlhké, zelenavé čelo, pokryté kapkami potu. Tělo úžasně zhublo, na žebrách zůstala jen kůže; na nohou i na zádech byly proleženiny. Na stolku před ním hořely dvě lampy (už si stěžoval na nedostatek světla), stály léky, ležely jeho oblíbené německé knížky a sešit s disertací. Seděl jsem v koutě pokoje a hleděl se [illegible] nedočkavosti na scénu. Jakkoliv jsem miloval svého E. F., jakkoli jsem k němu lnul, přece — věda že za čtvrt hodiny zemře — nelitoval jsem ho. Nebyla to chladnost nebo lhostejnost: pochoval jsem již svého nemocného přítele

a rozloučil se s ním; přede mnou ležel prostě umírající člověk a já viděl poprvé smrt. Nad nemocným sklonil se druhý jeho přítel, bývalý soudruh. Ten je teď už daleko za Atlantickým oceánem, ale pamatuji si, jako by to bylo dnes, jeho bledou, pro nemocného truchlící tvář. Všechny mé vzpomínky na toho člověka týkají se jen smrti E. F.

Nemocný ležel skoro bez hnutí, jen ústa šeptala cosi, zřídka pronášejíce slova. Jeho přítel domlouval mu, aby se smířil s Bohem. E. F. žil jako atheista a chtěl tak zemřít, jak žil. Poslali pro duchovního; přišel. Byl to vysoký, vyzáblý člověk v širokém kněžském rouše, přísného, hubeného, řeckého profilu a sympatické tváře. Sklonil se nad lůžkem; E. F. zavrtěl hlavou. „Není třeba" — pronesl tiše. „Byl by už čas" — řekl duchovní.

Přítel počal přemlouvat nemocného, řka, že čtvrt hodiny uplyne, a on zemře. E. F. poslouchal s počátku vážně, potom objevil se široký, dobrodušný úsměv na jeho tváři.

„Jaký jsi divný, Levo! Celý život byls rozumným člověkem a teď mluvíš hlouposti. Zemru, — nu což na tom? I ke klidu je čas, jen škoda — že disertace nedokončím."

Všechno to hovořil šeptem; poslední slova slyšel pouze Leva a já (byl jsem přistoupil k lůžku). „Kdybys ty ji dopsal... ach, vždyť tys matematik", jakoby vzpomněl. Zamlčel se; nastalo dlouhé, trapné ticho.

Duchovní počal zpovídat. —

„Odejděte, baťuško, prosím; Levo, popros baťušku, aby odešel."

„Pro boha tě prosím, vyzpovídej se, otce upokoj!"

E. F. neodpovídal, konečně pronesl už s namáháním: „Dejte mi svíčku, je tma... už je čas rozsvítit." Podali mu svíčku. Nemocný náhle oživl, pozdvihl se dokonce, vzal Levu za ruku a řekl mu: „A jestli Reine Glaube..." Nedokončil, a upadl mrtev na podušku. Zaplakal jsem. Leva zavzlykal, jako dítě... Duchovní, jaksi divně jsa znepokojen, rychle počal svlékat štolu. Na tváři mrtvého zůstal divný výraz: nebylo v něm ani strachu, ani duševního utrpení, ničeho: byl klidný.

...A mírem záře
byl divný jeho čela zjev.

Pohřbili ho na Volkovém hřbitově. Otci napsali, že syn zemřel jako křesťan. Na hrob postavili mu malý pomník, obklopený jinými, pod nimiž leží lidé, kteří zemřeli právě tak podivně jako E. F. Tak zemřel i Turgeněvův Maxim, mlynář, Avenir i stařenka-statkářka. Na tváři umírajícího ruského člověka neuvidíte ani bravurnosti, ani žalosti, ani strachu: v poslední chvílce života bude se starat o své věci, o jakousi krávu, o to, jak by zaplatil duchovnímu za svůj pohřeb. Byl-li to věřící člověk, vykoná přesně obřad nad sebou; nevěřící umře ve většině případů bez zjevné lítosti, neodstupuje od toho, za čím stál před sebou samým po celý život a čeho se mu dostalo po těžkém boji.

(Slohová práce školní sedmnáctiletého Garšina.) Z ruštiny přeložila D. Janáčková.

—o—

JOSEF MACH:

O HOCHOVI, JENŽ ČETL INDIÁNSKÉ KNÍŽKY.

Moravcův Jeník je dost vtipná hlava
a moh' by býti prvním ve škole,
však učení své příliš zanedbává,
což vidět v každém jeho úkole.
V počtech je slabý, taky v dějepise,
též proti pravopisu páchá mnohé hříšky.
Příčina toho je, že chlapec neučí se,
čte neustále indiánské knížky.

A kudy chodí, přemýšlí jen stále
o dobrodružství v polích, na moři:
že za dne snáší strasti neskonalé
a v noci při ohni že táboří,
že jeho domovem je volná Amerika,
že bydlí v poušti ve plátěném stanu,
že Indiánem je, a pyšně sobě říká:
„Červený Vlk, náčelník Mohykánů."

A v noci zdá se mu, že velké svádí bitvy
se kmeny cizími v palmovém pralese
a tomahavkem, jenž má ostří břitvy,
jim kůži s hlavy dře a domů odnese.
Nebo že v stepích střílí zručně velmi,
lvy, tygry, leopardy, slony, lišky
a jiné zlé a tuze strašné šelmy,
jak píší o nich indiánské knížky.

Dnes ve škole též četl pod lavicí,
však v tom byl vyvolán, a přirozeno jest,
že, nač byl tázán, nedovedl říci,
a zůstal po škole. Toť spravedlivý trest!
„Snad aspoň doma bití nedostanu..."
těší se v duchu dělaje tři křížky
Červený Vlk, náčelník Mohykánů,
jenž v lavici čte indiánské knížky.

—oo—

BOTANICKÝ KOUTEK.

Pampeliška.

(Polsky Mnisza glówka.)

Katoličtí Poláci mají rádi služebníky boží. Je to znát i v botanice, na př. u pampelišky. A není divu; plodní lůžko uzralé a sfouknuté pampelišky se zbylým sehnutým zákrovem vypadá právě jako mnichova hlava; lysá nahoře a dole po okraji zbylé vlasy. Také je to popia glówka, mniszek, plesz; za starých dob „caput monachi" (v Huberově Apotéce z konce XVI. století), v Čechách podnes tu a tam pleš nebo babouk (dost je také pavouku podobná).

Naše děti nejraději vidí zralé pampelišky,

Na těch mnišich hlavkách jsou původně vlasy, vlásky, krásné chmýří, jemné, stříbrné (vějí-řek na tenké násadce ze semínka, zasazeného v „hlávce" — lůžku). A nezdržíte dítě, aby do nich nefouklo. Fouká a počítá: tolik je hodin, tolik let budu ještě živ, tolik ran dostanu doma, že jsem nadloubal málo pampelišky (pro husy, krávy) atd. A ovšem říká jim hodinky, lampičky, lucerničky, hlavičky. — Vítr také fouká, ale vážně: semínka zaletují do nových bydlišť (neboť je pampeliškovým rozsévačem). — Vlastně podle těchto chmýřitých koulí má pampeliška jméno. Boubel, bambulice, pamprdlice, pampuliška, pupava — to všecko má společný původ, a znamená kouli, bambuli.

Koule plodové tvoří pampeliška za počasí suchého. Nežli nažky (semínka) uzrají, jsou skryty i s chmýřím v sevřeném zákrovu, až dvě stě pohromadě.

*

Z jara nejdříve vyrazí pampeliška růžici přízemních listů, které mají žlábky a svádějí vodu do nižšího prostředka, ke kořenům. Čím je více pampeliška stíněna, tím delší jsou listy, a obráceně. Tak si reguluje přístup slunečních paprsků a vypařování vody.

V kořenu a listech tvoří hořké mléko (mlíč, mlíčí, mlíčník, mléčeň, mléčnica, mlíko, husí kap, smetanka, lužicky mlóčowa róža, polsky świni mlecz). Mladá pampeliška jí se jako salát (mléko její je užitečné a léčivé); jedí lidé, dobytek, husy — opravdový dobrodinec! Rýpe se husám (rypačka, husáček, dloubačka) i kachnám (kačinec), sviním (sviní pysk, zpěněný) i kravám (lépe a více dojí). Děti musí z jara mnoho pampelišky (majíček) přinést. Není divu, že matku obskakují, když vrtí v másnici, a že říkají: „Matičko, dajtě kuščiček maslička, budu vas posluchať, majíčky a travičku zelenu nósiť, a ostečky pichlave (polní bodlák), bystě měly smetanečky ešče vjec." (Ve Slezsku*).

Znají tedy děti pampelišku znamenitě; ale nejen v robotě, i v muzice. Duté stopky květní totiž, příslušně upravené, libezně frkají; milo poslouchat ty frkačky, prdlavky, na Hané féfarky atd. A nejen v muzice i v estetice. Robí si z nich pěkné originelní řetízky, korálky (na nit se navlékají), stopku po délce rozříznutou házejí do vody, aby se utvořilo plátýnko (stočí se) a pod.

A znají ji i studenti. Nadarmo v Chržíně (u Velvar) neříkají jí „študentská láska". A nejen v Chržíně, všude krásná žlutá pampeliška svítí v knoflíkových dirkách výletníků, zvláště městských. V zeleném pažitě jasná, zářivá její žluť (měsíček) láká téměř k utrhnutí. Často jsem si pomyslil, jak vděčné je pro malíře malovat pampeliškové pole pod kvetoucími stromy (třešně!) v zeleném pažitě!

*

Z rána časně vstává, o páté neb o šesté, a raději dříve chodí spat (po polední zavírá květy). Pozorujte její pohyb: ráno všecky pampelišky obráceny jsou k východu: vítají Helia-Otce (pampeliška — slunečník). V poledne dívají se již k jihu, a na večer uzavřené klinkají se v trávě, pokyvují hlavami svými směrem k západu (pampeliška — klimbaba).

* * *

Čapí nůsek

(čili jehly, špendlíky, hrabice).

V polích, nejvíce v jetelinách, pak na mezích, usadila se pumpava s trsem mrkvovitých listů a červenými, dlouhostopečnými kvítky. Kvete tu od jara do podzimku, vystřídá řadu kvítků za tu dobu, neboť každý kvítek má svoji lhůtu: o s m h o d i n; pak se zavírá, vadne a opadává. Zanechává zbylého pozůstalého: čapí zobánek, čapí nůsek, jehlu, špendlík, bodziszek (pols.). Podívejte se na plod se strany a řeknete: namoutě, jen trochu větší kdyby byl, pak oči, zaklapat zobanem — a je to celá čapí hlava! Vizte jména: na Slovensku bočaní nosek (bočan, čáp), v Lužici bačenace nos, v Polsku bocianie noski, na Rusi žuravlinoj nosok (žurav, čáp), v Kraňsku štrokov klun (štrokun, čáp), v Němcích Reiherschnabel, latinsky Erodium (erodios, řecky volavka). Venkovské děti ale ještě vidí v plodech jehly, špendlíky, krabice (několik pohromadě; rusky grabelki), polské bodziszek. Báby neříkají ani tak ani tak, ale „střílové koření"; je prý dobré na „stříle", píchání v hlavě (podobné podobným se léčí!).

*

Pumpava má květy dvoje: pravidelné a souměrné. Pravidelné jsou všecky stejně zbarvené (5 plátků), kdežto souměrné na menších plátcích mají tmavé skvrny. Pravidelné nepotřebují na sebe upoutávat tolik, opylujíť se samy; ale souměrné potřebují k opylení hmyzu, a proto ty skvrny (pravidelné mají na spodu každé tyčinky medník, žlázku medovou, souměrné jeden, ale vydatný). Pravidelné mají po pěti dětech, souměrné jedno (ostatní zakrnělé). Dokud jsou zobany nezralé, míří k zemi: kalich chrání dozrávající semena před deštěm. Zralé vztyčují se na nejvyšší místo — proč?

V zobanu je dole pět semínek. Každé to

*) Vyhlídal v Čes. Lidu, VI. 467.

semínko má osinu, s počátku přirostlou k plodovému sloupku, později se oddělující, zakrucující a vymršťující se semenem od sloupku a rostliny dál. Osina oddělená (se semenem) je ohnuta do pravého úhlu; na spodním rameni má semeno s hrotem a chloupky, nad semenem je spirálovitě zkroucena, kdežto druhé rameno má rovné. Tímto ramenem rovným se odstrkuje osina od dotýkaných předmětů, při čemž spirálovité rameno neustále se pohybující zavrtává seménko do půdy. Zavrtávání do země děje se obyčejně za deště (půda je povolnější). Aby seménko nemohlo ze země, má zpět obrácené háčky.

Oddělování osin od plodového sloupku děje se obyčejně za slunečna, parna, neboť se silně zkrucuje a prudce vymršťuje a daleko zapadává (hledá bydliště jiné). Za vlhka se opět rozvinuje. Na vlhkost je velice citlivá (zkuste dechnout!). Může se jí upotřebiti jako vlhkoměru (hygroskopu).

Oldřich Novotný.

—═o═—

VOJTĚCH TRNA:

DĚVČE JINÝCH KRAJŮ.

Máš v očích báje skrytý taj,
jsi děvče krajů jiných,
máš píseň, jíž zná šerý háj
za ticha nocí stinných.

Já luštím nocí, každým dnem
těch očí sladké mythy,
se spájím jejich živým snem
a bloudím jimi spitý.

Kdys' rostly báje v člověku,
když jasným dnům se kořil;
on bál se ve tmách pravěků
a tehdy báje tvořil.

Šel řadou věků, zadumán,
a v bájích žil své žaly.
Však zda mu báje větrů van,
zda věky mu je vzaly?

Vždyť já se kořím sluncím Tvým,
když hasnou mi, se lekám;
chci Tvým se zmámit tajemstvím
a blouzním stále, čekám.

A blouzní se mnou lesů kvil
i v dálce modré chlumy;
já luštil báj tu mnoho chvil,
však kdo ji v duši ztlumí?

Ji studí zas Tvůj klidný zrak
a vidím zas jen tůně;
v nich potácím se — slabý vrak,
jdou jiných světů vůně.

Jsi děvče cizí, neznámé,
jsi děvče jiných krajů;
kdy ztišíš touhy duše mé?
Kdy vniknu v svět těch tajů?

—═o═—

FRANJO HORVAT-KIŠ.

Z TRŽNÍCH ROMANCÍ.

Jahody.

Z charvátštiny přel. Andrija Bortulin.

Kdo je toto čisté a řádné stvoření? Tak často je potkávám na ulici, na trhu. Její prádlo je čistě vyžehlené, její botičky jsou za deštivého i krásného počasí čisté a lesklé. I když jde městským korsem, vídám ji s okna. Kdo je toto něžné a krotké venkovské děvče? Jdouc korsem, kráčí zcela blízko sadů. Dívá se na pestré květiny a její obličej mile září a mluví cosi sama sebou, šepce cosi, dívajíc se na pestré květiny. Kdo je tedy toto čisté a řádné stvoření — kdo? A jak se vznáší, jak se oduševňuje, jak spíná ruce, jak se rozčiluje, když jde kolem květin!

Jdu na trh, abych ji viděl, neboť mě zajímá toto povznášející selské děvče. Přicházel jsem často, častokrát jsem ji hledal a dlouho jsem ji nemohl najít. Kde se mám zastavit, ke kterému tržnímu stolu patří se svou nůší? Sám jsem jí nijak nemohl najíti. Vzal jsem pod ruku svého druha a kráčíme sem tam podél řad stolů. Strkáme se a protlačujeme se mezi kupujícími a prodávajícími. Hledali jsme a našli jsme. On ji zná již dlouho. Je tu z první vesnice. Dokud byla ještě malá, obchodovala kvítím. Denně chodila do lesa na fialky, konvalinky, cyklamy a jiné. Bedlivě je vázala v kytice a odnášela do města na prodej. Teď, když vyrostla, ovšem neprodává již lesních květin. Obchoduje zeleninami a ovocem. Ale ani to již nebude dlouho prodávati.

— Nebude? A proč nebude?

— Děvče se provdává. Zamilovala se jako rak do díry.

I následujícího pátku jsem přišel na trh. Tlačím se a hledám ono čisté a řádné stvoření, hledám to krotké a něžné děvče s pečlivě vyžehleným prádlem, jež tak nadšeně i s kvítím mluví.

Hle ji. Je bodrá, veselá. Není na ní ani stínu hříchu, u ní je duše bílé holubičky, jež ranní slunce pozdravuje.

Před ní je nůše, plná bílých a vybraných azolí a na těch dvě kytičky zralých a červe-ných jahod.

Hle, jak krásné jsou tyto jahody! Hle, jak edlivě jsou složeny a jak volají a vábí k sobě lověka!

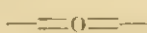
Odešel jsem a přišel jsem opět. Aj, u ní kupující: dvé mladých, dvě zamilované by-osti.

A ona řekla: Hleďte, krásné jahody!

On přikvapil a kupuje.

Slečna v jediném okamžiku snědla jaho-ly až na zelené listí. Děvče zadívalo se na lečnu a řeklo své sousedce. Již dlouho, motro drahá, obchoduji jahodami. Byla jsem eště malá a prodávala jsem je. A všichni je edí: i páni i slečny a nikdo neví, jak krásnou mají vůni. Je mi již skoro líto, jahody na trh osit.

A nikdy jsem již neviděl tohoto něžného elského děvčete.

.. BRTNICKÝ:

V MLHÁCH.

Nálada z Bernských Alp.

Jaká to změna!

Když jsem se včera díval z okna tohoto po-oje, viděl jsem proti sobě přes údolí, ve vzdá-nosti 7—8 kilometrů, velikolepou skupinu hor, okrytou sněhem a ledem. Byly to vrcholy Eigru, Mnicha, Panny. Oko stíhalo kukátkem rokliny a ýběžky skal a ledovců, pozorovalo tenké stuhy ytékajících z ledu vodopádů, jejichžto šumot u-usila dálka. Chvílemi tam nahoře něco dunělo ako vzdálený hrom: to lavina se někde řítila na ižší stupeň skal a oko marně pospíchalo objevi-i v té rozlehlosti hnědých i bílých ploch místo, de se odehrál ten krátký, bouřlivý příběh.

Dnes všechno zmizelo. Před mým oknem plu-í mlhy. Jsou husté a bílé, kupí se, valí se, trhají e a houstnou, ale tvoří při všech těch změnách epronikutelnou oponu. Ten včerejší velikolepý vět neexistuje víc. Svět se rozprostírá před námi en do vzdálenosti 40—50 kroků.

Vycházím do té mlhy. Okolo velikých hotelů, teré se zdají dřímati, okolo četných krámů a rámků, kde se prodávají obrazy, noviny různých azyků, knihy, pohlednice, řezby, klobouky, kra-aty, hole — nešírokou ulicí ven „za město". Me-i chůzí objevuje se znenáhla řada nových a no-ých předmětů, které se vybalují z mlhy. Míjím oslední hotel „Alpenruhe" a když se za chvíli o něm ohlédnu zpět, není ho více; utonul v mlze.

Cesta vede přes luka okolo hrubých plotů, kolo seníků. Opuštěny, neužitečny stojí tu a tam avice, zvoucí jindy k pohodlnému usednutí. Teď ěšina, o níž nemám tušení, kam vede, začíná se kláněti dolů a vchází do lesa. Klikatí se mezi ameny a okolo křovin. Traviny podle ní rostoucí sou vlhké těžkými krůpějemi a kapky padají s rčících klidně větví jedlových. Šat na těle vlhne ako v dešti. — Stále hloub a hloub padá ta ce-sta. Teď přichází k úzkému, šumivému potůčku. Překročím jej po velikých balvanech, odbočím zase od potoka do nového lesa, ještě tiššího.

Teď vychází cesta na volný svah, porostlý lučinou. Opodál tuším něco jako obrysy chalu-py a slyším rány jako pracujícího kladiva nebo sekery. Pak zase ticho.

Dojem této tiché opuštěnosti na malém kou-sku země, který je viditelný, je podivný a zvláštní. Přede mnou mlha, za mnou mlha — taková, jakou nazýváme obyčejně „zamračenou oblohou". Ano, jsem v nebi.

Fantasie vybavuje si pohádky o nebi, jak je vypravují básníci a malíři. Vzpomínám na obraz Sandreuterův, jenž visí v Bernském uměleckém museu. U brány nebes tlačí se zvědavý zástup. Tváře lidí, dle modelů kreslené: unavený stařec, dělník mladý a svěží, děti, ženy. A Petr, vážný, plešatý stařec s gloriolou, která jako oblouček ze zlatého, tenkého drátu vysoko nad jeho hlavou se vznáší, čeká s klíčem v ruce a rozmýšlí, komu má otevříti. Po boku jeho stojí krásný, mladý anděl v uctivé posici služebníka, který vykonává věrně svou předepsanou funkci. Paty bosých no-hou sraženy k sobě (— dotýkají se to země, či se vznášejí píď nad tou rajskou travou? —), křídla vztyčena rovnoběžně vzhůru, aby co nejméně pře-kážela, a v rukou drží věnečky z kvítí. Jeho po-sice je jako posice vojáka, který stojí před dů-stojníkem a čeká rozkazů. A hle, dvě duše už vešly — dvě mladé děvy, a hned jsou oděny rou-chem bílým a mají věnce na hlavách — ty jim dal zajisté ten poslušný anděl. A kdo jim to jde vstříc? Nebeské panny jim jdou vstříc, všechny se stejnými věnci na hlavách, v lehkých rouchách, bosé. Ó, tomu půvabnému kroku lehkých nohou v zelené trávě jistě učila je miss Fullerová, bo-sonohá tanečnice! Jistě při tom zpívají kouzel-nou, rajskou píseň, kterou malíř nemohl nama-lovati!

Probouzím se z této umělecké reminiscence.

Jsem také v nebi. Jen malinký kousek zem-ských zjevů, zelená niva, ocúny na ní, sosny, lísko-vé keře — ale za těmi nemnohými zjevy šedá atmosféra, nic, samota.

Není tu Petra. Sám jsem vešel do tohoto nebe a brány jeho byly mi otevřeny dokořán. Žádný anděl mi nepodal věnce — sám utrhl jsem si ocún a vetkl do knoflíkové dírky. Místo rajské písně zaznívá z dálky šumot neznámé, neviděné bystřiny, jednotvárný, jímavý, opojující. Jsou to dva hlasy: jeden po levici vyšší a bližší, druhý hluboko pode mnou, vzdálenější.

A je to opravdu nebe. Neboť v tomto okamži-ku, kdy kolem mne je hluboká, neproniknutelná nekonečnost, není pro mne starosti o budoucnost, není vzpomínek na minulost, není cílů, které by napínaly mysl.

Sladká, tichá nirvana. Splynutí s vesmírem, splynutí s mlhavou nekonečností.

DROBNOSTI.

Maďarská píseň.

Dva mladí hudebníci maďarští Béla Bartók a Zoltan Kodály hledají původní maďarskou hudbu, [illegible] Pod hudbou maďarskou představu-

jeme si čardáš a cikány, uherské tance Brahmsovy a rhapsodie Lisztovy. Ale tito dva mladí hudebníci začali sbírat lidové písně a po deseti letech shledali, že lidová píseň maďarská stará byla jiná. V zastrčených pohorských vesnicích zachovaly se ještě staré melodie, jež zařaditi lze do soustavy orientálních tonin církevních a jež bezpochyby jsou původu byzantského. Jsou spřízněny s písněmi rumunskými. Když se církevní nános seškrabe, zbude lidová píseň, prý nepodobná nynější cikánštině.

Umělecký dům v Hodoníně. Zaznamenal jsem v Besedách Času 14. dubna odmítavý úsudek Stylu o Uměleckém domě v Hodoníně. Odmítavý úsudek na několika řádkách zněl jako dekret. Řekl jsem, že taková nedoložená a nedokázaná kritika nestačí, že třeba nějakého důkazu. A že také kritika o věci dosahu tak značného musí odhodit anonymitu. Nedošlo vůbec k diskusi, které jsem žádal. Až časopis Hodonín 8. června pozdvihl masku s obličeje anonyma ze Stylu, a je-li odhalení jeho správné, o čemž dle všeho pochybovati nelze, odmítnutí architektury Uměleckého domu pochází z péra pana Vořecha. Kdo je pan Vořech? Studoval na průmyslové škole v Brně a propadl; potom byl zaměstnán jako kreslič u architekta Blažka v Brně a potom byl z kanceláře propuštěn. Architekt Blažek je projektantem Uměleckého domu v Hodoníně. A protože na Moravě není dosti objektivní kritiky, obstaral ji a dal do Stylu — pan Vořech. Napsal-li jsem 14. dubna, že taková nedoložená a jen dekretující kritika znepokojuje, měl jsem na mysli spíše časopis Styl, list opravdový a průkopnický. Dnes se tážu: má právo znepokojovat nás pod firmou vážného listu nezralec, od něhož jako architekta neznáme ani římsy, od něhož jako kritika nevyšlo snad nikdy víc, nežli právě dopis do Stylu? Naše výtvarná kritika měla by být opatrnější v přijímání osob na kritickou tribunu, aby se jí nepřihodilo co kritice literární, že na ni totiž nikdo nic nedá. J. H.

Leopold Koželuh. Neúnavný historik naší hudby dr. Alois Hnilička napsal do Hudební Revue (červen) životopisný článek o hudebním virtuosu, paedagogu i skladateli Leopoldu Koželuhovi, aby připomenul, že je tomu letos 160 let, co se ve Velvarech narodil (9. pros.) a roku 1918 bude tomu 100 let, co ve Vídni zemřel. Koželuh byl skladatel písní, kantát, symfonií, sonát, složil také operu a oratorium. Současníci v něm viděli soupeře Mozartova a cenil ho sám Schubert. Hnilička praví, že jeho skladby dodnes svědčí o umělci velkého nadání, ale že díla jeho podlehla všeobecné změně vkusu i nazírání po vítězném proniknutí umění Haydnova a Mozartova. Přece by snad stálo za to slyšet Koželuha? Vždyť ukázky současné kritiky vídeňské znějí tak nadšeně! Nemohl by některý náš hudební spolek uspořádat večer Koželuhových skladeb?

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

Andula — jako vojevůdce — přehlížela nejdříve z hruba krajinu: běhala sem tam, nikde se dlouho nezdržovala, ačkoliv jí všude kynuly vstříc keříčky obsypané krásnými modrými kuličkami. Z toho poletování odnesl si její sukýnka tři veliké trojúhelníky a tvá řička několik škrábanců, jak se prodírala křo vím.

Hbité prstíky maličké dívky jen jen s kmitaly sbírajíce, ale přece ještě se jí košíče dosti rychle neplnil, a děvčátko chodilo se tam. Hledala „kde je jich víc", místo aby spo kojeně trhala na jednom místě. Robínek všud za ní. Líbilo se mu, že Andula běhá a trpěl vost sestřenky Dézy zdála se mu zdlouhavo Byl všecek rozčilen strachem, aby mu někd ty nejlepší jahody nevytrhal. Vždyť jeho bu dou pro mamičku!

„Pořád sbírám, ani jedné nesním, ale hrníčku mám stále málo, a jsem už celý una ven," stěžoval si a chvíli si usedl, aby si jeh krátké nožky odpočinuly. Při tom si pomal uvědomoval, že na jahodách není tak krás ně, jak si doma představoval.

Slunce pražilo, Andula byla hned tu, hne tam jako kobylka, a on musil za ní. Sotva, ž něco nasbíral, hned mu to zase z hrníčku vy padlo, protože v boji proti keřům octl se ča sto na zádech.

„Když jsme tady byli naposledy, bylo jic zde víc a byly mnohem větší; tamhle pod ska lou jsme našli velké jako kule. Ve skále je je skyňka, a chlapci tam tenkráte rozdělali ohe Pojď honem sbírat, ať máme plné hrníčk potom se schováme do jeskyně a oni nás bu dou musit hledat," dělala plány Andula, ž zníc, jako vždy, po dobrodružstvích.

Robínek souhlasil; a tak přelézali skal ska a přeběhnouce pole za nimi ležící, zach zeli víc a více do hustého křoví až jich me roztroušenými balvany stěží bylo viděti. Zd rostly opravdu krásné borůvky a hrnéčk byly brzy skoro plny. Mezi skalisky byl stí a chlad a u praménku mezi mechem obče stvili se žíznivé děti. „Tak, a teď půjdeme d jeskyně, tam si sedneme a odpočineme, vša si musíme také něco sníst", řekla Andula sp kojeně. Až dosud se jim vedlo znamenit „A znáš cestu, Andulo?"

„Se ví, že znám. Kde jsem byla jedno tam vždy trefím. Však víš, že jsem si přinesl sama kufr ze stanice." Robínek byl přesvěd čen a šel slepě za Andulou přes hory a dol kamení a křoví.

Konečně, po dlouhém hledání nalez opravdu jakousi skrýši, kde několik oče nalých kamenů nasvědčovalo tomu, že zd bývaly rozdělávány ohně.

„No tož, není tu krásně?" zvolala And la. Při tom dobývala z kapsy kousek pom zanky, jež byla všelijak smíšena s hřebíčk kuličkami a kaménky, obyčejným to obsahe

Anduliných kapes. „Je tu krásně, ale co myslíš, najdou nás už brzy?" ptal se Robínek, neboť mu v té chladné díře začínalo být úzko a toužil po společnosti starších.

„Nenajdou, protože, jak je uslyším, schovám se jim, a to bude švanda, až mne nebudou moci najít."

„A co, nepřijdou-li vůbec hledat?"

„I neboj se, však já domů trefím."

„Ale je to daleko, viď?" zeptal se chlapeček a pohlížel smutně na své zaprášené a zablácené botičky, zvlhlé dlouhým chozením v trávě. „Nó, — myslím, že máme domů asi jest mil." Andula měla o vzdálenostech vždy neurčitý pojem, ale její důvěra ve vlastní zdatnost byla neochvějná. „Ty, ale měli bychom už jít", začal po chvílce chlapeček.

„Ó, já dříve nepůjdu, až si přeberu všecky své borůvky —" a začala klidně přebírat. Robínkovi se zdálo, že tomu nebude konce.

„Jemine, jemine Andulo", naříkal hošík, když slunce počalo zapadat za kopce, „a tys slíbila, že dáš na mne pozor."

„Vždyť dávám, dávám, co mohu. Nezlob, děcko, však já už hned půjdu," pravila holčička tonem staré matrony; bylať zvyklá považovati Roba za malé miminko proti sobě.

A tak hošík seděl a úskostlivě obracel očka sem a tam a čekal trpělivě, neboť přes všecko důvěřoval Andule slepě.

„Mně se zdá, že brzo bude noc," povídal po chvilce jako pro sebe, neboť ho právě štípl moskyt. Nedaleko v rybníčku začaly se sborem ozývat žáby.

„Jemináčku, máš pravdu hochu! Pojď honem, ale honem, nebo nám utekou!" zvolala Andula, která konečně též spatřila, že slunce zachází.

„Mně se zdálo, že před chvílí něco troubilo; nejspíš nás svolávali, a bylo to už dávno asi před hodinou", povídal Robínek a škrábal se za Andulou do kopečka. „A kde asi to bylo? Na kterou stranu?" ptala se Andula a zastavila se.

„Tamhle tam" a malý černý prstík ukázal právě na opačnou stranu. „No tož pojď, poběžíme a dohoníme je." Andula začala skákat, cesta necesta, keř nekeř, všecka zmatená, neboť na tomto konci pastviny bylo mnoho stop, ale žádné určité cesty. Děvčátko si nemohlo vzpomenout, kudy před nějakým časem šlo. A zase rozběhly se děti jinou stranou, snažíce se, aby zachytily zvuk rohu, svolávajícího stáda, avšak slyšely pouze nějaké vzdálené bučení. „Ty, já se nemohu upamatovat, že bychom byli šli okolo téhle hromady kamení, ty ano, Robe?" ptala se Andula.

Děti sedly na balvan a rozhlížely se na všecky strany. „Já se na nic nepamatuji, ale chci domů", řekl chlapeček hláskem, ve kterém Andula postřehla jakési chvění, a objavši jemně hošíka řekla mu co možno chlácholivě: „Vždyť děláme, co můžeme, abychom došli, drahoušku. Jen neplač, jak přijdeme na cestu ponesu tě."

„Ale kde je cesta, Andulo?" a chlapeček si třel očka, aby líp viděl.

„Tamhle u toho velikého stromu. Pamatuješ se přece, jak Eda s něho spadl?" „Aha, já už vím!" Možná, že tam na nás čekají, já bych tak rád šel už domů, ty taky, viď?" a hochova tvářička se vyjasňovala proto, že se blížili konci Velikého pastviska.

„Ne, já bych raději šla", odvětila Andula. Věděla velmi dobře, že dnes už se sotva dostane na vůz a tak se v mysli připravovala na pochod. A zase děti vykročily a šly statečně mezi keře a přes kamení, setmělou krajinou. Ale jaké bylo jejich zklamání, když došly ke stromu! Byl to docela jiný strom, než na který Eda lezl! A cesty nikde! „My jsme zabloudili, my jsme se ztratili," vzlykal Robínek zoufalý. „Ale ne moc, jenom trošku, neboj se! Já jen nevím, kudy mám teď jít! Snad abychom zavolali?" A děti křičely až k ochraptění, ale nikdo jim neodpovídal. Leda žáby v rybníčku.

„Hleď, tamhle je zas jeden vysoký strom, snad tam bude cesta," těšila Andula, ale sama měla už malou dušičku, ač dělala hrdinku.

„Oh, já už tam nedojdu Andulo, mám tak těžké botičky, a vyzout jich nemohu", a hošík si sedl na kámen utrmácen.

„No, tož zde zůstaneme přes noc. Mně je to jedno, — jen když na nás nepřijdou hadi." „Oh, já se také bojím hadů! Já tu nezůstanu! Já tu nebudu! Já se nechci ztratit. Já nechci zabloudit, já, já —" a Robínek znovu silně natahoval moldánky. V tom však mu cosi napadlo, a povídá tonem úplné jistoty: „Ale však mamička mne tu nenechá, ona pro mne přijde — vím, že přijde, pokaždé mne najde, když se ztratím! Teď už se nebojím." „O holenku, netěš se, ona přece neví, kde jsme." „Však ani tenkrát nevěděla, když jste mne zavřeli do lednice, a přece mne našla. Já vím zcela jistě, že přijde", odvětil Rob tak přesvědčivě, že i Andule se ulehčilo. Sedla si podle něho pravíc s povzdechem a jakoby si činila výčitky: „Oh, proč jsme jenom utíkali od ostatních!"

„Však tys mne svedla! Ale už si z toho moc nedělám, však maminka mne proto přece bude mít ráda", a Robínek se utěšoval

v mysli svojí záštitou i tenkráte, když ho poslední naděje opouštěla. A zas chvíli seděli.

„Já mám takový hlad! Pojď, sníme každý co jsme natrhali", navrhovala Andula, neboť Robínek začal tlouci špačky.

„Já taky mám hlad, ale slíbil jsem všecky mamičce a tak jich nemohu sníst."

„No, počkej, však je ještě rád sníš, když nikdo pro nás nepřijde", protivila se Andula. „Budeme-li tu nuceni zůstat několik dní, sníme všecky borůvky, co jich tu roste, a když bude po nich — umřeme", dodala rozčileně.

„Potom já budu jíst kořínky. Těch je tu dost. Však si najdu A Dan říkává, že veverky je také vyhrabují a jedí. A já tolik rád hrabu, však víš", řekl statečný Robínek. Nedal se odstrašit vyhlídkou na brzkou smrt hladem.

„Pravda, a mohly bychom také chytat žáby. Já bych je uvařila! Víš, náš tatínek jednou jedl žáby a pravil, že mu chutnaly," souhlasila Andula, neboť se ráda chytala každé špetky romantičnosti a našla si ji i na ztracené pláni.

„A jak bys je vařila, nemáš ohně?"

„Hleď, máš pravdu; příště budu brávat sirky do kapsy pokaždé, jak někam půjdeme," řeklo děvče. Byla opravdu v rozpacích, jak odstranit tak vážnou překážku při vaření.

„Víš co? Vypůjčíme si od svatojánka," navrhl Robínek. Lítalo tam na všech stranách svatojanských broučků jako jiskřiček.

„Pojď, chytíme si nějakého!"

A zas uběhlo čtvrt hodinky; děti chytaly broučky a zkoušely, zda by jim od nich chytily suché větvičky.

„Eh, všecko je lež na světě! Nač tomu říkají „ohnivé mušky"*), když v nich není ohně, ani co by se za nehet vešlo?" Děvče mrštilo ubohým broučkem do mechu, ač chudák konal poctivě svou povinnost a svítil a svítil — — — — — —

„Ale mamička nějak dlouho nejde!" Robínek se smutně zahleděl na hvězdy nad hlavičkou a poslouchal, jak cvrčci zpívají svou píseň ve vysokém kapradí.

„A já nechápu, nač Pán Bůh vůbec dělal noc; — den je mnohem hezčí," pravila Andula zamyšlena.

„No — a kdy pak bys spala?" řekl hoch hlasitě při posledních slovech zívaje.

„Ty bys spal, viď? No tak pojď, chudáčku, lehni si," konejšilo děvčátko.

„Ale jak! Nemám tady svoji postýlku! Oh! a kdyby tu byl Tedoušek taky!" zaplakal chlapeček, neboť cvrlikání ptáčků připomnělo mu mocně teplo domova.

„Eh, co budeš čekat, až za tebou postel přijde! Já vůbec nevěřím, že by tě tady maminka našla," řekla Andula. Jí se nic tak nepříčilo, jako trpělivé čekání. „Hleď, jak je tma, — vždyť nás ani neuvidí!"

„A nevíš, jak tma bylo v ledovně? A k tomu jsem byl všecek vyděšen, že jsem ani nezavolal, ale ona mne hned uviděla, — a tak mne i teď najde, ať je tma sebe větší." Robínkova důvěra byla neochvějná, a vystupoval na špičky, aby viděl, nejde-li již pomoc, ve kterou tolik doufal a důvěřoval, že ho nikdy neopustí.

„Tamhle jde, tamhle, já už ji vidím," vykřikl náhle a běžel, jak dalece mu malé nožičky ještě dovolovaly proti čemusi tmavému, pomalu se blížícímu.

Náhle se zarazil a běžel zpět, volaje zděšeně: „Ne, ne, to není ona, to je medvěd, veliký černý!" a počal se schovávat za Andulíny sukničky. V prvním okamžiku se zarazila i Andula. Pomyšlení na opravdového medvěda skrušilo i ji! Už chtěla vzít do zaječích, ale tiché „mú" změnilo v okamžiku zděšení v radost. Smějíc se vesele volala: „Vždyť je to kráva, Robínku;" hleď, taková krásná černá! Dnes odpoledne jsme ji viděli na pastvě."

Kravka se asi domýšlela, že s dětmi není cosi v pořádku, když se tak pozdě ještě potulují venku na pastvině, — i zastavila se před nimi. Strpěla, když ji hladily a dívala se na ně klidně moudrýma očima.

Andula se velice bála medvěda, ale jiných zvířat ne. Hned měla nápad, že prý krávu podojí!

„Silas mi ukázal, jak se to dělá," pravila. Rychle vyprázdnila borůvky z hrnéčka do klobouku a začala dojit. Robínek stál u ní a říkal, jak mu poručila:

„Ticho, kravko, ticho,
dej nám svoje mliko:
napijem se vesele,
donesem ti jetele."

Ale tyto nesmrtelné verše neměly žádoucího účinku, neboť krávu patrně už dříve podojili, a nemohla tedy žíznivým dětem uštědřit více nežli půl hrnéčku.

(Pokračování.)

*) Anglicky fire flies

Majetník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem F. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 21. června 1912. Čís. 25.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

JEAN JAQUES ROUSSEAU.

Bude tomu 28. června dvě stě let, co se narodil Jean Jacques Rousseau a takové chvíle nejen dávají podnět, nýbrž přímo vábí, abychom se dívali nazpět a zamýšleli se nad vývojem, kterým otcové naši prošli a na jehož silnici my zatím se pohybujeme, věříce, že vývoj půjde dál přes nás a za nás. Rousseau je veliký mezník doby. Století 18. ve Francii přineslo vření. Po smrti Ludvíka XIV. byl úpadek církve, šlechty i království dokonán, nebylo nic bezpečného, več by lidé věřili. Století 18. rozrylo starý řád. První polovice století toho patří Francii Montesquieuovi a Voltairovi, kritice a posměchu. S úpadkem katolictví dostavuje se hluboká bezbožnost, myslící lidé dovolávají se k rozumu a zakládají náboženství přirozené, rozum má zavést do společnosti lidské pořádek, spravedlnost a všeobecné štěstí. Všecko, čím lidé žili před tím, je veteš a haraburdí. A na tom základě buduje se i všecka učenost (filosofická, historická, bohoslovecká, filologická) i všechno umění (tragedie Voltairovy, dramata Diderotova, román Lesagův).

Kolem r. 1750 mizela naděje na znovuzřízení společnosti rozumem a rozumováním. Pokolení lidí netrpělivých chce vybřednout z pochyb a nejistoty rychleji a novými pravdami. Encyklopedisté dovršili své dílo v okamžiku, kdy již novým lidem nestačilo a sám kult Voltairův povoloval. Rousseau, který sám do Encyklopedie psal články o hudbě, povstal proti Encyklopedistům a „stal se obhájcem svědomí, bojovníkem za morálku a život budoucí i Prozřetelnost" (G. Lanson). On, který byl také filosofem a nenáviděl stejně jako soudruzi tradici, kázeň a pravidla, který byl krajním individualistou jak oni, takže kácel i poslední přehrady dob minulých, objevil negaci v Encyklopedistech a šel přes ně dál ku předu. Rozdíl mezi nimi a jím byl ten, že byl člověk citový proti lidem rozumovým. Oni analysovali, on tvořil, oni psali, on žil. Kdežto Encyklopedisté ničili, Rousseau budoval. Byl synem ženevského hodináře, narodil se 28.-VI. 1712, prodřel se těžkým životem a život ho odměnil. Byl kalvinista. R. 1749 odpověděl spisem na otázku vypsanou Akademií dijonskou: Přispěl-li pokrok věd a umění k pokažení či k vytříbení mravů. Spis budil pozornost, ale přímý veliký dojem učinil druhý jeho spis: Le discours sur l'inégalité (Rozprava o nerovnosti). V prosinci 1757 ubytoval se v Montmorency a sepsal tam román Nová Heloisa i pojednání státovědecké Contrat social (Smlouva společenská i spis paedagogický Emile, jejž universita odsoudila a soudní dvůr dal jej spálit a na spisovatele vydán zatykač (r. 1762). Rousseau prchl do Ženevy, rodiště svého, jež před několika roky udělilo mu právo měšťanství, ale Ženeva ho odmítla. Útočiště našel v Motiers-Travers, ale jen na chvíli. Lid ho chtěl kamenovat. Bloudil, zajel i do Anglie, kde mu David Hume opatřil útulek. R. 1770 vrátil se do Paříže, opisoval noty, aby mohl býti živ. Zmocňoval se ho stihomam. V té době napsal Confessions (Zpověď), až v pohostinném domě v Ermononvillu dochází klidu. Ale zemřel 2. července 1778 a není pravdě nepodobné dle mnohých historiků, že skončil sebevraždou.

Učení Rousseauovo zaohvátilo zatím Evropu. Rousseau působí v Anglii i na pevnině a známo je slovo Napoleonovo: Kdyby nebylo Rousseaua, nebylo by Revoluce. Umění, filosofie, politika, společnost žila z Rousseaua. U nás Rousseau měl vliv přímý i nepřímý. Řada našich buditelů poznala ho přímo z jeho spisů, nepřímo z filosofie Kantovy a Herderovy. Rousseau stojí u všech vchodů, jimiž lidstvo vcházelo do nové doby osvícenstvím a revolucí.

PŘÍRODA.

JARO.

Nelze vyjádřiti radost, s jakou jsem se díval na první pupeny. Spatřiti opět jaro, znamenalo pro mne totéž, jako probuditi se v ráji. Sotva sněhy počaly táti, opustili jsme svoje vězení a dostali jsme se dosti brzo do Charmettes, abychom uslyšeli prvý klokot slavíčí. Tu jsem již nedomníval se, že zemru, a podivno, že nikdy jsem těžce nestonal na venkově. Často jsem říkal, když mně bylo hůře, než obyčejně: „Až uvidíte, že jsem blízek smrti, odneste mne do stínu dubu, a já vám slibuji, že se vystůňu."

Ač jsem byl sláb, převzal jsem své venkovské práce, ale způsobem přiměřenějším

svým silám. Velmi mne bolelo, že jsem nemohl vzdělávat zahradu samoten; sotva jsem šestkráte zaryl rýčem, byl jsem bez dechu, pot mě zalil, a nemohl jsem dále. Jestliže jsem sklonil tělo, tepot krve se zdvojnásoboval, a krev hnala se mi do hlavy, že jsem se rychle musil vztýčiti. Jsa tedy nucen omeziti se na práce méně namahavé, zajímal jsem se o holubník, a oblíbil jsem si jej tak, že strávil jsem několik hodin nepřetržitě, nenudě se ani okamžik. Holub jest velmi plachý a nedá se snadno ochočiti, ale přece jsem na konec vzbuzoval svým chováním tolik důvěry, že holubi sledovali mě všude a hráli si se mnou, kdykoliv jsem chtěl. Nemohl jsem se objeviti ani v zahradě ani ve dvoře, abych neměl hned dva neb tři na rameni a na hlavě, takže konečně, ač mne to těšilo, stalo se mi to tak nepohodlné, že jsem byl nucen odniti jim tuto družnost. Liboval jsem si vždy v ochočování zvířat, zvláště plachých a divokých. Zamlouvalo se mně vzbuzovati v nich důvěru, které jsem nikdy neukazoval. Chtěl jsem, aby mne milovala svobodně.

Confesse, I. část, kniha II.

*

RÁNO.

Vstával jsem každého rána před sluncem východem. Chodil jsem sousední štěpnicí, po velmi roztomilé cestě, která vedla nad vinicí po svahu až k Chambery. Tu procházeje se, modlil jsem se; moje modlitba nezáležela v planém pohybování rtů, ale v upřímném povznesení srdce ke stvořiteli té milování hodné přírody, na jejíž krásy jsem patřil. Nikdy jsem se rád nemodlil ve svém pokoji; zdá se mi, že zdi a všechna ta lidská malá díla staví se mezi boha a mne. Rád ho pozoruji v jeho dílech, když moje srdce povznáší se k němu. Moje modlitby byly čisté, smím to říci, a zasluhovaly býti vyslyšeny. Žádal jsem pro sebe, a pro tu, od níž moje přání se neoddělovala, život nevinný a klidný, bez viny, bolesti a trpké nouze, smrt spravedlivých a jejich úděl na onom světě. Ostatně modlitba záležela více v obdivování a v pozorování, nežli v prosbách. Věděl jsem, že od dárce pravého dobra jest nejlepším prostředkem dostati, co není potřebno, zasloužíme-li si toho. Vracel jsem se značnou zacházkou, zabývaje se tím, že se zájmem a s rozkoší pozoroval jsem věci, jimiž venkov mne obklopoval, to jediné, čímž oko a srdce se neunaví.

*

Jedinou malou rodinu choval jsem na konci zahrady, totiž včely. Nikdy jsem snad neopomenul vykonati u nich návštěvu a často chodila maminka se mnou. Zajímal jsem se velmi o jejich práci a těšilo mne nesmírně dívati se, jak se vracely z pastvy s drobnými nožkami tak obtíženými, že sotva mohly lézt. V prvých dnech ze zvědavosti byl jsem dotěrný, a ony mne dvakráte nebo třikráte bodly; ale brzo jsme se tak seznámili, že mne nechaly na pokoji, ať jsem přišel jakkoliv blízko. Ba za rojení býval jsem jimi někdy obklopen, měl jsem je na rukou, na obličeji, a žádná mne nebodla. Všechna zvířata nedůvěřují člověku a ne neprávem; ale jakmile jednou jsou jista, že jim nechce ublížit, vzroste jejich důvěra tak, že bylo by více než barbarstvím jí zneužíti.

Confesse, část I., kniha VI.

—=o=—

VÝCHOVA A VYUČOVÁNÍ.

MILUJTE DĚTSTVÍ.

Lidé, buďte lidští, to je vaše první povinnost. Buďte lidští ke každému stavu, ke každému věku, ke všemu, co není člověku cizí. Jakou jinou moudrost můžete míti mimo lidskou? Mějte lásku k dětství; podporujte jeho hry, jeho zábavy a jeho roztomilou přirozenost. Kdo z vás nelitoval někdy toho věku, kdy smích stále sídlí na rtech a kdy duše stále je klidna? Proč byste chtěli brániti těmto drobným, nevinným tvorům, aby neužívali této doby tak krátké, která jim unikne, a pokladu tak drahocenného, jehož nedovedou zneužíti? Proč chcete naplniti hořkostí a bolestí první leta, která tak rychle ubíhají, která se jim již nikdy nevrátí a která se vám již vrátiti nemohou? Otcové, znáte okamžik, kdy smrt očekává vaše děti? Nepřipravujte si hoře pro budoucnost tím, že jim béřete těch několik okamžiků, které jim příroda dává; jakmile dovedou cítiti slast žítí, přičiňte se, aby jí užili. Přičiňte se, aby neumřely, aniž okusily života, ať je Bůh k sobě povolá kdykoliv.

Emil, II. kniha, 11.

*

O ČETBĚ.

De Saint-Preux vykládá své Julii ve XII. dopise soustavu učebnou, která by „svou methodou mohla napraviti ztráty způsobené vědění naší roztržitosti". Je to Rousseaův výklad četby.

Kdybychom hodlali, rozmilá přítelkyně, obohatiti se skladem učenosti, jímž bychom se před světem blýskali, kdybychom chtěli věděti více pro jiné než pro sebe samy, soustava moje neměla by ceny; neboť snaží se vyvoditi z věcí mnohých jen něco málo, činíc z veliké knihovny pouze malý výběr. Věda jest u většiny těch, kdož ji pěstují, pouhým penízem, na níž se klade sice velká váha, který však přispívá k rozhojnění blahobytu pouze tehdy, jde-li z ruky do ruky, js

prospěšný jedině v obchodě vzájemném. Vezměte našim učencům rozkoš působenou jím tím, že jiní je poslouchají, a jejich vědění pozbude pro ně významu. Sbírají ve své pracovně pouze proto, aby mohli ve veřejnosti svou učenost rozhazovat; učenými býti chtějí pouze v očích jiného a rázem zanechali by studií, kdyby neměli obdivovatelů. (Takto smýšlel sám Seneca „Kdyby mi dávali vědu", pravil, „s podmínkou, abych ji světu neukazoval, nechtěl bych ji vůbec". Vznešená filosofie, k tomu tebe potřebuji!) My však, kteří ze svých vědomostí chceme těžiti, nehromadíme jich, abychom je vystavovali na podívanou, nýbrž abychom je obraceli k svému prospěchu, nikoliv abychom se jimi přecpali, nýbrž jimi se živili. Čísti málo, ale mnoho o naší četbě přemýšleti, nebo — což jest vlastně totéž — o ní vespolek mnoho rozmlouvati, toť prostředek, aby byla dobře strávena. Když máme jednou porozumění, získané zvykem, o věci přečtené přemýšleti, soudím, že někdy má větší cenu, nalezneme-li sami od sebe věci, jež bychom našli v knihách; na tom se zakládá pravé tajemství, jak je sformovati ve své hlavě a náležitě si je osvojiti. Přijímáme-li je tak, jak se nám podávají, děje se to skoro vždy způsobem, jenž není náš. Jsme bohatší než si sami myslíme. „Ale", praví Montaigne, „vedou nás stále k vypůjčování a k žebrání, učí nás používati spíše statků cizích než vlastních".

I jest ovšem — to připouštím — velmi mnoho lidí, kterým by tato methoda byla na škodu, a kterým jest nutností čísti mnoho a přemýšleti málo, poněvadž — nemajíce to v hlavě náležitě uspořádáno — neshromažďují nic tak špatného, jako by sami utvořili. Vám však doporučuji pravý opak, ježto vy do své četby vkládáte něco lepšího než co v ní nalézáte, co čilým duchem svým vytvořujete z knihy čtené knihu novou, mnohem lepší nežli jest první. Budeme se tedy sdíleti navzájem o své myšlenky; budu vám vypravovati, co as myslili o věci té jiní, Vy pak mi povíte, co o témže předmětě myslíte sama a často nepochybně odejdu z hodiny více poučen než vy.

Nová Heloisa, část I., dop. XII.

•

JAK VYTŘÍBITI SOUDY ČLOVĚKA.

Mám-li dospěti poznání člověka, kolik věcí musíme poznati před tím! Člověk je poslední stupeň studia badatelova, a vy ho chcete učinit prvním stupněm studia dítěte! Než dítě poučíte o našich citech, naučte je dříve oceňovati city; či znamená to znáti hloupost, pokládati ji za rozum? Aby člověk byl moudrý, musí rozeznati, co není moudré. Kterak tedy vaše dítě pozná lidi, neumíli ani posoudit jejich úsudků ani odhaliti jejich omylů? Je to zlé, ví-li, co lidé myslí, a není-li, je-li to, co oni myslí, správné či falešné! Poučte dítě tedy nejprve o tom, co jsou věci samy o sobě, a potom můžete poučovat o tom, co jsou v našich očích; takto dovedete srovnat mínění lidí s pravdou a povznésti se nad nízké vrstvy; neboť neznáme předsudků, přijímáme-li je, a nevedeme lidu, podobáme-li se mu. Ale začnete-li dítě učit mínění obecnému, nenaučivše je dříve oceňovati je, buďte jisti, kdybyste dělali cokoliv, že přijme ono mínění za své a že mnoho již nevezmete. I mám za to, že máme-li vytříbiti soudnost mladého člověka, musíme správně utvářeti jeho soudy místo abychom mu diktovali své.

Emil, kniha III. 107.

—=o=—

ROUSSEAUOVY MYŠLENKY.

Nemám jiného způsobu posuzovati svou četbu nežli pátrati po náladách, které zanechává v mé duši a myslím, že sotva bude taková kniha dobrá, která nepovznáší čtenáře k dobru.

*

Člověk je velmi silný, spokojí-li se býti tím, čím je; je velmi sláb, chce-li se vznésti nad lidstvo.

*

Bída nespočívá v újmě věcí, ale v potřebě, již pociťujeme.

*

Můžeme zářiti ozdobou, ale líbíme se jen osobností.

*

Je to zvláště v oboru náboženství, kde vítězí názor.

*

Všeobecně lidé, kteří málo vědí, mnoho mluví, a lidé, kteří mnoho vědí, mluví málo. Je zřejmo, že nevědomec přikládá všemu důležitost, co ví a říká to každému. Ale člověk vzdělaný nevykládá tak snadno svůj repertoir. Měl by mnoho na srdci a vídí, že bylo by lze ještě více říci po něm: proto mlčí . . .

*

Staří politikové mluvili stále o mravech a ctnosti; naši mluví jen o obchodě a penězích.

*

Staří měli hrdiny a ukazovali muže ve svých divadlech; my naopak: my předvádíme jen hrdiny, protože mužů již sotva máme.

*

Plnění drobných povinností správně konaných nevyžaduje méně síly než hrdinné činy.

*

Rozum ohýbá jazyk dle tlukotu srdce.

*

Dobrá výchova má být negativní. Braňte, aby nepropukly neřesti, a dosti jste udělali pro čest.

*

Choré srdce nemuže slyšet rozum nežli pomocí citu.

*

Býti chud a ne svoboden, toť nejhorší stav, do něhož člověk může býti uvržen.

*

Ti, kdož nás vybízejí činit, co praví, ne to, co dělají, říkají velkou pošetilost. Kdo nedělá sám, co praví, neříká to nikdy dobře, neboť postrádá řeči srdce, jež dojímá a přesvědčuje.

*

Pro národ není většího nedostatku než nedostatek mužů.

*

Jediné geometr a blbec mohou mluvit bez obrazů.

—o—

MORÁLKA.

BUĎTE LIDMI!

Vy spoléháte na nynější společenský řád a nepomýšlíte na to, že tento řád podléhá nevyhnutelným převratům, a že vám není možno ani tušit, ani předejít převrat, který může stihnouti vaše děti. Velcí stanou se malými, bohatí stanou se chudými. mocnářové stanou se poddanými — jsou rány osudu tak řídké, abyste sebe mohli počítati za vyňaty z nich? Blížíme se okamžiku krise a století převratů. Kdo vám může ručiti za to, co se s vámi potom stane? Vše, co lidé učinili, mohou lidé zničiti. Není nevyhladitelných znaků, leč ty, které vtiskne příroda, a příroda nedělá ani princů, ani boháčů, ani velmožů. A co si počne v nízkosti ten hrdopýšek, kterého jste vychovali jen k povýšenosti? Co si počne v chudobě ten peněžník, který je živ jen zlatem? Co si počne, všeho jsa zbaven, ten slabošský nadutec, který nedovede k ničemu užiti svého těla a své bytí hledá jen ve věcech, které jsou mu cizí? Šťasten ten, kdo tu dovede opustiti stav, který opouští jeho, a zůstati člověkem přes odpor osudu. Ať si lidé sebe více chválí přemoženého krále, který v zuřivosti chce se pohřbíti pod troskami svého trůnu — já jím pohrdám. Vidím, že existuje jen svou korunou a že není naprosto ničím, není-li králem; ale ten, kdo ji ztratí a obejde se bez ní, stojí pak nad ní. Z hodnosti královské, kterou může zastávati bídák, zlosyn, hlupák stejně jako každý jiný, povznese se k stavu člověka, který tak málo lidí dovede zastávati. Tu pak vítězí nad osudem, vzdoruje mu, není nikomu za nic zavázán, leč sobě samému; a když mu nezbude nic, co by ukázal, leč sebe sama — není nulou, nýbrž jest něčím.

(Emile, III. kniha 135.)

*

SVĚDOMÍ.

(Z Vyznání víry vikáře savojského.)

Mluví se ohlasu výčitek svědomí, který stejně tresce ukryté zločiny a tak často je přivede na světlo. Ach, kdo z nás neslyšel ještě toho vtíravého hlasu! Každý mluví ze zkušenosti; chtěli bychom umlčeti tento tyranský hlas, který nám působí tolik utrpení. Buďme poslušni přírody; poznáme, jak něžně vládne, a jako rozkoší vám je, když poslechnuvše jí, můžeme si o sobě vydati dobré vysvědčení. Špatný člověk bojí se sám sebe a prchá před sebou; když se chce pobaviti, utíká sám před sebou, těká kol sebe neklidnýma očima a hledá, co by ho pobavilo: kdyby neměl hořkého posměšku a urážejícího vtipkování, byl by vždycky smuten; uštěpačný smích je jeho jedinou radostí. Naproti tomu čistá spokojenost člověka spravedlivého je niterní: nesmějte se ze zlomyslnosti, ale z radosti, zdroj úsměvu je v něm samém; je stejně vesel, když je sám, jako když je v nějaké společnosti; jeho spokojenost není způsobena těmi, kdož jsou kolem něho, ne, on jim spokojenost sděluje.

Pohleď na veškeré národy světa, prolistuj veškeré dějiny. V tolika nelidských a podivných náboženstvích, v té úžasné rozmanitosti mravů a povah, najdeš všude tytéž představy spravedlnosti a počestnosti, všude tytéž pojmy dobra a zla.

Jest tedy na dně duší vrozený princip spravedlnosti a ctnosti, dle kterého soudíme, nehledíce k vlastním zásadám, o svých činech jakož i činech jiných lidí, že jsou dobré nebo zlé; a tento princip nazývám svědomím.

Svědomí, svědomí! božský pude; nesmrtelný a nebeský hlase; bezpečný vůdče bytosti nevědomé a omezené, avšak rozumné a svobodné; neomylný soudče dobra i zla, který činíš člověka podobna Bohu: ty působíš znamenitost jeho přirozené povahy i mravnost jeho činů; bez tebe necítím v sobě — nic, co by mne povznášelo nad zvířata mimo smutnou výsadu, že mohu blouditi z klamu do klamu a s neurovnaným poznáváním a s rozumem bez zákonů.

— Ale nestačí, že jest takový vůdce, je třeba věděti, jak se má poznati a následovati. Mluví-li ke všem srdcím, proč je jen tak málo těch, která jej slyší? Inu, proto, že k nám mluví jazykem přírody, který jsme pro vše ostatní zapomněli! Svědomí je plaché, miluje ústraní a klid; velká společnost a hluk zaplašují; předsudky, z kterých prý povstalo, jak se říká, jsou jeho nejúhlavnějšími nepřáteli; prchá nebo umlká před nimi; jejich lomozný hlas přehlušuje hlas jeho, a znemožňuje mu, aby si zjednal sluchu.

—=o=—

SPOLEČNOST.

O PŘEPYCHU.

Jdeme na oběd do bohatého domu; nalezneme skvěle připravený kvas, množství lidí, množství sloužících, množství jídel, vkusný a jemný příbor. Všecky ty přípravy k rozkoši a slavnost mají do sebe cosi opojného, co stoupá člověku do hlavy, není-li tomu zvyklý. Tuším účinek toho všeho na svého mladého chovance. Zatím co hostina se protahuje, zatím co jídla se střídají

tím co kolem stolu zavládá plno šumného hoyru, nakloním se k jeho uchu a pravím mu: olika rukama myslíš, že prošlo všecko to, co vidíš na stole, než se to sem dostalo?" Jakou oustu myšlenek vzbudím těmito několika slov jeho mozku! V okamžiku se všecky páry ouznění rozprchnou. Přemýšlí, uvažuje, počítá, znepokojen. Kdežto filosofové, jsouce rozjani vínem, snad i svými sousedkami, tlachají a lají se dětmi, on zcela sám filosofuje ve svém utku. Táže se mne, já však odmítnu odpovědi, káží ho na jinou dobu; je netrpěliv, zapomíná ti a píti, proň touhou býti od stolu pryč, aby se mnou po libosti pohovořil. Jaký to předmět o jeho zvědavost! Jaká látka pro jeho poučе! Co si pomyslí při svém zdravém úsudku, kteho dosud nic nepokazilo, o přepychu, až uvidí, všechny krajiny světa musily tu přispěti, že ad dvacet milionů rukou dlouho pracovalo, že ad to stálo kolik tisíc lidí život, a vše jen pro, aby se mu se vší okázalostí předložilo v podne to, co večer na záchodě odloží.

Emile, kniha III., 122.

CIVILISACE ZKAZILA MRAVY.

Dříve nežli umění otesalo naše způsoby a učilo naše vášně, aby se projevovaly řečí lazenou, naše mravy byly drsné, ale přirozeé, a rozdíl v jednání na první pohled prozrazoil různost povah. Přirozenost lidská v základě byla lepší, ale bezpečnost lidí spočívala v tom, snadno vzájemně se pronikali a tato výhoda, eré my nedovedeme více oceniti, ušetřila je nohých nepravostí.

Dnes, kdy jemnější požadavky a vybranější kus učinily z umění líbiti se zásadu, převládá našich mravech podlá a klamná jednotvárnost; lá se, jakoby všichni lidé byli přistřiženi dle dnoho vzoru; bez přestání zdvořilost vyžaduje, ušnost nakazuje; stále jsme poslušni zvyků, kdy svého vlastního rozumu. Neodvažujeme se viti se tím, čím jsme a v tomto ustavičném oezování všichni lidé, kteří tvoří stádo, zvané olečností, postaveni v stejné okolnosti učiní otéž, nezabrání-li jim v tom mocnější popudy.

Nikdy se takto nedovíme, s kým jest nám dnati; chceme-li poznati přítele, je třeba vykati až do velkých událostí, to značí, čekati ž bude pozdě, protože právě v těchto velkých dálostech bylo by důležito, abychom jej už nali.

Jaké množství neřestí vyplývá z této nejiloty! Není více skutečné úcty, není pevné důěry. Podezřívání, stíny, obavy, chlad, upjatost, enávist, zráda skrývají se neustále pod bezbarým a lživým závojem zdvořilosti, pod zdvořiostí tak velebenou, za kterou vděčíme hvězdám ašeho století. Jméno pána všehomíra nebudeme ž znesvěcovati proklínáním, ale za to ho urááme rouháním, které se nedotýká našeho citliého sluchu. Nechválíme více vlastních zásluh, le snižujeme zásluhy ostatních. Neurážíme více rubě svého nepřítele, ale pomlouváme ho bratně. Nenávist národů hasne, ale s ní i láska vlasti. Místo nevědomosti, kterou opovrhujee, zaujímá nebezpečný pyrrhonismus. Neřesti jsou sice dány do klatby a zločiny trestány, ale jsou i takové, které se zdobí jménem ctnosti a jež je třeba míti nebo aspoň je předstírati.

Nechť kdo chce chválí střízlivost mudrců naší doby; nevidím v ní nic jiného než raffinovanou nestřídmost, která je stejně nehodna mé chvály, jako jejich umělkovaná prostota. Taková jest čistota, ke které naše mravy dospěly; nechť literatura, vědy a umění přičtou si díl, jenž jim přináleží v tak blahodárném díle. Připojím jen ještě poznámku: Obyvatel kterékoli vzdálené končiny, který by si chtěl utvořiti mínění o evropských mravech ze stavu naší vědy, z dokonalosti našeho umění, mravnosti našich divadel, ze zdvořilosti našich způsobů, ze srdečnosti našich rozmluv, z neustálých projevů úslužnosti, a z bouřlivého závodění lidí všech věků a stavů, aby od východu do západu slunce vzájemně si pomáhali — takový cizinec, pravím, usoudil by z našich mravů pravý opak toho, čím ve skutečnosti jsou.

Rozprava o vědách a o uměních.

CHVÁLA BARBARSTVÍ.

Pohleďte na Egypt, na tuto první školu lidstva, na jeho úrodné podnebí pod kovovým nebem, na slavný kraj, z něhož Sesostris kdysi vyšel, aby dobyl světa. Stal se otcem filosofie a umění a záhy potom kořistí Kambysa, později Řeků, Římanů, Arabů a konečně Turků.

Pohleďte na Řecko, kdysi obydlené hrdiny, kteří dvakráte přemohli Asii, jednou před Trojou a jednou u svých vlastních krbů. Rodící se literatura nepřinesla ještě zkázu v srdce jeho obyvatel, ale rozvoj umění, uvolnění mravů a jho macedonské sledovalo rychle za sebou a Řecko, vždy rozkošnické a otrocké, ve svých vzpourách dožilo se již jen změny vladaře. Všechna výmluvnost Demosthenova nedovedla více vzkřísiti těla, jež přepych a umění seslabily.

Za doby Eunia a Terencia Řím, který byl založen pastýřem a proslaven oráči, začíná klesati. Avšak po Ovidiovi, Catullovi, Martialovi a onom množství necudných autorů, jejichž pouhá jména již pobuřují cudnost, stal se Řím, který byl dříve chrámem cnosti, divadlem zločinu, pokořením národů a hračkou barbarů. Toto hlavní město světa upadlo konečně pod totéž jho, jež samo vnutilo tolika národům a den pádu byl předvečerem dne, kdy jednomu z jejich občanů daly jméno arbitra dobrého vkusu.

Co říci o onom hlavním městě císařství východního, které svou polohou bylo oprávněno státi se středem celého světa, o onom útočišti věd a umění, vypuzených z celé ostatní Evropy, jež projevila tímto činem snad více moudrosti než barbarství?

Vše, co je nejhanebnějšího v zhýralosti a zkaženosti: zrady, vraždy a nejčernější jedy, souhrn nejhnusnějších zločinů, vše to, co tvoří tkanivo dějin Cařihradských, to je čistý pramen, z něhož pocházejí světla, jimiž naše století se honosí.

Postavme proti tomu obraz mravů onoho malého počtu národů, kteří se uchránili před nákazou zbytečných vědomostí a svou ctností vytvořili si vlastní štěstí a stali se příkladem ostat-

ním národům. Tací byli první Peršané: národ podivný, u něhož se vyučovalo ctnosti tak, jako dnes vyučujeme vědě, národ, který si podrobil Asii tak snadno a jemuž jedinému přísluší sláva, že dějiny jeho institucí platily za filosofický román. Tací byli Skythové, jejichž chvála došla až na nás. Tací byli Germáni; v líčení jejich prostoty, nevinnosti a ctnosti nalézalo oddechu pero, jež se unavilo popisováním zločinů a podlosti vzdělaného, rozkošnického a bohatého národa. Takový byl Řím též za dob chudoby a nevědomosti. Takovým konečně uchoval se do dnešního dne národ venkovanů, tak slavný pro odvahu, které protivníci nepřemohli a pro věrnost, které zlý příklad nepokazil. Nedali přednost výcviku těla před výcvikem ducha proto, že by byli tupí; věděli že v jiných zemích lidé bez zaměstnání vedli spory o nejvyšším dobru, o nepravosti a o ctnosti a že domýšliví myslitelé vzdávajíce si mezi sebou nejvyšší pocty, zahrnovali všechny ostatní národy do pojmu barbarů; avšak pozorovali jejich mravy a naučili se opovrhovati jejich učením.

Nevzpomeneme-li toho, že v klínu Řecka samého zdvihalo se ono město slavné stejně svou šťastnou nevědomostí, jako moudrostí svých zákonů, tato republika polobohů spíše než lidí, protože jejich ctnosti přesahovaly ctnosti lidské? O Sparto, věčná hanbo prázdné nauky! Mezitím co nepravosti vnikali do Athen spolu s krásným uměním, mezitím co tyran tam hromadil pečlivě díla knížete básníků, vyháněla si ze svých zdí umění i umělce, vědy a vědce!

Rozprava o vědách a o uměních.

—=o=—

ROUSSEAUOVY MYŠLENKY.

Kritika je pohodlná věc; neboť na útok jedním slovem je třeba stránek obrany.

*

Velké tajemství výchovy spočívá v tom, aby cvik těla a ducha sloužily vždy k úlevě jednoho i druhého.

*

Člověk je zvědav do té míry, do jaké je vzdělán.

*

Hloupý může mnohdy rozvažovat, ale vždy jen po hlouposti.

*

Čemu se mají učit naše dítky? Hle, jaká to pěkná otázka. Ať se učí tomu, čeho jim třeba dělat jako lidem, ne tomu, co mají zapomenout.

*

Duch se úží, čím více se duše kazí.

*

Tolik knih, líčení cest, jež se tisknou, dává nám zapomenout knihu světa, anebo i když v ní ještě čteme, každý čte v ní jen svůj list.

*

Važte si mládí a nenaléhejte je soudit, ať dobře či špatně. Nechte přírodu dlouho jednat, nežli se vetřete na její místo, abyste z obavy odporovali jejím dílům.

*

První krok k neřesti je zahalování nevinn[ých] činů; kdo je skrývá, má dříve nebo později dů[vod] skrývat se.

*

Věci, věci! Nikdy nelze dost často opako[vat], že přikládáme přílišnou moc slovům. Žvanivou s[vou] vzdělaností vychováváme jen žvanily.

*

Je-li to rozum, jenž činí člověka, cit ho vede.

*

Ztrácíme všechen čas, kterého bychom mohli [lé]pe užít.

—=o=—

POLITIKA.

SMLOUVA SPOLEČENSKÁ.

1. O znacích dobré vlády.

Rousseau zabýval se již za svého pobytu v Ita[lii] dějepisnými studiemi. Chtěl napsati veliké dílo O p[o]litických zřízeních; pojednání Společe[n]ská smlouva je kusem těchto prací, jež zůsta[ly] nedokončeny. Vznikla v době Rousseauova poby[tu] v Eremitagi (u Paříže); je vyvrcholením jeho myšl[e]nek politických a sociálních. Vyšla poprvé v r. 17[62] v Amsterodamě. Rousseau uvažuje o útvarech vlá[dy] v jednotlivých zemích, dochází k závěru, že všade [se] hodí, dle povahy národa, vláda jiná. V kapitole I[X] pak zkoumá znaky vlády dobré.

Ptáme-li se přece obecně, která vláda je nejlepší, klademe tím otázku stejně nerozřešite[l]nou jako neurčitou; nebo ovšem otázku, na n[íž] lze dáti tolik správných odpovědí, kolik je mo[ž]ných kombinací v obecných i zvláštních postav[e]ních národa. Kdybychom se však ptali, dle čeh[o] poznáme, že určitý národ jest dobře nebo špatn[ě] spravován, tu již by bylo jinak, tu bylo by l[ze] vskutku otázku rozřešiti.

Avšak i tato otázka zůstává nerozřešena, p[o]něvadž každý ji chce řešiti svým způsobem. Po[d]daní chválí si klid státu, občané svobodu jedn[o]tlivcovu; jeden chválí více bezpečnost majetk[u], druhý bezpečnost osobní; jeden myslí, že nejlep[]ší vláda jest nejpřísnější, druhý soudí, že nejmír[]nější; ten chce zločiny trestati, onen je předchá[]zeti; jednomu se zdá pěkným, aby sousedé s[e] obce báli, druhému, aby si jí raději nevšímali; je[]den jest spokojen, je-li dosti peněz v oběhu, dru[]hý žádá pro lid chleba. I kdybychom se shodli [v] těchto a podobných bodech, byli bychom tím blí[]že cíle? Nedají-li se mravní veličiny přesně měři[]ti, jak bychom se shodli v jich odhadu, i kdy[ž] shodneme se v jejich označení?

Já aspoň se vždycky velice divím, že se ne[]uznává známka tak jednoduchá anebo že zúmy[]slně se nechce uznati. Účelem politického sdruže[]ní jest zachování a prospívání jeho členů. Nejlepš[í] známkou, že se zachovávají a prospívají, jest jic[h] počet a vzrůst.

Nehledejte tudíž jinde této známky, o níž jest takový spor. Jsou-li jinak všechny podmínky stejné, ta vláda je beze sporu nejlepší, za níž be[z] cizorodých prostředků, bez propůjčování občanských práv a bez zakládání osad, občanstvo vzrů-

a neustále se množí. Nejhorší vláda jest ta, níž národ se zmenšuje a vymírá. Nyní jest na s počtáři: počítati, měřiti a srovnávati. —

*

2. O zákonodárci.

(Kapitola VII.)

Zákonodárce jest v každém ohledu neobyčej- muž ve státě. Musí-li jím býti duchem, tím spí- musí jím býti svým posláním, které není ani adem, ani svrchovanou mocí. Jeho úřad, který tavuje republiku, není pojat do ústavy; jest to láštní a vyšší poslání, které nemá ničeho spo- čného s lidským vladařením; neboť, kdo oroučí lidem, nesmí poroučeti zákonům, kdo pak oroučí zákonům, nesmí již poroučeti lidem; ji- ak by zákony, jsouce nástroji jeho vášní, často n neustále prodlužovaly jeho nespravedlivosti; kdy by se nedovedl vyvarovati toho, aby osobní lediska neposkvrňovala posvátné jeho dílo.

Když Lykurg dal své vlasti zákony, vzdal se ejprve hodnosti královské. Většina řeckých měst byčejně svěřovala cizincům vypracovat své zá- ony. Republiky italské v nové době jednaly po- obně; tak se stalo i v Ženevě a to s prospěchem. ím za nejskvělejší doby svojí zřel, jak v jeho ně vznikají opět všechny zločiny tyranie a ocitl na pokraji záhuby, ježto sloučil na týchž hla- ách moc zákonodárnou i moc svrchované vlády.

—=○=—

ISUDKY.

Tisíckrát výmluvnější než Platon, tisíckrát ášnivější než Fenelon, tak poetický jako řecký ofista, tak náboženský jako arcibiskup, narozen době, kdy starý feudální svět zmíral, kdy Fran- e cítila již ve svém lůně hnutí zárodku radikál- í revoluce, dítě Ženevy, J. J. Rousseau, skoro ěmec vlivem Švýcarska, jeho vlasti, skoro ektář fanatismem Ženevy, jeho kolébky, skoro uřič svým pokorným demokratickým duchem adýchaným v řemeslné dílně svého otce, skoro rancouz prudkostí své řeči a klasicismem fran- ouzské výmluvnosti ... J. J. Rousseau zdál se ýti určen okolnostmi, dobou a svou povahou, by hrál tribuna spravedlivých citů ...

L a m a r t i n e, J. J. Rousseau.

•

Výmluvnost je stejně přirozeným darem ja- o velkým uměním. Rousseau nezanedbal žádné ásti tohoto umu.

V i l l e m a i n, Littérature au XVIII. siècle.

•

Jsou v něm dva lidé: utopista, jenž má mno- o chyb a člověk citlivý, jenž měl odvahu k citu také snad pravdivou dobrotu lidumilství. Tato ást přirozené vášně a skutečné dobroty vnukla u silné a vřelé stránky, v nichž je tvůrcem a enapodobitelný. Rousseau žije těmito krásnými tránkami.

D. N i s a r d, H i s t o i r e d e l a L i t t é r a t u r e f r a n ç a i s e.

•

Tážeme-li se, čím byl Rousseau ve své pod- statě, soudím, že dá se říci o něm jedním slovem: byl to člověk citu. XVIII. století zneužívalo nad míru rozboru: pojmy, věcné touhy byly zneu- znány a člověk, tato veliká bytost, byl snížen na nepatrnou věc. Cit ho zase vzkřísil. A čest tato náleží J. J. Rousseauovi.

E r n. B e r s o t, v úvodě ke spisu Saint Marc Girardina: J. J. R o u s s e- a u, s a v i e e t s e s o u v r a g e s. 1875.

•

Člověk divný, spisovatel mocný a kouzelný. Posuzujeme-li ho, třeba stále hleděti k jeho dvo- jí povaze. Byl-li sám sobě popravčím a mátl-li tolik sám sebe, pobouřil ještě více svět. Neokou- zloval toliko vášní, dovedl také, jak řekl By- ron, dodati krásy šílenství a zahaliti pošetilé činy nebo myšlenky andělskou barvou slov. On prvý vtělil našemu jazyku trvalou sílu, pevnost výra- zu, solidní vazbu, již před tím neměl a to je snad jeho největší sláva.

S a i n t-B e u v e, Lundis.

E m i l e je nejvlivnější kniha, která byla o vychování napsána. Je to jedna z knih plných zárodků o dějinách literatury, a cena takových knih neleží tak v částech jako více v celku. Dotkla se nejhlubších kořenů povahy lidské.

M o r l e y, J. J. Rousseau, II. sv. 249.

Vliv Rousseauův v době revoluce byl ne- smírný. Marie Joseph Chénier žádal ku př. v III. roce nové éry, „aby výchova celého národa děla se v duchu Rousseauova Emila. Zvláště ženy mi- lovaly autora Nové Heloisy, dávaly si jména dle jeho lásek, ano i moda R. vešla do oběhu. Paní de Stael velebí E m i l a jako „dílo podivu- hodné".

•

V Německu reformátor B a s e d o w provádí s učením R. přímo experimenty, L e s s i n g pro- hlásil, že „nemůže pronésti jména R. bez úcty". S c h i l l e r je nadšen „novým Sokratem, který chtěl z křesťanů udělati lidi." G o e t h e nazývá Emila „evangeliem učitelstva". Kant doznává, že žádná kniha ho tak hluboce nedojala jako Emile. Četl Emila s takovou chtivostí, že jeho denní procházky v jeho spořádaném a pravidel- ném životě byly jednu chvíli nepravidelny.

•

H e r d e r, jenž byl zván „německým Rous- seauem", zvolal: „Pojď, Rousseaue, buď mým vůdcem!"

•

Tolstoj o Rousseauovi.

Birjukov uveřejnil v A n n a l e s společnosti Rousseauovy r. 1907 stať T o l s t o j p o k r a č o- v a t e l R o u s s e a u a. Tu (sv. II., str. 15) praví, že Tolstoj poslal francouzské společnosti R. při založení dopis, v němž píše:

Rousseau nebyl posuzován spravedlivě a velkomyslnost jeho ducha byla zneuznávána; byl tupen všemi způsoby. Četl jsem Rouseaua celé- ho, ano, všech 20 svazků, i jeho slovník hudby. Já ho netoliko obdivuji, já ho v pravdě zbožňuji. V patnácti letech nosil jsem již na krku jeho obraz v medailonku jako svátost ... Mnohé

stránky mne tolik dojaly, že se mi zdálo, jakobych je byl psal sám.

Ruský spisovatel Gorbunov-Posadov napsal:

Myšlenky Rousseauovy a Tolstého jsou jako proud čisté, horské vody, který rázem smývá z poznání prach umrtvující paedagogické scholastiky a plodí v duši zdroj smělé, tvořivé myšlenky, jejíž ztělesnění může dáti našim dětem štěstí svobodné, tvořivé výchovy, jež jim bylo odňato násilnickou školou a dokonalou ospalostí myšlenky rodinné výchovy v tomto směru.

Alex. Herzen napsal:

Myšlenka — soustřediti se v sobě, odtrhnouti pásku vížící nás s domovinou, se současností, hlásá se dávno, ale špatně se uskutečňuje; vyskytuje se u lidí po každém nezdaru, po každé ztracené víře, o tuto myšlenku opírali se mystikové a svobodní zednáři, filosofové a illuminátové; oni všichni ukazovali na vnitřní odjezd — ale nikdo neodjel. Rousseau? I on odvracel se od světa, zatím co jej vášnivě miloval, odstrkoval se od něho, poněvadž nemohl býti bez něho. Jeho žáci pokračovali v jeho životě v konventě, zápasili, trpěli, katovali jiné, položili svou hlavu na špalek, ale neodešli pryč ani z Francie, ani se nevzdali své bouřlivé činnosti. Jejich doba nikterak nebyla podobna naší. Viděli před sebou množství nadějí. Rousseau a jeho žáci si představovali, jestliže se neuskuteční jejich idea bratrství, že stane se tak následkem hmotných překážek — tam spoutáno slovo, zde svázán čin — a oni úplně důsledně proráželi svýma prsoma vše, co překáželo jejich ideji; úloha jejich byla strašná, obrovská, avšak oni zvítězili. Zvítězivše, pomyslili si: Nuže nyní . . . avšak nyní je vedli na guillotinu, a to byla nejlepší věc, která se jim mohla přihodit: umřeli s úplnou vírou, odnesla je bouřlivá vlna, uprostřed boje, práce, opojení; byli přesvědčeni, že, až se vrátí tišina, ideál jejich se uskuteční, bez nich sice, ale přece se uskuteční. Konečně tato tišina nastala. Jaké štěstí, že všichni tito nadšenci dávno byli pohřbeni! Byli by museli viděti, že věc jejich nehnula se ku předu ani o píď, že jejich ideály zůstaly ideály, že nestačí rozbourati kámen za kamenem Bastillu, aby vězni byli učiněni svobodnými lidmi.

Montmorency v okolí Paříže . . Dům Rousseauův . . . Kdo si může pomysliti, pohlížeje na klidný domek, stojící uprostřed zeleného stromoví, že to byla Prometheova skála velkého člověka, jenž byl vinen pouze tím, že příliš miloval lidi, příliš v ně věřil, přál jim více dobra než oni sami sobě? Současníci nemohli mu odpustit, že prozradil tajné výčitky jejich svědomí, a opláceli mu strojeným smíchem opovržení, on pak se proto zlobil. Pohlíželi na básníka bratrství a svobody jako na blázna, bojíce se uznati v něm rozum, což by znamenalo uznati svou vlastní hloupost, ale on nad nimi plakal. Za celý život oddanosti, horoucí touhy pomáhati, milovati, býti milovánu, osvobozovati . . . nalezal ledabylé pozdravy a neustálou chladnost, nadutou obmezenost, pronásledování, klevety . . .

—o—

LITERATURA.

SPISY A ŽIVOTOPISY ROUSSEAUOVY V ČESKÉ LITERATUŘE.

1. Smlouva společenská, přel. Karel Ámek r. 1871 s životopisným úvodem v nákladu Švagrovského v Roudnici. (Rozebráno.)

Druhý překlad od dra Františka Šelepy nákladem J. Otty v Praze. (Světová knihovna č. 924—926.)

2. Emille, přel. dr. Ant. Krecar do Bayerovy Bibliotéky pedagogických klasiků, sv. XX., prvé vydání 1889, druhé vydání r. 1907; úvodní studie životopisná.

Druhý překlad: Rud. Brejcha, dr. Jar. Novák, Milan Svoboda 1910, 1911, 2 svazky v Knihovně pedagogických klasiků, nákladem Dědictví Komenského, úvodní studii napsal prof. dr. Jar. Novák.

3. Vyznání, přeložil Jiří Staněk, sv. I. 1910, sv. II. 1912, Levná Osvětová Knihovna, kterou vydává Karel Stanislav Sokol v Praze.

Druhý překlad od Milana Svobody připravuje se nákladem J. Laichtera na K. Vinohradech ve sbírce Otázky a Názory.

4. Nová Heloisa, přeložil A. Tvrdek, nákladem Jos. Pelcla, Praha, 1912. Dosud vyšly sešity 1.-6.

5. Výtah z Úvah o vládě Polsky, přeložil Josef Nováček, Pedagogium 1880, nákladem Fr. Urbánka.

6. Ukázky z Emila, přel. Dóra Hanušová, Česká Škola VI. 1884.

7. Články o Rousseauovi jsou dále v Riegrově naučném slovníku, v Ottově Slovníku naučném, ve Stručném slovníku pedagogickém (vydal Klika a Škol); Dějiny vychovatelství, Fr. Šimek, Praha, F. Urbánek 1875; Dějiny literatury všeobecné, Václav Petrů, Plzeň, Steinhauser 1881; Dějiny řeči a literatury francouzské, Richard Branžovský, Tábor, P. 1885; Dějiny novodobé literatury francouzské, Gustav Lanson, přel. O. Sýkora, Praha, u J. Laichtera 19.. Myšlenkový vývoj evropského lidstva od Fr. Drtiny, Praha, u Laichtera; o R. také III. sv. Vybraných kapitol z dějin vychovatelství v Úlehlově Sborníku učitelstva moravského 1905-6 a konečně Dějiny novověké filosofie od Rich. Falkenberga, přel. dr. F. X. Procházka u Laichtera 1899. Česká bibliografie R. sneSena v I. svazku Annales de la société J. J. Rousseau r. 1905 od prof. J. Kubína. — Nakladatelství J. Pelcla připravuje vydání spisu prof. Sýkory: J. J. Rousseau, život a dílo.

R. H. Quick, Vychovatelští reformátoři, přel. Břet. Foustka, Praha, Laichter, 1907 (str. 185—21.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK, společnost s ruč. obmez. Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. • V Praze, dne 28. června 1912. Číslo 26.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

J. KOŠEK:

STOPY.

Pouští žárnou lev dravý šel
ukojit žízeň, již v prsou měl,
krutá jež hrdlo svírala.

Horkými šípy se slunce lilo
ve hřívu dýky vráželo, bilo,
kdy v písek svůj klopil zrak.

Stopy náhle zřel, půdou jež vedly.
Ony jej lákaly, pomalu svedly,
směr jejich by v dálky sledoval.

Šílená touha v prsa mu sedla,
stopou jej horkem ku břehům vedla,
neb aspoň zdálo se mu tak.

Vody chlad již cítil, vánku vání,
písčitou jež procházelo plání,
a dál se proto stopou hnal.

Když posléz malý uzřel val,
tam otisk nohy lva už znamenal,
jenž žízní trápen šel též pít.

A tělo vysílené jeho v jeden skok
se k předu hnalo, kde vody tok
měl jeho skojit žádosti.

Však nezahlédl ještě vodních sil,
když v prsa smrtný projektil
se zaryl, vyslán zákeřně.

Lev umíral a těžce platil víru svou
ve stopy, jimiž lvi jiní jdou,
by osvěžili hruď vypráhlou. —

—○—

JOSEF PELÍŠEK:

IVAN ALEXANDROVIČ GONČAROV.

(K 100. výročí jeho narození.)

„Vám jek všecko jedno, ať se nahodí ničema, hlupák, netvor nebo řádná, dobrá povaha, vy všecky kreslíte stejně: k nikomu nemáte lásky ani nenávisti! — Ale je to tak dobře, musí to tak být, po tom se pozná umělec!"

Není-li v přítomné době dosti mocných literárních dojmů, obrací se přirozeně pozornost zpět k starým, uznaným koryfeům, činí si je předmětem láskyplného studia, obohacuje biografický materiál novými a novými podrobnostmi, formuluje konečný kritický soud. To je obecným zjevem každé literární stagnace, stejně jako hlučně slavená literární jubilea a výročí.

V řadě jich došlo minulých dnů na Gončarova. Sto let od narození (18. června) je vítanou příležitostí pohovořit si o autoru Oblomova jako spisovateli i člověku, hlavně však spisovateli, neboť život Gončarovův nevykazuje žádných překvapujících obratů, krisí a všeho toho, čím je tak bohat život Dostojevského i jiných. Život Gončarovův běžel klidně obvyklými kolejemi, jak počal v nevelikém statku simbirském, v domě se starým zanedbaným sadem, jenž se ponenáhlu skláněl k široké Volze, přecházel přímo v březový lesík (neboť plot, jímž byl ohražen, dávno se skácel a strouchnivěl!), v němž byla zlověstná strž a zapomenutá besídka... Vzpomínáte si přece na scenerii Strže? — A stejně známě se poslouchá, co vypravuje Gončarov o prostředí svého dětství: „A po příjezdu domů, po absolvování universitního kursu, zavanulo na mne toutéž „oblomovštinou", již jsem pozoroval v dětství. Již zevnějšek rodného města nebyl než obrazem spánku a nečinnosti. Tytéž většinou dřevěné, stářím zčernalé domy a domečky s mezipatry, zahrádkami, místy se sloupy, obroubené příkopy, jež hustě zarostly pelyňkem a kopřivami, nekonečné ploty, tytéž dřevěné chodníky s rozestouplými prkny, tatáž prázdnota a mlčení na ulicích pokrytých hustými vzorky prachu. V celé ulici je slyšet, jede-li vjorstu daleko tělega nebo bouchá-li chodec botama po dláždění. Až se ti samému zachce spánku, jak se tak díváš na ten klid, na ospalá okna se spuštěnými záclonami a žaluziemi, na ospalé fysiognomie těch, kdož sedí po domech, nebo na osoby, s nimiž se potkáš na uli-

ci. „Nemáme co dělat!" — jakoby zívajíc uvažovala každá ta tvář pohlížející na vás lenivě: „nepospícháme, žijeme — chleba žvýkáme, nu a nebe začuzujeme!"

Ale nebylo by správné viděti dětství Gončarovovo jen na tomto pozadí blahobytu a lenivé bezstarostnosti. Byly v rodinném životě Gončarových i stíny, časná smrt otcova, duševní choroba sestry pozdějšího spisovatele, bylo i dosti podmínek pro zdravý, normální vývoj. Vedle matky působil mnoho k tomu kmotr Gončarovův, vysloužilý námořník Tregulov, vylíčený v autorových Vzpomínkách pod jménem Jakubova. Skřížením různých těchto vlivů, „oblomovštiny" se strany jedné a věcné praktičnosti a ztřízlivosti se strany druhé se stalo, že Gončarov vyspěl v povahu zároveň blouznivou i praktickou, v něco středního mezi oběma Adujevy, strýcem a synovcem.

Po nedlouhém pobytu v podměstském pensionu Gončarov dán na moskevské obchodní učiliště, odkudž v 18. svém roku vstoupil na slovesnou fakultu moskevské university. Četl-li dříve, co se mu pod rukou namanulo, v Moskvě již dbal pečlivého výboru, studoval horlivě a vůbec si zasloužil jména řádného studenta, jenž se neúčastnil ani nadšených schůzek studentských kroužků třicátých let, v jichž čele stál Herzen s Ogarevem. Nezajímal se o Hegela a Saint-Simona a zůstal již takovým. Zato horlivě studoval cizí literatury, učil se na nich dokonalé formě a nepochybně prožíval dobu romantických vznětů a jinošské blouznivosti, jak je později se zálibou líčil ve svých románech. Přežil asi tehdy, při přechodu z university do praktického života, neli duševní krisi, tedy řadu zklamání a rozčarování, dokonce i období hmotného nedostatku. Potom počal svoji úřednickou dráhu, jíž šel téměř čtyřicet let! Z ní těžil pro řadu svých úřednických typů (Petr Ivanovič Adujev, Adjanov, Nil Andrejevič, Suďbinskij, Teranťev) lidí vesměs suchých, bez vřelejšího vznětu a jakoby jen součástech stroje, jímž se mu zdála úřední služba. Ne, nevábilo Gončarova to úřednické prostředí! V něm tak naprosto byl nemyslitelný člověk, po němž tesknil s Iljou Iljičem Oblomovem!

Nešly mu z hlavy, „nedávaly mu pokoje", zcela jiné obrazy. Vynořovaly se postavy, s nimiž se kdysi znal, postavy zdánlivě zapomenuté, mihaly se před ním a „navrstvovaly" se typy. Vznikal po Obyčejné historii zvolna Oblomov a současně si nastínil plán Strže.

•

Literární svoji dráhu Gončarov počal v polovici let čtyřicátých Obyčejnou historií, jež mu získala nadšenou pochvalu Bělinského. „Všichni přítomní spisovatelé, psal Bělinskij, mají mimo talent ještě něco, a toto něco jest důležitější samého talentu a tvoří jeho sílu: Gončarov nemá ničeho mimo talent, jest více než kdokoliv básník—umělec." Povzbuzen úspěchem svého prvého díla Gončarov hned počal pracovati na Oblomovu, pracovati již sebevědoměji a jistěji než při prvním románě, nanášeti barvy rozvážněji, pečlivěji kresliti charaktery a vystříhati se upřílišněného, hledaného humoru. Roku 1849 objevil se v tisku „Sen Oblomova" a úspěch jeho přivedl vlastně teprve Gončarova na myšlenk[illegible] vykresliti svého hrdinu v celé šíři, nejen v ne[illegible] hybném spánku. Pracoval na románu až do rok[illegible] 1852, kdy se mu naskytla možnost účastniti s[illegible] výpravy do Japonska, podniknuté vládou za ú[illegible] čelem obchodních smluv. Výsledkem dvoulet[illegible] cesty kol světa byl obšírný cestopis „Fregata Pa[illegible] lada, vzniklý z dopisů přátelům psaných.. Dvo[illegible] svazková kniha dočkala se ještě za života Gon[illegible] čarovova řady vydání a jest neobyčejně cenná j[illegible] tím, že možno v ní pozorovati jednotlivé složk[illegible] tvorby Gončarova. S pouhými záznamy sběhšíc[illegible] se událostí pojí se promyšleně a poněkud j[illegible] umělecky propracované zprávy o tom, co spatři[illegible] a posléze i skutečné umělecké studie, jak jest t[illegible] mu na př. v charakteristice Rusa v protivě [illegible] Angličanu. Autor zalétá náhle vzpomínkami d[illegible] rodné Oblomovky a zevšeobecňujícími, prom[illegible] šlenými rysy kreslí jakousi skizzu k „Oblomovu[illegible] na němž stále pracuje.

Román vyšel roku 1859, v předvečer osv[illegible] bození nevolníků a v době intensivní práce, kd[illegible] společnost plně pochopila vnitřní smysl činnos[illegible] Bělinského, Herzena, Černyševského, Dobrolju[illegible] bova a žádala si od literatury živé současnost[illegible] sloužit zlobě dne, vést. Proto nadšeně uvítal[illegible] i Turgeněvovo Šlechtické hnízdo a ce[illegible] kem chladně současně vyšlý román Gončarovov[illegible] Teprve Dobroljubov ve stati „Co to je oblomov[illegible] ština?" vyjasnil ohromný význam Oblomov[illegible] v němž uviděl základní povrchový rys všech r[illegible] ských lidí.

Počátkem let šedesátých Gončarov sloužil [illegible] censurním ředitelství a byl redaktorem oficiál[illegible] Severní Pošty. V té době horlivě pracov[illegible] na třetím svém románu Strži. — „Román na[illegible] padl mi v roce 1849, když jsem po 14leté nepř[illegible] tomnosti přijel podívat se na Volhu, k příbu[illegible] ným", — píše Gončarov ve stati „Lépe pozdě ne[illegible] nikdy." — „Zde tlumem se ke mně nahrnul[illegible] staré, známé osoby, spatřil jsem trvající ješt[illegible] patriarchální život a zároveň náběhy k novém[illegible] směs mladého se starým. Sady, Volha, strže Po[illegible] volží, rodný vzduch, vzpomínky na dětství — všecko to mi plnilo hlavu a bránilo skoro dokon[illegible] čiti Oblomova. — Částečně jen v hlavě, částečn[illegible] nedbale napsaný na útržcích papíru vozil Gon[illegible] čarov svůj třetí román kol světa na Palladě [illegible] teprve po vydání cestopisu a r. 1857 Oblomov[illegible] oddal se mu cele. Ukončil jej však přece až po[illegible] čátkem let šedesátých, po práci téměř dvacet[illegible] leté.

Po vydání této Strže Gončarov téměř ú[illegible] plně se odmlčel, až na občasné, nevelké n[illegible] črtky a stati, jež byly jen důkazem, že neodmlč[illegible] se pro úpadek nazíravosti, že kresba jeho nepo[illegible] zbyla jasnosti a styl svěžesti. V jedné z těcht[illegible] drobných prací zodpovídal sám otázku, proč ni[illegible] čeho už nepsal a nepíše. — „Nemohu, neumím[illegible] To jest nemohu a neumím psáti jinak než kre[illegible] bami, obrazy a při tom velikými, tedy psáti dlou[illegible] ze, zvolna a těžce." — Zdálo se mu, že život — příliš blízký a ještě proudící — nestačí „vrstvi[illegible] se" v typy, a mlčel již až do konce svého živo[illegible] ta — 15. září r. 1891.

•

Počav literárně tvořiti, Gončarov dle vlast[illegible] ních svých slov neznal významu svého díla. —

I na mně, praví, projevil se nevysvětlitelný proes tvořivosti, to jest umělci samému neviditelé, instinktivní stělesnění pomocí péra — štětce ěch neb oněch životních epoch, jichž ho osud uinil účastníkem nebo svědkem." — „Bělinskij rávem přikládal nesmírný význam uměleckému istinktu", praví na jiném místě a myslí na celou voji literární činnost, neboť teprve ex post patřil ve svých třech románech jediný a jasně yložil veškeré své typy, celý vnitřní smysl svého terárního díla.

V celém souboru Gončarov zobrazil tu přehodnou dobu, kdy dokonal se přelom veřejného ědomí, kdy stal se nesnesitelným společenský ád, založený na nevolnictví, ale zároveň bylo říliš časně k převratu, neboť byla ještě příliš eliká zatemnělost mass a příliš silný odpor priilegovaných, lpících přirozeně na starém poádku. Z nich vyšel i Gončarov a ve svých cím vlastních zažitků prohřátých obrazech zahytil probouzející se, ale neprobuzenou ještě us.

Tak především v Obyčejné historii ápas strýcův se synovcem jest odrazem právě očínající se přeměny pojmů a mravů. Starý svět yčerpán postavou synovce, střízlivé seznání neyhnutelnosti práce vyjádřilo se ve strýci. Proto aké postava strýcova jest bledší, méně plastická, e ono seznání teprve se rodilo. — Naděnka jest cerou nové doby v tom, že se zamilovala do ladého Adujeva bez ptaní po matčině svolení že později vycítila přednosti hraběte a přešla a jeho stranu proti Adujevu. Ale tím skončila, epřeměnila své seznání ve skutek, zastavila se nechápání.

Oblomov jest stělesněním spánku, nečinosti, nehybného, mrtvého života, přelézání ze ne do dne. Nikdy se neprobudí. — Gončarov liuje i těch několika uvědomělých slov, jež vloil Oblomovu do úst, neboť toho nebylo třeba, poněvadž dále, za oblomovským hřbetem (výaz Herzenův kdesi ve Zvonu) odkrývala se mi alší, třetí perspektiva, obraz Probuzení."

Hrdina této epochy, Rajský, jest probuzený blomov: umělá, nová záře bleskla mu do očí. le protahuje se ještě patře kolem a ohlížeje se a svoji oblomovskou kolébku.

JIŘÍ PALACKÝ.

I.

Palačtí, předkové Františka Palackého, ždy přebývali podle rodinné tradice v Hodlavicích, vesnici ležící mezi městy Valašským Meziříčím a Novým Jičínem. Asi míli vzdálea je od Hodslavic vesnice Palačov. Písemné zprávy o Palackých nepřekračují však 18. toletí. Matěj Palacký byl v letech 1705—1711 ojtem v Hodslavicích; po něm jeho syn Jiří zemřel 1785); syn tohoto Jiří (zemřel 1806) yl dědem Františka Palackého a Palacký připomíná, že se na něho pamatuje z dětství. Tento Jiří však nebyl fojtem, nýbrž bydlil v halupě, kdežto hodslavské fojtství držela starší linie dědičně. A v té chalupě narodil se i Jiří Palacký, otec našeho Františka Palackého, sedlák a učitel, obchodník a krejčí.

Hodslavice náležely ku panství hradu Štramberka, jež drželi v rukou svých měšťané Nového Jičína svobodně až do r. 1621. Jičínští byli horliví protestanté, súčastnili se „ohavné rebellie" a císař Ferdinand II. vzal jim za trest všecka panství a Štramberk dal Jezovitům.

Jezovité vedli dlouhé a kruté boje s poddanými svými, aby je přivedli k víře, „že žádný spasen býti nemůže v jiné víře než v té, kterou drží, věří, káže a učí svatá katolická a apoštolská církev římská." Obyvatelstvo všech těch kopců a hor, jež se rozkládají okolo vysokého Radhoště, hlásilo se k církvi podobojí a zejména k jednotě Bratří českých. Jak pevně se drželi horalé, poznáváme z historie. Z té krajiny vyšli r. 1722 mužové, kteří založili světoznámý Herrhut na panství hraběte Zinzendorfa v Sasku. Z úst starého fojta Josefa Palackého i svého otce slýchával František Palacký, že ještě za panování Marie Terezie konávaly se právě u Palackých nábožné schůzky tajných evangelíků z celého okolí a ovšem skrytě, obyčejně v noci. Někdy pak, když některý jezovita nebo špehoun slídil po kraji, evangelíci utíkali se na modlitby a čtení pobožných knih do hloubi lesů Domoracких, a na potřebných místech rozestaveny byly stráže, aby prozrazeni nebyli. Tu zpíváno, modlitby se dály a čítány knihy starobratrské, jež mívali zakopané v hustinách lesů. Skrývání trvalo až do prohlášení tolerančního patentu od Josefa II. r. 1781. Poněvadž však v tolerančním patentě dovoleno bylo evangelíkům přihlásit se jen k obecným tehdejším vyznáním buď helvetského nebo augsburského vyznání, Hodslavští (také okolní vesnice) přidali se k vyznání augsburskému a tak do dneška trvají.

Jiří Palacký, otec historiografův, narodil se 18. prosince 1768. Byl tedy jinoch v době, kdy evangelíkům vyšly červánky. Toužil vstoupit do služby církve a strojil se na cestu do Uher, aby tam nabyl ve školách evangelických potřebného vzdělání. Ale nedostal se do Uher, vrchnost rozkázala mu, aby nastoupil úřad školního učitele v Hodslavské církvi. Pobyl tedy jen krátce na školách v Novém Jičíně a v Hranicích a již r. 1784 stal se prvním rektorem škole hodslavské. Oženil se 2. února 1790, pojav za manželku Annu Křižanovu z Hodslavic, dívku sedlákovu. Škola tenkrát učitele neživila. Proto Jiří Palacký vedle vyučování školního byl také obecním písařem v Hodslavicích a jsa spolu chalupníkem ve vsi, pracoval v hospodářství polním, vedl všelija-

ké obchody (na př. s máslem) a provozoval i umění krejčovské.

František Palacký byl nejstarší z dětí Jiřího, kterých bylo všech 12, ač jen sedm dožilo se věku. Otec vystavěl sám sobě a svým nákladem školu hodslavskou asi r. 1797, dosti prostrannou, ve které bydlil i zastával úřad učitelský až do r. 1829. A František o sobě vypravuje, že jako chlapec s jinými bratřími a sestrami konal otci všecky nahodilé služby věku svému přiměřené: nosíval obecní kurendy po vsích sousedních, vyháněl krávy na pole a chodil i do hor na houby, maliny a jahody, které potom v Nov. Jičíně prodávány byly a a on k nevýmluvné radosti své dostával z výdělku pokaždé několik pataků. Jiří Palacký vzdělal se nad svůj věk, žena jeho literní vzdělanosti neměla, nerozuměla žádné jiné řeči než mateřské, ale měla rozum přirozený a soud bystrý. František přilnul ke knihám otcovým. V pátém roce věku svého přečetl celou bibli, ve které kromě příběhů Mojžíšových a Josefových poutaly mysl jeho věci tajemné, kterým nejméně rozuměl — milostné písně Šalomounovy a průpovědi Jesusa Syracha. Brzy potom byl prvním, ač nejmladším žáčkem ve škole svého otce.

První cestu do světa František Palacký nastoupil jako devítiletý chlapec o vánocích 1807. Otec zavedl ho do panské vsi Kunvaldu, aby se tam naučil německy. Byl tam půldruhého roku na bytě u sládka Wernera, který od Jiřího Palackého kupovával dřevo do pivováru. Škola kunvaldská byla neobyčejná. Založena byla od Marie Walburgy, hraběnky Truchsesové na Zeitwaldburku, rozené Harrachové. Ústav byl veliký, poněkud podobný Salzmannovu (německý pedagog 1744—1811, učitel náboženství v ústavě Basedově v Dessavě zřídil později vlastní ústav vychovatelský, jenž měl velikou pověst). Hraběnka vedla náklad na ústav a mnoho sobě na něm zakládala. Kromě škol vesnických vyučováno ještě zvláště na zámku asi 32 vybraných chlapců a tolikéž asi děvčat rozličného rodu a věku. Přednášeny i počátky všeobecných dějin, antropologie, fysika, hospodářství a p. Hraběnka sama vyučovala. Vedle ní několik učitelů, z nichž čtyři Palacký jmenuje: Jurende, Turek, Schneider, Richter. Na poslední zkoušce veřejné František Palacký zapsán do zlaté knihy jako pátý a dostal od hraběnky za odměnu pilnosti knihu o lásce k lidem. Otec Jiří vzal chlapce předčasně ze školy, neboť se obával, že kaplan Turek usiloval Františka získat, aby přestoupil k církvi katolické. Jinak škola kunvaldská na vyšší rozkaz po několika letech byla zavřena, protože byla příliš svobodná pro dobu Františka I.

Jiří Palacký poslán byl v květnu r. 180[illegible] od panství Novojického za dozorce a průvod[illegible] čího asi patnácti vozů, které vezly náklad pr[illegible] vojsko rakouské do Hodonína. Dříve než ta[illegible] dojeli, dostal rozkaz z Hodonína, aby se ná[illegible] klad vezl do Trenčína, poněvadž vojsko ra[illegible] kouské změnilo svou posici. Za té příležitos[illegible] Jiří Palacký poznal se v Trenčíně s kazate[illegible] lem sboru trenčanského Janem Zoubkem [illegible] s učiteli tamější luter. latinské školy, a tak [illegible] srpnu 1809 zavedl Františka na nižší gymna[illegible] sium do Trenčína. Po čase přešel Františe[illegible] do Prešpurka na lyceum r. 1812, jež se přibli[illegible] žovalo tehdejšímu studiu na universitě. Šel [illegible] otcem do Prešpurka z Hodslavic pěšky a 2[illegible] srpna tam dorazili.

František Palacký ovšem přijíždíval n[illegible] prázdniny (ne vždy), přes to styk otcův s ní[illegible] namnoze veden byl písemně. A té okolnost[illegible] děkujeme za vzácné a památné dopisy, jež s[illegible] nám zachovaly, z nichž zejména poznávám[illegible] ducha Jiřího Palackého. Nejen na tom, co sy[illegible] o otci zaznamenal, nýbrž na těchto dopisec[illegible] poznáváme, jak vypadali lidé naši z rozhra[illegible] věku 18. a 19. kteří vyrostli v evangelic[illegible] ké tradici. To není prázdné slovo.

—=o=—

ARTHUR OPPMANN (Or-Ot):

DÉMONI.

(Z polštiny přeložil J. P.)

Kraj vyrvu mu, jenž sluncem zalit byl,
než hvězd naň padne odlesk modravý,
můj spár, jenž jemu — děcku tělo zryl,
v něm — jinochovi duši zkrvaví.
Pod nátiskem mých drápů dychtivých
se velkých snění příze potrhá,
jej vyrvu z kraje sluncí ohnivých
já vševládná — já velká — bída já!

Snah vznešených mu pramen vypiji
všech péčí denních cestou vítěznou
a studem v prach ho srazím po šíji
a zkazím hladu dlaní železnou,
vyhlodám mozek, krev mu vyssaji,
jak ptáče zdusím ramen stisknutím
a hynout! hynout! hynout! potaji
za tělem srdce s duší donutím!

A když se vzepře muce krvavé,
pln myšlenek a hrdosti a sil,
ďábelské vnady použiji své,
vroucí mu lávou naplním spleť žil;
těl chvějících ho leskem oslním,
mozek mu prožhne řeč má opojná,
— pak vražedná vstříc ňadra rozvlním
já vášnivost, orgií královna.

Když mladá krev v něm bouřně zapění,
když furie jím zvládne šílená,
on v divoké se zvíře promění
v bakchantek sevřen bílá ramena.
Tu hnusných chtíčů zmiji v hruď mu dám,
život jej bahnem ztřísní, rozruší —
a smrt pak! smrt! smrt! potom zavolám
na jeho tělo, srdce, na duši!

Nebude stoupat na skal útesy,
by v záři slunce velké činy snil.
Bude jak hvězda slétlá nebesy
do bláta, neb svou čest byl promarnil.
A zatouží-li k výškám modravým,
sám cynismem své nitro poraní,
neb kypícím ho jedem otrávím
já alkohol, já démon zmírání!

Jej vděkem zvábím sněných perspektiv,
když výčitek jsem dříve odňal tíž,
a pak z mých spárů nevyjde víc živ,
před hrůzou ze mne neunikne již.
Já v každém nervu zkázu dám mu znát,
v číš namísím mu nových trýznění
a tělo, srdce, duši umírat
pak nechám zvolna — —: Démon šílení!

—=o=—

SVETOZAR ĆOROVIĆ:

STANA RANKOVIČOVA.

Obrázek z hercegovského povstání.

Přeložil Jar. K. Pojezdný.*)

Noc. Dvůr před Rankovičovou chalupou, která stojí v levo, v chatrném stavu. S pravé strany domek Stojčiče. Nad oběma se zdvihá hora, po níž se křivolace vine stezka. Na prahu své chalupy sedí Rankovič, mladý, bledolící jinoch, a otesává jakési dřevo. Před ním stojí Bumbič, Repatica a Stojčič, selští hoši, ozbrojení, zahalení do dlouhých, černých struk.**)

B u m b i č: „Co tě to jenom, člověče, napadá?... Či snad chceš trhati oblaka s nebe, nebo krotili hromy?... Nechej hlouposti, když už nejsi školákem a řekni nám zkrátka a dobře: půjdeš-li s námi?...

R a n k o v i č (chladně): „Co ti mám na to říci?... Myslil jsem o tom, myslil a konečně vymyslil, že nepůjdu. Jděte si sami a buďte s bohem, ale já zůstanu seděti doma, kde jsem doposud seděl."

B u m b i č: „Hanba je to a ošklivá ostuda, že zůstaneš za námi. Když všichni bratří povstávají a chápou se zbraní, aby se bili za svobodu a napili vražedné krve, ty jediný zůstaneš zde, za pecí, jako nějaká bába?! A když v žádné vesnici v okolí dle přísahy jediný bratr u sestry nezůstal, musí býti jenom naše ves Bohem prokletá, aby se nám jeden přítel zpronevěřil? Když druzí bratří nešetří ani krve, ani domů, ani statků, budeme jich šetřiti my a nepůjdeme za nimi?"

R a n k o v i č: „Když vás omrzel život, a chcete ho zničit, tož si jděte, bratří, s pánem bohem. Já vám v tom nemohu zabrániti... Ale s vámi nejdu!... Hlava není tykev, abys dnes rozbil jednu a zítra koupil novou."

R e p a t i c a: „A což pak je tvá dražší, než naše? Což jsi ty něco více než my, nebo moudřejší? A myslíš snad, že když nezahyneš s námi, že budeš žíti na věky a že nikdy smrt nepřijde, aby tě skosila?..."

B u m b i č (posměšně): „Nebo tě matka rodila na jemnějších poduškách, pod hedvábným jorganem,***) obláčela do zlaté košilky a krmila medem a cukrem, že jsi přivykl panskému životu a nerad bys ho opustil?... Či tebe Turci nesužovali, ale snad jako rodného bratra objímali, a milovali a na rukou nosili?... Tebe nehoní, nehrají o tvou hlavu, neplijí ve tvář, ani ženy neberou jako druhému? Což pak jsi neviděl, jak jednoho dne uprostřed vsi zabili Gavra Vukoviče a jeho dceru Anči?... Máme čekati, až nás všechny tak odpraví?..."

R a n k o v i č: Ať si zabijí koho zabijí, mě nezabijí... Na mě jsou dobří... Ostatně, když věc uvážíme, co škodí, když někoho škrábnou?.. Oni jsou agy,†) tedy je jim to dovoleno, a kdo je agou, tomu jsem sluhou... Což to tak nezařídil sám Bůh? Kdyby to nebyla jeho vůle, také my bychom kouřili z dlouhého čibuku, milovali desítky mladých děvčat, jezdili na koních a připínali si šavle... Byli bychom agy a oni otroky a klaněli by se nám až k zemi."

B u m b i č: „Nechej, pro boha, toho rozumování! Nejsi ani jáhnem, ani knězem, ani biskupem, abys dovedl mudrovat... Ale řekni raději: chci Turky, chci spíše, aby po mně šlapali, než abych byl vlastním pánem — to ti lehčeji uvěříme..."

R a n k o v i č: „Ať si po mně třeba šlapou.. kdyby po mně nešlapali oni, šlapal by někdo jiný, mně je to jedno..."

R e p a t i c a (Bumbičovi): „Nechej, bratře, toho mnicha. Nadarmo mluvit do hluchého. Ať si zůstane doma a je z něj třeba turecký kůň, když chce. Má-li chomout rád, ať si ho nosí!"

B u m b i č: „Ale přece bych rád chtěl, abychom byli svorni a nikdo nezůstal zpět... Naše ves je od jakživa proslavená, má dobrou pověst a neposkvrněnou čest, ale teď ji má ztratit pro jednoho a býti na posměch?"

R a n k o v i č: „Na mou duši, že ji pro mě neztratí. Jeden člověk sem, jeden tam, na tom nesejde... Jedna vlašťovka jara nedělá..."

B u m b i č (dívá se naň): „E dobře, ať si je tedy tak! Ale řekni mi, na koho tolik bereš ohled?... Z rodiny nemáš dnes nikoho, než jedinou sestru. A já opouštím matku, a ještě dva malé červíčky s ní, kteří jí spíše překážejí, než pomáhají, a v domě není chleba ani soli..."

R e p a t i c a: „I já opouštím sestru a matku. Věř mi, chci, aby spíše hladem zemřely, než aby

*) Právo provozovací zadává překladatel.

**) část jihoslov. mužského kroje, plášť, p. p.

***) Přikrývka postelní; p. p.

†) pány.

po nich Turci na koních jezdili a já zůstal za ostatními a pohanil sebe i ves."

R a n k o v i č: „Vám je lehčeji, protože jich máte více... Ale já mám jedinou sestru, co si s ní počnu? Mám ji snad zavésti do lesa, mezi duby, a na jednom ji oběsiti?"

R e p a t i c a: „Má tu mou kolibu, ať si do ní jde, jako do své... Zapřísahám matku svou láskou a sestru svým životem, aby ji ostříhaly lépe než mě. A je-li ti toto ještě málo, zakleji je, aby jí sloužily jako otrokyně."

R a n k o v i č (pokrčí rameny): „Já přece nechci."

B u m b i č: „Nechceš?"

R a n k o v i č: „Nechci!"

S t o j i č (vzplane): „Pak tě nepotřebujeme! Nechte ho bratří, bázlivého zajíce, ať si v díře třeba zdechne, dokud mu psí zuby nečisté maso jeho nevytrhají!"

R a n k o v i č (vstane): „Ale nechte mě, dejte mi pokoj! Já vás ani nezval! Co vám pomohu?... Nejsem kralevičem Markem, abych pobil sto Turků... To vám nepomůže, půjdu-li či ne!..." (Odejde domů.)

R e p a t i c a: „Ať si zůstane, nechte ho!... Raději hleďme, abychom se sami s ostatní družinou ve jménu božím vydali na cestu... Nemáme již na co čekati..."

B u m b i č: „Vezmi ho ďas, nešťastníka! Zavoláme naše lidi, aby nám donesli brašny. Musíme se s nimi také rozloučiti, protože, na mou věru, bez jejich požehnání se na cestu nevydám. Když padnu v boji, bude mi lehčeji, vím-li, že mi odpustili."

S t o j č i č: „A já se nemám ani s kým loučiti, ani políbiti. Co mám šatů, to mám na sobě, co mám chleba, to mám u sebe!... Jenom tato chalupa mi ještě zbyla, kterou mi zanechal otec, abych v ní býval. Teď i ona připadne Turkům..."

B u m b i č: „Zase se do ní vrátíš, dá-li Bůh!"

S t o j č i č: „Nikdy, bratře!... Tuším cosi, že sem již nikdy nevkročím... A ostatně nepotřebuji žádného domu!... Když nesu život do ohně, třeba také zde oheň nechati... (Vejde do domu, a vrátí se s hořící loučí.) Tak to udělám! (Vhodí louč na krov, který počne hořeti.) Tak, tak!... Ať si shoří, prázdná, ať shoří do základů!..."

R e p a t i c a: „Cos to učinil, nešťastníče?"

S t o j č i č: „Nic. Tak učinilo již tři sta lidí, proč bych já nemohl?... Když zahynu v boji, aspoň mi pohan nepohaní prahu! (Krov hoří a počne ozařovati dvůr.) Vidíte, podívejte se, jak se jasní! Což to není lépe tak?... (Plameny rostou. Chalupa hoří, praská.) Slyšíte, jak plamen zpívá?... Kdyby byly Vánoce, byl by to věru pěkný oheň na badňáky!"††)

(Z vesnice slyšet velký hluk a hlasy: Hoří! Kde? Co hoří?)

S t o j č i č (volá): „Pojďte, pojďte, bratří a hleďte! (Přihrne se asi třicet mladších i starších vesničanů. Všichni mladí jsou ozbrojeni a zabaleni do struk.) Ale, nikdo ať se neopováží hasiti! Ještě teď, v noci, se vydám s celou četou na cestu, tedy chci, abychom viděli!..."

††) velká dřeva, která se pálí o Vánocích; p. p.

(Přichází asi dvacet starších a mladších žen s děvčaty. Všechny nesou torby, tykve na vodu a čutory.)

B u m b i č (vycházeje jim naproti): „Což, jste hotovy?"

S t a n i č o v a (vysoká, hezká blondýna): „Už dávno."

B u m b i č: „A my právě chceme vyraziti..."

S t a n i č o v a: „A kde máte Rankoviče?"

B u m b i č (mávne rukou): „Nech ho!"

S t a n i č o v a (živě) „Co je?... Kde je?"

B u m b i č: „Mladík se bojí krve, bojí se boje, nechť si tedy zůstane doma, hlídat, jako junák a junákův syn! (Všeobecný smích. Staničova zůstala celá zapýřená. Hoši a děvčata si mezi sebou šeptají.)

B a b k a s t a r á (malá shrbená stařena, s holí v ruce, přistupuje k Bumbičovi): „Tu máš, synku, něco na cestu!... (Rozvazuje starý, špinavý šátek a vybírá peníze.) Bude se ti to hodit. Šetřila jsem celé roky, abych měla něco na černé dni — a teď ti to dám..."

B u m b i č: „A což pak ty, maminko, zůstaneš s prázdnou dlaní? Mám ti všechno vzíti?"

B a b k a s t a r á (strká mu peníze do ruky mocí): „Nepotřebuji!.. Nechci... Nepotřebuji... Já si již najdu... já mám...(rychle) Víš, ušetřila jsem si ještě jednou tolik..."

B u m b i č: „Děkuji ti, matko!" (Líbá jí ruku a šeptem s ní mluví.)

R e p a t i c a (mluví s Gašičovou, malou, hubenou dívkou): „Abys věděla; dej mi na sebe dobrý pozor! Chraň si tváře i cti a zachovávej přísahu, nebo jak se zpronevěříš víře boží, a podíváš se na druhého, víra boží tě zabije a obrátí v ledový kámen, a budeš tak státi až do skonání věků, aby se ti celý svět vysmál."

G a š i č o v a: „Kdybych na jiného pohlédla, ať dá Bůh, aby mi oči vytekly a já jich neměla. Kdybych s jiným milostné řeči vedla, ať mi ústa zkamení a nechť oněmím na věky!..."

R e p a t i c e (obrátí se k sestře): „S Bohem, sestro! Ostříhej mi matku, ať nemusí na stará kolena plakati a nad tebou, či nade mnou se trápiti!..." (Obejme se s ní. Také ostatní se počnou objímati a líbati. Někteří pláčí.)

B a b k a s t a r á (objímá Bumbiče): „Šťastnou cestu, synku. (Líbá ho.) Dej Bůh, abys byl matčin Obilič!"* (Jde stranou a štká.)

S t o j č i č: „Buďte mi všichni s Bohem!... S Bohem, prázdná chato!"

(Jdou po stezce na horu, zpívajíce:
S bohem chato, s bohem domovino,
nikdy nás již více neuhlídáš,
sestry drahé, vy nás nečekejte,
věrné milky, vy se povdávejte,
milé matky, vy již nedoufejte!)

(Z chalupy Stojčičovy vyrazí plamen a s hlukem a rachotem se sřítí krov... Povstalci na hoře se silněji zahalují do struk a volajíce poslední s bohem, mizí. Vesničané a vesničanky se rozcházejí se sklopenými hlavami. Zůstaly pouze tři dívky Repatičina, Gašičova a Staničova.)

S t a n i č o v a (zamyšleně): „Odešli?"

R e p a t i č i n a: „Šťastnou cestu!"

* srbský národní hrdina; p. p.

Staničova: „Já jim také přeji šťastnou estu! Aspoň odešli jako sokolové s neposkvrněou ctí!"

Repatičina: „Aspoň teď vím, že mám ravého bratra a ne ničemu, fňukala, ostudu."

Gašičeva: „Mně je hrozně líto, že právě naší vsi zůstal takový fňukal, ničema a pohan.. každý se nám teď bude vysmívati, zda-li nás hrání před Turky!"

(Dokončení.)

—=o=—

K. PRZERWA TETMAJER:

POLONÉZ.

Naši trubači již hrají,
bubny k útoku volají,
orly stříbrné blýskají,
šavle v pochvách břinkotají —
rom tom tom! — (na kytaře).

Bonapart sám v předu jede,
na Španěla naše vede.
Přijeli tak — na mou věru —
až pod průsmyk Samosierru —
rom tom tom! —

Kdo jim dobude té hory?
Španěl zdržel všecky sbory.
Nadarmo se Francouz mrzí,
Španěl v průsmyku se drží —
rom tom tom! —

Tam je cesta do Madridu,
a ty stůj tu pěkně v klidu!
Bonaparte v hněvu tone,
volá: „U są me Polone?" —
rom tom tom! —

Kozietulski s Dziewanowskim
a Niegolewski s Rudowskim
když ta slova uslyšeli,
hned na frontu přiletěli —
rom tom tom! —

Amperer Napolione,
koní sto v té eskadroně,
dovol nám na vraha natřít,
budeš mít dnes na co patřit —
rom tom tom! —

Dobré děti — císař poví —
ukažte dnes Španělovi,
co to Polák v boji značí,
jenž se směje z bomb, kartáčí —
rom tom tom! —

Vím, že vám v armádě mojí
nikdo v kroku nedostojí.
Dobuďte mi dnes ty vrchy,
španělské rozžeňte mrchy —
rom tom tom! —

Neboť Francouzové moji
couvli před děly v tom boji,
a já za to, až se vrátím
na Francie půdu plodnou —
rom tom tom! —

Mistrovský ten kus vám splatím,
obnovím vám zemi rodnou.
„Viv amperer!" — pouze křikli
a v oblacích dýmu znikli —
rom tom tom! —

Kozietulski v před se řítí,
šavle se mu v ruce svítí,
Niegolowski, Dziewanowski,
Krzyžanowski a Rudowski —
rom tom tom! —

Málokterý živý ostal,
ale úloze své dostál;
průsmyk krví svou zrosili,
cestu Francii dobyli —
rom tom tom! —

Císaři Napolione,
všichni, jak v té eskadroně,
za tě umřít jsme hotovi,
pro tě tolik snesli strastí —
rom tom tom! —

Za to dej zem Polákovi,
za to dej mu volnost vlasti —
rom tom tom! rom tom tom! (na kytaře).

Přeložil J. Kudela.

—=o=—

DROBNOSTI.

Hanuš Schwaiger

napsal kdysi náčrtek vlastního životopisu. Je včasno si jej připamatovat: „Narodiv se v roce 54. v Jindřichově Hradci v Čechách, měl jsem jako syn kupecké rodiny od svého nejútlejšího mládí příležitost poznati všecky slabosti šosáctví honorací venkovského města, což ve mně vychovalo odpor proti všem strojené slušné lezoucím lidským červíkům. To spusobilo u mne obrat k opaku, takže (byv stržen po absolvovaném nižším gymnasiu a vyšší reálce do obchodní školy) stal jsem se proti vůli slušné rodiny neslušným malířem, a to s veškerou oddaností a jsa odhodlán k nejkrajnějšímu boji. Rodina odňala mi dědičný podíl pod záminkou, že bych ho beztak utratil. Tak jsem přišel o svůj povinný díl, kterým bych byl mohl zaplatit své dluhy. Připadl jsem tudíž, jsa zbaven všech prostředků a tísněn dluhy (když jsem v akademii ne-

nalezl, co jsem hledal) na myšlenku, abych odešel úplně na venkov a počal vážnou práci. Z nejhoršího pomohl mně tehdy Makart, Klaus, Pirner a Miethke. Na venkově začal jsem pracovat v umění docela podle vlastního názoru, jak pracuji ještě dnes; tam provedl jsem většinu svých studií a Novokřtěnce. Makart mě doporučil hraběti Wilczkovi, a když mne také odtamtud vyštvali, hrabě vzal mě do Seebarnu u Korneuburku, kde jsem jeho laskavostí byl zaopatřen tři léta a provedl všecky věci jako Oběšence, Krakonoše, Hauffovy pohádky, Chaucerovy Canterburské povídky, Věčného žida atd. Odtud jsem přišel do Prahy zařídit jistému nakladateli (Al. Wiesnerovi) výstavní místnost a v Praze došlo také k mé souborné výstavě s hojnou pochvalou. Já však jsem se dostal do dalších dluhů. Tu jsem nalezl přítele, který mi dobrovolně nabídnul prostředky na cestu do Belgie a Holandska, a mně se tím poskytla příležitost poznat staré Nizozemce, moje miláčky od mládí, jakož i mou druhou domovinu. Tamější rybář a jiní potvrdili moje mínění, že „dobré hrubé" je lepší než „jemné špatné", a z té doby jsou všichni ti drsní venkované, které jsem v oleji a v akvarelu s sebou přinesl. I zmocňuje se mne vždycky teskný dojem, pohlížím-li na tyto obrázky, ještě dnes. Byli to vesměs sami chudí, ale pohostinní a od srdce dobří lidé. Navrátiv se, opět v tísni, rozhodl jsem se, abych se konečně dostal k práci, odebrat se docela do hor a to raději mezi divočejší, úplné chudasy. Nejprve jsem na Slovácku nalezl svou milou, dobrou ženu, jedinou „trefu" ve svém hloupém životě. Odtud odešli jsme, poněvadž jsme byli sami dva, do Karpat, a nalezli jsme úplně v horách skrytý dřevěný dům, jakého jsme potřebovali, a zároveň jsem nalezl onoho muže, který mě opět naučil věřit ve skutečnou „noblessu" a jehož laskavosti vděčím, že jsme tam nalezli už po deset let přístřeší a já příležitost ku práci stále upřímnější. Tento muž je baron Arnošt Laudon, jenž i mnohým jiným umělcům kromě mne ve vší tichosti prokázal dobrodiní. Ostatek vidíte na výstavě, a že bych na ní ještě něco sklidil kromě pochvaly, nedoufám, neboť jsem zrozen k tomu, abych nic neměl, a tak je to dobře, snad bych tak intensivně nepracoval, kdybych nemusil." —

To psal Schwaiger do Wiener Rundschau r. 1899, když měl ve Vídni výstavu. R. 1900 stal se profesorem na české technice v Brně, r. 1903 na c. k. akademii umění v Praze a 17. června 1912 umřel v zátiší svém v Bubenči a tiše pochován na hřbitově v Bystřici pod Hostýnem. Ztrávil mnoho blažených chvil v samotě „na říkách" i v Bystřici, ozdobil baronu Laudonovi zámek v městě a vymaloval jeho rodinnou hrobku na hřbitově. Tam o samotě vanou větry nad jeho hrobem.

Německé listy pražské

dovedou veřejnost mimopražskou informovat falešně i ve věcech společenských. Když Prager Tagblatt 18. června napsal o zesnulém malíři Schwaigrovi: „V pražské německé společnosti, k jejímž nejoblíbenějším členům byl počítán, a daleko za tuto společnost znám byl jako výtečný portretista", musí si člověk dát otázku, jaký cíl má taková nepravda? V celém nekrologu tohoto listu není zmínky o národním cítění Schwaigrově, o tom, že byl nejen českým malířem a profesorem, nýbrž sebevědomým Čechem, a tudíž zmínka o jeho nejoblíbenějším členství v německé společnosti má jediný smysl nalhá[vat] veřejnosti mimopražské, že Schwaiger byl Něme[c]. Praví se, že chodil v rodišti svém do gymnasia (české[ho] vynecháno), že byl r. 1899 povolán na technik[u] (českou vynecháno) do Brna a r. 1903 do Prahy n[a] akademii umění (českou vynecháno). O tom, jak Schwaiger byl Čech, musilo by se mnoho psáti. Neb[yl] ovšem průměrným nazdarvlastencem a neměl hořko[s]ti k jiným národům. Proto dovedl kamarádsky obco[]vat s německými soudruhy jako s českými, ale o „spo[]lečnosti" nemůže být řeči. „Společnost" Schwaige[r] nenáviděl a vyhýbal se české i německé stejně. Vše[]cko je skresleno do čiré nepravdivosti, co Prager Tag[]blatt o Schwaigrovi napsal. Málo lepší je to, co téhož dne napsala Bohemia. Že prý „od nejútlejšího mlá[]dí projevovala se kreslířská záliba jeho pro germán[]ské látky pohádkové, které uměl podávat s ryze ně[]meckým Gemütem". Bohemia však aspoň napsala, ž[e] Schwaiger obrátil se později do českého tábora a by[l] profesorem české techniky. Maloval germánské po[]hádky Schwaiger dojista, ale stejně maloval česk[é]. Jedna sbírka vyšla u Wiesnera, druhá o hastrmano[vi] u B. Kočího. Jeho pohádky mají vůbec jen starobyl[ý] holandský háv: pod šaty jsou cítěny ryz[e] česky i tam, kde motivy jsou cizí. A ten česk[ý] duch, český humor a české pojetí je přece rozhodně[j]ší. Jen ten háv může mýlit mnohé, aby nepochopil[i,] že Schwaiger byl z nejčeštějších našich malířů.

J. H.

Tetmajerův Polonéz.

Letošní jubilejní rok Napoleonovy výpravy n[a] Rus, od níž si Poláci slibovali znovuzřízení svobodné[]ho státu polského v celé jeho někdejší velikosti, ozý[]vá se hojnou, rozmanitou a zajímavou ozvěnou v po[l]ské literatuře. Ukázkou je přeložený Polonéz z no[]vého románu Tetmajerova Koniec epopei, kter[ý] právě vychází ve Słowě Polském; báseň je do[]kladem, jak napoleonské vzpomínky jsou u Polák[ů] živé; v sedmém svazku Tetmajerových Poezyí, kter[ý] vyšel letos, jsou ještě dvě jiné básně věnované Napo[]leonovi. Samo-Sierra, vlastně Somo-Sierra, je průsmy[k] v pohoří Guadarrama ve Španělsku na cestě z Burgo[]su do Madridu; dobyt byl r. 1808 před očima Napo[]leonovýma lehkou jízdou polskou, vedenou L. H. Ko[]zietulskim. Polonéz je v originále psán tonem lidovým[,] to snad omluví rýmové nepřesnosti v překladu.

J. K.

—o—

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redakt[or] Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 5. července 1912. Číslo 27.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

Však byť bychom na sta mil rozloučeni byli, byť by cizozemští mocnářové, jenž Českou tak nespravedlivě udusili, sebe krutější nad námi panovali: — Blaze nám! národ a sláva jeho nás věčně spojovati bude. Slovenská krev našimi žilami se točí, kterou proň vylévati šalba není, kdo Žižku nebo Huse svými starobylými předky nazývá. —

Jan Benedikti Fr. Palackému 1817.

Že mistr Hus a jeho věk period jarní slávy české byl — ba vrcholek její až posavad — o tom jsem s Tebou rovně přesvědčen; co Němcům Luter, to je nám Hus, jako oni lonského věku (roku) svého reformatora až k nebesům, chválíce jej, vyzdvihli, tak bychom měli i my smrt mistra našeho v Konstanci — jako to někdy Husité činívali — ročně uctívati.

Jan Benedikti Fr. Palackému
13. června 1818.

—=o=—

LILA B. NOVÁKOVÁ.

LETNÍ PODVEČER.

Dnes ulice tak divně voněla a vřela,
kol tváří chodců dech vál růží uvadlých,
a květů akátových — sláva jejich mřela,
a v duši mojí všechen všední hovor stih'.

Tak divně bylo mi, dnů dávných píseň zněla,
kdy všechno dráždilo, jak démonů roj zlých:
dech ulice i květů, ruka rozechvělá,
jež náhodou se zpola dotkla šatů mých.

A divem všechno tálo v tomto okouzlení:
ta léta přešlá, bolesti i moudrost zvyku,
i úvahy, jež ve zralou se mysl derou.

Zas život neznámý a obávaný pění
se kolem mne a na několik okamžiků
jsem tesknou, roztouženou lidskou efemerou.

LALALA, LALALA — — —

Tak jsem si, dušičko,
kolikrát myslila,
jaká jsi za léta
scvrklá a svrásčilá.

Všecko že tlačí tě
na půdě skoralé,
že i to sluníčko
líbá tě nedbale.

A zatím — vždyť ty jsi
planý mák na mezi,
vyrůstáš, zdviháš se
k zlatému vítězi.

Ba že jsi drobňoučká,
ba že jsi svrásčilá —
vždyť jsi se, chudinko,
před chvílí rozvila!

Napneš své lupeny,
na slunci zasvítíš,
rosy se napiješ,
světem se nasytíš.

Už nad tvou náručí
v slunci se třepotá
sladká a zpozdilá
písnička života.

—=o=—

SVETOZAR ĆOROVIĆ:

STANA RANKOVIČOVA.

(Dokončení.)

Repatičina: „Rankovič?"

Gašičova: „Hodil čest pod nohy a plivl na ni. Rankovičem byl dosud, ale teď je Brankovičem*), se ctí černou dnes i na věky, před Bohem i před lidmi."

*) Smutně pověstný zrádce Srbů v bitvě na „Kosovo poli".

Repatičina (k Staničové): „A ty, ubohá, ses do něho zamilovala?"

Gasičova: „A povídají, že ho máš ráda."

Staničova (vzplane): „Nebudu mluvit o tom, co bylo a co již není. Byl mi dražší, než všechno na světě, byl mi vším, srdcem, i duší i životem!... Jeho životem jsem žila, jeho duší dýchala! V noci jsem o něm snila a ve dne naň myslila... Ale to bylo, dokud jsem ho považovala za junáka, za muže... Ale dnes vidím, že není ani ženou, protože i žena může míti srdce junácké a srbské — avšak on ho nemá!..."

Repatičina: „Ale ty ses mu zapřisáhla a víš, co je přísaha a boží trest..."

Staničova: Jak jsem se zapřisáhla, tak to zruším. a Bůh mi odpustí. Byl by to velký hřích, kdybych si vzala takovou babu, a raději bych chtěla být Kadunou*), Švábkou, Čifulkou**), než jeho ženou."

Repatičina: „Já také tak myslím... Jak jsi mi byla do teďka drahou, tak jsi mi nyní dražší stokráte pro ta slova."

Gašičova: „A nenecháme ho na pokoji!"

Repatičina: „Budeme ho pronásledovati jako ďábli!"

Gašičova: „Každý den mu budeme spílati."

Repatičina: „A složíme naň píseň!..."

Všechny tři: „Vyženeme ho do jiné vsi!..."

(Ve dveřích své chalupy se ukáže Stana Rankovičova, zdravé, silné děvče, držíc v rukou putnu na vodu.)

Gašičova: „Mlčte, tu je Stana..."

Stana (vychází): „Vy jste zde?"

(Všechny tři mlčí.)

Stana: „Co je s vámi... Což jste oněměly?... Což neumíte mluvit?"...

Staničova: „A co ti máme mluvit, když jsi dnes jiná než my?"

Stana: V čem že jsem jiná? Co jsem komu udělala?"

Staničova: „Co's ty neudělala, udělal ti bratr... Hoch se neodvážil vzít pušku, aby pěkně s bratřími proléval krev, ale zůstal doma, aby tě bránil přeslicí před tyrany. (Všechny se smějí.)

Repatičina: „A jaký bratr, taková i sestra!... Nepotřebujeme tě více, ani ty nás!" (Odcházejí.)

Stana (zastaví jim cestu): „Pro Boha, jste při zdravém rozumu?... Což pak jsme se včera poznaly, což jsme teprve ode včírka přítelkyněmi?"

Staničova: „Byly, jenom byly..."

Stana: „Což jsme nežily jako rodné sestry a nebyly vždy za jedno, v cirkvi i v kole***) a všude při práci?... Což jsem, vy nešťastnice, ve vašem klíně tisíckrát nevyplakala, čím mé srdce bolelo, a nesvěřovaly jste mi také vy všechno?"

Repatičina: „To všechno bylo, ale minulo."

Stana: „A což jste mne dosud nepoznaly?"

Staničova: „Nemohly jsme tě pozna poněvadž jsme nemyslily, že máš v sobě kr Brankoviče..."

Stana (ohnivě): „Že Brankoviče?... C pak je bratr totéž, co já?"

Gašičova: „Jaký jeden, taký druh (Utekou před ní. Ona zůstane zaražena a dlouh se dívá za nimi. Pak rychle odhodí putnu a obra cí se domů.)

Rankovič (vychází z domu a střetne s ní ve dveřích): „Kde jsi byla?"

Stana: „Měla jsem hořkou chvilku!"

Rankovič: „Hořkou?... Kde?..."

Stana: „Zde mi počaly vyčítati, že jsem plemene Brankovičů. A proč? Protože ty's tvrd šíjně. odepřel jít s bratry svými na Turka. A kapku mužské krve v sobě nemáš!..."

Rankovič: „Kdybych měl posloucha všechno, co lidé povídají, dávno by mně nebyl Nemám tolik pěstí, abych všechna ústa zacpal.

Stana: „Ale lidé mluví dobře... Když dr zí povstali a šli, proč také ty nejdeš?...

Rankovič: „Když druzí budou skáka do vody, musím také já?... A proč?... T všechno může býti beze mne, a ať si je!... Ne mysli si nikdy, že se to bez tebe nespraví..."

Stana (prudčeji): „Ty musíš jít!"

Rankovič (klidně): „Já opravdu nechci."

Stana „Musíš, máš-li cit! (Objímajíc ho Při mléku matky, při hrobu otce, při mé lásce jdi!"

Rankovič (vyvíjí se z jejího objetí): „Ne chci..."

Stana (tiskne se k němu ještě silněji, líba jíc ho): „Jdi bratře můj!... Má-li sestra jen jed noho bratra, ať je aspoň slavný!... Nechtěj, ab ji lidé spílali a křivě se na nás dívali!... Ne chtěj, pro všechno na světě, prosím!"

Rankovič (odstrčí ji): „Nadarmo mluvíš Když jsem neposlechl jiných, neposlechnu an tebe. Jednám dle svého rozumu, a o cizí se ne starám."

Stana (zapláče): „Pro Boha, nešťastníče nechtěj, aby lidé plivali na hrob mrtvého otce a matky... Nechtěj, aby prokleli ze země tebe i mně... (Silněji.) Jdi, pro Boha tě prosím..."

Rankovič (zacpe si uši): „Mluv si co chceš, já tě neposlechnu."

Stana: (dívá se naň): „A tedy neposlouchej, když jsi takový!.. Zůstaň, lez kam chceš!. Nikdo tě už prosit nebude!... (Nejde do vnitř.)

Rankovič (zastrčí ruce do kapes a dlouze se za ní dívá. Pak se pokřižuje a stále obrácen k domu, volá za ní): „Nebude-li dnes soudný den, tedy už nikdy!... Ať si mně jiní hloupí lidé pronásledují, — ale když i ty na mně dorážíš a honíš do hrobu... Myslíš, nešťastnice, že je lehko zemřiti, jako vypít sklenici vína? A já mám rád život, chci se dívati na ten boží svět a žíti klidně jako člověk a netrmáceti se po horách cestou necestou, a očekávati kouli v leb... Chci raději snésti hanu, než ztratiti hlavu... Lidé budou rámusit, potom také přestanou, ale hlavu nikdo vrátit nemůže... (Odvrátí se ode dveří a usedá.)

Repatičina, Staničova a Gašičova (přicházejí zároveň, zpívajíce):

„Oj sokole, náš sokole,
pověz ty nám, co tě bolí,

*) Židovka.
**) Turecká žena.
***) Nár. tanec.

ať ti léku doneseme,
dvě žebírka od komára,
dvě stehýnka od chroustečka . . ."

Propuknou v smích a obklopí ho se všech stran.)

Staničova (hodí mu zástěru): „Tu máš, hnáče, opásej se, a nes se jako pravý sokol a sokolský syn! To ti lépe sluší, než šavle . . ."

Repatičina (hodí mu vařečku): „A tu máš zbraň, abys se bránil, kdyby na tě Turci útočili . . . Nepotřebuješ jiné hamajlije*)! . . . Zastrč si ji za zástěru a bude viditelnější než malá puška . . ."

Gasičova (hodí mu sukni): „A za tím se, hochu, schovej, když se dostaneš do úzkých."

Rankovič (opovržlivě se na ně dívá): „Od hloupé čeládky nelze nic rozumného očekávati. Kdybych vás neznal, zlobil bych se . . ."

Staničova: „Oblec se nyní a vystroj, potom budeš míti čistou čest přede všemi, když jsi moudřejší než všichni, musíš se také od jiných lišiti."

Rankovič (dívá se na ni): „Ty také, hloupé děvče!"

Staničova: „I já, i já! Do dnes jsem tě milovala — a ode dneška bych tě zabila jako Turka . . . Nepotřebuješ ani ty mně, ani já tebe! Hledej si dívku podle sebe, ale i já si najdu hocha podle sebe . . ."

Rankovič: „Eh, jestliže myslíš, že mně toto vyžene na vojnu, přepočítala ses! . . . Můj rozum je mi přece dražší, a toho poslechnu! . . ."

Stana (oblečena v mužské šaty, — pušku v jedné, přeslici v druhé ruce, — objeví se před domem. Přeslici hodí bratru.): „Tu máš, babo, přeď, když nejsi k ničemu jinému! Já nedopustím, aby dům tento nazvali Brankovičovým, nebo aby se na mě křivě dívali . . . A nedovedeš pušku vypáliti, vidíš, já dovedu! (Vystřelí. Otočí se k družkám.) Buďte tu s bohem! (Běží na horu. Družky i bratr překvapeni mlčí a zírají na ní.)

—=o=—

T. A. HANUŠKA:

OČI.

Když jarní větry po zoraných polích vanou,
Tvé oči vlhnou
v měkké jejich něze posvátné ohně vzplanou
na oběť neznámému božstvu čekající.
A v bílé jejich plameny by chtěly jarním větrům říci
tajemství polí, nad kterými rozsévači zbožně stanou,
jež zlaté zrno v hnědé líchy vrhnou,
proto Tvoje oči vlhnou . . .

Tvé oči!
Horizont daleký a modrošedý,
jejž nikdy nikdo nepřekročí,
horizont chvějící se v slunci, bledý,
jenž květy země a pylem vonící klasy
k modrému nebi zvedá,
jak matka, když své první dítě, líbajíc mu vlasy
a líčka snědá,
tu neposkvrněnou hostii života a spásy,
do výše pozdvihuje.

A nad tím horizontem Tvého mládí
po světlém blankytu Tvých očí
jak bílý oblak touha pluje,
jež duši Tvou i srdce k dálným cestám svádí.
Z rozkvetlých lučin, z pole vyletuje
do slunce úsměv Tvůj a zpívá tam a jásá
a třepotá se
a radost jako rosu s křídel dolů střásá,
až znaven letem síly ztrácí

Ze záhadných a stinných nížin duše,
z údolí zarostlých tajemnou vegetací
pták smělý vzlétá v odvážné tuše
nad štíty hor a nad plující mraky,
do nekonečných dálek zanáší Tvé zraky,
až znaven letem síly ztrácí
a klesá v údolí a do nížin se vrací.

A přijdou chvíle, kdy Tvé oči pláčí,
kdy blankyt šeří se a obzor tichne,
kdy ohně obětní svůj dým po polích vláčí.
A bolest, jak když mráz na okna květy dýchne,
se krystalisuje ve třpytné slze,
kraj zahalen je v mlze
a hvězdy slabounce jen prokmitají
a někdo z očí Tvých se utkvěle a teskně dívá
a zdá se mi, že beznadějně, smutně, tiše zpívá
modlitbu ohňům, které zhasínají.

—=o=—

JIŘÍ PALACKÝ.

II.

Otec Jiří Palacký, učitel, sedlák, krejčí, obchodník, žil do r. 1832. Matka Františka Palackého zemřela o deset let dříve a otec Jiří oženil se ještě jednou*); zdá se, že ne docela šťastně, aspoň děti z prvého manželství stýskaly si velmi na macechu. Co František odešel na studie, otec mu psával. Z těchto dopisů lze poznati ducha doby, ducha rodiny a vzájemný poměr mezi rodiči a dětmi.

František v Prešpurce prospíval a pobyl v Prešpurku, byť v posledních letech se zdržoval jako vychovatel i na jiných místech v Uhrách a ve Vídni, až do roku 1823. Tedy 11 let. Z osudů jeho, pokud je potřeba znáti je k porozumění otcových dopisů, zaznamenávám: v srpnu 1813, když po prvých prázdninách František vracel se do Prešpurku pěšky, doprovázela ho matka až po Potěč blíže Valašských Klobouk. Když se rozešli a František spěchal do Trenčína, kdežto matka na Vsetín, průtrž mračen a veliká povodeň ohrozila životy obou. Fr. Palacký v Prešpurce větším dílem živil se sám. Pomáhal prof. Palkovičovi při novinách českých (Týdenník), vyučoval bohatší žáky, stal se hospodářem v Jesenákově konviktě a měl na starosti stra-

*) Talisman p. p.

*) František nebyl prvorozený, nýbrž až páté dítě z prvého manželství.

vování asi 60 žáků, potom byl učitelem v zemanských domech, až vychovatelem u paní Czúzy. V posledních letech podporoval na studiích mladšího bratra Ondřeje i otci vypomáhal penězi. R. 1823 Palacký přišel do Prahy a tu dorostl velikosti své. Kde dopis otcův vztahuje se k některým zvláštním okolnostem, vyrozumí se z dopisu nebo vysvětlím to poznámkou.

Z dopisů Jiřího Palackého:

— 12. října 1812 psal Františkovi: „Že jsi v Konviktu služebníkem, tomu jsem radší; než kdybys tam pánem byl; nebo kdo se posluhovat nenaučí a sám toho nezkusí, ten ani poroučet ani panovat umět nebude, byťby jeho panství jen z jednoho poddaného záleželo. (Toho roku Jiří Palacký dal nákladem Jiřího Palkoviče vytisknouti svůj spisek K n í ž e č k a k v z d ě l a v a t e l n é m u č í t á n í, o b z v l á š t ě p r o š k o l n í m l á d e ž: k tomu se vztahovala v dopise poznámka:) A poněvadž víš, že já toho nechci zjevit, že sem dal knihu tlačit, protož budoucně v listu svém, co se těch knížek dotýče, o tom na zvláštním papíře napiš, a psaní samo pro sebe postav, abych já vezma z něho tu cedulku o knížkách, ostatní psaní mohl i jiným ukázat anebo čísti dát.

— 2. list. 1812: Podle dnes obdržené zprávy mám za tvé propuštění do škol uherských 5 zl. 35 kr. v. v. do Brna odeslati, což se žádá za taxe a za štemple. Mohou uherští obyvatelé považiti, jakých oni předností ve své vlasti požívají.

— 9. led. 1813: Můj milý Františku! Já jsem tvé psaní k svému potěšení i zármutku obdržel. Těší mne, že jsi zdráv a že se ti dobře vede; ale mne zarmoutilo to, žes, jak píšeš, všecky peníze své zkasíroval. Co myslíš, když se to před císaře pána donese, že ty jeho peníze kasíruješ, jak ti to vypadne? Já nechci v Tvé kůži býti. Ani na takový způsob tobě nemám chuti peněz poslati; snadno bych byl i s tebou potrestán. Než abych k největší své potřebě, anebo jestliže potřebi nemáš, abys něco ve váčku měl, tedy posílám Tobě v tomto psaní 2 zl. v. v. a při tom ti tu radu dávám, kdyby tě nouze hnala, abys sobě od někoho dobrého prozatím zapůjčil, což já, když věděti budu, žes toho potřebný byl, zase oplatím. My sme zde všeci zdrávi, a nového u nás nic není. Kromě to, že Jírovi (nejstarši syn) svadbu jakousi, ale nevelkou, dělati budeme. Kdyby to blíže bylo, a ty mohl odejít, rádi bychom tebe též mezi sebou měli. Aspoň nějaký vinš měl bys k této svadbě bratrovi svému darovati, jiného mu tak nemůžeš poslati, leda nějaké čáry na papíře. Ostatně bu[...] pilen a vděčný svého štěstí v cizině. Tv[...] otec, Jiří Palacký.*)

— 19. června 1813: P. Palkovič mně ps[...] že by tebe na budoucí rok rád k sobě vz[...] jestliže já k tomu svolím. Já na to zase odp[...] vídám, že tobě na vůli nechávám, abys so[...] stav svůj oblehčiti hleděl, jak můžeš, jeno[...] abys v učení dále pokračoval.

— 2. pros. 1813: Matka byla také v n[...] bezpečenství života, jak od tebe odešla. [...] noci se dostala k barvířům na Vsetín, a ta[...] ji voda zachvátila, takže se okny do jizby lil[...] Oni pak domácí a naše máti i paní Pilečko[...] v takové době vystoupily na hůru, a tam oč[...]kávaly celou noc anebo vysvobození ane[...] smrti. Když bylo ráno, našli se opovážliví l[...]dé, kteří je u vodě tamodtud vynesli, a ta[...] toho strachu znikli; nebo stavením voda j[...] byla pohybovala. Ona vždy pověděla, že jes[...]ližes Trenčína nedošel, dozajista též bud[...] mezi utopenými.

— 18. října 1814: I tato nemoc pro te[...] jakýsi užitek přinese a hojně se odplatí. C[...] se pak tvého nedostatku dotýče, i ten to[...] k dobrému poslouží; snad prozřetelnějším [...] hospodárnějším již nyní budeš. Ty víš o n[...]šem stavu, že jsme my lidé takořka jen z pr[...]ce rukou žijící, a nám podobných lidí dít[...] od svých rodičů malou aneb žádné pomo[...] nedostávají. Pomni, že já tebe každý rok o[...] šatím, a již téměř 17 roků starý jsi. V Nové[...] Městě dal sem tobě 20 zl. při rozchodné, [...] nyní již 9 zl. dluhu máš. Kde já na to stačím[...] Kupčení naše dosavad jiného užitku neuk[...]zuje; zboží nakoupené doma leží, z toho jím[...] i sejeme. Za týden nám 10 zl. nestačí. Co se[...] já těžkou prací za mnohá léta nashromážd[...] nyní pomíjí. A kdybych sílu a zdraví mě[...] proto bych se ještě nastaral. Než toho vše[...] mně ubývá a silně ubývá... Proč si H l [...] s a t e l e kupoval, však i jiní bez toho stud[...]

---

*) Svatbu svou oznámil Františkovi i ženic[...] „A tak můj nejmilejší bratříčku! budiž i nyní tak k[...] mně přívětivým, jakos i jindy býval, a přijmiž tu[...] mou mladici také za věrnou přítelkyni svou." A[...] potom po svatbě hořce Františka káral, 12. února 181[...] mu píše: „Tys nám uprostřed naší radosti zármute[...] udělal. Když sme ve svadbu (27. ledna) všickni zdrá[...] byli, svadebníků i veselí dost měli, tak nás tvého [...]stu nepřicházení zarmoutilo, že naše větší radost zm[...]zela. Tetky Bartoňka i Křížanka nad tím plakaly, [...] mama po svatbě od pláče a lítosti tři dni nemocn[...] ležela; až jim to náš pan Otec duchovní z hlavy v[...]mlouvati usiloval, že to ve škole jináče jest, než zd[...] u nás, že kdo se tam oddá, již tam zůstati mus[...] Otec... Tím nás, můj milý bratře, nezarmucuj a n[...] naší mysli nepokoje nepřidávej, ale nám co nejsp[...] můžeš, odepiš."

ruji? Kroniku (Pelclovu) také mohls nechati, až bys penězi zásoben byl. Sám Slovník jest ceny hodný, dle mého uznání. Ostatní knihy jsou pro lidi, kteří peněz dosti mají. V kalendáři jest psáno: nekupuj věcí, kterých velmi nepotřebuješ, abys potom potřebných prodati nemusel. Buď opatrnějším. Mnoho věděti, všecko ještě na tom nezáleží. Usiluj při potřebné známosti, abys tichý, nábožný a k lidem přívětivý byl, toto jsou nejen v mých očích drahé ctnosti, ale i jiní lidé jich tobě váží. I v písmě čteme, že „známost nadýmá“... Nyní pak se nad mojimi výstavky snad i horšiti budeš, a tož bys opět velice chybil. Ne že bych já tebe již rád neměl, toto píši, ale vím, že tobě kdo jiný ne tak snadno takovou pravdu poví, mlčí-li otec. A zdá-li se tobě, že jsem já neučený, a tak že ani tobě raditi neumím, na to já pravím, že sem i já na jiný způsob mnohého se dověděl a zkusil, čehož ještě i ty zakusíš.*)

— 21. června 1818; Já bych měl mnoho o těch věcech co mluviti, které se tebe týkají; než z částky nemám k tomu času, protože bych se musil do obšírnosti pustiti, z částky si myslím, že kdybych tě třebas dohněval, že bych potom sotva do roku od tebe psaníčko dostati mohl. Předce ale krátkým slovem, co říci mohu, to zde doložím: Že se mně ta jakási novota zhola dokonce nic nelíbí, a tak ani tvé snaženství při tom. Mně se zdá, že by to bylo té rozličné modě šatné podobné i tato jest neustavična a často potvorna, a ti řemeslníci jsou jenom z počátku vážení a hledaní. Mně by se více líbilo, kdybys ty staré pravdy, které v bibli máme neb i v jinčí historické knize, tak snažně se učil v nových příkladech přednášeti a lidem jakoby obnovovati, a tak v užitečném umění vzdělávati; ale litery, slova, hlásky neb slabiky měřiti a čítati, to se mně velice titěrná věc býti zdá. Pro zatím dosti.

— František nechtěl být duchovním. A tu mu bratr Jiří 19. led. 1819 domlouval: Můj milý bratře! Pro břevno, které v oku mém až do dnes trvalo, nemohl sem prohlédnúti, abych vyňal mrvu z oka bratra svého, která rovně málo menší jest nežli má. Teď již jasněji vidím a opovažuji se i do mrvy v oku tvém... Hospodářství mé se mně nerozmnožuje, kromě včel, ani nezmenšuje... Ačkoli tak málo mám, ale se z toho raduji, že zdravý jsem i s mými, neb nad jiným ničím se tak netěším, jak nad tím, že je všecky živé a zdravé mám. Ale nad tím bych se také radoval, kdybych tebe blíže nás někde v službě viděl. Již jsi zkusil světa, kterak platí; hlediž se tedy jináč zaopatřiti. Sečti si ty, kteří u pánů šťastni byli, a potom ty, kteří na farách až do smrti v pokoji chléb jedli, kterých víc jest. Páni mladého rádi mají, ale potom starého, toho by radči neviděli... Náš táta i máma zdrávi jsou, ale nad tím se dost nadiviti nemohú, ba až se již i horšá nad tím, že ti sukno poslali a ty jim žádné zprávy nedáváš od sebe, dostal-lis je anebo ne. Andres jest v Jičíně v škole, aby se německy naučil, ale já nevím, jak toho mnoho bude; jest v kvartýře u lidí takových, kteří Moravci jsou a německy neznají. Josef náš již ale dva týdne jest nevolný; měl píchání ve všech oudech, ale již okřívá. Janek se velmi pilně učí a je zdráv. Francek také i Rozina se pilně učejí: v letech jsou poslední, ale v učení první. Mariana jest také zdráva a jest doma. Anna a švagr Josef jsou také zdrávi... Z přátel našich žádný nezemřel.

(Pokračování.)

O J. HUSOVI.

(Napsal Voltaire v 53. kapitole Knihy o mravech a duchu národů a o hlavních událostech historických od Karla Velikého do Ludvíka XIII.)

Císař Karel IV., zákonodárce Německa a Čech, založil dle vzoru pařížského v Praze universitu. Praví se, že počátkem 15. století měla kolem dvaceti tisíc studentů. Němci měli tři hlasy při poradách vysokeho učení a Češi jen jediný. Jan Hus, Čech rodem, stav se bakalářem při tomto vysokém učení a zpovědníkem královny Žofie Bavorské, ženy Václavovy, vymohl na královně, že jeho krajané dostali naopak 3 hlasy a Němci jen jediný. Rozhněvaní Němci odešli a stali se Husovými nesmiřitelnými nepřáteli. Hus tehdy dostal několik spisů Viklefových; zavrhoval jejich učení, ale přijal vše, čím zuřil tento Angličan proti skandalům papežů a biskupů, proti klatbám, jež byly vrhány tak lehce a tak hněvivě, konečně proti vší moci církevní, kterou Viklef pokládal

*) Odjinud víme, že otec Jiří byl cholerik, náhlý a hrdý muž. Bratr Jiří psal Františkovi r. 1815: „Bude tobě něco známo, kdys tady přede 2 roky byl a zkusil našeho otce prudkost, náhlost a hněv. Toto při něm ustavičně roste a se rozmahá, a zvláště letošního roku. Co ale za příčinu tomu jest, já ji nevím. Snad ta, že nás nyní mnoho jest, anebo my jej snad hněváme; ale mně se vidí, že jeho nátura velice silná jest a on se nad nejmenši chybou ukrutně urází. A nyni právě již desátý den jest, co jednostejne hněv v sobě drží, tak veliký, že s žádným nemluví; a když má něco poroučet, aneb na otázku odpovědět, tedy se hřmotem a broukáním to činí. Pomysli, když otec mezi dítkami tak obrkaný chodí, jaké pohodlí mohou míti domácí jeho? Toto sem tobě jen krátkými slovy vypsal, neb Syrach praví: Snášejte křehkosti rodičů svých. Já bych se také hříchu bál, kdybych ti všecko vypsati chtěl.“

za usurpaci. Tím si způsobil mnoho nepřátel, ale získal si též mnoho ochranců, zejména královnu, jejímž byl duchovním rádcem. Obžalovali Husa před papežem Janem XXIII. a byl předvolán před něho r. 1411. Nedostavil se. Mezitím byl svolán sněm kostnický, který měl souditi papeže a názory lidské; byl znovu předvolán (1414). Císař sám psal do Čech, aby Husa nechali odejíti, by složil účty ze svého učení.

Jan Hus, pln důvěry, šel na sněm, kam ani on ani papež nikdy neměli se odebrati. Přibyl do Kostnice, provázen jsa několika pány českými a několika žáky a což je důležito, opatřen průvodním listem císařským, datovaným z 18. srpna 1414, který byl co nejširší a nejpříznivější a kterým císař ho bral ve svou ochranu pro c e s t u t a m, p o b y t i n á v r a t. Sotva přijel, byl zajat; a jeho proces byl zahájen současně s procesem papežovým. Uprchl jako tento církevní hodnostář a byl zadržen jako on; oba po nějakou dobu byli chováni v témže žaláři. (Dnes víme, že Hus neprchl. Red.)

(1415.) Konečně se objevil několikrát před sněmem, spoután jsa řetězi. Ptali se ho na některá místa jeho spisů. Dlužno přiznati, že není člověka, jehož by nebylo možno zničiti výkladem jeho slov: který doktor, který spisovatel je bezpečen před smrtí, byl-li odsouzen na hranici ten, který řekl: že jest jen jedna církev katolická, která ve svém lůně uzavírá všechny předurčené; že zavržení nejsou z této církve, že světští páni mají dohlížeti na kněze, aby byli poslušni zákonů; že špatný papež není náměstkem Kristovým?

Takové byly výroky Jana Husa. Vysvětloval je všechny způsobem, který mu mohl získati milost, ale rozuměli jim takovým způsobem, jakého bylo třeba, aby byl odsouzen. Jeden ze svatých otců mu řekl: „Nevěříte-li v universální a p a r t e r e i, nevěříte ve skutečnou všudypřítomnost." Jaká logika, a na čem tehdy závisel život lidský! Jiný mu řekl: „Kdyby svatý sněm usoudil, že jste jednooký, byl byste marně opatřen dvojicí dobrých očí; bylo by třeba doznati, že máte jen jedno."

Jan Hus nepřijal žádné ze zásad Viklefových, které dnes oddělují protestanty od římské církve a přece byl přinucen zemříti v plamenech. Hledaje příčinu takové ukrutnosti, nenalezl jsem nikdy jiné, než onoho ducha tvrdošíjnosti, která je čerpána ze škol. Otcové církevní stáli na tom, aby Hus odvolal; a Jan Hus, přesvědčen o tom, že má pravdu, nechtěl doznati, že se mýlil! Císař byl jat útrpností a řekl mu: „Co vám záleží na tom, když odvoláte bludy, které vám jsou neprávem přiřknuty? Jsem hotov každé chvíle odpřísáhnouti každý blud; vyplývá-liž z toho, že jsem v něj věřil?" Jan Hus se nedal pohnouti. Ukázal rozdíl mezi odpřisáhnutím bludů vůbec, a odvoláním omylu. Raději se dal spálit, nežli by byl doznal, že byl v neprávu.

Sněm byl stejně neústupný jako on: ale tvrdošíjnost v podstoupení smrti měla ráz hrdinský; tvrdošíjnost odsouzení byla ukrutná. Císař, nehledě na průvodní list, poručil odsouditi ho k umučení. Byl za živa upálen v přítomnosti samého kurfirsta a chválil Boha, až plameny udusily jeho hlas.

Několik měsíců potom nastoupil sněm se stejnou přísností proti Jeronýmu, žáku a příteli Husovu, kterého nazýváme Jeronýmem Pražským. Byl to muž, jenž převyšoval Husa duchem i výmluvností. Podepsal nejdříve odsouzení učení Husova, ale dozvěděv se, s jakou vznešeností Hus podstoupil smrt, hanbil se žíti. Obvinil se veřejně a byl poslán na hranici. Poggio, Florenťan, sekretář Jana XXIII., a jeden z předních obnovitelů starého písemnictví, jenž byl přítomen jeho výslechům a mučení, prohlásil, že neslyšel nikdy nic, co by se tak přibližovalo výmluvnosti Řeků a Římanů, jako řeči Jeronýmovy před jeho soudci. „Mluvil", praví, „jako Sokrates a šel na hranici s takovou veselostí, jako Sokrates vypil kalich s jedem."

Protože Poggio učinil toto přirovnání, dovoluji si připojiti, že Sokrates byl skutečně odsouzen jako Jan Hus a Jeroným Pražský, protože upadl v nemilost sofistů a kněží své doby: ale jaký rozdíl mezi mravy Athénskými a mravy sněmu Kostnického! mezi pohárem sladkého jedu, který dalek jsa příprav strašných a pokořujících, přinesl občanu v kruhu jeho přátel klidnou smrt; a hrozné umučení ohněm, v něž vrhali kněží, hlasatelé míru a milosrdenství jiné kněze, snad příliš tvrdošíjné, ale za to muže čistého života a obdivuhodné odvahy! Poznamenáváme ještě, že v tomto sněmu člověk obviněný ze všech zločinů pozbyl jen své hodnosti, kdežto dva muži, obvinění jen z toho, že přednesli nesprávná tvrzení, byli vydáni plamenům.

Takový byl onen pověstný sněm Kostnický, který trval od 1. listopadu 1413 do 20. května 1418.

Ani císař ani svatí otcové nepředvídali následků smrti Husovy a Jeronýmovy. Z jejich popelů zrodila se občanská válka. Češi pokládali odsouzení za urážku svého národa a přisuzovali vinu smrti svých krajanů Němcům, kteří opustili universitu pražskou. Vyčítali císaři porušení práv lidských. Konečně, záhy po tom (1419), když Zikmund měl nastoupiti na trůn český po svém bratru Václavu, shledal, ač byl císařem německým a králem uherským, že hranice dvou občanů uzavírala mu cestu k stolci pražskému. Mstitelé Jana Husa byli v počtu čtyřiceti tisíců. Byla to divoká zvířata, která přísnost sněmu rozběsnila a odpoutala. Kněží, které potkávali, spláceli svou krví ukrutnost otců kostnických. Jan, přezvaný Žižka, což značí jednooký, barbarský náčelník těchto barbarů, porazil Zikmunda nejednou. Tento Jan Žižka ztrativ v bitvě jediné oko, jež mu zbylo, přece ještě kráčel v čele svých pluků, radil vojevůdcům a dobýval vítězství. Poručil, aby po jeho smrti udělali buben z jeho kůže; poslechli ho; tento zůstatek po něm byl Zikmundovi ještě osudným; potřeboval téměř 16 let, aby pokořil Čechy pomocí Německa a hrůzou křižáckých tažení. Prožil těchto 16 let zoufalství, protože porušil svůj průvodní list.

—o—

DROBNOSTI.

Indická báje

vypráví velmi roztomile: Jednou držela sova školu. Po nějakém čase chtíc zvěděti, jaké pokroky učinili žáci, předložila jim několik otázek. První zněla: „Proč svítí

na obloze měsíc?" Slavík odpověděl: „Abych mohl po celou noc v jeho jasném světle opěvovati růže." — Lilie pravila: „Aby naše květy rozvily a my se mohly poradovat v jeho svitu." — Zajíc mínil: „Aby bylo ráno dost rosy a já se mohl občerstvit." — Pes pravil: „Abych mohl vyhledat zloděje, který ohrožuje dům mého pána." — Světluška řekla: „Měsíc svítí proto, poněvadž mi můj svit závidí." — Liška povídá: „Abych mohla najít kurník."

•

Vědec.

Jak staré je to slovo? Julius Grégr uváděl je posměšně v husích nožičkách, když slova toho začalo užívat Athenaeum a zejména prof. Masaryk. Nalezl jsem je však v článku prof. Karla Šmídka, katechety brněnského gymnasia německého, v Blahověstu roku 1855 a to dvakrát.

•

O Jungmanna.

Poslední svazek Listů Filologických přinesl úvahu o Chalupného spisku ze Zlatorohu. Tato úvaha je totožná s popravou dra Chalupného, „temperamentního spisovatele a novináře mladé generace ... jenž z nadšeného žáka a stoupence školy Masarykovy vyrostl v odpadlíka a odpůrce Masarykova směru". Dovídáme se, že dr. Chalupný píše zjitřeným, místy i nevkusným, ba ani ne slušným tonem polemickým, že je naprostým laikem v methodě i v poznatcích literárního dějepisu srovnávacího, hoví osobním zálibám, nepostupuje s klidnou aposteriorností, nýbrž důkazy buď skutečnými buď domnělými ověřuje názor apriorní. Dovídáme se, že dru Chalupnému schází všecek smysl pro podání historické, že zlehčuje a komolí fakta, pomáhá si dialektikou rázu velmi pochybného; o literárních Jungmannových dílech pronáší — právnický plaidoyer a vůbec v otázkách výhradně literárních krok za krokem upadá ve zmatky. Dovídáme se, že dru Chalupnému jest úplně nedostupno pracovat v poetice, v literárním dějepise a slovníkářství, zvláště ve filologii že je pouhý diletant; v celku a sumou dru Chalupnému chybí legitimace pro práce literárnědějepisné a nedostatek odborné průpravy nahražuje nadšením pro Jungmanna i důsledným odporem proti jeho domnělým utrhačům. — Cenné jest při úvaze Listů Filologických, že tato poprava vyšla z vlastního Chalupného kruhu a že popravčí dílo vzal na se pan dr. Arne Novák. Jen tolik bych řekl na adresu dra Nováka samého. Nechť pan dr. Novák nevěří, že dr. Chalupný v oborech jiných je lepší a že vůbec v některém oboru je odborně cvičeným pracovníkem. Zejména v sociologii. Jeho sociologické pokusy vystihovat povahy osob z vlivů přírodních jsou příšerné. A dále: když pan dr. Novák vyvedl dra Chalupného z chrámu literární historie, nevěda, kam s ním, posílá jej do mezi novináře. Ráz jeho prací pokládá za „krasoduché a novinářské diletantství". Oho! Myslím, že čeští novináři zásilky nepřijmou a napíšou na ni: retour!

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

„Jdi si po svých, škaredá," zaháněla ji nevděčná Andula.

Chudák kravka pouze tiše zabučela, jako by si stěžovala na křivdu.

„No, každý se jednou napijeme, a potom musíme dále. Jinak bychom tu třebas usnuli a to nesmíme; když jsme zabloudili, nemůžeme spát. Víš, jak Hanička v pohádce zabloudila ve sněhu a zmrzla? Už jí nikdo neprobudil!"

„Ale dnes není sněhu ani ledu, je krásně teplo," řekl Rob, neboť u něho nebylo živé obrazotvornosti jako u Anduly.

„Ale to je jedno, pojď jenom, pojď; budeme ještě trochu běhat a volat; když nikdo nepřijde, skryjeme se pod keře jako Paleček a sedm bratrů."

Daleko děti nedošly! Robínek byl tak ospalý, že nikam nemohl a každou chvíli se svalil. Andula ztratila s ním konečně nadobro trpělivost. Teď teprve ucítila celou tíhu své zodpovědnosti. A jako obyčejně, nahněvala se: „Jestli se ještě jednou svalíš, Robe, vybiju ti," křičela, ale proto přece velmi jemně pozvedla hošíčka. Pejsek sice někdy zuřivě štěká, ale nepokouše; tak i Andula.

„Och, nebij mne, Andulko, já za to nemohu, mně botičky klouzají" a hošík mužně spolkl slzy a dodal s takovou trpělivostí, že Andula byla dojata: „Kdyby jenom komáři tak neštípali, mohl bych si tu lehnout a zdřímnout, než přijde maminka."

„No tož pojď, dej si hlavu na můj klín, přikryji tě zástěrou; já se nebojím v noci," řekla holčička. Sedla do trávy a namlouvala si, že se pranic nestará o různé divné zvuky a šelesty kolem ní.

„Ať mne hned vzbudíš, Andulo, jak maminka přijde" — a s těmi slovy Robínek za půl minutky usnul, hlavu na Andulině klíně, a přikryt jsa její zástěrou.

Holčička seděla tak asi čtvrt hodiny a upírala úskostlivě zrak do tmy. Každá vteřina zdála se jí věčností. Náhle uzřela jakousi záři na obloze a pravila si: „Aha, už bude brzo ráno. Však jsem si vždy přávala vidět východ slunce. Počkám, až vyjde a potom už najdu cestu k domovu." Ale dříve než kulatý měsíček vyhoupl se nad oblohu a mohl zmařit Anduliny naděje v ráno, upadla sama v hluboký spánek, jako v noci Svatojanské. Nedaleko dětí rostlo bujné kapradí a Andulina hlavička si na něm ustlala. — Umdlená mysl však dosud neměla klidu. Ve spánku pronásledovaly děvčátko celé pluky svatojanků, velké modré zástěry, celé hory borůvek a Robínek, který stíral slzy veliké černé krávě, jež vzlykala: „Já chci domů, já chci domů . ."

Zatím co děti klidně v lese spaly, ukolébány v sen houfy bzučících komárů, domácí

byli u velikém rozčilení. Když žebřiňák o pěti zastavil u ohrady aby je odvezl domů, všichni hoši byli na ustanoveném místě, pouze Jakub a Emil, Andula a Robínek chyběli. Fanouš řídil koně místo Silasa, a když mu hoši řekli, že Rob s Andulou a ostatními vracejí se domů lesem, pravil mrzutě: „To je nápad! Rob měl jet, bude příliš unaven, pro něho je to daleko!"

„Ale lesem je kratší cesta a oni ho jistě ponesou," řekl Jedlík, neboť spěchal, aby už byl u plného talíře.

„A víš jistě, že Andula a Rob šli s Emilem a Kubou?"

„Jistě že; viděl jsem, jak lezli přes plot a potom okolo páté Jakub na nás volal, že půjdou jinou cestou domů," vysvětloval Tomášek.

„Tak lezte do vozu, hoši," a žebřiňák s unavenými dětmi a plnými hrnečky dal se na cestu.

Paní Jožena se zasmušila, když zvěděla, že se děti rozdělily. Ihned poslala Fanouše s ušákem jim naproti. Bylo po večeři, a rodina seděla pohromadě ve chladné předsíni jak obyčejně. Tu se vrátil Fanouš. Byl zaprášen a zlekán. „Už jsou doma?" volal hned dole v aleji. „Ne," a paní Jožena přímo vylítla ze židle, a vyhlížela tak zlekaná, že všichni vyskočili a běželi Fanoušovi naproti. „Nemohu jich nalézt," začal, ale v tom byl přehlušen hlasitým „hurá". V příštím okamžiku vyběhli za domem Jakub a Emil.

„Kde je Andula a Rob?" vykřikla paní, chápajíc Emila za rameno s takovou silou, že se mu zdálo, jakoby jeho drahá teta neměla všech pět pohromadě.

„Já nevím, vždyť šly s ostatními, nejsou zde?" odvětil.

„Ne, Jiřík a Tomášek tvrdí, že šli s vámi!"

„Ale ne, nešli, my jich ani neviděli. Koupali jsme se naposledy v rybníce a vrátili jsme se domů lesem," vysvětloval úzkostlivě Jakub.

„Zavolejte pána a opatřte svítilny! Pošlete mi Silasa!"

Více paní neřekla, ale děti věděly, co míní a rozběhly se, aby vykonaly rozkazy. V pěti minutách byli pán a Silas na cestě k lesu, Fanouš sedl na koně a uháněl k Velikým Pastvinám. Paní schytila se stolu něco k jídlu a lahvičku koňaku z lékárničky, vzala svítilnu a poručila Emilovi a Jakubovi, aby šli s ní. Ostatním nakázala, aby byli hodní a nikam neodcházeli. Potom vsedla na ušáka, nedopřávajíc si ani času, aby si přehodila šál a vzala klobouk. — Slyšela, že kdosi běží jí v patách, ale ani se neohlédla, až když myslila, že je třeba zavolat a poslouchat. V tom padlo světlo svítilny na Danův obličej.

„To ty hochu? Vždyť jsem řekla Jakubovi" a už chtěla paní hocha vrátit, ačkoliv potřebovala někoho na pomoc.

„Nechtěl jsem Jakuba pustit, Emil a on nevečeřeli ještě — a já jsem tolik chtěl jít s vámi." Při tom vzal hoch paní svítilnu z ruky a usmál se na ni takovým povzbuzujícím úsměvem, že poznala, jak pevně přes jeho mládí může na něho spoléhati.

V okamžení slezla se zvířete a poručila, aby si on sedl, ačkoliv ji prosil, že raději půjde pěšky. A zase stoupali po zaprášené osamělé silnici. Chvílemi se zastavovali a bez dechu naslouchali, neozvou-li se odněkud dětské hlásky. Když dojeli na Veliké Pastviny, spatřili již sem a tam se pohybující světla, jako veliké svatojánky. Zároveň zaslechli hlas pana Béra: „Andulo, Robe, Andulo — —" Silas pískal a křičel.

Dan byl zticha a jen sem tam zajížděl. Zdálo se, že i zvíře ví, oč jde: Ušak pobíhal bez odporu po nejpříkrejších místech. Často je paní Jožena všecky umlčela: „Počkejte, teď já zavolám, snad se bojí vašeho hluku. Robínek můj hlas pozná."

A volala drahé jméno ve všech tonech a se všemi něžnými odstíny, a ozvěna a vítr rádi nesly ty zvuky na všecky strany — — Ale odpovědi nikde!

Zatím se nebe zatáhlo a měsíc jen chvílemi svítil, sem a tam se zablesklo a vzdálený rachot hromu zvěstoval, že se schyluje k bouři.

„Ach Robínku, Robínečku!" naříkala ubohá paní a pobíhala sem tam jako duch. Dan byl byl jí stále po boku.

„Co jen řeknu otci děvčete, jestliže se jí něco stalo? Proč jsem jen pouštěla drahouška svého tak daleko! Bedřichu, slyšíš-li něco?" A když se ozvalo smutné „ne", zalomila paní rukama tak zoufale, že Dan nedal se více udržeti. Seskočil se zvířete, uvázal ho ke stromu a pravil rozhodným tonem: „Možná, že zašli ku prameni — půjdu se podívat."

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 12. července 1912. Číslo 28.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

STANISLAV CYLIAK:

PRAHA TRAGICKÁ.

Praha tragická je, míní Denis,
Paříž roztomilá pak a prostě jiná;
a přec Mydlářův meč tam-li stínal,
stínala tu zase guillotina.

V čem tu historický rozdíl? —
Osudná kde rozbíhá se paralella? —
Vraždy, konfiskace tam i tady,
ve znamení války země celá.

V Bílé Hoře? — V exekuci pánů? —
Stopy krve mohly krví býti smyty.
Ale k nesmytí, že národ Komenského
od Plachého dal se vésti, jesuity.

Dvacet osm roků postačilo,
aby Praha, pohroužená v dýmu,
věky z Husovy jejž hranice v ni vály,
ve služby se cele odevzdala Římu.

Odpřísáhla, odřekla se bludů
ve jho skloníc královskou svou šíji. —
Paříž nepotápí se a hrdá plyne — —
Praha v osudné své tone tragedii.

KAREL HANDZEL:

ZKROCENÝ DIVOCH.

Věnuji vzácnému příteli, sochaři krajanu Vojtovi Sapíkovi.

I.

S úsměvem v jasné tváři jako dobré, zlaté ítě přišel z hor do města. Neznal mrzáckého soectví městských lidí a v nadbytku své síly byl y rozdal sama sebe. Setkával se však jen s lidi zvířaty, se zamračenými dravci, kteří chodili olem sebe, jakoby se chtěli vzájemně požrati. čím se zdáli býti učenější a vzdělanější, tím orší byli. Dvakrát, třikrát otevřel srdce, ale oznal, že je jen bit za svou lásku i zatvrdil se lidem zlobou. Nikomu nekřivdil, neznal však ilosrdenství a když se stal později ve svém zaměstnání dohlížitelem nad lidmi, nebylo přísnějšího nad něho. Byl by havíře umořil, jak na nich stále seděl a svou věčnou domluvou měnil práci v dřinu.

I sám časem sesmutněl, jakoby v tom městě, ovládaném cizáky, ode dávna visel smutek ve vzduchu a padal na všechno lehounkým popraškem, neboť každý, kdo byl déle ve městě, pozbýval své vrozené veselosti. Lidé chodili ulicemi zamračení a blbě tupí a byli-li kdy veselí, tož to bylo jistě od piva a vodky.

Kotala byl sám ve světě, bez rodičů, bez příbuzných. Už ani přátel neměl. Kdysi, ale to bylo už dávno, když ještě na salaších v Bezkydách pásl stáda ovec a v noci sedával na hlídce u ohně s hochy, tu za těžkého ticha nočního cítil, že má přátele a bratry ve svých druzích. Ale pak odešel za svou slibnou touhou a ve světě na ně zapomněl.

Přišel do města za prací, neboť chtěl si tam vydělati peněz a pak koupiti země někde v horách a postaviti salaš, aby mohl býti hospodářem na svém. Měl nesmírnou téměř vášnivou touhu býti samostatným a míti aspoň kousínek své vlastní země a proto jen proto dal se v širý svět, ale cestou za penězi ztratil svou jarost, jeho touha stala se neplodnou i zapomněl v omamném odvzuší, proč přišel do mračného města.

II.

Zamiloval se, oženil a žil se ženou. Setkal se právě s takovou, jaký byl sám. Ani Barka neměla nikoho na světě; bylo to městské dítě, které se přes celé ponuré okolí smálo upřímnou veselostí světu do očí a žilo rádo, tak rádo bujně a bezstarostně jako malý ďas.

Tak se setkali kdysi kdesi v městě. Horal Kotala se do ní tak zadíval, že chodil pořád za ní a bylo mu nesmírně teskno, když jí den neviděl.

Bystroňová Barka byla velmi hezká, jedna z nejhezčích dělnic, které jako ohrabovačky pracovaly na jámě Karolině.

Na sto děvčat konalo tam na uhelném závodě za poloviční mzdu mužů ve stejném nebezpečí života stejnou mnohdy ještě těžší práci. Nejvíce žen pracovalo na náspu u prádliska: na holdě, kde buď obsluhovaly rachotící a prášící stroje nebo nakládaly vyprané a rozdrcené uhlí do koleček čili taček a vozily je po praskajících a vrzajících prknech nad vagony, stojící dole pod holdou, a obratným zvrtnutím rukou překotily tačky nad železniční vůz. Tak praskala a vrzala

jednotvárně kolečka, až byl vagon plný uhlí; potom jaly se plniti druhý vagon, třetí... celý vlak. A tak to šlo celý den, celý měsíc, celý rok a zas rok za rokem, dokud se děvče nevdalo anebo mu údy neschromly. Mnohé dívča za ta leta, co pracovalo na závodě, nasypalo již celou horu, ohromnou horu uhlí, která čněla mračně nad smutným, zadýmaným krajem a tiskla lidi jako červy k zemi.

Ve dne chodila Barka při práci začerněná jako diblík a také tak dovádivá. Její smích a pokřiky byl lze slyšeti až na hlavní silnici, která šla kolem uhelného závodu z města do města. Za to večer po směně byla jedna radost se na Barku podívat. Čisťounká, bělounká, ve světlých, naškrobených šatech kartounových, stále usměvavá, přímo zvala celým svým zjevem k zábavě a k radosti, k lásce, které nešetřila a rozdávala kolem sebe jako květ vůni. A poněvadž z ní byla taková roztomilá, hezká hřešící Maří Magdalena, která zapomínala ráda v objetí mladého muže na denní dřinu, mívala okolo sebe vždycky galánů jako včelka květů na lípě.

Nesmírně ráda tančila. Hudba ji okouzlovala, očarovávala, podmaňovala. Nejhorší kvíkavé zvuky, jaké opilí šumaři vyluzovali ze svých rozbitých, rozplakaných houslí a ohmataných harmonik v zastrčených ostravských chacharnách, hospodách, kde nejhorší dělnická spodina oslazovala si život pivem a vodkou, byly nebeskou hudbou proti jednotvárnému ošklivému rachotu strojů, drtících a čistících uhlí v prádlisku. Jak jen hudba někde zahrála, třásla se Barka a nožky se jí chvěly. Osmáhlí dělníci s velikýma rozbitýma rukama nosili malou tanečnici jako loutku tančírnou. Mnohý tanečník byl by si ji tak rád odnesl s sebou domů, ale ona prchala a vyhýbala se neobratným slovům a žádostivým rukám jako malá myška a kousala kolem sebe drobnými ostrými vtipy, jako byly její zoubky.

Nejčastěji tančila Barka v Popelníku, jak se nazývala podzemní tančírna s laciným pivem v hostinci „U zlatého slunce". Tam chodil také Kotala občas na sklenici piva; poněvadž byl skrblík, tož šel raději do Popelníku na laciné pivo a sprostou kořalku mezi nejdivočejší chásku než nahoru mezi slušnější lidi.

III.

Jednoho večera bylo v Popelníku zvláště živo. Bylo po výplatě v sobotu a do tančírny se slezla chacharská rota ze svých předměstských brlohů, dělníci nejnižších tříd nebo ti, kteří se v městě posud nevyznali a šli za druhými tam, kde bylo veselo, děvčata tancechtivá, jež neměla nikoho na světě, i ta, jež sem přišla prodávat lásku a okrádat milovníky.

Kotala věděl, že tam bude jistě Barka, i přišel tam za ní, ač neměl u ní posud mnoho štěstí, neboť se mu vysmívala pro jeho délku a říkala:

„Co bych já s takovým dlouhým haštabigou dělala? Vždyť by si každý myslil, že jsem jeho dcera."

A když ji prosil do tance, utíkala mu, volajíc:

„S vámi? Na vás by byl kostel malý, neříkám ani tančit v takové kletce!"

Potom jí už Kotala ani nezval k tanci, jen seděl, pil a díval se za ní.

I tak si seděl Kotala zas jednou v Popelníku a ulizoval pivo ze sklenice, aby mu to déle trvalo, přemítal, počítal, jak by s Barkou pěkně žil, kdyby jen ona chtěla. však v tom se strhl křik.

Písk žen; stoly a lavice drnčely, posunovány návalem lidí; hluk zvedl se nepatrný, ale rostl rychle jako bouře s krupobitím v dálce. Zvuk sváru vyrazil z hloučku lidí, rozletěl se po světnici, udeřil o stěny a vrátil se sesílen pazvukem a hlasy lidí i rostl v přívalu škaredých nadávek, doprovázených posuňky tváře a pohyby pěstí Chumel lidí se zapletl v sebe jako koltun v nečesaných vlasech nemocné ženy, ale již se zase rozestupoval a ticho veliké naplňovalo na minutku hnusnou místnost Popelníka, kde pro kouř tabáku a lidský výpar sotva bylo lze rozeznati, co se děje.

Dva chachaři už byli v sobě pro Barku a hned jeden pilník v ruce, druhý zase nůž, takový křivák polorezavý, a vrhli se na sebe. Hostinský ze strachu před všeobecnou rvačkou vrhl se mezi ně, ale chachar s pilníkem se obrátil ve vzteku na hostinského a již by ho byl bodnul do hlavy když tu přiskočil Kotala, jedním pohybem zachytil chachara ruku a sevřel ji tak mocně, že z ní nůž vypadl a všech pět prstů chacharových trčelo dřevěně do prostoru jako paprsky polámaného kola. Chachar řval a chtěl se vrhnouti na Kotalu ale jedním kopnutím jeho odražen do kouta tančírny převrhl stůl s kalíšky vodky, a potáceje se zvrátil lavici, udeřil se o její roh a zůstal v bezvědomí na zemi. Ostatní se zalekli, couvli a vrhl se k chacharovi křísit jej. Barka stála jako pomatená a než se vzpamatovala, chopil ji Kotala jako dítě v bocích do dlaní, hodil peníze na stůl a vynesl Barku ven. Šla jako zmámená za ním a ni se nevzpírala.

I tak ji vysvobodil z rukou rvoucích se chacharů, nasliboval děvuše hory doly, to nejlepší n světě a již jí z rukou nepustil, dokud jí nedotáh k oltáři, kde mu musila svatosvatě navždy slíbit že budou tu bídu tříti spolu.

Tož tak se sešli Kotala se svou Barkou. N podzim měli svatbu jako řádné děti přírody, Pa dalo žluté listí s topolů, když jeli z kostela od sl bu domů. Nevěstě utkvěl ve vlasech žlutý lístel Uschovala si jej na památku.

Brzy se sžili i Barka přivykla Kotalovi a byl jí při něm dobře. Čas utíkal jako voda a oni po řád sami dva, neboť dětí neměli a sirotka si ne vzali. Kotala pracoval za dva, aby se žena měl dobře, a Barka také nikdy při něm bídu neměla brzy zpohodlněla, ztloustla a potratila svou čiper nost, jen v řeči bylo ji ještě znáti. Se sousedy s mnoho nestýkali, neměli s nimi nikdy žádnýc drobných a také s nimi samými nikdo ne. Bark se uzavírala tak proto, aby jí děti sousedů př liš nelezly do stavení.

Stačili si sami sobě i zdáli se lidem podivn Kotala se svou ženou Barkou byli také vskutk podivnou dvojicí manželskou. Největší muž nejmenší žena z celého okolí manželi. Když š po ulici, ohlíželi se za nimi lidé a divili se, vel se divili, jak se dva takoví lidé mohli sejíti n světě.

IV.

Kotala byl horníkem. Velmi pilný člověk. Tak pilný, že by byl práci bral i s sebou domů, kdyby to bylo šlo vzíti si kus šachty do chalupy. Byl velmi šetrný ba přímo skoupý a buď ze šetrnosti nebo z lásky ke kávě pil den co den samou kávu.

„Ráno kávu, na předobědek kávu, v poledne kávu, večer kávu . . . na ký že ti pytel s tou kávou!" rozčilovala se Barka, když ji jeho šetrnost a libůstka již počínala mrzet.

Tak přece píval kávu, že se z toho jevily u něho jakési křečovité záchvaty podobné oněm, jakými trpí lidé nemocní padoucnicí. A když vypil kávu, nabral do plecháčku nebo do hrníčku, z něhož pil, vody, udělal hrníčkem několik závitnicovitých pohybů tak, aby voda opláchla stěny nádobky, a kalnou vodu pak vypil, aby ani troška milovaného nápoje nepřišla na zmar. Udělal-li to v dole a jeho spolupracovníci si toho povšimli, přinášeli mu pro posměch své nádobky, aby si pochutnal.

Proto se každý divil, kde se v onom hubeném, vysokém člověku, živícím se pouze kávou, brala ona síla, jakou občas projevoval.

Jediným trhnutím ruky vytočil na železné plotně vozík s uhlím, vážící téměř deset metrických centů, a v minutě jej narazil na jinou kolej a připial k řetězu.

A když se vozíky plné uhlí utrhly od řetězů a s temným rachotem hnaly se důlními chodbami závratnou rychlostí po svážné dolů, rozbíjejíce těžké, železné dvéře, určené ke třídění přístupu svěžího vzduchu, tu jen Kotala samojediný z celého důlního mužstva dovedl je zastaviti tím, že bleskurychle vyšinul první vozík z kolejí a postavil tak překážku v cestu vozům, které svým strašným nárazem nečekaného útoku ve tmě země již mnoho lidí připravily na vždy o teplou záři slunce.

V tom předčil Kotalu jen důlní kůň Lysák. Kráčel chodbou lehce nakloněnou jednak táhna jednak zadržuje řadu prázdných vozů, šinoucích se po kolejích, zvedal ohromná kopyta pomalu a kladl je těžce a široce na zem do uhelného prachu svážné chodby, jakoby chtěl pro každý krok srůsti se zemí. A když se již někdy neopatrností vozáčů nebo chatrností řetězů rodilo výše neštěstí a tichá tma se rozhučela divokou jízdou volných vozů, hrozných svojí tíhou, neboť byly plné a hnaly se příkrým svahem dolů, dojely na mírnější, vrazily do prázdných vozů, tažených Lysákem a brzy byly by svým nenadálým prudkým nárazem Lysáka rozmačkaly, tu se kůň, obrácený k řítícím uhlákům zády, rozkročil do široka po obou stranách kolejí, takže vyplnil téměř celou chodbu svým tělem, natáhl hlavu vpřed a, zabořiv kopyta ohromná jako kruhy, jimiž připoutávají loďky na řekách, vyčkával strašného útoku uhlí a železa. Dunící vozy narazily na pružné tělo koňovo, postrkávaly jím v před, vrážely nazpět do sebe, až se ozvěna rozběhla do dálky chodbami a ztratila se v zářezech a výkopech, pak jely pomaleji, pomaleji, až stanuly tiše, zadržovány Lysákem. Kůň zařičel, táhle a dlouhý zvuk přivolal lidi, kteří připiali vozy k řetězům a pohladili Lysáka. A kdyby vozů byla bývala řada nepřeslyšná, neboť v podzemní tmě platí sluch a ne zrak, Lysák byl by se všem postavil v cestu a nevzdal se odporu.

O Kotalovi povídali si horníci mnoho siláckých kousků. Lámal prý v rukou podkovy a klíče. A takových zubů jako měl Kotala neměl nikdo na celém závodě. Bílé zuby jako z mramoru vytesané, drobné a souměrné, jakoby byly umělé a když je stiskl, zacpávali si lidé strachem uši před skřípotem, jaký se hrnul z Kotalovy ohrady zubů. Nosil v zubech plné putny vody, z bujnosti zvedal sudy piva a ukusoval okraje sklenic i drtil střepy v zubech na prach. Nikdo se také neodvážil drážditi Kotalu k hádce.

Říkali mu všeobecně: Divoch, protože, když se rozzuřil, řádil jako divý, bez sebe a divoce. Neznal své síly, podoben jsa splašenému koni, a zuřil v nepovědomém rozpoutání vztekem, jakoby žil za dva silou a divokostí.

V.

Jednou dostal Kotala při výplatě méně peněz než si vydělal. Dřel se za dva a mimo to byl tentokráte v dobré robotě, kde nemusil dobývati uhlí tak pracně, neboť pásmo bylo dosti bohaté. On a horník Hrabec pracovali spolů v onom rubání na úkolovou směnu. A jistě se závodní přepočítal, když je na radu důlního poslal na páté hory do předku rubat uhlí. Oba horníci vydali větší množství vozíků uhlí a vydělali tak více než obyčejně. Téměř o třetinu více než závodní na ono pásmo uhlí počítal.

„Tolik peněz že jim mám vyplatit? Nemožno! Vždyť jejich výdělek překročil hranici, k jaké smí sáhati výdělek takových havířů. Co by tomu na ředitelství řekli, až by viděli, že dva horníci dostali trochu větší peníz? Ostatně proč bych se o to staral a dělal si pro dva horníky špatné oko nahoře? Beztoho ta černá cháska, když dostane jaké také peníze do ruky, prolije je hrdlem", přesvědčoval závodní své svědomí, když utrhoval mzdy dělníkům.

Odpoledne byla výplata. Unavení dělníci, začernění a hladoví, když dostali své peníze, rozešli se do svých domovů. Nebylo toho mnoho v papírovém sáčku, v němž dostávali svůj výdělek.

„Člověk tím sotva zaplatí židovi za živobytí a zas bude holý jako oškubaný stromek v širém poli". Bručeli si lidé po cestě.

„Pro to, pro těch pár korun rval člověk zakrvácenými nehty tmavý, lesklý kámen v útrobách země a napínal vyděšeně sluch při každém sebemenším praskotu?" Prohodil nějaký horník, známý horlivý čtenář novin zvláště dělnických.

„Ostatně, co počít? Žít se chce a konečně lépe něco než nic!" dokončoval jeho úvahu starý, sehnutý horník, otec osmi dětí.

Někteří horníci odešli do blízkých hostinců, které ďábel kolem nastražil, a usedli na chvilku, aby si jen přepočítali peníze, jak jim to malý ďábel ve vodce skrytý úlisně odůvodňoval. Zůstali však trochu déle a ještě chvilku i den byl u konce.

(Dokončení.)

OTAKAR HANUŠ:

V NOCI.

Ty, která's odešla a nechceš se mi vrátit —
(Madonně pleteš věnce nad hvězdami) —
dej, ať svůj rozum ve svůj prospěch ztratím,
ať bolest již mi chorý mozek zmámí!

V pokoji ticho, hvězdy nesvitnou
a nepláče melancholický měsíc
a myšlénky se v hlavě splétají
do divých směsic.

Ty, která's odešla a v žití jediná jen
mně pohladila's rozpálenou hlavu,
dej, ať mne bolest tolik neumučí
a nemění krev v žhavou, rudou lávu!

Mně děsno v tichu; hvězdy nesvitnou
a nepláče melancholický měsíc
a myšlénky se v hlavě splétají
do divých směsic.

*

EPILOGEM.

Sebe už nezvednu; vím to, že nevzletím,
křídla si otluču o klece tyč.
Pánem už nebudu, vždy bude se mnou hrát
rozmarně příšerný Osudu chtíč.

Sebe už nezvednu; vím to, že nevzletím,
křídla si otluču o klece tyč.

Zbývá jen zúčtovat, mnišsky se v prsa bít
podle se nahrbit do dalších let,
ještě se ohlédnout na mládí nežité,
jemuž jsem zanechal sílu a vzlet.

Sebe už nezvednu; vím to, že nevzletím,
křídla si otluču o klece tyč.

*

V KAVÁRNĚ-ČEKAJE.

Na mramor píšu veršíky,
jak napadly mi v letu,
kousek jich na stůl znamenám
a zbytek na manšetu;
na okraj novin sloky dvě,
na papír méně cenné.
Jako ty sloky žití je
po kouscích poztrácené.

Dost jsem ho nechal ve škamně
v myslích dřív naivních hochů,
v divadle kus, kus v kavárně,
v přírodě poztrácel trochu.
Sbírám ty malé úlomky
pokryté pelem i sazí,
ale ten Váš, ten největší
schází mi. Schází mi. Schází . . .

*

NAD TŮNÍ.

Kolem černé tůně rudé jeřabiny ,
jako kolem hříchu plno krve viny.
Byl jsem vášní temný před tvou tváří rdící —
když jsem s tebou večer chodil
při měsíci.

V tůň se všechno ztopí, v tůň se všechno
skryje:
bolest, láska, touha, pravda, ironie,
na povrchu pouze zbude odraz lící,
které naň se naklánějí
při měsíci.

Je to stará píseň, je to stará báje:
co kdys prudce kvetlo, k umírání zraje,
dozní také píseň, rokotavě znící
až se pěvec v tůni skryje
při měsíci.

*

NA TENNISU.

Sukénky jemné z battistu,
sukénky vůbec jemné!
Záhyby vaše ukryly
jednoho dne se ve mne,
vklouzlo tam štíhlé tělíčko
bouří tam každé chvíle.
Sukénky bílé z battistu
sukénky vůbec bílé!

Raketo pružná z jasanu,
raketo vůbec pružná!
Dotkneš se — proutkem čarovným
ztrácí se vůle mužná,
srdce se chvěje jako míč,
skřivanem výše lítá!
Raketo hbitá z jasanu,
raketo vůbec hbitá . . .

—=o=—

DR. JAN KUBAL:

TĚŽKÉ CHVÍLE.

Skizza.

Studený vítr ohýbal a klátil větvemi holý[ch] stromů v sadě, bil a třásl malými tabulkami [v] oknech a hvízdal vztekle kolem chalupy. Z náv[si] občas rozlehl se zuřivý štěkot psů do tmav[é] bezměsíčné noci a ztratil se kdesi v zasněžený[ch] polích. V malé jizbě, kterou jen nedostatečně [o]světlovala začazená lampa visící [se] stropu [v] koutě mezi okny nad neumytým stolem a k[...] vzduch čpěl stuchlinou a ještě čímsi zakyslý[m]

ož zdálo se vycházeti z četných, velikých hrnců ozestavených v šeru po veliké, zděné peci, na ozestlané posteli ležela žena. Z pod podušek červeně a modře pruhovaných, bylo viděti jen bledý, ztrápený obličej s očima zavřenýma, s čelem poroseným potem a s chumáčem vlhkých, černých vlasů nad ním.

Ze stisknutých, zamodralých rtů časem se ozval těžký sten, plný fysické bolesti, provázený chvílemi hroznými výkřiky ještě bolestnějšími a při tom se veliké černé oči široce a jaksi udiveně otevřely. A po každé, když zazněl jizbou výkřik nemocné, druhá žena, ještě mladá, v bílé až ke krku upjaté zástěře a s rukávy vyhrnutými, jež ustavičně cosi kutila mezi nádobami na peci, odbíhala od své práce, pohladila svýma měkkýma rukama naříkající po bledém obličeji, opakujíc po každé: „Jen trpělivost, maminko, pan doktor už tu bude každou chvíli."

Potom tu byla ještě třetí žena, všecka seschlá a scvrklá, stařenka sedící v nohách postele, oblečená v staré hadříky neurčité barvy, s hlavou nahnutou k vpadlým prsům, s rukama složenýma v klín. Její hubené třesoucí se prsty přerazovaly kuličky růžence a bezzubá ústa odříkávala polohlasem monotonně: „Zdrávas Maria . . ."

Zdálo se, že tyto dlouhé, trapné hodiny nemají konce.

Konečně z návsi zajásaly rolničky saní. Brzo na to zastavily saně určitě před chalupou, zmrzlý sníh zachřupal pod kroky lidí, kůň udeřil netrpělivě podkovou o zmrzlou půdu.

Do světnice vstoupil lékař se zmrzlým knírem, přinášeje ve svém velikém kožichu mráz noci. Žena v bílé zástěře stále majíc rukávy vyhrnuty, hluboce a pokorně se klonila berouc hned z ruky lékařovy těžký vak z měkké, černé kůže a vykládajíc mu současně pokorným i důvěřivým šeptavým hlasem: „Příčná poloha, milostpane."

Doktor sňal nejprve s nosu zamžený skřipec, pohlédl směrem k posteli, kde ležela sténající a začal se rychle svlékati z kožichu i z kabátu.

V tom vkročily jedna za druhou do světnice tři ženy, neurčitého věku, upracované, s rukama plnýma mozolů, které hned se kladly na hubené životy, hledíce ustrašenýmm a jakoby za smilování prosícíma očima na lékaře. Doktor myl si ruce u kamen a žena v bílé zástěře no obskakovala usmívajíc se potichu a ukazujíc mu své jako křída bílé zuby. Tu znova vykřikla bolestí nemocná a jedna z tří přišedších žen, ta největší, s hubeným protáhlým obličejem přeběhla nervosně světnicí, popoběhla ke kamnům a zastavila se posléze u postele: „Anna, nekřič už, pan doktor už je tu a už bude dobře," těšila ji a kladla jí svou velikou, hubenou ruku na mokrou tvář. „Kriste Ježíši, Kriste Ježíši!" naříkala znovu trpící, ale už jaksi mírněji, snažíc se obrátiti hlavu v tu stranu, kde se myl doktor.

V tom objevila se v pootevřených dveřích, jichž ženy za sebou nezavřely, hlava muže s rozcuchanými kníry a uplakanýma očima, a tři ženy spatřivše jej, rozběhly se k němu a chytajíce ho za ruce i za kabát, táhly ho ze dveří, volajíce jedna přes druhou: „Pojď pryč, Josefe, pojď pryč!"

Lékař osaměl s ženou v bílé zástěře a s nemocnou. Také stařenka tu zůstala. Slezla pomalu s postele a sedla si na lavici u kamen, stále odříkávajíc polohlasem „zdrávasy" a chrastíc růžencem v starých, žilnatých rukou . . .

Modrá předzvěst rána začala se dívat do oken a zvenku zněly kroky časných chodců, kteří běželi se zahřát ke kupci skleničkou kořalky.

Přivedli do světnice muže i tři malé hochy, jejich šaty i vlasy byly plny stébel sena s půdy, kde ztrávili noc.

Žena v bílé zástěře ukazovala jim s hrdostí novorozeného bratříčka, jehož růžové, něžné tílko páchlo nedávnou koupelí.

Přišli i tři ženy, jež bůhví kde přečkaly noc a všechny prohlížely si nového človĕka s už rozjasněnýma, veselýma očima. — „Požehnej pámbu" chválily a přály všechny „jaký je to hezký a silný chlapeček, a celý táta!"

A byla jizba plna veselých, radostných hlasů a všichni chtěli mluvit najednou. Otec měl v očích slzy a smál se . . .

Jen matka ležela bledá, bez krve, se zavřenýma očima po přestálých bolestech a stařena u kamen dále se modlila nové „zdrávasy".

Visoko, dne 2. února 1912.

—=o=—

DROBNOSTI.

Taneční škola Alžběty Duncanové.

(Z knihy Ernesta Schura: Der moderne Tanz.)

Propagační a reformní snahy v tanečním umění Isadory Duncanové vedly k založení taneční školy ve Friedenau u Berlína, již řídí sestra Isadořina Alžběta. Děti, které v této škole od malička vyrůstají a učí se pozornosti k tělesnému výrazu, nabývají jistoty a dokonalosti, jíž by později už nedosáhly. Škola je jakousi obdobou zastaralých ovšem škol baletních.

Dětské tance mají jemný půvab. Jen někdy jakoby v nich bylo trochu pósy. Ale pósa je v tanci předem podmíněna. Záleží arci, aby byl její výraz správný.

Taneční motivy nejsou voleny mimo dětskou chápavost. Výchova začíná cvičeními gymnastickými, k nimž se pak přidružují taneční pohyby takové, jaké jsou v souladu s dětskými těly a s rythmem v pohybu. Tak se gymnastická stránka výchovy znenáhla rozšiřuje v stránku estetickou. Děti tančí v lehounkých hedvábných halenkách s rozpuštěnými vlasy. Jedinou jejich ozdobou jsou květy nebo jednoduché diadémy.

Hrají si. Děvčátko hází míčem. Míč padne k zemi a vyskočí. Malá tanečnice bije míč, takže míč vyskakuje znovu a znovu. Hra se stává roztomilým obrazem.

Rythmické kroky jsou podkladem tohoto umění. Kroky slavnostně přísné nebo jarý cval nebo taktuplné kolíbání. Zdůrazňuje se sice cvičení, ale nezapomíná se na přirozenost. Tanci se učí programově. Je to program nové kultury těla, jež chce opět nalézti krásný pohyb lidského těla v tanci, takže tělo a duše

mají být v harmonii. Tělo nemá se zmrzačit, duše nemá se cítit súženou jako ve vězení. Oboje mají vzájemně působit na sebe, doplňovat se, znáti se a milovati se.

Zdůrazňujeme přespříliš výraz v obličeji. Ale tento výlučný kult ruší rovnováhu. Doba, která bude milovat celé tělo, bude čistší, silnější, lepší a milovnější krásy, nežli je doba naše.

Růst náš se podobá růstu rostliny. Ale lodyha roste také na světle, vyhání listy, žene výhonky, a teprve v květu se soustředí síla. Také naše tělo má růst ve světle.

Děti žijí ve styku s volnou přírodou, která jim štědří krásu a která je učí přirozenému rythmu. Tančí venku a slyší, jak stromy při tom šumí. Vidí, jak motýl se třepotá a koruny se kolébají. A když tančí na jevišti, zdá se, jakoby upomínaly na les a na jeho krásu. To vše jim dává zvláštní, lehkou krásu. Je v tom nové cítění přírody. Staré baletní formulky jsou oproti tomu zaprášeny.

Děti tančí také v družinách, a tehdy přes všechna pravidla je tanec pln světlé svobody. Žádná pachuť školy nebo nějaké nucení. Zavzní melodie. Holčička poskočí ku předu, jakoby ji tóny vábily; půvabně cupe přes koberec v lehké sukýnce, která nechává volné nohy. Za ní druhá, třetí, a zdá se, že si hrají. A stále jich přibývá, tančí, chytají se, krouží do kola a jsou docela rozpustilé. Závoje vlají, květy kvetou. Myslíte na motýly, na lesní nebo na luční skřítky. Ženou se, po dvou, kolem šedivě tapetované stěny. A v tom je pohyb, ba veselí. Hned se vztekají, hned kráčejí tiše jako srnky, a každá malá tanečnice jaksi se tváří, jak ji v tu chvíli napadá. V obličejích je veselá radostnost. Některé vystupují z kola, celek víří, tvoří se skupiny. Mnohdy se cítí, že některá z děvčátek se pokouší velice roztomile tančit po vlastním. Odklusají za kulisy a hbitě se vracejí. Větší mají v pohybech cosi z botticellovské hranatosti. Potom však jde tanec zase z lehka a v rythmu. Brání se všeliké póse. Kdo pozoruje, vidí, jak se výchova děje s porozuměním pro duši dítěte. Přirozenost se podržuje, přece však krotí.

Při tom se jeví, jak je dítě blízko prvopočátkům, jimž se my odcizujeme. Dítě tančí a cítí půvab hry, která není nikým pozorována. Divadelnost mizí a samo jeviště stává se divadlem nevinných rejů, které jsou odvozeny z dětských her a jež se s hudbou scelují v jednotu. Přirozená nota chebnosti a pružnosti dětského těla podržena je v uměleckém projevu. Jelikož také obsah toho, co tance představují, je přiměřený názorům dítěte, zachová se půvab neúmyslnosti. Dítě nepředstavuje ničeho, oddává se pohybům a má prvotní radost z rythmu. Tanec není proto illustrační pantomimou, nýbrž hrou a krásou.

Vždy je celé tělo prostředkem výrazu, nohy vykročují, paže se komíhají a zdvihajíce se do výše vyjadřují nevolky radování. Svaly a klouby jsou pohyblivy, bezradnost se překonává. Věru skutečnost se podobá snu, když se pohybují ta dětská těla.

Třeba se později nedostavil výsledek tanečního výškolení, hotového pro uměleckou dráhu, třeba i půvab instinktivních pohybů dětského těla se po... vytratil, zůstává jedna okolnost výchovná, důleži... naší době, která se vyznačuje sešněrovaností a zk... livěním: vzduch, světlo, svoboda je v té vých... Pěstění těla se tak stává názorem světovým. J.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporov...

(Pokračování.)

A už byl přes plot, tak že paní mohla ... sotva stačit, a když ho dohonila, snížil sv... nu a ukazoval jí radostně stopu dvou mal... nožek v měkké hlíně:

„Pojďte, tudy asi šli!"

Bylo to hledání! Ale jakési nevysvětlite... vnuknutí jakoby pobízelo úzkostlivou mat... Náhle Dan vykřikl a zdvihl cosi lesklého ... země. Byla to poklička z nového Rob... hrnečku, kterou děti ztratily v prvním o... mžiku zděšení nad tím, že zbloudily.

Paní Joža tiskla ji k sobě jako živou byt... a když Dan chtěl radostně křičet a volat ... držela ho, pravíc: „Nech, já je chci najít ... ma; já Robínka pustila a chci ho tedy z... otci navrátit."

O kousek dál uviděla Andulin klobouk... když ještě chvíli hledali, nalezli konečn... lesa děti, obě v tvrdém spánku.

Dan nikdy nezapomněl na obrázek, k... rý se objevil jeho zraku při záři svítil... Myslil, že se paní dá do pláče, ale ona po... pronesla: „Pst!" Potom tichounce odkryla ... stěrku a pohlížela na malého spáče. Moc... umazané rtíky byly pootevřeny, hošík kli... oddychoval, a vlhké vlásky přilepily se ... k čelíčku.— Obě umouněné ručičky svír... dosud plný hrneček borůvek.

Pohled na dětskou žeň, po celý ten ve... osamělosti a bázně pro ni opatrovanou, ... lice paní Joženu dojal, i chopila děcko do ... ručí a začala nad ním plakat. Plakala ticho... ce sic, ale tak usedavě, že chlapeček se p... budil a nemohl se hned vzpamatovat.

Potom, když se probral, objal matku a pravil s vítězným smíchem:

„Však já dobře věděl, že přijdeš, ma... Tolik jsem po tobě toužil." A chvíli se ... nemohli od sebe odtrhnout, zapomínajíce ... celý svět.

Neboť ať jsou zbloudilí synové sebe u... venější a sebe zaprášenější, matky jim v... odpouštějí a zapomínají na vše pro rad..., že je opět mohou sevřít do svého nár... Šťastný syn, jehož víra v matku se neměn... jenž na všech cestách — i křivých — zac... val si víru v ni, a chce jí splatit její dřív...

tatečnou a něžnou lásku. Zatím Dan vysvobodil Andulu od proutí a kořání, do kterého upadla, a činil to tak jemně, že něco podobného pouze Tedouš od něho zakusil.

Hoch utřel děvčátku uslzený obličej neboť začala z nenadání také plakat, ale spíše radostí. Cítila, jak dobře působí laskavý obličej a silné rámě, které ji objímalo teď po všech těch strastech opuštěnosti a strachu.

„Moje ubohé, malé děvčátko, neboj se, a neplač, teď už se ti nic zlého nestane, a nikdo ti neřekne ani půl slova zlého dnes večer," řekla paní Bérová a zavřela i Andulu do svého náručí. Hýčkala obě děti jako kvočna ztracená kuřata.

„Všecko jsem já zavinila, ale mně je toho líto, opravdu velice líto. A chtěla jsem dávat dobrý pozor, však jsem Roba přikryla, a jeho borůvek jsem se ani nedotkla, ačkoliv jsem měla takový velikánský hlad. A já už to opravdu vícekráte neudělám," vzlykala Andula.

„Tak, Dane, teď zavolej pána, a pojďme domů," pravila paní, a Dan vylezl na skalisko a volal se všech sil:

„Už je máme!"

Jak v tu chvíli světla poskočila a jak rychle se přibližovala! Brzy byli všichni shromážděni okolo skupiny kapradí.

A nastalo hlazení a líbání, objímání, mluvení a znova pláč. Svatojánci se asi divili a můry byly u vytržení, neboť se všech koutů se dostavovaly a obletovaly společnost. I žáby v rybníce jako by dávaly na jevo spokojenost.

A potom se dali všichni na cestu k domovu. Fanouš jel napřed sám domů, aby zvěstoval radostný výsledek. Dan na Ušáku následoval. Potom šel Silas s Andulou v náručí, stále ji ujišťuje, že je jako pírko. Celou cestu ji škádlil pro toto nové dobrodružství.

Pan Bér nesvěřil Robínka nikomu; nesl ho sám a maličký, osvěžen jsa spánkem, seděl a vesele švitořil. Cítil, že je hrdinou dne: maminka šla podle něho chytajíc ho co chvíle buď za nožku nebo za ručku. Stále se znovu těšila, když opakoval: „Já dobře věděl, že přijdeš, mami."

A zase se k ní sklonil a objal ji a cpal jí do úst nasbírané borůvky: „proto, že jí je všecky nechal, ani jedné nesnědl."

Měsíc právě vylezl z mraku, když vstupovali do aleje, a všichni chlapci vyběhli jim s křikem naproti. Oba zbloudilí byli v triumfu uvedeni do domu, kdež zakotvili v jídelně, a velice prosaickým způsobem oznámili, že mají veliký hlad, aby jim už konečně dali něco jíst a ne jen samé hubičky.

Přinesli jim mléko a chléb, a celá rodina stála nad nimi a dívala se, jak jim chutná. Andula se brzy zotavila a vypravovala široce a dalece o nebezpečí, které přestáli. Robínek se zabral do jídla; aspoň v první chvíli byl zcela tiše, najednou však odhodil lžičku a spustil žalostivý vzlykot.

„Ale moje nejdražší děťátko, proč pak tak pláčeš?" ptala se ho matka, která se dosud od něho nehnula.

„Já pláču, že, že — jsem zabloudil," vzlykal Rob, — ale slzičky ne a ne padat, ani jedné nevymačkal.

„Ale vždyť už jsme tě šťastně našli. Andula povídala, žes v lese ani nezaplakal, žes byl statečný."

„Nu ano v lese, tam jsem neměl kdy plakat, musil jsem mít strach. A tak musím plakat teď: proto, že já nechci být ztracený, nechci zabloudit," vysvětloval a víčka se mu klížila. S mlékem a krajíčkem už zápasil.

Hoši se pustili do hlučného smíchu, jak že Robínek chtěl nahrazovat ztracený čas a děcku se zas líbilo, jak hlasitě se smějí. Veselost ostatních ho nakazila, a tak místo pláče spustil na konec veselé: ha, ha! Při tom bubnoval lžičkou vesele do stolu.

„Je deset hodin! Všichni do postelí!" zvolal pan Bér, dívaje se na hodinky. „Bohu díky, že ani jedna nebude dnes prázdná," zašeptala paní a pohled její utkvěl na hošíku, kterého otec odnášel do postýlky.

Andulu zatím Dezy a Demík doprovodili, neboť jí toho večera pokládali za největší hrdinku školy.

„Chudinka teta, jak je unavena, měli bychom ji též odnést," řekl Fanouš a objal paní, když chtěla vystupovat na schody.

Vyhlížela opravdu unaveně.

„Víte co, poneseme ji andělíčkem," navrhl Tomek. „I děkuji vám, hoši moji, já se jenom do někoho zavěsím," odvětila paní. „Já vás povedu, já," — a půl tuctu hochů začalo do sebe strkat a se předbíhat. Všichni byli by rádi pomohli, neboť něco v ubledlém matiččině obličeji dojalo mocně vřelá srdéčka tlukoucí pod ušpiněnými kabátky.

Vidouc, že jest jim ctí starati se o ni, zvolila paní Jožena hocha, který nejvíce si toho zasloužil.

Také nikdo ani nehlesl, když vložila ruku na široké Danovo rámě, a pravila s přívětivým pohledem an hoch radostí se začervenal: „On děti nalezl, nechť mne tedy vede!"

Dan byl dokonale odměněn za svou večerní námahu. Posvítil jí nahoru, a paní mu

řekla přede dveřmi svého pokoje: „Dobrou noc, můj hochu, Bůh ti žehnej!"

„Ach kdybych byl opravdu vaším hochem!" řekl Dan, který cítil, že starosti, jež spolu přestáli, zase více je sblížily.

„Ode dneška mi budeš nejstarším synem!" a paní políbila chlapce jako na znamení smlouvy.

Robínek byl zdráv a vesel druhého dne, ale Andulu bolela hlava a na rozškrábaném líčku musila mít obklady. Ale jinak si z toho nic nedělala, že provedla lehkomyslný kousek! Ba zdálo se jí dokonce, že zabloudit není tak zlou věcí, spíše že se člověk při tom pobaví. Paní Jožena nebyla však nikterak spokojena s obratem Andulina smýšlení, a nemohla trpět, aby děti takto lehce odstoupily od pořádku, ani aby žáci školy Plumfieldské toulali se v noci po pasekách. A tak mluvila s děvčátkem pouze věci nejnutnější a hleděla jí vštípit rozdíl mezi svobodou a nevázaností. Svá naučení zdůrazňovala příkladnými povídkami.

Nebyla ještě rozhodnuta jak má Andulu potrestat za lehkomyslné utíkání od ostatních, ale při jedné z oněch povídek si náhle vzpomněla. Užila starého vyzkoušeného způsobu, jejž sama kdysi na sobě zkusila.

„A co, však každé děcko někdy uteče," rozumovala Andula, jako by mluvila o nějaké dětské nemoci, osypkách nebo křečovém kašli.

„Každé ne, dceruško, a některé, které uteklo, už se víc nevrátilo, ztratilo se nadobro," odvětila jí paní Bérová.

„A co, vy jste nikdy neutekla, když jste byla mladá?" zeptalo se opět děvče, neboť se jí zdálo, že vidí ve zraku panině zákmit jakéhosi čtveráctví přes to, že tak vážně seděla a šila. Matička se zasmála a přiznala se, že ano, že také jednou utekla.

„Jejda, vypravujte, jak a co," zvolala Andula a již se jí zdálo, že na celé čáře zvítězila.

Paní to postřehla, a hned zvážněla. Zakývala vážně hlavou a povídá: „O já jsem často utíkala a ztrpčovala jsem tím své dobré matce život, — až mne konečně vyléčila."

„A jak?"

Andula se usadila s obličejem plným účastenství a hotova poslouchat.

„Jednou mi koupili nové střevíčky, a já chtěla, aby je každý viděl. Ač mi bylo zakázáno chodit ze zahrady, utekla jsem a toulala jsem se celý den. Bydleli jsme v městě a dosud se divím, že mne tenkráte nepřejeli. To byly časy! Honila jsem se se psy v parku, jacísi cizí hoši mne vozili na jezírku v lodičce, obědvala jsem se kterousi žebračkou kousk slanečka a suchý brambor. Konečně mne našli u jedněch dveří špinavou jako — prasátko. Spala jsem a vedle mne ležel veliký řeznický pes, a já ho držela pevně kolem krku. Bylo pozdě večer a moje krásné nové střevíčky byly od dlouhé chůze celé odřené a potrhané."

„Je to bylo hezké," zvolala Andula a byla by šla dělat totéž.

„Ale druhého dne to nebylo hezké, Andulo!" pravila paní a šila ještě pilněji, aby nebylo vidět jak ráda vzpomíná na své dětské kousky.

„Vaše maminka vám nabila, že?"

„Nenabila. Ona mi vybila vůbec jen jednou, jedenkráte, proto že jsem se zlobila; ale hned na to mne odprosila, nebo já nevím, jestli bych se byla dovedla na ni udobřit: mne od jakživa tělesný trest ponižoval a velice roztrpčoval."

„A proč vás odprosila? Mne tatínek nikdy neodprosí, když mi nabije."

„Snad proto, že když mne přestala bít, já se k ní obrátila a povídám: „Nuž, teď zasloužíš sama bití, protože se zlostí ani necítíš." Chvíli se na mne upřeně dívala, potom jí hněv přešel, a povídá jakoby zahanbena: „Máš pravdu, Joženo, hněvám se; a jak tě mohu tedy trestat za to, že jsi zlostná, když ti sama dávám tak špatný příklad. Odpusť mi, drahoušku, a zkusme, jak bychom si navzájemně lépe pomáhaly." — Nikdy na to nezapomenu, Andulo, a udělalo mi to líp než deset výprasků."

Andula seděla chvíli tichounce a točila v rukou malou škatulku od masti. I paní stichla. Věděla, že Andulin rozoumek pracuje, neboť holčička vždy bystře chápala vše, co se kol ní dálo.

„Tohle se mi líbí!" řekla potom a obličej, hlavně nosík jako by se jí prodloužil. Celá tvářinka nabyla poťouchlého výrazu.

„A co vám udělala maminka tenkrát, když jste se toulala?"

„Uvázala mne na šňůru k pelesti, tak že jsem se nemohla z pokoje hnout. A tak jsem zůstala celý den. Přede mne pověsila zkažené střevíčky, abych celý den na svou chybu musila myslit."

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 19. července 1912. Číslo 29.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

KAREL NOVÝ:

ČTENÁŘCE VERŠŮ.

Spanilá slečno, krásné vis a vis,
rcete mi, proč tak čítáváte ráda?
U okna celé boží chvíle
skláníte svoje čílko bílé
nad knihou veršů. Roztomile
při tom jak ručej lnu váš vlas
přes polonahá ramínka vám padá.

A v sadech jaro vonné pozdravy
a písně střásá jako jiskry zlaté,
lavička, skryta v stínu, čeká
i milencova náruč měkká,
po cestách vánek těká
jak polibek, jenž k srdci prorve se —
nuž, víte o tom? ne! Jen v knihách čítáváte.

Dubnově nyvý rozechvěný proud
vlnami marně zve vás hedvábnými,
nadarmo větev kývá vám
a darmo vábí slunce plam
k blouznivým zpěvům, k snům a hrám . .
Vy čtete — a život vám utíká
pod prsty v lačné touze prudce sevřenými.

Eh k čertu! Hoďte verše někam v kout
a v náhle trysklé radosti a plese
sběhněte dolů, krásko plavá,
kde smělé mládí vlajkou mává,
kde příboj zpívat neustává,
sběhněte dolů v šum a jas
a všechněm náručím a ústům rozdejte se!

POD PEŘEJEM SLUNCE.

Pod peřejem slunce dřímá les,
ohnivě voní zkvetlá zem.
Tisíc perel sen mi v oči snes . . .
Jak radostno být člověkem!

Na balvanech ležím na stráni,
v úžehu údy opékám,
srdce jak zvon slavně vyzvání.
Chtělo by letět . . . kam as, kam?

Jak je slastno pyšné touhy mít,
úzkostmi k nim se probíjet,
jak jest slastno — boha oloupit
o prosté písně bílý květ . . .

Abych mohl urvat modra pruh
a hvězdu strhnout na zemi,
balvany a lesy! jsem váš druh,
tož svoji sílu dejte mi!

ČERVNOVÉ ŘÍČCE.

Do naha jsem se, říčko, svlék . . .
Nuž, prosím, zde mě máš . . .
ať nejskvělejší píseň svou
o břehy zazpíváš!

Do vlasů dej mi květiny,
jež panny trhaly,
když rozkoše v nich oheň vlál,
do vlasů dej mi květiny,
jež panny poslaly,
touh plny, snů a dum,
pozdravem po tvém proudu v dál
neznámým milencům.

Za vlnou vlna hovoří,
hladí mě, celuje . . .
Za vlnou vlna . . . Každý nerv
vám vroucně děkuje!
Ach čarovný je dotek váš
jak rozkoš krásných žen . . .
Ty živle trysklý země z tmy,
jsem tebou opojen!

A slunce plane nad hlavou
v hruď zlata položí . . .
Palčivě něžnou, jásavou
je koupel soulože.

* * *

Proklínat už, Bože nebudu,
žes mi dny dal málo slunečné.
Je to slabost — klnout Osudu,
nebo ruce spínat, prosit jej
o prchavou radost, o naděj . . .

Dal-li ti kdo píseň do srdce,
smutnou lásku, světlou nenávist,
usmívej se všemu lehounce.

Věř — když celým žitím Bída
nepřestala tebe rvát,
že se ti pak aspoň sladce
bude jednou umírat.

—=o=—

KAREL HANDZEL:

ZKROCENÝ DIVOCH.

(Dokončení.)

Večer vlekly se ulicemi města bledé vyzáblé ženy s dětmi na rukou a zoufalými, strhanými zraky nakukovaly do hostinců, které z daleka upozorňovaly na sebe hukotem jakoby ohromného úlu a odpuzovaly hnusem a špínou na dálku ulice. Zklamané ženy, nemohouce nikde nalézti svých mužů, těžce jak poranění ptáci vlekly se dále a otrlá bída rovná otrlému bohatství uspávala jich duši a pokrývala ji tuhnoucí skořepinou trpělivé lhostejnosti, jako kryje pestrá, kostrbatá struska žhavé proudy železa, vypuštěného z vysokých pecí.

Mezi prvními, kteří tentokráte se mzdou nebyli spokojeni, byli Hrabec a Kotala. První počítal, počítal, nějak mu to nešlo dohromady. Zamířil do hostince, tam chvíli uvažoval, pil pivo a počítal, chvíli potichu láteřil, svíral pěsť, potom už pil na zlost vodku, tloukl pěstí o stůl a zas pil. Do večera stalo se mu celé tělo tak obtížným, že je sotva ovládal. Pozdě v noci potácel se po mostě přes Ostravici domů. Málem do vody nespadnul. Jeho žena, která již doma úzkostí umírala, se vypravila ho hledat a potkala jej na mostě i dovedla domů.

Ne tak Kotala. Ten, jakmile dostal peníze na nádvoří závodu, kde úředníci vypláceli horníky, odešel stranou mezi prázdné vozy od uhlí, vytáhl odněkud ze zamastěné kapsy křídu a jal se na stěnách uhláků počítati svůj výdělek. Došel k výsledku, že byl zkrácen a to o dosti značný peníz.

„A co si myslí ti hromi, že já se jim tu budu dřít a oni mi mojich peněz nedají?!" rozhněval se Kotala a zamířil ke kanceláři.

Chýlilo se k večeru. Na nádvoří kolem kanceláře chvělo se v horkém vzduchu ticho dusného letního odpůldne. V dálce hučely stroje prádliska; těžní lano, spouštějící dolů klec s dřívím a prázdnými vozy a vytahující vozíky plné starých stojek a uhlí, rubaného druhou směnou horníků, chvělo se vysoko ve vzduchu nad těžní jamou a klepavě se třelo o postranní ochranná železa. Docela vzadu nádvoří za kupou dřev mísilo se do vřeštivých zvuků parní pily, řinčení řetězů, jimiž povrchoví dělníci spínali vagony s uhlím a posunovali je pak pomocí ohromných a silných koní na koleje hlavní trati, odkud putovalo uhlí buď do vítkovických hutí anebo do světa na prodej.

Kotala vešel do kancelářů.

Po výplatě dělníků ruch v kanceláři trocl ustal. Nebylo již pozorovati na úřednících tol horečného shonu jako několik dní před tím, k písaři musili přichystati všechno k výplatě n kolika tisíc dělníků. Teď přecházeli volně kanc lářem, odnášeli na patřičná místa různé ty kat logy, v nichž byly zapsány směny panské i úk lové, a bavili se vespolek mělkými, krotkými v py. Těšili se již na večer do divadla nebo na pa tičku u sklenice plzeňského v Národním Dom

Když Kotala vkročil dovnitř, zastavili pon kud příval svých vtipů a nadějí na dobré pojeze a posezení a obrátili lenivě hlavy s doutníky ústech ke dveřím.

Věděli na první pohled, že zas jeden n spokojenec.

Přiházelo se dosti často, že po výplatě p cházeli do kanceláře lidé stěžovat si, že má zarobili. Těm ukázali písaři čísla v knihách neb byli-li při zlé chuti, řekli jim zkrátka, že to m dobře, a podruhé než sem přijdou, aby se nauč napřed číst a psát. A ubozí nevzdělaní lidé m seli s hanbou odtáhnouti.

Byli to většinou horalé. Ostrava přitahova je dýmem tisíce komínů jako připálená slani hladové myši a oheň vítkovických hutí svítil ji sta mil na cestu. Čím více blížili se ďábelskén tomu městu, které pod tíží severní německé n lady uchvatitelů zmíralo smutkem ve dne a vr ždilo se divokým hýřením v noci, tím více ztr celi svou veselost, jas mizel jim s tváří a jako mámení dýmem slábli ve svých dobrých zám rech a stávali se obětí každého, kdo ovládl k důvtipem a penězi. Neboť sotva vkročili v okr pekelného rythmu, uchopila je tvrdá, neúpros ruka práce a po stech, po tisících vrhala je tmavá ústa lačné země, jež dychtivě ssála ji svěží horskou krev a vyssatá, zmořená těla v vrhovala pak ven jako sedřené, olezlé koně a p loshnilé stojky. A nikdo nikdy nenahradil těm dem jejich hor a lesů, nic na světě nevyváži helokání v podvečer na horách, nic nepřehluš tiché vzpomínky jakési jasnější chvíle, nic a cinkot stříbra ne. Poznávali to, ale bylo pozdě jako veverka v otáčecí kleci šlapali den co d v nudném kole lživých touh a nadějí, dokud tě smlouvy nevypovědělo.

Jiné horníky přivedla do kanceláře skuteč křivda, ale jejich námaha přijíti v kanceláři k pr vu a ke svému zárobku byla téměř vždyc marná. Písaři jim to vyložili nad slunce jasně že jim pan závodní nemůže více dáti. A horn museli se spokojiti tímto objasněním. Nebyli spokojeni, tu jim služebníci uhelného velmože kteří se od jiných jeho dělníků lišili jen tím, chodili čistě oblečeni, dýchali v kanceláři otra ný kouř z koksových pecí, dočkali se stáří si ale za to trpěli všemi možnými nemocemi — uk zali jednoduše dvéře se slovy:

„Běžte s Pánem Bohem! My vám nemůže pomoci."

A dělník šel, sevřel snad pěst, zaskříp zuby, mumlaje nesrozumitelně nějakou klet ale to bylo také všechno, co dovedl. Byl-li něk rý nespokojenec zvlášť neutišitelný, ztropil kanceláři malou výtržnost, ale, když mu poh zili, že bude vyhozen z práce, nedá-li pokc ztichl a vyšel ven pokorný jako beránek.

Takové strašné potupy se dostávalo obyčejně ženatým lidem, otcům rodin.

Tak chodili dělníci po jednom do kanceláře po jednom byli vyhazováni. Byli ještě jako děti. ili v staré víře na posmrtnou odměnu a nechali e bíti každým hrabivým cizákem. A když se v ich jednou za čas ozval zdravý lidský vzdor, ostali bití a jako děti zalezli s nářkem do koutka. Z koutků vylézali pak jen psi, lízající ruku, jež je udeřila. Věděli, že jedinec je sláb proti všeládné moci cizích peněz, cítili to, ale nevěděli i rady, nechápali, že kde nestačí jeden, musí býti va, tři . . . sto . . . desetitisíce.

Kotala, který se šel domáhati do kanceláře vého zaslouženého výdělku, byl z oněch lidí.

Nedal se však odbýti písaři jako jiní, nepohla ani vlídná slova ani rozkaz, aby šel. Kotala se nehnul od dřevěného zábradlí, jež dělilo ředníky od příchozích, a ztropil takový hluk, že ávodní ve vedlejším kanceláři, vyrušen, nahlédl o dveří. Kotala se obrátil k němu o pomoc. Ale ávodní měl toho všeho pro dnešek už dost a roto se drsně obořil na horníka, aby táhl ke šem čertům a dal mu pokoj, že více nedostane ni kdyby šel na samé Gutmany do Vídně.

Kotala se rozzuřil.

„Co?! Vy mně budete vyhazovat?! Za moje eníze?! Co jsem zarobil, to mi patří a kdyby ylo i půl milionu!" Řval a mlátil pěstí do přepážky.

„Nebo, sakra, psí duše, jak mi nedáte mojich eněz, tož vám to tu všecko rozbiju!"

Závodní stál přede dveřmi svého kanceláře ledý, jakoby měl duši na jazyku a snažil se umívati, ale úsměv změnil se mu jen v jakési láznivé stažení svalů v obličeji. Kotala si všimul jeho ubohosti i toho, že si chce z jeho vlastní řivdy tropiti smích, i vrhl se na závodního olaje:

„Co ty čubčí synu, stojíš jako hříšná duše u ekelné brány!"

Vytrhl dřevěné zábradlí i se skobama ze zdi, řevrátil v cestě stojící stůl i s úředníkem, až se apíry, kalamáře a péra rozletěla po podlaze, hnal se na závodního. Inženýr stěží utekl do vého kanceláře a tam se zavřel na klíč a na ávoru. Písaři vyběhli ven pro stráž.

Kotala stál vítězně ale bezradně v kanceláři ako pes, který se rozběhl po dvoře za vrabci.

Vycházel s nepořízenou z kanceláře ven a u v síni narazil na hlídku čtyř městských strážníků, kteří se hodili ke všemu jinému na světě en ne k střežení dělnického města.

„Ve jménu zákona . . ." začal velitelsky slavnostně jejich kulatý červenonosý vůdčí a vztáhl o dělníku krátké ruce. Ale Kotala se uhnul chtiým rukám a jak byl v hněvu, rozehnal se pravicí půlkruhu od předu do zadu a hlídka válela se síni pod lavicemi v prachu, který sem byl nanesen sty dělnických bot.

Kotala vyšel ven; na nádvoří před kancelářem přepadly jej však z rozčílení křeče, jichž zárodky byly vyvolány přílišným pitím kávy, a srazily siláka k zemi.

Hlídka naložila ho na vozík a dala odvézti na strážnici. Tam jej brzy vzkřísili a potom ho ak surově skopali a sbili býkovcem, že Kotala celý týden po tom, co se sotva dovlékl domů, nemohl z postele a do práce nebylo ani pomyšlení.

Barka s počátku plakala. Později ubíjela jeho zpurnou sílu ve dne v noci stálými a dotěrnými nářky a domluvami malých lidí, kteří jsou rádi, že vůbec žijí a nejraději by se scvrkli jako suchá švestka, aby nikdo o ně nezavadil a nezlobil se, že oni také žijí.

VI.

Kotala se uzdravil, spolkl křivdu jako hořké sousto, ač hodně dlouho dusila a pálila v hrdle, a pracoval dále tiše a teskně jako otrok. Jeho mohutný, dětský a nerozvážný vzdor byl zlomen jako když na krásnou od kořene do dřeni zdravou jedli přikvačí vzteklý orkán a přelomí ji v půli.

Pak poznal po čase Kotala, že Oni jsou silnější než on sám a začal se lizonit, stal se lizoněm, patolízalem.

Pracoval všechno a všude, za výplatu vždycky hodně nahlas poděkoval a sem tam leccos řekl v kanceláři o spoluhornících a jejich stížnostech, což tito brzo pocítili, když byli dáni do horších a nebezpečnějších míst, kde člověk sotva na slanou vodu zarobil a na šíji stále cítil uhelný balvan.

Donášel a udával.

Horníkům nezůstalo dlouho tajno, kdo prozrazuje jejich kletby a stesky.

V kanceláři se časem na minulost zapomnělo a Kotala byl za své podšepty dosti oblíben. Po straně mu sice říkali polouštěpačně položertovně: Zkrocený divoch, ale jinak jej celkem měli rádi. Takových lidí už dávno potřebovali a když se jednou Kotalovi poštěstilo, že našel ztracené pásmo uhlí, o němž inženýři myslili, že jest již vyčerpáno, byl povýšen beze všech zkoušek za dozorce nad druhými horníky.

Lásku u podřízených ztratil již dávno; s lizoněm nechtěl nikdo mluviti, leda lidé jemu rovni. A jakmile se potom stal dozorcem a choval se k horníkům hrubě a surověji než ostatní dozorci, upadl ve všeobecnou nenávist a havíři, kde mohli, mu něco nastrojili naschvál. Kotala se ovšem chlubil, že mu na lásce druhých nezáleží a že se nikoho nebojí.

Jednou spískali mu horníci nepěkný žert.

Uhlí, které horník nalámal, mladší horničtí pomocníci: tačníci, odváželi na kolečku a nasypali je do železných vozů, které pak vozáči a koně odvezli pod šachtu ke kleci, odkud bylo uhlí vytaženo nahoru a zavezeno do prádliska. Každý vůz byl označen destičkovitým kolíkem: flokem, na němž byla označena sluj a číslo rubání. Floky zastrkávali havíři mezi uhlí tak, že bylo lze viděti jen vypálenou značku.

V jámě, kde pracovali lidé a koně, zdržovalo se množství krys, které byly tak drzé, že žraly s koňmi oves ze žlabů. Horníkům prohryzly často šátky s chlebem a kapsy u kabátů. Aby se krys zbavili, líčili na ně pasti a pak je v podzemních bažinách topili. Jednu takto chycenou krysu přivázali horníci na jeden konec floku a ukryli ji v uhlí tak, že jen konec floku s kouskem vypálené značky vyčníval z uhlí ven.

Vůz přijel pod klec a Kotala, chtěje se podívati na číslo floku, vytáhl jej, ale v tom okamžiku krysa, cítíc se zbavena tížícího uhlí, rozběhla se panu důlnímu po šatech a utekla mu i s flokem na svobodu.

Kotala vzkřikl leknutím a ošklivostí a když přiběhli horníci s otázkou: „Co je?", slyšeli jen:

„Potvora utekla i s flokem! Který hrom mi to jenom tak nastrojil? No počkejte!..."

Horníci si však z jeho hrozby mnoho nedělali, neboť za několik dnů vyděsili ho ještě více.

Ve střídě na čtvrtých horách, kudy jezdily koně i s vozy pod jámu a kudy proudil hlavní proud svěžího vzduchu, nastrojili havíři na jednu stojku, podpírající hoření vrstvu kamene, oběšence. Pověsili na stojku rozedrané kalhoty, kabát a starý, zamaštěný klobouk, takže to při světle plynové lampy vypadalo z pozdálí jako oběšenec.

Kotala šel pomalu střídou, dávaje pozor, aby se mohl včas vyhnouti vozíkům. Pojednou zavanul mu od nejbližšího překopu silný proud svěžího vzduchu do tváře a hnal se dále, zvedaje jemňounký prach k větrní jámě. Věterka, zavěšená u pasu zablikala i vzplála jasněji a Kotalovi se zdálo, že se tam na stojce něco klátí, jakoby člověk. Polekal se a dal se v běh k nejbližšímu rubání, klopýtaje přes pražce kolejí a úlomky jalových kamenů. Vyděšen a udýchán, přiběhl k opodál pracujícím havířům, kteří se již dávno pod kůží smáli. Zavolal je, aby šli za ním s lampami, že tam ve střídě visí na stojce člověk. Přišli, přisvítili a poznalo se, co to je.

Havíři se smáli, pan důlní Kotala také a láteřil:

„O, kdybych já jenom věděl, který perun to nastrojil, tomu bych já posvítil, až by ho oči bolely!"

VII.

Důlní Kotala vyjížděl okolo druhé hodiny odpoledne z dolu a pospíchal domů ke své Barce.

Svět se měnil, byl všelijaký, dobrý i zlý, podle toho, jak Kotala pochodil u něho se svými nadějemi, ale Barka, zdálo se Kotalovi, že se nemění. Stále malinká, usměvavá vítala ho z práce, nikdy si mu nestěžovala, za to tím více snažila se sama potěšovati muže v jeho starostech a chvilkovém poklesnutí mysli a chuti k životu.

Její oheň mládí se nějak rozplynul a změnil se v tichý, klidný a nevýbojný jas, kterým plnila domácnost a všechno kolem sebe. Tento jasný klid přešel pak u vědomí dostatku v pohodlí a později téměř v netečnost a lhostejnost ke všemu ve světě, co bylo mimo manžela.

A měla-li již nějakou starost nebo bolest, dusila ji v sobě. Ostatně nemohla si na muže stěžovati; neopíjel se, nikdy jí nebil, jako suroví horníci často tlukou své ženy, a později ani neměla mnoho starostí, neboť dětí, tohoto největšího břemena i radosti ženy neměli. S počátku se jim jich nedostalo a potom si jich již nepřáli.

Obývali půl domku v dělnické kolonii, kterou postavil závod pro své horníky, aby měl pohotovost v případě stávky. U domků byly malé zahrádky a chlévky, v nichž chovali si někteří horníci vepříky. Barka si koupila kozu a psa a z nedostaku jiných tvorů přenesla na ně všec…u svou lidskou lásku. Hovořila a mazlila se s …mi jako se mazlívají matky s dětmi i tak též …m hubovala. Koza byla její dcerou a pes synem.

Když se chýlilo ke třetí hodině odpole…i, vycházela Barka častěji na cestu mezi dvěma …dami domků, pes s ní, a jakmile uviděla v dá… přicházeti někoho jakoby Kotalu, říkala psu:

„Hleď, synku, náš táta už jde z roboty, …ž ho přivítat!"

A synek vesele zaštěkal a jak byl tlust…a vykrmený, běžel nemotorně Kotalovi vstříc.

Barka pekávala na čtrnáct dní tři vel…é chleby. Ženy v dělnické kolonii říkávaly, že p…e jeden pro sebe, jeden pro tátu a jeden pro dce…, synek, že jí jenom maso.

K nějakému svátku napekla jednou Ba…a buchet. Když Kotala přišel z práce, smály se … zlata upečené buchty na stole na něj a světn…e byla plna vůně svěžího pečiva. Kotala vdechl …o sebe vůni a s hrdostí směšných povýšenců ř…l velkopansky:

„Stará, dej ty buchty za okno, ať chud…a vidí, co my jíme!"

VIII.

Na stará kolena s'ával se Kotala uzavřen…i a drsnější i vůči ženě, která byla také čím d…e tím více zamlklejší. A tak místo nejtěsnějš…o přimknutí nastávalo spíše ještě oddálení, zavi…né nedostatkem dětí a blahobytem, z jehož pl…sti a pohodlné jistoty rodila se nedostatkem vz…chu nuda a zamlklost jako plíseň ve středu v…kého pecnu chleba. Již si nepopěvovala jako c…ve od rána do večera, nestarala se již dávno … věci, které zajímaly muže a zpohodlněla. Ká…a stala se jejím nejmilejším nápojem a jídlem. V t…n přejala svou zálibu od muže, který stále více …vykal kávě a raději si pochutnal na kousku m…a a sklínce piva.

Zvláště v posledních letech jevila se u Ko…ly nápadně surovost drsných vtipů městské lů…. U něho bylo to vlivem zaměstnání na sla…u povahu.

Jednou vypravoval své ženě, jak by se …u bylo málem přihodilo v dole neštěstí tím, že …jaký narážeč pustil vozy s uhlím po svažné d…u na vivat a on, Kotala, který již neměl bývalé s…, aby mohl vozy zastaviti, byl nucen co nejrych…ji vskočiti do prázdného vozu, aby ušel jisté sm…. Tu se Barka ptala, jak to je, když vozy jedou …a vivat. Kotala kázal ji sednouti pod žebřík, ved…cí na půdu, vylezl nahoru a spustil na ženu …o žebříku trakař. Barka sotva stačila utéci a …ž nikdy nežádala od muže aby jí něco vysvětlil.

Vysvětlení bylo dobré, ale příliš názorné. … Kotalovi vykládala si pak celá kolonie, jak př…stavil své ženě jízdu vozů na vivat, to jest, k…ž se těžké vozy utrhnou od řetězů nebo je nará…či zapomenou připnouti a pustí je pro svažné …lů; vozy řítí se pak důlní chodbou volně po k…lejích, až jiskry zpod kol srší, a rozbíjejí i d… všechno, co jim stojí v cestě, až se buďto přek… nárazem na nějakou shnilou stojku na kolej…h anebo dorazivše na menší svah, vrazí na železn…u plotnu, vyjedou z kolejí a zůstanou státi; přic…šený pazvuk zpětných nárazů bloudí pak důlni…

chodbami jako motýl, který zabloudil do světnice a nemůže ven.

Jedinou zábavou Kotalovou na staré roky stali se holubi. Nakoupil si různých druhů: purclíků, slepičáků, voláčů, indiánů, staváků, škobrtáků... Staří holubáři vědí, jak se všechna ta opeřená cháska jmenuje!

V okénku na půdě zařídil si holubník a past na chytání cizích holubů. Jedna okenní tabulka byla nahrazena dřevěnou deskou, kterou bylo možno pomocí provázků z kuchyně vytáhnouti anebo spustiti.

Jakmile Kotala přišel z práce, umyl se, poobědval, natáhl na nohy dřeváky a vyšel ven za holuby. Chodil okolo chalupy, hvízdal, sháněl a rozháněl holuby a, když některá pěkná cizí samička vlezla za samečkem dovnitř pro trochu lásky aneb, když cizí holub dal se zlákati zrním a vlezl do pasti, volal Kotala s cesty do kuchyně na ženu:

„Stará-á-á! A spusť tam klapku!"

Ovšem druzí holubáři se zase snažili lapiti jeho holuby. Prodávali si vzájemně čtyřikrát jednoho holuba na trhu, poněvadž se vždycky vrátil k starému majiteli. A po páté jej přece musili na týden zavřít, aby si navyknul.

Kotala se s nimi hádal, vynadali si, div se nežalovali. Jednou se tak dožral po jakési hádce na holuby, že je všechny pochytal, měl jich tehdy patnáct, a všem poutínal na špalku sekerou hlavičky. Čtyři dni voněla potom od Kotalů holubí pečínka. Ale na šestý den už zatesknil Kotala po holubech tak, že odešel do města a koupil zase patnáct na pírko podobných oněm, jež utratil; dal jim jména jako prvním a zase běhal v dřevácích kolem domu, hvízdal, šermoval rukama, sháněl své a chytal cizí.

Jeho volání: „Stará-á-á! A spusť tam klapku!" se stalo tak známým, že, když šel po kolonii, pokřikovali veselí hoši za ním tenkými hlásky: „Stará-á-á! A spusť tam klapku!"

IX.

Leta ubíhala rychle jako jarní voda v rozvodněných řekách. Přešlo mnoho, mnoho dnů, které se již nikdy a nikdy nevrátí zpátky ani, kdyby člověk zlatem neb démanty platil a oči si vyplakal.

Čtyřicet let uplynulo od té doby, kdy země poprvé vrhla Barce a Kotalovi svůj žlutý šat, ozdobu svých zahrad, cest a lesů, povadlé listí stromů v cestu svatební.

Nastaly zas ony krásné podzimní dny, kdy všechno kolem dýše ještě ohněm nedávného života, a člověku se ani nechce věřit, že už to konec leta a třeba se chystati na zimní.

Slunko se probilo k polední s námahou zákeřnou armádou podzimních mlh a jakoby chtělo vynahradit, co zameškalo z rána, zasypalo chladnoucí zemi žhavým deštěm ohnivých paprsků.

Zas chvěl se žhavý vzduch, zas zpívali ptáci a lidé se těšili ze slunce a života.

A takového krásného podzimního dne vyhlížela Barka odpůldne marně svého muže z práce.

Stokrát poslala čtyřnohého synka, aby šel přivítati tátu z roboty, ale stokrát poznala, že se zmýlila.

Kotala nešel a také již nikdy nepřišel. Spadl do šachty, překotiv se přes nízké zábradlí klece, a rozbil se o kameny a dřeva v jámě trčící tak, že to trvalo dva dny než našli celé jeho tělo a složili je dohromady.

Barka osiřela. Po měsíci bylo potřebí vystěhovati se z kolonie, poněvadž déle nebylo dovoleno bydleti v bytu vdovám. Čtyřnohou dceru prodala, neměla ji kam dáti. Najala si daleko za městem podkrovní světničku a tam tráví poslední roky svého života.

Chodí malinká, schoulená počátkem každého měsíce pro pensi, kterou jí vyplácí bratrská pokladna, a za Barkou cupká synek. Již není tak tlustý, málokdy zaštěká a táty již oba také nevyhlídají. Nemohou. Není ho.

Tak se ztratil horal beze stopy v nesmírném městě.

APELES MESTRES:

PÍSEŇ ČERVNOVÁ.

Kdo s duší čistou tiše v polích jde,
chýle se v klasů zlato,
tam v harmonickém slyší souzvuku
jak chví se píseň tato:

„Jest země matkou, slunce otcem nám,
z nás každý dobrým synkem,
nás nový život blaží každým dnem,
noc blaží odpočinkem.

Na polích těchto, my kde odkvetly,
zas nové vzejdou klasy,
a stejnou píseň zase zapějí
jich stejně šumné hlasy:

Jest země matkou, slunce otcem nám,
z nás každý dobrým synkem,
nás nový život blaží každým dnem,
noc blaží odpočinkem."

Z katalánštiny přeložila Marja Tůmová.

PODHRÁZ.

(v Hrabyni na Opavsku podběl).

V ulehlých i sypkých, jílovitých půdách (viz nakopanou hlínu cihlářskou!) uzříte z jara časně bezlisté, šupinovité stvoly se žlutými úbory podběle *). Listy, t. zv. „mateří líčko" vyrostou o měsíc-dva později (květen-červen). Pro sedláka je to nepříjemný plevel, těžko vyplenitelný (na Hané říkají: „Kde roste podbílé, nedaří se obilé."), pro botanika zajímavá bylina. Má hluboko v zemi (až 2 m) dlouhý, šlahounovitý kořen, oddenek, jako silný špagát, velice rozvětvený na všecky stra-

*) Na Moravě majík.

ny, který proleze půdu křížem krážem. Z jara květy tu a tam vykukují ze země, ale v létě široké listí pokryje půdu docela (je ho ohromné množství na př. v pralese Lukenském pod Boubínem). Nedivte se tedy sedlákovi! Ale v sypkých březích, to je jiná! Tam je dobrý, neboť drží hlínu pohromadě a břeh pak spíše odolá nárazu vody (podhráz).

Oddenek stále roste a novými odnožemi zarůstá v nová místa (staré konce při tom hynou). Tím přesunuje své bydliště, neboť nemůže stále z téže půdy bráti dostatečné výživy.

Přes zimu má na oddenku pupeny obrostlé plstí, která v nich chrání zárodky květů a listů.

Úbor jeho (měsíček) má dvoje kvítky jako u sedmikrásky, ale poněkud jinak upravené. V terči je asi čtyřicet kvítků jalových, ačkoliv každý z nich má vajíčko i prášníky (blizny jsou kratičké, v uzoučké trubice zavřené, nedostatečně pylem oprášené, poněvadž bzučáci odnášejí pyl jinam a dolů ho padá málo). Za to na obvodu, v paprsku, má na tři sta plodných kvítečků (s vajíčky a bliznami, ale bez prašníků). Opylení obstarává hmyz (z počátku přináší pyl z jiné, zralejší rostliny, poněvadž prašníky zrají o dva dny později než blizny) a později rostlina sama. Na noc a před deštěm skláněji se totiž úbory k zemi, zavřené; při tom jazýčky dotýkají se prašníků. Při otevření úboru pyl sesype se na čekající blizny.

*

Podběl roste na vlhkých místech, přijme a vypaří mnoho vody. Aby se toto vypařování nepřerušovalo vodou z venčí, má na povrchu, zvláště u listů, bělavou plsť, chloupky; k nim voda nelne a tak vypařovací otvory mezi chloupky neucpává. Že má plsť zvláště na spodu listů, vysvětluje přiléhavost listů k vlhké zemi, po níž často množství vody se valí, a pak sráží se na listech rosa. Lid říká proto podběl nebo zkrátka běl.

Pro široké listy ,v nichž lidová fantasie vidí zvířecí kopyta, nazván bělokopytník, osličí kopyto, koňské kopyto menší (staročesky), konjace kopytnik (lužicky) nebo podkova.

Široké listy chladící a proto na rány. otoky a vředy přikládané, jmenují se nejen mateří líčko, ale i lopjeno (luž.), lopušica (po Moravě), zaječí lupen, babuša (mor.).

Někdy přijde na listy pohroma, nemoc. Jakási muška, zvaná vrtule podbělová, klade na listy vajíčka, z nichž vylíhlé larvy vyžírají v listě klikaté chodbičky. „Líčko" je pak celé zkroucené, uschlé, zčerná, je jako spálené; Lužičani proto říkají podběli spalene zelo.

Mateřího líčka mnoho se spotřebovalo již mezi venkovským lidem k léčení (ludzi květ u moravských Slováků), zvláště v nemocech plic. Huculové v Haliči kouří „pidbil" stejně jako na Slovensku a j. od souchotin (suchot); Bulhaři mu proto říkají tutun (t. j. tabák). I vědecké jméno jeho: Tussilago farfara svědčí o jeho léčivosti (tussis, latins. kašel — farfaros, řecky ochraptělý). Lid věří v jeho devět (t. j. mnoho) sil léčivých; užívá se ještě proti kožním vyrážkám, krticím, „suchému loupání", chrlení krve, ženským nemocem, „fíkům v zadku". moru atd. atd.

Ol. Novotný.

DROBNOSTI.

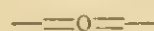
Museum království Českého.

Karel Adámek podává v Časopise musejním (svazek 3. na rok 1912) příspěvky k obrazu, jak vyrostlo dnešní museum, hlavně budova jeho. Všelijaké příhody spojeny jsou s jeho stavbou. Dne 4. června 1885 začali je stavět Gregor a Stark podle návrhů prof. Schulze. V rozpočtové debatě sněmu zemského 1889 v listopadu vytýkáno, že do schodiště opatřeno bylo 30 sádrových reliefů českých králů po 25 zl., dohromady za 750 zl.! V téže debatě došlo k bouřlivým řečem, když se ukázalo, že v řadě pamětných desk na hlavním průčelí musea má být vynecháno jméno Jana Husa. „Tento prudký konflikt — dle Adámka — byl vyvolán tehdejším podivným jednáním referenta zemského výboru prof. Jana Kvíčaly a vzbudil v české veřejnosti velké rozjitření. Deska Husova byla v průčelí musea zasazena." Ještě nikde nebylo vylíčeno, jak Kvíčala Husovo jméno ze seznamu vymanevroval. Když jednatel musejní prof. Emler seznam jmén prof. Kvíčalovi odevzdal, Hus v seznamu byl. Když seznam jmén byl na českém sněmě schvalován, Hus v seznamu již nebyl, ale Kvíčala prohlásil, že on jména Husova neškrtl. Tehdy se vypravovalo, že Kvíčala věc nastrojil tak: dal někomu seznam Emlerův opisovat a pokynul mu, aby jméno Husovo v opisech vynechal. Doslovně vzato tedy, Kvíčala Husa neškrtl. Provedl pak tento manevr na přání šlechty. — Po založení České akademie president Hlávka se zasadil, aby musejní místnosti propůjčeny byly Akademii. „Hlávka byl ve svých požadavcích neúprosný a neústupný a dovedl si vždycky získati rozhodujících příznivců." Tenkrát to byl referent musejní v zemském výboru dr. Bráf a dr. Rieger. Bráf měl mínění, že musejní budova je příliš veliká pro dosavadní sbírky a proto nepřistoupil na návrh Adámkův, aby žádané místnosti České Akademii propůjčeny byly jen dobu, dokud jich museum samo nebude potřebovat. Dr. Rieger pravil Adámkovi: „Nebudeme mít do tak prostranných místností mnoho co dáti, buďme rádi, že tam můžeme Českou Akademii umístit." — Když se sbírky musejní stěhovaly ze staré budovy musejní na Příkopě do nové na Václavském náměstí, „mnoho mrzutostí spůsobil zvláště dr. Jan Palacký svými útoky a žalobami na některé odborníky musejní, jimž zvláště v Bohemii vytýkal nedokonalou znalost odbornou, pozvolný postup, nesoustavnost a j. Z toho vznikly vášnivé časopisecké půtky.

ež arciť nebyly tomuto velkému dílu na prospěch."
R. 1898 pronesena byla žaloba, že mozek Františka Palackého uložený v museu jest neopatrností zničen. Ale konaným šetřením shledáno, že je dobře uschován v zaletované a zapečetěné skleněné schránce. Museum otevřeno bylo 18. května 1891 za přítomnosti arcivévody Karla Ludvíka, bratra císařova, jenž přijel do Prahy zahájit jubilejní výstavu. Budova musejní stála okrouhle 4 mil. korun, víc než o polovičku méně než Obecní dům u Prašné brány.

Robert Browning

rozeznává básníky dvoje. Zatím co básník objektivní se zálibou zpodobuje činy svých bližních, ať dávno mrtvých, ať žijících, jeho druh subjektivní volí raději ticho země a moře, v němž nejlépe slyší tlukot svého vlastního srdce pomíjeje hlučných, složitých, ale nedokonalých projevů přírody v rozmanitých zkušenostech lidských, jež tolik rozptylují a tlumí výkony jeho mozku. Kdo z nich stojí výše? Kdo je zjevem vzácnějším, poněvadž řidším? Marná otázka. I když se nám zdá, že básník subjektivní bývá vrcholnou potřebou doby, objektivní básník nepozbývá své původní ceny, jako jí nepozbývá svět vnější, stálá základna a nepomíjející východiště našich zkušeností. Světu nelze se jednou pro vždy naučit a odhodit jej potom jako zbytečnou přítěž; třeba vraceti se k němu a učit se mu znova a znova, ježto nikdy nepřestává poskytovat surovin potřebných i nejjemnějším postřehům duševním. Oba druhy jsou nesmrtelné.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.
(Pokračování.)

„No víte, tohle by snad každého vyléčilo!" křičela Dézy, neboť nade všechno milovala svobodu.

„Mne aspoň ano, a tebe snad též, zkusíme to!"

A kde se vzalo, tu se vzalo klubko silné šňůry. Andula vyhlížela, jako když ji poleje, chvíli ani nemluvila, seděla celá skleslá. Paní připevnila jeden konec k pohovce a druhý děvčátku okolo pasu, a pravila: „Nerada tě vážu na provázek jako nezpůsobné štěně, ale neumíš-li lépe poslouchat, musím s tebou takhle zatočit."

„Hm, mně je jedno. Uvažte mne nebo ne — teď si budu aspoň hrát na psa —" a čertovo děvče dalo se do štěkotu, vytí a kňučení; v obličeji jejím stálo psáno, že si z celého trestu pranic nedělá. Paní neřekla ani půl slova, pouze položila na stůl dvě knihy a kapesník k obrubování.

Potom klidně odešla a slečna Andula byla sama. To se jí valně nelíbilo a po několika minutách začala se odvazovat. Uzel šňůry byl však v zadu, a nemohla dobře k němu i dala se tedy do rozvazování druhého — na pohovce. Brzy byl rozvázán a děvče už chtělo šňůru svinout a vyskočit oknem, když zaslechla paní Bérovou jdoucí kolem dveří jak komusi povídá: „Ale ne, myslím že neuteče, Andula má čest v těle, a ví, že co činím, činím pouze pro její dobro."

V okamžiku skočilo děvče s okna do světnice, uvázalo se znovu, a začalo zuřivě šít.

Za chvíli přišel za ní Robínek. Nový Andulin trest zalíbil se mu tou měrou, že vzal svoji vlastní šňůru na přeskakování a uvázal se také k pohovce.

„Víš, já jsem se přece také toulal, taky jsem se ztratil a taky jsem zabloudil. A proto musím být uvázán jako Andula," vysvětloval udivené mamince.

„Ba věru, zdá se, že i ty bys měl být za včerejšek trochu potrestán," odvětila matka, „však jsi dobře věděl, že nemáš chodit tak daleko od ostatních."

„Ona mne vzala," odporoval hošík. Rád snesl trest — ale nerad poslouchal pokárání.

„Neměl's chodit. Však i ty máš svědomí, ačkoliv jsi maličký. Musíš si zvykat na ně dávat dobrý pozor."

„Ale ono mne ani trošku nepíchalo, když Andula řekla: „Přelezme plot!"" (Demík někdy říkával, že svědomí člověka píchá.)

„Dával's na ně pozor?"

„Ne."

„Tedy nemůžeš vědět."

„Mně se zdá, že mé svědomí má ještě moc malou špičku, maminko," pravil hoch vážně a zamyšlen.

„Tož je musíme trochu přiostřit. Tupé svědomí je velice zlá věc, milý hochu. Zůstaň tu jen hezky do oběda s Andulou, a pohovořte si o tom. Důvěřuji vám, že se neodvážete, pokud vám nedovolím."

„Ne, neodvážeme," — oba cítili jakousi zásluhu v tom, že se sami dobrovolně podvolují trestu.

Asi tak hodinku byli oba velice hodní. Ale potom se světnice nasytili; zachtělo se jim změny. Nikdy se jim veliká předsíň nezdála tak lákavá a malá hostinská ložnice tak zajímavá. Jak rádi by tam byli šli a trochu si za záslonami pohráli. Otevřená okna je zrovna dráždila, neboť k nim nemohli; celý venkovní svět zdál se jim dnes tak krásný a nemohli pochopit, jak se jim to vše mohlo někdy nelíbit. Andula byla by si s chutí zadivočila na trávnice. Robínek si vzpomněl, že dnes ještě nenakrmil psa, a staral se nad tím, co si chudák Polux počne. Začaly se bavit hodinami: Andula rozřešila několik ob-

tížných početních příkladů s minutami a vteřinami. Robínek pak osvojil si všecky těžké číslice od osmi až do dvanácti. Ode dneška už jich nezapomněl.

Oh, jak jim bylo těžko, když ucítili příjemnou vůni oběda: však věděly, že bude borůvkový puding a k masu fazolky a teď musejí sedět tady a nemohou těch dobrých věcí užít! Když Mařka přišla prostírat, děti div se nepřerazily, aby viděly, jaké maso bude k obědu. Zároveň vyjednala si Andulka se služkou, že jí dnes pomůže rozestýlat, když ji zaopatří „moc a moc" omáčky na její porci pudingu. Když hoši v poledne přišli ze školní světnice a shlédli obě děti uvázané jako pár jankovitých koníků, měli z toho sice trochu poučení, ale více je příhoda bavila. Bylať dobrým přídavkem k nočnímu dobrodružství.

„Odvaž mne, mami, však moje svědomí už má ostrou špici, a bude píchat — uvidíš," řekl Rob, když zvon zavzněl k obědu, a Teďoušek zastavil se před ním v úžasu.

„Však uvidím," řekla matka a rozvázala šňůru. Chlapeček proběhl se celou předsíní a jídelnou a zase až na konec pokoje a u Andulky se zastavil:

„Mami, já jí donesu oběd, ano?"

„To jsi hodný chlapeček! Ano, přistav stolek a dones židli!"

Paní Jožena odběhla tišit svoje ostatní stádo, které v poledne míValo nehorázný hlad. Andula zas osaměla a prožila smutné odpoledne přivázána. Paní Berová prodloužila však šňůru tak, že holčička mohla se pohodlně dívat z okna a pozorovat, co se dole děje a jak si hoši hrají. Zdálo se jí, že všecko venku užívá letních radostí a svobody.

Dézy vynesla všecky panenky na trávník a pořádala výlet, aby Andula aspoň viděla, když nemůže hrát si také. Tomášek dělal nejodvážnější přemety, aby ji rozveselil. Jeník sedl na schody a nahlas četl. Andula se tomu hlasitě smála. Dan jí donesl malou rosničku — nejněžnější pozornost, jaké byl schopen.

Ale nic nemohlo nahradit ztrátu svobody a dítě naučilo se jí si vážit a dokonale ji oceňovat za těch několik hodin. Mnoho různých myšlének prolétlo za toto odpoledne malou hlavičkou, která se opírala o okenní rám. Vše v domě ztichlo, neboť děti šly pouštět novou Emilovou lodičku. Andula ji měla původně pokřtít a vylít na ni lahvičku rybízového vína. Při tom měla loďka dostat jméno „Josefina" ke cti paní Bérové. Tohle vše Andula propásla a Dézy to ani s polovice tak krásně neprovede! Oči holčiny se zalily slzami, když si vzpomněla, že vším tím sama je vinna. Tu uviděla včeličku skrývající se do kalichu žluté růže. I řekla mimovolně: „Jestlis také utekla nějaké své mamince, tak se raději vrať a leť domů. Řekni jí, že je ti líto, že ses toulala, a že už to vícekrát neuděláš!"

„Nu to jsem ráda, že jí dáváš tak dobrou radu. Však pohleď, vzala si ji k srdci," ozvala se tu paní Jožena, když včelička roztáhla křídla a odlétala.

Andula honem utřela dvě, tři kapky na okenním rámu a přitulila se k matičce, která si ji posadila na klín. Zahlédla kapky na okně dříve, nežli byly setřeny a věděla hned, co znamenají —

„Myslíš, děťátko, že moje maminka dovedla léčit toulavé holčičky?"

„Ano, paní," odvětila měkce Andula.

„Nuže, doufám, že my je už nebudeme musit léčit?"

„Myslím, že ne, paní." Andula tvářila se při těch slovech zcela vážně, a paní Jožena byla spokojena.

Neřekla nic víc; nerada kazila účinek trestu dlouhým kázáním.

Tu přiběhl Rob, nesa s velikou opatrností omeletku: „Jsou v ní borůvky, které jsem včera nasbíral, a já ti při večeři půl dám," oznamoval.

„Co bys mi dával, když jsem v trestu?" ptalo se děvče.

„Ale ztratili jsme se spolu. Však víš! A ty už nebudeš nehodná, že ne?"

„Tak vidíš. Teď poběhnu k Mařce a ona mi ji rozkrojí — však už do večeře není daleko," a hošík odběhl i s omeletkou.

Andula chtěla za ním — v tom se zarazila: „Ach já zapomněla, že nemohu."

„Zkus to a uvidíš," pravila paní; zatím co děti povídaly, rozvázala uzle.

Andula poznala, že je na svobodě a s hlasitým výskotem políbila paní na tvář.

Potom jako šipka vylítla z pokoje a za Robínkem. Ten už ji předběhl i s omeletkou, ze které kapala zavařenina.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, 26. července 1912. Číslo 30.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

MAXIM KRISTEN:

ZÁHY JSEM PŘEŠEL...

Záhy jsem přestal já milovat pitky,
potulky noční a veselé zpěvy,
zprotivil vtip se mi lehký a břitký
na úsměv sklepnice, na vnady děví.

Záhy jsem přešel už bahnisko mládí,
zasadil v modrých až obzorech metu,
odhodil všecko, co od cesty svádí,
nedbal jsem skřivanů, nedbal jsem květů.

Přes ostré kamení kročej má spěla
za teskných nocí a mrazivých vánic,
krůpěje krve mi kanuly s čela,
já kráčel dále a nehleděl na nic.

Život můj trpký, však vědomí síly,
sladkou až vůní mé opájí čivy:
každým svým krokem že blížím se cíli,
každým že krokem blíž obzor je sivý!

VEČER VE VLAKU.

Mám tak rád večer temný, shovívavý,
když vlakem jedu, když se na čas blýská,
zrak pátráním když v temnotě se baví
a marně hádá, kde se tulí víska.

Když píseň v kolách duní monotonní,
stanice jedna druhou vystřídává
a z blízkých silnic kaštan silně voní,
až snům se poddá opojená hlava,

jež v nestřeženém, volném chvilky letu
závratně pílí kamsi do daleka
a toulá se tam... žel, že noc už je tu
a brzký konec jízdy hrozí, leká!

STARÁ HISTORIE.

Byl hoch to dobrý, vlasy kučeravé
a v očích nenašel bys hříchu stíny,
však los měl smutný, jak již to tak bývá —
v šestnácti letech dostal souchotiny.
Byl študentem a v prázdných chvilkách svojich
své matce-vdově pomoh v živobytí.
V noci se učil. Profesoři, co jich,
jej nenávidí, kolegové sytí,
bylť mlčelivý, úsměv ironický,
jen hrál mu kolem bledých retů vždycky,
jak při přednáškách, tak zábavách druhů.
A v zimě uleh... Když pak jaro z luhů
dolétlo v město, v klíně staré matky
dokončil žití běh svůj hořký, krátký.

Pak pohřeb byl. Šli všichni spolužáci,
družičky bílé, květy na kadeři,
šli profesoři, jejich ženy, děti,
babičky, které ještě přísně věří
a za truhlou šla sirá vdova bědná,
jíž naděj v stáří vzešla jenom jedna
a mráz ji sežeh dřív, než plody dala.
Šla tichým krokem, zaražená, malá.
A všechen zpěv ten, zvonění a věnce,
a slzy lhané, soustrast předstíraná,
řeč katechety, který mluvil tence,
v mateřské srdce nová byla rána.
O, jak by ráda divě zasmála se
těm hluchým frázím o milosti spáse,
o chudé vdově dále, mrtvém jejím synu
jejž Kristus vzkřísil, o lásce pak boží,
o duši vzkříšení a štěstí v nebes klínu,
o vzorném žáku, který mrtev právě
(dřív říkával mu, ovce prašivá že,
že nihilista církve, ďábla páže),
a stero kleteb zahřmělo jí v hlavě
a s nenávistí zřela, jak se zástup tratí,
jak profesoři jdou, jich děti, ženy,
študentů zástup ve smích pohroužený,
družičkám bílým jak vlas slunce zlatí,
jde katecheta vítězný a hrdý,
babičky, jejichž rety obdiv hostí.
Všem z tváří zírá úsměv staré zhrdy
a radost vykonané povinnosti.....

Jak vzkřikla by, však ret je tuhý, tvrdý.

—○—

VOJTĚCH ZDIK:

V PRAŽSKÉM NALEZINCI R. 188*.

(Ukázka z netištěných „Pamětí chudého hocha".)

Byl už večer, když jsme vystoupili na velikém nádraží a šli odtud pěšky. Viděl jsem kolem sebe samé veliké a pěkné domy, v širokých ulicích plno světel, v jichž záři mihaly se rychle ujíždějící kočáry a tramwaye. Soudil jsem z toho, že jsme zase ve Vídni. Také jsem si povšiml, že nám přišlo na nádraží několik jiných opatrovnic naproti, z nichž jedna nás rozdělila v malé skupiny po čtyřech nebo pěti a svěřila tyto jednotlivým ženám s námi přijedším nebo novým po cestě v opatrování.

Vešli jsme konečně do užší, tiché ulice a vstoupili do velkého, rozlehlého domu. Předsíní, v níž byly sloupy, vedly nás přes dvůr do jiného domu, v němž vystoupili jsme do prvního poschodí. Tam jsme dostali večeři, po níž jsme se společně pomodlili a potom nás opatrovnice dovedly do velké jiné síně přes chodbu, kde byly u zdí samé postele ve dvou řadách. Každého zavedla jedna žena k lůžku, ukázala, kam má si položiti šaty a napomenula, aby byl hodný, nemluvil už, neplakal a spal. Když jsem se odstrojoval, cítil jsem, že mně něco visí na krku. Vsunuv ruku pod žlutou, silnou a nemocnicí páchnoucí košili, nahmatal jsem bílou tkanici protaženou ouškem právě takového plíšku s číslem, jaký jsem měl v kabátu a v uzlíčku. Jak se mně tam dostal, nedovedl jsem se už tehdy upamatovati. Snad ošetřovatelka, která mě strojila ve vídeňském nalezinci, oblékajíc mne do nové košile, s touto nějak přes hlavu jej stáhla.

Za malou chvíli byli jsme všichni odstrojeni a leželi v postelích. Časné vstávání, četné dojmy toho dne, dlouhá jízda a pozdní večer, to vše způsobilo, že jsme záhy usnuli. Snad mnohý z nás ve snu zaletěl duší ještě jednou zpět do Vídně, aby se potěšil, mnohý však aby tím více zatoužil dostati se pryč od těch, kteří se s ním jen vadili a jej bili. Než jsem usnul, přemýšlel jsem o všech událostech dnešního dne, od vystrčení macechou ze dveří a scen ve vídeňském nalezinci až ke vstoupení do ložnice, chtěl jsem jakoby vše znovu zopakovati, abych nikdy nezapomněl na odchod z Vídně, ale nebyl jsem už schopen postupně si vše znovu představiti, jednotlivé výjevy se pletly, vše mizelo daleko kamsi do neznáma a milostný spánek pojal mne na klín, abych na bludné cestě k novému domovu, k jinému cíli usnul poprvé. Podivil jsem se ještě, že všichni máme známé v jednom a témž místě, a napadlo, že jsem se při první cestě k Haselbachu nikde nestavěl.

Spal jsem tvrdě až do rána, kdy mě někdo vzal za ruku a vyzval, abych už vstával. Prohlédnuv lekl jsem se; neviděl jsem před sebou známou opatrovnici z Vídně, vlídnou a hovornou, ale velikou, suchou jeptišku zamračené tváře. Začal jsem se oblékat a seznal, že je jich tu více. Když jsme se všichni za pomoci jeptišek oblékli, byli jsme z ložnice odvedeni do jakési dlouhé, úzké místnosti, kde byla kolem zdí zvláštní umyvadla a nad nimi v určitých mezerách kohoutky. Poněvadž nikdo z nás naň nedosáhl, otočily je jeptišky samy a napustily do umyvadel vody. Po umytí jsme se dooblékli a šli v páru do kaple na dvoře. Tam jsme byli přes celou mši a po ní jsme dostali v jídelně k snídani hustou, začernalou polévku, která mně a mnohým jiným nechutnala.

Pak jsme se musili převléci do starších šatů, jež jsme si vezli s sebou v uzlíku z Vídně, a usedli za dlouhý stůl, na který položila jeptiška před každého velikou hromadu úzkých papírových proužků různé barvy.

Myslil jsem, že si budeme nyní hrát. Ale moje radost měla kratinké trvání: jeptiška přišla ke každému z nás zvlášť a vysvětlovala, co má s těmi proužky dělat: pevně jej svinout, počínajíc jedním koncem až do prostřed, pak týmž způsobem také druhou polovinu až k závitku první části, aby vznikly proti sobě dva malé válečky papíru spodní stranou šířkou proužku související. To vše vysvětlovala jeptiška velmi rychle, při čemž prsty její ještě rychleji svinuly jeden proužek, tak že jsme z toho výkladu mnoho nepochytili. Pamatuji se na to velmi přesně a často v pozdějším životě jsem si tuto scénu v duchu zopakoval. Jakobych teprve včera býval slyšel z úst zamračené a mrzuté jeptišky, že ji musíme oslovovat „ehrwürdige Schwester" a při potkání se uklonit a říci: „Gelobt sei Jesus Kristus."

Po výkladu byli jsme vyzváni, abychom pilně pracovali. „Kdo nadělá nejvíc závitků, ovšem pevných a pěkných, dostane k obědu o krajíc chleba více," tak slibovala jeptiška, která sedla opodál stolu do lenošky a četla v knize modlitební, stále nás pozorujíc a k větší píli napomínajíc. Netřeba podotýkat, že nám tato práce šla velice ztěžka od ruky. Byli jsme ještě unaveni včerejší celodenní jízdou, ráno jsme musili zase brzy vstávat, byli jsme roztržiti nezvyklostí nového života, ozval se v nás i stesk po volném dětském hra-

ní. Vzpomněl jsem si, co asi dělá dědeček, co teta Betty; co bude říkati, že jsem odjel a nedal jí „s Bohem". Zatanul mně na mysli rozsáhlý ústřední hřbitov ve Vídni, maminčin hrob, ba i poslední chvíle jejího života.

Práce tato byla pro šestileté dítě namahavá a dosti piplavá, nehledě k tomu, že jsme musili při ní nepohnutě sedět celé hodiny, nesmějíce ani promluvit na vedle sedícího hocha, ani se ohlédnout. Chtěli-li jsme si aspoň na chvilku odpočinout, zvolala jeptiška: „Gaffe nicht in die Luft herum!" a pohrozila, že nedostaneme ničeho k obědu, nebudeme-li pilni. Stalo se mně často, že jsem první polovinu proužku jakž takž svinul, ale než jsem dovedl druhou do prostřed, uvolnila se zatím ta první a musil jsem ji předělat, mezi tím se však zase druhá rozvinula. A tak se nám dařilo s počátku všem, mnozí začali plakat. Tu jeptiška zahubovala, vstala vážně z křesla a šla nám s přísnou tváří prohlížet svinuté proužky. Špatné kladla stranou; o některých tvrdila, že nejsou pevně svinuté, že jsou příliš volné, jiné zas byly nepravidelné, majíce jednu polovinu o několik vrstev papíru větší než duhou, jiné konečně byly scuchány od potu prstů a snad i slz zamazány. Ty stranou odložené musilo každé dítě předělat, ne hned, nýbrž až v době určené pro odpočinek. Několikrát slyšel jsem při této inspekci slova: „Faulenzer, nichtsnutziger, schmutzig," ba viděl jsem, kterak jeptiška klepla přede mnou sedící děvčátko něčím přes prsty, až toto zaúpělo.

Třásl jsem se strachem, co bude říkat, až přijde ke mně. Chvíli stála za mnou, pozorujíc mě a nic neříkajíc. Cítil jsem její zamračený pohled na prstech, rozčilením a strachem nic se mně nedařilo, takže jsem za celou tu chvíli nesvinul pořádně ani jeden proužek. V tom se zamihla její suchá ruka před mým zrakem a vytrhla mi zlostně proužek z ruky s poznámkou, že jsem „ein blödes Lamm." Potom poroučela, abych svinul jiný; ale nedařilo se mně lépe. Se slibem, že hned po obědě budu ještě s několika jinými „šmuciány" klečet, poodešla k mému sousedovi, který vida, jak se dařilo mně, dal se ze strachu hned do pláče a řekl, že chce raději zase domů do Vídně. Odpověděla: „Sei ruhig und schau, dasz du etwas schon fertig hast."

Vida toto jednání ctihodné sestry a její nelaskavá slova, vzpomněl jsem si živě na svou macechu ve Vídni, která se také pro nepatrný přestupek na mě osopovala a raději trestala než poučovala. Na jeptišku tu rozpomněl jsem se, když jsem po letech slyšel ve škole demkovské o veliké lásce Kristově k dítkám, kteréžto lásce se prý také zasvěcují pokorné, obětavé a trpělivé jeptišky v dětských nemocnicích a jiných ústavech ku blahu maličkých zřízených.

Tak jsme pracovali dvě hodiny. Potom jsme vstali, pomodlili se „Otčenáš", dostali po krajíci chleba a šli ve dvojstupu na dvůr se projít. Všiml jsem si bedlivěji, než to bylo možno ráno za chůze do kaple, celého místa, kde jsem byl. Dvůr nebyl příliš veliký a táhl se kus v levo do zadu. Podél zdi na pravo byl kuželník; tu často kouleli nějací větší hoši, my malí jsme stavěli kuželky a mnohý z nás dostal za nesprávné postavení nebo opozděné hození koule zpět od většího hocha pohlavek nebo vytaháno za uši. Celý dvůr byl obklopen vysokou zdí, takže jsme z okolí za tímto tajuplným domem neviděli ničeho. Jen těsně u zdi viděli jsme venku, jakoby vysoko v polích, přecházeti lidi, kteří se často zastavovali a do dvora k nám nahlíželi. Snad tudy vedla nějaká pěšinka*).

Po půlhodinné procházce u přítomnosti stále nás napomínajících a okřikujících jeptišek šli jsme zase v témž pořádku do pracovny a svinovali proužky až do poledne. Oběd mně nechutnal; zdálo se mi vše málo nebo vůbec nic solené a příliš zapražené. Před obědem i po něm nám jeptiška předříkávala delší neznámé modlitby, které jsme se po ní modlili. Pak jsme zůstali už nahoře, hráli si neb hovořili po různu ve skupinách sedíce. Někteří prohlíželi si skrovné své uzlíčky a snědli zbytek toho, co jim ve Vídni jich pěstounové dali na cestu. Potom jsme šli do kaple na požehnání; obdrževše po něm k svačině hrnek mléka a kousek chleba, svinovali jsme proužky zase až do večera, kdy jsme se směli chvíli proběhnout po dvoře za dozoru větších hochů. Kdo tito hoši byli a jak sem přišli, nevím a nedovedu si vysvětliti; vím jen že tu měli větší volnost, směli si víc dovolit a jeptišky se s nimi nevadily. Před večeří, po ní a před spaním bylo zase v ložnici dlouhé modlení, při čemž jedna jeptiška předříkávala, jiná chodila mezi námi a učila, jak máme správně sepnout k sobě ruce, jak vysoko je držet, jak klečet a kam oči obracet; ne před sebe hledět, ale vzhůru k nebi. Tak prý chce sám Bůh. (Dokončení.)

*) Kde jsem to byl, nevím podnes. Zdá se, že v Karlíně, kde zemský český nalezinec měl filiálku, kterou řídily jeptišky. Patrně jsem viděl na horu Žižkov, neboť strana k Žižkovu byla r. 1885 nezastavěna.

ZDENĚK V. PŘIBIK:

A PŘECE CHTĚL BYS ZPÍVAT DÁL . .

— Tak někdy se ti nechce ani žít
a jindy zas bys všechno protančil
a zpíval bys, jak první ptáče na jaře,
když zlaté proudy světla prší s vysoka,
zástupy radostí jdou po všech cestách země
kalichy květů zvoní k nebesům a ke slunci —
však tobě najednou se uvnitř duše zas,
tesknotou zkalí vše, jak okna v prudkém dešti . . .
A přece chtěl bys zpívat dál, jen kdyby
tak blízko šedé mlhy nebyly . . . .

Cestami bloudíš dávných jar,
kde plno bratří ještě z květů těší se
a ty chceš prosit je o teplé slovo jediné,
o jeden důvěřivý zvuk, o jeden květ —
však oni plaše k tobě pohlížejí,
jak kdybys zrádcem byl —

Pak ani vlastní duši nechce se již věřit —
Ve vzduchu plno dusivých je par,
v korunách květů jed, ve slunci stín,
a jako těžký mrak nade vším pluje únava —
Nic necítíš, jen klesnout bys chtěl bez vlády,
neb utéct do dálek i před životem —
Tolik jsi lásky měl a tolik snů
a všechno odhodils, jen holý život
nad bahno dnů jsi pouze vyzvédl
a v příští jitra věřil zas, jak dříve —

Tak někdy se ti nechce ani žít
a věřit někomu, ni svojí duši . . .
Samotný bloudíš rozkvetlými dny
a hledáš lásku, duši oddanou
a dávná snění potkáváš a celé zástupy
svých přátel z hodin dávné slávy,
již k tobě zvědavě se ohlížejí,
však nikdo neřekne ti, proč tě dříve miloval
a proč tě nyní nenávidí — —

Jdeš životem a často unaven sám v sobě,
lhostejný ke všemu a bezmyšlenkovitý,
nad lidstvem zastavíš se uštvaným
a řekneš si: Ztupělo všechno blouděním
a zradou vlastních duší — — —

•

DUŠE MELANCHOLICKÉ.

Jsou duše, kterým ani jaro nevykouzlí úsměv —
šly cestou tvrdou, vzduch kde ohněm pálil,
kde květy bály rozvít se a zpívat ptáci.
Šly jako stíny velikého chtění duší
a zapomněly jar a tichých hodin štěstí . . .
Nad jejich životem se zřídka rozednilo
a v soumraku, jenž kalil tvary věcí
i jejich oči pohasly a zvykly temnu —

— Melancholie táhne dušemi,
jež šerem bloudí opuštěných alejí
nejdále životu za smutkem bledých oblak,
a vlastním sebeklamem . . . .

Za jitro nových snů se skrytě modlily,
zemdlené blouděním, znavené životem i jarem.
Zamlklé duše melancholické,
ztracené životu bílými světly snů!
Je nikdo neutěší. Věčnou touhou zacházejí —
Vždyť plachá duše jednou zrazená
v nadějích nejkrásnějších,
již těžko uvěří zas životu
a novým nadějím — — —

— Melancholie táhne dušemi,
a večerem je zakrývá . . .

—=o=—

JIŘÍ PALACKÝ.

III.

V srpnu 1819 otec Jiří vezl na studie d[o] Prešpurka i mladšího syna Ondřeje, ale kdy[ž] do Prešpurka přijel, syna Františka tam n[e]našel. František jako vychovatel u pí. Csúz[y] musil odjeti s rodinou. 26. srpna z Prešpu[r]ka otec psal za synem:

— Ne bez vylití slz tvé psaní přečísti se [ne]mohl, nebo sem se dověděl, žes i ty nad tí[m] truchliv byl, žes příchodu mého dočekati n[e]mohl. Jest ovšem žalostná příhoda, jak p[ro] dítě, tak otce, chtějíce sobě za dlúhý č[as] ústně k ústům mluviti, snad i takové vě[ci], které se péru ne vždy netoliko svěřiti, nýb[rž] ani vyjádřiti nemohú. Než již se stalo. Dn[e] o 10. hodině jsme se do Prešpurka dosta[li] já, Andres a s námi pan Toman. Příčina opo[žd]ění našeho jedna druhú stíhala . . . Ačk[oli] tedy tebe nevidím; však předce, žes všu[de] můj i Andresů příchod oznámil a tak ná[m] cestu upravil, toho jsem zřejmě zkusil, zvláš[tě] ani v tom si se nezmýlil, žes nám tohoto pá[na] za vůdce místo sebe představil a naprosil, [kterýž] bo jak náleží a s velikou obtížností nás och[ot]ně obsluhoval. Nebo sem u všech pánů pr[o]fessorů byl, kteréss ty jmenoval, všude p[ři]přívětivě přijat jsa.

Když v listopadu 1819 posvěcen v H[od]slavicích nový kostel luthersky, otec obšír[ně] Františkovi slavnost vylíčil. Svého far[áře] evangelického Jiří vždy nazývá „pan[em] otcem". Nový kostel místo starého toleran[č]ního, v němž služby boží konány 36 let, [byl] v životě učitele hodslavského událostí. T[ěšil] se, že kostel i katolíkům se líbí a že se jim [lí]bily také bohoslužby. Dopis Františkovi o t[om] zakončil: „Paní důchodnice pravila, že by[ji] nebyl čas dlúhý, kdyby ještě znovu jeden ([ká]zatel) na kancel vyšel a německy kázání dr[žel] i též pravila, že kdyby to našeho Pullatzk[ého]

n tak kázal, že jaká by to byla radost pro rodiče i pro mne, tak pravila. Jeden sice pravil z katolíků, že to neslušelo říci tomu luterskému knězovi: zde se vám čisté slovo Boží káže a jste k pravé víře vedeni. Zdaž prý není naše katolické náboženství panující a samospasitelné?"

Jiří synu Ondřejovi do Prešpurku 25. list. 1820: Zvláště to sem rád četl, žes své učení tak obšíře opsal, že můžeme věděti, jestliže se máš z každého něco naučiti, ovšem nemůžeš zaháleti. Že se nad odchôdem bratrovým (František s chovanci svými byl ve Vídni) téměř naříkáš, ovšem tomu věříme. Ale musíš si pomyslit, že on také sám a malý do ciziny jíti musil.

Když František v zimě 1820 stonal, otec Jiřímu psal: Můj milý synu! Tvé psaní sme sice obdrželi, ale k zármutku. Než co máme jiného říci než: zdaliž jenom samé dobré věci slyšeti máme, zdaž ne i zlé a protivné? Tím sem těšil naši matku, když o tebe slzela, ale sám sem nemohl v noci spát, a to po mnoha nocí. Nebo sem tvé psaní k onomu poslu Jobovému přirovnával, a to ne bez příčiny. Snad tobě Georg bude moci naše okolostojičnosti vyložiti. Já zde jen tolik doložím, že moje zaneprázdnění jest od rána do večera ve škole. Tu si myslím, že ty dítky ještě nejvíc podoby k lidem mají, a tu se já rád s nimi zabavím. Ostatně bývám v mojí malé světnici a se světem nemám co činiti. Kdybych neměl tak veliké familie, tedy bych snad jen samotný býval... Mám tobě též pověděti, že se na tebe mnozí žádostivě doptávají i z Jičína, a to i takoví, kteří by se snad na nás ani neohlédli jináče, než předce se ptají, kde je váš syn a jak se má. Jestli by Andres nedostatek snášeti měl, tedy bych předce usiloval, jemu tam něčím pomoci, ačkoliv nyní málo vydělávám, nebo večer a ráno i vlnu přádávám, protože na šití nevidím. Touto knížku mně hledej a jestliže není drahá, tedy kup: Gabeis Handbuch einer Mäthodig des ersten Unterrichtes in deutshen Schulen, anebo jestližebys i některú jinou pro mne užitečnou býti uznával.

12. února 1821 otec Františkovi: Teď tobě posílá dvojct. p. Schimko ze Sudolu či verše či písně. Poněvadž jsou teprv tohoto století vydané, tedy já pravdy vyznám, že tomu nic nerozumím a zhola nic nevelebím a myslím se, nech se kochá v tom, kdo to libuje, ale s Comeniusem řeknu, že se bídné věci chytá. Že nejsem sám, který touto novotu nechválím, ujištěn jsem. Můj milý synu, raději nějakou jinší práci před se ber, než se necháš s měřením liter či slabik zabavěti a též pomlouvu na sebe uvoditi, jakož se proti té novotě pan Fričaj ve své Ortografii moravsko-slovenské obšírně prohlásil.

— 26. prosince 1821 otec Jiří poslal Františkovi přísný list: Můj milý synu! Tvé psaní včera jsme dostali, a že ještě předce žiješ, z něho se přesvědčili. Ale z jaké horlivosti ty toto píšeš, jakou mrzutost snášíš, a jak dlouho již? A to všecko proto, žes se k nám nehlásil. Kdybych chtěl tvé psaní opakovat, i já jsem se styděti řícı musil, totiž na otázku, jak se má syn a kde jest? nevím, nic mi nepíše. Toto jest mravný syn, když on k rodičům nepíše, za odpověď slyšeti sem musil; a čím a co sem jiného říci zase mohl, jako: nevím, co v tom za příčinu. A dosavad ještě nevím.

— Rok 1822 přinesl učiteli Palackému a jeho rodině starosti peněžní. Nehody v obchodě a tížící jej dluhy donutily otce, že žádal na Františkovi, aby pomohl. „Ne nějaké marné slova píši, a v pravdě povím, že nebude-li proměna, i handel všecek přestane a náklad na vyučování také se zastaví, nebo odkud bych co vzal? Služba církevní jest jenom tak vydělaná, aby člověk hladem nebyl; a já již nemohu tak pracovati, jako jsem minulé léta pracoval, nejvíce mne zrak chybuje. Pera nemohu sobě dobře spraviti, modrého neb černého zvláště při svíci nemohu dělati nebo šíti; a když dítek denně 80, 90 i více do školy přijde, s těmi je práce pro mne dost. Nad lidem církevním nemohu se stěžovati, i slíbenú službu i vážnost jakožto školní učitel dostávám. Ve faře pomaličky se přátelství po vrchu začíná .... Ty píšeš, že by tobě těžko přišlo, ňám peníze poslati; a já tobě píši a žádám, abys nás retoval, nebo jináče upadneme do hanby, do škody, a naši nepřátelé se budou radovati a plesati jako hlúpí. Však proto já žít budu do vůle boží, byť bych nehandloval. Ale Andres se nevyučí, Josef i Janek musí jíti mezi lidi do služby, tak jako jiných sousedů dıtky ... Já již odjinud pomoci nevím, kde dováhnúti, jestliže ne skrz tebe a tvé přičinění. Máš obchod s lidmi, kteří jsou možní, prubuj a hledej pro nás od nich pomoci... Jestliže nám s penězi nepomóžeš, aspoň tak mocní potěšení a poradu pošli, s kterým bych se těšiti a radovati mohl, když i své síly i své majetnosti zbaven budu, nebo ani v noci spáti nemóžu pro starost... Tvůj nyní žalostivý otec J. Pallacký.

— 25. října 1822 zemřela matka. Otec Palacký oznámil smrt její synům Jiřímu a Ondřejovi, kteří dleli mimo domov, hned 26. října. A Jiří a Ondřej, jsouce ve Vídni, psali Františkovi do Csúzy 30. října, že matka nakazivši se při ošetřování syna Josefa (tyfus) také nemoci podlehla jako bratr jejich Josef. Vyčítali Františkovi, že málo domů píše. „Milý bratře, chtěl si se jí za její mateřskou lásku a službu někdy odměniti; ach žel, kdybys věděl, jak často ona tebe na své smrtelné posteli s pláčem a slzami vzpomínala; zvláště když kdo do Jičína šel, tu se ptala: ‚přines jsi psaní od syna mého Francka?' Za odpověď se jí dalo, že ne; ona zase ‚ajaja, co on dělá? nic na mne nedbá: dočkám-li já ještě psaní od něho?' Milý bratře, tu lítostí srdce ustává, neb sme se toho žádný nenadáli, že by to její smrtelný postel byl. Já (Jiří) s Andresem sme 24. do Vídně odešli v tej naději, že až se z Vídně vrátím, zdráva bude, a tu nás ta na věky zarmoucená zpráva předešla, že již matka naše zemřela . . .

— 27. list. 1822 Jiří Palacký oznámil bratru Ondřejovi do Šoproně, že František nepíše domů. Přeje si, aby Ondřej napsal Františkovi chlácholivé psaní, jestliže snad byl uražen jeho vídeňským dopisem, kde mu oznamoval matčino úmrtí. „Já nevím, co on si bude myslit nyní, neb sem mu byl tehdy z Vídně trošku tvrdé psaní poslal. Kdyby se ti dalo dělat, tehdy mu pošli psaní, jak nejlepší rozumíš, jenom co by nám předce něco častěji psal, nebo nejposledy ani za zlé mět nemóže, když trošku protivné psaní dostane, nebo když on od jedné příhody do druhé žádného psaní nepošle, tehdy musí domlúvání býti . . ."

— 4. pros. 1822 otec Jiří Františkovi: Tvé psaní v Octobru i nyní v Decembru sem obdržel, v posledním i 100 fl. v. v., jak ty pravíš, polovici tvého dluhu, při tom také mnoho bílého papíru a jen málo popsaného. Zdá se, jak i sám píšeš, od žalosti že tenkráte více psáti nemůžeš. Tato žalost není bez gruntu, nebo jest nad ztrátú nejlepšího dobrodince tvého, jemu rovného v světě pro sebe nenajdeš, ačkoliv již více matky nepotřebuješ. Žádáš ode mne zvěděti její poslední myšlenky i snad okoličnosti, tyto já v krátce zde vyprávím. Než musím z dalšího času začíti, ač jestli tě při tom obrazím, když pravdu povím. Tedy věř, že jest to můj obyčej, netoliko dítkám, nýbrž sem již i svým představeným pravdu mluvě nemilým se stal. Když jsem k tobě k vesnu o našem stavu oznamoval a tebe o nějakú pomoc neb poradu žádal, tato ale dlúho nepřicházela, tedy matka pravila: až Franc peníze zebere, tedy on i psát bude. Psaní sme dostali, ale co? K větší žalosti; že kdyby prý z tvých známých kdo peníze měl, ty by musil mé největší přítelkyni p. Žerdaheli půjčiti. Tedy jest pí. Žerdaheli víc než rodiče, kteří syna vychovali. — Potom ale přišlo jiné, lahodnější, z Peštu po Jičínských kupcoch, které v matce zas tou první lásku roznítilo, neb jí byl Franz nad Juru i Annu a ostatní dítky milejší; nim ona se těšila, a dle její měkosti a srdce otevřenosti před známými i neznámými se chlubila, což nám i před nepřátely i závist působilo. Ona často pravila: až sobě jenom Franz pomůže, však on ani nás nenechá. Když sem já pravil: Kdyby Franz nechal pány být pány, a jenom po sprostu jako chudobný se držel a za chudobu se nestyděl; však jestli má umění, tedy jeho sobě i bohatí vážiti budou pro umění, a nebyl by dosavad v potřebě a nouzi. Ona na to pravila: Ja brachu, to se tobě zdá, a když on s nimi bývá, tedy se to jemu též zase jináč zdá. — V očekávání čas přešel. Mezitím přišla nemoc do dědiny . . . A poněvadž i v noci spat pro bolesti, mdlobu a těžkosti, nebo se kašel z té horkosti do prsí dal, nemohla, až sobě naříkala, já sem se jednouc opovážil, a chtěje s ňou o smrti mluviti, takto sem začal: Nestarej a nenaříkej sobě, dej na vůli Boží! Však víš, že všeci jednuc umříti musíme, jako i naši rodičové, byli a zde již nejsou, ale oni proto nezahynuli, oni jsou živi, a my když zemřeme, rovně k nim přijdeme. Na to mně řekla: Prosím, již mi nic nepraví, já bych spala. Nemoc horká ji zmátala, že mlouvila asi 3 dni zmateční věci. Poslední den odpoledne byl jsem na poli; přijda domů, praví mi: Kdes již tak dlouho, sedni vedle mne na lože. Já již s vámi déle nebudu, není možné vytrvat, takovou těžkost mám, jak byste všeci na mne leželi. Co sem mohla, to sem udělala a vždy k pokoji vedla; již nebudu. Řiďte se dobře! To jsou její poslední slova, které sama od srdce řekla. Co potom sem se já nebo jiný kdo ptal, vždy odpověď dala, ale sama od sebe nic více. A když sme pláč ve větší jizbě udělali, otrúci slzy, šel sem k ní a ptám se jí, jestliže slyší, kterak o ňu pláčí. Dala znamení, že slyší. Potom se sešli sousedi, kteří na ni volali, vždy přisvědčila, že je zná. Až pomaly dýchat přestala.

*

František Palacký opustil r. 1823 Uhry a přišel do Prahy. Jel napřed z Uher do Vídně, 12. března vydal se přes Wolkersdorf a na noc přišel do České Krúty. Dne 13. března přešel Reinthal, Poštornu, Břeclavu, Starou Břeclavu, Prušánky a nocoval v Josefově. Dne 14. března dorazil přes Dubňany, Vacenovice,

nec do Nedakonic. Dne 15. šel přes Hra-ě, Čeronín a spal v Malenovicích. Dne března ráno byl ve Zlíně a přes Slušovice ky na noc do Vsetína; kdež pobyl den. 18. března do Pržna, na voze přes Mezi- a Domorac do Hodslavic. Doma a v okolí žel se do 3. dubna. Dne 11. dubna přijel Prahy (v pátek) a ubytoval se u Zlatého děla. Z Prahy František Palacký požádal Josefinu Csúzy, aby odbytné, jež jako vy-vatel měl smluveno, vyplatila otci Jiřímu. lo se v červnu; otec přijal od pí. Csúzy 1 zl. 39 kr. (Dokončení.)

—=o=—

ROBNOSTI.

dru. Bráfovi

sal v „Národní Politice" 13. července F. A. Šubert lužnou zpomínku. Na konec feuilletonu zavěsil po-mku také o věci, která před dvěma lety rozčilo-a literární společnost. Praví: „Spravedlnost měla něm nejednou zastance neobyčejně horlivého a ví-ného. Spisovatel Jiří Karásek ze Lvovic byl obvi-n několika kolegy spisovateli, že jest původcem yzdných anonymních dopisů, které nadělaly mnoho ku. Šlo přímo o zničení jeho existence. Děla se ání anonymní, i podepsaná i často ústní, při čemž bním intervenováním zvláště vynikl kdosi, jemuž bec do té záležitosti osobně nic nebylo. Karásek drobil se úřednímu vyšetřování, ale obrátil se sou-sně k dru. Bráfovi. Dr. Bráf — tehdy nebyl mini-em — neslíbil obviněnému zprvu nic určitého. Ale ebral se osobně k poštovnímu řiditelství, vyžádal i pročetl všechna akta. A prostudovav je do po-obna i informovav se také jinak spolehlivě o věci, ojevil své naprosté a bezpodmínečné mínění, že J. arásek obviňován jest bezdůvodně a bezprávně. mu mínění svému dal prof. Bráf také průchod v Národní Politice". A provedené vyšetřování potvr-lo každým směrem jeho úsudek. J. Karásek potom jen že nebyl z úřadu propuštěn, nýbrž, byv pro-ášen za nevinna, byl ještě povýšen a ovšem v Praze nechán. — A zvláštní náhodou před smrtí ministra ráfa vyskytlo se v té věci cosi, co dalo úplně za avdu mínění ministra Bráfa — a vzbudí, až bude se ocí uvésti do veřejnosti, úžas nad tím, jak bezpráv-ě mohl býti podezříván a ničen ten, kdo oněch ohav-ých anonymit byl naprosto dalek! —"

Já jsem nevedl ovšem vyšetřování a nestudoval kta. Prohlašuji také, kdyby toho třeba byla, že jsem eudělal žádného oznámení proti panu Karáskovi a ezasáhl do ničeho, co se proti němu dělo. Ale já sem část těch anonymních dopisů vi-ěl, a ty, které jsem viděl, byly psány rukou Jiřího Karáska ze Lvovic. Člověk se může mýlit v předpo-ladech, v úsudku, v závěrech. Člověk se může mýlit, yl-li jednostranně informován, je-li předpojat a p. vým očím však důvěřovat nepřestanu. A kdybych yl měl jen stín pochybnosti, všecko chování Kará-kovo tehdejší odstraňovalo jej naprosto. Jsem pře-vědčen, že ministr Bráf byl klamán a klamal se. Ne-ěřím F. A. Šubertovi, že něco vyjde na veřejnost, co zbudí úžas a co ukáže čistotu člověka, jenž oněch havných anonymit byl naprosto dalek. Přál bych si jen, aby v životě dra. Bráfa nebylo mnoho takových omylů, jako bylo jeho vystoupení pro Jiřího Karáska ze Lvovic. J. H.

*

Zamlžený romantism,

nebo tak nějak možno nazvat pí. Kunětické knihu *Dobytí severu*. Vyložil jí to také prof. Karel Juda v Ostravském Denníku 17. července. Pí. Kunětická prodlévala ve změněném kraji severočeském k Liberci. Vytvořila si napřed ideál svého horského člověka: když krájí černý chléb, je to obřad; stůl jeho, kde jí, je obětní místo. Ale pí. Kunětická nenašla toho ideálu na severu, nýbrž našla národní sociály, sociální demokraty, agrárníky, křesťanské sociály, spiritisty a neznabohy. A proto zklamaně praví: „*Zatím co jsme snili* o idylle našeho severu, měnilo se tam vše od kořene." Juda odpovídá: „To je právě ta politická belletrie, zvláště mladočeská: v Praze se snilo, někdy se do toho kraje šlo na letní byt, někdy se někde pořádala národní slavnost, ale drobný člověk český a hlavně život nesnil. Jej unášela potřeba dne a žaludku, byl jimi nutkán, aby se stal v boji životním neidyllickým, neosamoceným, aby se organisoval v proudě svých druhů, aby se stal třídním straníkem. A najednou přijde mladočeský politik (nebo mladočeská žena politická) mezi tento lid a ztrne: Pro bůh, ono je to tu všecko, ale všecko jiné! Proto je kniha pí. Kunětické elegickou vzpomínkou a melancholickým žehráním; jedna z těch knih, jakých se nám v poesii krásné prose a konečně i v brožurových pojednáních objeví za rok několik: žalostně, prorocky (obyčejně však nazad!) zdvižené páže k nebesům, žal, stesk, nářek na naši slabost, nedbalost; sloup u cesty." — Ještě dva výroky pí. Kunětické: „Z vůně luk jsem se dověděla, zdali v chalupě někdo zaplakal" .... „Pokud stojí horal-dělník na své půdě, odchován horskými tradicemi a ponořen do širokých vesmírových prostorů jako temna našich hor, potud tvoří svůj zákon jako jednotlivec i jako člověk." Nic než mlha a prázdnota pojmů; proto taková krásná slova. Ty věci se mají k sobě jako příčina a následek.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

Kapitola XIII.

Zlatovláska.

Po tomto výletním rozčilení zavládl v Plumu klid. Po několik týdnů vzpomínali hoši, zvláště starší, na Andulino a Robínkovo dobrodružství, a tím více se nyní o děti starali. Někdy až starostlivostí obtěžovali. Maličtí pak tak často slýchali o Andulinýcn příhodách v přestálém strachu, že se začali domnívati, kterak zabloudění je nejstrašnější věcí na světě. Někdy se přímo báli vystrčit hlavu za vrata: mohla prý by náhle nastat tma, a přijít strašidelná kráva.

„Tohle bezvětří dlouho nepotrvá", prohlásila paní Jožena, neboť kdo po několik

let vychovával hochy, zná, že klid mezi nimi bývá předchůdcem bouří tím větších.

A tak, když méně moudré dámy by myslily, že z hochů stali se svatí, ona připravovala se k náhlému výbuchu domácí sopky.

Jedna z příčin velikého klidu byla také návštěva malé Betinky, kterou rodiče zavezli na týden do Plumu. Musili sami odcestovat se starým panem Lorencem, neboť ochuravěl. Hoši plumští považovali Betinku Zlatovlásku za andílka, děvče a vílu v jedné osobě.

Roztomilé stvořeníčko: zlaté vlásky, dědictví po mamince, zastiňovaly jako lesklý závoj její obličej. Pod tím závojem skryta usmívala se královnička na své zbožňovatele, byla-li dobře naladěna. Pakli ne, nebo urazil-li ji někdo, skrývala se zaň.

Otec její nechtěl přivolit, aby jí byly vlásky stříhány, a tak ji visely až po pás, krásné a jemné. Jeník často říkával: „Povídám vám hoši, že to jí jistě napředl bourec morušový."

Ačkoliv bylo všeobecným zvykem chválit princeznu Zlatovlásku, přece se nezdálo, že by jí chvála škodila. Uvědomila si pouze, že její přítomnost ozařuje celé okolí, usměje-li se, že usmívají se i jiní, a má-li nějaký žal, že každý ho s ní cítí. Nevědouc, byla svým „poddaným" větším požehnáním nežli mnohá opravdová panovnice.

Její mírná vláda podmaňovala spíše srdce.

Smysl pro všechno úhledné udržoval děvčátko vždy čisté a spořádané, a tím měla vliv na nepořádné a sebe málo dbalé hochy. Nikomu nedovolila, aby ji pohladil špinavou rukou nebo na ni křikl. Pokud byla v Plumu, bylo pozorováno, že spotřeba mýdla stoupla. Hoši se předbíhali, jeden chtěl být čistší druhého, aby mohli nosit princeznu, což považovali za nejvyšší vyznamenání. Nejvíc býval zahanben ten, komu řekla: „Di pic, pinavý lapecku!" Křik se jí protivil a hádání nesnesla: a hle, hoši mluvili tišeji, když ji oslovovali a když se dva v její přítomnosti dali do hádky, hned je druzí umlčeli. Královnička se ráda dala obsluhovat, a největší hoši snesli jí vše, oč požádala bez odmluvy.

Malí byli již sami sebou jejími oddanými otroky ve všem: tahali ji ve vozíku, nosili jí nasbírané jahody a při stole podávali její talířek. Žádná služba pro ni nebyla jim nízká.

Tomek a Eda se poprali o to, kdo z nich bude leštit její botičky. Andula zvláště získala ve společnosti malinké dámy. Betinka se nejdříve na ni dívala s jakýmsi bázlivým údivem ve svých velkých modrých očkách. Snad poprvé ve svém životě viděla takovou neposedu a zalekla se jí jako divokého hříběte. Dobrosrdečné Andule toho bylo velice lí[…] Nejdříve sice pravila: „E co, z toho si já má[…] dělám." Ale dělala si a hodně; neboť kd[…] Betinka za chvíli na to pravila: „Mám rad[…] Désintu, ona je tichá", — Andula vrhla [s]e na Dézy a třepala jí, až v ní zuby cvaka[ly]. Potom utekla s hlasitým pláčem do stodo[ly].

Možná, že tam, kde hoši nacházeli útočiště, když je něco trápilo, i ona nalezla útěchu. Snad jí vlaštovičky z hnízdeček zacvrkali něco o slušnosti a uhlazenosti .... At bylo, jak bylo, Andula se vrátila ze stodoly jako by změněna. Běžela rovnou do zahrad[y] a tam pilně hledala, až našla jeden druh raních jablíček, o kterých věděla, že je Betinka ráda jídá. Byla to jablíčka růžová a veli[ce] sladká.

Ozbrojena touto sladkou zbraní přisto[u]pila ke Zlatovlásce a podávala jí jablíčko. [S] veliké radosti bylo přívětivě přijato, a kdy Dézy dala Andule na usmíření hubičku, pol[í]bila ji i Betinka, jako by se chtěla omluvi[t], že ji před chvílí zarmoutila.

A na to si holčičky hrály pěkně pohromadě; Andula už z milosti nevypadla. Al[e] při tom jí někdy bývalo, jako divokému ptáčeti v krásné kleci. Sem, a tam utekla, ab[y] si protáhla křídla a trochu se prolítala. Někdy zase daleko zaběhla, aby ji Betinka [a] Dézy neslyšely, a tam spustila zpěv, neb[o] křik z plna hrdla.

Ale přemáhat se bylo jí zdravé, nebo[ť] když viděla, jak všichni Betinku mají rádi pr[o] její jemnost a přítulnost, začala ji mimovoln[ě] napodobit. Andula toužila po lásce krásného děvčátka a chtěla si ji stůj co stůj vydobýt. I všichni hoši v domě cítili vliv dítěte a — jasně to ani nevědomi — lepšili se, neboť dět[i] často provádějí zázraky při těch srdcích, které je milují.

Vilík jen hleděl na děvčátko, — ale upřeně a stále. Snesla to, od něho, ač od jinýc[h] nemívala ráda upřeného pohledu. Však jí také vysvětlili, že nebohý hošík není tak zdráv jak ostatní a že se s ním musí velice přívětivě jednati. Dick a Dolfa zaplavili královničku píšťalkami ze staré vrby, neboť jiného neměli.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 2. srpna 1912. Číslo 31.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

F. SKÁCELÍK:

TOLSTOJ.

Až bude zas tak smutno v duši mojí,
jak když jsem čtl tvá smírná poselství
o Kristu, který všechna srdce zhojí,
a starý život láskou občerství;

až v údivu, jak tyto pravdy boží
projevit mohla tvář tvá pohanská,
své vyznání ku slovům tvojim složí
i slabá moje duše slovanská —

pak pochopím, že marné touze sloužím,
že život můj byl plný vzdorných vin,
a mezi boha, po němž marně toužím,
a úzkost z něho postavím tvůj stín . . .

Zda ještě tehdy smutek pochyb raní
mě z hlubin nitra zrádným šepotem,
větší-li je tvé velké vyrovnání
či srdce malého pře s životem? — —

PÍSEŇ PRAMENŮ V SMETANOVĚ »VLTAVĚ«.

Život je jenom smutku pln . . .
Zpívejte, zvučte, sbory vln!
Dopějte zpěv svůj sladěný
o balvany a kořeny! —
Jaký to úděl přesladký
je život vlny překrátký:
své zrození i smrt svou s ním
vysloví zvukem jediným;
svou celou bytost promění
v tohoto zvuku zaznění;
své nitro čisté, průhledné
v tom zvuku k nebi pozvedne . . .
Takovou plnou vteřinou
zjevit se písní jedinou,
s přesilou tvůrčí zapět v ní
jenom dva tóny základní:
určení zrození šalebné
a smrti stišení velebné . . .!

LÉTO V POSÁZAVÍ.

Chrpa modrá, lesy modré,
nad obzorem modrý mrak,
na chalupách stíny modré,
modrý svit až do oblak.

V tichém větru červencovém
obilí se naklání,
a z prostoru výšin modrých
zvoní píseň skřivanní.

V modravý lesk těla majky
propadá se roklina,
potok zní v ní zajíkavě,
a v něm modrá hlubina . . .

Jaká rozkoš tvůrčí síly
vždycky šťastné dílem svým:
stvořit tuto modrou chvíli
nad hor koutem ztraceným . . .!

V KVĚTECH.

Opojný jarní májový den . . .
Květová vůně pod stromy —
V stišeném vědomí
náhle se rozprostře
žal touhy jako chorobný sen . . .
Oj, kdyby nebylo těch květů bělostných,
snad by i nerostlo všech stesků žádostných,
snad by se neztratil matnými pocity
klid duše tak těžce životem dobytý . . .!
Žít nutno dál. — Klam jarních dnů se ztratí
a resignace starý klid zas vrátí,
a všechny touhy zmlknou ve větě:
zmizeti někde v šíru ve světě
jak zrnko písku v poušti ohromné,
neznámý článek síly všudypřítomné — — —
Opojný jarní májový den . . .
Tajemná sílo přírody!
Touha je hračkou náhody,
ale přece bych rád umřel jen
kdes v končinách světu vzdálených
i naposled v zracích zkalených
májově jak dnes opojen.

VOJTĚCH ZDÍK:

V PRAŽSKÉM NALEZINCI R. 188*.

(Ukázka z netištěných „Pamětí chudého hocha".)

(Dokončení.)

Kdo jda večer lehnout myslil, že zítra už pojede dále, zklamal se. Druhého dne opakovalo se vše, co zažili jsme včera, jen s tím rozdílem, že si každý musil vycídit boty sám, a sice na dvoře u kuželníku. A tak plynul den za dnem, nikdo nevěděl, kam a kdy odtud pojede. Jednou dodal jsem si odvahy a ptal se jeptišky, kdy pojedu dále, že na mě čeká už „grosze Tante" kdesi u Haselbachu ,a přiznal jsem se dětinsky, že se mi tu nelíbí. Ale to jsem tomu dal! Jeptiška se začla vadit, něco prudce vyčítat, jak jsem soudil dle zlostných pohybů rukou a zvýšeného hlasu, slovům však jsem naprosto nerozuměl, neboť ctihodná sestra v rozčilení mluvila jinou, mně neznámou řečí, podle všeho česky. Po německu jen vytkla, že jsem ji neoslovil předepsaným „ehrwürdige Schwester" a pohrozila, učiním-li to ještě jednou a budu-li tak drzý, že to bude žalovat velebné matce. Škoda, že jsem tehdy nerozuměl co mi po česku vytýkala a čím vším mi hrozila. Denně jsme brzy vstávali, chodili dvakrát do kaple, svinovali proužky, jedli nesolená a zapražená jídla a chodili v páru za dozoru jeptišek, které každý živější pohyb rozčiloval, po dvoře na procházce a stavěli větším chlapcům kuželky.

Jak dlouho jsme tu byli, nedovedu se upamatovati. Často hledíval jsem s toužebností přes vysokou zeď dvora, za kterou jsem tušil pole, luka a lesy, na něž jsem se na venkově tolik těšil. Když jiní pobíhali po dvoře, usedal jsem někam do koutku a oddal se vzpomínkám. Zalétal jsem tu v duchu do Vídně, pozoroval pouliční ruch a řady vysokých domů, vzpomínal, co asi dělá dědeček, na nebožku maminku, její laskavá slova a zvláště na její poslední slova a smrt. Ale výsledek všeho vzpomínání byla vždycky upřímná radost, že mě zde nikdo aspoň nebije. Plísněn jsem byl už také méně, neboť ve svinování proužků nabýval jsem jakési zručnosti.

Jednou odpoledne byli jsme zase v kapli na požehnání. Náhodou dostal jsem se na kůr blízko k varhanům, odkud jsem pěkně přehlédl celou kapli. Na oltářích a po stěnách u obrazů planulo plno svíček a světel v lampách, všecko bylo ozdobeno květinami, na kůru zpívali větší hoši pěkné písně a vůně kadidla táhla se až za varhany. Ohlédnuv se k vysokému oknu byl jsem překvapen. Daleko viděl jsem všude pole, zahrady, volná prostranství, na nichž pobíhaly hrající děti, ba i kousek lesa jsem zahlédl a supající vlak. Jak dlouho jsem už kromě dvora a čtyř zdí v něm neviděl kousek volné přírody! Zatoužil jsem v té chvíli mocněji než před tím, abych už jel pryč odtud, kde mě vše tísnilo, kde ozýval se ve mně stále stesk po nebožce matce. Ve chvíli té byl jsem obzvláště dojat tou září světel, vůní květin a kadidla, nádherou v kapli, vysokým hlasem kněze žalmy pějícího a zpěvem na kůru. Do toho dojmu a neznámé tísně vmísila se vzpomínka na okamžik, kdy jsem stál na stoličce u otevřené rakve a hladil maminčiny tváře, viděl jsem v duchu, kterak oko jedno náhle se otevřelo a ztrnule na mě se upřelo, a jak tehdy ve snu maminka z rakve ruce po mně vztahovala. Pohlížeje při vzpomínkách těchto oknem na rozsáhlá pole a volná prostranství, pocítil jsem náhle takový nevýslovný stesk, který prsa úžil vědomím, že nalézám se v tak divném domě, z něhož nevím kdy a kam se dostanu a co mne čeká. Nemohl jsem na kůru déle vydržeti, odešel tiše, nepozorován na dvůr, sedl si u kuželníku na zem, opřel se zády o dlouhé jeho prkno a dal se do lítostivého, usedavého pláče, volal hlasitě nebožku maminku, tak jako by byla jen nedaleko, naříkal, že se mi tu stýská a že musím proužky svinovat. Z nářku vyrušila mne naše jeptiška, zvedla se země a vedla zpět do kaple; nemám prý dělat hlouposti, sice prý to bude žalovat velebné matce, že jsem utekl z kaple a pohněval Pána Boha. Ale právě vyhrnuly se všecky děti a jeptišky, byloť po požehnání. Naposled vyšla starší jeptiška, k níž mě moje průvodkyně hned dovedla; vidouc, že jsem celý uplakán a že ještě vzlykám, tázala se mne ona starší, co mně je; než jsem mohl tolik se uklidnit, odpověděla za mne mladší, „ta naše", že prý jsem bez dovolení utekl z kaple dlouho před koncem bohoslužby a válel se u kuželníku; jsem prý vůbec „plärrendes Starrkopf". Velebná matka — to byla ta starší — vzala mě za ruku, vedla přes dvůr do jednoho koutku u kůlen a vlídně mě pohladivši tázala se, co mi je, nejsem-li nemocen. Když mne na mou otázku ujistila, že nebudu kárán ani bit za to, že jsem utekl z kaple, pověděl jsem jí upřímně, jak se mně stýská po mamince, jak se mi o ní zdálo a jak čekám, že se na mne přijde podívat, jak slibovàl při jejím pohřbu hrobař. Požaloval jsem si, že se mně zde nelíbí a že proužky svinovat se pořádně nenaučím. Od smrti matčiny jsem si nikomu — kromě děda — tak řádně a upřímně nepostěžoval, jako nyní. Velebná matka mne vyslechla, posadila na klín a vypravovala, že maminka je v nebi u Pánbíčka,

de se jí daří moc dobře, dívá se prý na mě, á radost, že jsem hodný a dává pozor, aby mně nic zlého nestalo. Kdybych stále jen lakal, bolelo by ji to. Nad věžičkou kaple večer vidět takové dvě pěkné hvězdičky těmi se prý maminka na mě dívá. Dlouho ž u nich nebudu, už prý o mě psali.

Ještě dlouho jsem vzpomínal, jak radostě a uspokojivě na mě působila mírná a převědčivá slova staré jeptišky, jak jsem ji za to ěl rád a kde jsem se k ní přiblížiti mohl, úsměvem zdravil a ruku chtíval políbit; nepustila sice líbání ruky, jen mne pohladila. lěl jsem ji rád za to, že se mnou mluvila o é mamince, měl radost z toho, že se jí v nebi aří lépe než ve Vídni, a nikdy jsem se v mto zasmušilém domě nemodlil vroucněj ež toho večera, dívaje se na lesklé hvězdičky ad kaplí, za nimiž jsem tušil maminku na mě dívající. Ale „naše" jeptiška měla od té oby na mě zlost, že prý jsem lhář a žalobíček.

Za několik dní po této příhodě šli jsme všichni podívat do jiné místnosti. Tu seděli a dlouhým stolem větší hoši, kteří závitky ámi vyrobené slepovali po několika ve větší elek podoby buď čtvercové nebo kulaté, jiní ak tyto opět spojovali v rámy, kytice, podtavce, skříňky neb podobné drobnosti, jimiž zdobovány oltáře, obrazy, svícny a lampy kapli. Také jsme se zde dověděli, proč tohle še musíme my malí a ti větší hoši robit. Vyžila nám to jedna z jeptišek takto: Naši roiče dopustili prý se velikého hříchu, který řešel i na nás; kdykoliv Bůh na nás se poívá, znovu se upamatuje na hřích našich roičů a hněvá se proto i na nás. Proto prý se usíme stále jen modlit, pracovat, postit a rpět, aby Bůh odpustil hřích našim rodičům aby i nás přijal na milost. Dlouho po tomto ýkladu uvažoval jsem, jaký asi hřích spáhali moji rodiče. Otec snad hřešil tím, že bil ně a maminku, ale čeho tato dobrá a stále strašená bytost se mohla tak zlého dopustit, e se Bůh stále na ni a i na mě hněvá, nedoedl jsem si uvědomiti. Vždyť byla na mě tak odná, hladila mě a na klíně houpala, byla racovitá, ne takový lenoch, jaký jsem dle lov naší jeptišky byl já. Až po letech mě naadlo, jaký hřích tehdy svým výkladem jepiška myslila: ten, že jsme se dovolili narodit ez církevního svolení. Chtěl jsem se tehdy a to zeptat velebné matky, ale nedošlo k omu, neboť jsem byl brzo na to cele zaujat adostí ze zprávy, že co nevidět odtud pojeeme dále na venkov ke svým známým.

—≡o≡—

ZA PAVLEM POLÍVKOU.*)

Výletníkům boleslavským je známá malá hospůdka v Podkrnsku, celá ukrytá v zeleni. S ní sousedí mlýn. Odtud minulého měsíce vynesli navždy pana otce, člověka charakteru nad jiné ryzího. Odešel v plném mužném věku.

Proč o něm píšeme?

Protože to byl vzácný člověk! Žil tradicí mlýnům tak příslovečnou, kde od jakživa dýchalo se svobodněji. Mlýny bývaly sídlem písmáků a útulkem bezpečným v dobách útisků a persekucí. Zesnulý mlynář nezpronevěřil se ani jediné této zásadě, do poslední chvíle všem zůstal věren.

Jestliže persekuční zvůle nemá toho ostří dnes, jako mívala dříve, přece trvá dost bolestného útisku ve formě stranických zápasů, že pomocné ruce mají vždy ještě hodně práce, ochraňovati proskribované.

Mlynář Polívka dovedl se vždy v pravý čas objeviti. Podporoval ve smyslu písma: „Co dá pravice, nechť neví levice a naopak". Byl úžasně skromný a nerad slyšel mluviti o své dobrotě a zakazoval si to přímo. Pokrokové snahy měly v něm podporovatele štědrého a vytrvalého. Své přesvědčení neskrýval. Nezáleželo mu na ušlém zisku, když nápadně se exponoval pro své dělnictvo, sociálně-demokraticky smýšlející. Jemu poctivost a ryzost povahy stála výše, než rozmíšky a nevraživost osobní i politická. Že za tuto obětavost často a často draze platíval, možno si domysliti. Přímý, neskrývavý, byl mnohým solí v očích. Rád připomínal s úsměvem: „Kdo má samé přátele — nestojí za nic!" Mlýn jeho označován zpátečnickými a úzkoprsými kruhy za tvrz nepokojných duší a činěny mu překážky nemalé. Mlynář ale nepovolil a stál v čele své chasy věrné a oddané, jako ataman.

Kéž by takových strašidelných tvrzí bylo více, aby častěji plašily líný spánek těch, jimž ztuchlý, nepohnutý vzduch je prostředím nejmilejším.

U mlynáře Polívky panoval ideální poměr zaměstnavatele a zaměstnaných. Ten, kdo u něho býval přijat do práce, zřídka odcházel s výpovědí pana otce bez vážných a podstatných příčin. Měltť podivuhodný takt. U něho byl opravdu otecký poměr a čeleď, po léta tu zůstávajíc, odcházela, aby se vdávala a ženila, a i tehdy znovu se k panu otci vracívala.

Mlynář Polívka byl inteligentním, sčetlým mužem. Jemu neplatil kabát, ale duch. Dle toho každého měřil. Proto vyhýbal se, seč byl, povrchním, chvástavým lidem. Byl-li ale vyprovokován, dovedl břitce odpověděti. Jinak žil svým knihám, několika málo přátelům, dvěma dceruškám a dělnictvu.

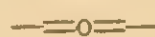
Je přirozeno, že dělnictvu úsilně doporučoval sebevýchovu a četbu. Ve mlýně se čtlo… Nekupoval knihy jen pan otec, ale i dělnictvo samo. Ušklebovali se zdejšímu mlýnu, že prý poznají vozku mlynáře Polívky, ježto žádný jiný nečítá

*) Pavel Polívka zemřel dne 24. června. Otiskujeme tuto vzpomínku na něho z mladoboleslavského časopisu Vlastní Silou. 20. července. Můžeme říci s pýchou: Tak vypadal pokrokový muž naší strany! Redakce.

na „šejtroku". Posmívali se, a ono to bylo ve skutečnosti ctí!

Všecky důležité otázky veřejného života dovedl pan otec ve svém mlýně přivésti k debatě. A bylo radostno pobýti mezi tímto pobíleným národem bez rozdílu věku, jenž čile se chápal diskuse a čelil s mlynářským humorem křečkovitým útokům. A bývaly tu probírány často a často otázky věcné a vážné.

Takový vliv měl mlynář Polívka. Dnes odešel v oblasť, o níž tak rád jasně a beze strachu hovoříval. Odešel tichý, poctivý pracovník, po němž se bude stýskati. Kéž by jeho práce nebyla marna. Kéž by všichni ti, kteří s ním po práci zasedali k rozhovorům, zachovali si smysl pro statečnost charakteru, o jakém on mluvíval, a touhu nezůstat pozadu! Věrni těmto zásadám, vyloží jednou dorostlým dcerám zesnulého, proč jich matka dala tak přiléhavě jemu napsati v čelo úmrtního oznámení „Život je povinnost!"

W. ROBERTSON SMITH.

(Obrázek ze škotského života církevního.)

I.

Roku 1870 stal se professorem starozákonního bohosloví na koleji svobodné církve škotské v Aberdeeně (Free Church of Scotland) 24letý mladík, teprve nedávno ukončivší bohoslovecká studia. Člověk neobyčejného nadání, ducha bystrého, kritického — zároveň však muž čisté víry a hluboké zbožnosti. Byl to Robertson Smith. Vyrostl v ovzduší onoho silného, nezlomného škotského protestantismu, který projevil mohutně svou moc v roce 1843, kdy veliká menšina státní škotské církve dobrovolně opustila chrámy, fary, fondy a pohodlí, protože nechtěla se vzdáti duchovní svobody a církevní neodvislosti — a raději opustila schůdnou cestu a majetek a založila novou církev, než aby snášela státní a patronátní zasahování do duchovních a náboženských záležitostí. Byly to neobyčejné, klassické doby! Doby, kdy jasně ukázalo se nadšení a obětovná síla náboženské horlivosti, skutečnost, že tam, kde náboženství je opravdovou silou a jistotou, světské pohodlí rozhoduje na místě posledním. Otec Robertsonův byl též z generace, co prožila a probojovala rok 1843 se všemi jeho důsledky. Převážná většina rozkolníků byla ducha evangelického bez náboženské vlažnosti a pohodlnosti, přesvědčeného o velikých pravdách křesťanských, a proto nepoddajného, odbojného a tvrdého vůči všem vnějším snahám seslabiti svobodu n á b o ž e n s k o u pouty státního, politického života. Tradice Kalvinova, Knoxova, Melvilleova a Hendersonova žila neseslabeně ve veliké části škotského presbyterianismu. Mladá církev v době, kdy Wil. Rob. Smith se stal professorem, už se vžila a upevnila, snad mnoho už ztratila ze svého prvotního nadšení a čistoty, přece však slavná minulost nedávná působila opojně na nejednoho mladého studenta, řídíc jeho kroky ku práci duchovní. — Jediným přáním Robertsona Smitha bylo sloužiti církvi. Měl skvělé naděje státi se professorem na universitě, ale to mu nebylo ničím. Byl příliš pevně spiat vnitřně i vnějšně s církví. A matka-církev odvděčila se mu hned na počátku jeho životní dráhy professurou na aberdeenské koleji. Robertson o všem nelenil. Studoval úsilovně i jako professor — v Německu pod Lagardem, úzce spřátelen s Wellhausenem a jinými protestantskými bohoslovci. Všeobecně šířila se naděje, že církev našla v mladém professoru sílu mimořádnou a že jméno mladého professora překročí brzo škotské hranice a pronikne i do Anglie a na kontinent. Nikdo netušil velké tragedie, která byla větší, než kterákoli osobní nebo rodinná truchlohra, protože otrávila život nejen své oběti, nýbrž seslabila na čas celou škotskou církevní společnost.

Neboť stalo se toto:

Na počátku roku 1876 vyšel v náučném slovníku „Encyclopaedia Britannica" článek s názvem „Bible". Článek byl napsán se stanoviska vědecké kritiky biblické, — spíše však vážně a obezřetně, než zbytečně radikálně. Pisatel ovšem netajil vědeckého objektivního hlediska, jež vylučuje nedotknutelnost a neomylnost bible, a posuzoval jednotlivé knihy od první knihy Mojžíšovy až po Zjevení Janovo dle všeobecných method literárně kritických. Naznačil některé neshody biblické, vyložil vnitřní vývoj israëlského náboženství s jeho četnými směry a odstíny a prokázal, že jest nemožno dnes pokládati písmo svaté za jednotnou, shodnou literaturu, nýbrž, že jest nutno uznati rozmanitost a pestrost vývojovou s četnými omyly a nedostatky. Vždyť takové posuzování vzniku biblických knih neuškodí vnitřní ceně jejich, naopak — prospěje jí, neboť mnoho, co nám bylo nesrozumitelným a nejasným, nabývá historicko-kritickým výkladem živosti a jasnosti. Mluvil-li Bůh knihami biblickými, mluvil jimi stejně, bylo-li prvých pět knih psáno od Mojžíše, nebo ne, náleží-li t. zv. kniha Jozuova Jozuovi nebo někomu jinému, a konečně, vznikly-li knihy Mojžíšovy najednou anebo sloučením několika pramenů a vypravování. Při tom pisatel přesvědčivě vyložil moderní názory na vývoj israëlského národa a náboženství; opřel se tradičnímu pojetí, že na počátek vývoje dlužno klásti složitý zá-

on Mojžíšův a proroky pokládati jen za katele pravdy, uložené v zákonníku a za záračné věstitele budoucnosti. Živé, prorocké áboženství nežije ze zákonníku, nýbrž ze vých prorockých osobností. Bylo to prorocké bohatství národa israëlského, které umilo jej tím, čím byl. Mojžíšův význam nekví v zákonodárství. Vždyť většinu zákonů mu připisovaných možno si vysvětliti pouze z doby, kdy národ byl už usazen v zemi Kananejské, kdežto se stanoviska beduinů z pouště je vůbec nepochopitelna. Mojžíš vystihl mravní vůli Jehovovu a jeho osobní vztah k Israëli — tím sloučil četné kmeny v jeden národ. A proroci od Samuele, Eliáše a Elizea až po Deuteroizaiáše a Zachariáše znovu a znovu vystihovali mravní podstatu a svatost Jehovovu, poměr národa k Němu, a tím zachránili náboženství své jednak proti přírodnímu polytheismu, jednak proti neduchovnímu pojetí vlastních vyznavačů. Složitý zákonník, zpracovaný v t. zv. knihách Mojžíšových není počátkem, nýbrž zakončením náboženského vývoje. Proroci neopatrovali naučených starých pravd zákonních, nýbrž intuitivně chápali pravdy náboženské a teprvé krok za krokem připravovali vznik zákona. Kněží nemají toho významu na počátku vývoje. Jsou vždy jen konservativními, neduchovními opatrovateli tradice. Bojují proti prorokům, brání jejich vlivu, překážejí vývoji a vyššímu poznání Boha. Teprvé až vývoj se ukončil a prorok i kněz slučují se v jednu osobu, kněží vystupují do popředí. Ale to už prvek prorocký mizí, náboženství se kazí, trne a stává se scholastikou a kodexem zákonú. — Bylo to nové hledisko, známé nám dnes jako Graf-Wellhausenova hypothesa; ale v době, kdy článek byl napsán, byla vědecká kritika ve Škotsku ještě v plenkách. Pisatel článku nespokojil se však jen Starým Zákonem. Kriticky probral i knihy novozákonné, především synoptická evangelia, a vyložil dosavadní výtěžky vědy novozákonní. Četné tradiční názory vyvrátil nebo opravil, popřel apoštolský původ některých knih. Věcně, a spíše konservativně pro nás, kdo čteme o jiných, radikálních theoriích.

Pisatel článku byl Robertson Smith, nadějný „scholar" svobodné škotské církve. Nepomyslel si, že by vůbec někdo mohl mu vytýkati nevěru nebo kacířství. Přesvědčil se studiem o nemožnosti tradičních názorů a projevil své mínění příležitostně z čisté snahy po pravdě a v přesvědčení, že prospěje pravdě a že právě proto náboženství uškoditi nemůže. Křesťanská pravda nespočívá na starých theoriích o vzniku věd. Tyto jsou hypothesou zrovna jako moderní hlediska jsou hypothesou, poslední však mají tu přednost, že jsou výtěžky osvědčených method vědeckých. Literární kritika může přivésti nás jen blíže k pravdě. Je-li Bůh Pravda, každý krok blíže k pravdě přivádí nás blíže k Bohu. Náboženství očistí a zvnitřní se tím více, čím méně opře se o vnější neomylnost a autoritu biblických knih, čím méně pravda biblická se bude hledati ve vnější inspiraci, a slovní autoritě a čím více naše křesťanství opře se o základní duchovní pravdy biblické o Bohu, jeho milosti, lásce a odpuštění hříchů v Ježíšovi. Bůh zjevuje se svobodně v lidských osobnostech a jejich náboženských zkušenostech a nikoli ve vnějším diktátě a posvátné tradici. O tom byl jistě Robertson Smith přesvědčen a zároveň si byl jist, že j e h o církev mu přisvědčí. Byl snad trochu lehkomyslný v tomto přesvědčení — netušil, jak hluboce je staré pojetí bible zakořeněno. Byl ideálním sloučením kritického ducha a vroucí evangelické zbožnosti. Stál vědeckou prozíravostí na výši doby a náboženstvím sotva předčil ho některý z ultraorthodoxních lidí. Věda a náboženství se nevylučují. Náboženství není vírou v autoritu a články dogmatické. Nemají pravdy odpůrci náboženství ve snaze poraziti náboženství vědou a nemá pravdy náboženský tradicionalismus, jenž spíná náboženství a křesťanství se s t a r o u tradicí. Robertson Smith byl reálním důkazem toho. Ano, je někdy těžko, velmi těžko pro člověka zapracovaného pouze do vědeckých experimentů neztratili smyslu pro věci věčné, uchovati si vzlet k Bohu a dospěti ke zkušenostem křesťanským. Ale jsou osobnosti naprosto vědecké a přece hluboce náboženské. Jsou-li výjimkami, jsou výkvětem lidstva. Robertson Smith byl tou výjimkou: důvěřivě a dětinsky zbožný a přece naprosto kritický.

Článek jeho vyvolal záhy vzrušení. Pro nás dnes téměř nepochopitelné. A přece úplně vysvětlitelné. Představme si, co pro prosté evangelické písmáky bible znamenala a znamená. Od prvého do posledního písmene je bible velikým, úžasným dramatem mezi nebem a zemí. Pro prosté protestanty není bible sbírkou dogmat, nýbrž božským důkazem o lásce nebes k hříšnému světu, o Božích zjeveních a zařízeních, o Božích prostředcích, vysvoboditi hříšníka z objetí světa a přivésti ho do končin radosti a plesání. Bible není pouze nejlepší z knih, nýbrž zvláštním posvátným místem, kde hledající člověk nalézá

svůj poklad, unavený si odpočine v objetí Božím a nebeských vyvolenců, žíznící a lačnící je napojen, nasycen přímo z pramene Boží milosti. A toto pojetí není pouhou theorií a dogmatem, nýbrž opravdovým, živým přesvědčením. Máme-li to na mysli, pochopíme, že každý, kdo zkoumá původ knih a nalézá v nich nesrovnalosti a sloučeniny několika starých pramenů, někdy neúplně hodnověrných historických vypravování, a popírá původ jejich od mužů, kteří by byli zárukou naprosté pravdy — že každý pokus takový objeví se v očích lidí, vychovaných v přesvědčeních starších, hříchem, rouháním a bezbožností. — Robertson Smith nepopíral Božího zjevení v bibli — opřel se jen vnějšímu pojetí Boží pravdy a učinil božské jádro a pravdy náboženských zkušeností neodvislými od názorů, zda knihy jsou jednotnými a napsány byly lidmi, tradicí předpokládanými.

Tragédie začala. Ozvaly se záhy hlasy, volající po zakročení a zakřiknutí mladého professora. Zdaž neodchýlil se od učení církve o božské hodnotě knih biblických? Zdaž mu může býti svěřena výchova budoucích služebníků církve? Zdaž může církev mlčeti? — Prvý ozval se Dr. Begg, jehož jméno objevuje se často v dějinách mladé svobodné církve škotské. Nebyl to muž ideální. Tradice byla u něho nade vše — snad i nad náboženství. Nezanechal čisté památky po sobě. Připravil mnoho bolesti a zklamání ušlechtilým mužům, kteří v létech šedesátých a sedmdesátých připravovali sloučení všech svob. škot. církví a církviček v jeden silný celek. Stál na liteře zákona. Nikdo se nedivil, že Dr. Begg ozval se proti Smithovi. Bylo jisto, že najde mnoho stoupenců mezi konservativními škotskými horaly. Co překvapilo, byl rozsah hnutí proti kritice, což zničilo rovnováhu církevního života. Prvý krok učinilo kolejní komité, jež má ve svobodné církvi škotské jistý dohled nad bohosloveckými kolejemi. Neobvinilo Smitha z herese, projevilo však pochybnosti nad korektností jeho článku. Robertson byl překvapen a zklamán v důvěře v církev a v její odvahu, snésti pravdu jakoukoli. Ujal se sporných otázek a žádal buď vyvrácení vědecké anebo důkaz, že článek jeho odporuje církevnímu vyznání víry. (Pokrač.)

—o—

J. F. KARAS:

BALLADA O JEDNÉ ČARODĚJNICI.

Kdes chytli bábu, přivlekli ji
před mnišský soud a vzali na skřipec.
„Hoj, bábo, zle teď tobě bude,
dej čerta z těla vyhnati si přec!

Že satana se odříkáš teď?
Však pověz napřed, cos s ním tropila!
Že nic a pranic? Kate, zatoč!"
A babí krev už zemí kropila.

Na palcích tvrdé palečnice,
na skřipci leží bába zsinalá.
A klouby praskají. A ječí:
„Já, páni, čerta vůbec neznala!"

Jak volalas jej, Belzebuba,
a pověz, jaký byl ten kozoroh?
„Vždyť z kázání jej znám jen, víc vám
by každý pater o něm říci moh'."

Hoj, bábo, ještě hůř ti bude!
Jsi kacířka to věru zatvrdlá —
do knih piš, pane písaři hned,
že milostí ta bába pohrdla!

A kate, další stupeň muky! —
Pochodeň smolná nahých na žebrech.
A syčí kůže. Hrozný zápach.
Nu, pověz, co víš o těch konifrech!

„O milost, milost" — bába sténá —
„já s čertem, věřte, styků neměla.
Za mojí dcerkou knězek lozil
a dcerka milovat ho nechtěla.

A já mu dvéře ukázala —
to celá moje vina je a hřích."
To čert z ní mluví! Kate, polej
ji horkou smůlou! zrudlý volá mnich.

A oheň syčí v dusném vzduchu.
„Už dost má" — kat děl. Bábu odvázal,
do kouta hodil jako kládu
a mnich se usmál, písař do knih psal:

„Ten Belzebub šel těžko z těla
a mrška, zas by moh' se vrátiti,
a proto soud se usnes' moudře
tu hříšnou schránku čerta spáliti."

Na provaz bábu uvázali
a plamenům ji dali na pospas.
Na větší čest a slávu Páně
kdy její dceru kati spálí as?

—o—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

Kapitola XIII.

Zlatovláska.

Děvčátko píšťalky přijalo, ale nikdy na ně nepískalo. Robínek byl do Zlatovlásky zamilován, a Tedouš za ní běhal jako psík. Jakoubka neměla ráda, proto že měl drsný hlas a na rukou bradavice. Jedlíkovi vytýkala, že škaredě jí, a hoch si začal dávat pozor, aby nehltal a neškytal, dokud má takový něžný protějšek u stolu. Eda však upadl nadobro v nemilost: rozneslo se totiž, že velice trá-

l dvě mladé myšky. Toho mu Zlatovláska emohla zapomenout. Přikryla si vlásky svýi obličej a rozčilena mávala oběma ručkaa: „At de pic, já ho nemám ráda! Usekl oisky mysickám, a ony tolik pískaly, — chuinky."

Dézy přenechala své místo o hrách Bence. Sama se stala vrchní kuchařkou, Anula pak byla dvorní dámou královničky latovlásky.

Emil byl jí pokladníkem — a koupil si a to brýle.

Fanouš, první ministr, hleděl aby království Zlatovláščino prospívalo — hleděl obrazy proti cizím velmocem.

Jeník byl dvorním filosofem, a choval e ke korunované hlavě líp nežli takoví páiové obyčejně činívají.

Dan představoval armádu: hájil královiino území statečně.

Tomášek převzal úlohu dvorního šaška a Nat byl Rizziem*) této nevinné Stuartovničky.

Strýc a teta Bérovi měli mnoho vyraženi, pokud Betinka u nich dlela, a pozorovali se zájmem hezkou hru, ve které mladí lidé nevědomky napodobili starší. Na štěstí zůstai tito mladí ušetřeni tragedií, které často vidíme na životním jevišti velkých.

‚Hle, jak nás tyhle děti poučují, — zrovna, jako my je" — řekl pan Bér kdysi.

„Pán Bůh je pozdrav za to, věru ani nevědí, jak mnohý pokyn nám dali o tom, jak s nimi máme zacházet", dodala paní.

„Myslím, drahá, že's udělala dobře, když zavedla's děvčata mezi hochy. Andula opravdu vyburcovala Dézy, a Betinka naučí naše otrhánky slušnému chování lépe, než bychom my dovedli. Budou-li takhle pokračovat, budeme z nich brzy mít vzorné mladé pány", zasmál se pan profesor.

Právě totiž vstupoval do předsíně Tomášek, jenž nejen že při tom uctivě smekl, ale strhl klobouk i Edovi s hlavy, — neboť Zlatovláska se tam právě houpala na koníku.

Robínek a Tedoušek seděli jí po boku na židlích. „Jenom se neboj, že budou chlapci přepjatě zdvořilí. Američtí hoši milují příliš svobodu, aby se snížili k nějakému otroctví. Ale slušné chování nutno si osvojit a bude jim to lehké, když jim vysvětlíme, že je musí ozařovat přívětivý duch. To možno uplatnit i v docela prostém vystupování — tak jako ty se chováš, můj drahý!" —

„Tiše, tiše, kdo pak bude pochlebovat. Začnu-li já ti oplácet stejnou mincí, utečeš mi hned a já bych chtěl tuhle klidnou půlhodinku až do konce využitkovat." Ale pan profesor měl přece radost z ženiny pochvaly. A také si jí zasloužil. Sám se jí za chválu odměnil nejlíp tím, když prohlásil, že půlhodinka ztrávená v její společnosti jest pro něho nejlepším osvěžením.

„Vraťme se k dětem: i já měla nedávno důkaz dobrého vlivu Zlatovláščina", pravila paní a přitáhla svou židli blíže pohovce, na níž profesor odpočíval po celodenní práci na svých různých zahrádkách.

„Andula nenávidí šití, ale z lásky k Betince proseděla nedávno celé hodiny nad jakýmsi pytlíkem na jablka. Chce dát Betince několik jablek sebou a ušila si na ně zvláštní pytel, ve kterém chce své modle podat dárek. Když jsem ji za to chválila, řekla mi: „Víte, pro jiné lidi já dost ráda šiji. Ale pro sebe? Nač? Protiví se mi to!" Tohle mi uvízlo v mysli a donesu jí co nejdřív práci: šití pro malé chudé. Má šlechetné srdce, naše divoká Andula, a ráda si pro chudáky ruce rozpíchá, vím to. Potom už ji nebudu musit nutit k šití."

„Ale má drahá, teď už není v modě učit děvčata šít."

„Je mi velice líto, ale moje musejí umět, a budou se učit, i kdyby měly mít o něco méně času na latinu, řečtinu, algebru a na půl tucet všelijakých „ologií", které teď musí dívčí mozek pojmout. Chci, aby moje dívky byly jednou dokonalé ženy, a Betinčina matka si toho také též přeje. Však si všimni, že i ona už mívá jehličku v ruce. Prstíček má všecek rozpíchaný. Tedouš ovšem, ve své otcovské pýše má větší radost z bezzobého ptáka, kterého modelovala."

„I já bych mohl něco vykládat, o dobrém vlivu princeznině", řekl pán, a díval se při tom, jak hněvivě paní Jožena přišívá knoflík. Snad se chtěla na něm za to vymstít, že dívčí výchova není někde taková, jak by býti měla.

„Jakub je nešťasten, že byl hozen s Edou a Jiříkem do jednoho pytle a že se Betince nelíbí. Před chvílí ke mně přišel a prosil, abych mu vypálil bradavice. Já mu ten pokus už dávno navrhoval, ale on měl po každé strach. Dnes však snášel bolest statečně. Namlouvá si, že bude přijat na milost, až podá malé dámě hladkou ruku."

Paní se historce zasmála, a právě v tom okamžení vešel Jedlík: že jestli prý smí dát Zlatovlásce trochu bonbonů? Z těch, co mu maminka poslala. Ona nesmí jíst bonbony, Jiříku, ale chceš-li jí dáti pěknou krabičku od nich s červenou cukrovou růžičkou, myslím, že bude ráda", pravila paní. Bylóť vzácností, když jednou za čas Jedlík si něco odepřel a někomu daroval.

*) Oblíbený zpěvák Marie Stuartovny.

„A nebude tu barvu lízat? Já bych nechtěl, aby potom třebas onemocněla", řekl Jiřík a stihl něžným pohledem sladké zboží

„Když jí řeknu, že nesmí růžičku sníst, tak jí nesní. Schová si škatulku a bude si s ní dlouho hrát. Cukrové růžičky se ani nedotkne. Ty bys toho nevydržel, viď?"

„Aha, nevydržel! Však jsem já o mnoho starší než Betinka," zvolal hoch uražen.

„Nu počkej tedy, zkusíme to. Dej všecka svá cukrátka do téhle škatulky od nití a uvidíme, jak dlouho ti vydrží. Počkej, spočítáme to: dvě srdíčka, čtyři červené ryby, tři sladoví koníci, devět mandlí a tucet čokoládových kousků. Tak! Souhlasíš-li s tím, aby tu zůstaly?" ptala se paní šibalsky, schovala krabičku do koše a přikryla víkem.

„Ano," vzdychl Jedlík a vsunuv prázdnou škatulku do kapsy, odešel za Betinkou. Děvčátko se na něho hezky usmálo a vyzvalo ho na procházku po zahradě.

„No, teď Jiříkovo srdce přece jednou zvítězilo nad žaludkem. Když ho Betinka sem a tam odmění, bude dělat pokroky," řekla paní Jožena.

„Šťastný muž, kterého učí sebezapření tak něžná učitelka," dodal pán, když děti šly spolu kol oken.

Jedlíkův kulatý obličej zářil zadostiučiněním. Zlatovláska prohlížela si růžičku se zdvořilým zájmem, ačkoliv byla by měla raději růžičku, co „kásně voní". — —

Když konečně jednoho dne tatínek přijel pro dcerušku, strhl se veliký nářek. Kočár byl vyložen dary na rozloučenou a tím byla zavazadla malé princezny o tolik zvětšena, že pan Lorenc vážně uvažoval, nemá-li raději zítra pro to poslat veliký žebřiňák. Každý jí chtěl něco darovat, a bylo nesnadno sbalit bílé myšky, koláče, balík rolniček, jablka, králíka, který na dveře v kleci divoce skákal. Mimo to bylo nutno vzít pro něho velikou hlávku zelí (aby po cestě nezahynul hlady), láhev se zlatými rybkami a — ohromnou kytici.

Loučení bylo dojemné: holčičku posadili v předsíni na stůl a kolem ní shromáždili se všichni její ctitelé. Dézy a Demík dostali po hubičce — ostatním hochům podávala ruce. Každý rád uchopil podávanou pravičku a nestyděli se nic za to, uklouzl-li někomu ten neb onen výraz lítosti. Bylo jim řečeno a vysvětleno, že není hanbou, ukáže-li člověk své city v pohnutých okamžicích.

„Přijď zase brzy, malý drahoušku," šeptal Dan, když připínal dítěti na klobouček svého nejkrásnějšího zlatohlávka. „Nezapomeň na mne, královničko," napomínal Tomášek, hladě krásné vlásky děvčátka. „Příští týden k vám přijdu, Betinko, a tu se zase uvidíme těšil se Nat. „Podej mi ruku," volal Jakoube a pyšně vztyčil svou od bradavic osvobozeno pravici. „Tady ti neseme ještě dvě nové p šťalky, abys na nás nezapomněla," pravi Dick a Dolfa. (Chudáci neměli ani tušení, kc lik takových „darů" bylo v posledním čas hozeno do plotny.) „Moje nejmilejší princez ničko, já ti hned začnu vyšívat záložku d knihy a tu musíš vždycky nosit," sliboval Andula, objímajíc děťátko. Ale nejdojemně rozloučil se ubohý Vilík. Klekl před děvčát kem a objímal její malé modré botičky. Př tom naříkal: „Nechoď nikam, zůstaň tady." Zlatovláska byla tak dojata, že se sklonila a zvednouc hochovu hlavu k sobě, řekla jem ným hláskem: „Neplakej, Vilíku, já ti dám putu, a pídu buzy zas." Vilík se upokojil, a tvářička se mu rozjasnila nad neočekávanou ctí, které se mu dostalo. „Já chci taky!" křičeli Dick a Dolfa.

Ostatní, velcí vyhlíželi tak jako by v nejbližším okamžiku chtěli se též pustit do křiku. Něco v jejich veselých upřímných obličejích pohnulo královničku, že široce rozevřela náruč volajíc: „Každému dám putu, všem dám puty!"

A jako houfy včel krásnou květinu, tak chlapci obklopili hezounkou kamarádku a líbali jí, až vyhlížela jak červená růžička. Ne prudce, ale tak nadšeně, že na chvíli bylo vidět jen střechu jejího kloboučku. Potom jí tatínek vychvátil. I odejela, usmívajíc se a kývajíc. Hoši stáli u plotu a volali ze všech sil: „Přijeď zase!" až jim zmizela s očí.

Každý to dítě postrádal a každý cítil na sobě jeho blahodárný vliv. Hoši ji měli rádi a maličká, nevědouc, působila na jejich lepší city. Žádala od nich rytířskost a jemnost, sama pak zosobňovala něco, co volky nevolky milovali a obdivovali. Mnoho mužů vzpomíná v pozdějším věku na některé rozmilé děťátko, které se jim vloudilo do srdce, a jemuž zachovali stálou vzpomínku. Očarovalo je silou dětské nevinnosti. Naši malí muži zakusili sílu tohoto vlivu a začali se mu poddávati. Nestyděli se za to, že ručinka dívenčina vodila je sem a tam a ukázali tak oddanost ženství vůbec — třebas se jim zde jevilo teprve v poupěti.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

očník XVII. V Praze, dne 9. srpna 1912. Číslo 32.

BESEDY ČASU

ychází v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou eb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

I. J. LERMONTOV:

SEN.

Přeložil Josef Pelíšek.

V žár polední v údolí Dagestanu
bez hnutí v hrudi s olovem jsem pad';
měl hlubokou jsem, kouřící se ránu,
krev v krůpějích jsem cítil unikat.

Sám ležel jsem na písku údoliny,
skal útesy se shlukly kolkolem,
a slunce žhlo jich vrchol bezestinný
a žhlo i mne, však spal jsem mrtvým snem.

A v rodném kraji světly ozářený
hod večerní v snu uviděl můj zor;
tam mladé, květy ozdobené ženy
veselý o mně vedly rozhovor.

Než seděla z nich jedna v zamyšlení
ve veselý se hovor nemísíc
a mladistvou se duší v teskné snění
— Bůh věděl o čem — cele stápějíc.

I přisnil se jí údol Dagestanu,
kdos v údolí tom ležel známý jí,
měl v hrudi černou, kouřící se ránu
a tekla krev chladnoucí krůpějí — — —

•

MODLITBA.

Ve chvíli žití podmračnou,
smutek-li srdce zhnět',
modlitbu jednu zázračnou
si šeptám nazpamět.

Je síla divně blaživá
slov živých v souznění,
a tajemné je provívá
posvátné nadšení.

Všech pochybností — jakby tíž —
bol rázem s duše spad' —
a věříš již, a pláčeš již,
a jsi tak rád, tak rád — — —

—=0—

OSUD CHUDÝCH VYSTĚHOVALCŮ V AMERICE.

(Just. A. Man.)

Pro člověka, který nemá dosti vzdělání, ani inteligence, aby se mohl spoléhati v budoucnosti na jinou práci než tu, k níž je třeba jenom fysické síly, Amerika, vlastně Spojené Státy, jsou nejhorší zemí, do níž by se měl stěhovati. Unionismus řemeslníků a lepších druhů práce přivodil na jedné straně vyšší mzdy a jakousi zodpovědnost zaměstnavatelů za životy dělnictva, na druhé straně však učinil nejtěžší hrubou práci údělem nevzdělaného vystěhovalce, který přijde do Ameriky pouze se silnými svaly a vůlí dělati cokoli za každou mzdu. Veřejnost americká se o takové lidi nestará, spíše jich nenávidí a pohlíží na ně jako na nežádoucí cizopasníky. I tam, kde jsou zákony na ochranu dělnictva, tato třída vystěhovalců nepožívá jich výhod. Nejsou sice všude výslovně z dosahu zákonů vyloučeni, ale nikdo se o to nestará, aby se jim dostalo práva a spravedlnosti. Vždyť i samotný spolkový zákon o zodpovědnosti železničních společností, který byl přijat přítomným kongresem, byl sestaven tak, že se vztahuje jedině na občany S. S.

Italové, Portugalci, Mexikáni a Slováci, kteří v Americe vykonávají nejhrubší a nejtěžší práce, nejsou ani za lidi vlastně považováni. Trochu silné vyjádření, ale mohu je odůvodnit.

Redaktor jednoho z největších amerických měsíčníků prohlížel si prokopávku dráhy Erie tak zvaným Bergenovým kopcem u města New Yorku, která stála 50 milionů korun a patří k divům inženýrského důmyslu v Americe. Mladý assistent vrchního inženýra byl průvodčím redaktorovým na jeho prohlídce.

Nadšený žurnalista, vyslovuje svůj obdiv nad velkoleposti díla prohlásil:

„Jak báječné! A při všem tom nebyl zabit ani jediný člověk."

Mladý inženýr podíval se na něho s údivem a otázal se:

„Kdo vám to řekl?"

„Vždyť to bylo ve všech listech jako prohlášení předsedy společnosti a největší chlouba podnikatelů."

Mladý muž se na chvíli zamyslil a potom se trpce usmál:

„Ano, žádný člověk nebyl zabit — jenom „váps"."

„Váps? odtušil redaktor. Co je to váps?"

„Nový americký termín pro Italy, Uhry, Negry a podobné tvory, kteří tento průkop vykopali. Samí nevědomci. Oni neznají světa a svět nezná jich."

„A kolik jich bylo zde zabito?"

Inženýr dal se do cynického smíchu:

„Ó, dvě stě, tři sta, pět set — — Kdo je počítá? Ne dělníci, ne lidští tvorové — — jenom „váps"."

Tvorové bez vzdělání, bez inteligence, ale za to mocných svalů, kteří v potu tváře za dollar 1.50 denní mzdy trhali, lámali a odváželi tyto skály. Se skalami a rumem se odvážela jejich rozbitá, krvavá těla a na poli hrnčířově se zakopávala v nehoblovaných truhlách. Jak se jmenují? Nikdo neví a nikdo po tom nepátrá. Dago, Hungarian, Mexican, Negro. Jenom „váps". Zakopají je, do knihy hřbitovní se zapíše číslo hrobu a buď „neznámý Ital", nebo nějaké zkomolené jméno, kterým dílovedoucí nebožáka volal.

Moderní věda roztrhla zde v půli velkou horu pažemi a svaly moderních otroků a nikdo neví, kolik set jich položilo životy za dollar 1.50 denně platu. Snad pět set, snad více. Nikdo jich nepočítal. Na konec správa korporace prohlásí s pýchou, že ani jeden člověk nepřišel při tom o život.

Na mramorové desce průkopu vyryta jsou pro věčnou památku jména těch, kdo plánovali obrovský podnik, kdo dali k jeho provedení potřebný kapitál — — — a na skalách kolem četné tmavé skvrny jsou jedinou památkou moderních otroků, kteří zde položili své životy — — a jichž uschlá krev jest jediným nápisem, kterého se dostalo jejich práci a památce.

Roku 1900 přinesl časopis Hudson County Observer zkomolená jména těch, jichž těla byla přivezena z prokopávky na obecní hřbitov. Seznam ten vydal — čtyři sloupce tisku. Redaktor jednoho měsíčníku pracoval po šest měsíců na tom, aby sebral seznam zabitých a zmrzačených v Bergenově kopci, ale nedostal se ke konečné, spolehlivé cifře, ač měl již přes 500 jmén napočítaných. Není záznamů, není nikoho, kdo by se o podobné malichernosti staral. Vždyť to nebyli lidé, ale „váps". Správa podniku má plné právo honositi se důvěrou, že ani jeden člověk nepřišel při tomto monumentálním díle o život. Jest vzdáleno pouze 10 minut jízdy od města New Yorku, střediska amerického života, americké civilisace a humanity.

Při stavbě municipiální budovy na Park Row v New Yorku nebyl také nikdo zabit pokud se nezačalo pracovati na ocelové konstrukci. Teprve potom byla veřejnost pobouřena četnými nehodami, kterými byli postiženi američtí unioví oceláři, a guverner Hughes nařídil, aby zvláštní komise ihned věc vyšetřila. Tato podala pak guvernerovi zprávu, v níž praví:

„O raněných a těch, kteří zemřou následkem zranění v nemocnicích až po třech dnech, nevede se žádného záznamu. Jinak se vydají těla koronerovi. Knihy koronerovy vykazovaly přes 100 zkomolených italských a slovenských jmen a u každého nález úřední: „Zabit nešťastnou náhodou, za kterou nikdo není zodpověděn."

Nikdo nebyl zabit během té dlouhé doby, když se odvážela těla vystěhovalců na hřbitovy. Ne! Nikdo! Vždyť to nebyli lidé, jenom samí „váps".

Lidé, kteří jsou ve spojení se stavebním ruchem města New Yorku, žertem prohlašují, že každá stopa nebetyčných budov znamena jednoho z „váps", který byl při stavbě zabit.

Dělnictvo samo na stavbách zaměstnávané sesurovělo. Dříve se zastavila všechna práce na stavbě v den, kdy některý z dělníků přišel o život. Dnes? Živobytí jest drahé, a pak nemine skoro ani dne, aby někoho nevezli ze staveniště do márnice. Nastane šum. Dělník nahoře ve výši pracující ptá se: „Co se stalo?" — „Někdo byl zabit." — „Kdo?" — Za chvíli dojde odpověď: „Nikdo! Jenom jeden z váps."

Dělníci pracují dále, jako by se nic nestalo.

Prámice, kterými se odvážejí odpadky z města New Yorku do moře, jsou pravou pastí na životy „váps", kteří jsou zaměstnáváni kontraktory, jimž bylo vyvážení zadáno. Oni nevezmou do práce nikoho než vystěhovalce, Itala nebo Mexikána. Na kluzkém povrchu hromad hnijících odpadků snaží se tito moderní otroci udržet těla v rovnováze, když vlečné parníčky táhnou řady prámic na vysoké moře. Vlny někdy vyhazují se až k jejich nohám a prámice se kymácí a lítá ve vlnách. Za takových okolností musí lidé ti pracovat a shazovat náklad do moře.

Spadne-li jeden do vln, druzi mu snad pomohou nahoru, ale když jich rozvlněné moře

razí najednou několik, každý pomyšlí napřed ám na sebe. Když se prámice vrátí bez jednoho nebo několika mužů — nikdo si toho nevšímá. A jeho druzi? Žádný jim nerozumí, sou si vědomi své bezmocnosti. A pak se musejí obávat o svůj vlastní chléb. Mlčí — —. Co je vlastně komu do toho? — Byl to jen „váps". Veřejnost by byla tak dalece spokojená, kdyby je zavezli všechny na prámicích na vysokou vodu a tam je utopili. Jsou to beztoho sicilští banditė, samá Mafia a Camora. Není jich žádná škoda. Kdo by se o ně zajímal nebo se jich docela zastával proti mocným politikářům, kterým bylo odvážení odpadků zadáno v odměnu za politické služby a kteří se projíždějí po boulevardech v automobilech, nebo pijí champaňské v kasině, zatím co váps zápasí o svůj život s vlnami na hromadách kluzkých, hnijících odpadků.

Velitelé vládních celních parníčků, kteří mají dosud lidskou duši a cit, kdykoli jim čas dovolí, zajíždějí v místa, kde „váps" shazují s pramic odpadky do vln mořských a zachraňují je, když některého vlny spláchnou. Kolik jich zachránili, to prý se vůbec nepamatují. Ale byli to oni, kteří odhalením skutečného stavu věcí přiměli kongres k tomu, že přijal zákon na ochranu života dělníků na těchto prámicích. Vše, co majitelům a kontraktorům bylo nařízeno, jest provazové zábradlí kolem prámic. Provaz za pár centů Jako by se tím sáhalo na jejich existenci, tito političtí lupiči poslali do Washingtonu draze placeného advokáta, jenž se zasadil, aby tato předloha před kongresem byla poražena. Advokát stál více, než by byly stály všechny potřebné provazy na 100 let.

Jest zajímavo sledovati, jakých argumentů užíval tento právní zástupce kapitalistů k zamítnutí předlohy. Za prvé: na pramicích pracují jen „váps". Za druhé: tito lidé si sami nepřejí žádného provazu kolem prámice, poněvadž by jim v práci překážel. Za třetí: není takového opatření vůbec třeba, poněvadž se lidé ti navzájem k sobě připoutávají provazy. A tu se smíchem líčil mluvčí členům kongresního výboru, jak zajímavé jest pozorovati tyto „váps", když jsou smeteni do vln. „Jako německé myši plovou kolem, chytají se krajů prámic a snaží se vydrápati zpět nahoru. Je to k smíchu dívat se na ně."

K smíchu dívati se na tonoucí lidské tvory, kteří zápasí o své životy.

Sedm let se pracovalo na základech nádraží Grand Central v New Yorku, které bude stát 500 milionů korun. Za tu dobu nebyl nikdo zabit. Alespoň nebyla žádná nehoda oznámena. Když začali unioví řemeslníci na stavbě pracovat a ambulance byla volána denně až dvakráte, veřejnost se začla o věc zajímati. Co se dělo předtím za dobu sedmi let, o to se nikdo nestaral a nestará. Vozili je do nemocnic, aby se na nich učili medikové, odkud za čas propouštěli je jako mrzáky. Nebo je vozili zrovna na pole hrnčířovo a tam pochovávali do řad s číslovanými hroby. Do knih se zapsalo cokoli. Z Pietro Salvagni se udělal Peter Sulivan, z Cologero Salerno — J. G. Seller, z Louigi Grandi — Lewis Grat. Je to velmi výhodné. V knize dílovedoucího byl tak zapsán a tím věc skončila.

Za rok nebo za dva, když matka zabitého Itala nebo žena s dětmi čekala marně někde ve vísce na Sicilii na dopis a peníze od svého Pietro nebo Louigi a nemohla se dočkati, neb dopisy na něj adresované zůstávaly v Americe na poště nevyzvednuty a jako nedoručitelné přišly zpět, prodala co měla a pustila se za synem nebo mužem ku břehům veliké, svobodné republiky. Tam jí přistěhovalecké úřady zadržely. Za kým jede? Za mužem. Kde je? Hledá se, hledá, snad italský konsul vloží se sám do nemilé záležitosti, která jest u něho na denním kalendáři. Ale vše marno. Pietro zmizel, jako by byl býval spláchnut vlnou —. Opravdu snad také byl spláchnut vlnou s některé prámice na odvážení odpadků, nebo jeho rozbité tělo práchniví v řadě „váps" na poli hrnčířově a nikdo netuší, že v hrobě č. 9878 dle hřbitovních zápisků pochovaný Peter Sulivan jest hledaným Pietrem Salvagnim, jehož zoufalou ženu a plačící děti nakládají vystěhovalecké úřady na loď, aby ji dovezla zpět na Sicilii.

Vždyť to byl jenom „váps" a New York jest jich plný, takových Dago, že je nestačí ani od amerických břehů odhánět.

(Dokončení.)

—=o=—

W. ROBERTSON SMITH.

(Obrázek ze škotského života církevního.)

II.

A nyní vystupuje na jeviště sporu osoba nová — principal*) Rainy, muž velikých vědeckých aspirací, svedený však vývojem a spory na půdu církevní politiky. Život Free Church of Scotland je úzce spiat s Rainym, nedá se vlastně bez něho ani mysleti. Byl z mladíků, již v nadšení roku 1843 změnili svůj životní plán, aby věnovali své síly církvi. — Celý jeho život je vyplněn církevními spory a boji. A ačkoli současníci mu někdy křivdili, vidouce v něm pouhého politika a suchého

*) Principal — doživotně volený ředitel bohosloveckých kolejí ve Skotsku.

církevníka a nechápajíce za mužem vnější církevní práce vřelého, upřímného srdce, nedá se upříti, že Rainy byl částečně člověkem opportunismu a kompromisu. Byl původně přítelem Robertsonovým; přispěl k jeho jmenování professorem. Nyní však viděl hrozící rozkol v církvi. Na jedné straně neústupné odpůrce vyšší kritiky, na druhé straně Smitha s četnou družinou, přesvědčenou o své pravdě. Především Aberdeen s okolím byl střediskem oddaných přátel Smithových. Rainy cítil alternativu: buď v hlavním shromáždění církevním (General Assembly) zvítězí Smith a jeho odpůrci se odtrhnou od církve a neobyčejně ji seslabí anebo Smith podlehne a s ním bude odsouzena oficiálně svoboda bádání, což by bylo hroznou překážkou budoucího vývoje a ostudou církevní. Jak možno zachrániti svobodu bádání i jednotu církve? To byla palčivá otázka, která ho zaměstnávala pět let po celou dobu bohosloveckých bojů. Přesvědčoval se, že obé je možno jen, padne-li osoba Smithova — —

Přemlouval napřed Robertsona, aby veřejně projevil lítost nad pohoršením, jejž způsobil svým článkem v „Encyclopaedii" a aby rozhodně vyznal svou víru v božskost biblických knih. Rainy tušil, že jen tak by bylo možno, aby Smith pokračoval v práci učitelské a svoboda biblické kritiky byla zachráněna. Souhlasil téměř se stanoviskem Smithovým, nenamítal mnoho proti výsledkům jeho práce, zaražen však značným rozruchem, vycítil, že tu neběží o otázku právní, zda názory Smithovy odporují vyznání víry a zda odpůrci jeho jsou s to, vědecky fakta jeho vyvrátiti, nýbrž že hlavní těžkostí je nepokoj věřících lidí a bezpečí církve. Působil na přátele Smithovy, aby přiměli „mladého professora" k veřejnému projevu lítosti a ochoty přezkoumati své názory. Robertson Smith odmítl. — Různil se povahově naprosto od Rainyho. — Chtěl boj vybojovati přímo, vědeckými zbraněmi. Buď mám pravdu — pak církev má povinnost trpěti mne přes všechnu nepohodlnost a tíhu, anebo ji nemám — pak ať odpůrci vědecky mne porazí anebo prokážou, že názory mé odporují církevnímu učení o písmu svatém! Zbožné pohoršení a nepokoj rozhodoval u něho méně. Právě proto, že byl plně přesvědčen o svém právu a viděl vědeckou slabost a neschopnost u předních odpůrců, žádal znovu a znovu jasně sestavenou obžalobu a její odůvodnění.

Ač netajím se sympathiemi vůči Smithovi, nemohu neuznati jakési oprávněnosti stanoviska Rainyova. Přesvědčení lidí, kteří o vědě starozákonní nemají ponětí, též trochu rozhoduje. Je to bohužel nutné zlo. Nerozhoduje ovšem vědecky; jak mohli by lidé bez znalosti vědeckých method a vykonané práce mistrovati vyškoleného professora? Ale je-li tisíce lidí z duše věřících v božskost bible uraženo vědeckými výsledky, třeba dokonale prokázanými, pak je na učenci, a v zájmu vědy v církvi postupovat způsobem, jímž by lidi uražené upokojil a svým názorům pomohl k vítězství. Lidé naprosto nevědečtí nepochopí důvodů vědeckých, k nim nutno mluviti jinak než cestou vědeckou. Věda nemůže rázem rozhodnouti tam, kde staletí budovala, zvláště, běží-li o úplnou revoluci v názorech.

Těžko vylíčiti duševní život Smithův a jeho utrpení: Věřil v církev a církev ho zklamala. Nemohl jednati jinak: viděl cestu přímou, cestu pravdy a přesvědčení. Odmítl návrhy Rainyovy a uveřejnil dosti ostrou polemiku proti odpůrcům v jejich nekvalifikovanosti. Tím se rozhodla cesta sporu — nemožnost kompromisu a nutnost boje. General Assembly přijalo na jaře 1877 návrh, aby proti Smithovi vypracována byla žaloba (libel), a aby presbyteř okresu aberdeenského učinila prvé kroky k přelíčení. Zima 1877—1878 je klassickou dobou bohosloveckých disputací v Aberdeeně. Málo je případů v dějinách církví, kdy o otázkách vědeckých jednalo se s takovým zájmem, horlivostí a podrobnostmi mezi proslulými lidmi a kdy praobyčejní lidé byli zasvěcováni do složitých otázek biblické kritiky tak, jako tenkráte v Aberdeeně. To je světlým bodem případu Smithova. Vědecká úroveň svobodné církve stoupla neobyčejně, po celém kraji tvořily se tábory pro nebo proti — a skrovná místnost aberdeenské koleje, určená pro schůze presbyteře, byla místem vášnivých řečí, kontroversí a vědeckých vývodů. Smith několikráte zasáhl skvělými argumenty v jednání a svou bystrostí, duchaplností a zbožnou opravdovostí zjednal si v místě svého působení tolik přátel, že protivníci jeho nezmohli tam ničeho. Obžaloba byla zamítnuta ve všech bodech.

Bohužel, případ ukončen nebyl. General Assembly rokoval o obžalobě na jaře 1878 znovu jako vyšší instance nad presbyteří aberdeenskou. První bod obžaloby byl i tu navždy zamítnut, druhá však otázka, zda Smith popíráním historičnosti páté knihy Mojžíšovy proti tradici křesťanské a zvláště Ježíšovi (!), dopouští se kacířství, byla většinou zodpověžena kladně. Ač ostatní obžaloba pod dojmem účinných vývodů Smithových a zvláště

ho prudkého útoku na dr. Begga prohlášena ı bezvýznamnou, přece rozsudek o druhém odě měl těžké následky na další vývoj událostí. Principal Rainy od té chvíle odlučoval : více a více od strany Smithovy, a když ıesbyteř aberdeenská v zimě 1878/1879 ıovu odmítala uznati vinu svého professora, ainy otevřeně vyslovil nesouhlas a přál si, by presbyteř svou oposicí těžkých poměrů ečinila složitějšími a podrobila se usnesení ejvyšší církevní instance. Rainy byl loyální ůči církvi. Dokud Smith odsouzen nebyl, odporoval, třeba ne vždy náležitě a rozhodě, svým vlivem jeho, jakmile však hlavní ıromáždění professora, třeba jen v jednom odě, odsoudila, pokládal za svoji povinnost ɔzsudku se nevzpírati a církevní moci se odříditi. Neměl v sobě ducha Smithova: ravdě jíti vstříc, třeba proti většině a proti ejvyšší autoritě! Robertson Smith věřil v ıoc pravdy a proto všemi silami a schopostmi postavil se ve službu její. Rainy — uřímný a horlivý církevník, neuznal alternavy „buď — anebo"; hledal cestu třetí, neoškoditi církve, podříditi se jí a přece věeckou kritiku zachrániti. Čím dále tím více oznával, že General Assembly většinou svou n tenkráte vzdá se veřejného odsouzení svoodné biblické kritiky, bude-li obětován hlav- její představitel, Robertson Smith, proti ěmuž ostří odporu se obracelo více a více. dá se to divným: jak mohou volnou biblickou ědu odloučiti od jejích pěstitelů? Věda není ɔstraktem; je ztělesněna v určitých osobostech. Padá-li osoba, padá s ní i volná věı. A přece Rainy, přišed k poznání, že v ɔmto případě zástupce volné kritiky al se nemožným a že právo svobodné biické vědy bude zachráněno jen, bude-li oětován Smith, trval na tom, aby presbyteř nesení General Assembly neodpírala, Smitha olice zbavila a rozhodnutí své předložila ke hválení. Aberdeen však příliš byl zaujat ıou hvězdou. Presbyteř neuposlechla. Ani lyž 1879 přijat většinou jednoho hlasu náh*) Sira Henryho Moncreiffa, aby presbyteř ončila spor, professora sesadila a vyžádala konečné rozhodnutí, presbyteř klienta ránila dále.

Co se potom stalo, je neobyčejně zajíma- : a dramatické. Dály se věci, jichž nikdo čekal, situace se měnila den ze dne a nilo nebyl jist, co zítřek přinese. První událost byl kompromis Rainyův s proti-Smithovou stranou. Co ho k tomu přimělo, Smithovci nechápali. Principal měl však jasný cíl: Chce zachrániti volnou vědu za cenu Smithova professorství. Chce, aby pomocí Sira Moncreiffa General Assembly obžalobu proti kacířství sice zamítlo a tím upustilo od odsouzení svobodné kritiky, aby však zároveň professora sesadilo svojí svrchovanou mocí jako osobu, která ruší klid a pokoj církevní. Smith a jeho přátelé žasli. Takovým způsobem řešiti spor! Kde je parlamentarismus, církevní konstituce? Buď má pravdu professor, pak církev má p o v i n n o s t ho trpěti. Ne-li, proč neudati důvodů sesazení? Rozhodné zasedání General Assembly přišlo na jaře 1880. Podány byly 4 návrhy:

První Rainy-Moncreiffův, aby shromáždění upustilo od obžaloby z kacířství, aby však vlastní mocí Smitha sesadilo. Svoboda vědy zachráněna — osoba padá;

druhý Dra Laidlawa, aby shromáždění nejen od obžaloby upustilo, nýbrž aby celý případ ukončilo jen napomenutím Smitha;

třetí Dra Begga, zástupce nejkonservativnější strany, aby obžaloba z kacířství byla schválena a Smith sesazen. Svoboda i osoba měla býti odsouzena;

čtvrtý, jen formálně se lišící od druhého, aby Smithovi byla udělena důtka a projevena naděje, že se vystříhá dalších nedůstojných kroků.

První hlasování rozhodlo mezi třetím a čtvrtým návrhem. Dr. Begg byl poražen, svoboda neodsouzena. Druhé hlasování bylo bezvýznamné, rozhodlo mezi druhým a čtvrtým návrhem přijetím návrhu čtvrtého. Nejnapiatější hlasování následovalo. Běželo o osobu drahého, zbožného, opravdového „mladého professora". Myslelo se všeobecně, že spojením se stran Moncreiffovy, Rainyovy a konečně i Beggovy, Smith je ztracen. Ale co se zdálo nemožným, stalo se! Většinou 7 hlasů přijat návrh čtvrtý, aby Robertsonu Smithovi byla udělena jen důtka. Jásot a nadšení mladých členů bylo neobyčejné. Lidé šíleli radostí; Rainy zbledl, byl zdrcen. Dr. Begg se vztekal a „mladý professor" vystoupil na řečniště, aby děkoval shromáždění. Cítí v tomto okamžiku více než kdy jindy tlak zodpovědnosti za své názory. Cítí prozřetelnost Boží a doufá, že milost Boží povede ho dále!

Kterak se to stalo, že Smith byl osvobozen? Zázrak? Náhoda? Protivníci Smithovi odřekli? Byla to náhoda: Dr. Begg, jenž pozoroval zástupy při hlasování a měl dojem, že zástup lidí hlasujících proti Smithovi je větší

*) Návrh ten byl přijat proti návrhu Rainyu, aby prozatím byl ustanoven výbor k vyjednávání s prof. Smithem.

než pro, rozhodl se se svými přáteli, že nehlasováním provede malou demonstraci (jaksi ze vzdoru, že návrh jeho padl) a svojí věci přece neuškodí. Zmýlil se; jeho abstinence pomohla Smithovi k vítězství. Blahopřání přicházela ze všech zemí; hlavně z Německa od přátel Smithových. Jásot neustával; mocný kdysi Rainy ztratil u mladšího duchovenstva vliv úplně.

Ale náhle poměry se změnily. Robertson Smith při svém děkování a proslovu zapomněl připomenouti shromáždění, že za několik dnů vyjde v „Encyklopaedii Britannice" nový článek, nejen neodvolávající dřívějších názorů, nýbrž potvrzující je a sesilující. Článek vyšel pod názvem „Hebrew Language and Literature"; podepsán Smithovou šifrou. Smith přijímá Wellhausenovou hypothesu o náboženském vývoji národa israëlského, zastává nové názory, jež nedávno tak silně otřásly církví, jako své. Nepokoj, ruch, kontroverse, začaly znovu. Nepřátelé učencovi využili vzrušení a šířili řeči o neopravdovosti, lstivosti a nedůstojnosti professorově. Kdo znal poměry ve svobodné škotské církvi, poznal poslední jednání po povznášejícím vzestupu v posledním zasedání. Osud Smithův byl zpečetěn. Bylo nemožno ho zachrániti, protože jednak většina nedávno pro něho získaná byla náhodná, jednak mnoho přívrženců jeho po novém článku a pod dojmem nového vzrušení zaleklo se důsledků a buď upustilo od obhajoby anebo přešlo do protivného tábora. — Komise General Assembly sešla se téhož roku v srpnu. Byl zvolen výbor k vyšetření záležitosti a k podání zprávy pro podzimní zasedání komise. Jistě bylo ještě mnoho přívrženců Smithových, kteří dokazovali, že poslední článek byl napsán už před rokem a dávno už k tisku připraven, že jen náhodou nešťastnou vyšel hned po jarním zasedání jako úmyslná provokace. Marně Smith vysvětloval, že uveřejněný článek je v podstatě téhož významu, jako články předešlé, marně připomínal, že provedl revisi veškeré své práce — v říjnu 1880 komise za nepřítomnosti Rainyovy se usnesla, aby zastavil přednášky na aberdeenské koleji. Trvale záležitost byla rozřešena v hlavním shromáždění v květnu 1881. Pětiletý spor, vyvolávající vášně, stupňující horkou temperaturu k nevydržení a otřásající budovou církevní velmi nebezpečně, ukončen sesazením Smithovým. — Principal Rainy pod nátlakem nových svých přátel a trvalou odloučeností odcizen Smithovcům, navrhl resoluci, aby General Assembly, vidouc u prof. Smitha zvláštní necitelnost a nedostatek smyslu zodpovědnosti jsouc přesvědčena o svých úkolech a povinnostech, zbavila ho stolice učitelské. — Dr Whyte, dnes vynikající kazatel a principal „Nové koleje" United Free Church v Edinburce, aby zachránil svého přítele, navrhl vypracování nové obžaloby. Přijal však návrh Rainyův. O dva dni později usneseno definitivně, aby prof. Smith přestal učiti — jen aby plat byl mu ponechán. Prof. Smith ještě před hlasováním zřekl se i platu a prohlásil s těžkým srdcem, že vidí nepřekonatelnou zeď mezi sebou a většinou shromáždění — — —

Robertsonu Smithovi bylo podkopáno zdraví. Všechny naděje, láska a důvěra jeho v církev byly zklamány. Církev zřekla se jeho služeb a prohlásila ho za nehodna důvěry a opory. Těžko vylíčiti jeho duševní život. — Jen ti, kdo se dnes ještě pamatují na boj před 30 léty, vypravují o jeho slabé postavě, bledé tváři, jasném, nepokojném zraku, v němž bylo možno pozorovati záchvěvy smutku a zklamání. Byl odsouzen lidmi z vlastního národa a vlastní církve, jež nesla hrdý název „Svobodná církev škotská".

Rob. Smith nebyl zničen hospodářsky. Stal se spoluvydavatelem slovníku „Encyclopaedia Britannica" a brzy jmenován professorem východních jazyků na universitě v Cambridge. Jméno jeho proniklo spisy „The Old Testament in the Jewish Church" a „The prophets of Israel and their place in history" daleko přes hranice velkobritannské. Jistě však sláva málo mu nahradila zklamání a rány, zasazené mu vlastní církví. Zemřel roku 1894 ani ne padesátiletý.

A dnes? Mluvíte-li s kýmkoli ve Skotsku, slyšíte nadšenou chválu o bledém professoru. Byl prý to „a splendid scholar". I lidé nejorthodoxnější děkují mu dnes a jeho neohroženosti, že naučil je nově a hlouběji chápati náboženství biblické v jeho prosté, nedogmatické kráse a půvabu. Byl mučenníkem vědy; přišel předčasně, kdy staré předsudky bránily jeho vážnému úsilí. Ale na jeho hrobě vyrostly vonné květy nových, dnes všeobecně snad přijatých a náboženství prohlubujících názorů.

Zároveň odehrála prý se jiná tragedie. Přátelé principala Rainyho vypravují, že jest těžko říci, kdo vytrpěl více, zda Robertson Smith, zklamán a otráven, anebo Rainy, milující prof. Smitha do poslední chvíle, ale přesvědčený, že boj dá se vybojovati ve prospěch svobody a ku prospěchu církve jen obětováním osobnosti professorovy. — Rainy

ratil na čas mladší duchovní naprosto. Je šak prý to jeho neposlední zásluhou, že dnes blická kritika má volný vzduch ve Spojené obodné církvi škotské. J. Hromádka.

ĖON DIERX:

MODLITBA ADAMOVA.

en hrozný! — Nespočetné zástupy duší kolem
tísní. Nepohnutý a němý, opuštěn,
ou krásou roven Bohu, opodál mužů, žen
í praděd na kolenou, sám, smuten se svým bolem.

ář jeho mužné krásy a jeho pýcha, síla,
čitky, celá bytost, v níž vtělen prvý sen,
jehožto tvaru mistr se shlížel udiven:
celá pečetí se panenství osvítila.

všichni poslouchali, schýleni nad prostor,
k z nejdálnějších hlubin oblohy echo vstává,
ztišné echo živých se k nebi pozvedává,
ený smích, křik vzteku a rouhání a vzdor.

nutnější stále, tváří jsa na zem položen,
dam se modlil; jeho hruď zrudla novým žasem,
y zvučnou mlhou mocným zazněla slova hlasem
věků stejným: „Nový zas člověk narozen."

Ó, Pane! šeptal Adam — jak dlouhý je ten trest!
é děti pod Zákonem tvým dost se rozmnožily.
nikdy neuslyším noc, která pozakvílí:
oslední člověk zemřel! Vše dokonáno jest!"

*

ZAMČENÉ OČI.

oči odvrátil od člověka i žití,
i duše bloudila pod hrobů příkrovy,
é srdce vyprostiv z lidského záští, vytí,
v cárech rozmetal je v lesním stromoví.

hlasům zástupů jsem chtěl žít hluch a cizí
v závoj mlčení a noci skrytý děd
stezkám podoben, jež ve samoty mizí,
y svěží chtěl jsem snít, jímž touha nejde v sled.

ob ale svoje sny se do mne cedit nechal
imi k nemožným já činům sváděn byl.
lesy? Jejich stesk, ten přes pobřeží spěchal,
jejich cítil dech, jak v tělo mé se lil.

dech, jenž se hromadil na rtů zamčených kraji,
zmocnil pokoje, po němž jsem toužíval
dům, v němž duchové s půlnoci chodívají,
hrůzu tajemných jsem schůzí ukrýval.

těch dob uprostřed svých slavností a lkání,
mrtví mluvící, vy živí mlčící,
esy vznešené! já slyším bez ustání
vaše duše kol ve větrech dýšící.

Přel. A. Muťovský.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.
(Pokračování.)

Kapitola XIV.

Damon a Phintias.

Paní Bérová měla pravdu, že klid v Plumu nikdy dlouho netrvá, a že se proto bojí bouřky. Dva dni po Betinčině odjezdu nastalo opravdu jakési mravní zemětřesení, které otřáslo školou v základech. Všechno to měly vlastně na svědomí Tomkovy slepice; neboť kdyby nebyly nanesly tolik vajec, nebyl by si hoch uspořil tolik peněz.

A že peníze jsou základem všeho zla, je stará pravda a přece se bez nich neobejdeme, potřebujeme jich jako soli. A zvláště Tomášek se nemohl bez nich obejít; co vydělal, obyčejně hned vydal, a proto byla paní Bérová nucena uložit mu časem něco do pokladničky. Dala mu cínový domeček s nápisem nade dveřmi a vysokým komínkem, kterým se peníze házely dolů. Když komín se naplnil, otevřely se dole padací dvéře a peníze se vybraly.

Domeček byl denně těžší a Tomkovi se ukládání zalíbilo.

V mysli činil plány, jaké báječné poklady si koupí za svůj kapitál. Zapisoval, kolik už do domečku hodil; slíbili mu, až bude mít pět dolarů, že smí pokladničku vyprázdnit a něco pěkného si koupit.

Ještě mu chyběl jeden dolar, a dnes právě mu paní zaplatila za čtyři tucty vajec. Měl z peněz radost a běžel do stodoly, kdež ukazoval peníze Natovi, jenž si také spořil na dávno želané housle.

„Ej kdybych já už měl tolik. Teprve mám tři dolary, a to je málo na housle," řekl Nat, pohlížeje smutně na peníze.

„'se ví, že ti půjčím, chceš-li. Však beztak ani nevím, co bych si koupil," zvolal Tomek.

Zatím si vesele vyhazoval peníze nad hlavu a zas je chytal.

„Kluci honem k potoku! Dan chytil krásného hada!" ozvalo se v tom za stodolou.

„Syp se, Nate!" vykřikl Tomek, hodil peníze do starého mlýnku na obilí a už byl pryč. Nat za ním.

Had byl zajímavý. Potom nastala honba za chromou vránou. Konečně ji chytili a tohle všechno zabralo Tomáškovu mysl a čas tou měrou, že na peníze nepomyslil, až byl večer v posteli.

„Eh co, kdo by mi je bral, však o nich nikdo neví než Nat," řekl si lehkomyslný hoch. Obrátil se bezstarostně ke zdi a za chvíli tvrdě usnul. Ráno, když se hoši chystali

k učení, přiběhl Tomášek bez dechu mezi ně do školnice a volá: „Poslouchejte, kdo z vás vzal můj dolar?"

„Co pleteš, chlapče?" ptá se Fanouš.

Tomek vysvětluje a Nat potvrzuje jeho slova.

Všichni hoši prohlásili, že o penězích ničeho nevědí, a mimovolně začaly podezřívavé zraky všech upírat se na Nata. Hoch byl čím dále zmatenější, vida, že všichni zapírají.

„Ale někdo přece musil peníze vzít," rozhodl Fanouš, vida, jak Tomek zatíná pěsti a hrozí celému hloučku: „Ke všem všudy, jestli toho zloděje dopadnu, zmlátím ho, že na to do smrti nezapomene."

„Nerozčiluj se, Tomku, však ho najdeme, zloděj se obyčejně vždycky sám prozradí," řekl Dan tonem, jakoby věděl víc nežli chce říci.

„Možná, že nějaký tulák spal dnes v noci ve stodole a vzal ho," podotkl Eda.

„Ale toto, kdež pak by Silas pustil tuláka do stodoly," řekl hněvivě Emil.

„A potom, jak by mohl tulák vědět, že ve starém obilním mlýnku je tolar?"

„A co, jestli ho vzal Silas?" řekl Jakub.

„No tohle je dobré. Starý Si je poctivec, ten by se věru nedotkl ani halíře," rozohnil se Tomášek. Byl hotov hájiti svého přítele proti každému podezření.

„Ať je to kdokoliv, lépe by udělal, kdyby se sám přiznal, a nečekal, až ho najdeme," prohlásil Jeníček. Obličej hochův vyhlížel při těch slovech jako by se bylo stalo nějaké veliké rodinné neštěstí.

„Však vím, že vy všichni myslíte, že jsem to byl já," propukl Nat celý rozčilen.

„No víš, tys jediný, který o penězích věděl, hochu," pravil Fanouš.

„Za to já nemohu — ale nevzal jsem je. Povídám vám ještě jednou, že jsem dolaru nevzal, nevím o něm," plakal Nat.

„Pomalu, pomalu, synáčku! Co pak se tu děje?" a pan profesor vešel mezi rozčilené žáky.

Tomek jal se znovu vypravovat historii o své ztrátě, a obličej tatíčkův byl smutnější a smutnější. Přes všechny své chyby byli hoši až dosud poctiví.

„Sedněte si!" pravil, a když byli všichni na místech, řekl pan profesor zvolna, any oči jeho potulovaly od jednoho obličeje ke druhému, pronikavým zarmouceným pohledem, který šel dětem více k srdci, než nevím jaká slova. „Nuže, hoši, položím vám každému otázku a žádám na ni pravdivou odpověď. Nechci vás polekat, nutit, nebo úskokem pravdu z vás vynutit, neboť máte každý v těle svědomí a víte také, proč je máte. Teď je ještě čas napravit, čím jste se proti Tomáško provinili a ospravedlnit se před námi. Prom jím vám, že jste se dali svést okamžitým p kušením, ale těžko promíjeti vědomý podvo Nepřidávejte lež ke krádeži, ale přiznejte s otevřeně a my všichni budeme hleděti, ab se vinníku poklesek odpustil."

Pán se zamlčel a byl bys mohl slyš špendlík padnout na zem, tak bylo ticho.

Potom otázal se každého z hochů, vzal dolar a dostal vždy tutéž, třeba pokaždé j ným tonem pronesenou odpověď. Každý obl čej byl zardělý a tak rozčilený, že pan Bér výrazu jeho pranic si nevybral. Někteří mladších hochů byli tak polekáni, že kokta odpověď sotva slyšitelně, jako by byli vinn ačkoliv bylo patrno, že žádný z nich dolar nevzal, ani vzít nemohl. Když pán došel a k Natovi, snížil hlas. Hoch vyhlížel tak ne šťastně, že profesor měl s ním opravdovo lítost. I on se domníval, že hoch je vinen, doufal, že ho uvaruje alespoň druhé lži a ž ho teď jemností přiměje ku přiznání.

„Nuže, synáčku, dej mi poctivou odpo věď: Vzal jsi peníze?"

„Ne, pane!" odvětil hoch pevně s pro sebným výrazem ve tváři. Když tře soucím se hlasem vyslovil ta dvě slova, ozval se odkudsi zasyčení. „Přestaň," křikl pan Bé uhodil rukou na stůl a podíval se přísně smě rem, odkud sykot vyšel.

Seděli tam Eda, Jakub a Emil. První dv se zarděli, ale Emil zvolal: „Já ne, strýčku já nesyčel, styděl bych se posmívat se kama rádu, když je s ním zle."

„Pambůh tě pozdrav," vykřikl Tomášek celý nešťasten, že jeho prožluklý dolar na dělal tolik trápení.

„Ticho!" poručil profesor, a když byl zjednáno, řekl suše: „Je mi líto, Nate, al okolnosti jsou proti tobě a tvoje stará chyb je příčinou, že spíše o tobě pochybujeme, ne můžeme-li ti tak neobmezeně důvěřovat jak jiným hochům, kteří dříve nelhali. Ale pam tuj si dítě, já tě neobviňuji z této krádeže nebudu tě trestat, dokud nemám zcela jasnýc důkazů. Vůbec o tom teď více nebudeme mlu vit. Ponecháváme věc tobě a tvému svědomí

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

očník XVII. V Praze, dne 16. srpna 1912. Číslo 33.

BESEDY ČASU

ycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou b poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

ózef Nawrocki:

LÉTO.

(Přeložil z polštiny Josef Pelíšek.)

— A posléze ten přijde čas,
kdy vlhká země pojme nás
a z našich těl vyrostlý lán
se zvlní, větrem rozkýván;
podobný naší krvi pak
nad mezí vzpučí rudý mák.

A poznovu když přijde čas,
z nás tráva bude, výškou v pás,
a mezi žity během let
i sad v líc našich červeň zkveť,
a snít se zdají motýli
dál sen, jejž my jsme dosnili.

A nanovo když přišel čas,
z nás luk již bují vlhký pás
a z mozků, těl už našich kol
je metlic různých pevný stvol,
prach sypký, dříve naše kost,
v dar příští sklizně zatím vzrosť.

A opětně když přijde čas,
už šeptat bude místo nás
ta slova, jež jsme chtěli říc',
les šumných smrků, borovic,
neb v každém ze stromů těch set
nás samých částka bude tlet.

—o—

CAŘIHRAD.

V poledne odjíždí ze Sofie vlak k Cařihradu. Ve stanicí Mustafa-Paša, první na turecké půdě, je celní prohlídka a pasů. Tatík přivádí do našeho kupé hošíka čtrnáctiletého s fesem a posílá ej k přátelům do Cařihradu. V uzlíku má placky, sýr tvarohu podobný a vařené boby. Sebevědomě se roztahuje po sedadle a vše přebaluje. A když zjistí, že posud nic neztratil, vytáhne v kapse ukrytý tabák, papír, a první jeho prací je si začudit. Později pouští se do bobů, placek a tvarohu s takovou chutí, jako by jel z Vídně a posud nejedl. Proti němu sedí vážný pán černě oděný, obchodník, skutečný Vídeňák. Je z Cařihradu a po několika letech vrací se do rodiště. Vtělená ochota. Doporučuje hotel, upozorňuje na pas a prohlídku, a dříve než navštívil přátele, jel pomoci mi vyhledat na Peru český hostinec Kohoutův.

Z rána zatáčíme k Cařihradu, „nejdůležitějšího to politického bodu na světě" (Dostojevski). Řekům slul Byzanc, Římanům Konstatinopol, Turkům Stambul. Na chvilku zahlédneme hladinu moře Marmorského, oživenou loďkami rybářskými. Vjíždíme do sultánovy residence, ale nejkrásnějšího města na světě nevidíme, ač v něm jedeme. Dřevěné jen bídné domky — ne naše roubená statná stavení vesnická — ale na způsob laciných stodol prkny pobité budovy s ležatou střechou, s dřevěnými, hustě šikmými laťkami zamřížovanými okny bez květin, zahrádek, čistých uliček a plného života — ale jako po vymření. Dne 3. VI. 12. vyhořela tato část s tisíci domky až po mešitu Ahmedovu. Loni jiná veliká část Stambulu rovněž lehla popelem. Objíždíme Aju Sofii, Seraj a vjíždíme do nádraží.

Po prohlídce pasu jedeme po blízkém pontonovém mostě přes Zlatý Roh. Je to mořský záliv sedmikilometrový, až 40 m hluboký, největší a nejbezpečnější to přirozený přístav na světě. S mostu je již krásný pohled na město, rozestřené po mírných stráních Stambulu, severních příkrých Galaty a Pery. Na východní straně spojuje Bospor Černé moře s Bílým (- Marmorským). Na asijském protilehlém břehu vystupuje z vody město Skutary. Snoubí se tu Orient s Okcidentem.

U mostu vedle Vídeňské banky zahýbáme v levo a blíže rakouské pošty po příkré ulici a Galaty dostaneme se do Pery k filiálce rakouské pošty. V ulici Ismaili Medždidii v známém hostinci jsme dobře ubytováni.

Pera je čtvrt evropská, domy zděné, ulice hlavní široké, přímé s tramwayí. Zde je sídlo konsulů, hotelů, divadel, škol, kostelů. Z těch vyniká na severovýchodním obvodu města nový řecký chrám a dívčí škola. Takovou část města vidíme v Praze, Plzni, Jičíně. Jen život je tu jiný. Aby potulovala se po ulicích stáda kejhajících hus, mečících koz, bečících ovcí, hýkajících oslů — což je jako zívání velmi nakažlivé — nepřipustila by stráž nejen v Praze, ale ani ve venkovském městečku. — K tomu souladně druží se křik dvounohých bytostí: Azaba vienáááá, sabata cigááá, červé bóóó — kupte višně, prodám tykve (černé, tvaru okurek), čerstvá játra — a chlap nese na rameně na tyčce napřed a vzadu zavěšené vnitřnosti ovčí, klátí

zbožím se strany na stranu, poslední slabiky protahuje a zpívavě končí malou kvartou. V rukavičkách rovněž neprodává bramborů, zelí, melounů, okurek, ovoce, ale sám roznáší zboží v ošatkách, nebo má plodinami osla obloženého, že jen uši čouhají z pohyblivé hromady.

Kdo chce míti přehled Cařihradu, ať vystoupí na věž Galatskou, a nebude litovati námahy. Stambul, tureckou to část Cařihradu, má tu jako na dlani. V něm z budov od Bosporu počínaje vynikají mešity Aja Sofia se čtyřmi minarety, hned vedle Ahmedova se šesti, u samého mostu dole Validova, nahoře se dvěma minarety Bajezidova, věž Seraskejská, nejkrásnější mešita Sulejmanova se čtyřmi minarety, a nejdál na západ Ejubova, Turkům nejposvátnější. Zlatý Roh leskne se jako pás, jehož spony jsou nový most a starý. Za ním je na galatské straně arsenál vojenský, nahoře jmenovaná Pera, dole při moři Galata, v ní neřestí pověstná čtvrt španělská, dále podél Bosporu Tophana a sídlo sultánovo, krásný zámek mramorový Dolmabagče seraj. Proti Zlatému Rohu jsou Skutary s rozsáhlým tureckým hřbitovem.

Nechejme již povšechného pohledu a jděme se poklonit umění byzantinskému do bývalého křesťanského chrámu Boží Moudrosti či zv. Žofie, dnešní mešitě Aja Sofii. Z Říma přeložil Konstantin Vel. své sídlo do Cařihradu. R. 326. začal stavěti chrám. Ten shořel a na jeho místě Justinian r. 522. kázal postaviti nový chrám od Isidora z Miletu, jenž je vzorem orientálním chrámům slohu t. zv. byzantského. Půdorys je rovnoramenný kříž. Ve středu na čtyřech pilířích jsou sklenuté pásy, jež z vyzdívkami nahoře přecházejí ve vodorovný kruh, a na něm spočívá klenutá polokoule v prům. 34 m. Zemětřesením popraskla a byli nuceni obejmouti ji železnými pásy. (Kupole svatopetrská v Římě z r. 1450. je 42 m, Pantheon římský z r. 27 před K. 43.5 m). Vpředu a vzadu druží se k polokouli níže čtvrtkoule. Vnějškem neimponuje, opěrné zdi dojmu nezvyšují.

Dle velikosti je na pátém místě po římském, londýnském, milánském a kolínském. Všecky tyto chrámy mají klenutí podepřeno sloupy, kolínský a milánský asi padesáti. Chceme-li je viděti celé, musíme doprostřed pod kupoli u petrského 123 m vysokou, zde jen 65 m. Zcela něco jiného je u chrámu sv. Žofie. Vejde-li z předsíně dovnitř, hned objeví se nám celá ta ohromná prostora a jedním pohledem přehlédneme velkolepost celého chrámu. Tohoto dojmu neposkytuje žádný z jmenovaných. Ozdoby a mosaiky, představující tělo lidské, zabíleny. Mohamedánům jsou zapovězené. Jen křídla po andělích zbyla pod kupolí. Kolem ní je ochoz lemovaný zábradlím. Bočné lodi odděleny jsou sloupy od hlavní části, předsíň zdí zdobenou bohatě mosaikou.

Kde stával hlavní oltář, je dnes výklenek „mihrab", málo k jihu od hlavní osy chrámové odchýlený proti Mekce. Vedle v pravo je povýšená kazatelna, okrášlená arabeskami intarsií. Proti ní v levo zvedá se lodža sultánova. Po stěnách na okrouhlých štítech jsou arabsky napsané věty z koranu. Podlahy pokryty jsou rohožemi z jemné slámy. Napříč položeny pásy z prken na odložení obuvi. Nějaká lady důsledně o ně kobrtala a ztrácela trepky, zdržovala zbytečně svého dragomana od „věčných" výkladů. Se stř[...] kupole visí na řetěze svícen rozšířený po [...] mešitě s několika sty skleněných, olejových l[...] piček. U vchodu po obou stranách z alabas[...] vých velikých váz kohoutkem vytéká voda [...] pití neb omývání mahomedánskému, prve [...] začne se k bohu modliti. Většinou bývají vodo[...] dy před mešitou, a v dřepu mahomedáni zde n[...] ruce po lokty, nohy po kolena a hlavu. Sna[...] se vystřídají při 10—20 výtocích s proudem v[...] jako brk silným. V levo u vchodu je potící [...] sloup. Otvor za bronzovou ozdobou je st[...] vlhký. Muži přesvědčují se o tom ze zvědavo[...] ženy z pověrčivosti.

Vedle chrámu Sofie je náměstí Hypp[...]drom. Zde konaly se závody v jízdě a záp[...] cirkusové. Kus Říma přenesený na východ. N[...]městí zdobí obelisk egyptský z Théb téměř 30 [...] vysoký, u základu 2 m široký, zhotovený z je[...]ného kusu žuly r. 1600 před Kr. Mimo ten b[...] pozornost t. zv. hadí sloup bronzový z Delf z [...] 479 před Kr., jenž zřízen byl na památku vít[...]ství u Plataj. Za chrámem je studně Ahmedova [...] r. 1728, bohatě zdobená arabeskami na mramo[...] se zlatými nápisy, s výčepy pitné vody. Př[...] chrámem je studně císaře Viléma. Chtěl-li zan[...]chati památku Cařihradu na svou návštěvu [...] 1900, dal zříditi po zdejším chvalitebném zvy[...] zde vkusnou studni, ač je posud bez vody. U n[...] zřizují se kapličky, pomníčky, křížičky. Na ji[...] straně Hippodromu je janičárské museum s figu[...]nami v starých krojích bývalých řádů turecký[...] Zde dán byl r. 1826. povel na povraždění vzd[...]ných janičárů, jichž padlo asi 15.000. Na výcho[...]ní straně náměstí je mešita Ahmedova [...] r. 1609., vystavěná velikolepěji než Aja Sof[...] Má šest minaretů, jen Mekka ji o jeden před[...] Klenba spočívá na čtyřech volných sloupech pr[...]měru 5 m. Stěny obloženy jsou deskami fayanc[...]vými. Zde začíná a zde vrací se pouť z Mekky.

S chrámem Boží Moudrosti na severových[...] sousedí Serajtop-Kapu, bývalé sídlo sultánov[...] nynější sídlo obstarožních sultánek a rozmar[...]tých starožitností antických. Perlou těchto st[...]rek je proslavený sarkofág Alexandrů[...] mramorový, představující boj Peršanů s Maced[...]ňany u Issu r. 333 př. Kr. Nápadná je podobno[...] výjevu s obrazem mosaikou provedeným r. 183[...] v Pompeji vykopaným. Nyní zdobí museum ne[...]polské jako známá vzácná Alexandrova bitv[...] Na druhé straně zobrazen je lov na jelena a z[...]pas se lvem, přehledněji a živěji. Zhotoven je v [...] čtvrtém století př. Kr. Řeky a nalezen r. 1887. [...] Saidě (= Sidon) spolu s jinými osmnácti, [...] nichž vyniká též sarkofág truchlících žen. Na j[...]ném žulovém sarkofágu zobrazená je na vík[...] hlava a ruce, držící hůl. Vládce, jak by ho dn[...] Bílek chýnovský zobrazil.

Poblíž musea je umělecká škola, zř[...]zená r. 1889. se 200 žáky. Moderní Turci upo[...]štějí od zápovědi koránské zobrazovati živé b[...]tosti. V bývalém tomto sídle sultánů ukazují t[...] trůnní sál, bibliotéku, klenotnici s trůny, korun[...]mi, atd.

Na západ od chrámu sv. Žofie v ulici ved[...] trati elektrické tramwaye stojí vysoký spál[...]ný sloup r. 1081. bleskem sežehnutý. Na v[...]choli nesl sochu Konstantinovu a zdobil býva[...] náměstí dle vzoru Říma.

Nedaleký Veliký bazar, je celá část sta s ulicemi překlenutými, v jichž kopulích u otvory pro světlo. Ve 3000 krámech u 2400 chodníků, často i řemeslníků, lze koupiti vše žné. Zboží stejného druhu je vedle sebe. Vchouzavřeny jsou řetězy hodinu před slunce západem do deváté hodiny ranní a stráží opatřeny. kdo zde nesmí přenocovati. Radí se turistům z průvodce sem se nevydávati. A zabloudí-li v spleti uliček, nechť vezme kompas do rua jde směrem jižním, až přijde na širokou uli-Snad vzpamatuje se též, když vzpomene, s m večeřel na štědrý den!!

Zastavme se ještě v mešitě Bajezidově zv. holubí z r. 1505, jichž plno v nádvoří se žize zbožného odkazu. Sulejmanova mešita je z 1566, nejdokonalejší to stavba mahomedánská. ubova bývala zcela nepřístupná, ani do nádvonebylo dovoleno nevěřícím vstoupiti. Ejub l praporečník proroků a padl zde r. 672 při vém obléhání Cařihradu. Zde také pochován severním konci Zlatého Rohu u Sladkých vod ropských.

Sem zajeli jsme zvlášť v den jmenin paní hoierky. Pan Kohout zjednal pro šest osob dva jkaře. Od starého mostu vyjeli jsme na břeh mbulský, k bulharskému kostelíku dvěma věžemi. Je celý ze železa ve Vídni 1897 otovený a zdá se, že dobře se osvědčuje; nezaví, ani netrhají se veliké plány stěn. Se bitova ejubského je při západu slunce rozkošný hled na celý záliv Zlatého rohu. Zde ztratila nám rodina a po parníku se vrátila, aby čekaí kajkaři nás dovezli zpět. S přítelem použili ne rovněž parníku v domnění, že již odejeli. uhý den šel jim p. hotelier k starému mostu platit. Jakmile jej spatřili, spustili unisono stalla výmluvnosti. Až když poznali svůj omyl, prošovali. Nejsou na poctivost zvyklí.

Stambul je část města téměř celá mahomedáná. Není v ní hotelů, restaurací, vináren, destií, kořalen. Kolik by jich dle našeho mravu — mravu připadlo na tak veliké město? Ani karen není tolik, kolik u nás restaurací. Před nisedí Turci venku na nízkých stoličkách a pořují nargie. Proto nespatříme nikde opilého mamedána — ale velmi mnoho krásně zdobených toků vody místo soch. I jídelny jsou na ulici, a dle chodníku na krámku bývá plechový pekáč žhavým dřevěným uhlím a nad ním stáčí „honský" rožněm s nabodnutými kousky masa, i lým jehnětem.

Mnohý moslim chodí s růžencem v ruce, mlajen pro zábavu, aby se přehraboval v jantaroch „zdrávasech", jichž nebývá 99. Pravověřící ak tímto způsobem opakuje tolik božích vlastností a tím se modlí. Žebráka zřídka uvidíš, žeačku tím méně; i tenkráte je zahalena závojem, eba že právě kojí dítě. Almužna koranem je nazena a desátkem vybírána a organisována, janikde v Evropě.

Všimněme si částí Cařihradu na východ Zlaho Rohu.

Hned u nového mostu na straně Galatské vší se nová banka vídeňská s portýry rnohorskými v malebných krojích. Krásná iroe! Dále na nábřeží Bosporu jsou skladiště a ady paroplavebních společností. Místní parčky kotví při novém mostě uprostřed, a nejvíce jecí jejich syhény. V okolí přístavu galatského jsou uličky, jež hemží se prostitutkami.

Podél Bosporu k severovýchodu je arsenál dělostřelecký Tophane, a mineme-li několik mešit, uvidíme před sebou zahradu a v ní mramorový palác, sídlo sultánovo Dolmabagče. Stál prý 100 millionů fr. Poblíž je několik mešit. V medžidjské v pátek od 11—12 hod. odbýval se selamlik. Sultán v tu dobu jde do kostela na půl hodiny k bohoslužbě. Děje se to s vojenskou oslavou a s pravou, nefalšovanou tureckou hudbou. Jindy stačí vojákům několik pištců, kteří v krátkých přestávkách na pikoly jednotvárnou melodii zapiskají. Synové Martovi stojí po stranách ulice čestnou a snad i bezpečnostní stráží, ač přístup na nepatrnou vzdálenost je velmi snadný. U vchodu mešity v landaurech očekávají jej princezny a jeho matka. Oděn v černý šat s obyčejným fesem ubírá se s dvorními hodnostáři dovnitř.

Krásnější je pohled na další pobřeží Bosporu. Spojuje Černé s Bílým mořem. K tomu nejvhodnější je sednouti na novém mostě na parníček, který za pár piastrů přejede Bospor při evropském a asijském břehu až skoro k moři Černému. Střídají se tu zelené stráně s údolími, jež poseté jsou villami. Aby romantika byla úplná, nescházejí ani hrady Rumuli a Anadoli Hissar, proti sobě na obou březích ležící. (Rumelský a asijský hrad). Zde úží se břehy na 550 m, a proud černomořský k moři Středozemnímu zde je nejmocnější. Dareios v těchto místech přeplavil ohromné vojsko do Evropy proti Skytům. V Rumuli Kavaku bývala úžina přepiata řetězem. Dnes střežen je děly na březích a křižáky klidně čekajícími uprostřed sítě na mušku.

Přejíždíme lodí na asijský břeh.

Do Anadoli Hissaru jezdí v pátek odpoledne přeplněné parníky. Zde výletníci vystoupí, zjednají kajk a po asijské říčce křovím vroubené jedou do příjemného zeleného údolí, jehož směr je od severu k jihu. Jsou to t. zv. sladké vody asijské. V sladké nečinnosti tráví zde sváteční odpoledne krásky harémové. Promenují většinou na terassách, sedí, pokuřují cigaretty nebo na kávě si pochutnávají. Jsou nezakryty, a mnohá ta kráska kráskou ani není, a ještě jiné dokonce zůstávají v závojích. Většinou jsou tělnaté, bledých tváří, nízké postavy, chůze kolíbavé, oděny celé černě. I přes hlavu mají přehozenou černou plachetku. Muži jako na ulicích ani zde neznají se ke svým ženám. Sedí zvlášť při stolkách před kavárnou, poslouchají hudbu a popíjejí kávu. Malíř Veselý chtěl některý typ vzíti si momentkou, zvlášť když v loggiích vill zúmyslně se přiblížily k ballustrádě. Sotva namířil přístroj, již zmizely neb závojem se zakryly. Až u osamělého altánu přály si býti vyfotografovány, když sl. H., Češka, k nim se připojila a utvořila skupinu. To bylo již zase blízko moře, nedaleko mramorového kiosku sultánova se zahradou s renaissančními železnými vraty bohatě zdobenými. V zahradě právě květou stromy smokvoně pružnoklejné (ficus elastica), u nás v květináčích pěstované. Statné stromy pyšnily se květy bílými, šestiplátečnými, v průměru 2 dm.

Bejrbej seraj je sídlo sultánovo vystavěné r. 1865 s nádherou, jež odpovídá protiležícímu Dolmabagče. Je však neobydleno.

Do vedlejších Skutar jezdívá se ve čtvrtek odpoledne, kdy ve 3 hod. konají produkci řvoucí derviši. Město má asi 100.000 obyv. a je „orientálnější" než Stambul. Na jihu hraničí s osadou Hajdar.Paša s nádražím anatolské dráhy, jíž možno dojeti do Mekky a Mediny. Ve Skutarech při hlavní ulici blíže k hřbitovu v levo je dřevěná budova, bývalá to stodola. V přízemí je světnice, kolem ní obedněné podloubí pro cizince. I s galerie možno se dívati. Vstupné platí se jako do divadla 5 piaristů (1.1 K). Mohlo tam býti 80 diváků, asi desetina Čechů. Řád těchto dervišů založen asketou, a členové zde bydlí po způsobu klášterním. K cvičení náboženskému přibírají sobě mahomedány z nižších vrstev. Na podlaze rozestřeny jsou ovčí kůže, bílé uprostřed, černé kolem.

Přišli: Šejch v čele nahoře čelem k ostatním byl obrácený, kteří dole stáli kolem světnice. Zpívati začal šejk, pak ostatní jeden po druhém sólově nebo sborově hučeli a bručeli. Klátili se do taktu všichni stejně ku předu, do zadu, nebo se strany na stranu, stoje nebo kleče, líbali zemi, jako dělají vždy Turci, když se modlí. Tropí-li to tak celé dvě hodiny, nedivíme se, že chůze jejich je nejistá jako opilců. Nohy jen táhli za sebou, když po „bohoslužbě" šli do kavárny přečíst si noviny a zavlažit kávou hrdlo. Někdy prý pěna jim jde z úst, až svalí se na zemi jako posedlí. Ku konci předvedli jim nemocné děti — i voják byl mezi nimi. Položili je obličejem k zemi do řady, a obrýlený šejk šlapal po jejich hřbetě, týle, u nejmenších dětí jen po ohbí kolen. Víra tvá tě uzdravila! — platí i o nich. Přítomní kněží řečtí a katolický vážně sledovali úkony náboženské a v mysli srovnávali asi se svými.

Jdeme-li ulicí výše vedle dřevěných zamřížovaných domečků, přijdeme k cypřišovému lesu, pověstnému to hřbitovu, nejkrásnějšímu v orientě. S janovským nelze ho vůbec přirovnati; sochami zobrazovati lidi Mohamed zapověděl. Za hodinu bychom ho nepřešli. Pravověřící cařihradský moslim tíhne tam, odkud přišel. Každý má nový hrob. I mezi domy na zahradách cařihradských jsou hroby, zdobené u nejchudších dvěma svislými kameny, m. vysokým u hlavy, nízkým u nohou. Bohatší má též desku vodorovnou, sarkofág nebo turbu (mausoleum). Mrtvola je co nejrychleji pochována, zaobalena plátnem v hrobě, ani ne m hlubokém, hlavou k Mekce. Nad ní z prken stříška se utvoří a zasype, poleje vodou a upěchuje. Náhrobní deska u mužů okrášlena je nahoře fezem nebo turbanem, u žen kytičkou neb lístkem, u svobodného tulipánem. Ač snadno lze se tam oženit i rozvést (což je vzácné), přec jen prý tulipánů přibývá. Obyčejný muž nemá tolik prostředků, aby měl zákonité čtyři ženy, neb aby napodobil svůj vzor proroka Mahomeda, jenž měl deset žen. Proto i zde převládá jednoženství. Na hřbitově, kde je křižovatka cest, na šedi mramorových sloupech kopulovitá turba značí místo, kde miláček sultána Mahmuda odpočívá, jeho drahý kůň.

S vrcholu hřbitova přehlédneme na západ hladinu mořskou. Při břehu vyčnívají ostrůvky Princovy. Jeden z nich ustanoven je pro vypovězené psy cařihradské. Rozplemenili se na ulicích, že jsou příliš obtížní. Zavážejí se a ponechají osudu. Spisovatel Horký s přítelem chtěli navštíviti ostrůvek, ale pro zápach a vzájem sežírání hladovících psů, nemohli přistáti.

Nebylo kdysi rozumnější otravovati je a vážeti do moře? Pes, kočka, v pravé poled kdy ulice se hemží obecenstvem, klidně spí up střed ulic, v důlku, kde schází dlažební kám Jsou jisti, že každý povoz, kůň, chodec se j vyhne. Do domu jich nikdo nevpustí. Nikdo pozastaví se nad kočkou, sedící na krámě m pečivem. — Ostrůvky Princovy jsou výletním stem obyvatelstva cařihradského, a parníky le ně sprostředkují pravidelné spojení. Největší nich je Prinkipio s villami, zahradami, květin mi, ovocnými sady. S vrcholu je pěkný rozhle Klášterníci si zahrad dobře hledí a ochotně uk nám cestu zahradou k přístavu a k mořský lázním.

Vracíme se do Cařihradu a pozorujem krásnou jeho polohu opět z jihu. Ať s kteréko strany na něj patříme, vždy musíme říci, že nejkrásnějším městem v Evropě. Jos. Patočk

—=o=—

JOSEF OPOČENSKÝ:

ZAKLÁDÁNÍ CÍRKVE.*)

Asi tři dny na to, co jsem od sousedů takřk utekl, sázeli jsme brambory a byla pliskanic Na ruce to záblo, až kůže pukala, ale buď ja buď, sázet se muselo, byl čas. Když jsme by asi v polovici, blížil se nám soused sedlák bramborovým košem na ruce.

— Pomáhej pánbu!

„I dej tak pánbu."

— Nepotřebujete pomahače?

„Ale jo — jestli se líbí — —.

— No — tak chvíli — — začnu od tebe – jak pak sázíte daleko od sebe? Na čtvrt na pí — na loket?

„Dělej to jako sobě — a bude to dobrý.

— Tak teda — .

Sázelo se jen za jedním hákem, proto každo druhou brázdu měli sazeči pohov. Tu stáli dv a tam tři — hlavu v hlavě a něco rozmlouval Také sedlák postavil košík, přiblížil se ke mn a povídá: „Ty — dnes večír bude za lesem mýho pantáty Sezemskej, — půjdeš teda?"

„Nepůjdu — já se už bojím, beztoho by t zas tak dopadlo jako u vás."

— Ale di — to s babama jináč nemáš a sta rej Žáha je horší než baba. Sezemskej je mou drej člověk, dá se s ním jednat, je to zrovna jakobys tuhle mluvil se mnou. Půjdeš? — Šl bychom až se setmí, žádnej nás neuvidí.

„Tak tedy půjdu — ale strach mám přec."

— Proč bys měl strach, četníci nás teď ne pronásledujou — a tak co?

„Vo to není, ale člověk se může zaplíst a j čvanda hned."

— Jaká pak čvanda, — mlu' jak jsem poudal a bude to. — Tak půjdem?

„Půjdem teda." —

Když se setmělo, oblékl jsem si kabát a šl jsme. Byli jsme čtyři — já, sedlák, selka a ve

*) Zas jedna kapitola ze života Podkrkonošských spiritistův od vesnického spisovatele, od něhož jsme v minulých letech uveřejnili řadu obrázků. Redakce.

měník. Běželi jsme lesem a zdálo se, že nás někdo honí; jeden přes druhého se ohlížel jako zloděj, ale nehonil nás nikdo, to se jen tak zdálo.

Přišli jsme tam — světnice dřevěná, velká a byla plná lidí. Nahoře u stolu, zdálo se, sedí samí páni a dámy, ale to se jen tak zdálo, — bylo to samé selské plemeno. Od stolu dolů, po dlouhé lavici až ke dveřím seděli spiritisté jeden na druhém. Já jich napočítal sedmdesát a jeden a ještě noví a noví přicházeli. Tu Prklínskej, tu zas starý Žáha s mladým a starého ženou, tu zas známí i neznámí. Seděl jsem u dveří, ale styděl jsem se přec. Můj soused přišel, vzal mě za ruku a vedl mne ke stolu, nad nímž visela velká a jasná lampa. Hospodář snášel nová sedadla, někde s půdy a každého vítal. Muži sedící u stolu mnuli si po církevnicku ruce a pečlivě si mne prohlíželi.

— Kdo pak je tenhlečky? — ptali se sedláka.

„To je můj soused."

— Soused? hm hm, — co pak to, co pak to?

„No, vono je dost času, člověk musí pozlehoučka", šeptal jim do ucha. Potom naklonil se sedlák přese mne k jednomu, byl to tak příjemný člověk, zarostlý plnovousem a něco mu šeptal do ucha. Zaslechl jsem pouze: — — on doznává — — — — — ducha svatýho — — — — naše nemůže ňák pochopit.

Muž sedící vedle mne kýval hlavou.

Toho se po chvilce ptám, kdo že by z těchto pánů byl Sezemský.

— To jsem já, zněla odpověď.

Seděl jsem tedy v čele za stolem se Sezemským, rovněž na dlouhé lavici, která s tou příční ke dveřím tvořila v koutě pravý uhel. Tam seděla pod ověnčeným velkým křížem, malá, jaksi nápadná, rozmarně se dívající žena, s drobounkými prsty u ruky; — ani nevím, jak jsem se dověděl, že to byla Sezemská. Vedle ní na příč šklebil se do sebe nějaký zamilovaný párek, nemotorně hlavami do sebe šťouchající.

Po pravé ruce na lavici seděl Prklínský a dále několik žen. Kolmo — prostřed světnicí, podél postelí a kamen s pecí, tvořilo tři řady různých sedadel. Na těch seděly shora proti stolu zejména prostřednice. Jedna z nich byla příjemné tváře, trošku obdélně hranaté, počervenalé, a s důlky, když chtěla něco říci. Oči měla zamilované a těkavé. Ostatní tělo připomínalo menšího, v sukně oblečeného chlapa. Ruch a šum byl teď unavující.

Tam u kamen se smáli, že jedna říká místo karbenátle „kramátle". Tu zas jiní, jak ve dne promokli a jaká to byla na poli svinina. — Tam zas, po čem jsou vejce a máslo, a jiný vyzýval druhého, kdy že mu přijde dodělat ty došky.

Jeděch oči zářily radostí, protože chtěj, nechtěj, cítili se vejš a druhých se dívaly jaksi mdle, protože věděli — chtěj, nechtěj — „smýšlejí o nás níž". Tento obraz, který se takto sám do sebe vmaloval, přerušil Sezemský jadrnými slovy ve zvýšeném hlase, s přiměřenými přestávkami a mnul si při tom pečlivě ruce.

— Tak se mně přátelé zdá — když se dívám na ten spiritismus, že to vypadá — jako když v Čechách povstávala Jednota českobratrská. — To naše pronásledování — to naše tajné se scházení — jest tomu velice podobno.

„Tak, tak, bratře!" povzbuzoval ho Prklínský, když se nyní všecko tišilo, jako když housata usínají — „učiň nějaký ten základní bod, — je už hodně hodin, nebudeme čekat až na posledního . . ."

— Drazí přátelé! — pokračoval Sezemský, „sešli jsme se opět, abychom se vespolek potěšili a o některých důležitých věcech také promluvili. Předně máme toto: My jsme totiž posud neučinili žádný rozhodný krok ve svém vyznání; my musíme dát do veřejnosti to, čemu vlastně věříme. — Posud vláda ještě neví, jaké jest naše učení a proto nás stále stihají. Myslím to tedy tak: — Abychom sepsali, co vlastně věříme a předložili to státu. Že se to posud nestalo, to je jenom naše vina. — Když jim to ale co nejdřív předložíme, oni nás musejí pak přijmout pod svou ochranu jako každou jinou sektu. — Pohleďte jenom! Evangelická církev dala našim dvěma rodinám v Peřimově lhůtu, jestliže spiritismu nezanechají, že je z církve vyhostí. — To se arci může stát. — Kam se mají potom takoví obrátit? Pod zákon*) se jim zrovna nechce; — a proto nám to dávají zrouna na ruku, abychom si sami církev utvořili. A my potom budeme moci své údy mezi sebe přijímati a budeme tak zbaveni mnohých nepříjemností. —

‚No, já bych byl první, že bych — až by to bylo, to svý starý hnízdo s radostí opustil, — doložil Prklínský.

— Nyní pak přistoupíme k tomu hlavnějšímu, pokračoval Sezemský. — „Spiritismus — co jest to spiritismus? — Spiritismus, na česko „duchoví" — anebo duchovní — ale nejlépe duchověda. Spiritismus jest věda, která předstihla všecky ostatní církve. Tu přicházejí tak zvaní bratři záhrobní, kteří nám i nejtajnější záhady odhalují a to skrze tak zvané prostřednice. Prostřednic pak rozeznáváme několik druhů, o čemž však pro nedostatek času nelze uvažovati. Bratry pak záhrobní, čili jak obyčejně duchy se zovou, — rozeznáváme na pokročilé a méně pokročilé, podle toho, jak se který duch očistil. — Dále víme, že jest tak zvané flujdum, aneb flujdární bytosti — tedy, ne jako jsou naše lidská těla, ale jsou to tak zvaní duchové. Takové flujdum má v sobě každý člověk. — A tu — když nastává rozdělení života, neb, jak říkáme smrt — to to fluidum — si každý duch s sebou tam za hrob bere. To flujdum se rozkládá v t. zv. ústrojí nervovém — a tam za hrobem, jsouc proměněno v jakési jemňounké páry — se pak opět sráží víc a víc, až konečně z toho povstane vidina — nejprv málo lidskému oku viditelná, ale čím dál — tím více se sráží, až z toho povstane skutečný tvar, podobný tělu lidskému, ale tak jemňounce, že našemu lidskému oku jsou často neviditelny. — Zde pak, — — — (řečník vytáhl ze šosu spiritistický obrázkový list), — — — zde pak jsou skutečné obrázky, dle fotografií, jimiž se podařilo skutečnou podobu ducha zachytiti . . . Nahlédněte! — — —

„To snad ale může fotografovat — já my-

*) Slovem „pod zákon" nazývá se v Krkonoších bezkonfesnost.

slím — jen věřící spirita?" prohodila první prostřednice.

— I ne, kdokoliv, jen že se to posud málo přihází. — Zde máte — — — máte, prohlédněte si to všickni — — — — Zde máte člověka, který jest tedy uspán a při něm stojí jeho vlastní duch. —

Já jsem také nahlídl. Byl tu namalován človĕk slaboučký, jakoby přišel z práce ze skelné huti a usnul si na židli u stolku, s hlavou na zad skloněnou. Za ním těsně stála skutečná podoba mohutného Turka, s hustým černým plnovousem, s fesou na hlavě, nohy v širokých spodkách obuté v punčochy a nějaké vojanské šábory. „Kdo chce, ať věří," pomyslil jsem si.

„A jak se poznalo, že duchové jsou skutečně mezi námi a že by si přáli s lidmi mluvit?" — —

— V jednom stavení — bylo stále pozorováno jakési klepání na stěnu.

Tu se jeden do té věci tak vžil, že skutečně rozpoznal — že to není náhoda, ale že by si nějaká bytost přála s lidmi mluvit. V témž pak stavení — byla již dávno ve sklepě jakási mrtvola — a když ji potom náležitě pochovali — — byl pokoj. Z toho se poznalo, čeho žádal duch oné mrtvoly. (Mně při tom napadlo, co mně vypravoval jeden spirita, že by mu to bylo jedno, třeba ho pochovali pod záchodem.*)

— Jinde zase — podložili jednu nohu u stolu, společně se pak drželi okraje desky stolové, až se stůl počal sám kejvat. A tak se dotazovali na tajemné věci tím způsobem, že ku příkladu na slovíčko „ne" dali jedno kývnutí stolu, na slovíčko pak „ano" dvoje. Až teprva později přišlo se na stopu jasněji — totiž skrze prostřednice.

Proto záleží na nás, abychom vždy více dbali o nové a nové utvořování kroužků spiritických a o nové vyvinování medija, čímž se pak na všech místech — ta naše ujeda rozšíří. —

A nyní ještě něco ze strany našeho učení: Proč jsme na světě? — Snad proto, abychom za tak krátko vyčerpali — takřka bezvýsledně — těch našich několik sil? Snad proto, abychom tu krátce žili a potom navždy odešli v místo mlčení? — — — Ó, nikoli, — to světáci věří pouze po hrob, my však věříme ještě v jiný život, ba ještě ve více životů na této oběžnici — v tak zvané znovuzrození. Neboť Bůh je spravedlivý — a nebyl by spravedlivý, když by jednomu dal krásné a silné, zdravé tělo, s kterým by se honosil a pyšnil naproti mnohému bídákovi, chromci anebo blbci. — Avšak není tomu tak. — Dnes pyšný honosí se ve své slávě a ten ponížený zas úpí ve svých těžkostech; ale za hrobem přechází zas v život jiný, v život opačný a tím jest dokázána Boží spravedlnost. — Jakož dí apoštol Pavel ke Korintským: „Jsou těla nebeská a jsou těla zemská". (Při těchto slovech vyrazil se mně na čele studený pot.) — Dále pak, Bůh nejen že je spravedlivý, ale on jest také pouhá láska. A v tom by snad chtěl tu svou lásku zjevit, že pro jedny by vystavěl nějaké to domnělé nebe a naproti tomu zas pro jiné peklo? — aneb očistec? — —) A konečně kde jest to nebe? — — — Díváme-li se vzhůru vidíme krom ty hvězdy, jen samou prázdnotu a díváme-li se dolů, nevidíme zas jen a jen prázdnotu. — Kde je tedy to nebe?

„Toť — my potřebujeme někde ňákej koutek, jako v ňáký sekničce," ozval se kdosi.

— A kde jest peklo? Tvrdívalo se, že uvnitř země naší. To však jest pojem úplně nepostačitelný. Neboť, ačkoliv země naše v sobě něco málo ohně má od té doby, kdy se celá samým ohněm a samým kroužením utvořila, přece však ten oheň ponenáhla uhasíná a snad uhasne i nadobro. — Kde tedy bude to domnělé peklo? — V Bibli sice něco málo nejasné zmínky o tom jest, avšak shledalo se, že již ani ta Bible naprosto nevyhovuje. — A pak — jeden každý z nás sám za sebe zaplatiti musí, jakož stojí psáno, do posledního haléře. —

K tomu cíli pak jest ta třetí doba, — doba ducha svatého, kde přicházejí k nám duchové, aby se nejen očisťovali, ale s námi i společně vzdělávali a nás poučovali. A my také jsme hotovi, kdykoli by nám čas rozdělení nastal, k nim se zase vrátiti — buď do trápení, abychom se zase více očistili, a nebo očištěni jsouce, mohli se vznášeti na vyšších a vyšších sférách — na jiné čistší oběžnice, než je tato naše zem. —

A to jest ten náš nový rod. Jakož dí Kristus Nikodémovi, když k Němu přišel v noci: „Nenarodí-li se kdo znovu, nemůž viděti království Božího." Ten však se tomu velice divil, když pravil: „Zdaliž já mohu opět se navrátiti v lůno matky své, starý jsa?" Ale Kristus doložil: „Amen, pravím tobě. Což se narodilo z těla, tělo jest, ale což se narodilo z ducha, duch jest. — Nediviž se tedy tomu, že jsem řekl, musíte se znovu zroditi." —)

Proto, bratři, buďte stálí a nepohnutelní; neboť apoštol Pavel dlouho odporoval, ale když jej obklíčilo světlo na cestě do Damašku, tu již pak neodporoval, ale stal se nádobou vyvolenou. — A nyní, kdo by z vás chtěl něco k tomu doložit, a nebo na nějaké vysvětlení zeptat, má k tomu nyní příležitost. (Pokračování.)

—o—

Z BÁSNÍ S. J. NADSONA.

Z ruštiny přeložil Josef Pelíšek.

Proč? R. 1879.

Zda milovali jste jak já? Zda neslét' k skráni
sen v noci vám, zda stesk vás jímal mučivý?
Zda silou velké své a svaté lásky za ni
jste v slzách šílených se modlívali vy?

Od doby, na rakev kdy prvé hrudy padly,
kdy naposled váš zrak ji ještě provázel,
zda byl od doby té váš život květ jak svadlý,
zda den, poslední den zda se vám tehdy stměl?

Ne! — — Dál vy žili jste jak vždy, a měli touhy
a k břehu hrdě šli a znali zapomnět,
ba možná později v vás úsměv budil pouhý
všech přešlých strádání a stesku stichlý vzněl.

Vy láskou hýčkaní, vy štěstí slepé děti,
vy chápat nemohli jste duši její dost,
vás účasť, laskání nemohlo rozechvěti,
by vděčný ve vás cit, jak ve mně chorém, vzrost'!

*) Povídka o tom uveřejněna byla v Přehledu roku 1905 pod názvem „Probuzený".

Proč tedy v rozchodu nepopsatelné chvíle
vy sami, sami jen vy v teskném mlčení
jste ruku mohli vzít, ty prsty mrtvě bílé,
a ohněm polibků posledních přilnout k ní?

Proč jen, když do hrobu pak zvolna spouštěli ji
a pohřební když chór o blahu zazpíval,
jak rakev předčasnou květiny vaše kryjí
— proč vidět musil jsem, co cizí stanuv dál?

Mou bolest mučivou vy v oné znáti chvíli
a mojí duše žal, tou bouří zlomené,
bych volně projít moh', vy jste se rozstoupili
a k hrobu nejblíže jste propustili mne!

Melodie. R. 1880.

Já umříti bych chtěl na křídlech opojení,
když sněním skolébán jsem v polospánek byl,
bez strázně pokání, bez muky přemyšlení,
bez malodušných slz, jež odchod vynutil.

Já umříti bych chtěl, když jaro vůni dýše
a v tichý den, a sad by zpustlý kolem stál,
tak aby vršky lip podřimovaly tiše
a šeřík rozkvetlý se shora kolébal.

Kol němou tišinu by probouzel a rušil
na blízku potůček svým divým zurčením,
a z nebes modravé bych klenby věčnost tušil,
— jí připomněla by slavnostním mlčením.

Abych se nemodlil, neplakal umíraje,
však sladce zdřímnul jen, a sen aby se zdál,
že pluji . . . pluji já, a němě tak si hraje
mne vlnou vlně zas předává tichý val.

Život. R. 1886.

Svou tvářnost vábivou tak měně okamžikem,
jak dítě rozmarný a vzdušný jako dým
vře život všude kol rozčilujícím rykem
a mísí veliké se směšným, s nicotným.

Jak dissonanční hluk, a scéna stále jiná!
Zde — lásky polibek, tam — nožem bodl kdos,
zde drze rolnička zazněla harlekyna,
kříž těžký proroku tam životní skyt' los!

Kde slunce, tam i stín! Kde modlitby a štkání,
též bídy vzpurné sten zní zlobnou odvetou;
boj zuřil krvavý dnem včerejším v té pláni,
a zítra — květiny v ní vonné rozkvetou.

Viz perlu nádhernou, v prach davem zadupána,
plod svěží — pohleď — zde, je červem rozryt již;
ty hrdinou jsi byl na sebe pyšným z rána,
— jsi skéta k večeru, bled hanby nesa tíž:

To život je, ta sfinks! Má zákon — okamžení,
a marně mudrce ty v lidstvu hledal bys,
jenž davu říc' by moh' — kam jeho proud se pění,
kdo tváře jeho moh' by zachytiti rys.

Tu všecek — žalem je, tu všecek — v lom se splítá,
tu vše v něm — lesk a zář, tu — tma, vše tone v ní:
Je život andělem, a bakchantka je zpitá,
je život okeán, a těsné vězení!

KRVAVÝ STAŘEČEK.

(Na Hané vlaštovičník.)

Na starých, napolo rozbořených zdech, rumištích, v hlohovém křoví usadil se na dlouhá léta krvavý stařeček, trochu připosmrádlý.

Brzy z jara se probouzí a pokrývá zdi svým hebkým, širokým listím (zemizeleňa u Rusínu).

V době příletu vlaštovek rozkvétá, a když odlétují, dokvétá. Proto mu říkáme vlaštovičník, Slováci lastovičí koreň, Poláci jaskolcze ziele, Rusíni lastivjače zile, Rusové lastovničaja trava bolšaja, Slovinci lastovka; latinsky sluje Chelidonium (chelidón, řecky vlaštovka).

Rozestírá své měkké, široké listy s vroubkovanými laločky, zelenou líci a šedivým rubem po kamenech, aby více nassál milovaného sluníčka a rychleji se zbavil přebytečné vody. Utrhněte je: brzy vadnou, neboť mají tenkou pokožku. Vetchý stařeček!

Na stopkách listů a tvrdé kolínkaté lodyze má krátké, bílé, roztroušené fousky, aby průduchy vypařovací mezi nimi byly stále volné, prachem a vodou nezacpané (kapky k nim nelnou). Listy jsou tak postaveny, aby voda ze širokých laloků stékala po řapíku nahoře žlábkovitém k tělu stařečkovu; aby mu z toho nebyla zima, k tomu má ty fousky, chloupky, po nichž se kapky vody kulí k zemi a dostávají se tak k čekajícím kořínkům. Potřebujeť stařeček mnoho vody k vyrábění „barvičky", krve.

Přetrhněte tělo stařečkovo: z rány vytéhá jeho krev, pomerančová barvička. Proto se jmenuje krvavý stařeček, krvavníček, lužicky kruwjacy mlóč; také hadí nebo hlohový mlíč. Děti barvičku dobře znají, neboť si jí potírají bradavice (bradavičník). Šťáva tato (mléko, krev, barvička) páchne, jest jedovatá, trvale barví a leptá. Stařeček chrání se jí před býložravci: zdaleka patrný odhání jim chuť z blízka. Avšak před lidmi není chráněn nijak. Odjakživa býval právě pro tuto svoji krev předmětem zvláštní pozornosti. Staří alchymisté nazývali jeho krev „nebeským darem" (coeli donum) a věřili, že jsou v ní skryty všecky čtyři živly, a že z ní proto možno vyrobit „kámen mudrcův", ba i zlato! (slovinsky zlatič, polsky zlotnik). Byl tedy vlaštovičník bylinou kouzelnou; z té doby pocházejí jeho jména, dosud velice často užívaná mezi lidem venkovským: celidana (Opavsko), celdoun (Českobrodsko), celigon (Valašsko), cendelina (Podkrkonoší), celiganka (Slovensko), celoděj (u Nová Kdýně) atd. V Lužici okolo Mužakowa říkají mu pro jeho výtečné vlastnosti léčivé dobrotnik. Léčí všechno možné: bolení hlavy (slovinsky ničtamysl), krvotok, zimnici, staré vyrážky, svrab, lišeje, vředy, oteklé nohy, „růže", zatvrdlé žlázy, játra, slezinu, mor; léčí oči (německy Augenkraut) — podle Matthioliho (16. stol.) ostří jím vlaštovice sobě zrak. Leptající šťáva je hledaným prostředkem kosmetickým sluje proto u Rusu: čistotel a u Rusínu hladušnyk.

Jeho žloutkové květy, na nichž se včely rády pasou, oplodňují se za deště samy, za pěkného počasí hmyzem. Dozrávají z nich dlouhé šešule s lesklými, černohnědými semeny, velikosti máku. Každé toto seménko má bílý dužnatý a sladký přívěsek, do něhož mravenci se rádi zakusují (obsahuje mandlový olej!) a zanášejí tak semena do nových bydlišť.

PÁNEVNÍK.

Z obrázku „V Podrudohoří".

Pánevník! Jména tato nenajdeme v žádném českém slovníku naučném. Tento nový název vznikl nedávno v uhelné pánvi podrudohorské. Pokřtila jím česká společnost menšinová dobrodruha i darebu, který přišel hledat štěstí své do pánve uhelné způsobem ne kalým. Podobně hledali — ale poctivěji — v starších povídkách lidé dobrodružní štěstí v Americe.

Pravda, taškáři jsou všude na světě a klamou důvěřivé lidi. Však složité, zvláštní poměry sociální a národnostní toho velikého mraveniště lidského mezi Chomútovem a Ústím n. L. dávají zdejšímu dobrodruhovi ráz i barvu svou, že zasluhuje i zvláštního jména. Tož pánevník!

Mládenec sotva po vyučení, kterému nechce se už poslouchati šéfa, otvírá si obchod vlastní. Ohromnou vlasteneckou reklamou a heslem „Svůj k svému" svádí do svého krámu české zákazníky, tržÍ sta korun denně. Obchod roste, nutno rozšířiti jej. Mladý kupec kupuje si hned předražený dům, přijímá řadu pomocníků, ne obchodních příručích, ale drobných pánevníků, lidí všelijakých, svých kamarádů, kteří neradi pracují, ač rádi by se dobře měli. On sám pravým pánevníkem není, jen nezkušeným mladíkem, který měl ještě dlouho poznávati obchod i lidi. Záhy dostavuje se úpadek obchodu. A hle, při konkursu se ukazuje, že náš vlastenec kupoval zboží skoro výhradně jen u německých firem vídeňských ... V takovém ovzduší dobře se vyvíjí pravý pánevník.

Přijde sem zkrachovaný člověk, který nemůže nic ztratit, otevře obchod, začne tlouci na vlastenecký buben a záhy se mu dobře vede. Ovšem, že na cestě k blahobytu nehledí na prostředky, zneužívá důvěřivosti našeho lidu, většinou dělného, jen když jemu je to na prospěch. „Našel pánev," říká se o dobrodruhu, jemuž se povedlo. Často i takový menšinový „pracovník" (u některého by přiléhalo lépe „vydra") dostává do začátku i hmotnou podporu z Prahy ...

V Praze kdysi tázal se mne obchodník, jak vede se v pánvi jednomu z takových lidí, o kterém věděl, že se tu nedávno usadil.

„Velmi dobře," odpovídám.

„A vidíte," řekl mi udiven. „Tady v Praze ten člověk byl nemožný. Schátralý opilec, který nikde nemohl se už chytit ani ve službě."

Řku: „Vina je na vás. Řádný člověk, který by v Podrudohoří slušně mohl býti živ a něco tu znamenat, bojí se sem jíti, neboť noviny líčí náš kraj hrozně. Dobrodruh jde a vítězí, kdežto poctivý obchodník nebo živnostník leckde živoří. I učitelé z vnitra Čech bojí se sem žádat, raději žijí všelijak, ač poměry postupové i jiné v pánvi jsou (a do nedávna ještě více byly lepší než jinde.

Jiný pánevník kupuje na dluh domy od Němců prostřednictvím lidí, kteří dovedou se vydávati za Němce, rozšíří pak pověst, že dům chtějí koupit Češi, a když se mu nepodaří napálit Čecha (na menšinové naše korporace spadeno mívá nejdřív), prodá realitu poplašeným Němcům, kteří jsou rádi, že nepřišla německá država do českých rukou. Mezi obyčejnými dala by se jmenovati řada pánevníků „vynikajících" s praxí kriminální, kteří tyli z důvěřivého našeho lidu. Najdou se na severu i pánevní úředníci, učitelé, kněží.

Takový pánevní páter třeba tváří se jako nejhorlivější sluha boží, týrá učitele i děti kostelem, zavádí mimořádné pobožnosti a sbírá nezodpovědné peníze na výzdobu kostela, v kapse pak nosí stále brevíř o dvaatřiceti listech, kde může, jej vytahuje se slovy: „Komu karty v ruce šustí, toho pánbůh neopustí", v pivním rozjaření křtí latinským říkáním a ceremoniemi dvoulitry piva, a když „nekřesťansky" obehrán opouští hospodu, hrozí karbaníkům: „Počkej-te, chlapi, zítra vám povím v kázání; budu hřímat jako svatý Pavel k pohanům ..."

Neurovnané zdejší poměry školské — německé obce vydržují české školy — vytvořily na př. takového učitele. Má sice italské jméno, vlašsky však neumí, děti své posílá jen do školy německé a je učitelem na menšinové škole české. O sobě říká: „Jsem původem Ital, smýšlením Němec a sloužím jako Čech."

Úředník, bývalý Sokol, pracuje horlivě s německými turnery, aby se zavděčil svým zaměstnavatelům a postupoval v úřadě.

Než, takoví lidé mohou vyrůsti též jinde. Pravý pánevník podrudohorský může vyvinouti se jen z prohnaného živnostníka, obchodníka nebo toho, kdo volně „pracovati" může v oboru kterémkoliv.

Dobře vystihl pánevníka zdejší veršovec. Prý pánbůh divnou chásku stvořil na světě, „metaře a primátory, diurnisty, senátory, baby, co sbírají kosti, ženy ctnostné i bez ctnosti" atd. Jeden tvor však mezi nimi není, povstal sám ze sebe — pánevník.

„Viděti ho v plné kráse
tam, kde uhlí dobývá se.
Probiv jinde hříšné mládí,
tam se uchytí a řádí.
Když šel „šupem" celým světem,
tam ctihodným bývá kmetem.
Když už všude kredit ztratí,
tam za kapacitu platí.
Tam se žení, množí, zajde,
tam svou „Ameriku" najde.
Tam se buďto v zlatě válí,
nebo plní kreminály ..."

K. H.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

čník XVII. V Praze, dne 23. srpna 1912. Číslo 34.

BESEDY ČASU

vcházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50. čtvrtletně K 1.30, s donáškou b poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

R. KŘENEK:

NA GASTON LA TOUCHOVU »SVATEBNÍ CESTU«.

Les hoří jesení a žluté listí padá,
zasněné obzory se v modru ztrácejí.
Dej hlavu položit na ňadra svoje mladá
a srdce opojit ve sladké naději!

Z krve a topasů pohádkou letí ptáci,
co květy lásky snů když vítr zahučí,
jak faunů píšťaly, až slunce dokrvácí
a večer roztouží milostná náručí.

Koberec z purpuru a zlata listí stele
nám v cestu svatební, jíž jedem bez cíle,
v tom smutku nádhery utopit srdce celé
a láskou opojit to srdce zbloudilé.

—=o=—

TONÍN JENNE:

SPOLEČNÍK.

Lojzíkovi zazářily oči, když mu paní domácí kla, aby na svatodušní svátky jel s nimi do Mauovic. Bylo to v kuchyni u domácích, tam právě nesl hrnek s mlékem a postavil jej na vydrhtý stolek blízko dveří, u něhož jeho maminka dřevěném dřezu myla paní domácí nádobí. Rastně podíval se Lojzík na paní domácí, statnou paní černých, hladce přičesaných vlasů, jimiž a tam probělávala se již bělostná nitka, se odní čelistí nepatrně přečnívající přes horní ret a černá, klikatá čára jako temný blesk proa mu rozradostněnou duší: „Snad si dělá mitpaní blázny —!" mu napadlo.

Sklopil hlavu a obloukem nesměle vznesl é oči k matce, která přestala mýt a s úsměvem ň hleděla. Vysoukané ruce volně jí visely do ezu s nádobím jako připraveny hned zase práci počít, kdyby se milostpaní na ni podívala.

S patrnou radostí a pýchou dívala se na nka. S paní domácí pásly se tak chvíli na rastném pohnutí Lojzíkově. A nepřekvapilo atku, když zahlédnuvši pohled Lojzíkův, spala v něm udivenou velikou otázku...

„Nestůj a polib milostpaní ruku, když tě chce sebou vzít!" na oko přísně řekla a zároveň zahnala pochybnost Lojzíkovu.

Už se hnal po ruce.

„I nech, nech toho!" Ale než paní domácí ruku schovala, ulpěly na ní rty Lojzíkovy letmým polibkem.

„Ale musíš si vzít, Lojzíku, nové šaty, když k nám pojedeš —!" ozvala se v tom od okna malá neť paní domácí Pavla. Seděla na nízké stoličce u pohovky, na níž měla rozloženy panenky. Byla menší Lojzíka; chodilať teprve do druhé třídy, kdežto Lojzík chodil už do páté.

„A to divadlo taky vezmi s sebou!" podotkla ještě paní domácí.

Lojzík jen svědčil a svědčil.

„A teď můžeš jít. Pavlínka si bude hrát sama!"

„To je radostí!" zaslechl Lojzík ještě ve dveřích a už vyběhl do tmavého průjezdu a ven na ulici. Vrata těžce za ním zapadla.

Bylo po poledni. Ulice tonula v jasu slunečním, pouze protější domy a úzký pruh vedle nich povlékl lehký stín. Dům, z něhož vyběhl Lojzík, byl zalit sluncem, ale přece dopadal pochmurně. Stál bez ozdob se stěnou šedozeleně natřenou, valně již odprýskanou. Na jedné straně byl krám hokynářský, do něhož vcházelo se po třech vyšlapaných stupních, dále bylo zaprášené okno, za nímž v neladu kupily se seschlé kousky mýdla, sluncem vybledlé krabičky se sirkami a modřidlem a jako prachem posypané skleněné válce na lampy a lampičky. Potom byla těžká vrata tmavočervená, zaprášená, důkladně pracovaná z těžkého poctivého dřeva. Kulatými hlavicemi velkých hřebíků byla jako posázena. A těžká byla. Každé zavření dunělo v tmavém průjezdě, kde studily vlhké ploché kameny rulové, jimiž byl průjezd vydlážděn, jako v katakombách. Vedle vrat na pravo byla ještě dvě okna věčně zavřená a ozdobená bílými polštáři nažehlenými s červenými pruhy. A bílé krajkové záclony, které celé okno zastíraly, nikdy se snad ani nepohnuly. Tam bydlela paní domácí, která však zdržovala se jen v kuchyni, do níž se vcházelo z průjezdu, a v pokojíku za kuchyní dále do dvora. Do parádního pokoje, který měl ona okna do ulice, se nechodilo, a Lojzík jen jednou otevřenými dveřmi tam nakoukl, když tam paní domácí šla Pavlince pro jablko.

Nahoře, kde bylo první poschodí, táhlo se řadou pět oken, která se v záři sluneční leskla do běla. Nad nimi černala se tašková střecha se zprohybanou plechovou rourou, která končila dole vedle dveří hokynářského krámu. A poněvadž u domu nebylo chodníku, jen dlažba z velikých oblých křemenů, po nichž se chodilo jako po ořechách, — vytékající při dešti voda vy-

mlela písek mezi kameny a potáhla je zeleným mechovitým povlakem.

Tichý dům na pohled. Dům patricijský, jehož majitelka byla „paní domácí", bezdětná vdova, u níž matka Lojzíkova posluhovala, a v kterémž domě rodiče Lojzíkovi i bydleli.

Z ulice činil dům dojem vážného domu měšťanského, ale vzadu ve dvoře bydlela bída.

Průjezdem vyšlo se na podlouhlý dvůr, v němž po pravé straně táhl se po celé délce přízemní přístavek s malými vlhkými byty, kam nikdy slunce nepřišlo... Patrně dům kdysi hospodářský, z jehož stájí a kolen ve dvoře později upraveny byly byty pro chudinu. Malými okénky viděli nájemníci jen protější černou zeď zleva dvůr ohraničující, k níž přistavěny byly laťové tmavé dřevníky s rozbitou střechou. I vzadu byl dvůr ukončen vysokou zdí, v níž byla malá dvířka, jimiž vcházelo se na zahradu, utvořenou na místě bývalých hradeb městských.

Ve dvoře bydleli rodiče Lojzíkovi v prvním hned bytě za pokojíkem paní domácí, který také už byl v přístavku. Tatínek měl u okna stav, na němž tkal hedvábné látky, které odváděl do místní továrny hedvábnické. Neměl skvělé výdělky, ale přece se uživili —; maminka si z posluhy také něco přinesla.

Za nimi bydlel švec Moravec, který příštipkařil a dělal laciné střevíce z látky, které jeho dcera a žena chodily po městě a okolí prodávati. A vzadu bydlel nádeník Novák, který v čas žní a senoseče byl sekáčem. Novákovi měli děti už odrostlé. Dvě dcery chodily do hedvábnické továrny k soukacím strojům, a syn Frantík, s nímž večer Lojzík sedával na zdi ve dvoře, učil se zámečníkem.

Tak všecko připadalo dnes Lojzíkovi pěkné, radostné. Rád by i tatínka uviděl, aby mu oznámil, že pojede s paní domácí do Malenovic, ale tatínek po poledni odešel do továrny a asi tam musí čekat.

Zdálo se Lojzíkovi, že každý se naň usmívá, že každý sdílí s ním radost, která bouřila v jeho nitru. Pojede do Malenovic! V Malenovicích byl bratr paní domácí správcem ve dvoře; poněvadž dvůr byl o samotě, a v nejbližší vesnici školy nebylo, vzala si paní domácí Pavlinku sem do města do starého rodinného domu, aby zde chodila do školy. Rodičům v Malenovicích zůstal ještě malý, as pětiletý Jeník, dědic jména, miláček otcův i matčin. Na veškeré prázdné dny jezdívaly tam paní domácí s Pavlinkou v kočáře, který pro ně vždy pan správec poslal. Malenovice byly as tři hodiny od města.

A Lojzík, který často volán byl, aby si s Pavlinkou hrál v kuchyni, který jí v učení pomáhal (neboť Lojzík byl hoch nadaný, čiperný a nosil na zprávě samé jednotky), slýchal o Malenovicích jako o ráji. Zahrady, stodoly, luka, pole, les, — — a volnost, volnost, s kterou Pavlinka se tam může pohybovat, když je tatínek správcem!! Pohádka!!

Často býval Lojzík u domácích. A jak uměl překvapovat Pavlinku i paní domácí novými a novými hrami, hračkami a zábavami. I divadlo si v zimě udělal. Na ploché, pěkně polepené bedničce barevné kulisy stály, oponu měl z červené látky a dala se pěkně svinovati. A což figurky, které stvořil z hlíny, dřeva a barevných hadříků! Jako živé se pohybovaly. A Pavlinka mohla divadélku oči nechati, když Lojzík spustil u d mácích v kuchyni hru „Pan Franc ze zámku" knížky, kterou mu pan učitel půjčil.

I paní domácí se udiveně dívala na divad ko, — a navečer, když podávala mamince Loj kově pekáček s nepatrným zbytkem jídla, pr hodila:

„Kde se to jen v tom hochovi bere —; vžd je to ku podivu, jak je to pěkné — — —!"

A mamince slzy vyprýštily nad takovou p chvalou.

A když maminka odešla, povídala paní d mácí Pavlince: „To tak kdyby viděl Jeník; be toho tam na té samotě nevidí než ty skotáky —

„Vždyť by to tam mohl Lojzík dovézt uk zat!", prohodila Pavlinka zamyšleně.

Paní domácí uvažovala. A výsledek úv byl, že tedy Lojzíka vezmou s sebou, až pojed za týden na svátky, ať to Jeník také uvidí, a si s ním Lojzík také pohraje. — A za někol dní přišlo z Malenovic psaní, ať tedy toho hoc vezmou, když myslí, že by se to Jeníčkovi líbil že může přespat v kuchyni...

* * *

To byla krásná středa, zdálo se Lojzíkov Proběhl se po náměstí, sehnal dva tři soudruhy pustil se podél potoka k Novému rybníku. N večer se mu ani domů nechtělo. Slunce už byl hodně nízko, a celá ulice už byla ve stínu, jen p střechách hrály si ještě poslední paprsky sl neční, když Lojzík přiběhl domů. Pan účetní, bydlel nahoře v prvním poschodí, zrovna také š domů.

Rychle proběhl Lojzík průjezdem a zavěs se na kliku u jejich chodbičky. Jinak by neote vřel těžké zalehlé dvéře.

A v tom tatínka ze světnice uslyšel: „— — komedie dělat —! A proč?" a nějak tatíne hučel.

Lojzík otevřel dveře. Udiveně se podíval p rodičích, kteří oba zmlkli. Otec napínal novo osnovu na stav, a maminka stála jako bezradně prostřed světnice.

„Tatínku, já pojedu do Malenovic!"

„Já už vím! No jeď!" prohodil otec a zamra čeně hleděl si práce.

Lojzík umlkl. To zas tatínka zlobí ta osnov Tak pokaždé tatínek se mračil, když ho při t kové práci překvapil večer.

Po večeři se vytratil Lojzík na dvorek. P střeše dřevníku vylezl na zeď, nad níž z vedlejš ho dvora vysoká hrušeň rozložila své větve. P sadil se na zeď na nerovné kameny, mezi nimi drobila se staletá malta, a zahvízdal. A za chví už vyšel od Nováků Frantík s krajícem chleb Chléb vzal do zubů a už se šplhal k Lojzíkov Usadil se, vyňal nůž, krájel z krajíce pomazanéh sádlem kousky a jedl. Byl učerněný ve tváři, vá ného pohledu. Asi patnáctiletý byl, ale rozumn usedlý. Ve škole býval dobrým žákem, ale nikd se snad neusmál. Ale pěkné věci uměl dělat, když Lojzík robil své divadélko, leccos mu pora dil i udělal.

„Já pojedu s paní domácí do Malenovic kočáře!" pochlubil se nedočkavě Lojzík.

„A proč?" A Frantík se naň podíval.

„No — na svátky tam pojedu — —. Povezu n divadlo!"
Františk mlčky jedl.
„Já bych nejel —!" náhle prohodil. Ale urě, pevně to řekl.
Lojzík se naň tázavě podíval.
„Jsou bohatí — tak si mohou divadlo kou-! — A hrát si mohou také sami!"
A ten den brzy slezl Lojzík se zdi a šel at. Už ležel a ještě mu slova Františkova hula v uších. „Však on by Františk taky jel — nikdo ho nezve — to je to!" upokojoval se a nal.

* * *

A žádoucí den přišel. V sobotu před svátky poledni zastavil se před domem kočár, a do čáru si sedla paní domácí s Pavlínkou. Ke konu na kozlík vystoupil zářící Lojzík. Složené vadélko dali pod sedadlo.
Maminka stála mezi vraty a utírala si slzy. uď hodný, Lojzíku! Ruku líbám, milostpaní!" lala. S tatínkem se Lojzík rozloučil hned doma, tatínek zase byl nějak mrzutý.
A jeli... Ale není možno tím slovem říci, Lojzík všecko cítil... S kozlíku rozhlížel se dě po ulici, po spolužácích, kteří s rozšklebemi tvářemi hleděli na Lojzíka, kam to jede... Lojzíkovi se zdálo, že nejede — že letí, plo-... Usmíval se celou cestu. Přejeli železný ost přes řeku a dali se po silnici vzhůru alejí rých kaštanů. Bílými vesnicemi jeli, kde z orků lidé upřeně na ně hleděli a zdravili. Tu a n psi neomaleně se hnali za kočárem.
I lidé je potkávající zdravili — a Lojzík zá-.
Vždyť část toho pozdravu i jemu snad pla-a...

— — — — — — — — — — — — — — —

Konečně dojeli do dvora. Pan správce s paní kali na prahu svého obydlí s malým Jeníkem. n správce byl vysoký, statný pán s černým, zloženým plnovousem, paní správcová byla enší, hubená, ostrých rysů. Synáček Jeník, na erého Lojzík zvláště pohlížel, byl bledý, vyllý chlapec.
Vítali se. Lojzík seskočil rychle s kozlíku a opil své divadélko. Paní domácí volně sestoua s kočáru, a Pavlínku pan správce snesl. Líli se a vítali. Kočár už zajel do kůlny, a oni tě stáli před domem a všichni hovořili.
„A pojďte dál!" zvala paní správcová, jako se rozpomněla — a brala paní domácí za ru-. A v tom se ohlédla.
„A tohle je ten hoch — — jak — pak —" zpomínala se.
„Lojzík," řekla Pavlínka.
„Tak pojď taky! A co to máš v ruce?"
„To je to divadlo!" kurážně odpověděl Loj-, a oči mu svítily. Byl rád, že také konečně si všimli.
Pan správce se usmál. „Tak pojď taky, pojď!". ník udiveně hleděl na Lojzíka a zapomínal žít ostatními. A Lojzík se šibalským úsměvem naň mrkal, až se hoch rozesmál.
A všichni vešli do domu.
Lojzík dostal hned jísti v kuchyni u stolu. vidličku a nůž dostal. Ostatní jedli v pokoji, do hož byly z kuchyně dveře otevřené. A nějak dlouho jedli, zdálo se Lojzíkovi. On sám už se najedl, prohlédl si celou kuchyni, chvíli už služku pozoroval, jak uklízí — a v pokoji ještě hovor a cinkání příborů.
Vstal a osmělil se podívati se dveřmi, kde je Pavlínka a Jeník, ale hned hlavu strhl...
„A to je ten hoch — —!" ozvala se paní správcová. „No, počkej chvíli, už půjdou!"
A za chvíli skutečně vyšly děti z pokoje. Pavlínka vedla za ruku Jeníka a prohodila Lojzíkovi jako ve vědomí, že ona je tu doma: „Tak máš jít s námi!"
A Lojzík šel.
Prošli dvůr, zahradu a malý Jeník počal se s Lojzíkem přátelit. Lojzík metal po zelené trávě kotrmelce, stavěl se na ruce a na hlavu, po kočce mňoukal, až velký lovecký pes vztekle počal vrčet a mrskat ohonem. A navečer šli domů. Lojzíkovi potom řekla paní domácí, že nesmí na zahradě trávu tak válet — ale večer všechny usmířil Lojzík i nadchl provedením kusu: „Pan Franc ze zámku." I služka byla přítomna, i pan adjunkt.
Lojzík byl chválen všeobecně.
Jen Jeník chtěl, aby ještě vystoupil Kašpárek, a když Lojzík mu po několikráte už nechtěl vyhověti, vida, že se všichni strojí ke spaní, pravil, že to Lojzíkovi rozbije...
A to přece Lojzíka trochu zamrzelo.

— — — — — — — — — — — — — — —

V neděli měl Lojzík dopoledne dlouhou chvíli. Páni s dětmi jeli do kostela, a on zůstal doma se služkou. Posedával v kuchyni. Bál se vyjít, aby ho nehubovali, jako včera pro tu trávu. Jen nesměle vykoukl několikráte z chodby na dvůr, nejedou-li. A dlouhá chvíle počala ho trápit.
Konečně přijeli po poledni.
Po obědě vypravili se všichni do polí. Děti šly napřed, a Lojzík hleděl všemožně rozveseliti Jeníka. Poskakoval pro cestě i po mezi a trhal květy u cesty rostoucí.
„A ještě tu chrpu támhle!" ukazoval Jeník do obilí, rovnaje v ručkách kytici.
Lojzík podíval se po panu správci, který šel v živém hovoru s paními zabrán, trochu pozadu.
„Tu chrpu, Lojzíku! Neslyšíš!" hartusil znovu Jeník.
A Lojzík skočil. Přeskočil příkop, rozhrnul zelená žitná stébla a utrhl modrou chrpu.
„Co tam děláš?" zahřměl v tom pan správec.
Lojzík se ulekl a celý zčervenal.
„Do obilí se nesmí šlapat; to by byl pěkný pořádek," huboval pan správce.
Lojzík přiblížil se k Jeníkovi a okázale mu chrpu podával, aby pan správce viděl, že to neudělal o své újmě.
Pavlínka hned dokládala: „To nesmíš do obilí! Tam se nesmí chodit!"
A Jeník z vesela doložil: „Ještě že tě neviděl šafář, no — panečku, ten by ti jich nasolil — to bys koukal!"
Lojzík jen klopil hlavu a mlčel. Už se nerozdováděl cestou. Večerní divadlo hrál s menším zápalem než včera. Zdálo se mu, že každou chvíli může chybiti, něco nevědomky udělati, co udělati neměl —; že bude napomínán. A viděl maminku, jak mu nakazovala, aby poslouchal.
Lojzík chtěl vyhovět.
A večer, když ulehl na dřevěnou širokou pohovku v kuchyni, vystlanou tlustou houní, a

když se ukryl peřinou, aby neslyšel služčino chrápání s postele u kamen, zdálo se mu, že zítřek bude dlouhý — — dlouhý! Už kdyby zase jeli domů, kde ví, co má a co nemůže dělat....

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Ale pěkně se vyspal. Ráno vstal jako rybička. A ani se nemrzel jako včera, když správcovi zase jeli do kostela. Toho dne však přijeli dříve. Potom si hráli v pokoji se starou stavebnicí. U správců měli hraček málo. Jeník prý má nejraději bič.

Odpoledne šly děti za stodoly k rybníčku. Husté vrby zacláněly kulatou hladinku. Tam nemusel se Lojzík bát, že pošlape trávu. Země byla rozježděna. Řezal proutky a pletl z nich pomlásky, pokud se daly ohýbati. Dlouho se mu nechtěla žádná povést — až jedna. A jak švihala! Ta je Jeníčkova. A Jeníček hned jí užil. Chytil psa, který je všude prováděl, za obojek a švihl. A v tom ho něco pěkného napadlo.

„Lojzíku, pojď, podrž mi psa, já si naň sednu! — — No takhle — jen drž!" povzbuzoval.

Ale pes se pojednou vzchopil a ocasem staženým mezi zadní nohy, utíkal pryč, kolem stodol a domů.

„Počkej, Lorde!" hrozil mu hoch.

„Pojď, Lojzíku, já si sednu na tebe!"

Lojzík udiveně k němu vzhlédl.

„No, postav se na čtyři, já si na tebe sednu, a budeme jezdit!"

A Lojzík se sehnul. Klekl na kolena, podepřel se na ruce, a již Jeník sedl mu na záda.

„Hý — hý!" volal rozradostněn a švihl Lojzíka proutky přes hlavu. Lojzík sklopil hlavu, ale Jeník velel: „Hlavu nahoru!" a chytil jej za vlasy a tahal hlavu vzhůru...

S Lojzíkem se točil svět. Cosi se v něm vzchopilo. Vztek ho pojal, vztek poníženého, utlačeného. „Tak mrsknout tělem, shodit tě na zem a řádně ti nalupat!" mu rázem napadlo. — A zas si vzpomněl na maminku a na paní domácí. A myslí mu projelo: „Musíš trpět! Jsi zde z milosti — jsi chudý! — Kdybych byl doma!" a slzy mu vytryskly.

Pavlinka, která trhala u rybníčka pomněnky, na pokřik bratrův se přiblížila.

„Koukej, Lojzík pláče!" a hlasitě se rozesmála.

Jeník odskočil a rozpačitě díval se na Lojzíka, který usedl na zem a hlasitě plakal.

A v tom kolem stodol blížili se správcovi s paní domácí.

„Co je to?" ptal se pan správce, když viděl, že děti jeho stojí nad sedícím Lojzíkem.

„Co je ti?" ptal se s účastí, když uviděl, že Lojzík pláče.

„Co pláčeš, Lojzíku?" ptala se ho paní domácí.

Lojzík bojoval vnitřní boj. Má to říci, jak jej ten hoch týral? — Byl by tu potom nemožný. Je zde z milosti trpěn.

A v tom Pavlinka prohodila: „Jeníček ho tahal za vlasy!" a usmála se.

„Ty mlč!" ozvala se paní domácí. „Pro to by snad neplakal. No — proč pláčeš? — Stýská se ti?" ptala se starostlivě.

Lojzík přikývl.

„Tak — ono se mu stýská!" zasmáli se všichni. „To jsi pěkný hrdina! Koukej, naše Pavlinka je už druhý rok z domu a ještě neplakala!" hlučně povídala paní správcová a shovívavě se na Lojzíka podívala.

A Lojzík už divadlo večer nehrál. A ráno se už nemohl dočkati, až pojedou domů. Divadélko už měl zabalené a čekal. A správcovi každou chvíli s úsměvem se zeptali: „Tak už se ti nestýská?" Jen Jeník se mu vyhýbal.

A Lojzík se dnes jen usmíval a jen se červenal.

Pojede domů.

— — — — — — — — — — — — —

A jeli. Ani ho cesta moc netěšila.

Maminka už čekala před vraty a snesla hned Pavlinku s kočáru.

„Ruku líbám, milostpaní!" pozdravovala pokorně. „Tak Lojzíku, pěkně poděkuj a polib ruku!" nařizovala.

A Lojzík tak učinil. Naučená slova díků zašeptal.

„A když se mu stejskalo!" se smíchem povídala paní domácí vstupujíc do průjezdu. A Pavlinka jen se usmívala.

„A plakal!" dodávala paní domácí.

„Že plakal?" a maminka zůstala celá strnulá a obracela se po Lojzíkovi.

„To se's nestyděl, klacku! Jestli snad tam dělal ňáký mrzutosti — ráčejí odpustit!" žadonila pokorně sundavajíc nějaké škatule s kočáru.

A doma se hned ptala Lojzíka: „Proč 's tam plakal? Neudělal's nám a sobě tam nějakou ostudu u těch pánů?"

„Když se mi stejskalo!" zaštkal Lojzík. Co měl mamince říci?

„I nech hocha! Buď ráda, že je tu!" ozval se tatínek od stavu.

* * *

A večer, když se Lojzík sešel s Frantíkem na zdi, upřímně mu to vypověděl....

„Stýskalo — k smíchu! Já bych byl toho kluka chytil a pořádně mu našlohal —! Ale to bychom se museli stěhovat, a maminka by přišla o posluhu," povídal.

Frantík neodpověděl. Mlčky jedl chléb a díval se do osvětlených oken pokojíku paní domácí.

—o—

JOSEF OPOČENSKÝ:

ZAKLÁDÁNÍ CÍRKVE.

(Pokračování.)

— No tak, Josefe, kdybys chtěl něco říci, tak můžeš —, zdvihal bradu sedlák.

— No, já teď nebudu, ale kdybyste mně dovolili takle na konec — něco málo, to bych vás prosil. —

— A proč byste nemluvil zrouna teď? — řekl Sezemský, — vždyť to je jedno — a pak — já nevím, jestli se tu na konec budu moc zdržet, já zas budu spěchat k vlaku. —

— I já bych třeba mluvil teď, ale bojím se, že bych moh vzbudit nějakou nemilou hádku. —

— I jen mluvte, co chcete, nám to bude jedno, — prohodil Sezemský trošku pohrdlivě.

— Nic se, Josefe, neboj a mluv co chceš;

my se ničeho nebojíme a ty se taky nemusíš ničeho bát —, řekl Prklínský.

— No ták — řekni přec něco! — pobízel sedlák.

— Když dovolíte, tak budu prosit o několik slov: Milí přátelé! Já jsem h e l v e t — tím však není ještě řečeno, že bych byl nepřítelem spiritismu, co se týče té otázky, je--li něco za hrobem. Kdybych byl spiritismu nepřítelem, mohl jsem se již vícekrát nějaké zrady dopustit. — Mě spiritismus je dobře znám; — již před patnácti lety jsem s vašim spolubratrem Bucharem o těch věcech rozmlouvával. Tím však nechci ještě říci, že bych byl spiritismu přívržencem. Dnes poprvé jsem tuto mezi vámi, vlastně podruhé, jenže to první bylo jenom částečně. — Tady soused můj pozval mně, abych si směl promluvit několik slov se Sezemským. —

Avšak tážete se, proč já asi nejsem přívržencem spiritismu? Toho jsou příčiny tyto: Již jako hoch zamiloval jsem si pána Ježíše co svého spasitele. Já vím, že jsem byl a že jsem až posud hříšníkem. — Pamatuju se, kterak jsem chodíval za soumraku do naší rokle pro trávu; a tu, když jsem si naloženou loktuši zavázal, často jsem se tak položil na tu trávu, abych v tichu nočním sám a sám se mohl vžíti do svých myšlenek.

V takovém zadumání viděl jsem svůj hřích, a tu často býval jsem sám se sebou nespokojen, že bych si byl raději přál zaškrcení a nebo tiše usnout na dně potoka. Jindy zas, stál-li jsem blízko jedoucího vlaku, tu to mnou stále pohybovalo, abych se vrhnul pod jeho kola a tak našel konec trampoty duše své. Jindy zas — byv sám sobě ponechán, představoval jsem si visícího Spasitele. Tu prosíval jsem úpěnlivě na kolenou, aby mně Bůh skrz zásluhy Kristovy hříchy odpustil. I stalo se, že se to ve mně nějak změnilo, a já s radostí podnes volám s Jobem: Já vím, že Vykupitel můj živ jest a že v den nejposlednější nad prachem mým se postaví. K tomu pak zaslíbil Kristus dáti Toho, skrze Nějž smíme volati ábba t. j. otče. A že takové pocity posud ve spiritismu jsem nenašel, proto nejsem jeho přívržencem.

Slyšeli jste vysvětlovat otázku: „Proč jsme na světě?" Já však pravím dle zkušenosti své, že jeden život pro soužení a boj stačí úplně. Jeli jaký Bůh a stvořil-li světy i nás, pak proto jsme na světě, abychom jej ctným životem oslavili. Proto ještě tato otázka nemusí odpovídat spiritismu, jakož dí apoštol: „Můj život je Kristus a má smrt zisk."

Dále jste slyšeli, že ten apoštol řekl: „Jsou těla nebeská a jsou těla zemská." Ano, stojí to tam, ale není dobře jen půl vrše si ponechat. A apoštol taky vypravuje zrouna při tom vrši, že jsou jiná těla ptačí a jiná rybí, — jiná že je sláva slunce, jiná měsíce a jiná hvězd. Tím apoštol chce říct, že jest mocen Bůh dáti při vzkříšení tělo jiné, jako jest mocen dáti každému tvoru tělo jiné; z toho je vidět, že o duchách tu zmínky není.

Dále bylo řečeno, že všude do nedohledna, kromě hvězd, ať se díváme nahoru anebo dolů, jest jen samá prázdnota a kde že tedy jest ono domnělé nebe? Abych tuto otázku moh zodpoujeděť, vyzývám vás, přátelé, kdo neuznává jedenáct učedníků za hodnověrné svědky Kristovy, ať zvihne ruku.

— To snad nikdo, řekla jedna žena, když se nikdo nehlásil.

— Nuže, těch jedenáct učedníků vidělo pána Ježíše vystupovat do nebe. A sám Kristus praví: „Iduť, abych vám připravil místo" — — a „kdež jsem já tuť i můj služebník bude." Dle těchto slou, má-li spiritismus pravdu, jest Kristus lhář, má-li však Kristus pravdu, pak je spiritismus lhář, suďte sami!

— Že Kristus vstupoval někam vzhůru, toho nikdo nepopírá, namítal Sezemský, jenže učedníci ho dlouho neviděli, jelikož jej zakryl oblak. Z toho je vidno, že se ještě nedá dokázati, je-li jaké nebe.

— Ale vždyť vy jste sám prve řekel, že čichčí duchové seuznášejí na vyšších sférách na čichčí oběžnice, než je naše zem. A tím jste potverdil, že nebe je; — a stojí psáno: „Tuto oblohu a tuto zem svinu jako staré roucho a učiním nové nebe a novou zemi." Pak na tom nezáleží, bude-li to nebe anebo sféry, — bude-li to nad hvězdami, nebo na hvězdách a nebo na zemi, jen když hříchu a bolesti bude konec.

— A tak vy to máte hezký, vy máte nebe jistý, třá jste si ďál, co chtěl — jen dyž za vás, jak povidáte, umřel pán Ježíš, šklebila se první prostřednice, kterou jsme si s počátku nakreslili.

— Proto, že jsem řek, umřel za mně pán Ježíš, nemůže mě eště nikdo dokázat, že bych hřešil naschvál, naopak, je-li On můj Mistr, já jakožto učedník hledím Jeho vůli zachovat a to tím víc, že za mě trpěl.

— Že pán Ježíš visel na kříži, to není to pravé uterpení, protože měl tělo flujdární, jeho největší uterpení bylo, když plakal.

— Výborně! křikl kdosi.

— Když Kristus plakal v Getsemane — —

— E to né, to když jel na oslátku a plakal nad Jeruzalémem. A pak — podobných smrtí bylo víc; my však víme, že oni také s radostí na smrt šli a tak ji podstoupili, jakoby ji takřka ani necítili, ku příkladu Hus a jiní.

— Jiné, — jakož i Husa, blažilo a sílilo vědomí, že umírají pro pravdu Kristovu. Já však pravím, že plakat nad Jeruzalémem, nebo nad Českým národem není ještě všecko, ale umřít za ten národ a za národy všeho světa jako nevinný uprostřed svého lidu, to přec je největší utrpení; z flujdárního pak těla neteče krev. Taky bylo praveno, že si každý sám musí zaplatit do posledního haléře. Nuže zaplaťte — také musíte, jen budete-li s to. Kristus však sám dí: Tak Bůh miloval svět, že syna svého jednorozeného dal, aby každý, kdož věří v něho nezahynul, ale měl život věčný.

— Ale poslouchejte, vskočila do řeči druhá prostřednice, — jak pak to víte, že to postačí, když pán Ježíš umřel?

— Apoštol praví k Římanům v listě: „Bídný já člověk, kdo mě vysvobodí z toho těla smrti? Ale děkuji Bohu skrze Jezu Krista pána našeho."

— To byl apoštol, ale jak vy to cejtíte, že jsou vám říchy odpuštěny?

— Každý si smí osvojiti slova apoštolova: „Jist jsem zajisté, že ani smrt, ani život, ani nastávající věci, ani budoucí, ani vysokost, ani hlu-

bokost nebudou nás moci odloučiti od lásky Boží, kteráž jest v Kristu Ježíši pánu našem."

— Jó, to je tady, ale tam za hrobem — jak tam to zvite, že jsou vám odpuštěni hříchové?

— Tam za hrobem řekne pán Ježíš tomu, kdo věrně hřivnou těžil, ať získal víc nebo míň, pět, nebo dvě: „To dobře služebníče dobrý a věrný, nad málem jsi byl věrný, nad mnohem tebe ustanovím, vejdiž v radost pána svého."

— Ó jo! Tomu co měl jen ty dvě, tomu řek: služebníče zlý! ozvala se třetí žena.

— Ba ne, služebníče zlý řek tomu, co hřiunu zakopal.

— Však vy nevíte jesli jste jí nezakopal?

— Já vím, že jsem jí nezakopal, vždyť vidíte, že s ní těžím zde mezi vámi!

— A co to teda je: prvorozený mezi bratřími? Vysvětlete si to? řekla čtvrtá žena.

— To byl zas jen Kristus. Nebo o kom jiném mluví Mojžíš, na koho ukazuje měděný had na poušti, na koho seúztahují oběti starozákonní, o kom to mluví proroci a zpívá David a konečně vstal-li kdo z mrtvých dříve než on?

— A kdo to byl, který chodíval se slovy: „Pokoj vám" zavřenými dveřmi? A to jest to, co my vyznáváme, doložil Sezemský.

— Zavřenými dveřmi chodíval Ježíš teprv až po svém z mrtvých vstání. A jelikož ještě n i k d o j i n ý než on — „tedy prvorozený", z mrtvých nevstal, tedy to posud neodpovídá spiritismu.

— To je tak — pokračoval Sezemský — vy neznáte, že máme brát slovo Boží ne podle litery, ale podle ducha!

— Dobře připomenuto, málem bych zapomněl. Vy jste vykládal o Nikodemovi. Pán Ježíš mu řek na otázku, když pořád ještě myslil, že se musit naroditi z matky „Nenarodí-li se kdo z vody a z ducha, nemůž viděti království Božího." A ještě dále: „Což se narodilo z těla tělo jest, ale což se narodilo z ducha, duch jest." Zrouna jakoby chtěl říci: Co pak jseš Nikodéme tak hloupej? když dí: „Ty jsi mistr v Izraeli a toho neznáš?" — Ale vy just — zrouna jako naschvál — pořád jenom z matky a zas eště z matky, jak totiž dlouho bude třeba. Nuže, poukažme sobě, kdo víc podle litery!

— No tak — no tak, vysvětlete si to, co to je z vody a z ducha? ozvala se pátá žena.

— Z ducha — to vím napřed, co myslíte, ale z vody?

— No tak, z vody, z vody!

— Když přišel Kristus ke studnici Jákobově, tu žena přišla vážit vodu a On na ní chtěl pít. Ale ona se tomu divila, že On, žid, chce od samaritánky pít a na její námitku odpověděl: „Kdybys znala ten dar a kdo jest ten, který praví tobě, „dej mi píti", ty bys prosila jeho a dal by tobě vody živé; — a dále: Kdožby se napil vody té živé, nebude žízniti naučky. A Jan Křtitel dí: Onť vás křiti bude duchem svatým a ohněm. Tedy oheň a nebo voda — jakožto znamení viditelné. Z toho je vidět, že z vody a z ducha neznamená žádné duchy záhrobní.

— A co to je: oko za oko a zub za zub? namítal hospodář.

— I to s tímhle nemá docela nic co dělat, to je ze zákona Mojžíšova. Naopak Kristus učí: „Udeřil-li by tě někdo v pravé líce, nastav mu ještě levého", opravoval hospodář Sezemský.

Já ale dobře věděl, co tím hospodář myslí; on nedávno slyšel ve spojení (spirité mně to zase vypravovali), že oko za oko a zub za zub, znamená: do posledního haléře. Kdo prej někomu vyrazí zuby, tomu zas vyrazí jiný zuby, až se přerodí, po případě o ně přijde za hrobem.

Teď vyvstal na lavici ode dveří, kde jsem já prvně seděl, mladý muž, jehož rty se jaksi křečovitě svíraly a pravil: A jak to je tedy s těmi pohany, kteří nevědí ničeho o tom, že za ně umřel pán Ježíš? — A potom chromci a blbci anebo blázni? Ti by měli pak podle vašeho stejně vzít odplatu, jako ten pyšnej člověk? A ten pyšnej bude pak podle vašeho stejně zas v nebi jako ten blbec? — — Ó, takovej Bůh není, — né né — — Ten je spravedliuější než my!

— Rád bych věděl, kdo vám dovolil takovýmto měřítkem měřit Boží spravednost! — O otázce, jak to bude s pohany, rozmlouvali jsme minle u sousedů, bezpochyby vám o tom vypravovali, pakli ne, zeptejte se jich — oni vám to poujdí. Co se však týče těch blbců a bláznů, dovolte, který pak blbec a blázen také pláče? Já větším dílem vídám, že se smějí — a prve bylo řečeno, že největší utrpení Kristovo bylo, „když plakal." Ten, kdo má zdravý rozum, ten často plakává, protože dovede cejtit duševní trápení; ale blázen, anebo blbec, ten si jakžiu nepřipustí k srdci něco podobného, protože k tomu není schopný. — Dle spiritismu jsou to tedy nejšťastnější lidé na světě. A Ježíš je k tomu chrání slovy: „Kdožbykoli pohoršil jednoho z těchto mých bratří nejmenších, lépe by jemu bylo, aby žervnov osličí byl zavěšen na hrdlo jeho a uvržen bvl do hlubokosti mořské." — Tady je ta Boží spravedlnost!

— A dovolte — proč pak teda malý děti pláčou?

— Snad nechcete říci, že takové malé dítě pláče nad zkaženým národem? Mně sic vypravoval jeden z vás, že dítě, pokud neumí říct „táto" — „mámo". potud že se pamatuje na minulý život, který snad byl prostopášný a nyní že jej často oplakává. Ale jeho matka dobře ví bez vědy spiristické. že má pod sebou nejspíš bláto anebo že ho něco bolí.

— Ty, bratře! obrátil se Prklínský k Sezemskému, začni už něco inýho, je to pořád jedno, podívej se, už dochází jedenáctá!

— No, tak se pomodlíme! Sezemský vstává — co to? Vždyť se líp soustřeďují myšlenky sedě, říkají spiritisté. Vstali všichni — Sezemský se modlí:

„Hospodine, Bože věčný, děkujeme Tobě, že jsi nás opět takto shromážditi ráčil. Ty znáš nejlépe slabost a nedokonalost; avšak Ty, Bože jediný, buď nám i nyní přítomen, abychom byli jako jedna rodina. K tomu cíli — sešliž nám věrné posly, kteří by nás poučili o pravdě Tvé a dejž nám ve všem zdárně prospívati pro Ježíše Krista a skrze svatého, Amen."

(Dokončení).

—o—

TRISTIS:

KDO ZEMŘE, ŽIV BUDE NA VĚKY...

Všude je temno. Jenom ta touha hoří a pálí,
jenom ten plamen mučivý svítí
ve zraku skelném na cestu v trudnou, neznámou dáli:
po modru nebes, po slunném jasu, po barvě kvítí.

Všude je temno. Jenom ta touha žhavá nás svádí,
vášnivě sevřít v náručí ženu;
všechno to modro, slunce i kvítí, celé své mládí:
ve chvilce propít v rozkoše stenu.

Všude je temno. Jenom ta touha v duši se vtírá,
zvědět, kdo rozpor v bytost nám vložil,
prsa kdo naše šílenou touhou po žití svírá
a zhoubné vášně nalil nám do žil.

Neznámý kdosi, o němž sny lidé od věků snují!
Synthesí, jsi-li rozdílných polů,
život a smrt-li v bytí Tvém skuty, věčností plují:
chci, bychom jednou splynuli spolu! —

•

SMUTNÁ SKUTEČNOST.

Nad lesem žhavé slunko slavně hoří
a v stíny jeho vrhá zlaté pruhy,
v lesk oslnivý mladé snítky noří
a v kapkách rosy rozbíjí se v duhy.

Od stromu k stromu pavouk napnul sítě
a čeká, co mu osud do nich vhodí.
Chtěl věřit bych jak malé dítě,
že princeznu, jíž princ zas vysvobodí.

Z pohádek mládí, co však ještě zbylo,
les v hloubi svojí nedopustné skrývá,
nám zklamání se v duši vrylo
a šedá skutečnost se ve sny naše dívá.

Princezen v zámcích křišťálových není,
a princů rod už vymřel asi zcela,
vil marně hledat vyschlém ve prameni,
a stíny — stíny těžko zaplašiti s čela.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.
(Pokračování.)

Jsi-li vinen, přijď ke mně kteroukoliv chvíli ve dne, nebo v noci a přiznej se; odpustím ti rád a pomohu ti činit pokání. Pakli jsi nevinen tedy se dříve nebo později pravda zjeví, a v témž okamžiku já první poprosím tě za odpuštění, že jsem o tobě pochyboval. Rád tak učiním, neboť tím tě očistím před námi všemi."

„Ale já to nebyl, já to neudělal!" vzlykal Nat a zakryl si rukama obličej, nemoha snésti podezřívavých pohledů se všech stran na sebe upřených.

„I já doufám, žes nebyl!" Pán ještě prodléval chtěje dáti vinníku novou příležitost přiznat se. Ale nikdo nepromluvil, pouze jeden z malých tiše zavzlykal.

Pan Bér zakývl vážně hlavou a řekl smutně: „Nelze už ničeho více podniknout a řeknu pouze toto: Nemluvme víc o té věci ani vy ani já. Nemohu od vás očekávat, že budete k tomu, kdo je podezřelý tak přívětiví jako dříve, ale očekávám s důvěrou, že ho nikterak nebudete pronásledovat a trápit — bude míti beztoho zlé časy. A teď se pojďte učit."

„Tatíček Natovi nadržuje," bručel Eda, když s Emilem shledávali učebnice.

„I drž jazyk za zuby," zahučel mu Emil do uší, neboť vážil si nade vše dobrého jména rodiny a školy, a zdálo se mu, že na něm dnešek zůstavil nesmazatelnou skvrnu.

Mnoho hochů souhlasilo s Edou, ale přes to pan Bér jednal zcela správně. Nat byl by si lépe posloužil, kdyby byl otevřeně a hned se přiznal aspoň by měl po starosti.

Věru, že nejhroznější bití, které kdy od nebožtíka otce dostal, snášel lehčeji nežli chladné a podezřívavé pohledy, které ho se všech stran teď stihaly.

Byl-li kdy chlapec v těžkém trestu tedy to byl věru Nat; celý týden trvalo jeho trápení, a pozvolné mučení, ačkoliv se ho nikdo ani prstem netknul. Sotva že sem a tam padlo nepřívětivé slovo.

Ale v tom právě záleželo hochovo soužení. Kdyby ho aspoň byli hubovali, nebo kdyby všichni jeden po druhém byli mu napráskali, jistě že by vše to byl snesl líp nežli tichou nedůvěru, se kterou mu každý se blížil.

I obličej paní Joženy nesl stopy obecného mínění, ačkoliv byla k němu skoro stejně laskava. Nejvíce však vrýval se Natovi do srdce starostlivý a úzkostlivý pohled tatíčkův neboť hoch miloval pana profesora z celé duše a byl si vědom jak jeho domnělé dvojí provinění učitele jeho asi trápí.

Jen jediná bytost v celém domě věřila neochvějně v jeho nevinu a stála při něm věrně proti všem. Byla to Dézy. Nemohla vysvětlit, proč hochovi tolik důvěřovala, cítila pouze, že přes všechny skoro důkazy nemůže o něm pochybovat. Srdéčko její bylo při něm a vřele se ho zastávalo. V její přítomnosti nesmělo se proti němu říci slůvka. Jednou se dokonce jala bít Demika, když jí chtěl přesvědčiti, že nikdo jiný peněz vzíti nemohl, neboť pouze Nat o nich věděl.

„Ale tak snad dolar snědly slepice, protivné staré kvočky!" zvolala rozhorleně a když se Jeník pustil do veselého smíchu, u-

náhlila se tak, že vyskočila a dala milému bratru pár buchet do zad.

Na to se rozplakala, a byla ta tam ze dveří volajíc: „A nebyl to on a ne a ne."

Teta, ani strýc nemínili dítěti brát víru v přítele a srdečně si přáli, aby nevinné srdéčko její naposledy přece mělo pravdu. Za její věrnost k hochovi milovali ji tím více. Později, když všecky těžkosti přestál, říkával Nat, že bez Dézy ani by byl vše nevydržel. Když všichni jím pohrdali, ona tím více k němu lnula a od ostatních se odvracela.

Teď už neseděla za dveřmi na prahu jeho pokojíku, když si pro obveselení vyhrával, nýbrž šla za ním a sedla si k němu poslouchajíc. Upírala na něho tak upřímně očka, že hoch na chvíli pozapomněl na své trápení, a byl šťasten. Prosívala ho, aby se s ní učil a vařívala mu prapodivná jídla ve své kuchyňce. Z vděčnosti snědl vždy statečně vše, ať bylo cokoliv. Vymýšlela všemožné hry ve dvou, když postřehla, že hoch nerad vyhledává společnosti ostatních. Na jeho lavici bývala vždy kytička z Dézinčiny zahrádky: děvčátko mu chtělo dokázat, že dovede být věrnou přítelkyní a to ve zlých i dobrých časích, skrze zlou a dobrou pověst.

Andula následovala jejího příkladu; alespoň byla přívětivá a krotila svůj zlý jazýček, což bylo od paní Čečetkové hezké: vždyť i ona byla pevně přesvědčena, že Nat přece dolar vzal.

Nejvíc hochů se Natovi vyhýbalo; Dan však, ačkoliv jak se zdálo, jím pohrdal, přece nad ním bděl a jako by ho ochraňoval.

Často citelně potrestal, kdo se odvážil trápit nebo strašit přítele. Měl o přátelství takovém vysoké mínění jako Dézy a přes to, že byl mnohem hrubšího zrna, cítil pro Nata stejně vřele.

Jednou odpoledne Dan seděl u potoka, a pozoroval vodní pavouky. Tu slyšel na druhé straně za zdí rozmluvu. Eda, který byl velice zvědavé stvoření, byl v posledním čase jako na trní. Ne a ne vypátrat, kdo vzal tolar! V posledním čase začalo se totiž několik hochů domnívat, že snad přece jsou na nepravé stopě. Vždyť Nat všecko tak trpělivě snášel a tak úsilovně popíral vinu.

Tahle nejistota byla prostě k nevydržení. Eda už sám v soukromí pustil se několikrát do Nata, ačkoliv pan Bér výslovně všecky otázky té věci se týkající zakázal.

Teď také už dlouhou chvíli Nata trápil a první, co Dan uslyšel, když se u potoka usadil, bylo prosebné: „Ale nech mne už, Edo! Nech mne, já ti nemohu nic říci, když ničeho nevím. Je to sprosté od tebe, že po mně všady slídíš, když vám tatíček zapověděl. Však bys mně dal pokoj, kdyby Dan byl někde na blízku."

„Eh, já se Dana nebojím, takového křiklouna. Asi sám peníze Tomkovi vzal a o tom všem víš a nechceš ho prozradit. Tak, teď víš moje mínění."

„Ne nevzal, co si myslíš, a kdyby byl vzal, já první bych se ho zastal, je ke mně vždycky hodný," řekl Nat vážně.

V tom okamžiku Dan už zapomněl na pavouky a chtěl vstát, aby Natovi poděkoval, ale následující slova Edova ho zarazila: „Však já vím, že Dan přece tolar ukradl a dal ho tobě. Však to není vůbec nic divného, dříve se přece dlouhoprsťáctvím živil. A z nás kromě tebe nikdo o něm nic neví," řekl Eda.

Sám tomu nevěřil, co mluvil, ale doufal, že tím způsobem Nata dohněvá a vynutí z něho přiznání. Dílem se mu tento nešlechetný plán také zdařil, neboť Nat zlostně vykřikl: „Řekni to ještě jednou, a já hned půjdu k panu Bérovi a řeknu mu vše. Nechci dělat klepů, ale u všech všudy, necháš-li Dana na pokoji, řeknu to."

„No tak nejdřív jsi zlodějem a lhářem a teď ještě budeš podlec," vykřikl Eda s úšklebkem, neboť když Nat snesl osobní urážky klidně, nemyslil, že se hoch bude tak zastávat Dana. Nevím, co by byl ještě řekl, ale sotva tahle slova vyšla mu z úst, chopilo ho dlouhé rámě za límec, vyzdvihlo přes zeď a posadilo zrovna do prostřed potoka.

„Ještě jednou tohle řekni, a skoupám tě, že ti zajde řeč!" křičel Dan rozkročen nad vodou a potápěje pilně kluka do ní.

„Však já jen žertem," koktal Eda.

„Tys podlec, darebáku, proto, že z Nata chceš úskočně něco vynutit. Střez se, abych tě při tom ještě přistihnul, utopím tě na místě. Teď vylez a pakuj se!" křičel Dan až zběsilý hněvem.

Eda vzal do zaječích, ale sedací lázeň mu byla patrně k dobrému, neboť od této chvíle byl k oběma hochům neobyčejně zdvořilý, — jako by svoji zvědavost byl v potoku utopil.

Když zmizel, přeskočil Dan zeď a uviděl Nata, jak leží celý zmučen v trávě.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. - Tiskem F. Beauforta v Praze.

očník XVII. V Praze, dne 30. srpna 1912. Číslo 35.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času“ zdarma jako nedělní příloha.

. básní Bohumila Šafáře:

HOVORY K DUŠI.

I.

Dlouho my Duše půjdeme,
než k svému cíli přijdeme:

Nepůjdem' cestou, nemysli,
kudy už jiní mnozí šli,

nepůjdem ani nejkratší,
ani tou, jež je nesnazší.

Má-li cos vzácné, krásné být,
draze se musí zaplatit,

a vyjeté kde jsou koleje,
se dobré zrno neseje.

II.

Najdem' si cestičku neschůdnou,
trnitou, příkrou a trudnou.

Bojíš se, Duše? Opři se,
rámě mé něco již unese,

a na cestu než jsme se vydali,
se silou řádně jsme účty probrali.

V srdci mám klid a v srdci mám mír
a náhodný mně nezmátne vír.

Ač těžce a trudně, půjdu čist,
dalekým cílem silný, jist.

III.

Na cestě nebudou růže nám kvést,
červenou naději oblaka nést,

Za každou kapku krve, již ztratíme tam
tou cestou musíme přec' se dát.

Za každou kapku krve, již ztratíme tam
v srdci nám vzroste rudý drahokam,

za každou slzu, v prach cesty jež padne,
získáme démant krásy nedohádné.

Než k cíli přijdeme, snad ztratíme krev!
Rubíny, démanty bude znít ale náš zpěv!

—=o=—

OSUD CHUDÝCH VYSTĚHOVALCŮ V AMERICE.

(Just. A. Man.)

(Dokončení.)

Agenda italských konsulátů v New Yorku a New Orleans záleží nejvíce z hledání ztracených v Americe poddaných italského krále. Jako by chtěl hledat jehlu ve stohu slámy. Úřady americké samy kladou tomu překážku. Jednou docela nechtěla policie dovolit italskému konsulovi v New Yorku, aby si prohlédl policejní seznam zabitých, udávajíc, že v některých případech jest interesováno město a jest v jeho zájmu, aby věc udržena byla v tajnosti. Že byl zabit člověk? Co na tom záleží? Ostatně, to nebyl člověk, byl to jen „váp“, Dago. —

Nesmíme zlo svalovati cele na bedra americké veřejnosti, musíme se podívati také na druhou stranu věci, ke kořenu. Tam shledáme, že italští vystěhovalci mají v Americe ještě větší nepřátele, než jsou sami Američané, a těmi jsou jich vlastní krajané. Italové sami, hlavně ti, kteří přijíždějí z jižní Italie a Sicilie, jsou lidé suroví, nejnižší třída lidí, kteří přirozeně musejí být a jsou v opovržení národů jiných — i nás Čechů. Oni nemají citu sami ke svým krajanům. Zločinci jsou jejich předáky a vůdci. Italské čtvrti velkých měst jsou pařeniště zločinů a to nejhorších a nejhnusnějších. Kradení dětí, mrzačení jich k účelům žebroty, vendeta a prostituce bují mezi nimi přes všemožnou ostražitost policie. Proto jsou také v opovržení všech ostatních. Oni tvoří velikou většinu new-yorských „váps“. Žádný ubohý Slovák, který se do této společnosti dostane, nezůstane v ní. Jestli ho smrt neskosí brzy, sejde se svými krajany nebo Čechy a ti ho vyvedou z hlubin zkázy. Ital Itala nikdy nevyvede. Systém padronů bují v Americe právě tak, jako v Neapoli nebo na Sicilii a „borante“ (stravovatel), jak se zde říká takovému padronu, dodává své

krajany, právě z Evropy přijedší, kontraktorům a pomáhá je zavážet do vnitrozemí za všelikým klamným předstíráním, kde pak se stanou moderními otroky. Za několik stříbrných prodá Ital Itala do otroctví.

Italští konsulové, když hledají cestu svých zmizelých krajanů v Americe, dostanou-li se vůbec na nějakou stopu, pravidelně je vede až k nějakému „bordante" a tam končí. Dále se nedostanou. — Bordante svého krajana prodal. Ten pod falešným jménem nastoupil práci, a když byl zabit, bordante vyzvedne si jeho nedoplacenou mzdu, snad vezme pětku za to, aby mlčel — a věc je odbyta. On čeká na vystěhovalce, sotva s lodi sestoupí, a již je vede do svého stravního domu, kde je drží pod komandem a prodá do otroctví. Za tu službu mu musí jeho krajan ještě krvavě zaplatit. Sběratel censu v Possaic, v New Jersey, nalezl v jednom starém dřevěném domě, který měl pronajatý takový italský „bordante", — 350 Italů, kteří spali vždy ve dva a dva v jedné posteli, která jim byla pronajata na dobu osmi hodin. Potom na jich místa ulehli jiní dva, aby zase za 8 hodin byli vystřídáni jinými. Postele nezůstaly nikdy déle prázdny než pět minut, byly nečisté a celý dům se hýbal hmyzem a krysami. To je italský život v Americe.

Bordante jest prostředníkem mezi zaměstnavateli a svými krajany. Jest jim rádcem, tlumačem, bankéřem, důvěrníkem a hlavně — zrádcem. Za pár stříbrných namluví jim všechno možné a pošle je do otroctví kamkoli.

Tak roku 1909 poslal jeden bordante tlupu italských vystěhovalců do státu Severní Caroliny pracovati — na farmy. Když dojeli na místo, shledali, že se vlastně zapsali k nejtěžší práci na stavbě dráhy kdesi v horách, kam nemohli kontraktoři dostati žádných amerických dělníků. Tam byl jim dán za dozorce surový Irčan, a ten je honil jako otroky od svítání do tmy. Lámali skály a kopali tunely. Když se hlásili o výplatu, bylo jim řečeno, že si musejí napřed oddělat cestovné na místo, které za ně kontraktor zaplatil. Ve skutečnosti nezaplatil nic, poněvadž dráha je dovezla zdarma, jako své dělníky. Když konečně oddělali cestu, a hlásili se o peníze, bylo jim řečeno, že nyní musí zase oddělávat dlužný obnos za stravu. Tito lidé se dřeli čtyři měsíce, aniž dostali jediného centu mzdy. Konečně nabaženi takového jednání, sebrali se, a pěšky odcházeli z tábora. Dozorce jim zastavil cestu revolverem v ruce. Došlo ke rvačce. Byla povolána státní policie, a ta, nemohouc se s Italy dorozuměti, z[a]čala je násilím hnáti do vězení, poněvadž [j]
bylo kontraktorem řečeno, že na něho sp[á]chali vražedný útok. Zoufalí ubožáci postav[ili] se úředníkům na odpor a v zápětí váleli [se] dva v krvi na zemi mrtví. Zbytek byl odv[e]zen do vězení, kde prodleli celý rok ve vyšetřovací vazbě. Konečně se věci ujal italsk[ý] konsul a vymohl jim propuštění — když sou[dy] uznaly jejich nevinu. Kontraktoru, dozorci [i] úředníkům, kteří do nich stříleli, nestalo [se] nic. Proč také? Vždyť byli to jen „dejgové", „váps".

Jiný podvod páše se na podobných lide[ch] na západě. Dávají se jim místo mzdy v h[o]tových penězích směnky, podepsané zaměs[t]navateli. Nabídne se jim mzda vysoká, lák[a]vá, ale dá se jen směnka, která sice ne[] úroky, ale jest splatná až po roce. Když hl[a]doví Italové žádají na ni zálohu, nabízí [] jim 50 c. na dolar a oni, hladem donuceni, přijmou. Gray Grotehrs, Crushed, Rock Com[] v San Franciscu zaměstnávala Italy a vypl[á]cela jim mzdu vlastními obligacemi. Jeden [] nich byl uvědoměn o těžké nemoci své žen[y] v Italii a chtěl jeti ihned zpět. Od 18. květn[a] do 19. července chodil denně do úřadovn[y] společnosti žádati o peníze. Konečně, zoufal[ý] a odhodlaný ke všemu, dostavil se večer d[o] úřadovny, kde zastihl již jen pouze stenogr[a]fistku. Ta ovšem jeho řeči nerozuměla. It[al] resolutně žádal své peníze a když ubohé dě[v]če nemohlo mu vyhověti, zastřelil ji. Teprv[e] tato vražda vedla k přijetí zákona ve stát[ě] Kalifornii, kterým se nařizuje placení mzd[y] dělnictvu hotovými penězi.

Jestli přece se někdy někdo ozve a ujm[e] se záležitosti zabitého „vápa", pak jsou t[o] hrobníci a to jen tehdy, když si ubožák ušetř[il] několik dollarů, které má někde ve spořite[l]ně uloženy. Jest třeba soudního povolení, [a]by je banka vyplatila. To se snadno sprav[í].

U Hackensack na dráze Erie byl zab[it] Ital, Concetto Lafetta a nalezena u něho spo[]řitelní knížka na 400 dolarů. Co mozolů, pot[u] a snad i hladu representovala, těžko se domy[]slit. Za dva roky hledal Lafettu jeho otec [z] Italie a přijel s italským konsulem na místo, kde byl syn jeho zabit. Žádali soud, aby vyšetřil jeho pozůstalost. Soud jim oznámil, že pozůstalost byla již dávno zkoncována a to následujícím způsobem: Hrobník, jemuž byl svěřeno tělo Italovo k pohřbení, byl ustanoven správcem pozůstalosti a jako správce vyzvedl si úspory zabitého ze spořitelny. Poto[m] podal soudu tuto zprávu:

Rakev 500 korun, květiny 400 korun, ko

čáry k pohřbu 375 korun, balsamování 600 korun.

Soud přijal a potvrdil jeho účet. Zbylé dva dollary byly otci Lafettovu soudem odevzdány. Poněvadž syn byl zabit trestuhodnou nedbalostí železniční společnosti, otec obrátil se k soudům se žádostí o náhradu za život jediného syna, jenž byl jeho podporou v stáří. Ale soud případ vyškrtl na tom základě, že zákonitá doba dvou let, předepsaná k podání soudu na odškodné již prošla. Ostatně by to bývalo nebylo tak jako tak nic platno soudit se, neb sám nejvyšší soud Spoj. Států definitivně rozhodl v případu podobném, kde se jednalo o náhradu zabití Carmine Maiorana, že pouze občané Spoj. Států mají v podobných případech právo domáhati se náhrady. Jen oni jsou lidmi před zákonem. Chudý vystěhovalec jest pouze „váp", „dejgo" — „grýzr" nebo Hungarian.

—=o=—

JOSEF OPOČENSKÝ:

ZAKLÁDÁNÍ CÍRKVE.

(Dokončení.)

Pěkná modlitba, řekl jsem sám k sobě. Zatím však, aniž jsem si toho povšimnul, na místě, kde seděl neznámý muž, jehož ramena se dotýkal můj dech, seděla nyní ona první prostřednice a měla obličej v dlaních. — Na zádech, — zdá se, že jí praská jupka — hruď vozí se po okraji stolu. Její dech se podobá kovářskému měchu a její ruce, pákám lokomotivy. Teď se chytá dlaněma spánků — už zas rukama lomí. Nozdry se šíří — ruce tvoří klín, jakoby se chtěla vrhnout do hlubin. Vy se na to díváte — musíte, protože její sukně i levá dlaň dotýká se vašeho kolena. Je to komedie — myslíte si, nač je tohle dobrý, takovýhle prapodivný kumsty? Vy si raději koušete nehty, protože se bojíte, abyste nedostal závrať, anebo se stydíte, ani sám nevíte čeho.

Supání však nepřestává — ba, slyšíte už i nářek — zdá se, že přišla o hlas: áhyš — áhyš — i jo jo — áhyš — — áhyš — — — Konečně vysloví mrzutě — polohlasně:: „Pochválen buď pán Ježíš Kristus!" Hrobové ticho — „Až na věky buď pochválen pán Ježíš", zní přitlumeně odpověď spiritistů.

„Drazí přátelé! — hlas se zvedá — — Řekél jsem byl, — pochválen buď pán Ježíš, ale — ale — aj, buď pochválen pán Ježíš. — — — — Ach, já nešťastný — ach já přenešťastný, co jsem to jen dělal, čeho jsem se to jen dopouštěl? — hlas vzrostl — —

Žil jsem jako ti, kteří nemívají žádného nedostatku; mému jmění nebylo mezí. Ale nyní — nyní jest se mnou jinak. Proč jsem nenakládal lépe se statky svými? Proč jsem odstrkoval žebráky? — Ba — proč jsem je často i odkopnul, aniž bych jim čeho poskytnul. Proč jsem říkal — proč? — „Ó, moh ses taky narodit bohatým!" Proč jsem říkal: „Ó, kdo jen chce, může bejt každý bohatý." Ó, proč jsem jen tak činil? — Proč — proč — jenom proč? Já nemíval nikdy slitování nad chudým, mé ruce bývaly zavřené, já neměl nikdy starost o to, jak to bude za hrobem. Já doufal a věřil tomu, jak jsem byl naučený, že za mě umřel pán Ježíš. Ale nyní — nyní vidím jen samé sklamání. Nyní vidím, jak jsem se tuze sklamal. Mé nepravosti trápějí mě, kam se jenkoli ubírám, a odpočinutí nikde nenalézám. Ach já nešťastný, proč jsem se jen tak nechal klamat, proč — ach proč? Mohel jsem sobě neshromažďovať těch nebeskejch pokladů, kdebech b'l jinak činil. Ale aj — já — já jsem nikoho nemiloval, nikomu nic nepřál, žil jsem jen sám pro sebe, a tejď — ach — aj, takové trápení snášeti musím, áhyš — áhyš — ich jo — jóh —.

Ó přátelé drazí, nechoďte takou cestou, jako já šel, nedejte se nikým mást, dyby vám řekél kdo, co chtěl; nebo až byste jednou přišli do těchto míst, jak hrozné by bylo vaše sklamání! Ach, kýž mně je zase jen jednou mezi vámi život navrácen! Tu bych aj — nešel takovou cestou, jakou jsem někdy kráčel. Ó, smilujte se nade mnou, bratři, a odpuste mně mé předešlé tak hříšné jednání. Ach, odpuste — odpuste! Ach, proč jsem já jen odháněl chudinu od příbytku svého? Próóč —? ach próóč?

Teď se žena svalila se židle, padá na kolena, hází rukama, svírá pěstě, pak sepne ruce. Vás však bolí koleno, co to? Tu se rozpomenete, že jste nejspíš dostal hranatou levačkou.

‚Ach, bratří — drazí bratří! Smilůjte se nade mnou a poraďte — ach, poraďte, čím bych ukrotil hněv svrchovaného Boha, zdaž by mně ulevil, zdaž by mně ulehčil; ach, pomozte, bratři! — Leží na stole, pláče: áhyš — áchyš — i jo jo — jo jo.

Jemným hlasem, jako z temna těší ji Sezemský: Doufej, bratře! Bůh i k tobě bude jednou laskav a promine tobě něco z dluhu tvého!

Vás však napadá myšlénka: „Do posledního haléře."

„Ó modlete se za mně, bratři — pokračovala prostřednice — a pomněte, jest-li se neobrátíte, že i vás podobný los očekává! Držte se té pravdy, kterou řekl Kristus Petrovi: Petře! — ty jsi skála a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné ji nepřemohou. Aj — toť ta skála — věda spiritická, kterou aj — brány pekelné nepřemohou. Ach, ano — aj — já také tu naději mám, že i mně jednou Bůh můj uleví a z tohoto trápení vysvobodí. — Buďte s Bohem!"

Hrobovým tichem ozývá se hlas spiritů: „Sprovázejž tebe — — — a siliž tebe — — — a dejž tobě — — —" více nerozumíte. Prsa prostřednice se ještě chvíli zdouvají, pak sebou šikovně trhne a je po všem. Teď troška šumotu, šeptání a zas, ale už bez supání: „Dej pánbu dobrej večír! Ó jak velice jsem ráda, že jsem vás takto nalezla. Zdaliž neposlouchala jsem všecky řeči vaše? Vždyť jsem sestra tvá, ó bratře! — vlastně řekél jsem sestra, — já jsem bratér tvůj, ó bratře můj! (Mně zemřel šestiletý bratr a jedenáctiletá sestra.) Ó nebudiž tak nevěřící, ale věřící! Či snad neznáte mne přátelé drazí? Já vím, že mne neznáte, ale mohli byste mě znát. Zvláště někdo by mě mohl znát; ale — ale — ach. — Ó pomocte mně, přátelé drazí, pomocte mně a nedopusťe, aby bratér můj stále bloudil, nebo aj — jest to bratér můj. Ó pomocte — pomocte, a přičiňte se všemožné, vždyť jest to

i povinnost vaše, abychom se jednou všichni zde šťastně shledati mohli — s Bohem na shledanou!

Opět ruch a šum. Jední tvrdí, že tohle byl duch Honzíka Šimkova a druzí, Ančete Zavrtálkova; — někdo, že Svobodova Pepika a jiní že Čurdovýho Fančátka.

— Jestli pak vy jste znal toho ducha? ptám se Prklínského.

— Ne, támhle dole povídali, že to snad byl Jan Šimků vod zdůli, co se na vojně zachtřelil.

— Ó já zas dobře vím, co to bylo za flintu!

I — tys ho snad neznal....

— Znal neznal, ale vím dobře, kam to mířilo.

Opět ticho. — Paní Sezemská má drobnou dlaň na čele; nesúpe, nemlátí sebou, sedí jako každý jiný smrtelník, který chce přednášet a čeká, až přijde ona příhodná vteřina, kdy vlna zvuková nezůstává vězet v hrdle:

„Drazí přátelé! Jest mi velikým potěšením, že vás takto shromážděné mohu nalézti. Jest to největší oporou mého ducha, když vidím vaši vytrvalost a odhodlanost. Slovo Kristovo budiž vám zbraní nejvýbornější, proti útokům ducha nepřátelského. Ten visící Kristus budiž vám v každé době útěchou a oporou a blaze tomu, kdo jeho se drží. On to jest, ten Kristus trpící na Golgatě, kterýž řekl svému nejdražšímu učedníku: „Petře! Ty jsi skála a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné nepřemohou jí. — Nedejte se svoditi — vězte, že jen spiritismus jest ta skála, že jen nohy spirity stojí na skále, ostatní všecko klesá v propast a hlubinu. Kdo má uši k slyšení, slyš, co duch praví církvím. Tato slova píše miláček Páně svatý Jan ve svém zjevení: Nechať tedy jsou otevřeny uši vaše všelikého času, aby, jakž byste uslyšeli přelíbezný hlas ducha svatého, který volá na svou církev, jakožto nevěstu vyvolenou, kteráž jest jedině věda spiritická, jakmile, pravím, uslyšíte hlas bratří záhrobních, jenž jsou ten duch svatý, tu naslouchejte — —"

Poněkud delší pomlčka, pan Sezemský se dívá na hodinky.

„Tu naslouchejte vděčně a s radostí jejich volání — s Bohem, na shledanou!"

V tom okamžiku se rychle pan Sezemský i jeho paní oblékali, jako jiným tak i mně podávali ruku se slovy: „Tak jen vždy podle pravdy a bez rozčilování!"

— Ano, pane Sezemský, já vám taky přeju, abyste se rozhojňoval jenom v pravdě, a zdálo-li se vám, že jsem se rozčílil, pak to byla jen horlivost pro pravdu. S vámi bych chtěl mluvit. A to zas jen dle pravdy, ale s ženskými nikoli, ty jsou jak se říká: Dlouhé vlasy, krátký rozum.

Pan Sezemský se pousmál a na to odešel. Za ním trousili se také ostatní spirité a já mezi nimi. Můj soused mě ve dveřích zmerčil a povídá: Počkej, Josefe, půjdu taky — potřebuju s tatínkem něco promluvit.

Zatím přinesl hospodář bochník chleba a housku másla na talíři. A že nás zůstalo ještě dost, jak u nás říkáme, na čumendu, šlo to obé jako na dračku.

— Poďte si taky ukrojit! řekl hospodář laskavě.

Ukrojil jsem si. Sotva však začnu bezstarostně pojídat, přistoupí ke mně vysoký štíhlý mladík a povídá: Poslouchejte, rád bych věděl, jak je s tím vaším pocitem, nemoh byste mně to říct eště jednou?

— Inu, nestojí mně to skoro za to, abych se tu znova roztahoval, ale když chcete — — —a vypravoval jsem mu upřímně znova.

— Mě se to ňák nezdá, kroutil mladík hlavou.

— Že se vám to nezdá? Pak jste mně nemusel obtěžovat. Ta vaše komedije a ty mizerné duchy se mně zdají tím míň.

— Poslouchejte, já jsem támle ty prostřednice syn! ukazoval na řečnici.

— To vám asi málo platí pro duši.

A už zas přistoupil jiný, jedné prostřednice muž: Tak se mě zdá, podle tak všeho, že vy myslíte, že jste jako něco víc než my?

— To není pravda, já vím, že jsem hříšník, proto se kořím pod Boží milosť, ale vy chcete všecko zaplatit do posledního haléře!

— Ale poslouchejte, dyť i u toho mizerného soudu musí člověk všecko zapravit, když je vinen, jak pak tedy před vševědoucím Bohem?

— Dobře máte, ale když přijde král prohlížet trestnice, kdo mu může zabránit, aby některého zločince nepropustil? A Boží milosť je větší, než milosť královská.

Tu se blíží ta zamilovaná řečnice, tulí se, usmívá se, chytí mě kolem krku a šeptá mně do ucha: I já jsem se na vás s radostí dívala, jako vy máte krásnou vejřečnosť.

— Vejřečnosť nevejřečnosť. Pravda je ta nejlepší vejřečnosť. Ale prosím vás, šeptal jsem taky do ucha, — tohle není hezký, že tak u toho súpete a pak — takovýto roztahování — — toho já bych deň váma neďál.

Tu mě pustila, málem bych řek, že toho byla škoda — couvala pozpátku a šklebila se. Zatím se strhl v světnici hluk a já nemoh pochopit, co by to bylo. Hospodyně, známá pod jménem panímámy, stála uprostřed světnice, mlátila rukama kolem sebe a hrozila pěstí do neurčita.

— Buď tiše, buď tiše, krotil ji hospodář, a ona jakoby neslyšela: „Každej chlap mizerná přijde a chce nám tu naši vědu rozbourat. Ale dyby všichni čerti z pekla přišli, já se jich nebojím, já je vyhážím, že poletěj přes panskej háj!

— Buď tiše — —

— Nebudu, je to pravda — ale my se nedáme, my se takle eštěvíc posilníme, to je naše posila, jestli nám to někdo vyvrací — — —

V tom jsem poznal, oč běží, a vyrazil jsem dvéře. Za mnou šli ostatní. Když byli sousedovi venku, řekl vejměník synovi: Víckrát ať mně toho kluka sebou nikam nevemeš! — Co mohlo bejt krásnejch projevů, — tolik prostřednic, tolik znamenitejch prostřednic — a to nic — fuj — sakramenckej kluk...

—=○=—

VOJTĚCH ZDÍK:

NA SLUŽBĚ.

(Úryvek z netištěných „Paměti chudého hocha".)

Ministroval jsem celá tři léta. Poněvadž mně služba kostelní zabrala čas jen ráno před školou a zřídka v době vyučování odpolední, byl jsem po 3. hodině odpolední volný; pře-

mýšlel jsem tedy já i mami, čeho se chytit, jak si něco přivydělat ještě, neboť potřeby mé vzrůstaly. Mami se dařilo stále chudě, a obec denního poplatku 10 krejcarů na mou výchovu nezvýšila. Výdělek našel se záhy.

Panský hajný Winkler, s nímž mami jako lesačka a svolavatelka žen na lesní práci byla dobře známa, nabídl se, že jí vyveze na najatý kousek pole svým potahem hnůj, zaoře, na podzim brambory domů sveze a i pařezy s Krovaře přiveze, budu-li u něho od května do žní pásat dvě krávy. Mami svolila; myslila, že to pro dvanáctiletého už chlapce nebude nic těžkého, že bude zbavena starostí o potah a ušetřených na něm peněz, že užije k zaplacení daní, úroků nebo nájmu z pole. Tak stal jsem se tedy pasákem u hajného, který tehdy bydlel u Kobyly.

Necítil jsem sice v sobě žádných schopností ani chuti k tomuto povolání, ale postoupil jsem velice záhy na krmiče, vozku, ba i malé děcko jsem musil někdy chovat. Každého dne po odpoledním vyučování šel jsem s několika spolužáky přes panská luka ke Kobyle a zde se v rybníku napřed řádně vykoupal; při tom byl bych se jednou málem utopil, vskočiv omylem do rybníka na místě určeném pro ty, již uměli plovat, ale dva silnější hoši mne vytáhli ještě v čas. Po lázni šel jsem k hajnému; tu vyhřívala se u okna churavá jeho žena, trpící už delší dobu souchotinami, na lavici u kamen převazovala si její matka hnisající ránu pod kolenem, na zemi hrálo si bledé, uplakané děvčátko asi tříleté, na posteli leželo neduživé nemluvně, kost a kůže jen.

Ponurý tento obraz vídal jsem s nepatrnými obměnami skoro denně. Tísnivé ticho přerušoval jen chvílemi kašel souchotinářky, sípavý pláč nemluvněte a mrzuté bručení nevlídné stařeny. Obdržev krajíc domácího chleba odvázal jsem ve chlévě krávy, připoutal je navzájem za rohy řetízkem a vedl na panská draha pod Rýzemberkem.

Odtud mohl jsem pozorovat značný kus pěkného okolí demkovského; přehlédl jsem lesy, pole, luka a ruch na nich i po cestách od Korábu a hluboké hory přes Bezný a Čepici, v dáli leskl se přede mnou na kopci kostel sv. Anny na Tannaberku, valný kus průsmyku všerubského ležel tu přede mnou. Když jsem došel s kravami po drahách dále, rozkládalo se pod nimi Kouto, Starý a Nový Dvůr, viděl jsem i chodské vesnice Spáňov, Mrákov, Kyčov, přímo pak skoro proti sobě na západě Tuhošťany s vysokou, oblou kostelní věží uprostřed, nad nimi na vrchu kostelík sv. Vavřince. Konečně dopásl jsem po západu slunce až k vysokému lesu přímo pod zříceninami hradu, a tu změnilo se panoráma, nový kraj široko daleko rozprostíral se přede mnou přes Zahořany, Chrastavice až k Milavči. Po celé délce drah zvedala se po pravé straně v oblouku do výše myť, přecházející nahoře v dorostlý les, s jehož nejvyššího temene shlížel vážně do kraje rozbořený Rýzmberk. Na pastvě té mohl jsem pozorovati vlak od okamžiku, kdy se objevil u hluboké hory, až když dojel na kopec za Spáňovem, k tak zvanému Kočárku.

Nejraději díval jsem se z té krásné krajiny zpět, na Demkov s červenou bání osamělého kostela na kopci a vysokým Korábem za ním. Stesk divný, jakýsi tísnivý pocit zmocnil se mne při každém pohledu, ač jsem před nastoupením služby u Winklera často celé půldne býval na pasece, sbíral třísky u pařezů nebo v mýtí jahody. Ale poněvadž jsem tu nyní byl v cizích službách, musil u Kobyly bývat i přes noc, zdálo se mně, že jsem od milého domku pod Škarmanem a jeho okolí na míle vzdálen. Stesk zvyšovala i samota, která tu byla jediným mým průvodcem, neboť jiný na panských drahách pást nesměl. Slyšel jsem jen jednotvárné chrupání trávy a bzukot hmyzu krávy oblétajícího. V pocitu radosti z pěkné vyhlídky, jasného teplého počasí, krásy vůkolní přírody a stesku po domově, volnosti, zazpíval jsem si někdy školní píseň, někdy přezpíval všecky písně, jež jsem znal, i kostelní; jindy čítal jsem z rozbité učebnice dějepisu nebo z „Malého čtenáře", skloňoval všecka vzorová jména podstatná, přídavná i slovesa časoval, zopakoval si ve škole tolikrát slyšené: Hlavní poloostrovy evropské jsou: Kanin, Kola, Skandinavie poloostrov Jutský atd. Ba i celou ministrancí a úryvky známějších žalmů jsem hlasitě odříkával. Ženy jdouce z lesa a naslouchajíce mně, říkávaly: „Chlapče, chlapče, z tebe bude přece jednou velebníček!" Když mně došlo vše, čím bych si chvíli ukrátil, často jsem si ze srdce poplakal. Krávy jsem musil stále držet na řetízku a nemohl si tedy trochu povyskočit nebo zahrát.

Tak byl jsem na pastvě do osmi hodin večer; pozoroval jsem západ slunce, dojalo mě klekání, jež slyšel jsem ze všech vesnic. Pak hnal jsem domů, díval se jen na Demkov a litoval, že tam nemohu jít aspoň na noc. Když jsem přivázal v chlévě krávy, pomohl jsem děvečce udělat pro ně pití, nanesl do kuchyně dříví a čekal trpělivě už na večeři, pozůstávající z kusu chleba a polévky, jež se připravovala tím, že se do vařící vody nalilo trochu kyselého mléka, vsypalo několik lžic

mouky, řádně zamíchalo a vlilo na velikou mísu, z níž jsme všichni jedli společně. Že mně nechutnala a že jsem vzpomínal na kávu, již jsem míval k večeři doma, netřeba podotýkati. Po večeři donesl jsem ještě vody do několika hrnců a teprve po desáté hodině šel jsem si lehnout. Spal jsem na půdě u komína na zemi, později tamtéž ve staré, zpuchřelé a stále praskající posteli, pod hlavou maje jeden polštář nacpaný slamou a druhý kotejší, přikryt houní. O toto lůžko dělil jsem se někdy s nejstarším synkem hajného, hochem asi devítiletým, neveselým, bledých lící a na svůj věk neživým, váhavým. Opodál na druhé straně rozsáhlého podkroví spali dva synkové hostinského u Kobyly, mladíci daleko starší, kteří už pracovali v demkovské přádelně.

Ráno budila mě děvečka už před čtvrtou. Oblékl jsem se, protřel ospalé oči a chvěje se ranním chladem odvázal krávy a vedl je na pastvu. U rybníka, z něhož vystupovaly husté páry, přivázal jsem je ke stromu, umyl se řádně v studené vodě a utřel se podšívkou kabátu. Pásl jsem ráno buď zase na drahách pod Rýzmburkem nebo na malých drahách u splavu hned na druhém konci rybníka. Smáčel jsem bosé nohy v studené ranní rose a pozoroval okolí, jež probouzejíc se k dennímu ruchu zdálo se mně jiné než za teplého dne, vše jevilo se v barvách jasnějších, čistších. Sám byl jsem mysli radostnější, neboť jsem se už těšil na domov.

Před sedmou hodinou hnal jsem krávy zpět, přivázal ve chlévě a nečekaje ani na polévku k snídaní, běžel hned domů. Tu jsem se řádně umyl, oblékl lepší šaty, obul, nasnídal a šel do kostela ministrovat, pak do školy. Doma i ve škole mě všecko těšilo, hleděl jsem využiti všeho a přál si, aby vyučování trvalo déle, abych nemusil zas tak záhy ke Kobyle.

Polední přestávky užil jsem k rozmluvě s mami. Vypravoval jí o svém nynějším zaměstnání, posteskl, že mně u hajných nechutná jídlo, že je mi ráno zima, že mně krávy často šlápnou na bosou nohu, že se po mně rozhánějí, aby mne trkly a podobné oprávněné stesky jsem tu přednášel. Mami uznávala, že to není pro mě vhodné zaměstnání, že se k takové službě nehodím, ale říkala: „Věřím, že pro to nejsi, ale považ, co mně všecko hajný za to svým potahem dá udělat; to bych musila za to platit jinak kolik zlatých."

Po odpoledním vyučování šel jsem zase nerad po lukách ke Kobyle. Tak opakovalo se to denně, s tím rozdílem, že ve středu na večer mohl jsem běžet domů a vyspat se tu, neboť ve čtvrtek, kdy nebylo po celý den vyučování, pásl jsem až po mši po celé skor dopoledne; pak jsem šel domů k obědu a od poledne s mami do lesa na dříví, na šůty, ne bo s kamarády na jahody a maliny. Před čtvr tou hodinou jsem zase chvátal ke Kobyle Na ty dva dny jsem se už těšíval od nedělníh odpoledne, že se aspoň na několik chvil zba vím nemilé mně služby a užiji domova, kte rého jsem si teď tím více vážil.

Nejvíc mě mrzelo, že jsem musil vykoná vati čím dále tím více různých prací, ač jsen byl zjednán jen na pasení a o podobných vě cech nikdy se mně nezdálo, musil jsem hřebel covat a čistit krávy, vyházet z chléva hnůj a nastlat nové stelivo, osekat celou hromadu klestí, zametat dvůr a kůlnu. Ba jezdil jsem s vozem i na louku pro seno, do lesa pro dříví sám jsem musil krávy zapřahat, nevěděl, kan co patří. Ve chvatu jsem se často poranil o ře těz, lopatu nebo vidle; nejvíce strachu jsem užil při upevňování popruhu pod břichem krav

Nejhůře bylo s jízdou; neuměl jsem s vozu nebo z povzdálí řídit váhavé spřežení, nevěděl jsem, kdy třeba vykřiknout hót, bísta ou nebo čehý, nedovedl jsem se vyhýbat jiným povozům. Bylo-li třeba zahnout na jinou cestu nebo udělat volné místo, musil jsem uchopit krávu za řetízek u rohu a zatáhnout i na tu stranu, kam bylo nutno zajeti. Měl-l jsem jet s kopce, zabrzdil jsem ne hned na začátku, ale když už vůz rychle sjížděl a provazy od prostranků zaplétaly se kravám mez paznehty; neboť malý dvanáctiletý vozka krá čel vedle vozu jako tělo bez ducha, bez zájmu o svěřené spřežení, byl by nejraději všeho zanechal a utekl domů k mami a pomáhal j na poli, v lese nebo kdekoliv jinde!

Což jel-li jsem s prázdným vozem, nebylo tak zle; ale byl-li vůz naložen, umíral jsem strachem před každým zahýbáním, výmolem ba i před každou louží. Zvláště dvě takové jízdy vryly se mi hluboko do paměti.

(Dokončení.)

DROBNOSTI.

Z Palackého korespondence

o pomník Žižkův v Táboře zachovaly se dva dopisy Mladý sochař Myslbek vytvořil postavu Žižkovu pro náměstí táborské r. 1877. Bohužel spadla a rozbila se takže jen poprsí Žižkovo uloženo na paláci staré rad nice táborské. Nový pomník jest od Josefa Strachovského. Fr. Palacký prohlédl si model Myslbekův a napsal táborskému komitétu: „Co do nápisu, jenž by na pomník postaven býti měl, jest mé zdání, aby na sochu dole v kruh postaveno bylo pouhé jméno Jan Žižka z Trocnova i z Kalichu, beze všech dalších přídavků. Potom ale na podstavec aby zasazena byla tabule měděná s nápisem: Zakladateli Tábora vítěznému obhájci národu, na památku postavili vděční po

tomci r. 1875. Šíření slov bylo by tuším netoliko zbytečné, ale i neslušné: pomník nestaví se pro lidi, kteří by teprv z něho dovídati se měli, čím Žižka byl světu a národu našemu. Náboženských sporův netřeba více dotýkati se, ježto v potomstvu pozbyli své váhy. Přídavek ve jménu: „i z Kalicha" postačí k označení věci samé, a zdá se mi tím potřebnějším býti, an Žižka vystaviv si hrad toho jména, sám napotom výhradně dle něho se psával. V Praze, 6. Oct. 1874. — Co se týká modelu Myslbekova, Palacký psal druhý list z 23. října 1874, v němž citoval o Žižkovi známá místa svých Dějin a končil: „Ačkoli těžko jest ručiti za dokonalost podoby zhotovené dle pouhého popisu: předce nemohu než chváliti model od umělce toho postavený a svědčím, že k historické pravdě více se blíží, nežli kterýkoli jiný Žižkův obraz mně posavad známý." — — Strachovského podoba Žižkova značně se od Myslbeka odchyluje. —

DĚTSKÝ KOUTEK

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

„No, ten už tě nebude trýznit. Kdyby se opovážil, hned mi to řekni, slyšíš?"

„Eh, co, ať si o mně mluví, co chce, už jsem tomu zvyklý, ale tobě ať dá pokoj, nač do tebe šťourá?"

„A jak víš, že nemá třebas pravdu?" řekl Dan, odvrátiv hlavu.

„Co, — že nemá pravdu o tolaru, a o tobě Dane?" zvolal Nat celý vyděšen.

„Nu ano, co se divíš?"

„Ale tomu já nevěřím. Ty vůbec nejsi lačný peněz, máš raději brouky, hmyzy a takové věci," zasmál se Nat nedůvěřivě.

„Ale síť na motýle si přeji zrovna tak jako ty housle . . . proč bych tedy nemohl peníze na síť ukrásti?"

„Já nemyslím, že bys ty je byl vzal. Ty člověku někdy nameleš, ale lhářem nejsi a proto také nejsi zlodějem," řekl Nat a vrtěl vytrvale hlavou.

„A přece jsem obojí dělával! Co jsem se já už nalhal, a jak mne to teď mrzí! Nu a na cestě od pana Páže kradl jsem ze zahrad co se kde dalo, když jsem hladem nemohl dále," řekl Dan, mluvě drsně a nepřívětivě, tonem, který si v posledním čase už skoro odvykl.

„O Dane, prosím tě, neříkej, že tys to byl. Ať vzal tolar kdo vzal, ale jen ne ty!" zvolal Nat tak zarmouceně, že Danova tvář se vyjasnila, a jak rychle obrátil hlavu, zjemnil se podivuhodně jeho dříve hněvivý obličej. Bylo vidět, jakou má radost.

„Nu tož já nic nebudu říkat, však se už nějak protlučeme, ale nesmíš se trápit."

Nat se zamyslil nad tímto novým výrazem v Danově tváři. Potom sepial ruce a v návalu citu úpěnlivě prosil: „Mně se zdá, Dane, že ty víš, kdo je vinníkem, prosím tě pěkně, přinuť ho, ať se přizná. Neboť mně se zdá, že už to opravdu déle nevydržím. Kdybych věděl, kam se obrátit, hned bych odsud utekl, ač mám Plumfield tolik rád! Ale víš, že já nejsem smělý, veliký a silný jako ty. Musím tu zůstat, a čekat, až se někdo přihlásí a ukáže jim, že jsem je neobelhal." Nat vyhlížel velice nešťasten. Dan toho déle nesnesl, ale zamručel pouze v odpověď:

„Nu však nebudeš už dlouho čekat," a rychle odešel.

Nějaký čas ho potom nikdo ani nespatřil.

„Co je Danovi?" ptali se hoši jeden druhého v neděli, jež tento hrozný týden ukončila. Všem se zdálo, že se ani neděle nedočkají. Dan byl často zamlklý, ale toho dne byl úplně zamlklý a nemohli z něho dostat ani slovíčka. — Když šli procházkou, oddělil se od ostatních a přicházíval pozdě domů. Večer nepromluvil slovíčka, nýbrž sedával stranou od ostatních ve stínu a býval tak zamyšlen, že někdy nevěděl, o čem ostatní mluví. Když mu paní Jožena ukazovala neobyčejně dobrý prospěch ve svém zápisníku, ani se neusmál a řekl smutně: „Vy tedy myslíte, že jsem se polepšil?"

„Velice, znamenitě, Dane. Mám z tebe opravdovou radost hochu, vždycky říkávám, že bylo pouze třeba trochu ti pomoci. Jsem teď hrda na tebe."

Pozvedl k ní oči se zvláštním výrazem. Zračila se v nich hrdost i láska, ale i smutek. Nerozuměla jeho pohledu, ale později si naň vzpomněla.

„Bojím se, že budete zklamána, ale snažím se," pravil potom, zavíraje knihu, aniž měl jen špetku radosti ze stránky, o které jindy rád dlouho hovoříval.

„Chybí ti něco, drahoušku?" řekla paní, kladouc mu ruku na rameno.

„Bolí mne dnes zase trochu noha, myslím, že bude líp, lehnu-li si."

„Dobrou noc, matičko!" dodal a držel chvíli její ruku na své líci, potom odešel, jako by se byl rozloučil s něčím velice drahým.

„Ubohý Dan, bere si Natovo provinění příliš k srdci. Podivný hoch! Jestli pak mu někdy zúplna porozumím?" pravila si paní Jožena. Byla ráda, že se hoch tak polepšil, ale stále poznávala, že je záhadnější, než se domýšlela. Nejvíce bolelo Nata, když Tomek jednoho dne za ním přišel a pravil mu — přívětivě sice, ale pevně: „Nechci tě urazit, Nate, ale, vidíš, nemohu se dát připravovat o peníze. A tak si myslím, že bude dobře, když

rozpustíme spolek," a s těmi slovy vymazal firmu:

„Tomáš Bangs & Spol."

Jak pilně shledával Nat vejce, a jak správně účtoval! Mimo to uschránil si pěknou sumičku pro sebe při tom obchodě.

„Oh, Tomku, musíš mi opravdu tohle dělat?" a Natovi bylo jako by jeho dobré jméno bylo navždy pošpiněno v celém obchodním světě.

„Ne, nelze jinak," řekl Tomáš pevně. „Emil mi povídal, že jakmile někdo uteče s kasou (to znamená, když vezme nějaké peníze) nějaké firmě, tak jeho společník ho zažaluje, dá ho stihat a vůbec se ho zřekne. Tys mi teď také utekl s kasou. No já tě sice nedám stihat, ale po našem spolku je nadobro. Ten se nedá již udržet. Já už ti nevěřím a nechci k vůli tobě přijít o celé své jmění."

„Já tě, Tomku nemohu nutit, abys mi věřil, a ty bys ode mne peněz nepřijal, ačkoliv bych ti věru rád dal všecky své tolary, kdybys řekl, že jsem ti tvůj jeden nevzal. Alespoň mi tedy dovol hledati za tebe vejce dále, však mi za to nic nemusíš dávat, udělám vše zdarma. Vím, kde snášejí a rád to dělám."

Tak a podobně prosil Nat. Ale Tomek jenom zakroutil hlavou a jeho přívětivý obličej nabyl tvrdého výrazu, když krátce odvětil:

„Nemohu. Nejde to. Škoda, že víš o hnízdech, raděj kdybys o nich nevěděl. To ti povídám, ať mi nepytlačíš a ať mi neprodáváš vejce na vlastní vrub!"

Ubohý Nat! Byl do duše pokořen a uražen; nemohl se ani vzpamatovat. Nejen že ztratil soudruha a přítele, ale po jeho dobrém jméně bylo veta. Je vyloučen z obchodního světa a cejchován! Jeho slovu nikdo nevěří, ať se namáhá jak namáhá, aby minulost napravil; jeho jméno je potupeno a obchod zničen.

Ve stodole, obchodním ohnisku hochů, nikdo už ho nezná!

Černá i Rouska se mohou ukvokat, — pro něho to nemá žádného již významu! A zdálo se, jakoby slepice cítily, že hoch je nešťasten: vajec ubývalo, neboť je zanášely na místa, kde jich Tomek nenašel.

„Alespoň slepice mi věří," řekl Nat, když o tom doslechl; ačkoliv se hoši tomu smáli. Nat měl ze slepic radost, neboť člověka v neštěstí potěší často i důvěra němé tváře. Tomek však se na dále s nikým nespolčil, neboť jak dříve každému slepě věřil, tak nyní začal být velice nedůvěřiv ke každému. Eda se mu sice nabízel za společníka, ale hoch odepřel, a to mu sloužilo ke cti.

„Víš," pravil, „možná, že se později dokáže, že Nat peníze přece jen nevzal a my bychom třebas zase mohli být ve spolku. Nevím, dožijem-li toho, ale přece raději nechám místo nějaký čas neobsazené."

Zatím si vzal Tomek na pomoc Vilíka. Jeho mohl jedině do obchodu pustit. Trochu ho cvičil, jak má vejce vybírat, aby se mu dostala celá do ruky. Odměnil ho někdy cukrátkem, jindy jablkem. V pondělí po oné neděli, kdy Dan byl tak smuten, hlásil Vilík svému zaměstnavateli: „Jen dvě dnes."

„Čím dál hůře, nikdy jsem neviděl takových protivných starých slepic," bručel Tomek a vzpomínal na doby, kdy míval pět až šest krásných vajíček. Dej mi je do klobouku a podej mi nový kousek křídy. Musím si i to zapsat, jakáž pomoc."

Vilík vylezl na starý mlýnek, a nahlédl otvorem dovnitř kde Tomek míval uschovanou křídu.

„Jemináčku, tam je peněz!" zvolal náhle.

„Ale co by! Však už tam jakživ krejcaru nedám!" řekl Tomek.

„Ale vždyť je vidím — jeden, čtyři, sedm — dva dolary," tvrdil Vilík, který si nikdy s počítáním peněz nevěděl rady.

„Ale co meleš, prosím tě?" a Tomek vyskočil na mlýnek, chtěje si vzít křídu sám a byl by překvapením sletěl: ležely tam opravdu čtyři lesklé čtvrtdolary, a u nich lístek s nadpisem: „Tomáši Bangsovi."

„Ke všem kozlům!" vykřikl Tomek a popadnul peníze. Jako vítr vyletěl s nimi ze stodoly!

„Všecko je v pořádku, už mám dolar. Kde je Nat?" křičel.

Nata brzo našli, a jeho radostný údiv byl tak prostý, že málo kdo pochyboval o pravdivosti jeho slov, když prohlásil, že ani teď neví o penězích ničeho.

„Jak bych je mohl vracet, když jsem jich nevzal? Už mi přece jednou věřte a buďte ke mně zase přívětiví," řekl tak prosebně, že mu Emil položil ruku na rameno a ujistil ho, on že mu teď věří.

„A já též a mám srdečnou radost z toho, že tys to nebyl kamaráde; ale kdo to k čertu byl?" řekl Tomášek srdečně, potřásaje Natovou pravicí. (Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 6. září 1912. Číslo 36.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

B. ŠAFÁŘ:

BUĎ TICHÁ...

Buď tichá, Bolesti, buď jemná, diskrétní,
když řvát se nejvíc chce, stlum zúplna svůj hlas,
buď jako paprsek večerní, podletní,
nad mrtvou přírodou, jenž resignačně zhas'.

Buď tichá, Bolesti, a hrdá buď až k pýše,
ni jedním pohledem své rány nedej znát,
v hlubiny duše své rad'š sestup v černé skrýše,
jak temný šílenec tam můžeš řvát, se smát.

Však nikdy, Bolesti, mi nechoď na ulici
svlečena do naha, jak mrzký šarlatán,
soucitné pohledy, jenž chytá na udici
karmínem zbarvených a umělých svých ran.

A do hospod mi nechoď s opilců zástupem,
se srdcem alkohol kde nízce blábolí,
kde zapomenout chtí v omámení tupém.
Och, nechoď do hospod, tam všednost hlaholí.

Však musíš-li už přec' si požalovat komu:
tož vyjdi za město, do luk a do polí,
a den když zhas' a večer je pln fialových tónů,
svou žalost tiše svěř aleji topolí.

•

MÁ DUŠE...

Má duše, chvěješ se a propast cítíš všady,
ty, jež vždycky odvážná, jsi chtěla z všeho pít.
Či, snad-li bojíš se? Vstříc omamné nám voní sady!
A ty by's bála se jich vůní opojit?

Co na tom sejde, kterýs' květ že snad i jed skrývá?
Umříti v středu jich, to vždycky krásné je;
A úskočná-li smrt z květu na nás kývá,
strachem se srdce mé dost málo nechvěje.

Jen pohleď, duše má, jak svět je krásný kolem,
jak do šíra se pnou úsměvná oblaka.
Strom pro tě střáší květ a trávy chvějí stvolem..
A tebe krása ta už pranic neláká?

Bůh sladký, dobrý, s očima dítěte
dnes v noci vstoupil na zem v sladkém roztoužení,
a všechnu něhu svou a tajemství svá pro tě
v kalichy květů vložil v tichém snění.

Pojď, duše, pojď! Srdce úzkost svírá,
z pokladů života, že nelze žít je rázem.
Jak nekonečnost žití tvá v něj byla víra
a nyní bojíš se, když Bůh můj vstoupil na zem.

Pojď, duše, pojď! Vstříc omamné nám voní sady,
tisíce květů v cestu nám se stkví.
A k smrti zemdleni-li přijdem do zahrady,
květ s kalichem se skloní a v rose dá nám vypít svoje tajemství.

—=o=—

S. KONDURUŠKIN:

STÍN TOLSTÉHO.

Při západu slunce se na stepi od vyvýšených předmětů kladou po rovinách ohromné stíny. Jde člověk po temeni chlumu, po kraji horizontu, zamyslil se a nepozoruje, že vedle něho gigantskými kroky tiše jde mnohokilometrový stín, hází rukama po polích a údolích.

A po celou dobu, co jsem jezdil po pokrovské a patrovské volosti (samarské gub.), kolem býv. statku L. N. Tolstého, a rozprávěl se sedláky, po celou dobu se mi zdálo, že nad tím krajem po stepních dolinách a chlumech Obščího Syrtu*) lehl veliký, tichý stín velikého člověka.

On sám, takový mírný a maličký, t e l e s n ě m a l i č k ý, jde kdesi daleko po horizontu, mlčelivý, zádumčivý a p r o s t ý: v baškirském pruhovaném kaftanu, s hůlkou.. Hrabě, a v pruhovaném kaftanu. Minul daleký, nepochopitelný, ale jeho stín padl na všechny, tichý, láskyplný; zasáhl mnohé vsi: Pokrovku, Gavrilovku, Petrovku...

— Jedu jednou po silnici. To jsem byl ještě mladý. Přede mnou jde stařeček, doháním ho. Ještě ne tak starý, ale brada mu začínala šedivět, už bys mu mohl říkat dědečku. Jde s hůlkou, v baškirském chalátu, v plstěné čepičce. Povídám mu: „Posaď se, dědečku, svezu tě." Sedl si. Začalo se mluvit, kde jsem jezdil, a proč, a jak žiji. Dojeli jsme

*) Hornatina, tvořící rozvodí Uralu a Volhy. P. p.

proti hraběcímu statku. Sleze a poděkoval. Ptám se ho: „Čí pak jsi, dědečku?“ — „Ale tuhle,“ povídá, „z toho statku.“ — „A kdo pak jsi?“ — „Já jsem,“ povídá, „hrabě Lev Tolstov...“

Po těchto slovech nastalo mlčení. Obzvlášť významné, přemítavé mlčení. Jakoby smysl těchto posledních slov byl už tak veliký, že k tomu, aby se jim rozumělo, jest nutno mlčeti, nezatlačovati jej jinými maličkými slovy, s maličkým smyslem. A po mlčení tišším hlasem opakoval, jakoby podpisoval:

— Já, povídá, jsem sám hrabě Lev Tolstov...

Tohoto sám ovšem nebylo. Nebylo patrně ani slova hrabě. Ale kdo pak přesvědčí pokrovského povozníka Kartašova, že Tolstoj neřekl: „Já jsem sám hrabě Lev Tolstov?“ Kartašov cítí, že měl právo tak říci. Tedy to také tak řekl. Je to už dávno. Kartašov se ani přesně nepamatuje, kolik to je let, a ve kterém roce to bylo. Začali s druhým spolubesedníkem připomínati časy a léta. „Když u nás přestavovali kostel... Ne, — dříve, to ještě byl můj otec, nebožtík, na živu...“ A tak si přece nevzpomněli. Stalo se to mimo veškeré spojení se selským životem, nespoutalo se to se žádnou z pamětihodných selských událostí. A ať vytahovali kolik koli svazečků a kytiček těchto selských událostí z pokladnic své paměti, ani do jediné kytičky se Tolstoj nedostal: všechny byly bez něho. Minul v dáli, stranou, a připadá na mysl sám sebou, mimo veškeré spojení s řetězem událostí venkovského života. Zdálo by se, jak je malicherná a malá tato příhoda, ale Kartašov si ji pamatuje do podrobností:

— Uvidím ho jako živého!...

I jak mluvil, i jakou měl bradu, jaký nos („Teď už na pohlednicích si není docela podoben. I v obličeji je na pohlednicích přísnější.“). A pak mávaje hůlkou, šel od cesty ke statku, a Kartašov se za ním díval.

Vypravují o Birjukovovi, o Bibikovovi.

— Jednou přišli k Bibikovu, Lexěji Lexějiči, zemljanští sedláci Trebuškové. Bohatí sedláci. Bibikov byl tenkrát správcem hraběcích statků. Přišli se ho vyptávat na víru. „Jaké pak jsi, povídají, víry?“ A on jim povídá: „Cha! Vy nevíte, jaké jsem víry? Já vám řeknu, jaké jsem víry. Jenom mně řekněte napřed vy, jaké jste víry!?“ — „Nu což, povídají, to můžeme. To, povídají, není ani tak těžké odpovědít. My jsme, víme, víry křestanské, pravoslavné.“ — „Cha, povídá, což pak je taková křesťanská víra? Nemluvíte pravdu!“ — „Ne, povídají, je to t pravda, my jsme pravoslavní.“ — „Po če pak jste, ptá se, kupovali pšenici od sedl ků?“ — „Po šedesáti kopějkách pud.“ — „A po čem ji teď prodáváte?“ — „Inu, po dají, jako všichni, po rublu čtyřiceti.“ — „N a já, povídá, jsem kupoval po rublu, a teď osmdesáti prodávám. Takové jsem j víry.“

Radostně udivené vzdechy, nervos úsměv, pod nímž je cítiti potlačené slzy p hnutí. Nervosní a plačtivý lid jsou ti sedlác

Vypravovali o Bibikovovi, budou vypr vovat i o Birjukovovi, i o jeho synu, L Lvoviči — „také dobrý milostpán, ži nás.“ Ale což to mluví o nich? Ne Bibikovu, a ne o Birjukovu, ani ne o jel synu se vlastně mluví, nýbrž pořád oně o hraběti Lvu Tolstém. Pohnutí a údiv — všechno se vztahuje k němu.

Minul daleko, na západě slunce, mal tichý a prostý. A od něho se položil ohron ný stín a zabral všechny: i Bibikova, i Bi jukova... A všichni, kdo se dostali do toh stínu, všechny vesnice, na které padl, chl my i doliny, se staly významnými, zajímav mi, důležitými. Ne samy sebou, ale tím, c na nich zůstalo po Tolstém, třeba pouhý stí

Ve vsi Gavrilovce (buzulucký újezd, sa marské g.), nejbližší ke statku, je všechn plno památky L. N. Tolstého. Shromáždili s sedláci, je jich plná chalupa. Dlouho si st skají na hlad, na nespravedlnosti. Na nouz vé práce nebylo připuštěno 67 hospodářstv A ve mnohých z nich není kouska chleba.

— Na příklad: Michajlo Dimitrič Glaz nov, — chudšího u nás ve vsi už není, a ne byl připuštěn. Pavel Baklin je bohatý je tím, že nemá pět, nýbrž jen dva jedlíky v r dině. Ale jíst nemá co, je nejchudší. A tak nebyl připuštěn. Petr Fedoryč Kudělkin, ne chal rodinu Pánu Bohu; zůstala dom stará matka, osmdesátiletá a tři vnuci. Ne mají ani dobytka, ani obilí, slepici nemaj a vyloučili je. Gavrila Jiškin má dva jedlík K podzimu měl koně, prodal jej a projed Vyloučili ho. Pane Bože! Kde pak je t spravedlnost? Co od nás odešel Tol stov, od té doby jsme jí neviděl

A sotva se dostali do toho stín tváře změkly. Postavy, zdřevěnělé v těžkýc úvahách, se pohnuly živěji. Vzpomínají jede přes druhého.

— Byl to dobrý milostpán. Když zaše kůň nebo kráva na jeho půdu, — byl shov vavý, pustil je. Kdyby to byla Sofja Andre

jovna*) uloží pokutu. Ale když to řeknou Lvu Nikolajevičovi, nechá to.

— Teď selská banka jenom sem s penězi. Ale hrabě Tolstov bral pšeničku, ovci, koně, všechno a za řádnou cenu. A vydělával. Na práci peníze půjčoval. A všichni si to oddělali. S nikým se nesoudil...

— A když byl hlad, byl on první!...

— Kdyby tu byl, — to bychom nehladověli!

— A já mám osm dětí!... — vykřikl ze zástupu čísi teskný hlas. Bylo slyšeti, cítiti, že špatně poslouchal vedlejší rozmluvy, nechápal jich, jsa celý přeplněn jedinou tísnivou myšlenkou na svých osm hladovících dětí. Vykřikl, vzpamatoval se a schoval se za ostatní.

Nikolaj Fedoryč Čirjev sloužil u Tolstého za hlídače. Bylo mu 65 let. Obličej hubený; sám je kostnatý, povahou snadno vzplane. Při vzpomínání na Tolstého odkvetlé jeho oči září. Vzpomíná.

— V hladovém roce jsme spolu v Gavrilovce popisovali každé hospodářství. Chodíme přes devět dvorů do desátého a vyptáváme se. Potom to všechno prý vylíčil v novinách... Když u nás bývala špatná úroda, sedíme spolu v pracovně a probíráme dlužníky. V Gavrilovce měl devět tisíc dluhů. Ptá se mne na dlužníky po pořádku: „Co pak tenhle, je chudý?" — „Je, povídám, Lve Nikolajeviči." Sleví. „A co tenhle, kujon?" — „Bez soudu, povídám, se to od něho nedostane, Lve Nikolajeviči." — „Když to nemám dostat, tedy pryč s tím. Probereme všechny, necháme desátý díl... V hladovém roce prokazoval lidu velikou pomoc.

Zahlučeli, vzpomínali jeden přes druhého: telátko dal, koně, ovci. A nejenom s v ý m, gavrilovským. Jede někdo po silnici ke Kozákům. Kůň už nemůže. Pošle dělníka vyptat se, pozvat ho. Dá mu svého koně, a jeho koně nechá u sebe. „A pojedeš zpět, vyměníš ho zas." Nakrmí, napojí...

Bylo mně teskno, dráždilo mne to. S počátku jsem ani dobře nechápal, co vlastně mne dráždilo. Přestala mně zajímati ta „telátka", „pokuty", „napojí, nakrmí"... Což si kromě „telátka" nic neosvojili, nic hlubšího a cennějšího nepochopili, nepocítili? Vždyť telátko mohl dát také kupec Subbotín. A nakrmit, napojit může také vdova Polubojarinová.

— Do Sibiře ho, prý, vypověděli. Za to, že odešel od církve.

— Ne, povídám, do Sibiře ho nevypověděli.

A sám si myslím: když jejich popa přeloží na jinou faru, dovědí se pak celou jeho biografii do konce života. Byl přeložen do jiného okresu, do Glušice, do Mokrovky, dostal se do města, děti zaopatřil, jsou už veliké. A sám je teď stařeček, žije v Nikolajevském. Nedávno ženu pochoval, buď jí Pán Bůh milostiv. Šlo to s drahým popem rychle ke konci. A o Lvu Nikolajevičovi Tolstém, který žil vedle nich, slyšeli takový nesmysl, že ho vypověděli do Sibiře...

A u nás také jeden kněz haní Boha i církev. Ale ty nejspíš nevypovídají!...

— Ale, vždyť ten haní proto, že tomu nerozumí, — vysvětlil šedivý stařeček. — Jak pak to nerozeznáváš!

— Ale docela rozeznáváme, — zvolal mladý sedlák. — Za něho jsme platili tři ruble za děsjatinu, a teď pět a dvacet. Když zajde kůň nebo kráva na cizí, tři ruble pokuty. To my rozeznáváme, tomu rozumíme!

— Ano, pane, když jsme slyšeli, že zemřel, velice jsme ho litovali.

—≈o≈—

VOJTĚCH ZDÍK:

NA SLUŽBĚ.

(Úryvek z netištěných „Pamětí chudého hocha".)

(Dokončení.)

V senoseči svezl jsem veškeré seno s louky pod střechu; na louce jsem pomáhal nakládat a popojížděl od kupy ke kupě, pak jel jsem s největší opatrností, chvěje se při sebe menším svahu nebo nepatrné rokli, že všecko zvrátím. Šel jsem těsně při kravách, vedl je a řídil jejich kroky, aby kolo nenarazilo o vyčnívající na silnici kameny, nedbaje, že mě náruční několikráte šlápla. U Kobyly pak musil jsem pomáhat každou fůru děvečce smetat, totiž stál jsem na voze, vidlemi podával jí seno do vikýře a zanášel je pak s ní dále do podkroví a udupal. Štiplavý prach mísil se na mém těle s hojně se řinoucím potem, vlákna sena škrábala pod šatem, hrdlo bylo vedrem a prachem tak vyprahlé, že jsem ani slova nemohl promluvit. Napiv se vody a utřev rukávem promočené košile pot, jel jsem po druhé a po třetí pro seno. Teprve potom hnal jsem kolem šesté hodiny večerní na pastvu, jsa utrmácen tak, že jsem u krav stále posedal, pokud krátký řetízek stačil.

Za úplné už tmy a naprostého ticha přihnal jsem toho dne ke Kobyle. Připravil jsem ještě s děvečkou kravám pití a donesl je do chléva, pojedl obvyklou polévku a ulehl ke

*) Žena L. N. Tolstého. P. p.

spánku na vykázané místo u komína. Sotva jsem tam dopadl a přikryl se, usnul jsem únavou. Brzo ale byl jsem probuzen hroznou bouří: nebe bylo stále otevřeno, rudé blesky křižovaly na všech stranách, děsným rachotem hromu vše se třáslo. S oblohy lil se hustý déšť, místy děravou střechou stékala voda až na půdu příšerně tu pleskajíc; v komíně u mé hlavy skučel pronikavý vítr. Očekával jsem každé chvíle, že blesk udeří do komína, mě zabije, nebo že prudký vítr porazí střechu a pohřbí mě pod jejím trámovím. Když už jsem byl strachem celý spocený, přišel pro mě hajný s lucernou a odvedl dolů, kde jsem pak spal až do rána pevně v kuchyni. Ráno jsem vstal jako obvykle ve čtyři hodiny.

Za několik dní po této příhodě poručil mně ráno hajný Winkler, abych na večer přihnal s pastvy už po šesté hodině, zapřáhl do žebřin a jel do Podzámčí pro dva pytle ovsa. Bude prý na mě už čekat u Janků, kde oves naložíme. Jel jsem tedy večer zvolna po strmé vozové, nerovné cestě podél mladého lesa pod Rýzmburkem na straně proti Demkovu. Seděl jsem na voze — na jinou cestu zahýbat nebylo nutno, a myslil jsem si, že se mně jiný vozka uhne, uvidí-li, že povoz řídí malý kluk — díval se roztouženě a upřeně na Demkov, který byl stále s této strany vidět, zvláště na střechu domku blízko pod kostelem. Tam bydlela naše mami, tam bych se nyní otáčel kolem ní, kdybych nebyl u hajného na službě. Cestou mě napadlo, proč musím jet pro dva pytle ovsa s řebřinami; vždyť by stačil obyčejný malý vůz, nebo dokonce trakař. Ale na zpáteční cestě jsem to pochopil.

Když jsme dojeli z Podzámčí zase až k drahám, na nichž jsem pásal, složili jsme pytle a uschovali do houští. Pak jsme jeli po celých drahách až do vysokého lesa nad Starým Dvorem, tu zahnuli v pravo a jeli do vrchu. Byla tma, z Kouta, Starce, Prapořišť a Demkova slyšel jsem klekání. Za chvíli dojeli jsme k hranici narovnaného dříví v podrostu ukrytého; vypřáhl jsem krávy, zavedl je stranou, obrátil s hajným na úzké cestě vůz a podával mu s hranice polena, jež rovnal na vůz. Vše dělo se s chvatem, opatrně a tiše. Když bylo vše na voze složeno, zapřáhl jsem zase krávy, zatím co hajný zmizel v tmavém lese, nechav mě tu o samotě. Že mně nebylo do zpěvu, je pochopitelno, zvláště když jsem uslyšel z dálky temné údery sekery do stromu, praskot větví a pád. Teprve po chvíli, když jsem se z leknutí vzpamatoval, pochopil jsem, že hajný šel si useknout ještě nějakou souši. A skutečně tu za okamžik byl zpět, vleka za sebou silnou a dlouhou souši, již přivázal řetězy k vozu.

Nyní teprve — bylo už jistě 10 hodin — jeli jsme domů. Hajný byl u krav, já šel v zadu za vozem, klopýtaje po tmě o kameny a co chvíli šlapaje na větve vláčené jedle, jež mě švihaly přes nohy. Na rozcestí naloži jsme zase oba skryté pytle obilí a tu pohřešil teprve hajný sekeru, již byl v lese někde zapomněl. Tvrdil, že ji položil na vůz, že jistě spadla po cestě. Obořil se na mě, že jsem ji mohl vidět, kterak spadla, kdybych se neval zbytečně, kde co lítá a nemyslil na ul nictví. Že při rachotu vozu a vláčení vě upevněné vzadu jedle nelze slyšet pád sek ry a ve tmě ani vidět, na to si Winkler r vzpomněl. Byl rozhněván, klel a svolá všecky hromy; na sekeře mu velice záleže neboť mohla snadno prozradit náš noční v let. Poručil, abych šel hned zpět a seke hledal; nenajdu-li ji, nemám mu prý ani a oči chodit. Namítal jsem, že je tma, slibov že si ráno přivstanu záhy a sekeru jistě n jdu. Nic naplat, musil jsem jíti hned po dr hách zpět, upíraje oči pevně k zemi, neu dím-li sekery.

Všude bylo ticho, jen rachot vozu sjížd jícího po nerovné cestě k rybníku ke mně z léhal. Okolo sebe neviděl jsem už na pět kr ků ničeho; maje na sobě jen cvilinkové ka hoty a tenký kabátek, chvěl jsem se nočním chladem. To vše, jakož i bázeň a hladový ž ludek pohánělo mě rychle vpřed. Umínil jse si, že nenajdu-li sekery, nevrátím se ke K byle, ale že půjdu hned do Demkova a ma vše budu žalovat. Strach můj vzrostl, kd jsem vstoupil do vysokého lesa a kráčel p úzké cestě vzhůru; prsty u nohou měl jse už celé skopané od kamení, dvakrát mu jsem usednout a vytahovat z chodidla tr Když jsem došel na místo, kde jsme dříví n kládali — poznal jsem je dle menší houštir — našel jsem sekeru v pařezu zaraženou. P padnuv ji rychle vracel jsem se s lehčím sr cem, ale větším strachem a více ještě se tře zimou ke Kobyle, kamž jsem došel o půl dv nácté hodině noční. Pojedl jsem několik lž vychladlé už polévky a odešel hned do s ložnice za komínem.

O třetí hodině ráno mě vzbudila děveck a musil jsem pomáhat skládat přivezené dří do stodoly. Pak jsem hnal na pastvu. Tepr za světla jsem si povšiml, jak mám poškr bané nohy a otlučené konce prstů od kame nů, kořenů a pahýlů v lese, jimž jsem se v tmě nemohl vyhnouti. Na pravé noze m jsem mimo to otisknuty ještě zřetelně oba p znechty náruční krávy. Na pastvě div jse neusnul.

Přišed domů, vypravoval jsem celé vče rejší dobrodružství mami a ukázal jí noh

Řekla, že jakmile hajného uvidí, náležitě mu vyčiní, že mne užívá ne za pasáka, jak bylo umluveno, ale za pohůnka a nádeníka. Slíbila, že už tam dlouho nebudu, neboť mne sama doma potřebuje, nemajíc komu svěřiti kozu a husy. Kromě toho blížily se prázdniny, a tu by byl hajný ještě více mých služeb využil a byl bych tam musil být celé dny. Toho dne šel jsem ke Kobyle lehčeji, těše se, že té nepříjemné služby už brzo bude konec.

Než jsem ale vysloužil, zažil jsem ještě jednu nemilou příhodu, která odchod můj ze služby urychlila. Jedné tmavé noci byl jsem ze spánku vyrušen podezřelým šramotem. Zjistil jsem, že přichází od oken na půdě a podívav se tím směrem, uviděl jsem před oknem na žebříku stát chlapa, který promáčkl právě tabuli a nyní okno pomalu otvíral; při tom ohlížel se dolů a k někomu mluvil. Div jsem leknutím nevzkřikl, krev se mi v žilách zastavila. Jakmile jsem se trochu vzpamatoval, vyskočil jsem a opatrně hmataje šel do zadní rozsáhlé půdy, vzbudil oba tu spící synky hostinského a oznámil jim stručně, co se děje. Tito uchopili jakési obušky a tiše se brali k oknu. Jeden muž byl už na půdě a rozhlížel se právě, čeho nejdřív se chopit, druhý stál na žebříku. Spatřivše nás, dali se na útěk, jeden slezl rychle po žebříku, druhému už nestačil čas a skočil dolů, jak jsme soudili dle řádného buchnutí a nářku, jenž se z dola ozval. Vyhlédli jsme oknem a viděli oba prchati směrem ke Starci.

Za několik dní na to, šel jsem ke Kobyle naposled. Toho dne pásl jsem krávy nejraději, odpustil jim všecka šlápnutí a nepříjemnosti, jež jsem s nimi zažil, pohladil je několikrát a u hajných se na večer upřímně se všemi rozloučil.

Chvátaje domů prožil jsem ještě jednou ve vzpomínkách dobu své služby, tento další odstavec demkovské kapitoly svého života. Zas nová zkušenost, nové poznatky, po letech pak nový zdroj vzpomínek.

Pak nastaly za několik dní prázdniny a s nimi obvyklé mé zaměstnání: chodil jsem s mami do lesa, pásal kozičku, užíval her a radovánek školáků. Byly to už moje šesté prázdniny, poslední úplně volné, bezstarostné; byl jsem už dvanáct a půl roku stár, příští prázdniny měl jsem jíti už někam do učení. Než se tak stalo, zkusil jsem ještě jeden obor práce tělesné; začal jsem totiž z jara roku následujícího chodit před školou a po ní do sirkárny „vybírat".

— o —

OTAKAR HANUŠ:

PARFUM.

Tvá prsa jemně rýsovala
se průhlednými tkanivy,
je nazdvihoval povzdech ženy,
tak nelhaný, tak vášnivý.

a ústa ústy rozhořelá,
horečkou lásky zastůní...
Ne po pocelech tvých jsem toužil —
spíš tvého těla po vůni.

Po tvojí vůni, vůni pleti,
s pelem jak křídla motýlí...
Ne pocely, leč tebou, ženo,
tvou vůní byl jsem opilý.

Je vsáta v každém tretu, šatu,
pohádkou zvolna zaniká.
Jak pestré květy letních lučin
zná inspirovat básníka.

Jen proto, že jsem tobě blízko,
má ústa rozkoš nalíčí.
Vždyť tvoje vůně, vábná ženo,
má rozkoš písně slavíčí...

*

RŮŽOVÝ ŽUPAN.

Oblékni župan
růžových stuh,
župánek z hedvábné příze.
Vestálko lásky,
já, z jejích sluh
tváře chci koupat v té říze.

Šelestí něžně
růžový spád
koberci rozmarem vláčen,
v záhyby jeho
ukryji rád
ústa svá, doteků lačen...

Oblékni župan,
usedni tam,
stíny kde v koutku si hrály,
by moje oči
— pardáli plam' —
více se planouti zdály...

*

CESTA MĚSTEM.

Víš, rozhořel se náhle restaurant
kvarteto lkalo pusté do ulice.
„Au revoir," řek' hrdě vzpiatý ret,
„Přijď pohladit nás!" zaprosily líce.

A grimassa hned byla jinaká
než v pokojíku, kde jsme byli sami.
Kohosi ručka tvoje zdravila.
Bylo to gesto graciésní dámy.

Zmizela's. Prázdno. Tolik bolely
— snad náhlým světlem — moje zřítelnice.
Lucerna kývá hostům nad vchodem.
A, kvarteto lká dále do ulice.

Spat, dlouze spat… Je tmavá obloha —
vždyť kupí se v ní mraků těžce hory,
lucerny líně cestou blikají,
jsouť ulice jak šedé korridory —

spat, dlouze spat chci, nedbat okolí,
ať šedé je — mně pestré zdá se kvítím.
Jdu pustou nocí. Tmavou. Na cestu
si vláskem tvým jak jasem slunce svítím..

—=o=—

PAUL MARGUERITTE:

PŘEKVAPENÍ.

Panu Bernadu Miolaineovi, skromnému učenci, stále uzavřenému ve čtyřech zdech, bylo nejmilejší, mohl-li po dnu, ztráveném v práci hodinku nebo dvě baviti se prohlížením starých knih u obchodníka na nábřeží. Někdy si koupil některou, byla-li vzácnější a nebyla-li drahá; častěji spokojil se přehrabováním přihrádek. — Jednoho dne, vlastně večera, přinesl si domů Ethiku od Spinozy, vázanou v rezavé kůži se zlatými proužky na okraji, na vnitřní straně desek pestrý papír poněkud již vybledlý.

Pan Miolaine byl milovníkem starých knih, ale nekupoval je jen k vůli tomu, aby je měl ve své sbírce; četl je vždy rád a zase znova. Ale zachovalá, stará vazba lákala ho již sama sebou; rozuměl tomuto umění a sám je prováděl občas a byl pyšen na exemplář Horace, který si vlastnoručně svázal.

Nyní seděl u stolu a prohlížel bedlivě při světle lampy svého Spinozu, není-li některá stránka pokažena zažloutlými skvrnami. Pojednou viděl, že dva listy jsou slepené. Ohmatal je, shledal, že jsou jaksi silnější než ostatní listy i když tyto vzal dvojitě. Zkoušel rozevříti stránky, ale marně; ohřál tedy vodu v misce k holení a pak se všemožnou opatrností držel slepené listy nad párou, všechen rozechvěn zvědavostí, co záhadný úkryt tají.

Listy se odchlíply, mezi nimi vložen byl jemný papír a v několika vteřinách rozluštil pan Miolaine hádanku: byla to bankovka! Jaké hodnoty? Srdce mu bušilo, když ji vyňal a četl: „100 franků!"

První pocit jeho byla radost; nejprve radost z nálezu vůbec a pak radost z objeveného pokladu. Sto franků, celé bohatství v jeho chudobě!

Ale hned na to se starý učenec zarděl jako dítě, překvapené při provinění. Ty peníze mu nepatřily! Nenabyl jich náležitým způsobem, vždyť za knihu dal pouze patnáct sous. Měl je tedy donésti na policii? Ale komu tam by prospěly? Mohl by bankovku donésti obchodníku, pro tohoto byl by to vítaný zisk: ale ostych, ten stych, který pana Miolaina již po mnoho let trápil, zabránil i uskutečnění tohoto úmyslu. Viděl se již, jak v rozpacích a uzardění vypravuje příhodu svou obchodníku. Tento ohmatává bankovku a nedůvěřivě se tváří, snad nepodezřívá, že bankovek bylo více, a že ostatní… Nuže, ale co tedy s ní? — Schovati ji někde v koutku knihovny, nechati ji tlíti bez užitku nebo snad ji nechati v záloze pro nepředvídané případy, nemoc nebo jinou pohromu?

Ale ty peníze mu přece nepatřily! Jak nalézti pravého vlastníka, který takovýmto pošetilým způsobem ukládal své jmění? Z které dražby nebo pozůstalosti pocházela ta stará kniha, kde jsou oprávnění dědicové? Ale pan Miolaine přece za to nemůže, že dostala se mu tato bankovka do rukou, což by to bylo něco zlého, použíti příznivé náhody?

Náhoda? Slovo to vnuklo mu myšlenku. Vložil bankovku na staré místo a slepil zas pečlivě oba listy.

Druhého dne si knihu u obchodníka vyměnil za prvou, jež mu přišla do ruky.

Obchodník lhostejně vstrčil knihu mezi druhé a pan Miolaine, potěšen, ubíral se domů, přemýšleje, komu se asi dostane ukrytého pokladu — Představoval si překvapení nálezce méně úzkostlivého než byl sám a byl by si přál, aby v daném okamžiku mohl viděti šťastného kupce.

Přel. Božena Slívová.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

„Eh, co na tom, jenom když se peníze opět našly," řekl Dan a celý oživl, vida Natův veselý obličej.

„Ale tohle je dobré, hoši! Nejdřív mne někdo obere a potom se zas najednou peníze zjeví. Jako při nějakém kejklířství," rozumoval Tomek a převracel na ruce peníze, jako by byly očarované.

„No tak si ho hledej, však vidíš chytráka, ani se nepodepsal: lístek je tištěn, abychom nepoznali rukopisu."

„Víte, Jeník tiskne velice krásně," mínil Robínek, který dobře nevěděl nač dělají pro papírek takový rámus.

„No víš, kdybys od rána do večera do mně mluvil, nebudu ti věřit, že by Demík měl ve věci prsty," řekl Tomek, a všichni ostatní se rozehřáli při pouhém takovém pomyšlení; „Fafářek", jak ho někdy jmenovali, stál mimo podezření.

Nat ucítil rozdíl, který hoši činili mezi ním a Demíkem a byl by dal nevím co za to, kdyby i jemu byli tak důvěřovali. Přesvědčilť se v posledním čase, jak lehko ztratíme důvěru ostatních, a jak těžko ji zase nebýváme. Jemu se teď stala důvěra přátel největším pokladem na světě. Pan Bér byl rád, že se stal aspoň první krok k nápravě a měl dobrou naději, že i ostatní se vysvětlí.

A vysvětlení přišlo dříve, nežli se nadál, ale po něm bylo mu ještě smutněji. Toho večera seděli všichni při večeři a náhle doručen byl profesoru čtyřhranný balíček od sousedky paní Batesové.

Vytáhl přiložené psaníčko a zatím co je pročítal, Jeník rozbalil balíček a zvolal pře-

kvapen: „Ale vždyť je to Danova kniha od strýčka Tedouše."

„I ďáble!" vyhrkl Dan. Zapomněl se někdy ještě a zaklel jako za starých časů, ač se poctivě namahal, aby si klení odvykl.

Profesor rychle vzhlédl. Dan nemohl se mu podívat do očí, ač se namáhal. A tak seděl a hryzl rty, rděl se do temna.

„Co to znamená?" zeptal se pán úzkostlivě.

„Chtěl jsem s tebou o tom promluvit mezi čtyřma očima, ale Jeník mi to pokazil a je tedy nutno mluvit přede všemi." Obličej profesorův zvážněl jako vždy, když se dopátral nějaké sprostoty nebo podvodu.

„Paní Batesová mi píše, že její hoch koupil předešlou sobotu tuhle knihu od Dana. Ona však poznala, že kniha ta je mnohem dražší nežli za dolar a hned si domyslila, že je tu nějaké nedorozumění. Posílá tedy knihu mně. Prodals ji, Dane?"

„Ano pane —" pomalu odpověděl.

„Proč?"

„Potřeboval jsem."

„Nač?"

„Musil jsem zaplatit dluh."

„A komu?"

„Tomkovi."

„Ani haléře jsem mu nepůjčil," řekl Tomek polekaně, neboť cítil, že teď přijde nejhorší. Raději byl by uvěřil, že dolar čarodějnice odnesly — ale Dan? Kterého přece tolik obdivoval!

„Dan to byl, Dan vzal dolar!" křičel Eda. Nemohl dosud Danovi odpustit, že ho skoupal v potoce, a proto, že byl obyčejný smrtelník, rád se mu teď za to pomstil.

„Oh Dane!" zvolal Nat a sepjal ruce. Zapomněl v tu chvíli úplně, že v nich drží pomazánku.

„Je mi líto, ale dnes se vše konečně musí vysvětlit, nemohu déle této nejistoty trpět a do vašich podezřívavých očí hledět. Celá škola je rozjitřena. Dal jsi dnes ráno dolar do stodoly, Dane?" obrátil se pán přímo na hocha.

„Ano, pane!"

Kolem stolu ozvalo se bručení a šum. Tomek praštil hrnéčkem o stůl. Dézy vykřikla: „Já věděla, že Nat to neudělal!" Andula se pustila do pláče a paní Jožena odešla z pokoje zaražena a tak smutná, že Dan se ani neodvážil na ni pohlédnout.

Na chvilku si zakryl rukama obličej, ale jen na chvilku — potom vztyčil hlavu a vypjal ramena, jakoby na ně nakládal nějaké veliké břímě a pravil s hrdým pohledem a oním polodrzým výrazem ve tváři, jejž často dříve míval: „Udělal jsem to; dělejte se mnou co chcete, ale víc neřeknu ani slovíčka."

„Ani, že tě to mrzí, neřekneš?" zeptal se pan Bér, zarmoucen nad proměnou v hochově chování.

„A nemrzí!"

„Já mu raději hned, bez prošení, odpustím," nabízel se Tomášek. Cítil, že snáze snesl vinníkem tichého, bázlivého Nata než statečného Dana.

„A co mi je po tvém odpuštění!" ozval se hrubě Dan.

„Snad si ho budeš přece jen přát, až o něm chvíli budeš přemýšlet nahoře ve svém pokojíku. Nebudu ti vysvětlovat, jak nesmírně jsem zklamán a zarmoucen, Dane, ale přijdu za chvíli za tebou."

„Eh, to nebude nic platno!" Ale tu pohlédl Dan v zarmoucenou tatíčkovu tvář a již se otočil a náhle odešel z pokoje.

Kdyby byl zůstal, byl by slyšel mnoho, co by ho bylo potěšilo; hoši mluvili o příhodě s politováním a zarmouceni. Snad by ho byli pohnuli k tomu, aby žádal za prominutí. Žádný, ani Nat se neradoval z toho, že vinník se přiznal, neboť ač Dan měl tolik chyb, přece ho každý měl rád pro jeho statečnost a mužné vystupování.

Povaha, jakou měl Dan, získává si někdy mnoho lásky a obdivu. Paní Jožena byla největší příznivkyní a zároveň učitelkou Danovou. Brala si velmi k srdci, že její nejzajímavější hoch tak špatně se zachoval. Krádež byla zlá, ale horší byly lži, které se k ní poutaly. Hlavně to, že strpěl, aby za jeho vinu trpěl nevinně hoch jiný.

A nejvíce ji zarmucovalo, že podvodným způsobem měla věc zase býti napravena; neboť tím hoch dokázal, že nemá odvahy otevřeně se přiznat ke své chybě, což bylo špatnou zárukou pro budoucnost. A ještě více ji rozčilovalo, že hoch tvrdošíjně stál na svém nemluvit o věci, že nechtěl odprosit a vůbec se zdálo, že ničeho nelituje. Dny míjely, Dan chodil po své práci, učil se jako dříve, jen byl tišší, podrážděnější, odpudivější.

Jakoby ho zacházení hochů s Natem bylo poučilo, nežádal si od nikoho soucitu, a když za ním hoši přišli, zahnal je.

V prázdných chvílích nebylo ho vůbec doma spatřit. Potuloval se v polích a lesích. Tam si hledal soudruhy: mezi ptáky a hmyzy. Bylo mu tam nejlíp: miloval zvířata víc nežli ostatní hoši a také jim líp rozuměl.

„Jestli tohle ještě déle potrvá, obávám se, že nám hoch znovu uteče, je příliš mlád, aby takový život dlouho vydržel," řekl pan

Bér zasmušile. Nezdar všech jeho dobrých snah velice ho zkrušoval.

„Před nějakým časem jsem se domnívala, že nám ho nic už neodloudí, ale teď v nic dobrého nedoufám. Jak se změnil," dodala smutně ubohá paní Jožena. Trápila se k vůli svému hochu a nikdo jí nedovede potěšiti.

Dan se také jí nejvíc ze všech vyhýbal; když se potkal s jejím pohledem, zastihla pokaždé v jeho zraku poloprosebný polohněvivý výraz. Samoten s ní vůbec nechtěl mluvit.

Nat za ním chodil jako stín. Ačkoliv ho Dan tak hrubě neodbýval jak ostatní, přece ho odpuzoval říkaje:

„Jen si jdi, hoši mají pravdu; o mne se nestarej. Já to od nich spíše snesu nežli ty."

„Ale tož nechoď aspoň tak osamocen," namítal Nat starostlivě.

„I já rád chodím sám," — a už byl v poli, než často si vzdychl, neboť mu u srdce přece jen bývalo smutno.

Jednoho dne šel právě malým bukovým hájem, a tu spatřil, jak hoši vylézají na stromy a spouštějí se po nich dolů. Stromy v hájku byly ještě mladé a ohebné, tak že se korunou skláněly až hezky nízko k zemi pod tou tíží. Dan se zastavil a díval se chvíli, jak se ostatní baví, ale nepřipojil se k nim. Právě v tu chvilku přišla řada na Jakuba, aby vylezl na stromek. Na neštěstí vybral si strom moc veliký a když se chtěl smeknout po něm dolů, ohnul se kmen jen trochu a hoch visel ve výšce. „Vrať se, nedosáhneš na zem," křičel naň Eda z dola. Jakub se chtěl vrátit, ale větve se mu vymršťovaly z rukou a nohama nemohl se k nim nikterak dostat. Kopal, rozhoupával se, vrtěl sebou, vše marno. Konečně si nevěděl rady a zůstal viset ve vzduchu, unaven a bez dechu. Pouze úzkostlivě volal: „Chytněte mne, pomozte mi, spadnu!"

„Kdybys sletěl, zabiješ se," křičel Eda polekaný.

„Drž se ze vší síly," zavzněl Danův hlas, a hoch už byl v koruně stromu. Jakub na něho upřel zrak jako na své jediné vysvobození. V obličeji zračila se mu bázeň i naděje.

„Teď sklouznete oba pěkně až na zem," volal Eda tanče rozčilením a Nat rozevřel náručí, aby oba chytil.

„Však to právě chci; vari od stromu dole," řekl chladně Dan. Při tom se pod jeho tíží koruna stromu stále nížila. Jakub se dostal až na zem, ale v tom okamžiku, kdy skočil, vyšvihl se stromek polovice tíže zbavený tak rychle do výšky, že Dan, který se namáhal, dostati se též k zemi, pustil větve a spadl.

„Nic se mi nestalo a bude mi brzy dobře," pravil tiše, když se hoši okolo něho sběhli a plni údivu a úcty na něho pohlíželi, jak tu sedí zbledlý, ale klidný.

„Dane, tys pašák, děkuji ti srdečně," zvolal Jakub.

„To je toho," zabručel Dan a pomalu se zvedal ze země.

„O, mnoho je toho, a já ti rád podám ruku, ačkoliv jsi — a Eda spolkl poslední slovo a nastavoval ruku, — zdálo se mu, že přece velice pěkně jedná.

„Ale já nepodám ruky pomluvači," a Dan se obrátil, změřiv dříve hocha pohledem tak hněvivým, že Eda si hned vzpomněl na potok a neobyčejně rychle se vzdálil.

„Pojď domů, kamaráde, já tě dovedu," navrhoval Danovi Nat, a odešel s ním. Ostatní mluvili ještě dlouho o příhodě a přáli si, aby Dan odprosil. Jiní zase horlili, že všecky ty prožluklé Tomkovy peníze patřilo naházet do potoka. Co už nadělaly mrzutostí!

Když druhého rána vstoupil pan Bér do školní světnice, vyhlížel tak vesele a šťastně, že se hoši udiveně jeden druhého pohledem ptali, co že ho asi radostného mohlo potkati?

Ale když viděli, že jde rovnou k Danovi, béře ho za obě ruce, a srdečně jimi potřásá, myslili, že profesor se náhle minul rozumem.

A co teď slyšeli hoši?

„Už vím vše, Dane, a prosím tě za odpuštění. Takhle jsi mohl jednat pouze ty, a já tě proto znovu miluji. Ale vidíš, že není nikdy dobře lhát, i když tak činíme z lásky ku příteli, můj hochu."

„Co se stalo?" zvolal Nat, když Dan ani slůvka neodpovídal. Vztyčil pouze hlavu a vypjal prsa, jakoby nějaké těžké břímě bylo mu spadlo s ramen.

„Dan nevzal Tomkův dolar," zvolal pan Bér hlasitě, neboť se srdečně těšil.

„A kdo tedy?" zavznělo z mnoha úst. Profesor pouze ukázal na prázdné místo ve třídě a každý se tam zadíval. Žádný ani nešpetnul, tak byli všichni překvapeni.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. - Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beaulorta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 13. září 1912. Číslo 37.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

JAN ROKYTA:

EJHLE KACÍŘ.

Věku patnáctého, léta patnáctého
šestý červenec...
Ke hranici dříví ohněm vzníceného
šel si pro věnec
mučednické slávy následovník Krista,
ryzí jeho pravdy věrný hlasatel.
Že mu nad sám život byla pravda čistá,
padl jak Pán jeho v ruce nepřátel.
Kazatele vedou z města ku hranici,
jako Ježíše kdys na vrch Golgaty —
v zástup zas farizeji, zákoníci
jako kdysi, biskupové s preláty.
Místo trní čapku s nápisem mu dali:
Ejhle, kacíř!
A dav slepý volá, když jej dým už halí:
Ejhle, arcikacíř!

On však tichý, klidný, rozjasněných lící
žalmy zpívá si...
Ať zde na prach shoří, roven bílé svíci,
ať jej prohlásí
světu za kacíře, který učil bludu —
on zde klidně kráčí přes věčnosti práh,
pro bázeň ze smrti, pro zmar těla, údů
pravdy neodvolal, křivě nepřisáh'.
Krátce bude pálit oheň jeho tělo —
zapřít pravdu však, již duše poznala,
v ohni bez konce by svědomí se chvělo,
vždy by pálila je lhářů pochvala,
Jak mu lehko nyní, že mu nápis dali:
Ejhle, kacíř!
Že dav slepý volá, když jej dým už halí:
Ejhle, arcikacíř!

A duch jasný letí k milované Praze
české za hory,
kde lid pravdě učil, kterou platí draze,
v lány, úhory,
jimiž chodil, dobré rozsívaje zrní —
napomenutí mu nese poslední:
Pravdu drž, můj lide, zvol raději trní,
než bys opustil ji, než se rozední.

Lež se bude k tobě blížit s usmíváním,
o bratrství mluvit, svaté svornosti —
ty se nedej mýlit tímto lásky zdáním,
pro lži pochvalu se pravdy nezhostí!
Raději ať zve tě, plna žluči, octa:
Ejhle, kacíř!
Z jejích úst buď pro tě nejmilejší pocta:
Ejhle, arcikacíř!

•

MÉ POLABINY.

Mé Polabiny, kde jsem v mládí chodil,
kde každou stezku sen mi vyzlatil,
než život dal mi hořkou číši v podíl —
jak rád bych se k vám zase navrátil!

Jak rád bych zašel mezi vaše vrby,
v nichž k tůním skrytým noha zabloudí —
než stáří tělo seslabí a shrbí
a úsměv poslední rtům odloudí!

Zřel rád bych vaše rozptýlené jilmy
a mocných snětí duby staleté,
v jichž stínu mladý věk snů kytku vil mi —
než poslední mně astra odkvete.

Zas rád bych ve vaše se dálky ztratil,
v nich jako kdysi hledal samotu,
když rudlo na západě, den se krátil
a šířil ve vás divnou tesknotu.

A rád bych sedal ve vás k proudům Labe,
na jeho břehy divě strhané,
kde mladé křídlo, ještě k letu slabé,
vznést zkoušelo se, touhou zmítané.

Chtěl rodného bych města stíhat věže,
jak kmitají se křovin průlinou,
neb v oblaky zřít, na znak v trávě leže,
a sledovat, kam nebem poplynou.

Chtěl vrátit bych se, vítr ze vší síly
když v podzim listí rve vám v rozběhu,
neb, když vás změní zimy přízrak bílý,
chtěl brouzdat bych se vámi ve sněhu...

Však váhám v kroku, vrátiti se bojím
v ta místa, kde mne Mládí vodilo,
svým zrakem blažilo a dechem svojím,
tuch tisíce a snů mi zrodilo.

Stín jinocha bych potkati tam mohl
a otázku číst v jeho pohledu,
kam vznesl jsem se, co jsem v žití zmohl
a kam chci ještě dospět k posledu.

A když by viděl, o ilusí kytku,
jak ochuzen jsem přišel v místa ta,
snad otázka by zhořkla ve výčitku,
že ztratil jsem ty květy ze zlata.

Než výčitka by tolik nebolela
z těch očí, plných jitra úsvitu —
však nesnesl bych, kdyby zjihnout měla
snad pro mou bídu v slzu soucitu . . .

FRANTA ŠIMČÍK:

SATANOVY MONOLOGY.

I.

Již od tisíciletí vodím lidi za nos. Myslí si, chudáci, že dospívají stále k lepší představě Boha. Napřed měli hrubé dřevěné modly. Jak se radovali, podařil-li se jim jejich Pánbůh hodně pěkně, měl-li oči, uši, ruce, nohy, jako oni. Stále neúnavněji pracovala fantasie a vynalézala stále podivnější útvary. Obrazy bohů staly se pohádkovými postavami. A tehdy měli lidé radost. Později přišel místo dřeva kámen, a obrazy byly čím dále tím podobnější, až jejich zářivá krása srdce a duše unášela.

Tu se náhle řeklo, že Bůh je duch, a obrazy boží byly odstraněny. Ale Bůh-člověk vžil se tak mocně v představu lidí, že věděli, jak přišel na svět a jak umřel na kříži. Tu jsem uznal, že jsem mnoho nezískal. Proto jsem přivedl na svět spekulaci, a Bůh se stal pouhým pomyslem, bledým stínem, výplodem chorých bádavých mozků. A když tomuto Bohu dali život a vůli, stal se jim nesrozumitelným — stal se pouze spravedlivým, neúprosným soudcem.

Lidé kroutili hlavou a mluvili o popském podvodu. Tehdy jsem dosáhl, čeho jsem chtěl. Zkazil jsem lidem radost z jejich Boha.

II.

Kážete pořád o lásce — kažte také jednou o nenávisti! Ale vy nejste schopni ani lásky ani nenávisti. Svou měkkost, poddajnost, ohebnost a svou smyslnost jmenujete láskou. O nenávisti nechcete slyšet. Už tisíciletí snažím se rozsívat nenávist. — A nejsem sám, který to dělá. Matouš, 10, 34—36.

III.

Bůh se chce stát lidem vždy srozumitelnějším. Ale oni pro to nemají smyslu. „Jsem láska", řekl jim Bůh. Ale to nechtěli slyšet, neboť jim to, co sami jmenovali láskou, bylo směšné, sprosté, opovržení hodné. Mysleli, že božská láska musí být něco docela jiného, a zaměnili ji se soucitem. „Bůh je soucit", řekli a psali do svých biblí: „Deus charitas est." Jejich kněží nalhávali jim, že Bůh to sám řekl. Nikdy se nemýlili o Bohu tolik, jako tehdá. Chtěli býti jako on a stali se měkkými, přecitlivými, chovali a ošetřovali ve svém soucitu všecko, co jim přišlo do rukou. Chtěli zřídit království boží na zemi a vychovávali moje plémě — zbabělce a schátralce, kretiny a darebáky, žebráky a pietisty.

Celá tato sebránka slunila se a prospívala v lidském soucitu. Bůh zůstal, co byl, a to, co mu lidé přibásňovali, byly jejich vlastnosti: soucit a mírnost. Často musili zkusit, že Bůh je jiný. A tu se nad ním pohoršili, neboť se jim stal nepochopitelným. Moje plémě se smálo, že Bůh umřel na svůj soucit. — Ale lidé stojí a myslí — až přijde někdo, kdo objeví lásku. Leč potom jim podstrčím zase něco jiného. Doposud se mi to podařilo vždycky.

IV.

Lidé by mně měli být vděčni. Já dělám jejich život pestrým a rozmanitým. Oni myslí, že žijí své zábavě a zatím se řítí do mého náručí. Udržuji je v napětí, připravuji jim denně nová překvapení, ničím denně staré iluse, až konečně v plytkém očarování ztratí mládí a radost, sebedůvěru a víru a stanou se tupými a zahořklými. Uloupiv jim takto zlaté jádro života, namlouvám jim, že teď jsou teprve rozumní a moudří: „Eritis sicut Deus, scientes bonum et malum."

V.

Je-li třeba, dovedu být i pathetickým. Mnohým lidem nesmím ani jinak na oči.

VI.

Dvojích lidí nemohu snést: pedagogů a funebráků. Ti se nesmějí smát.

VII.

Říká se, že po Pánubohu mám nejlepší znalost lidí. Tak dobře, jako on to však přece ještě neumím. On hledí do srdce. — Tomu nerozumím. Já to dělám jinak; já hledím napřed na nehty.

VIII.

Lidé mluví často o čtení myšlenek. To na štěstí neumějí. Jenom chytří lidé dělají, jakoby viděli jiným do hlubin srdce. To jim dodává vážnosti u jiných. Říkávají také o tom neb onom, že má čistou duši, srdce bez falše, aby jim ostatní věřili, že něco takového vůbec existuje. Kdyby si mohli navzájem vidět do srdce, uzřeli by pod hladkými slovy bezmeznou sprostotu, neboť není nic hanebnějšího, než jejich nejvnitřnější myšlenky. Něco takového ani já nesvedu. To je moje plémě, které konečně Bohu přeroste přes hlavu. Myslím, že se jednoho dne přece stanu zbytečným — potom přijde boží království.

IX.

Nevím, proč lidé pořád láteří na svou tělesnost. To nejlepší, co mají, souvisí přece s jejich žaludkem. Žaludek podporuje pokrok, všecka práce má svůj původ v něm. Soucit a milosrdenství, které lidé tolik cení, jsou jenom pohyby a

smršťování žaludku. Láska, která je dělá „blaženými" (já to jmenuji trochu jinak), jde žaludkem. S prázdným žaludkem píší hloupý a zbytečný žvast, aby to jiní lidé s plným žaludkem mohli v klidu číst. To jmenují poesie. Kručí-li žaludek příliš hlasitě, namlouvají si, že pozemské věci nejsou směrodatné, a že je bláznovstvím pečovat o tělo. Tomu říkají náboženství. Mají-li psi prázdný žaludek, vyjí. Lidé též — ale lidé tomu říkají hudba. — Ve snu mluví prý Bůh se svými vyvolenými a svatými. Ale sny pocházejí ze žaludku. Církev přirovnává sv. Pavel k tělu, míní však žaludek. To vím od Menenia Agrippy.

X.

Slyšel jsem, že Bůh chce na zemi založit svoje království. Jsem zvědav, jak daleko dojde. Prozatím tomu tak docela nevěřím. V politice jsem ho vždycky ještě předčil.

Ovšem, začal to dosti obratně. Nechává teď pracovat lidi místo sebe a pro sebe. Ti se dřou už tisíce let. Však na konec uvidí svou odměnu. V božím království bude tak krásně, že se do něho lidé nebudou hodit.

Lékaři bojují proti nemocem a smrti. Až nemoci mezi lidmi přestanou, bude na světě boží království. Ale lékaři potom budou zbyteční, neboť vykonali svůj úkol.

Soudcové mají si zjednat na světě právo a spravedlnost. V božím království bude spravedlnost přemožena láskou. A pak nebude už soudců třeba.

Kazatelé se snaží o zřízení božího království. Až přijde, budou zbyteční.

Já prý také pracuji pro království boží, ať chci nebo ne. Snad se konečně také stanu zbytečným a musím odstoupit. To by bylo nepříjemné.

XI.

Nebe ukazuje pořád na svou mravnost. Na to já mnoho nedám. Na každý způsob mám aspoň tolik nevěst, jako nebe. A i tu jsem ve výhodě. Moje nevěsty jsou většinou hezké, nebeské nevěsty jsou mnohdy s'rašně ošklivé. To mu však nahradí několik opravdu roztomilých — ty kůstsky by samému čertu popletly hlavu.

XII.

Blouznivec praví: „V tichu nočním mluví ke mně Bůh." Zatím se večer mnoho najedl, nemůže spát a má hypochondrické myšlenky. — To by měl Bůh mnoho práce.

XIII.

Lidé vynalezli cosi — jmenují to „křesťanská dogmatika." Pro tu zrovna hořím. Nevím jenom, proč tomu neříkají „ďáblovo státnictví". Nebe to pořád nechce uznat, ale přece je tam moje právo na veliké tělo vytčeno tak kategoricky a neobmezeně, že je to přímo rozkoš. Nevím, proč bych tomu sám nevěřil.

XIV.

Trojka je zlé číslo. Do třetice všeho zlého. Tři podle sebe jdou špatně po jednom chodníku a „wenn zwei sich lieben, stört der Dritte." Trojí je prostor a čas, tyto žaláře lidského ducha — a trojí je Bůh.

XV.

Lidé mě jmenují už dávno třemi jmény: Apollyon, Lucifer, Mefistofeles. Kdybych to dělal jako Bůh a založil církev svých věřících, svolali by jistě také koncil a dekretovali by trojici: „μία οὐσία τρεῖς ὑποστάσεις" Jsem a zůstanu přece také týž ďábel. A Pánbůh by z toho měl radost.

XVI.

Bible je mně velice milá a příjemná kniha. A pokud lidé z ní čerpají jenom křesťanství, jsem spokojen. Ale což kdyby jednou někomu napadlo vykládat ji jinak — — — toho jsou lidé na štěstí velice vzdáleni. Bibli čtou přece jenom lidé pobožní. A s těmi jsem byl odjakživa nejspíše hotov.

XVII.

Hříšné duše chytat, je nevděčné zaměstnání. A nevýnosné. Ubírá-li se někdo k poslednímu soudu, vždycky číhám na duši. Ale často mě popi ošidí a nechají se ho honem ještě vyzpovídat. Potom musím čekat statisíce let až k soudnému dni. Mezitím se má paměť také zrovna nezlepší, a když konečně přijdou archandělé se svými lejstry (říkají tomu „kniha života"), už celý krám dobře nevím a spletu se. Potom se mi ta andělská sběř vysměje a chlubí se, že zachránila hříšnou duši v poslední hodince, a popi si šeptají do ucha: „To udělalo poslední pomazání."

Často mě ošidí také Pánbůh sám a vezme prostě duši, která podle práva patří mně, k sobě do nebe. Já musím utřít hubu, a popi kroutí hlavou a míní, že Pánbůh je jim nepochopitelný. Já ho nechápu už dávno!

Ale i duše samy mě sem tam ošidí. Mnohdy myslím, že musí při prvním věšení vyletět, ale ony zůstanou prostě v těle a dají se věšet klidně dál. A potom běhají, jako viselci po světě. Lidstvo je znalo a stranilo se jich, a já je mohl snadno přehlédnouti. Ti mně neutekli. Ale co povstaly ty proklaté vysoké límce, je hůř. Červený pruh na krku pod límcem nikdo nevidí a viselci se pohybují bezpečně v nejlepší společnosti. To potom má čert rozlišovat. Chytím jednoho — a vždy je to ten nepravý. Dámy jsou v tom ohledu pro mne pohodlnější. Nemohou si navyknout nosit šaty nevystřižené, třebas popi před tím varují. Myslí, že červený pruh nikdo nevidí, anebo dokonce, že je na krásném hrdle okrasou, a koketují s ním. Ale já je nespouštím s očí a vidím červené znaménko i tam, kde je jiným skryto. — Znám to, a je to moje povolání.

XVIII.

Až se mně bude dařit docela špatně, navážu styky s pruskými luterány. Ti se spřátelí i s čertem — předpokládaje ovšem, že je to přísně orthodoxní čert a že se vydává za padlého anděla.

F. M. HOLEJŠOVSKÝ:

RUCE.

První, ta mozolnou mívala dlaň
malého hocha když hladila skráň —
otcova ruka to byla.
Obilí sívala, zlatový klas
v jeseni svážela do stodol zas —
práce v ni stopu svou ryla.

K druhé jsem přicházel ze světa tich.
Sklamání hojil a smazával hřích
s čela mi prst její sladký.
Její dlaň v naděj můj měnila vzdor,
v daleké obzory zvedal jsem zor —
to byla ruka mé matky.

Třetí jsem našel. Má heboučkou dlaň,
modravých žilek jí proniká tkáň,
má prstíky rozpustilé.
Na prsty navíjí tiše můj vlas,
na šíj se zavěsí se smíchem v ráz
ručička bílá mé milé.

*

PODZIM.

Nad krajem noc si lehla tichá
a měsíc vyplul nad lesy —
chlad podzimu už s polí dýchá —
u lesa tmí se holá lícha —
my pro vzpomínku jdeme si.

Tvá ručka v mé se dlani chvěje,
stesk dívá se ti ze zraků.
To vzpomněla jsi na závěje,
jež spadnou třešní na aleje,
kam chodili jsme v soumraku.

A je ti smutno, že i listí
žloutne a padá s haluzí,
kam chodili jsme spolu čísti
novinku knižní, tiše přísti
sny planých našich illusí.

M'ha těžká padá nad lukami,
jež pohádkově kvetly dřív.
tam potkal jsem tě pod břízami
tuláček smutný; písničkami
jsem vábil vílu zkvetlých niv.

A hledíš v pole rozoraná,
jak ztrácejí se v daleku.
Ta smíchem, písní zněla z rána,
jež tryskla z hrdla rozjásaná
a létla kamsi za řeku.

Vše mluví tu k nám horkým slovem,
les, pole, řeka, zahrádka —
však mlha táhne nad obzorem,
vše skryje šedým pod závojem
a zmizí naše pohádka —

Tvou ručku tisknu ve své dlani
— zřím příští dny své samoty.
Noc tiše svoje křídla sklání,
vzpomínka plaše letí skrání
a je tak teskná jako ty...

—=○=—

FR. SKÁCELÍK:

STRINDBERGŮV BOJ O ŽIVOT.

(Dojmy z vlastního jeho životopisu.*)

I.

Dům, v němž se Strindberg narodil, stál v Ritterholmu, staré čtvrti Stockholmské a byl v létech šedesátých zbořen. Byl to čtyrhran s dvorem uprostřed. V průčelí do ulice bydlel baron, v prvním patře generál, v druhém patře vrchní soudní rada, v třetím patře kupec a v čtvrtém pensionovaný kuchař zvěčnělého krále Jana. V levém průčelí bydlil truhlář, správce domu a chuďas, v dalším koželuh a několik vdov, v třetím křídle kuplířka se svými děvčaty.

V třetím patře hlavního průčelí narodil se syn obchodníka a služky — August Strindberg.

Otec byl podivný uzavřený člověk. Miloval svoji ženu, pro kterou se rozešel s ostatní rodinou i společností, a která byla dcerou chudého krejčího, určená nevlastním otcem pro služby číšnice a služky. V tomto postavení byla otcem objevena. Byla demokratka z instinktu, otec byl aristokratem rodem i výchovou. Byl vždy hladce holen a česal se à la Louis-Philippe. Miloval čisté prádlo, jemné ruce a čistil-li mu kočí boty, musil je čistiti v rukavicích, aby se špinavými prsty nedotýkal jeho obuvi. Matka byla jednoduchá, čistá a důvěrná se služkami. V rodině bylo celkem sedm dětí a dvě služky. Otec byl přísný: „doví-li se to otec" znamenalo nelítostny výprask. Byl vždy zasmušen a zůstal rodině, s níž se scházel jen u stolu, cizí. Byl všech živitelem a nepřítelem. Děti žily ve stálém neklidu...

August se probouzel k prvním chvílím uvědomění za temného a zmateného znění zvonů blízkého kostela Klářina, kde zvonili od časných hodin ranních až do večera. Kdysi ozvalo se dunění zvonic v noci. Hořelo v jižní čtvrti města. August plakal a matka řekla:

---

*) Životopis svůj napsal Strindberg v 5 dílech, které nazval: I. Syn služčin, II. Vývoj duševní, III. Zpověď pošetilcova (vychází česky v Sokolově Osvětové knihovně), IV. Peklo a legendy, V. Rozdvojení a osamocení. Má zvláštní chmurný ráz. V letech 40 dostoupila morální zoufalost Strindbergova té míry, že si ustanovil zabít se. Životopisem, který chtěl nechati po sobě jako odkaz, se osvobodil. V 50 letech přichází nové zoufalství a Strindberg cítí smrt duše: šílenství. Píše „Peklo" a „Legendy" a zachraňuje se znovu. Tak nutno hleděti na autobiografie Strindbergovy. Jsou to knihy zápasu o základní pojem morálky vlastní až k nejsložitějšímu společenskému plne moudrosti, jistoty životni, umění a věd nejrůznějších.

„Neboj se, bůh chrání nešťastné!“ To byla první slova, která slyšel o bohu a bylo mu divno, že chrání nešťastné. —

Na to brzy dospěl pátého roku a poslali ho do školky. Rodinná jednotvárnost vzpříčila se v dětské duši o první dojmy společenské. A zase nový pojem vzbudil v něm nezapomenutelné podivení: šeptalo se, že sedmiletý hoch měl pohlavní poměr k děvčeti stejného věku. Nevěděl, oč jde, ale zůstal v něm otřes i se vzpomínkou v starších létech. A opět se zachvěl při pojmu boha. Jeden z hochů nakreslil na tabulce starého muže a napsal pod kresbu: Bůh. Myslí na to několik dní, a je mu divno, že tak jednoduše se seznámil s bohem.

Pak vzpomíná, jak leží umdlen a ospalý po dny a noci v posteli. Z Klářina kostela zní zvony celý den. Na hřbitově temné klubko lidí s černou truhlou. Pak smí vstáti a choditi jen s měděnou deskou na modré stužce a žvýkati jakýsi kořen. To je cholera r. 1854. —

První pohádkový dojem jest královský palác v Drottinghomu. A král sám! A korunní princové! Nemá ponětí o sociálním odlišení, ale táhne ho v oblast představitelů nejvyšší politické moci. Než v myšlenkách cítí okamžitě stesk po otrocích nižší třídy: krev matčina v něm poprvé mluví. Tento stav rozpolcení je celý jeho další život. — Přichází sedmý rok a s ním škola. Rodiče stěhují se do předměstí. Nový strach a nepokoj před bitím. Dnes není škola, čím byla dříve: trestaneckým ústavem. August nebyl vynikajícím žákem, ale také nebyl ničemou. Otec zpozoroval však jeho chuť k učení a chtěl z něj míti studenta. Jako desítiletý počal docházet do francouzských hodin. V zadní lavici sedávala dcera rektorova. Tenkrát pocítil první lásku, která se projevovala tichým smutkem. Bál se milovaného děvčete a přec po něm toužil. Chtěl ji líbati, dotknouti se ji, vzíti si ji? Nic takového nechtěl a celý jeho život najednou potemněl. Jednoho dne vzal doma nůž a řekl: podřežu si krk. Matka myslila, že jest nemocen. Co to bylo, neuměl říci. Bylo mu tenkrát 9 let.

Léty dalšími divočel. Slézal skály a křoviny, vybíral ptačí hnízda, chytal netopýry a střílel ještěrky. Otec ustanovil, dát ho do ústavního vychování. Jde tedy pryč z domova. Sedá na parník a když slyší matčina slova: „Buď poslušen, zdvořilý k lidem, šetř si šaty a nezapomeň se večer pomodlit,“ pláče, vidí náhle matku nemocnou jako nový, očištěný a zjasněný zjev a cítí se k ní připoután páskou touhy, která mu po celý život zůstala. „Co pojilo ho tak mocně k této matce? Na to nenašel odpověď nikdy ani v knihách, ani v životě.“ Zůstal věrně synem služčiným. Počíná nový život, výchova bez rodičů.

Zdivočilost ho neopouští. Jednoho dne s hochy vniknou do kostela přímo k oltáři a rozbijí mnoho předmětů. Mezi jiným urazil August kus knížecí lavice s takovým hlomozem, že se hoši polekají a utíkají z kostela. Zbude sám v kostele a v úzkosti vzpomene si na matku, klesne před oltářem a pomodlí se vroucně otčenáš. Pak s klidem vyzuje botu a přibije uražený kus lavice. Tak jednoduchá je ta věc? A zastyděl se náhle za to, že se modlil otčenáš. Věděl, že si pomohl sám. A nikdy více se nemodlil.

Z předmětů lákají ho nejvíce přírodní vědy. „V hodinách, kdy učitel ukazoval barevné obrazy rostlin a stromů, zdálo se mu, že se temná školní místnost rozjasnila.“ Probouzí se v něm demokratický duch.

Zatím se rodině dařilo znovu lépe, ale matka dvanácti porody sesláblá ulehla na dobro. Do rodiny přišla vychovatelka dětí. Je temná noc a v ní ozve se náhle hluboký a smutný hlas otcův: „Hoši, pojďte k smrtelnému loži matčinu.“ August sedí poblíž a myslí, bude-li tu ještě útěcha a náhrada, zemře-li matka. Pak mu náhle bleskne myšlenka o dědictví, která pak v životě „tu a tam v bezesné noci se objevila, abych cítil zardění studu ve tvářích a uších.“ Tento stud vedl ho později k pietismu, poněvadž ho upokojoval výklad, že tyto hříšné myšlenky jsou následky dědičného hříchu a vlády ďáblovy. Když náhle v pokoji zavládlo ticho a otec řekl: matka je mrtva, byl bez útěchy a křičel jako by se topil. —

Smrt jím otřásla. A je mu nejisto z její záhady i dnes, kdy „epocha čistého myšlení (1886) stojí přede dveřmi.“

Mladík byl spletí romantiky, pietismu, realismu a naturalismu a jevil neobyčejně umíněnou vůli: kombinoval fysikální přístroje, chemické experimenty, galvanoplastické práce, elektrické motory, zapalovače, perpetuum mobile.

Konečně stane se gymnasistou. Na portrétní kresbě z r. 1862 má prostý kabátek, z něhož patrně vyrůstá, dlouhé jemné, za ucho sčesané vlasy, vysoké čelo, nadšený zrak, jemný nos a vejčitě oblou bradu. Cítí se vyspělý a vyčítá otci, když se žení rok po smrti matčině s vychovatelkou rodiny. Vzpomínka na milovanou matku popouzí ho do konce života proti matce nové, nevlastní. Probouzí se pohlavní dospělost s novými hříchy a novými trýzněními citlivého svědomí, ale také nové útisky nového rodinného života. Jako gymnasista nabyl práv, kterých otec neuzná-

vá. Vzpírá se. Musí býti krocen. Tento pojem zkrocení, „ohnutí duše" je mu nesnesitelný a ozývá se nejčastěji v jeho hovorech. Podléhal občas, poněvadž jeho vůle pracovala v záchvatech a fanaticky. Ledově chladný doma, byl až přecitovělý, kde necítil odporu. Z hříchů pohlavního probuzení stává se pietistou. Upřímně? „Tak upřímně, jak může ten, kdo chce vžíti se do starého světového názoru." Rodina vychovávala ho jako „jedlou rostlinu", jen k užitku. Ve škole byl veselým světákem. „Pietismus byl tehdy tím (1886), čím jest dnes spiritismus: laciným věděním, zdánlivě vyšší znalostí skrytých věcí. Proto vyznávaly ho všichni nevzdělaní a ženy s žádostivostí; pronikl konečně i ke dvoru. — Odkud přicházel pietismus? Byl to van větru; snad i záchrana pro ty, které vzdělanost zanedbala a učenost utiskovala." August byl od přírody těžkomyslný, ale plný divokostí a miloval trudné věci. Byl syt učebnic, které neposkytovaly vody živé a proto našel lepší duševní potravu v náboženství, kterého bylo možno použíti pro denní život. Chtěl nyní dobýti nebe a býti synem božím. Četl Tomáše Kempenského a Krumnachera a prováděl sebetrýzeň až k fanatismu. Konfirmace utvrzuje ho ještě více v tomto směru. Ale prvního dne po ní octne se náhle v hospodě. Zkušenější kamarád poroučí beefsteak. Vidí kolem sebe volně hovořící lidi, tváře, nový svět, jídlo je mu neobvyklým požitkem, který mu naplňuje ztrýzněné tělo novou krví, napíná jeho nervy, cítí, že musí se vymanit z morálního i odvislého útisku rodiny a umíní si sám si hledati výživu a dostane místo učitele v dívčím pensionátu. Samostatnost ho oživotní, cítí, jak „Ježíš je sesazen s místa, z něhož řídil jeho život a jak zůstává jen slabý tón nábožnosti a askese." Jeho tělo bylo příliš mládo a zdrávo, než aby se dalo rádo ukřižovat. A od té doby přes přání otcovo nevkročil do kostela.

Formuluje si novou morálku: co neškodí bližnímu, je vše dovoleno. Novým názorem ztrácí i svou lásku, která neupouští od pietismu. Cosi nového vstupuje do jeho života: esthetika. Čte Dickense, Eugena Sue, Dumasa, Shakespeara, Lessinga. Poesie nenáviděl. Je dělaná, nepravdivá. Myslí o pojmu genia, kterého nemůže rozřešiti. Ptal-li se kdo, čím bude, odpovídal: knězem. Navštěvuje divadlo. Offenbach se mu líbí proto, že je jako celá tehdejší společnost „přesycen mnišskou komží". Rozbírá Hamleta a židovskou otázku. Po krátkém učitelování v rodině bohatého barona a po částečném smíření s otcem po maturitě, vjíždí konečně na parníku do Upsaly (1867) studovat universitu. Upsalu od začátku nenáviděl pro její maloměšťáckost. Všichni profesoři jsou sedláci." Nepochopuje nedůslednost vlády, která nepřeloží universitu do Stockholmu. Vyvolí si esthetiku a živé jazyky. Nemá však peněz ani na knihy, ani na kolejné. Od studentů vypůjčí se Atterbona, Swedenborga a Thorilda. Swedenborg připadá mu hloupý, trpící švédskou nemocí ze samoty „velikášstvím", stejně jak jí trpěli Karel X., Karel XII. a Rudbeck. Co v Upsale dokáže s 80 korunami, které mu otec jednou pro vždy poskytl? Studentský život, pitky a bordell. Zachvátila ho malomyslnost a lenost. Dověděl se, že bez zkoušek možno býti učitelem na obecné škole. Chce se mu na venkov, poněvadž nelze mu žíti v městě život bez světla a vzduchu. Má v krvi nepřátelství ke kultuře, cítí se stále produktem přírody, který se nemůže vybaviti ze svého organického spojení s půdou. Sny jinocha opouštějí často umělou společnost, aby hledaly přírodu. Když uplynul semestr a osmdesát korun vyprchalo, odejel domů, nevěda, kam se obrátí. —

(Pokračování.)

—=o=—

DROBNOSTI.

Společnost umělců Olivova stolu

v jedné restauraci na Ferdinandově třídě letos ke konci února sestavila ve volných chvílích pozdravy Jaroslavu Vrchlickému do Domažlic. Původně bylo to několik listů, jež se psávaly nebo malovaly večer mezi zábavou. Najednou však rostla z nich kniha, která byla skvostně vázána a opatřena voskovou pečetí s Vrchlického medailonem. Nápad se nehodil ke knize. Pečeť byla krytá a hodila se spíše na nějakou bulu nebo majestát. Ale byl to nápad okamžiku a sochař nechtěl zůstat za malíři. Chtěl-li něčím přispět, musel si pomoci takhle. — Do vzpomínkového alba, jež vyslovovalo v základě jediné přání, aby mistr záhy se uzdravil a vrátil do Prahy, přispěla tenkráte hrst literátů a malířů, někteří i velmi pěknými improvisacemi. Listy se vyplnily. Paní Štáflová, choť malíře, celé večery seděla skloněna nad archy a vytahovala bronzí a barvami barokní ornamenty svého muže. U stolu sedávalo nás asi dvacet. Když album rostlo, nakvap se sháněly příspěvky také mimo společnost. Mistr Aleš na příklad uhlem načrtal v několika minutách rejthara v trysku, jakoby mířil do Domažlic. Ullmann poslal peknou krajinku, také Lolek a Kalvoda, Ottmar, zejména Oliva a Štáfl vyzdobili listy kolem básní a pozdravů. Z knihy by se bylo málem vyklubalo knih několik. Byly s tím starosti. Někteří literáti, starší páni, byli příliš úzkostliví a nechtěli se podepsat na stránky, které Vrchlickému měli připomínat třeba jen nadějemi, že se o něm mluví jako o nemocném. Poslední jeden večer sháněl se nadarmo několik slov od Arbesa. Šlo se za ním před půlnocí k Medvídkům. Ale tam už nebyl. — Jednu z prvních březnových nedělí odjela deputace s malířem Olivou v čele do Domažlic, aby nemocnému odevzdala pozdravy. Churavý mistr byl dojat jako dítě. Dal si předčítat, díval se, listoval. Zajisté, že mnozí z literátů, kteří na stránky hrubého kreslicího papíru napsali patetická slova, jež vyvolala spíše příjemnost nežli bolest byli jeho žáky. — Když

se deputace vrátila, četlo se o té návštěvě. Ale nebylo vše tak, jak se psalo. Psalo se snad pro útěchu. Mistr nejevil živého zájmu, ne, byl spíše burcován ze lhostejnosti. Povídal, povídal, avšak byly to řeči těžce nemocného, žvatlání... Již tehdy jsem pociťoval, že deputace neměla do Domažlic jezdit. Album se mělo poslat. Bez deputací však u nás nic se neobejde. — Vzpomínka na album však je ještě trpčí. Někde byla otištěna fotografie Vrchlického z onoho domažlického deputačního zájezdu. Velmi dobře se na fotografii tu pamatuji. Bylo mně z ní úzko, bylo mi líto nemocného. Seděl v předu. Oči jakoby bez panenek dívaly se bezvýrazně kamsi do čočky fotografického přístroje. Tvář sice patriarchální, vroubená šedivým věncem vousů a vlasů, ale odulá. Nezapomenu na její rty. Byly nějak našpulené, snad oteklé a trochu pootevřené. Obličej bledý od světla, které asi padalo oknem. A ty nepřistřižené řídké vousy! Tvář těžce nemocného. Vím, že jsem tehdy cítil nepříjemný dojem: ta fotografie neměla se tisknout. Vůbec ta fotografie neměla vůbec vzniknout! Může se dnes stát, že půjde jako cliché českými listy. Jestliže Vrchlický trávil poslední měsíce života v Domažlicích, až na hranicích, snad i sám chtěl, aby tam daleko nebylo vidět úpadek těla a duše. Mělo se na to pamatovat tenkráte, že mistr byl už dětinský a dal se lhostejně a bezvládně fotografovat amatérem z deputace. St.

*

Paralelní desítiletí v životě Strindbergově. Dvacetiletý až k „Červenému pokoji" do r. 1879. 1. Náboženskost. 2. Po sebevražedném pokusu v 20. roce dramatická produkce. 3. Píše historicky-vědecká díla. 4. Neopustí švédskou vlast. 5. Ožení se poprvé. 6. Dílo: „Švédský národ." 7. „Červený pokoj". Třicetiletý až k „Životopisu" I., II. a III. do r. 1889: 1. Socialista. 2. Po „Červeném pokoji" dramatická produkce. 3. Píše sociální vědecká práce. 4. Odjíždí do ciziny na 5 let. 5. Dílo „Švédské osudy a dobrodružství". 6. Dílo: „Sedláci z ostrovů". Čtyřicetiletý až k „Životopisu" IV. do r. 1899: 1. Individualista. 2. Po napsání vlastního životopisu překypující dramat. produkce. 3. Píše vědecká díla přírodovědecká. 4. Dlí 5 let v cizině. 5. Ožení se po druhé. 6. Dílo: „Švédská Příroda". 7. „Na širém moři". Padesátiletý až k „Modré knize" do 1909: 1. Náboženskost. 2. Po vlastním životopisu dramatická produkce. 3. Píše vědu filosofickou. 4. Neopouští Švédsko. 5. Ožení se po třetí. 6. Dílo: „Švédské historie", „Švéd", „Miniatury". 7. „Gotické komnaty", „Černé prapory". (Dle Scheringa.)

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

„Jakub dnes časně ráno odešel domů, a tohle mi napsal na vysvětlenou." A za hlubokého ticha předčítal pán lístek, který nalezl přivázaný na klice, když ráno vycházel z pokoje: „Já vzal Tomkův dolar. Díval jsem se právě skulinou do stodoly, když si ho ukládal do mlýnku. Potom už jsem se bál vám říci, ač bych si byl přál. Nata mi nebylo líto, ale Dan je strašný pašák — a já už to díl nevydržím. Peněz jsem vůbec neutratil, jsou pod kobercem v mém pokoji na pravo za mycím stolkem. Mne to moc mrzí, věřte mi. Teď jedu domů. Doufám, že už se nevrátím a tak nechť všecky mé věci dědí Dan.

Váš Jakub."

Zpověď tato byla málo elegantní, velice naškrabána, plná kaněk, ale při své stručsti byla pro Dana velmi drahou listinou.

Když pan Bér dočetl, přistoupil hoch k němu a pravil třesoucím se hlasem sice, ale s jasným pohledem — způsobem, který mu vždy byl doporučován: „Teď učiním rád, jak si přejete pane: prosím vás, odpusťte mi."

„Byla to lež z lásky, Dane, a rád ti ji promíjím, ale vidíš, že ani ta nedělala dobroty," řekl tatíček, klada hochovi ruce na ramena.

„Víte, — aspoň hoši přestali Nata trápit. Pro to jsem vše udělal. Vždyť byl už celý zničen! Což já takové věci snáz snesu," vysvětloval hoch, jako by byl rád, že si po dlouhém čase může zase s ostatními pohovořit.

„Jak jsi jen mohl tak jednat, — a k vůli mně? Proč mě jen máš tolik rád?"

Nat byl by se nejraději vrhnul Danovi kol krku a byl by si jako děvče poplakal. Ale věděl, že takové dětinské jednání bylo by Dana co nejvíce rozčililo.

„No tak vidíš, už je všecko v pořádku a tak nebuď blázen," řekl Dan, ale při tom se mu zdálo, jako by měl v ústech jakési veliké sousto. Potom se srdečně rozesmál a zeptal se dychtivě: „A ví to už paní Bérová?"

„Ví, a je tak šťastná, že nevím, co ti radostí udělá."

Pán chtěl ještě déle mluvit, ale nemohl, neboť hoši kladli všichni najednou otázky. V tom však ode dveří zavznělo: „Třikrát nazdar Danovi!" a paní Jožena stála tam a mávala kuchyňským utěrákem, vyhlížejíc, jako by radostí chtěla tančit skočnou, jako za svých dívčích let. „Jedna, dvě, tři!" ozval se povel a následovalo takové „Nazdar", že Asia sebou v kuchyni škubla, a starý pan Roberts jda právě okolo, zakýval povážlivě hlavou: „Když jsem já byl mladý, nebývaly školy takovéhle!"

Dan tu slávu chvilku snesl, leč když pohleděl paní do obličeje, přemohlo ho pohnutí. Vyskočil, a byl ten tam z jídelny. A rovnou do jejího pokojíku, kamž i ona brzy ho následovala. Půl hodinky jich nikdo nespatřil. Dnes se panu Bérovi dlouho nemohlo podařit, aby uklidnil své rozehrané stádečko, a když viděl, že s nimi ničeho nesvede, vypravoval jim krásnou starou pověst o dvou přátelích, jejichž vzájemná věrnost učinila jejich jména nesmrtelná.

Hoši poslouchali a zapamatovali si, byliť

ještě pod dojmem věrnosti dvou přátel ve svém středu.

A jakkoliv lež je hřích, přece statečnost, se kterou Dan snášel pohrdání, jež jiný zasloužil, učinila z něho hrdinu v očích soudruhů.

Poctivost a čestnost nabyly v jejich očích významu. Dobré jméno stalo se jim ode dneška nad vše drahé, neboť poznali, že není možno dobyti ho zpět za peníze. Poznali též, jak vzájemná důvěra činí jejich život přívětivým a šťastným.

A teď už Tomek vyvěsil rád bývalou firmu na starý obilní mlýnek, Nat přímo zbožňoval Dana, a všichni hoši hleděli co nejdříve zapomenout, že je oba kdy podezřívali.

Paní Jožena se radovala ze svého stádečka a pána nikdy neomrzelo vypravovat povídku o mladém Damonu a Phintiasovi.

Kapitola XV.

Na staré vrbě.

Starý strom nad potokem slyšel a viděl rozličné příhody toho roku. Děti nejraději lezly do jeho větví, a on jakoby z toho měl radost. Vrba-matička vždy je přívětivě přivítala a tiché hodiny v jejím klíně ztrávené byly jim na prospěch.

Jednoho sobotního odpůldne byla pod vrbou četná společnost a jakýsi malý ptáček vyzvonil, o čem se tam mluvilo.

Nejdříve přišly Andula a Dézy se svými hadříky, putýnkami a mýdélky. Sem a tam mívaly totiž záchvaty čištění a z těch následovalo vždy velké prádlo. Pralo se na potoce neboť Asia je vždycky poslala z kuchyně, že prý jí tam moc nacákají. Do koupelny také nesměly od té doby, co Andulka zapomněla zatočit kohoutek a odešla. Voda tekla, až přetekla na podlahu a začala pomalounku stropem prosakovat až do přízemí. — — —

Dézy se dala do práce dle určitých pravidel: nejdříve prala bílé, potom barevné, pěkně všecko vyždímala a zavěsila na šňůru aby uschlo. Také malinké kolíčky měla, a všechno prádlo připevnila, aby jí neodlétlo. Ale Andula napěchovala všecko dohromady do malé putýnečky. Potom však si vzpomněla, že má jinde práci a pro tu na milé prádlo docela zapomněla. Začala sbírat chmýří z bodláků, kterým hodlala vycpat polštářek pro „Semiramis, královnu Babylonskou". Tak totiž pojmenovala svoji nejmladší pannu. Do polštáře třeba mnoho peří, a tak nežli byl plný, bylo namočené prádlo pokryto zelenými i červenými skvrnami. Když paní Čečetková přišla se podívat, jak se odmočilo, spr… skla ruce! Na každičkém kousku zelen… skvrny! Zapomněla totiž odpárat zelené he… vábné lemování u jednoho čepečku a te… měla vše zazeleněno: šatičky modré i červen… košilky i nejkrásnější bluzičku. „Och, lid… lidé, jaké neštěstí!" naříkala Andula.

„Víš co, rozlož to na trávu k bílení, r… dila Dézy, jako zkušená pradlena.

„Ano, tak to uděláme, a potom si vyl… zeme do vrby, a budeme dávat pozor, ab… vítr nic neodnesl."

A výbava královny babylonské byla v… ložena na břehu, a když byly obě pradlenk… ještě obrátily putynky vzhůru dnem, aby ji… vyschly, vylezly do větví a začaly si povída… Zrovna, jak dělávají dámy při domácí prác…

„Teď si k polštářku musím ještě pořid… duchnu", řekla paní Čečetková, když v… prazdňovala obsah svých kapes do kapesn… čku. Při tom ovšem polovic peří odlétlo d… potoka.

„A já nechci peřiny, tetička říká, že ne… jsou zdravé. Moje děti vždycky spávají pouz… na žíněnkách," odvětila paní Zahrádkov… přísně.

„A moje děti jsou tak otužilé, že čast… spávají na holé podlaze, a já si z toho prani… nedělám; (což bylo úplně pravda) nemohu m… tolik žíněnek a ráda si sama stelu."

„A když budeš sbírat slepičí peří, nebu… de Tomek po tobě žádat peníze?"

„Snad, ale já mu nic nedám; avšak o… ani nebude nic chtít," řekla paní Čečetková… Byla zvyklá hřešit na Tomkovu dobrosrdeč… nost.

„Mně se zdá, že černé skvrny lépe pou… štějí než zelené," řekla Zahrádková, mění… tak předmět hovoru, což se stávalo, když s… v nějakém názoru různily. A bývalo to dost… často.

„E co, ať pustí nebo ne, mně je jedno… mám už panen po krk; však je myslím brz… zahodím a půjdu farmařit, to je lepší." Pan… Čečetková vyslovila tak nevědomky tajn… přání mnoha starších dam. Jenže ty se nemo… hou svých dětí tak rychle zbavit jako Andula.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beaufortа v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 20. září 1912. Číslo 38.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

S. KONDURUŠKIN:

STÍN TOLSTÉHO.

(Dokončení.)

— A proč jste ho litovali — ptám se. — Vždyť už vám nic nedával, nic dobrého nedělal?

— Památka spravedlivého vždycky zůstane chvalná....

Zdařilá knižní slova. Ale co jest pod nimi? Snad nic?

Oni také cítí, že nejsem docela dojat „telátkem" a „sleveným dluhem." Rádi by řekli ještě něco, ale nejde jim to.

— Jak bych to řekl. Laskavý byl hrabě, prostý. Byl tady u nás v Gavrilovce stařec, už slepý, Lazar Petrovič Kušinov. A hrabě, když přijel na svůj statek, posílával pro něho bryčku, nebo sám přišel. „Pojedeme, povídá, k nám." Pořád se s ním radil o životě, jak se dříve žilo. A stařík už byl starý, chodil o berličce. Posadí se do bryčky, berličkou tápá sem tam. „Uhni se, povídá, Lve Nikolajeviči, ať tě neuhodím berlou." — „Nu, tedy, dobrá, povídá, dobrá. A když uhodíš, snesu to."

Je jasno, že celá podstata této „události", celý její smysl je v posledních slovech vypravování. „A když uhodíš, snesu to!" Ba, můžeme říci, že právě v posledním slově: „snesu to!" Hrabě, a od slepého vesnického staříka něco snesl.

— Nejednou mu hrabě penězi pomáhal. Dával mu po papírové pětadvacetirublovce. Byl dobrý!

Uslyšev slova i „dobrý", dával i „pětadvacetirubl", vykřikl zase sedlák:

— A já mám osm duší. A chleba ani drobeček. Eh...

Do ucha mně tajemně řekl, skoro zašeptal šedý sedlák v kabátu, sestárlého vzezření. Sloužil u Lva Nikolajeviče i v tulské gubernii, zná celou jeho rodinu.

— Velice dobře, pane, rozumíme Tolstému. I „Obnovení pekla", i jeho „Evangelium" máme, četli jsme je. Zde v Gavrilovce, Pokrovce, v Patrovce, kolem ve všech vesnicích se hodně jeho knihy četly. Je to pro nás těžké, ale rozumíme tomu. Ovšem, — nevzdělaný lid...

A jakoby zcela nelogicky, začal hranatý, černý sedlák, sedící za ostatními u pece, vypravovat rozčileně, vytahuje a schovávaje do kapsy míšek s tabákem:

— Ach, pane! Jak pak ti to máme říci o hraběti Tolstém? Nu, tedy, takhle! Jednou ořu na poli, takhle vedle cesty. Je to už dávno, jářku, aspoň třicet let nebo ještě více. To jsem byl ještě mladý, nedávno jsem se oženil. Dívám se, on jde po cestě. Vedle něho hoch a děvčátko. Synáček měl plyšové šatečky, bílý opasek. Vzal Lev Nikolajevič děti za ruce, vedl je ke mně: „Pojďme, povídá, podíváme se na selskou práci. Musíte, povídá, věděti, jak pracuje sedlák." Zastavil jsem se. Vzal mně pluh, začal brázdu. A synáčkovi poručil poháněti koně. Na nezoraném byl vysoký pelyněk. Běží hošík vedle, pohání koně, padá. Vstane, zase běží, poslouchá otce. Jdu za ním brázdou a děvčátko jde také za ním, ale hošík pořád pohání. Pomazal si plyšové šatečky, celý byl pelyňkem ubraný. Vyoral brázdu a zase šel s dětmi polem. Rozprávěl o něčem. Hošík i děvčátko se vyptávají, a on jim na obě strany odpovídá. Byl zvědavý...

A poslouchaje toto vypravování, pochopil jsem obzvlášť jasně, správněji obzvlášť silně, a poprvé jsem pocítil, že proně je v tom všechno a celý hlavní smysl Tolstého: byl to hrabě, a chopil se pluhu, chtěl se podívati na selskou práci.

Všechno složité, ohromné, hluboké v jeho dílech uměleckých a filosofických je ve všech svých podrobnostech nám drahé a důležité! Ale tam, v mnohamilionové masse ruské vesnice vypravoval Tolstoj totéž, ale prostěji, vyjádřil všechno v jediném, nejjednodušším, geniálním schematu, jaké mohlo být kdy vymyšleno. Hrabě, a sní-

žil se. Hrabě, a prostý, laskavý, dal telátko. Není tu hlavně drahé telátko, ačkoli je v sedláckém životě ohromné ceny, ale to, že to telátko dal hrabě a z útrpnosti.

Ovšem, hrabětem se narodil, ale vždyť i pro každého genia je to zvláštní postavení, ve kterém se narodil a ze kterého vychází ve své tvořivosti. I v tom, že narodiv se hrabětem, stal se prostým, laskavým, opovrhl mocí bohatství a postavení, jest ovšem část jeho díla a životní práce. Možná, že nejmenší, ale vždycky podstatná, a ne druhořadá. A kdyby nebyl hrabětem, nikdy by se nestal v takové míře všenárodním.

Ani „Obnovení Pekla", ani „Evangelium", ani „Peníze", žádná jeho kniha, žádné spisy nemohly pro lidové massy tak jasně a plně, v takové pochopitelné formě vyjádřiti podstatu jeho nálady, ba více, — hloubku jeho učení; nemohly říci lidu jasněji a výrazněji, než tato čerstvá brázda, kterou on sám vlastnoručně selským pluhem vyoral. A ten hošík, padající do pelyňku, který si rozedřel na ruce jemnou kůži, pomazal plyšové šatečky, poháněje selské koně, — vyjádřil v této chvíli jasněji než veškerá slova lidovým massám všechny ideje svého otce. Snad ho to i bolelo, hrabátko, ale poslouchá otce, pohání koně.

Byl hrabětem, a napojil, nakrmil, i telátko dal. To je lidové vydání všech spisů Tolstého. A kdyby nebyl hrabětem, snad by byl pro nás čistší, jasnější, celistvější, ale neexistoval by téměř pro lidové massy. Leda odluka od církve by ještě upoutala na něho pozornost.

Nás, intelligenci, skoro ani nezajímá, jak překonával v sobě hraběte a bohatého člověka. Nás zajímá a je pro nás důležité, jak prohloubil v našem vědomí pojem člověka a lidství. Ale pro lidové massy udělal totéž právě tím, že shodil se sebe hraběte, slevil dluhy a dal telátko, slitoval se a dal. Po osvobození sedláků vykonal Lev Tolstoj právě touto stránkou své geniální tvořivosti, širokonárodní, demokratickou stránkou, konkretním vyjádřením podstaty svého učení velice mnoho. On, oprostivší se hrabě, hledající smysl života v selské práci, ba i v selském chápání tohoto života, on setřel hranu posledního stupně schodů od nejnižších k nejvyšším. Zbyla pouze nakloněná, kluzká plocha, po které z vrcholků majetku a vlády začali se neudržitelně kutáleti dolů a tonouti v demokratickém moři všichni, kdo se tam drželi jedině bohatstvím a rodovou mocí!

Turgeněv ve svých „Zápiskách lovcových" objevil, že lid má právě takovou duši, jako milostpán. Ale k závěru této myšlenky bylo třeba, aby přišel hrabě Tolstoj, slitoval se a dal telátko, aby poslal bryčk[u] pro slepého Lazara Kušinova a vyptával s[e] „jak se žilo dříve", a radil se „o životě". A n[e] z pouhé zvědavosti, nýbrž pozorně, vážn[ě], aby se poučil.

Jdeme vesnicí. A v zástupu za mnou ozý[vá] se dřívější teskný hlas neviditelného sed[lá]ka o osmi dětech ... A chleba ani prášek!
— Bylo by zajímavo podívati se mu do tvář[e].

Nikolaj Čirjev, zajíkaje se chladným vět[rem], vzpomíná, vypravuje jiné případy a rozmluvy s Tolstým.

— Býval u nás, aspoň desetkrát, ve stá[ve]ní. Říkal: „Sotva bude vyrovnání pozemků. Co se mne týče, nebyl bych proti tomu, jenž[e] sotva se to kdy stane."

— A jednou jsme měli spolu takovou rozmluvu. Jdeme polem, a on se mne ptá: „A c[o] ty myslíš, povídá, — žije-li někdo s ženou bez církevního požehnání?" — „Podle méh[o] mínění, povídám, je to smilstvo." — „I kdy[ž] žijí v lásce?" ptá se. — Povídám: „To je jedno — nemá to být." — „A což, povídá, když se oddali v kostele, ale žijí bez lásky, jak to je?" Povídám: „Což, to je jiná. Jenom když zákon plní, a děti živí." Zamlčel se, dlouho mlčel, přemýšlel. Potom tak tiše povídá: „Ale podle mého mínění, i když žijí bez oddavků, ale v lásce, je to jedno, není to smilstvo. Ale co se týče zákona, je to pravda; zákon se má plniti. A děti živit."

U domu Ivana Sučilina se shromáždil veliký zástup. Zalil dvůr, celé stavení. Rodinu má svou devítičlennou: on sám, žena, a sedm malých dětí. On sám doma není, šel shánět chléb. Žena šílela. Teď jí je lépe. Stojí s malým dítětem u pece a pláče.

— Všechna krev se mně tím zpřevracela. Obilí se neurodilo. Sedm dětí, čím je nakrmíme?

— A já jich mám osm! — ozývá se dřívější hlas. A v tom hlase není slyšeti sporu: jářku, ty jich máš sedm, tobě není ještě tak zle, jako mně. Prohlašuje prostě svoji bídu, že má osm dětí a že o ničem kromě nich nemůže mysliti. Snad už šílí?

Žena Ivanova vypravuje:

— Žebrotou chodí tyhle ... — Po řadě, jakoby podrážděně strčila dlaní do hlav tří dětiček, obstoupivších máť. — Někde jim dají kousek, ale domů to nedonesou, snědí to cestou. Jak budeme žíti, už nevím. Mluví se o jídelně, ale nezapsali nás.

— Dobytku není, slepice není, není co prodávat. Muž šel ke švagrovi prosit o chléb. Nevím, dá-li. Nejedli jsme dnes. Taková léta nebyla.

— Můj muž není horší než já — a podívej

e, div by se nezbláznil. Pořád ho posíláme, by něco sehnal, ale kde má shánět. V noci ežíme a nespíme, mlčíme. Já vím, o čem nyslí, slyším, že nespí. I on to ví, ale neřekne ic.

Pláče.

— Kdyby tu byl hrabě, neměli bychom ladu ani v tomto roce, — povídají se vzdehem v zástupu.

— A já mám osm dětí...

Vycházíme a sedáme do bryčky. Kolem je mnoho lidu. V těsném kruhu obstoupili koně, ovoz. Ozývá se mnohohlasý hovor. Každý ovídá svoje, nedomlouvá, ale všichni v podtatě o jednom. O tom, že brzy v devíti staveích z desíti nebude chleba, že zdechnou koě a krávy.

— A já mám osm dětí! ...

Koně se už hnuli, smísily se obličeje, a elze spatřiti, kdo to stále křičel jedna a táž lova.

A stavě se v mysli na jeho místo, teskně nyslím na to, že hraběte už není, a nikdo e mu už nedá telátko, nenapojí, neakrmí ho s osmi dětmi dnes, ned, protože nemůže čekati na všeobecnou omoc z Petrohradu, vypočtenou na středí majetnost celých milionů lidí.

(Z „Listů o hladu", které posílal korrepondent „Řeči" z krajů, zamořených letos ladem.) Přeložil V. Veit.

—=o=—

V. Prachatická:

VÍTĚZSTVÍ.

(Fragment povídky.)

I.

Dar dobrý života je Zapomnění,
ba nejlepší, jenž byl nám v úděl dán;
dne hluk a únavu nám v ticho noci mění
a lékem jediným je našich ran,
a ve svůj závoj dobrotivě halí
i naše zrazené mladistvé ideály.

II.

Ó rcete, z nás kdo chtěl by věčně cítit
zrazené lásky překonaný žal,
neb v svědomí svém rudým písmem svítit
„tím chtěl jsi být a tímhle jsi se stal"
by přál si vidět výtku věčně žhavou,
být stále chorým srdcem nebo hlavou?

III.

To nehrozí nám, díky Zapomnění.
Po čase s rány obvaz můž být sňat,
vše zas jak bylo, sotva co se změní,
jen jizvy — vzpomínky nás časem pálí snad.
Tak, invalidi duše, žitím jdeme
a, že jsme zdrávi, zas si libujeme.

IV.

S tou duší je to divné: ku příkladu —
já dívčí hlavinky jsem kreslit chtěla
a morálka ne napřed, ale vzadu
na konci povídky mé býti měla,
jak v „backfischgeschichte" být všecko vnadné
— však píši věty trpké jen a chladné.

V.

Tož pomněte, o kritikové vlídní,
na řádky mé-li bystrý zrak váš padne,
že duše tyranem, byť invalidní,
že dobré úmysly i mně jsou snadné,
však nesnadno mi jejich provedení;
kéž soud váš nepřízniv mi proto není.

VI.

Já chyby svoje napraviti spěchám,
(tak jako já jich málokdo si jist),
na důkaz toho všechněch úvah nechám
a rázem přenáším se do těch míst,
kde hrdinky a rekové mí žili
— veď Foibos, Apollo mne šťastně k cíli!

VII.

K vám, sličné břehy, duše moje letí,
jež třpytné Ohře lemujete tok
zelenou spoustou bujných svojich snětí,
jež milence i ptactvo rok co rok
svou průsvitavou clonou něžné chrání
za zpěvu vln: „čas tvůj, čas milování".

VIII.

Za zpěvu vln a vůně opojivé —
bez odkvětá, hle akátu květ bílý
hned v zápětí své hrozny zádumčivé
nad zátočinou v sladké ticho chýlí;
s nich poslední než lístek do vln kane,
již jasmínu mdlá vůně vzduchem vane.

IX.

A vidím v duchu loďku přivázanou.
V ní, Katynko, dlíš se svým Janem snivá,
krůpěje vody tiše s vesel kanou
a bílý kostelík sem přes řeku se dívá,
jež v ranním slunci zářivě se leskne.
A z luk sem zalétá pár tónů písně teskné.

X.

Po břehu stezka olší lemovaná,
chmel divoký i jehličnaté mlází
ji místy zarůstá. Sem plavovlasá Hana
svůj nese krok; ji Karel doprovází.
Jak Markétka, hle, trhá kopretiny —
zvyk dívek, Fauste, dodnes není jiný.

XI.

Klobouček slaměný jí líce stíní jemně,
na zádech dva se světlé copy klátí.
Romány německé čte ráda předojemné
a dvakrát v rok, než studenti se vrátí,
si přečte české nejnovější básně,
by o nich znala hovořiti krásně.

XII.

Však přiznat dlužno, že ta politika
se pod bílou jí nezrodila skrání.
Ta chvála matky pečlivé se týká,
jež výborné jí dala vychování —
dva roky klášter proslulý ji hostil,
však matku sotva další péče sprostil.

XIII.

Mně líto je, o čtenáři můj milý,
že zajímavou gymnasistku líčit
ti raděj nemohu, neb v tuto chvíli
reformní snahy sotva začly klíčit,
a národ vodil výkvět svojich dcer
k Anglickým pannám a do Sacré Coeur.

XIV.

Zpět každá šla co dáma dokonalá,
tak vzdělaná, že víc už nelze být,
hrát na piano „Salon Album" znala
a též prý po francouzsku hovořit!
A jak se znala v umném vyšívání
těch „deček", „tischläufrů", toť podívání!

XV.

Haninu matku přece starost děsí,
že ještě není dosti vykonáno.
O dívčí výchově si článek přečtla kdesi,
v němž na kláštery velmi hubováno:
jsou výsledky prý zhusta velmi skoupé,
a dcerky vrací se, jak šly tam — hloupé!

XVI.

Jak český advokát neb lékař český
má za choť takovou prý dívku pojmout,
jež česky neumí. Vždyť, hrom a blesky!
to musí člověka až k slzám dojmout —
čtou špatně německy a česky ještě hůře,
a potuchy nemají o literatuře.

XVII.

Tož sobě honem do půjčovny zašly,
již kterýs spolek zřídil pokročilý;
v Lužické velké zalíbení našly
a Vlček Václav je nadchnul milý.
V ty nové Hana pohřížena vnady
nad Halaburdem sní, nad Senohrady.

XVIII.

Však paní matka, vdova zachovalá,
(zřít dosud na ní půvab zašlých let)
si pikantnější četbu domů vzala,
(jen pro dospělé, pro mládež to jed)
a pletouc punčochu v besídky stínu
čte odpoledne Annu Kareninu.

XIX.

Žák Bourgetův, Sonata Kreutzerova
se na šicím jí objevily stolku.
Tak díla hluboká, jež věčně znova
jsou osou debat literárních spolků,
bez dalších cavyků k Mendésu přiřadila
a poctivě vše nudné „přeskočila".

XX.

Před Hanou skryla je, neb duši ženskou
nic nezdobí tak jako nevinnost.
Ať jenom lká nad Růží Tysteliénskou,
na Tolstého má věru času dost;
vždyť ona též jen Marlittovou znala
a Zolu četla teprv, až se vdala.

XXI.

Však teď jsou všecky knihy uloženy,
rezaví v klubku neúnavný drát,
sní o samotě klavír uzavřený,
neslyšet „Zvonky cornewillské" hrát,
a ta, jež jindy tklivou hru jich loudí,
teď se svým hochem podél Ohře bloudí.

XXII.

Před týdnem Karel navrátil se z Prahy,
ach, jaké blaho, zase doma být,
Středohor rodných zřít zas obrys drahý,
jich dýchat vzduch a vlnou Ohře smýt
prach římského i církevního práva!
Ta koupel duši jako tělu zdráva.

—o—

FR. SKÁCELÍK:

STRINDBERGŮV BOJ O ŽIVOT.

(Dojmy z vlastního jeho životopisu.*)

(Pokračován

„Už jsi se vyučil?" pozdravili ho dor ironicky. „Svět se jinochu otevřel, aby v ně hlady zahynul." Konečně jednoho zimního r na o půl osmé šel August známými ulice znovu do školy. Vstoupil do velké třídy, k s dvěma učitelkami měl vyučovat sto dě šeredných, nedorostlých, zakrnělých, blbýc chorých, v hrubých šatech, těžkých botác Děti zvyklé rákosce, nerozuměly domluvě výkladu. Škola byla mašinerií, a učení utrp ním. Nový učitel cítil, jak jeho úkol nen žádného smyslu. —

Jde domů po ulici a ptá se: to je to p věstné vychování, kterého se dostalo po t velkých obětech nižší třídě? Je jinak možn vychovávat? Ne. „Máte-li v úmyslu vychov vati otroky nižších tříd, kteří jsou vždy p slušní, bijte děti rákoskou; máte-li v úmys vychovati proletáře, který nemá ničeho od ž vota požadovati, nalhávejte mu o nebi . . . uč je nedoufati, nýbrž býti spokojenu." Zdálo mu, že v této pošetilosti je systém. Strindbe pochopil, že se k tomuto úkolu nehodí. B osmnáctiletý a pochyboval nejen o method nýbrž o všem. V hlubinách svého nitra b posud chlapecký a hravý a učitelství bylo n čímsi vedlejším pro jeho ctižádost. Ale přec vydělal a počal kupovati knihy a hezky šatiti. Taky do hospody si zašel, učil se ita sky a zamiloval se do číšnice. —

Pak přišla nová krise. Egoistická autokritika křesťanství navykla ho zaměstnávati se stále svým já, „zabývat se sám sebou jako jinou milovanou osobou". Byla to nemoc doby, vzbuzená Fichtem. Až realismus seskromnil toto já. Studentům stoupal tento systém do hlav a trpěli nadprodukcí fantasie. V této náladě dostalo se Aug. do rukou Schillerovo drama „Räuber". To byly nové tóny. Jeho temné sny byly tu vysloveny slovy, jeho revoltující kritika vytištěna. Byl tady ještě jiný člověk a to slavný básník, kterému bylo ošklivo z celého toho vzdělání školního a universitního. Hlas se mu chvěl, tváře se rděly, plíce těžce oddychovaly. Omrzelost života dolehla na něho tím tíže. Počal přemýšleti o tom, jak by z t. zv. spořádané společnosti unikl. Chce odejíti do Alžíru k cizinecké legii, počíná žíti volně, vzdává se pohlavní zdrželivosti. Nového Karla Moora pozná v Byronovu „Manfredu", kterého chce přeložiti, ale nedovede psát ve verších. Zoufalý loučí se s učitelstvím a přijímá místo praeceptora v rodině židovského lékaře. Židovství je mu novým radostným poznatkem, že v něm není upomínek na křesťanství. Zdá se mu, že je mezi svobodnými lidmi a uposlechne rady službodárce, aby studoval medicinu. Připravuje se ve Štokholmě v chemické laboratoři techniky, ale v Upsale při zkoušce propadne z marotty profesorovy, který neuznává než laboratoř svou. Pitevnu a nemocnici nesnáší a vzdává se lékařského studia. Cítí se jaksi aristokratem, ale při vzbouření lidu, který nebyl připuštěn k odhalení sochy Karla XII., ozve se v něm demokratický základ jeho povahy a účastní se povstání. —

Potom již počíná v něm uzrávati určitý umělec. Upoutá ho divadlo a chce začíti dráhu hereckou, jako Karel Moor. Ale režisér při zkoušce upře mu jakékoliv nadání. Zdrcen a vzlykaje, utíká domů a požije dávku opia, která na štěstí neúčinkuje. Příštího dne zničen a rozbolavěn sedí nad knihou Topelia „Co vypravoval felčar". „Zatím, co tak leží, cítí nepochopitelnou horečku v těle; v ní pracuje hlava najednou na srovnání vzpomínek z minulosti některé vylučujíc, jiné připojujíc. Do vzpomínek mísí se osoby hlavní, osoby vedlejší, účastní se děje; slyší je mluviti. Zdá se mu, že je vidí už před sebou na jevišti. Po několika hodinách má dvouaktovou komedii v hlavě srovnanou. Byla to práce bolestná, ale opojná, dá-li se to jmenovat prací, poněvadž šlo všechno samo, bez jeho vůle a přičinění."

Ve čtyřech dnech byla věc napsána. Téhož večera psal přání k jmeninám, které se mu náhle vybavilo ve verších. Dovede tedy i verše psáti! Konečně tedy našel svůj životní úkol. Bude spisovatelem. „Jeho tvůrčí síla byla v této době neobyčejná. Horečka dostavovala se denně a ve dvou měsících napsal dvě veselohry a tragedii ve verších; mimo to vyklepával verše takřka z rukávu." Tragedii pokládal za svůj hlavní živel. Námětem první byl: „Zapadající Hellas". Komponie byla zcela jasná, ale příliš mnoho se deklamovalo o lásce k vlasti a proti demagogii.

Komedii poslal řediteli král. divadla, který v ní našel talent, ale hráti nebylo ji možno. Navrhuje novou tragedii „Ježíš Nazaretský", jímž chtěl vymýtiti křesťanství z kultury vůbec. Švédsko probíjelo se zatím k samostatnosti v kultuře: Ibsen a Björnson tu pronikli, Tidemand a Gude byli vítězi v umělecké výstavě 66; Kierulf a Nordraak opanovali píseň a klavír. Björnson skouzloval, Ibsen probouzel. V té době je Strindberg v Upsale zviklán v protikřesťanství „Brandem" a píše velkou tragedii v pěti aktech „Thorwaldsen v Římě". Hloubá o krásnu, upadá v zoufalé nejistoty o smyslu umění, až ho náhle osvobodí Brandes svými „Kritikami a portréty" a uvede do studia francouzské estetiky, která ho okouzlí.

Konečně jednoho srpnového dne dostává zprávu, že jeho „Thorwaldsen" přijat král. divadlem k provedení. Poslouchá tajně z třetí galerie a je zničen. Celá věc se mu zdá hloupá a nespravedlivá. Styděl se. Bylo to 13. září 1870. Obecenstvo přijalo věc s potleskem, kritika ho odmítla. Otec zví o těchto událostech a přinutí syna k slibu, že nebude více psáti, dokud nezbaví se zkoušek. Chce otce zlomiti novými důkazy spisovatelskými, ale upadá do temného neplodného stavu duševního po přečtení Kierkegaarda. Zdá se mu, že je pouhým aesthetem, který pojímá spisovatelství jako požitek. Ale pak nelze přece, aby bylo vážným povoláním. Ale proč? Proč byl Kierkegaardovi požitek hříchem? Kierkegaard ležel na celém jeho nitru jako můra. Po velkých bojích ustanoví se spálit svoji literární činnost a učiní tak ihned se svou poslední dramatickou prací. Když sbírá popel, v němž shořel výsledek čtvrtletní těžké práce, plakal hořce. Všechno bylo tedy klam! A on mimo to byl podvodník, který oklamal otce! V lítosti přihlásí se ku zkoušce z latiny, ale neobstojí a bez zaměstnání vrací se smutně domů. Rozmlouvá s námořníky a dělníky a chápe, že nejen z knih i z lidí je nutno čísti. Pak studuje filologii, probírá Danteho, Shakespearea, Goethea. Roku 1871 hraje se ve Stockholmu jeho aktovka „Neuspokojený". Kritika je znovu nepříznivá, ale aktovku vi-

děl král a přeje si autora viděti. Dostane královské stipendium. Král slibuje dopomoci mu k doktorátu. Studuje tedy s velkou pílí. V mozku je však spousta básnického materiálu, fantasie, myšlenky, paměť pracují stále, přetížené nervy konečně povolují, přátelé bojí se o duševní stav básníka, který konečně rozhoduje se věnovati pouze spisovatelství a odjíždí z Upsaly do Stockholmu — bez doktorátu.

„Tak vyjel do života, pryč ze snů a minulosti, aby žil ve své vlastní době a ve skutečnosti. Ale byl špatně připraven; universita není školou pro život. Chlapecká léta jsou pryč, je nutno vřaditi se do společnosti, vlastní svůj chléb jísti." A počíná nový oddíl podivuhodného života Strindbergova.

—⚬—

DROBNOSTI.

Nové Nerudovy dopisy.

Pan V. V. Škorpil přinesl v pardubické Osvětě Lidu dne 3. září radostnou zvěst literárnímu světu. Nedávno zemřelá Zdenka Šemberova zachovala ve své pozůstalosti 301 dopis Nerudův. Neruda psával otci A. V. Šemberovi, profesoru češtiny na vídeňské universitě, i synu Kazimíru Šemberovi, německému žurnalistovi a básníku českému v mladších letech. Podle zprávy Škorpilovy Neruda v dopisech svých psal o křížové cestě, kterou prošel k Písním Kosmickým a Malostranským povídkám; psal o Rukopisech (věřil v jejich pravost); psal o poměrech literárních i společenských. Svatobor odepřel Nerudovi stipendium; Neruda psal: „Odmrštil mne — měl býti z toho veřejný rámus, ale obešel jsem si to a vyžádal sobě od dotyčných, aby mlčeli — —" Z Vlachova Březí, kde trávíval prázdniny, psal příteli Kazimírovi: „Je mně ukrutně volno! Jsem u svých příbuzných — velká rodina — a všichni mne mají opravdově rádi. Nejsem na cos podobného zvyklý a činí mne to nesmírně spokojeným. Připadá mně, jakoby ostatní svět ležel někde za oceánem. A zase stesk: Podíval jsem se do dvou domácností lidí mně sympatických, na dvoje rodinné štěstí, a to pak zaplatím jakous sklíčeností vlastní. Nepůjdu zas dlouho nikam, a vykřešu se tím zase z pocitu, který není závistí — a přece je, není a je přece smutkem. Práce je a musí býti náhradou. Co bych také byl bez práce a bez radosti té, že mám v ní pevnost, do níž žádná jiná noha nesmí, a z níž vidím dál, hodně daleko přes každý poměr neutěšený. Ač sahám sem tam, všechno se mně zdá býti malé, rád bych něco hodně velkého. Předně bych arci chtěl do světa, pookřát, vykoupat se. Ale budou letos zas vyhlídky asi zlé, nevím, stluču-li alespoň nějakou stovku. Ty as toneš pořád ještě v štěstí. Máš pravdu, drž se, sic zmrzoutíš jako já. Kdypak asi já se dostanu pryč! Je nejvyšší čas, abych se zotavil — „lern wieder leben und du wirst gesund" — ale já už neumím žít a musím se vskutku učit znovu — — —"

Z listů poznává se Neruda jako přítel upřímný a vzácný; píše Kazimírovi: „Tvůj list je mně velice drahý — víc nepravím. Však budeš-li kdy potřebovat v osobě přítele člověka, najdeš ho. Vždyť víš, že rovnou měrou spoléhám vždy na Tebe, a proto jsem k Tobě upřímným, jak k nikomu." A jindy: „Vidíš, tak se mně zdá, jako by se mezi nás něco kladlo. A když to rozebírám, pochopuji to. Máme mimo svou osobní příchylnost pramálo již společných zájmů. Zažili jsme se každý do směrů svých, přibíráme šťávu a světlo a všechno z jiné půdy a z jiného vzduchu, díváme se jinak na svět, já obklopen tím šedým, málo potěšným sklem domácím, Ty pestrým sklem poměrů veselejších a nepoměrně bezstarostnějších. Jak rád bych byl viděl, kdybychom byli šli my dva směrem stejným. Jsem sice silen pro sebe dost, vím ale, že by mne bylo vždy sílilo ještě více, kdybych měl Tebe a Tvou zas individuelní energii vedle sebe. Tak nám nezbývá ale, než naše osobní příchylnost, jež je arci ocelována časem a tím upřímnější, že se nezakládá na žádném jiném zájmu, než právě na přátelství. To mne přemítajícího bolívá. Jsem nyní již v Praze úplně sám i v redakci. Staří přátelé odpadli — smrtí, egoismem, omrzelostí, čímkoli. A nových hledati nejsem dost mlád a také jsem jich nikdy nehledal. Žiju si svým ideálům a jsem rád, že jsem si jich ještě kus zachoval, do nichž se mohu zapříst jako dítě. Vidíš, kdybys také Ty mi odpadl, bylo by mně nesmírně smutno."

„Mám já Ti to mizerné živobytí, psal jindy. Žádnou radost, žádnou zábavu — ukrutná omrzelost — k tomu materiální bída — a ještě k tomu mně teď pojednou přicházejí myšlenky na budoucnost. Před jiným bych to ani neřekl, na to jsem tuze pyšný — proč bych to ale neřekl před Tebou, kterého miluji. Ty nebudeš tak beztaktní, abys mě těšil — co bys mi také mohl říci? Kdyby při těchto poměrech alespoň těšila práce. Kdyby totiž byl nějaký popud k ní. Člověk věčně nemůže vážit popud ze sebe a já jej již vážím přes dvacet let, skoro pětadvacet. Ovšem, stojím jinak co do uznání, než jsem stával, vynutil jsem si něco, ale nepřátelství je pořád proti mně, i nejbližší přátelé, jakoby měli zrovna smrtelnou ouzkost, abych jen nepřerostl příliš daleko."

Roku 1879 Neruda byl churav a psal Šemberovi, aby mu napsal nekrolog a poslal mu jej v kartáčovém otisku k revisi. Roku 1883 Praha prý měla zábavu, když slyšela, že Neruda se stal hypochondrem, humorista Neruda! Peněz Neruda nikdy neměl a snad nikdy nic nedostal. „Tedy státní stipendium mně nedali! Zlobím se ukrutně; věř, že bych sám dal tisícovku za to, kdyby se mně nebyla ta urážka stala." Roku 1881 psal: „Tyhle dny mně nabízeli v žurnalistickém spolku 300 zlatých podpory. To se rozumí, že jsem je

nevzal. Já „president" — —" Pan V. V. Škorpil oznámil, že bude pokračovat v referátu o dopisech Nerudových. Zejména o trnité pouti ke Kosmickým písním.

*

První básně Vrchlického,

kde byly uveřejněny? Místní patriotism se hněvá. Nekrology o Jar. Vrchlickém vypravovaly, že první básně jeho uveřejněny byly r. 1871 ve Světozoru. Časopis Šumavan v Klatovech hlásí se o čest dalších prvotin. Jestliže ve Světozoru 1871 vyšla báseň Vrchlického Brnění, záhy na to vyšla v Šumavanu Fata morgana a v témž roce Vrchlický odevzdal redakci Šumavana rukopis své větší prosy, povídky ze života, jež otištěno v Šumavanu 1873 v číslech 1—13 pod názvem Prodavač biblí. „Zesnulý mistr nikdy nepřál si, aby tato první jeho beletristická práce pojata byla do souborného vydání jeho spisů, dal však za svého pobytu v Domažlicích redakci Šumavana souhlas k tomu, aby vydala povídku tu v samostatné knižce." Což redakce Šumavana v nejbližších dnech učiní.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

„Ach jak bys je mohla opustit, moje by beze mne jistě umřely," zvolala rozhořčeně něžná matka, paní Zahrádková.

„I co, tak ať umrou, už mám toho trápení s děcky právě dost. Půjdu teď místo hraní vždycky raději mezi hochy, beztoho mne potřebují, abych na ně dohlížela," řekla samostatná mladá dáma.

Dezy se nestarala o práva ženy, dělala si co chtěla, brala si, co se jí líbilo, a žádnému ani nenapadlo, v něčem děvče omezovat. Dělala vždy jen to, seč byla a užívala nevědomky práva vykonávat vše, co uměla.

Andula rozehřála se pro vše, co kde shlédla nového; z různých neúspěchů si pranic nedělala, hlavně pak zuřivě žádala dělati všecko, co dělali hoši. Smáli se jí, odstrkovali ji, zakazovali jí, aby se míchala do jejich záležitostí. Ale ona se nedala odstrčit, nedala se umlčet, přála si, aby ji vyslechli. Měla pevnou vůli a chtěla jít v před.

Paní Bérová jí přála, podporovala její chtění, ale hleděla omeziti její náklonnost zneužívat svobody — k nevázanosti. Ukazovala jí, že dřív musí učit se sebezapírání a sebevládě, nežli bude způsobilá užívat moudře své svobody. Andula mívala dobré chvílky, kdy se vším tím souhlasila, a dobré vlivy, kterým byla podrobena začínaly se na ní splňovat. Teď už neříkala, že chce být kovářem nebo že bude topičem, až bude velká, ale hleděla si pilně polního hospodářství. Nalezla pole, kde přebytek jejích tělesných sil a životnosti se mohl vybít. Leč často se zdávalo, že i to jí úplně neuspokojovalo, neboť máta, majoránek byly přece jen hluché a němé květiny. Děvčeti se chtělo lásky a náklonnosti nějaké živé bytosti, která by požadovala její práce a péče. Nejšťastnější byla, když hoši k ní přišli a přinesli jí pořezané prsty, aby jim je zavázala a boule, aby jim je zatlačila. Říkávali, že jdou „k Andule do nemocnice".

Paní Joženě napadlo, má-li děvče vůli opatrovat nemocné, nechť tak činí správně. I poslala ji k tetičce Humlové do školy. Andula byla vtipnou žákyní a brzy se naučila přikládat obvazy, nalepovat náplasti a dávat obklady. Hoši jí začali říkat Dr. Čečetka, a ona si velmi na tom zakládala. Jednoho dne řekla paní Jožena: „Bedřichu, mně se zdá, že už vím, co s Andulou. Už teď žádá sobě nějaké životní úlohy, jinak z ní bude jednou mrzutá, nepříjemná a nespokojená žena. Nesmějme se jí proto, že chce stále dělat něco jiného, než ostatní děvčata, ale hleďme jí zaopatřit práci, která by se jí líbila. — Snad se nám podaří přiměti jejího otce k tomu, aby jí dovolil studovat medicinu. Z ní byla by doktorka, jak se patří: má odvahu, silné nervy, vřelé srdce a soucit se slabými a trpícími."

„Pan Bér se nejdříve usmíval, potom pravil, že o tom bude přemýšlet. Zatím dal Andule zvláštní kousek pole, aby tam pěstovala pouze lékařské byliny. Při každé ji upozornil, proti kterým nemocem se jí užívá a dovolil děvčeti zkusiti ji v lehčích případech dětských nemocí. Děvče se rychle učilo, znamenitě si vše pamatovalo a mělo velký zájem o vše, co jí profesor z tohoto oboru vykládal. A on jí nikdy nezavíral dvéře do stánku vědy proto, že byla jen „malou ženou".

Když děvčátka seděla spolu v koruně vrby, Andula přemýšlela o svém budoucím povolání, a když Dezy svým jemným způsobem prohlásila, ona že má ráda domácnost, že si zařídí krásný domek pro Jeníčka a pro sebe, až budou velcí — tu Andula prohlásila velice důrazně: „Já nemám bratra, a také se mi nechce starat o dům a kuchyni. Raději si zařídím obchod, tam budou samé lahvičky a prášky. Sednu si do kočárku s jedním koněm a pojedu po celém okrese léčit nemocné. O jé, to bude švanda!"

„Brr, jak to jen vydržíš, čichat k ohavnému žlutému plátýnku, práškům a olejíčkům? A pak: senesové listy, a všelijaké syrupy!“ a Désinka se skoro otřásla.

„Však já jich užívati nebudu, tak co! Ostatně, když lidé chtějí být zdraví, musejí užívat, a já jsem ráda, když se pozdraví. Nevíš, že jsem jednou i matičku vyléčila? Víš, že jí po mé šalvěji přestala bolet hlava. A Edův zub? Kdo mu naň poradil chmel? Tak vidíš!“

„Ty, a budeš také přikládat lidem pijavky a řezat jim nohy a trhat zuby?“ hrozilo se děvčátko.

„Všecko, všecko budu dělat; a kdyby byl někdo celý rozmačkaný a roztrhaný, já ho zase sešiju. Můj dědeček byl doktorem. Viděla jsem kdysi, jak sešíval člověku tvář a musila jsem mu při tom pomáhat, držela jsem houbu. A vidíš, nebála jsem se pranic! Dědeček na konec řekl, že jsem statečné děvče.“

„O, toho bych já nedokázala. Mně je nemocných líto a ráda je opatruji, ale když jim je zle, začnu se třást a musím utéci. Já věru nejsem statečné děvče.“

„Nu, počkej: až já lidem uřežu nohy, pošlu je k tobě, a ty se s nimi můžeš potom mazlit, a je opatrovat,“ rozhodla Andula. Připravovala se v mysli hlavně na těžké operace.

„Loď na obzoru! Kde je Andula?“ ozval se z důli hlas.

„Tu jsme, nahoře, Emile!“

„Oh, oh, zle je!“ zavznělo v odpověď a Emil se objevil: držel si ruku a křivil podivně obličej, jako by měl veliké bolesti.

„No, co pak je ti?“

„Ale taková zlořečená tříska se mi zaryla hluboko do palce. Ne a ne ji dostat ven. Prosím tě, Andulko, prohlédni to, ano?“

„Ale je hluboko, a já nemám jehly,“ zvolala Andula a při tom prohlížela pozorně palec. —

„Eh, co, tož vezmi špendlík!“ — Emil spěchal totiž.

„Ne, ne, špendlík je příliš silný a tupý.“

Zatím Dézy prohledávala své kapsičky, a vytáhla malou podušku s jehlami a špendlíky. —

„Nu, tohle je hospodyňka! Má vždy, čeho třeba po ruce,“ řekl Emil.

Andula si v tom okamžiku umiňovala, že bude ode dneška hledět, aby mívala při sobě jehly a špendlíky. Vždyť „já jsem si zadřel třísku“ patřilo k nejčastějším pádům její prakse.

Dézy si teď zakryla oči a Andula začala píchat klidnou rukou. Emil jí časem udával směr.

Při tom užíval námořnických úsloví: „V pravo, hoši, a statečně! Ještě jednou zatáhněte! Ku předu! Nepovolit! Sláva, už je venku, Andulo!“

„Vyssaj krev!“ poroučela doktorka, a prohlížela vytaženou třísku.

„Když mám tak špinavou ruku!“

„Nu, počkej, zavážeme to tedy. Kde máš kapesník?“

„Nemám dnes žádného! Vezmi některý z těchle hadrů tu na zemi.“

„Ale, jemine, vždyť je to panenské prádlo!“ zvolala Dézy rozhořčena.

„Vem si z mého, Emile, mně je to jedno.“

Emil se sehnul a chytl nejbližší „hadr“, celý krásně nabíraný. Ale Andula ho beze slova roztrhla, a udělala z královniny spodničky zcela obyčejný obvaz. Na to propustila pacienta:

„Hleď, ať to nezaschne, a nešťourej do toho, aby se nepodbíralo.“

„Co jsem dlužen?“ zeptal se příští námořní velitel.

„Ale nic; však víš, že mám stanici, a v té léčím chudé zdarma,“ vykládala Andula s důležitou tváří.

„Tož ti děkuji, doktore Čečetko. Až se mi příště něco poneštěstí, přijdu zase,“ a Emil odběhl. Na odchodu zavolal ještě: „Vaší panně utekou košile, doktore.“

„Dámy“ se však neurazily. Začaly o překot shromažďovat svůj majetek a šly domů, zatopit v plotýnce a žehlit.

Vítr zašelestil ve větvích vrby, jako by se starý strom usmíval dětinskému povídání, — Však nezůstal dlouho bez návštěvníků.

V malé chvíli přišel nový párek, a započal v jeho větvích důvěrnou rozmluvu.

„Ty, víš, co ti teď ale povím, Nate,“ začal Tomek. — Zdálo se, že hned v tu chvíli praskne; tak byl pln důležitostí svých novin.

„Tak povídej honem,“ odvětil Nat a přál si, aby tu měl housle, byloť nahoře ve větvích krásně stinno a klidno.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

očník XVII. V Praze, dne 27. září 1912. Číslo 39.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

. HOCH:

ZLOMKY MINULOSTI.

Z dívčích zápisků.

Květen, 22.

Psala mi včera Boža. Kusá v hovoru, je neodolatelně vtipná a rozmarná ve psaních. Ale vždy je za jejími vtipy vážné pozadí a místy vyzní vše jen vážně. — „Nebuď motýlem", píše též — „s květu na květ přeletujícím; toho často prvý velký déšť k zemi srazí. Buď orlíkem, opravdovým orlíkem, který v pustých skalách umí si bezpečný domov zbudovati, který vzdoruje nepohodám a umí zápasit — i zvítězit....!"

Který i v pustých skalách umí si domov bezpečný zbudovati? —

Ano; ale což, hodím-li já se pouze k stavění hnízda v ochraně výklenku, pod střechou? Což, jsem-li já „doma" a šťastna jen mezi květy?

Ovšem, zápasit umím... ale především se sebou jen; a vnitřně. Na venek jsem pasivní; i vzdoruji-li, je to více vzdor trpný, než činný.....

Zápasila jsem často — ale zvítězila jsem jen někdy....

Naučím se tomu. — I v pustých skalách. — Je to smutné — nu, za to hrdinné. A myslím, že jsem Bože rozuměla.

Květen, 23.

Po všechny poslední dny přicházely dopisy od něho. Bude prý činiti pokání! — Mám tomu věřiti? Nevím. Ale mám radost, jako „nad jedním hříšníkem, pokání činícím". — Tolik jsem potřebovala ty milé dopisy. Je mi tak pusto, prázdno a — těžko. Nepokojné srdce zlobí stále. Psaní, přijde-li, je alespoň vzrušení radostné — ač konečná ochablost jest stejna.

On psává epicky — proto snad čeká vždy „až když se něco děje". — Musila přijít povodeň do jejich kraje, aby se rozepsal, já nepotřebuji povodně vnější — jsem zaplavena vnitřními dojmy ustavičně — a tak nikdy se dosti nevypíšu. —

Ale v poslední době měním se. — Stoupám nebo klesám v pravdě na ceně tím, že se „přizpůsobuji poměrům"? — Znamená-li totiž jakási lhostejnost k faktům, jimiž jsem si hlavu lámala, „přizpůsobení".

Dnes nejsem schopna postaviti proti sobě sporné otázky a logicky vyvoditi si pravděpodobnost — když ne i pravdu. — Nedovedu souvisle mysliti; — jako když se chce rozmotati spuchřelé jemné hedvábí — tak se trhá nit myšlenková, jakmile se jí zmocním — i když začnu navíjeti od pravého konce! Musím se usaditi, upevniti v sobě zase. To jest možno jen — přestanu-li čísti! —

Čtu-li mnoho, uhýbají se zprvu moje myšlenky osobní nově příchozím dojmům; aby měly volnou cestu do duše. — Přijde-li však těchto hostů příliš mnoho, je mi nevolno. Musím všechny prozkoumati — a mnohým ukázati zdvořile dvéře. — Já musím zůstati s sebou; co je mi platno, načerpám-li spoustu nových názorů, když z toho všeho pouze čtvrtina, řekněme, dá se zpracovati ve zdravou sílu duševní takovou, jaké já potřebuji k rozluštění svého životního úkolu. — Je snadné, dáti se uchvátiti někým jiným — přestati mysliti — a vzdáti se dojmům.

Něco takového dělo se nyní ve mně. Je to i příjemné někdy, umdlíti, a nedělati ničeho, „nechat běžet" vše; ale jedná-li se ve všech těch okamžicích stejně o život — o vlastní život? — A nevíme-li, k čemu nás ty chvíle přiblížily? —

Zmocňuje se mne vždy úzkost, nevím-li, kam jdu, nevím-li, kam mne nesou okamžiky — nechci připouštět „náhody", které řídí náš směr, nemáme-li ho sami v moci. —

„Ne, nechci se dáti opojit čtením — nechci se motati v růžových mlhách. Musím se upevniti v sobě. Nebudu zítra čísti! —

Jiný program mám na zítřek: Napíšu Manči dopis. Dnes konečně dostalo se mi od

ní odpovědi, v níž shoda myšlenek mne překvapila. Napíšu jí tedy z duše do duše. — A pak mám ještě úkol na zítřek. Přeji si, abychom šly na procházku zase s řiditelovými. Dnes jsem hovořila s Milanem nesouvisle a to mne zlobí. Ano, to mne dopaluje! — Vzpomínám, co z toho všeho řečeného nebylo pravdou. Když mne něco zlobí po rozmluvě s někým, bývá to jen jedno z dvojího: buď jsem řekla pravdu, které jsem neměla říci proto, že by mohla bolet — nebo jsem bezděčně vyslovila něco tak, že to nebylo „to pravé" a dalo to někomu nesprávný pojem o věci — nebo o mně. —

Tak přemýšlím: co to bylo dnes? —

Ano, řekla jsem: „Mami říkává mi, že se lidem příliš dávám — a od nich nežádám dosti, a kazím je tím. A to že je chyba"...

A Milan s tím hned souhlasil. —

Ale souhlasil-li s tím, dokazuje, že nemá o mně správného mínění! Že mne považuje za nezištnější než jsem! — Ne to, to musím napravit. — Vždyť ve skutečnosti tam, kde mám potřebu dávati sebe, mám rovněž stálou touhu přijímati.

Nedomlouvám-li se o to, když mi někdo nevrací, nedává, jen béře — není to z lhostejnosti; v tom je resignace — ale někdy bolící resignace.

O tom musím Milanovi říci. — A ještě mnohé dohovořiti. —

Milan chce mi vrátiti „víru v posmrtný život"...

Já dnes skutečně nedovedu na ráz říci, jak došlo v mém duševním žití k onomu bodu, kde ta víra sama sebou přestala. Nevím o žádné události, která by mi ji byla zlomila násilně. — Nevím o chvílích, ve kterých bych ji byla zoufale volala zpět...

Proč jsem se dala vésti onou vírou dříve a proč jí nyní mohu postrádati? —

Mně, dítěti a děvčátku, zdávalo se, že život je cosi neskutečného. — Stála jsem mimo život. — Zdávalo se mi vždy, že je život sen, kratičké intermezzo ve věčnosti; — že je to ve věčnosti — nic.

Tak jsem to měla v duši. — Šel den za dnem, rok za rokem; lidé se rodili, trpěli, smáli, hádali se, trápili malichernostmi a umírali — proč to vše? — Aby „něco žili", než od začátku ke konci dojdou. — Ale takový život — to bylo „nic". —

Pro mne však existoval Bůh-ideál, k němuž blížiti se bylo úkolem. Ale můj úkol nebyl dosud zde. — — — A tak můj úkol, můj život začínal mi — smrtí teprvé.

Ano, tak jsem to měla v duši — a še rok za rokem; nemyslila jsem na střed svého bytí, život pozemský, existující jako pevný bod v nekonečnosti života — v té nekonečnosti, v níž jsem zcela věřila přece! —

Šla jsem v žalu i radosti jako ve snění; v dálce mně zářila hvězda, k níž jsem šla: nesmrtelnost; veliké něco, pro které je člověk určen...

Ale zvolna probouzela jsem se. Život přestával býti snem: starost, žalost, rados stávaly se tak intensivními, že jsem je pociťovala jako skutečnost.

Pak při slově „život" přestala jsem vi děti přímou cestu, vedoucí přes zeměkouli a končící u samého nekonečna — cestu tak povýšenou, že doléhal k ní „světský" šum tak zmateně, z daleka, že nepřipoutal k sobě pozornost a neodvrátil ji od pouti k určitému cíli v nekonečnu.

Pak jsem slyšela, viděla, zastavila se — a změnila se mimovolně. —

Dotud šla jsem svojí cestou, nevidíc ostatních — starajíc se výhradně o sebe — a svoji dokonalost. — Jakmile jsem dala se uchvátiti žalem a štěstím lidského života — pohlížela jsem i na jiné... Zdali i oni?! — A tenkrát (a bylo to záhy konečně — vždyť je mi teprve osmnáct let dnes) viděla jsem slyšela — a ztrnula.

Tolik slz, jež nikdo nestírá, tolik vzdechů, jež nikdo netiší. Tolik nadějí krásných umírajících, jichž nikdo nesílí. A tolik temnoty, jíž nikdo nezaplašuje. —

Viděla jsem.

Pak přišly ctnosti, jež nikdo nenásleduje skutky; rozžaté pochodně pravdy, v jejichž blízkosti málo kdo odváží se jít. Viděla jsem štěstí, jež nikdo nesdílel. Práci, jíž nikdo nedoceňoval; postřehla jsem myšlenky, skvostné, zářivé, svaté — jež nikdo plně nepřijal se snahou opravdovou, kus vlastní duše jim dáti.

Měla jsem jíti vedle toho jen — svoj vyloučenou z žití cestou? — Toť by bylo jako procestovati svět vlakem a spokojiti se pohledy z okna. Ne. Vmísila jsem se v ten život, a rozdělila se s lidmi poctivě o pozemské slzy, vzdechy, naděje — snad i více jsem si vzala, než mi patřilo!...

A kde jsem viděla ctnost opravdovou — šla jsem za ní v obdivu a kořic se jí — až mi hodila za to „maličkost" kousíček sebe

A za pravdou jak jdu! — Pravda, popálila jsem se párkrát v žáru téhle nebezpečné pochodně. Ale jsem jako komár — i když mám již přižehnutá křídla, světlo mne zláká

— A tak jsem začala žít a — sešla jsem s povýšené cesty k nesmrtelnosti v cesty života; od nešťastných ke šťastným, v stálém hledání a sdílení, dávání a přijímání v tom živoucím, co mi bylo mrtvým — v tom všem, co mi bylo ničím. A všechno to mi zabralo duši — a život přestal býti snem.

V tom jeho víru, plném dobra i zla, zapomněla jsem, že jsem se jen pozastavila na svojí cestě k věčnému cíli. Nemyslila jsem ani na nebe ani na očistec po smrti — zaujalo mne vše to zde. — Vždyť je to zde! —

Nedospěla jsem k popírání — nikoliv. Věřím dál ve věčný cíl — ale prozatím, když jsem zde, musím žíti. Musím něco vykonati; musím prospěti, aby čas darovaný mi přítomností pro mne i pro jiné nebyl ztracen. Pak — nebo tím — půjdu svojí cestou dál — k tomu nekonečnu, věčnu, klidu.

—==o==—

JAROSLAV WELLEK:

CHURAVÉ DUŠI.

Hraj Mozarta, tu hudbu ryzí, pravou,
hraj menuet tak klidný, bez vášně!
Nech modernosti povahu tak dravou,
jež nervosou čpí, dráždí úžasně.

Ten klidný tok a rytmy, tóny zlata
to kontrastem je tvojí povahy.
Tvá slova touhy, ostře jedovatá,
je hudba moderní, ten chaos churavý.

Hraj Mozarta, tu hudbu pravou, ryzí,
hraj menuet, bych uklidnil svou zlost!
Ať aspoň v hudbě té tvá faleš zmizí,
tvá klamná láska, rafinovanost!

*

NA VALČÍK, VĚNOVANÝ NOVOMANŽELŮM.

Vše ceremonií jest pouze,
i zasnoubení, svatba, přání.
Nač vypisovat všechno dlouze,
když člověk rýmů nemá ani?

Je zbytečno tak hledat fráse,
bys blýsknout' chtěl se rými svými,
a zaplatit ten čas tak draze
snad rytmem, verši klopotnými.

Nechť hudba mluví! Harmonie
jest despotou i slov i rýmů;
v ní bouře, vánek, chaos žije,
i zpěv, podobný slavíčímu.

Jak harmonie tón jest žití,
i ono má svou bouři, pěny,
i vody tok i vlnobití
a slavíčí též kantilény.

Však v život váš se štěstí vznese;
ať klidně jdete v bouři, křiku,
nechť jenom štěstím smějete se,
tak klidně jako ve valčíku.

—==o==—

HISTORIE O DVOU ÚHLAVNÍCH NEPŘÁTELÍCH.

Staroitalská novela.

Napsal Antonio Francesco Doni, šlechtic florencský (žil 1516—1574).

Z Ernstovy sbírky staroitalských novel přeložil Jaroslav Dohnal.

Před nedávným časem byli kdesi živi dva rytíři, kteří, jak tomu již tak bývá, k smrti se nenáviděli; jejich jména i rody raději zamlčím z dobrých důvodů; a poněvadž jeden v každém ohledu byl statečnější a silnější než druhý, bál se onen druhý, ač byl prvým těžce na cti uražen, vyzvati jej na souboj neb jakýmkoli jiným způsobem vystoupiti proti němu. Pouze v nitru ustavičně přemýšlel, jak by mu způsobil nějakou veřejnou hanbu a tak se mu pomstil. Druhý, jsa vždycky mužem statečným a mysli rytířské, vykonal, rozumí se, již mnoho skutkův udatenství a i v turnajích mnohokráte zvítězil, dva ze svých odpůrcův dokonce kopím zabiv; byl ovšem rytířem náramně oblíbeným a váženým u všech dvorů knížecích. Jsa tedy mužem tak statečným, jak jsem jej byl popsal, pranic se o to nestaral, je-li nenáviděn tím či oním rytířem, i nebral s sebou, vycházeje o nic větší průvod než kdy jindy, maje pevně za to, že jeho protivník, jsa přece šlechticem, čestně ho vyzve v boj, je-li uražen na svojí cti. A k tomu také byl každým okamžikem připraven.

Však nestalo se tak, jak očekával. Protivník jeho totiž, rytíř zbabělý, plný zloby, nic se nestaraje o čest svojí a světské mínění, jen po mstě a po zničení svého soka dychtě, byl se dověděl, že hodlá cestovati do Neapole, maje u sebe nevíce než pět či šest průvodcův. I umínil sobě ve své mysli, že jej na cestě napadne a potupí, nejhůře co bude možno. Opatřil si k tomu cíli veliký počet lidí svého asi rázu (něco ke čtyřiceti koním), lidí vesměs ničemných a špatných, a strojil se na cestu. Brzy dohonil svého soka a ihned kázal jej svými lidmi obklíčiti. Ten ovšem ničeho netušil, jako muž čestný ani zdaleka nemysle na takovou zradu. Jeho průvodčí, počtem asi šest nebo sedm, jak už jsme řekli, uznali, že veškerá obrana byla by marná, anať byla přesila veliká, a k tomu byli daleko od města v širém poli; i zastavili se vyčkávajíce, co zrádce hodlá konati. Tento vyjel před svůj zástup, uchopil koně protivníkova za uzdu a řekl:

„Rytíři, jsi ztracen!"

K tomu odpověděl nešťastník pouze tato slova: „Je mi toho líto."

Úskočný zrádce pokračoval:

„Vidíš dobře, že je zúplna v mé moci, abych tě usmrtil i s tvými průvodčími, a to bez velké námahy. Proto, chceš-li se vysvoboditi, bez váhání ihned čiň, co ti poručím."

Nešťastník se otázal, co bude poručeno. Nepřítel vece:

„Tuto listinu vlastní rukou podepíšeš, jiného nic od tebe nechci."

A ta listina zněla: „Já, rytíř Tenaten, prohlašuji, svobodně a bez přinucení, všem vůbec i každému zvláště, kdož tuto listinu čísti budou, že veškery důkazy mé udatnosti, jež jsem projevil jak v boji pěším, tak jízdním, jak v soubojích, tak ve šrancích a kolbištích, jen dílem Ďábla a kouzel jsou a ne mojí síly. A tomu každý veřiž, nebo moc Ďáblova je převeliká. Přiznávám se vedle toho, že jsem kacířem a nevěrcem; na důkaz čehož tuto listinu vlastní rukou podepsal jsem."

Rytíř podepsal, ač proti své vůli a z nucení, míně, že jeho nepřítel se tím uspokojí. Umínil si, jakmile bude opět svoboden, že zrádce k souboji vyzve. Neboť, kdyby byl věděl, že mu bude v hanbě umříti, nebyl by nikdy listiny podepsal, nýbrž byl by bojoval do posledních chvil, aby aspoň nějakou pomstu vzal na svém nepříteli.

Jakmile však rytíř se podepsal, obrátil se zrádce a řekl: „Poněvadž mi není dosti, abych tě života zbavil, zbavím tě zároveň i života i cti i duše!" A po té řeči vrhli se naň všichni a zavraždili jej.

*

Novela italská ve století 16. stojí právě na svém vrcholu. Novela je domovem v Italii, a jejím otcem i matkou je právě století 16., doba veliké, slavné Florencie, doba věd a umění, a i doba její. V té době je v Italii těch, kdož psali takové novely, velmi hojně. Snad nikde se tolik neholdovalo tomuto genru, jako právě tam. A je to zvláštní: ve století 16. novela vznikla jako přímá nutnost doby: vznikla, vyspěla, takřka přes den. A dospěla i svého vrcholu. Snad jen tím, že působila kouzlem novoty, které tu dříve nebylo; snad působila i tím, že byla nezbytným post sequens poměrů. Snad také ovšem tím, že její pěstovatelé byli lidé dobrých kvalit, kteří zahráli v ty struny, kterých bylo potřebí. Jedno však je jisto: že v Italii je základ nového literárního genru, a že to je právě století 16., kdy dospěl tento genre vrcholu. Jak již bylo řečeno, bylo hojně novelistů v oné době. Důležiti ovšem všichni literárně nejsou. Jsou však mezi nimi jména, která zaslouží zmínky i paměti; dlužno ovšem již prominouti, že duch B o c c a c c i ů v a jeho Decamerona ostře vane téměř ze všeho, co nese ráz a znak svojí doby. Ona lehkost a plynnost vypravování, jakýsi italský esprit, vlastní všem (do jisté míry) pracím poboccacciovským, jsou jistě dědictvím Boccacciovým. Není v nich tedy originality; nicméně přece mnohé z prací těch mohou směle vystoupiti i se znakem originality na čele a postaviti se po bok i samému Decameronovi. — Tak alespoň M a t t e o B a n d e l l o (1490—1561) největší z Boccacciových žákův i následníkův, jistě ve mnohém za Boccacciem samým nestojí. Bandello je otcem rozkošných novelek, počtem asi 230 (z nichž výbor vyšel také u nás v Pestré knihovně), proniknutých barvami a italským sluncem, které z nich září ještě teď, kdy doba valem uplynula.

Po Bandellovi jmenoval bych na prvém místě F r a n c e s c a M a r i u M o l z u, šlechtice modenského, jenž zemřel asi v l. 1549 v Římě, pak A n t o n i a F r a n c e s c a G r a z z i n i h o, vtipného vypravěče, S e b a s t i a n a E r i z z a (1525—1585), od něhož je sbírka „Sei giornate" (36 novelek, většinou historicko-moralistně tendencovaných). Pak A n t o n i a F r a n c e s c a D o n i h o (1516—1547), z něhož ukázku zde podávám. Rozkošné genry načrtl G i u s t i n i a n o N e l l i ve svým Novelle amorose; pak ještě A s c a n i o M o r i, S t r a p a r o l a, P a r a b o s c o d i P i a c e n z a, G i r a l d i, A n g e l o n i a M a g a l o t t i zaujímali lepších míst.

Tolik jsem chtěl poznamenat ke své ukázce D o n i h o.

—=o=—

FR. SKÁCELÍK:

STRINDBERGŮV BOJ O ŽIVOT.

II.

Počátkem let sedmdesátých je Strindberg ve Stockholmu. Spisovatelská činnost odpadla mu nedůvěrou od srdce a zdá se mu, že má větší nadání k malířství. Dá se do malování beze všech průprav a seznámí se s umělci, kteří vyznávají Corota. Tento estetický program je mu však příliš úzký. Jeho nitro touží po životě, k němuž ho malířství nepřibližuje. A stále víc a více láká ho duše národa, která se projevuje v novém politickém hnutí „novoliberalismu." Čte brožuru Hultgrenovu a je okouzlen programem liberální strany, který je hlavně logický svým postupem. „Nebezpečí dnešní práce reformní je v tom, že se podávají návrhy bez systému: později uskutečnitelné dříve a opravdu časové kladou se na konec; řeší se ženská otázka, aniž se rozřešilo, jak odstraniti dříve patriarchát dnešního společenského útvaru; ženě otvírá se pracovní oblast mužova, aniž muž dříve byl osvobozen od povinností manželství a otcovství atd..." Tak se dostává mezi žurnalisty. Nelíbí se mu jejich způsob smýšlení. Jsou nevzdělaní, mluví fráse a neovládají při tom látky, o nichž píší. Debutuje jako umělecký kritik. Píše taky biografie a novely. Pochopil, že literát je druh lidí velmi málo vážený, a že literární práce je tvrdý chléb. A přec nedovede „voliti" jinou dráhu životní. „Voliti? Nevolíme své pudy, a není žádnou ctností býti demokratem tomu, kdo nenávidí výše postavené a necítí žádnou chuť jíti s nimi." Malíři zdají se mu lepšími lidmi než žurnalisté. Je to podivuhodný svět. Je tolik přírody v těchto lidech, kteří jsou ve styku s uměním. Šatí se špatně, bydlí v noclehárnách, jedí všechno, co jim přijde do ruky; dovedou sotva čísti, neznají pravopisu, ale přece jen hovoří jako vzdělaní, myslí velmi jasně a jsou prosti dogmat." Čte Bucklea a zdá se mu, že napsal všechno, co se na mnoho let napsati dalo. V této náladě píše velmi těžce drama „Odpadlík". V něm vystupuje proti užitečnosti pravdy, sňatku, dokazuje, že není žádného rozdílu v pojmu nevěstky a ženy vůbec, líčí rodinu jako antisociální zřízení a tvrdí, že mateřství odporuje všem vyšším zájmům společnosti. Bylo to všechno příliš smělé r. 1872, a královské divadlo věc odmítlo. I přátelé mluvili o laciných efektech. Je zklamán. Podivnou náhodou nalézá útěchu ve „dvou nejlepších knihách, které lze čísti": v Tocquevilleově „Lidové vládě v Americe" a v Prevost-Paradolově „Nové Francii". Cítí se však stísněn v době, kdy všichni ostražití duchové musí trpěti jako každá živoucí bytost ve svém

vzrůstu zaražená. Stále jen zklamané naděje! Statistika učí, že z příčin šílenství jest nejčastější zklamaná naděje. Proto byli všichni velcí duchové, vulgárně řečeno, blázni. Chateaubriand melancholikem, Musset maniakem, Hugo zuřivcem." Samota ho unavuje, rodina působí naň dojmem vězení, kde dva uvěznění navzájem se hlídají. Proto chodí do hostince, kde není hos'em nikoho. Je mu potřebou vidět lidi a hovořit s nimi. Byl to hlavně hotel Bernův, kde v t. zv. „červeném" pokoji scházeli se umělci, filosofové a zajímavé figury. Pěstoval se tu tón nejvolnější upřímnosti. Odtud vznikl stejnojmenný Strindbergův román.

O Vánocích odjíždí Strindberg do Upsaly redigovat almanach „Musy." Bylo to vyznání pesimismu. „Jen filistr je optimistou, neboť nevidí za všední zjevy a nemyslí dál. To je štěstí pro něho, ne zásluha, neboť nemůže nic jiného zvoliti." Filosof Hartmann ovládá pak na delší čas myšlenky Strindbergovy.

R. 1878 přijímá z nouze redakci časopisu pojišťoven, ale nedovede sloužit dlouho diplomatice kapitalistů. Zapadá do dluhů, onemocní, a „doplazí" se znovu do otcovského domu. Uzdraví se a nalezne nový pramen výživy v redakci denníku. Ale jeho revoluční názory způsobí v redakci zmatek. Odejde dobrovolně a stojí zase na ulici s holýma rukama. Nastává doba nejhlubší nouze, hladu, nemoci, pokořování. Náhoda vede ho k tomu, aby podal žádost o místo universitního bibliothekáře, a cítí, že nastává nová dráha životní pro něho, jako budoucího spisovatele, velmi významná. „Když poprvé vstoupil do sálu knihovny, který byl plný knih, zarazil se. To bylo moře, do něhož chtěl střemhlav se vrhnouti a až do dna je vypíti. Byl pokorný před touto ohromnou prací lidského ducha a věřil, že tu jsou rozřešeny všechny záhady života." Dá se do studia čínštiny a dovede to ke značné dokonalosti v krátké době. Zdá se mu však, že jeho intelekt se súžuje. Pracuje s neobyčejnou intensitou, píše pamětní spis sinologický, aby dosáhl ruského řádu. Za to zprotiví se sám sobě a chce zase mezi lidi. Podivná erotická episoda se vdanou ženou probudí v něm zájem k zápasům srdce. Stane se znovu žurnalistou, píše drama a veselohru, které jsou všemi divadly odmítány. V hořkosti píše „Červený pokoj", který vzbudí zároveň s Ibsenovou „Norou" veliký poplach. Studuje látky k novým dramatům historickým, probírá se historií denně s větší zálibou, hledá nové zorné úhly a píše své historické vědecké práce.

R. 1883 odjíždí na delší pobyt do Paříže. V hlavě rostou mu nové literární plány. Chce dokázati kritice, že není nijaký „zvláštnůstkář", nijak se nepachtí po originalitě, nýbrž, že je, jaký je.

V té době potká se s Björnsonem. Tomuto potkání připisuje zvláštní význam pro svůj další rozvoj. Björnson byl v Paříži a vzkázal mu sám, že by ho rád poznal. Vyhnul se z jakési úzkosti před velkým „Já" Björnsonovým tomuto pozvání. Avšak když jednoho dne vrátil se domů v Neuilly, nalezl Björnsona ve svém pokojíku.

„Björnson mluvil přívětivým, pokleslým hlasem, jakoby mluvil s nemocným... Když se chvíli pozorovali, otevřeli si vzájemně srdce a shledali, že jejich myšlenky jsou příbuzny a že je spojují stejné osudy. Björnson rozešel se s liberální stranou v Norsku; svým „Králem" ztratil popularitu a tím i svou moc, neboť z díla vykřičela se urážka veličenstva; a teď právě propadla jeho „Rukavička" v Hamburku." Strindberg cítil se proto v stejné úrovni s povaleným bohem a odložil svoji úzkostlivost, když zpozoroval, že jeho vlastní vědomosti jsou větší a jeho rozum bystřejší.

Později dostavuje se kritika. Strindberg vidí, že Björnsonovo postavení v norských poměrech jest poloviční. „B. chtěl provozovati politiku, ale nechtěl otázku studovati, a používal svého umění básnického jen k tomu, aby si zjednal moc. Ale politiku nelze dělati mohutnými slovy". Strindberg pozoruje brzy difference. Má jiný názor o křesťanství, o mravní čistotě, o politice. Mimo to cítí, že člověk veřejného života nesmí hledati přátelství, které ochabuje svobodný rozvoj myšlenky a láme cesty vůle, nýbrž samotu. Proto ujíždí tomu všemu do Lausannu. Tu vchází zase svěžest do jeho života. Žije šťastné dny rodinného štěstí se ženou a třemi dětmi. V těchto dnech napadá mu napsati knihu o ženě, o které posud málo myslil.

„Když pojal úmysl psáti o manželství, pocítil velmi staromodní pověrečnou úctu k matce, byl přehlušen řečmi o utisknutém postavení ženy a sám utisknutý, chtěl vymysliti prostředky, aby ženu jako všechny utisknuté osvobodil". Aby si věc ujasnil, volil empirickou cestu: představil si postavení ženy ve všech manželstvích, které znal. Bylo jich velké množství a proto volil dvanáct nejcharakterističtějších a popsal si je. A výsledek dopadl zcela jinak než očekával. Mimo to bylo v pensionu, kde bydlil asi třicet žen. Pozoroval je při stole, mezi dnem a viděl, že jsou všechny šťastny svou nezaměstnaností, žvanivostí, že jsou plny nároků a chtivé požitků. A tu se zeptal? Z čeho žijí tito příživníci s tlupami dětí? A když viděl jen dámy, ptal se dále: a kde je muž? A tu objevil, kdo se o rodinu stará. Muž seděl v tmavé kanceláři v londýnské City; jiný muž byl komandován do Tonkinu; jiný pracoval ve svém pokoji v Paříži a čekal na dovolenou; jiný odcestoval do Australie, aby získal věno pro dceru. A muži kteří tu byli? Jeden přespával v parné vikýřové světnici, zatím co matka s dcerami bydlely v prvém patře v pokoji s balkonem. Jiný ošetřoval nemocnou ženu stav se z muže synem. Byl tu král Lear se svými dcerami, kdysi boháč, dětmi na mizinu přivedený, žijící z milosti nejmladší dcery, která z d ě d i l a jmění po tetě a která celý den naříkala na obtíž se svým šedesátiletým otcem rozčilená, že neumírá... A tak shledal, že kolem něho není manželství, kde by nebyl muž v područí... Pochopil, že tu není problému utišené ženy, nýbrž že nutno objeviti intriky, které tyto poměry udržují. A intriky ty způsobila v dnešní společnosti žena. Viděl i ženy nadané, které okamžitě na stejně nadaného muže výdělek opatřujícího přenesly starost o děti a služky, aby j e j i c h nadání se uplatnilo. Srovnával pak i reformátorky a průkopnice ženské otázky ze Stokholmu, Paříže a jejich životem táhla se táž osudná nit a shledal konečně, že jedinou hodnotu ženskosti mají ženy

nevýznamné, dělnické, které právě konají to, co muž konati nemůže." Společnost dnešní je založena na patriarchátu a nemůže zároveň býti založena na matriarchátu. Je dvojí druh žen: sterilní a plodné. Zájmy obojích jsou rozdílné a není proto hlavně možno generalisovati ženskou otázku. Cítil, že úkol matky je sociologicky ohromný, a aby obránil tuto velkou funkci před moderním amazonstvím napsal knihu „Pták Fénix". Vzbudil tím však nenávist žen a byl obžalován z urážky náboženství. Byla to komedie, ženským obmyslem uspořádaná, poněvadž o náboženství vůbec nešlo. Měl býti zničen jako básník. Komedie byla dohrána a on byl skutečně zničen a uštván, k práci neschopen. Ale užitek měl: naučil se znáti to pověstně měkké, obětavé, odpouštějící, láskyplné srdce ženské! Proces na konec počal řešiti otázky náboženské a tu ženy umlkly, poněvadž „pro tyto malichernosti nemají zájmu". Konečně získaly ženy i socialisty, kteří mu vpadli do zad desavouujíce ho. Tu poznal i reakcionářství a malichernictví žen. Stál přece pevně na zásadách socialismu neuznávaje pouze programu industrialistů berlínských. Ujel do Paříže a bojoval odtud houževnatě v přesvědčení, že jen brutálně vyslovená pravda dovede se uplatniti. V Paříži mu řekli spisovatelé atheisté, když se jich ptal, jak dovedou se obejíti bez boha? Máme ženu. Dovedl pochopiti, že k matce se dovede člověk uchýlit, když je mu zle, ale nikdy ne k amazoně, emancipované, která je sterilní zrůdností ženství vůbec. A toto stanovisko k ženě zachoval do smrti.

Unaven po boji počal věřiti i v prozřetelnost a kloniti se k atheismu. Zdálo se mu, že život je neorganické dílo náhodnosti. Zdá se mu, že touto dekadencí končí uzavřený oddíl jeho života a napsal o něm dílo „Syn služčin".

Pak zkvétá celý jeho duch znovu v socialismu. Čte žádostivě, Cabeta, Marxa, Lassalla, Langea, Schaeffleho, Bebela, Henry Georgesa, probírá důkladně otázku dělnickou. Základní příčinu chudoby vidí v křesťanství. Myslí i o starých systemech. Věda mu nedává odpovědi na všechno. Zdá se mu, že socialismus určité psychologické prvky zbytečně vyloučil z methodologie štěstí. Tak ku př. modlitbu. Hledá prameny o moci modlitby a jeho positivistický atheismus se rozplývá. Jako bývalému theistovi stává se mu prázdný prostor, který mu zůstal po odvržení boha, trapný. Pociťoval jakési ochromení nervové. Proč? „Víra není nic jiného než koncentrování přání a touhy až k vědomé vůli; a chtíti znamená nejvyšší projev nervového hnutí." Přesvědčoval ho ku př. Linné, který ku konci svého života mohl dokázat, že ve všech protivenstvích byl veden vyšší vůlí božskou. Hloubá dále až přejde úplně na cesty mystiky.

Následují podivuhodná, tajemná léta života Strindbergova, jejichž výrazem je „Inferno" a „Legendy". Jakési čištění nitra, kde mizí jeho duše do krajin nesledovatelného subjektivismu. Tělem je v Paříži, kde studuje na Sorbonně chemii, chce zvrátit nauku o prvcích, při pokusech se sírou spálí si ruce, které zvředovatí, duchem je u Böhma, Swedenborga, Huysmanse, středověkých alchymistů upadaje do dnů úplného šílenství. Je to neznámý kus života tohoto neklidného ducha jako sedm let života Leonarda da Vinci, jemuž je v hrubých rysech podoben. Žije sám, rozveden se ženou i dětmi, činí sebevražedné pokusy, aby se ze svého osamocení už neprobral. Poslední léta žije cizí ve své rodině. Doplul konečně přístavu smrti jako výzkumný koráb otřesený bouřemi, ale bohatý vzácnou kořistí.

—═○═—

DROBNOSTI.

Kosmické písně Nerudovy

dostávají teprve historii. Pan V. V. Škorpil pokračuje v Osvětě Lidu v raportu o Nerudově korespondenci, nalezené v pozůstalosti slečny Zdeňky Šemberové ve Vys. Mýtě. V jednom dopise Neruda vylíčil Kazimíru Šemberovi tuto scenu s nakladatelem Datlem, majitelem „knihkupectví Grégr a Datel" na Ferdinandově třídě: „Ale přec bys se zasmál něčemu, psal Neruda (bylo to roku 1878). Totiž kdybys mne teď viděl stát zde s hotovým svazečkem „Kosmických písní" a nevědoucího, co s tím — odpusť, že Tě bavím už zase těmi písničkami! Je jich ovšem jen 38. Neumím nic rozšlapovat, ač by se toho dalo napsat hrozná síla; myšlenky se zrovna valí! Přec je toho ale dost na vydání samostatné, tím spíše dost, že tahle věc ani snad nesnese, aby byla připojena ještě k něčemu jinému. Malý svazeček, co ale na tom! Šel jsem tedy s tím k svému nakladateli, příteli Datlovi. Ten mínil po prvé, že to ani není pro naše obecenstvo, že tomu málo kdo porozumí. Po druhé mně řekl: „Ale uděláme jen zcela malý náklad, zůstane to beztoho ležet!" Neumdlel jsem. Snad ze samolibosti, neb snad z přesvědčení odůvodněného, že česká literatura to býti musí. Přišel jsem tedy po třetí už s otázkou zcela určitou, dá-li mi honorář jednoho sta zl. „To na žádný způsob — nebude to beztoho žádný kšeft." „No tak toho necháme, abys neměl snad z některého spisu mého škodu," já na to s onou jízlivostí, která se Datla ani netkne. — A teď tu tedy stojím, chvilkami červený až po uši. Stydím se nabízet to někomu jinému, a přece mne manuskript pálí v rukou. Ti chlapi mne přece přivedou k tomu, že mně bude celého mého života líto! A chraň mne pánbůh alespoň před tím! Ale přiznávám se Ti, že mně ruce umdlévají! Cítím se myšlenkově mlád, že bych pracoval za deset, ale ovládá mně omrzelá nedůvěra starce." (O několik dní později): „Co se týče Datla, přiběhl. Jak zvěděl, že se uchází jiný nakladatel o „Kosmické", už byl zde. Dal honorář sto zlatých, jak jsem byl chtěl, a rukopis je v tiskárně. Snad tak do 14 dnů knížka vyjde, nestane-li se zas něco."

Julius Grégr o Kosmických písních

měl odmítavý úsudek! Neruda o tom napsal Kaz. Šemberovi: „Mám hlavu zabranou, jsem rozechvěn a je mně na nic. Včera v poledne jsem přišel do redakce. Byli tam Julius, Heller, Toužimský. Poněvadž mne ráno byly dopálily některé slohové nedbalosti a přímo nesmysly z toho vzniklé, v listu otištěné, začal jsem to vytýkat. Na neštěstí to byl spáchal Toužimský, což kdybych byl věděl, byl bych mlčel, neboť je to člověk takto na vše velmi pozorlivý, hodný a upřímný a musilo se stát přílišným návalem práce — přetěžující ho systematicky. Byli bychom se spolu ostatně snadno

domluvili — ale tu do toho se vmísil Grégr. Patrně už to, co řekl, bylo v něm nahromaděno už dávno; bylo to za vlasy přitaženo, alespoň částečně, a mělo svou divně hotovou formu. Vše mluveno opravdově, co nejopravději! „Což to," začal, „v nějaké lokálce nebo v běžné politické frási — ale když někdo chce napsat něco dobrého literárního a podepíše se pod to, a ono to nestojí za nic, to by ch se styděl. Tadyhle jsem četl ty Tvoje poslední, no, jak to jmenuješ — ano ty Tvoje „Kosmické" zas v „Lumíru", no, víš, tam máš formu, že je to pravý skandál!" — „No, víš, tomu Ty nerozumíš; neříkám nic, řekne-li někdo, že myšlenka nestojí za nic, nebo že to nemá praktické ceny — ale formu dovedu přece posoudit sám, naproti té musím mít přec autokritiky dost. Forma je dobrá." — „Není, je to skandál!" — „Je, vždyť nemáš proto ani vzrušného smyslu." — „Já — no prosím! Právě pro básnickou formu já mám smysl znamenitý. Když něco píšu, vždycky to má formu. — To je ku podivu, kde se dosud noviny pronesly o vytištěných ukázkách, byly plny chvály." — „No víš, to se nemejlí. Ty jsi teď zrovna v modě, to je to. Když teď napíšeš něco špatného, že by moh' pes po tom pojít, budou to také chválit." —

„Počkej tedy, až něco takového napíšu, po čem by moh' nějaký pes pojít, a počkáme tedy spolu na tu chválu. Ale rovněž podivno je, že i oustně a zcela dobrovolně, bez iniciativy z mé strany, lidé mně to chválí."

„Proto, že Ti to nechtějí říci do očí. Já Ti to řeknu, já se Tě nebojím. Oni ale, když nejsi při tom, smějou se Ti. Co se týče té Tvé formy v těch písních, kolego Hellere, pojďte říct, co se zde všeobecně mluví." Sebevědomý úsměv.

Rozumí se samo sebou, že „kolega Heller" zůstane chytře v druhém pokoji, kde se nejspíš chechtá.

„Víš, ono se mluví zde v redakci take za zády jiných lidí a děsně!" pravím významně, doufaje, že je už po všem.

„Ale když sám píšeš věci špatné, nemáš dělat pořád mentora."

„No, já doufám, že nějakou lokálku neb jinou novinářskou zprávu dovedu dobře napsat a tedy ji také posoudit. Ty mi nedáváš příkladu zdrželivosti. Ty nedovedeš žádnou báseň napsat, ale mentoruješ básně přec."

„To by bylo pěkné, abych já nedoved básně posoudit! Tys napsal špatnou tragedii a přece posuzuješ divadlo." — Bylo mně na nic. Patrně to už v něm dávno bylo se vše vyleželo. Myslím, že tomu všemu rozumím. On to četl, když čísla přicházela, zběžně u Barákova stolku a řekl prý hned při ukázce první: „Ne, kdyby tu nebyl podepsán, nemohl bych nikdy myslit, že může něco tak prázdného napsat. A on se pod to podepíše!" — —

Nerudův monolog:

„Zběžné čtení vysvětluje mnoho, pokračoval Neruda v dopise K. Šemberovi. Ale ostatní tedy také se tomu posmívali a neměli to za nic. A vím už, že také v obecenstvu širším je dojem zvláštní. Líbí se to tak „miscue", totiž jednomu se to nelíbí pranic, druhým vše, třetím něco, čtvrtým to, co právě třetím se nelíbí. Ale já jsem spleten. Já nevím kompletně nic. Vím jen, co jsem chtěl, a že jsem si vzal s tím čas i práci.

A teď, už vidím napřed, že se strhne ukrutná bouře, po vyjití že se sesypou jako psi, že je to, co jsem napsal, nové, vím; ale na novosti mně nezáleží, není-li to zároveň dobré. Nerad bych před pouhým úšklebkem utekl, ač, poněvadž to bude samostatná knížečka, jakmile to bude jednou rozdáno, vymkne se mně to naprosto z rukou a nebudu to psaní pak moci více uchránit a bránit. A zase mně, když jsem už vydal samostatně as půl druhého sta tiskových archů, nemůže na tom záležet, abych z jakéhos spisovatelského trucu, diktovaného snad samolibostí, vydal ještě dva, tři archy. Rozumím teď tomu Datlovi. Za mými zády mluví se asi děsně. A já zase přiznávám, že nemám více klidné úvahy; vidím-li všeobecnou nechuť takovou, že mně, jak by mně noblesa kázala, abych s tím ustoupil. A přec — proč pak to všechny takřka noviny již v ukázkách chválily? Proč soukromě tolik lidí? A proč Ty sám? Byla-li v Tvých úsudcích jen jiskřička přátelství, která by Tě byla přiměla k úsudku pochvalnějšímu, přehnanému, prosím Tě pro vše, řekni mi to upřímně, a já Tě zlíbám za to, jak jsem Tě ještě nezlíbal nikdy vřele a upřímně. Odpusť rozepsanosti. Musil jsem si alespoň ulehčit. S kým to mám mluvit, abych se nestal směšným! A na koho mohu počítat, že mluví plnou, do nejmenšího záhybu upřímnou pravdu! Radosti českého spisovatele!" — —

Je snad nemístné přidávati nějakou poznámku k těmto bolestným řádkům Nerudovým. Člověk se zrovna třese, když je čte. Ejhle, tak vrstevníci rozuměli Nerudovi! Tak mu rozuměli nejbližší přátelé v redakci Nár. Listů a zejména majitel jejich! A to bylo roku 1878! Julius Grégr dvěma nejčestějším lidem naší doby nerozuměl. Zpsul Alšovy ilustrace k RKZ. a zpsul Nerudovy Kosmické písně: ale rozuměl, jak se domníval, staročeským básním z 10. a 14. stoletÍ! Velikost Nerudova je v tom, že se nezalkl v tom sklepním vzduchu českém. Mnozí snad teprve z takových případů pochopí, jak bylo nutno v českém životě větrat!

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

„My jsem nedávno s kamarády povídali o různých věcech," začal Tomek a zacitoval si tak začátek nedávné řeči Fanoušovy v „klubu"; „řekli jsme si, že bude třeba, abychom nějak napravili naše podezřívání Dana. Měli bychom mu ukázat, že už si ho vážíme. Víš, mohli bychom mu dát něco hezkého a užitečného, co by ho vždycky těšilo, a nač by byl pyšný. Co tomu říkáš? Nevíš, co bychom mu vybrali?"

„Nejlepší byla by síť na motýle, protože si ji velice přeje," odvětil Nat, ale při tom se

tvářil velice zklamaně, neboť mu ji chtěl sám koupit.

„O ne, holenku, síť je málo. Bude to nejspíš drobnohled, opravdický drobnohled, aby Dan mohl viděti všecky možné věci ve vodě, aby viděl na hvězdy i na mravenčí vajíčka a různé hříčky přírody. Nebude tohle krásný dárek?" ptal se Tomek slavnotsně, ačkoliv si právě popletl drobnohled s dalekohledem.

„Znamenitý nápad! Už teď se na to těším. Ale, pane, ten drobnohled stojí moc peněz, ne?" V tom okamžiku cítil Nat, že jeho přítel získal opravdu mezi hochy všeobecné úcty a vážnosti.

„Nu, což, peníze bude stát, ale složíme se. Já jsem už upsal pět dolarů; když už chceme něco dát, ať je to pořádné."

„Cože, celých pět dolarů?! Tohle svět neviděl! Ty ses vyznamenal, Tomku," zadivil se Nat.

„Víš, mně se už tyhle peníze tolik nazlobily, že už nadobro mně omrzely. Nebudu už spořit, raději je rozdám. Aspoň nebude nikdo k vůli nim závistivým a neukradne mi jich. A já pak nebudu nikoho podezřívat, a nebudu se trápit," řekl Tomek, jako by na jeho bedrách spočívala zodpovědnost milionářova.

„A dovolí-li pan Bér, abys všecko rozdal?"

„Však mi řekl, že tenhle můj plán je kapitální, a že zná lidi, kteří raději působili svými penězi dobro mezi lidem, než aby je byli schovávali. Báli prý se, aby se po jejich smrti někdo o ně nepohádal."

„A tvůj tatínek je bohatý, viď, jedná také tak?"

„No, víš, já nevím, ale mně dá všecko, oč ho požádám. Ale já mu chci dát tím i dobrý příklad." Tomek mluvil zcela vážně, a Nat též — ačkoliv měl chuť se usmát — zcela vážně odpověděl: „Ty budeš jednou moci vykonati mnoho dobrého svými penězi, že ano?" —

„Pan Bér mi řekl totéž, a slíbil mi, že mi jednou naznačí jak. U Dana tedy začínám — a potom se nejspíš ujmu Dicka. Takový dobráček ubohý a má pouze centík kapesného. Co pak je to, na týden? On chudnika je slabý a nic si nepřivydělá, musím k němu přihlédnout."

V tom okamžiku byl Tomek všecek zapálen pro dobročinnost. Mohl se sotva dočkat, až už začne.

„Tvůj plán se mi líbí, Tomku, a já si teď také raději budu střádat na Danovu síť než na svoje housle. A když mi něco zbude, dám Vilíkovi. Má mně rád, a ačkoliv není úplně chudý, myslím, že by ho těšilo, kdybych mu nějakou maličkost daroval. Rozumím mu lépe, než kdokoliv z vás."

Nat se zamyslil, a počítal, kolik lidí oblaží svými třemi dolary.

„Však i já mu třebas něco dám, ale teď pojďme a zeptejme se pana Béra, můžeme-li v pondělí odpoledne jíti do města. Ty koupíš síť a já drobnohled. Fanouš s Emilem také půjdou a mohli bychom se pěkně pobavit. Chodit z krámu do krámu, je vždy veselé."

Chlapci se zavěsili a rozmlouvajíce, odcházeli. Měli ze svých plánů radost, a cítili jakési příjemné zadostiučinění v srdci už teď. Zakoušíť toho citu každý, kdo jakkoliv se snaží, pomáhati chudině. Pozlatí jim cestu života přebytkem svého bohatství a shromažďuje poklady, tam kde jich ani mol, ani rez nekazí.

„Pojď, vylezeme do vrby a budeme třídit květiny, které jsme našli, je tam krásný chládeček," řekl Demík, když po chvíli šel kolem starého stromu s Danem. Vraceli se s dlouhé procházky.

„Dobrá," řekl Dan zkrátka a už se škrabali vzhůru do vrby.

„Proč se březové listí více třese než listí ostatních stromů?" ptal se Jeníček, věda, že na takové otázky Dan má vždy pohotově odpověď.

„Protože jinak visí. Nevidíš, že tam, kde řapík se spojuje s lístkem, je trochu stisknut, a kde vybíhá z větvičky je stisknutí ještě znatelnější. A proto se za každého sebe menšího šelestu třese. Jilmový list na příklad visí zcela rovně a proto se tolik nechvěje."

„To je divné. Pohleď, stačí tahle větvička do herbáře?" ptal se Jeník. Utrhl malý kousek se stromku před domem, neboť se mu velice líbil.

„O, s tím nebude nic, Jeníku, tenhle druh se zavírá, jak se ho dotkneš. Pohleď, přejeď prstem shora dolů po větvičce a uvidíš, jak se listy zkroutí," vysvětloval Dan.

Demík učinil, jak mu naznačeno, a lístky se opravdu začaly skládat, až se jich objevila pouze jedna řada místo dvou.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem F. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 11. října 1912. Číslo 41.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

VÝPRAVA KNÍŽETE MILOŠE NA TURKY.

Srbský národní zpěv, rozměrem originálu přeložil J. K. Pojezdný.

Vyletěli dva vraní havrani
ze Srbije země plemenité,
od Moravy, vody vlnonosné,
od kupolí crkve Nemaniče,
Stracimíra, starého to bána,
vší moravské země gospodára.
Proletěli pláni Dragačevo
i hornatou užickou nahiji,
dotekli se témě Vlaha-starce,
až dolétli k Drině vlnonosné,
vlnonosnou Drinu přeletěli,
až dolétli do krajiny Skoplje,
ani jedné kuly nenapadli,
ale nesli se od kuly k kule,
hledajíce kulu Čaja-paši;
jak pašovu kulu rozpoznali,
ihned padli na tu bílou kulu.
Jak pašové oba zakrákali
a na kulu útok učinili,
ale z kuly nikdo ven nevyšel,
jen kaduna Čaja-pašinica.
Vyšla ona před svou bílou kulu
a jakmile ptáky uviděla,
tu k nim počne ihned hovořiti:
„Bodejž by vás, vy dva ptáci vraní,
málo máte na bosenských horách,
ve skoplijském kraji bílých kulí,
byste svojím křídlům odpočali?
Ale padli jste až na mou kulu,
že tušíte mého gospodára,
ve Srbiji, pašu Čaja-pašu!"
A tu praví dva vraní havrani:
„ „O ty paní, Čajo-pašinico!
když jsme takto na kulu se vrhli,
nepadli jsme, bychom zlo činili,
ale přinesli jsme air aber." "
Když kaduna ptáky vyslechnula,
tu jim počne ona hovořiti:
„ „Oj při sám Bůh, dva vraní havrani!
odkud pak jste dneska přiletěli?
Nejste-li snad ze zemi Srbije?
Nevíte nic o mém gospodáru?
Je v Srbiji paša Čaja-paša?
Zdali zajel v Srbadiji zemi?
Zdali paša zemi opanoval
a s dostatek zboží nakořistil?
Zdaž vojvody srbské zpozajímal?
Zdaž jim pobral hojně bravu?
Zdaž Srbiji zemi popustošil?
Je-li paša s Milošem ve družbě?
Zdali dojde brzy v naše Skoplje
a přivede mladší otrokyně
i donese toky a dolamy?"
Ale vidíš ty dva vrané ptáky,
jeden krákl, druhý zahovořil:
„Slyš, kaduno, Čajo-pašinico!
Rádi bychom dobro vyprávěli,
než kaduno, nic jsme neslyšeli,
a dnes ráno přilétli jsme časně
ze Srbije, země plemenité;
s kupolí to crkve Nemaniče,
se zdí bílé pašovy džamije,
viděli jsme tvého gospodára,
ve Srbiji pašu Čaja-pašu,
štěstí měl tam věru paša pěkné,
skrotil mnohé, pokořil, kaduno,
byl i s Milošem ve družbě dobré."

Když kaduna ptáky vyposlechla,
air dovu Bohu učinila,
rozběhla se pak do bílé kuly,
neboť byli u ní tam dva bezi,
by jim také řekla air aber,
ale dva vraní havrani praví:
„Počkej trochu, Čajo-pašinico,
poslyš málo, pak se rozpovídej:
když tak zemi paša opanoval
nedal jemu ďábel v klidu spáti,
jak se ti, kaduno, vzpamatoval,
hned počal po zemi zbůjničiti:
nevěsty i dívky paša krásti,
a vybírat nejlepší si hochy,
pak je vraždí Turci po Vračaru
jako vlci v horských roklích stáda;
když však uviděla bědná rája,

jak se lotři na ni krutě sápou,
jak přemnohé vojevody zbili,
Hned, kaduno, ruče vyskočili
ke knížeti Miloši si zašli.
Pohlavárem si ho Srbi vzali,
tvrdou přísahu mu odpřísáhli,
všichni takto před ním zakleli se:
„Gospodáre, slavný kněz-Miloši,
budiž Srbstvu dneska spásnou mocí,
vysvoboď nás z ruky nepřátelské
i z pašovy převeliké muky,
všichni tebe budem' poslouchati,
a za srbskou víru umírati."
Když pak Miloš Srby vyposlechl,
opustil, kaduno, pašu, do hor
odebral se, kde zimují víly,
sám usedl, počal psáti listy
na vojvody i na buljubaše,
kapitány i na barjaktary,
na knížata i na selské kmety;
takto jim v těch listech píše, praví:
„Bratři moji, srbští vojevodi!
Barjaktaři, mladí kapitáni!
odhazujte motyky i háky,
a na Turky po vsích útok čiňte,
vy knížata a i selští kmeti!
chutě všichni zbraně opásejte,
dnes, anebo nikdy, naše heslo,
neboť bychom všichni zahynuli,
děti naše v mukách pohynuly
či v tureckém jařmu na vždy zbyly;
nuže vzhůru, sokolíci moji!
opásejte sebe zbraní světlou,
a z úkrytů koně vyvádějte,
na Lubiči se mi všichni sjeďte;
třeba bratři, na mejdan vyjíti,
za křesťanskou víru umírati,
neboť zmije padla na Moravu,
litá zmije, paša Čaja-paša,
a s ním patnáct tisíc bojovníků,
litých Arnautů, zbůjných lotrů,
mnoho slzí matkám vynutili,
a srbského lidu porobili
našich crkví také zpustošili."
Chvála Bohu, chvála jedinému!
Když dopisy zemí celou prošly,
když vojvodi listy celé přečtli,
sokolíci ruče vyskočili,
Srby všechny zbraní ozbrojili,
velké vojsko sebrali, kaduno,
všichni stáhli se na horu Lubič,
táborem ulehli proti paši,
před nimi je vojevoda Jovan,
milý bratr Miloše slavného,
on přehlédl celé krásné vojsko,
a povíce stráží rozestavil.
Ale Miloše nebylo doma,
neboť zašel k Sávě vlnonosné,
by si nabral píce i munice,
také zbraní, jakých Srbsko nemá;
avšak toto netrvalo dlouho:
jedno ráno přivstal sobě junák,
přivstal sobě vojevoda Jovan,
na Ljubiči aby šance zhlédl.

Náhle zazněl lomoz proti němu,
jasné kotle hřmotně zahlučely,
převeliké bubny carské rovněž,
zaskvěly se kříže na praporech
po široké pláni Mijokovci.
Když to viděl vojevoda Jovan,
vesele on své družině praví:
„Bratři moji, srbští pohlaváři!
Vizte gospodára, naši slávu,
jaká vojska vede si od Mačvy,
a nám nese píci i munici,
děla dvě si také veze, bratři,
s těmi Turkům řádně zatopíme."
Měla's jen, kaduno, vidět vůdce,
jak tu knížeti vstříc pospíchali,
uvítali svého gospodára,
na Ljubičskou horu provodili;
když ho silná uhlídala vojska,
silní Srbi plakali jak děti,
jako máslo změkli muži statní.
Ale paša tvůj, ta stará liška,
poslal dvanáct mužů, aby lstivě
Milošova vojska v zhoubu svedli.
Běda velká však tu na ně padla,
srbské stráže všechny pochytali,
přivedli je k svému gospodáru,
všem dvanácti Miloš hlavy srazil;
pranic nedbal carského fermanu
ni pašovy drobné buruntije,
nýbrž vzplanul jako plamen živý,
pak zavolal na ohnivé čauše
a čauši zas na carovo vojsko:
„Hotovte se agové i bezi!
Kdo je jezdec, koně osedlejte,
šavle berte, pásy přitahujte,
kdo je pěšák, přitáhni opánky,
ruče vzhůru děti Arnautské,
hurá Turci na proklaté djaury,
neboť vojska jejich sesílila,
a po boji s námi velmi dychtí."
Když, kaduno, Turci to zaslechli,
jezdci koně prudce v před pobídli,
pěšci pušky v rukou pevně stiskli,
přes Moravu řeku chutě bředli,
a napadli prudce srbská vojska,
štěstí tehdy pašu provázelo,
zahnal paša v úzké voje srbské,
ba jim sebral také obě děla,
i usekl hlavy několika,
ve zdraví se pak na Čačak vrátil."
Když kaduna havrany vyslechla,

radostí po dvoře bujně skáče.
Tu jí praví dva vraní havrani:
„Stůj, kaduno, teď zvíš bědu žalnou!
Zvykl si tvůj paša na loupení,
třetího dne zase v pole táhl,
vyveď vojska, by Miloše zkrušil.
Kde však štěstí, tam je i neštěstí!
Počkal si naň Miloš u Moravy
s vojevody svými přesilnými,
vrhli se jak oheň do zápasu,
udeřili na turecké pěšce,
zabouchaly srbské dževerdáry,
zaúpěla vojska Čaja-paši,
zavřískali lítí Arnauti.
Srbi rozprášili vojska Turků,
po rovině honili jak stáda,
do Moravy řeky posráželi,
v předu prchá paša na ryzáku,
tu ho zhlédne srbský junák mladý,
v mžiku klekl, na kolena padl,
z dževerdáru živý oheň bleskl,
sřítil se tvůj paša s ryzce svého,
mrtev padl do vody Moravy.
Poraněn byl paša Vraňalija,
zhynulo tu pět set mužů vojska,
Arnautů při tom nečítaných.
Zbytek potom utekl na Čačak,
uzavřel se do svých šanců pevných,
pak ti hledají v táboře pašu;
a když paši v táboře nebylo,
vzchopili se agové i bezi,
krátké psaní oni sestavili,
k Miloši, kaduno, odpravili,
toto jemu v psaní vzkazujíce:
„Ó Miloši, Srbska pohlaváre!
zajal-li jsi našeho nám pašu,
nebo rusou ukořistil hlavu,
vydej hlavu paši Čaja-paši,
ať už živou nebo také mrtvou.
Dáme tobě za ni šest set robů,
všechna stáda paši Čaja-paši,
a i jeho šavli s ořem-ryzcem."

Když Miloše došel dopis krátký,
a uviděl, co se mu v něm píše,
rozesmál se nad ním smíchem velkým;
Miloši to bylo velmi milé,
tedy Turkům jiným odpisuje:
„Poslyšte mne, sousedé Turečtí!
Není více paši Čaja-paši,
ani živé hlavy ani mrtvé,
hledejte si ji v moravské řece,
brod kde zastavila vám svou tíhou."
Když se toto Turci dověděli,
táhli po řece Moravě dolů,
od jednoho brodu ke druhému,
u druhého pašu uhlídali,
vytáhli ho z té moravské řeky
a u brány šanců zahrabali,
pak se z rána všichni rozutekli."
Když to slyší Čaja-pašanica,
hrozně klne dvěma vraným ptákům:
„Kéž by Bůh dal, dva vraní havrani,
by vám schlípla černá vaše křídla,
byste s nimi nemohli už létat,
ani zprávy z Bosny přinášeti."
To jim řekla, do kuly utekla,
tu jí praví dva vraní havrani:
„Počkej trochu, Čajo-pašinico,
bychom bědy sdělili ti zvolna.
Když utekli Turci od Čačaku,
oj, Miloši, slavný gospodáre!
„Utekli ti od Čačaku Turci,
všechny naše raby s sebou vzali."
Když to zvěděl Miloš ode stráží,
zavolal na svoje vojevody,
vojvodi na mladé barjaktary,
ti barjaky výše zdvihli hrdě,
posedali na své statné koně,
srbským vojům aber vyřídili,
celé vojsko skočilo na nohy,
vybralo se stíhat stopy Turků;
u Bjelice, na vysokých horách,
tu jich jedno vojsko přivítalo,
prohnali je po Jelici hoře,
a sehnali na Ratarská pole.
Slyš, kaduno, teď zas bude běda!
Tu je přivítala jiná četa,
přivítal je vojevoda Mičič,
a s ním všichni mladí Dragačevci,
pustili se s nimi do mejdanu.
Mičič Turkům málo strachu nahnal.
Tu zablysklo slunce od Jelice hory,
než, kaduno, nebylo to slunce,
nýbrž Miloš s vojevody všemi.
Jak dorazil, do boje se pustil,
počal srážet Turky v houfech velkých,
proháněti zadní mimo první,
tak způsobil zmatek ještě větší;
tu namířil na ně zas svá děla,
hromady jich kolem naporážel,
pohynuli vůdcové Turečtí,
slávou slavní z nejslavnějších mužů.
Z roviny od kamenného Skoplje
zahynul tu pašič Husejine,
srazil ho sám Miloš se vraníka,
zahynul též bego Mehmed-bego
ze Serezu, města proslulého,
s myšáka ho zabil Mičič statný,
kapitán s ním Omer rovněž zhynul,
zavraždil ho Rako od Levaje,
svlékl mu pak dolamu zelenou,
hnali je, kaduno, odtud prudce,
zahnali až do Trjanských lesů.
Tu je přivítala druhá četa,
útokem se na ně bystře obořila,

živým ohněm všechny zasypala,
mnohým tenkrát vzplanuly dimlije,
poztráceli čapky melounové,
tenkrát mnoho zkořistili Srbi,
dobyli zpět všechny svoje raby.
Pak se dále pustili za nimi,
zahnali je na Bjeličko pole,
přirazili na Bjelici vodu;
tu, kaduno, mnozí pohynuli,
z proslulého pašova to vojska;
Tu zahynul hodža Skopljaninský,
zahubil ho Mento Kalučere,
mnich to z bílé Vračevšnické crkve,
s grošáka mu odsek' hlavu rázem;
ještě zhynul Hasan barjaktare,
od Mostaru, města bělostného,
zahubil ho Simo od Paštrmy,
barjak jeho opuštěn zbyl tamo;
zůstali tam agové i bezi,
kavasové paši znamenití,
pobrali jim Srbi všechna roucha skvělá,
rovněž oře mnohé zkořistili.

Zastavil se Miloš s vojevody,
aby svolal raby dohromady,
ale nechce rozlícená rája,
dychtí ještě po turecké krvi,
vyrazili stíhati je dále,
až do skalin Vlacha přestarého,
dokud všech, kaduno, nedohnali.
V soutěskách když ocitli se Turci,
z hor tu divě hajduci vypadli,
a na Turky útokem se vrhli,
živým ohněm všechny zasypali,
ach, kaduno, mnohé poranili,
do stíhání za nimi se dali;
hajdukům se ruce unavily,
jak v soutěskách Turky pořádaly;
kdyby je byl nezastavil Mutav,
ani jeden nebyl by z nich zůstal;
tu máš pozdrav svého Čaja-paši —
ať je milý tobě, či už není!"
Pak havrani s kuly odletěli
a kadunu smutnou opustili.*)

---

*) Vysvětlivky slov tureckých v pořadě textu, jichž pěvci užívají k spestření srbštiny a z nichž mnohé zdomácněly v řeči: nahija — okrsek, kraj; kula — věž; kaduna — tur. žena; airaber — dobrá (vlastně: hajyr) zpráva; dolama = dolman, dlouhý kaftan; toka — stříbrná ozdoba na brnění i šatech; airdova — dobrá, děkovná modlitba; raja — dobytek, pak přen křesťané; buljubaša — setník; barjak, barjaktar — prapor, praporečník; mejdan — hrdinský zápas, ferman — sultánský příkaz; buruntija — list vezíra; čauš — jízdný gardista; dževerdar — dlouhá puška; dimlije — pytlaté kalhoty; kavaz — trabant.

—=o=—

CH. DICKENS:

POVÍDKA DÍTĚTE.

Z angl. přel. G. B. Čechová.

Byl jednou před mnohými léty poutník, který se vydal na cestu. Byla to kouzelná cesta, a měla mu připadati velice dlouhou, když ji počínal, a velice krátkou, když ušel polovinu.

Putoval krátký čas po ztemnělé stezce, nepotkávaje nikoho, až konečně přišel ke krásnému dítěti. Ptal se dítěte: „Co tu činíš?" A dítě řeklo: „Stále si hraju. Pojď a hrej si se mnou!"

A tak si hrál s dítětem po celý den, a byli velmi veselí. Obloha byla tak modrá, slunce tak jasné, voda byla tak třpytná, květiny tak rozkošné, a slyšeli zpěv ptáků a viděli tolik motýlů — a všecko bylo krásné. Tak to bylo za pěkného počasí. Když pršelo, rádi pozorovali padající krůpěje a vdechovali svěží vůně. Když byla vichřice, tu s rozkoší naslouchali dutí větru a představovali si, co asi praví, jak se tak mocně hnal ze svého domova — kde as má domov? — přemýšleli — za hvízdotu a skučení, žena mraky před sebou, ohýbaje stromy, huče v komínech, otřásaje domem a pobuřuje moře tak, až vztekle řvalo. Nejhezčí však bylo, když sněžilo, neboť nic se jim tak nelíbilo jako pohlížeti k bílým vločkám, které padaly hustě a rychle, jako peříčka s hrudí milionů bílých ptáků. Pozorovali také, jak měkké a hluboké jsou závěje, a rádi naslouchali ztlumeným zvukům na stezkách a cestách.

Měli množství nejkrásnějších hraček a nejdivuplnější obrázkové knížky, kde jste našli všecko o tureckých šavlích, o sandálech a turbanech, o trpaslících a obrech, o kouzelnících a vílách, o Modrovousech a kouzelných proutcích, o pokladech a jeskyních a lesích. A všecko to bylo nové a všecko to bylo pravdivé.

Než jednoho dne se poutníkovi dítě ztratilo. Volal je opět a opět, avšak nedostal odpovědi. A tak šel svou cestou, a po krátký čas nepotkal nikoho, až konečně přišel ke krásnému chlapci. Otázal se ho: „Co zde děláš?" A hoch řekl: „Stále se učím. Pojď a uč se se mnou."

A tak se spolu učili o Jupiterovi a Junoně, o Řecích a Římanech, a nevím o čem všem ještě, a učili se více, než dovedu říci — více než on sám by dovedl říci, neboť brzo mnohé zapomněl. Neučili se ale pořád. Měli nejzábavnější hry, jaké se kdy hrály. V létě veslovali na řece, v zimě bruslili. Byli čilými chodci i obratnými jezdci. Pěstovali cricket a všecky hry míčem. Hráli si na „Zajatce", na „Zajíce a psy", na „Vůdce" a mnoho jiných. Nikdo se jim nevyrovnal. Měli také prázdniny a slavnosti, kde tančili až do půlnoci, a skutečná představení, kde vídali ze země vyrůstati paláce ze zlata a stříbra, a spatřovali všechny divy světa najednou. A co se týká přátel - měli takové drahé soudruhy, a bylo jich tolik, že by dlouho trvalo, než bych je vypočítal. Všichni byli mladí jako krásný hoch, a slibovali si, že si zůstanou věrnými po celý život.

Přece však jednoho dne, uprostřed všech těchto vyražení, cestovatel ztratil hocha, jako dříve ztratil dítě, a když se ho byl dosti a marně navolal, šel dál svou cestou. Šel opět chvíli, nespatřuje nikoho, až konečně přišel k mladému muži. Zeptal se ho: „Co tu činíš?" A mladík řekl: „Jsem stále zamilován. Pojď a miluj se mnou."

A tak šel poutník s mladým mužem a za chvilku potkali jednu z nejhezčích dívek, jaké jste kdy viděli — zrovna jako Fanny tamhle v koutku — a měla oči jako Fanny a dolíčky ve tvářích jako Fanny, a smála se a zardívala se právě jako Fanny teď, když o ní mluvím. Mladý muž se ihned do ní zamiloval — právě jako Někdo, koho nechci jmenovat, se zamiloval do Fanny hned, když sem poprvé přišel. Nu, a ona ho někdy škádlila — zrovna jako Fanny škádlívala Někoho — a někdy se také nepohodli — zrovna jako Fanny a Někdo — a zas se udobřili a sedávali v přítmí, a psali si každý den, a nikdy nebyli šťastni, dokud nebyli spolu, a stále po sobě pokukovali, ač se tvářili jako by nic, a o Vánocích se zasnoubili a seděli u krbu přituleni k sobě, a měli mít brzo svatbu — všecko na vlas jako Někdo, koho nechci jmenovat, a Fanny!

Jednoho dne však je poutník ztratil, právě jako ztratil své ostatní druhy, a dosti se jich navolav, šel dále svou cestou. Šel opět krátkou chvíli, nespatřuje nikoho, až konečně přišel k muži prostředního věku. A tak se ho tázal: „Co zde činíš?" A on odpověděl: „Jsem stále zaměstnán. Pojď, a pracuj se mnou!"

Dal se tedy pilně do práce s tím mužem, a šli spolu lesem. Celá poutníkova cesta šla lesem, jenže na počátku byla volná a zelená, jako bývá na jaře v háji, a nyní se stávala zarostlou a temnou, jako lesní cesta v létě. Některé z malých stromků, jež vzrostly nejdříve, dokonce již hnědly. Muž nebyl sám, nýbrž měl s sebou paní asi stejného věku s ním, která byla jeho Ženou. A měli děti, které také šly s nimi. A tak kráčeli všichni lesem a poráželi stromy, a razili si cestu větvemi a spadlým listím, a nesli břemena a pilně pracovali.

Občas přicházeli k dlouhému, zelenému stromořadí, vedoucímu do hloubi lesa. A tu zaslechli kdesi v dáli jemný hlásek, jenž volal: „Otče, otče, jsem vaše nové děťátko! Počkejte na mne!" A na to uviděli malinkou postavičku, jež stále vzrůstala, běžíc k nim. A když doběhla, všichni ji obklopili a líbali a vítali ji; a pak šli společně dál.

Někdy přišli k místu, kam ústily vchody několika alejí, a tu se zastavili, a jedno z dětí řeklo: „Otče, já půjdu na moře," a jiné řeklo: „Otče, já půjdu do Indie," a jiné: „Otče, půjdu hledati štěstí, kde budu moci," a jiné: „Otče, já jdu do nebe!" A tak, rozloučivše se v pláči, odcházeli, samotni, každé dítě svou alejí. A dítě, které šlo do nebe, vzneslo se zlatým vzduchem a zmizelo.

Kdykoli došlo k takovému loučení, pohleděl poutník na otce, a viděl, že vzhlédá k obloze nad stromy, kde denní světlo bledlo, a slunce se chýlilo k západu. Viděl také, že jeho vlasy bělí. Nikdy však nemohli dlouho odpočívati, neboť musili vykonati svou cestu, a bylo nutno, aby stále pracovali.

Konečně bylo těch loučení již tolik, že nezbývalo žádné z dětí, a jenom poutník a otec a matka šli spolu svou cestou. A teď byl les žlutý — a nyní hnědý, a listí, ba i jehličí stromů počalo padati.

A nyní přišli k stromořadí temnějšímu než byly ostatní, a spěchali svou cestou, nehledíce do hloubi tohoto stromořadí, a tu náhle se paní zastavila.

„Můj choti," pravila, „volají mne." Naslouchali, a z dáli kdesi v aleji slyšeli hlas: „Matko, matko!"

„Byl to hlas prvního dítěte, jež řeklo: „Jdu do nebe!"

A otec řekl: „Prosím, ještě ne! Západ je tak blízko. Prosím, ještě ne!"

Ale hlas volal: „Matko, matko!", nedbaje na něho — ač nyní byl jeho vlas úplně bílý, a po tváři mu kanuly slzy.

A matka, která jako by již byla vtažena do stínu temné aleje, ač stále ještě měla ruce kol jeho šíje, políbila ho a řekla:

„Můj nejdražší, jsem odvolána a jdu!" A odešla. A poutník a muž osaměli.

Šli dále a dále, až došli blízko konce lesa, tak blízko, že mohli viděti rudou zář západu mezi stromy.

A přece ještě ztratil poutník svého přítele, když si razil cestu větvemi. Volal a volal, ale nedostal odpovědi, a když vyšel z lesa a viděl mírupIné slunce, zapadající na širém purpurovém obzoru, přišel ke starci, sedícímu na poraženém stromu. Otázal se ho: „Co tu činíš?" A stařec řekl s pokojným úsměvem: „Neustále vzpomínám. Pojď a vzpomínej se mnou!"

Usedl tedy poutník po boku starcově, tváří k majestátnímu západu. A všichni jeho přátelé vraceli se potichounku k němu a stáli kol něho: krásné dítě, švarný hoch, zamilovaný mladý muž, otec, matka a děti.

Byli tu všichni, neztratil nikoho. A tak je miloval všechny, a byl k nim laskavý a shovívavý, a vždycky je s radostí pozoroval, a všichni ho ctili a milovali. A myslím, že tím poutníkem jsi asi ty, drahý dědoušku, protože takovým jsi ty k nám, a takovými jsme my k tobě.

—o—

STARÝ DOPIS.

V papyrové sbírce berlínských královských museí jest uložen dopis syna otci z poloviny druhého století po Kristu. Psal jej mladý Apion, potomek řecké rodiny, jež bydlela ve středoegyptské vesnici Philadelphii. Egypt byl tehdy provincií říše římské, a ta povolávala k vojenské službě i vyšší vrstvy neřímského obyvatelstva provincií. Apion byl přidělen jako námořní voják do nejdůležitější stanice válečného loďstva, do Misena na zálivu neapolském. Hned, jak tam dojel, napsal otci tento list:

„Apion vzkazuje svému otci a panu Epimachovi srdečný pozdrav. Především Ti přeji zdraví a štěstí při plné spokojenosti, Tobě i sestře, její dceři a mému bratrovi. Děkuji Se-

rapidovi, pánu, že mne hned zachránil, když jsem se ocitl na moři v nebezpečí. Když jsem přišel do Misena, dostal jsem od císaře zá-vdavkem tři zlaťáky a vede se mně dobře. Prosím Tě, můj pane otče, napiš mně psaníčko především o tom, zda se dobře daří Tobě, za druhé mým sourozencům a za třetí, abych mohl políbiti Tvou ruku, neboť jsi mně dobře vychoval a já proto doufám, že se dostanu rychleji ku předu, budou-li chtíti bohové. Pozdravuj mnohokrát Kapitona, mé sourozence a přátelé. Poslal jsem ti po Euktemonovi svůj obrázek. Ostatně se jmenuji Antonius Maximus*).

Přeji Ti zdraví!

Loď Athenoniké."

—=o=—

DROBNOSTI.

Charles Dickens

uměl nejen znamenitě psát, nýbrž také vypravovat, vládl stejně pérem jako jazykem. Přátelé, kteří znali jeho vypravovací umění, pohnuli ho, aby jim pomáhal v dobročinné práci. Dickens odhodlal se roku 1853 ve vánoční týden pořádat na dobročinné účely — hlavně pro dětské nemocnice — veřejná čtení svých románových a povídkových prací. Zhustil si a zkrátil některé ze svých nejoblíbenějších románů a povídek, vybral si úryvky z jiných svých prací, a tak přednášel. Slavně přednášel, neboť uměl měnit výraz tváře i hlas podle situací a mluvících osob, což na smíšené obecenstvo působilo neméně než obsah. První takové čtení Dickens konal v Birminghamu a vyneslo 4000 liber šterlinků (9600 korun) přes to, že podle jeho přání pořadatelé museli připustit co nejvíce dělnictva zadarmo. R. 1867 Dickens vydal se do Ameriky a ve Spojených Státech konal podobná čtení před obecenstvem. Nejen posluchači angličtí a američtí bývali hned dojati k slzám a hned se otřásali smíchy, když Dickens četl: básník americký Longfellow, jenž třikráte za sebou slyšel Dickense číst, prohlásil, že ony tři večery patří k nejkrásnějším chvílím jeho života. Tato Dickensova čtení vyšla také tiskem a část jich přeložila pí. Božena Šimková do češtiny. Dickensovo čtení vyšlo nákladem Jana Laichtra ve sbírce „Pěkné knihy pro mládež", redigované Marií Gebauerovou. Pí. Šimková vybrala právě taková čísla, která se nejvíc mládeži líbí. Je to Malý Dombey, zhuštěný obsah prvé části slavného románu Dombey a syn; je to povídka Doktor Marigold, úryvek z románu Mikuláš Nickleby, povídka Čidič bot v zájezdním hostinci u Ostrolistu a Vánoční koleda ve čtyrech slokách. — Čtenáři našeho Dětského koutku znají Dickense a znají také milé a půvabné překlady pí. Boženy Šimkové (ne každý umí překládati tak plynně a dětem srozumitelně!); proto jim nepochybně uděláme radost, když je upozorňujeme na další ukázky z prací znamenitého spisovatele anglického. Kniha s podobiznou Dickensovou stojí K 1.50.

*

Příspěvek

k životopisu Jaroslava Vrchlického přinesl Kralovický Obzor 5. října od hodnověrného svědka pana K-a. Zní: „Otec Vrchlického Filip Jakub Frída byl podnikavým obchodníkem; po sklamaném nezdaru v Lounech a ve Slaném opustil své zaměstnání a věnoval se mlynářství, v kterémžto povolání zahnal jej osud do Moravské Ostravy. Tam v prázdném čase učil se i strojnictví. Roku 1872 stavěn byl v Čisté jeden z největších mlýnů v Čechách (rolnický akciový parní mlýn), za jehož správce povolán znamenitý odborník Filip Jakub Frída. Jeho syn Emil přijel poprvé do Čisté jako abiturient klatovského gymnasia v prázdninách roku 1872. Tento sotva dvacetiletý mladík byl již znám čtenářům Světozora jako básník pseudonymem Jaroslav Vrchlický. Náš mladý poeta o prázdninách často navštívil věkopamátný a sotva hodinu cesty vzdálený hrad Krakovec, v jehož zříceninách napsal velice dojemnou báseň Na Krakovec, vyšlá ve svazku básní nadepsaných Symfonie. Po prázdninách dal se Emil zapsati na theologii, ale již po prvním semestru přestoupil na filosofii (1873). Hmotné poměry nutkaly nadaného filosofa hledati kondice. Té doby právě dlel v Praze francouzský historik Arnošt Denis za účelem studií k dějinám českého národa; tento slavný dosud žijící dějepisec přijal k sobě Emila Frídu za svého učitele češtiny. O prázdninách roku 1873 dlel Emil zase u rodičů v Čisté. Zábavy měl tu veselý poeta nadbytek: na rozsáhlém dvoře u mlýna bylo plno potkanů; Emil ulovil mnohdy v pekárně celý bochník chleba, někdy jenom kus těsta (pekaři proto neradi viděli tohoto hosta), rozházel je po dvoře a takto navnaděné „německé myši" střílel; často padl mu na mušku i vrabec, ba vyšel si také na zajíce i koroptve. S dvorem hraničila pěkná zahrada, již pilná ruka Emilova ráda obdělávala i zalévala. — Za zahradou jest veliká vodní nádrž, na níž v lodičce student rád vesloval. Ale poesie byla mu nade všecko. Z té doby pochází řad básní vydaných ve svazku Symfonie. Na podzim odejel mladý filosof do třetího semestru do Prahy. O Vánocích přijel do Čisté k rodičům naposled. Roku 1874 objeven v úřadovně parního mlýna nevelký schodek, jenž dohnal správce Frídu k sebevraždě — zastřelil se. Nebožec pohřben byl na hřbitově čisteckém, ve třetím neb čtvrtém hrobě u samé zdi, při levé straně vedlejšího vchodu. Ještě r. 1895 přibit byl na zdi prostý křížek dřevěný s nápisem: „Filip Jakub Frída † 1874." Vdova Marie Frídová s dvěma dcerami odstěhovala se do Prahy, tamtéž

*) To jest římské jméno, jež dostal při vstupu do vojska.

dlel na studiích i druhý syn Bedřich Frída. Z domu č. 49, v němž rodina Frídova v letech 1872—1874 žila, nezůstal kámen na kameni byl ť roku 1884 od základů přestavěn." — —

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.
(Pokračování.)

„Ale já často kleju, a mohl by se ode mne přiučit mnohému šerednému slovu. Nemyslím tím nic zlého, ale slovo mně uklouzne. Právě jako před chvílí", řekl Dan. Považoval za svoji povinnost vyzpovídati se paní z poklesku.

„Ale Dane, vždyť vím, že nechceš, aby se hošík něčemu zlému od tebe přiučil a myslím, že by ti v tom ohledu Demík sám mohl pomáhat. Je jemný, moudrý a čistých mravů, a co nejlepšího, má dobré zásady. Není nikdy příliš časně, chceme-li dítěti vštípit dobré zásady a není též pozdě vštěpovati je lidem starým, nebo zanedbaným. Vy jste dosud hoši, a můžete jeden na druhého dobře působit. Jeník posilní tvůj mravní cit, nevěda o tom, a ty budeš vyvinovat jeho praktický názor na život. Mně při tom bude, jakobych vám byla oběma pomohla." —

Slovy nelze naznačiti, jak Dan byl potěšen touto důvěrou. Dříve mu nikdo nevěřil, nikdo se nestaral o to, aby v něm vypěstoval dobro, nikdo se též nenadál, jak mnoho dobrých citů kryje nitro ubohého zanedbance. Byly by se pomalu ztratily; ale teď chlapec oceňoval nabízenou lásku a pomoc.

Žádná později nabytá čest, žádné pozdější vyznamenání nebylo mu tak vzácné, jako vědomí, že smí hrstku svých vědomostí sdíleti s dítětem, jehož si vážil. Žádná brzda nebyla mocnější pro jeho chyby, nežli vědomí, že svěřen mu nevinný mladý spolužák. A v následujícím okamžiku dodal si též odvahy a svěřil se paní s plánem, který mu Jeník navrhl.

Paní se srdečně potěšila z toho, že první krok učinili již hoši sami z vlastního přirozeného popudu.

Zdálo se, jakoby se všecko spojilo ve prospěch Danův, a matička se z toho srdečně radovala, neboť uváděti právě tohoto hocha na pravou cestu zdálo se jí opravdu vážnou a důležitou prací. Leč věřila pevně, že možno napraviti i horší a zanedbanější lidi, nežli byl tento hoch, a právě že se s ním stal tak netušený obrat k lepšímu, podporovalo tuto její víru. Chlapec cítil, že má přátele a domov, že má proč žíti a proč pracovati. Nemluvil o tom, ale všecko, co v něm bylo časem a neláskou zatvrzeno, povolilo a změklo vlivem lásky a důvěry, již mu nyní všichni začali ukazovat. Byl teď na přímé cestě a bylo jisto, že bude zachráněn.

Ještě chvíli hovořila paní klidně s hochem; — náhle však byli z hovoru vytrženi výkřikem Tedouškovým: děcko opravdu chytlo pstruha! A zde v potoku už po léta nikdo pstruha nespatřil!

Chlapeček byl tak nadšen výsledkem svého lovu, že jinak nedal, než že musí svoji kořist ukázat všem, dříve než ji Asia upeče. Slezli tedy všichni tři se stromu a odešli spolu, spokojeni a šťastni, že zažili příjemnou a užitečnou půlhodinku.

Po nich přišel ke stromu Eda. Rozložil se pohodlně ve větvích a na sedátku, ale Dick a Dolfa za něho pracovali, měli uloženo nachytat pro něho do krabičky zásobu kobylek a cvrčků.

Usmyslil si pustit Tomkovi asi tucet těchto zvířátek do postele, takže, až tam vleze, brzy zase vyskočí, a celou noc bude honit skokany. Tak si Eda totiž věc představoval. Kobylky byly brzo pochytány a Eda vyplatil honce: za každou kobylku dostali pokroutku. Na to se Eda ztratil, aby se vplížil do Tomkova pokoje. Starý strom na hodinku osaměl, a šuměl sám pro sebe; povídal si s potůčkem a pozoroval dlouhé stíny tvořící se při západu slunce. První červánky pozlatily právě jeho větve, když stromořadím plížil se k domu chlapec. Bral se přes trávník a jak uviděl, že Vilík sedí u potoka, naklonil se k němu a řekl tichým hlasem: „Jdi a řekni panu Bérovi, že bych s ním zde rád mluvil. Ale, ať to žádný jiný neslyší!"

Vilík přikývl a odběhl. Hoch se zatím vyšvihl do větví a skrčil se tam, jakoby ustrašen, ale přece si liboval v klidné kráse večera. V pěti minutách přišel pan Bér. Před vilou se zastavil a zadíval se do větvoví. Potom pravil vesele:

„I hleďme, Jakub. A proč nejdeš pěkně mezi nás, hochu?"

„Chtěl jsem nejdříve mluvit s vámi, pane. Strýc mi poručil, abych se zase vrátil do školy. Vím, že od vás nic dobrého nezasloužím, ale doufám, že hoši nebudou ke mně příliš ukrutní."

Chudák Jakub neměl se dobře u strýce. Byl smuten a zahanben a proto si přál, kdyby ho v Plumu aspoň trošku přívětivě přijali.

Strýc se naň rozzlobil a dobře mu naprášil, ačkoliv chlapec vlastně jen následoval

příkladu, který v domácnosti strýcově den co den vídíval.

Prosil úpěnlivě, aby ho neposílali zpět, ale ve škole pana Béra bylo školné poměrně nízké, a tak, když pan Ford stál na svém, vrátil se Jakub zadními dvířky a schoval se za pana profesora.

„Myslím, že hoši nebudou k tobě tvrdí, ale ručit za ně ovšem nemohu; musím sám doznat, že by ti nekřivdili. Když Dan a Nat k vůli tobě tolik vytrpěli zcela nevinně, nesmíš se ty nyní bát trpět něco za svou vinu. Nu, suď sám, mám pravdu, či ne?" dodal pán.

Litoval v duchu hocha, ale cítil, že zasluhuje trestu. Pro jeho provinění nebylo omluvy.

„Ale vždyť jsem přec Tomkovi vrátil peníze a řekl jsem, že lituji toho, co jsem učinil, to snad stačí, ne?" odvětil Jakub skoro vzpurně. Neměl statečnosti nésti trpělivě následky svého provinění.

„Ne, milý hochu, dle mého mínění bude třeba každého z oněch tří hochů veřejně a upřímně odprosit. Nemůžeš přece od nich očekávat, aby ti nadále věřili, ale budeš-li trpěliv, i to nějaký čas sneseš. Rád ti pomohu. Lež a krádež jsou odporné hříchy, doufám, že co předcházelo, bude ti dobrou lekcí. Těším se z toho, že se za svoje jednání stydíš, jest to dobrým znamením. Ozbroj se trpělivostí a poctivě se snaž, abys si zase vydobyl dřívější dobré pověsti."

„Víte, co mi napadá? Udělám velký výprodej a dám hochům všecky své věci za fatku."*

Způsobem, který prozrazoval jeho obchodnickou povahu, chtěl Jakoubek ukázati svoje pokání.

„Udělal bys lépe, kdybys vše rozdal bez výprodeje, a začal obchod úplně znovu. Učiň sobě zásadou a heslem: „S poctivostí nejdál dojdeš" a snaž se dle ní jednati, myslit i mluvit. Kdybys letos ani centíku nevydělal, budeš přece na podzim bohatým hochem", dodal vážně pan Bér.

Těžko bylo chlapci, ale přece svolil, neboť uznával, že šizení se nevyplácí a hlavně šlo mu o to, získati ztracené přátelství ostatních. Srdce jeho přilnulo k majetku a nitro se vzpíralo mocně proti tomu, aby své drahé věci rozdal. Což o veřejné odprošení. Z toho si mnoho nedělal! Ale dnes už začal pomalu chápat, že jsou ještě dražší věci, neviditelné sice, ale proto ne méně cenné, jež se nedají koupit a jsou vzácnější než nožíky, udice a peníze. Rozhodl se tedy, že si bude hledět poctivosti a raději na obchodech utrpí ztrátu, jen když opět získá důvěru svých přátel.

„Ano, pane, chci udělat, jak mi radíte," řekl náhle rozhodným tonem, který se zalíbil panu Bérovi.

„Dobrá, tedy, rád ti pomohu! Pojď, a začni hned."

A tatíček uvedl provinilce zpět v domácí kroužek.

Pravda, že nejdříve ho tu přijali dosti chladně, ale pomalu se rozehřívali. Viděli, že se polepšil, a hleděl započít lepší obchod s novými poctivějšími obchodními zásadami.

Kapitola XVI.

Skrocení hříběte.

„Pro všechno na světě, co jenom ten chlapec dělá," povídala si paní Jožena, pohlížejíc na prostranství před domem, kde Dan běhal jako o závod.

Byl zcela sám, a zdálo se, že si chce mermomocí uhnat zápal plic, nebo zlomit vaz.

Buďto zkoušel přeskakovat zeď, nebo metal kozelce ve stromořadí. Konečně všecek uřícen, vrhnul se na trávník před domem.

„Tož co, Dane, zdá se, že se cvičíš na zápasy?" zvolala naň paní.

Rychle zvedl oči a ještě celý udýchán odpověděl: „I ne, prosím, musím pouze spotřebovat páru."

„A nemohl bys si vymyslit nějaký mírnější způsob? Vždyť se roznemůžeš, budeš-li se takhle namáhat v tomhle vedru," řekla paní, usmívajíc se.

Zároveň hodila hochovi oknem velký palmový vějíř.

„Nemohu za to, ale musím se vypracovat," zvolal hoch s tak hněvivým výrazem ve tmavých očích, že se paní zasmušila, a rychle se zeptala:

„Což je ti Plum už zase těsný?"

„No, víte, nic bych si z toho nedělal, kdyby byl větší. Ale proto ho přece mám rád a už z něho neuteku. Ale do mne někdy vjede ďábel, a pak se mi zdá, že musím a musím se s někým seprat!"

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 18. října 1912. Číslo 42.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

ARTURO COLAUTTI:

NAPOLEON.

Na Sv. Bernardu.

Ó Italie bílé zdi, jež zřely
jste přechod Pipina i Hanibala,
vy ztrpíte, by v latinský sad skvělý
bouř barbarů se drala a ho rvala?

On, Vyzývatel Osudu, jde smělý
a skvělost vašich čel zkaliti cválá:
Laviny! Valte se! Ó lese ztmělý!
Zpřič větve své mu v cestu znenadála!

Ach, Nepřemožitelný hranic nezná,
svou pěsť i meč svůj proti nebi zvedá
a když byl přemoh' zrádná moře bezdná

a slunce pouští egyptských, teď hledá,
by podmanil si ledů věčné byty
a jméno své vryl v Alp žulové štíty.

Lanczyňska.

Pro svěží tvoji dokonalou krásu,
ó Maryja, tys vyvolena byla,
nešťastné Polsky ubodané spásu
na Hromobijci abys vyprosila.

Ó mučenice, rovná ve zápasu
i v beznaději svému lidu — bílá
svá ňadra krásná ty jsi přiložila
k rudému věnci z Jény k lásky kvasu.

Ifigenia, prvá oběť svěží,
v Aulidě takto v bílém ve závoji,
zrosená žertva vstoupla na hranici:

S posvátných vrchů a se příkrých věží
patřila Hellas, zbožně čekající
od oběti té sladké spásu svojí....

1814.

Francouzská země širokým je lesem,
královė loví loví tam a střílí,
za stopou kance divokého pílí,
který je zbrocen zločinů všech děsem.

Však zvíře chytré, jak posedlé běsem,
tu kruhu lovců vyhne se, je zmýlí,
tam na ně padne, rozrazit je cílí,
po jednom chňapne, toho raní tesem.

Však čím se smečka svírá ve kruh užší,
tím smělejší je zvěř a půtka tužší,
vždy chabší, chabší, čím víc duch jej tísní!

Takovým byl's, ó velký mistře zbraní,
udýchán, zraněn, hrd i v umírání,
však hodnější vždy, než kdy jindy, písní!

—=o=—

LORENZO STECCHETTI:

RISPETTO.

Až bude padat listí a ty zajdeš
na svaté pole vyhledat můj kříž,
tam v koutě kdes jej v zapomnění najdeš
a plno květů kolem uvidíš.

Tu natrhej si do svých vlasů světlých
těch květů čistých, z mého srdce zkvetlých:

Toť moje písně — nikdy nenapsané
a věty lásky — nikdy nevyznané.

Přeložil A. Muťovský.

—=o=—

F. SKACELIK:

ZMĚNA.

Žena advokátova Klára Šebická chystala se k porodu. Ještě včera hovořila se svými známými na večerní promenádě, dnes řekl lékař, že kritická chvíle může přijíti v nejbližší době a zakázal vycházeti. Chodila sama velkými pokoji svého bytu pozorována z povzdálí svojí starou matkou, která přijela ze starosti o dceru. Muž se doma skorem neukázal. Nebyla zvykla samotě a v tichém bytě vzmáhal se v ní nepokoj. Zdálo se jí, že jakýsi divný osud odkázal ji samu na sebe v okamžiku, kdy jí bral síly, a cítila nespravedlivost postavení ženina v této úloze. Bylo před polednem v parném červenci a všechny odstavce dne byly jaksi přesně ohraničeny a blížily se s volnou důležitostí. Poseděla chvíli na pohovce, prohlédla znovu dětské prádélko, urovnala trety na umývadle. Sedla i ke klavíru a se zřejmou bezmocností hrála cosi, co neposlouchala.

„Neměla bys hrát," ozvala se matka za pootevřenými dveřmi . . .

V poledne přišel muž a obědval rychle.

Byl jí cizí a jeho přítomnost ji dráždila. Ale když odcházel, zvolala:

„Nevěřím lékaři. Půjdu ven. Nebudu tu sama. Proč mne zavíráte?" a dala se do pláče.

„Kláro, potřebuješ klidu . . .!"

„Klidu, klidu? — A co ode mne čekáte?" ptala se v slzách.

„Jsi rozmazlená. Nepochopuji tě . . ." podotkla matka.

Podívala se na muže. V této situaci rozmazlená? Proč jí matka křivdí? A čekala, že muž vysloví slova pochopení, protože se jí zdálo, že je v nebezpečí z jeho souhlasu a z jakési společné smlouvy . . .

Neřekl nic, vzdálen jsa jejích citů a usmál se bezradně.

„Je to zkušenost, kterou poprvé prožíváš a jsi asi přestrašena," poznamenal konečně. —

„A kde je společný zájem a pochopení?" zeptala se sama u sebe, prohlížejíc si muže slzami, které se jí nalily mezi třesoucí se víčka. Viděla jeho smělý nos, vysoké čelo, pevná ústa, husté hebké kaštanové vlasy — všechno, co se jí až dodnes tolik líbívalo, a co se jí náhle odcizilo v neznámém tělesném rozechvění po jeho slovech.

Posud jí nenapadlo nikdy, že je jakoukoliv nutností k tomuto muži vázána, a teď z jeho chování náhle zřejmě viděla, že on je si této nutnosti dobře vědom.

„Ah tak . . ." řekla v těchto myšlenkách náhle pokleslým hlasem — „pochopuji. Mám povinnosti jako žena . . ."

„Nu ovšem," odpověděl, zbaven těmito slovy tísně a rozpaků; vzal ji za ruku, aby ji pohladil.

Skřivila ústa, jakoby nezaslouženým protivenstvím a vytrhla svou ruku.

„Nechte ji. Je rozčilená . . ." vysvětlovala matka.

„Rozčilená? Ne, ne. Je-li mateřství, které čekám, nutností, pak jsem ošizená. Vzdávala jsem se dobrovolně . . . Nač byla společná smlouva, když na jedné straně je nutnost? — Nutnosti se přece nesmlouvají!! — Ty prostě musí být. Plníme stejný zákon: já těžce, tys ho vyplnil lehce a těžké zákony se plní jen pro společný zájem . . ."

„Jsi rozechvěna a řešíš zbytečné otázky. Musíš se jinak připravit na to, co tě čeká. Je ti třeba odpočinku."

Toto napomenutí ji zatvrdilo. Pohlédla na muže i matku, která s ním zřejmě souhlasila, a jakoby ji stud přešel. Bylo jí jasno: oba mysleli stejně, že z ní mluví bázeň před tělesnou bolestí. Ale to jí vůbec nenapadlo. Ano bolest, třebas bolest, ale potřebuje radosti, aby ji snesla, potřebuje záruky, že bolest nebude marná, že ji vrátí k původní lásce, k pojmu dobrovolné smlouvy, dobrovolného sloučení. Bojovala o to, aby nebyla opuštěna ve svém mateřství, obrána o její jediný nutný přirozený doplněk otcovství, které snad už dávno přestalo, když teprve její mateřství začínalo.

„Cítím s tebou, s tvými bolestmi", chlácholil ji muž.

„Nechci soucitu . . . Vím, kdy začíná moje nutnost dneska nebo zítra. Nechci ani uznání. Chci vysvětlení tvého poměru k tomu, co přijde."

„Nepochopuji, proč si trápíš svou milou hlavu takovými myšlenkami."

„Teď není chvíle něžných starostí. Cítím jimi tím více svou opuštěnost, které mě máš zbaviti. Chtěla jsem přece od tebe bezpodmínečnou lásku. Rozumíš? Bezpodmínečnou! — A tys mně zamlčel podmínku, pod níž jsi vcházel ve společný život, podmínku tvého otcovství. Pověz upřímně, byl bys přistoupil na manželství se mnou, kdybych byla odřekla býti matkou tvému dítěti? — Neodvracej se, pověz!"

„Ale tu přece jdou zákony přírody svým neodvratným postupem . . ."

„Zákony přírody! — Tedy nutnost! — Má svobodná vůle byla by ti bývala čímsi přírodně protizákonným? Nechtěla jsem manželství jako zákon přírody, ale jako výraz svobodné vůle. Dovedeš se vrátit k tomuto pojmu? I mnich potřebuje k tomu, aby dovedl snášet svůj klášter, myšlenky, že tam vstoupil dobrovolně, a já jí mám být zbavena? . . ." umlkla náhle, poněvadž se jí zdálo, že mluví marně.

A když muž řekl: „Máš málo důvěry ve své síly, a to tě oslabuje" — uvědomila si jasně, že všechny její stesky nevynutí z jeho nitra pochopení. Jeho pohled jí všechno odpouštěl pro její bolestné hodiny, které se hlásily. A o tom, co odpouštíme, víc nemyslíme . . Nechala ho beze slova odejít. Viděla zacházet do dveří matku, která ho vyprovázela a pomyslila si: jaký nedostatek hrdosti! Usmiřuje ho . . . A proč? — A proč —? V tomto proč cítila nekonečnou opuštěnost a dala se do hořkého, zmítavého pláče . . . K večeru ozvaly se první těžké bolesti, které sevřely celou

její bytost nenadálou úzkostí. Zavolala muže jménem.

Přiběhl starostlivě a hladil i líbal jí ruce, které trhaly křečovitě krajkovou pokrývku. Teď snad pochopí, že dar, který mu chystá její tělo, je ztrátou pro její duši . . .? — Ale z jeho slov, tváře i jednání nevyčetla víc než soucit, takový všeobecný soucit, který vždy uráží milenectví v ženě.

„Bojím se, čehosi se bojím, ne toho, co přijde teď, ale něčeho, co mě čeká daleko v budoucnu po těchto chvílích . . ."

„Není nebezpečí, neboj se."

Ach marno, marno, neodpoví ani na jedinou z těch úzkostných vět, které dnes mluvila.

„Odejdi. Spěcháš na ně. Odejdi —," křičela nervosně . . .

Ztratila náhle všechen vztah k němu. S bolestmi rostla v ní nenávist a jeho kroky ve vedlejším pokoji ji rozčilovaly . . . Měla pocit, že koná jakousi marnou bezúčelnou práci odsouzencovu . . . A když jí ukázali výsledek tépráce: malé stvoření s kůží zamodralou, svraštělou, s tváří neurčité podoby a formy, bezzubé a vrnící, pohlédla na ně s nenávistí a odporem . . .

Svítalo. Z hluboké propasti pod obzorem, z jejíhož dna vystupovalo slunce, šířil se svit jako ze zatažené lampy, a v něm švitořili na dvoře vrabci.

Ležela bledá, unavená na rozpuštěných vlasech a hleděla ospale na svit v oknech se vzmáhající.

Zatoužila i po klidu myšlenek pobouřených nenávistí, která jí zatím srdce zcela naplnila. Snad světlo dne přinese jí rozptýlení? Ale přece ji nenávist osvobodila od jakési tísně, která ji už teď nebyla tak jasna, jako odpoledne. Láska, která se jí zdála krásná jen v bezpodmínečnosti, ztratila svou zářivost novým poznáním. I na svou žádostivost minulou si pomyslila. Je krásná jenom bezúčelností a nezodpovědností, jak jí dříve srdce hlásalo? Nevěděla . . .

Venku nastal zatím jasný den a její smutky nemizely. Vzpomněla-li na dítě, nemohla se zbaviti pocitu, že objevilo se v jejím životě zradou muže, který se stavěl milencem, aby mohl být otcem. Chápala, že tato nenávist sedí temně a hluboko na dně její bytosti, a že je marno namáhat se, aby ji vytrhla, jako je marno, změnit vlastní podstatu osobnosti. Nevěděla, že žena milenka nenávidí ženu matku a sejdou-li se v jedné bytosti, učiní ji věčně nespokojenou. Netušila, že dnešní noc vybavila v ní smutný rozpor a čekala proto stále toužebně denní světlo, jas, slunce, které už na střechách leželo v širokých plochách jako čisté bílé listy papíru. Doufala, že až se plně rozhoří v oknech, až snad bude moci pohlédnout přímo do oslepujícího jeho žáru, že se jí prosvětlí i její zasmušené myšlenky . . .

—=o=—

HUCULSKÉ UMĚNÍ.

(Poznámky k ukrajinské výstavě domácího průmyslu.)

Pod modravými štíty východních Karpat, na horských úbočích a drsných rovinách, v zapadlých, často téměř nepřístupných a zapomenutých vesničkách, které jen exekutor najde, žije huculská kultura lidová. Na západ sousedí se skalným Podhalím, s polskými horaly a za horami přechází v uherskou Slovač a ty hory oddělují troje různé umění lidové: slovácké, podhalanské (zakopanské) a huculské (ukrajinské). Huculové — divný a chmurný lid, zamlklý, vyrostlý v podzimních vichrech a sněhových bouřích při nejprimitivnějších životních potřebách. Lid bohatý zvyky, obřadnostmi, tradicemi, pověrami a vkusem. Monotonní píseň doprovází jejich prostý život, supilky*) hrají jim k tanci překotné variace kolomejek a kozáků**) a trembity***) při slavnostních příležitostech se strání horských vytrubují táhlé fanfáry. Doboš, huculský Janošík, žije ve zkazkách a zpěvech. Co hory a údolí a kamenité srázy tomuto lidu daly, z toho žil a to zpracovával. Dřevo, len, konopí, vlna a hlína jsou téměř jedinými prvky, které svým vkusem po staletí přeměňoval v předměty užitkové.

Po loňské polské výstavě podhalanské ve Lvově, jež byla revisí polského umění lidového a pseudolidového slohu zakopanského, následuje letos v Kolomyji pod protektorátem arciknížete Karla Františka Josefa a arcikněžny Zity ukrajinská výstava domácího průmyslu. Takový byl první dojem: hlásí se k životu národ, který nemá ani šlechty ani excellencí ani vysokých úředníků, nu — opravdový národ v kožichách, v hrubých košilích v podkarpatském slunci bílených, přepásaných těžkým, koženým řemenem, národ v těžkých botách a s pádnými, ozdobně kutými topory v ruce. A národ ten sjíždí se s hor a z údolí Dněstru a z Bukoviny, že svátečně oděná inteligence v něm chvílemi mizí.

Výstava sama pojata v úzký ramec domácího průmyslu nepoví mnoho o životě národním. Na rozdíl od umění zakopanského — kde převládá původní forma jak v domácím nářadí tak v roubení horských chat — lidové umění huculské vyniká živými, veselými barvami a složitou ornamentací. Barva a ornament zdobí formy, nemající začasto svérázného, domácího kouzla a barvy, neznajíce odstínů, zpívají jakousi robustní, dravou píseň síly. Jasná červeň vedle slunečnicové žluti zdobí kožichy, sukně znavují oči pronikavou fialově-růžovou barvou. Výšivky hýří

*) píšťalky.

**) národní tance.

***) několikametrová, ze stromové kory svinutá trouba.

barvami, košile přeplněny geometricky přesnými ornamenty. Není té sladěnosti a odstínění, kterými vyznačuje se umění Slováků, není ani té volnosti komposice, jíž malarka slovenská ozdobuje chalupy. Ornament huculský vtěsná se do mřížky, ale má zvláštní přímost, přímočárnost, sílu linie a barvy. A stejně „pisánky" (kraslice): tam, kde Slovačka píše volně kvítky v různorodé ornamenty, Huculka aplikuje tytéž přímočárné prvky ornamentální v dvou, třech základních barvách, ale smysl pro užití a rozložení těchto prvků jest podivuhodný.

To dodává ceny oněm předmětům, jež jsou nyní četně zhotovovány v těch prostých chatách na prodej. Vyřezávané dřevo, zdobené perletí, kovem a skleněnými korálky, korálkové výšivky, barevnými kožemi a plíšky zdobené kabelky, školské výšivky, ruční práce „Žinočoj Hromady" v Černovicích, kilimy huculské i z ruské Ukrajiny, všechny téměř předměty překypují barvami.

Keramika a její způsob výroby jest primitivní, dává však tušit volnější, ne tak přesně ornamentální koncepci, ostatně byla zastoupena pouze dvěma či třemi výrobci.

Základní barvy tedy a jednoduchý, pěkně rozložený ornament jsou hlavním prostředkem výrazovým lidového umění huculského.

Pro rozvoj původních motivů a tvarů lidového umění zakopanského založena byla škola dřevařská v Zakopaném a loňská výstava podhalanská ukázala, jak nový, pseudolidový sloh ten rozšířil se téměř po všech vlastech polských — zda na prospěch umění užitého, to opět jiná otázka —. Umění huculské má mít své učiliště v c. k. škole dřevařského průmyslu v Kolomyji, jež působí již dvacet let. O výsledcích však dvacetileté práce z několika předmětů a náčrtů sotva si někdo učiní nějakou představu, ale zdá se, že škola významu pro huculštinu nemá.

Nemožná výstavu pojímat jako místní výstavku podřadného rázu, ač nebyla ve velkých rozměrech, přec byla myšlena jako kulturní projev národa, který počíná vystupovat činně na arénu politického a kulturního života. Huculština vábí dnes svou barvitostí a rázovitostí nejednoho malíře a výstava národního umění a lidová účast jest svědectvím životodárné síly národní.

R. V.

DROBNOSTI.

Modlitba za dobrodince

jest v Americe málo známa. Zejména studenstvo jest to, které se nemodlívá za dobrodince, protože jich — nepotřebovalo. Ale aby mladý člověk dobrodinců nepotřeboval, je jinak vychováván k samostatnosti. Svépomoc, spoléhání se na sebe sama, jest pýchou amerického studenta. Vidíme studenty nejlepších východních universit v čase prázdnin přijímati místa topiču na parnicích námořních, aby se mohli dostat do jiných končin světa a tak poznati jiné země, jiné národy. Vidíme zástupy studentů odjížděti dále k západu v čase žní, aby pracovali v polích a vydělali si peníze na své studie. A jiní, synové často zámožných rodičů, jdou dělat do továren, do obchodů a vůbec — pracují — — I po čas studií ve velkých učelištích vidíme studenty posluhovat v restauracích po hodinách školních, obstarávati domácnost v noclehárnách školního internátu, kde stelou a převlékají postele svých bohatších soudruhů, myjí okna a konají jakékoliv práce — jen aby si zjednali výživu — — Žádný se jim proto nesměje, žádný se jim nevyhýbá, ani je nepovažuje za nižší. Naopak. Čtěte životopisy předních amerických mužů, a uvidíte, jak jsou na to hrdi, že dovedli v mládí svou vlastní prací protlouci se školami a sami — bez cizí pomoci dostoupiti k cíli. U nás v nedávných dobách skoro všecko studování směřovalo k tomu, aby z chlapce byl kněz. A když kněz, tedy chlapec už na nižší latinské škole nepracoval. Sami rodiče nedali mu pracovat, aby příští kněžské ruce nebyly poskvrněny prací. Vesnice by se byla studentovi smála. A tak se ta tradice posud udržuje, nehledě k tomu, že u nás inteligent pracující tělesně jest exotický zjev, cizím očím na posměch. A proto se naše inteligence modlívá za dobrodince.

* * *

Pět a dvacet!

Jako za dávných dob — dostane i dnes v Londýně osoba, která rozšiřuje nemravné pohlednice. Londýnští soudcové jednají proti lidem, kteří rozšiřují nečisté knihy a obrazy, velmi přísně. Když se ničemný obchodník nebojí peněžní pokuty, bude se jistě báti — bití. V červnu 1912 postiženy byly na ulici londýnské dvě osoby, které necudné obrázky na pohlednicích prodávaly. Soudce Lawrie je odsoudil k neobyčejnému trestu: dostaly 25 ran a 9 měsíců pracovat v robotárně. Soudce Lawrie po prohlášení rozsudku velice litoval, že nemůže obžalované trestati ještě přísněji. Nesčíslná mladá srdce se takovými obrazy pošpiní a nejohavnější chtíče v nich vzbuzují, proto by chtěl soudce ještě přísněji trestati.

—○—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

Tato slova, zdálo se, že mluví hoch proti své vůli, neboť jakmile je vyslovil, zdálo se, že se obává, aby ho někdo nevinil z nevděčnosti.

Ale paní Jožena mu dobře porozuměla; bylo jí sice líto, že hoch tak cítí, ale nemohla ho pokárat, že citů svých netajil. — Pohlédla naň a viděla, jak urostl: celá postava i obličej byly plny energie a v očích hořel jakýsi zvláštní lesk. Tu si též vzpomněla, že hoch až do toho času, než přišel k ní, žil zcela svobodně a že by časem i mírná domácí kázeň, které bylo mu se podrobiti v Plumu, mohla se mu státi ve slabé chvilce obtížnou.

„Ano," přemýšlela, „můj divoký sokol žádá si větší klece. Pustím-li ho úplně na svobodu, bojím se, že se mi ztratí — proto mu třeba najít nějaké nové vnadidlo, které by ho zde drželo."

„Rozumím ti, milý hochu," řekla hlasitě. „Pravíš, že „ďábel" do tebe vstupuje? Tomu tak není, tíhneš — jako všichni mladí lidé — celým srdcem za svobodou. I já jsem za mladých let tak cítívala a jednou jsem už opravdu byla na útěku z domova."

„A proč jste tedy neutekla?" řekl Dan, a vstal, aby se podepřel o okno, kde paní pracovala. Přirozeně byl by teď rád slyšel něco víc.

„Oh, poznala jsem na konec, že by to bylo ode mne nerozumné a k vůli drahé mamince zůstala jsem doma."

„Ale, já nikdy neměl matky," řekl smutně. —

„Ano, ale teď snad už máš, myslila jsem," odvětila, a hladila jemně vlasy na hochově horkém čele.

„Vy máte se mnou andělskou útrpnost, a já vám nikdy nevynahradím, co jste pro mne učinila, ale myslím, že to přece není, jakobych měl svou vlastní maminku," řekl Dan se smutným, jakoby lásky žíznícím obličejem.

Paní Jožena byla v hloubi srdce dojata a pravila:

„Ale, drahý, není to, jakobys měl svoji vlastní maminku a také to nemůže být. Jak mnoho znamenala by pro tebe láska vlastní matky! Než alespoň dovol tedy mně, abych dle svých sil hleděla její místo vyplniti. Zdá se mně, že jsem ti dosud málo dala, sice bys ode mne neutíkal," dodala smutně.

„Ach, ne, ne, nikdo pro mne více neudělal," zvolal hoch prudce.

„Vždyť já nechci utéci, nechci — a neuteku též, pokud jenom budu moci zde vydržet. Ale sem a tam zdá se mi, že si musím nějak ulevíti. Mívám pocit, že bych měl vrazit hlavou do zdi, nebo někomu namlít, nebo někoho probodnout. Nevím proč, ale tak to na mne chodívá."

Za řeči se Dan sice usmíval, ale při tom stahoval hrozivě obočí, a na konec uhodil do prkénka na okně s takovou silou a prudkostí, že náprstek paní Joženě odskočil daleko do trávy.

Když ho zdvihl a vracel, podržela paní osmahlou ruku hochovu ve své a pravila, přemáhajíc se· „Nuže, Dane, musíš-li opravdu, běž si tedy, ale nechoď daleko, stýskalo by se mi příliš po tobě, hochu."

Dan se zarazil nad tímto neočekávaným dovolením k útěku, a náhle se mu zdálo, — že už tolik netouží do světa. Nevěděl proč, ale paní Jožena dobře věděla, neboť „znala převrácenost srdce lidského", a počítala na jeho pomoc. Znala, že jakmile bude Dan nucen poslouchat, vzbouří se, ale jakmile mu dají svobodu, že se ihned spokojí s pouhým pomyšlením na to, že ji má. Mimo to věděla, jak velice bude hochovi lahodit vědomí, býti někým pohřešován, vědomí, že někomu bude scházet. — Učinila pouze pokus, a hle: zdařil se!

Dan se zamyslil, a při tom nevědomky rozlámal kus panina vějíře, cítil, že matička se dovolává jeho cti a dobroty srdce, a dokázal, že jí porozuměl, neboť na konec řekl se směsí lítosti a odhodlanosti v hlase: „Teď ještě hned nepůjdu, matičko, a dříve vám o tom vždy řeknu. Bude to tak dobře?"

„Ano, jsem úplně srozuměna. Tedy o tom déle nemluvme, a já se podívám, a budu přemýšlet, nenajdu-li sama nějaký prostředek „proti utíkání z domu" a „ke spotřebování páry". Možná, že to nebude zrovna utíkání z domu, ale trhat vějíře a bít hochy snad přece také nebudeš musit. Co bychom honem vymyslili?"

Dan se zahleděl na potrhaný vějíř a hleděl ho spravit. Paní pak namáhala mysl, přemýšlejíc, jak by hocha upoutala do té doby, než by si dokonale oblíbil učení.

„Jak by se ti líbilo, obstarávat mi ve městě posílky?" řekla po chvilkovém přemýšlení.

„Míníte, abych jezdil do města a nakupoval?" zeptal se Dan se zájmem.

„Ano, Fanouše už ježdění omrzelo, Silasa potřebujeme stále v domě a pan Bér nemá kdy. Však náš kůň je starý a spolehlivý, ty umíš ho dobře řídit a znáš město dokonale. Zkus to nějaký čas, možná, když pojedeš každý týden jednou do města, že ti odpadne chuť jednou za měsíc nám utéci."

„Což o to, mně by se ježdění líbilo, ale musil bych být u toho sám. Nechci, aby se mi některý hoch věšel na paty," odvětil Dan a mluvil už jakoby u vědomí své nastávající důležitosti.

„Nebude-li pan Bér mít ničeho proti tomu, můžeš si pořídit vše, jak sám budeš chtít. Emil se asi bude durdit, ale on neumí s koňmi zacházet, a ty ano. Vidíš, zrovna zítra jest trh a já ti musím napsat seznam toho, co bubu z města potřebovat. Jdi a prohlédni vozík, je-li čistý a v pořádku. Můžeš také upozornit Silasa, aby ti připravil ovoce a zele-

ninu pro maminku. Bude třeba časně vstávat, hochu, aby ses vrátil, než začne škola. Nebude ti to obtížno?"

„O, já jsem vždycky ranní ptáče, z časného vstávání si mnoho nedělám." A Dan rychle oblékal kabát.

„Nu, zdá se, že tentokráte ranní ptáče našlo červíka," řekla paní vesele.

„No, a tlustého k tomu," zasmál se hoch.

Obrátil se, a šel, aby vyhledal nový řemínek na bič, umyl vozík a hledal Silasa.

Vůbec byl plný své novopečené důležitosti. —

„Teď bude na chvíli pokoj, a než se tohohle nasytí, vynajdu zas něco nového, — ale abych to měla připraveno, než přijde nová touha po svobodě," uvažovala paní a vstala, aby sestavila seznam potřebných věcí z města. V duchu se radovala, že všichni její hoši nejsou jako Dan.

Pan Bér nesouhlasil sic úplně s novým plánem, ale byl svolný, aby se věc zkusila.

Dan, slyše to, vzdal se v mysli různých divokých plánů, ve kterých nový řemen u biče a dlouhá cesta měla hrát hlavní roli.

Na zejtří časně vstal a celou cestu statečně odolával utkati se s mlékaři, jdoucími do města. Jakmile dojel, obstaral, čeho bylo třeba, a dojel ještě včas domů; totiž před začátkem školního vyučování.

Pan Bér se divil, a paní byla spokojena. Emil sice opravdu bručel a huboval, že Dan byl vyvolen, a on pominut, ale dostal nový zámek ke své loděnici a řekli mu, že námořník přece nejezdí po souši s koni, nýbrž na moři po lodích. A tak Dan nakupoval a zastával své nové povolání k úplné spokojenosti a dosud se nezmiňoval o přípravách k útěku.

Až jednoho dne dopadl ho profesor v zahradě, jak svírá pod kolenem Jakuba, který ze vší síly křičel o pomoc.

„Ale Dane, což jsi se opět začal s chlapci prát?" volal pán už z daleka, a chvátal na pomoc.

„I vždyť my se neperemе, my pouze zápasíme," vysvětloval Dan a celý zahanben pouštěl svou oběť.

„No, pěkně děkuji! Takové zápolení bolí, že, Jakoubku?" řekl profesor, a pomáhal na nohy zmačkanému gentlemanu.

„Och, já už se s ním nikdy nepustím do zápasu," skučel Jakub, a držel se za hlavu, která se mu podezřele sem tam klátila.

„Víte, pane, takhle to bylo: začali jsme pouze žertem, ale jakmile jsem uviděl Jakuba na zemi, nemohl jsem se zdržet a hnal jsem se naň. Teď je mi líto, kamaráde, že jsem ti udělal bolest."

Dan se opravdu styděl.

„Mohu si domyslet, jak ti bylo. Přišla na tě chvilka, ve které bys nejraději někoho probodl, viď, a nedovedl's odolat. Jsi hotový Berseker*), Dane, a zápasy dělají ti tak dobře jako Natovi hudba."

Pan Bér věděl, jak vidíme, vše, o čem Dan mluvil s paní Jožенou.

„Nemohu si pomoci, pane, máte pravdu. Tož, hoši, prosím vás, nechoďte mi do cesty," a Dan upřel svoje jiskřící oči na Jakoubka.

Ale ten sebral své věci a byl hned za rohem.

„Chceš-li se potýkati, hochu, dám ti silnějšího nepřítele, pojď," řekl pan Bér a zamířili ke dřevníku.

Tam ukázal na staré kořeny a pařezy, které se tam od jara vysoušely a čekaly na ostrou sekeru, a dobrého štípače.

„Tu máš! Když na tebe přijde chuť mrzačit chlapce, zajdi si sem, a užij přebytečné páry. Já ti za to pěkně poděkuji."

„Dobrá, to je něco."

Hoch uchopil sekeru a v malé chvíli lítaly z velikého pařezu třísky na všecky strany, tak že profesor utíkal domů, boje se o hlavu.

A Dan myslil věc zcela vážně, což pána velmi bavilo. Často bývalo ho slyšet, an zápasí se suky a kořeny starých pařezů. Při tom ztratil často klobouk a z očí mu jen jen sršely blesky.

Kabát odkládal hned na začátku boje. Dovedl se na své protivníky rozzuřit, a potichu si nejednou zaklel. Když zvítězil, vracel se vítězoslavně k domovu, nesa náručí plné dubového dřeva. Ruce míval nadobro rozškrábané, unavil se, ztupil sekeru, ale — posloužilo mu to více, nežli se nadál. S každou ranou sekyry vynaložil přebytečnou sílu, které nemaje tohoto zaměstnání byl by třeba využil k jinému, škodlivému.

„Jenom nevím, co si pro něho vymyslíme, až všecky pařezy rozštípe", starala se paní Jožena.

A stále nemohla na nic připadnout. Avšak Dan si tentokráte pomohl sám. Žádný ani netušil, proč hoch je již delší čas tak spokojen. Žádný o ničem nevěděl.

Pan Lorenc poslal z města do Plumu na chování krásné silné hříbě. Udělali pro ně za potokem ohradu a tam si zcela svobodně po-

*) Veliký hrdina a zuřivý bojovník z bájesloví skandinavského.

klusávalo. Hoši se rádi dívali na krásné mladé zvíře. Pozorovali, jak skáče a běhá, jak se mu vlní hříva a jak se vztyčuje jeho krásná hlava. Ale za chvíli se všeho toho nasytili, a Princ osaměl. Všichni ho opustili, Dan však mu zůstal věren; každý den za ním přišel a vždy mu přinesl vítaného kus cukru, nebo krajíček chleba, někdy i jablko.

Princ byl vděčný koník, spřátelil se rád s hochem a měli se spolu rádi. Jakoby mezi hochem a zvířetem byla jakási mocná páska: nevysvětlitelná, ale silná.

Kdyby Princ býval sebe více vzdálen, jakmile Dan zahvízdal, přihopkoval ihned plným tryskem. Hochův někdy zasmušilý obličej rozveselil se hned a zazářil štěstím, když krásné zvíře položilo mu hlavu na rameno, a zadívalo se naň chytrýma svýma očima.

„My si dobře rozumíme, viď, ani nemusíme mluvit", říkával Dan, a byl pyšný na to, že ho koník má tak rád. Ale při tom žárlil! Ani žádnému neřekl, jaké přátelství uzavřel a když šel za Princem, brával pouze Tedouška s sebou.

Pan Lorenc přijížděl sem a tam do Plumu, díval se, jak Princ roste, a dokonce mluvil jednou o tom, že bude nutno na podzim připnout mu sedlo a učit nosit jezdce.

„Doufám, že s ním nebude velké práce, pane, je už trochu ochočen", řekl Dan.

„Přijedu některý den a zkusím mu sám připnout sedlo", odpověděl pan Lorenc, když byl posledně na návštěvě.

„Ohlávku si nechá klidně dát na hlavu, ale sedlo bojím se, že by shodil, i kdybyste vy sám je připínal, pane", řekl Dan. Byl vždy přítomen, když pán a Princ se setkali.

„Nu, budu mu trochu lichotit, trochu se s ním pomazlím, a když se několikrát octnu na zemi, nesmím si z toho mnoho dělat. S Princem bylo vždy slušně zacházeno a tak si myslím, že ze začátku bude sice trochu překvapen, ale nesplaší se. Ostatně ať si trochu proskáče, co na tom."

„Nu já jsem velmi zvědav, co všemu tomu bude říkat", pomyslil si Dan, když pan Lorenc odešel s panem profesorem a Princ byl zaveden zpět do ohrady, odkud ho vyvedli ku prohlídce.

Dana však zmocnila se přímo divoká touha zkusit koně.

Usedl na plot, a protože koník ho měl rád, postavil se těsně podle něho. Pokušení bylo veliké. Bylo třeba pouze trochu poposednout a octnul by se koníkovi na hřbetě!

Dan nemyslil na možné nebezpečí a poslouchal vždycky okamžitého vnuknutí.

Tak i nyní: Princ si pochutnával na jablku, které mu Dan podával, a v tom se mu hoch rychle a klidně usadil na hřbetě. Dlouho tam však neseděl. Koník polekán vyhodil nejdřív ze zadu, pak se postavil na zadní nohy a v tom okamžiku Dan seděl na zemi.

Neuhodil se, neboť padl na trávu a také hned vesele vstal a řekl se smíchem: „Aťsi, však jsem přece jen na tobě seděl; pojď sem, ty šelmo šelmovská, pojď! Zkusíme ještě jednou!"

Ale Princ nešel, stávkoval. Dan pro dnešek odešel s nepořízenou. V nitru si však pevně umiňoval, že nepovolí. Ne a ne!

Tohle bylo něco pro něho! Nazejtří si přinesl ohlávku, a když ji koníkovi nasadil, pohrával si s ním chvilinku. Vodil ho sem a tam a nechal ho skákat, až se trošku unavil. Potom si hoch sedl zase na plot a začal hřiběti lámat chléb. Při tom číhal na příhodný okamžik. Nyní se pevně chytl ohlávky, a šup! Už seděl koníkovi na hřbetě. Princ si chtěl pomoci jako včera, ale Dan se ho držel jako klíště. Měl v tomhle praksi nabytou od Ušáka, který míval návaly tvrdohlavosti a rád shazoval.

Princ se nejdřív divil, potom se zlobil, potom skákal, stavěl se na zadní nohy, a najednou se dal do zběsilého letu. Dan přeletěl mu v okamžiku přes hlavu, a kdyby nebyl patřil mezi hochy-nezmary, byl by jistě srazil vaz; ale takto se pouze pořádně uhodil.

Ležel na zemi bez hnutí a pomalu se probíral.

Pan Princ ještě stále běhal jako splašen kolem ohrady potřásaje hlavou, jakoby se těšil, že se mu povedlo ztrestati smělého jezdce. Ale najednou zvítězila ušlechtilá povaha zvířete: začal se ohlížet, co se stalo s hochem. Přiklusal, a jal se ho olizovat a očmuchávat.

Dan ho nechal, — ani se nehýbal. Když si myslil, že už je toho divení dost, zadíval se mu upřeně v oči a povídá — jakoby mu kůň doslova rozuměl: „Ty si myslíš, že's vyhrál, ale mýlíš se, brachu; však já na tobě přece jen budu jezdit, uvidíš!"

Toho dne už dal koníkovi pokoj, a do zítřka si vymyslil nový způsob zacházet s koněm.

Složil několik pokrývek a přivázal je Princovi na hřbet. Potom si sedl klidně na plot a díval se, jak zvíře v divém letu skáče, kopá a sebou škube. Za nějakou chvíli uznalo, že se musí podrobit, a brzy sneslo dosti klidně, když místo pokrývek octl se mu na zádech Dan.

Často se sice ohlédlo po něm, jakoby mu chtělo říci polo vyčítavě, polo smutně: „Nevím, co chceš, ale důvěřuji ti, že mi neublížíš, a tak si tedy seď."

Rozumí se, že Dan koníka hladil, chválil, a každý den si trošku pojezdil. Trápilo ho pouze, že nemá sedla a uzdy. Nechtěl se však dosud nikomu přiznat, čeho se odvážil. Brzy však se mu přání vyplnilo, neboť někdo byl přece svědkem jeho kousku s Princem — přimluvil se zaň, a sedlo mu zaopatřil.

„Víte-li, pane, co ten milionský kluk provedl s Princem tenhle týden?" řekl Silas jednoho večera, když spolu mluvili o tom, čeho třeba dělat v poli.

„Který?" zeptal se profesor, jist, že uslyší nějakou smutnou novinu.

„Ale — Dan učí hříbě jezdit a povedlo se mu to kapitálně, na mou věru," zasmál se staroch.

„A jak jste se o tom dověděl?"

„Nuž, pane, já mám celý den ty kloučky na očích, a vím obyčejně vždy, co má který za lubem; a tak, když jsem vídával Dana vandrovat za potok, a když se vracíval modrý a zelený, věděl jsem hned, kolik uhodilo. Neřekl jsem půl slova, ale vylezl jsem pod střechu do stodoly a odtud jsem viděl celé jeho počínání. A jak s Princem zacházel! To jste měl, pane, vidět! Jsem starý, ale třásl jsem se strachem, neboť víte, někdy s ním zvíře házelo na zem, jako pytlem mouky. Ale kluk má štěstí! Nedal se, a nedal pokoje. Dal se shazovat, až svého dosáhl."

„Ale, Silase, to jste měl přece jenom zabránit, — vždyť hoch mohl to zaplatit životem!" — řekl pán a pomyslil, co že si ještě jeho nepodmanitelní žáci vymyslí, pro „spotřebu přebytečné energie".

„Víte, pane, snad jsem to měl zabránit, ale já neviděl vlastně žádného nebezpečí. — Princ jest velice dobromyslné zvíře. Hlavní bylo, že nemohl jsem přenést přes srdce, abych hochovi překazil hru. Já — víte — nejvíce na světě obdivuji odvahu a smělost, a Dan je jí pln. Ale on by teď chtěl sedlo, pane, a nechce si ho vzít tajně. A tak jsem si myslil, že bude nejlíp, když vám o všem řeknu. Viďte, že mu ho půjčíte, ať zkusí, čeho dokáže. Pan Lorenc nebude hubovat, však má uspořenou práci s Princem?!"

„Uvidíme, Silase," řekl profesor, a odešel se na věc pozeptat.

Dan se přiznal, a dokazoval, že Silas má úplně pravdu, když mu přisuzuje jakousi moc nad koníkem. Vždyť prý co se koně nahladil, co mrkve se mu nanosil, a jakou s ním měl trpělivost! Za to však teď první jezdil na koníku.

Když vše vypravovali panu Lorencovi, měl velikou radost z toho, že Dan je tak obratný a statečný jezdec, a ode dneška vždy ho volal na radu, bylo-li třeba Prince něčemu novému přiučiti.

Vůbec začal pán teď sám Prince vychovávat, pravě, že hoch k takovému úkolu sám nestačí.

Dík Danovu předpravnému vzdělávání, nedělalo sedlo koníkovi žádných obtíží. — I uzdě brzy přivykl, když se seznámil s odporným železem v ústech.

Pan Lorenc ho ještě trochu pocvičil, potom dovolil Danovi, že každý den smí trochu na něm jezdit.

Pochopíte, jak mu ostatní hoši záviděli, a jak on sám byl hrd!

„To je krása? Co? A jak mne poslouchá! Učiněný beránek, že?" pravil Dan jednoho dne k paní Bérové, když slézal s koně, a ještě ho na rozloučenou objal kolem krku.

„Ano, a není-li mnohem užitečnější, než dříve, kdy pouze lítal bez rozumu po ohradě, přeskakoval ploty, a někdy nám dokonce i utekl?" odvětila paní, stojíc na schodech, odkudž se dívala pokaždé, když Dan prováděl s koníkem cviky.

„Jistě, že! Teď už by mně neutekl, i kdybych ho pustil, a jakmile zapískám, hned je u mne. Že jsem ho dobře zkrotil?"

V obličeji hochově zračilo se tolik uspokojení a tolik pýchy! Věděl dobře, že přes nebezpečné kousky v začátcích Princek ho dnes měl radši, než vlastního pána.

„I já zkrotím mladé, bujné hříbě — snad se mi moje práce též tak povede, budu-li trpělivá a vytrvalá," odvětila matička, usmívajíc se významně na Dana.

Hoch postřehl její myšlenku a řekl se smíchem, ale zároveň s vážným porozuměním:

„Už nebudeme tedy přeskakovat ploty, ani utíkat, ale zůstaneme zde, — aby z nás udělali pěkné a užitečné spřežení. Že ano, koníku?"

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 25. října 1912. Číslo 43.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

KAREL B. HÁJEK:

SLOKY O JEDNÉ NOCI A JEJÍM RÁNU.

(Mrtvému Vášovi.)

Je půlnoc. Mlčící půlnoc hvězdnatá.
Náš sladký synek, naše zlaté dítě umírá . . .
Umdlena bděním a zoufalou bolestí
teď usnula v slzách má ubohá žena . . . .

Mlčení hluboké půlnoci leží nad městem,
a zahradami pod naším bílým domem
dech vane časného jara,
tušení toho zázraku,
který nám vrátit měl
to naše zlomené, zmučené dítě.

Můj synáčku sladký — odcházíš?

Pohádko naší samoty,
ty naše písničko krásná, krásná,
ale tak smutná, tak k smrti smutná,
ty malý, dobrý kamaráde můj,
ty malý můj kamaráde — odcházíš?

Je půlnoc.

Hluboká půlnoc bezhlasá,
v mé duši zlomené se bezútěšně stmívá . . .
Mrtvolný dech tu vane svadlých tuberos,
a bílé, voskové ruce kladou se na mé čelo,
studené, jako hlína těžké dvě ruce.
A uprostřed té hluboké půlnoci,
ty v bílých poduškách tu umíráš,
do vonné, jarní noci odcházíš,
tak diskretně a tiše . . .
a do jaké dálky, do jaké dálky —
a v jakých to těžkých chvílích mne opouštíš,
ty moje pozdní písničko smutná.

Nad propastmi lidských bolestí
tam v nehybných dálkách stojí bílá souhvězdí,
slavný dech smíření vane z těch dálek
a harmonie Života a Smrti.

S bohem, můj synáčku —
a neprobuď tu, která spí,
ať nevidí mou bolest mlčící,
ať pro vždy zůstane jí zastřeno,
to hluboké tajemství mých bezútěšných smutků,
v nichž přišel jsi, v nichž odcházíš . . .

•

Je ráno. Okno otevřeno dokořán.
Stojíme jarním sluncem zaliti,
a bolestí své nečekané samoty,
za námi postýlka bílá vychládá,
v rozkvetlém sadu zpívá pták.

A v ranním slunci pod naším oknem,
pod štěpy růžovými,
mladistvou zelení zrosené trávy,
a zlatem pampelišek rozkvetlých,
jde růžová holčička s náručí květů,
a do vůněmi zadýchaného rána,
jásavou písničku jara a mládí si zpívá . . . .

—o—

STŘEVLÍK ZLATÝ.

Napsal J. H. Fabre. Přeložil Jos. Chudáček.

Potrava.

Píše první řádky této kapitoly, myslím na jatky v Chicagu, strašné masné továrny, kde se do roka rozseká milion osmdesát tisíc volů, milion sedm set padesát tisíc vepřů, kteří vstupujíce živí do stroje, vycházejí z druhého konce změněni v krabice konserv, ve vepřové sádlo, v klobásy, šunky, myslím na ně, poněvadž střevlík ve vraždění nám ukáže podobnou rychlost.

Mám v prostranné zasklené posadě dvacet pět střevlíků zlatých. Nyní jsou nehybní, zalezlí pod prkénkem, jež jsem jim dal za skrýš. Břicho chladíce si v písku, hřbet vyhřívajíce proti prkénku, ozářenému sluncem, jsou ospalí a zažívají. Z čista jasna dobrá náhoda mi přivedla průvod housenek bourovce borového, které sestupujíce se stromu, hledají příhodné místo v zemi, kam by zalezly, předehra to podzemního zakuklení. Toť výborné stádo pro jatky střevlíků.

Sbírám je a dávám do posady. Brzy se průvod upraví; housenky, v počtu kolem sto padesáti

kusů, ubírají se vlnitou řadou. Procházejí blízko prkénka, housenka za housenkou, jako vepři v Chicagu. Toť dobrý okamžik. Pustím tedy své plavoušky, to jest nadzdvihnu jejich skrýš.

Spáči se ihned probouzejí cítíce bohatou kořist, jež mimo vykračuje. Jeden přibíhá; tři, čtyři následují a uvedou shromáždění ve zmatek; zahrabaní vylézají; celý zástup ubiječů vrhá se na lezoucí stádo. Jest to nezapomenutelná podívaná. Rány čelistmi zde, tam, v předu, v zadu, ve středu průvodu, na hřbetě, na břiše, nazdařbůh. Chlupaté kůže se trhají, obsah rozlévá se v toku vnitřností potravou, borovými listy, do zelena zbarvených, housenky se zmítají, zápasí prudce ohýbajíce a napínajíce hřbet, zachycují se nožičkami, prskají a koušou. Ty, jež nejsou poraněny, zoufale pracují, aby se skryly do země. Ale ani jediná se tam nedostane. Sotvaže se zahrabaly do poloviny těla, přibíhá střevlík, vytahuje je, roztrhuje jim břicho.

Kdyby vraždění nedálo se ve světě němém, měli bychom zde strašnou vřavu jatek v Chicagu. Jest třeba ucha fantasie, abychom uslyšeli hlasné bědování vykuchaných housenek. Toto ucho, kteréž já mám, a výčitky svědomí mne zachvacují, že jsem způsobil taková muka.

Tu se všech stran v hromadě mrtvých a umírajících každý táhne, každý trhá, unáší kus, jejž jde pohltiti do ústraní vzdálen zvědavců. Sotva polkl toto sousto, jinou housenku roztrhává na kusy a pak jiné ještě, dokud zbývá vyvržených. V několika minutách průvod jest proměněn ve změť těžce oddychujících cárů.

Housenek bylo sto padesát; střevlíků jest dvacet pět. To jest šest kusů na každého střevlíka. Kdyby neměli nic jiného na práci, než neobmezeně usmrcovat jako dělníci na jatkách, a kdyby jejich dělnická družina měla sto ubiječů, počet to dosti nepatrný proti počtu dělníků na jatkách, porazili by v jednom pracovním dni o 10 hodinách úhrnem 36.000 kusů. Nikdy v jatkách chicagských nedodělali se takového výsledku.

Rychlost v usmrcování jest ještě nápadnější, uváží-li se nesnáze při útoku. Střevlík nemá pohyblivého kola, jež uchopí vepře za nohu, vyzdvihne jej a podá noži dělníka zabiječe; on nemá pohyblivého prkna, jež položí čelo býka pod palici poražeče; on musí běžeti za kořistí, zmocniti se jí, chrániti se před ostny a kusadly. A co více, právě jak vraždí, tak ihned na místě požírá. Jaká by to byla řež, kdyby střevlík jen zabíjel!

Čemu učí nás jatky chicagské a hodokvas střevlíků? Uvažme. Člověk dokonalé mravnosti jest v naší době dosti vzácný. Pod pokožkou civilisovaného člověka skoro vždy se nalézá předek, divoch, současník medvěda jeskynního. Pravé lidskosti dosud není; tvoří krůček za krůčkem, zpracovávána kvasem století a cvičeními svědomí; postupuje k lepšímu se zoufanlivou zdlouhavostí.

Za našich dnů skoro úplně zmizelo otroctví, základ starověké společnosti; uznalo se, že člověk, byť byl i černé barvy, jest vskutku člověkem a jako člověk zasluhuje úcty.

Čím byla kdysi žena? Tím, čím jest dosud v Orientě: hezoučké zvířátko bez duše. Lékaři dlouho o tom diskutovali. Sám Bossuet, velký biskup 17. století, posuzoval ženu jako diminutivum muže. To bylo dokázáno původem ženy, přespočetná kost, třinácté žebro, jež Adam měl na začátku. Konečně se uznalo, že žena má duši rovnou duši naší, ba vyšší, pokud se týče něžnosti a obětovné lásky. Dovolilo se jí, aby se vzdělávala, čemuž ona se věnuje s nadšením nejméně takovým jako muži. Ale zákonník, jeskyně, z níž dosud není mnoho otroctví odstraněno, pokládá ji za neplnoschopnou, neplnoprávnou. I zákonník, až dojde naň řada, konečně ustoupí nátlaku pravdy.

Odstranění otroctví, vzdělání ženy, toť jsou dva obrovské kroky mravnostního pokroku. Naši vnukové půjdou dále. Uvidí jasným zrakem, schopným zdolati každou překážku, že válka jest nejabsurdnějším zjevem z našich vrtochů; že dobyvatelé, podnikatelé bitev a lupiči národů jsou ohyzdné metly; že ranám, zasazenými pěstmi, sluší dáti přednost před ranami z pušky; že národem nejšťastnějším není ten, jenž má nejvíce děl, ale ten, jenž pracuje v pokoji a hojně užitku nese; že slastný život nežádá přesných hranic, za nimiž vás očekává týrání celníka, prohledavače kapes a přehazovače zavazadel.

Naši vnukové uvidí toto a mnoho jiných zázraků, jež dnes jsou bláhovými sny. Až kam půjde tento vzestup k modru ideálu? Bojím se, že ne příliš vysoko. Jsme stiženi nezahladitelnou chybou, jakýmsi dědičným hříchem, je-li možno jmenovati stav, kde naše vůle nezakročuje. Jsme tak utvořeni a nemůžeme v té věci nic činiti. Jest to vada žaludku, nevyčerpatelného zdroje ukrutností.

Žaludek ovládá svět. Z hloubi našich nejdůležitějších zájmů zdvihá se mocná otázka mísy a jídla. Dokud bude žaludek tráviti, a on nepřestane, bude vždy třeba věcí, jimiž se musí plniti, a mocný bude žíti z bídy slabého. Život jest propast, jíž pouze smrt může naplniti. Odtud mají původ vraždění bez konce, při nichž se živí člověk, střevlík a jiní; odtud ta ustavičná prolévání krve, při nichž se úplně ztrácejí jatky chicagské.

Ale hodovníků jsou tisíce tisíců a potravin není nadbytek v takové míře. Oloupený závidí majetníku, hladový ukazuje zuby nasycenému. Následuje bitva, jež rozhodne, komu věc patří. Tehdy člověk pozdvihuje zbraně, jimiž brání své žně, sklepy, půdy; to jest válka. A uvidíme konec? Běda, třikrát běda! Dokud budou vlci na světě, dotud bude třeba hafanů pro obranu ovčinců. Uchváceni proudem myšlenek, jak daleko jsme dospěli od střevlíků! Vraťme se k nim rychle! Z jaké příčiny vyvolal jsem vraždění housenek, jež klidně lezly se zahrabat, když jsem je předložil rozparovačům? Šlo mi o to, abych si opatřil podívanou na zuřivé vraždění? Zajisté že ne; vždycky jsem měl soucit s útrapami zvířat, a život i nejmenšího tvora zasluhuje úcty. Abych se odvrátil i od této soustrasti, bylo třeba požadavků vědeckého zkoumání, požadavků mnohdy krutých.

Viděl jsem na nich mravy střevlíka zlatého, malého venkovského strážce zahrad, jenž proto právem nazývá se zahradníčkem. Jakou měrou

jest tento pomocný název zasloužen? Co loví střevlík? Od kterých škodných hmyzů očisťuje naše záhonky? Počátky s bourovcem borovým slibují mnoho. Pokračujme v této cestě.

Častěji ke konci dubna ohrada mi poskytla jiných průvodů, brzy více, brzy méně četných. Sbírám je a dávám do zasklené posady; jakmile je prostřeno, začíná hodování. Housenky jsou rozparovány, každá buď pouze jedním stravovníkem nebo současně několika najednou. Rychleji nežli ve čtvrt hodině zahubení jest hotovo. Z hejna housenek nezbývá nic než beztvaré pahýly, unášené odtud, odonud, aby byly požity ve skrýši pod prkénkem. Střevlík, nejlepší kousek držící, prchá, touže hodovati v klidu. Potkávají jej přátelé, kteří, namlsáni jsouce kusem houpajícím se v kusadlech uprchlíka, stávají se odvážnými lupiči. Jsou dva, jsou tři, kteří chtějí oloupiti zákonitého majitele. Každý uchvátí kousek, táhne, polyká bez velkého odporu. Není zde bitvy v pravém slova smyslu, není tu štulců, vydávaných po způsobu psů, rvoucích se o kost. Všechno se omezuje na pokusy o únos. Když majitel drží dobře, klidně se pojídá s ním, čelisti proti čelistem, až pak, kdy poslední kousek roztržen, každý se vzdálí se svým kousíčkem. Dle toho, jak výtečně chutnají tyto žahavky, jež za mých dřívějších pozorování mi důkladně popíchaly kůži, bourovec borový je asi jídlem dobře kořeněným. Moji střevlíci jej pokládají za sváteční jídlo. Kolik průvodů jsem jim dal, tolik jich pohltili. Jídla tohoto si váží velice. Avšak v hedvábných zámotcích přástevníka nikdo, pokud vím, nenašel střevlíka ani jeho larvu. Také já nemám ani nejmenší naděje, že bych jej tam jednoho dne našel. Tyto schránky jsou obydleny pouze v zimě, tedy v době, kdy střevlík netečný k jídlu a zmalátněný v bezpečí odpočívá v zemi. Ale v dubnu, kdy toulavé housenky pátrají po dobrém místě, kde by se byly zahrabaly a proměnily, jestliže je na štěstí potká, dovede střevlík hojně těžiti z této šťastné náhody.

Chloupky této kořisti jej neodstrašují; přece však se zdá, že nejchlupatější z našich housenek, přástevník medvědí, imponuje hltounovi. V posledních dnech toulá se v posadě ve společnosti rozparovačů. Čas od času některý z nich se zastavuje, točí se kolem chlupatého zvířátka, zkouší, později pokouší se rýti v hrubém rouně. Ihned odražen tlouštkou a délkou huňaté ohrady, odleze, aniž by kousl do živého. Pyšná a nepoškozená housenka vlníc hřbet leze dále.

To však nemůže dlouho trvati. Ve chvíli hltavého hladu povzbuzen jsa k tomu součinností svých druhů, bázlivec se odhodlává k vážnému útoku. Jsou čtyři a velmi zaměstnáni housenkou přástevníka, jež znepokojována z předu i ze zadu konečně podlehne. Jest rozpárána a hltavě spolknuta, jako by to byla bezbranná housenka.

Podle šťastné náhody předkládám svému zvěřinci různé housenky, lysé neb chlupaté. Všechny jsou přijímány se svrchovanou horlivostí, jen když jsou prostřední velikosti se zřetelem k střevlíkům. Příliš malými pohrdají; taková housenka nebyla by dostatečným soustem. Příliš velké přesahují síly střevlíka. Housenky lyšaje pryšcového a pavího oka nočního konvenovaly by střevlíku. Ale po prvním kousnutí napadená housenka zkrácením mocného hřbetu odhodí útočníka. Po několika útocích, za nimiž vždy následovaly kozelce stranou, hmyz pro malomoc a odpor zanechá útoků. Kořist jest příliš statná. Choval jsem dvě silné housenky čtrnáct dní mezi svými střevlíky a nic zlého se jim nestalo. Žravé čelisti měly respekt před prudkostí rychle napínaného hřbetu.

První dobrý znak střevlíka jest, že vraždí všechny ne příliš silné housenky. Jedna však chyba zněšvařuje tuto dovednost. Střevlík není lezcem; loví na zemi a nikoliv ve výšinách listů. Nikdy jsem jej nespatřil prohledávati větve sebe menšího křoví. V mé posadě nijak si nevšiml kořisti, třeba nejlákavěji umístěné na kousku dymianu při vyzdvižené stěně. To jest velká škoda. Kdyby hmyz tento dovedl lézti, vyletět nad zemi, s jakou rychlostí družina tří neb čtyr by očistila zelí od neřesti, od housenky běláska zelného. Vždy na nejlepším najde se nějaké místečko chybné.

Zhoubce housenek, toť pravý talent střevlíka zlatého. Jest mrzuté, že pokud se týče hlemýžďů, rovněž zhoubců našich zahrad, jen prostředně nám může pomáhati. Potřebuje hlemýždě chromé, napolo rozmačkané, z části zbavené ulity, neboť sliz měkkýšů se mu nelíbí. Ale všichni jeho příbuzní nepociťují k nim nechuti. Procustus kožnatý, velikán z rodu střevlíků, napadá statečně hlemýždě a do dna vyprazdňuje jejich ulity, nedbaje záplavy zoufale vylučovaného slizu. Škoda, že Procustus kožnatý se jen zřídka vyskytuje v našich zahradách; byl by nám výtečným pomocníkem.

ČÍNSKÉ ANEKDOTY.

Z populárních sborníků čínských anekdotických pohádek vybrala A. Bernhardi.

I.

V jedné vesnici žil před dávnými a dávnými léty stařeček, kterému všichni říkali strýček. Byl nejmoudřejší z celé vesnice a všichni k němu přicházeli na radu.

Jednou se jednomu sedláku utrhl býk s řetězu, a chtěje se napít, vstrčil hlavu do hrnce s vodou, odkud potom hlavy vytáhnouti nemohl. Kolem nešťastného býka se sebralo mnoho lidí, radili se a naříkali:

„Jaké neštěstí! Co dělat? Co teď?"

Potom si chytřejší vzpomněli:

„Vždyť je zde ještě strejček. Zeptáme se ho, jak se z toho dostat."

Všichni se zaradovali, že je ve vesnici takový moudrý stařec, a šli k němu.

„Ach, strýčku! Jaká nehoda! Jaké neštěstí se nám přihodilo!"

„Co se stalo, děti moje?" zeptal se dědeček.

A oni mu to pověděli.

„„Ale vždyť to není nic tak hrozného!" — řekl strýček, když je vyslechl. — „Rád bych se sám podíval na toho býka."

K velikému potěšení sedláků se dědeček vydal s nimi na cestu. A skutečně, jakmile přišel na místo, hned pomohl. Spatřiv, že se věc má skutečně tak, jak mu vypravovali zvolal hněvivě:

„A co byste dělali, kdyby mne nebylo? Býk si přiskřípl hlavu v nádobě od vody, a vás nemůže napadnout, jak odpomoci neštěstí? Vezměte sekyrku a usekněte ji! A bude zase dobře."

S tím se dědeček vrátil domů.

Sedláci uposlechli jeho rady, přinesli sekyrku a usekli býkovi hlavu. Ale ani to nepomohlo. Hlava trčela v hrnci pevně a nebylo možné vytáhnouti ji ani teď. Sedláci zase nevěděli, co dělat, a na konec přišli zase k dědečkovi prosit o radu. Stařeček se rozzlobil, vyhuboval své sousedy, nazval je hloupými hlupáky, ale přece šel zase s nimi k místu nehody, poručil, aby vzali kladivo a hrnec rozbili. A opravdu to byl ten nejjednodušší prostředek. Ale teď sedláci viděli, že býk už je tak jako tak mrtev a hlavu, kterou pak šťastně z hrnce dostali, už nepotřebuje. A zase šli na dědečka. Stařeček se tentokráte rozlobil doopravdy:

„Zase nevíte, co dělat. Rozřežte vola na části, maso uvařte a snězte. To je vše."

Když se vyslaný vrátil od strýčka a řekl sedlákům jeho radu, nebylo radostem sedláků konce.

„Jaký moudrý je náš strýček!" — říkali.

Potom rozřezali vola na části, uvařili maso, vybrali nejtučnější a nejlepší kousky a donesli je dědečkovi do jeho chaty. Ten spatřiv maso, zaslzel hořce. Sedláci nevěděli, proč pláče a hleděli ho uklidnit.

„Co pláčete, strýčku? Vždyť jste se dost za nás nastaral! Komu by napadlo, useknout býkovi hlavu! Kdo by se odvážil rozbít hrnec! Kdo by si vzpomněl, že se může maso uvařit a mohou být takové hody! Drahý strýčku, neplačte; vy jste nám pomohl a my jsme vám za to přinesli také!"

Ale strýček odpověděl v slzách:

„Děti, děti! Co byste dělali beze mne, bez mé rady? A kdyby se ve vesnici přihodilo něco horšího, a já už nebyl zde s vámi, co potom . . . co potom . . .?"

II.

Kníže jedné podzemní říše se rozstonal a poslal na zemi pro lékaře. Sluhovi než odešel, řekli:

„Okolo dveří každého lékaře létají duše pacientů zemřelých od jeho léčení; dívej se bedlivě: kde je nejméně duší, tam je nejlepší lékař."

Sluha dlouho bloudil po zemi. Všude byly domy lékařů obklopeny dušemi, a teprve po dlouhém a dlouhém hledání nalezl lékaře, okolo jehož dveří nebylo ani jediné duše. Sluha přivedl tohoto lékaře ke svému nemocnému pánovi. Ten mu ohmatal tep, předepsal lék, přijal od knížete nabídnutý mu dar a už se chystal domů, když se ho kníže zeptal:

„Jakým způsobem docílils takové dokonalosti ve svém umění, že za celou dobu tvé působnosti jsi neztratil ani jednoho nemocného?"

„Já jsem teprve včera vyvěsil na dveře svou tabulku, a ty, kníže, jsi můj první pacient!" — odpověděl lékař.

III.

Sedlák pracoval na poli. Najednou se mu zlámalo rádlo. Sehnul se, aby se podíval, co mohlo poškodit pluh na takové rovné a měkké půdě, a našel velký hliněný hrnec. Sedlák vzal hrnec domů, umyl ho, postavil do kouta a položil do něho několik drobných předmětů, které neměl kam schovat. Když později vyndal z hrnce schované v něm věci, v hrnci — neznámo odkud, se objevily zase takové předměty.

— Oho! To bude nějaký divotvorný hrnec! — pomyslel si sedlák. — „Položím tam peníze, budu vidět, co se stane."

Když vyňal z hrnce peníze, bylo v něm ještě tolik, kolik on tam položil.

Šťastný sedlák přikázal své rodině, aby nikomu o zázračném hrnci nic neříkala. Ale děti po trošce přece vybreptaly o divu, a celá vesnice byla u vytržení. A soused, s kterým hraničilo pole šťastného, začal tvrdit, že ten hrnec byl nalezen na jeho půdě a že tedy náleží jemu.

Museli se obrátit k soudci o rozřešení pře.

Soudce nechtěl věřit vypravování o zázračné moci hrnce a poručil, aby tu znamenitou nádobu přinesli k němu, aby se sám mohl o tom přesvědčiti. Když viděl, jak se věc má, sedl si opět vážně na své místo a řekl:

„Věc je nadmíru spletitá. Učiniti spravedlivý rozsudek je nemožné! Ať přisoudím

hrnec kterémukoli z vás, vždycky bude ten druhý nespokojen. Proto ani jeden z vás ať si nečiní na něho nároky. Jménem zákona konfiskuji ten hrnec!"

A sedláci musili odejíti s holýma rukama...

O této příhodě se dovědělo všechno obyvatelstvo celého okresu a všichni lidé za to soudce hanili. Dověděl se o tom, co se přihodilo, i otec soudcův. Zavolal syna k sobě a přísně mu vymluvil za zneužití jeho moci. Soudce namítal, že není proč zlobit se, protože se jedná pouze o hliněný hrnec.

— „Jakže?" — podivil se otec soudcův — „máme v domě tolik krásných nádob z porcelánu a kovu; nač je ti ten nicotný hliněný hrnec?"

„Má zvláštní moc" — odpověděl soudce a vypravoval otci o zázračné síle hrnce; ale otec neuvěřil jeho slovům.

I přikázal soudce, aby přinesli ten zázračný hrnec do pokoje a postavili ho na zem. Do hrnce položili kousek stříbra, a když soudce vyňal stříbro, ležel na dně hrnce ještě jeden právě takový kousek. Stařec tomu nechtěl věřiti. Naklonil se hodně nad okraji hrnce, aby si lépe prohlédl to, co leželo na dně a upadl sám do hrnce.

Soudce v leknutí uchopil rychle otce za nohy a vytáhl ho z hrnce. — Ale v hrnci už krčel ještě jeden otec... Soudce vytáhl i tohoto, ale v hrnci už se třepetal třetí... A čím rychleji vytahoval soudce své otce z hrnce, tím rychleji se objevovali. Brzy naplnili celý pokoj, potom dvůr — a hrnec rodil stále nové a nové otce, kteří si byli podobni jako dvě kapky vody!...

Konec konců se hrnec od nárazů a úderů, které při tom utrpěl, rozbil. Ale protože se nedalo určit, který ze všech těch otců je pravý, musel soudce krmit a ctít všechny do konce jejich života.

Tak byl soudce potrestán za svůj čin...

Přeložila B. H o l u b o v á.

—=o=—

S. J. NADSON:

NE, MUSO, NELÁKEJ...

Ne, Muso, nelákej! — — Obrazy nevab svými,
vavřínu neslibuj v dnech příštích dospěti! — —
Tvůj pěvec odsouzen, a zraky dychtivými
smrt vsude slídí již za svoji oběti — — —
Tak těžko bylo jít — A pochyby když vzplály,
hruď v části trhaly — — — Je poutník unaven
té cesty mučivé jej trýzně udolaly
a hyne, chorobě dnes osudné dán v plen — — —
A tak se žíti chce! O rodná moje vlasti,
pro tebe alespoň žít kdybych mohl dál! — —
Jak bylo radostno svou duši v snahu klásti,
by milovali tě, jak jí jsem miloval! — —
Jak pěl bych o tobě! Jak s tvými nepřáteli
bych bil se rozhořčen! — — Tvůj věrný strážný pes —
tvým dechem dýchal bych a pro tě žil bych celý,
tvou hanbou zaplál bych, tvůj žel svým bolem nes'!
Než — pozdě!... Nečeká přec smrt. — — — Jak mračna žasná,
jak vichr kvapí smrt — — — Je v krvi divý žár,
mdlí rozum horečkou, bezmocně, zvolna hasna —
Nuž, padni úder již a přines rychle zmar! — — —

*

J. S. NIKITIN:

DNES DÉŠŤ A VÍTR...

Dnes déšť a vítr. Temná noc.
Dům utišila spánku moc.
Přemýšlet nikdo nezbrání mi:
V svém koutku sedím sám a sám.
Hle, veselými zapláními
si v okně svíce hraje plam.

Mám rád podzimní nepohodu:
Je odporný mi davu křik.
Jak divoch zvyk' jsem na svobodu,
na rodné stěny své jsem zvyk' — —
Zde drahé vše mi jest a milé,
ač řídké byly štěstí chvíle — — —

Noc svatá! Cizí je mi dnes
trud všední, denních vzruchů děs:
Já zapomněl je. Žití plny
obrazy světlé vyvstanou;
z hlubiny duše jak by vlny
poslušné slova jdou a jdou.

A líto mi, svou drahou práci
když v okno východ zasvítí,
v chlad bezohledný s resignací,
v tíž drobných péčí měniti — — —
A čekám, touze oddán cele,
zas na noc, jako na přítele.

Z ruštiny přeložil Josef Pelíšek.

—=o=—

DROBNOSTI.

Svatopluk Čech

staral se upřímně o chudé studenty. O tom svědčí na př. následující dopis: „Milý příteli! V domě našem seznámil jsem se náhodou s kandidátem profesury Antonínem J., který mi dnes vyprávěl že podal žádost o udělení Šebkovy nadace, o které městská rada Vlašímská rozhoduje, a že má nejnebezpečnějšího soka v medikovi Juliu H., synu c. k. komisaře při místodržitelství. Tento H. byl německy vychován, studoval na německém gymnasiu, absolvoval německou universitu a byl členem buršáckého spolku. To mi o něm sdělil řečený pan J. a zajisté to dosvědčují i jeho vysvědčení, městské radě předložená. Nemohu proto ani uvěřit že by zastupitelstvo českého města mohlo na úkor českému žadateli s výtečnou kvalifikací při-

řknouti značné stipendium Němci nebo odrodilci, který vychován byl německy a o české školy ani nezavadil. Vzpomněl jsem si na Tebe. Nevím, jsi-li v městské radě, ale zajisté máš v městě mocný vliv. A v této věci mohu se na Tebe obrátiti bez ostychu; vždyť nežádám za nějakou nespravedlivou protekci, nýbrž o věc, kde je právo zcela na straně mého odporučence. Bylo by věru zvláštní, aby česká města udílela premie německým a odrodilým studujícím. Ti nechť obrátí se na města německá. Rád bych viděl, jak by asi pochodil český akademik, který by se hlásil o nějaké stipendium u městské rady Liberecké. Prosím Tě tedy, milý příteli, můžeš-li, hleď vlivem svým zameziti, aby se nestalo v té věci usnesení vlasteneckého českého města nedůstojné. Věc spěchá; neboť již v tomto týdnu má prý návrh městské rady Vlašimské býti odeslán místodržitelství. Pan J. je řádný mladý muž, slyším o něm jen dobré a rovná se bezpochyby i kvalifikací (ze studií) onomu H. A kdyby snad i tento v posledním ohledu měl nějakou výhodu — neznám vysvědčení obou —: přece by bylo nespravedlivé, aby při takové příležitosti Čech v českém městě musel ustoupiti Němci nebo odrodilci německy vychovanému. S upřímným přátelským pozdravem Tvůj starý spolužák Svatopluk Čech, Vinohrady, třída Palackého č. 175. 18. 11. 1891."

* * *

Umřel básník,

který za plné síly rozumu svého napsal báseň: „Já nevěřím v tu kněžskou víru", který však na smrtelné posteli dal se zaopatřit katolickým knězem. A Svatý Vojtěch si pochvaluje, že básník vždycky byl dobrá duše a že toužil napsat nějakou pěknou mariánskou píseň. Když ho kněz přišel zaopatřovat, velmi se zaradoval. Ty český mladý muži, jenž čteš básníky, vyber si!

* * *

Jean Henri Fabre

jest vynikající francouzský přírodozpytec. — Nedávno byla v časopisech uveřejněna zpráva, že stařičký broukař (entomolog), Jean Henri Fabre, žije ve veliké bídě. Tím znovu obrácena byla pozornost veřejnosti na tohoto znamenitého přírodozpytce. Zajisté se zavděčíme čtenářům, otiskneme-li ukázky jeho vypravování o životě hmyzů, dosud v českém jazyku neuveřejněných. (Dosud vydal prof. Fr. Klapálek u I. L. Kobra v Praze jeho Zápisky ze života hmyzu Život uzlatek a kutilek (2 koruny). Jean Henri Fabre narodil se 23. prosince 1823 v St. Leonsu (departement Aveyron v již. Francii). Chudí rodiče jeho dali bystrého hocha do střední školy v Rodezu: ale brzy mladý Fabre musil školu pro nedostatek hmotných prostředků opustit. Myšlenky po dalších studiích však nezanechal. Podařilo se mu, že na škole v Avignoně dostal volné místo, zdarma zaopatření, a vzdělával se tu tak pilně, že když školu v osmnácti letech opouštěl, dostal vysvědčení opravňující ho učit na vyšších školách. Učil na různých školách chemii a fysice, až spisem pozorovatele hmyzu Léona Dufoura byl vrácen přírodopisu. Brzy potom přestěhoval se na venkov, do vesničky Sérignan (7 km od Orange, dep. Vaucluse), kde více než po padesát let hmyz studuje, první užívaje vedle prostého pozorování i různých, často velmi důmyslných metod pozorovacích. Svá pozorování snesl do desitisvazkového díla, Souvenirs entomologiques. Až do r. 1910, kdy Fabre slavil své 87. narozeniny, Francie takřka nevěděla o svém pozorovateli přírody, jenž v skrytu přes půl století s velikou trpělivostí zkoumal život hmyzu. Ale úcta kruhů vědeckých upozornila naň i ostatní lid, a dnes jest Fabre, snad nejstarší entomolog světa, nejen ve Francii, ale i v cizině osobou populární. —Toto poučení o Fabrovi i ukázku jeho práce o střevlíku zlatém vyjímáme z časopisu Příroda, ilustrovaného měsíčníku přírodovědeckého, jejž vydává prof. Jan Kranich v Moravské Ostravě a jejž s ním redigují prof. dr. Babák a prof. dr. Vladimír Novák. Jsme šťastni, že aspoň tímto způsobem můžeme upozorniti na výborný časopis, jenž ročně stojí 10 korun. Topičovo Osení oznamuje také, že vydá z Fabra překlad pro mládež.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

Kapitola XVII.

Slohová cvičení.

„Jářku hoši, honem, popilte si, víte, že strýček má rád dochvilnost", pravil jednoho středečního odpoledne Fanouš ke tlupě mladých pánů a dam ve třídě. Všichni nesli přeložené popsané aršíky papíru a vyhlíželi jako nadějní literáti. Tomek dosud seděl v lavici a potil se nad sešitem. Obličej měl pomalovaný inkoustem a všecek červený od nezvyklého přemýšlení. Měl jak obyčejně na spěch, neboť z pravidla odkládal věc na poslední okamžik. Když Fanouš ještě naposledy šel se podívat po opozdilcích, Tomek ukončil právě poslední kaňkou svoji slohovou práci, naposledy se rozčervenal — a potom shrábnuv do náručí svoje lejstro vyskočil oknem. Při tom mával sešitem, aby písmo doschlo. Ne tak ostatní: Andula kráčela velice vážně a nesla práci jako svitek papíru. Demík šel s Dézinkou a cosi si šuškali.

Museum bylo teď už zcela v pořádku. Sluněčko zaplavilo svojí září divoký chmel po stěnách se vinoucí, a na podlaze odrážely se některé stíny jeho listí. V předu seděli pán a paní a stranou stál stolek, na který kladeny byly práce, jakmile byly přečteny. — Děti seděly v polokruhu na skládaných židličkách. Sem a tam se některá převrátila a sedící octnul se na zemi. Tak aspoň udržovala se veselá nálada a předešlo se vší škrobenosti. Protože se každou středu nemohly všechny děti vystřídat, rozděleny byly na dvoje oddělení.

Dnes padl pořádek na oddělení malých. Starší žáci pouze naslouchali a bez milosti kritisovali.

„Nejdříve dámy", řekl pan Bér.

„Začni, Andulko!" a rázem stichlo strká-
ní židličkami a šumění papírem.

Andula se postavila vedle stolečku a po-
čala hlasitě a s důrazem čísti ‚studii'

M y c í   h o u b a.

Mycí houba, drazí přátelé, je velice uži-
tečná a zajímavá rostlina. Roste v moři na
skalách, a já myslím, že jest to jakési vodní
býlí. Lidé jdou a vytrhávají ji.

Potom ji perou, aby z ní všecka malá zví-
řátka vylezla, neboť ta bydlí v dírkách hou-
by. Nedávno dostala jsem novou mycí houbu
a nalezla jsem v ní mušličky a písek. Někte-
ré jsou velmi jemné a měkké. Takovými se
umývají malé děti.

Užitek mycí houby jest veliký. O někte-
rých způsobech užívání houby se zmíním, a
myslím, přátelé, že si to, co vám povím, za-
pamatujete. Tedy, za prvé, si houbou umývá-
me obličej: já se též nerada myji, ale musím,
chci-li býti čista. Někteří lidé se nemyjí a ti
jsou šmudlíci. (Zde se řečnice zamlčela, a pří-
sným pohledem utkvěla na Dickovi a Dolfovi,
kteří se svíjeli u vědomí viny).

Dalším důležitým užitkem houby jest, že
hned probudí ospalého člověka. Toto zvláště
pro hochy je důležito. (Andula se opět zaml-
čela a mezi hochy bylo slyšet tlumený smích.)
Někteří hoši neradi ráno vstávají a Marján-
ka jim za to zmačkne mokrou houbu nad hla-
vou. Tu se obyčejně dopálí a hned vylezou."

(Teď smích propukl, Emil vykřikoval, ja-
koby ho něco píchlo.) Kdosi však prohodil:
„Zdá se mi, že Andula se vzdaluje od před-
nětu!"

„Není pravda, nevzdaluji! Měli jsme psát
o rostlinách a o zvířatech! No, a tak já píši o
obou. Či nejsou kluci zvěř?" křičela holčina,
nic si nedělajíc z hněvivého „Ne!"

Na to pokračovala: „Ještě jedna zajíma-
vá věc se dělá houbou. Když lékař proleje
houbu éterem a drží ji někomu pod nosem,
může mu potom lehce trhat zuby. Až já bu-
du velká, budu též tak dělávat. Potom mi
každý nemocný usne, a nebude křičet, když
mu říznu do nohy nebo do ruky."

„A já vím o komsi, kdo éterem koťata
zabíjel" — vpadl Demík, ale byl umlčen Da-
nem, jenž pod ním zvrtl stoličku, a přikryl mu
hlavu kloboukem, takže ani nemukl.

„Ať mne nikdo ne-pře-trhuje!" křičela
řečnice. „Hned zjednám pokoj!" a mladá dá-
ma uzavřela na to svoji přednášku slovy: „Má
práce chová tři mravní naučení, milí přátelé.
(Kdosi hlasitě zívl!) Za prvé, myjte si čistě
obličej, za druhé, časně ráno vstávejte, a za
třetí, když vám doktor přidrží pod nos éte-
rovou houbu, dýchejte z hluboka a nekopejte
ho — potom vám bez bolesti vytáhne děravé
zuby! Domluvila jsem!"

„Pozoruhodná práce! Pěkně srovnáno a
proniknuto zdravým humorem! Velmi dobře,
Andulko!"

Profesor se usmál na jednu „slečnu" a
zavolal druhou, aby pokračovala. Dézinka se
začervenala a postavila se ku předčítání. —
Potom pravila tiše: „Moje se vám jistě nebude
líbit, není ani hezká, ani veselá, jako Andu-
lina. Ale napsala jsem, co jsem dovedla."

„Ale vždyť nám se, Myšičko, tvoje prá-
ce vždy líbívají," konejšil strýček, a mezi ho-
chy ozvalo se tiché, souhlasné mručení. A tak
Dézinka četla ze svého sešitku:

„K o č i č k a.

Kočička je roztomilé zvířátko. Mám ji
moc ráda, neboť bývá vždy čistá a hezoun-
ká. Také nám chytá myši a potkany. Nechá
se hladit a má vás ráda. Kočky jsou moudré:
daleko chodí a odevšad trefí domů. — Malé
kočky jmenují se koťátka a jsou moc krásné.
Mám dvě: Micku a Čičku a jejich maminka
se jmenuje Topaska, proto, že má žluté oči.
Strýček mi vypravoval povídku o člověku,
který se jmenoval Mo-ha-med. Měl prý krás-
nou kočku. Jednou, když mu seděla na ruká-
vě, a on musil odejít, raději si uřízl rukáv, aby
ji nevzbudil. To byl moc hodný člověk. Ně-
které kočky chytají i ryby."

„Já taky!" doplnil tu Tedouš, a vyskočil,
aby honem vypravoval o svém pstruhu.

„Ticho!" zakřikla ho maminka, neboť
spořádaná Dézinka teprve nesnesla, aby ji
někdo „pře-trhoval."

„Já jsem četla o kočce, která ryby zna-
menitě chytala. I chtěla jsem také Topasku
naučit. Ale ona nechtěla do vody a poškrá-
bala mne. Má ale ráda čaj, a když si hraji s
nádobíčkem, klepe tak dlouho na čajník, až jí
trochu uvařím. Je mlsná a jí i jablkový závin
a syrob. To by každá kočka nedokázala."

„Tohle bylo znamenité!" volal Nat, a
Dézinka si sedla spokojena, že ji aspoň přítel
pochválil.

„Demík už se nemůže dočkat, a tak ho
vezmu nejdříve — vidím, že by toho déle ne-
vydržel," řekl pán a Demík hbitě vylezl na
podium.

„Já jsem složil báseň," oznámil nejdřív vítězoslavně. Na to počal pozdviženým hlasem předčítat:

„Pohleďte na motýlka,
jaké hezké zvíře:
vznáší se jak vlaštovka,
jenže nic nezpívе.

Nejdřív je kuklou jen,
pak se zapřádá,
motýlek vyletí ven,
než se kdo nadá.

Živí se medem a rosou,
nemá však včelínů —
neštípe, vždyť není vosou,
varuje se stínů.

Chtěl bych být krásným motýlkem,
a míti každou barvu —
nechtěl bych ale, aby Dan
kápl mi kafru na hlavu."

Při tomhle prvním výbuchu genia zdvihl se v domě jásot, a Demík musil svou „báseň" čísti znova. Četl, ani nestačil dechem, a zajíkal se.

„Ještě z něho bude druhý Shakespeare," řekla teta a dala se do srdečného smíchu. Tenhle poetický náběh synovcův připomenul jí vlastní mladá léta, kdy — desítiletá — psala v trudné náladě:

„Dejte mi tichý, klidný hrob,
kde voda se pramení,
kde ptáci, včely, motýlci,
zpívají k potěšení."

„Nuže, Tomku, vylez; je-li v tvém sešitě tolik inkoustu, co je kaněk na deskách, uslyšíme dlouhou komposici," řekl profesor, když Demík konečně rozloučil se se svojí básní a sedl na své místo.

„Já jsem nic nepopisoval, já napsal dopis. Vzpomněl jsem si až po škole, že dnes je na mně řada, a tak jsem si řekl, že mohu třebas přečísti psaní, které jsem nedávno psal babičce. Je v něm také něco o ptácích, a tak myslím, že se vám zalíbí." — Po této dlouhé omluvě, ponořil se Tomek do svého sešitu a začal čísti. Často se zastavoval, nemoha přečíst své vlastní kliky háky.

„Má drahá babičko! Doufám, že se máš znamenitě. Strýc Jakub mi poslal malinkou, kapesní pistolku. Je to krásný zabíjáček a vypadá asi takhle (a Tomek ukázal celému shromáždění nákres něčeho, což vyhlíželo jako ruční stříkačka, nebo malý parní stro jek.) Stranou se nabíjí, a rána letí s veliko prudkostí a rychlostí. Doufám, že brzy za střelím veverku. Ptáků jsem již několik sko lil. A byli pěkní! Daroval jsem je našemu mu seu. Na prsou byli kropenatí a Danovi se líbil Krásně je vycpal a posadil na větvičk Vyhlížejí jako živí; jen jeden sedí na křiv jako opilý. Nedávno u nás pracoval jaký Francouz a jmenoval se Germain. Asia se ne mohla s jeho jménem spřátelit. Nejdříve m říkala Žery, a když jsme se jí smáli, povídal Žeremiáš. Na to jsme se jí teprve vysmáli. Pa mu začala říkat pane Žermany, a naposled všecko zkomolila a říká „Garymone". Teď m tak říkáme všichni. Drahá babičko, nezlob s na mně, že Ti tak málo píši, víš, já jsem hroz ně zaměstnán. Ale já si často na Tebe my slím, a cítím s Tebou; a víš, myslím, že se má asi hrozné dobře, teď, když já nejsem dom

Tvůj věrný vnuk

Tomáš Bangs.

Douška: Padneš-li na vzácné známky, pa matuj na mne!

Douška: Všecky pozdravuji, hlavně tet Elmíru. Dělá ještě tak dobré švestkové k láče?

Douška: A paní Bérová pozdravuje. pan Bér by taky pozdravoval, ale on neví, ž Ti píši.

Douška: Tatínek mi slíbil, že mi dá svátku hodinky. To jsem rád, neboť nevím n kdy, kolik je hodin a přicházívám pozdě d školy.

Douška: Snad se brzy uvidíme, či né? — Nechtěla bys, abych Tě přijel navštívit?

T. B

Každá douška přivítána novou salvo smíchu. Když se hoch dostal k páté a p slední, byl tak unaven, že si honem sedl ovíval svůj rudý obličej.

„Doufám, že stará dáma ve zdraví dop přečte až dokonce," poznamenal profesor všeobecného hlomozu.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redakt Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 1. listopadu 1912. Číslo 44.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

STANISLAV CYLIAK:

TU SÍLU MÍT....

Jak Prometheus na Olympu bohům světlo
tak Tyrtaiovi ukrást bych chtěl jeho zpěv;
co síly by tu do písní mých slétlo,
jež bouřila by všude línou krev!

Tu sílu mít! — To z puklých zbabělostí srdcí zvonů
bych přes noc ulil strašné batterie děl,
jichž mluvě v středu samotného Babylonu
i hluchý od narození by rozuměl.

Tu sílu mít! — Ach, Tyrtaii! Hle, na kolenou
já tebe ke slavnému vyjevení zvu!
Kde lýru naleznu tvou slávou ověnčenou,
jíž ze zbabělců nadělal jsi lvů?

Kde místo ono? — Na krev sedrán bloudím léta,
v svých písních neslyším své srdce cele bít;
cos duní v nich jak půda podemletá,
ta, na níž živoří můj porobený lid.

Chtěl na půdu však bych jej vstavět jako skála,
a proto zapotřebí písně tvojí mám,
jež Lakedaimonským lvům chrabrost dala
a — přisám bůh — též dala by ji nám.

—=o=—

JUDR. OTTO STEHLÍK:

EVANGELÍCI A KATOLÍCI V RAKOUSKU ZVLÁŠTĚ V ČECHÁCH V LETECH 1847—1851.

Prameny: a) Noviny z let 1847 až 1851: 1. české: Česko-Bratrský Hlasatel, Česko-Bratrský Wěstník, Časopis pro katolické duchowenstwo, Blahiwěst, Národní Noviny, Slovan, Pražský Večerní List, Pražské Noviny, Posel z Budče. 2. Německé: Union, Constitutionelle allgemeine Zeitung von Böhmen, Constitutionelles Blatt aus Böhmen, Bohemia, Prager Zeitung, Deutsche Zeitung aus Böhmen, Panorama. — b) Ostatní: Meissner: Geschichte meines Lebens. Springer: Aus meinem Leben. Hurter: Fr. v. Hurter u. seine Zeit. F. Čenský: Z dob našeho probuzení. Černý F.: Obrázky z dob našeho probuzení. Helfert: Geschichte der österreichischen Revolution. Od téhož: Die Konfessionelle Frage in Österreich 1848 v Österreichisches Jahrbuch 1883.

Krátká doba konstituční v Rakousku znamená jako v mnoha jiných oborech též obrat vzájemného poměru evangelíků a katolíků, obrat či správněji řečeno přechod z dob tolerance (1781 až 1848) k nynější rovnoprávnosti (od r. 1861), při čemž doba nového absolutismu (1852—1860) tvoří jen jakési zdržení této zásady. Mluvíme-li o vzájemném poměru těchto vyznání, máme na zřeteli jednak právní postavení, jednak faktické poměry denního styku a spolužití. O prvních bude pojednáno na jiném místě v souvislosti s právními poměry evangelíků vůbec, v tomto článku jen o druhém bodě. Vzájemný poměr jeví se tu jako snášelivost neb nesnášelivost a to katolíků proti evangelíkům a naopak.

Předem budiž podotčeno, že jen zřídka vyskytovaly se případy náboženské snášelivosti, naproti tomu velice zhusta pozorujeme oboustrannou nesnášelivost, projevovanou nepřátelským smýšlením a jednáním. Je na bíledni, že více viny má katolická majorita.

Příčiny celkem správně vyličuje „Česko-bratrský Hlasatel" z r. 1849. Bohatá a mocná většina katolická ráda hleděla s pohrdáním na chudou menšinu evangelickou a dávala jí znáti svou převahu. Obrat k lepšímu způsobila osvěta a v nižších vrstvách se šířící vzdělání, které za doby abolutismu jen pomalu pronikalo. Vzdělaní katolíci ovšem vycházeli tolerantně vstříc evangelíkům jako spolukřesťanům jak v denním životě tak i v tisku, při čemž velký význam aspoň u vzdělaných Čechů mělo v I. pol. 19. stol. všude se šířící vlastenectví. Pravý vlastenec, přesvědčením katolík, ba i horlivý kněz, viděl v českém evangelíku národního bratra, přímého potomka slavných předků. Vlastenci znali význam Husův, Žižkův a celého hnutí husitského, které proslavilo jméno české a vážili si zásluh Českých bratří, kterých tito získali si o vzdělání a literaturu českého národa (zejména byla to znalost Komenského), a za jich přímé potomky pokládali české evangelíky, kteří přes katolické pronásledování zachovali čistotu řeči a mnohé její památky.

K tomu přistupovalo, že právě nejlepší mužové, kteří stáli v čele národního a literárního života v době probuzenské, s jejichž jmény obrození národa nerozlučně bylo spojeno, jako Šafařík, Palacký, Kollár byli evangelíci. Z toho bylo patrno, že ti méněcenní evangelíci stojí vzděláním výše a

že jsou přístupnější kultuře než široké vrstvy katolické. Při tom nepředpojatému pozorovateli muselo býti nápadno, že evangelíci spojují v nerozlučný celek národnost a náboženství. Tito věrni svým zásadám činně také zúčastnili se konstitučního hnutí a stáli věrně při národní straně liberální, pracujíce horlivě v obcích, v národní gardě a spolcích (Slovanská lípa). Toto jejich jednání činilo je přirozeně sympatickými vzdělaným kruhům.

Zcela jinak však chovaly se široké nevzdělané vrstvy katolické zvláště na venkově. Zášť, pronásledování a ústrky při každé příležitosti byly údělem evangelíků. Co bylo toho příčinou? Původcem toho — prameny to zřejmě ukazují — byl z největší části katolický klerus a vžitý předsudek vrstev, zaviněný nevzdělaností. Vysoký klerus stále měl na mysli ideal vykořeniti dle možnosti nenáviděné kacíře a zdálo se mu, že může dojíti své tužby pomocí státu, neboť Rakousko pro nepatrný počet evangelíků zůstávalo stále státem čistě katolickým. A aby ani nižší duchovenstvo nebylo lepší, o to postaraly se semináře, duchovní cvičení kněží a klerikální spolky, stojící pod vlivem vysokého kleru. Nižší klerus potom šíří názory nepřátelské evangelíkům mezi svými osadníky. Jim reformatoři jsou kacíři, jejich učení je nebezpečné státu a musí se potlačovat s kazatelny i ve škole. Lehkověrnému lidu líčí se evangelíci jako nevěrci, ježto nevěří v Pannu Marii a jiné články katolické, při čemž obratně zamlčovalo se jiné učení protestantské, takže evangelíci byli považováni za bezbožce, následovníky nenáviděného Luthera a Kalvína. S kazatelny i v denním životě při každé příležitosti štvali kněží lid, ba i ve škole evangelické děti, které někdy seděly zvlášť, slýchaly od kněží urážky svého náboženství a svých kazatelů, a musily to vše klidně snášet i s posměchem svých spolužáků, kteří na rozkaz kaplanů nesměli s nimi se stýkati. Není divu, že i dospělí soudili o evangelících jako děti. O to starala se horlivě katolická náboženská literatura lidová (my bychom řekli ohlupovací), jejíž rozšiřování bylo všeobecně podporováno. Ale s tím duchovenstvo se nespokojilo. Snažilo se falešným předstíráním i denunciacemi očerniti evangelíky u vrchností, obcí a úřadů, aby tyto byly proti nim zaujaty a kladly jim všemožné překážky. Doklady toho tvrzení jsou na jevě. Kde farář byl tolerantní, tam obě náboženství žila v míru. Běda, přišel-li po faráři tolerantním štváč. Mír zmizel, jak tomu bylo v Nebudželích a ve Vykáni u Českého Brodu. (Kněz ve Vykáni rozeštval klidné občany kázáním o uzdravení slepého evangelickým biskupem, který prý tím podvodem chtěl dokázati, že i evangelická církev může se chlubiti zázraky. Vše ovšem bylo vylháno.) Když potom i evangelíci užili podobných zbraní, dán byl přirozeně podklad k ještě větší nenávisti mezi oběma náboženstvími.

Tato nesnášelivost jevila se při každé příležitosti jako při pohřbech, křtech a j. Všimněme si některých zjevů.

I. Nesnášelivost k mrtvým. Tolerančním patentem byly zakázány evangelíkům hlučné pohřby s hudbou a zpěvem. Ačkoli tato nařízení byla odstraněna konstitucí, jež dala úplnou rovnoprávnost evangelíkům s katolíky, přece katoličtí kněží odvolávajíce se na znění tolerančního patentu, nechtěli dovoliti evangelíkům takových pohřbů a nedovolovali zvonění. Že zfanatisovaný lid kněze podporoval, je přirozeno (případy v Štěpánově, Třebíči, Humpolci). Zle pochodil katolický vikář Orošen na Slovensku, který jen v klerice a s modlitbou bez žehnání pochoval zemřelého evangelíka, poněvadž nebylo pastora v místě. Osadníci uspořádali mu za to kocovinu. Nelibě také nesli evangelíci, že na katolických hřbitovech pochováváni jsou v rohu neb u zdi, ač musí na ně stejně platiti jako katolíci, ba že je tam nechtějí ani pochovávati. To bylo také příčinou k nejodpornějšímu projevu náboženské nesnášelivosti v Novém Hrádku u Nového Města nad Metují. V březnu r. 1851 zemřel tam jakýsi Dusil, který přestoupil k protestantismu. Ježto evangelický hřbitov byl vzdálen pět hodin a počasí bylo nepříznivé, měl býti pohřben na katolickém hřbitově. Tomu vzpíral se kaplan Klein, který poslal k okresnímu hejtmanovi Lhotovi petici podepsanou osadníky, aby toho nedovoloval. Ten však deputaci odpověděl: „Zákony jsou jasné a zřetelné. Obecenstvo musí býti poučeno. Obecní úřad a farář jsou zodpovědni za klid". Přes to v den pohřbu lid, pobádán fanatiky, že se mu nemůže nic státi, choval se tak hrozivě, že četnictvo musilo použiti zbraně, při čemž někteří výtržníci byli raněni. Klid byl zjednán, když k rozkazu hejtmana Lhoty, který sám s četnictvem přijel do N. Hrádku, obecní úřad i kaplan Klein upozornili lid na tresty, jež mu hrozí. Kaplan zprvu nechtěl, že prý úřad mu toho nedovoluje, a bylo třeba, aby byl v řeči přerušen, aby uposlechl a napomenul lid ke klidu. Potom uzavřeny byly ulice, kterými měl se pohřeb ubírati a tak ve 2 hodiny mohl býti mrtvý pochován, k čemuž přispělo hlavně energické zakročení hejtmana Lhoty, jež je tím pozoruhodnější, že blížila se doba konkordatu. Pohřeb měl ještě soudní dohru v Jičíně, kde byli výtržníci — počtem 44 — celkem mírně potrestáni. Nejhůře pochodil původce všeho kaplan Klein, on totiž psal petici proti pohřbu a dal ji podpisovati osadníkům, on štval fanatické ženy proti četnictvu, byl zatčen a nějaký čas držen v klášteře, aby nemohl působiti na svědky.

Tato událost měla za následek, že v okolí Hrádku přestupovali lidé hojně k vyznání evangelickému, kteroužto souvislost Pražské Noviny popíraly, ale Slovan přiznával. Je na bíledni, že Blahověst užil toho k útoku proti evangelíkům. Nejvíce útočil Katholisches Blatt aus Mähren, který (v čísle 24.) povzbuzoval k neposlušnosti vůči zákonům, které nařizují pohřbívání nekatolíků na katolických hřbitovech. Číslo bylo konfiskováno, a redaktor David postaven před porotu. Bližších zpráv o soudu není.

II. Nesnášelivosti při křtu. Neméně nehumanně choval se katolický klerus v tom, že nepřipouštěl při křtu katolických dětí evangelické kmotry. Při tom ovšem držel se klerus doslovného znění zákonů ve prospěch katolíků. Jsou to: 1) Guberniální nařízení ze 14. dubna 1791 Z. 10.625. (Akatolíci mohou býti při křtu katolických dětí jako svědkové, nesmějí ale držeti

dítě na rukou). 2) Dvorní dekret z 25. července 1801 Z. 11.889. (Akatolík vůbec nesmí býti kmotrem). 3. dvorní dekret z 10. VII. Z. 25.437 (podobný z r. 1701). Třeba že zde stáli katoličtí kněží na půdě zákona (viz článek P. Pantaleona Neumanna ve Slovanu), přece toho užívali k chikanování evangelíků, jak ukazuje případ v Nebudželích (r. 1851), kde farář poslal do školy pro dítě, aby drželo dítě na rukou místo evangelického kmotra, nebo ve Štěpánově (u Olomouce), kde zase kněz hrozil staré ženě, že jí odepře poslední pomazání, bude-li kmotrou vnukovi, jehož matka odstoupila k protestantismu.

Proti podobným úkazům psal často liberální tisk. Když jednou v kostele u P. Marie Vítězné kázal kněz proti evangelickým kmotrům, jednání jehó ostře zkritisovala liberální „Constitution" (23. VII. 1848) ve článku: Tolerantes und Intolerantes, načež odpověděl „Časopis pro kat. duchovenstvo" (roč. IV.) důkazem, že kaplan nejednal proti občanské snášelivosti, ježto prý by kmotr lhal a odřekl se své víry.

III. Jiný sporný bod mezi katolíky a evangelíky bylo svěcení zasvěcených svátků. Zákony toleranční byly v tom ohledu přesné, zakazovaly hrubou práci v ty dny. Po vydání ústavy — evangelíci nedbali jich, spoléhajíce na rovnoprávnost a toho používali katoličtí kněží, ježto ona toleranční nařízení nebyla zrušena, k prudkým výpadům proti nim, zakazujíce v ty dny polní práci. Při tom docházelo k ostrým srážkám. „Českobratrský hlasatel" vypravuje bez udání místa a osob komickou skoro příhodu. Na den sv. Václava honil četník evangelické ženy s tasenou šavlí s pole, ulevuje si při tom nadávkami: helvetská prasata, kteroužto titulaturou poctíval pastora. Na tom však neměl dosti. Běžel k evangelickému kostelníkovi, ba vnikl drze i do bytu pastorova. Teprve rázné zakročení starosty, evangelíka, odkázalo horlivého ochránce církve do patřičných mezí.

(Pokračování.)

—=o=—

DR. JAN KUBAL:

PŘEZIMOVÁNÍ NA ČEMERNU.*)

Chcete-li na mapě nalézti selo (vesnici) a vojenský kordon Čemerno, jděte po východních hranicích Hercegoviny přímo na sever. — Tu několik kilometrů od místa, kde se potkávají hranice Černé Hory, Bosny a Hercegoviny, naleznete tento malý kus země.

Bylo krátce před vánočními svátky r. 1907, kdy poprvé stanul jsem na zasněžené pláni, rozryté hlubokými údolími. — Tu a tam zdvihá se několik metrů vysoký, táhlý, skalnatý hřeben jako vlna na zčeřeném moři. Daleko před vámi na severní straně zdvihají se k nebi bílé, srázné stěny Volujaku a v předu na pravo vypíná se nižší hřbet protáhlého Lebršniku náležejícího větší částí Černé Hoře. — Vzduch je průzračný jako sklo a lehounký jako aether; vždyť se nalézáme ve výši 1240 metrů nad hladinou moře! Mrtvé ticho vládne kolem vás — nikde neviděti nejmenšího jevu života. Jen vysoko, vysoko vznáší se někdy orel skalami, pátraje daleko vidoucíma očima po kořisti... Domněle na úpatí Volujaku zdvihají se nad stříbrem sněhu šedavě žluté zdi kordonu Čemerna, kde budeme letos přezimovati. — Sela nevidět je na druhém svahu kuželovitého návrší.

Bylo časné odpoledne. U kantiny, dopola zapadlé sněhem, před jejímž vchodem válí se prázdné sudy od piva, vítá nás smečka stavěcích psů; vyjí radostí a vyskakují upocenému koni až na krk. Ten radostně odfrkává a vydechuje nozdrami kotouče teplých par. A tu jde už i důstojnický sbor posádky v plném počtu. Setník, obtloustlý, červený ve tváři a tři poručíci. Vypadají všichni trochu nezvykle ve velikých, důkladně okovaných botách, s kalhotami v kožených kamaších. Uniformy jejich nestejné, hodně obnošené, mají záplaty. Ožehnuté mrazem i větry obličeje mužů vypadají zdravě v rámci divoké krajiny. Vítají mne s nelíčenou radostí — vždyť v mojí osobě přichází jim lékař! Byli tu bez něho celých šest měsíců! — Službu zdravotní v ležení zatím zastával setník sám. Dařilo se mu celkem dobře při tom; vždyť v tomto zdravém kraji hoši stonávali málokdy!

Dvůr kasáren podobá se spíše dvoru hospodářského statku. Po zemi natroušeno slámy, ovce tu běhají, slepice a bílý kůň pochutnávající si na otepi sena vesele řehtá, vida soudruha, který mne sem donesl.

Vykázali mi světnici v prvním poschodí, kam se šlo po úzkých, hodně vyšlapaných, při každém kroku vrzajících schodech. Jizba byla tmavá, příliš veliká pro jediného člověka. Nábytek v ní byl chudý a jaksi hrubě, na rychlo zhotovený, natřený hnědou barvou. Ač železná kamna v pravém rohu ode dveří byla neobvykle veliká, přece ve světnici zbývalo ještě příliš prázdného prostoru. Ve stěně, v níž nalézalo se jediné okno, objevil jsem dvě vedle sebe se nalézající, zeleně natřená prkénka. Byly jimi zakryty střílny (pro všechny případy). Ač v kamnech bylo zatopeno, panovala v jizbě přece citelná zima. Bůh ví, kdy tu kdo naposled bydlel?

Nevlídné obydlí! —

Vyhlédl jsem oknem. Jaká krása zjevila se mým očím! Zasněžené hřbety hor, hluboké údolí Sutjesky s šerem pralesů na stráních a dole rozlezlá obydlí horalů a všechna ta nádhera zalitá záplavou slunečního jasu! Krása před oknem usmířila mne ihned s nevlídnou světnicí. — Nevěděl jsem ještě tenkrát, že vykázaná mi světnice je na severní straně a je nejhorším obydlím v celém ležení.

Hu! Co jsem tu vytrpěl za dlouhých měsíců zimou, zvláště když v horách bora se rozzuřila!

Desetkrát za nekonečné noci vstávám, oblékám, co mám nejteplejšího, do kamen celá polena přikládám, přes to však chvějí se citelnou zimou a spánek nejde... A ráno nalézám v umývadle vodu zmrzlou na kámen.

Při mém příchodu kordon i lidé v něm bydlící žili ve znamení příprav k blížícím se vánočním dnům. Setník netrpělivý, nervosní pobíhá z jídelny do kuchyně, zlobí se na každého, kdo se mu namane do cesty. A od časného odpoledne sedí u okna a s triedrem na očích vyhlíží „poštu". —

*) Čemerno — Česky asi jako desno

Poštovní úřad vzdálen je přes 25 kilometrů a vojáci chodí pro zásilky na noc a vrací se až následujícího dne před večerem.

Konečně přijdou lidé a koně zmoření namáhavým pochodem, co však radosti nám přinášejí! Vždyť naše české matičky stále myslí na svoje vzdálené syny! — Kolik pozdravů, dobrých napomenutí, slz a polibků obsahují všechny ty listy došlé poštou!

Štěstí ještě, že počasí letos je příznivé. Nebývá tak vždycky. Stane se, že celých čtrnácte dní nelze pro poštu; to jsou potom smutné vánoce!

Přišla konečně hodina poslední. Po planině natáhly se nekonečné stíny hor a do údolí lehla modrá tma. Na nebi objevují se první jiskry hvězd. Scházíme se v dobře vytopené jídelně. Mezi okny hoří vysoký strom plný zlatých cetek a hořících světel. Stůl připraven a třeba jen zasednout k hodům.

Setník uklidněný, se svátečním a laskavým výrazem v čistě oholené tváři, s očima zjihlýma podává nám ruku a blahopřeje k šťastným vánocům.

Prvé však než zasedneme k bohaté tabuli, nutno ještě navštívit naše chlapce a říci jim dobré slovo. Málo jsme nadělali řečí toho večera. Myšlenky všech nás dlely daleko za horami a do ticha slavnostně osvětlené jizby zněly kroky vojáka na stráži a praskání dohasínajících světel na vánočním stromě...

Na boží hod přišli známí sedláci z okolí blahopřát. Kloníce hluboko vysoké postavy říkali každému z nás „Kristos se rodia" (narodil se Kristus).

Jídel nabídnutých se nedotkli; jen slivovice si zavdali a černé kávy popili, mají oni ještě — pravoslavní — v těch dnech přísný půst.

Konečně život v ležení přešel do všedních kolejí... V těch dnech stalo se mi malé dobrodružství. Vyšli jsme si dva podvečer na čekání. Poručík, můj vůdce, zmizel kdesi na levé straně za nevysokým kopcem a já osaměl v tichém navečeru. Přede mnou leží světle modré, sněhové pole a po obou stranách mlčí stíny pralesů. Kraj spí bez hnutí a na nebi září tisíce hvězd. Chvíle jdou a myšlenky v hlavě se rozpovídají...

Kdesi z daleka ozve se táhlé, slabé zavytí a po něm druhé, třetí... a blíž a blíž; vidím posléze dvě tmavá těla plížící se po zmrzlém sněhu a vytí stává se už děsným. Vlci! Napadne mi náhle a hned se vynoří v ustrašené hlavě všechno, co jsem kdy slyšel a četl o hladu a zuřivosti těchto šelem. —

A tak jsem rychle opustil svoje stanoviště. Divili se v ležení mému časnému návratu a co tu potom bylo smíchu!

•

Nemocní mne začali vyhledávati, neboť už se rozhlásilo, že na Čemernu dlí lékař.

První přišel ke mně Gjorgjo, nevysoký, ramenatý. Kuča jeho (chatrč) nalézala se na stráni nad hlubokým korytem řeky Vrby, nedaleko kordonu. Cestou Gjorgjo vykládá mi o chorobě staré matky, pro niž u mne pomoci žádá.

V rohu tmavé světnice, s malinkými dvěma okénky, v kouři dřeva hořícího na hliněné podlaze, podobná uzlíku kostí v lidské kůži popelavé barvy, na vlněných houních tráví nekonečné hodiny těžké choroby stará žena.

Není léku pro nemoc stařeny, neboť trpí pokročilou rakovinou žaludku. Říkám to Gjorgjovi na zpáteční cestě, těžko však lze přesvědčit milujícího syna. Prosí, zapřísahá...

A potom skoro denně vítám v ordinačním pokoji nové tváře usoužené, ustarané, pomoci hledající. Co tu mezi nimi chorob zastaralých, zanedbaných, až hořko je člověku v duši. — A mnohým těžko lze dokázat, že jediná návštěva nestačí k vyléčení nemoci.

Toulám se po kraji a navštěvuji je v jejich vlastních domácnostech. Kávy popijeme, pohovoříme o lidech známých i o životě.

Nuzně žijí všichni: kruh (kukuřičný chléb), cibule, kajmak (ovčí sýr), černá káva, mléko, to je jejich celoroční potravou. Jen o božiči (boží hod vánoční), uskrsu (velikonoční) zabíjí se beran z vlastního stáda.

Jednou se stařikem shrbeným, jistě devadesátiletým besedujeme. Má dosud živé, hluboké oči a přes jeho bílou hlavu přešla mnohá bouře... Život naučil jej býti moudrým.

„Ty pane, odkud?" ptá se mne. „Říkají, že nejsi Šváb." Vypravuji mu o své vzdálené rodné zemi, mluvíme o Praze. — „Zlatna Praga," — slyšel mnoho o tom krásném pohádkovém městě, nad něž prý v světě krásnějšího není.

Zpívá mi potom o hrdinech na Kosovu, třaslavým, stařeckým hlasem, se zavřenýma očima, jakoby chtěl lépe podívat se do minulých věků, na gusle se doprovází.

Hledím na něho, slyším verše a myslím na Homera...

Pozdě se rozcházíme toho navečera a dlouho smutek nechce z hlavy člověka.

Moje potulky přerušuje někdy strašná bora. To se tisíce hlasů v horách rozječí, řve to, pláče a naříká a vzduch naplní se drobným prachem sněhovým, že není viděti na krok. Nechcete-li vydat svého života v šanc, neopovažujte se opustit obydlí! —

Chodíme všichni znuděni v našem vězení a úzkostlivě nasloucháme děsnému řádění větru. A jako přišla bora náhle, tak zase náhle ustává. Slunce překročivši ráno hřbety hor zazáří vesele na bělostných plochách sněhových. A lidem vrací se znova chuť k životu a všichni se radují, že zlá bora ustala v svém řádění.

Pokračuji dále ve svých potulkách po krajině, znám už skoro všechny chýše v okolí i jejich obyvatele a mám je všechny rád, tyto junáky tak horoucně milující svoje rodné, nehostinné hory! —

Ukažte jim, že jste jim přítelem, a oni vám dají srdce. Nevěřte těm, kteří vám o nich mluví špatně; buď jim nerozumějí, anebo jsou jejich nepřáteli.

Nemají valně důvěry k cizincům. Co však jim tito cizí lidé dobrého prokázali? — Či snad to, že mají pro ně jen vtip a velkopanské nafouknutí? — Pro ně každý z těchto statných horalů je jen „Čůšem".

Jsou nevzdělaní, psát neznají ani číst. — Kde však se mají učit, nemají-li škol?

Měl jsem mezi nimi mnoho přátel, nejvíce však, myslím, nakloněn byl mi Mášo Š., muž statný, ne ještě padesátník. Měl ženu těžce nemocnou. Tu jsem ošetřoval a to myslím, že nás tak sblížilo. Rád mne doprovázel na mých cestách a vyptával se jako malé dítě.

„Kolik ti je let, Mášo?" ptám se ho jednou po stáří. „E tak; když Austria došla, bylo mi osmnáct..." Vypočítávám mu, že je nyní čtyřicetsedm let stár. — Diví se sám, že není možno, aby už mu bylo tolik let!

Rád mne Mášo navštěvoval v mém bytě, což nebylo příliš po chuti mému sluhovi. Při vstupu do dveří skoro vždy se strhla hádka, jíž jsem obyčejně sám byl nucen ukončiti. Mášo pak vcházeje hrdě do dveří neopomněl nikdy s vysoka a s opovržením podívat se na sluhu a ukazuje na mne, řekl sebevědomě: „K němu jdu, ne k tobě!..."

Milovníkem práce velikým Mášo nebyl. — Takhle sedět, kouřit cigaretu při černé kávě a názory vyměňovat, nebo domino si zahrát...

Někdy i do pití se dá, noc probije v kantině, poslední haléř utratí a na oči mi dlouho nejde. Potkám ho po několika dnech, je jako vyměněn, příliš uctivý, zaražený.

„Pil jsi, bratře?" vyzvídám. „Eh tak, víš, družstvo se sešlo a Marko i kolo zahraje, do nohou to vjede člověku, rakije (kořalka) se popije..." přiznává se ke všemu a hned je nějak veselejší. — A potom dlouho není lepšího člověka v kraji. O děti se stará, ženu ošetřuje, kantině se vyhne z daleka, až zase přijde jeho hodina...

A čas letí. — Sníh taje v údolích a s hor ozývá se dunění lavin podobné výstřelům děl, stáda v ohradách jeví nepokoj a s nízkých strání, kde už rozkvétají fialověrůžové crocusy a čemeřice zelená, ozve se první píseň.

Cítíte, že v přírodě se děje veliká, radostná proměna a než se nadějete, v údolích jè jaro; bystřiny rozvodněné se rozezpívají, stáda se rozběhnou po pastvinách.

Nějak náhle skončil můj pobyt v tomto malém koutku země. Těžko se loučím s lidmi, kteří se mi stali milými. — Loučení tím těžší, že není naděje spatřit kdy více v životě tento kraj.

Avšak nejsme vždy pány svojí životní dráhy a tak i já mimo nadání vrátil jsem se v tato místa hned následující zimy v bouřlivém roce 1908.

O tom však až někdy jindy.

—=o=—

OTAKAR HANUŠ:

CYKLUS, PSANÝ V HOŘKÉ NOCI.

I.

(Ze soboty na neděli.)

Proč nemám býti — sacrebleu — dobrého rozmaru?
Má Manon silně líčená zas chodí do baru,
tam esthetické provádí a nejvýš vkusné hry,
dá chvíli života za láhev Pomery,
dá sladkou chvíli zábavy, dá ručku políbit...
Má Manon, Manon líčená... Což musí tohle být?
Ta vaše vtipná společnost zná dobře kal a hnus
a mimo oči podlité má také vlčí vkus
a dobrý talent malířský. Co je to za dar, ví...
Vždyť líbí se jí vaše tvář... má smysl pro barvy...
A mně je vůbec veselo. Chce se mi tolik pít.
Pane rytíři de Grieux! Což musí tohle být?
Má krev a vaše šampaňské se hodí do páru.
Pijete obé. — Přijďte zas, oh! Přijďte do baru...

II.

(Píseň kamarádská.)

Už nemůžete, nelze vám
v mých loktech čistě snít.
Co bude, je, co bývalo
si musím sesměšnit.

Musí být všechno komické,
i třeba vlastní bol.
Smuteční nápěv zazpívám
si v taktu forandol.

Zazpívám, že kdys básník byl
a žena — bestie,
že věrni byli do smrti
vždy svému métier...

III.

(Veselá meditace.)

Nebýt bázně, že by se mi moudří lidé smáli,
pověděl bych, jak to někdy na průdušce pálí,
promluvil bych o procesu, který kráčí tělem,
jež bych dneska nejradš viděl v stavu ztrouchnivělém.
Lidé by mi nevěřili. Jsem prý kůže líná.
Že prý marním lepší stránku u skleničky vína,
že prý denně po dvanácté s mžourajícím zrakem
dovedu se lehce bratřit s každým darebákem.
Je to přeci moje právo píti pro útěchu,
vlhčit vykvašenou šťavou žhavost svého dechu,
který drsně drásá patro. Je mi známo přeci,
že mám v prsou velkou výheň jako v hutní peci,
že se tam už něco děje, co mne mírně děsí...
Čert ví, co se odehrává v prsou za procesy.
Piju proto, že mám radost, že mám život čistý,
při tom smírně lidem laju s gestem anarchisty.
Jenom proto, že jsem šťasten jako nikdo není,
přál bych lidem kolemjdoucím věčné zatracení,
přál bych všechněm svoji horkou, poděšenou hlavu,
poněvadž mám jako všichni právo na zábavu.
Jiné nemám kromě strachu, že by se mi smáli,
kdybych řekl, jak to děsně na průdušce pálí...

IV.

(Slušný popěvek.)

Chci nesmírně být veselý
jak ten, kdo se dnes žení,
kdo — byť by rety nechtěly —
dá tisíc políbení,

chci nesmírně být veselý
a výskat na ulici,
jak ten, kdo lživé posely
zaplatil kusem plící..

V.

(Meditace dojemná.)

Býval hochem charakterním bez všech kompromisů,
ale trochu podezřele do básnických spisů
ponořil svou lačnou lebku. Popletly mu sny ji.
Potom také trochu trpěl neurasthenií.
Během času do mozku mu hloupý nápad vniká:
chce se v Čechách etablovat vůbec na básníka.
Je to živnost bez koncese, ale trochu smutná,
při ní voda jako víno (z donucení) chutná,
ale hlavně touží míti roztomilé ženy,
bez nich měl by psovský život, skorem zatracený.
Starají se, by se jeho duše lépe měla,
tož jí amputují křídla, když ti vyrvou z těla
dneska jedno, zítra druhé, dokončení příště;
nutno mít cos k zahození kamsi na hnojiště.
Básník šílí teplým blahem, že má vkusné ženy.
Bez nich by měl smutný život. Skorem zatracený...

VI.

(O tom, co nemusí být ztraceno.)

Muž jako satan k rozkoším
naivní dívky svádí.
Staré ženy jsou bezpečny.
Dnes imponuje mládí.

Mládí je objekt prožluklý,
jenž do bahna se kácí.
Sic rez je s moly nekazí,
leč ono přec se ztrácí.

Leč u vás, bílá dívčino,
s distinguovaným šatem
to mládí ještě pobude,
jste ještě v mládí zlatém.

Ač nejsem šosák, nechodím
se zpozdilými otci,
přec myslím, že den pro radost
a spát že se má v noci.

Vy ale často, nechci říc,
že stává se tak denně,
to se svým spánkem myslíte
poněkud obráceně!

Já sice také... Ale mne
už škoda vůbec není.
Vám zbývá posud pěkný čas
slušnosti k navrácení.

Oh, učiňte to... Za noci
až v baru klesnu klatém,
ať dívenku tam nevidím
s distinguovaným šatem...

Praha, 25.—26. X. 1912.

—=o=—

DROBNOSTI.

Vídeňský národní kalendář

na rok 1913. Ročník VIII. Nákladem J. Otty ve Vídni. Cena 1 K, poštou 1 K 30 h. Kalendář ten vyšel letos poprvé péčí Osvětového svazu dolnorakouského (ve Vídni I. Drachengasse 3) redakcí dra Arnošta Mádla. Čtenáři naši nepotřebují, abychom jim vštěpovali názor o hlubokém významu české menšiny vídeňské pro národní náš celek a vědí, že život její je podstatnou složkou života českého, že její zdraví a síla je jednou z podmínek naší národní budoucnosti. Vídeňský národní kalendář je obrazem toho života. V textu přináší příspěvky literátů českých ve Vídni žijících: J. S. Machara, Karáska, Emila Saudka, J. B. Foerstera a j. Vyobrazení obsahují jednak reprodukce děl českých umělců (Alše, Mařáka, Úprky atd.) a jejich výbor je umělecky bezúhonný, jednak podobizny čelných Čechů vídeňských, mimo jiné čelných osobností finančních. Doporučujeme tedy čtenářstvu.

*

Literárním činem

možno nazvat dvojčíslo Středy, věnované Jaroslavu Vrchlickému. Redakce získala řadu pracovníků a soubor jejich prací představuje už hotový sborník. Nepřestává se na nekrologickém vystihování významu básníkova. Když Fr. Linhart praví v úvodním článku, že ve Vrchlickém zemřel nám největší dosud představitel české poesie, nejplodnější a nejvšestrannější náš básník; básník, který literaturu naši povznesl z její malosti a omezenosti k neobyčejné výši: toť jen preludium. Povšechný obraz básníkův a ráz jeho tvoření, to Linhart narýsoval. Hned však přicházejí jiní, kteří všeobecný obraz doby rozbírají analyticky a všeobecný ráz tvoření zpodrobňují. Gustav Pallas: Básnický výraz a formální umění; P. M. Haškovec: Vrchlický kritik a překladatel; prof. František Krejčí: Vrchlického stanovisko filosofické; dr. A. Kraus: Vrchlického překlad Fausta; dr. J. Folprecht: Vrchlický na universitě; Viktor Dyk: J. Vrchlický a naše mládí; Antonín Sova: Vzpomínka na kult Vrchlického; Fr. Sekanina a dr. Josef Šimánek: Vzpomínky. Nejpečlivější bibliografii sestavil Emanuel šl. z Lešehradu. Tento sborník je uhelným kamenem k další jakékoliv práci o Vrchlickém; nikdo ho nemůže pominout. Na př. prof. Krejčí se táže: „Máme právo od básníka žádat ucelený pevný názor na svět? Že může mít svou filosofii a že celá tvorba jeho na ni jako na základu může spočívati, o tom není pochyby. Ale má-li ji mít? . . ." Odpovídá: „Avšak Vrchlický má určitý jednotný názor, který v základních rysech proniká celou ohromnou myšlenkovou budovu, kterou nám zůstavil . . . Když bych měl charakterisovat V. názor na svět některým z běžných filosofických pojmů, řekl bych, že jest positivistický v té formě, která vylučuje materialism a jež vede k pantheistické představě boha." — Dvojsešit stojí korunu v každém knihkupectví.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

„Kdyby i Tomka nepozvala, tohohle dopisu má zrovna dost." Bylot všeobecně známo, že stará paní Tomkovy návštěvy obyčejně odstonala.

„A teď já!" hlásil se Tedoušek: naučil se básničce, a dychtil ji odříkávat. Však také přešlapoval z nohy na nohu už celé poslední předčítání.

„Bojím se, že všecko zapomene, než na něho dojde řada, a já jsem měla velkou práci, nežli jsem ho tomu naučila", pravila paní.

Tedoušek tedy cupkal ke stolečku. Vylezl na stupeň, zakýval hlavičkou a začal odříkávat svým tenkým, dětským hláskem. Zdůrazňoval slova, kde toho nebylo třeba, a spěchal, co mohl, aby už, už byl hotov:

„Z malých kapek vody
celý oceán,
z malých zrnek hlíny
celý země lán.

A tak i laskavé
denně slovíčko,
nese moře štěstí
v moje srdíčko."

Tedoušek vyslovoval „sudíčko" a na konec začal si sám vesele tleskat. Na to se dvakrát uklonil — a už byl u maminky, schovávaje hlavičku v jejím klíně; bouře potlesku se všech stran světnice ho ohromila.

Dick a Dolfa nepsali, ale byli vždycky nabádáni k tomu, aby bedlivě pozorovali přírodu. Dick o všem rád vypravoval a také když zavolali jeho jméno, vstal a zadíval se na posluchače svým výmluvným pohledem. S opravdovou vážností jal se vykládat svoji povídku.

Nikdo se nesmál hrbáčkovi, neboť ve křivém tělíčku naučili se hoši ctíti „rovnou duši".

„Díval jsem se jednou na jepice," začal hošík „a potom jsem si o nich přečetl v Danově knize. A tak vám o nich něco povím. Nad rybníkem jich vždy mnoho lítá, jsou modré, s velikýma očima a mají krásná krajková křídla.

Jednu jsem si chytil a dobře jsem se na ni podíval. Mně se zdá, že jest to nejkrásnější hmyz, který jsem vůbec kdy viděl. Jepice chytají ještě menší tvory, než jsou samy: mají jakýsi háček, kterým je zachycují a když právě nejsou na honě, zase ho schovají.

Jepice má ráda sluníčko, a tančí v něm celý den. No, a co bych vám ještě o ní řekl? Aha, už vím! Klade vejce do vody, ale až na dno potoku a tam je zahrabává do bahna. Z nich vylezou takové škaredé věci — ani nevím, jak je pojmenovat, ale jsou hnědé a stále rostou, a tu vždycky svlékají kůži. Jenom si pomyslete, že trvá dvě léta, než z nich vyrostou skutečné jepice! A teď vám ještě něco povím. A zas velice divnou věc. Napněte uši: nemyslím, že byste to už kdy byli slyšeli, nějak se ten škaredý tvor, co vylezl z vajíčka, dozví, že už by mohl být opravdovou jepicí, a tak honem vyleze z vody na nějaké stéblo, nebo sítinu, a najednou mu prasknou záda!

„Ale dej pokoj, tohle ti nevěřím," zvolal Tomek, jenž nikdy ničeho bedlivě neprohlížel a měl Dicka v podezření, že je „lakuje".

„Že mu záda prasknou, pane?" dovolával se Dick profesora. Když pán kývl hlavou, pokračoval.

„No tak vidíte! — Teď jepice vyleze celá hotová a sedí na sluníčku. Celá obživne a začne vesele lítat a už není takovou škaredou věcí jako dřív. Tohle je všecko, co o ní vím — ale mně se nejlíp líbila proměna z ošklivého na krásné!"

Dick pěkně vypravoval svoji povídku, a když popisoval, jak vesele nově narozený hmyz lítá sem a tam, doprovázel vše pohyby s takovým výrazem ve tváři, jakoby sám chtěl také tak vzlétnout. Něco v hochove obličeji přivedlo posluchače na tu myšlenku, že jednoho dne se asi malému Dickovi jeho přání vyplní. Že po dlouhých létech nemoci a bolestí opustí duch jeho ubohé tělo a vzlétne k slunci. Zanechá zemi bídné tělíčko a najde lepší oblast v jiném, krásnějším světě.

Paní Jožena přivinula hocha k sobě, a líbajíc ho na čelo a na líce, řekla: „Jakou hezounkou povídku jsi nám vypravoval, hošíčku! A jak dobře všecko sis zapamatoval! Až budu mít chvílku, napíši o tom tvé mamince!" A vzala hocha na klín.

Dick si umínil, že ode dneška bude ještě lépe pozorovat jepice a snad že se mu poštěstí chytit nějakou při tom, když proměňuje svůj škaredý stánek za lepší.

Dolfa vykládal cosi o kachnách, ale vyprávěl zpívavým tónem — naučil se totiž oddílu z přírodopisu z paměti.

„Není snadno zabít divokou kachnu. Lidé se schovají do rákosí a potom na ně střílejí. Také vezmou s sebou ochočené kachny, a ty pak volají ony divoké, aby připluly blíž. Jsou hloupé, že jdou a dají se postřílet. Naše domácí kachny jsou úplně krotké. Mnoho sežerou a ještě stále hrabou v blátě a loužích. O svá vejce se nestarají a nechají je, až se zkazí —"

„Moje ne!" křičel Tomek.

„Afsi! Některé ano."

Silas to povídal. Slepice se pěkně starají o kačátka, jenže jim nechtí dovolit, aby šly do vody. Když jim tam přece utekou, křičí kvočny velice. Ale mladá kačátka si z toho křiku moc nedělají. Rád jídám kachnu s nádivkou a s jablkovým kompotem."

Nat si už dávno chystal a s Danovou pomocí sestavil něco o sovách.

„Sova má velkou hlavu, kulaté oči, zahnutý zobák a velice ostré drápy. Někdy je šedá, někdy bílá, černá nebo žlutá. Peří mají měkké a odstává jim od těla. Létají tiše, loví myši nebo ptáčky. Hnízda staví si ve stodolách a v dutých stromech. Někdy i jiným ptákům hnízdo ukradnou. Sova mívá dvě vejce, jsou o něco větší slepičích, ale hnědé barvy. Skalní sova mívá bílá. V noci sovy houkají. Jiný druh vydává zvuk, jako když dítě pláče. Polyká myši a krtky celé; co neztráví, vyplivnou v malých kuličkách."

„Jemináčku, tohle je divné," poznamenala Andula.

„Sovy ve dne nevidí a zabloudí-li do jasného světla, tlukou křídloma a jsou celé oslepené. Tu pak na ně jiní ptáci dotírají a klovou je. Některé jsou velice veliké a jedí králíky, krysy, hady a ptáky. Jejich podivné hou, hou děsí lidi v lesích. Bílá sova žije u moře v studeném podnebí a vyhlíží trochu jako sokol. Jsou prý i sovy, které žijí v zemi jako krtci. Viděl jsem kdysi sovu sedět u pařezu, měla jedno oko zavřené a druhé otevřené. Když je soumrak, vylézají sovy a čekají na hraboše. Nedávno se mi podařilo jednu chytit a tu ji máte."

A Nat náhle sáhl pod kabátek, a vytáhl malého opeřence, který točil očima a čepejřil se. Vyhlížel, jako by byl ospalý.

„Nechte ho, on nám teď bude dělat představení," volal hoch a pyšně ukazoval nového svého miláčka. Nejdřív mu vstavil na hlavu vysoký klobouček a hoši se smáli, jak směšně pták vyhlížel. Potom mu nasadil papírový skřipec a zaměnil ho ve vážného profesora. Nakonec ho rozdráždil a když pták tloukl zobákem a křídloma, nastavil mu kapesník. Potom sovu pustili a když se prolétala, usedla na kytici jedlových šišek nade dveřmi a odtud zahleděla se vážně na celou společnost.

„Máš pro nás něco, Jiří?" zeptal se pan Bér, když konečně vše se utišilo.

„Inu, já jsem toho už tolik přečetl o krtcích a jejich živobytí, že se mi vše v hlavě plete. Hrabou díry a v těch žijí. Chce-li je kdo chytit, musí jim nalít do děr vody. Bez jídla nemohou žít, musejí jíst moc a často" — a Jedlík se klidně uvelebil na své židli, ale přece byl by si přál, aby toho věděl více. Neboť všichni posluchači začali se podezřele usmívati, když mluvil o poslední krtkově vlastnosti.

„Nuže, pro dnešek ukončíme!" řekl profesor, ale Tomek ho přerušil výkřikem: „Ale vždyť ještě nejsme hotovi! Copak nevíte, že máme dávat dar?" a začal zuřivě napodobovati svými prsty brýle u očí.

„Ale máš pravdu, hochu, já zapomněl. Honem Tomku!" A profesor se znovu usadil do lenošky. Všichni hoši mimo Dana začali jevit nepokoj a na všech tvářích jevila se zvědavost.

Nat, Tomášek a Jeník odešli a brzo se vrátili s červenou škatulkou, jež ležela na nejlepším podnose paní Bérové. Tomek vše nesl a provázen Natem a Jeníkem, zamířil rovnou k Danovi nic netušícímu.

Ten se na hochy zadíval, mysle, že si z něho tropí šašky. Tomek připravil si sice „dlouhou a promyšlenou" řeč, ale teď, když přišlo k činu, vykouřilo se mu všecko z hlavy a tak řekl zcela prostě, jak mu klukovské srdce diktovalo: „Kamaráde, my jsme ti všichni chtěli dát něco na památku, abychom napravili, co se nedávno stalo. Chceme ti ukázat, jak tě máme za to rádi, žes takový pašák. Prosím tě, přijmi to od nás a bav se s tím dobře!"

Dan byl všecek udiven a zarděl se, že vyhlížel jako škatulka na podnosu. Dlouho nemohl odpovědít, hučel pouze stále: „plať pámbu, hoši!" Ale v tom už nedočkavě otvíral škatulku. Ale jak uviděl, co v ní je, zazářil jeho snědý obličej a chytil oběma rukama dávno želaný poklad. A teď už také nabyl řeči: „Tohle je překvapení, nu, hoši, vyznamenali jste se, věru! Jak dávno už po tom toužím! Dej mi pracku, Tomku!" Mnoho „pracek" bylo toho odpoledne podáváno a srdečně stiknuto. Hoši měli radost z radosti Danovy a shlukli se k němu, aby viděli všecky krásy svého dárku — mikroskopu.

Ale uprostřed radostného vzrušení upřel hoch oči na paní Jožemu. Stála stranou a radovala se z celého srdce.

„Ne, ne, hochu, já nic, já muzikant — oni všecko sami smyslili," pravila jako v odpověď na chlapcův pohled. Dan se usmál a zašeptal, tak, že pouze ona to slyšela: „Ať si, však je to přece vaše dílo!" a na to, proklestiv si cestu hloučkem kamarádů, podával pánu a paní ruku.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beaufort a v Praze.

očník XVII. V Praze, dne 8. listopadu 1912. Číslo 45.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

. MARTÍNEK:

DNES V PODZIMKOVÝ DEN.

Dnes v podzimkový kalný den,
kdy mlha padla do ulic,
jak náhlou vlnou zanesen
tvůj vidím rov i záři svic,
kde pod starými kaštany
sen žití vyzněl strhaný,
kde pod trávníkem žlutavým
žár srdce zhas' jak chvějný dým,
kde spíš...

A vidím znovu: Světnice...
ty jako plavá světice
jsi u oken a slunce proud
tě laská, touží obejmout...
Jak oči tobě hořely,
jak jejich přísvit stemnělý
měl v sobě oheň, radost, vznět
a všecku žízeň mladých let
a jas!

A tak tě vidím: žhavá krev
se rozlila ti do všech cev,
a tvoje řeč i polibek
krev měly v sobě slunce vděk,
a mladých ňader plný zdvih
se bouřil v smělých nadějích
a duch tvůj, smělý bez mezí,
jak snil, že všude zvítězí,
jak snil!

A tak mi líto tebe dnes...
ne, že to život v temno kles',
však pro to mládí ubité
a nevysněné, nežité,
pro vlny, jež se vzepjaly
a nemohly přec do dáli —
a pro ten jeden světlý den
v svém životě, jenž utlumen
teď plá —!

A pro ten jeden okamžik...!
Jak zavolal to krve vzkřik,
jak v pustou temnotu mých dní
zněl revoltou a vítězný!

A pro tu chvíli jedinou
bych horami šel, dolinou —
a každé slovo oněmí
tam u hrobu, kde pod zemí
ty spíš —.

DRAMA.

Tma v hledišti... A jenom proniká
mou celou bytost tíseň neobsáhlá:
zpěv jarních vznětů, dusná tragika
a zašlapaná mladá duše zprahlá.

A dobře vím: ne slovo básníka,
však ruka té, jež hrála, v nitro sáhla,
jen její rytmus, bolest veliká
teď vlnila se, prudkou mluvou táhla...

A chápal jsem, jak v daleko se řítí
ten příběh celý, a jen mocně bije
životů dávných nové vlnobití.

Dárkyně velká! Temný otřes cítím,
zní z dálek píseň divné nostalgie.
V té chvíli, vím, jsem dvojím prošel žitím.

ČERNÉ STÍNY.

„Však každý vraždí, co má rád —"
ten Wildův pálí rým —
teď v teskné ticho ukován
zde v šeru jizby zřím:
je Reading stmělý, jen v koutě cely
stín bije čelem mdlým —.

Tu chvíli znám, jež do šíje
tak prudce udeří!
Je všude tma a černý mrak
se táhne od dveří —
ty chabou dlaní vzduch chytáš mani
v mlčícím zášeří!

Tisíce očí planoucích
ti hořce vyčítá,
tvá cesta stojí před tebou,

je hnusem pokryta,
ó, jak to pálí, ten pohled stálý,
tma, v které nesvítá!

Teď náhlým děsem udeřen
bys na zem zlomen klek',
a duši své i svědomí
pokorné slovo řek':
„Já, hříšník bídný, dni, noci, týdny
už čekám paprsek!

Tma přede mnou, tma nade mnou,
v mé duši mrzký vrah,
jenž ubil mi, co kvetlo mi,
v naivních hrálo hrách,
já sílu svoji i vše, co hojí,
jsem zabil v myšlenkách.

Teď stojím zde jak odsouzen,
sám sebou souzen jsem —
to nejhorší, být žalován
své vlastní duše snem...
jsi zničen cele, máš signum v čele
v zoufalství zmatku mdlém —".

„Však každý vraždí, co má rád —"
ten hrozný řeže rým...
a cítíš stejné zlomení
s readingským vězněm tím —
štván tmou a stíny, ty, hříšník vinný,
jsi vlastním vrahem svým —.

—=o=—

JUDR. OTTO STEHLÍK:

EVANGELÍCI A KATOLÍCI V RAKOUSKU ZVLÁŠTĚ V ČECHÁCH V LETECH 1847—1851.

(Dokončení.)

IV. Netolerantní jednání katolického kleru jeví se hlavně v pomluvách a denunciacích proti evangelíkům. Evangeličtí duchovní zejména na Moravě byli udáváni, že podporují sbírkami revoluci maďarskou, kdežto při vyšetřování se zjistilo, že podporují Slováky, kteří zůstali věrni rodu Habsburskému. Pomluvy jiného druhu vyskytovaly se mezi lidem. Říkalo se na př. že evangelíci chtějí uspořádati posměšné procesí o Nanebevstoupení Páně (Líbeznice), vypáliti kostel (Proseč), ba prý i bouře pražská r. 1848 byla vyvolána proto, aby katolíci byli vypleněni. Konstituce, dle lidu, byla proto, aby bylo obnoveno husitství. Zajímavá v tom ohledu je zpráva v „Laibacher Zeitung": V Čechách a na Moravě působí jistá strana skrytě a tajně pro husitismus, štve nižší klerus proti vysokému a zneužívá nižšího duchovenstva k svým pohanským a národním účelům. Toto štvaní směřovalo hlavně proti liberálním snahám o opravu církve, za které bojoval marně Havlíček (kterého Helfert nazývá husita Havlíček). Jakých zbraní používalo se proti evangelíkům viděti je z případu ve Sloupnici (viz Hlasatel č. 100 „Šmejdy jezuitské", a Národní Noviny č. 312 „Šmejdy nejezovitské").

Největší rozhořčení způsobil však oběžník biskupa litoměřického ze dne 20. května 1850, tohoto obsahu: Dle spolehlivé mne došlé zprávy zmínily se prý noviny v Stuttgartě vycházející „Das deutsche Volksblatt" vícekráte v narážkách, že protestantská strana zneužívá protestantského náboženského hnutí k politické propagandě a že snahy ty docházejí podpory v sousedním Budišíně. Obrací proto k této věci, nebezpečné jak církvi tak státu, pozornost vikářů a farářů a žádá za zprávy, získané přímo neb nepřímo, aby jich užil k dalšímu jednání.

Tento projev biskupův, který tak očerňoval evangelíky, byl otištěn od vládních novin, ale byl vyvrácen bod za bodem od „Českobratrského Věstníku" a liberálního časopisu „Deutsche Zeitung von Böhmen".

V. Klerus nespokojil se pouze s pomluvami, nýbrž napadal evangelíky většinou přímo, zejména na duchovní nadávkami, z nichž „helvíti" je nejmírnější. Z té květomluvy buďtež zde uvedeny z mnohých aspoň dva příklady. Kterýsi děkan pravil: „Já jsem pastýř, lutriánský, pastor je můj pohůnek". V kouřímském kraji kázal zase farář „Pro katolickou víru zemřel Kristus, pro helvítskou ani koza nechcípne." Za takových poměrů není divno, že katolický klerus, kde mohl, pronásledoval protestantský tisk hojně čtený ve smíšených obcích, že proti němu brojil jak v rodinách katolických, tak ve škole i na kazatelně, ježto tento tisk přispíval neb povzbuzoval k odstoupení, čehož dokladem je brošura: „Upřímné slovo ke katolickým krajanům."

VI. Často stejně jako klerus chovaly se k evangelíkům i úřady. Státní byrokracie byla vždy podporou kleru, hledíc spravedlivou při protestantskou protahovati z obavy před výtkami katolického duchovenstva, jež ve vyhovění evangelíkům spatřovalo svůj útisk, jak patrno ze při Košutových. K jakým službám byrokracie se propůjčila, jest viděti z případu sedláka Deubela z Goisern (ves v H. Rakousích). Ten pro čtení filosofických knih byl zatčen, ale osvobozen. Bylo ale nařízeno opětné jeho zatčení a Deubel po čtyřletém žalářování zlomen na těle i na duchu zemřel.

Obce nepřijímaly mezi sebe: „židy a žádný jiný neřád" (případ v Židlochovicích u Brna) a s obcemi závodily i úřady panské v chikanování evangelíků, jak ukazuje případ v Panenské Týnici: Tam chtěl Kašpar kázati v kovárně. Potkal se však s odporem katolíků, kteří při jeho příchodu volali: „Hle, hle, to je ten husitský kněz! Zejtra tady bude mít husitskou mši! Pojďme, utlučme ho! Zapalme kovárnu, však oni utečou!" Kázání se však konalo, přes to že ředitel panství je po drábu zapovídal, neb kazatel odvolal se na § 1. oktrojované ústavy (z 4. března 1849). Úřady obecní šly v některých případech i tak daleko, že trestaly evangelíky bitím za citování bible jako za urážku boha, ač trestání za náboženské přestupky byly vyhrazeno krajským úřadům (dvorní dekret z 9. prosince 1783). Že vrchno-

enské úřady pronásledovaly evangelíky, bylo viněno z velké části tím, že úředníci, většinou ěmci, lidu nerozuměli. Komický téměř případ lál se v Nasavrkách. Ředitel panství maje rozuditi mezi dvěma evangelíky při o zděděnou bli, tázal se: „Co je to tén piple?" Přítomný tolík odpověděl: „Je to taková helvétská kni-." Na to ředitel: „I téte mu ten piple, tejte mu n hloupá piple!"

VII. Příklad kněží i úřadů působil i na širší stvy lidové, ježto tresty za přestupky v tomto ípadě byly mírné. Jak nepřátelsky chovalo se tolické obecenstvo, je patrno z dřívějšího vyavování, a zde může býti doplněno některými odrobnostmi. Když přišel duchovní Fischer do asavrk, aby vyučoval děti náboženství, byli engelíci v noci napadeni od katolíků, kteří háli po nich kamením a křičeli: „Vy nemáte nikde dného zastání, my musíme vás všechny i tu heltskou víru vyplenit!" Při tom byl jeden stařec učen a pastor ohrožován kamením. Jiný příad. Evangelík bez pokřižování přišel do koste-. Pobožná stará žena se šťavnatými nadávkami eřila ho do obličeje namočivši dříve ruku do ěcené vody. Původ toho dlužno hledati v katokých spolcích, jakým v Praze byla Katolická dnota, v níž často byly podnikány útoky proti ošutovi, vůdci odpadlického hnutí.

Že nechybělo — a nechybí dosud — potupch a posměšných jmen pro evangelíky je přízeno. Toleranční patent užívá pro evangelíky přesného názvu „akatolíci" (tím mohli by se zuměti i židé) a proto po četných žádostech ovisorní nařízení ministerské (z 31. ledna 1849) anoví název: „evangeličtí vyznavači vyznání gsburského a helvetského." Čeští lutherani byli tím spokojeni, ne však reformovaní. Košut chtěl sto slova „helvetské vyznání" míti: „české konsse." Hlasatel tehdy psal: My nejsme Švýcaři e Češi a musili bychom potom z týchž důvodů zývati katolíky trientové nebo tridenští (dle ncilu v Tridentě).

B. Vzájemná snášelivost.

Daleko vzácnější než příklady náboženské snášelivosti jsou případy náboženské toleran-. Snad zaviňuje to nedostatek pramenů, jež nechovaly naší paměti jména šlechetných lidí a h činy, takže tyto upadly v zapomenutí, a pom v počátcích ery konstituční tisk, většinou otiklerikální, rád chápal se každé příležitosti oti kleru, jakmile zavdal mu tento svým netorantním jednáním příčinu. Přes to ale nešetřil k uznáním, šlo-li o skutky skutečné křesťané lásky k bližnímu i když původcem byl katoký kněz. — Projevy uznání dály se hlavně pohřbech. Zajímavá shoda mezi katolickým tism (Časopis pro katolické duchovenstvo) a liérálním (Constitutionelle allgemeine Zeitung n Böhmen) nastala v červenci r. 1848. Statkáři Strašnicích zemřela hned po sobě dvě dítka; n, po otci evangelík, a dceruška, po matce kalička. Pohřeb obou byl současně a obřady vyonali jak v domě smutku tak i na Olšanech fař Svoboda a pastor Beneš. Po pohřbu se oba dečně rozloučili, což dalo příčinu k pochvale ou jmenovaných časopisů. Ba v „Časopise pro katolické duchovenstvo" r. 1850 vyskytl se při určité příležitosti článek: „Rovnoprávnost na hřbitově", v němž pisatel nevidí, jak tomu bylo dříve, urážku katolíků, když by byli evangelíci pochováváni s nimi v jedné řadě.

Ale i jinak vzdělaní lidé osvědčovali svou tolerantnost. Budiž zde uveden aspoň jeden příklad. Brněnský prelát Napp, Němec přející Slovanům, zval často k sobě Šafaříka, ač tento byl protestant a tehdy pod policejní dohlídkou.

Také protestanté osvědčovali často svou tolerantnost, zejména při missiích. Byl to, jak v Německu tak i v Čechách, jak dosvědčuje sám Časopis pro kat. duchovenstvo. Tak měly býti na př. missie v Sloupnici. Před nimi šířily se bouřlivé řeči, takže protestanté byli roztrpčeni; ukázalo se však, že to byl pouhý žvast a potom sami evangelíci v hojném počtu missií se súčastnili, aby dali na jevo svou tolerantnost.

C. Nesnášelivost protestantů ke katolíkům.

Přirozeně shledáváme se s náboženskou nesnášelivostí i na straně protestantské. Ač mohli bychom útoky protestantské proti katolíkům považovati za obranu evangelíků proti většině katolické, podporované státem a úřady, přece najdeme některé — ovšem řídké případy, jež nesvědčí o evangelické lásce k bližnímu. Že nalézáme jen málo případů, možno vysvětliti tím — aniž bychom katolíkům křivdili — že vzděláním evangelíků jak domácím tak i náboženským, jakož i správou církevní pronikal více duch humanity. Dosvědčuje to také to, že nikdy nedošlo k nějakému násilí, takže netolerantnost jeví se více jako štvaní protestantského tisku proti katolíkům. V čele této akce stojí „Českobratrský Hlasatel" (vycházel 1849—50, redaktor Košut) a „Českobratrský Věstník" (r. 1850—51), z nichž prvý při častých polemikách s katolickým „Blahověstem" (red. Štulc) někdy aggressivně postupuje proti katolíkům, haní sarkasticky i ustanovení církve katolické, užívá o jezuitech a ligurianech názvů i nyní dosti běžných, jako: černí ptáci, zpátečníci, nepřátelé kultury atd. Každý kněz, třeba ne vždy reakcionářský je „jesuita", což bylo r. 1848 oblíbeným příslovím. Všecka nenávist proti jesuitům shrnuta jest v pojednání: „Mravoučení řádu jesuitského. Snešeno z jejich spisů." Jako autor označen je Steinberk. Zejména „Hlasatel" prudce útočil na spolky katolické, vhodnou příležitost k útokům poskytovali mu misse, podvody se zázraky (Mcely) a hlavně biskupské konference ve Vídni, o nichž „Hlasatel" píše, že aristokraticko-reakcionářská hierarchie utlačuje nižší klerus, demokraticky smýšlející. Nejprudčeji srážely se obě strany při historických vzpomínkách, při líčení zkaženého života kněží a mnichů, o zpovědi a j. Příkladem toho může býti článek: „Oupadek náboženství křesťanského" a „Belgie, nejlepší dojná kráva papežova". (Hlasatel 1849, 155/7, 543/6.)

Daleko méně agilní a ofensivní byl „Věstník", který však vycházel již za změněných poměrů tiskových. Oba časopisy padly za oběť novému absolutismu. Hlasatel byl zastaven r. 1850, Věstník 1851. K zastavení, odečteme-li vůbec potla-

čování liberálního tisku, přispěl hlavně jejich protikatolický směr.

Ještě několik slov o **Moravě.** Evangelíci stěžovali si, že pronásledování na Moravě je větší než v Čechách. Vskutku také v některých ohledech poměry byly horší. Na př. v l. 1831—41 bylo třeba svolení faráře ke křtu evangelických dětí, načež bylo slyšeti mnoho nářků, štola katolickým farářům od evangelíků placena byla vyšší, při přestupu úřady vedly si přísněji atd. Na druhé straně zase poměry byly lepší. Tak bylo někde dovoleno (ku př. ve Vanovicích), aby evangelíci měli své zvony (což bylo zapovězeno v čase tolerančního patentu), mohli odbývati své katechismy bez rušení, při pohřbech zpívati atd. Evangelíci moravští byli také energičtější než v Čechách. Hned po vyhlášení konstituce odepřely některé obce v západní Moravě a na Vsetínsku platit štolu farářům a nedaly se od nich při svatbách ohlašovati, v čemž je následovaly obce české. Teprve rozhodnutí vlády učinilo konec těmto třenicím.

Ke konci můžeme se zmíniti o poměru evangelíků a katolíků mimo Rakousko, pokud o nich tisk, zejména tisk český, se zmiňuje.

V Anglii bojují mezi sebou katoličtí Irové (O' Conell) a protestantští Angličané, kterýžto boj má zabarvení náboženské, národní a hospodářské. Boje tohoto všímal si hlavně Havlíček v „Pražských Novinách" s průhlednou tendencí.

Ve Švýcarech došlo r. 1847 k boji protestantských a katolických kantonů, v němž protestanté zvítězili. Uprchlí katolíci, ozdobení mučednickou korunou, došli vlídného přijetí v Rakousku.

V Německu dávný rozdíl náboženský proniká i v 19. století v tisku a v životě veřejném. Je to patrno ze skupení stran sněmu ve Frankfurtě. Katolíci (jižní Německo a Porýní) chtějí míti v čele Německa Rakousko, protestanté (sev. Německo) Prusko. O poměrech německých mnoho důležitého zaznamenal ve své autobiografii roku 1848 historik Antonín Springer, který i v Praze hrál důležitou roli. Ten líčí poměry asi takto. V rýnských provinciích jsou katolíci dvojí: jední vzdělaní, poloprotestanté, druzí náboženští fanatici, kteří varovali se i knih, ježto v nich byly myšlenky protestantské a kteří chtěli se zmocniti universit. Pronásledování zakusila i choť Springrova, která byla urážena vyhrůžnými dopisy, ba byla i špehována z návodu kněží svou služkou. Konečně přestoupila k protestantství. Později jejího příkladu, když stal se profesorem ve Strassburce, následoval i Springer. Výhod mu to nepřineslo, neboť byl i od evangelických kollegů chikanován, že není pravým evangelickým křesťanem a to překazilo jeho povolání na universitu v Berlíně.

• • •

Více o poměru protestantů ke katolíkům ku př. o přestupování, tisku, školách a p. bude uveřejněno příležitostně v samostatných kapitolách.

—o—

STANISLAV CYLIAK:

K 8. LISTOPADU.

Přibývá či ubývá nás,
na Bílou již horu vzpomínáme?
Statistiky o tom nevedeme,
domysl pak obyčejně klame.

Statistika by tu byla zajímavá,
statistika pode ctí a věrou:
Komu Bílá hora neštěstím,
Komu efemerou. —

Zajímavým ku příkladu byl by
projev našich velebníků;
kterých z nich by bylo na fůry,
kterých do uzlíku. —

Ale nejen pouze projev těchto pánů,
ale též i jiných špicí,
do jaké as míry hájily by
v případu tom theorii houby mycí.

Domysl, jak řečeno,
ten obyčejně zklame;
proto takovou tu statistiku
a pak — uhlídáme.

—o—

V. DOROŠEVIČ:

O UŽITKU VĚDY.

Čínská pověst.

V Číně žil bogdychan Czan-Li-O — nech jeho jméno zůstane v paměti lidí po tu dobu, do kud bude existovat naše vlast. Velmi ho zajímal vědy, ačkoliv sám sotva uměl číst a svoje jmén kázával podpisovat vždy někomu druhému, čeho velmi dobře využívali jeho nejbližší mandarin

A poněvadž přes to, velmi ho zajímala věda tedy si jednou Czan-Li-O položil otázku:

— Na kterého čerta je ta věda na světě?

A rozkázal na jeden den pozvat všecky učen ce k všeobecnému výslechu. Přání syna nebe j zákonem pro zemi.

Před vraty všech universit žandarmové za bubnovali na ohromné bubny a zakřičeli:

— Hej, vy! Učený národe! Nechte knih, spě chejte do Pekingu odpovídat radosti celého svět našemu milostivému bogdychanovi, jakýže užite přináši vaše věda?

V určený den na náměstí před palácem shro máždili se všichni učení lidé z Číny. Byli tam ta koví starci, že je přinesli na nosítkách, nu a byl tam i mladí učenci, kteří se zdáli býti starší ne nejstarší starcové. Byli tam učenci, kteří tak vy pínali hlavu vzhůru, až se jim páteř ohnula na zad, takže by se nemohli při setkání s někým uctivě poklonit, třebas by to byl sám Bůh. Byl tam i lidé, kterým se páteř zlomila do úhlu o sezení nad knihami. — Byli tam lidi velice vyzna menaní za svoji učenost. Byli tam učenci se tře mi, se čtyřmi, ba vyskytli se i s pěti kuličkami na čepici. — Byli tam takoví, kteří nosili páví pér se třemi očky. Byli učenci v zelených kabátcíc

a bylo tu dokonce několik žlutých kabátů! A všichni měli ovšem okuláry, poněvadž, jak známo, okuláry jsou prvním znakem učenosti. Učenci jsou vždy krátkozrací. Když slunce vyšlo zpod oblaků, zablýsklo se v těchto okulárech, až bogdychan zamrkal.

Jak jim hoří oči! pomyslil si. Úplně jako kdyby chtěli zvýšení platu.

A bogdychan přehlédl zástup a vida, že je všechno v pořádku, pravil:

— V neustálých starostech o blaho našich dětí Číňanů, rozhodli jsme se rozluštiti otázku: k čemu je na světě věda? Dávno už věda je na světě, nuž chtěli bychom vědět, nač? A proto odpovídejte nám přímo a otevřeně, bez zatajení a beze vší lstivosti: Nač je věda a jaký má smysl? Začněme třebas od tebe! — ukázal na nejslavnějšího hvězdáře, — jako syn nebe, s nebem chci začít. To mi nejlépe bude svědčit. Tvoje věda je nejvyšší, nuž i ty prvý mluv!

Slavný hvězdář předstoupil, poklonil se, zrovna kolik toho etiketa vyžadovala a líbezně řekl:

— Když se přitrefí hlupákovi vyjít večer z domu pro něco, on jako svině hledí jen sobě pod nohy, a jestliže se mu i namane, aby se podíval na nebe, on uvidí jen, že je nebe jakoby osýpkami pokryté hvězdami. Úplně jinak učený hvězdář! Pro něho jsou kresby hvězd slova, a on čte v nebi, jako v knize: je-li třeba očekávat povodně, bude-li velký přítok a odtok vod, jak bude svítit slunce, zdali silně nebo slabě. Vůbec, my vidíme do budoucnosti.

— Budoucnost! To je zajímavé! — praví bogdychan, — a odpověz mi: co se děje v tuto chvíli, v tuto minutu v Nankině?

— Odkud já bych to mohl vědět, světlo světa? — poníženě klaněje se, odpovídal hvězdář.

— Chyba — vzkřikl bogdychan — budoucnost vy znáte, a hle, přítomnost, to — ne. Raděj byste měli znát přítomnost než budoucnost! Užitečnější by to bylo! A to budoucnost! Budoucnost! Podle mého mínění je tvoje věda nejneužitečnější a nejhloupější! Následující, mluv!

Za hvězdářem stál slavný dějepisec. Takový prý dějepisec, který uměl jmenovat všecky Číňany, kteří jen kdy žili na světě. Poklonil se před bogdychanem a pravil:

— Vzor ctností, velký vládče, kterému rovného ani neznám v celé historii Číny! Moje věda ovšem nevzbudí tvůj moudrý hněv, jako věda mého předchůdce. My se obíráme minulostí. Zkoumáme ji, znamenáme všecky omyly, chyby, ba i hlouposti.

— Velmi dobrá věda pro hlupáky! vzkřikl bogdychan, — každý hlupák může, kolik se mu líbí, beztrestně páchat hloupostí. Potřebuje se jen odvolat na vaši vědu: vždyť hlouposti a chyby, — řekne on — se dělaly vždy. — Hlupácká věda! Kliď se! Čím se ty obíráš, a jaký smysl má tvoje věda?

Třesoucí se učenec, ke kterému byla obrácena tato otázka, přemáhal jak tak své rozčilení a řekl:

— My studujeme otázky státního zřízení. Jak třeba spravovat zemi, jaké mají být zákony, jaká práva mají mít mandaríni, jaká obecný lid.

— Mají mít! mají mít! — vzkřikl bogdychan, — jakoby se na světě všecko dělo tak, jak to má být. Na světě se nikdy nedělá všecko tak, jak by to mělo být. Díky vaší vědě, každý všelijak bude porovnávat to, co je, s tím, jak by to mělo být, — a vždy bude nespokojen. Nejškodlivější věda! Pryč s mých očí! Ven ... Co ty nám povíš?

Tentokrát otázka byla řečena k lékaři.

— Naši vědu, — odpovídal lékař s poklonami, — všichni uznávají za užitečnou. My zkoumáme vlastnosti bylin, a co možno ze které připravit; ze které odvar, ze které prášek, ze které balsám. My sušíme mladé, ještě měkké rohy jelení, roztlučeme je a uděláme z nich odvar, hustý jako kaše a hojivý jako jarní povětří: ten hojí všecky neduhy. Pravda, když je člověk zdráv, netřeba mu naší vědy, ale jak se nechrání a onemocní, — my mu pomáháme.

— Nechrání! Ať se chrání! — mírněji než před tím, ale stále ještě s hněvem vece bogdychan — jen že povzbuzujete lidi k lehkomyslnosti. — Rozhodně nerozumím, jaký mají smysl všecky vaše vědy!

A, obrátiv se k nejslavnějšímu a největšímu básníku, jménem Mu-si, který žil právě v ten čas, bogdychan kázal:

— Ty odpovídej o užitečnosti vědy!

Mu-si vyšel, poklonil se, usmál se a řekl:

— Jeden z tvých předků, synu nebe, měl takovou utěšenou zahradu, ve které rostly také utěšené, voňavé květy, že nejen včely sletovaly se sem z celého okolí, ale i lidé ještě na míli i dále se zastavovali, voněli povětří a hovořili: ‚Jistě dnes nechali otevřené dvéře ráje." A jednou se do této zahrady dostala kráva. Když viděla, že ze země tu všelicos podivného vyrůstá, začala žrát květy. Požvýkala růži, ale odhodila ji, neboť si popíchala jazyk. Požvýkala liliji, plivla. „Úplně žádná chuť! — řekla kráva — rozhodně nepochopuji, k čemu to lidi jen pěstují květy." Dle mého mínění, synu nebe, lepší by bylo, kdyby si kráva vůbec nebyla dávala této otázky.

Bogdychan se rozhněval a řekl:

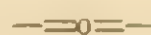
— Utněte mu hlavu!

Katové ihned přiběhli a hned na místě uťali Mu-si-mu hlavu.

A, dívaje se na bezhlavé tělo Mu-si-ho, bogdychan zamyslil se.

Dost dlouho přemýšlel, na konec vzdychl a pravil:

— Jeden moudrý člověk byl v celé Číně, a i ten nyní zemřel! Přeložil P. H.

DROBNOSTI.

Umřel básník,

nadepsana je v 43. čísle Besed Času drobnost o básníku J. V. Sládkovi. Je krátká, proto ji opakuji: „Umřel básník, který za plné síly rozumu svého napsal báseň: ‚Já nevěřím v tu kněžskou víru', který však na smrtelné posteli dal se zaopatřit katolickým knězem. A Svatý Vojtěch si pochvaluje, že básník vždycky byl dobrá duše a že toužil napsat nějakou pěknou mariánskou píseň. Když ho kněz přišel zaopatřit, velmi se zaradoval. Ty český mladý muži

jenž čteš básníky vyber si!" — Dovolte, abych k tomu připojil několik slov. Sládek je mi milý jako básník — byl vedle Vrchlického a Nerudy básníkem mého mládí a dojmy takové jsou trvalé — i doptal jsem se známého spisovatele, který Sládkovi byl blízký, jak to bylo s tím zaopatřením. Odpověď zněla, jak jsem předvídal: Sládek dal se, či správně n e c h a l se zaopatřit na přání pronesené z jeho rodiny způsobem takovým, že Sládek, u něhož citovost vždy převládala, neodolal. Snad to byla slabost, ale motiv její byl tak lidský, že já tohoto činu Sládkova bych odsouditi nedovedl. Že z toho klerikálové vytloukají kapitál, ovšem nikoho nepřekvapí, jako nepřekvapilo, když udělali ze Svat. Čecha, který byl pantheistou, věřícího křesťana (t. j. katolíka) a z pantheisty Vrchlického ctitele Panenky Marie. Onen spisovatel píše o Sládkovi: „ Jsem přesvědčen, že byl, aspoň na sklonku života, člověk věřící, člověk křesťanského názoru světového — ale církevně přesvědčen nebyl jistě nikdy. Člověk, jenž byl ještě před půltřetím rokem rozhodnut, že dá svou mrtvolu spálit — a tedy eo ipso rozhodnut o pohřbu necírkevním, ba o demonstraci p r o t i katolické církvi, člověk ten **nebyl** na sklonku svého života přítelem církve a kněží!" — Doufám, že po tomto vysvětlení český mladý muž, jenž čte básníky, bude mít volbu snadnou a zachová v úctě památku Sládkovu.

Z. F.

Houslisté

jsou nejkonservativnějším živlem mezi hudebními umělci. Tak napsal hudební skladatel Kunc v Lid. Novinách u příležitosti Kubelíkova koncertu v Brně. Housloví virtuosové se domnívají, že musejí stále omračovat obecenstvo prstovými krkolomnostmi nebo lehtat sluchový nerv líbeznými hříčkami. I když jsou tak slavní jako Kubelík; i když se obecenstvo hrne do jejich koncertů, jak jen uslyší jejich jméno... „Takhle jsou houslisté nejkonservativnějším živlem mezi hudebními umělci. Odehrávají dokola, čemu se naučili na konservatoři a co znají jako neomylně efektní. Slyšeli jste kdy, že by se některý z nich (mám na mysli poslední dobu) angažoval pro nějaký umělecký směr, jako své doby činili z houslistů J o a c h i m, z pianistů B ü l o w? Že by který z nich pomáhal vítězit některému žijícímu umělci, jako svého času Č e s k é k v a r t e t o pomáhalo Dvořákovi? — Pěvecká sdružení, moravské i pražské, netrvají dlouho a vyvolala již bohatou literaturu sborovou. Houslové literatury nevyvolal dosud žádný z českých virtuosů. Proč? — Jak by bylo hezké, kdyby některý místo obehrávání dávno známých věcí vzal si na program moderní českou skladbu a ukázal obecenstvu: Hleďte, to je umění, nové a velké! Naučte se mu rozumět, naučte se ho chápat. Stojím za ním svým světovým jménem, věřím v ně, trvám s ním i padám... Jak by to bylo mužné a — charakterní!" — —

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporova.

(Pokračování.)

Poděkoval oběma tichým a srdečným stisknutím rukou, těch rukou, které ho vedly k dobrému a zaopatřily mu útulek ve šťastném domově. Ani slovíčko nebylo proneseno, všichni však cítili, že mají srdce plné. Tu se Tedoušek sklonil s ramene otcova, kde již chvíli si liboval, a objav hocha kolem krku, povídá: „Můj drahý Dáno, teď tě má už každý rád!"

„Nu tak nám tedy ukaž ty zázraky, Dane, ať se poučíme a spočítáme jim nohy a křídla," řekl Jakub, kterému bylo poslední čtvrt hodiny horko. Nejraději by byl utekl, kdyby ho byl Emil nedržel.

„Však už tam dám brouka; hned uvidíte. To bude věc!" a Dan nadšeně připravoval svůj mikroskop.

„Jemine, ten má kleště, aha, proto bolí, když štípe!"

„Mně se zdá, že na mne kývá," volal Jakuba, vstrčil hlavu Danovi pod rameno, aby se ještě lépe mohl podívat.

Na to Dan podstrčil krásné múří křídélko, ukázal dětem zvětšený vlas, čtyři obrvené hrany na žilce listu, kterých prostým okem vůbec nebylo lze vidět, kdežto teď se jevily jako silná režná nit. Děti prohlížely své ruce, kdež náhle objevily plno hor a údolí — — — Síť pavouka byla jako silné předivo. Představení ukončeno včelím žihadlem.

„Je to jako pohádky o vílách v mé knize," prohlásil Demík, „ale ještě zajímavější."

„Teď je Dan kouzelníkem a může vám ukázat různé divy kolem, neboť má k tomu dvě nutné vlastnosti: lásku k přírodě a trpělivost. Svět, ve kterém žijeme, milý Demíčku, je překrásný, a čím více budeš o něm vědět, tím budeš moudřejší a lepší. Tohle sklíčko vám všem bude novým zdrojem moudrosti a mnoho jím získáte, budete-li chtít," řekl pan Bér, vida, s jakým zájmem hoši vše pozorují.

„Strýčku, mohl bych tímto sklíčkem pro hlédnout něčí duši, víš, kdybych se hodně dlouho naň díval?" zeptal se Jeník, na kterého mikroskop udělal velký dojem.

„Ne, drahoušku, na to žádný přístroj na světě nestačí. Musíš se ještě dlouho učit, než se naučíš chápat jeden z největších božích divů. Ale když se naučíš správně dívat na krásné věci viditelné, potom snáze pochopíš krásné věci neviditelné," odpověděl strýček, klada dítěti ruku na hlavu.

„Víš, strýčku, my si s Dézinkou myslíváme, že jsou-li jací andělé, mají křídla jako to múří, tak krásné zbarvené. Jenom že ještě jemnější a zlatovější."

„Nu, věř si tomu, chceš-li, hošku, ale hlavně zachovej si svá vlastní křidélka co nejčistší a nejkrásnější, — ale neuleť nám proto!"

„I toto, ani za nic" — a hošík dostál slovu.

„S Bohem, hoši, já musím domů, a vy si hleďte svého nového profesora přírodopisu!" A paní Jožena odcházela potěšena; dnešní „slohová cvičení" se jí velice líbila.

—=o=—

KAPITOLA XVIII.

Žně.

Zahrádky prospívaly utěšeně toho léta. Jakub a Éda pěstovali brambory proto, že prý jdou nejlíp na odbyt. Sklidili sedm měr i s drobnými. Prodali je paní Bérové, která jich v kuchyni velmi mnoho spotřebovala. Emil a Fanouš se věnovali obilí. Zaseli, sklidili a vymlátili je společně ve stodole. Potom zavezli je do mlýna a vrátili se s pytlíkem mouky na lívance a koláče — a úspěchem byli nemálo hrdi.

Nechtěli však od tety přijmouti ani haléře, neboť (jak Fanouš prohlásil) nemohou se strýčkovi nikdy odvděčit za vše dobré, co jim prokázal. „Kdybychom až do smrti pro něho na poli pracovali, přece mu všecko neodplatíme, co dobrého nám prokázal", řekl.

Natovi se urodily fazolky, a teď je musel vylupovat. Mračil se a staral, jak s tím jen bude hotov.

Tu mu paní Jožena pomohla: poradila mu, aby rozházel lusky na mlatě, a hoši ať si na nich zatančí čtverylku. A tak Nat hrál, hoši tančili a fazolky byly brzo vymláceny.

Tomkovi se však fazole nepovedly. Nastalo sucho a on jich nezaléval, ani neplel. Domníval se, že už se samy o sebe postarají. Ubožačky bojovaly proti býlí a pleveli jak jen mohly, ale potom je přece přemohlo a zemřely krutou smrtí — zadušením.

Tomášek tedy záhonek znovu zryl a zasel pro změnu hrách. Bylo však již pozdě, ptáci polovic vyhrabali, a když konečně zbytek měl lusky, nikdo už o ně nestál; byly pozdní, — přišly po funuse s křížkem.

Ale Tomášek se dlouho nermoutil. Ušák prý bude vděčnější než lidé a jal se pěstovat pro něho bodláky. Kde jaký nalezl, přesadil do svého záhonku, opatroval ho a zaléval je jako nějaké vzácné kvítí.

Hoši se nasmáli Tomkově „bodlákárně"! Ale on jim vždy odpovídal, že je líp starati se o Ušáka, nežli pouze o sebe sama a mimo to slavnostně prohlásil, že příští rok celý svůj záhonek poseje bodláčím. Též prý míní někde zaříditi posadu na červy a hlemýždě, aby Demíkovy hrdličky a Natův miláček výr měli potravu. Inu lehkomyslný, ale dobrácký Tomek!

Demík dodával babičce do Bostonu po celé léto salát a na podzim poslal dědečkovi tuřín. Každý pěkně oloupal, tak že vypadal jako velké bílé vajíčko. Babička ráda jedla salát a dědeček když uviděl tuřín prohodil veršíček o římském labužníku Luculovi, který prý též rád tuřín jídával. A tak byly domácí oběti vlídně přijaty starými strážci domácího krbu.

Dezinka měla jen květiny na záhonku, ale kvetly jí celé léto. Ráda tu pracovala a hlídala své růžičky, macešky, vikev, resedky, jako by to byly panenky. Každou chvíli posílala do města rodičům kytičku, a vásy v Plumu bývaly obyčejně z jejího záhonku naplňovány. Znala také všelijaká říkání a povídky o květinách a ty vyprávěla ráda maličkým. Tak na macešce jim vysvětlovala postavení korunních plátků: že macecha sedí na široké zelené židli a celá září zlatem a sametem, její vlastní děti že mají každé po židličce a jsou oblečeny v žlutý šat. Ale ubohé pastorkyně: ve tmavých šatech tísní se obě na jediné židlici. A tatíček, chudinka, sotva že ho vidět uprostřed, a má dosud noční čepičku na hlavě.

Dále jim vykládala, že stračka polní, kozí brada, skrývá ve svém květu zamračeného mnicha; že květy čilimníku jsou malí kanárci, o kterých se zdá, že již již ulétnou do vzduchu. A což potom když narostou lusky! Jak střílejí, zmáčknete-li jich.

Dézy uměla dělat hezké panenky z bílého a červeného vlčího máku. Navázala jim na vrapované sukničky zelené vázanky z trávy a nasadila kloboučky.

A makový nárůdek ploval v hrachovém lusku na klidném jezírku, totiž louži!

Dézince bylo líto, že v Plumfieldském okolí nebylo žádných víl, a tak si je udělala z máku.

Andula se pustila do lékařství: měla pěkné a užitečné léčivé byliny, které pěstovala stále s větší a větší pílí. V září měla mnoho práce. Otrhávala, sušila a svazovala lékárnickou žeň a zapisovala do knížky různé druhy, které má a jak je třeba kterých užívat. Mnoho zkoušela, a mnoho chyb nadělala. Ráda se však ve všem důkladně poučila, aby se jí neštěstí neopakovalo. Jednou totiž navařila kotěti místo ožanky pelyňku.

Dick, Dolfa a Robínek ryli a pleli, mnoho povyku a řečí bylo. Více než zač jich práce stála. Obě D. sela mrkev. Nemohla se však dočkat, až doroste. Křoupat mrkev bylo oblíbeným vyražením hochů. Dickovi sice Silas vysvětloval, že je mrkev dosud malá, ale ho-

šík přece šel a chtěl ji zkusit. Když však uviděl, že zahradník mluvil pravdu, zasadil vytrženou mrkev zase klidně zpět. Robínkova žeň byla zajímavá: čtyři malé lusky a jedna velikánská dýně (turek). Pravý obr, velikán. Dva malí muži mohli se na ni pohodlně usadit. Hoši naříkali, že jim vytáhl všecku sílu ze záhonků a spolkl všecko sluníčko. Za to teď mají velikou žlutou kuli a naději na mnoho dobré zavařeniny v zimě. Robínek se tolik těšil ze své žně, že každého, kdo přišel na návštěvu, k ní vodil. Když pak začaly mrazíky, neopomenul dyni vždy na večer přikrýti starou pokrývkou. Ukrýval ji jako matka děťátko. Když konečně bylo tak chladno, že velikána uřízli, hošík nechtěl připustit, aby ho někdo odnesl. Skláněl se sice až k zemi pod tíží jeho, ale dovlekl svoji žeň až do stodoly. Maminka mu slíbila, až bude žeň velkých, „slavnost díkůčinění" a zkouška ústavu, že potom Asia dá do koláčů zavařeninu z jeho dyně. A tak byl pěstitel veliké dyně už napřed oslaven.

Ubožák Vilík! Zasadil okurky, ale polovici jich vytrhal, když je plel, a býlí nechal na záhonku! Nějaký čas ho nehoda ta velice trápila, potom na vše zapomněl a zasel tam hrst lesklých knoflíků! Myslil chudák, že se mu jich mnoho urodí a že bude brzo bohat. Nikdo mu to nevymlouval, nechali ho dělat jak se mu zlíbilo, a co sám chtěl. A tak záhonek Vilíkův brzo vyhlížel, jakoby ho stihlo zemětřesení. Když nastaly jinde žně, hoch měl hromádku kamení a býlí. Dobrosrdečná Asia se tedy nad ním smilovala a zavěsila půl tuctu pomerančů na jediný uschlý stromeček, který tam uprostřed ubohé zahrádky ještě trčel. A tak i Vilém měl ze své žně potěšení. Nikdo mu nekazil radost z obdivu, jenž byl vlastně dílem útrpného srdce staré kuchařky.

Jedlík zasel toho roku melouny. Nemohl se jich rozumí se také dočkat a také „zkoušel", jsou-li už zralé. Onemocněl z nich tak povážlivě, že se několik dní zdálo, jakoby už nikdy žádných neměl jísti. Ale šťastně se zas pozdravil, a melouny zatím dozrály. První zralý rozřezal potom k obecnému dobru. Byly znamenité Jirkovy melouny, neboť rostly na slunném místě a rychle zrály. Nejlepší a nejsladší ale visely dosud na lodyhách. O těch Jedlík prohlásil, že je prodá sousedovi. To však hochy dopálilo! Bylo veliké zklamání, neboť si všichni na ně brousili zuby. I vyjádřili tedy svoji nespokojenost zvláštním způsobem. Když jednoho dne šel se Jedlík na své tři krásné melouny podívat, ulekl se nesmírně. Na každém z nich četl slovo „pig" (vepř). Bílá do zelené kůry vrytá slova se zdaleka značila — a jakoby se mu vysmívala. I dohřál se, a letěl jako s keserem k paní Joženě. Vyslechla ho, potěšila a řekla: „Povím ti, jak jim to oplatíš, ale musíš se vzdát melounů!" „Ať si, vzdám! Já bych jim vlastně nejraději natloukl, ale to nejde, je jich na mne moc! Aspoň jim tedy dám něco na pamětnou, sprosťákům sprostým", láteřil Jedlík. Zatím paní Joža dobře věděla, kdo věc provedl, neboť viděla nedávno v dětském pokoji tři chlapce sedět na pohovce a sestrkovat hlavy dohromady. Slyšela, že si mnoho šeptají a mnoho prsty ukazují a jako zkušená matka studentů věděla ihned, že z toho nepojde nic dobrého. Když nastala krásná měsíční noc, že bys byl mohl venku noviny číst, ve třešni pod Emilovým oknem stále něco harašilo. Tomášek pak druhého dne ráno objevil se u snídaně se zavázaným prstem. To vše potvrdilo paniny domněnky. Když tedy Jiříka uspokojila, poradila mu, aby melouny utrhl a přinesl do jejího pokoje, že mu je schová, ale že nesmí nikomu ani slova říkat. Hoch poslechl a trojice ferinů byla udivena, proč že jen Jedlík tak klidně urážku snáší. Celá švanda se jim tak pokazila, a mimo to měli neurčité obavy o zmizelé melouny. I Jiříkově dobré náladě se divili. Obcházel klidně sem a tam, jako by se nechumelilo. Díval-li se na ně, tedy spíše útrpně a pohrdavě nežli zlostně; — inu nevycházeli z údivu! Když však v poledne všichni zasedli k obědu, shledali náhle, že pomsta Jiříkova jich nemine, a že ostří smíchu obrátí se proti nim. Když byl moučník sněden a mělo přijít ovoce, vešla Mařka nesouc s hlasitým smíchem meloun, za ní Silas — nese druhý a pak Dan se třetím. Před každého ze tří šibalů postaven jeden meloun a na něm četli jako přídavek k vlastnímu vyřezávání: „S poklonou od". Pak následovalo slovo „vepř", které sami vyryli. Emil, Eda a Tomek nevěděli, kam dát oči studem i seděli nejdříve jako zařezaní. Když se vzpamatovali z překvapení, smáli se s ostatními. Každý nyní chválil Jiříka, že jim velmi pěkně odpověděl a splatil zlé dobrým.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 15. listopadu 1912. Číslo 46.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro od běratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

VĚČNÁ ZÁHADA.

(Posmrtná vzpomínka, věnovaná paní G.)

„A věčnou záhadou žen srdce zůstane!"
Soud taký o ženách jsi prones', příteli,
když kdysi v družném rozhovoru v podvečer
jsme uvažovali, co vášní hlubokých
se mnohdy tají v náhlém oka záblesku,
co bolův obsaženo v tichém povzdechu,
jenž časem ženám z teskných ňader dere se,
a co se zase za úsměvem může krýt,
jenž leckdy zdobívá tvář jejich významně.
„Jen oko, duše průlom, klame nejméně!
V něm každý záchvěv srdce možná čítati,
ať lásku, nenávist, ať radost nebo žal",
děl's v černé oči hledě ženy milené,
jež zářily Ti vstříc oddanou něžností,
svou mluvu doprovázejíce polibkem
Ti na čelo vdechnutým retem růžovým. —
Jas štěstí vyzařoval z Vašich bytostí;
Vy jistě pro sebe jste byli stvořeni! . . .
A ona usměvavá, byla spanilá,
tak vzácně ušlechtilá ve všem konání,
že stěží nalezla by hodné soupeřky.
Být sama šťastnou, jiné při tom blažiti,
si učinila heslem svého života
a věrně řídila se jím — až na konec!
Jak vše k ní vroucně lnulo, co ji poznalo!
Od drobné drůbeže, již s Tebou krmila
na letním sídle Tvém u Labe zrádného,
jež chtělo Ti ji před nedávnem vyrvati,
od něžných pomněnek, jež sama sázela
a které na ni zřely okem azurným,
od růží zalévaných rukou horlivou,
jí péči splácejících vonnou ambrou svou,
od drobných dětí, kterým byla kmotřičkou,
od sestry nade všecko milující ji,
i děda šedého, jí oddaného tak,
po všecky opuštěné, žalem trpící,
jimž přála si být povždy spásným andělem!
Kam vstoupla, jakby jaré slunce vzcházelo,
kolkolem štěstí rozsévala, blaha jas.
Vše ušlechtilé jemnou duší vnímala,
pro všecko krásné měla smysl hluboký
a v Tobě, příteli, se přímo vzhlížela.
Vždy toužila Ti s čela shladit mraky dum,
jež mužů pečlivých bývají údělem,
když ze všech sil se snaží stejně jako Ty,
by ženě milované připravili ráj.
Bylť pravý poklad to, jenž děsnou tragikou
tak náhle klesl v lůno země necitné.
Bylť anděl to, jenž výše vzletěl před časem,
že pro ten všední lán byl příliš čist!
Co asi dělo se v té duši hluboké,
že náhle připravila Ti žal nezměrný?
Ach, netušils, jak hroznou pravdu, strašlivou
jsi prones' tehdy v oné chvíli blažené,
že „věčnou záhadou žen srdce zůstane" . . .
Než stejnou hádankou vždy bude ženy zrak.

—r—

—o—

JIŘÍ PALACKÝ.

IV.*)

Františkovi Palackému bylo 25 let, když přišel do Prahy r. 1823. Rychle se uchytil: byl znám stejně Dobrovskému jako Jungmannovi, nemluvě o spisovatelích podřízenějších. Začal vyučovat v rodinách bohatších jako před tím v Uhrách, brzo však povolán byl k práci důstojnější a s jeho záměry shodnější. Dobrovský uvedl jej do hraběcího domu Sternberského a sám byl jeho učitelem v disciplinách historických.

Palacký stal se v několika letech uznaným českým spisovatelem.

František v Praze rostl i dále.

R. 1827 oženil se s Terezií Měchurovou. Měchura byl advokát a velkostatkář, podle našich pojmů patřil spíše ke šlechtě; jeho dům v Pasířské ulici byl opravdu šlechtický; patříval před tím baronu Macnevenovi, obhájci státního práva českého na sněmě 1790 za Leopolda II. R. 1827 začal redigovat Časopis českého musea a spolu německý časopis musejní. R. 1829 sněm český jmenoval ho historiografem českým. Vrcholné slávy synovy otec Jiří se nedočkal. Dopisování mezi otcem a synem dospělým povolilo, jak přirozeně bývá. Přes to je několik dopisů významných.

— 30. června 1823 psal otec Františkovi: Můj milý synu! Nejprv musím se vymlouvati aneb své činění vypraviti, abys mně uvěřil, že ne svévolně se toto protáhlo. Když sem tvé

*) Začátek článku v čísle 26, 27., 30.

psaní dostal, peníze byly v másle a s ním cesta naměřena do Vídně... Mně se zdálo, že všecko zlé pominout musí, když od Tebe mně pomoženo bude. Ale ne tak. Není snad na světě toto místo, kde by člověk bez kříže býti mohl. Já aspoň sem málo bez něho živ byl. Jakožto synek nesměl sem s jinými běhati a kamaráditi, neb mne otec ostře držel. To byl kříž, neb se mi zdálo, jak sou jiní šťastní, když mohou jíti, kam chtí, a já nesmím. Šel sem na učení řemesla, ani šatů šikovných, ani živnosti dostatek nebylo, krom toho praví se: učen — mučen. I to byl kříž. Šel sem do školy, to byl čas krátký k naučení všeho toho, abych mohl jiné vyučovati, a zase pro nedostatek jenom dvakrát v týdni, to jest po dva dni, vařená jídla sem jídal, jindy jenom sám chléb. To vše spolu byl rovně kříž. Potom se zdálo, když sem měl úřad a povolání, že již bude dobře, ač v skutku i lepší bylo. Zase nějaké útržky, až sem se oženil. Již mělo být dobře: jenom že to v starosti o živnost a hospodářství tak uteklo, až se na to jenom rozpomínám. Tu byla starost o vyživení malých dítek. Zdálo se, že jak odrostú, snad bude lepší, a tak vždy se jen zdá, že není dobře, aby lepší bylo. Právě se zdálo, že lepší bude, že aspoň nebude třeba tak velice pracovati, neb způsob k živení se viděl býti. Přišla ztráta v handli, přišla smrt mojí nejpřednější přítelkyně. Toto byl kříž největší. Místo té první přítelkyně mám nyní náhradu, že nemám příčiny sobě naříkati. Na moju ztrátu tys tvé vysloužení nasadil. Toto já nyní nesmím jmenovat kříž. Než božské řízení toto způsobilo, abych cele nezahynul, nýbrž z úzkosti vysvobozen jsa, raduji se a pravím: „až potud pomáhal nám Hospodin!". Na tomto již musím přestati; večer se přiblížil, a oči mne nyní bolí...

K tesklivému a přece zas uklidněnému psaní tomuto je třeba přidati výklad potud: Rok 1823 byl neblahý v životě otce Jiřího. Měl veliké ztráty v obchodě. Již se lekal exekucí pro dluhy a celého ožebračení rodiny. Připadala mu již na mysl Jobova slova: „Nahý jsem na svět přišel a nyní zase nahý zůstávám". Tehdy syn František daroval otci všecky peníze, které si v Čúzu vysloužil; také druhá žena přinesla do domu Jiřího nějakou pomoc, jak se zdá. Obchodně se tedy Jiří zachránil a znenáhla se vůbec od r. 1823 zotavoval. Ne hned. Ještě r. 1825 psal synu Ondřejovi do Prešpurku, posílaje mu 5 zlatých: „Příčina, proč tak málo: protože více nemám. Abych tyto poslati mohl, prodám školní drva, a na to místo musím v sobotu, když není školy, s Jankem do lesa jíti a drva sbírati." V těch letech začal také již toužit po odpočinku. První zmínku o tom napsal v dopise Františkovi 26. ledna 1829: „Já nyní o tom přemýšlím, kterak bych ostatní dni života, kterých mně Bůh ještě popřeje, tráviti měl, abych nemusil při škole jako uvázaný býti... Kdybych já neměl zvláštní jakési oblíbení s dítkami, již bych dávno snad byl přestal. Ale od roku 1784 dne 14. Decembru sem začal učiti; snad by již i čas byl, abych přestal." Přání Jiřího se vyplnilo ještě téhož roku. V říjnu šel shlédnout dědičné fojtství v Zubří u Rožnova, jež se dostalo do veřejné licitace. Poslal jej ev. farář hodslavský Pilečka. Když pak skutečně ke dražbě došlo, Jiří Palacký z jakési náhody sám fojtství koupil. Stálo 4332 zl. Sám měl jen 1100 zl., ale synové mu poněkud pomohli, hlavně František z Prahy. Do starého učitele jako by se byl nový život vlil. Začal hospodařit a statek zvelebovat, také rychtářství jej těšilo, přinášeloť mu někdy obtížnost, jak psal, ale někdy i čest a radost. V Zubří Jiří Palacký žil se sedmi dětmi. Hodslavský dům (školu) postoupil synu Jiřímu z prvého manželství.

Přesídlení syna Františka do Prahy mělo vliv i na život hodslavského rechtora. Jiří Palacký začal si všímat více Čech, kdežto do r. 1823 spíše znal život v Uhrách, ač jinak národního života českého nebyl neznalý, neboť byl čtenářem Krameriových novin i knih. František posílal z Prahy knihy cizí i své, zejména Musejník. K té okolnosti se váže několik dopisů, které vyjímám z článku dra V. J. Nováka v Č. Č. M. 1898.

— 4. ledna 1824 otec Jiří Františkovi: Jest slušné, abych tobě zprávu dal, že sem ty mně... odeslané knihy skutečně obdržel. Toto byla pro mne radost, když sem jen jména těch knížek četl, že sem na vše jiné zdál se zapomenouti... Jakožto pro mne velice potřebná a mně platná a vážná jest předně ta o počítání z hlavy, tuto nejvíce potřebuji. Obraz dokonalého učitele není mně tak vážná knížka; zdá se mně, že sem o takových věcech něco z jiných knížek a nejvíce ze svého zkušení poučen, neb od 14. Decembru 1784 dítky vyučuji, tak i tu sem též pozorujíc nějaké zkušení nabyl. Přítel mládeže se mně lépe líbí. Jestliže s tím p. vydavatelem se sejdeš, pověz mu ode mne, že mu za jeho úsilí netoliko v svém duchu děkuji, nýbrž i jiným jeho snažnost schvaluji. Vůbec vyznati a i diviti se musím, že opravdu

Čechové zady nezůstanú, ale již mnoho učinili. Budiž jim Bůh nápomocen.

— 2. března 1824 Jiří synovi do Prahy: Až trnu, když si pomyslím: bez úřadu a povolání jsi v cizím světě; jak bude, kdybys upadl do nemoci aneb mezi závistivé lidi? .. Abych tobě své zdání zde chtěl postaviti a raditi, snad by to též bylo nadarmo, aneb bys se ještě pohoršil. Než připomenúti musím aspoň onoho Richarda, abys sobě jeho radu přečetl, neb sem ten spis včera do rukou dostal a celý přečetl. Škoda, že sem jej před 20 lety nedostal a jej nenastudoval. Mohl sem mnohé starosti vyhnúti. — (Téhož roku 16. srpna synu Ondřejovi: „Franc mně psal, že on na 800 zl. c. m. dlužen jest, a já sem mu odepsal, aby se od chudého starého Richarda poradil, a tu radu aby následoval, že brzo žádných dluhů míti nebude. Nebo psal, že i na 60 psaní odpověď dlužen jest.“). Jak patrno Jiří Palacký poznal Franklinovu povídku: S t a r ý, c h u d ý R i c h a r d aneb p r o s t ř e d e k b o h a t ý m b ý t i, kterou Josef Jungmann r. 1807 přeložil do Hlasatele Českého.

— 2. března 1824. Otci Jiřímu nelíbily se kritiky v K r o k u, první české revui, kterou založil Jungmann s Preslem. Psal Františkovi: Toto posuzování neb kritisování se mně dokonce nelíbí. Vyhýbej tomu, abys žádného tak veřejně před světem nehaněl a chyby jeho neodkrýval; všickni jsme chybní, a jakou měrou měříte, takou vám lidé odměří, a vrchovatě. Při tom ukazuje člověk na sobě, že to anebo ze msty, anebo z pýchy dělá, což obé jest ohavné a znamením nedokonalosti člověka.

— září 1824. František psal otci, že chce psáti č e s k é d ě j i n y. Otec odpověděl: Při této historii české mohl bys také připomenouti, jak totiž v tom chybovali předkové, když se proti vrchnosti pozdvihovali a zbraní chopili. Kristus řekl: „Kdo meč bere, od meče zahyne!“ A zase: „Království mé není z tohoto světa.“ Takové věci považivše, někteří zůstali. Kdyby byli i jiní toho ducha měli, mohli zůstati až po dnes, totiž sláva jejich.

— 8. ledna 1825 otec Jiří naříkal si Františkovi na spory v rodině, na nesváry dětí z prvého manželství s macechou: Já o té věci rozmýšleje a považujíc, noční spaní mne odešlo, nepokoj, tesknost a zármutek nevypravitelný mně ta věc působí, když považuji své všecko úsilí, které sem kolikráte až do umdlení konal, neb sem šil, dítky učil, obecním písařem byl, až i handl provodil. To vše koštovalo mne práci a napínání těla i duše, ale také se platilo, což já vše na vyučení, vychování dítek a vystavení domového příbytku sem obrátil; k tomu sem se usiloval, jak řečí tak i svým příkladem děti vzdělávati, takže mohu se ozvati přede všemi: který kdy ze všech vás viděl, abych co nespravedlivého domů donesl neb od někoho požádal? — až nyní moje děti mně do očí to praví a před lidmi ohlašují.

František stav se redaktorem českého i německého Musejníka 1827, povolal do Prahy mladšího bratra svého Ondřeje. Ondřej dokončil v Prešpurce lyceum a měl v Praze studovat lékařství. Pomoc k výživě obstaral mu František v expedici časopisů musejních. Ondřej přijel do Prahy už na podzim 1826 a František ho vydržoval. K okolnosti té vztahuje se otcův list ze 17. listopadu 1826: „Milí synové! Již tedy ne jednomu, než oběma psávati snad budu ...“ K němuž i bratr Jan připsal: „Moji milí bratři! To vám píši a oznamuji, že již tuto zimu na německú řeč do Kunvalda učiti se půjdu a, jak se naučím, tak potom někdy k vám do Prahy vás navštíviti přijdu. Já bych vám nětco poslal, nic nemám, jenom jedny včely, a ty bych tam nemohl poslati, lebo by potom sám nic neměl. Než mama vám tam poslala páru jablek, abyste na ňu nezapomněli ...“ Konec listopadu 1826 otec Jiří psal také, aby mu František posílal Musejníky oba, český i německý. Chtěl je čísti také jičínský Amtschreiber Schmach.

— 12. května 1827 otec Jiří synu Ondřejovi do Prahy: „Francovi řekni, že když on nemá času ke mně za půl roku půl hodiny psáti, já že na jeho útratu na dva týdně dům opustím a za ním do Prahy přijdu, a to že se nenadá, kdy mu na dvéře zatluču. Nejprv ale musím školní exament s dítkami složiti a potom, jestli budu zdráv a nějaké překážky v tom nebude. Již dne 30. května 1827 otec Jiří poslal tento lístek Františkovi: „Já sem zde a tluku na dveře. J. P. z Hodslavic.“ To starý učitel hodslavský přišel do Prahy pěšky. Pobyl se syny v Praze do 2. června. Tenkrát František byl ještě svoboden; svatbu měl až v září 1827. Takovým způsobem otec ještě dvakrát navštívil syna v Praze. Ondřej zatím pobyv v Praze jen rok vrátil se do Prešpurku na podzim roku 1827. Když František oznámil otci, že se mu narodil syn Jan (10. října 1830), děd psal ze Zubří: „Nech Bůh nebeský ráčí tomu maličkému žehnati na těle i na duši, na zdraví i rozumu, abyste se nad jeho narozením i životem poradovati mohli. Já svým okem jej sotvy budu

moci spatřiti, nebo jako jemu bude přibývati síly, tak mně bude ubývati a vskutku ubývá". Leč v únoru 1832 přišel do Prahy pěšky a z hostince (nevíme, kterého) poslal synovi lístek: „Milý synu! Já jsem již zde, a abych s dveřmi do domu nevešel, tedy posílám toto před sebou. Přijď pro mne. J. Palacký." — Otec pobyl v Praze několik dní, poznal snachu svou, rodinu Měchurovu i řadu přátel synových. A ještě jednou — po 4 letech — vydal se do Prahy a zdržel se u Františka od 5.—10. února 1836. To byl právě Jiří Palacký už 68letý.

— 3. října 1828 synu Františkovi: Byl u nás pan superintendent Paulinyi, držel v kostele řeč, ve škole exament, chtěje zkusiti mé vyučování dítek. Toto se mu od prvního počátku až do konce tak zalíbilo, že cele spokojený mne přede všemi ve škole vychvaloval. Pan komisař mi řekl: Sie können um eine Medaille anhalten. (Můžete žádat o medaili). Já ale si myslím, že když moji představení jsou se mnou spokojeni, církevní také, což mám více žádati? Když potom církevní visitaci držel, bez přednesení mojí žádosti on a církevní deputírovaní uzavřeli spolu, aby Jan za pomocníka učiněn byl... Onehdy dostal sem do rukou knížku S t u n d e n d e r A n d a c h t zur Beförderung wahren Christenthums und häuslicher Gottesverehrung, Aarau 1810. Při čtení těchto řečí i ta myšlenka mně přišla, že by se i do tvého časopisu hodily, zvláště, kdybys je do češtiny přeložil. Nestěžuj se na ni doptávati; sind 8 Jahrgänge. Spisovatel nechtěl svého jména oznámiti.

(Dokončení.)

—=o=—

MIKULÁŠ ALEŠ.

K jeho 60. narozeninám 18. listopadu 1912.

Píše A. — L y ž e c.

Přehlížejíce uctivě a vděčně mistrovo dílo, podivujeme se neméně jeho mravní osobnosti. Dílo jeho, stejně originální jako jednotné, jest všecko z mocného, takřka vrozeného pudového cítění svérázné přirozenosti a osudů českého lidu i kraje. Jistě počalo se již v Alšově dětství, živelně pokračovalo ve věku jinošském a věrně setrvalo ve věku mužném sebevědomou prací.

Ať pozoroval zvíře, květinu anebo kus kraje, ať rozmlouval s upřímnými lidmi, kdekoli se s nimi potkal anebo vroucně oživoval vzpomínky na zvěčnělé drahé hlavy své rodiny, ať četl v dějinách a povídkách anebo citoval svým návštěvám úryvky z nich, vždy byl citlivou, podivující se duší, roztouženou po pravdě, vášnivě odporující každé přetvářce a násilí. Vždy byl duší věrnou všelidskému dobru, kráse a svému národu, ať trpěl neb byl rozradostněn zdarem, ať sbíral dojmy neb je upevňoval kresbou. Proto všecky jeho obrázky a obrazy jsou tak krásně, přirozeně lidské a zároveň české.

Ty jsou jeho největší ctnosti: jasné vědomí správné cesty a věrnost sobě a vlasti. Odpor jeho k modě a rozmarům dne, odpor k opičení po cizině býval vždy až krajní, vášnivý. Proto ho neměli rádi lidé modní, světáci a chytráci, nazývali ho nepraktickým, umíněným a primitivním, t. j. chudáčkem na nižším stupni kultury i umění. Ale ta prostota jeho lidského cítění jako primitivnost jeho umění zvítězily. Svatá, nefalšovaná přirozenost lidská, zdárně vyslovovaná nejjednoduššími prostředky, sklízí dnes pochvalu všech lidí zdravých, dobrých a českých. Doznávají, že Alšova umíněnost byla právě největší jeho ctností.

Aleš směl býti svéhlavý, protože byl vždy člověk dobrý a skrz naskrz duševní. Všecko jeho dílo o tom vydává svědectví. Je v každém téměř kusu cítěno v zorném úhlu věčnosti, t. j. pravdivé přirozenosti a zdravé, nepředělané krásy. Alšovi rozumějí dnes umělci všichni, staří, mladí i nejmladší, kteří si uložili zkusit v umění zcela nových cest. Věren sobě, stoje na vlastních nohou, nebál se osamění a vzdoroval i bídě.

Nenávidě jařma ceremonií, netlačil se do společnosti. Protivná byla mu pouta úřadní, vyvyšování cizího nad domácí, proto nebažil státi se profesorem. Raději zvolil ústrky a chudobu s nouzí, jen aby byl svobodným, svrchovaným pánem svého citu a své ruky. I když vyzdoboval kostelní stěny obrazy svatých neb učinil-li předměty drobných ilustrací náboženské věci, vždy ptal se nejprve svého dobrého lidského a českého vědomí a svědomí a sotva si připustil starost o to, co jeho kresbě řekne katolický kněz nebo biskup. Svět jeho vidin byl téměř nepřístupný cizím rozumům neb dokonce rozmarům. Jen ten zákazník domohl se jakési direktivy v dožadované tvorbě, dovedl-li si mistra lidsky naklonit, jako dobré děcko jej vylákat do sousední zahrady.

* * *

A jakým jeví se ve svém díle, takový jest i v soukromém životě: prostý, přirozený, sebevědomý, ale taktní a dobrý. Do společnosti — ač pozvání neschází — chodívá zřídka a to ještě jen při slavnostních příležitostech a nerad. Také jest vzácným hostem v divadle a koncertech. Dny, ano týdny bývá doma*), a jeho procházka jest z pokoje do pokoje a do kuchyně.

V neděli velmi zřídka si vyjde, proto jen, že tu neděli je na všech téměř lidech tuze vidět, totiž lidé jsou v ten den zdánlivě jinými, snad ještě méně upřímnými lidmi než ve dny všední. Na procházku v obyčejném slova významu (dokonce ne po pražských ulicích) nešel snad nikdy! Zato jednou, dvakrát za měsíc vyjde si s někým z rodiny neb známých „za bránu" na půl dne, v létě jednou, dvakrát na 2, 3 dny, zřídka na týden

*) Ale na spořitelních knížkách nikdy neseděl, aniž teď sedí. Jakkoli v domácnosti Alšových vždy všichni pozorně počítali a počítají, do blahobytu je pořád ještě cesta daleká. Dostatek ano nadbytek zakázkové práce při stálé píli mistrově stačí potřebám dneška, ale sotva stačí zapudit obavy jeho a rodiny o zítřek pokročilejšího stáří.

(před léty se synem, učitelem, teď s „mámou"), pochodí si v kraji mezi Labem a Sázavou, v Brdech, v jižních Čechách, městům se nevyhýbaje. Potom doma čtvrt roku vzpomíná a návštěvám svým vypravuje, co kde viděl ještě staročesky poctivého a upřímného. Na Moravě byl vícekrát, na Slovensku dva neb třikrát, v cizině od r. 1880 — od římské cesty — po úspěchu v Národním divadle nebyl (kromě snad v Budapešti o milleniových slavnostech).

Ačkoli přijímá hodně návštěv, sám na návštěvy málokdy se vydává. Před léty býval hostem u literátů, zejména k Beneši-Třebízskému do Klecan a k Svatopluku Čechovi na Letnou a do Troje chodíval. Vždy měl více známosti mezi literáty než mezi umělci. Z těchto ze starších jmenuji B. Kutínu, Krejčíka, Schwaigra, Svačinu, Prouska, Marolda, Strachovského, Myslbeka. — Vzpomínaje Jos. Manesa, říkává: „Můj Mistr a Pán", ale má za jisté, že jemu se podařilo precisovati typ českého člověka, ano české duše. Ze starších literátů kromě výše vzpomenutých byli jeho intimními přáteli Boh. Čermák, Stroupežnický, R. Pokorný, J. V. Frič, Vrchlický, a jsou do dneška Arbes, Heyduk, Rais a Jirásek. Také s Tyršem a Nerudou byl dobře znám, a Machar ho navštívil nejednou, když bydlil před 20 lety na Malé Straně a na Hradčanech.

Mikuláš Aleš je milovníkem knih a pilný čtenář. Ani jedné knihy nemá pro parádu. Přečtené méně vzácné raději rozdává, než aby zahálely nečteny. Do oblíbených často nahlíží a v rozmluvě se známými doklady potřebné z nich cituje. Zejména často a rád čítá ve velkém Brehmově Životu zvířat, v dějinách a kronikách českých (zvláště v Palackého, Zapově a Dalimilově), v dějinách umění a monografiích starých mistrů (váží si Němců Dürera, Richtra a Schwindta), v povídkách a románech Jiráskových a Raisových, v Holečkových Našich, v Mrštíkových a Herbenových; před lety vězel ve spisech Máchových, Němcové, v Havlíčkových, Nerudových, v Pokorného Potulkách po Slovensku, ve Fričových Pamětech a v Čuprově Učení staroindickém. — Z cizích autorů často bere do ruky Mickieviče, Turgeněva, Tolstého, Götha, Longfellova, nábožně se má k památkám starobylým: na př. k čudské Kalevale, rus. Slovu o pluku Igorově, franc. Zpěvu o Rolandovi.

Cooperovy romány a povídky má téměř všecky (v němčině), pokud o Indiánech jednají. Zná je téměř z paměti. Uctivě a vroucně cituje z nich překrásné popisy přírodních nálad a patetické neb něžně citové krásné chvíle ušlechtilých lidí rudých i bílých. Naši krajané američtí zvěděvše z cyklu Živly o jeho dávné (již z dětských let) zálibě v hynoucích synech prerií a pralesů, obohatili jeho speciální knihovnu o nich obrazy a pěknými knihami anglickými a německými, kteréž mistr má jako relikvie s tuctem náčiní, zbraní a tretek rudochů. Z padělků, na př. Mayových, nenašli byste u něho ani jedné knížky. Jeho Indián jest Indián Cooperův, pravdivý, mravně vznešený divoch. V pojetí mužných i dívčích figur v jeho Rukopisech (Zelenohorském a Královédvorském) nejen Manes ale i Cooper byl účasten.

Starožitnosti, zbraně, kroje a heraldiku svědomitě a pilně studoval. Jinak jakživ (vyjma v akademii) nekreslil podle modelů. Načkoli za mladých let se podíval, kterýkoli pohyb těla jej zaujal, každá věc a každé hnutí vryly se jasným, nesmazatelným obrazem v jeho mysl i pamět, ochotny vybavit se z ní bez mučení.

Nejčastěji a nejdéle pracuje ráno. Nikoli před papírem s tužkou v ruce sbírá své zkušenosti, tvoří své vidiny, ale při sklence piva neb vodou ředěného vína, v noci v hodinách nahodilého bdění neb k ránu (ačkoli celkem spí dobře), za monologu v přítomnosti svých lidí a známých, rozvroucnělého a mnohdy vášnivého.

Neskonalá láska víže ho k zvěčnělým rodičům, bratřím a strýcům. Sám říkává (jakkoli daleka ho jakákoli pověra), že má-li obrázky své a obrazy z vnuknutí, jsou z vnuknutí těch milovaných duší. O nich vypravuje známým znova a znova a vydrží vzpomínat, vroucně vzpomínat hodiny. Vyndává znova a znova rodinné památky: kresby bratra Jana, básničky bratra Františka, dopisy, staré úřední listiny, vysvědčení, jejich a své školní knihy; rodinnou kroniku, kterou podle dokumentů a vypravování sám vzorně sepsal. — Dokumenty té kroniky začínají se v době předbělohorské po přeslici a od r. 1714 po meči. Z té kroniky spisovatelé Jirásek a Kronbauer věrně — dle skutečnosti — vytvořili několik pěkných obrázků.

M. Aleš byl a je zbožný, ale jeho poměr k Bohu je bezobřadné, nejčistší, niterné cítění věčnosti, totiž dobra a krásy. Církevnické nauky, symboly, formy a zřízení zajímají ho jen potud, pokud se jeví jako dokumenty dějinného procesu myšlení a cítění lidstva, jeho slavného a bolestného hledání pravdy a štěstí. Zajímají ho jako umělce ovšem též jako malebné věci. Ale to malebné v nich podřizuje vždy věčnosti, t. j. čistě lidskému cítění a vyšším, všelidským ideám. — Dobrým kněžím nikdy se nevyhýbal a dotud obcuje s nimi příležitostně, avšak jen jako s dobrými lidmi, a z výtvorů jeho zřejmo, že klerikalismus v jakékoli podobě je mu věcí odpornou a specielně našemu národu hroznou jako každá jiná nekřesťanská neřest.

Na počátku let devadesátých (81. a 82.) min. stol. protiklerikální satiry a ironie s illustracemi jeho v Arbesově Šotku (zejména: Kdo nás naučil čerty dělat — kdož jiný, než mniši, na př. ti, kteří ozdobili malbami čepici Husovi na poslední jeho cestě? — a obrázky k jezovitskému Pekelnému žaltáři) vyvolaly hromadné tištěné (a také v Šotku ironicky otištěné) protesty kněží (prelátů a katechetů) nejprve z markrabství, potom i z království. Dnes mezi podpisy podobných osvědčení asi sotva by scházely na místech nejprvnějších podpisy Excellencí a Eminencí.

Politikou mistr Aleš nikdy činně se nezabýval, ale chyby její a nezdary vždy živě pociťuje a o potěšitelných zjevech rád se známými rozmlouvá. V letech 90. nedal se zlákat Krejčíkem do illustrování Šípů. Byly mu odporné pýchou stranickou a neomaleností, byly mu nepodařenou karikaturou politické satiry.

Miluje zvířata a rostliny. Prohlížejíce jeho květiny v záokní, podivili byste se jeho přízni ke kaktusům a prostým polním květinám. Kocoura, subtilního, štíhlého „Honzu" mají Alšovi již 12 let. Je způsobný a „moudrý skoro jako člověk" (říkají domácí) a zvětří jen, když paní, přišedši z trhu, vyndá pro něho jatýrka. Nejedno léto byly

u Alšů rosničky, ještěrky a čolkové jako v pozorovací stanici zoologické. Také byste našli v jedné skříni miniaturní, ale pěkné museum mineralogické a v jiné a na stěnách ethnografické.

Se služkou Alšovi všichni jednají šetrně, laskavě, jakoby patřila k rodině. Každá vydrží u nich léta, a vdavši se v dobrém vzpomíná.

*

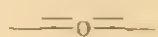
Kdykoli zvěčnělá mistrova matka (vypodobněná ve zlatém čepci v knize Sirotek věrně dle náčrtu mistrova bratra Jana) uzřela na ulici mirotické děvčátko, Márinku Kailovu, říkávala, že se diví, proč má to dítě tak ráda, jakoby její vlastní bylo. Tušila snad, že ta Márinka již od dětství bude strážným andělem jejímu nejmladšímu, Mikolášì?

Ano, bez ní, paní Marie Alšové (jediné snad z tisíce českých žen, jak mistr sám říkává), nebylo by Alše ani oslavy, zvěčnění typu a české duše. Pociťuje-li náš lid k M. Alšovi vděčnost, což jest více než obdiv, ať vzdá čest a poděkuje i jeho paní.

Muži, básníku duchem, hrdinovi stálostí svého smýšlení, osud dal ženu jemu rovnou dobrotou srdce a statečností, vytrvalostí v krutých letech zkoušky. A ta zkouška dolehla na ně v nejkrásnějším věku jejich života. Lunety a nástěnné obrazy ve foyeru Národního divadla byly hotovy, kritika a národ řekli bravo, ale další tvorbě umělcově a povinnosti k němu porozuměli až po deseti, patnácti letech. V těch letech Alšovi byli nejednou beze služky. Paní sama chodila nejen do trhu, ale i s obrázky k nakladatelům a do redakcí, obětovala se, zapřela svou citlivost, aby — ušetřila citlivost svého muže. Nereptala, ale vše potřebné v domácnosti zastala sama, trpělivě, neúnavně nasazujíc i noci.

Nikdy svému muži nemluvila do jeho tvoření. Hotové věci jen laskavým pohledem pochvalovala. Nikdy jej nenutkala k výdělečné činnosti.

Nebylo by slavných mužů, kdyby nebylo dobrých, oddaných žen. Čest a chvála i paní Marii Alšové!

DROBNOSTI.

Soukromá korespondence

spisovatelů a umělců bývá dvojsečná věc. Jen si všímejte dopisů Zeyerových na příklad. Čím víc jich vychází, tím se Zeyer stává menším; člověk ješitný, malicherný, závistivý a popudlivý až ke společenské neslušnosti, když před ním někdo chválil jiné spisovatele. Naproti tomu Neruda získává. Každý nový dopis z jeho pozůstalosti; každý dopis, jenž odhaluje nitro Nerudovo, dělá Nerudu větším. A podle takových soukromých projevů pozná se pravá velikost spíše nežli dle posy spisovatelovy určené pro veřejnost. Pan dr. Albert Pražák uveřejnil v Listech Filologických (sešit 5.) ukázky, jací byli Nerudovi nakladatelé: Dattel a Valečka. Ten Dattel! Z literatury let 60. a 70. poznáváme, že patřil k přátelskému kruhu tehdejších mladočeských předbojníků. Neruda a jeho stůl v hostinci byl středem společnosti. Když Neruda chodil k Ježíškům, veselá společnost stěhovala se za ním k Ježíškům; chodil-li ke Knoblochům, bývalo u Knoblochů hlučno. Mladočešství se také zařizovalo pro literární potřeby, neboť všecka přednější tehdejší knihkupectví (Kober, Řivnáč, Pospíšil) byla staročeská. Pod firmou „Grégr a Dattel" vedl knihkupectví Ferdinand Dattel. Bylo na Ferdinandce v rohovém domě, kde je firma Czumpelíkova. Sotva se mu vedlo skvěle, neboť mladočešství bylo tehdy boykotováno ve všem a všude. Jak bylo založeno, nevím; Neruda však, jenž nikdy si nepřičítal zásluhy na plano, praví: „… přítel Dattel, kterému jsem já přec k celému jeho obchodu dopomohl". Jsem přesvědčen, že jediný Neruda tomuto knihkupectví také pomohl na nohy. Aspoň ke konci let 70. bylo tak, že neminula nejmenší příležitost, aby Neruda pod čarou neupozornil na „své" knihkupectví; na svých procházkách za poledne se v obchodě zastavoval, a kdo chtěl Nerudu poznat — kdo pak nechtěl? — okouněl na blízku nebo měl-li nějaký groš, vešel kupovat do knihkupectví knihu, když tam Neruda seděl nebo stál a bavil se s Dattlem. V letech 80. knihkupectví Grégr a Dattel bylo již nejpopulárnější v Praze. Šlo to souběžně s populárností mladočeské strany. Poměry hmotné v literatuře byly ovšem pořád bídné. Neruda dostal 80 zl. honoráře za Ballady a romance, jež se tiskly v nákladu 3000 výtisků. To bylo roku 1882 již za Valečky.

Za Dattla bylo nepoměrně hůře. Dovídáme se z článku Pražákova, že Neruda pomýšlel na cestu do Ameriky, úmysl se však zvrtl pro několik šestáků. J. V. Sládek nabídl sice Nerudovi zálohu 300 zl. na práce, které pro Lumír z americké cesty napíše, jinak však Neruda už byl na holičkách. Z Národních Listů nekynulo nic. Naopak Neruda se pro Nár. Listy zadlužil. Aby prospěl časopisu co nejvíc, kupoval vše, co vyšlo zajímavého a zajisté Julius Grégr měl z toho prospěch hmotný („Jsouť doby, kdy ve všem všudy musí vypomoci feuileton můj"), ale Nerudovi z toho narostl u Dattla dluh 1200 zl. Knihy Neruda platil za plnou cenu, bez srážek, neboť Dattel pravil, že srážky dávají se jen těm, kteří platí hotovými. A plnou cenu platil za své vlastní u Dattla vydané spisy. („A ještě víc mne mrzí, že k vůli spolkům žebravým studentům, známým, kteří všichni přišli prosit o spisy mé, jsem asi desátou část zmíněné sumy dlužen za spisy vlastní — také žádná srážka.") Neruda nabídl Dattlovi za 300—400 zl., kterých do Ameriky potřeboval, svazek novel. „Nemám peněz," Dattel řekl krátce, „zeptej se za půl roku." Potom začal Neruda vydávat Feuilletony, ale dluhu u Dattla mu neubylo, naopak přibylo. Dattel Nerudovi upřel tři sta a několik zlatých, protože neměli smlouvy — písemné. Uprostřed takových špinavců Neruda musil žít. Bylo mu potřebno zjistit už také, jaké Neruda měl služné v Nár. Listech. H.

—o—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

Dan neměl toho léta vlastního záhonku, proto že byl dlouho churav a sláb! Hleděl však později pomáhati Silasovi, kde mohl. — Také sekal dříví a stříhal trávník, před domem, aby byl vždy krásně zelený. Když ostatní hoši sklízeli užitek ze svých zahrádek, tu byl sice smuten, že nemůže se ničím vykázati, ale na podzim začala i pro něho žeň, a to v lesích. Tam byl hoch ve svém živlu. — V sobotu odcházel na dlouhé procházky, do polí, hor a lesů a pokaždé vrátil se s náručí různých pokladů. Věděl určitě, kde roste nejkrásnější kapradí, a kde má osládič nejsladší kořen. S veverkami o závod sháněl ořechy, kůru bílého dubu, a zvláštní, zlatě žilkovanou povázku, kterou tetička Humlová léčila rakovinu stromů. Přinášel vždy celé náručí pestrých květů, červených, žlutých a hnědých listů a zdobil paní Joženě pokoj. Stěny bývaly pokryty ostřicí, žlutými a červenými bobulemi a mechy všech barev.

„Nu, teď již nemusím toužit po lesích, protože Dan přinesl mi les do světnice," říkávala paní, když se zadívala na vyzdobené stěny a plnila vázy krásnými větévkami kozího listu a kapradí.

Danova žeň obsahovala též větvičky jehličnatých stromů s šištičkami, a ty měla paní velmi ráda.

Stodola obsahovala různé dětské poklady a byla jaksi zvláštností školy. I Dézinka tu měla svoji přihrádku, a v té ležela seskupena a pěkně nadepsána různá semének letních květin. Andula rozvěsila po stěnách pytlíky se svojí lékárnou — totiž s léčivými bylinami, které z daleka voněly. K ní se přidružili hoši: Tomek s kyticí bodláku — na semeno — a Emil s pohankou. — Jeník měl tu žaludy a jiná seménka pro své miláčky. Nejvíce však přece jen nanosil s hor Dan. Kdysi donesl tolik lískových oříšků, že jimi pokryl mlat. Vylézal na nejvyšší stromy a lezl do nejhustších křovin pro svou kořist; všude si proklestil cestu. Nosíval i bukvice, ořechy, lískovce. Všecko roztřídil a rozdělil po skupinách, sušil a přebíral, aby v zimě bylo v Plumu co louskat.

V sadě stál lískový keř, veliký a starý. Vlastnili si ho nejmenší hoši, Robínek a Tedouš. Letos byl obsypán ovocem, a oříšky již začínaly padat, nikdo však jich nesbíral ani neukládal, a tak se jich zmocnily veverky, a ty ukládaly žeň lépe, než líní Běříci. Otec jim pravil, sesbírají-li všecky oříšky a schrání-li se všecky v pořádku domů, že budou jejich. Při sbírání však, že jim nikdo nebude pomáhat. Nebyla to věru namáhavá práce a Tedouškovi se líbila, ale brzy umdlel, a nasbíral pouze půl košíčku. Leč ráno bylo dlouhé a veverky pracovaly už od svítání! Hop, hop, s jilmových stromů dolů, hop, hop, zpátky! A vždy vzaly s sebou oříšek — až měly všecky skrýše plny.

A pak nosily do vyhnilin a rozeklaných pařezů — však že až bude kdy, vše si lépe uloží, tak nejspíše rozumovaly. Směšné jejich počínání bavilo děti, až jednou Silas prohodil:

„A copak, letos necháte všecky ořechy veveřicím?"

„I né" — praví Rob udiven.

„Nó — tož abyste si se sbíráním pospíšili, sice vám naposledy ani jeden nezbude."

„Ó, však my je předhoníme, až jenom začneme sbírat do opravdy. Vždyť se podívejte, Siláčku, co jich tam ještě je!"

„Nó — víš, už ti jich mnoho nespadne, a co spadlo, stačily veveřice uklidit. Jen se podívej." —

Tu Robínek vzal opravdu nohy na ramena, a běžel se podívat. Ulekl se opravdu, jak málo oříšků mu zůstalo. I zavolal hned Tedouše a oba počali sbírat.

Sbírali a sbírali, a veverky seděly na plotě, zlostně pískajíce.

„Víš, Tedku, teď budeme hlídat. Jak jeden spadne, hned ho zdvihneš — nebo jich budem mít všeho všudy pár hrstí, a každý se nám vysměje."

„Však jich vy, zatrolené veveřice, nedostanete, nemyslete si! Já budu honem sbírat, a než se nadějete, zamkneme vám před nosem všecko do stodoly," a Tedouš zaťal pěstičku a zahrozil malé veveřici, která, jakoby v odpověď, zlostně zapískla a zatřepetala ocáskem.

Té noci byl veliký vítr, a na sta oříšků leželo ráno v trávě. Když paní Jožena sešla dolů k snídani, pravila k hošíkům:

„Honem, synáčkové, veverky už jsou v plné práci, jen jen se kmitají pod stromy. — Dnes musíte pracovat se všech sil, nebo vám seberou kde jaký ořech."

„A neseberou, mami, uvidíš!" —

A Robínek se v okamžiku dostrojil, shltl snídaní a utíkal bránit svůj majetek. Tedouš za ním a snášeli a sbírali, jen se jim hlavy třásly. Každou chvilku měli košíčky plné, a hned byla mírka odnesena na sýpku. — Když byli v nejlepším — zavzněl školní zvonek!

„Oh, tatínku, odpusť mi dnes školu, ať mohu sbírat! Jestli toho nechám, všecko mi snědí tyhle hrozné veverky!" volal Robínek, když všecek zardělý a rozčilen vběhl do školní světnice.

„Kdybys byl každé ráno pořádně sesbíral, co přes noc napadalo, neměl bys teď na spěch. Upozorňoval jsem tě, ale ty sis z toho mnoho nedělal, a teď ti teče voda do bot! Nemohu dopustit, aby učení bylo zanedbáno jako sbírání. Veverky dostanou letos více, nežli jiná léta, a zasluhují toho — neboť lépe pracovaly, než vy. Pustím tě o hodinu dříve, ale více nic," dodal profesor a zavedl Robínka na místo. Hoch se dal do učení, jakoby si chtěl zajistit slíbenou hodinu prázdna.

Však byl by člověk věru z kůže vyletěl! Veverky litaly jak ďáblíci sem tam, někdy se zastavily zrovna před okny a s chutí pouštěly se do své kořisti. A on musí sedět ve škole a nemůže na ně. Zrovna, jakoby se mu dnes vysmívaly.: „Heč, líný Robíne, my jich máme víc nežli ty!" — Jedinou útěchou byl hochovi Tedoušek, který stále pilně pracoval a sbíral, ač byl zcela sám. Sbíral a sbíral vytrvale, až ho zádečka bolela. Pobíhal sem tam, ač již sotva nožky za sebou vlékl; tak se bál „zlých veveřic."

Konečně se maminka už nemohla déle na to dívat, a plna obdivu pro statečného pracovníčka nechala práce a šla sbírat také. — Když Robínek přiběhl ze školy, uviděl Tedouška sedět unaveného v koši. Přece však díval se stále po veverkách, pral po nich kloboučkem a hrozil jim pěstí. Ve druhé ruce držel velké nakousnuté jablko!

Robínek se dal chutě do práce, a než minulo poledne, nebylo na zemi ani oříšku. Sebrány a uloženy na sýpce. Teď si dělníčkové odpočívali.

Ale pan veveřák a paní veveřice se ještě nevzdali naděje na konečné vítězství. Za několik dní na to vylezl Robínek na sýpku podívat se na svůj poklad; — podivil se, jak mu mnoho z něho ubylo! „Nikdo z hochů přece na sýpku nemohl, vždyť byla zamčena? Holubi ořechů nejedí a myši na sýpce také nemáme?" rozumoval. Malí Béříci spustili hlasitý nářek.

Tu přišel Vilík: „Včera jsem viděl veverku na střeše sýpky," povídá, „snad snědla oříšky!"

„Aha, máš pravdu, Vilíku, tak to bude, jistě mi je snědla, však jí dám. Nalíčím na ni železa, a až ji chytím — ubiju ji!" křičel Robínek zlostně. — Tahle hamižná veveří hrabivost ho dohřála.

„Dejte pozor, hoši, kam oříšky zanáší", radil Dan, „možno, že jí je potom zas my vybereme". Válka mezi veverkami a dětmi dělala mu velké vyražení.

A tak Robínek čekal a dával pozor, až jednou přistihl párek veveřic na střeše sýpky. Slezly tam pěkně po větvi jilmu a šup okénkem ve střeše a za chvilku byli tu oba zpět s oříškem v tlamičce. S takovou tíží nemohly ovšem po větvičce zpět na jilm, — a také nešly. Běžely po střeše, se střechy dolů na zeď a zahnuvše za roh, zmizely.

Robínek pelášil za nimi, co ho nohy nesly. Když dobíhal k rohu vyskočily obě zpět na zeď — ale bez oříšků!

Chlapec se ohlíží, hledá, a co vidí? Dole u zdi ve výklenku, pod suchým listím, leží hromádka nakradených oříšků! Později byly by je asi roznesly ještě do tajnějších skrýší.

„I vy darebáci!" rozkřikl se chlapec. „Teď okradu zase já vás: ani jeden vám tu nenechám!"

A hned vybral pode zdí i ze sýpky a přenesl vše do komory. Dříve však se přesvědčil, jsou-li tu dobrá okna, aby ani muška neprolétla. Zdálo se, že zvířátka cítí, jak veškery plány jejich jsou zmařeny. I vzdala se dalších výbojů.

Ale jakmile se Robínek objevil pod jilmy, spustily hlučný pískot a křik. Házely mu skořápky na hlavu, nemohouce zapomenout, že je přece jen přemohl.

Žně tatíčkovy a matiččiny byly zcela jiného rázu. Nelze jich tak snadno popsati, ale také oni byli letos spokojeni. Cítili, že práce jejich se daří a že pomalu spějí i oni ke klasobraní.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beaufort v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 22. listopadu 1912. Číslo 47.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

JAN ROKYTA:

ŽALOBA.

Ze „Zpěvů balkánských".

Žaluji na tě, Evropo stará,
nevěstko sešlá pochybných vnad —
pro požár, který Východem hárá,
pro zkázu krbů tisíce chat.

Žaluji na tě před tváří boha,
jímž se tvůj denně zaklíná ret,
se sluhy jehož kleká tvá noha,
aby vám pomoh' rozdělit svět.

Žaluji na tě pro krve proudy,
které se lijí pod Balkánem,
které tam řinou v skály a hroudy,
které tam pije žíznivá zem.

Žaluji na tě pro bolest matek,
pro sirot slzy, pro nevěst pláč,
pro nářek panen, které rve z chatek
v žádosti pusté lupič a rváč.

Žaluji na tě pro vášně dravé,
které tam války probudil řev,
kde moh' kvést kalich lidskosti pravé,
kde mohl k práci zaznívat zpěv...

Chtěl bych mít sílu prorocké řeči,
která kdys hřměla v Jerusalém,
bych na tě pomstu bytosti Větší
přivolal v mocném prokletí zlém.

Však i když nemám víry a síly,
kterou kdys prorok Eliáš měl —
vím, že přec jednou v dějinnou chvíli
přijde, čím tebe stihnout bych chtěl.

Vím, že i tvoje hodina přijde,
tak jako přišla Východu dnes —
až toho jitra slunce zář vyjde,
nevěstko bídná, potom se třes!

Všecky tvé hříchy zjeveny budou,
stržen ti s těla klamný tvůj cár,
paní teď — budeš ženou jen chudou,
tváře ti hanby zažehne žár.

Ti, jež jsi v poutech držela věky,
svobodni vyjdou na boží svět —
nevzhlédnou na tvé pochybné vděky,
půjdou, kam volný pozve je vzlet...

—o—

LÉTA PLYNOU.

(K svým narozeninám.)

Drobounké dítě, první květ lásky
mateřské ruce do plének vinou,
nemluvně tvoří první své hlásky,
k prvnímu krůčku nožky se šinou —
a léta plynou...

Plynou, až jinoch, nad retem chmýří,
podvečer bloudí alejí stinnou,
hledá, co v duši city mu víří,
vidinu stále jinou a jinou —
a léta plynou...

Radosti nesou do dálky času,
bolesti za ně ke skráni vinou,
sny, jež kdys vřely pod vlnou vlasu;
ztlumeny bílou pod pavučinou —
a léta plynou..

Proud jejich bere, co kdysi vznesl,
květy v něm rostou, zrají i hynou,
plod, který uzrál, v mohylu klesl,
smích i žal dřímou pod cypřišinou
a léta plynou...

Na hrobě život klíčí a vstává,
popěvky ptačí vzduchem se linou,
pod nebem hoří oblaků sláva,
slunce tam plane, hvězdy se šinou —
a věky plynou...

—o—

MIKULÁŠ ALEŠ

v svém umění měl už r. 1883 názory pevne. Vyložil je v přátelském dopise Al. Jiráskovi 20. června. „Já počínám se, psal opět poněkud vrhat na malbu a kreslím ilustrace, mám jich hromadu již pro rozličné listy zhotovených, avšak zřídka kdy co vyjde... Věř mně, drahý příteli, že ještě nejsem daleko u cíle svého. Přemýšlím, jak bych nejlépe své vlohy platně osvědčil, avšak přišel jsem a přicházím k tomu náhledu, že můj talent je již se mnou srostlý, a že bych s ním nepochodil ku svému uspokojení, byť bych se i v Mnichově v roce nebo dvou řemeslu přiučil. Jednoduše jdu cestou Manesovou. Manes mistr, ještě podnes oceněn není; českému umění ještě dennice daleka, a přec chci i uměním těm vlasti svoji hřivnu přinést, a co pak? Nezbývá než boj, práce, v proudu materialistů držet pevně svůj ideál, urážek těch nejhrubších nevšímání."

JIŘÍ PALACKÝ.

(Dokončení.)

— 19. srpna 1829 Jiří synovi: Jsi snad žádostiv věděti, jak se mi ty knihy líbí, kterés mi poslal. Na to ti já odpovídám: všelijak. Než toto sluší považiti, co sem liboval desítiletý, to mi již 20letému nebylo tak milé; co mi bylo nové v 30 letech, to a mnohé těm podobné nyní v 60 letech mě více netěší a neinteresuje. Než předce nebudeš mně za zlé vykládati, jestli jako otec před synem bez zástěry zjevně se vyjádřím, tak jak o tom smýšlím a jak se mně zdá. Co se tvé řeči dotýče, nemám proti ní co navrhovati, i také často sem ji poznal, prve než sem podpis autora četl. Ale ne tak jest s jinými spisovateli. Ač písně a vrše cele zamítám a málo čtnu, však ještě jiných věcí mnoho, které jen někomu milé a vzáctné býti mohou, protože se jen toliko pro lidi od stavu urozených a k tomu nejvíc pro Čechy hodí; potom také někteří spisovatelé se až velice těnťavě, dětinsky a ochlemestně vyjadřují, ku př.: svatbinka, růženka a t. p. zmaličkující jména (3. roční běh, 2. svazek počna od 17. stránky). Tak se mi nelíbí v 3. ročníku běhu v 1. svazku od 65. stránky, jest netoliko nová nesrozumitelná řeč, ale až velice přinuceně ochlemestná. Nemáš v nich ducha Comeniusova, není v nich řeči Krameriusovy! Což k čemu to v jakémsi zavinutí a podobizně skryté jádro, moha je slovy známými dosti vysloviti a jmény jmenovati. Než to jest již dost o tom, to se mi nelíbí. Jak sem z prvu řekl, že s tvou řečí spokojený sem a jakousi libost ve čtení jí zacituji, ačkoli i ty by si mohl o něco méně z novoty přimišovat.

Poslední dopis hodslavského učitele synu Františkovi je ten, ve kterém po návratu z Prahy, 4. dubna 1836 vyličoval synovi cestu svou. Toho roku 16. srpna se nastudil a ulehl; 20. srpna dal sepsat poslední vůli (fojtství v Zubří poručil synu Janovi a 8. září zemřel. Pochován byl s velikou láskou v H o d s l a v i c í c h. Hořkosti do slávy přimísili kaplan Beránek a burmistr Jiříček v Zubřím nějakým obvyklým tehdy sprosťáctvím. Františkovi do Prahy psal o smrti otcově bratr Jiří z Hodslavic; o té mrzutosti v Zubří psáti mu nechtěl, „aby se nad tím tak jako my zde urážeti nemusil".

V.

Vybral jsem z dopisového materiálu — ne dosud úplného — některé názory a myšlénky, abychom si mohli učiniti pojem o rodině Palackých a zejména o samém učiteli hodslavském, jenž začal učit v době Josefa II. a skončil za Františka I. Patnáctiletý, krejčovině vyučený mladík vyvolen k učitelství luteránských dětí v Hodslavicích, 61letý muž odcházel ze školy jako hospodář na fojtství v Zubří. Muž osvícený, neobyčejné soudnosti i rozhledu a hlavně silné vůle.

Jiří Palacký je venkovan z onoho prvého období našeho probuzení, kterému stál v čele Dobrovský. Chceme-li vědět, jak hnutí lidí učených působilo na lid obecný, u Jiřího Palackého můžeme to stopovat. Jiří věděl, co se děje ve světě vyšším. Četl noviny Krameriovy, četl i knihy tehdejší — znaje německy — a ostatek doplňoval styk s lidmi vzdělanými, s evangelickými kazateli, s úředníky novojičínskými a kunvaldskými. Hodslavice neleží na živé silnici a přece měly styk se světem. Když se Jiří Palacký oženil, mladá rodina jeho málo nebo nic nelišila se životem od života j i n ý c h p o d d a n ý c h. Otec učil a krejčoval, byl také chalupníkem ve vsi a sedlačil na poli i v lese; děti dorůstající pásly krávy, hledaly houby, maliny a jahody na prodej.

Zevnější známky života rodinného i veřejného (v obci a církvi), jež Jiřího Palackého karakterisují, na prvý pohled udávají se jako e v a n g e l i c k é. Kdybychom toho ani nevěděli z vypravování syna Františka, uhádli bychom z materiálu, jejž jsme poznali, že u Palackých měli bibli, že Jiří uměl bibli z paměti a k bibli že se uchyloval jako k zákonu a rádci životnímu v rozličných příhodách života. František už jako pětiletý chlapec pře

četl největší část bible. Stručně tedy řečeno: rodina Jiřího Palackého žila a vyvíjela se v duchu svých předků evangelických, kteří nikdy se nezpronevěřili víře otců českobratrských. Měli na očích Fulnek s Komenským, u nich konávaly se tajné schůzky náboženské v době pronásledování, z nejbližšího okolí Hodslavic vyšli slavní zakladatelé Herrnhutu r. 1722, a když r. 1781 uznána volnost evangelíků, Palačtí přijali lutherství jakožto jedno z vyznání státem uznaných.

Jak ten duch minulosti evangelické působil, jaké názory na život dával příslušníkům svým, to právě pozorujeme na rodině Jiřího Palackého. Jiří spravuje se biblí, zná a čte Komenského, horlivě slouží kostelu i škole. Z Komenského dojista naučil se milovat děti. Své i cizí. Dítky ještě nejvíc mají podoby k lidem a proto se s nimi rád baví, slyšíme z jeho dopisů; rád s dítkami bývá, a proto si nikdy na dřinu školní nestěžuje a kdyby neměl zvláštního jakéhosi oblíbení s dítkami, nebyl by vydržel učit ve škole 45 let. K tomu za jakých počátků. Když začal v roce 1784, učíval děti shromážděné u větších sedláků; raději tedy svou vlastní chalupu vystavěl r. 1797 prostranněji, aby z ní udělal zároveň školu. Jako kdybychom slyšeli mluvit Komenského: „Pod nebem jiné cesty k napravení zašlostí našich není, jediné mládeže dobré vedení..."

Když učitelem, Palacký nechce být učitelem ledajakým. Shání knihy učiteli užitečné, ať o methodice k počítání z hlavy, ať o učení jazykům, o všem, čím prospěti může sobě i dětem. A dobré knihy šíří dál mezi učiteli blízkými. František shledával otci knihy v Prešpurku i v Praze. Když otec čekal syna Ondřeje na prázdniny r. 1826, psal mu: „Také bys mohl některý Nový Zákon s sebou přivézti, ten by se zde mohl prodati, neb nějakou jinou vzdělavatelnou knihu." Jakou radost zkušenému již muži (r. 1824) způsobila povídka Franklinova o chudém Richardu! Jestliže však Jiří rád čítal a rád i zpíval z kancionálu, nebyl milovníkem veršů a vůbec poesie světské. Cítil ve verších malicherné přehazování a obracení slov, bylo mu to čtení ťenťavé, dětinské a ochlemestné. Proč se mají skládat alegorie, proč se vyslovovat zahaleně, když jádro mohu vyslovit slovy známými a každou věc jmenovat jménem? Proto nerad slyšel, že syn František také se chytl básnění. Přes to nebyl škarohlíd. Slyšíme v dopisech Jiřího, že ho těšila svatební veselí, že strojívali hody, že děti dával učit na klavír.

Životní názor Jiřího Palackého nebyl ponurý, byl však opravdový, šel věci na kloub. Tento názor vštěpoval dětem. Miloval děti, všecko obětoval na jejich vychování, ale nemazlil se s nimi. Tvrdá vůle otcovská bývá v rodinách evangelických dosud pravidlem, něco patriarchálního a starozákonního. Jiří doprovází své děti po světě svými vážnými pravidly; je radši, že František stal se v prešpurském konviktě služebníkem a ne pánem, protože nedovede být pánem dobrým, kdo se dříve sám poslouchat a sloužit jiným nenaučil. Jiří nenáviděl nerozvážnost ve slovech i skutcích, nepřesnost a povrchnost všelikou. Jestliže se někdy podivujeme u slavného historiografa českého, jak šel ke kořeni a pronikal k hlubinám věcí v kritice událostí, to má po otci. Právě tak jako je dědicem otcovým a celé bratrské obce, že není sarkasmu a paradoxů v jeho řeči, že lehkým vtipům nerozuměl, ač byl milovník veselí a upřímných žertů. „Píšeš — odpovídá otec synu Ondřejovi v lednu r. 1825 — jaké učení p o č ú v á š. Já slyším ušima a nosem čiji, čichám; a když čuju smrdět, tedy se to rovně nosem stává. Ty tedy nepočúvej nosem, ale slyš ušima a poslúchej. Takvýto výstupek já ani svým dítkám ve škole nezamlčím." Víme, jak i Františka jemně káral, když četl v jeho psaní (1813), že všecky své peníze zkasíroval.

Leč tento patriarchální poměr mezi otcem a dětmi trval jen doma nebo do určitého věku dětí. Jiří Palacký vnucuje svou vůli dětem, dokud jsou malé, dokud je pokládá za nesoudné a nesamostatné. Naproti tomu jaký je takt a šetrnost otcova k dětem, u kterých předpokládá, že už nabyly dost vzdělání, aby byly svou osobností! Když napomíná, odvolává se ostýchavě na své právo otcovské; bojí se často, aby synové se nepohoršili, nejčastěji chce, aby synové viděli v něm větší zkušenost. „Já bych měl mnoho o těch věcech mluvit — psal Františkovi do Prešpurka, když se mu nelíbilo synovo veršování, — než z částky nemám k tomu času, z částky si myslím, že kdybych tě třebas pohněval, že bych potom sotvy do roku psaníčko od tebe dostati mohl." A jindy zas omlouval Františkovi, že mu nepoděkoval za peníze (1823): „Nediviž se tomu, že jsem Tobě nic nepsal. Příhodilo se mně to, co se ve Skutcích apoštolských čte o oné děvečce, když Petr potlukl, že mu neotevřela — p r o r a d o s t." Než se Jiří podruhé ženil, radil se s dětmi dospělejšími. „Při tomto volení (psal Františkovi) nemohl sem se Tebe poraditi, ale ostatní domácí dítky netoliko jsou s tím zapokojené, nýbrž samy dcery a nevěsta (snacha) k tomu napomáhaly, abysme ju k so-

bě za našu matku dostali. A tak i já za to tebe žádám, abys i ty své přivolení k tomu připojil." — Když Ondřej se omlouval, že za šaty nadělal si dluhů (1829), otec na to: „Cožs mně ústně řekl: že se musíš pánům k libosti odívat, na to já pravím: že tebe páni pro pěkné šaty nepotřebuji, neb si je oni sami zjednají; než oni tě potřebují pro umění a pro tou práci, kterou na dítky naložiti musíme, aby z nich šikovní lidé byli. A aj! Zdaž neměl Jan pláště ze srstí velblúdových — a vycházel k němu na púšť Jeruzalem, zdaž ne i páni? Proč? — aby ho slyšeli. Toto je moje rada a výstraha. Dělej a přijmi ji, jak chceš." Jednou pokusil se otec vnutit svou vůli Františkovi; chtěl z něho mít kazatele a narazil na odpor. Při druhém synovi už se umoudřil. Ondřej nevěděl, který stav volit, a otec mu 17. srpna 1826 odepsal:

„Co se o tvém stavě, do nějž by si se vpustiti měl, říci může, aniž nyní co vím. Jediné, co sem si prve myslíval, když Franc knězem bude, že může Andres býti lékařem, a že mohou oba lidskému pokolení užitečně pracovati. Franc již knězem býti nechce; nech tedy jest, čím býti chce a býti může; tobě rovně musím tou radu dáti: abys se velice o to nestaral, nýbrž jen hleď, abys mohl živ býti, především sebe vycvičiti a potom, kde se ti nahodí, co bys svým uměním mohl něco vynadobýti. Při tom všem nemysli na vysokou stolici, nebo, kdybys z ní spadl, více tě bude boleti, než z té nízké, protože se tak velice neurazíš. Potom také, kdykoli kdo co svého chce na dlouhý čas zaopatřiti, žádný nehledá, jestli jest moudrý, mezi velikými, ale si myslí, kdyby z malých mohl si něco vybrati, že by se to mohlo poddati a býti veliké. A tak jest v celém přirození. Z malých věcí veliké povstávají; ti velicí, když již jsou velicí, nemohou býti větší, nýbrž na nic přicházejí. Dle této propovědi radím: buď pilný ve škole, uč se to, co nejlaciněji tobě přijde, a kdy kdo tebe bude nač potřebovati, a budeš moci to zapsati, neohlédej se, nýbrž jdi..."

Prchlivý býval otec Jiří, ale býval také šetrný k osobnosti svých dětí. Děti pozorují na otci některé vady, vzdávají se však úsudku (syn Jiří). V rodině Palackých bylo pravidlem, že děti nemluvily o chybách rodičů a rodiče nevynášeli chválami své děti.

*

Ještě mnoho je těch vnějších známek evangelického rázu, které snadno padnou do očí. Proto netřeba jich vybírat. Potřebnější je zamyslit se o tom, jak to evangelictví utvářelo osobnost otce Jiřího Palackého a jeho rodiny. Vidíme, že nejsilnější známkou charakteru hodslavského učitele je s a m o s t a t n o s t ú s u d k u a z něho plynoucí s a m o s t a t n o s t j e d n á n í. Otec Jiří sobě věří, na sebe spoléhá, na úsudky světa pramálo se ohlíží. Toť právě nevšední věc — ta silná vůle. Vzácni jsou lidé, kterým je pramenem poznání rozum a kteří mají v moci svou vůli, aby mohli činit, k čemu je přesvědčení nutí. Proto se Palacký umí uživit, umí si pomoci ve škole i v obchodě. Spoléhaje na své síly netouží ani po protekci, tím méně po vyznamenáních. Když je svědomí jeho spokojeno, člověku je dobře. Nepotřebuje být velkým pánem. Napsal knížku, ale neměl ani tolik ctižádosti, aby byl jmenován jejím spisovatelem.

Kde je samostatnost úsudku, tam se snadno vyvine princip lepšího poznání. Jiří Palacký nemiluje novot v řeči, v šatech a vůbec v zevnějšnostech; stačí mu Komenský a Kramerius jako vzorové českého jazyka; tak to bývá u tvrdých lidí. A ve věci důležité málokdy se uzavírá před novými poznatky, které vedou přec k lidskému zdokonalení. Už je starý muž a je ochoten učit se novým methodám pro školu! Mít silnou lebku a tvrdou hlavu neznamená, jak vidíme, být palicákem. Znamená nebýt třtinou, nekývat, nebýt každou novotou u vytržení, za to však uvažovat, myslit a na pokyn rozumu jednat potom pevně. Život evangelický rodil vnitřní samočinnost. Jiří Palacký sotva věděl, co víme my, že totiž názor jeho životní byl plodem staré biblické tradice. Do století 18. přešla u našeho lidu dvojí tradice — starší bratrská a mladší jezovitská. A jako poznat dnes v údolích Švýcarských kantonů podle kvetoucího hospodářství, kde žijí evangelíci, a dle zanedbaných baráků i polí, kde žijí katolíci, tak se ona tradice lišila u nás již na sklonku 18. století. Katolík vychovaný jezovitskou školou nikdy neví, co je pravda a co lež, co je dobré a zlé. Musí se jít zeptat svého faráře. Má zakázáno důvěřovat svému rozumu. Proto katolický lid půjde vždycky tou cestou, kterou ho nějací vůdcové povedou, a osudy národa katolického spočívají tedy jen v náhodě, má-li šťastné nebo nešťastné vůdce. Je pak vždycky v nebezpečí, že církevní nebo státní moc dosadí mu vůdce sama.

Nebyli všichni evangelíci na sklonku 18. století takoví jako J i ř í P a l a c k ý; byltě on dojista mimořádný muž. Ale když bychom chtěli najít k němu protějšek ve většině národní s katolickou tradicí, vybrali bychom může také mimořádného; na př. F r a ň k a V a v á k a, který vzděláním a majetkem byl asi s Palackým na roveň. A srovnávejte oba: jak se vyvinuli potomci obou, jak oba působili na

okolí...! Milčický sedlák byl hospodárný, zvědavý, dychtivý mnoho vědět i umět; měl však zakrnělé orgány, jichž se tradičně u katolických sedláků neužívalo: zakrnělý orgán rozumu, cti, vůle a konec konců samé důstojnosti lidské. Byl to nejnižší otrocký duch nastrojený od kněží a vrchnosti v parádní šaty selské. V rodinách Vavákovských národ český se nemohl obrodit; z rodin Palackovských vyšli buditelé sami. J. H.

—=o=—

Z NOVÉ SRBSKÉ POESIE.

Ve Slovanském Přehledě píše Jiří Rubín: „Balkánská válka obrátila oči nejen slovanského, ale celého světa k balkánským Slovanům, Srbům a Bulharům. Krvavé símě, zaseté před staletími a zasévané po staletí, vydalo krvavý plod. Pokrytecká Evropa zavírala oči před zoufalstvím balkánských Slovanů a křesťanských národů — a to jim konečně vnuklo balkánskou Unii a vtisklo do ruky zbraň, aby krvavými obětmi svým potlačovaným a pošlapávaným bratřím dobyli, co jim dávno mohla Evropa zajistiti pokojnou cestou, k níž měla úplný podklad po berlínském kongrese, kdyby jen byla o to stála. A tak octli jsme se před velkým dějinným obratem. .... Jaká nálada pronikala balkánské Slovany, než k tomuto velkému jejich odhodlání došlo, patrno z řady básní nejnovější srbské poesie. Čtěte báseň zvěčnělého V. Iliče „Na Vardaru", Šantičovu „Zůstaňte doma!", Čurčinovu „Píseň lásky k svému rodu" a zejména Rakovičovu báseň „Na Gazi-Mestanu" — a pochopíte nynější válečné tažení a rychlá vítězství. To nebyly pouhé básně, to byl život. Však také ti, kteří takto a podobně psali, na první výzvu vytáhli s bratry do pole. Tak i M. Rakič, vedle J. Dučiče nejlepší současný lyrik srbský, — s prvními srbskými četami odtáhl do boje, který má býti vyrovnáním za Kosovo." Z ukázek, které Slovanský Přehled tiskne, aspoň tyto:

MILAN RAKIČ:

NA GAZI-MESTANU.

Silní kyrysníci bez bázně a strachu,
chladní jak váš kyrys, pochmurného hledu,
vytrhli jste tehdy, s vámi oblak prachu,
a nastal třesk zbraní, krev tekla v jich sledu.

Otřesené carství sřítilo se s vámi.
A když bouře přešla nad tou zemí dávnou,
Kosovo se stalo jícnem hrozné jámy,
strašnou kostnicí, však vaším pádem slavnou.

Kosovští vy reci, v tom je vaše sláva,
že jste posledními byli. V hrůzy věku,
spuchřelé když carství mečem ještě mává,
každý mrtvý vchází v počet pravých reků!

A dnes říkají nám děti cizích sadů,
že již nejsme hodni historie svojí,
že nás proud uchvátil, přišlý od západu,
a že duch náš mdlý se nebezpečí bojí.

Lhou, má dobrá země! Kdož tě milovali,
milují tě stále. Vědíť, že jsi máti;
kromě nám ni pole, ani holé skály
nikomu cit lásky nemohly přec dáti.

A dnes, až snad dojde k poslednímu boji,
bez záře, jež svítla starých reků hlavám,
položím svůj život v oběť vlasti svojí,
věda, co že dávám, a i zač to dávám...

*

ALEKSA ŠANTIČ:

ZŮSTAŇTE DOMA! (OSTAJTE OVDJET!)

Zůstaňte doma!... Slunce v cizí kráse
hřát nebude vás, jako naše hřeje;
chléb hořký je tam, těžko polyká se,
kde není svých, kde brat se neusměje.

Kdo lepší matku najde, nežli svoji?!
A matkou vaší zem ta prosté zdoby;
pohleďte v pole, neb kde skály stojí,
zde všude vašich praotců jsou hroby.

Za tuto zemi oni bojovali,
vzorové světlí, hájili svá sídla —
i vy té zemi buďte věrní, stálí
a za ni dejte krve svojí zřídla.

Bez vás by bylo s domovinou matkou
jak s holou větví, jeseň když k ní sletí,
list serve jí a zmrazí jinovatkou;
a matka pláče pro ztracené děti.

Nedejte slzám z oka se jí líti;
vraťte se v její rámě svatá, měkká;
žijte v ní proto, byste mohli mříti
na jejích polích, kde vás sláva čeká!

Zde každý miluje vás, blíž i vdáli,
a tam vás nikdo nebude chtít znáti;
lepší jsou doma třeba holé skály,
než květná pole cizí za souvratí.

Zde každý bratrsky k vám ruku vztáhne —
cizina dá vám peluň na posledku;
zde k těmto skalám všecko, vše vás táhne:
jméno i jazyk, bratrství, krev předků.

Zůstaňte doma!... Slunce v cizí kráse
hřát nebude vás, jako naše hřeje;
chléb hořký je tam, těžko polyká se,
kde není svých, kde brat se neusměje.

VOJSLAV ILIČ:

NA VARDARU.

Přísná, odvěká stěna hrdě se k nebesům tyčí;
výše nad temnou skalou orlí let oblaka oře.
A dole se strašným hlukem Vardar se pění a syčí
a vpadá soutěskou úzkou v sinavé Egejské moře.

Ó, val se, ó řeko srbská! Věky tak míjejí v dáli
a jako vlny se řítí do moře věčnosti valné.
Však tvoje krůpěje perel líbají podnoží skály,
kde stojí pomníky slávy národa z přešlosti dálné.

Však jako báječný fénix zazáří volnost v tvá zřídla;
a já pak stát budu jasný, kde nyní zachmuřen stojím,
a bílý orel srbský široko rozepne křídla
nad skalním ložiskem tvojím!

*

MILAN ĆURČIN:

PÍSEŇ LÁSKY K SVÉMU RODU.

Můj rode! Plno velkých i malých chyb lze hlásit,
že's přijal od praotců a ještě že's je zdvojil;
od nich tě cizí pomoc nemůže nikdy spasit,
s nimi by nikdo k tvojí svou ruku nepřipojil.

Můj rode! Ty jsi malý, a vše je malé v tobě —
rozptýlen ani nevíš, kam sahají tvé kraje;
ty neznáš bratra svého a nepřipouštíš sobě,
že stezka, jež vás pojí, už skoro setřena je.

Můj rode! Nelze doufat, že záhy jinak bude,
ni nemáš dosti síly, bys obrodiv se zvedl,
ni nemáš pýchy v duši a lásky, abys všude
s četnými nepřáteli boj jeden, stejný vedl...

Já vidím dav se hnáti, by svrhl tebe s hůry,
a vidím, sám jak s vrchu se střemhlav dolů řítíš —
a nikde na obzoru ni světlý bod, jen chmury,
a nikde snítky není, jíž v pádu svém se chytíš.

Však, rode, my jsme tady — a na vše odhodláni —
čím víc tvá bída roste, víc dychtiví jsme činů!
A tací silnější jsme, než země s nebes plání!
O věř, můj rode, v sílu svých dobrých, věrných synů!

—=o=—

DROBNOSTI.

Zpomínka z r. 1840.

Vlastimil, přítel osvěty a zábavy, jejž vyplňovali Amerling, Tyl, Pichl, Jablonský, Josef Franta, Jan Slav. Tomíček, Vrťátko, Kalina atd., rozradoval se koncem r. 1840 z úspěchů jazyka českého. Císař Ferdinand zaslal brilliantový prsten Ludevítu Gajovi a Josefu Jungmannovi udělil řád Leopoldův. Hle, jak císař uznává Slovany, jejich snahy a řeč!... „Tvář milé Čechie, dříve trudem zasmušilá, již den ke dni se vyjasnívá, neboť ode všech slavů uznává se pravda, že bez důkladné známosti jazyka Československého ani vládě, ani národu sloužiti nelze. Pověděl dobře místoředitel studií filosofických, vys. důstojný pan prelát Jeroným Zeidler, při usazování na stolici učitelskou řeči a literatury České, professora J. N. Koubka, četně shromážděnému posluchačstvu: že již ani do pouze Německých míst nemohou a nebudou připuštěni duchovní v Českém jazyku se neznalí [illegible], že mnohdykráte pouhý Čech cestující v Čechách někdy i v místě Němci obývaném na smrt roznemocněti se může a jakých smutných následkův by pak z toho vyplývalo, kdyby zde nebylo duchovního jazyku Čechův nerozumějícího, snadno si každý pomyslí! Tak jen třeba nahlédnouti do úředního listu Pražských Německých novin, zdaliž v nem [illegible] jediného konkursu, byť i pouze pro Německé místo rozepsaného, by se v něm spravedlivě nepožadovala důkladná známost Češtiny? — Povídá se, že i zavedením nového pořádku předmětův k studiím gymnasialním určených i Český jazyk na místě Řeckého uveden býti má." — — Zajímavé je pouze to, jak církev tehdy mluvila o potřebě češtiny. Dnes by mohlo umírat českých katolíků sta a sta v uzavřeném území nebo ve Vídni, a církev bude souhlasit s třebenickým Volksratem, že češtiny není třeba a Čech, když nechce umřít bez zaopatření v německém kraji, ať tam nechodí.

Staré letopisy české

zaznamenaly zprávy o dobytí Cařihradu od Turků při roku 1453 těmito slovy: „Téhož léta dobyto jest město Konstantinopole Řecké od pohanuov Turkuov na ciesaři Řeckém; kterýžto ciesař tu jest zabit s mnohými kněžími i s křesťany; a pohané město osadili, a na dvě stě tisícuov anebo více lidu zbili a zajali křesťanského. A k tomu dobyli pohané i jiných měst hrazených v té zemi Řecké na puol čtvrta sta, a lidi zbili a zajali do svých zemí. O veliké božie dopuštěnie na svój lid křesťanský! A to byl jest sám ciesař Turecký osobně při tom mordu křesťanuov i při všem jiném." — To je nejstarší česká zpráva o pádu Cařihradu.

Stunden der Andacht

vyskytují se v minulém článku našem o Jiřím Palackém. Učiteli hodslavskému velice se líbily. Je to dílo Jana Jindřicha Zschokke, státníka a oblíbeného spisovatele z konce 18. a z počátku 19. století. Nepokojný mladý muž, naroz. 1771, studoval filosofii, bohosloví, krásnou literaturu i kameraka a nemoha se chytit na universitní dráze, usadil se v Grisonsku a převzal řízení vychovatelského ústavu. Žil potom dlouho ve Švýcarech, kde r. 1800 ústřední vláda v Bernu jmenovala jej komisařem a později vládním místodržitelem v Basileji. Napoleonské boje vyhnaly ho však do zátiší v Aargavsku. Na hradě Bibersteinu žil Zschokke svým milým vědám. Ovšem po napoleonských válkách Aargavští zase vyžádali si na něm politickou práci a Z. stal se členem švýcarské vlády. Byl muž vzdělaný, osvícenec a myslitel. Napsal veliké dílo pro lid o švýcarské historii a mnoho jiných spisů, které v Aargavě vyšly r. 1825 ve 40 svazcích. Největšího rozšíření došly Stunden der Andacht, které dlouho vydával anonymně. „Nejdokonalejší výraz racionalismu", tak bývají označeny. Pozoruhodné jest, že Stunden der Andacht náležely také k oblíbeným knihám Karla Havlíčka.

—=o=—

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

KAPITOLA XIX.

Jan Brooke.

„Jeníčku, drahoušku, probuď se, musíš s námi!"

„Co? Vždyť ještě nemuže být ráno, mně se zdá, že jsem si teprve lehl," mumlá hoch a protírá si oči. Probudili ho z prvního spánku

„Je deset hodin teprve, ale tatínek ti velice onemocněl a musíme k němu. Ach, můj drahý Jene, můj drahý, malý Jene!" a teta Jožena položila hlavu vedle hochovy na polštář a zavzlykala tak, že se hned probudil ze spánku a srdečko mu počalo nepokojně tlouci. Cítil, že jmenuje-li ho teta takhle vážně, křestním jménem, místo obvyklé přezdívky, a když nad ním pláče, že se stalo něco vážného. Přivinul se k ní beze slova, a když se za chvílinku vzpamatovala, políbila ho, a hledíc naň laskavě řekla: „Půjdeme se s ním rozloučit, děťátko a nesmíme ztratit ani minutky; rychle se tedy ustroj a přijď za mnou do mého pokoje. Jdu ještě pro Dézinku."

„Hned budu hotov," řekl hoch a vstával. Jako ve snách se strojil, ani Tomáška neprobudil. Potom šel dolů stichlými chodbami. Měl pocit, jako by se mělo stát něco vážného a smutného, — co jej na čas oddělí od ostatních hochů a zatemní jeho veselý svět, tak jako tyto chodby, po kterých kráčel, zdají se být nyní smutné a temné.

Kočár pana Lorence stál přede dveřmi. strýc a teta do něho s dětmi vsedli a odejeli. Teď seděly obě děti ruku v ruce vedle sebe, a povoz odnášel je tichými alejemi.

Šli dát tatíčkovi poslední s bohem.

Nikdo z hochů mimo Fanouše a Emila nevěděl, co se stalo; když ráno sešli dolů, velice se divili; dům byl jak opuštěný bez pána a bez paní. Ani jim dnes bez přívětivého obličeje paní Joženy snídaně nechutnala, a když přišli do školní světnice, místo profesorovo bylo též prázdné.

Chodili sem a tam jako ztracené ovečky a čekali, přijde-li odněkud zpráva, že je pan Brooke opět zdráv — neboť všichni ho milovali.

Když bylo deset hodin, a stále nikdo nepřicházel, dostali hoši strach. Ani do hraní se jim nechtělo, čas se tak líně vlekl, a oni nevěděli co dělat a smutně seděli pohromadě. Tu vstal Fanouš a povídá:

„Slyšte hoši, pojďme do školy a učme se, jako by byl strýček doma. Ujde nám chvílka a on se z toho bude těšit, až se vrátí."

„Ale kdo nás bude učit?" ptá se Jakub.

„Já," odtušil Fanouš. „Neumím sice o mnoho více než vy, ale jsem nejstarší a tak se pokusím nahradit vám strýčka, než přijde. Chcete?"

Vážná a skromná slova Fanoušova dojala všecky hochy. Měl sice ještě oči rudé, od pláče pro strýce Jana, ale teď bylo na něm zříti výraz mužnosti a statečnosti dospělého člověka. Jakoby již pronikal a začal chápat starosti a strasti života a chtěl jim vzdorovat.

„Já chci a podávám se", řekl Emil, jenž jako nastávající námořník si vzpomněl, že poslušnost ke starším na lodi jest první povinností. Šel a hned zaujal své místo. Ostatní následovali.

Fanouš usedl ke stolku a počali se učit. Kdo měl uloženo, odříkával, a mladý učitel vysvětloval, co mohl — čemu nerozuměl, do toho se moudře nepouštěl. Kázeň měl dobrou; smutek, který se mu zračil v obličeji mimovolně hochy podmaňoval.

Právě měli malí hoši čtení, když se ozvaly v předsíni kroky a každý se obracel ke dveřím, kterými teď profesor vstoupil. V přívětivém jeho obličeji jakoby stálo zřetelně napsáno, že Jeník už nemá tatíčka. Byl bled a smuten. Na otázku Robínkovu — „Proč jsi mi odešel v noci, tati?" — ani neodpověděl.

Vzpomněl si znovu na otce, jenž před chvílí svoje děti na vždy opustil, a na okamžik přivinul hošíka vroucně k sobě a skryl tvář v jeho kučeravých vlasech.

Emil se dal do pláče a Fanouš přistoupil ke strýčkovi a položil hlavu na jeho rameno. V obličeji se mu zračil soucit i bol. Ostatní hoši seděli jako pěny, tak že bylo zcela zřetelně slyšeti, jak venku tiše listí padá. Robínek nevěděl určitě, co se vlastně stalo, ale hrozně ho hnětlo, když tatíček byl nad něčím zarmoucen, a proto mu opatrně narovnával sehnutou hlavu a řekl svým tenkým hláskem:

„Ale, tati, neplač, vždyť vidíš, že jsme byli všichni hodní, a měli jsme i bez tebe školu; hleď, Fanouš nás učil."

Pan Bér se pousmál, zdvihl hlavu a pravil tonem, při kterém hoši cítili, že je s nimi velmi spokojen: „Děkuji vám, drazí hoši. Potěšili jste mne svojí svědomitostí. Nikdy vám toho nezapomenu."

„Fanouš to navrhl a byl opravdu výtečným učitelem", volali někteří.

Mladý profesor byl teď v povznešené náladě. Pán sesadiv hošíka a objav synovce, pravil s přízvukem upřímné radosti: „Ulehčili jste mi, hoši, a mám teď ve vás neobmezenou důvěru. Ve městě mne dosud potřebují, a musím vás opět na několik hodin opustit Myslil jsem, že vás většinu pošlu domů, ale chcete-li tu zůstat a pracovat jako dnes, budu s vámi spokojen — a budu na vás hrd."

„Dobrá! Zůstaneme tu! Fanouš to taky umí!" křičely hlasy. Hoši byli rádi, že jim pan profesor důvěřuje.

„A kdy přijde mamička, kdy?" zeptal se

náhle Robínek, neboť dům bez mamičky byl mu světem bez slunce.

„Večer se vrátíme oba, ale tetička Markéta víc teď matky potřebuje nežli vy; a bude dobře, když ji na chvíli chudince půjčíte."

„Dobrá, tati, já půjčím, ale Tedouš už teď za ní pláče, bil tetičku Humlovou a moc pokoušel," řekl Robínek, jakoby na základě těchto okolností matka musila dříve přijít zpět.

„Kde je nejmladší malý muž?" ptal se pán.

„Dan ho nosí venku!"

„Teď je zticha," řekl Fanouš a ukázal prstem do zahrady, kdež uzřeli Dana vozit hošíka v dětském kočárku. Oba psi je obskakovali vesele štěkajíce.

„Nepůjdu za ním, darmo by se zas rozplakal, ale vyřiďte Danovi, že mu dítě dávám na starost. Vy starší už, doufám, na sebe dáte pozor. Fanouš vám poradí a Silas vám pomůže, kdybyste něčeho potřebovali. S bohem tedy až do večera!"

„Ale pověz nám ještě něco o strýčkovi," řekl Emil a zadržel profesora již u dveří.

„Churavěl pouze několik hodin a zemřel, jak žil, krásně a klidně. Bylo by hříchem, kdybychom pro něho příliš truchlili. Přišli jsme ještě v čas, a Dézinka s Jeníčkem mohli se ještě naposledy stuliti v jeho náručí. Usnul klidně na tetinčině rameni. Nemluvte už o tom, nemohu toho snésti, děti drahé!" — — — a pán rychle odešel.

Jan Brooke byl mu drahým bratrem a přítelem a nebylo, kdo by zaujal jeho místo.

Celý den bylo v Plumu velké ticho: maličtí si klidně hráli v dětském a ostatní měli dojem, jakoby náhle uprostřed týdne nastala neděle. Chodili z místa na místo, lezli do vrby, nebo zašli do stodoly. Krmili svá zvířata a prohlíželi, co se kde dalo, stále při tom hovoříce o strýci Janovi. Cítili, že někdo ušlechtilý, moudrý a poctivý je opustil a každou hodinu si tuto ztrátu lépe uvědomovali.

Ubohá paní Jožena byla celá umdlená a usoužená a potřebovala útěchy. Její první slova, když večer se vracela, byla: „Kde je maličký?"

„Tu je on!" ozvalo se od podlahy, a Dan už jí hošíka podával.

Když ho k sobě přivinula, žvatlal: „Dána ho nosil a „on" byl celý den hodný".

Paní se ohlédla, aby pečlivé chůvě poděkovala, ale Dan v tom okamžiku už zase odháněl hochy, kteří se postavili do předsíně, aby ji uvítali.

„Sypte se, sypte, kluci, neobtěžujte ji! Teď vás věru nepotřebuje!"

„Ne, ne, jen jich nech, všecky vás potřebuji, hoši drazí! Vždyť jsem vás celý den zanedbávala!" A paní podávala všem ruku, a oni ji všichni doprovodili až do pokoje.

Mnoho nemluvili, spíše pohledy a neobratnými posuňky vyjadřovali, že jsou zarmouceni a že by rádi pomohli.

„Tak jsem dnes unavena, že si tuhle lehnu a pomazlím se s Tedouškem; ať mi někdo z vás přinese šálek čaje, ano?"

Paní se nutila k veselosti, aby děti nezarmoutila. Hoši běželi dolů do jídelny jako velká voda a byli by jistě spustošili celý stůl, kdyby se profesor nebyl ozval. Konečně rozhodnuto, že někteří doběhnou do kuchyně pro čaj a jiní že ho donesou nahoru paní.

Čtyři nejbližší požadovali tu poctu pro sebe, a tak Fanouš nesl konvici, Emil chléb, Robínek mléko a Tedoušek prý ponese „tukl". Cukřenka však byla o několik kousků lehčí, nežli se dostala nahoru!

Mnohé ženy byly by ani za nic nechtěly mít hochy kol sebe, jsouce unaveny. Byly by se rozčilovaly nad tím, že hoši břinkali lžícemi a do všeho vráželi samým spěchem, aby co nejvíce pomohli. Ale paní Jožena byla velmi něžného srdce, a vzpomněla si, že mnohý z jejích chovanců byl sirotkem. V tomto okamžiku znovu si uvědomila význam a tíži jejich ztráty, proto že byla sama velice zarmoucena.

A soucit chlapců byl jí dobrým lékem. Líp ji občerstvil nežli tlustě namazaný kus chleba, který jí ukrojili.

Emil, nastávající námořník, šeptal jí do ucha: „No, vzmuž se, teto, přišla na tě velká vichřice a moře je vysoké, ale — však to přece nějak přeplaveme!"

A prostá tato slova vzpružila paní více, nežli čaj, který jí přinesli.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 29. listopadu 1912. Číslo 48.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

JAN ROKYTA:

ZE „ZPĚVŮ BALKÁNSKÝCH". PERUŠTICE.

(Z bulharského povstání r. 1876.)

V Peruštici kostel s křížem dvojitým,
že zde stánek bůh má pravoslavný —
mlčky hledí k mučeným a ubitým,
v hrůze válečné sní sen svůj dávný.

Vůkol volání: Hoj, do chrámu se spas,
živ kdo's ještě v bědné Peruštici —
ochrání nás patron, svatý Anastas,
zaštítí nás bůh, teď trestající!

A již dav se zatarasil v kostele,
starci, muži, ženy, dívky, děti —
duní rány z děl a pušek z ocele,
s koulí každé chvíle zmar sem vletí.

Dva dni hrozné a dvě noci hroznější
střelba zní a nešťastníci úpí —
v chrámě živých sbor je stále skrovnější,
mrtvých stoh se stále výše kupí.

Třetí jitro vstává, marně prosí dav:
Pane, ať se chrám Tvůj na nás sřítí,
smrt svou na nás pošli, nepřátel nás zbav! . . .
Venku u zdí chrámu požár svítí.

Venku bašibozuk divý zvedá řev
nad planoucích hranic září rudou:
Hoj, co tam je žen a co tam sličných děv,
všecky sladkou kořistí nám budou!

Vnitřek chrámu v peklo mění hranic žár —
větší peklo v duších, nežli to je.
Spase Gineve, čas sáhnout pro handžár,
zabít ženu svou a děti svoje!

Bratře, než je pozdě, rychle vytas nůž,
sestra z ruky tvojí smrti žádá!
Milý, ještě jednou obejmi mne úž —
v náručí tvém umřela bych ráda! . . .

Oběť dokonána . . . V chrám se kouří krev,
na dlažbě je mrtvých měkké lože . . .
Ginev ještě v smrti volá v pustý řev:
Ty nás pomsti, pravoslavný bože! . . .

*

BALKÁNSKÁ SETBA.

Jarní vánek dýchl v pláně,
zlaté zrní na Balkáně
vyklíčilo v osení —
mnil's, že kraje zpustošené,
krví předků nasycené
v žírné lány promění.

Ale přišel škůdce cizí,
zasil mezi zrno ryzí
plno sváru koukole;
rostlo neblahé to býlí,
dobré setbě bralo síly —
žalný pohled na pole!

Vzrostlo-li co, jiný sklízel,
hospodářům trud a svízel
kynul v zemském údolí —
a ještě se denně chvěli,
by je cizí škůdce smělý
nepřipravil o roli.

Viděli jej obcházeti
zase, nežli přišlo setí,
s chtivým zrakem za mezí —
v očích, které divně svítí
jako blesky v hromobití,
dobrého nic nevězí.

Přece něco prospěšného
z toho zraku zlověstného
hospodářům zasvitlo:
v blescích jeho uviděli,
komu kvítí, jež je dělí,
užitek by poskytlo.

A když přišel, by jim škodil,
černé zrno k zlatým hodil —

sousedé mu vyšli vstříc:
Zvolna, brachu, v tom je bída,
že teď tvoje spády hlídá
čtvero párů zřítelnic!

Čtvero párů statných paží
společně se vynasnaží
zlatou setbu uhájit —
víme nyní, co nás spasí,
bychom mohli zlaté klasy
za svou práci také žít!

Čtyři páry bdělých očí
uzří, k Balkánu když zbočí
cizí krok a cizí lest —
ukáží, kam sílu pnouti,
na čí hřbet má dopadnouti
čtverých paží tvrdá pěst!

—o—

K. ORTOV:

BÍLÁ VÍLA.

(Tetě Žandulce.)

Poesie železničních vozů jak je zvláštní, jak zajímava! Pravý kaleidoskop lidských nálad od ohně růží ve svatební kytici po truchlou barvu smutku. Čeho bývá tak v životě našem svědkem prosté oddělení železniční!

Vzpomínám, vzpomínám ....

Přeplněné vozy vánočních vlaku unášejících studentskou drobotinu domů v horský kraj, jak jásaly výskotem i plesem do mrazného vzduchu, jako když hnízdo v májovém loubí se probudí, pozdravujíc prvý zásvit mladého rána. Kdož by zapomněl blaha, jež se mu dětskou duší tehdy rozlévalo?

A později ....

Smutný večer sobotní v únoru na konci masopustu: Hučel vlak zasněženým krajem. Kudy jsme jeli, samý ples, samá zábava, všudy světla, všudy záře — i kdesi na nádraží v restauraci vířil kvapík — a já se vracel s pohřbu otcova ... A jindy zase divoce krajem letící rychlík vídeňský plížil se mi přímo hlemýžděm, když jsem nemohl dočekati se okamžiku, až uzřím černé oči, od nichž jsem tolik doufal pro život. A týž vlak později, jak mne rozčiloval, jak tísnil cestou k místu, kde v nevlídném ústavě kdosi drahý statečně se díval do očí Parce, snažící se položiti mez mezi tímto žitím a záhrobím.

Ach, kolik rozmanitých osudů lidských pojí taký vlak v jedinou skoro chvíli ke společnému místu! Mnohý prostický obrázek vryje se v duši na léta — někdy na vždy. Tu sličné, elegantní dívky — z vyšší úřednické rodiny — jedou pro smutek na pohřeb otcův. Jaká as budoucnost čeká ty ubledlé, bolem zničené krásky? Tam mladý párek s kyticí z orchidejí blaženě kráčí nejisté budoucnosti vstříc. Zde lékař — spěchá k nemocnému, tu inspekční úředník, eskorta četnická, doprava choromyslného a t. d. Celý ten koloběh života s jasem i stíny promítá se v letících kobkách vagonů za krátkou dobu ...

Železniční poesii naučil mne milovat Neruda svými Trhany. Od pohraničních hvozdů za ranního šera unáší ho vlak ve společnosti inženýrově, kde slyší o osudech Komárkových i celé kolonie. Letí právě mimo jeho domek strážní. V osvětlené jizbě sklání se nad dětskou rakvičku žena jeho zatím, co on snad s pukajícím srdcem stojí dle předpisu na svém místě. Všední úkon povinnosti — zlomené srdce nad zašlým štěstím ve strážném domku.

Než jiný ještě železniční obrázek má Neruda. Kdo by neznal tklivé scény na hranicích vlasti? Vystěhovalci, kteří se po létech vraceli domů z ciziny, dali si ohlásiti zřízencem okamžik, kdy jeli přes hraniční čáru a tu s pohnutím nelíčeným projevují svou vroucí lásku k zemi, v níž spatřili světlo světa. Posvátný to přímo okamžik a ve všedním životě železničním vzácný výjev.

Také Nerudův žák a dědic J. S. Machar vybral si obrázek z ovzduší železničního. Je to báseň Z vlaku ve sbírce „Zde by měly kvést růže". Dojista každému čtenáři utkví v paměti vřelým projevem nadlidské, vše odpouštějící lásky mateřské, pokladu nad jiné dražšího, lásky, které ani zdi žalářní nekladou meze, nejsou překážkou.

I Vrchlický má motivek v Povídkách ironických a satirických. Stařeček farář setkává se ve vlaku s jedovatou utrhačnou stařenou, která všeliké neštěstí jemu blízkých duší s líčeným soucitem probírá, jízlivě, nešetrně! Ach co tu jen různých obrázků obráží se v duši cestujícího pozorovatele s bystrým okem a se srdcem na pravém místě! Co tu cenných zajímavých látek k básni, povídce, románu? Zapadnou v duši tak, že jich ani příval dojmů denního života nevyhladí, nevyhubí. Přijde-li jich chvilka, vynoří se znovu na povrch vědomí, jako když z jara na nívě kvítek se rozvije, jako když na sádku sedmihlásek se ozve.

I mně taký obrázek nechce, nechce s mysli ..

•

Podzimní den mírný, usměvavý chýlil se nad krajinou. Konal jsem úřední cestu až téměř na samé hranice. Pracoval jsem za jízdy, ježto kraj až po vzdálené krajské město — miniaturní metropoli — nebyl valného vzhledu. Tam přistoupili dva cestující elegantního zevnějšku, z nichž jeden opatřen torbou, jaké užívají lékaři. Byl jsem rád jejich příchodu. S prací byl jsem hotov. Také ráz kraje se naprosto změnil. Společnost byla zcela příjemná. Oba cizinci, patrně starší přátelé, jež vlak náhodou na chvíli svedl, bavili se živě způsobem uhlazeným. Starší z nich, dle hovoru soudě, byl vyšší úředník z ministerstva železnic, mladší patrně hledaný lékař z miniaturní metropole a jel asi na konsultaci. Náhle oba přistoupili ke mně a lékař požádav za dovolení vychýlil se s okna, u něhož jsem seděl. Minuli jsme malou stanici s městečkem a jeli jsme rozkošnou krajinou pohorskou, domovinou řek, lučin a hvozdů, jejichž zeleň oživoval místy rudý a zlatý háv podzimu. Vlak hučel rozsáhlou oborou.

Tu náhle lékař prudce počal kývat šátkem. Vyhlédl jsem. Před malým loveckým zámkem bujně révou obrostlým hrálo si několik bíle oděných dětí, jež vesele kynuly vlaku. V otevřeném přízemním okně jak bílý květ lilie v bohaté zeleni kmitla se štíhlá bruneta v bílé robě. Poznala asi lékaře — chtěla patrně opětovati pozdrav, ale vlak spěl rychle dále.

Líbezný obrázek! Vlahé štěstí idylly dýchalo z něho.

Ta skupina běloučké drobotiny s rozkošnou dámou v okně — patrně maminkou — v záři odpoledního slunce podzimního působila tak milým dojmem.

— Ach, toť pohádka — podotkl úředník téměř nadšeně — ani bílá víla neschází.

— Pravda, — přisvědčoval živě lékař. — Ta bílá víla vykouzlila zde pěknou pohádku. Je tvůrcem libého ráje toho.

— Věříš ještě v pohádky na světě? — tázal se úředník.

— Zde jsem se o ní přesvědčil. Jsem léta ordinariem v zámečku u lesmistra Majera. Má stará vášeň k pušce učinila mne zde loveckým druhem a domácím přítelem. Patřím k rodině. Majera znáš —?

— Syna presidentova z —?

— Ano. A ta bílá víla jest jeho sestra Hana. „Zlatá teta Hana", jak jí obecně říkáme.

— Hana? Ozdoba společnosti N—ské, královna našich plesů?

— Ujala se osiřelé rodiny bratrovy — a spoušť všedního života změnila v ráj. Znám rodinu po léta a my lékaři máme nadbytek příležitosti prohlédnouti rodinu náležitě. Věř, divy zde vykonala něžná ruka její.

— Matky nenahradí nikdo, — poznamenal nedůvěřivě přítel.

— Jsou však duše tak silné, že dokáží i to, ne-li více. A k těm patří i bílá víla této pohádky.

— Ta hrdá, nepřístupná kráska? — divil se druh.

— Hrdá, ale obětovná a šlechetná do krajnosti. Živý doklad přísloví: Silnější jak smrt je milování.

Lékař se rozohňoval. Vypravoval o životním díle lásky ušlechtilé „tety Hany". Forma jeho byla vytříbená, ton vřelý, přesvědčivý. Nadšení jeho patrně prýštilo z věcné znalosti a opíralo se o kritické hledisko. Mile plynula jízda v sympatické společnosti.

*

Líbezný obrázek z lesního zátiší utkvěl mi v mysli. Dávno již opustil úředník vlak na stanici známého výletního místa, kde měl villu, a lékaře unášel elegantní šlechtický povoz od malé zastávky tryskem dlouhou alejí lípovou. Již vůkol zvolna mlhy vystupovaly z lučin s ohníčky pasáků, krvavý západ vroubil temný obzor pohorských hvozdů — a mne dosud poutala slova lékařova. Měl lékař pravdu?

Bílá víla z milé pohádky vznášela se mi před očima. Hledal jsem k ní pendant ze skutečného života, přemýšleje o vznešeném díle velké lásky, která se dovede zapřít, aby jiným kouzlila pohádky nadpozemské spanilosti.

Ne, lékař nepřepínal. Existují bílé víly. Jsou takové „tety Hany" v životě skutečném. Jsou opravdu takové bytosti, jež, byť od života málo přijaly, přece dovedou pro jiné tolik obětovati. Dobudou si štěstí, budujíce mu oltáře v srdcích jiných. Šťastné věru rodiny, jež mají takové „tety Hany". Neví se skoro ani o nich, tu a tam dopis neb lístek od nich dojde, ale jak osud na některého člena rodiny trochu jen drsněji dolehne: na prahu jeho stane ušlechtilá ta bytost, a všem jakoby šelestily perutě anděla strážce, jakoby zazářily jasné paprsky zlatého slunce a ve stísněných duších svitá, svitá dobrá naděje. Věru jako kouzelný vliv bílé víly. Znám to, znám z vlastní zkušenosti . . .

*

Neštěstí nechodívá samo. Vidím to tak jasně, jakoby včera bylo. V pokoji stonal těžkou infekční chorobou malý osmiletý hošík jiskrných očí. A vedle v sousedním pokoji zachvácen náhle otec jeho prudkou, zákeřnou nemocí. Zle bylo rodině. Hrozilo býti hůře. Nebylo skoro naděje u otce . . . Stařičká babička i pečlivá matka dlely stále u lože na smrt nemocného, který měl krok do záhrobí, ale dlouhou, předalekou cestu zpět mezi zdravé, práce schopné lidi. A přece práce jeho bylo potřebí na léta, na léta. Po těžkých kritických chvílích otec vzpomněl malého svého trpitele.

„Je to dítě hodné, tak samo tam neustále a nezapláče. Jdi k němu, maminko, na chvíli." Tak mluvil otec s napětím všech sil.

„Vždyť jest u něho „teta Hana", uklouzlo matce ze rtů.

„Teta Hana?" podivil se nemocný, „a proč nepřijde sem, ke mně?" (Dokončení.)

—o—

ZA TEREZOU NOVÁKOVOU.

„Už je opuštěna a smutně prázdna ta prosečská chalupa poblíž evangelického chrámu. Zmizela z ní ta dobrá paní, už ji nikdy nepřivezou z rychmburského nádražíčka. Šla za ubohým Ferencem, Fr. Jandlem, školským pomocníkem v Rychnově, jenž býval v Proseči prostředníkem mezi ní a zbožňovaným R. Wagnerem, hrávaje jeho velebné básně . . ."

„Nepůjde již nikdy ta dobrá paní horskými, totenovými lukami k Františkám; Hlučál nad Březinami, vrhaje se přes balvany a tříšť, ve svou vzpomínku na ztroskotání Drašarovo pojme i paměť té, která stávala zádumčivě nad jeho vlnami, a opět bude zpívati píseň zoufalou a opojivou zároveň o bouřném životě a časném zániku, o přírodě a věčnosti, o těžké cestě překážkami, než nadejde ústí v rozplynutí a míru. Mohutné lesy nad Březinami hučí touto chvílí poslední Miserere nad svou milenkou."

Čtu zas tyto věty ze vzpomínky Jar. Novotného na Ter. Novákovou v Osvětě Lidu. Jsem dosud dojat smrtí této paní jako v den, kdy přišla zpráva o jejím skonu. V ten právě čas jsem na ni dosti vzpomínal. Rovnal jsem tehdy lidopisný materiál sebraný před lety na

Litomyšlsku, když přišla ta smutná zvěst. — Kolem r. 1890 T. Nováková, choť profesora v Litomyšli, bývala na letním bytě v Budislavi. Jako mladý učitel v blízkém okolí sledoval jsem se zájmem, jak sbírala památky lidového umění, kroje, nádobí, nářadí, všímala si staveb, života i mluvy lidové. Přála si mne poznati, poněvadž lovili jsme oba v jednom revíru.

Po letech — kdy už nežil jsem na Litomyšlsku — četl jsem jejího Jana Jílka. Jak krásný, umělecký obraz života na Litomyšlsku! Je-li to ona T. Nováková, jejíž sentimentální obrázky jsem kdysi četl? Kdo by byl tušil, co vyroste z její sběratelské práce. Pěkně bylo řečeno v Času, že vývoj T. Novákové byl stejně krásný jako podivuhodný.

A četl jsem dále jejího Jiřího Šmatlána, Libru, Děti čistého živého, Drašara. Dalších děl, jak jsem se na ně těšil, čísti už nebudu... Jak věrně a pravdivě zobrazen je v pracích T. Novákové lid, jeho duše na Litomyšlsku, ví nejlépe, kdo mezi lidem tam žil a jeho si všímal. Čtu-li některý z obrazů Novákové, zdá se mi, že dosud jsem v tom kraji. Některé osoby, jež líčí, znal jsem i osobně.

Říkává se: Šťastný Ještěd, že našel Karolinu Světlou. Možno říci větším právem: Šťastné Litomyšlsko a Poličsko, že našly Terezu Novákovou.

A přece tu rozdíl. Světlá, česká Marlittová, psala romantické, nedosti životné historie, Nováková obrazy plastické, plné kypícího života. Ještěd Karoliny Světlé bude do budoucnosti blednout, Litomyšlsko Terezy Novákové bude žít.

Ano: tím krajem Tereza Nováková souvisí s národem. K. H.

— o —

FELIX VONDRUŠKA:

VĚZEŇ.

— — však pochopíš-li, nejjasnější pane,
udivení mé, když mezi piastry
jsem spatřil bílý kvítek?
Dech jara, který skulinou v mou kobku vane,
ze zahrad vzdálených a z pukajících snítek,
zde vykouzlil jej z černé, sklepní země.
Ach, tenkrát tisíc nadějí se zdvihlo ve mně,
jak s novou láskou nové toužení,
i nová radost zasvitla v mém duchu,
a světlem tím tma spadla se dnův soužení.
Můj dobrý pane, mocný, nejmocnější!
Té velké ruky stín, jež řídí rojů hvězdných chod,
ať chrání tě, a jasnou královnu i nejjasnější rod,
jen tebe prosím, na kolenou tebe žádám:
mému kvítku dopřej trochu vzduchu!

. . .

Tak moje láska!
Byla jemná, drobná, křehounká
a churavěla. Tím víc já miloval ji...
Lež ruměnce na bledém jejím líčku
mně mozek rozpitvaly
a zoufalství mně srdce drásalo.
Tušil jsem, ba posléz věděl již,
že tato láska nikdy neuzrá,
tak byla útlá, smutná, přepadlá.
Snad právě pro tu nemožnost,
kdy okusiti vytoužený plod,
já miloval ji, laskal,
jak matka dítě na smrt nemocné.
A všecko marně. Hynula a chřadla...
Lékař radil klid a jiný vzduch.
I vycházela večer na kopec,
jenž nad městem své témě vytyčil,
a svoje krásné zraky gazelí
upřela k obzoru,
kam slunce skládalo svůj zlatý štít.
Tak stávala tu bledá, ubohá,
s průsvitnou tváří, dalekýma očima,
v jichž studánkách se zračil nebes mír,
co zatím já jsem šílel bolestí,
líbaje jí ruku vyhublou...
A kolem nás šli lstiví proroci,
s úsměvem divným na rtech zkřivených
a lysou hlavou vážně kývali.

— o —

MLUVENÁ KNIHOVNA.

František Vymazal píše svému nakladateli: „Přál bych si nějaké knihovny, která by slula Mluvená knihovna nebo Knihy, které mluví. Toho posud nebylo ani v Americe. Povím to zkrátka: Koupíte slavnou knihu, čtete a rozumíte sem tam něco nebo nic. Píše se totiž čím dál, tím hůř... Ale máte-li před sebou autora nebo rozumného čtenáře té knihy, a řeknete-li mu: „Prosím, řekněte mně zkrátka a zřetelně, co jste napsal anebo četl", co vám tito řeknou, tomu jistě porozumíte. A to je kniha, která mluví. Göschen vydal fůru svazků, ale žádný z nich nemluví. V knihách, které mluví, má velké místo dialog. Vezměme třeba husitskou dobu. Po páté třídě četl jsem celé ferie oba svazky Palackého o husitských válkách dvakrát po sobě a nevěděl jsem přece nic. Lépe bude dát někomu, kdo tu dobu zná, otázky, o kterých v knihách nebývá řeči. Položím sem několik otázek a bude mě velice těšit, když na ně někdo zkrátka, třemi čtyřmi řádky, odpoví. Toto je věc důležitá, neboť může být vzorem.

•

1. Jak dlouho trvaly husitské války a co z nich měli Češi? Čeho chtěli dosáhnout?

2. Čím se lišila jejich nauka od římské a čím od protestantské? Byli Bratři husité?

3. Proč Jiří Bratry pronásledoval, když byl husita?

4. Čím to, že si Češi mohli volit sami krále (Jiřího)?

5. Byl by se nechal Hus upálit, kdyby byl měl svou nauku z Wiklifa a ne ze sebe?

6. Světový názor Husův a husitův?

7. Jak vypadaly Čechy a Morava po těchto válkách?

8. Čím to, že Hus psal pro nás srozumitelně, kdežto Štítný, jeho bezmála vrstevník, je nám téměř nesrozumitelný?

9. Čemu učil Chelčický?

10. Rozuměl tehdy někdo písmu svatému?

11. Proč obléhal Žižka Prahu?

12. Proč právě šlechta zahubila husity (u Lipan)?

13. Jak smýšlí o husitství nynější šlechta?

14. Husitské hnutí je prý vrchol českých dějin. Co o tom soudíte?

15. Kolik vítězství a kolik porážek odnesli husité? Co hledali až u Baltu?

16. Kde vzal koncil právo upalovat kacíře? Proč neupaluje nyní?

17. A kdyby nebylo bývalo těchto válek, jaký běh by byly vzaly naše dějiny?

18. Jak veliká byla asi husitská vojska? A jací byli jejich protivníci?

19. Nezrušili husité nikdy slova?

20. Francouzská revoluce a husitské války.

21. Husitské války a německá reformace.

22. Popište Husa podle podobizny jeho chované v Herrnhutě (je reprodukována v angl. spisu o Husovi). Obyčejné jeho podobizny jsou švindl.

23. Co soudila tehdejší Evropa o tomto hnutí?

24. Víme o této době dost, abychom ji mohli dobře posoudit?

25. Jak si představuje tuto dobu neučený Čech?

A snad ještě něco. Kdo by uměl rozumně a pokud možná pravdivě odpovědět na tyto otázky, věděl by víc než snad Palacký. Snad za měsíc mně někdo pošle krátké odpovědi k mým otázkám. Otázky rozumné anebo i všetečné jsou lepší než výklady. Otázky takové by umlčely téměř všecky filosofy. Každý plká, co ví nebo neví, ale zeptej se ho, a blábolí. Zkusil jsem to. — — —

•

Uveřejňujeme tyto otázky spisovatele našeho jako vždy samorostlého a svérázného. Chtěl-li by někdo tazateli odpovídat přímo, stačí mu adresa: František Vymazal v Brně; chtěl-li by někdo odpovídat v Besedách Času, dáme mu místo.

—=o —

DROBNOSTI.

Sigmund Kolisch

pocházel z Koryčan. Z mladších lidí málokdo jméno to zná. Sigmund K. studoval ve Vídni práva a psal před rokem 1848 do různých časopisů vídeňských básně, povídky a zvláště divadelní kritiky. V roku 1848 súčastnil se čile revoluce, vstoupil ve Vídni jako gardista do akademické legie a stal se spoluredaktorem časopisu politického Der Radikale, kamž psal úvodní revoluční články. Byl i členem výboru demokratického klubu. Jako člen akademické legie účastnil se pouličního boje, a když pak po dobytí Vídně Windischgrätzem redaktor a vydavatel časopisu Der Radikale dr. Becher byl k smrti odsouzen a zastřelen, Kolisch unikl z Vídně a byl stíhán zatykačem. Kolisch usadil se v Paříži a psal do francouzských a německých listů. V r. 1867 byl mu povolen návrat, v témž roku oženil se zde se svou neteří a žil jako žurnalista a spisovatel ve Vídni; zemřel 1886. Sepsal mezi jinými též román Ludwig Kossuth und Clemens Metternich, plný Košutových výroků. Tento román přeložen byl do češtiny Jak. Arbesem a vydán u dra Bačkovského. Košutovy výroky jako aforismy putovaly světem (také českými novinami) a málokdo věděl, že to nejsou výroky historické, nýbrž románové fantasie Kolischovy. Každou chvíli ještě kmitnou se novinami. Zpomínka na Kolische vybavila nám příležitost, že 14. listopadu zemřela v Hodoníně na Moravě vdova po Kolischovi Sofie. Profesor německé reálky v Hodoníně dr. Oskar Donath napsal stať o životě a působení Kolischově.

I na školní čítanku

již došlo. Před lety školní rada Ant. Vorel na Moravě propagoval v časopise Komenském myšlenku, aby se z obecných škol odstranila čítanka a nahradila volnými listy. Čítanka se stává dětem nudnou a nemůže hovět všem potřebám, které se od ní očekávají. Volné listy by se stále obnovovaly a přinášely by tak nejčasovější obsah. Po 18—20 letech německé učitelstvo obnovilo otázku. Jsou zastánci čítanky — ač už v menšině —, kteří by rádi čítanku povznesli na jediný codex moudrosti po všecku dobu školní od 2—8 let a ještě aby dána byla žákům na cestu ze školy jakožto památka na krásná léta školního odříkávání. Odpůrci čítanky však praví, že forma čítanková se přežila. Předně že se opotřebuje tuze rychle a sevšední dětem. Látka sevšední žákům i učiteli, po mnoho let se pořád opakují jedny výklady a žáci už je napřed znají. Sevšednění jde tak daleko, že čítanka stane se dětem odpornou. Podruhé, že obsah čítanek bývá složen z prací povrchních, ad hoc skládaných, často nezáživných a že bývá střižen podle vkusu vládnoucí strany zpátečnické. Tento druhý důvod nepokládám za rozhodný. Jestliže by o látce Volných listů nebo jakékoli jiné formy slovesné, jež nahradí čítanky, rozhodovali titéž činitelé, budou i v nich články neduživé, daleké poesie a vkusu, a titéž činitelé vtisknou jim ráz konservativní a třeba zpátečnický. Významný je důvod prvý. Život se valí kolem školy, nové události (na př. nynější balkánská válka) dorážejí k sluchu mládeže; umění básnické, hudba, výtvarnictví vábí děti (aspoň v městech), a čítanka zkameněla na duchu 20 i 30 let starém. Časopisy pro mládež, střídající obsah každým novým sešitem, byly by jistě vábnější.

—=o —

DĚTSKÝ KOUTEK.

Malí muži.

Z angličtiny přeložila M. Nekvindová-Nešporová.

(Pokračování.)

Když se najedli, přišla druhá deputace: Dan si vzal Tedouška. „Nechte mi ho uspat, matičko, vy jste dnes už moc unavena," prosil. „Půjdeš s Danem, drahoušku, půjdeš?" ptala se paní, neboť Tedouš byl velkým pánem v domě a nerad měnil pořádky.

„se ví, že jo, mami!" a drobek zavěsil se hochovi na šíji.

„Já bych také tolik rád něco udělal," řekl Nat, — a jakoby trochu záviděl Fanoušovi, že smí odhrnovat tetě vlasy s čela.

„Ale vždyť můžeš, Nate! Jdi si pro housle a zahrej mi některé písně z těch pěkných od strýčka Lorence. Trochu hudby mne dnes nejlíp uklidní."

V okamžiku tu byl Nat i s houslemi a usednuv přede dveřmi panina pokoje, hrál jako málokdy hrával: s citem a výrazem, prsty pak jakoby samy mu pracovaly. Ostatní seděli na schodech, a dávali pozor, aby žádná návštěva nerušila klidu a ticha v domě.

Fanouš seděl u tety a paní hlídána a střežena svými malými muži, mohla si konečně trochu odpočinout.

Potom následovaly dva klidné dni, a když nadešel třetí, vstoupil do třídy profesor Bér s dopisem v ruce. „Chci vám něco přečíst, milí hoši. Když se okolo něho shlukli, počal: „Drahý švakře! Právě jsem se dověděla, že nemáš v úmyslu přivésti na pohřeb svoje hochy. Prosím, přiveď je! Bude mi potěšením — a hlavně též Jeník bude rád, když v této vážné chvíli uvidí tváře svých přátel okolo sebe. Chci též, aby hoši slyšeli, jak náš drahý otec promluví o mém Janovi. Vím, že to hochům prospěje. Kdyby chtěli zazpívati některou starou kostelní píseň z těch, kterým je naučils, slyšela bych je raději, než jakoukoliv jinou hudbu. Zeptej se jich, chtí-li přijít a zazpívat, že je srdečně zvu. Markéta".—

„Nuže, hoši, chcete?" zeptal se pán vida, jak tiše a dojati kol něho stojí.

„Ano, pane", řekli všichni jako jedněmi ústy. O hodinu později odcházeli již s Fanoušem, aby se súčastnili úplně jednoduchého pohřbu Jeníkova otce.

Domeček, ve kterém Brookovi bydlili, vyhlížel stále tak čistě a vesele jako tenkrát, když teta Markéta vstoupila do něho poprvé, jako nevěsta. Tenkráte však bylo léto a všude kvetlo plno růží! Dnes byl podzim a suché listí šustilo pod nohama. Nevěsta jest vdovou. Leč na obličeji rozhoštěn je týž klid a mír. Upokojila se a uklidnila, tak že ti, kdož přišli ji potěšit, doznali sami útěchy, které nabýváme v přítomnosti nábožensky hluboce založených lidí.

„Ó, Markéto, jak jenom můžeš být tak klidná?" šeptala paní Jožena. Paní vítala hosty a to s úsměvem, jenž nebyl sic veselý, přece však její tvář rozjasňoval.

„Drahá Joženko" odvětila, „láska, které jsem okoušela celých deset let, podpírá mne dosud. Neumřela a já v ní mám stále svého Jana."

Klidný obličej potvrzoval slova vdovina a paní Jožena uvěřila, že její sestra nalezla ve vzpomínkách na lásku zvěčnělého útěchu. Děkovala Bohu, který dal takový dar lidem a učinil, že „láska nikdy nevypadá!" Bylo zde celé příbuzenstvo: dědeček, babička, teta Růža, starý pan Lorenc, strýček Theodor i Bérovic se všemi svými chovanci.

Nikdo by byl neuvěřil, že Jan Brooke ve svém tichém a klidném životě měl tolik přátel. Dnes zdálo se, jakoby ze země vyrostli: mladí, staří, bohatí i chudí, malí i velicí. Jeho vliv všude se uplatňoval, každý se upamatovával na dobré jeho vlastnosti; a jak mnoho dobrodiní činil otec Jeníkův v skrytě, teprve nyní se ukázalo.

Shromáždění kol rakve jeho dávalo nejlepší svědectví, jaký muž to umřel: stáli zde bohatí mužové, jimž léta věrně sloužil, chudé ženy, kterým přilepšoval na památku své zemřelé matky, žena jeho, kterou tak obsypal štěstím, že ani smrt nedovedla vyrvat jí sladké vzpomínky na jeho lásku. Stáli tu bratři a sestry, v jejichž srdcích památka jeho žila na věky, synáček a dceruška, kteří již cítili, jakou ztrátou jest pro ně silné rámě a laskavý hlas drahého otce.

Hoši z Plumfieldu sdíleli srdečně zármutek soudruhův, a chvílemi hlasitě vzlykali. Větší z nich pohlíželi vážně před sebe a jistě že to, co se dělo, zůstane jim trvalou vzpomínkou. Pohřební řeč nebyla dlouhá, vždyť již tenkráte před desíti lety při svatbě třásl se hlas starého duchovního a dnes sotva že mohl tak, jak by byl chtěl, osvítiti zásluhy a krásné osobní vlastnosti milovaného zetě.

Když doznělo poslední „amen", nastalo hluboké ticho, přerušované pouze broukáním malinké Joženky, kterou pod dozorem chůviným nechali v hořejší světničce. Ale již se na pokyn pana Béra ozval pěkně secvičený zpěv. Vážná melodie nesla se zahradou a všichni přítomní dojati vpadli a zpívali z celé duše. A ovdovělá paní cítila, že udělala dobře, když hochy pozvala na pohřeb. Bylo jí útěchou, že poslední ukolébavka jejího Jana zpívána byla mladými hlasy, které tak rád slýchával.

V obličejích hochů postřehla, že památka na něho bude u nich žít a že jim život jeho bude příkladem na další životní dráze.

Dézinka ukryla jí tvář do klína a Jeník

držel za ruku. Každou chvíli na ni upřel oči, které se tolik podobaly očím zesnulého, jakoby chtěl říci: „Jen se, maminko, nestarej, však já jsem u tebe."

Všichni okolostojící byli drahými přáteli, na které se mohla spolehnout, neboť ji milovali. A tak se paní Markéta odevzdala klidně a tiše do svého osudu, cítíc, že nejlepším lékem jí bude, když svoje žití zasvětí dobru jiných, jako činil zvěčnělý její manžel.

Toho večera, když Plumfieldští hoši seděli jak obyčejně na schodech, a měsíc jim svítil na hlavy, přetřásali — samozřejmě — všechny události pohřebního dne. Emil jim skočil do řeči:

„Víte, já vždy říkám: strýček Bedřich je nejučenější, strýček Lorenc nejhezčí, ale strýc Jan byl nejlepší. Já ho aspoň měl radši než kohokoliv jiného."

„A já též", přisvědčil Fanouš.

„Slyšeli jste, co potom řekli páni dědečkovi? Nu, já bych byl věru rád, kdyby se o mně po smrti tak mluvilo."

Fanouš si v tom okamžiku uvědomil, že si vlastně strýce Jana dosti nevážil.

„A co říkali?" ptal se Jakub, který byl velmi dojat událostmi dnešního dne.

„Společník pana Lorence pravil, že pan Brooke byl až přepjatě svědomitým obchodníkem, že byl velmi vzdělaný a nikdy nezasloužil ani nejmenší výtky. Jiný pán vyjádřil se, že nelze zlatem vyvážit poctivost a věrnost, se kterou mu pan Brooke sloužil."

Ale dědeček prý vypravoval nejkrásnější povídku: „Pan Brooke měl kdysi místo v obchodě u kupce, jenž šidil a chtěl, aby mu četní při tom pomáhal. Ale strýc odepřel, ač mu pán nabízel odměnou velkou sumu peněz. „Vy se nikdy ničeho v obchodě nedoděláte s tak přísnými zásadami," řekl posléze rozhněván. Ale strýc mu odvětil: „Já se bez přísných zásad poctivosti ani nepokouším o výdělek," a hned odešel hledati si nové místo. Našel je, ale skromnější a s namahavější prací."

„Sláva mu!" volali hoši, neboť dnes líp než kdy jindy dovedli ocenit poctivost zesnulého.

„A byl bohatý?" ptá se Jakub.

„Ne."

„A udělal někdy něco takového, že každý o něm mluvil?"

„Ne."

„On byl pouze dobrý člověk, že?"

„Pouze dobrý," řekl Fanouš, a najednou se mu zdálo, že strýc Jan měl opravdu udělati raději něco, o čem by lidé dlouho mluvili, neboť bylo zcela jasno, že Jakub byl poněkud zklamán.

„Ano, hoši, strýček Brooke byl pouze dobrý člověk," doplnil náhle pan Bér, který zaslechl posledních několik slov, a domyslil se, co se děje v duších hochů.

„Budu vám vypravovati o Janu Brookovi, abyste poznali, proč si ho lidé tak vysoce váží a proč si vyvolil býti raději „pouze dobrým člověkem" nežli bohatým a slavným. Ve všech věcech konával svoji povinnost, ale konal ji tak radostně, a věrně, že následkem toho byl obrazem trpělivosti a statečnosti po celý život, ač z počátku bylo mu zápasiti s chudobou a opuštěností. Byl také hodným synem, a z lásky k matce zřekl se raději vlastních plánů, aby mohl déle při ní žít. Byl dobrým přítelem a strýce Lorence naučil, když byl jeho vychovatelem, mnohem více nežli pouhé latině a řečtině — naučil ho býti pravdivým a čestným mužem. Byl také přesným úředníkem a nepostradatelným pro ty, kteříž ho zaměstnávali. Bude nesnadno najíti za něho plnou náhradu. Jako manžel a otec byl příkladným všem: tak jemným a starostlivým. Strýček Theodor i já jsme se mnohému od něho přiučili. — Teprve po jeho smrti jsme poznali, jak dobře se postaral o svoji rodinu. aniž kdo byl vůbec o tom co tušil."

Profesor se odmlčel a hoši seděli jako pěny.

Potom pokračoval vážným a pohnutím se třesoucím hlasem: „Když umíral, řekl jsem mu: „Nestarej se o ženu, a děti, však budu hleděti, aby neměly nedostatku." Usmál se na mne, podal mi ruku a řekl: Děkuji ti, ale toho není třeba, však jsem je sám zabezpečil. — A když jsme na to prohlíželi jeho listiny, našli jsme vše v pořádku, ani jediný dluh po něm nezůstal. Mimo to uložil do záložny značnou sumu, takže z úroků může teta Markétka i s dětmi skromně ale pohodlně žít. Teď teprve jsme shledali, proč tak jednoduše žil; proč si odříkal tak mnohé vyražení a pouze dobročinnost si někdy dovolil. Proč tolik pracoval, že si tím až na zdraví uškodil. Nikdy nežádal o pomoc pro sebe, ale často pro jiné lidi. Byl velkomyslný a laskavý; teď teprve, když nám odešel, vidí každý, jak mnoho zaslouží chvály. Jsem hrd na to, že i já jsem byl jeho přítelem a rád bych jednou zanechal svým dětem tak dobré jméno, jako on. Věru, toť lepší, nežli kdyby jim byl zanechal tisíce; prostota a dobrota srdce byly základy, na kterých budoval svůj život. A památka na ně nám zůstala, i když zemřel, neboť z této země nemůžeme vzít s sebou bohatství ani

poklady. Pamatujte, hoši, chcete-li, aby vám lidé vycházeli přívětivě vstříc, aby vás milovali, a vám důvěřovali, musíte jít po stopě strýce Brooka."

Když se Jeník vrátil za nějaký čas do školy, zdálo se všem, že se již vzpamatoval ze zármutku, který ho stihl. Vždyť jedna z předností a požehnání mládí je, že se brzo z rány vzpamatuje, a on byl jako jiné děti v tomto ohledu.

Nezapomněl však úplně, — neboť co se kdy dotklo jeho srdce, zachoval. Hrál si, učil se, pracoval a zpíval a málokomu bylo jasno, že se změnil.

Ale změna byla a teta Jožena, která ho teď ještě bedlivěji nežli dříve pozorovala, hleděla mu aspoň částečně nahradit ztrátu, kterou utrpěl. Často slýchala večer potlačované štkání, a když ho šla potěšit, tu na všecky své otázky dostávala vždy pouze odpověď: „Oh, můj tatínek! Kdybych měl tatínka!"

Páska lásky mezi otcem a synkem byla pevná, a když ji smrt přervala, nemohlo se dětské srdce dlouho vzpamatovat. Až časem se uklidnilo, a smířilo se s myšlenkou, že s otcem nyní neviditelným se opět jednou sejde. Bylo mu však jasno, že do té doby ještě mnohokráte uvidí astry rdíti se na jeho hrobě.

Jeníček se úplně vžil do myšlenky konečného shledání, a nemaje otce pozemského, vzhlížel s tím větší důvěrou k otci nebeskému.

Oba byli v nebi, a modlil se k oběma tím, že se snažil býti dobrým z lásky k nim. Vnitřní změna šla ruku v ruce se změnou zevnějšku chlapcova: v několika týdnech Jeník hodně povyrostl a začal opouštět dětinské zvyky a obyčeje, — ne, že by se byl za ně styděl, ale že jim odrostl a žádal si něčeho mužnějšího.

Začal pilně studovat počty, kterým se jindy vyhýbal, a pan Bér měl z něho radost, ačkoliv nevěděl, co ho přimělo k tomu, aby právě do počtů se zabral. Jednoho dne však prohodil hoch:

„Až vyrostu, budu také účetním jako tatínek, a tak se teď musím pilně učit trojčlence a jiným počtům, jinak bych neměl potom tak čistou hlavní knihu, jako tatínek míval."

Jindy přišel k tetě a povídá velice vážně: „Čím si může malý hoch vydělávat na živobytí?"

„Proč se ptáš, drahoušku?"

„Však víš tetičko, že mi tatínek přikázal, abych se postaral o maminku a děvčátka. Však já také chci, — ale nevím jak do toho!"

„Na to nemysli, Jeníčku, už teď, ale později, až budeš větší!"

„Ale já chci už teď, teto, proto bych měl vydělávat a koupit jim nějaké šaty. Však už je mi deset, a hoši v mém věku už snad si vydělávají několik halířů."

„Nu, počkej tedy! Jak by se ti líbilo shrabovat suché listy a přikrývat jimi celý jahodový záhon, aby nám jahody přes zimu nezmrzly? Dám ti za to dolar", pravila paní.

„A nebude to přeplaceno? Vždyť tuhle práci já zmohu za den. Musíš být, teto, dobrou obchodnicí a nepřeplácet, protože pak bych si peněz poctivě nevydělal."

„Nepřeplatím, drahý hošíčku, neboj se. Jenom se příliš nenamáhej; až tohle uděláš, najdu ti něco jiného", řekla paní Jožena pohnuta.

Poznávala v hochovi svědomitou povahu zvěčnělého otce.

Když byly jahody přikryty, Jeník počal donášet z lesa roští na podpálení, urovnal je do kůlny a tak si vydělal druhý dolar. Na to pomáhal při opravě a vazbě školních knih a střádal penízek ku penízku.

„Konečně mám pro každou dolar! Chtěl bych to vše donést mamince, aby viděla, že jsem si pamatoval, co mi řekl tatínek."

A Demíček se tedy vypravil do města, aby donesl matce svůj výdělek. Přijala jej jako drahocenný poklad, ale nechtěla peněz proměnit. Když však jí synáček velice prosil, aby koupila užitečné věci pro sebe a děvčata, o které prý se on musí starat, — svolila. Byl hrd vědomím své zodpovědnosti a přes to, že někdy na čas zapomněl, přece se zase na otcovo přání upamatoval, ano s léty si svoji zodpovědnost vždy víc a více uvědomoval. Slovo „otec" vyslovoval vždy s jakousi dětinskou hrdostí. Také si od hochů vyžádal, aby ho teď jinak jmenovali než dosud, že by rád užíval jména otcova: „Už mi neříkejte Demíku, teď jsem J a n B r o o k e."

A tak s obrazem otce svého před očima vydal se desítiletý na cestu životem, aby vstoupil do šlépějí moudrého svého otce, jenž mu odkázal poctivé jméno.

(Pokračování.)

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beaufort v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 6. prosince 1912. Číslo 49.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

JAN ROKYTA:

ZE „ZPĚVŮ BALKÁNSKÝCH".

ORLOVÉ.

Z orlího hnízda na Černé Hoře
slyšeti tepot mohutných křídel —
oblétla Lovčen, v dálku se dala
rodina orlí ze skalních sídel...

Junáci mladí, mohutní muži,
v čele jich starci šedivých knírů, —
všecko jde v řadách sevřených k boji,
v staré své zbraně, starou svou víru.

Tak jak je kreslil kouzelník Čermák:
obočí mocná, pochmurné zraky,
sevřené rety, dlaň svírá pušku —
stoupají stezkou strmou až v mraky.

Jako pták orel v soutěsky hledí,
nemluví mnoho, netratí slova —
časem jen zazní skalami píseň:
Onam onamo, za brda ova!

A zatím doma chudoba zbyla,
tak jak ji črtal Zvěřina kdysi;
rozbita chata, skrčená, skrovna,
orlí jak hnízdo na skále visí,

v kamení koza zeleň si hledá,
zcuchaná sosna k chatě se kloní,
stařena pod ní, vtělená bída —
nade vším divá bóra se honí...

Z orlího hnízda na Černé Hoře
slyšet tepot mohutných křídel —
oblétla Lovčen, v dálku se dala
rodina orlí ze skalních sídel...

Zahoukly pušky, zahřměla děla —
doma kdes mnohá zapláče vdova;
zde ale v poli v boj volá píseň:
Onam onamo, za brda ova!

CAŘIHRAD.

Kde stála pyšná, zářná Byzancie,
vstal ještě krasší Konstantinopol;
hrd stavěl patu na otrocké šíje
a šířil pyšnou slávu kol a kol.

Moudrosti boží chrám zde vybudoval,
vzor jehož v modré nebes báni zříš,
umění velké poklady v něm schoval
a na báň jasný symbol vztyčil — kříž.

Kříž zářil nadpozemsky ze své výše —
a vůkol prostopášnost, klam a lež,
hřích v pýše chodil, vesel prázdnil číše —
a časem otroky hnal v bojů řež...

A přišli dnové soudu, hrůzy tíže,
s hordami svými přitrh' Mohamed —
v zem klesl s chrámu jasný symbol kříže,
na božím chrámě vzplanul půlměsíc.

A hrůza odtud vyjížděla v dálku,
vnikala v život hradů, chat a cel,
přes Balkán, za Dunaj až nesla válku —
a za Evropu Slovan krvácel...

A v posled míra hrůzy naplněna,
vstal, jenž byl bídnou rájou věků pět,
na Stambul pyšný táhne — jaká změna! —
a nikdo v prach ho nestrhne již zpět.

Sen vyplní se cara Simeona
po věcích bídy, otroctví a ztrát —
kde poražený Stambul v prachu skoná,
tam v nové záři vstane Cařihrad.

A na chrámě tvé Moudrosti, ó Pane,
až s díkem Slovan vítěz vkročí veň,
ať na vše časy nový symbol vstane:
planoucí, velká, jasná pochodeň!...

=o=

K. ORTOV:

BÍLÁ VÍLA.

(Tetě Žandulce.)

(Dokončení.)

Přišla. Vysoká, štíhlá její postava stanula tiše ve dveřích. Na bledých lících ušlechtilých tahů klid, mramorový klid. Chopila se smrtelně studené ruky, již nemocný po ní vztáhl, několik společenských frásí, ujištění, že bude zase dobře, a tiše vrátila se přes protesty nemocného, který si nebyl vědom nebezpečného stavu, k malému trpiteli.

Žulová žena! Mír na tváři, kol rtů milý úsměv — ale duší lomcovala jako divá vichřice hrůza. Jak ten zákeřný záchvat skoro přes noc zmučil člověka jako rys zdravého! A srdce drásala surovými spáry příšera strachu o budoucí osud milované sestry i těch tří drobných dětí, jež snad tak záhy, záhy osiří. Jen večer, když malý chráněnec tiše usnul, a teta Hana ulehla vedle na lože, v době, kdy hrůzy celý den vší mocí potlačované tím diviji rvaly zmučenou duši, jen tu černé zářivé oči její ulehčily si slzou, slzou nikým nespatřenou, slzou zoufalého bolu a hrozné beznaděje.

Skryté slzy jsou převzácné, prýštívají až z hlubin silných duší. Týden za týdnem se vlekl jako příšerná cesta údolím smrti. Teta sedala od úsvitu do noci u svého klučiny a neúnavně mu předčítala, vypravovala, s ním si hrála, jej opatrovala.

Venku rašilo nejkrásněji jaro. Byl máj. Vždy samý květ... Teta o tom ani nevěděla, ani snad po něm nezatoužila... Z chráněnce vyrůstal jí malý tyran. Zbožňoval tetičku, ale střežil ji žehravým okem vášnivého žárlivce. Běda, přišla-li babička na besedu k tetě, běda, zůstala-li teta večer o chvíli jen déle vedle v pokoji. Nářek nemocného hošíka, který se nesměl rozčilovat, působil na tetu tolik, že druhý den ani k večeři nešla — a předčítala i večer, až hoch usnul.

„Já v snách tě viděl, bylas krásná," recitovával osmiletý Othelo a oči jeho tkvěly na ušlechtilé opatrovatelce dlouhým, vřelým pohledem čisté duše dětské. Ručím, že po celý život podrží malý ten člověk v duši jasný, pohádkový zjev své obětovné, dobré pěstounky.

Vznešené umění lékařské vykonalo u hocha svou povinnost, u otce pravý, nikým neočekávaný zázrak. Stav obou se zlepšil. Otec počal choditi a pozdravil neúnavnou opatrovnici svého synka, který rovněž směl s lůžka. Tak bylo stále lépe a lépe. I rozhodla se teta, že odjede. Svého chráněnce s menším bratříčkem vzala s sebou ke druhé, vzdálené babičce. Za smutného dne odjela s oběma hochy a s kyticí růží. A na celý dům těžký dolehl smutek. Babička chodila bytem, vzdychajíc, otci bralo to dech a matka pracovala jako bez duše. Oh, bylo tak smutno, tak smutno!

Teta nebyla hovorná. Neslyšně vznášela se téměř bytem. Ale scházela všem. Všichni jí pohřešovali. Vyplňovala bytostí svou své místo. Byla duší života rodiny za těch přetěžkých chvil. Vykonala svůj úkol — a odešla tak tichounce, tak tiše, jak byla přišla. Zcela jako v pohádce. Víly se zjevují jen tehdy, když je pomocí jejich potřebí...

Věřím slovům lékařovým. Existují víly.

I naše rodina má svou bílou vílu, svou dobrou „tetu Hanu".

*

... „a přijde jedna a je požehnáním" pěje Machar o ženě. A nemusí to býti jen žena, jež z lásky podává ruku muži ke společné pouti žitím, žena, která plní přirozený úkol životní, rozsévajíc blaho a přijímajíc je rovněž od života v míře nemalé; i žena, jíž osud méně byl příznivý, dovede býti požehnáním, ovšem jen žena velké, vznešené obětavosti a jemného smyslu pro povinnost, žena vedená velkou láskou sesterskou. Slovem, jen vznešená duše, mající dosti síly poskytnouti dobrodiní výchovy i dětem jiné matky, mající dostatek schopností vyplniti řádně posvátný úkol ženy vychovatelky, úkol dnes nepochopený, nedoceněný, ale úkol velký a vysoce důležitý. Přichází na pomoc právě v čas, jak bílé víly našich zlatých pohádek, a její hebounká ruka na poušti života všedního jakoby kouzelným proutkem buduje rajský zámek blaha a radosti.

Ujali jste se kdy opuštěného hnízda ptačího? Krásný skutek vypiplati malá ta písklata, až by života schopna vesele vylítala. Oč však vznešenější, oč velebnější úloha zasvětiti síly své osiřelé rodině a uplatniti plně svou individualitu pro blaho těch malých, drobných lidiček, jimž osud odňal matku!

„Budeš jim otcem, budeš jim matkou" — volá Bezruč v Maryčce Magdónově. Taková „zlatá teta" dovede slova ta naplniti skutkem. Jí jest ten úkol proveditelný pro velkou její lásku, nesmírnou obětovnost, ocelovou vůli a přesný smysl pro povinnost. A takové ženy jsou dobrými vílami moderní doby naší — —

Medailonek z roztomilé idylky lesní tak zářivý, třpytivý, líbezný skvěl se mi v duši — jak v podjeseni vlahý pozdrav jara, jak pohádka prostřed šedé všednosti života, pohádka skutečná, realisovaná.

I pohádky mohou se státi skutkem. Velká, hluboká láska mezí neznající, obětí se nelekající, dovede je uskutečniti, dovede je učiniti, provésti v životě.

V pohorském městečku nedaleko hranic opustil jsem také vlak. Byl jasný, chladný podvečer mladé podjeseně. Bílou silnicí ubíral jsem se zvolna k městečku, nad nímž se již pozvolna tichý soumrak snášel. Bylo mi tak nějak milo, tak blaze v mysli! Paprsek životní poesie svitl mi v duši světlým mírem.

Ta bílá víla lesní pohádky doktorovy tanula mi tak živě na mysli, tak ladná, půvabná, líbezná ve společnosti osiřelé drobotiny v záři podzimního slunce...

Maně jsem stanul a ohlédl se směrem vykonané cesty. Tam kdesi nad korunami pohorských hvozdů, daleko, daleko na obzoru bílý nádech mlhy se vznášel lehce, lehýnce po čistém tmícím se nebi, jak jemný odlesk čistého díla hluboké lásky, jaké jen vzácné srdce lidské schopno býti

může, srdce, které dovede i dnes vytvořiti pohádku nadpozemské krásy, dovede přinésti trpícím srdcím štěstí....

Kéž zdaří se neznámé bílé víle ušlechtilé dílo její!

—=o=—

S. HOCH:

ZLOMKY MINULOSTI.

27. května.

Střídavě se chvěji a uklidňuji. Uklidňuji se v tichu a světle, při hudbě a zpěvu. — Kde? V kostele nebo v lese. Náš kostel je nad městem hezky vysoko. Již cestou k němu mezi políčky s černavou hlínou a plůtky zahrádek, v nichž se krčí květy barvínku k záhonům, ovane mne pokaždé mír. — Před kostelem šumí kaštany. — A z kostela (chodím vždy „pozdě") slyším již vážné zvuky varhan, které stichají a začnou se vlnit v měkkém preludiu. — Často zastavuji se v chodbě a poslouchám, hledíc mřížovím velikých obloukových oken do zelena zahrádky klášterní. — Větve a zeleň tlačí se ku mřížoví... Zdá se mi, že slyším tichý dech smutných mnichů, kteří zde v tom koutku myslili na to, co nemůže býti. — A vstoupím-li do kostela, vybírám si nejbližší skrytý koutek, kde bývám neviděna, ale odkud vidím do výše kopule, v níž šikmé pásy světla rozkládají se ve vidmo rozžehnutých barev, v nichž se chvěje prach jemňoučký. — Odcházívám před koncem mše, zase neviděna.

„Celou mši svatou nábožně slyšeti" dovedla bych asi jen ve prázdném kostele, ve kterém i kněz by byl až do konce tak uchvácen kouzlem samoty, že by zpíval všechna slova z potřeby duše, toužící po povznesení. Jakmile rozeznám všední přízvuk hlasu — je po zbožnosti. I v lese překážejí mi všední lidské hlasy. Hovoříme-li s Milanem, hovoříme bezděčně tichými hlasy; předměty, o nichž vyměňujeme náhledy, jsou rázu tak čistě duševního, že já „zduchovním" docela. Pohlížím do zelena, jsem pohřížena do sebe — ani mi nenapadne, že vedle mne jde někdo. Jdeme-li s milým, chvěje se touha ve mně — jít s ním ruku v ruce. — Ale kdež pak... Jako bychom se sebe báli! — A cizích očí se bojíme, jež vždy jsou za námi —

Jdeme-li s Milanem, míváme gardedámy dokonce dvě — ale v tom případě mi nepřekáží nikdo; jen když se mi nemíchá do hovoru. — Nu, a toho maminky nedělají. Říkají nám Bolemír Blankytný a Etherea, a řeší otázku, jsou-li a kde lze dostati nové druhy masa pro obšťastnění žaludků mužů-otců.

Je mi líto maminky, která je jemná a poetická duše, že si musí kazit procházky starostmi, co budeme jísti, zatím co já s Milanem uvažuji o záhadách života a smrti.

Také mne čekají „kuchyňské starosti" — ale milý jí rád buchty a snad i kaše jako já; lehčeji se tedy uživíme, když nebudu musit z telecího, vepřového, hovězího a skopového udělat jednadvacet různých jídel týdně — jako je nezbytné, jí-li muž třikrát denně maso a není-li drůbeže na trhu.

Já buchty umím — naše Rozára mne vždycky vychvaluje „panimámě" — která ostatně na vlastní oči může viděti, že peču buchty. Když přijdu ke dveřím jejich domečku, na cestě ke kostelu — po skončeném pečení buchet — vídává mne ještě celou žhavou od plotny; a má radost, jak ta „jejich" Milinka dobře vypadá! — Potom společně s naší Rozárou kroutí hlavami nad tím, že Milinka není zdráva; nevěří, že jí schází něco jiného kromě — milého! Vlastně: manžela, tak. — Nu, snad opravdu by manželství spravilo moje srdce a přivedlo moje myšlenky — na zlatou normální cestu.

Prozatím ustavičně rozmotávám. — Řekla jsem včera Milanovi bez obalu, že nejsem tak nezištná, ani tak obětavá, jak se zdá. — Ale odpověděl mi tvrdošíjnou obranou mých ctností! —

Ach ano, zná moji theorii, kterou ráda bych prováděla v praksi. Zná mne, jak ve svých úvahách a představách vypadám v poměru k jednotlivým lidem i veškerenstvu. — Ale těmito úvahami a představami neprokazuji ještě svoji pravou cenu — pro život!

Mnoho lidí má krásné myšlenky. Dovedou je i psáti. Ale umět provésti je — žíti! Tak často zdá se nám člověk lhářem, poznáme-li jej postupně v jeho snech a v žití. — A často není lhářem; je pouze neschopen sjednotiti život se snem. Ve snech vzletí— a v žití vsune se sám na kostrbatou pěšinu (nebo je na ni vtlačen), po které jenom klopýtá. — A trpí tím klopýtáním — cítí své živoření. Co že ze mne bude v žití?

Říkávají mi, že musím býti h o r š í, abych mohla mezi lidmi žít! — Nechci býti horší! Ale co Milan ve mně oceňuje, překáží jiným. Jsou to vlastnosti, které mne od nich odlišují a oddělují. Váží si mne, ale nejsem dosti „jejich". A já bych chtěla růsti a smutno mi je, vzpomenu-li, jak se na mne zadívá Milan zpytavýma očima, až jednou po letech se sejdeme — on samotář a já žena jiného, a jak si řekneme pohledem, že já snad už jsem trošku „horší", že jsem se dala změnit, při-

způsobit a to za cenu spokojeného života. — Ale i Milan dnes říká v souhlase s mým milým: „Musíte být horší!" — —

Tak často objasňuji si požadavky milého jako rozumné a odůvodněné patrně, když i objektivní Milan řekne mi: „Ale, dušinko; já to pochopuji, co on chce. — Já bych to chtěl na jeho místě také tak." — A tenkráte se mi zdá, že patrně moje ženství a jejich mužství si zde — nerozumějí. — Milý ví, že lnu k Milanovi. Řekla jsem mu to, aby dokonce nežárlil. — Ale kde — nemohl by! Vždyť já chtěla jenom u vědomí, že je Milan dítě, trpící pasivní člověk — potěšit jej — a posilnit. Naučit ho luštit tento život pozemský. A naučila jsem ho tomu tak, že mi on pomáhá již nyní luštit moje všelijaké problémy — pro něž nikdo jiný nemá ani zraku, ani sluchu. —

17. června o Božím Těle.

Nepíšu. Žiju nějak rychleji. Žiju a těším se z toho; i když divné myšlenky mne sklíčují, a leccos bolí — žiji a nepřeji si nežíti. —

Tak to utíká... Co bylo vzdáleno, kvapem se blíží. — A já tak přijímám vše, Otče všeho, dárce života, z rukou Tvých. A těším se z toho. — Děkuji za dar utrpení i za tu podivnou duši, kterou mám. Nechť i vidím žal, jiným skrytý. — Nechť i trpím tím, co jiných se netkne; moje duše prochází chmurami, ale její křídla jsou vždy vzpjata k výším a ke Světlu. K božskému Světlu, k božské Pravdě. — A snad to Světlo ozlatí je a zahřeje... aby, kam zaveslují, šířila jas a ne stín. — Kéž! —

Proč na té mojí cestě je zraňující utrpení?

Jest třeba, abych stupěla. — Lidé také stupí štěstím, pravda. Ale jenom utrpením v mládí naučíme se býti pevnými ve strastech života. —

Píšu o „utrpení"... Kolem mne jakýsi blahobyt ode vždy. Lidé mi mohou říci: „Co pak — vy!" — Ale i když jsem nejpřísnější k sobě, nemohu si říci, že se trápívám „pro nic za nic", jak se mi vyčítá! — Je tolik věcí, které jsou vším pro mne a ničím pro jiné. — A většina toho, co je vším pro moje okolí, mně je zase zbytečností. — Kdo mne tak vychoval? — Nikdo jednotlivý mne od malička pevně nevedl! tradice vrozené hovořily by jinak též. — Je to boj mne, jiné a nové se mnou, vychovanou tradicemi. A to mne rve.

Nyní kromě mne, života a knih pokouší se vychovávati mne i milý můj a Milan. — Život, knihy; milý i Milan - vedou mne k „ostřízlivění"... **M u s í m** prý býti horší. — Musím prý býti více člověkem, méně světicí. Mohu prý lidem stejně rozuměti a mírniti utrpení, sama se tím nevzrušujíc, netrpíc. —

Tak nějak divně to zní; — snad nedovedu říci to pravé, třeba že pro mne chtějí to pravé. — Já prostě uznávám, že mám býti silnější, což neznamená: horší. Ale oni, kteří vidí ve mně ideál, nepřijdou na to, že jsem slabá. Tedy: lepší! — V tom je tragické nedorozumění. Oni myslí, že jsem silná, ale „příliš dobrá" (jako by byl někdy člověk **p ř í l i š** dobrý! — Nikdo není ani **d o s t i** dobrý!) a já jsem: dobrá, ale příliš slabá... a říkám si to dnes; snad pozdě již! —

Já jsem dobrá, ale strašně unavená, strašně slabá, milý můj... potřebuji pevné opory! Jenom že se nepřiznávám k tomu ani sobě, abych neztrácela odvahy. — Jsem silná tedy — nad svoji sílu. — A to se mstí. — Vysiluje to.

Byli jsme na koncertě v J. — — Uspokojilo mne to. Až na to, že jsem s milým ani slůvka nepromluvila. — On byl tak zaměstnán, že jen na hodinu uvolnil se pro nás. —

Uvedl nás do svého bytu; tak hezky klidno tam měl. Tam pracuje. A vzpomínává na mne? —

Večer, než jsme odejeli, seděl s námi u stolu. Byla jsem unavena posloucháním a dojmy. — On zajistě ještě unavenější po tolikerém namáhání. Tak jsem v tu chvíli byla nějak pohnuta — a stará touha procitla: políbit mu tu malou, neunavnou ruku za vše, co dělá pro české umění...

Povšimla jsem si, s jakou pozorností připravoval také všecko k naší návštěvě u něho... Vděčna jsem mu byla. Ale říci jsem to nemohla. — To nejcennější obyčejně nemůže člověk říci v pravou chvíli, a chvíle, která mohla druhého oblažit uznáním a pochopením, stává se těžká — mlčením. —

Ve chvílích, kdy on se musil věnovati jiným, bavil mne jeden dobrovolník — bývalý právník, nyní v lajtnantské uniformě již. — Právníka nezapře. Hádali jsme se tak skvěle, že maminka mne zavolala ke stolu; já nevěděla, proč; — mami to provedla nenápadně. Nesměle mi řekla: „Holka, nebude to dělati zlou krev?" — Já nevěděla, oč jde. — „Že se **z d e** bavíš s jiným." —

Usmála jsem se; milý přišel, seznámila jsem je navzájem a viděla jsem, že to skoro těší mého hocha, když má takovou chytrou dívčinu, která ani s lajtnantem nekoketuje, jen se hádá o věcech vážných — jako svatá Kateřina. —

Domů jsem jela uspokojena. Myslila jsem na něho jen v té klidné světlé letní noci.

A sladká touha — v této sladké podobě vzácný host — zvlnila moje snění jako lehounký vlahý větřík vlnil šedozelené pružné plochy žitných polí, ve svitu úplňku moři se podobajících. —

— A druhý den přijel on. Poprvé téměř mohli jsme spolu dlouho nerušeně hovořiti.

V upřímném hovoru, bez rukaviček a mazlení, postřehla jsem přece jeho lásku... Mluvili jsme o budoucnosti. Já nesměle, bojácně — on směle, určitě. —

Bojím se dělati plány. Bojím se stavěti si z nadějí vzdušné zámky; ale přece pod jeho vlivem pohlížím v budoucnost jasnýma očima, zmužileji. — A život s ním, jak on si ho představuje, zdá se mi opravdovým, účelným žitím. Nechvěji se již. — On hledí na život jako na věc známou, ovládatelnou; a šetrně mne seznamuje s tím, co by mne mohlo zarážet; pro něho není špatnosti tam, kde postřehuje zároveň krásu a účelnost.

Vidím, jak ve všem svém rozumování jsem proti němu nezkušené, bázlivé dítě. Tak je silen proti mně! A v praktickém žití o hlavu větší. — Ale já nedovedu ze své nehotovosti přeskočiti do jeho ucelenosti. Musím prohlédnouti svýma očima, co jemu je jasné, o čem mu netřeba přemýšleti. Jemu je vše tak prosté — i já. — A vedle něho zjednoduší se vždy moje pocity v jeden, že jsem jeho. —

Vedle Milana mám pocit volnosti duševní; nejsem již něčí člověk — nejsem ženou; jsem — nu, jsem více. — Vsugerovává mi to Milan svým cítěním — pro něž jsem božstvem! Čímsi abstraktním!

Leč všechna moje nevšednost uvolňuje se vedle Milána. A on, tichý posluchač, přijímá z mé bytosti to, co se nehodí do toku praktického žití... To nejkrásnější... a neuklidněné, tvořící se teprve v duši!

Vidím: na Milana by měl každý žárliti. Nejkrásnější moje myšlenky rozvily se vedle něho, který je posílnil vlahou čistého porozumění, když vadly, vedle všech, bez soucitu. — Ale proto, že vzkřísil to, co jiní nechali umírat, nikdo na něho žárliti dnes nesmí. Ujal-li se toho, co nikdo nechtěl, přenechalo-li se to jemu dobrovolně, bez pocitu ztráty: měl by dnes někdo právo, požadovat to zpět? Neznám takového práva. — — —

Já se svojí oddaností a s budoucností svojí patřím milému. A bylo by mé jediné, nejvyšší štěstí: patřit mu i se všemi sny, s každou dobrou i nedobrou myšlenkou. Ale vidím, je to nemožno; — je to přebytečný balast do praktického žití, s tím musím býti hotova, dříve než se vdám! Abych vnesla do manželství jasnou, hotovou povahu, s jasnými, prostými názory již. — Předběžné práce musí býti ukončeny. — Co by si muž počal se všemi mými „zdá se mi" a „tuším", jejichž vyjasnění je věcí nutnou pro mne! — Milan je také v této náladě člověka-samotáře, který svým citem naráží na vše možné a duchem musí to překonati, aby mohl žíti ve světě. — — V tom záleží naše dočasné spojení: společná práce. Uzdraviti se ze zmatků mládí! —

SMRT MATKY JUGOVIČŮ.

Srbská píseň hrdinská. Přeložil Jan Hudec.

Milý Bože! jaký div to velký!
Když se vojsko stáhlo na Kosovo,
ve vojště tom devět Jugovičů,
desátý byl stařičký Jug Bogdan;
Boha prosí Jugovičů matka,
aby Bůh jí sokolí dal oči,
i labutí lehká křídla bílá,
aby vzlétla na Kosovo rovné,
uzřela tam devět Jugovičů,
desátého Jug Bogdana starce.
Prosila a Boha uprosila:
Dopřál Bůh jí očí sokolových,
labutí též dal jí křídla bílá;
vzlétla matka nad Kosovo rovné,
mrtvých našla devět Jugovičů,
desátého Jug Bogdana starce.
Opodál nich devatero kopí,
na kopích hle, devět sokolíků,
kolem kopí devět dobrých koní,
vedle koní devět lvů je lítých.
Zařičelo devět dobrých koní,
zařvalo lvů lítých devatero,
zapištělo devět sokolíků;
tvrdého však srdce matka byla,
od srdce ni slzy neprolila,
ale bere devět dobrých koní
i lvů bere desatero lítých,
sivých bere devět sokolíků
a jde s nimi do bílého dvora.

Zdaleka ji snachy uviděly,
v ústrety až na blízko jí vyšly:
Zaúpělo vdovic devatero,
zakvílelo devatero sirot,
zařičelo devatero koní,
zařvalo lvů lítých devatero,
zapištělo devět sokolíků;
tvrdého však srdce matka byla,
od srdce ni slzy neprolila.

A když bylo noci do půlnoci,
zaříčel tu Damjanův kůň hnědouš;
ptá se matka Damjanovy ženy:
„Nevěsto má, ženo Damjanova!
„proč nám řehce Damjanův kůň hnědouš?
„Snad je lačen drobné pšenky bílé,
„aneb žízní po Zvečanské vodě?"
Odpovídá žena Damjanova:
„Tchyně moje, matko Damjanova!
„nechce se mu ani pšenky bílé,
„ani chladné vody od Zvečanu,
„ale naučil ho choť můj Damjan
„do půlnoci žráti obrok drobný,
„po půlnoci ze vrat vyjížděti;
„želí on tak hospodáře svého,
„zpět že na sobě ho nepřinesl."
Ještě matka zatvrzelá byla,
od srdce ni slzy neprolila.

A když ráno den se bílý budil,
ejhle, havrani dva letí černí,
po ramena křídla zkrvavělá,
ze zobáků bílá pěna vřela;
nesli jakous' ruku junákovu,
na ruce byl prsten pozlacený,
pustili jí do matčina klína.
Vzala ruku Jugovičů matka,
obrací ji, sem a tam jí točí,
a zas volá ženu Damjanovu:
„Nevěsto má, ženo Damjanova!
„Nepoznáváš, čí je tato ruka?"
Promlouvá hned žena Damjanova:
„Tchyně moje, matko Damjanova!
„Našeho ach, Damjana to ruka,
„nebo matko, poznávám já prsten,
„při našem byl věrném zasnoubení."
Vzala matka ruku Damjanovu,
obrací ji, sem a tam jí točí,
a pak tiše k ruce zahovoří:
„Ó má ruko, zelené ty jabko!
„Kde jsi rostlo, kde jsi utrženo?
„Rostlo jsi ty libě na mém klíně,
„utrhli tě na Kosovu rovném!"

Žalu snésti již nemohla matka,
bolestí jí puklo náhle srdce
pro svých devatero Jugovičů,
desátého Jug Bogdana starce

—=o— —

JAK JSME V PRAZE TANČILI CHORO.

Je tomu tak asi 30 let. Za listopadového večera vraceli jsme se s Nastou Serezlievou z učeliště. Jdeme po mostě Karlově, Vltava tichounce šumí, na nebi září skvostné hvězdy. „Pohleď na nebe Nasťo, ten třpyt hvězd, jak je krásný!" „Och, Božano, to nyč, to nyč, ale u nás, to jsou hvezdy krásny, veliky, a tak trpytny, a tak blízky, myslíš, že rukou jich dosáhneš, áh, tohle nyč není. Óh Bulgaria krásna, mila", zatoužila s povzdechem bulharská vlastenka.

Z tohoto toužení vyrušil ji příjemný hlas veselého Markova, který nás došel. S radostnou horlivostí sděloval nám novinu: „Budeme tančit choro."

Kdy, kdy a kde? Všecko je už připraveno. Zítra je první hodina...

Tož jsme se učili tančiti choro. Sešlo se nás asi na padesát duší. Samí dobří známí a přátelé. Nálada byla vždy nejveselejší, jak ani jinak býti nemohlo! Je tomu hezká řada let, leč dosud živě představuji si všechny ty naše přátely Bulhary. Byl tu vážný Zlatov, Teodorov, elegantní Georgiev, Božkov, Javašov (nynější můj milý švagr) Saranov, bujarý Markov, Gakov, Radoj G. jinak „baron Náci" zvaný a jiní a jiní, všichni tak dobří, upřímní a srdeční. Ah, tento Radoj, jak byl svými krajany potrestán! Byl člověk bez míry marnivý. Znelíbilo se mu prosté jméno Radoj a chtěl si je v Čechách zaměnit, ovšem jen za „nejkrásnější" jméno české. Zmínil se o tom krajanům svým již na cestě z domova. Tito zosnovali ihned plán a zasvětili do něho i „matku Bulharů", slečnu Lukášovu. Vážná tato a laskavá dáma nechtěla zprvu k žertu přivolit, ale když i vážný Božkov na tom trval, že Radoj zaslouží trestu, svolila. A tak se stalo, že se Radoj z úst slečniných dověděl, že nejvzácnější jméno české je — Náci. Tož se dal představovati „pan Náci G...." Brzy poznal, že to nějak s tím jménem není v pořádku a poznal konečně i plnou pravdu. Leč ku podivu snesl pokorně trest a od té doby byl vždy a všude zase Radoj. —

Tančilo se tedy choro. Sestoupili jsme se v kruh, střídavě pán a dáma. Kroky vždy dva v před a jeden v zad. Jednoduchý tanec, pravda, ale byl krásný a složitý, jestliže se tančilo přesně dle vůdce, který musil správně vystihnout hudbu. Mně tak připadalo, že tančíme „dramaticky". Kde byla melodie sladká, jemná, tančili jsme volně, ale jako když bouře se žene, točili jsme se v kole, bylo-li tempo prudší. Oh, choro je skvostný tanec! Naučili jsme se choro tančit v brzku, potom se tančily i evropské tance a česká beseda. Při čtverylce jsme tančili „proházku" v pravo nebo v levo. Tak elegán Georgiev, který býval vždy vůdcem při choru a aranžérem při čtverylce, říkal důsledně h místo ch a opačně. „Jsem h u d ý v českém jazyku, n e m o c h u se tak vyjádrit", omlouval se, chyběl-li mu někdy český význam. Ale nám byl lámaný hovor Bulharů velmi příjemný.

A což ty jejich zpěvy! Jak jsme rádi naslouchali těm milým krásným melodiím slovanským! A junáci zase rádi slyšeli zpívati písně naše; slovenské se jim pro svou tesklivou něhu líbily ještě více. A tak jsme zpívali písně bulharské, české, srbské a ruské. Bulhaři se naučili našim písním, a my zase bulharským. Nejlepším zpěvákem mezi Bulhary byl Markov. Co písní znal! Nejmilejší mu zajisté byla studentská ruská N a š a j u n o s t d r u z j a; tuto píseň zpíval vždy s takovou blažeností, a na slabice „ju", která se často při spádu melodie opakovala, si dal obzvláště záležeti a

labužnicky ji přes míru protahoval. To neušlo jeho kamarádům a často jej pro to škadlili. Vznětlivý horkokrevný junák se zlobil zle. Tak i v tanečních hodinách vyprovokoval ho tuším Vyskočil: „Markove, ještě nezpívals: Naša jú-ú-ú...

Mladému Bulharu zasvitlo v očích a z rozezlených úst vychrlilo se: „A to vaše erží to je krása! To je krása to vaše erží!" Můj bratřík volá: „Ale Markove, vždyť my žádného erží nemáme."

Blížila se bouře i s druhé strany. Nasťa procházela se s kterýmsi Čechem a vášnivě hovořila: „Vy máte víru krivu, naša víra je pravá." Rozvážný Zlatov dal znamení. Pianista zahrál první takty chora! Oh, rychle zapomenuty hněvy, zapomenuta i krivá i pravá víra, my jsme se seřadili a tančili, jak jen šťastné a čisté mládí dovede! B. S.

—o—

DROBNOSTI.

Smrt matky Jugovičů

otiskujeme dnes proto, že v Národním divadle dává se právě drama Ivy Vojnoviče, jehož látka je vzata z této básně a z kruhů básní kosovských vůbec. Pro Srby je Kosovo pole co pro nás Bílá Hora. Pochopitelno, že bitva kosovská vábila svou tragikou vždycky básníky srbské i cizí. Poslední dobou sáhli k látce obzvláště umělci Srb Nikola Dorič a Charváti Ivan Meštrovič (sochař) a Ivo Vojnovič, básník dubrovnický. Dorič rozměrem Homerova verše pokusil se o srbskou Iliadu, Meštrovič ohromil vloni na výstavě římské pojetím Kosova pole. „Dvě osobnosti, děj národní písně posunující — praví Jan Hudec — podržely vůdčí úlohy i v díle Vojnovičově: hrdá Niobe srbská, matka Jugovičů, která je tu symbolem celého mučenického národa, a nejmladší snacha její, Anđelija. Ostatní jest plodem obraznosti básníkovy, jenž postavy obou žen obdařil nejvyšší stupnicí záchvěvů citových... Děj písně básník mistrně rozšířil na drama o trojím dějství, a přes to v celém díle není ani slovíčka, jež by nevyplývalo z dané situace a povahy jednajících osob." Leč to všechno už je věc kritiky. Domníváme se, že báseň národní přijde čtenářům a tempo.

Bratří naších v Turecku

zpomenuto bylo od českého národa, jakmile jemu samému svítala jitřenka svobody národní. Slovanský sjezd v Praze vydal 12. května 1848 manifest k národům evropským, ve kterém protestováno proti roztržení Polsky; ve kterém vysloveno očekávání, že vláda pruská a saská upustí konečně od soustavného odnárodňování lužických Srbů a Poláků v Poznani i v Prusku; ve kterém uherské ministerstvo žádáno, aby bez odkladu přestalo užívat násilí proti slovanským kmenům v Uhřích; ve kterém pak i řečeno: „I doufáme konečně, že necitná politika nebude již dlouho překážeti slovanským bratřím naším v Turecku, aby mohli národnosti své i státně hověti a cestou přirozenou ji rozvíjeti. Kladouce tudíž slavný odpor proti skutkům tak nehodným, činíme to právě z důvěry v dobročinné působení svobody. Svoboda učiní národy, kteří posud panovali, spravedlivějšími, a dá jim porozuměti, že křivda i pych nepřináší hanbu tomu, kdo trpěti musí, alebrž tomu, kdo jich se dopouští."

Drobnosti umělecké a literární.

V Sarajevě vydal Josip Milakovič spisek Jedan naš prijatelj, jímž se míní u pisatele Adolf Černý, starý přítel národa srbocharvatského. Spisek dýchá oddanou láskou k českému pisateli. — V novinách, na nárožích a kam oko maní padne, čtete slovo Bugra, neslýchané a nesrozumitelné. Toto příšerné slovo je barbarskou zkratkou názvu Internationale Ausstellung für Buchgewerbe und Graphik in Leipzig; tato mezinárodní výstava živnosti tiskařské a grafiky bude uspořádána r. 1914. — Sdružení moravských výtvarných umělců zahájilo 1. prosince výstavu vánoční v Přerově. Městu a okolí má se dát příležitost k vánočním nákupům. Pro větší výstavu Přerov nemá místností. I tato výstavka umožněna jen tím, že rožnovský notář dr. Slaměník propůjčil Sdružení přízemí svého přerovského domu. — Přihlásili se Lolek, Žižka, Blažíček a Lasák (Schwaigrovi žáci), Frolka, Koudelka, Kalvoda, bratří Jaroňkové. — Ruský spisovatel D. N. Mamin Sibirjak zemřel v Petrohradě 15 listopadu. Bylo mu 60 let, neboť se narodil 1852 a týden před smrtí jeho časopisy ruské oslavovaly jeho 40letou činnost literární. U nás nejvíce známo je jméno Sibirjakovo dětem, ač nebyl spisovatelem pouze pro děti, jak vidno z jeho sibiřských povídek v Matici lidu a ve Světové knihovně přeložených. —

—o—

PAMĚTI JANIČÁŘOVY.

Když sultán Mohamed na jaře 1453 strojil se na Cařihrad, žádal na knížeti srbském Jiřím Brankoviči, aby mu podle předešlé smlouvy poslal 1500 jezdců. Že jich potřebuje na výpravu do Karamanie. Kníže srbský, nemaje tušení o pravých záměrech sultánových, poslal mu žádanou pomoc vojenskou pod vojvodou Jaksou Brežičem. Mezi těmi jezdci byl jsem také já, praví Michal Konstantinovič z Ostrovice. Srbští vojínové, uslyševše na cestě, že sultán obehnal Cařihrad, chtěli se vrátit, leč dostali výstrahu, že Turci na ně osadili zálohu a pobili by je, kdyby se vraceli. I táhli chtěj nechtěj k Cařihradu a pomáhali Turkům města dobývati. Ale naší pomocí nikdy by město nebylo dobyto, omlouvá se Michal Konstantinovič. Srbové postaveni byli u brány Drenopolské a zůstali tam týden.

Byli svědky pádu Konstantinopole. Po vítězství Turků posláni domů. Leč rok po dobytí Cařihradu sultán Mohamed zdvihl se s vojskem do Srbska; dobyl Smedereva i Ostrovice. Druhého roku vtrhnul do Skopie a vzal Nové Brdo. Michal Konstantinovič byl svědkem dobývání N. Brda. Vojsko turecké — vypravuje — rozložilo se na poli řečeném Zegligov v zemi Konstantinově (u nynějšího Kostova pod Černou Horou) jižně od Kosova pole. Despot srbský Brankovič neměl odvahy, aby se návalu Turkův opřel; tu Srbové sami sebrali se ve dvě vojska i postavili se jedni na Sitnici, druzí na Dlubčici řece. Sultán čtyři neděle trval v Kyslíně, nevěda, na který lid dříve udeřiti. Srbové od Dlubčice mezitím v jednom setkání pobili Turky, brzo však sami na řece, kterou Konstantinovič jmenuje Trepanii, utrpěli dokonalou porážku. Tím se sultánovi otevřela cesta k Novému Brdu, bohatému městu rudnickému se stříbrnými a zlatými doly, ležícímu na bulharské Moravě blíže vrchoviště jejího. V červnu l. 1455 poddalo se obležené město s výminkou, že všickni obyvatelé budou při statcích zachováni, také žen a

dětí že jim Turci nemají bráti. Ale když se město již poddalo, rozkázal sultán brány zavříti a jen jednu fortnu otevříti. Všickni hospodáři s mužskou a ženskou čeledí svou museli fortnou na příkop. Sultán, stoje před fortnou, vybíral pacholata k jedné, muže ke druhé a ženy k třetí straně. Muže nejvzácnější kázal postínati, ostatní pak do města k jich statkům pustiti. Pacholat v počtu 320 a ženských asi 700 rozdal mezi vojáky své. Mládence zůstavil sobě za jenčaře a odeslal je do Malé Asie. Mezi těmi byl i Michal se dvěma bratry. „I hnali nás Turci," vypravuje, „v jednom houfě. Kdykoli do lesů nebo do hor jsme přišli, tu jsme vždy myslili, abychom ty Turky zbili a sami mezi horami ušli; ale mladost naše nedala nám toho učiniti. Však proto já sám dvanáctý ušel jsem jim v noci do jedné vsi. Potom pak nás honila celá krajina a dohonivše nás, svázali, bili, vlekli nás za koňmi, až div, že v nás duše zůstala. Potom pak slíbili za nás jiní a dva moji bratři, že se toho více nedopustíme, a tak nás vedli pokojně až za moře."

Mohamed odňal despotovi Jiřímu Brankoviči všecku zemi srbskou kromě krajiny mezi srbskou Moravou a Dunajem. Vraceje se domů, v Drenopolu vzal z srbských pacholat osm mezi své komorníky. „Kterážto pacholata smluvili se, aby sultána zabili, pravíce mezi sebou: Jestliže toho psa tureckého zabijeme, tehdy všecko křesťanstvo bude vysvobozeno; pakliť zjímáni budeme, tehdy mučedlníci před Pánem Bohem s jinými budeme! A když ponocovali, měli se pohotově, každý dýku při sobě majíce. Když pak sultán měl jíti do svého pokoje, tehdy jeden z nich Dimitr Tomašič vyšel ven jako nešlechetný zrádce i pověděl sultánovi, co se má díti. Tehdy sultán rozkázal je zjímati a před sebe přivésti, i uhlédav u každého dýku, ptal se jich: Kdo vás na to navedl, že jste se směli o to pokusiti? Odpověděli: Žádný, než veliká žalost naše po našich otcích a přátelích milých! Tehda sultán kázal vejce slepičí přinésti a je do popela horkého vložiti, aby se na tvrdo přepekla, co nejvíc býti mohlo. A vzav je z popela, dal je tak horká jednomu každému pod kolena uvázati, aby se jim žíly skrčily a spálily, nedav jim jich odníti, až vystydla. Po roce kázal je zase k sobě přivésti, a vida, že do nich již nic není, rozkázal je stínati. A my někteří, vzavše jejich těla v noci, pochovali jsme je u pustého kostela." Tomašič stal se velikým pánem na dvoře sultánově, avšak brzo taková zlá nemoc jej napadla, „že měl souchotiny, až byl vysechl do smrti, a tak Pán Bůh ráčil na něho dopustiti pro jeho nešlechetnost a nevěru." Taková jest první upomínka Konstantinovičova z nevolnictví tureckého.

R. 1456, když Mohamed táhl na Bělehrad, bráněný od Jana Hunyada a Jana Kapistrána, Konstantinovič byl již ve vojště tureckém. Taktéž při výpravách sultánových na Moreu (1458 až 1460), proti císaři Trapezuntskému i proti Usen-Hassanovi (1461), proti knížeti valašskému Drakulovi. U Bělehradu nezdá se, že by v boji se byl účastnil; vypravujeť jen, že jenčaře uhlídal, ani zase z města běží a utíkají, a Uhři za nimi běžíce, bili se s nimi. O účastenství svém v boji morejském ničím se zvláště nezmiňuje.

Z tažení na Trapezunt líčí obšírněji nesnáze, které vojsko turecké podstoupiti musilo pro veliká mokra. Byla prý cesta rozbředená, až koním všudy do břicha bylo. „A tak s velikou prací přitáhli jsme na jednu hůru k trapezontské krajině. Spouštějíce se s té hory dolův, cesta byla zkažena a zasekána. Císař sám měl sto vozův svých a vida, že proto nemůže vojsko nikam a že tak veliká mokrost byla, až všickni vázli, kázal vozy ssekati a spáliti, koně rozdal, kdož jedné bráti chtěl, a ten náklad, kterýž na vozích byl, všecken na velbloudy pobrali. I přihodilo se na jednom místě, že jeden z pokladních velbloudův z cesty dolův po stráni s truhlami převrátil se a truhly se na kusy zlámaly. Také pytlové ti, v kterýchž zlatí byli v počtu 70.000, po té stráni všichni se byli rozsypali, a jenčaři, kteříž se k tomu přihodili, bránili šavlemi dobytými, aby žádný zlatých nebral, až pán přijede, kterýž pokladem vládne. V tom také císař přitáhl, ptaje se, proč vojsko na jednom místě stojí. I pověděli mu příhodu, a hned císař rozkázal a odpustil, aby každý bral zlaté, kdož může, a vojsko aby před se táhlo. A blaze těm, kdož jsou byli při tom. A já jsem se k tomu také trefil, ale pozdě; nebo zlatí již byli, kde měli býti, až jedno země černá zůstala, protože trhali i s travou i s blátem, jak kdo mohl, i z ruky jeden druhému. A když jsme dolů sešli, měli jsme dosti psoty; země jakási židká byla a císaře samého musili jenčaři na rukou nésti až na roveň. Pokladní také velbloudové na horách byli zůstali. Tu císař Mohamet prosil jenčarův, aby práci vážili a velbloudy na roveň přepravili. I musili sme na horu s velikou prací jíti a celú noc s velbloudy pracovati, než sme je na roveň přepravili."

Po dobytí Trapezuntu došlo na turkomanského knížete Usen-Hassana. U řeky jedné, která do Černého moře teče a Konstantinovič mylně Eufratem jmenuje, stalo se setkání. „I bili sme se dva dni, až Usen-Hassan byl přemožen a syn jeho Muštafa na tom poli byl zabit. Císařští jízdní všickni na hlavu poraženi jsou a, kdyby nebylo jenčarův, byl by sám císař jat nebo zabit." Usen-Hassan i Mohamed každý sám táhl do svých zemí. „A když jsme byli na jedné hůře, jenž slove Kaji, tu byl císař ten den zůstal a bylo odtud viděti jednu horu, jež slove Babel, pod kterúžto jest nějaké město veliké jmenem Babylon. V tom městě jest veliká i vysoká věže, ježto se na tři kusy přelomila, jeden kus stojí a dva leží k západu slunce. Praví tak lidé, že ty dva kusy ležící znamenaly tohoto světa dva věky minulé, a ten třetí kus znamenává tento ostatní věk."

(Dokončení.)

Malých mužů zbyl nám ještě takový kus, že bychom ho v prosinci nemohli dokončit. Proto odkládáme dokončení do příštího ročníku Besed Času.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beaufort v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 13. prosince 1912. Číslo 50.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

A. AŠKERC:

BISKUP HREN VE VINNÉM DOLU.

Starý farář Martin Trtnik
v Vinném Dolu sedl právě
k obědu si s hospodyní,
mladou svojí Margaretou.
Oknem nahlíží sem slunce
polední, v tu tichou faru.
Sotva pak si vzal pan farář
třikrát z polévkové mísy,
lžíce vypadla mu z ruky.

Před faru až zajel právě
kočár — jistě biskupský to!
Hrome! V celém Vinném Dolu
kdo kdy viděl věru kočár
taký, že jej sotva vleče
vraníků těch statných pár!

„Pochválen buď Ježíš Kristus!"
Na prahu se ukázal již,
znenadání, tiše, jako
kdyby sníh ti na hlavu pad',
biskup Hren sám a s ním přišli
suší dva též jesuiti.

„Deus tecum! Milý bratře,
přišel jsem vás visitovat.
Bludná víra šíří se též
po biskupství mém. To Satan
válel se tu bez pochyby,
po tom Vinném Dolu vašem,
a pak zanechal vám něco
chlupů z ocasu tu svého.
Proto vyzývám vás právě,
milý faráři a bratře,
byste na důkaz mně vydal
všecky kacířské hned knihy!"

„Prosím, pane biskupe i
ctihodné vás, patres, prosím,
sedněte za skromný stůl můj,
dříve než dál budem' jednat!
Zpotili jste zajisté se
na té dlouhé, prašné cestě,
z Lublaně a jak se patří
žíznivi jste, též i lačni!"

Sedl lublaňský si biskup
Tomáš za stůl s jesuity.
„Vivat, vivat!" zvolal farář,
plešatec to s nosem z mědi,
s bříškem k tomu přenáramným.
„Vivat všechněm hostům našim,
milostivý biskup, vivat!"

Zazvonily jasné číše,
biskup Tomáš faráři dí:
„Čas mi drahý, nepřišel jsem,
abych popíjel tu vínka,
nýbrž přišel jsem dnes k vám sem
jménem naší svaté církve,
také jménem Ferdinanda,
který vládne krajům našim —
Bůh ho chraniž na dlouho nám! —
prohlédnouti knihy vaše.
Nepochybně zašantročil
Satan sem též v tuto faru
slovinskou buď bibli kletou,
nebo jinou nějakou z knih,
které sepsal Primož Trubar,
nebo Dalmatin — nu, cože?"

„Vína, vína sem!" dál křičí
farář Trtnik — „nevidíš-li,
kuchařko, že poháry jsou
suché již? Však přines toho,
co tam v koutě sklepa stojí!
Sud je celý plísní pokryt,
zelený je, na zátce pak
přede kocour. Slyšíš, Metko,
toho vína nám teď natoč!
Pánové, ó, nevíte vy,
jaká je to zlatá krůpěj!"

„Dosti vína, faráři můj!
Ani číše již! Však knihy
dejte sem ty kacířské mně!
Bibliotéku kde máte?"

„Bibliotéku? . . . Tož, prosím,
pojďme! . . . Průvod celý spěje
z jídelny již kvapným krokem
po chodníku dlouhém. Farář
s biskupem jde Hrenem v čele.
„Tu hle!" praví farář Martin —
železná hned těžká vrata
otevrou se skřípajíce . . .

„Co je to? Můj milý pane,
v dobré jste dnes náladě as!
To je sklep váš, ale mne zas
nezajímají ty sudy.
Bibliotéku já hledám!"

„Bibliotéku?" Hm, to snad
abych ukázal vám ještě sýpku,
kde teď máme plno žita?
Nebo do chlévů snad vést mám
veleslavnou komisi dál,
aby zřela dobytek můj,
moje voly, krávy, svině?"

„Ale nyní žertům konec!
Vy se bojíte, teď vidím,
v bibliotéku mě zavést!
A to podezření budí
strašné, že v ní máte hojně
kacířských těch kletých knížek!
Stůjte, patres, na stráži mi,
aby někam nezmizel mně,
kacířský ten Martin Trtnik! . . .
Bibliotéku kde máte,
kde jsou vaše knihy bludné?"

„Bibliotéky já nemám
věru žádné v celém domě!
Věřte v tom, ó předůstojní,
hlavě mojí osiřelé!
Co jsem farářem tu v Dolu
Vinném, viděl jsem jen dosud
jednu, jedinou já knihu —
v kostele tam starý misál."

•

HYMNA SLOVINSKÝCH KACÍŘŮ.

My kacíři jsme hříšní, kteří sešli
jsme s vychozené cesty, po níž nás,
na duchu spoutané, jste, zákonníci
a farisejci, vedli dlouhý čas

My střásli okovy jsme otrocké své
a neptáme se vás již: Kudy, kam?
My hledáme si sami směr a cíle
a svobodná teď cesta kyne nám.

Tak směřujeme sami na výšiny,
kde zářně kyne nám náš velký vzor;
a strmě, stezkou skalnatou a tvrdou
za pravdy sluncem jdeme v říši hor.

A vaše cesta — příkrá je a temná,
kde lidský duch jak v noci zabloudil
a každá živá myšlenka kde zhyne . . .
Ne, vaše stará cesta nemá cíl!

My novou víru vybrali jsme sobě
a k svému bohu se teď modlíme,
tož k bohu svobody a světla, pravdy,
jejž na dně srdcí s sebou nosíme.

My kacíři jsme smělí, křivověrci,
vám, zákonníkům, na postrach jak mor . . .
Jen proklínejte nás a kamenujte!
Váš vztek jest naší ctí a budí vzdor.

Vpřed, kacíři, vy všichni světa slavní,
vy vzpurní geniové věků všech!
Jste naši druzi, spolubojovníci,
vždyť novou cestou šli jste, na svůj břeh.

Jste všichni apoštoly volné mysli,
jak my jsme posly světla z dávných let,
již bratry otroctví jste zbavovali —
a „bludařů" vám nadával též svět.

My kacíři jsme odvážní. Kdo bázliv,
ať za námi jen nikam nechodí!
My jdeme v boj a oběť, mučenictví,
bouř, vichr naše kroky provodí.

Přeložil A. Frinta.

—o—

KOZÍ HRÁDEK.

Jubilejní vzpomínka: 1412—1912.

Založení Kozího Hrádku spadá do dob minulosti, o níž nedostává se nám zpráv. Před r. 1370 není o Hrádku vůbec zmínky v pramenech, snad tedy do prostřed 14. stol. smíme klásti jeho původ. Dějiny jeho nebudí zvláštní pozornosti — jen v jedné chvíli obrácen byl k němu zřetel celého národa, v době klatby Husovy. R. 1412 zápas Husův s Římem vstoupil do nového stadia, nabývaje již rázu revolučního. Hus odhodlaně odmítal výzvu legátů, aby podrobil se autoritě papežské: „Neposlechnu, a kdybyste mi postavili před oči oheň k upálení těla mého." To jsou slova Husova, jež předpovídají již hranici kostnickou.

Vývoj Husův r. 1412 byl už dokonán a boj jeho proti Římu nebyl od této chvíle bojem náhody, nýbrž promyšleným zápasem proti systému církevnímu. Listy, zasílané dvorům panovnickým (na př. králi Vladislavovi) i do rukou vynikajících velmožů, napovídají nám, že je to boj velkého rozsahu.

Odpor Husův proti odpustkům chtěl Řím zlomit strašnou klatbou, již Hus, jsa zbaven

obcování s lidmi, vyvržen byl ze společnosti lidské; svojí šlépějí proklínající místa, na něž vkročí, měl býti mravně i fysicky ubit, aby v pokoře navrátil se do lůna církve. Bulla papežská rozpoutala v Čechách i v Praze bouři odporu. Na pokyn krále Václava Hus opustil Prahu, v zájmu pořádku a v zájmu svém vlastním, vždyť ani životem nebyl v Praze jist, a kaple Betlémská byla v nebezpečí, že zfanatisovaným davem bude se zemí srovnána.

Na podzim r. 1412 nalezl Hus útočiště na Kozím Hrádku i v Ústí Sezimově (v dnešní vesnici Starý Tábor) u horlivých přívrženců nového hnutí pana Jana Staršího z Ústí a paní Anny z Mochova. Dříve než odhodlal se kázat po vůkolních osadách, oddal se činnosti literární. Bylo třeba, aby se ozval proti svým protivníkům a pak aby lidu svoje zásady vyložil a nabádal jej k opravdovému životu křesťanskému.

První měsíce pobytu Husova na Kozím Hrádku vyplněny jsou pilnou prací literární. Hus kazatel i Hus spisovatel vzájemně se doplňují. Neřesti a zlořády, jimiž církev upadala, našly v Husovi soudce. Chvilkový klid, jejž církev s počátku svojí klatbou Husovi vnutila, byl jí spíše ke škodě než ku prospěchu. Husovi dána tím příležitost, formulovat svoje myšlenky a podniknout proti Římu celé literární tažení. Spis „O církvi", „O svatokupectví", „Postilla" a j. vznikají za jeho pobytu na Kozím Hrádku.

Na zapřenou vracíval se Hus někdy do Prahy. Jako věrný pastýř obával se o osud oveček jemu svěřených, proto přicházel je posilovat slovem do kaple Betlemské, nebo aspoň listy a traktáty jim zasílal, aby neztrácely mysli v těžké chvíli.

Přičítáme-li Husově činnosti literární na K. Hrádku velký význam, tím více třeba se zamysliti nad jeho působením kazatelským v okolí. Lid jihočeský měl sklonnost k náboženskému hloubání. Hus vyznal se v duši jihočeského lidu, vždyť sám z jihu pocházel, hledal a toužil najíti čistou pravdu právě jako ten lid, jenž v zástupech chodil za ním. Jen v dobách apoštolských najdeme podobný příklad mocného působení na zástupy. Je něco dojemného ve slovech Husových: „Velmi mne žádají v tom kraji, v němž jsem kázal: v městech i ve vsech i na polích i na hradiech i pod hrady i v lese pod lípů . . ."

Příchod Husův na jih znamená osamostatnění našeho lidu, poněvadž naučil lid myslit, posuzovat a jednat dle toho. A tito jeho žáci r. 1420 přivolávají Žižku, aby jim pomohl opevnit Hradiště Hory Tábor. Tedy především již na vzniku Táboru má Hus bezprostřední účastenství. Žižka opevniv Tábor zjednal kališnickému hnutí a zejména straně vzdorující Zikmundovi novou vojenskou basi, jejíž důležitost projevila se již nedlouho po založení Tábora. Táboru připadl důležitý úkol: aby upoutal část vojsk nepřátelských a přece ještě pod vedením Žižkovým vyslal pomocné sbory ku Praze, vlastně jádro svého vojska. Ostatek je znám: vítěznou bitvou na Vítkově zachráněna Praha. Jaký význam spočívá v té okolnosti, že unikla zkáze, netřeba vykládat.

Dle původního rozhodnutí Žižkova střediskem válečného odporu proti Zikmundovi měla vedle Prahy býti Plzeň, ale posice Žižkova v Plzni byla velmi nejistá. Proto s radostí uvítal pozvání bratří z kraje táborského, aby jim poskytl pomoc k snadnějšímu obhájení právě založeného Hradiště Hory Tábor, po případě aby se s lidem svým sem přestěhoval. Vyslal ihned Chvala Řepického z Machovic s částí vojska, o něco později vytrhl sám s veškerým lidem. Celkový počet jeho lidu udává se na 400 s ženami a dětmi, počet koní 9 a bojovných vozů 12. Do Tábora dostal se v posledních dnech měsíce března 1420 poraziv panskou jízdu u Sudoměřic.

Na prosbu a vyzvání Pražanů vedl hlavnímu městu na pomoc 18. května r. 1420 9000 mužů s ženami a dětmi a množstvím válečných vozů. Ani ne během dvou měsíců vybudoval celou husitskou armádu. Posádka zanechaná v Táboře stačila k tomu, aby odrazila útoky Oldřicha z Rosenberka i Lipolta Krajíře, jenž přispěl Oldřichovi na pomoc s německými žoldnéři z Dolních Rakous. Obléhajících byla ohromná přesila a přece 30. června Táborští dostavše posilu 350 jezdců pod vedením Mikuláše z Husi připravili jim dvojitým útokem úplnou porážku. Teprve v kraji táborském nalezl Žižka příznivé podmínky pro vytvoření toho, oč marně usiloval v Plzni. Je zásluhou působení Husova na Táborsku, že Žižka nalezl půdu tak dalece připravenou pro své záměry a že mohl vystoupit s plným úspěchem na záchranu Prahy.

Vyhnanství Husovo má svoje velké pozadí historické, větší než tušíme. Tábor nemohl lépe uctít památku Husovu než opravením Kozího Hrádku. Víme, čím byl Kozí Hrádek Husovi a Hus nám, to stačí, abychom s úctou sbírali rozmetané kameny Kozího Hrádku a budovali z nich mohylu na věčnou pamět velkému mistru. Táborsko — kolébka husitismu — vzpomíná v těchto dnech příchodu Husova do zdejšího kraje i jeho zásluh o duševní probuzení lidu.

Karel Andrle.

S. HOCH:

ZLOMKY MINULOSTI.

(Dokončení.)

20. června, v neděli.

Již skoro konec června zase. Sleduji běh týdnů a měsíců; jak vše se blíží, co bylo v daleku — to, co je, prchá nám před očima. Prchá — uniká — nedávajíc se zachytit.

Ó žel, všecko ve světě pomíjí . . .

Ó dík! Vše ve světě pomíjí.

Včera byly jsme na hřbitově. Nerušený klid. Žádná hrůza. Smrt je pro mne klid. Život je pohyb a ruch. Nechtěla bych nyní ještě tento odpočinek; je potřebí vědomí vykonaného úkolu k tomu, aby nás odpočinek těšil. Mám mnoho sil nezužitkovaných dosud; na jak dlouho mi vystačí? Nelámu si tím hlavy. Dnes je to jiný, a zítra já. Vše jedno. Věřím tolik, že můj Bůh, Ideál, je rozumný, nejvýš moudrý, že neobávám se býti odvolána ze světa ani příliš brzy, ani příliš pozdě. — Patrně odejdu, až to nepůjde dál; bude to zrovna v čas.

V pátek mluvili jsme s Milanem a nedohovořili. Musila jsem se pak smáti jemu i sobě, jak nedovedeme využitkovat příležitosti k hovoru, i když chceme. Snad je k tomu potřebí volného ovzduší přírody. Zdá se mi, že jsem již ze tří čtvrtin z bryndy venku; již se tak netopím ve svých těžkostech. Zmizelo jistě sedmdesát procent mých rozporů duševních. Milan působil na mne mnoho tím, že mne učil: dobro zůstává dobrem, i když jiným jeví se jako zlo. Dobro zůstává dobrem, i když je zneuznáno, posmívej se mu, je odsouzeno. Není třeba si zoufati, když to, co v nás zrálo z úmyslů nejčistších pro dobro jiných, jim darováno — je odsouzeno. Proto, že nečekali dobro — ale dobré a příjemné...

Ano, Milan naučil mne, s klidem poslouchati svůj ortel, když duše je přesvědčena o jeho nesprávnosti. A potom — ó, dobré děcko, pamatující na všechny možné konce! — Milan snaží se, abych zase dovedla si představiti krásu života posmrtného; aby mi — když vše bylo by mi v tomto žití odepřeno — zůstala představa světlá a naděje pevná — zachycená na slůvku, slibu: „Potom!" — Ach — potom . .

A po tomto snivě ideálním snažení o moji blaženost — přátelstvím Milanovým — přišel ještě upřímně rázný rozkaz od milého: že nesmím plakat, že nesmím trpět a že nesmím stonat. — Nu, a já se ráda vynasnažím...

Myslila jsem na všelijaká manželství kolem, na všelijaké lásky, a hnusilo se mi to. A dnes? Pravdám, jež se mi zdály hnusnými, hroznými, nesnesitelnými, přivykla jsem! Proto, že to musí být. A je to konečně k dobru lidí. Musí to tak žíti; poněvadž žíti musejí, a jinak žíti nedovedou. —

Nuže co? — Nic. Pranic. —

Nyní musí být Milinka hodná holčička. A bude mou, nepřijde-li do toho zase nějaká veliká kaňka neočekávaná.

28. června.

Veliká kaňka! — Přišla. — Proč pak se nedává také vysvědčení lidem, okolí? Z vnější úpravy mého života pětka! — Každé čtvrtstoletí byla by pětka, neboť těch kaněk, které svévolně maloměstská cháska dovede udělat na čisté listy — a právě s největší impertinencí na čisté listy něčí historie životní — těch kaněk je vždy tolik, že ze „zevnější úpravy" musila by býti pětka. —

Tak to u mne vypadalo konečně klidně, urovnaně. — S klidem v pondělí ráno slyšela jsem kroky naší milé staré švadleny, která přicházívá jeden den v týdnu šít výbavu sestře. — Mám ráda její hlas, její způsob hovoru; mám ráda její bolestné vrásky kolem úst a její humor. Mám ráda pohled na ni, když drobná, malá, skloněná nad hrčící stroj, sune bílý pruh látky pod jehlu stroje; nepraná látka šustí o kraj stolku, starý stroj náš drčí lehce, jakoby chtěl dokázati, jak ještě by předběhl mladé. Ráno usedneme s paní N. v mém pokojíku, ona k oknu, já ke stolu, proti starým hodinám. Zprvu jsme tiché, pracujeme obě. — Za chvíli já se začnu zamýšlet. V tomto ovzduší nějak vyciťuji uplynulé dětství; a — budoucnost. — Vím, že paní N. šila mamince všechny malounké košilky, než jsme se narodili... Vím, že při jejím příchodu snášela se stará proutěná lehounká kolébka s půdy, aby ona před příchodem nového člena rodiny všila do ní nové kašmírové rýšky, a modré záclonky s kraječkou. — Když malá Milinka se narodila, nebyla kolíbka se záclonkami ještě připravena, tak nějak jsem zčerstva běžela do světa. Daly mne do košíku na prádlo zatím. — A já byla spokojena, hodná, cvalík modrooký, a tatínek mne přivítal prý vesele, ač jsem byla čtvrtá holka! — Měla jsem u tatínka štěstí. Když jsem byla maličká, mazlíval prý se se mnou; dala bych za to nevím co, abych se pamatovala na jediné pohlazení jeho, ale kam moje paměť sahá — ničeho, ničeho není ve vzpomínce takového; jen — strach. — Strach „že budu hubovaná"... a kdykoliv nepředloženě šplechtnu něco — že se mi vysmějí; — a při tom neschopnost, uzavříti se! — Stále ze mne lidé „tahali rozumy"; a já povídala, smála se, básnila, měla odvahu a měla sebevědomí. Ale ač i doma jsem musila býti taková — byla jsem povídavé děcko — po zkušenostech s hubováním a výsměchem vždy mne přepadal doma častěji — strach. — Byla bych se ráda mazlila, přikrčila se k někomu, chytla ho okolo krku — — neměla jsem odvahy! — A tak jsem se stala rozplakaným dítětem, které při každém křivém pohledu usedavě, tiše naříkalo; velcí říkali, že pláču „pro nic za nic" — a maminka mne často nervósně plácla, když jsem začala ronit slzy... „Abys měla p r o č brečet". A já to pociťovala jako velikou křivdu. — Stalo-li se to ve chvíli, kdy jsem se nejvíce duševně rozbíhala a povídala lidem své objevy — pociťovala jsem to, jako násilí proti svému rozumu — jako zákaz projevu myšlenek, které běžely přece samy...

Přísný pohled stačil, aby mne zastavil a rozplakal. A dopadl-li na mne lhostejný nebo přísný pohled, když jsem v duchu alespoň mazlila se s někým, stisklo mi to rozevřené srdce — a já plakala znova. Ustavičně tedy

„pro nic za nic" ... A s tím svým pláčem utíkala jsem z obývacího pokoje, poněvadž to všechny zlobilo, ten můj věčný brekot, sem, do tohoto pokojíčku; hodiny zde tikaly v ticho jako dnes, na „zlatém" bronzovém kyvadle poletoval jezdec se svým ořem jako dnes. Jenom že, malinká, sedala jsem na malounké židličce proutěné u malounkého stolečku — a dnes sedím na vysoké židli před velkým stolem. — A hlava paní N., ověnčená těžkými pletenci hnědých vlasů sklání se nad šitím výbavy pro velké dcery — kdežto dříve klonívala se nad malými košilečkami dětskými. —

Kolikrát přeletělo to kyvadlo a jezdec sem a tam od té chvíle, kdy přišla říci některá z přítomných žen dědečkovi: „Tak — už je tady nová holčička." A dědeček pronesl „Zaplať Pánbů!" — a horoucně se pomodlil, že to dobře dopadlo. — Milince je již dnes osmnáct let, dědeček v zemi spí; a paní N. s Milinkou sedí v jeho bývalém pokojíku a šijí výbavu ... — Stroj přestal drkotat ...

„Slečno Milko!" —

Paní N. dívá se na mne starostlivýma očima, přes brejle.

„Slečno Milko, mluvila jsem s panímámou a pantátou." —

— Nu, co pak, paní Nováková." —

„A ani nevím, jestli vám to mám říc."

— Stalo se něco?! —

„Nestalo — ale radši Vám to řeknu dřív. Naříkali přenáramně ... Lidé jim říkají, že chodíte s panem Milanem na procházky ... A to víte: strach mají! — Někdo z příbuzenstva pana Milana řekl, že by z Vás a z něho byl pěkný párek —"

Stroj hrčí dál a umlká znova ...

„Já jsem jim to vymlouvala, že Vás ani nenapadne ... Ale to víte: lidé mnoho svedou, mnoho rozvedou!"

Stroj hrčí dál; až nit se přetrhla.

„Já jen tak vám to povídám, nezlobte se, to víte, že to s Vámi dobře myslím." — — Nit je navázána, stroj hrčí dál ... Umlká ...

„Ale můžete-li to nějak zařídit, nechoďte s panem Milanem, slečno Milko" ...

Pod jehlu se vtlačila nová ovruba, a stroj jen nyní hovoří ...

Tak, taková je nová kaňka. — Abych měla nač myslit, lidé se starají. —

Ještě pokračování: říkají, že nejsem taková, jaká se zdám; že jsem se o Božím Těle dívala s Milanem na procesí z jejich okna a že jsme spolu každý den v lese! —

Zahleděla jsem se na sebe z povzdálí — očima „jiných". — A pochopila jsem, že jistě povídají ještě více a dohadují se věcí, které nejsou. —

Vždyť Milan chodí k nám hráti dvakrát týdně na piano! Maminka mu to nabídla. Hráváme na čtyři ruce. A hlavně: vždyť já zde nemluvím s nikým z mládeže — stýkám se jenom s ním! — Ještě bych měla dát na rohy oznámení, že jsem mu opsala „Buď vůle tvá", a on že mi za to písemně poděkoval. Že jsem mu opsala ze svého denníku myšlenky o posmrtném žití; a v odpověď že mám psaný výraz jeho touhy upevnit ve mně víru v nebe, peklo a ráj, abych mohla býti šťastna v budoucnosti! — Tohle všechno lidé nevědí! —

Mně bylo hrozně. Proč? — Jsem si jista, že nic z toho styku s M. nezmenšilo moji lásku k milému. Klid, který pozvolna občas usazoval se v duši, byl výsledkem těchto styků. — Nemohu sama, bez nejmenšího styku s mladými lidmi, rozlušťovati si všechny zmatky duševní. Nemohu žíti, a státi uprostřed života; — nestýkáme se s nikým. I malé dítě hledá dítě, se kterým by si hrálo a vážně hovořilo o svých starostech. — Proč se mně vyčítá, že potřebuji někoho, s kým bych hovořila o tom, co mne zajímá, co mnou otřásá? — Kdybych lítala s deseti pomlouvačnými děvčaty, mařila čas posloucháním hloupostí, to by nepřekáželo nikomu. — Ale: mluvím s hochem! — A lidé nevědí, co spolu mluvíme, a nevědí, že dva mladí lidé, muž a žena, cítí-li upřímné duševní přátelství k sobě, mohou zcela zapomenouti vedle sebe, že existuje — láska jako — páska. —

Bylo mně hrozně proto, že vidí-li pantáta a panímáma očima lidí, vidí ve mně koketu ve chvílích, kdy se ničím neprohřešuji proti své lásce a svému svědomí. —

Kdyby alespoň někdo se namáhal a špehoval nás, aby slyšel, co mluvíme a viděl, co děláme!

Co teď?

Přerušit styky s Milanem nemohu. Ubližovala bych mu tím; sám se dost natrápí, namučí zbytečnostmi — chci ho z těch mátoh vyvésti — až do konce. — Zvláštní je: jsem-li já nerozumná, najde on v sobě schopnost rozumně myslit pro mne — tak objektivně, jak pro sebe nedokáže toho nikdy. — A je-li on nerozumný, mám já hned dobré rozumné nápady. — Ne, já ho neodstrčím proto, že lidé pomlouvají. — Jediný podstatný důvod uznávala bych jako příčinu k rozluce s ním: prohlášení milého, že chce mne míti jen pro sebe. Pro lásku k milému říci příteli „S Bohem" — to bych dovedla. — Pro lidské řeči — ne.

Ale staří páni? Budou-li se ti trápit žárlivostí? — Kdyby mi to byli vyčetli, vzplanula bych a myslila bych si, že nikomu do toho nic není . . .

Ale že jim je toho **líto**, toho nemohu slyšet. Mám je ráda . . . Mojí vinou nesmí je nikdy nic trápiti. — O to se přičiním. — Půjdu k nim. —

Šla jsem tam a optala se starého pána, zazlívá-li mi on, že mluvím s Milanem. Co si ode mne přejí a zdali mi věří?

Nezazlívá mi, věří, ale radí mi, abych nezavdávala lidem příčiny, „aby mi mohli povídáním ubližovati." —

Proč mi neřekli: „Bojíme se, aby našeho syna netrápilo, když on musí být vzdálen, že jiný může se Vám věnovat — nebo Vy jinému" — takového něco bych pochopila. Vždyť já — já také dovedu být žárlivá a smutná, že jiné jsou kolem něho, zatím co já marně toužím. — Ale podivné jsou citlivé stránky lidí. Lidé se bojí především, „aby lidé neřekli." Leč mně je lhostejno, pomlouvají-li lidé či ne; vrazí taková pomluva do mne, zatřese se mnou, ale z rovnováhy mne nepřivede, když mám své přesvědčení a své svědomí. —

Přičiním se, aby milý byl spokojen. Napsala jsem, že by mohl každý žárliti na Milana, ale že nikdo nemá práva k tomu. Že dávám mu z duše to, oč se nikdo nestaral. — On si to zvedl, očistil a uschoval jako svátost. Mám mu to vzíti? — Ne. — Toho se nedočkáme.

A budu pomáhati, pokud budu opravdu platna — pokud mne bude potřebovat — a pokud tím nebudu zkracovat jiné v jejich právech. Dovedu omeziti se tam, kde by mojí volností někdo trpěl. Ale nedovedu a nechci jednati dle formulí společenských — „aby lidé neřekli." —

To je moje morálka.

— o —

I. PELÍŠEK:

MATKA.

Jen tak mně v mysli vyvstane:
Má rysy bolem strhané
a zřídka jen jí do očí
jiskérka smíchu proskočí —

A podvečerem, v soumraku,
stesk ještě zhoustne ve zraku,
rty nervosně se svírají:
A pláče potají.

Pak řada let — zeď hřbitovní,
už pohled zřídka zbloudí k ní,
a jaksi dojem prochvívá:
— V hrobě se usmívá!

*

ZA M. M.

Zřel jsem Vás v duchu, dech taje v prsou,
vítězná, hrdá jak jste šla sálem,
nesčetných světel září jak šla jste
v kostymu Carmen!

Zřel jsem Vás v duchu — jakoby v povel
dlouhé dvě řady diváků stály:
pružným svým krokem prostřed Vy šla jste
— překrásná Carmen.

V havraní černi Vašeho vlasu
hořely rudě dva vlčí máky,
pod bílým čelem oči se leskly
svůdnice Carmen —

Zřel jsem Vás v duchu, do kouta ukryt
za Vaším každým hnutím jsem slídil:
Jak bylo líto, že na mnohé hříšné
smála se Carmen!

Prvý takt hudby sálem pak zazněl,
chtivostí tance hruď se Vám vzdula — —.
— Vyšel jsem zticha do hvězdné noci
oplakat Carmen —

— o —

DROBNOSTI.

Anton Aškerc,

letos zemřelý básník slovinský, byl původně knězem. Ale uchvácen byv proudem svobodomyslným, opustil církev, stal se archivářem v Lublani a hlasatelem nových ideálů osvěty a pokroku. Vedle látek orientálních a antických spracoval hojně námětů domácích. Zejména vzdal nadšený hold slovinské minulosti protestantské, jejímuž velikánu **Primoži Trubarovi** věnoval rozsáhlý epos. Básně uveřejněné dnes v B. Času pocházejí ze sbírky **Mučeniki** (Mučedníci. Obrazy z naší protireformace. V Lublani 1906.) Až na dvě výjimky (Aleksandrijska knjižnica, Ahasver ob grmadi) jsou ostatní básně (na 50) této sbírky zdařilými parafrasemi výjevů, jaké se odehrávaly v Krajinč a ve Štýrsku koncem 16. a počátkem 17. stol. Lecčíms připomínají tyto epicko-reflexivní výtvory Macharovu Golgathu a zejména jeho sbírku **Apoštolové**. Z této příčiny formální a pro podobnost opěvaných dějů a osob s naší náboženskou historií budou snad tato i další ukázky moderní slovinské poesie zajímati. Dosud objevily se české překlady Aškercových veršů z jiných sbírek jen porůznu ve Slovanském Přehledu. **A. F.**

Schlattauer

je méně znám v Čechách, než by zasluhoval. Proto nás těší, že Jičín vidí na výstavě gobelinů, koberců a keramiky v malém sále Sokolovny jeho umění. Místní náš list vyznává, že výstava na každého návštěvníka

působí rozkošným dojmem. Není předmětu, který by neupoutal, ba přímo nenadchl, je třeba péra básnicky naladěného, aby vystihl milé intimní kouzlo, jímž malý sál dýše. Nalezli se dokonce i tací lidé v Jičíně, kteří navštěvují výstavu den za dnem. Stěny jsou plny jemně sladěných, barevných tonů, každý gobelin jest uměleckým kouskem, hýřícím barvou a formou. Je škoda, že malý sál nedovolil volné rozvěšení tkaných obrázků. Jak jinak a ještě líp by vyniklo obdivuhodné Schlattauerovo umění. Také jiné firmy vystavují a je vidět, že máme v rukou kus krásného průmyslu, jenž by vítězně obstál v soutěži také za hranicemi. Také některé výtvory ze Schlattauerovy školy ve Valašském Meziříčí jsou pro Jičín objednány. „Schlattauerovo umění — praví dobře Pokrokové Listy — je něco zcela úplně a naprosto nového — kdyby to nebylo u nás v Čechách, v horami zabedněné kotlině, kam zdravý vzduch a nové myšlenky přes hory tak těžce vnikají, byl by Schlattauer dávno pochopen, obdivován a kupován. Kdo znal do dneška Schlattauera v Jičíně? — Nikdo — ani jeden a proto přišel vzdělávací klub na myšlenku: Ukažme našim lidem, co Čechové dovedou, snad se někdo z nich nalezne a převezme zastoupení — bude se starat, aby vzácné, úctyhodné úsilí Schlattauerovo bylo pochopeno a oceněno. Schlattauer totiž měl dosud jako každý český umělec, ze svého nadání a umění jen škodu. Kdyby se byl odrodil a šel do německých služeb, byl by bez pochyby boháčem, ale on miluje Valašsko a jeho barvy a formy a proto se protloukal po řadu let a pracoval až mu sesterská Morava zařídila školu."

—o.—

PAMĚTI JANIČÁŘOVY.

(Pokračování.)

Michal Konstantinovič pokračuje v líčení: Osadivše na zpátečním tažení město genneské Misistru (Aamasru) a Sinope, vrátili se přes Brusu a Gallipoli do Drenopole.

Ale nebylo dlouho pokoje. Valašský kníže Drakul či Vlad, zlopověstný svým ukrutenstvím, jenž prostranství několikamílové osázel koly a vbitými na ně lidmi, posla sultánova též takovým způsobem s světa sprovoditi kázal. Sultán, ssádiv Drakula, za kníže valašského povýšil Radula, bratra Drakulova, jejž u sebe měl od pacholectví, a vyslav napřed, sám táhl za ním k Nikopoli. „Když jsme byli na břehu Dunaje a s oné strany, vývoda Drakul s svým vojskem ležel, aby bránil vojsku přívozu, tehdy císař Machomet mluvil k jenčarům, řka: Moji milí beránkové, coť jest mého, to jest vaše a zvláště moji pokladové. Dajte mi tu radu; neboť tuto na vás záleží, kterak bych se mohl na onu stranu proti mému nepříteli přepraviti? Odpověděli císaři: Šťastný pane, kažte lodí přichystati, a chceme hrdla svá v noci vážiti a na onu stranu se přepraviti! Tehdy hned císař kázal jim osmdesát lodí velikých připraviti i jiných potřeb střelby, houfnic, tarasnic. A když byla noc, sedli jsme na lodí a pustili sme se dolův po vodě, proto aby lidu i vesel slyšeti nebylo, a převezli sme se na onu stranu níže (kolika?) honův, nežli vojsko vejvodovo leželo. A tu sme se okopali, děla zatočivše a rožny okolo sebe obtykavše, proto aby nám jízdní nemohli nic uškoditi. Potom pak lodíjely na onu stranu, až se jenčaří k nám všickni přepravili. Potom zšikovavše se, táhli sme pomalu k vojsku a vše s rožny a pavézami i s děly. A když sme blízko k nim se přiblížili, zastavivše se, děla sme zasadili. V ten čas půl třetího sta drábův neb jenčarův oni nám z děl zbili, až císař sám musil žalostiv býti, vida na oné straně velikú bitvu, nemoha sám tomu dosti učiniti. Také byl na nich veliký strach, boje se císař, že mu jenčaří všichni zbiti budou. Potom my také, vidúce, že nás tak velmi ubývá, chutně sme se k tomu přičinili. Majíce 120 houfnic, hned jsme z nich počali hustě bíti, tak že sme vojsko všecko s placu sehnali a sami jsme jej osadili i upevnili." Potom sultán s druhým vojskem se převezl, „a tu nám dal třidceti tisíc zlatých, abychom mezi se rozdělili. K tomu všecky jenčaře, kteříž byli nesvobodní, učinil svobodné, tak aby své statky dávali po své smrti, komuž by chtěli." Potom táhli Turci se strachem za vévodou, kterýž je nočně přepadal a pobíjel, až Turci několik set Valachův přivedli, kteréž sultán na postrach všecky na poly kázal přetínati. Vidouce Valaši, že zle je, odstoupili posléze od Drakula i přistoupili k bratru jeho, Drakul pak ujel do Uher. Při výpravách sultánových na ostrov Lesbos (Mytilene) a do Albanie Konstantinovič nebyl, jelikož se obou jen zběžně dotýká.

R. 1463 z jara přišli ke dvoru sultánovu poslové Tomáše krále bosenského, žádajíce příměří na 15 let. Sultán zdvihl se k Drenopoli, nedada jim odpovědi. Tehdá Michalovu bratru mladšímu sultánská pokladnice byla poručena. Tomu, poněvadž nikam vycházeti nesměl, zastesklo se, že sám byl. „Pročež poslal pro mne, abych k němu přišel i s ním tu poseděl. A já nemeškaje šel jsem, a hned po mně rada císařská nejvyšší Machomet-baše a Izák-baše šli k témuž sklepu jedno sami dva. A uhlédav je bratr můj, pověděl mi. Já pak, nemoha z sklepu vyjíti, schoval sem se za truhlami. A když oni přišli, bratr můj položil jim koberec, i sedli jeden podle druhého, i počali se raditi, co se krále bosenského dotýče." Tu Michal slyšel, kterak radové ti zůstali na tom, aby posly bosenské příměrím oklamali. Hned nazejtří šel k poslům do jich hospody i vystříhal je před nevěrností tureckou; ale oni věřiti mu nechtěli, anobrž výstrahám jeho se smáli. Sotva však poslové dvůr opustili, již v patách za nimi táhl sultán. Kníže Kovačovič, ač se sultánovi poddal, byl sťat.

Na zámku Bobovci, když pomocí děl tu na místě slitých byl dobyt, setkal se Michal s posly bosenskými. „I mluvili se mnou, zpomínajíce na první mé řeči, ale již bylo pozdě nebožátkům." Od Bobovce obrátil se sultán na Jajce, vyslav Mahometa-bašu, aby hledal bosenského krále Tomáše. Král, ve dne v noci pracovav, aby na rychlosť nějaký lid mohl sebrati, byl právě na zámku Klíči (Ključi), chtěje tu malou chvílku o polednách odpočinouti. V tom přitáhli Turci, nevědouce však nic o králi, až jeden lotřík, zběh s zámku, pro koláč pověděl Turkům, že tu král. Mahomet-baše pěknými připovědmi krále vyvábil a odvedl k Jajcům, kdež jej sultán stíti kázal, načež se u všecku zemi bo-

senskou uvázal. „I osadiv zámky táhl zase do země své, a mne nechal na jednom zámku, jenž slove Z v e č e j nedaleko od Jejce, a dal mi padesát jenčarův k osazení téhož zámku a na půl léta služby pro jenčaře jednoho každého. Jiných Turkův měl sem 30 k tomu na pomoc. A když císař ven z země vyjel, tehdy král Matyáš hned nemeškaje na podzim přitáhl do Bosně a oblehl Jejce i Zvečej zámek, na kterémž sem já byl." Bosňáci Uhrům města Jejce zradili, tak že Turci utéci musili na hrad a zavříti se. „Král tu ležel osm neděl, dobývaje jich, druhé pak vojsko poslal k Zvečeji zámku, aby ho dobejvali. U toho zámku byla zeď špatná, neb ji velmi z děl zbořili, tak že sme vždycky pracovali, zadělávajíce zase a tak dlúho trvajíce, až Jejce zámek prvé dobyt byl (16 Pros. 1463) než Zvečej. Dobyv král Matyáš Jajce smluvou, táhl hned k Uhrám k Večeji, a tak my také musili jsme se poddati, a cožkoli Turkův bylo na Jajci i na Zvečeji, málo se jich do Turek navrátilo, nebo král Matyáš chtěl je míti s sebou. A já chválil sem Pána Boha, ž e s e m t a k s e c t í m e z i k ř e s ť a n y s e n a v r á t i l."

Král uherský Matyáš Korvín vrátil se z Bosny do Budína vítězoslavně; jeho průvod ozdobovalo 500 zajatých Turků, mezi nimiž byl také M i c h a l K o n s t a n t i n o v i č z O s t r o v i c e.

Tím se končí zprávy, které o tomto muži bezpečně máme a které Josef Jireček vybral z jeho díla v R o z p r a v á c h z oboru historie, filologie a literatury (ve Vídni 1860.)

Dílo samo je památka vzácná, neboť přineslo a zachovalo nám vědomosti z Balkánské historie, kterých jinde není. Ponejprv promluvil o díle Michala Konstantinoviče Josef Jireček, jak právě vzpomenuto; podruhé obírá se jím prof. Č. Zíbrt v Č a s o p i s e M u s e a K r á l o v s t v í Č e s k é h o na rok 1912, svazek čtvrtý. Roku 1565 vydána v Litomyšli od Alex. Oujezdského H i s t o r i a n e b K r o n i k a t u r e c k á od nějakého Ráca neb Bosňáka, jménem Michala Konstantýna z Ostrovice, někdy od Turkuov zajatého a mezi jenčaře daného věrně a právě sepsaná*). Tato Kronika turecká je historickým pramenem k dějinám srbským a bosenským v 15. století, částečně i k tureckým a uherským. V českém lidu kniha byla dychtivě čítána, soudíc dle toho, že roku 1581 vyšla tiskem v Litomyšli u A. Grandence podruhé.

V bibliotéce Musea království Českého zachován je však spis Michala Konstantinoviče ještě jednou (sign. IV. G 4.) jako rukopis a tento rukopis je starší varianta než tisk litomyšlský a má i některé podrobnosti na víc.

Jako my Čechové tak i Poláci mají spis Michala Konstantinoviče v několika rukopisech zachovaný i tiskem vydaný. Jeho nejobvyklejší název bývá P a m i e n t n i k i J a n c z a r a, kronika Turecka Konstantego z Ostrovicy. Nejstarší zprávu v nové době o něm podal r. 1828 A. Galenzowski ve Varšavě, když se nalezl rukopis v klášteře v Bezdyčevě. Spisovatel myslil, že janičář byl Polák, neboť jména Michala Konstantinoviče rukopis bezdyčevský nemá. Od té doby literární historie často se Zpomínkami janičářovými obírala, také Mickiewicz ve svých přednáškách pařížských r. 1841, vždy ještě věře, že spisovatel je Polák. Maciejowski r. 1843 soudil, že spisovatel byl potomkem nějakého polského poturčence, že byl vzat do vojska a po návratu do Polska napsal své vzpomínky polsky.

(Dokončení.)

—=o=—

*) Z další části titulu: „Item tažení proti Turku, neiúhlavnějšímu nepříteli všeho křesťanstva jakým způsobem užitečné před se vzato býti by mělo, od téhož sepsané. Na konci také přidány sou některé potřebné i užitečné věci z knih o slavných a udatných činech osvíceného knížete Epirotského neb Albanského Jiříka Kastriota, příjmím Škanderberga, vybrané, kterak zmužile a statečně proti Amuratovi a Machométovi, otci i synu, císařům Tureckým, častokrát s malým počtem lidu bojoval a mnohé škody jim činil, však sám od nich nikda přemožen nebyl, o němž v historii této Turecké zmínka se děje."

Z MOUDROSTI MALIČKÝCH.

Jiřík na Balkáně.

Jiřík, žák páté třídy obecné školy, slavil nedávno „jubileum desetiletého svého trvání na světě", jak se vyjádřil. Čtenářem je velikým. Rád má Robinsony, Dvě léta prázdnin od Vernea a podobné dobrodružné povídky, kde píše se o mladých hrdinech.

— Tatínku, pravil onehdy, já čtu nejraději o tom, co se opravdu stalo. Pohádky už ne. Ty jsou pro malé děti. —

Kresby Mikuláše Aleše, jeho reky a vojáky má rád. Poznal by Alšův obrázek třeba mezi padesáti jinými, kdyby se malíř ani nepodepsal.

Válka balkánských Slovanů proti Turkům Jiříka také zajímá. Bere do ruky noviny, jak dojdou, a čte o vojně, ovšem jen to, „co je tištěno velkým písmem" a ještě ne všecko. Hlavně sleduje, kterých míst spojenci dobyli. Také mapu balkánského poloostrova si pořídil a zapichuje do ní praporečky podle novinářských zpráv. Potom různé praporky národů balkánských zase vytahuje, aby druhého dne mohl opět „píchat". To opětné rozestavování vojsk je pro něho nejzajímavější. Bulharům, Srbům a Černohorcům přeje; Řeky má rád, že jdou s nimi. Praporků slovanských barev zapichuje hojně, až nadbytek proti tureckému půlměsíci.

Rozhorlil se i na maminku, která cosi namítala proti jeho rozestavení vojsk. „Naše maminka by tak mohla radit Turkům! Ti by jistě pak prohrávali ještě víc než teď," smál se.

— Proč přeješ Srbům, Bulharům a Černohorcům vítězství? — ptali se hocha.

— Proto, že je Turci týrali a vraždili. A to jsou Slované. A já jsem taky Slovan. K. H.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník XVII. V Praze, dne 20. prosince 1912. Číslo 51.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času" zdarma jako nedělní příloha.

JAN ROKYTA:

MATKA JUGOVIČŮ.

Jako mocný vítr Srbskem letí
zavolání vojska do zbraně:
Potřebuje Srbsko vašich dětí.
matky, dejte mu je oddaně!

Jako svatý vítr hlas ten vniká
do měst, dědin, paláců̆v i chat —
každý v sobě cítí bojovníka,
kam vlast volá, všecky nese chvat.

Jak by vítr věků letěl od Kosova
v dnešní Srbsko z dálky staletí —
všecko v boj se chystá beze slova,
Markův duch vstal ze tmy zakletí...

Kráčí matka, synů pět jde před ní,
její sokoli to stateční;
v potu tváří pracují v den všední —
dnes je pro všecky den sváteční.

Sen má vyplnit se mnohých rodů,
přišel boje velikého den —
kdo by nešel v zápas za svobodu,
jména srbského jest nehoden...

Kráčí matka věkem nahrbená,
kolem ní jsou její sokoli —
vede matka syny, slabá žena,
chovala je, aby padli na poli...

— Jednoho si můžeš, matko stará,
by tě živil, doma zůstavit. —
— Pro všecky mně stejně srdce hárá,
stejný ke všem pod hrudí mou cit.

Všecky v bolesti jsem porodila,
všecky odkojila krví svou.
Jednoho však zbýt-li má mně síla,
ať je nejmladší mně oporou.

— Oj, matičko, jak mám zůstat v chatě,
když mám sílu, abych nesl zbraň!
Budeme se všichni bíti za tě —
tebe, matko, bůh nám doma chraň!

— Nuže, jděte všichni, děti moje,
kde car Lazar padl v sirou zem.
Snad se vrátíte mi zase z boje,
až bude Srb nazván vítězem.

A když dva, tři, čtyři padnou v poli,
aspoň jeden snad se vrátí k nám —
a když také toho koule skolí,
už ten život nějak dokonám.

Budu slzou rosit chudou hrudu,
slzou zlaté zrno zalívat —
když nám Srbům slunce vzejde, budu
na vás, sokolové, vzpomínat...

ZVONY.

Padlo carstvo srbské, padlo na Kosovu,
příkrov smrti nad ním v šíř se rozestřel —
zvony zazněly mu naposledy k rovu,
když je zahubilo tisíc ostrých střel.

Naposled se zvony ještě rozhučely,
lkaly nade hrobem, bily k poplachu —
kde dřív zníval slavně, teď zněl hlas jich ztmělý,
než je uchvatitel strhl do prachu...

Smutně stály věže, smutně stály báně,
tiše pohlížely v zardoušený kraj —
lid se tiše scházel, kde byl stánek Páně,
o bývalém carstvu vyprávěl si báj.

V poutech celé rody marně krvácely,
nad ubohou zemí černý mrak se tměl,
k zemi lid se shýbal pod břemenem čely —
guslar však mu dále starou báji pěl:

Stará srbská síla Marka králevice
že jen v sestry Víly dříme náruči,
že se od Kosova Srbstva na hranice
zase jednou zvony slavně rozzvučí...

A ta síla vstala, zem že zachvěla se
od dupotu koní, od hřímání děl —
kde Srb pánem býval, bude pánem zase,
jako starý guslar stokrát pověděl.

Až boj skončen bude, až se duha sklene,
na radlici bude palaš překován —
živé zrno padne v pole zkrvavené,
novým osením se zazelená lán.

Děla, která pomstou za Kosovo hřměla,
na kov rozlijí se, v zvony promění —
a zem, která věky tiše snila, celá
rozzvučí se zněním zvonů Vzkříšení!...

— — o — —

STROMEK V ŽALÁŘI.

Rusky napsal Al. Altajev. Přeložil J. Veselovský.

Šedý smutný den zvedal se nad starým vězením. Byl Štědrý den, nepřinesl však ničeho nového, potěšujícího lidem prodlévajícím za železnými mřížemi. Bylo zde mnoho nevinných, ale rovněž mnoho těžkých zločinců, vrahův a zlodějů, byly zde také děti, jež sem přišly za svými otci a matkami. A všichni v tento posvátný den cítili dvojnásob ztrátu svobody. Byl to den, kdy narodil se Kristus, mírný, milostný Bůh-člověk, jenž znamenal lásku a slitování... A oni seděli zde dlouhé měsíce i roky v smrdutém a vlhkém vězení za železnými mřížemi jako divoká zvěř v kleci... Seděli zde bez naděje, bez víry. Pro ně nebylo lásky, odpuštění, pro ně byl pouze trest... Srdce trestanců v žaláři ještě více zdivočela a rostla v nich jako u zvířat strašná zloba na lidi, kteří je uvěznili, a na celý svět, který je vyvrhl ze svého středu. Někteří lihali po celé dny na pryčnách, jiní plni tesknoty pohlíželi v malé okénko, za nímž bylo zříti jen bílý sypající se sníh... Všichni vzpomínali na rodný dům, rodinu, přátele a na svobodu...

Ozvaly se těžké kroky po kamenné chodbě, zarachotily klíče, těžké dvéře se otevřely a zazněl jednotvárný povel:

„Na procházku! Na procházku!'

S tmavých pryčen zvedly se tmavé postavy, jejichž zamračené tváře poněkud ožily. Procházka po malém úzkém a hlubokém dvorku pod dozorem stráží byla přece jen malým osvěžením. Bylo možno spatřiti tam kousíček nebe, sníh, nadýchati se čistého vzduchu, pokrmiti holuby drobty chleba. Zvláště ožily děti a jich bledá líčka ozářila se radostným úsměvem.

Trestanci seřadili se do párův a hovoříce, prošli chodbou na dvorek. Na dvoře byl sníh, kyprý a bílý jako cukr. Holubi, mávajíce křídly, obklopili trestance, vrkali a očekávali obvyklé pohoštění. Čistí holoubkové, představitelé lásky, přilnuli k zatvrzelým zločincům.

Jeden trestanec měl u sebe dva hochy. Matka jim zemřela a hoši odešli za otcem do vězení. Běhali po dvorku, ale brzy se unavili, poněvadž ve vězení odvykli běhati. Tu přiskočili ku dvířkám s malým okénkem.

„Hej! Co tam děláte! Pryč odtamtud!" křičeli na ně vojáci.

Děti odskočily, ale tváře usmívaly se jim štěstím. Jeden z nich držel v ruce zelenou větev. Byla na druhé straně dvířek, kde byl jiný dvůr. Tam stál veliký vánoční strom správce věznice. Bezpochyby, že větev odsekli. Okénkem děti ji spatřily, jeden hoch podstrčil ruku pod odstávající dvířka a vtáhl větev k sobě. Svěží pryskyřicová vůně chvoje připomínala jim dobu, kdy byla živa ještě jejich matka, kdy samy mívaly velký vánoční stromek. Tiskly větev k sobě a voněly k jehličí.

„Co to znamená?" rozkřikl se voják. „Kde jste to vzaly? Kdo vám to dovolil?"

Děti se zachvěly, tvářičky jim sesmutněly, že i surový voják se umírnil.

Starší hoch přitiskl k sobě větev pevněji.

„Válela se na zemi!" vysvětloval vojákovi. „Byla useknuta od stromu, podívej se! Válí se jich tam ještě mnoho... Nic jsme neudělali."

Děti chvěly se o svůj poklad, slzy majíce v očích.

„Nu, dobře!" zavrčel voják a odešel.

Trestanci zvědavě pohlíželi na tuto scénu. Mnozí se smáli. Větev, vojínovo plísnění i dětské slzy vytrhovaly je z jednotvárnosti.

„Zpátky do komor!" ozval se výkřik vojínův.

„Co budou s větví dělati?" tázal se zamračeně jeden trestanec, když je zahnali opět do komor.

„Upekou ji a snědí!" odvětil pohněvaně druhý.

A děti pohlížely bez smutku i bez radosti na větev.

A tu uprostřed všeobecného mlčení ozval se neočekávaně hlas zamračeného trestance: „Na holou větev se dívati je smutno. Zítra je Boží hod — veliký svátek. Měli bychom větev ozdobiti, abychom měli vánoční stromek trestanecký pro trestanecké děti." Jeho neholený štětinatý obličej zářil nadšením a malé zapadlé oči se mu leskly. Byla to dobrá myšlenka. Surové obličeje trestanců se rozjasnily; zakývali hlavami. A v srdci pocítili tito lidé cosi hřejícího, dobrého, snad poprvé po dobu uvěznění svého. Byl to cit lásky a soucitu.

Toho večera byl v jedné komoře ozářený stromek. Byla to vlastně pouze větev, kterou našli hoši u dvířek. Hrubý vojín jménem trestanců vyprosil u správce, aby dovolil tuto zábavu. V komoře byla příjemná vůně chvoje a vosku. Teplem voskových svíčiček tál led, jenž svíral srdce těchto lidí. Hluboké rýhy obličeje se vyrovnávaly... A dva hoši stáli u stromku a s nadšením pohlíželi na jasné plameny.

—=o=—

VÁNOČNÍ HODY TRPASLÍKŮ.

Stará nordická pohádka.

Kdysi žil v Norsku nedaleko města Drontheimu mocný a bohatý šlechtic. Vládl celé okolní krajině a měl mnoho služebnictva. Jediná jeho dcera se jmenovala Asloga a byla tak krásná, že pověst o její kráse přivábila na

otcův statek nejznamenitější nápadníky. Přijížděli radostně a pyšně, plní sebedůvěry, a odjížděli tiše a nenápadně, kloníce hlavy zármutkem. Otec ponechával dceři, aby volila sama.

Než když odmítla i největší boháče a nejznamenitější velmože, velice se rozhněval. — Zavolal dceru a pravil: „Ponechával jsem ti až dosud, aby sis vyvolila muže sama. Vidím však, že všecky odmítáš a že se ti žádný nelíbí. Došla mně trpělivost. Bojím se, aby náš rod nevymřel a aby naše statky nepřešly do cizích rukou. O veliké Zimní noci vystrojím hody a sezvu všecky nápadníky. Buď si z nich sama vyvolíš, anebo si vezmeš toho, koho ti určím já."

Dívka zbledla jako stěna, věděla, že jest otec neústupný a že slovu dostojí. Odešla do své komnaty a přemítala, kterak by se vyvarovala hrozných věcí, které měly přijíti. Neboť Asloga milovala tajně statečného, sličného a ušlechtilého jinocha, který se jmenoval Orm. Ale Orm byl chudý a z veliké chudoby se dal do služby k otci Asloginu. Láska jejich byla tajemstvím, neboť otec byl tak pyšný, že by nikdy nesvolil k sňatku s chudým Ormem.

Veliké hody vánoční se blížily a bázeň Aslogina rostla každým dnem. Konečně se milenci rozhodli, že uprchnou. „Znám bezpečnou skrýši," pravil Orm, „kde bychom se ukryli do té doby, než by se nám podařilo do ciziny uprchnouti."

V noci, když všecko spalo, Orm odvedl bledou, chvějící se Aslogu sněhovými pláněmi a ledovci do horské sluje. Měsíc a hvězdy jim svítily jasně na cestu mrazivou, zimní nocí. — Nesli si jen nejnutnější oděv a několik zvířecích koží. Po celou noc stoupali do vrchu, až došli do úžlabiny mezi vysokými skalami. — Orm zavedl unavenou Aslogu do sluje otvorem tak úzkým a nízkým, že by si ho byl málokdo povšimnul. Sehnuti, téměř se plazili úzkou slují, ale brzy se cesta šířila, až přišli do vysoké jeskyně, klenoucí se hluboko do skály. — Roznítili tu oheň a odpočívali na teplých zvířecích kožích daleko ode všeho světa.

Jediný Orm věděl o jeskyni, kterou podnes v Norsku ukazují. Byli tu bezpečni před pronásledováním otcovým. Prožili v jeskyni celou zimu. Orm vycházel na lov a Asloga přikládala chrastí na ohniště a připravovala prostou stravu. Někdy vyšla ze sluje ven na skaliska, aby se podívala do kraje, než kam oko dohlédlo, viděla jen jiskřící se ledovce a sněhy.

Nastalo jaro, lesy se zazelenaly, louky se oděly pestrým kvítím, ale Asloga se málokdy odvažovala z jeskyně. Jednou se Orm vrátil z lovu a vyprávěl, že z daleka zahlédl sluhy otcovy. Obával se, že i oni ho poznali. „Obklíčí jeskyni," pravil, „a neodtáhnou, dokud nás nepolapí. Nezbývá, než abychom opustili svůj úkryt."

I sestoupili po druhém svahu pohoří do údolí a došli až na stříbropěnný mořský břeh. Zaradovali se, když uviděli na břehu prázdný člun. Orm spustil člun na vodu, vskočil do něho, Asloga za ním, odrazili od břehu a vypluli na širé moře. Unikli šťastně pronásledovatelům, než jiná nebezpečí jim hrozila. Co počíti? Přistáti u břehu nesměli, neboť veškeré pobřeží patřilo otci Asloginu a byli by mu jistě padli do rukou. Nezbývalo, než vydati člun i sebe větrům a vlnám na pospas. Pluli celou noc. Na úsvitě břeh zmizel, neviděli než oblohu a moře a na něm vlny, jež se divoce vzdouvaly a lámaly. Nevzali si potravy na cestu, žíznili a hladověli. Tři dny rozbouřené vlny zmítaly člunem a Asloga k smrti unavená viděla před sebou neodvratnou smrt.

Na večer třetího dne vynořil se však na obzoru veliký ostrov, obklopený několika menšími ostrůvky. Orm vesloval k ostrovu, než jak se člun blížil ku břehu, zavanula hrozná vichřice, mořské vlny se vzdouvaly vysoko, jako hradby a zmítaly ubohou kocábkou. Orm obrátil člun a objel celý ostrov, domnívaje se, že na druhém břehu snáze přistane. Než i tu, jakmile se blížil k ostrovu, byl vichrem jakoby neviditelnou silou zahnán nazpět do moře.

„Mocný Bože!" zvolal Orm v zoufalství, sklonil hlavu a smutně se zadíval na Aslogu, mdlobou umírající.

Sotvaže jméno Boží přešlo přes jeho rty, ustala bouře, vlny se stišily a člun přistál u břehu bez nejmenší nehody. Orm vyskočil na břeh a několika jedlými škeblemi osvěžil zemdlenou Aslogu, takže i ona mohla opustiti člun.

Ostrov byl všecek porostlý nízkými zakrslými keři a zdálo se, že není obydlen. — Ale když došli až do středu ostrova, spatřili podivné obydlí, vyčnívající nepatrně nad zemí, jakoby hluboko do podzemí vystavěné. Doufajíce, že se tu setkají s lidmi, a že se jim dostane potravy i přístřeší, Orm i Asloga vstoupili do domu. Chvíli naslouchali, ale neslyšeli ani hlásku. Než jak se podivili, když vešli do síně a našli v domě všecko v takovém pořádku, jakoby byl obydlen, ač nikde neviděli živé duše. Na ohništi hořel oheň, nad

ohništěm visel kotlík s rybami, které jakoby čekaly, až někdo přijde a pochutná si na nich. Orm a Asloga stáli tu chvíli udiveni, nevědouce, co počíti. Ale na konec zmořeni hladem, vzali ryby z kotlíku a pojedli. Když se nasytili, obhlíželi krajinu. Ale ani v poslední záři zapadajícího slunce, jež zaplavovalo široko daleko celý ostrov, neuviděli lidské bytosti. Znaveni, položili se večer na rozestlané lože.

Domnívali se, že je snad majitelé domu probudí, až se v noci vrátí, ale nikdo jich neprobudil. Spali nerušeně až do bílého rána a probudili se teprve, když jim již slunce svítilo do lůžka. Ani ve dne se nikdo neobjevil. Zdálo se, jakoby neviditelná bytost nějaká byla připravila dům jenom pro ně. Prožili tu celé léto v nerušeném štěstí. Vejce mořských ptáků, jež nalezli na břehu, a ryby, jež Orm ulovil, stačily docela k jejich výživě.

Když nastal podzim, narodil se jim roztomilý chlapeček. Právě se radovali z jeho narození, když se náhle otevřely dvéře a v nich se objevila vysoká stařena. Měla skvostný blankytný oděv a celý její zjev byl hrdý, zvláštní a překvapující.

„Nelekejte se", pravila, „že se u vás objevuji tak neočekávaně. Dům, kde bydlíte, je můj a děkuji vám, že jej udržujete čistý a v pořádku. Nesměla jsem vás navštíviti, dokud nepřišel na svět tento malý chlapec (ukázala na novorozeně). Teď mám volný přístup do domu. Jenom nevolejte kněze z pevniny, aby vám dítě pokřtil. Bylo by mi opět odejíti. Zachováte-li se podle mé rady, můžete tu bydliti, jak dlouho chcete, zdaří se všecko, cokoliv podniknete, a štěstí vás bude provázet všude, kamkoliv se obrátíte. Ale neuposlechnete-li, stihne vás nehoda za nehodou, i na dítěti se vymstí vaše neposlušnost. Bude-li vám čeho třeba, nebo budete-li v nesnázích, zavolejte třikrát po sobě mé jméno, objevím se a pomohu vám. Jsem z rodu dávných a mocných Obrů této země a říkají mi Guru. Ale nikdy přede mnou nevyslovujte jména toho, o němž Obři věděti nechtí a nikdy se neodvažujte žehnati křížem nebo vyřezávati znamení kříže ve dřevě, na lavicích nebo na stole.

Za pradávných dob, když maminky a tatínkové začali vypravovati tuto pohádku dětem, lidé teprve nedlouho slýchali o Kristu a jako věřili, že na zemi žijí obři, trpaslíci a skřítkové, věřili také, že všechny tyto bytosti se bojí a chvějí, aby nezaslechly jména Božího.

„Zůstávejte si v mém domě", pokračovala stařena, „celý rok, jenom ve vánoční večer mi jej přepustíte, v den, kdy slunce se objevuje na nejkratší dobu na obzoru. V ten den strojíme trpaslíkům slavné vánoční hody a jedině v ten večer se smíme veselit. Nebudete-li chtít dům opustit, schováte se nahoře v podkroví. Ale je-li vám život milý, nenahlížejte před půlnocí dolů do síně. Potom si opět dělejte, co vám libo."

Stařena zmizela a Asloga s mužem a dítětem žili zase klidně a spokojeně. Orm se vracíval z rybolovu s hojnou kořistí, čehokoliv se chopil, vše se dařilo.

Nastaly vánoce. Asloga vydrhla a uklidila celý dům, roznítila oheň na ohništi a když se sešeřilo, odebrala se s mužem a s dítětem do podkroví, kde zůstali tiše ukryti. Setmělo se a venku jakoby cosi hvízdalo a šumělo, jakoby hejno bílých labutí letělo.

Nad ohništěm byl ve střeše otvor, který bylo možno zavříti i otevříti, buď aby denní světlo svítilo do síně, nebo aby kouř z ohniště volně ucházel. Orm odsunul zásuvku pokrytou koží a vystrčil otvorem hlavu.

Než co uviděl! Všecky okolní ostrůvky byly osvětleny, modraly se nesčíslnými drobnými světélky, jež se kmitala a sbíhala, hnala se ke břehu, kupila se v hloučky a blížila se k velkému ostrovu, kde žili Orm s Aslogou. Když světélka dospěla na ostrov, seskupila se na břehu do kruhu kolem obrovského balvanu, jejž Orm dobře znal.

Nyní jasně rozeznával, že modravá světélka byly malé pochodně v rukou trpaslíčků, kteří měli bledé tvářičky přihnědlé jako země, veliké nosy, červené oči a zakrslá tílka. Najednou se kruh otevřel, trpaslíci ustoupili a Guru vyrostlá do obrovské výšky, tak vysoká jako balvan na břehu, přistoupila obrovskými kroky k balvanu a vroucně jej objala oběma rukama. Balvan v jejím objetí oživoval, až začal dýchat. Jakmile projevil první známku života, počali trpaslíci zpívati, doprovázejíce zpěv podivnými posuňky a skoky a křičeli, až se celý ostrov rozléhal a otřásal jejich křikem. Poděšený Orm ukryl honem hlavu a on i Asloga čekali tiše ve tmě, bojíce se vydechnouti.

Podle blížícího se křiku a zpěvu soudili, že se průvod blíží. Teď vešli do domu, dole rozsvíceno světlo, trpaslíci přeskakovali lavice a těžké kroky obrů duněly síní. Orm i jeho žena slyšeli, jak trpaslíci prostírají na stůl, jak cinkají miskami a talíři a jak radostně výskají hodujíce.

Když povečeřeli, nastala půlnoc a trpaslíci se dali do tance při čarovně sladkém nápě-

vu, jejž možno zaslechnouti ve skalních roklinách, kde přebývají podzemní skřítkové.

Sotvaže Asloga zaslechla nápěv, uchvátila ji neodolatelná touha uviděti tanec. Orm nedovedl ji zadržeti. „Dovol, ať se podívám", prosila, „srdce by mi to utrhlo". Vzala dítě do náručí a posadila se až k otvoru nad ohništěm, kde mohla — aniž byla viděna — postřehnouti všecko, co se dělo v síni. Dlouho se dívala na tanec, na smělé čarovné skoky zakrslých bytůstek, jež jakoby plynuly v povětří, země se ani nedotýkajíce, co zatím nápěv podzemních skřítků uchvacoval celou duši.

Dítě, jež chovala v náručí, začalo dřímat. Tu Asloga zapomněla na slib, jejž dala stařeně, a jak bývalo zvykem za dávných těch časů, požehnala syna křížem na dobrou noc a pravila „Bůh ti žehnej děťátko!"

Sotva dořekla, projel domem pronikavý výkřik, skřítkové utíkali horem pádem ze dveří, — hrozně hlučíce a lomozíce, světélka pohasla a mžikem byl dům prázdný. Orm se ženou a s dítětem skryli se k smrti poděšeni do nejtemnějšího kouta podkroví. Sešli dolů teprve, když již dávno slunce svítilo.

Stůl byl prostřen, jak jej trpaslíčkové opustili, stříbrné pohárky i misky uměle pracované byly poházeny po síni. Uprostřed síně stál těžký měděný kotlík do polovice naplněný sladkou kaší a podle něho roh z ryzího zlata.

V koutě u zdi stál nástroj strunami potažený asi jako veliká citera, na nějž — jak lidé věřili — prý Obrové hrávají.

Rozhlíželi se udiveně, ale neodvážili se čeho dotknouti . . . Než jak se ulekli, když spatřili ohromnou kamennou sochu, v níž Orm ihned poznal Obra, jehož Guru objetím probudila k životu. Teď byl z něho opět chladný a tvrdý balvan. Když tu stáli a dívali se na Obra, vešla Guru v obří podobě. Plakala usedavě, až jí slzy jako hráchy kanuly na podlahu. Dlouho nemohla pro pláč ani promluvit. Konečně řekla: „Veliký žal jste mi způsobili, plakati budu, dokud budu živa, ale protože vím, že jste to neučinili ze zlého úmyslu, nýbrž nevědomky, odpouštím vám, ač bych vám mohla celý dům nad hlavou rozmáčknouti jako vaječnou skořápku.

„Běda mi! Běda!" volala. „Můj muž, jehož jsem milovala víc než sebe samu, sedí tu na věky proměněn v kámen, nikdy již neotevře očí! Tři sta let žila jsem tu na ostrově Kunnanském v nevinnosti mládí, krasavice mezi dívkami obrů. Mocní hrdinové toužili po mé ruce, ale obr Andfind zvítězil nade všemi. Zasnoubila jsem se mu a slíbila jsem, že budu jeho ženou. Než ještě před naším sňatkem Odin přišel do našeho kraje. Přepadl mého otce a všechny nás vypudil z ostrova. Otec a sestry uprchli do hor a od těch dob jsem jich neviděla. Andfind a já zachránili jsme se na tento ostrov, kde jsme dlouho žili v míru šťastně a spokojeně a domnívali jsme se, že stále tak bude. Ale tu připlul z Britanie Olaf. Říkali mu svatý a můj muž hned vytušil, že jeho příchod přinese Obrům záhubu. Jakmile zaslechl, že loď Olafova šumí po vlnách, sešel na břeh a vzdul moře vší silou proti ní. Vlny rostly jako hory. Ale Olaf byl mocnější, jeho loď plula vlnobitím jako šíp vystřelený z luku. Mířil přímo sem k ostrovu a když se loď tak přiblížila, že ji Andfind dosáhl rukama, uchopil pravicí přídu lodní a chtěl ji potopiti ke dnu, jak často učinil jiným loděm. Než Olaf, hrozný Olaf — pokročil na přídu a položiv si ruce křížem na prsa, zvolal: „Proměníš se v kámen a státi zde budeš až do soudného dne!" Tu se nešťastný můj muž proměnil v mohutný balvan. Loď přistála a narazivši na skálu, přesekla ji a oddělila od ní ostrůvek, který dosud tamhle vidíte.

Od těch dob nevím, co je štěstí, opuštěná, smutná žiji svůj obří život. Jenom o večeru vánočním zkamenělí obři oživnou a jenom tehdy, když je někdo z jejich rodu obejme a obětuje jim sto let vlastního života. Milovala jsem svého muže a s radostí ho oživuji pokaždé, kdykoliv je mi možno, byť i za cenu tak nesmírnou jako je sto let vlastního života. Nikdy nespočítám, kolikrát jsem jej již probudila. Než běda! Ani tato útěcha mi již nezbývá! Nikdy ho již neprobudím svým objetím, poněvadž uslyšel mocné Jméno, jež se neodvážím vysloviti a nikdy již neuvidí světla, dokud nenastane úsvit dne posledního!

Nyní odcházím. Nikdy mne již neuvidíte. Dům a všecky věci jsou vaše. Jenom citeru si odnesu. Ale nedopusťte, aby se někdo usadil na ostrůvcích. Tam bydlí trpaslíčkové a budu je chrániti, dokud budu živa.

A Guru zmizela.

Na jaře vzal Orm zlatý roh i stříbrné pohárky do Drontheimu, kde ho již nikdo neznal. Cena skvostného nádobí byla tak nesmírná, že si Orm mohl koupiti vše, čeho se mu zachtělo.

Naplnil člun nákupy a vrátil se na ostrov, kde žil po mnoho let šťastně a spokojeně. I Aslogin otec rád se na zámožného zetě udobřil.

Kamenná socha zůstala v síni; lidská síla

nemohla ji odstraniti. Tak tvrdá byla, že kladiva i sekery tříštily se o ni na kousky, aniž ji poškodily. Obr seděl uprostřed síně, až svatý mnich přistál u ostrova a jediným slovem vrátil balvan na místo, kde dříve stával a kde stojí až dodnes. Měděný kotlík, jejž trpaslíčkové zanechali v domě, byl chován jako vzácná památka na ostrově, jemuž se dosud říká Island.

Z angličtiny přeložila Marie Klímová.

—=o=—

RAMOS CARRION:

VÁNOCE.

Ze španělštiny přeložil Dr. J. Staca.

I.

Stáří — čtyřicet let.
Oči šedé.
Nos prostřední.
Obličej prostřední.
Postava prostřední.

Tak zněl popis osoby napsany na okraji průkazního listu pro pana Manuela Cuadrilla.

Kdyby byl magistrátní úředník býval vyplnil sloupec určený pro zvláštní poznámky, mohl napsat jen toto: zimu co zimu nosí svrchník myší šedi a to již od r. 1890.

Z těchto poznámek a z toho, že pan Manuel byl ženat a měl tři syny, dovídá se čtenář, že náš hrdina byl zcela obyčejný člověk. Jeho život plynul tak jednotvárně, jak jen lze si myslet; nikdy se mu nepřihodilo nic zvláštního. Tento pan Cuadrillo tedy byl zaměstnán v jistém soukromém obchodě, kde začal jako písař nejnižšího stupně ve věku 18 let. Minulého roku stal se prvním písařem z obou, kteří tu byli, s ročním služným 6000 realů.

Dne 24. prosince poděloval chef svůj personál dvojnásobným služným a pan Manuel vycházel tedy z kanceláře se svými 25 mimořádnými duros*) s nevinným úsměvem na rtech, a s dětinskou radostí v srdci. Jak veselé myšlenky vířily pod jeho poněkud staromodním cylindrem! V této příjemné náladě zaměřil na Plaza Mayor, najal si posluhu, nakoupil mandlových koláčů, dvě krabice huspeniny, košík hrušek, marcipánového hada nastrčeného do kytice z papíru, kaštanů a ořechů, rajských jablíček, kytajské citronky, bubny, tamburinku s obrazem generála Espartera, a v prvním rybářském obchodě, který se mu namanul, koupil si ohromné pražmy. Na to zaměřil na náměstí Santa Cruz; koupil tam tři terakotové svaté krále; svatou rodinu, mezka, krávu, dva velbloudy a čtyři jehňátka, půl tuctu pastýřů a plechovou kometu.

S tím vším a k tomu ještě s osmnáctihaléřovým salátem, s mačinkovou kapustou a s trochou celeru omamně páchnoucího (upozorňuji čtenáře, že celeru nesnesu), pospíchal don Manuel provázen jsa posluhou, který mu nesl nakoupené věci domů.

Příchod páně Cuadrillův domů byl vítězoslavný. Jeho tři děti, (nejstarší byl osmiletý syn), které jej poznaly dle chůze, vyběhly mu naproti, zmocnily se bubnů i tamburinky a hned nastalo utrpení Krista Pána — u sousedstva.

— Přinesli mandlové mléko?

— Ano, tatínku, — odpověděly všechny tři ratolesti (z nichž jedna bylo děvčátko) a přinesli toho dost.

Mandlovina byla dárkem číšníka z kavárny „Concepción", kde don Cuadrillo sedával po celý rok každý večer.

— A jesličky? — tázaly se úzkostlivě děti, které na ně čekaly stejně nedočkavě jako na bubny.

— Všecko tu je, — odpověděl otec uspokojivě. A vyndal figurky; zas bylo slyšeti výkřiky pochvaly a obdivu a výrazy největší spokojenosti.

— Podívej se, jaká kráva! — pravil jeden.

— Mlč, hloupý, to je přece jehně, — pravil druhý.

Totéž říkala také holčička.

A všichni tři stanuli s otevřenými ústy, když spatřili kometu.

— Pojďme si vystavět jesličky!

— Ne, vystavím je sám, — zvolal otec se vší důstojností, jíž chvíle vyžadovala.

A zatím paní Tomasa trýznila v kuchyni hmoždíř, kopala kocoura, který očichával ryby a zlobil celý dům svým mňoukáním, a plísnila bez přestání služku, jež zpitoměla neobyčejnými těmi přípravami k večeru tak, že málem byla by opepřila mandlovou polévku.

II.

Uplynuly tři hodiny. Jídelna poskytovala skvělý a vábný pohled; všichni hodovníci byli na svých místech: je jich sedm. Děti domácího pána sedí se svými bratranci u zvláštního stolu, u kterého se sedávalo při velkých rodinných slavnostech. Hosty byli: matka paní Tomasy, tedy tchyně pana Manuela; sestra jeho se svým manželem, tedy švakrem pana Manuela; jeho neteř; strýc jeho manželky, známý veršotepec, a jedna sestřenice, jež bez ustání křivila ústa následkem nervosy.

Před večeří šlo vše výborně; domácí klid nebyl porušen ani na chvíli. Přece však skrývala jídelna jakéhosi šotka nesvornosti; žil zeť s tchyní v nepřátelském poměru. Sestra dona Manuela nenáviděla zase na smrť paní Tomasu; strýc její pak rozešel se s celou rodinou, bratranec pohádal se před několika měsíci s matkou paní Tomasy, a mezi touto a nervosní sestřenicí byly jen nepříjemnosti a hádky. Leč nábožná lidová slavnost Narození Syna Božího spojila všechny členy rodiny, kteří po celý rok nemohli se ani z daleka viděti. Nesporná to výhoda tradice. V pokoji určeném pro kufry zářily jesličky, které zhotovil pan Cuadrillo ze dřeva, papíru a korku; mistrovské to dílo trpělivosti a umění, jež všichni obdivovali. Nad nimi se vznášely hliněné

*) Real = 25 hal., duro = 5 kor.

figurky a před nimi zářily čtyři růžové svíčky. Portál Betléma byl zastřen průsvitným žlutavým papírem, jenž představoval slunce a za nímž stála lampička.

Jen veliký hlad dětí (bylyť snídaly časně ráno) dovedl je odvésti od této podívané, jaké před tím nikdy ani ve snách neviděly, do jídelny. Vše, jak již řečeno, šlo znamenitě. Když však přišel na stůl salát, Antonito, nejmladší syn pana Manuela, začal si stěžovat na bolesti v břiše. S počátku sotva kdo si ho všiml. Ale naříkal stále více, až propukl v pláč. Poněvadž v paní Tomase vzniklo podezření, zvedla se od stolu, šla do kuchyně, ale vrátila se ihned zděšena; shledalať, že košík, plný koláčů, jež jí poslal strýc z Alcobendas, je prázdný.

Když Antonito zpozoroval, že je prozrazen, dal se do pronikavého křiku; matka ptala se ho, snědl-li všechny koláče; přisvědčil a rodiče jeho vědouce dobře, kolik koláčů bylo v koši poslaném z Alcobendas, čekali každou chvíli, že bude chlapec zvraceti.

I začali mu bušit do zad, aby rychleji trávil; tetička zase se zlobila, že ho bijí; všeobecná nespokojenost. Konečně ozvala se nervosní sestřenice:

— Čert to napískal strýci, aby mne obmyslil košem koláčů.

To bylo znamení k hádce.

— Nechápu, proč ti jej strýc posílal? — řekla tchyně.

— Asi z téhož důvodu, proč to poslal Manuelovi.

— Učinil jen svou povinnost. Je nám mnohým zavázán, — řekla vyzývavě paní Tomasa.

Slovo dalo slovo a došlo k dráždivým narážkám. Ženy se vadily, muži s nimi.

Špinavé prádlo dralo se na povrch a za pět minut bylo už slyšet:

— Je to naše vina, že jsme sem šli.

— Ne, ale naše, protože zveme nevděčníky.

— Tak? Patří vám to.

A tak to šlo dál, do křiku mísila se hlučná debata o původu Antonitovy nevolnosti, hlučná hádka strýců, bratranců, zetě a švakrové, že nebylo rozuměti slovu. Jen na konec bylo lze rozeznati několik slov jako: Pojďme! Víckrát sem nepřijdu! atd. A do této vřavy vpadla najednou služka volajíc: „Hoří! hoří! Jesličky hoří! Sloup dýmu vnikal do jídelny. Ženy ječely, děti plakaly, hosté utíkali klejíce; don Cuadrillo lítal z kuchyně a zas do kuchyně se džbánkem vody, jíž poléval svoje mistrovské dílo zničené sluncem portálu Betlémského, a paní Tomasa dostávala křečovitý záchvat, jenž se jí zmocňuje při všech takřka velkých slavnostech.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Ve dvě hodiny ráno spí děti klidně. Paní Tomasa, jež byla vypila čtrnáct koflíků lípového thé, spí také.

A pan Manuel pojídaje kus studené pražmy a naslouchaje rachocení bubnů, troubení pastýřské trouby a hře houslí mimojdoucích a sousedů z podkrovní světnice, volal se slzami v očích:

— Jaká to štědrovečerní noc!

—=o=—

DROBNOSTI.

Ivo Vojnovič

má látku k „Nové matce Jugovičů". Vypravoval o ní Al. Šaškovi (Veřejné Mínění). Hrdinkou dramatu bude stařena, kterou mu ukázali v Bělehradě a se kterou rozmlouval. Žila ve Starém Srbsku, Arnauti vyvlekli ji jednou z domu a celou noc vlekli ji přivázanou koni za ocas ke vzdálené tvrzi, jen aby viděla umírat syna; zastřelili jí ho před jejíma očima, a ona nesměla pohnout ani brvou, aby se neprozradila, že je to syn, neboť prozradit se — Albánci byli by zavraždili ji, zavraždili dvanáct vnuků a vyvraždili celý rod. — —

Básník žije několik týdnů v Praze, ve světě, jehož neznal. „Pobyt v Praze, bezprostřední styk a dojem z českého prostředí; rozpor, který básníka tolik bolí, mezi českou minulostí a přítomností dal podnět k myšlence, zpracovat dramaticky českou tragedii. Vojnovič navázal již styky s některými osobnostmi literárními, aby dostal potřebnou látku; hodlá také vrátit se za tím účelem do Čech k dalšímu pobytu, aby na místě konal studia." — Byla by to zvláštní věc, aby nám tragedii českou složil Charvát! Ovšem Charvát, kterého b o l í rozpor mezi naší minulostí a přítomností. U nás rozpor ten pomalu nikoho nebolí; nimráme se v něm přísně vědecky, ba už si dokonce namlouváme, že rozporu není, a byl-li někdy nějaký, že je vyrovnán a rozřešen uspokojivě, aby se nám Čechům dobře vedlo na zemi. Přece už jen záleží na tom, abychom se trochu lépe chovali, že by velci tohoto státu našli zalíbení v nás. A budou z nás císařští, vládní a dvorní radové; budou z nás vikáři, opati, preláti, světící a skuteční biskupové; budou z nás strážmistři, závodčí, poručíci, hejtmani, některý se stane i majorem a plukovníkem. Štěstí! Rok hojnosti. Koše božích milostí! Jen klobouky smeknout a nastavit!

Pro baladické besedy

lidové, školní a rodinné upravili František a Květuše Kocourkovi vhodný V ý b o r b á s n í a p í s n í č e s k ý c h s obrázky, nápěvy a poznámkami. Vydal jej nakladatel Emil Šolc v Karlíně za 40 haléřů. Básně většinou mají v obsahu d í t ě, maličké naše lidi, sirotky a opuštěné. Hodí se velmi dobře ke štědrovečerní náladě.

Co Josef V. Sládek

čítával, když byl chlapec. V R u c h u (studentském časopise, jejž rediguje Ferd. Strejček a vydává F. Topič) vypravuje se, že rodiče Sládkovi na Zbirově měli dost knih doma a že Sládek jako chlapec-ministrant znal je všecky téměř nazpamět. „Byly to zejména různé rytířské povídky a románky, jež vydával kdysi K r a m e r i u s a jež většinou bez desek a hodně již ušpiněné otec Sládkův měl uloženy v truhlici. Příhody spanilé Jenovéfy, Hrabě Rožmberka, Meluzinu, Štilfrida a Bruncvíka atd. čítal Josef Sládek ve volných chvílích nejraději a předčítával je také nahlas o ,černé hodince' nebo o dračkách."

—=o=—

PAMĚTI JANIČÁŘOVY.

(Literárně historický doslov.)

Když poznány texty Turecké kroniky české i polské, nastala otázka, kterým jazykem Michal Konstantinovič svou Kroniku tureckou napsal. Polsky či česky? Jsou v Kronice turecké takové obraty a vazby, slova i koncovky, že polský spisovatel Kucharski soudil: Kronika turecká napsána byla původně česky a do polštiny přeložena. Josef Jireček byl první, který pečlivě vybral životopisná data o spisovateli z Kroniky samé a tak zjistil, že slul Michal Konstantinovič, že byl Srb rodilý z pevnosti Ostrovice, která nyní, jak se zdá, zmizela, ač v 15. století se Smederevem byla pokládána za klíč srbského knížectví čili despotství; že Michal narodil se okolo r. 1430 a v mladých letech vzat byl do vojska tureckého. Co se s ním stalo, když „se ctí mezi křesťany se navrátil", neví se. Jireček napsal: „Všecky okolnosti však ukazují k tomu, že v Uhrách nezůstal. Již to, že byv tak dlouho mezi Turky křesťanem býti nepřestal, že co jenčar udatností svou vyššího postavení sobě dobyl, že bez odporu byl muž rozumný a zkušený, v dějích srbských i tureckých sběhlý, nadto však nade vše, že důkladné znal válečný způsob Turkův: to postačovalo, aby se stal osobou zajímavou a na dvorech šlechty tehdejší vítanou. Zdá se, že některý čas pobyl i v Čechách a na Moravě. Konečně se však osadil v Polsce, kdež byl přijat do stavu rytířského a kdež bezpochyby i zemřel."

Josef Jireček dokázal, že české vydání Kroniky turecké je překladem z polštiny. Všechen ráz jazyka, kromě četných polonismů, to dosvědčuje a polonismy jsou až takové, že celá místa česká jsou dotud nesrozumitelná, dokud jich nesrovnáme se shodnými místy polskými. Bohemismy v polských rukopisích Kroniky turecké vysvětlitelny jsou obecně známou okolností, že čeština v 15. a zvláště v 16. století měla značný vliv na polštinu. Polská původní literatura vzmohla se za polské reformace v 16. století a vzdělávala se na vzorech českých. Královský rod polský panoval v Polsku i v Čechách. Polský text není ani z latiny ani z němčiny přeložen. A tak lze venkoncem soudit, že Michal Konstantinovič usadil se v Polsku, zdomácněl tam, byl přijat do stavu zemanského a psal své Pamientniki v jazyce nové své otčiny. Mateřský jazyk srbský pronikl v řeči některými srbismy. Pamientniky janczara psány jsou mezi r. 1496—1501, tedy v době, kdy Michal už třicet let žil v Polsku a cítil se Polákem. „Protož všecko panstvo i rytířstvo má to na péči míti — praví na jednom místě — aby ne tak silného jako moudrého a správného krále obírali." Z jiných míst podobá se, jakoby Michal byl chtěl paměti své podati bratřím králům Zigmundovi I. polskému a Vladislavu II., králi českému a uherskému. Zdali Michal pobyl také někdy v Čechách, jest přec pouhá domněnka.

Do češtiny byly Pamientniky janczara překládány záhy a několikrát. První důkaz máme v Hájkově K r o n i c e české, vydané 1541. Václav Hájek z Libočan převzal z Michala doslova i výběrem celé odstavce, podle obyčeje svého nikde o prameni svém nemluve. Ovšem i letopočty měnil podle nechvalného svého obyčeje. Že českých překladů bylo více, poznáváme nejen z toho, že Museum chová rukopis odchylný od Hájka i tisku litomyšlského, nýbrž i z věnování vydavatele Oujezdského. Věnuje překlad Turecké kroniky panu Haugvicovi, praví: „Urozenému Pánu, panu Václavovi Haugvicovi z Biskupic... Kteruž to Historii nějaký znamenitý a statečný rytíř jménem Michal z Ostrovice, jsa hned z mladosti své, spolu se dvěma bratry svými od Turkův zajat, mezi nimi za mnoho let život veda, v jedno sebral i sepsal... Poněvadž pak, urozený a milostivý pane, pane můj, zprávu jistú mám, že vaše milost k takovým Historiím velikú chut a libost míti, v nich častokrát čítati i pilně přemyšlovati ráčite, tou příčinou v jedno sem ji, t a k j a k ž p o r ů z n u b y l a, podle možnosti sebral, a na mnoha místech češtinu z p r a v i v, s nemalým nákladem i pracně vytiskl..."

V kapitole 50. Michal Konstantinovič přál si a prorokoval: „Král Uherský a král Polský, dva bratří, pod jedním srdcem leževše, z jedné krve pocházejíce, a tak velikú moc majíce, bylo by zvláštní dopuštění boží i div veliký a neslušný, kdyby se o císaře Tureckého nepokusili, a takového zahubení lidského i krve křesťanské prolití, zvláště pak předkuov svých, jako slavné paměti krále uherského prvnějšího Vladislava, kterýž od Turkův u Varny zhynul, a to jest dobře vědomo, nebo dokudž Štefan vejvoda Muldavský a Valaský držel Kylii a Bělehrad v své moci, dotud Polské království sedělo v pokoji, jako za pavézou. Též dokud král Uherský držel Bělehrad Rácký v své moci, země Uherská dobře stála. Nebo Dunaj, Sáva, Dráva, Tisa, ty čtyry vody, jsou jako závory, a Bělehrad jako klíč Uherského království. Protož potřebí bylo Bělehrad pilně míti na péči, protože pohanstvo nespí... Jiné také k tomu cesty není, než společným srovnáním, jednotou, a milostí mezi všemi křesťany, jakož u Turkův tak jest, a tak bychom byli od pohanské ruky s pomocí Boží vysvobozeni. N e t a k, j a k k r á l M a t y á š slavné paměti zanechav pohanstva, válku vedl s křesťany, a pohříchu snad O t e c S. P a v e l p a p e ž, od kteréhož řídko co dobrého pochází, a c í s a ř ř í m s k ý F r y d r y c h, oba slavné paměti, byli toho příčina, když krále Matyáše k tomu ponukli, a b y s Č e c h y v á l k u v e d l, k a c e ř u j í c j e."

Ten div veliký a neslušný se stal, že Turci z Evropy vyhnáni nebyli za krále Zigmunda I. a Vladislava II. Ten div veliký a neslušný děje se posud... J. H.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo POKROK společnost s ruč. obmez. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem E. Beaufort v Praze.